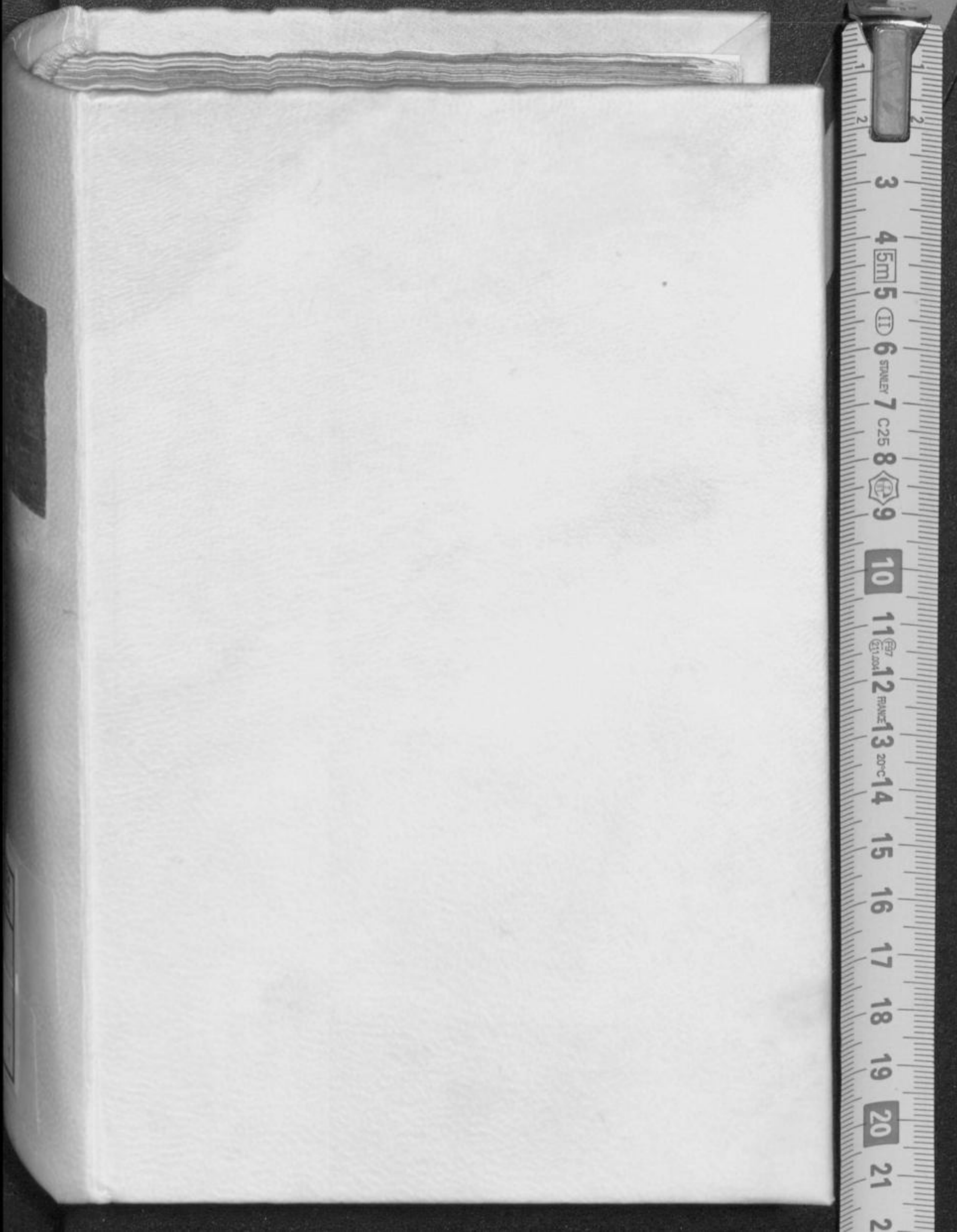
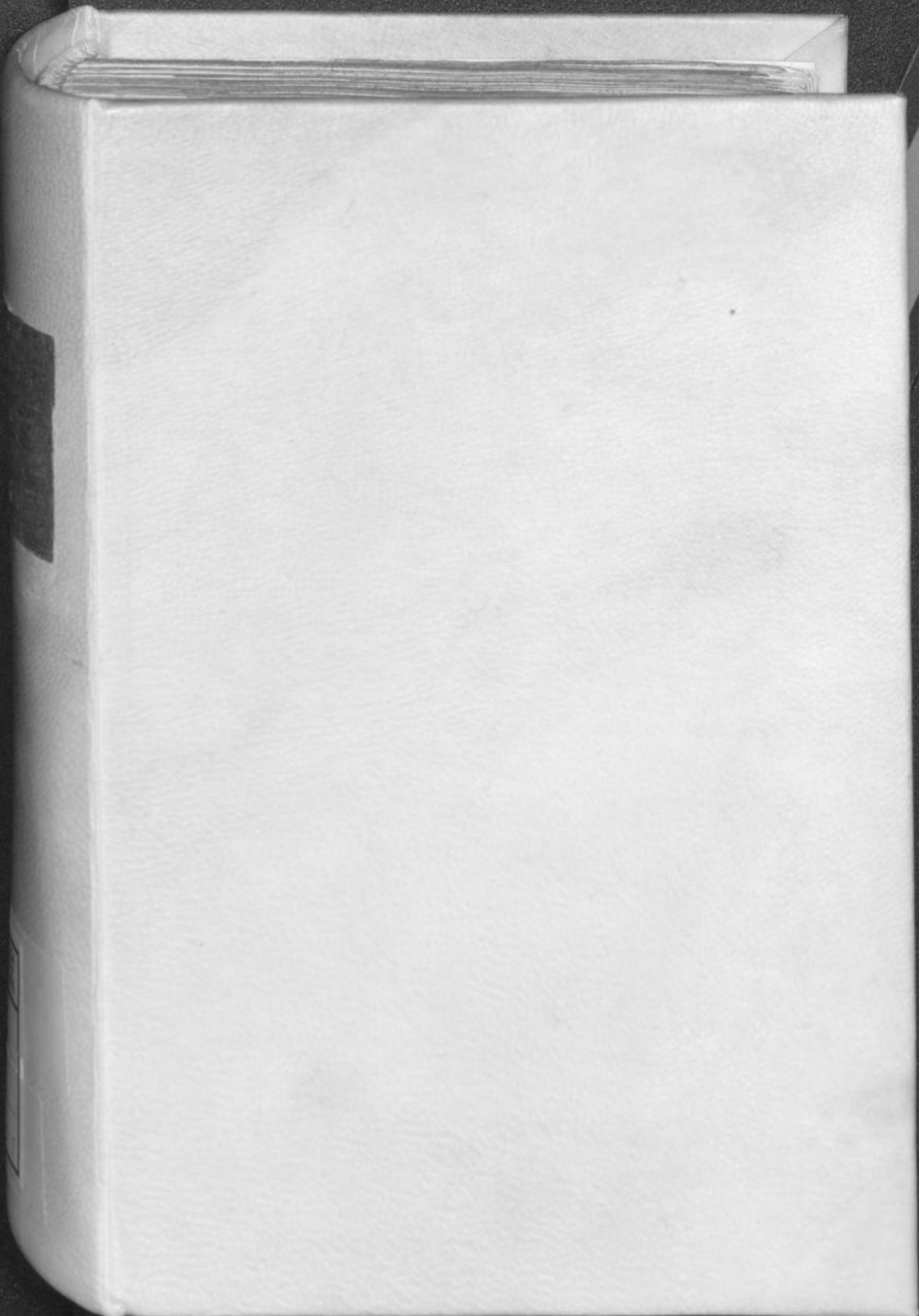

19

I

OMNIA OPERA

ARISTOTELIS STAGIRITAE

OMNIA, QVAE EXTANT, OPERA,

NVNC PRIMVM SELECTIS TRANSLATIONIBVS, EMENDATIONIBVS EX COLLATIONE græcorum exemplarium, scholiis in margine illustrata, nouo etiam ordine digesta: Additis præterea non nullis libris nunquam antea latinitate donatis.

AVERROIS CORDVBENSIS IN EA OPERA Omnes, qui ad nos peruenere, Commentarii.

NON NVLLA SVPER ADDITA DVBIA, FIGVRAE, notationes, nunquam antea editæ, vt Auerrois media in libros Metaphys. commentatio: eiusdem de Spermate libellus.

GRAECORVM, ARABVM, ET LATINORVM MONVmenta quædam, ad hoc opus spectantia.

MARCI ANTONII ZIMARAE IN ARIST. ET AVER. DICTA CONTRAdictionum solutiones, quibus nunc addidimus doctissimorum virorum solutiones 100.

HAEC AVTEM OMNIA TVM EX PRAEFATIONE, tum ex indice librorum clarius innotescunt.

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS MDLX.

AD PRAESTANTISSIMVM CRETAE INSVLAE ARCHIEPISCOPVM PETRVM LANDVM IN ARISTOTELIS OMNES LIBROS, ET AVERROIS COMMENTARIOS

Zacariæ Zenari Præfatio.

EX EORVM ſermonibus, qui ex inſula iſta, quam tu diuinarum legum iure moderaris, quotidie ad nos proficiſcuntur, ſatis conſtat, PETRE LANDE, vir clariſsimi, nullam earum virtutum in te deſiderari, quibus eos præditos eſſe decet, quos in ampliſsimo ſacerdotio voluntas diuina conſtituit. ſummã in Deum pietatem, in omnes homines beneuolentiã, ſtudium vero conſeruandæ religionis, & ab omni pernicioſarum opinionum labe defendendæ, tantum in te eſſe prædicant, quan-

tum vbique nunc, deprauatis multorũ men tibus,ratio temporum requirit. itaque magnum tibi,ac familiæ tuæ, cuius antiquitas pariter & nobilitas celebratur, maximum vero Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ex tua virtute decus & ornamentum accedit. Hoc igitur nomine cũ omnes te boni plurimum diligant, diuq́; incolumem esse velint: mea tamen inter omnes voluntas proprio quodam excellit officio. multa enim erga me, meosq́; profecta a te sunt, quæ si obliuiscar, hominẽ esse me nõ putem. Sed profecto, nisi desciscã a me ipso, nisi hæc mihi meus, & hi,quibus nunc vxor, sensus eripiantur, meã tuorum in me meritorum memoriam nulla vnquam delebit obliuio. idq́; cum exploratum mihi sit, tibi quoque cuperem esse non obscurum. quod vt assequerer, iniui rationẽ tibi fortasse non iniucundam, meæ certe cupiditati in primis oportunam. nam cum antiquius mihi nihil esset,quàm vt meam erga te singularem obseruantiam, a summa quidem integritatis, doctrinæ, benignitatis tuæ admiratione exortam, proprijs vero minime

vulgaribus in me beneficijs auctam, non solum vni tibi, verum alijs etiam patefacerem: casu accidit, vt præclara illa, quibus omnis libero digna viro scientia continetur, Aristotelis monumenta cũ eruditissimis Auerrois commentariis emitterem. quæ tuo inscripta nomini, & quo te studio colam, & quàm id merito faciam, per orbem terrarum disseminata non ijs tantum, qui viuunt, sed futuris etiam gentibus indicabunt. nam quo studiosis liberalium doctrinarum essent gratiora, summa a doctissimis viris adhibita est, magnis meis sumptibus, indũstria. Primum loca propemodũ innumerabilia sunt emẽdata: deinde, ordo egregius, ad vtriusq; scientiã vehementer aptus, incognitus antea, non minimo studiosorum commodo est excogitatus: tum in libros Metaphysicorum addita est, iampridem a philosophis expetita, nunc primum a nobis edita, Auerrois interpretatio, quam præstanti ingenio doctrinaq; vir, Elias Cretensis ex Arabica lingua in latinam cõuertit: postremo in ea parte, quæ Spuriorum & Contradictionis ap-

pellatur, centum adiecimus summorum phi losophorum argumenta contraria, quæ in libri margine, suo quodque loco respondens, stella indicat; adiecto Auerrois de Spermate vtilissimo libro, eiusdem Eliæ diligentia nunc primum latinitate donato. Accesserunt eruditissimæ adnotationes, in margine adscriptæ, obscurissima loca paucissimis verbis illustrantes: ex quibus minimo labore maximum fructū studiosi percipient. Et quoniam infinita quædam est, admodumq́; recondita tum Aristotelis, tum etiam Auerrois doctrina, indicem locupletissimū, egregia quæque colligentē, exquisito conficiendum studio curauimus. Quæ simul omnia, diligenter impressa, tuo nomine insignita ad te mittimus, futurum sperantes, vt hoc, quidquid muneris est, nequaquam asperneris. non enim ignoramus, tuæ dignitati, tuisq́; meritis præstantiora deberi: sed neq; hoc tempore præstare nobis maiora licet: et, animum nostrum cum ipsa re spectari, vt hęc ab illo subleuetur, est humanitatis tuæ, quam summam esse & vno omnes ore con-

firmant, & ipse sum expertus. Ego, pro meo in te singulari studio, nihil, quod ad te colendum attineat, vnquam prætermittam: Deumq́; summum orare non desinam, vt tibi, cuius optimis institutis niti salutem istius insulæ fatentur omnes, vitam diuturnam, nullis perturbatam infortunijs, omnibus affluentem bonis, largiatur.

INDEX

LIBRORVM OMNIVM QVI IN HOC ARISTO. ET AVER. OPERE IN VNDECIM VOLVMINIBVS DISTINCTO CONTINENTVR.

IN QVO QVAE HABENTVR TIBI ex præfatione nostra diffusius sunt replicata,

NVNC COMPENDIOSIVS TRADVNtur, librorum videlicet ordo & interpretum nomina Libri vero, qui vel nuper sunt additi, vel denuo fidelius translati, aut summa diligentia castigati, intueberis.

IN PRIMO TOMO.

a

IN SECVNDO TOMO.

Adiecimus nunc primum nonnullas locorum. Aristotel. & Auer. contradictionum solutiones, ex Marci Antonij Zimaræ, & aliorum celeberrimorum philosophorum lectionibus & scriptis, summa diligentia & labore, studiosorum vtilitati, excerptas. char. 249. a

IN TERTIO TOMO.

IN QVARTO TOMO.

IN QVINTO TOMO.

IN SEXTO TOMO.

IN SEPTIMO TOMO.

IN OCTAVO TOMO.

IN NONO TOMO.

IN DECIMO TOMO.

Cui addita est Epistola de Intellectu, quæ idem est cum dicti libelli parte, eodem Calo interprete. char. 358

IN VNDECIMO TOMO.

FINIS.

LOGICA

Tomus primus operum

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

Logicæ partem complectens vniuersam, quæ compositiuam, iudicatiuam, necnon inuentiuam concernit,

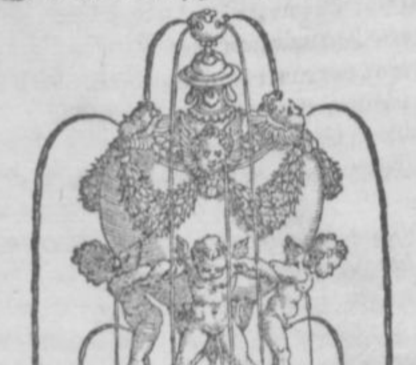
CVM AVERROIS CORDVBENSIS, SOLERTISSIMI peripateticæ disciplinæ interpretis, uariis in eandem commentariis.

RESTITVIMVS SVO CVIQVE LOCO Auerr. Epithomata, ac Quæsita iuxta librorum ordinem.

ACCESSIT HVIVS TOMI DIGRESSIONVM Index, typis hactenus haudquaquã excusus.

OMNIA AD VETEREM CONVERSIONEM, SECTIOnibus tamen, summarijs, argumentis, atq; postillis illustrata, in nouum alioqui faciliorem, venustioreq; digesta seriem.

Quæ hic continentur septima ostendet pagina.

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS MDLX.

ARISTOTELIS VITA EX DIOGENE LAERTIO.

ARISTOTELES, Nicomachi Phæstiadisq; filius, Stagirites fuit. Porrò Nicomachus, à Nicomacho Machaonis filio, Aesculapijq; nepote originem duxit, vt Hermippus in eo libro, quem de Aristotele scripsit, tradit. Cõuixit aũt Amintæ, Macedonũ regi, medicinæ & amicitiæ gratia. Hic inter oẽs Platonis discipulos maxime excelluit, voceq; gracili, vt Timotheus Atheniensis in libro de Vitis refert, & exilibus cruribus, paruisq; oculis fuit, veste insigni, & annulis, ac tõsura vtens. Natus est autem illi & filius, Nicomachus, ex Herpylide concubina, vt Timotheus ait. Recessit à Platone, dum adhuc superuiueret. Vnde dixisse illũ tradunt, Aristoteles in nos recalcitrauit, nõ secus atq; in matrem pulli geniti. Refert Hermippus in vitis, cum Atheniensium legatus ad Philippum profectus esset Aristoteles, Academicæ scholæ præfectũ fuisse Xenocratem: Cum vero reuersus esset, scholamq; sub alio vidisset, elegisse in Liceo περίπατον, illicq; vsq; ad vnctionem deambulãdo, cum discipulis philosophari solitum, atq; inde peripateticum appellatũ esse. Alij idcirco sic vocatum asserunt, ꝙ ex ægritudine conualescẽti, ac deambulanti Alexandro, assistens, quædam disserere soleret. Vbi vero iam plures esse cæperant, sedens docebat, dicens.

Silere turpe me, & Xenocratem loqui,

Ad propositam quæstionem discipulos vnà exercebat simul & oratoriam docens. Deinde ad Hermiam eunuchũ profectus est, Atarnensium tyrannum, quẽ alij quidem delicias, ac lusus ipsius fuisse tradunt. alij vero sibi affinitate iunctum tradita ei filia siue nepte, vt refert Demetrius Magnesius ĩ libris de poetis, ac scriptoribus æquiuocis, qui & Eubuli seruum Hermiam fuisse ait, Bithynium genere, quem & dominũ suum enecasse. Porrò Aristippus in primo de antiquis delicijs libro, Aristotelem ait Hermiæ cõcubinam adamasse, quam ille cum sibi per-

De vita, & mor. philosoph. libr. 5.

Arist. præcipuus Plato. discipulus.

Arist. cur peripateticus dictus.

misisset, duxisse eã, et gaudio elatũ ĩmolasse mulieri, vt Athenienses Eleusinæ Cereri, Hermiæq; pæana scripsisse, qui ἔνδον, hoc est, intus scriptus est. Hinc in macedonia apud Philippũ vixisse, atq; ab eo Alexandrũ filium erudiendum accepisse, petisseq; instaurari solum patriũ à Philippo euersum. Id vbi impetrasset, dedisse illis leges. In schola quoq; leges tulit imitando Xenocratem, vt decennialẽ principem facerent. Vbi vero Alexandro instituendo satis visus est nauasse operam, eumq; sibi deuinxisse, cõmendato illi cognato Callisthene Olynthio, Athenas concessit. Eũ audacius, q̃ par erat alloquentem regem, & minime illi obsequentem, ab ipso increpitum asserunt versu, admonente, ni talia loqui desisteret, mature periturum, quod & factum est: versus autem sic habet,

Arist. præceptor Alex. Macedonis

Qualia mi loqueris, vereor sis nate superstes.

Namq; Hermolao in Alexandrum insidiarũ socius fuisse deprehensus, cauea ferrea circunduci, pædore atq; squalore oblitus, leoni postremo obiectus est, sicq; excessit è vita. Enimuero Aristoteles Athenas profectus, cum illic tredecim annis docuisset, clàm in Chalcidẽ concessit, ꝙ ab Eurymedonte hierophanta impietatis accusatus esset, siue, vt Phauorinus ait in omnimoda historia, à Demophilo, ꝙ hymnum in eum, quẽ prædiximus Hermiæ scripserit, quodq; hoc epigramma statuæ, quæ in Delphis est, incidi curauerit.

Impius hunc quondam Persarum morte tyrannus
Mulctauit, violans iusq; nefasq;, virum.
Nam, neque collato oppressit certamine, verum
Insidiose hominis vsus amicitia.

Hic vero, vt ait Eumolus in quinto historiarum, aconitum bibens, mortuus est septuagesimo ætatis anno. In quem est nostrum hoc epigramma,

Nuper Aristotelem, læsa vt pietate nocentem
Detulit Eurimedon sacrificus Cereris.
Ille aconita bibens subterfugit. certe aconiti
Hoc erat iniustum vincere sacrificum.

Idem vero refert ipsum Platoni trigenariũ se disciplinam de-

disse, sed profecto fallitur. Namq; septimo decimo ætatis anno Platonem audire cœpit. Est aũt hymnus huiusmodi.

Encomium virtutis.

Virtus laboriosa generi mortaliũ, honestißimũ vitæ humanæ incitamentũ. Pro tua siquidẽ forma ò virgo, expetenda est in Græcia mortis conditio, & grauiũ assiduorũq; laborũ tolerantia. Talẽ nimirum inseris hominum animis fructum plane immortalẽ, & auro præstantiorẽ, parentibusq; ipsis, somnoq; dulcissimo. Nam in gratiã tuam Iouis Hercules, & Ledæ filij multa perpeßi sunt, qui quid possent, opere declararunt. Quin & tui desiderio Achilles, & Aiax ad inferos penetrarunt, tuæq; formæ luculentißimæ gratia Atarneæ ciuem Solis priuauit lumine. Quo enim clarus spectatusq; rebus gestis? Hunc immortales meæ auctiorem reddent musæ, quæ Iouis hospitalis decus augere solent.

Primam hunc orationem iudicialem pro seipso scripsisse, cum huius criminis argueretur, Phauorinus in omnimoda historia author est, ac dixisse Athenis,

Et pyra nata pyris, ficusq; in ficubus extant.

Natiuitas Arist.

Ait aũt Apollodorus in chronicis, natũ illũ anno primo nonagesimæ nonæ olympiadis, perrexisseq; ad Platonẽ decimoseptimo ætatis anno, annosq; viginti apud eũ fuiße cõmoratũ. Tum vero veniße Mitylenem, principe Eubulo, quarto anno centesimæ octauæ olympiadis. Verũ, Platone primo anno functo vita, sub Theophilo profectũ eße ad Hermiã, mansißeq; annos tres. sub Pythodoto aũt se contulisse ad Philippũ secundo anno centesimæ nonæ olympiadis, Alexandro quintumdecimum iam annum ætatis agente. Athenas vero concessisse secundo anno centesimæ vndecimæ olympiadis, atq; in Lyceo tredecim annos docuisse, ac demum perrexisse Chalcidem, tertio anno centesimæ quartædecimæ olimpiadis, morboq; perisse, cũ esset annorum ferme sexaginta trium. Quo etiam tempore Demosthenes in Calabris defunctus sit sub Philocle. Fertur autem ob Callisthenis insidias in Alexandrum, infensum fuisse regi, illumq; ad eũ contristandũ Anaximenem extulisse, ac misisse Xenocrati dona. Lusit in eũ epigrãmate Theocritus Chius, vt ait Ambryon in libro de Theocriti vita, in hunc sensum,

Mors Arist.

Hermiæ eunuchi simul, Eubuliq́; sepulchrum,
Mente vacans, vacuum struxit Aristoteles.
Timon quoque sic illum agit,
Sed neq; Aristotelis leuitas miseranda loquacis.
Hæc vita philosophi fuit.

Arist. testamentum.

Cęterũ, nos ipsius quoq; testamenta legimus in hunc ferme modũ. Bene quidẽ ac rite erit. Quid si quid contingerit ita legauit Arist. Curatorẽ quidem oĩum et per oĩa iussit esse Antipatrũ. Quoad vero Nicanor adolescat, curatores ac tutores instituit Aristomenẽ, Timarchum, Hipparchũ, Cliotelẽ, & Theophrastũ si voluerit, ac si curã suscipere velit filiorũ & Herpylidis, rerumq́; oĩum. Cũq́; puella fuerit matura viro tradi illã Nicanori. Sin vero puellæ quippiã contigerit, qđ absit, vitaq́; prius q̃ cõnubio iũgatur, siue ẽt postq̃ nupserit, anteq̃ filios procreet, excesserit, Nicanor dominus esto, vt de puero, & de cæteris digne nobis, ac sese disponat. Curet aũt Nicanor et de puella, & de puero Nicomacho, nihil vt illis desit, patris ac fratris vna implens munus. Quòd si Nicanori quidpiam contigerit, quod absit, siue priusq̃ puellam duxerit, siue postq̃ duxerit, nondum filijs natis, q̃ quidẽ ille instituerit, ea rata sunto. Sin aũt voluerit, & Theophrastus puellæ curã habeat. Sin aliàs curatores, habito cũ Antipatro cõsilio, et de puella et de puero disponãt, vt eis videbitur optimũ. Curam aũt habeant tutores, et Nicanoris mei, & Herpylidis memores. Nãq; erga me studiosa plurimum fuit, cæterorumq́; oĩum: et si virũ accipere voluerit, curent, ne indigne nobis locetur. Dẽtq́; illi præter ea, q̃ antea acceperat, de nostra substantia, talentũ argenti, tresq́;, si voluerit, famulas, et ancillã, quã habet, et Pyrrheũ puerũ. At, si q-dem in Chalcide habitare voluerit, hospitiũ, quod ad ortũ est: sin aũt in Stagyris, parternã domũ. Vtrũ vero horũ maluerit, studeant ꝓcuratores domũ ita necessaria suppellectile instruere, vt et sibi honeste, et Herpylidi sufficienter instructa videatur. Curæ sit aũt Nicanori et Myrmecẽ puerũ nõ ĩdigne nobis ad suos referri, Cũ eius, quas cepimus, facultatibus. Si aũt & Ambracis libera, cumq́; puella viro tradetur, quingentas illi drachmas, ancillãq́;, quã habeat, dari iubeo. Sed et Thaleti ꝑ-

ter ancillam, quã habet emptã, drachmas mille, et ancillulam. Simo quoq;, absq; priore pecunia, ĩ puerũ aliũ, siue puerũ emi, siue pecuniã dari. Tychonẽ esse liberũ, cũ puella nupserit, Philonẽq;, et Olympiũ, eiusq; filiorũ. Porrò eorũ, qui mihi famulãtur puerorum, nullũ vendi volo, sed hæredes eis vti. Cum vero adulti erunt, pro merito dimitti liberos volo. Curent itẽ vt consummentur q̃ Gryllioni sunt traditæ exculpẽdæ imagines. Vbi vero perfectæ erunt, suis ĩponantur locis. Nicanoris quoq; ac Proxeni quã sculpendã cogitabã matrisq; Nicanoris. Arimnesti vero, q̃ perfecta est, suo statuatur loco, vt sit ipsius monumentũ, quia sine liberis defunctus est. Matris quoq; nostræ Cererẽ in Nemea locet, aut vbicũq; videbitur. Vbi vero tumulũ fecerit, ibi et Pythiadis sublata ossa condat, sicut ipsa p̃cepit, sistat, et seruari Nicanoris uotũ, qđ pro illo uouimus. Animalia lapidea cubitorũ quatuor Ioui seruatori, ac Mineruæ seruatrici in Stagyris. Hæc testamentorum ipsius series fuit.

Fertur aũt ollas plurimas reptas esse, Lyconẽq; dicere, illũ in pelui calentis olei lauari solitũ, oleũq; uenundare. Quidam utrẽ calentis olei stomacho illũ imponere consueuisse tradunt, & cũ se ad quiescendũ cõponeret, æneam sphærã tenere in manu pelui subiecta, eo consilio, ut cũ dormientis manu excussa sphæra ĩ subditũ æreũ uas ĩcidisset, sono illius excit⁹ exurgeret. Arist. conuictus.

Eius esse p̃claras istas sñias legimus, Interrogatus quidnam mẽdaces lucrarẽtur? ut cũ uera, inquit, dixerĩt, nõ illis credaĩ. Aristotel. apophtegmata.

Cũ sibi probro daretur, ꝙ flagitioso homini misericorditer tulisset opẽ: nõ, inquit, mores miseratus sum, sed hominem.

Amicis, ac discipulis ista consueuerat dicere, ubicũq; moraretur: Aspectus quidẽ a circũfuso aere lumen accipit, animus autem à disciplinis liberalibus.

Sæpe numero cũ in Atheniẽses inueheretur, aiebat illos frumẽta, et leges inuenisse, uerũ frumẽtis q dẽ uti, nõ aũt legibus.

Studiorum liberaliũ amaras radices, fructus autem dulces esse asserebat.

Rogatus quidnã cito cõsenesceret, gratia, inquit.

Quid sit spes uigilantis, ait, insomnium.

Diogene carica porrigente, cogitans nisi acciperet, usum esse,

meditatus sumens Diogenẽ ait caricã simul cũ vsu pdidisse.

Rursus ab eo porrectam accipiens, atque puerili more in sublime eleuans cũ dixisset, magnus Diogenes, eã illi reddidit.

Tria dicebat pueris esse necessaria, ingenium, exercitationem, disciplinam.

Audierat aliquando se a quodã maledictis esse lacessitum. Tum ille, absentem, inquit, etiam verberet.

Dicebat pulchritudinẽ pl⁹, q̃ epl̃as oẽs valere ad cõmẽdationẽ.

Pleriq; Diogenẽ ita statuisse asserũt, ipsum aũt donũ formæ dixisse: Socratẽ vero modici tẽporis tyrãnidẽ, Platonẽ naturæ priuilegiũ, Theophrastũ tacitã deceptionẽ, Theocritum vero eburneum detrimentum, Carneadem regnum solitarium.

Rogatus quo differrent docti ab indoctis, quo inquit, viuentes à mortuis.

Eruditionem dicebat inter prospera esse ornamentum, inter aduersa refugium.

Parentes, qui liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his, qui solũ genuissent. Eos enim viuendi tantum, illos etiam bene beateq; viuendi authores esse.

Gloriãti cuidã q̃ magnæ esset vrbis ciuis, noli, inquit, hoc attendere, sed an dignus sis magna & illustri patria.

Rogatus quid sit amicus, vna, inquit, anima in duobus corporibus habitans.

Homines plerosq; dicebat ita esse parcos, ac si semper victuri essent: alios tã prodigos, ac si continuo morituri.

Percõtanti cur honesta forma præstãtibus diutius cõgredimur, cæci, inquit, huiusce interrogatio est.

Rogatus quid ex philosophia lucratus fuißet hoc, inquit, vt iniußus ea faciã, quæ pleriq; per legum metum faciant.

Interrogatus quo pacto discipuli egregie proficerẽt: Si excellentiores, ait, prosequẽtes tardiores non morentur.

Loquaci homini cũ illũ improbe ꝓbris multis obtudisset, dicẽti, nũ te satis obtudi? Hercle, inquit, nõ tibi animũ aduerti.

Causanti cur stipẽ nõ bono homini dedisset, nã & ita cõtigisse ferunt: Non, inquit, homini dedi, sed humanitati.

Rogatus erga amicos quales esse debeamus: quales, inquit, eos

erga nos eßе optamus.

Iustitiã dicebat virtutẽ animi vnicuiq; ſcd̃m dignitatẽ diſtribuentẽ. Diſciplinã optimũ eſſe dicebat viaticũ ad ſenectutẽ.

Refert Phauorinus in ſecũdo commentariorum illum crebro dicere ſolitũ: O amici amicus nemo.

Et iſta quidẽ ad illũ referũtur.

Aristo. scripta.

Conſcripſit autẽ et cõplura volumina, q̃ vt ſumma ingenij illius vis, ac præcipua circa omne orationis genus exercitatio clarius eluceat, ſubnectẽda neceſſario exiſtimaui.

Libri.

De iuſtitia libros quatuor, de poetis tres, de philoſophia tres, de republica duo, de rhetorica Gryllus vnũ, Nerinthus vnũ, Sophiſta vnũ, Menexenus vnũ, Amatorius vnũ, Conuiuium vnũ, de diuitijs vnũ, Exhortationũ vnũ, de aĩa vnũ, de præcatione vnũ, de nobilitate vnũ, de voluptate vnũ, Alexander ſeu de colonis vnum, de regno unũ, de doctrina unũ, de bono tres, de Platonis legibus tres, de eiuſdem reip. duos, Oeconomicus unũ, de amicitia unum, Quid ſit tolerare ſine tolerantia unum, de diſciplinis vnum, de his, quæ in contentionem cadunt duos, Solutiones, eorum quæ in contentionẽ veniunt, quatuor, Diuiſiones ſophiſticæ quatuor, de contrarijs vnum, de ſpeciebus & generibus vnũ, de proprijs vnũ. Cõmentaria, ἐπιχειρημάτ κ8 tres. Propoſitiones de uirtute tres, Obiectiones vnum, de his quæ quot modis dicuntur, ſiue ſecundum propoſitum, vnũ, de clementis tres, de ſcientia unũ, de perturbationibus iræ unũ, Moralium quatuor, de principio unũ, Diuiſiones. xvij. Diuiſibilium unũ, de interrogatione & reſponſione duo, de motu unum, Propoſitiones unum, Propoſitiones cõtentioſæ quatuor, Syllogiſmi unũ, Priorum analyticorũ nouẽ, Poſteriorũ analyticorũ maiorũ duo, de quæſtionibus ad diſciplinã pertinentibus octo, de meliore unũ, de idea unũ, Termini Topicorũ ſeptem, Syllogiſmorũ duo, συλλογ ςτ κὸ & diffinitiones unũ, de eligibili & accidenti unũ, de ijs, quæ ante locos ſunt, unũ, Topicorũ ad diffinitiones duo, Perturbationũ unũ, Diuiſibilium unum, Mathematicus unum, Diffinitiones. xiij. Epicherematum duo, de uoluptate unũ, Propoſitionũ unũ, de uoluntario unum, de pulchro unum. Quæſtiones epicherematicæ. xxv. Quæſtiones

de amicitia duo, Q̃ones de aĩa unũ, Politicorũ duo, Politicæ auditionis, sicut Theophrasti, octo, de iustis duo, Artiũ ĩtroductio duo, Artis rhetoricæ duo, Ars unũ, alia ars duo, Methodi cum unũ, Artis Theodecti introductionis unũ, Artis poeticæ libros duos, Enthymemata rhetorica, de magnitudine vnũ, enthymematũ diuisiones unũ, de dictione duo, de cõsilio unũ, Collectiõis duo, de natura tres, Physicon unum, de Archytæ philosophia tres, de Speusippi Xenocratisq; philosophia unũ, ex Timæi Archytæq; disciplinis sumpta unũ, Aduersus Melißi dicta unũ, Aduersus Alcinæonis dicta unũ, Aduersus Pythagoricos unũ, Aduersus Gorgiã unũ, Aduersus Xenocratẽ unũ, Aduersus Zenonis scita unũ, de Pythagoricis unũ, de aĩalibus nouẽ, Anatomorũ octo, Electio anatomorũ unũ, de cõpositis aĩalibus unũ, de fabulosis aĩalibus unũ, de non gignendo unũ, de plantis duo, Physiognomicõ unũ, Medicinalia duos, de monade unũ, Signa tẽpestatũ unũ, astronomicon speculatiuus unũ, de motu unũ, de musica unũ, Memoriale unũ, Homericarum ambiguitatũ sex, Poetica unũ, Naturaliũ scd̃m elemẽta xxxviij. Inspectorũ ꝓblematũ duos, Liberaliũ disciplinarũ duos, Mechanicus unum, Problematũ ex Democritõ, sex, de lapide, unũ, Parabolæ unũ, Inordinata. xij. Exposita generatim. xiiij. Iura unũ, Olympionice, unũ, Pythionicæ musices unũ, Pythicus unũ, Pythionicorũ argumẽta unũ, Dionysiacæ uictoriæ unũ, de tragœdijs, unũ, Doctrinæ vnũ, Prouerbia unũ, Lex cõmẽdatitia unũ, Legũ, q̃tuor, Prædicamẽtorũ, unũ, de ĩterꝑtatione, unũ. Respub. urbiũ. clviij.

Epistolæ.

Seorsumq; ad Philippũ depopulari, paucorũq; & optimatũ, & tyrannorũ rep. epistolæ. Selymbriorũ epistolæ, ad Alexãdrũ quatuor, ad Antipatrũ nouem, ad Mentorẽ vnũ, ad Aristonem vnam, ad Olympiadẽ vnam, ad Hephæstionem unam, ad Themistagoram vnam, ad Philoxenum vna.

Carmina.

Ad Democritũ versus, quorũ initiũ est, Sancte deũ, Elegiæ, quarũ est initiũ, Formosæ matris filia: Sunt in summa uersus oẽs plus minus quadragesies quinquies mille, trecenti & triginta. Hæc librorum illius series, hic numerus, in quibus quid agat summatim exponendum est.

Aristotelicę philosophię scopus.

Duplicem esse philosophiæ rõnẽ, alterã versari circa actus,

appellariq; πρακτικὴν alterã in intelligẽtia et speculatione cõsistere, & θεωρητικὴν, dici. Ad actionẽ pertinere ethicen, et politicen, qua in parte tũ de publica, tũ de familiari re agi. Ad intelligẽtiã Physicen logicenq; referri. Porro logicen instrumentũ esse exactissimũ. Eius cũ geminã destinationẽ ac scopũ subiecisset, verisimile ac verũ, ad vtrãq; duarũ maxime rerũ viribus nititur. Nãq; ad verisimile seu probabile, oratoria & dialectica, ad verũ aũt analytica & philosophia vsus est, nihil omnino omittens eorũ quæ vel ad inuentionẽ, vel ad iudicium, vel ẽt ad vsum pertinerent. Enimuero ad inuentionis adminicula, atq; ad eas res, q̃ speculationi et arti inseruiũt, propositionũ multitudinẽ tradidit, ex quibus q̃ones probabiliũ epicherematũ elicere affatim licet. Porrò ad iudicandũ analytica priora, & posteriora cõscripsisse, prioribus assumptionũ iudicia ꝑmittẽs, posterioribus collectionis examen tradens. Cæterum ad iudicãdũ ea, q̃ sub certamẽ cadũt, quæq; in interrogatione versantur, & cõtẽtionẽ sophisticorũ argumẽtorũ, atq; syllogismis atq; his similibus. Veritatis vero iudiciũ earũ quidẽ, quæ secundũ imaginationẽ sunt actionũ, sensum definiuit. Moralium vero, vbi de re publica, ac domestica, vbi de legibus agitur mẽtẽ, finẽ aũt vnũ exposuit, virtutis vsum in vita perfecta. Felicitatẽ ait plenitudinẽ ex tribus maxime bonis cõstantẽ, iis nimirũ, quæ in animo sunt, quæ & priora viribus appellat, iis, q̃ ad corpus attinẽt, vt sunt bona valetudo, fortitudo, pulchritudo, cæteraq; his similia, atq; ijs, q̃ extrinsecus veniũt, diuitijs, nobilitate, & claritudine, atq; in hunc modũ cæteris, quibus tertiũ locũ assignauit. Virtutẽ ad beatam vitam sibi minime sufficere dixit, quippe corporis bonis, exterioribusq; indigere. Miserũ atq; infelicẽ fore sapientẽ, siue doloribus afficiatur, siue inopia, & cæteris hmõi incõmodis prematur. Vitiũ autẽ ad miseriã atq; infelicẽ vitam sufficere, quantũlibet corporis affluat bonis. Virtutes ait nõ se inuicem sequi. Fieri.n. posse, vt prudens quispiam, ac iustus, idemq; intẽperans atq; incontinẽs sit. Sapientem quidẽ non omnino perturbationibus vacare, verũ perturbari modice dixit. Amicitiam æquitatẽ esse definiuit reciprocæ beneuolẽtiæ. Eius tres species esse tradidit. Esse quip-

Felicitas cõpleta.

Amicitia triplex.

pe aliam cognationis, aliã amatoriã, tertiã hospitalẽ. Amorẽ nõ modo cõgressionis, verũ & philosophiæ esse. Amaturũ quoque sapientẽ, neq; accessurũ ad rẽpublicã, ducturũq; vxorẽ, & cũ rege vna victurũ. Tribus aũt generibus vitæ cõstitutis, primo qđ in speculatione, sequẽti quod in actu, & tertio quod ĩ voluptate cõsistit: Speculatiuũ genus semper prætulit. Liberales disciplinas ad apprehensionẽ virtutis multũ cõferre sensit. In descriptione rerũ naturaliũ præter cæteros rationem maxime secutus est, adeo vt minimarũ quarũq; rerũ reddiderit causas. Vnde & naturaliũ cõmentariorũ cõplura scripsit volumina.

Diuinã prouidentiã fassus est Aris.

Deũ sicut & Plato incorporalẽ diffiniuit, eiusq; prouidentiam ad cœlestia vsq; pertingere, ipsum vero immobilem esse. Porro terrena omnia ad cœlestiũ congruentiam, ordinemq; disponit. Præter elemẽta ista quatuor esse & quintũ aliud, ex quo cœlestia consistant, eiusq; motũ orbicularẽ esse variũ. Animam itẽ incorporeã, primamq; esse ἐντελέχειαν corporis nempe naturalis & organici potentia vitã habentis. Est aũt ea iuxta illũ duplex. Entelechiam vero appellat, cuius sit species quædã incorporea. Altera ex his quidẽ secundũ potẽtiam, vt est Mercurius in cera, informis quidem, sed idoneus ad percipiẽda lineamẽta, sicut itẽ in ære statua. Scđm vero habitũ entelechia dicitur ea, quæ est cõsummatæ ac perfectæ Mercurij statuæ. Naturalis aũt corporis dixit, nam sunt corpora alia quidẽ manu & arte elaborata, vt sunt quæ ab artificibus fiunt, puta turris, atque nauis. Alia vero sic a natura prodeunt vt arbores, & animaliũ corpora. Porro organici dixit, hoc est, ad aliquid parati & conditi, vt est ad videndũ oculus, aurisq; ad audiendũ. Virtute aũt vitã habentis, vtputa in seipso. Virtute autẽ vel potẽtia minus est secundũ efficaciã. Secundũ actionẽ aũt, vt vigilans habere animã dicitur. Secundũ habitũ aũt, vt dormiẽs. Vt igitur & hic intelligatur, adiecit potentia. Multa igitur eiusmodi & alia, & de alijs multis in hunc modũ philosophatus est, quæ perlongũ esset numerare. Cũctis.n. in rebus summo studio atq; industria fuit, inuẽtionisq; incredibili copia viguit, vt ex his, quæ supra annotauimus voluminibus cõstat, quæ ad quadrigentorũ numerũ fere perueniunt, de quibus nihil ambi-

Entelechia duplex.
Exponitur Animæ definitio.

Scriptorum Arist. numerus.

gitur. Nam sunt & alia complura, quæ ipsi ascribuntur volumina atque sententiæ. Veruenimuero octo fuere Aristoteles. Primus hic ipse. Secundus qui Athenis rempub. administrauit, cuius etiam iudiciales leguntur orationes, sane quàm elegantes. Tertius, qui Iliadem Homeri scripsit. Quartus Siculus orator, qui ad Panegyricum Isocratis rescripsit. Quintus, qui cognominatus est Mythus, Aeschinis Socratici necessarius. Sextus Cyrenaicus, qui de poetica scripsit. Septimus pædotriba, cuius meminit Aristoxenus in Platonis vita. Octauus grammaticus obscurus & ignobilis, cuius de pleonasmo ars legitur. Huius autẽ Stagyritæ philosophi complures quidem fuere discipuli, sed omnibus maxime præcelluit Theophrastus, de quo suo loco dicendum est.

Aristoteles, quot fuerũt.

DE VITA AVERROIS EX EIVSDEM, & aliorum scriptorum libris excerpta.

AVERROES quoque medicus, cognomento Commentator, philosophus quidem & ipse apud Cordubam Hispaniæ urbem hoc tempore floruit, ut ex Secundo libro eius, qui de Cælo tractat, Commento 110. & 111. habetur. Fuit enim a natiuitate Christi anno MCL. ut asserit Conciliator, & Aegidius Romanus in suis quolibetis Libro Secundo quæstione de unitate intellectus. Vbi uerba hæc habentur. Nam Commentator summus Auerroes, non est diu, quòd fuit. Nam dicitur filios suos in curia Federici primi cognomento Barbarossa Imperatoris fuisse, qui temporibus nostris obiit. Fuit ergo dictus Auerroes tempore, quo fides christiana erat ualde dilatata Constat autem quòd apud christianos erat solennis mentio de statu animarum separatarũ. Et ideo Auerroes, qui fuit isto tempore, potissimum debuit uidere hoc inconueniens. Multæ autem composuit, & adeo excellenter in omnes Aristotelis libros scripsit, ut Commentatoris cognomentum promeruerit: deinde de Substantia orbis, de Theriaca, librum quoque pulchrum de medicina Colliget appellatum, ac alia multa edidit. Auicennæ tamen, ac medicorum æmulus dictus fuit, ut palàm in eius libris manifestum est.

EORUM, QUAE IN HOC PRIMO ARIST. OPERUM TOMO CONTINENTUR, SERIES.

Omnia, summa quidem diligentia, castigata, & ad maximum redacta candorem, in summas ac sectiones, non hactenus diuisa, id vero præcipue in libr. prædicam. & priorum factum est.

Epithomata Auerr. ac quæsita adeo mendosa, manca, obscuraque visebantur hucusque, vt studioso cuique pene in intelligibilia forent: Nos autem, ne in logica potiores Auerr. perirent labores, tũ translationum collatione, tum per capita diuisione, margineis postillis, quoad potuimus, castigatiora absolutioraq; ac clariora reddere studuimus, quo Auer. laboribus vtilius fruat studiosus.

AVERR. DIGRESSIONVM, QVAS HIC TOMVS CONTINET, INDEX.

Reliquas digressiones logicas in Epithome. & Quæsitis videto.

IN QVINQVE
SEQVENTES PORPHIRII VOCES, SEV PRAEDICABILIA
ARGVMENTVM.

ANTEQVAM in Arist. adyta recipimur, a Porphyrio uelut ab æditno excipiamur, qui uoces nobis communes illas insusurrabit, Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, atque Accidens. Genus illud esse docens, quod de pluribus etiam specie, Speciem, quæ de pluribus tantũ numero differentibus dicatur. sic tamen, ut interrogãti Quid est, utrumque respondeamus. Summa esse genera decẽ, quæ semper despiciant, infimas autem species multas quidem, sed numerabiles, quæ tantum suspiciant. quæ media sint, & alterutra, summis atque infimis interiecta, defungi utroque munere, semperque sursum colligi, deorsum dissipari. Dici de inferioribus, quæ supra sint, retrorsus non dici, de nullis indiuidua, id est, quorum proprietates in uno, altero non concurrãt, quæ quoniam comprehendi numero nequeunt, nullum cum philosopho habere commercium. Differentiam de specie quoque discrepantibus prædicari, suggeri eam tamen, quærenti Quale quid est. Genera his diuidi, species compleri, subire formæ uicem, sicuti materiæ subeat genus, atque ad eorum substantiam conducere, quæ sub genere eodem sint. Proprium quod uocatur, speciei competere uni toti, & perpetuo. Aduenire accidẽs, & abire, sed illo incolumi, quod subiicitur. nam & inesse eidem posse, & non inesse, cumque nec genus, nec species, nec differentia, nec proprium sit, alio tamen usquequaque fulciri. Nam quæ communia cunctis, quæ quibusdam, quæ nonnullis propria, quæ singulis, facile his cognitis tutemet indagabis.

QVINQVAE VOCES,

QVAE PORPHYRII PHILOSOPHI CELEBERRIMI, AD CHRYSAORIVM, PRAEDICABILIA NVNCVPANTVR,

BOETIO SEVERINO INTERPRETE,

Cum Auerrois Cordubensis expositione.

PRAEFATIO.

A CVM sit necessarium, Chrysaori, & ad eam, quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinã nosse quid sit Genus, & quid Differẽtia, quid Species, quid Proprium, & quid Accidens: & ad definitionum assignationem, & omnino ad ea, quæ in diuisione, vel demonstratione sunt, vtilia: de istarum rerum speculatione compendiosam tibi traditionem faciens, tentabo breuiter, velut introductionis modo, ea, quæ ab antiquis dicta sunt, aggredi, altioribus quidem quæstionibus abstinens, simpliciores vero mediocriter coniectans. Mox de generibus, & speciebus, illud quidem siue subsistant, siue in solis nudis intellectibus posita sint: siue subsistentia corporalia sint, an incorporalia: & vtrum separata a sensibilibus, an in sensibilibus posita: & circa ea consistentia, dicere recusabo: altissimum enim est huiusmodi negotium, & alterius maioris egens inquisitionis. B Illud vero, quemadmodum de his, ac de propositis magis probabiliter * antiqui tractauerunt, & horum maxime peripatetici, tibi nunc tentabo monstrare.

In .7. meta. quæst. hæc determinant.

λογικώτερον magis logice.

INtentio in hoc tractatu est explanatio eius, qđ continet liber Porphyrii, in introductionem ad scientiam rationalem: cum currit consuetudo, vt inchoentur libri logicæ in eo. D. quod præcessio in scientia quid est genus, quid differẽtia, quid species, quid proprium, & quid accidens, est necessaria in disciplina libri prædicamẽtorum Arist. Et ipsa etiam vtilis est in compositione definitionũ. & in diuisione, & in demonstratione. Et.d. illud ideo, quia definitiones componuntur ex generibus & differentiis: & diuisio quidẽ est generum per differentias, & demonstrationis propositionũ partes, sunt hæc prædicata quinque. D. & postquã hoc vidi, vt ponam librum abbreuiatum, in quo compilabo scientiam, quæ est apud antiquos de his rebus sub breuitate, secundum modum introductionis præter, quod intendam ad quæsita non logicalia, quæ sunt in his rebus: sicut est inquisitio de generibus, & speciebus, vtrum sint inuenta extra intellectũ,

ſicut ipſa ſunt in intellectu : aut inuentio ipſorum ſit in intellectu tantum : Et ſi ſint inuenta extra intellectum , ſicut ipſa ſunt in ipſo : quæ ſit eorum inuentio ? vtrum ſint corporea, vel non corporea : & ſi non ſunt corporea, vtrum ſint ſeparata, an non ſeparata , Sed inquiſitio ex his rebus eſt ex eo ,quod eſt inuentum ex parte, qua ipſa ſunt logicalia : & rememorabor ex hoc ſolum * rememmoratione,ſecundum conſuetudinem peripateticorum.

D

* al. ex hoc ,pprie interid.

De genere. *Cap*. I.

Generis multip ex acceptio.

Interpr. vertit Rom. eo q̄ eſſet notior, verum in tex. græc. legit̃ hæraclidarum.

Cōparatio.

VIdetur autē neq; genus,neq; ſpecies ſimpliciter dici.Genus.n.dicitur & aliquorum quodammodo ſe habentium ad vnum aliquid,& ad ſe inuicem collectio.Secundū quā ſignificationem.Romanorum dicitur genus,ab Vnius,ſcilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam(quæ ab illo eſt)cognationem , ſecundum diuiſionem ab aliis generibus dictū . Dicitur aūt, & aliter rurſus genus,quod eſt vniuſcuiuſq; generationis principium:vel ab eo, qui genuit , vel ab eo loco,in quo quis genitus eſt. Sic.n.Oreſtē quidem dicimus a Tantalo habere genus, Hylum autem ab Hercule:& rurſus Pindarū quidē Thebanū eſſe genere, Platonē vero, Athenienſem.Etenim patria principium eſt vniuſcuiuſq; generationis, quēadmodū & pater.Hæc aūt videtur promptiſsima eſſe ſignificatio. Romani n.ſunt,qui ex genere deſcendunt Romuli:& Cecropidæ, qui a Cecrope,& horū proximi.Et prius quidē appellatū eſt genus vniuſcuiuſq; generationis principiū,dehinc ēt,& multitudo eorum qui ſunt ab vno principio,vt a.Romulo. quā diuidentes , & ab aliis ſeparātes dicebamus,oēm illam collectionē eſſe Romanorū genus.

E

Cōparatio.

Aliter aūt rurſus,genus dicitur cui ſupponitur ſpecies. Ad horū fortaſſe ſimilitudinem dictū:etenim principiū quoddā eſt hmōi genus earum,quæ ſub ipſo ſunt ſpecierū.Videtur ēt multitudinē continere oēm ſpērum,quæ ſub eo ſunt.Tripliciter igitur,genus cum dicat̃, de tertio apud philoſophos ſermo eſt,qđ ēt deſcribentes aſsignauerunt, Genus eē dicētes,qđ de pluribus,& differentibus ſpē in eo,qđ quid eſt,prædicatur,vt animal. Eorū.n.quæ prædicant̃ , alia quidē de uno dicuntur ſolo,ſicut indiuidua,vt Socrates ,& hic,& hoc :alia vero de pluribus,quēadmodū genera,& ſpecies,& dr̄iæ,& propria, & accidentia cōiter,ſed non proprie alicui.Eſt aūt genus quidē , ut animal:Spēs vero, vt hō:Dr̄ia aūt, vt rōnale : Proprium, vt riſibile: Accidens,vt albū,nigrū,ſedere.Ab iis vero,quæ de vno ſolo prædicantur,differunt genera,eo,qđ hæc de pluribus prædicantur . Ab iis aūt,quæ de pluribus,a ſpēbus quidē:qm̄ ſpecies etſi de pluribus p̄dicatur,non tamen de differentibus ſpecie,ſed numero: hō. n.cū ſit ſpecies, de Socrate,& Platone prædicatur,qui non ſpecie differūt , ſed numero , animal vero cū ſit genus,de homine, & boue,& equo prædicatur,qui differunt a ſe inuicem ſpecie,nō numero ſolū. A proprio vero differt genus,qm̄ proprium quidem de vna ſola ſpecie,cu-

Generis, de quo apud philoſophos ſermo eſt, definitio. Idem 1. thop. c.2.

F

Declaratio definitionis.

A ius est proprium, prædi catur, & de iis (quę sub ipsa specie sunt) in diuiduis: quemadmodum risibile de homine solo, & de particularibus hominibus: genus autem non de vna specie prædicatur, sed de pluribus, & differentibus. A differentia vero, & ab iis, quæ communiter sunt accidentia, differt genus: quoniam etsi de pluribus, & differentibus specie prædicantur differentię, & communiter accidentia: non tamen in eo, quod quid est prædicantur, sed in eo, quod quale quid est. Interrogantibus enim aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc, genus respondebimus, differentias autem, & accidentia non respondebimus: non.n. in eo, quod quid est, prædicantur de subiecto, sed magis in eo, quod quale quid est. Interroganti.n. quale quid est homo, dicimus, quoniam rationale: & quale quid est coruus, dicimus, quoniam niger. Est autem rationale quidem differentia, nigrum uero accidens. Quando autem quid est homo interrogamur, animal respondemus: est aũt hominis genus, animal. Qua B re de pluribus prædicari diuidit genus ab iis, quę de vno solo sicut, quæ sunt indiuidua, prædicantur: de differentibus vero specie, separat ab eis, quæ sicut species prædicantur, uel sicut propria: in eo autẽ quod quid est prędicari, diuidit genus à differẽtiis, & cõiter accidẽtibus. quę nõ in eo qđ qd est, sed in eo qđ quale qd est, vel qũo se habet vnumquodq;, prædicantur de iis, de quibus prædicantur. Nihil igitur superfluum, neq; minus, continet generis dicta descriptio notionis.

Corollariũ.

DIxit, Et genus, & species nõ dicunt simpliciter. i. de intẽtione vna;. Cum genus dicatur * de tribus intentionibus. Quarum vna est congregatio, vel proportio relata patri vno *, sicut dicitur genus arabum, & genus adam, propter comparationem ipsorum ad iarababam, & ad adam. Et secũda est principium generationis, pater, s. aut & locus, & de his nõ agitur, sicut dicitur adam esse genus hominum, & hispaniam esse genus hispanorum. Et tertia est, de qua agitur in hac arte: & illa est, cui subijcitur species: & transtulerunt quidam huic intentioni nomen generis famosiores huius artis, propter comparationem ipsius ad illas duas intentiones notas, apudq; vulgus: quoniam illud genus est princi- C pium speciebus, quæ sunt sub eo, sicut pater, & locus, sunt principium generationis. & est etiam continens multitudinem, sicut comprehendit gnus relatum ad patrem vnum * multitudinem, quæ est sub eo. D. & hanc intentionem tertiam, quæ est illa, de qua hic dicitur: significauerunt antiqui per hoc, quod dixerunt, ꝙ genus prædicatur de multis differentibus specie, ex via quid est, sicut animal prædicatur de equo, asino, & hoĩe, ex via quid est vnũquodq; ipsorum, i. rñdetur de vnoquoq; ipsorum ad q̃õnem factam p̃ quid est: sicut, si quæratur quid est equus, & quid est asinus? rñdetur nãq; ꝙ animal: & hõ, & equus, & asinus, sunt multa differentia in specie. D. & est quidem genus, prædicatur de pluribus, propterea quia ꝙ rerum prædicatarũ, quædam prædicant̃ de vno, & sunt prædicata singularia, & quædã prædicantur de pluribus numero, quæ sunt genera, & species, & differentiæ, & propria, & accidentia, quæ prædicantur de pluribus, non quæ prædicantur de vno tãtum. Exẽplũ generis est animal, qđ cõprehendit hominẽ, & alia. Exẽplũ speciei est homo, qui comprehendit Socr. & Plato. Exẽplũ drię est rõnale homini. Exẽplum proprii receptibile scientiæ eidem. Exemplum accidentis statio, inclinatio, sessio. D. ꝙ genus differt ab indiuiduis, eo ꝙ dicitur p̃dicari de pluribus, & differt etiam a reliquis quatuor prædicatis de pluribus. A specie quidem, in eo ꝙ ipsa prædicatur de pluribus differentibus numero, sicut homo, qui prædicatur de Socra, & Plat, qui differunt numero, Sed animal, qđ est

* Aalias dicitur supra.
* Als patrum.

genus homini, prædicatur quidem de homine, & equo differentibus specie. Et in hoc, ꝙ dicit de differentibus specie, differt genus a specie vltima, & propter hoc non est diffinitio generis vera, ꝙ ipsum est communius duorum animalium, in quibus oportet ꝙ respondeatur in responsione quid est, sicut diffiniuit iam vna deffinitione: sed quod est, sub quo ordinatur species, sicut definiuit ipse prius.* D. & a proprio iam differt genus, quia proprium prædicatur de specie vna, & est species, cuius est proprium, & de indiuiduis, quæ sunt sub illa specie, sicut receptibile scientiæ, quod prædicatur de homine tantum, & de vnoquoque singulari homine, sed genus prædicatur de speciebus multis numero. D. & differt genus a differentijs, & accidentibus omnibus, per hoc, quod dicitur ꝙ prædicatur in eo, quod quid est, cum differentia, & accidens prædicentur de re, cuius est differentia, aut accidens, ex via qualis est, non quid est. Nam, cum quæritur a nobis de homine quale animal est? dicimus quod est rationale. Et similiter, cum, quæritur de coruo per quale, iam respondetur per accidens cõsequens ipsum, verbi gratia, vt dicatur, quale animal est? & dicatur nigrum, & rationale est differentia, & nigrum accidens. Sed in responsione quid est, respondetur genus, sicut, si quæreretur de homine quid est? respondetur animal. Per hoc ergo, ꝙ accipitur in diffinitione generis, ꝙ ipsum est prædicatum de pluribus, separatur a rebus particularibus: & per hoc, ꝙ dicitur in ea differentibus specie, separatur a specie, & proprio: & per hoc, quod dicitur in eo quod quid est: non ex via qualis est, separatur a differentiis, & accidentibus. Iamq; significatum est super hoc, quod huius designatio generis, neq; superfluum, neq; diminutum continet, licet dixerimus in quibus continet diminutionem.

De specie. Cap. II.

SPecies autem dicitur quidem & de uniuscuiusq; forma, secundum quam dictum est, primum quidem species digna est imperio. Dicitur autẽ species et ea, quæ est subassignato genere, secũdum quam solemus dicere hominem quidẽ speciem animalis: cum sit genus animal, album autem coloris speciẽ, triangulum verò figuræ speciem. Quòd, si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus differentibus specie in eo, quod quid est, prædicatur: & speciem dicimus id, quod subassignato genere est. Nosse oportet, quoniã & genus alicuius est genus, & species alicuius est species, vtrumq; vtriusque: iccirco necesse est in vtrorumq; rationibus vtrisq; vti. Assignant ergo & sic speciem. Species est, quæ ponitur sub genere. Et de qua genus in eo quod quid est, prædicatur. Amplius autem sic quoq;. Species est, quæ de pluribus & differentibus numero in eo, quod quid est, prædicatur. Sed hæc quidem assignatio specialissimæ est, & quæ solum species est, non autẽ etiam & genus: aliæ vero erunt etiam non specialissimarum. Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; prædicamento sunt quædam generalissima, & rursus alia specialissima: & inter generalissima, & specialissima sunt alia, quæ genera, & species dicuntur eadẽ. Est autem generalissimum quidem supra quod nullum aliud sit superueniens genus. Specialissimum autem est, post quod non est alia inferior species. Inter generalissimum autem, & specialissimũ, alia quæ genera, & species sunt eadem, ad aliud quidem, & ad aliud sumpta.

Alia l̃ra habet, & ꝑ hoc ẽ definitio gñris vera, ꝙ ip̃m ẽ cõius duorũ vñũ, ĩ qbus oportet qd' rñdeat in rñsione qd ẽ, sicut definiuit Abumazar, Alpharabi', aut qd est, &c. p̃sens tñ verior vr̃, cui corrñdẽt verba, q̃ dt ĩ fine (licet dixerim' ĩ qb' continet diminutionẽ.) Zimara legebat pñtẽ locũ sic: & in hoc differt genus spẽ vltima, & cõicat ei spẽs medias, & ꝑ hoc ẽ definitio gñis vera, qd' ipsum est cõe duarũ spetierũ, &c.

Obiectio.

Solutio.

Nota hic nõ esse dicendũ Priami, sed primum.

Euripid. versus.

Spẽi variæ definitiões.

D

E

F

A Sit autem in uno quidem prædicamento manifestum quod dicitur. Substantia est quoddam, & ipsa genus, sub hac autem est corpus, sub corpore autem animatum corpus, sub quo animal, sub animali uero rationale animal, sub quo homo: sub homine uero Socrates, & Plato, & qui sunt particulares homines. Sed horum substantia quidem generalissimum est, & quod genus solum: homo vero specialissimum, & quod solum species: corpus autem species quidem est substantiæ, genus uero animati corporis, & animatum corpus, species quidem est corporis, genus uero animalis: animal autem species quidem est corporis animati, genus uero rationalis animalis: sed rationale animal species quidem est animalis, genus vero hominis: homo vero species quidem est rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, sed solum species: & omne, quod ante indiuidua proximum est, species erit solum, non etiam genus. Quemadmodum igitur substantia, cum suprema sit, eo quod nihil B supra eam sit, genus est generalissimum: sic etiam homo, cum sit species, post quam non est alia species, neq; aliquid eorum, quę possunt diuidi, sed solum indiuidua (indiuiduum enim est Socrates, & Plato, & hoc album) species erit solum, & ultima species, & (vt dictum est) specialissima: quæ uero sunt in medio eorum quidem, quæ supra ipsa sunt, erunt species, eorum autem, quæ post ipsa sunt genera. Quare hæc quidem duas habent habitudines, eam, quæ est ad superiora, secundum quam species ipsorum esse dicuntur: & eam, quæ est ad posteriora, secundum quam genera ipsorum esse dicuntur. Extrema vero unam habitudinem: nam & generalissimum ad ea quidem, quæ posteriora sunt, habet habitudinem, cum sit genus omnium id quod est supremum: eam uero, quæ ad superiora, non habet, cum sit supremum, & primum principium, & (vt diximus) supra quod non est aliud superueniens genus: specialissimum autem vnam habet habitudinem, eam quæ est ad superiora, quorum est species, C eam uero, quæ est ad posteriora, non diuersam habet, sed etiam species indiuiduorum dicitur: sed species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens: species autem superiorum, velut quæ ab eis cõtinetur. Determinant igitur generalissimum genus ita, quod cum genus sit, non est species. Et rursus, supra quod non est aliud superueniens genus. Specialissimum vero, quod cum sit species, nõ est genus. Et cum sit species, nunquam diuiditur in species. Et quod de pluribus, & differentibus numero in eo, quod quid est, prædicatur. Ea uero, quæ in medio sunt extremorum, subalterna vocant genera, & species, & vnumquodque ipsorum speciem esse, & genus ponunt ad aliud quidem, & aliud sumptum: ea enim, quæ sunt ante specialissima, vsque ad generalissimum ascendentia, & genera dicuntur, & species subalterna. Sicut Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & ultimum Iouis. Sed in familiis quidem ple-

De aĩali rõnali Platoni cũ est & gẽtilium.

Crediderũt multi ueterũ philosophorũ deos aĩalia eẽ rõnalia, cęterum immortalia.

Corollariũ. 1

Corollariũ. 1 2

Definitio. GG. 1. 2

Definitio. SS. 1. 2 3

Definitio mediorum.

Declaratio in familiis.

Differẽtia. Conclusio 1

runq; ad vnum reducuntur principium: verbi gratia, ad Iouem: in generibus verò, & speciebus non sic se habet. Neq; enim est commune vnum genus omnium ens, nec omnia eiusdem generis sunt secundum vnum postremum genus, quemadmodum dicit Aristoteles: sed posita sint (quemadmodum in prædicamentis dictum est) prima decem genera, quasi prima decem principia. Et si quis omnia, entia uocet, æquiuocè (inquit) nuncupabit, & non vniuocè: si enim vnũ esset co mmune omnium genus ens, vniuocè entia dicerentur. Cùm verò decem sint prima, communio secundum nomen est solum, non etiam secundum rationem, quæ secundum nomen est. Decem igitur generalissima quidem sunt: specialissima verò in numero quidem, quodam sunt, non tamen infinito: indiuida autẽ, quæ sunt post specialissima, infinita sunt. Quapropter usq; ad specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere, descendere autẽ per media diuidentes specificis differentiis: infinita vero (inquit) relinquenda sunt, neq; enim eorum disciplinam posse fieri. Descendentibus igitur ad specialissima necesse est diuidentes per multitudinem ire: ascendentibus verò ad generalissima, necesse colligere multitudinem in vnum. Collectiuum enim multorum in vnam natu ram, species est, & etiam magis id quod genus est: particularia verò, & singularia econtrario semper in multitudinem diuidunt id, quod vnum est. Participatione enim speciei, plures homines vnus: parti cularibus autem & singularibus vnus, & communis plures: diuisiuum enim semper est, quod singulare est: collectiuum autem, & adunatiuũ quod commune est. Asignato autem genere, & specie, quid sit vtrũ que eorum, & genere quidem vno, speciebus vero pluribus (semper enim in plures species diuisio generis est) genus quidem semper de speciebus prædicatur, & omnia superiora de inferioribus: species autem neque de proximo sibi genere, neque de superioribus, neque. n. conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prædicari, vt hinnibi le de equo: aut maiora de minoribus, vt animal de homine: minora vero de maioribus minime. neque enim dices animal esse hominem: quemadmodum hominem dices animal. De quibus autem species prædicatur, de iis necessario, & speciei genus prędicabitur, & generis genus vsque ad generalissimum. Si enim verum est Socratem hominem dicere, hominem autem animal, animal autem substantiã, verum est, & Socratem animal dicere, atque substantiam. Semper enim cum superiora de inferioribus prædicentur, & species quidem de indiuiduis prædicabitur: genus autem, & de specie, & de indiuiduo: generalissimum vero de genere, vel de generibus, si plura sint media, & subalterna, & de specie, & de indiuiduo. Dicitur enim generalissimum quidem de omnibus sub se positis generibus, & speciebus, & indiuiduis: genus autem, quod ante specialissimum est, de omnibus specialissimis, & indiuiduis: solũ autem species de om-

[Margin notes: Corollariũ. 1 — Corollariũ. 2 — Corollariũ. 3 — Cõclusio 2 — Idem in antepræd. c. 4. — Cõclusio 3 Idẽ in antepræd. cap. 3. — Marginal letters: D, E, F]

A nibus indiuiduis : indiuiduum autem de vno solo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophronisci filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit vnumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit. Socratis enim proprietates, nunquam in alio quolibet erunt particularium eædem. Eæ vero, quæ sunt hominis proprietates (dico autem eius qui est communis) erunt eædem in pluribus, magis autem, & in omnibus particularibus hominibus, in eo quòd homines sunt. Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie: species autem sub genere. Totum enim quoddam est genus, indiuiduum autem pars, species vero & totum est, & pars: sed pars quidem alterius, totum autem non alterius, sed in aliis: in partibus enim totum est. Igitur de genere quidem, & specie, & quid generalissimum, & quid specialissimum, & quæ genera eadem, & species sint, quæ etiam indiuidua, & quot modis genus, & species dicãtur, sufficiẽter dictũ est. B

Indiuiduum aũt de vno solo, hic eliciunt vnam indiuidui definitionẽ: & duas illi definitiones assignant.

Corollariũ.

Recollectio

Species dicitur de duabus intentionibus. Vna est forma rerum, secundum quã dicitur, species Priami digna est imperio. Et intentio secunda, de qua est hic intentio, est vniuersale, quod subijcitur generi, quod ante definitum est, quod est magis proprium * quam illud, secundum quod dicitur, homo est species animalis, & animal genus eius, & similiter quod album * est species coloris, & color est genus albi. D. & non est contra nos, quod, cum nos definiuimus genus, posuimus in definitione eius speciem, cum diximus ipsum de pluribus prędicari differentibus specie: &, cum definiuimus speciem, diximus species est id, quod subijcitur generi, & ordinatur sub eo: quoniam vnumquodq; ipsorum dicitur in relatione ad suum compar, & de proprietate relatiuorum est quod vnumquodq; recipiatur in definitione sui comparis, præter quod accidat ex hoc, impossibile. Iamq; designatur species per hoc, quod prędicatur de pluribus differẽtibus numero ex via quod quid est: & inter has designationes non est differentia, nisi quia hæc designatio comprehendit speciem vltimam tantum, quæ est id, quod est species tantum, pręter quod sit genus: sed definitio prima comprehendit omnes species, in qua dicitur, quod est ordinata sub genere, & magis propria ipso: & oportet vt intelligatur ex hoc, quod dicit ꝙ definitio vera generis, in qua non communicat ei species media, est quod est vniuersale compr hendens speciem, & ordinatum super ipsam ex via quid est, & non definitio, quam narrauit ante: quia in illa (sicut diximus) communicat cum eo species media. Et, cum vtrumq; genus, & species dicatur in relatione ad suum compar: & sicut in vnoquoq; prędicatorum sunt quædam, quorum quoddam intrat sub alio: est manifestum quod in vnoquoque ipsorum sunt vniuersalia, quæ dicuntur esse genera, & species: genera in comparatione ad sua superiora: & ipsa sunt vniuersalia media*, quæ sunt inter vniuersale primum, & vltimum inuentorum in eodem prædicamento: & primũ vniuersale dicitur genus generum: cum non inueniatur genus supra ipsum, in comparatione cuius dicatur species: & vniuersale vltimũ dr in eo ꝙ sit species spẽrum: cũ non inueniatur vle sub eo, in comparatione cuius nominetur genus: sed illa, quæ sunt inter ea dicuntur genera, & species pp duas habitudines, v.g. in prædicamento substantiæ. Substantia quidem est genus, & sub ipsa est corpus, & sub corpore aĩatũ corpus, & sub aĩato corpe animal, & sub aĩali rõnale, & sub rõnali hõ, & sub hoĩne, Sortes, & Plato, & alii singulares homines: & substãtia in hoc prædicamento est genus generũ: & hõ est species spẽrum: sed corpus quidem est species substantiæ, & genus corporis animati: & corpus animatum est species corporis, & genus animalis: & animal est species corporis

* S. vle qđ est spẽs.

* Concretum ꝓ abstracto.

De ꝓprietate relatiuorũ est quod vnũquodq; recipiatur in definitione sui cõparis. Idẽ 9. me. c. 11. & 6. topic.

C

* Alias vniuersalia vera.

animati, & genus animalis rationalis: & animal rationale species est animalis, & genus hominis: & homo est species animalis rationalis, & non est genus alicuius, cum prædicetur de particularibus hominibus, s. de indiuiduis: ergo est species tantum. Et vniuersale quidem in summa nominatur genus in comparatione ad suum inferius, species in comparatione ad suum superius: & vniuersale supremum, quia inuenitur ei proportio vna tantum, & est proportio ad suum inferius, est genus tantum: & vniuersale vltimum, quia non inuenitur ei nisi vna proportio, s. ad suum superius, est species tantum: & media inter hæc duo, quia inueniuntur proportiones in eis duæ, sunt genera, & species. Et oportet vt scias, quod substantia posita est in exemplo hoc, pro genere generum secundum sententiam dicentis, quod materia & forma intrent prædicamentum substantiæ, & substantiæ separatæ. Et similiter ponit rationale genus hominis secundum viam, & sententiam illius, qui dicit quod rationale est genus hominis, & angeli. Verum apud illum, qui putat quod ratio * in vtroque est secundum æquiuocationem nominis, non est genus: Sed secundum illum, qui videt quod id, quod intenditur in prædicamentis, est computatio vniuersalium rerum sensibilium, erit genus generum corpus. Iamq; definiunt genus generum in hoc, quod genus est, & non est species: & definiunt ipsum, quod hoc, quia ipsum est non habens genus supra se: & definitur species specierum, quæ, cum sit species, non est genus: aut quæ est species indiuisibilis in species: & quæ prædicatur de pluribus differentibus numero ex via quid est, vt dictum est. Et media quidem sunt genera, & species: genera in comparatione ad suum inferius, species in comparatione ad suum superius: & non accidit in omnibus generibus inuentorum, * sicut accidit in generibus parentelæ: quod est, quia genera parentelæ ascendunt omnia ad patrem vnum, sicut adiabir & arabiber: & non eleuantur genera inuentorum ad suum vniuersale commune ipsis omnibus: quoniam ens inuentum non est omnibus genus: nec inuenitur genus, ad quod eleuentur omnia genera prima: sed omnia genera ascendunt ad decem genera prima, quæ sunt decem prædicamenta, super quibus nõ inuenitur prædicamentum continens ipsa: & illud est, quia nomen conueniens ipsis est dictum per communitatem nominis, aut per modum modorum consecutionis, non vniuoce: &, si esset inuentum eis commune, esset nomen inuenti dictum de eis vniuoce. Igitur, cum sint decem genera prima, communitas inter ea est in dictione inuenti tantum, non in definitione: genera generum secũdum hoc erunt decem: sed species specierum quidem sunt multæ, sed comprehensæ, neq; sunt infinitæ: sed singularia, in quæ diuiduntur species, sunt infinita: & ideo non comprehenduntur per differentias, quibus diuiduntur species vltimæ: quia istæ differentiæ sunt infinitæ, & quod est infinitum non comprehenditur in scientia. Et quando descendimus per diuisionem per genera generum in species specierũ, inuenimus quidem in hoc opere, vt reducamus vnum in multa: & cum ascendimus ad genera generum, inuenimus in hoc opere, vt aggregemus multa in vnum quod est, quia quanto magis ascendit genus, est minus notificans, & magis aggregans ea, quæ sunt sub eo & quanto magis descendit, est magis notificans, & minus aggregans: & in vtroque eorum est aggregatiuum, s. genus & species: sed genus magis aggregat, & species minus. Sed rationes quidem indiuiduæ sunt cõtrario generis, & speciei, s. quod seperant absq; eo, quod aggregent: quod est, quia semper diuidunt speciem, sicut est diuisio hominis in Sor. & Pla., & singularia semper diuidunt, & minime * aggregant. Sed quia iam narrauimus quid species, & quid genus, & quod est vnum genus speciebus multis: quoniam genus quidem diuiditur in species multas, & quod generis prædicatio semper verificabitur de specie, & similiter genus generum, et vniuersaliter omne, quod est supra prædicatur de eo, quod est subtus, cum sit communius ipso: sed species quidem non prædicatur de genere propinquo, neq; remoto, s. prædicatione vniuersali: quia non conuertitur in prædicatione: quoniam res, quæ prædicantur de rebus, aut sunt æquales illis rebus, de quibus prædicantur, aut cõiores ipsis: & æquales conuertuntur in prædicatione, sicut dicitur omnis equus est hinnibilis, & omne hinnibile est equus. Sed quæ sunt communiores non conuertuntur in prædicatione,

D

B

E

Digressio, quæ ostendit corpus compositum ex mã, & forma esse gen' gñalissimũ pdicamenti substãtię, & non substantiam. de hoc vide 2. cæli. c. 49. & vide cãm 12. me. t. c. 26.

* Alias videt qđ rõnale.

* i. entium.

De ente vide 4. me. c. 2. & 5. met. 13. 14. & 10. me. cõ. 8. & 12. me. 19. et 20. & in. 7. me. c. 15. & 1. phy. 13. & 3. me. c. 10.

Spẽs spãlissimæ sũt terminatæ, sed idiuidua sũt infinita.

* I. & vniuersalia.

A ficut est generis de specie, & speciei de indiuiduis, sicut animal, quod est communius, quam homo: quoniam verum est, quod omnis homo est animal, & non conuertitur: & res, de quibus prædicatur species, de ipsis prædicatur genus illius speciei necessario, & genus illius generis, donec finiatur prædicatio apud genus generum: vt, si dicatur Sor. est homo: verificatur de eo genus animalis, quod est corpus nutribile sensibile, cum hoc sit ita. Res ergo communis prædicatur de eo, quod est sub ea semper, & propter hoc prædicatur species de indiuiduis, & genus de specie, & genus generum prædicatur quidem de vltima specie, & de indiuiduis ipsarum, & species vltima quidem prædicatur de indiuiduis tantum, & indiuiduũ prædicatur de vno tantum. Et hoc, qđ dixit, non verificatur nisi in indiuiduis accidentium: quia indiuidua substantiæ non prædicantur de aliquo secundum cursum vniuersalem: & ideo hęc assignatio est vera: quod indiuiduum non prędicatur de multis, * non quæ est, quod prædicatur de vno, sicut ipse assignauit. Dixit & illud, quod disponitur per hoc, quod est vnum, dicitur indiuiduum: quoniam constat ex proprietatibus, quarum aggregatio non est possibile inueniri eadem in corpore in aliquo alio indiuiduo: quoniam summa, ex qua constat Sor. non est possibile vt inueniatur in aliquo alio ab eo, sed proprietates hominis communis inueniuntur in pluribus, qui sunt singulares homines: &

B propter hoc prædicatur de omnibus indiuiduis hominum: ergo species continet indiuiduum: & genus continet speciem: & genus est simile toti: & indiuiduum est simile parti: & species est simile toti in respectu, & est simile parti in respectu, & eius similitudo toti est, quia continet indiuiduum, & parti, quia genus continet ipsam. Iam diximus quid est genus, & quid species, & quid genus generũ, & quid species specierum, & quæ media, & quæ sunt genera in respectu, & quę species in respectu, & quid indiuidua, & quot modis dicitur genus, & species.

In indiuiduis accidẽtium verificatur tm̃, qđ de vno solo p̃dicantur. Vide hanc assignationẽ ab Ari. 1. periherm. c. 5. in princi.

De differentia. Cap. III.

Diuisio differentiarum prima.

DIfferentia uero communiter, & proprie, & magis proprie dicitur. Communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate quadā differt quocũque modo, vel a seipso, vel ab alio. Differt enim Socrates a Platone alteritate quadam, & ipse a seipso, & puero, & iam uiro, & iam faciente aliquid, vel quiescente, & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus spectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando inseparabili accidente alterum

C ab altero differt. Inseparabile uero accidens est, vt nasi curuitas, cæsitas oculorum, cicatrix cum ex vulnere occalluerit. Magis proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando specifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo specifica differẽtia differt, rationali qualitate. Vniuersaliter ergo omnis differentia alteratum facit cuilibet aduenicns, sed ea, quæ cõmuniter, & proprie sunt, alteratum faciunt: illæ vero quæ magis propriæ sunt, aliud. Differentiarum ergo aliæ quidem alteratũ faciunt, aliæ uero aliud. Illæ quidem quæ aliud faciunt, specificæ vocantur; illæ vero quæ alteratũ, simpliciter differentiæ. Animali enim differentia aduenicns rationalis, aliud facit, & speciem animalis facit: illa vero quæ est mouendi alteratum solum a quiescente facit: quare hæc quidem aliud, illa uero alteratum solum facit. Secundum igitur aliud facientes differentias, diuisiones fiunt a generibus in species, & definitiones assi-

Cõmunitas.

Diuisio 2

Corollariũ.

gnantur: quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentiis. Secundum autem eas, quæ ſolum alteratũ faciunt, alterationes ſolum conſiſtũt, & aliquo modo habentis ſe permutationes. A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti dicendum, differentiarum quidem alias eſſe ſeparabiles: alias vero inſeparabiles. moueri enim & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcunque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt: at vero aquilum eſſe, vel ſimum, vel rationale, vel irrationale, inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autem aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ uero per accidens. Nam rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe perceptibile: at vero aquilum eſſe, vel ſimum, per accidens, & non per ſe. Illę igitur, quæ per ſe ſunt, in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud: illæ vero, quæ ſecundum accidẽs, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, ſed alteratũ. Et illæ quidem, quæ per ſe ſunt, nõ ſuſcipiunt magis, & minus: illæ vero quæ per accidens (etſi inſeparabiles ſint) intenſionem accipiunt, & remiſsionẽ. Nam neq; genus aut magis, aut minus prædicatur de eo, cuius fuerit genus: neque generis differentię, ſecũdum quas diuiditur. Ipſæ enim ſunt, q̃ vniuſcuiuſq; rationem complent: eſſe aũt vnicuiq; vnũ, & idem, neq; intẽſionẽ neq; remiſsionem ſuſcipiens eſt: aquilũ aũt eſſe, vel ſimum, vel coloratum, aliquo modo & intenditur, & remittitur. Cum igitur tres ſpecies differentiæ conſiderentur, & cum hæ quidem ſint ſeparabiles, illæ vero inſeparabiles: & rurſus, inſeparabilium cum hæ quidem ſint per ſe, illæ vero per accidens: rurſus, earum, quæ per ſe ſunt differentiarum, aliæ quidem ſunt ſecundũ quas diuidimus genera in ſpecies, aliæ vero ſecundum quas ea, quæ diuiſa ſunt, ſpecificantur: vt cum per ſe differentiæ omnes huiuſmodi animalis ſint, animati, & ſenſibilis: rationalis, & irrationalis: mortalis, & immortalis: ea quidem, quæ eſt animati et ſenſibilis, differentia conſtitutiua eſt ſubſtantiæ animalis (eſt enim Animal, ſubſtantia animata ſenſibilis) ea vero, quæ eſt mortalis et immortalis differentia, & quę rationalis & irrationalis, diuiſiuæ ſunt animalis differentię: per eas enim genera in ſpecies diuidimus. Sed ea quidem, quæ diuiſæ ſunt differentiæ generũ, completiuæ ſunt, & conſtitutiuæ ſpecierum. Diuiditur enim animal rationali & irrationali differentia: & rurſus mortali, & immortali differentia: ſed rationalis, & mortalis differentiæ conſtitutiuæ ſunt hominis: rationalis vero & immortalis, Dei. Illæ vero, quæ ſunt irrationalis, & mortalis, irrationalium ſunt animalium. Sic etiam & ſupremæ ſubſtantiæ cum diuiſiuæ ſint animati, & inanimati differentiæ: ſenſibilis, & inſenſibilis: animata, & ſenſibilis congregatæ ad ſubſtantiam, animal perfecerunt: animata vero, & inſenſibilis perfecerunt plantam. Quoniam ergo eædem aliquo modo quidem acceptæ ſunt cõſtitutiuæ, aliquo modo autem diuiſiuę, ſpecificę omnes vocantur: & his maximẽ opus eſt ad diuiſiones generum, & definitiones ſpecierum, ſed non iis, quę ſe-

Margin notes: Diuiſio 3 — Diuiſio 4 — Diuiſio 5 — Animalis diffinitio. — Platonicum eſt iſtud.

Margin letters: D, E, F

A cundum accidens inseparabiles sunt, nec magis iis quę sunt separabiles. quas etiam determinantes dicunt. Differentia est, qua abundat species á genere. Homo enim animali plus habet, rationale, & mortale: animal enim ipsum neque nihil horum est. Vndenam igitur habebunt species differentias? Neque enim omnes oppositas genus habet, quoniam in eodem simul haberet opposita: sed quemadmodum probant, potestate quidem habet omnes sub se differẽtias, actu uero nullam: ac sic neque ex iis, quę non sunt, aliquid fit: neque opposita in eodem erunt. Definiunt autem eam & hoc modo. Differentia est, quę de pluribus, & differentibus specie in eo quod quale quid est, prędicitur. Rationale enim, & mortale de homine prędicantur in eo, quod quale quid est homo, dicitur: sed non in eo, qđ quid est: qđ est enim homo nobis interrogatis, conueniens est dicere animal: quale autem animal inquisitis, quoniam rationale, & mortale est, conuenienter assignabimus. B Rebus enim ex materia, & forma constantibus, vel ad similitudinem proportionemq; materię, & formę, constitutionem habentibus: quemadmodum statua ex materia quidem est ęre, ex forma autem figura: sic & homo cõmunis, & specialis ex materia quidem similiter proportionaliterq; consistit ex genere, ex forma autem differentia. Totum autem hoc animal rationale mortale, homo est: quemadmodum illic statua. Describunt autem huiusmodi differentiam & hoc modo. Differentia est, quod natum est diuidere ea, quę sub eodem genere sunt. Rationale enim, & irrationale, hominem, & equum, quę sub eodem genere sunt, (quod est animal) diuidunt. Assignant autem & hoc modo. Differentia est, qua differunt á se singula. Nanq; homo, & equus secundum genus non differunt, sunt enim animalia, vt nos, sed additum rationale disiunxit nos ab illis: & rationales sumus & nos, & dii: sed mortale appositum diuisit nos ab illis. Interius autem perscrutantes differentiam, dicunt non quodlibet eorum, quę sub eodem genere sunt, diuidentium, C esse differentiam: sed quod ad esse conducit, & quod quid erat esse, & eius rei pars est. Neq; enim quod natum est nauigare, est hominis differentia, etsi sit proprium hominis: dicimus enim, animalium hæc quidem apta esse ad nauigandum, illa vero minimè, diuidentes hominem ab aliis: sed aptum natum esse ad nauigandum, non est substantię completiuum, nec eius pars: sed aptitudo quędã solum, ideirco quia non est talis, quales sunt quę specificę dicuntur differentię. Erunt ergo specificę differentię, quęcunque alteram faciunt speciem, & quęcunq; in eo, quod quid erat esse accipiuntur. Et de differentiis quidem ista sufficiant.

Definitio differentiæ prima. — *Dubium.* — *Solutio.* — *Definito 2* — *Analogia physica.* — *Definitio 3* — *Definitio 4* — *Platonicũ.* — *Definitio 5*

Differentia similiter de tribus dicitur intentionibus, communis, propria, & propria proprie. Et dicitur differentia communis, qua diuersificatur aliquid ab aliquo, aut qua diuersificantur dispositiones vnius rei in seipsas: quoniam diuersificantur Sortes, & plato propter diuersitatem, quæ est inter ipsos per se, idest in substantia, Et diuersificantur dispositione eius in se-

ipso: quia modo iuuenis, postea vir, & vt aliquid faciat, & illud nõ faciat in alio tempore. Et vniuersaliter omne, quo diuersificatur substantia, aut diuersificantur propter ipsum substantiæ, nominatur differentia communis. Sed differentia quidem propria est, qua diuersificatur aliquid ab aliquo per accidens inseparabile: sicut cæsitas in oculo, & vestigium in plaga concaua. Sed differẽtia, quæ est proprie propria, est, qua fit diuersitas per differentiam renouantem speciem: sicut est diuersitas hominis ab alijs animalibus per rationem: quoniam ratio est differentia, quæ renouauit speciem hominis: & vniuersaliter omnis differẽtia rei, in qua inuenitur diuersitas. Sed differentia cõmunis, & propria non renouat inuentũ aliquod. Differentia vero proprie propria renouans inuentum nominatur diuersitas, quæ renouat inuenta diuersa, differentia renouans species. Et quæ non renouat inuenta, alia nominatur differentia absolute, verbi gratia, quia animal, cum additur ei ratio, renouatur inuẽtum, & species ex speciebus: sed motus, cum additur animali, non renouat aliud, sed aufert ab eo quietem tantum. Ergo differentiarum, quædam est renouans inuentum aliud, & quædam renouans per alterationem. Et differentiæ, quæ renouant inuentum, sunt quibus diuiduntur genera in species, & per eas complentur definitiones. Sed species aliæ differentiarũ sunt innouantes in dispositionibus diuersitatem, & non in substantijs rerum. Et differentiarum est alia diuisio: quod est, quia ipsarum, quædam est separabilis sicut motus, & quies, & sanitas, & ęgritudo, & quædam est inseparabilis: Eius autem, quæ est inseparabilis sunt duæ diuisiones, s. aut substantialis, aut accidentalis & accidentalis est; sicut simitas in naso, & substantialis est, sicut ratio in homini, & acceptibile scientiæ. Et substantialis est, quæ accipitur in definitione substantiæ rei illius, cui inuenitur, & renouat, sicut diximus, inuentum aliud a genere, cui additur. Sed quæ est secundum viam accidentis, non sumitur in definitione substantiæ rei, de qua prædicatur, & non renouat speciem aliam, sed renouat per mutationem, & alterationem tantum. Sed differentiæ substãtiales non suscipiunt magis neque minus, quod est, quia, sicut non est vna species animalis magis species * quam alia: sic est dispositio generis in differentijs diuidentibus speciem. s. quod non prædicatur de illis, de quibus prædicatur secundum magis & minus: quoniã ipse sunt complentes definitiones specierum renouatarum ab ipsis, & dantibus ipsis esse, & in inuentione non superant se adinuicem res inuentæ, quoniam, non est res ex rebus inuentis, de qua sit verum, quod sit magis inuenta quam alia sed differentiæ accidentales recipiunt additionem & diminutionem, quãuis sint ex differentijs inseparabilibus quia iam inuenitur nasus magis & minus declinãs quã alius. Sed & differentiarum substantialium, quædam sunt constituẽtes genera media, & quædam diuidentes ea, verbi gratia, animal, cum sit genus medium, differentia constitutiuæ, scilicet quæ complent eius definitionem, & renouant ipsum sunt, scilicet nutribile & sensibile, & ipsa sunt plena * substantia animalis: cum sit animal corpus nutribile & sensibile. Et ei sunt differentiæ diuisiuæ, sicut rationale & irrationale: quoniam animal quoddam est rationale, & quoddam irrationale: & differentiæ diuisiuę generis medij sunt etiam constitutiuæ specierũ, quæ sunt sub illo genere, sed generi altiori est differentia diuisiua, & non differentia constitutiua cum sit omnis differentia diuisiua generis, cõstitutiua speciei, ex quo * non est genus generi altiori non est differentia constitutiua, sed diuisiua. Et speciei quidem non vltimæ est differentia diuisiua & constitutiua: ex qua est constitutio ei, quæ est sub genere altiori, & speciei vltimæ, quæ omnia dicuntur species ergo est nomen *, quod dicitur in hac differentia substantiali quod ipsa est, quæ renouat speciem. Dixit, & necessitas in diuisione generum, et compositione definitionum est in his differentijs: qm̃ diuisio non erit per differentias accidentales, neq; deffinitio. Dixit nanque diffiniunt has differentias: & vna deffinitionũ est, quod differentia est, qua superant species genus: quod est, quia in differentia hominis, quæ est rationale, superat homo animal, quod est genus ipsius: & illud est, quoniam hæc differentia non est inuenta in animali in actu: quoniam, si esset ei inuenta in actu, non inueniretur ei eius oppositum, quod est priuatio rationis, p quæ diuiditur animal in exemplo posito animal, aliud rationale, aliud irrationa-

* A. l. magis animal.

* i. tota.

* Alias quã constituit, et ex quo.

* Alias necessarium

D

E

F

le: sed inueniuntur quidem sicut actu in speciebus quæ sunt sub animali: & in hoc sermone est debilitas D. insuper diffiniunt differentiam etiam per hoc, quod est prædicatum de pluribus differentibus specie in eo quod qualis res, & non in eo quod quid. Et illud est, quod quando interrogamur de homine quid est, respondemus quidem primo per genus ipsius, quia respondemus animal: & cum quæritur ei qualis est? respondetur rationalis: & desinitio quidem hominis completur per hanc summam & hoc est propterea, quia omnis res composita est ex materia & forma, aut ex rebus similibus materiæ & formæ, & genus est sicut materia, & differentia sicut forma: & postquam res est ita, est aggregatum generis & differentiæ ipsa substantia rei, secundum quod in intellectu est sicut substantia ipsius, secundum quod est extra intellectum ex materia & forma. Iamq; diffinierunt differentias substantiales etiam per hoc, quod sunt, de quarum proprietate est, vt separent inter res, quæ sunt sub genere vno & eodem, sicut ratio & nõ ratio, quia ipsa separat inter hominem & equum intrantes sub genere animalis, ex quo est huius separatio: & quandoque per res in substantia speciei, & quandoq; non sunt differentiæ, quæ sunt in substantia specierum, addiderunt in hac deffinitione quod est id quod separat inter species in esse earum, & substantia ipsarum qđ' est: quia ars nauigandi est propria hominis, & separat inter ipsam, & alias species animalis: sed non est separans ab alio partem, quæ sit substantiæ ipsius, sicut B separat ratio, & propter hoc non diuiditur per ea animal in hominem, & non hominem, sicut diuiditur per rationale & irrationale: quod est, quia, cum dicimus q dam est, cui inuenitur ars nauigandi, & quidam, cui non inuenitur, non fit diuisio per illud in hominem & non hominem: cum sit hæc differentia non renouans speciem sub genere rationalis: sed ratio renouat hominem, cum diuidimus per ipsam animal.

Idem primo de aia. c. 5.

De proprio. Cap. IIII.

Proprium vero quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod soli alicui speciei accidit, etsi non omni, proprium dicitur: vt homini, medicum esse, vel geometram. Et quod omni accidit, etsi non soli: quemadmodum homini esse bipedem. Et quod soli, & omni, & aliquando: vt omni homini, in senectute canescere. Et quod soli, & omni, & semper: quemadmodũ homini, esse risibilem. Nam etsi non semper rideat, tamen risibilis dicitur, non quòd rideat semper, sed quòd aptus natus sit vt rideat: hoc C autem ei semper connaturale est, vt equo hinnibile. Hæc autem dicunt propriè propria: quoniam etiam conuertuntur. Si quid enim equus, hinnibile est: & si quid hinnibile est, equus est.

Proprii diuisio.
Vide. 1. Topi. c. 2.

Proprium dicitur secundum quatuor intentiones: quarum vna est, quæ accidit alicui speciei soli, sed non toti, vt est inuentio medicinæ, & geometriæ in homine. Et secunda est, quæ accidit speciei toti, sed est communis ei, & alij, vt esse bipedem homini. Tertia, quæ accidit soli, & toti, sed in aliquo tempore, vt canescere in senectute, & senescere. Intentio quarta est, secundum ꝙ dicitur proprium secundum veritatem, & est vniuersale, qđ' conuenit toti speciei, & soli, & semper: sicut risibile homini inest secundum aptitudinem * non secundum actum. Et de natura huius proprij est, vt conuertatur cum eo, cuius est proprium: quoniam omnis homo est risibilis, & econuerso: & similiter omnis æquus est hinnibilis, & econuerso.

* alias primam fidem

D

De accidente. *Cap. V.*

Descriptio accidẽtis prima.
Diuisio.

ACcidens est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: nanq; id eius separabile est, & illud inseparabile: est enim dormire, separabile accidens: nigrum vero inseparabiliter coruo, & Aethiopi accidit. Potest enim subintelligi & coruus albus, & Aethiops nitens colore, præter subiecti corruptionem. Definitur autem sic quoq;: Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse. Et quod neq; genus est, neq; differentia, neq; species, neq; proprium: semper autem est in subiecto subsistens. Omnibus igitur determinatis, quæ proposita sunt (dico autem genere, specie, differentia, proprio, accidente) dicendum est quæ eis communia sunt, & propria.

Descriptio 2
Descriptio 3

ACcidens est, quod ęstimatur esse, & euanescere absq; eo, quod æstimetur corrũpi subiectum eius, aut generari. Et illud diuiditur in duas diuisiones, scilicet in separabile, & in non separabile, sicut est somnus, qui est accidens separabile ab animali, & sicut nigredo, quæ est non separabilis a coruo, & ab æthiope: quod est, quoniam imaginari potest coruus albus, & æthiops similiter absq; eo, quod imaginetur corruptio ex illo hominis, aut corui, econtrario generis, & speciei. Diffiniunt etiam accidens per hoc, quod possibile est in ipso vt inueniatur vni, & eidem, & non inueniatur: & quod ipsum est, quod non est genus, neq; species, neque differentia, neque proprium, & ipsum est semper stans in substantia. Et definitio prima comprehendit separabile, & inseparabile, & secunda comprehendit separabile tantum.

B

Discrimẽ inter primã & secũdam definitionẽ accidentis.

De communitatibus, & differentiis quinque vocum. *Cap. VI.*

In quibus genus, species, differentia, propriũ, & accidens conueniant.

COmmune quidem est omnibus de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidem, de omnibus sub se speciebus, & indiuiduis, & differentia similiter: species autem de iis, quæ sub ipsa sunt indiuiduis: at uero proprium de specie, cuius est proprium, & de iis, quæ sub specie sunt indiuiduis: accidens autem & de speciebus, & de indiuiduis. Nam animal de equo, & boue prędicatur, quę sunt species: & de hoc equo, & de hoc boue, quę sunt indiuidua. irrationale vero & de equo, & boue, & de iis, qui sunt particulares, prædicatur: species aũt ut homo solum de iis, qui sunt particulares homines prædicatur: proprium vero de specie, cuius est proprium, & de iis, quæ sub specie sunt indiuiduis: vt risibile de homine, & de iis, qui sunt particulares: nigrum aũt & de specie coruorum, & de iis, qui sunt particulares, quod est accidẽs inseparabile: & moueri de homine, & de equo, quod est accidẽs separabile: sed principaliter quidẽ de indiuiduis, secundo uero loco de iis, quæ continent indiuidua. Commune aũt est generi, & differentiæ continentia specierum. Continet enim & differentia species, etsi non omnes quæ genera. Rationale enim etsi nõ continet ea,

F

In quib' genus, & differẽtia conueniant.

A quæ sunt irrationalia, vt genus, quemadmodum animal; tamen continet hominem, & Deum, quæ sunt species. Et quæcunq; prædicantur de genere, vt genere, & de iis quæ sub ipso sunt speciebus prædicantur: & quæcunq; prædicantur de differentia, vt differentia, & de ea, quæ ex ipsa est, specie prædicabuntur. Nam, cum genus animal sit, non solum de eo prędicantur vt genere substantia, & animatum, & sensibile, sed etiam de iis, quę sunt sub animali speciebus omnibus prædicantur hæc, vsq; ad indiuidua. Cumq; differentia sit rationale, prædicatur de ea vt differentia, id quod est ratione vti, & non solū de eo quod est rationale, sed etiam de iis, quæ sunt sub rationali speciebus, prædicabitur ratione vti. Commune autem est perempto genere, vel differentia, simul perimi quæ sub ipsis sunt. Quemadmodum enim si non sit animal, non est equus, neq; homo, ita si non sit rationale, nullum erit animal, quod utatur ratione.

Platonicum

Propriū aūt est generi de pluribus prędicari, quàm differentia, & species, & proprium, & accidens. Animal enim de homine, & equo, & aue, & serpēte prædicatur: quadrupes uero de solis quatuor pedes habentibus: homo vero de solis indiuiduis: & hinnibile de equo solum, & de iis, qui sunt particulares: & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus, non eas, quę cōplent substantiā generis, sed quæ sunt diuisiuæ. Amplius. Genus continet differentiā potestate (animalis enim hoc quidem rationale est, illud vero irrationale) differentiæ vero non cōtinēt genera. Amplius. Genera quidem priora sunt iis, quę sunt sub se positæ, differētiis, propter qđ simul quidem eas auferūt, nō aūt simul auferuntur ab eis. Sublato enim animali, aufertur rationale, & irrationale: differentiæ vero non amplius simul auferunt genus. Nam etsi omnes interimantur, tamē substātia animata sensibilis subintelligi pōt, q̄ est animal. Amplius, Genus quidem in eo, quod quid est; differētia vero in eo qđ quale quiddā est (quemadmodū dictum est) prędicatur. Amplius, Genus quidem vnum est secundum unamquanq; speciem, vt hominis id, quod est animal: differentię vero plurimæ sunt, vt rationale, mortale, mentis & disciplinę perceptibile, quibus ab aliis animalibus differt. Et genus quidem consimile est materiæ, formę vero differentia. Cum autem sint & alia communia, & propria generis, & differentiæ, nunc ista sufficiant.

In quib' genus & differentia differant.

B / C

Genus autem & species commune quidem habent de pluribus (quemadmodum dictum est) prędicari. Sumatur autem species, vt species solum, non etiam vt genus, si fuerit idem species, & genus. Commune autem, iis est, & priora esse iis, de quibus prędicantur: & totum quoddam esse vtrunq;.

In quib' genus & species conueniant.

Differunt autem, eo quod genus quidem continet species sub se, species vero continetur, & non continet genera: de pluribus enim genus, quàm species, prędicatur. Amplius, Genera prędiacere opor-

In quib' genus, & species differāt

tet, & informata specificis differentiis perficere species: vnde & prio ra sunt naturaliter genera, & simul interimentia, sed quæ non simul interimantur: & species quidem cum sit, est & genus omnino: genus vero cum sit, non omnino erit species. Et genera quidem vniuoce de speciebus prædicantur, species vero de generibus minimè. Amplius. Genera quidem abundant earum, quæ sub ipsis sunt, specierū continentia: species vero à generibus abūdant propriis differentiis. Amplius. Neque species fiet vnquam generalissimum: neq; genus fiet vnquam specialissimum.

D

Communia generis et ꝓprij.

Generis autem, & proprii commune quidem est, sequi species. Nam si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Et æqualiter prædicari genus de speciebus, & proprium de iis, quæ illo participant, indiuiduis: æqualiter enim & homo, & bos animal est, & Cato, & Cicero risibilis est. Commune autem est etiam vniuoce prędicari genus de propriis speciebus, & propriū de iis, quorū est propriū.

In quib' genus, et ꝓpriū differant.

Differunt autē, quoniam genus quidem prius est, posterius vero proprium. Oportet enim esse animal, dehinc diuidi differentiis, & propriis. Et genus quidem de pluribus speciebus prædicatur: proprium vero de vna sola specie, cuius est proprium. Amplius, Proprium quidem conuersim prædicatur de eo, cuius est proprium: genus vero de nullo conuersim prædicatur. Nam neq; si animal est, homo est: neq; si animal est, risibile est. Sin vero homo est, risibile est, & econuerso. Amplius, Proprium omni speciei inest, cuius est proprium, & soli, & semper: genus vero omni quidem speciei inest, cuius fuerit genus, & semper, non autem soli. Amplius, Species quidem interemptæ, non simul interimunt genera, quorum sunt species: propria vero interempta, simul interimunt ea, quorum sunt propria: & iis, quorū sunt propria, interēptis, & ipsa simul interimūtur.

E

Hic a Græco nunc euariat.

In q̄bus genus, et accidens conueniant.

Generis vero, & accidentis commune est, de pluribus (quemadmodum dictum est) prædicari, siue separabilium illud accidens sit, siue inseparabilium. Et enim moueri, de pluribus: & nigrum de coruis, & de omnibus Aethiopibus, & aliquibus inanimatis prędicatur.

F

In quib' genus & accidēs differāt.

Differt autem genus ab accidente: quoniam genus ante speciē est, accidentia vero speciebus posteriora sunt. Nam etsi inseparabile sumatur accidens: tamen prius est illud, cui accidit, quàm accidens. Et genere quidem quę participant, æqualiter participant: accidente vero non æqualiter. Intensionem enim, & remissionem suscipit accidentium participatio, generum vero minime. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter subsistunt: genera vero, & species naturaliter priora sunt indiuiduis substantiis. Et genera quidem in eo, quòd quid est, prædicantur de iis, quæ sub ipsis sunt: accidentia vero in eo, quod quale aliquid est, vel quomodo se habeat vnumquodq;. Qualis enim est Aethiops interrogatus, dicis, niger: & quēadmodum se Socrates habeat, dicis, quoniam sedet vel ambulat.

Genus

Genus igitur quo ab aliis quatuor differat, dictum est.

Contingit autem etiam vnumquodque aliorum differre ab aliis quatuor. Quare cùm quinq; quidem sint, vnumquodq; autem ab aliis quatuor differat, quater quinque, hoc est viginti fiunt omnes dñæ, sed nõ ita se hẽt. Sed semp deinceps enumeratis, & secundis qui dẽ vna differentia deficientibus (ppea quoniã iam sumpta est) tertiis verò duabus, quartis verò tribus, quintis verò quatuor, uc cem omnes fiunt, Quatuor, tres, duæ, vna. Genus enim quo differt à differentia, & specie, & proprio, & accidente, dictum est. quatuor igitur differentiæ. Differentia verò quo differat à genere dictum est, quando quo differt genus ab ea dicebatur: reliquum est igitur quo differat differentia, à specie, proprio, & accidente dicatur, & sunt tres. Rursus species quo quidem differat à differentia, dictum est, quando quo differt à specie differentia dicebatur: quo etiam differat species à genere dictum est, quando quo differt genus à specie dicebatur: reliquum est igitur, vt quo differat species a proprio, & accidente dicatur, duæ igitur sunt hæ differentię. Proprium autem quo differat ab accidente relinquetur: nam quo à specie, & differentia, & genere differat, prędictum est, in illorum ad ipsum differentiis. Quatuor igitur sumptis generis ad alia differentiis, tribus verò differentię, duabus autem speciei, vna verò proprii ad accidens, decem erũt omnes: quarum quatuor, quæ sunt generis ad reliqua, superius demonstrauimus.

Secũdis, tertiis, quartis, quintis, quæ secundo sunt loco, tertio, quarto, quinto, ita Hermolaus exponit.

Commune ergo differentię & speciei est, ęqualiter participari. homine enim ęqualiter participant particulares homines, & rationali, differentia. Commune verò est & semper adesse iis, quę illis participant. Semper enim Socrates rationalis est, & semper Socrates homo.

In quibus spẽs, & dñia conueniant.

Proprium autem differentię quidem est in eo, quod quale est, pręddicari: speciei verò in eo, quod quid est. Nam & si homo velut quale quid accipiatur, non tamen simpliciter erit quale, sed secundum id quod generi aduenientes differentię eum constituerunt. Amplius: Differentia quidẽ in pluribus sępè speciebus cõsideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus specie differentibus: species verò in solis iis, quę sub specie sunt, indiuiduis est. Amplius. Differentia prior est ea spęcie, quę est secundum ipsam. Simul enim ablatum rationale interimit hominem: homo verò interemptus, non aufert rationale, cùm sit Deus. Amplius: Differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale enim, & mortale compositum est in substantia hominis) species verò speciei non componitur, vt gignat aliam aliquam speciem: Quędam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem: equa autem simpliciter, asino cõposita, nunquam perficeret mulum.

In quib' species, & dñia differant.

Platonicũ

Differentia verò, & proprium commune quidem habent, ęquali-

In quib' dif-

ferẽtia, & .p- prium conueniant.

ter participari ab iis, quæ illis participant. Aequaliter enim rationalia, rationalia sunt: & risibilia, risibilia sunt. Et semper, & omni adesse commune vtrisq;. Etsi enim curtetur qui bipes est, tamen ad id, qđ natum est, semper dicitur: quoniam & risibile in eo, quod natum est, semper dicitur, sed non in eo, quod semper rideat.

D

In quib' differẽtia, & .p- prium nõ cõueniant.

Proprium autem differẽtiæ est, quoniam hæc quidem de pluribus speciebus dicitur sæpe, vt rationale de Deo, & homine: Proprium vero dicitur de vna sola specie, cuius est proprium. Et differentia quidé illis est consequens, quorum est dña, sed non cõuertitur: propria vero conuersim prædicantur de iis, quorũ sunt propria, pp id qđ cõuertunt.

In quibus differẽtiæ, & accidens cõueniant.

Differentiæ autem, & accidenti commune quidem est, de pluribus dici. Commune vero est, & ad ea, quæ sunt inseparabilia accidentia, semper, & omni adesse. Bipes enim semper adest omni homini, & omnibus coruis nigrum esse similiter. Differũt autem, quoniam differentia quidem continet species, & non continetur (continet.n. rationale Deum, & hominem) accidentia vero aliquo quidem modo continent, eo q; in pluribus sint, aliquo vero modo continentur eo, quod non vnius accidentis susceptibilia sint subiecta, sed plurium. Et differentia quidẽ in itentibilis est, & irremissibilis: accidentia vero magis, & minus suscipiunt. Et impermixtæ quidem sunt contrariæ differentię, mixta vero nonnunquam sunt contraria accidentia. Huiusmodi quidem communiones, & proprietates differentiæ, & cæterorum sunt. Species vero quo quidem differt a genere, & differentia dictũ est in eo, qđ dicebamus quo genus differt a cæteris, & quo dña differt a cæteris: reliquũ est quo differt a proprio, & accidente, vt dicaĩ.

E

In quib' species, & proprium conueniant.

Speciei autem, & proprii commune quidem est adinuicem conuersim prędicari. Nam, si homo est, risibile est, & si risibile est, homo est. Risibile vero, quoniam secũdum id quod natum est ridere, sumendũ, sæpe iam dictum est. Cõe aũt est, æqualiter esse. Aequaliter. n. adsunt species iis, quæ de illis participant: & propria iis, quorũ sunt propria.

In quib' species, & proprium differant.

Differt autem species à proprio, quoniam species quidem potest et aliorum genus esse: proprium uerò, & aliarum specierum esse proprium, impossibile est. Et species quidem ante subsistit, quàm proprium: proprium uerò post fit in specie. Oportet enim hominẽ esse, vt sit risibile. Amplius, Species quidem semper actu adest subiecto: proprium verò aliquando, & potestate. Homo enim semper actu est Socrates: non uerò semper ridet, quãuis natus sit semper ut sit risibilis. Amplius, Quorum termini sunt differentes, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei quidem sub genere esse, & de pluribus, & de differentibus numero in eo quod quid est, prædicari, & cætera huiusmodi: proprii uerò, & soli, & omni, & semper adesse.

F

In quib' species, et accidens conueniant.

Speciei uerò, & accidentis commune quidem est de pluribus prædicari. Raræ verò sunt aliæ communitates, propterea quòd quã plurimum distant ab inuicem accidens, & id cui accidit.

A Propria verò sunt vtrisq; speciei quidem in eo, quod quid est, præ dicari de iis, quorum est species: accidentis autem in eo, quod quale quiddam est, vel quomodo se habens est. Et vnamquanq; substantiam vna quidem specie participare, pluribus autem accidentibus, & separabilibus, & inseparabibus. Et species quidem præintelliguntur accidentibus, & si etiã sint inseparabilia (oportet enim esse subiectum, vt illi aliquid accidat) accidẽtia verò posterioris generis sunt, & aduentitiæ naturæ. Et speciei quidem participatio æqualiter est, accidentis verò, & si inseparabile sit, non æqualiter. Aethiops.n. Aethiope habebit colorem uel intensum amplius, uel remissum secũdũ nigredinem. Restat autem de proprio, & accidente dicere: quo enim proprium a specie, & differentia, & genere differt, dictum est.

In quib' species, & accidẽs differãt.

Commune autem proprio, & inseparabili accidẽti est, ꝙ præter ea nunquam consistant illa, in quibus considerantͣ. Quẽadmodũ.n. præter risibile non subsistit hõ, ita nec ꝑter nigredinẽ subsistit Aethiops. B Et quẽadmodũ semper, & oĩ adest propriũ, sic & inseparabile accñs.

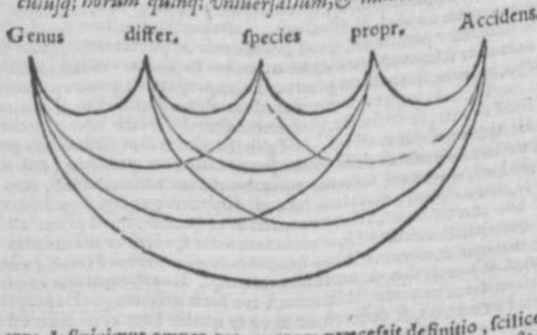
In quib' ꝓprium, & accidens cõueniant.

Differunt autem, quoniam proprium vni soli speciei adest, quẽadmodum risibile homini, inseparabile verò accidens, vt nigrum, non solùm Aehiopi, sed etiã coruo adest, & carboni, & hebeno, & quibusdam aliis. Amplius, Proprium conuersim prædicatur de eo, cuius est propriũ, & æqualiter est: inseparabile verò accidens conuersim nõ prædicatur. Et proprii quidem æqualis est participatio: accidentium verò vel magis, vel minus. Sunt quidem aliæ communitates, vel proprietates eorum, quæ dicta sunt: sed sufficiunt etiam hæ ad discretionem eorum, communitatisq; traditionem.

In quibus ꝓprium, & accidens differant.

Demonstratio, qua ostenduntur habitudines, & cõmunitates vniuscuiusq; horum quinq; vniuersalium, & numerus earum.

C

CVm ergo definiuimus omnes res, quarum præcessit definitio, scilicet illorum quinque, oportet, vt dicamus in quibus rebus communicant. & in quibus differunt. Dicamus ergo quod commune eis omnibus est, ꝙ prædicantur de pluribus: sed genus, & differentia prædicantur de speciebus, & de indiuiduis, quæ sunt sub illis, & species de indiuiduis, quæ sunt sub ea tantum, scilicet

species vltima, & proprium prædicatur de speciebus, & de singularibus, quæ sunt sub illa specie, & accidens prædicatur de singularibus, & de speciebus. Et est prædicatio generis de speciebus, & singularibus, sicut est prædicatio animalis de equo, & cane, & de indiuiduis eorum, sicut species de cane demonstrato. Et exemplum prædicationis differentiæ de speciebus, & de indiuiduis, sicut irrationale de equo, & cane, & indiuiduis eorum: & hoc quidem certificatur in differentiis, quæ non sunt differentiæ speciebus vltimis. Et exemplum predicationis speciei vltimæ tantum est prædicatio hominis de Sorte, & Platone, & de quolibet indiuiduorum hominum. Et exemplum prędicationis proprii de specie, & singularibus est prædicatio ipsius risibilis de homine, & de quolibet indiuiduo hominis. Et exemplum prædicationis accidentis inseparabilis de speciebus, & indiuiduis est prædicatio nigredinis de coruo, & æthiope, & de singularibus eorum. Et exemplum accidentis separabilis est prædicatio motus, & quietis de homine, & equo, & de indiuiduis eorum: hoc est ergo, in quo communicant in respectu prædicationis, & diuersificantur. D

Et est commune generi, & differentiæ quod cōprehendant plus specie vna: & est, quia differentia multas comprehendit species, quamuis sint pauciores, quam comprehendit genus: quod est, quia irrationale comprehendit species multas, quamuis sint pauciores eis, quas comprehendit animal, quod est genus: & hoc quidem verificatur de istis, quæ sunt præter differentias vltimarum specierum. Et communicant genus & differentia: quoniam omne, quod prædicatur de vnoquoque ipsorum ex via, qua est genus, aut differentia prædicatur de eo, quod est sub eis, verbi gratia, quia animal, quod est genus, & corpus nutribile prædicatur de eo ex via qua est genus, & ipsum est prædicatum, quod est sub animali, verbi gratia, de homine & equo: & similiter rationale est differentia, & cooperari ratione est prædicatum etiam de eo, quod est sub animali ex via, qua est differentia, & ipsum prædicatur de omnibus indiuiduis rationalibus. Et communicant genus, & differentia: quoniam, cum aufertur vtrunque, aufertur quod est sub eis: quoniam, sicut cum, non inuenitur animal, non inuenitur equus, & asinus, similiter, cum aufertur ratio, non inuenitur animal cooperans ratione: & hoc est, in quo communicant genus, & differentia. E

Sed quod est proprium generis & non differentiæ. Primum quidem, quoniam prædicatur genus de pluribus quam differentia, & species, & proprium, & accidens: quod est, quia animal, quod est genus, prædicatur de homine, & equo: differentia vero de paucioribus, quam animal. verbi gratia, rationale prædicatur in minus quam animal, & similiter quadrupes, & similiter homo. Et sic etiā est res in accidente manifesta, quod prædicatur de paucioribus, quam genus rei, in qua inuenitur illud accidens: & hoc quidem inuenitur in accidentibus, quæ sunt magis propria, quam illud genus. Et appropriatur generi præter differentiam. Secundo, quia genera comprehendunt differentias, & non econuerso, animal.n. aliud rōnale, & irrōnale, quæ ambæ sunt differētiæ non cōprehendunt genera. Et appropriatur ei tertio, quod genera priora sunt differentiis per naturā, & propter hoc auferuntur differentiæ per ablationem generum, sed non econuerso: quod est, quia cum aufertur animal, aufertur rationale: sed, cum aufertur rationale, non aufertur animal: & hæc est dispositio generis cum differentiis diuisiuis, & non constitutiuis. Et appropriatur ei quarto, quod genus est vnum in vnaquaque specierum: & est, quia non inuenitur speciebus multis plus quam vnum genus in ordine vno: sed vni speciei inuenitur plus differentia vna, sicut ratio homini & intellectus, & receptio scientię. Et appropriatur ei quinto, quod genus assimilatur materiæ, differentia vero formæ: sexto generi proprium est in eo ꝙ quid prædicari, & differentiæ in eo ꝙ quale. Iam ergo hæc est sufficiens scientia, qua genus, & differentia communicant, & in quo differunt, vel appropriantur, & si inueniantur ei aliæ communitates, & differentiæ. F

D. & genus & species communicant (vt diximus) quod ambo prædicantur de pluribus, & quod ambo præcedunt per naturam res, de quibus prædicantur. Et diuersantur in hoc, ꝙ genus comprehendit species: sed non econuerso, ꝙ

Vide primo ph. 28.

A est, quia genus communius est, quam sit species. Et diuersificantur etiam, quod genus præcedit speciem per naturam, quod est, quia species constituitur cum con iungitur cum genere differentia: & propter hoc genera sunt priora speciebus naturaliter: quia, cum auferuntur genera, auferuntur species, sed nõ econuerso: species, vero non sunt, cum non inueniuntur genera, & non econuerso. Et diuersificantur in hoc etiam, quod genera prædicantur de speciebus vniuoce: sed species non prædicantur de generibus. Diuersificantur etiam in hoc, quod genera abundant supra species, quæ sunt sub eis in hoc, quod continent ipsas, & species abundant supra genera differentiis, quæ sunt propriæ ipsis: & illa abundant ex parte communitatis, & hæc ex parte compositionis, scilicet species, Diuersificantur etiam in hoc, quod non erit species genus generum, nec genus species specierum secundum aliquam dispositionem: & oportet vt intelligas has comparationes inter genera, & species de eo, quod species sunt spẽs, & gña sunt gña, nõ ex eo, quod accidit speciebus vt sint genera, neque generibus vt sint species.

D. & genus, & proprium cõmunicant in hoc, quod ambo sequuntur in esse & in inuentione, vel in essentia speciei: & illud est, quia, cum est homo, qui est species, inuentum est animal, quod est genus, & similiter risibile est inuentum, quod est proprium. Et communicant etiam, quia genus prædicatur de omnibus B speciebus æqualiter, & proprium prædicatur de omnibus, quæ communicant in ipso æqualiter: quod est, quia homo non est minus animal, quam bos, nec plus, & Sortes & Plato sunt risibile æqualiter, id est non diuersificantur hoc modo secundum plus, & minus Et communicant etiam, quia genus prædicatur vniuoce de speciebus, & proprium prædicatur vniuoce de omni eo, cui inuenit illud proprium: quoniam risibile prædicatur de Sorte, & Platone vniuoce, sicut animal prædicatur vniuoce de boue & equo.

Sed in hoc diuersantur, quia genus antecedit proprium inuentum in speciebus, quod est, quia animal antecedit naturaliter propria, & differentias, quę inueniuntur in speciebus, in quas diuiditur: quod est, quoniam, cum genus aufertur, auferuntur propria, sed non econuerso, & cum inueniuntur propria, inuenitur & ipsum. Secundo etiam diuersificantur in hoc, quod proprium conuertitur in prædicatione cum eo, cuius est proprium: genus vero non conuertitur cum eo, cuius est genus: quoniam verum est dicere, omnis homo est risibilis, & econuerso: sed non potest dici, omne animal est homo, sicut omnis homo est animal.

D. commune est, &c.

Genus quidem, & accidens communicant: quoniam ambo prædicantur de pluribus, siue sit accidens separabile, siue inseparabile: quod est, quia motus prædicatur de pluribus, quod est accidens separabile, sicut prædicatur nigredo de coruo, & æthiope, & de rebus multis, a quibus non separatur. C

Et diuersificantur genus, & accidens in hoc, quod genus præcedit accidens per naturam, sicut species eius antecedit ipsum, verbi gratia, homo enim præcedit colorem inuentum in eo: & animal præcedit ipsum: & illud est manifestum in accidentibus separabilibus. Differunt etiam, quia accidens prædicatur de his, quæ communicant in ipso secundum magis, & minus, genera etiam nõ prædicantur de speciebus, quæ communicant in ipso secundum magis & minus: quod est, quia quidam nigrorum hominum est intensioris nigredinis, quam quidam, & non est intensioris animalitatis, quam alius homo, neque equus quam homo: & hoc ideo propterea, quia accidentia inueniuntur secundum primam intentionem in singularibus, & singularia diuersificantur in additione & diminutione: & genera quidem & species præcedunt per naturam singularia, neque sunt inuenta in singularibus. Et quod dixit verum est quidem semper dictum in formis, scilicet si inuenirẽtur sicut genera, & species extra intellectum. Diuersificantur etiam genera, & species, & accidentia per hoc, quia genera, & species prædicantur in eo quod quid est: accidentia autem in eo quod quale est, aut quo modo est. Cum enim quæritur de æthiope quale est? dicitur quod est niger, & cum quæritur de Sorte quomodo est? dicitur bene vel male.

Iam ergo dictum est in quo differat genus a residuis, & consequitur vt sint hęc

quinque non ſicut diuerſitates inter ea.5.4.3.2.& vna, quod eſt : quia ex quo D
ſunt.5.& diuerſitates.4.iam fiunt diuerſitates.20 .ſcilicet multiplicando.4.per.
5.Cum ergo abiecerimus ab eis.10.iteratas, remanebunt decem, cuius exemplū
eſt : quia genus diuerſificatur a reſiduis in.4.& differētia ſimiliter in.4.niſi quia
diuerſitas illius ad genus eſt eadem,quod diuerſitas generis ad ipſam:remanēt er-
go diuerſitates differentiæ ad tria, ſcilicet ad proprium,ſpeciem,& accidens. Si
militer ſpecies habet.4.diuerſitates, de quibuss proijciuntur duæ,quę ſunt diuer
ſitates eius ad genus : quoniam iam rememorata eſt, in diuerſitate generis ad ip-
ſam,& diuerſitas ad differentiam, qua dictum eſt in diuerſitate differentiæ ad ip-
ſam : & remanent duæ diuerſitates ad proprium,& ad accidens. Similiter pro-
prio ſunt quatuor,& proijciuntur tres memoratæ,& remanebit vna, quæ eſt di-
uerſitas eius ad accidens.ergo decem diuerſitates abijciuntur,& decem ſunt inuē
tę.& quia iam narrauimus a quatuor remanentibus, oportet vt dicamus in quo
diuerſificetur differentia a tribus reſiduis, ſcilicet, ſpecie, proprio & acciden-
te, & erunt ex illo tres diuerſitates. Deinde rememorabitur in quo differat ſpe
cies, a proprio, & accidente : & ſunt duæ diuerſitates : poſtea rememorabimur
in quo differant ſpecies a proprio & accidente, & ſunt duæ diuerſitates : poſtea
rememorabimur in quo differant proprium & accidens, & eſt vna diuerſitas:
erunt ergo diuerſitates decem. Et propter hoc inueniuntur communitates
ipſorum decem.

Dicemus ergo quod res communis differentiæ, & ſpeciei eſt ꝙ omnibus,de E
quibus prædicantur,prædicantur æqualiter,non ſecundum plus & minus : quia
non inuenitur vnus homo magis homo,quam alter,neque magis rationale,quam
alter, niſi quis velit per rationalitatem rem accidentalem intelligere. Et com-
municant etiā ꝙ inueniūtur in rebus, de quibus ſemper prædicātur, Sor. enim
ſemper eſt rationalis, & ſemper eſt homo.

Et differunt, quia differentia prædicatur in quale, ſpecies vero in quid,quam
uis reſpondeatur ad quæſtionē per quale,ſpecies: & hoc ex parte qua accidit ei
vt differentiam habeat : & etiam,quia differentiæ inueniuntur in ſpeciebus plus
vna,ſicut eſt inuentio quadrupedis in animalibus multis differentibus ſpecie,&
ſpecies quidem eſt in indiuiduis,quæ ſunt ſub ea:& hæc diuerſitas eſt inter ſpe-
cies & differentias. Et diuerſificantur inter ſe etiam per hoc, ꝙ differentia eſt
prior,qđ eſt,quia cū aufert' irrationale aufertur aſinus,ſed cū inuenitur aſinus in
uenitur irrationale : & hoc quidem de differentiis,quæ inueniuntur in pluribus
vna ſpecie.Et diuerſificantur a ſpecie,eo ꝙ differentia quandoque componitur
cum alia differentia in definitione,verbi gratia,rōnale,& mortale accepta in de
finitione hominis ſecundum ſnīam illius,qui putat ꝙ rationale continet hominē
& angelum:quoniam eſt homo quidem compoſitus ex rationali, & mortali : &
non componitur ſpecies ex duabus ſpeciebus:quamuis componatur indiuiduum
ſpeciei ex indiuiduis duarum ſpecierum diuerſarum,ſicut eſt compoſitio muli ex F
equa & aſino, ſed non componuntur ſpecies muli ex ſpeciebus equi & aſini, ſi-
cut componitur homo ex animali rationali,& animali mortali : quoniam mulus
eſt medium inter equum,& aſinum,& eſt ex parte communi inter eos:& hæc eſt
ſpecies alia compoſitionis,præter compoſitionem differentiarum,ſi concedatur,
ꝙ ſit compoſitio ſpeciei cum ſpecie,& Porphyrius negat eam:& ſimiliter eſt,ut
ſit hæc compoſitio,quæ eſt compoſitio ſpecierum mediarum ex extremitatibus,
& illa eſt præter compoſitionem rei ex differentijs definiti.

De iſta ſpē cōpoſitionis aſini cum equa.:vide 7. Met, c,28.

Et commune eſt differentiæ,& proprio:quia ea,in quibus communicāt, æqua
liter prædicantur : quoniam non ſunt quædam rationalia magis rationalia quā
alia : ſub ea ſimiliter riſibilia communicant:& in hoc æqualiter inueniuntur,&
ſemper rebus,de quibus prædicantur omnibus in eſt : quoniam bipes inuenitur
ſemper bipes,& ſi priuetur pedibus in aliquo tpe aliquis:nam intentio dicti no-
ſtri eſt,cum dicimus quod eſt bipes ſemper,id eſt,eſt natum ad hoc vt ſint ei duo
pedes tantum:& ſimiliter riſibile ſemper ineſt homini, non quod ſemper rideat
in actu,ſed propterea ꝙ eſt aptum natum ad hoc. Et appropriatur differentiæ
quod dicitur de ſpeciebus multis:ſicut ratio,quæ dicitur de homine, & angelo ſe

cundum sententiā illius, qui videt ꝙ ratio dr̃ vniuoce de ambobus, sed proprium quidem prædicatur de specie vna tantum.

Et diuersificātur differentiæ a proprio in eo, quod differētiæ nō cōuertuntur, & propria conuertuntur semper.

Et differētia & accidens inseparabile cōicant: quoniam inueniuntur in eis, de quib' prædicant' semp, & in oĩbus eis insunt: quia coruus semp est bipes, & niger.

Et diuersificātur: quia differētia nō superat res, cuius est drĩa, s. non superat habens drĩam diffinitiuam, sicut ratio: qm̃ nō superat eā homo. Sed accidētia quidē comprehendunt ex parte, & ex parte comprehenduntur: comprehendunt quidē ex eo quod sunt prædicata de multis, & cōprehēduntur, propterea, quia subiecta ipsorum non sunt appropriata vni accidenti, sed iam inuenitur in eis accidens oppositum illius, sicut nigredo continet multas species hominis, & nō hominis, quæ plus est quā species hominis, & nō hominis, & homo comprehēdit nigredinē, cū iam inueniatur qd est nigrū, & nō nigrū: & ēt quia drĩa nō suscipit additionē, & diminutionē, sed accidētia recipiunt additionē & diminutionē: & ēt quia differentiæ cōtrariæ non permiscentur vt sit ex eis mediū, sicut est admixtio albi cum nigro, & erit ex eis viride & rubeum, & alia media: istæ ergo sunt res, in quibus communicant differentia, & alia remanentia, & in quibus differunt. Iamque remansit vt dicamus, in quo diuersificatur proprium, & accidēs. & in quo cōicant.

B Dicamus ergo quod species, & proprium communicant in hoc, quod vtrunq; ipsorū conuertitur cum suo compari, quod est, quia si est hō inuētus, est risibile, et ecōuerso. cōicant ēt quod ambo inueniunt' semper in rebus, de quibus prædicant'.

Et diuersantur species, & proprium in hoc, quod possibile est vt species sit genus alijs, & proprium non est possibile vt sit aliarum rerum præter illas, quarū est proprium: & etiam quia inuentio speciei præcedit, & inuentio proprij sequitē inuentionem speciei: quod est, quia si inuenitur homo, sequitur illud, vt sit risibile: & si inuenitur risibile, oportet vt fuerit prius hō: & est, quia species inuenitē actu, & potentia semper. Sor. enim semper est homo in actu, sed in actu ridēs semper non, sed est in potentia semper ridens: & etiam res, quarum definitiones sunt diuersæ, ipsę sunt diuersæ: & iam ostensum est quod definitiones horum sunt diuersæ: quod est, quia iam dictum est in definitione speciei, quod est ordinata sub genere, & quod prædicatur ex via qđ quid est de indiuiduis: & dr̃ in definitione proprij quod ipsum est res, quæ inuenitur alicui soli, & omni, & semper.

Et cōicant species, & accidens, qm̃ prædicantur de pluribus. Dixit, Et in quo cōicāt parū valde: quod ē pp multā elōgationē, q̄ ē iter accidēs, & rē, cui accidit.

Et appropriatur vtriq; ipsorū, quia species prædicantur de eo, cuius est species ex via quod quid est, & accidens prędicat' in eo quod quale est, aut qūo est. Et

C vna quæque substantiarum sensibilium habet speciē vnā, & tñ habet multa accidētia separabilia, & inseparabilia. Amplius, qa spēs p̄cedit intellectu accn̄tia, q̄uis inseparabilia accn̄tia: qđ est qa iam remanet subiectū inuentū, & tūc accidit ei illud, quod accidit: & est accidentibus renouatio post species, & natura ipsarū intrat super eas. Iāq; remansit super nos vt narremus rem proprij & accidentis.

Et illud, in quo cōicāt proprium, & accidens inseparabile, est, quia non est possibile vt inueniatur habens proprium, neq; habēs accn̄s inseparabile, præter ꝓprium & accidens: quod est, quia non est possibile vt inueniatur hō præter risibile: silr non est possibile vt inueniatur æthiops præter nigredinem: & ēt quia sicut proprium inuenitur toti rei, & semper, similiter & accidens inseparabile.

Et diuersificātur in hoc, quod propriū inuenitur speciei vni, accidens aūt inseparabile pluribus, quasi diceret, nigredo inuenit' coruo, & æthiopi, ebeno, & rebus mult s nō sepabilibus, neq; indiuisibilibus: & ēā in hoc, quia ꝓpriū cōuertit' i p̄dicatiōe cū eo, cuius est ꝓpriū, sed accn̄s non conuertit cū eo, cui accidit. Amplius quia ꝓpria nō diuersificant' in p̄dicatione sc̄dm magis & minus, accidentia vero sic. Et iā inueniunt' res plures, in quibus cōicāt, & appropriant' pręter res, quas narrauimus: sed istę sunt sufficientes in eo quod intendimus in eis, & descriptione istarum rerum, & statu super communitates suas, & diuersitates. Et hic expliciunt intentiones, quas continet hic liber introductorius.

Digreſsio, q̄ oñdit cām, ꝓpter q̄ exposuerit librū Porphyrii, & q̄ño liber iste non est ſimplr neceſſarius.

Et illud eſt, quod mouit me ad expoſitionem eorum, quidam ſociorum noſtrorum deſiderantium ſpeculari, de habitatoribus Muſiæ, quorum Deus miſereatur in hoc. Et iō pigritaſſe hoc facere propter duas res. vna quarum eſt, quia non videtur mihi ꝙ hic liber introductorius ſit neceſſarius in aliqua parte huius, cum non ſit, quod dicitur in eo, commune huic arti, ſicut exiſtimāt quidam: quia id, quod dicitur in definitionibus harum rerum, ſi eſt demonſtrabile, eſt pars demonſtrationis, & ſi eſt probabile, eſt pars libri topicorum. Sed rememorauit Porphyrius has res, vt ſciatur quid ſignificant hęc nomina, cum egit de eis Ariſtote. in libro ſuo, non vt iſtę ſint definitiones: & ſecundum modum iſtum non eſt pars huius artis, ſed intelligitur ex Abumazar: qđ eſt pars illius, & hoc eſt vnum, quod pigritauit me ab expoſitione ipſius cum expoſitione librorum Ariſtote. Et ſecunda eſt, quia ſermo huius viri intelligitur per ſe in hoc introductorio, ſed ſecundum intentionem in appropinquatione ſuper quæſitum rememoratoris, facere eos lucrari bonum omni modo lucri, quemadmodum æſtimat in eo, ꝙ voluntate & deſiderio ad ſcientias induxit me ad explanandum, & ampliandum intellectum in hoc, & in quodam eius, quod rememoratur ex his rebus. Iam expergefacti ſumus ſuꝑ plurimum illorum, & in quodam eſt conſideratio, & locus hic his rebus. & Deus eſt ſatiſfaciens, & rectificans.

Prædicabilium Porphyrii cum Auerroe Finis.

A

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS PRAEDICAMENTA,

BOETIO SEVERINO INTERPRETE, Cum Auerrois Cordubensis expositione.

Summa libri secundum Auer.

Liber prædicamentorum in tres secatur partes.

In prima a cap.1.vsq; ad cap. 6. ponit quasdam definitiones, diuisiones, & regulas, quæ sunt quasi suppositiones, ad prædicamenta.

In 2. a cap.6. vsq; ad.12. explicat quot, & quid sint prædicamenta, & eorum propria.

B

In.3. a cap.12. vsq; ad finem, declarat quinque ad prædicamentorum notitiam necessaria, a latinis post prędicamenta vocata.

De æquiuocis, & vniuocis, denominatiuis, & eorum, quæ dicuntur, diuisio. Cap. I.

AEQVIVOCA dicuntur, quorũ nomen solum commune est, secundum nomen verò, substantiæ ratio diuersa: vt animal, & homo, & quod pictum est. Horũ enim solum nomen commune est, secũdum nomen verò, substantiæ ratio diuersa. Si enim quis asignet quid sit eorũ vtrunq; quo animal est, propriam asignabit vtrisq; rationem. Vniuoca verò dicuntur, quorum nomen commune est, & secundùm nomen eadem substantiæ ratio: vt anĩmal & homo, atq; bos. communi enim nomine, horum vtrunq; animal nuncupatur, & est ratio substãtię eadem. Si quis enim asignet vtriusq; rationem, quid vtrumque est quo animal est, eandem asignabit rationem. Denominatiua verò dicuntur, quęcunq; ab aliquo, solo differentia casu, secundum nomen habent appellationem: ut á grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

Definitio æquiuocorum

Hic ratio ꝓ definitione accipitur.

Definitio vniuocorũ.

C

Definitio denominatiuorum.

Intentio in hoc sermone est explanare sententias contentas in libris Aristote. in arte logicæ, & acquirere * eas secundum posse, & hoc, secundum vsum nostrum in reliquis libris eius, & incipientes a primo libro eius in hac arte, qui est liber prædicamentorum, dicemus quod liber iste diuiditur in tres partes. Prima est, sicut proœmium, in qua primo ponit de quibus tractare intendit in hoc libro: nam comprehendit res pertinentes eis, quæ vult dicere, sicut principia, supposita, & definitiones. In secunda narrat prædicamenta decem, sigillatim describendo vnumquodq; ipsorum propria eorum descriptione, & diuidendo in species suas proprias, * & dando proprietates suas. In tertia vero docet consequentia, & accidentia communia omnium prædicamentorum, vel plurium in eo quod prædicantur.

* alias complere.

diuisio istius libri.

* alias probabiles.

Pars prima.

In prima parte sunt capitula quinque: in quorum primo narrat dispositiones quasdam entium in eo, quod significantur per dictiones. In secundo narrat quid est substantia, & accidens secundum speculationem huius artis, scilicet vniuersalis substantia, & singularis, & vniuersale accidens, & singulare. In tertio docet quod prædicatum, quando prædicatur de subiecto, notificando substantiam eius, & de illo prædicato prædicatur aliud prædicatum notificans substantiam eius, tunc hoc vltimum prædicatum denotat substantiam subiecti primi. In quarto narrat, quæ genera possunt communicare in differentijs diuidentibus, & quæ non possunt illud. In quinto affert diuisionem entium diuisorum in decem prædicamenta, & adducit exempla huius, & docet quod affirmatio, & negatio non sequuntur entia diuisa, quæ significantur per dictiones simplices, imo sequuntur composita secundum quod significantur per dictiones compositas.

D

Primæ partis. *Cap. I.*

AEquiuoca dicuntur ea, quorum nomina sunt communia, id est æquiuoca sunt, quibus non inuenitur aliquid commune, & associabile, nisi nomen tantum, sed definitio cuiuscunq; eorum declarans substantiam eius, secundum quod significat illud nomen commune eis, diuersificatur a definitione alterius, & est propria suo definito: vt nomen animalis prædicari de homine picto, & de homine rationali: nam definitiones eorum sunt diuersæ, & non inuenitur in eis aliquod commune, & associabile nisi nomen tantum, quod est animal. Ea autẽ, quorum nomina sunt vniuoca, sunt quorum nomen est idem & commune, & definitio declarans substantiam eorum secundum significationem illius nominis, est etiam eadem, vt animal prædicatur de homine, & de equo, qm̃ nomen animalis est commune eis, & eorum definitio significat eandem substantiam, id est corpus nutribile sensibile, quę est definitio animalis. Denominatiua autem sunt, q̃ appellantur nomine dispositionis, quę est in eis: sed nomina eorum sunt diuersa a nomine illius dispositionis in casu, quia comprehendunt subiectum illius dispositionis cum ipsa: vt fortis a fortitudine, & facundus a facundia.

Vniuoca.

E

Denoīatiua.

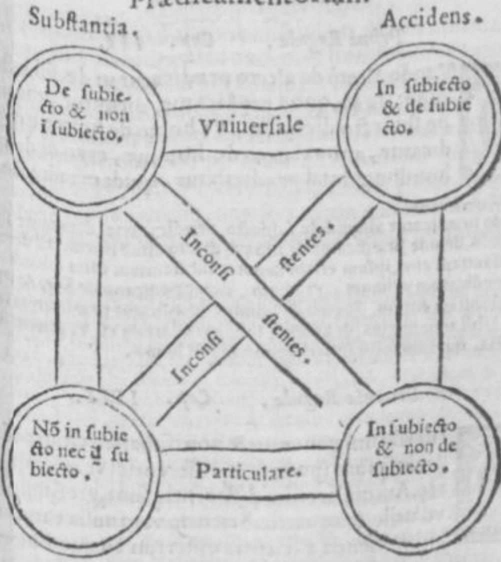
De complexis, & incomplexis. *Cap. II.*

EOrum, quę dicuntur, alia quidem secundum complexionem dicuntur, alia uerò sine complexione. Et ea igitur, quę secundum complexionem dicũtur, sunt: vt homo currit, homo uincit. Ea uerò, quę sine complexione dicũtur, sunt: vt homo, bos, currit, vincit. Eorum quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto uerò nullo sunt, vt homo de subiecto quidem dicitur quodam homine, in subiecto uero nullo est. Alia autem in subiecto quidem sunt, de subiecto autem nullo dicuntur. In subiecto verò esse dico, quod cum in aliquo sit, nõ sicut quędam pars, impossibile est esse sine eo, in quo est: vt quædam grammatica in subiecto quidẽ est, in anima, de subiecto uero nullo dicitur. Et hoc album in subiecto quidem est corpore. omnis. n. color in corpore est Alia vero de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt: vt scientia in subiecto quidẽ est, in anima: de subiecto uerò dicitur, ut de grammatica. Alia uerò neq; in subiecto sunt, neq; de subiecto aliquo dicuntur, vt quidã homo, & quidã equus. Nihil. n. talium neq; in subiecto est, neq; de subiecto aliquo dicitur. Simpliciter aũt quæ sunt indiuidua, & numero singularia, de subiecto nullo dicuntur: in subiecto autem nihil aliqua prohibet esse: quędam. n. grammatica in subiecto est, at de subiecto nullo dicitur.

Dici de subiecto, hic aliud nõ est, quam supius de inferiori prædicari.

F

4. ph. t. c. 23

Complexio nũ consisten tium, & in consistentiũ descriptio.

B

DIspositionum autem significatarum per dictiones, quędã sunt simplices, vt, homo & equus: quędam compositę significatę per compositas dictiones, vt homo est, vel equus currit: eorum, quæ sunt, quædam prædicãtur de subiecto, & non sunt in subiecto. s. quæ denotant de omni, de quo prædicantur substãtiam, & quidditatem eius, & non denotant omnino aliud, quã substantiam eius: & hæc est substantia vniuersalis, vt animal, & homo: qm̃, cũ prędicantur de aliquo, notificãt subam & quidditatẽ eius, non rem aliquã omnino extra quidditatẽ. Quędã vero sunt in subiecto. s. nõ sicut pars eius, & nõ possunt esse sine subiecto, neq; predicantur de subiecto omnino. s. in eo qđ quid est: & hoc est accidẽs singulare demonstratum, vt hęc nigredo demonstrata, & hæc albedo existens in corpore demonstrato: qm̃ omnis color est in corpore. Quædã aũt prædicãtur de subiecto, & sunt in subiecto, s. prædicantur de duobus: de vno cuius notificat qdditatẽ eius: de alio vero nõ: quia sunt pars substãtię illius, cuius denotãt quidditatẽ: sed nõ sunt pars illius eẽntiæ, cuius non notificant quidditatẽ: sed esse eorũ est in subiecto: & hoc est accidẽs vniuersale: vt prædicatio scientiæ de anima, & de grãmatica, nã grãmatica est sciẽtia, & sciẽtia est in anima: cũ aũt p̃dicatur de grãmatica, denotat eẽntiã eius: qm̃ est genus cõuentẽs, vt rñdeatur ad q̃d est grãmatica: cũ aũt p̃dicat de aĩa, & dr̃ esse in aĩa sciẽtia, denotat aliqd extra subam eius. Quędã aũt non prædicãtur de subiecto oĩno. s. p̃dicatione denotãte subam eius, neq; sunt in subiecto. s. quia nõ p̃dicantur de subiecto, denotãdo aliquid extra subam eius: & hæc est suba singularis demõstrata, vt Sor. & Plato. quæ non p̃dicantur de aliquo naturaliter p̃dicatione denotãte subam subiecti, neq; prædicatione nõ denotãte ipsum: ergo suba tam cõis, quã singularis est id, qđ non est in subiecto oĩno: & accidens siue vniuersale, siue singulare est id, qđ est in subiecto: & vniuersale, siue accidens sit, siue substantia est id, qđ dicitur de subiecto, & indiuiduum tam accidens, quam suba est id, qđ non dicitur de subiecto: deinde diuersificatur vniuersalis substantia a singulari eius, quia vniuersalis dicitur de subiecto, singularis vero non.

C

Prima Regula. *Cap.* III.

QVando alterũ de altero prædicatur ut de subiecto: quæcunq; de eo, quod prędicatur, dicuntur, omnia etiam de subiecto dicentur: Vt homo de homine quodam p̃dicatur, animal uero de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo, & homo est, & animal.

QVando prædicatur aliquid de subiecto prædicatione denotante substantiã eiusdem, deinde prædicatur de illo prędicato aliud prædicatũ denotans etiã substantiam eius, ipsum etiam denotat substantiam illius subiecti, cuius denotauit prædicatum primum: vt homo, cum prædicatur de Sor. & Plato. denotat substantiam eorum, & cum de homine prædicatur prædicatum secundum denotans substantiam eius, vt animal, tunc necessarium est vt denotet substantiã Sor. & Pla. quorum substantiam denominauit homo.

Secunda Regula. *Cap.* IIII.

Vide. 1. top. cap. 4. & 6. top.

DIuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersę sunt species, & differentię: Vt animalis, & scientię. Animalis enim differentię sunt, gressibile, bipes, & volatile, & aquatile. Scientię vero nulla earum est: neq; enim scientia á scientia differt, in eo quod bipes est. Subalternorum verò generum, nihil prohibet easdem esse differẽtias: superiora enim de iis, quæ sub ipsis sunt generibus prędicantur: quare quęcunq; differentiæ prædicati fuerint, eædem erunt etiã subiecti.

Alia litera, suprema nõ prędicantur de quolibet generũ existentium sub gñe supremo, & drīæ diuidẽtes genus supm̃ũ, nõ cõstituentes genera subta existẽtia, sub eadẽ necessitate diuidũt illã, sicut genus supremum.

GEnera diuersa, & non sub ordinata alia sub aliis, scilicet non subalternata, differentias habent diuersas in specie: vt differentiæ diuidentes animal, sicut gressibile, & volatile, vel aquatile sunt aliæ, quam differentiæ diuidentes scientiam: nam animal est sub genere substantiæ: scientia vero sub genere qualitatis: qualitas autem, & substantia sunt genera suprema, non posita alia sub aliis. Genera autem subalterna, nihil prohibet opinari differentias ipsorum esse eiusdem speciei, vt animal, quod diuiditur per aquatile, & terrestre, & diuiditur per ea nutribile: animal autem ordinatur sub nutribili. Causa aũt huius est, q differentiæ diuidentes genus * supremum, prædicantur necessario de generibus existentibus sub genere ipso supremo, eo quod ipsum supremum prædicatur de quolibet generum existentium sub genere supremo. Cum igitur differentiæ, diuidentes genus supremum, non constituent genera subalterna existentia sub eo, necessario diuidunt illa, sicut genus supremum: quia, cum prædicentur, & non constituunt, erunt diuisiuæ.

De decem prædicamentis generatim. *Cap.* V.

Diuisio.

Decẽ genera generalissima.

IOrum, quæ secundum nullam cõplexionem dicuntur: singulum, aut Substantiam significat, aut Quantitatẽ, aut Qualitatẽ, aut ad Aliquid, aut Vbi, aut Quando, aut Situm esse, aut Habere, aut Agere, aut Pati. Est autem Substantia quidem, vt figuraliter dicatur, vt homo, equus. Quantitas autem, vt bicubitum, tricubitum. Qualitas, vt

A album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi verò, in foro, in Lycio. Quando autem, vt heri, superiore anno. Sitũ vero esse, vt iacet, sedet. Habere autem, ut calceatum esse, armatum esse. Agere uerò, ut secare, urere. Pati, ut secari, uri. Singula igitur eorum, quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se, in nulla affirmatione dicuntur, uel negatione. Horum autem ad seinuicem complexione, affirmatio, uel negatio fit. Videtur autem omnis affirmatio uel uera, uel falsa esse: eorum autem, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, nullum neq; uerum, neque falsum est: ut homo, album, currit, uincit.

Conclusio.

Dictiones vero simplices significãtes simplicem intellectum, ex necessitate significant vnam decem rerum, scilicet aut substanciam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliqd, aut vbi, aut quando, aut situm, aut habere, aut agere, aut pati. Substantiam, vt homo & equus. quantitatem, ut bicubitum tricubitum. qualitatem, vt album & scientia. ad aliquid, vt duplum & dimidiũ. vbi vt de domo. quando vt heri. situm vt iacens sedens: habere, vt calciamentum aut armamentum. agere vt vrere & secare. pati secari & vri. Singula B autem istorum, quando accipiuntur separatim, non significantur per affirmationem neq; per negationem. quando autem componuntur, tunc accidit affirmatio & negatio, sicut dicimus, hæc est quantitas, hæc non est quantitas. & cum affirmatio & negatio sunt, veritas intrat & falsitas: intentiones * enim simplices non recipiunt veritatem, neq; falsitatem: vt homo per se, & album per se, nisi cum componuntur, vt homo est albus, posibile enim est vt hic sermo sit verus, vel falsus: ergo, cum compositione accidit affirmatio & negatio, & veritas & falsitas.

* A. l. res autem.

De substantia. *Cap. VI.*

SVbstantia autem quæ proprie, & principaliter, & maxime dicitur, est, quę neq; de subiecto aliquo dicitur, neq; in subiecto aliquo est: vt quidam homo, & quidam equus. Secundę autem substantię dicuntur species, in quibus eę (quę principaliter substantię dicuntur) insunt, & eę quidem, & ha- C rum specierum genera: vt quidam homo, in specie quidem est in homine, genus verò speciei animal est. secundæ igitur hę substantię dicuntur: vt est homo, atq; animal. Manifestum est autem ex iis, quę dicta sunt, quoniam eorum quę de subiecto dicuntur, necesse est & nomen, & rationem de subiecto prędicari: vt homo de subiecto quodã homine dicitur, prędicatur etiam & nomen: hominem enim de quodam homine prędicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prędicabitur. quidam enim homo, & homo est, & animal rationale, mortale: quare & nomen, & ratio de subiecto prędicabitur. Eorum uerò quę in subiecto sunt, in plurimis quidem neq; nomen, neq; ratio prędicabitur de subiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prędicari aliquando de subiecto, rationem uero impossibile est: vt album cum in subiecto sit corpore, prędicatur, de subiecto (dicitur enim corpus album) ratio verò albi nunquam de corpo

5. met. te. 15. Definitio substantiæ primæ. Definitio secundæ substantiæ.

re prędicabitur. Alia uero omnia aut de subiectis dicũtur primis sub stantiis; aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum ex iis, quę p singula proponuntur: vt animal de homine prędicatur, ergo & de quodam homine animal prędicabitur. Nam, si de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rursus color in corpore est, ergo & in quodam corpore. Nam si nõ in aliquo esset singulorum, nec omnino in corpore: quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantiis, aut in subiectis eis sunt. Non ergo existentibus primis substantiis, impossibile est aliquid aliorum esse. Omnia enim alia aut prędicantur de eis, aut in subiectis eis sunt: quare non existentibus primis substantiis, impossibile est aliorum aliquid esse. Secundarum vero substantiarum, magis substantia est species, quàm genus. Propinquior enim est primæ substantiæ: si quis enim assignet primã substantiam quid est, euidentius, & conueniẽtius assignabit speciẽ, quam genus assignans: vt hominem quendam manifestius assignabit, hominem, quam animal assignans. Illud enim proprium magis cuiusdam hominis, hoc autem communius. Et cum quandam arborem assignauerit, manifestius assignabit assignando arborem, quã plantam. Amplius Primę substantię ideo quod aliis omnibus subiiciuntur, & omnia alia uel de ipsis prædicantur, uel in ipsis sunt, ppter hoc maxime substantiæ primæ dicuntur. Quemadmodum autẽ primæ substantię ad alia omnia se habent, sic & species ad genus se habet. Subiicitur enim species generi, genera enim de speciebus prędicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species genere magis substantia est: Ipsarum verò speciérũ, quęcunq; non sunt genera, nihil magis alterum altero substãtia est. Nihil enim familiarius assignabis de quodam homine, hominem assignando, quam de quodam equo, equum. Similiter autem & in primis substantiis, nihil magis alterum altero substantia est. Nihil enim magis quidam homo substantia est, quàm quidam bos. Meritò autẽ post primas substantias, sola aliorum omnium species, & genera secundę substantiæ dicuntur: sola enim hæc, eorum, quæ prædicantur, primam substantiam indicant. Quendam enim hominem si quis assignauerit quid est, speciem quidem, quam genus, assignando familiarius demonstrabit, & manifestius faciet, hominem assignando, quàm animal. Aliorum verò, omnium quicquid assignauerit quis, assignabit extraneè, velut album, aut currit, aut aliud quodcũque talium assignans: quare meritò hæ solę aliorum secundæ substantiæ dicuntur. Amplius, Primæ substantiæ, eò q aliis omnibus subiiciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipsis sunt, propriissimæ substantiæ dicũtur. Sicut aũt primę substantiæ ad alia omnia se habent, ita genera, & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent: de his enim reliqua omnia prædicãtur: quendã enim hominem dices grãmaticum esse, ergo & hominem, & animal

Corollariũ.

Conclusio 2

Conclusio 3

Cõclusio 4

Cõclusio 5

D

E

F

A grãmaticum dices. Similiter autem & in aliis. Cõmune autẽ omni substantiæ, est in subiecto non esse. Prima nanq; substantia, nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum vero substantiarũ constat quidem etiam, sic, quia nulla est in subiecto. Homo enim de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto verò nullo est, neq; enim in quodam homine homo est: similiter autem & animal de subiecto quidem dicitur quodam homine, non etiã est animal in quodam homine. Amplius, Eorũ, quæ in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem verò impossibile est: secundarum uerò substantiarum de subiecto ratio prędicatur, & nomẽ: rationem autem hominis de quodam homine prędicabis: & animalis similiter. Quare non erit eorũ substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantię hoc, sed & differentia eorũ est, quę non sunt in subiecto. Bipes enim, & gressibile de subiecto quidem quodam homine dicitur, in subiecto B verò nullo est: neq enim in homine est bipes, neq; gressibile: ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocunq; ipsa differentia dicitur. Velut, si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prædicabitur: est enim homo gressibilis. Non vos verò conturbent substantiarum partes, quæ ita sunt in toto, quasi in subiecto sint, ne fortè cogamur eas non esse substantias confiteri: nõ enim sic in subiecto esse dicebantur, quasi partes essent. Inest autem substantiis, & differentiis omnia vniuocè prędicari. Omnia enim, quæ ab his prædicata sumuntur, aut de indiuiduis prædicantur, aut de speciebus. à prima nanque substantia nulla est prædicatio: de nullo enim subiecto dicitur: secundarum uerò substantiarum, species quidem de indiuiduo prædicatur, genus uerò & de specie, & de indiuiduo. Similiter autem & differentię, & de specebus, & de indiuiduis prædicantur: & rationem quoque suscipiunt primę substantię specierum, & generum, & species generis. Quęcun- C que enim de prędicato dicuntur, eadem et de subiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarum suscipiunt species, & indiuidua. Vniuoca autem sunt, quorum & nomen commune est, & ratio eadem: quare omnia, quę à substantiis, & differentiis sunt, uniuoce prędicantur. Omnis autem substantia videtur hoc aliquid significare, & in primis quidẽ substantiis indubitabile, & uerum est, quoniam hoc aliquid significant. Indiuiduum enim, & unum numero est, quod significatur. In secundis vero substantiis videtur quidem similiter, propter, appellationis figuram, hoc aliquid significare, quãdo quis dixerit hominem, vel animal, non tamen verum est, sed magis quale aliquid significant: neq; enim vnũ est qđ subiectum est, quemadmodũ primę substantię, sed de pluribus homo dicitur, & animal. Non aũt simpliciter quale quid significat, quemadmodũ albũ (nihil enim aliud significat album, quam qualitatẽ) at species, & ge

Commu. 1

Dubium.

Solutio.
Comm. 2

Comm. 3.

nus circa substantiam qualitatem determinant, qualem enim quandam substantiam significant: plus autem in genere determinatio fit, quam in specie: dicens enim animal, plus complectitur, quam qui hominem. Inest autem substantiis nihil illis esse cõtrarium. Primę enim substantię quid erit contrarium? ut cuidam homini, uel cuidam animali, nihil est contrarium. At vero nec homini, nec animali aliquid est contrarium. Non est autem hoc substantiæ proprium, sed etiam multorum aliorum, vt quantitati: bicubito enim, vel tricubito nihil est contrarium: at vero nec decem, nec alicui talium: nisi fortè quis multum pauco dicat esse contrarium, uel magnum paruo. Determinatorum vero quantorum nullum nulli est contrarium. Videtur autem substantia non suscipere magis & minus. Dico autem non, quoniam substantia non est à substantia magis & minus substantia (hoc enim dictum est quoniam est) sed quoniam vnaqueque substantia, hoc ipsum quod est, non dicitur magis et minus: vt si est hæc substantia, homo, non erit magis & minus homo, nec ipse à seipso, nec alter ab altero, non enim est alter altero magis homo, sicut est album alterum altero magis album, & alterum altero magis bonum: sed & ipsum à se magis & minus dicitur: vt corpus cum sit album, magis nunc album esse dicetur, quàm prius: & cum calidum sit, magis & minus calidum dicitur. Substantia vero non dicitur magis neq; minus: nihil enim homo magis nunc homo, quàm prius dicitur: neq; aliorum quicquam, quæ substantiæ sunt: quapropter non recipiet substantia magis & minus. Maximè verò proprium substãtiæ esse videtur, quod cum vnum, & idem numero sit, contrariorũ susceptiuum esse: quale in aliis quidem non habet quisquam qd' proferat, quæcunq; non sunt substantiæ, quod cum sit vnum numero, susceptibile contrariorum sit velut color, qui est vnus, & idem numero, non dicitur albus, & niger: neq; eadem actio, & una numero, praua, & studiosa. similiter autem et in aliis quęcunq; non sunt substantię. Substantia verò cum vnum, & idem numero sit, capax contrariorum est: vt quidam homo, cum unus, & idem sit, aliquando quidẽ albus, aliquando fit niger, & calidus, & frigidus: & prauus, & studiosus: in aliis autem nullis, aliquid tale videtur. Nisi quis forsitan instet, dicens orationem, & opinionem contrariorum esse susceptibilia: eadem enim oratio vera, & falsa videtur esse: veluti si vera sit oratio, sedere quendam, eo surgente ipsa eadem falsa erit: similiter autẽ & de opinione, si quis enim verum putet aliquem sedere, surgente eo falso putabit eandem, de eodem opinionem habẽs. Sed & si quis hoc suscipiat, tamen modo differt: nam ea, quę in substantiis sunt, ipsa quidem mutata susceptibilia sunt contrariorum. Frigidum enim ex calido factũ mutatum est (alteratum enim est) & nigrũ ex albo, & studiosum ex prauo: similiter aũt & in aliis vnumquodque eorum mutationẽ suscipiens, susceptibile contrariorum est. Oratio nanq;,

Commu. 4.

Commu. 5.

Quod quãtitati nihil sit cõtrariũ, fusius videbitur in prædicamẽto quãtitatis.

Nullum nulli est contrariũ. duæ negationes negãt, & tantũ est, ac si dicatur, nullum alii cuilibet est cõtrariũ.

Commu. 6.

Obiectio.

Solutio.

D E F

A & opinio, ipsa quidem immobilia omnino perseuerant: cum vero res mouetur, contraria circa ipsam fiunt. Oratio nanque eius, quod sedeat aliquis, permanet eadem: cum vero res mota sit, aliquando quidem vera, aliquando autem falsa dicitur. Similiter autem est in opinione, quapropter saltem hoc modo, proprium substantiæ est, vt secundum mutationē suiipsius susceptibilis sit contrariorum. Si quis autē recipiat etiam hæc, orationem, & opinionē susceptibilia esse cōtrariorum, non est hoc verū. Oratio nanque, & opinio non in eo q ipsa aliquid recipiāt, contrariorum susceptibilia esse dicuntur, sed eo q circa alterū aliqua passio facta sit. nam in eo q res est, aut non est, in eo ēt oratio vera, vel falsa esse dicitur, non in eo q ipsa susceptibilis sit contrariorū. Simpliciter enim a nullo, neque oratio, neque opinio mouetur: quapropter non erunt susceptibilia contrariorū, cum nulla contrarii sit passio in eis facta: verum substantia in eo q ipsa contraria recipiat, in hoc susceptibilis esse contrariorū dicitur. Languorem enim, & sanitatem suscipit, & candorem, & nigredinem, & B vnumquodque talium ipsa suscipiendo, contrariorum susceptibilis esse dicitur. Quare proprium erit substantiæ hoc, q cum vnum, & idem numero sit, secundum suiipsius mutationem, susceptibilē contrariorum esse. De substantia quidem hæc dicta sunt.

Alia solutio

Idē ipsa cap. de priori. & 9. me. t. c. 21.

ET HAEC pars diuiditur in sex diuisiones: in prima diuisione rememoratur prædicamentum substantiæ: in secunda prædicamentum quantitatis: in tertia prædicamentum relationis: in quarta prædicamentum qualitatis: in quinta prædicamentum actionis, & passionis: in sexta prædicamentū positionis, & quando, & vbi, & habere.

Diuisio prima: & huius diuisionis, 14. sunt differentiæ. In prima docet quod substantia est duorum modorum, prima, scilicet & secunda, & tractat de vnaquaque ipsarum. In secunda docet quid sint ipsæ substantiæ secundę. In tertia instruit, q substantiarū secundarum sunt illę, quæ dicuntur de subiecto: & earum semper proprium est quod nomē ipsarum, & definitio, prædicatur de subiecto ipsarum: & quod illud non inuenitur in illis, quæ sunt in subiecto, quæ dicuntur accidentia. In quarta docet, quod omne, quod est præter C substantiam primam, indiget in esse suo substantia prima. In quinta docet, quod species ex substantijs secundis, dignior est vt sit substantia, quam genus: & substantiæ primæ, quæ sunt indiuidua, digniores sunt in hoc quam species: & quod causa in hoc est quasi similis, scilicet in hoc, q si indiuiduum dignius est nomine substantiæ, quam species, sic species dignior est nomine substantię, quam genus. In sexta instruit, quod substantiarum secundarum, quę sunt in ordine vno, non est vna dignior vt sit substantia, quam alia, & sic etiam primarum. In septima docet modum, secundum quem dignę sunt species inuentę in hoc prędicamento, & genera vt nominentur substantię secundę, & sunt prędicata de subiecto absque prędicatis in subiecto, quę sunt accidentia: & modum, secundum quem docet, vt indiuidua nominentur substantię primę. In octaua designat substantiam absolute singularem, aut vniuersalem, & affert in ea proprietates separantes inter substantias secundas, & accidentia absoluta. In nona docet, q in istis proprietatibus, quibus differunt substantię secundę, & accidentia, communicant cum eis differentię. In decima docet, quod omnes substantię secundę, & differentię sunt ex vniuocis. In vndecima rememoratur dubitatio, qua existimatur substantias secundas accipi pro primis, & quod sunt speciei vnius. In duodecima docet, quod ve-

re proprium est ex proprietatibus huius prędicamenti, ꝙ non habet contrarium, & quod in hac proprietate communicat ei aliquod prædicamentorum aliorum. In tertiadecima docet, quod ex proprietatibus huius prædicamenti est, quod non recipit minus neque plus, & quod alia prædicamenta recipiunt ea. In quartadecima docet, quod dignior proprietatum prædicamenti substantiæ est, quod recipit contraria, & disputat ad hoc, & soluit dubitationem accidentem in hoc. D

DIVISIO PRIMA.

Sermo de substantia.

Vide 1. ph. cō. 5.

Differentia prima, & substantiarum duo sunt modi, primæ, & secundę: substantia namque disposita ꝙ sit prima, & ipsa est dicta substantia secundum veritatem, & anterioritatem, & est singulare substantiæ, cuius præcessit designatio, scilicet ꝙ non dicitur de subiecto, neque est in subiecto, verbi gratia, homo, cui innuitur hic, & ęquus, cui innuitur hic.

Differentia secunda, illæ autē, in quibus dicitur, ꝙ ipsæ sunt substantiæ secundæ, sunt species, in quibus inueniuntur singularia secundum modum similitudinis inuentionis partis in toto, & genera harum specierum etiam, verbi gratia, quia Sortes, cui innuitur ꝙ est in specie eius, scilicet in homine, & homo in genere, suo, quod est animal: ergo Sortes, cui innuitur, est substantia prima, & homo prædicatum de ipso, & animal, ambo sunt substantiæ secundæ. E

Differentia tertia, & manifestum est ex eo, quod dictum est in procemio huius libri, ꝙ eorum, quæ dicuntur de subiecto, & sunt substantiæ secundæ, iam opus est necessario nomen, & definitionem prædicari de illo subiecto, verbi gratia, quia nomen hominis dicitur vere de Sorte, cui innuitur, & similiter eius definitio, quia nos dicimus de Sorte quia ipse est homo, & dicimus de eo ꝙ est animal rationale, quod est definitio hominis vere: quæ autem dicuntur in subiecto, sunt accidentia, secundum plurimum non prædicantur de subiecto, cui non innuitur nomen, neque definitio, verbi gratia, albedo, ipsa nanque non prædicatur de corpore, vt dicatur corpus est albedo, neque definitio eius, vt dicatur ꝙ corpus est color disgregans visum: accidit autem iam in aliquo subiectorum * vt prædicetur nomen absque definitione, verbi gratia, sermo noster in lingua arabica de raharim, nummus est percusio æris imperialis: sed definitio percusionis non prædicatur de rahari, sed consignificatur super illum, per nonima denonimata, iam vere dicuntur de subiecto nomina ipsorum & definitiones, sed definitio non prædicatur de subiecto prædicatione demonstrante substantiam eius, sicut prædicantur definitiones substantiarum de ipsis subiectis, verbi gratia, quia album est in subiecto, id est, in corpore, & corpus iam disponitur per ipsum, & prædicatur de ipso, & dicitur quod ipsum corpus est album, definitio vero albi non prædicatur penitus de corpore ex parte, qua monstrat substantiam ipsius. F

Moneta est ipresio vel pcusio Regis: definitio eā pcusionis nō pędicatur de moneta.

Differentia quarta, & omne, quod est præter substantias primas, quæ sunt singularia, * aut est ex eo, secundum quod dicitur de subiecto, aut ex eo, quod est in subiecto: & illud est manifestum per inquisitionem, & inductionem, scilicet ipsa indigere subiecto, verbi gratia, quia animal nempe vere prædicatur de homine, propter vere ipsum dici de homine quodam, cui innuitur: quia nisi verificaretur de aliquo singularium hominum, non verificaretur prædicatio eius de homine, qui est species: & similiter species coloris quippe verificatur prædicatio in corpore propter inuentionem eius in corpore aliquo, cui innuitur hoc: necesse est ergo quod illud, quod est præter substantiam primam, aut dicatur de ipsa, aut in ipsa sit, id est, de substantia prima, aut in ipsa: & post quam illud est ita, si non inueniatur substantia prima, non est via ad inuentionem alicuius ex substantijs secundis, neque ex accidentibus.

* a. l. siue sit ex eo secundū quod dicitř de subiecto: aut ex eo quod est in subiecto indiget substātijs primis.

Differentia quinta. d. & substantiarum secundarum species digniores sunt nominari substantiæ, quam genera, quia propinquiores substantijs primis sunt, quam genera: quia, cum respondetur per vnūquodque ipsarum duorum ad in-

terrogationem quid est singulare, ꝙ est substantia prima: responsio conueniēs est ex vi quæstionis in eo, ꝙ quid est: sed responsio per speciem ad quæstionem per quid, est completioris doctrinæ significans: singulare enim innuitur
A fortius & cōuenientius ei, q̄ ꝙ est responsio per genus illius, verbi gratia, responsio respondentis ad quæstionē quid est Sor. ꝙ est homo, est completius docens Sortem, quā ꝙ respondeatur quod est animal, quoniā humanitas Sor. est magis proprium q̄ animalitas: & ita est communis dispositio ipsius cum proprio: & hoc est vnum, quo apparet quod species digniores sunt nomine substantialitatis q̄ genera. Et signum aliud etiā est: quia, ex quo substantia prima prædicatur sic, quippe nomine similiter & definitione: illa inuenitur dignior substantijs secundis, & accidentibus: propterea cæteræ rerū, aut prædicantur de ipsis, aut sunt in ipsis. Et est dispositio generū apud species ipsas dispositio omnium rerum apud substantias primas, scilicet quia substantiæ primæ sunt substantialiores * ceteris rebus sicut species est substantialior generibus: quia genera prædicantur etiā de ipsis speciebus, sicut reliquæ rerū prædicantur de substantijs: & non conuertitur res, vt prædicentur species de generibus, sicut non conuertitur res in reliquis rerū in prædicatione, vel cum substantijs primis, scilicet quia non prædicantur substantiæ de eis, opus est necessario vt sint species digniores nomine substantiæ, quam genera.

* a. l. substātię subiecta.

B Differentia sexta, & nāque specierū substantiarū, quæ non sunt genera vna, non est dignior nomine substantiæ quā alia: non enim est responsio tua de Sorte quod est homo clarior q̄ respōsio tua de hoc ęquo, cui innuitur, ꝙ est ęquus: & iste homo, qui est de numero primarū substantiarum, dignior non est nomine substantialitatis, q̄ hic equus, cui innuitur, ꝙ est ęquus.

Differentia septima, & nāque species substantiarū primarū, & genera earum dicuntur substantiæ secundæ magis q̄ alia, quæ prædicantur in eis. ex eo ꝙ, quando respondetur per aliquā earū in responsione quid est substātia prima, est responsio notificans ipsum, quāuis sit responsio per speciē docens fortius, sed cum respondetur in illa per illud, quod est præter hoc, est responsio nō sequēs, neque proportionata quæstioni, verbi gratia, quia si responderit homo in responsione quid est Sor. ꝙ est homo, est propinquius docens, quam ꝙ est animal, nam, cū quæritur de Sor, quid est. conuenientius assignatur homo quam animal: quāuis sint ambo docentes quidditatē eius: sed, si respondetur ꝙ est albus, aut bicubitus, iam erit responsio per rem extra naturā ab eo, & rem extra existentē a natura ipsius, necessariū ergo est vt dicātur hæ substātię secūdę prę ter alia ex reliquis prædicamentis: & hoc est vnum, ex quo apparet quare appropriantur speciebus substantiarum primarum & generibus ipsarū nominis
C substantiæ præter alia prædicamenta sua. Et iam apparet per hoc etiam ꝙ proportio substantiarū primarū ad reliquas res est proportio specierū substantiarum & generū ipsarū ad ea, q̄ sunt pręter ipsa. s. aliorū vniuersaliū prædicamentorū: & est, sicut cæterę res oēs inueniuntur in eis, quemadmodū diximus, sic cetera vniuersalia ṗdicamētorū inueniūtur i substātijs scdis. s. q̄a vniuersalia eorū inueniunt in vniuersalibus suis, sicut singularia ipsorū inueniūtur in substātijs primis, verbi gratia, q̄a grāmatica inuenit in hoīe, & bicubitū in corpore.

Differentia octaua. d. & illud, quo communicant omnes substantiæ singulares, similiter & vniuersales, est, ꝙ non inueniuntur in subiecto: & illud est quia substantiarum duo sunt modi primæ, & secundæ: primæ nanq;, sicut dictū est, nō sunt in subiecto & nō de subiecto: secūdę substantię nō sunt i subiecto, & pp hoc iā prędicat nomē ipsarū: & definitio de subiecto, secūdę igitur de subiecto & nō in subiecto. ergo ꝙ concludit duos modos est, ꝙ non sunt subiecto.

Vide secundo ph. 38.

Differentia nona d. & iam diximus ꝙ illud, quo approprianṫ substātię secūdę, est, qđ dñr de subiecto, & nō sunt in subiecto, cū propter hoc, iam prædicaṫ nomē ipsarū, & definitio de subiecto, secundū ꝙ dicūtur de subiecto, & ꝙ quæ sunt in subiecto, iam accidit vt dicatur in quibusdā noīa ipsorum, quia sunt de subiecto, sed definitiones ipsorum non nisi quia hoc, quod inuenitur ex illa his substantijs secundis nō est propriū eis, quia differentia est eorū, quę dicū-

D

tur de ſubiecto, & non ſunt in ſubiecto, verbi gratia, quia rationale dicitur, quod ipſum dicitur de homine, non in eo quod eſt inuentum in eo, ſicut inuenitur albedo in corpore. demum iam inueniuntur differentiæ, & iam ꝙ vere dicitur nomen equi & definitio de ſubiecto, ſicut innuitur illud in ſubſtantijs ſecundis: quoniam rationale, & definitio eius, quę eſt tangens in ſpeculatione, & cognitione prædicantur de homine ex via quid. Neque eſt dicendum ꝙ faciat nos errare in ſermone: quoniã rationale, & vniuerſaliter differentiæ inueniuntur in ſubiecto, & ſunt res, quorum ſunt differentię, ſicut inuenitur rationale in homine, ſic accidentia inueniuntur in ſubiecto, ſicut inuenitur albedo in corpore: rationale.n. inuenitur in ſubiecto, ſcilicet in homine, ſicut pars eius, & non eſt res ita in albedine cum corpore: & ideo eſt opus vt intelligatur ex ſermone noſtro in deſcriptione accidentiũ, quod ipſa ſunt in ipſo, non ſicut pars eius. ſ. quia ſubiectum inuenitur pręter ea.

Differentia decima. d. ex eo, quod appropriatur ſubſtantijs ſecundis cũ differentijs eſt: quia omne, quod pręducatur ex eis, pręducatur nempe pręducatione vniuoca: & illud, quia exiſtimo ꝙ pręducatur ex eis, ſiue pręducatur de indiuiduis, ſiue de ſpeciebus, cum non pręducantur ſubſtantię primę de aliquo penitus. ſpecies nanque pręducatur de ſingularibus, ſicut homo de Sorte. & genera pręducantur de ſpeciebus, & ſingularibus. De ſubſtantijs nanque primis iam neceſſe eſt vt pręducentur definitiones ſpecierum ſuarum, & generũ ſuorum, ſicut pręducãtur de eis nomina ipſarum. De ſpeciebus nempe manifeſtum eſt, ſed de generibus ipſarum patet ex eo quod pręceſsit: & illud eſt, quia genus dicitur de ſpecie, & ſpecies de ſubſtantia prima, quę eſt ſingulare. iam enim dictum eſt quod omne, quod dicitur de pręducato dicto de ſubiecto, ipſum dicitur etiam de ipſo ſubiecto: & hęc eſt diſpoſitio generis cum ſpecie, & ſingulari, & ita pręducantur definitiones differentiarum de ſingularibus, & ſpeciebus. Et poſtquam hoc eſt ita, & iam dictum eſt ꝙ res quarum & nomina ſunt vniuoca, ſunt quarum nomen & definitio eſt vna & eadem, & neceſſe eſt ergo vt ſit ex proprijs differentiarum, & rerum, quę ſunt in hoc pręducamento, quod pręducatio eorum de omnibus, de quibus prædicantur, ſit ſecundum viam pręducationis rerum vniuocarum in nomine ſuo, non ſecundum viam rerum denominatiuarum nominibus ſuis.

E

Differentia vndecima. d. Iamque putatur ꝙ omnis ſubſtantia quippe ſignificet ſuper ſubſtantiam, cui innuitur, quę eſt ſingulare. De ſubſtantijs nanque primis res eſt manifeſta, quod ipſę ſignificant ſuper ſingularia, quibus innuitur: quoniam quod ſignificatur ex nominibus ipſarum ſuper ipſa eſt res vna numero, & ſubſtantiarum ſecundarũ iam exiſtimatur quod nomina ſignificantia ſuper ipſa propter aſsimilationem ipſarum nominibus ſingularium, aut propter cooperationem ipſarum * loco nominum ſingularium ſignificant ſuper illud, cui innuitur: ſed non eſt ſic: ſignificant. n. qđ quodcunque ſingulare, qđ accidat cum ſit ſubiectum huius nois nõ vnũ & idem nominis ſignificari ſignificatione ſua* ſuper ſubſtantiam primam, & illud eſt, quia Sor. & Pla. ſignificant ſuper illud, cui innuitur tantum, ſed homo & animal, ſuper quodcunque accidat, & vniuerſaliter genus, & ſpecies ſignificant quidem ſuper multa, ſed ipſa cum hoc ſeparant illa vniuoce ab alijs, quę ſunt extra ſe non ſeparatione, quæ eſt ſignum vel nota tãtum.* Species nanque, & genus ponuntur ad differendum pręducatum in ſubſtantia ſua ab aliquo, niſi quia genus eſt magis includens, quam ſpecies: & illud eſt, quia nomen animalis includit illud, ſuper quod ſignificatur nominẽ hominis, cum ſit animal genus hominis.

F

* a. l. aut ꝓp hoc quod ſit vſus ipſorũ.
* a. l. & eidẽ ſicut nominis ſignificãtis ſignificationẽ ſuã.
* a. l. addebatur. Sicut ſeparat albũ rem diſpoſitam ꝑ ipſum ſed ſeparat o ne in ſubſtãtia rei.

Differentia duodecima. d. Et ex proprijs pręducamenti ſubſtantię eſt, quod non habet contrarium, quia non inuenitur homini, nec animali contrarium proprie. verum in hoc proprio communicant ei pręter ipſum ex pręducamentis, verbi gratia in quantitate: non enim inuenitur bicubito, neque decem, neque alicui currenti hoc cur ſu contrarium, niſi dicatur quod paucum in quantitate eſt contrarium magno, & magnum paruo: ſed ſpecies quantitatis diſcretę, manifeſtum eſt ex re ipſarũ qđ, non ſunt contrarię, vt quinq;, & tria, & decem,

A Differentia decimatertia. d. Et ex proprijs substantię est, ꝙ nō recipit plus neque minus, neque volo quod non sit substantia dignior vt inueniatur substan tia quam alia substantia, quia illud iam posuimus, cum dicimus quod particularia sunt substantię digniores substantialitate quam alia vniuersalia eorum. sed volo quod nō prędicantur species ex ea, neque genus de singulari magis prędicatione ipsius de singulari alio, neque prędicantur de ipso magis in vno tempore quam in alio tempore. Sor enim non est magis animal, quam Pla. neque Sor. est magis animal hodie quam cras: sed hęc res alba erit intensioris albedinis quam alia, & Sor. erit magis albus hodie quam heri.

Differentia decimaquarta. d. Iamque putatur quod maxime proprium substantię est quod vna & eadem numero in seipsa, est susceptibilis contrariorū: & hoc apparet inductione: nulla enim res eadem numero inueniri potest, quę suscipiat contraria: idem nanq; color numero non est susceptibilis albedinis, & nigredinis, neque actio vna & eadem recipit laudem, & vituperium, & ita currit res in aliis prędicamentis, quę substantia non sunt: sed substantia vna quippe & eadem inuenitur receptibilis contrariorum, verbi gratia, quia Sor. cui inuenitur nunc iustus, nunc impius, nunc calens, nunc frigens. Iamque sequitur in hac inductione dubitatio quędam propter orationem & B opinionem: & illud est, quia iam putatur quod ambo recipiant contraria, & illud est, quia oratio, & opinio in hoc ꝙ Sor. est stans sunt verę, & cum sedet sunt falsę: iam ergo inuenitur oratio vna & eadem recipiens verum & falsum, scilicet ambo contraria, & si hoc concedatur ꝙ ipsa est recipiens contraria: tamen inter duo dicta est differentia: & illud est, quod receptibile contrariorum in substantia quippe, recipit ea in hoc ꝙ transmutantur in seipsa, & dimittit vnum contrariorum, & recipit aliud. sed oratio quidem & putatio non recipiunt verum & falsum per transmutationem in seipsis, sed per mutationem rei, a qua dependet putatio extra intellectum in re ipsa, verbi gratia, quia putatio quod Sor. sedet recipit quandam veritatem, cum Sor. sedet, & falsitatem, cum stat Sor. Erit ergo proprium substantię, secundum concessum, ꝙ hęc sit receptiua contrariorum ꝙ ipsa est, quę recipit contraria per motum in seipsa. Et dignius est vt dicamus quod hic non est receptio contrariorum: & illud est, quia oratio & putatio cum disponuntur nunc per veritatem, nunc per falsitatem, non disponuntur per illas super hoc, quod veritas sit aliquid renouatum in eis per se, & falsitas aliud in tempore alio, sicut renouatur albedo in Sor. in tempore aliquo per se, & nigredo in tempore alio. sed veritas quidem, & falsitas in oratione sunt relatio quędam, & proportio sequentes immutationem rei, in qua est putatio, vel oratio, & non renouationem alicu- C ius rei per se. Et postquam illud est ita, iam est opus quod sit proprium substantię quod vna & eadem numero sit susceptibilis contrariorum. Et hoc est, ad quod peruenit sermo illius vltimus in substantia.

Veritas, & falsitas i oratione sunt relatio quędā.

De quantitate. *Cap. VII.*

QVANTITATIS autem, aliud est continuum, aliud est discretum: & aliud quidem ex habentibus positionē ad seinuicem in ipsis partibus constat: aliud autem ex nō habentibus positionem. Est autem discreta quantitas, vt numerus & oratio: continua vero, vt linea, superficies, corpus. amplius autem præter hæc tempus, & locus. Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius, vt quinque, si sunt denarii partes, ad nullum terminum communem copulātur quinq; & quinq;, sed semper discreta sunt: & tria, & septē ad nullum communem terminum copulantur. Neque omnino ha-

Diuisio quātitatis prima. Vide 5. met. t. c. 18.

beas in numero communem terminum partium accipere, sed semper discretæ & separatæ sunt: quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio discretorum est. Quòd etenim quantitas est oratio, manifestum est: mensuratur enim syllaba breui, & longa. dico autem cum voce orationem factam: ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur, non enim est communis terminus, ad quem syllabæ copulentur, sed vnaquæque diuisa est, ipsa secundum seipsam. Linea vero cõtinuum est: est enim sumere communem terminum, ad quem partes eius copulantur, id est, punctum: & superficiei, lineam. Plani nanque partes ad aliquem communẽ terminum copulantur. Similiter autem & in corpore habeas sumere communem terminũ, lineam, vel superficiem, ad quam corporis partes copulantur. Est aũt taliũ & Tempus, & Locus: præsens enim tẽpus, copulatur ad præteritũ, & ad futurũ. Rursus locus continuorum est: & locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminum copulantur. ergo & loci partes, quæ obtinent singulas corporis partes, ad eundem communem terminũ copulantur, ad quem & corporis partes: quapropter continuus erit & locus. Ad vnũ enim communem terminum eius partes copulantur. Amplius autem, Alia quidem constant ex partibus, quæ in eis sunt, positionem habentibus ad seinuicem: alia aũt ex non habẽtibus positionem. vt lineæ quidem partes positionem habent ad seinuicem: singulũ nanq; eorum situm est alicubi, & habes vnde sumas, & assignes vbi vnũquodque sitũ est in plano, & ad quam partem reliquarum copulatur. similiter autem & partes plani positionem habent aliquam: similiter nanque assignetur vnumquodq; vbi iacet, & quæ copulantur ad seinuicem: sed & soliditatis quoque similiter & loci. In numero autem non poterit quisquam ostendere, quemadmodũ partes eius positionem aliquam habent ad seinuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad seinuicem connectuntur: neque ea, quæ temporis sunt, non enim permanent partes temporis. Quod autem non est permanens, quomodo positionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam particularum dices habere, quod aliud quidem prius sit temporis, aliud vero posterius. Sed & de numero similiter, eo quòd prius numeratur vnus, quam duo, & duo quam tria, & sic habebũt aliquem ordinem, positionem vero non multum accipies. Sed & oratio similiter, nihil enim permanent partes eius: sed dictũ est, & non potest hoc amplius assumi. Quapropter non erit vlla positio partiũ eius, siquidem nihil permanent. Igitur alia ex habentibus positionem partibus constant, alia ex non habentibus positionem. Proprie autem quanta dicuntur, quæ dicta sunt: alia vero omnia secundum accidens. Ad hæc enim aspicientes, & alia dicimus quanta: vt multum dicitur albũ: eo ꝙ superficies multa sit: & actio longa, eo quòd tempus multum sit, & motus multus. Neque enim

Locus a superficie non differt, vide Aristo. in 4. Physi.

Diuisio quãtitatis secũda.

Ad positionẽ tria requiruntur, ordo partiũ, permanentia, & continuatio ad aliquẽ terminũ cõem.

Conclusio.

A horum singulum, per se quantum dicitur: vt si quis assignet quanta actio est, tempore definiet annuam, vel sic aliquo modo assignans: & album quantũ quid sit assignans, superficie definiet: quanta enim fuerit superficies, tantum album esse dicet. Quare sola proprie, & secundum seipsa dicuntur quanta, quæ dicta sunt: aliorũ vero nihil per se: sed si forte, per accidens. Amplius, Quantitati vero, nihil est contrarium. In definitis enim manifestum est, quoniam nihil est contrarium: vt bicubito, vel tricubito, vel superficiei, vel alicui talium: nihil enim illis est contrarium. Nisi quis forte dicat multum pauco esse contrarium, vel magnum paruo. Horum autem nihil est quantitas, sed magis ad aliquid. Nihil enim per seipsum magnum, vel paruum dicitur, sed eo quòd ad alterum refertur: vt mons quidem paruus dicitur, milium vero magnum, eo quòd hoc iis, quę sunt sui generis, maius sit. illud iis, quæ sui sunt generis, minus: ergo ad aliud est eorũ relatio. Nam, si per seipsum magnum, vel paruum diceretur, nunquam mons quidem aliquando paruus, milium vero magnum diceretur. Rursus in vico quidem plures homines esse dicimus, Athenis vero paucos, cum sint illis multo plures: & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cum sint plures. Amplius, Bicubitum vero, & tricubitum, & vnumquodque talium quantitatem significat: magnum vero vel paruũ non significat quãtitatem, sed magis ad aliquid, quoniam ad aliud consideratur magnum & paruum: quare manifestũ est, quoniam hæc ad aliquid dicuntur. Amplius, Siue aliquis ponat quantitates esse hæc, siue non ponat, nihil illis contrariũ est: quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad solam alterius relationem refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius, Si sunt magnum, & paruum contraria, continget enim simul contraria suscipere, & ea ipsa contraria, continget enim simul idem paruum esse, & magnum: est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero ipsum magnũ: quare idem & paruũ & magnũ eodem tempore esse continget, quare simul contraria suscipit: sed nihil est, quod videatur simul contraria suscipere posse. Vt in substantia quidem, susceptibilis enim contrariorũ esse videtur: sed nullus simul sanus est, & æger: neq; albus, & niger est simul: nihilq; aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibiipsis continget esse contraria: nam, si est magnum paruo contrarium, ipsum autem idem simul est magnum, & paruũ, ipsum sibi erit contrariũ: sed impossibile est aliquid sibiipsi esse contrarium. non est igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco: quare vel si non ad aliquid hæc quis dicat, sed quantitatis, nihil contrariũ habebũt. Maxime autem circa locum esse videtur contrarietas quantitatis: sursum enim ei, quod est deorsum, contrarium ponunt, locum qui in medio est deorsum dicentes, eo quòd plurima distantia est medietati ad mũdi terminos. Videntur & aliorum contrariorum ab his

Commu. 1.

Instantia 1.
Solutio.

Alia solutio

Instantia 2.
Vide ꝑ hoc Gilbert. porret. i lib. sex pricip. cap. de vbi circa finem.

B

C

Commu. 2.

afferre definitionem: quę enim plurimum a seinuicem distant sub eodem genere, contraria esse definiunt. Non videtur autem quantitas suscipere magis & minus vt bicubitum: neq; enim aliud est alio magis bicubitum: neq; in numero, vt tria quàm quinq; nihil magis dicuntur, quinque quam tria: nec tempus aliud magis & minus dicitur tempus: nec in vllo eorum, quæ dicta sunt omnino magis & minus dicitur: quare quantitas non suscipit magis & minus.

Commu. 3.

Proprium autem maxime quantitatis est, quòd æquale, & inæquale dicitur. Singula quęque enim earum, quæ dictæ sunt quantitatum, æqualis, & inæqualis dicitur: vt corpus, ęquale & inęquale dicitur: & numerus, & tempus, æquale, & inæquale: & oratio, æqualis, & inęqualis: similiter autem & in aliis, quæ dicta sunt, vnumquodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero, quę quantitates nō sunt, non multū videbitur æquale, & inęquale dici: vt dispositio ęqualis, & inęqualis non multum dicitur: sed magis similis, & dissimilis. & album ęquale, & inęquale non multum dicitur, sed simile, vel dissimile. Quare quantitatis maxime sit proprium, æquale, & inæquale dici.

DIVISIO SECVNDA.

Sermo de quantitate.

* a.l. partes De definitione pręcipua vide 2. d anima. 30.

QVOD dicitur in hoc prędicamento comprehenditur septem differentijs. In prima docet definitiones * quantitatis præcipuas, quæ sunt discreta, & continua, & habens positionem, & non habens. In secunda docet quot de generibus quantitatis famosis intrant sub continua, & quot eorum sub discreta. In tertia docet quod horum generum est intrans sub positione, & quod ipsorum est non intrans sub eadem. In quarta instruit, ꝙ septem numerata ex generibus quantitatis, sunt genera inuenta famosa quantitatis per se, & ꝙ alia, quæ putantur ꝙ sint quantitates, consequuntur illa ex parte inuentionis horum generum in eis. In quinta docet ꝙ de propriis quantitatis est, ꝙ non est ei contrarium, & soluit dubitationes, quibus putatur ꝙ inueniantur contraria in ea. In sexta docet, ꝙ de proprijs quantitatis etiam est, ꝙ non recipit magis & minus, sicut est dispositio in substantia. In septima docet ꝙ vere proprium quātitatis, in quo nō cōicat aliquod aliud ab ea, est æquale & inęquale.

Differentia prima. d. Et quantitatis est continua, & discreta, & ipsius est, cuius partes habent positionem apud alias, & ipsius est, cuius partes non habent positionem.

Differentia secunda. d. Et discretæ sunt duæ, numerus, & oratio. Continuæ vero quinque, vt linea, superficies, & corpus, & quid comprehendit ea, vt est tempus, & locus. Et numerus quidem est ex quantitate discreta, quoniam quātitas discreta est, in qua non potest fieri, vt accipiamus terminum communem ad quem continuentur partes, ipsius scilicet vna cum alia. V. g. decem, non continuantur eius partes, quę sunt quinque ad alia quinque, quę sunt partes eius alię in termino communi: * neque tria, quę sunt in eis cum septem: sed omnes partes eius, scilicet decem sunt discretę vna ab alia. De oratione autem manifestum est ex re ipsius, quia est quantum: quoniam mensuratur per partem ipsius, & illa est minus, quo possibile est loqui: & illud est incisio extensa vt e, & breui sicut a: & ipsa etiam est discreta, cum non inueniatur in partibus suis terminus communis continuans vnam alteri, & illud est quia incisiones sunt discretę, vna scilicet ab alia. Linea autem & superficies, & corpus, & tempus,

* a. l. v. g. quinque & quinque ad decē nō continuātur, qa sunt partes eius alię, & ex numero.

A & locus, sunt ex quantitate continua, quoniam possibile est vt inueniatur in vnaquæque earum, eis communis terminus continuans vnam partium eius alteri, in linea est punctus, in superficie linea, in corpore superficies, in tempore instans. Et illud est, quia partes lineæ continuantur puncto, & superficiei partes lineæ, & in superficie partes corporis; & in tempore continuantur partes, quæ sunt præteritum, & futurum, & in loco, quia partes corporis implentes locum continuantur termino communi, necesse est quòd partes loci sint etiam cõtinuatæ termino communi, & si hoc est, ita ergo est ex quantitate continua.

Differentia. 3. d. Et quantitas quidem, quæ constat ex quibusdam partibus habẽtibus positionem, vnam apud aliam, est linea, superficies, corpus, & locus. Et intentio vt sit partibus quibusdam positio apud quasdam est, vt sint omnes partes eius inuentæ simul, quia cum ipsæ non sint simul, non erit parti positio apud quandam aliam, & quòd sit, vt quancunque partem acceperis, inuenias eam in parte terminata illius partis quantitatis, siue supra, siue subtus, & continuam cum parte determinata ipsius. ver. g. quia omnes partes lineæ, cum sint inuentæ simul, est positio vnius apud aliam: & vnaquæque ipsarum est in parte determinata, & continuatur parti determinatæ, & est pars, quam sequitur: & sic est dispositio in partibus superficiei, & partibus corporis, & partibus loci; quoniam partes loci sunt inuentæ, sicut partes corporis quod implet

B locum suum: siue sit locus vacuitas ipsa, aut superficies complectens corpus extra, sicut videtur Aristot. sed numeri quidem partibus non inuenitur vnumquodque istorum trium, scilicet quòd sint simul, & quòd sit vnaquæque earum in parte determinata & continua parti determinatæ. Et illa dispositio est in tẽpore & oratione, scilicet quòd non inueniuntur partes eorum simul, cum sint partes temporis, & partes orationis, quibus non inuenitur fixio, & non consequitur prior anteriorem; sed in partibus quidem temporis, & in partibus numeri, ordo quidem est, nam quoddam temporis procedit quoddam eius quod posterius sit. Et in numero. nam duo sunt priusquam tria, sed quòd sit eis positio non.

Differentia quarta d. Et ista genera sunt prima ex generibus quantitatis secundum veritatem, & maxime quantitas dicuntur, quia alia, quibus accidit quantitas per accidens, & secundario, dicuntur quantum mediante vno istorũ, de quibus dicitur quantitas secundum veritatem. verb. g. quia nos dicimus, quòd ista albedo, cui inuenitur, est magna, propterea quia est in superficie magna. & ita quidem dicitur in actione, quòd est longa, propterea quia ipsa est in tempore longo. Et hoc apparet ex eo, quod si quæratur quanta est hæc actio dicitur vnius anni, & si quæratur quantum est hoc album, dicitur trium bra-

C chiorum, aut quatuor. determinatur ergo & mensuratur actio per tempus, & album mensuratur per applicationem ad superficiem, quæ est tria brachia, vel decem. & si hæc essent quantitas per se, mensurarentur seipsis.

Differentia quinta, ex propriis quantitatis est, quòd non est eis contrarium penitus, siue sit continua, siue discreta: quinque nanque tribus non sunt contraria, ita linea & superficies, neque potest vere dici, quòd paucum, & multum sint quantitates discretæ contrariæ, neque magnum, & paruum sunt quantitates continuæ contrariæ per duas res, quarum vna est, quòd non sunt paucum, & multum quantitates, sed relationes, neque magnum, & paruum, multum & paucum dicuntur in relatione ad aliud, & propter hoc est possibile vt in vno, & eodem sint magnum & paruum, paucum & multum: magnum in relatione ad aliud, & paruum in relatione ad aliud. dicimus enim de monte quòd est paruus, & de sisamo quòd est magnum, cum paruitate sisami & magnitudine montis, & si esset aliquid paruum, aut magnum in seipsum, per hoc, quòd sit dispositio stans in seipso per se, sicut albedo, quæ est in corpore non disponeretur mons aliquo modo per paruum, & sisamum per magnum, & hoc est vnũ, quo apparet ꝙ quantitati non est contrarium. s. ex parte, qua hæc sunt ex alio a prædicamento quantitatis: iamque apparet ꝙ magnum, & paruum non sunt contraria, siue posuerimus ea ex prædicamento quantitatis, siue non posueri-

mus. Et illud est, quia non intelligitur per se, sed intelligitur quidem in comparatione ad aliud. Vnde non est possibile vt ei aliquid sit cōtrarium: & illud est, quia contraria sunt illa, quorum esse cuiusq; est in vltimitate longitudinis alteri: quod aūt dicitur in relatione ad aliud, ab eo non inuenitur aliquid, quod sit in vltimitate longitudinis ab eo, cum dicatur in relatione ad res in finitas. Significatio tertia est, & est, quoniam si esset magnum contrarium paruo, inueniretur res vna recipiens contraria simul: res nāq; vna, & eadem iam disponit per hoc, q est magna & parua in relatione ad duas res. ergo si disponitur per illud sedm viam contrarietatis. s. per se, & sedm q disponitur corpus per hoc, q est album, & nigrū, inueniretur contraria in subiecto vno: & esset possibile illud inueniri album, & nigrum, quod est falsum. Est ergo impossibile in duobus cōtrarijs, vt coniungantur in subiecto vno, & nō in duabus partibus: sicut est impossibile illud in alijs oppositis: Et iam, si magnū esset contrarium paruo, esset aliquid contrarium sibiipsi, qm̄ aliquid disponitur per hoc, q ipsum est magnū & paruum. Cum aūt simul posuerimus q sint contraria, sequitur q sint illę duae dispositiones stantes in substantia rei vnius, & eiusdem & magnum, & paruum simul: opus ergo est q sit aliquid contrariū sibiipsi: & hoc est in vltimitate impossibilitatis. Iamq; manifestum est q magnū & paruum, multū & paucū non sunt contraria, siue concedamus q sint quantitates, siue non. Et maius, quo putatur q contrarietas sequit̄ quantitatem, est in genere eius, quod est locus: quia locus superior, qui est conuexū orbis, putatur contrarium loco inferiori, qui est mediū mundi. s. locus terrae, qui est conuexū aquae, & cuiusdam partis aeris. videntur nāq; haec duo loca contraria, postq̄ vnusquisq; eorū est in vltimo elongationis, vnus. s. a suo contrario, donec non inueniatur elōgatio longior ab eo, & propter apparentiam istius intentionis in eis, inueniatur definitio reliquorū contrariorum ab hoc nomine, & dixerūt in definitione ipsorū q sunt illa inter, quae est elongatio in esse vltimato lōgitudinis, cū sunt in genere vno, & ipsi volunt hic per elongationem, elongationem in esse, & non elongationem in spatio. Et vr̄, vt opinor, q sit cōtrarietas haec sequens quātitatem in eo, q est vbi, & non in eo, q est quātitas, neq; in eo, q est ad aliquid, sed superius & inferius, sed haec est res accidens relationi, sicut accidit quantitati: & propter hoc nō est necesse ex hoc, vt credatur q sequatur relationē contrarietas.

Contraria quae sint.

Dubium.

Vide 10. metaph. cō. 13. Solutio.

Differentia sexta ex proprijs quantitatis est, q non recipit minus, neq; magis: non enim est haec quantitas, cui innuitur bicubita, magis hac, quae est bicubita: neq; tria magis q̄ tria: neq; etiā in tempore, dato q est magis, q̄ tempus aliud. Et in his duobus proprijs cōicant quantitas, & substantia. s. in hoc, q nō est eis contrarium, & in eo, q non recipit minus & magis.

Differentia septima. Sed illud, quod est proprium propriorum quantitatis, est aequale & inaequale, quod est praeter quantitatem, non disponitur per hoc. v. g. quia de qualitate non dicitur aequale neq; inaequale, sed dicitur simile & dissimile: & illud, quod dicimus q haec albedo est similis huic albedini, & dissimilis, & non dicimus q est aequalis & inaequalis, nisi per accidens: erit ergo super hoc magis proprium ex proprijs quantitatis aequale & inaequale dici.

De ad aliquid. *Cap. VIII.*

Definitio: 5. met. tex. com. 20.

AD aliquid verò talia dicūtur, quaecunq; hoc ipsum quod sunt, aliorū esse dicunt̄, vel quomodolibet aliter ad aliud. vt maius hoc ipsum quod est altero dicitur, aliquo enim maius dicitur: & duplum alterius dicitur hoc ipsum quod est, alicuius enim duplum dicitur: similiter autem & alia, quaecunq; huiusmodi sunt. At vero sunt etiam & haec ad aliquid, vt habitus, dispositio, scientia, sensus, & positio. Haec enim omnia, quae dicta sunt,

A hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, & non ad aliud quiddam. Habitus enim alicuius habitus esse dicitur, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio, & alia quidem similiter. Ad aliquid igitur sunt, quæcunque hoc ipsum quod sunt, aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud: vt mons magnus dicitur ad alium montem (magnum enim ad aliquid dicitur (& simile alicui simile, & cætera talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio positiones quædam, positiones verò ad aliquid sunt: iacere autem, & stare, vel sedere, ipsa quidem non sunt positiones, denominatiuè verò dicuntur ab iis) quæ dictæ sunt) positionibus. Inest autem contrarietas in iis, quæ sunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium, cum sit vtrunque eorum ad aliquid: & scientia ignorantiæ. Non autem omnibus iis, quæ sunt ad aliquid, insuut contraria: duplo enim nihil est contrarium, neque dimidio, neque vlli B talium. Videntur autem magis & minus ea, quæ ad aliquid sunt, suscipere. Simile enim, & dissimile magis & minus dicitur: & æquale, & inæquale magis & minus dicitur: cum vtrunque sit ad aliquid. Simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia, quæ sunt ad aliquid, suscipiunt magis & minus: duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium. Omnia autem, quæ sunt ad aliquid, ad conuertentiam dicuntur. Vt seruus, domini seruus: & dominus, serui dominus esse dicitur: & duplum, dimidii duplum: & dimidium, dupli dimidium: & maius, minore maius: & minus, maiore minus. similiter autem & in aliis. Sed casu aliquoties differunt secundum locutionem: vt disciplina, disciplinati disciplina dicitur: & disciplinatum, disciplina disciplinatum: & sensus, sensibilis sensus: & sensibile, sensu sensibile. At verò aliquoties non videbitur conuerti, nisi conuenienter ad quod dicitur asignetur. Sed peccet is, qui C asignat, vt ala si asignetur auis, non conuertitur, vt sit auis alæ: non enim prius conuenienter asign atum est ala auis. neque enim in eo quòd auis est, ala auis dicitur, sed in eo quòd alata est: multorum enim & aliotum alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare, si asignetur conuenienter, & conuertitur: vt ala, alati ala est: & alatum ala alatum. Aliquoties autem forte & nomen fingere necesse erit, si non fuerit nomen impositum, ad quod conuenienter asignetur: vt remus, si asignetur nauis, non est asignatio conueniens. neque enim in eo quòd nauis est, in eo eius remus dicitur. sunt enim naues, quarum remi non sunt: quare non conuertitur. nauis enim non dicitur remi nauis. Sed fortè conuenientior asignatio erit, si sic quodammodo asignetur: remus, remitæ rei remus est, aut quomodocunque aliter: nomen enim non est positum. Conuertitur autem si conuenienter asignetur: remitum enim remo remitum est. Si-

Commu. 1.

Commu. 2.

Commu. 3.

Cõclusio 1.

Cõclusio 2.

Aliqñ fingere noia rebus necesse est

militer autem & in aliis: vt caput conuenientius assignabitur capitati caput, quàm si animalis assignetur: neque enim in eo quòd est animal, caput habet: multa enim animalia sunt, capita non habentia. Sic autem fortasse facillimè quis sumet, quibus posita non sint nomina: si ab iis, quæ prima sunt, & iis, ad quæ conuertuntur, nomina ponuntur: vt in iis, quæ prædicta sunt, ab ala alatum, a remo remitum. Omnia igitur, quæ ad aliquid dicuntur, si conuenienter assignentur, ad conuertentiam dicuntur: quoniam si ad quodlibet aliud assignentur, & non ad id, ad quod dicuntur, non conuertuntur. Dico autem quoniam neque eorum, quæ indubitanter ad conuertentiam dicuntur, & nomina eis posita sunt, nihil conuertitur, si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia assignentur, & non ad id, ad quod dicuntur: vt seruus, si non domini assignetur, sed hominis, vel bipedis, vel cuiuscunque talium, non conuertitur: nanque dici non potest, homo est serui homo, non enim conueniens est assignatio. Amplius, Si autem conuenienter assignetur ad id, ad qd dicitur, omnibus aliis sublatis: quæcunque accidentia sunt, relicto solo illo, ad quod assignatum est conuenienter, semper ad ipsum dicetur: vt si seruus ad dominum dicitur, circunscriptis omnibus, quæ accidentia sunt domino, vt esse bipedem, vel scientię susceptibilem, vel hominem, relicto verò solo quòd dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur: seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non cóuenienter ad id, ad quod dicitur, assignetur, circunscriptis omnibus aliis, relicto eo solo, ad quod assignatum est, non dicetur ad ipsum: assignetur enim seruus hominis, & ala auis, & circunscribatur ab homine esse dominum, non iam seruus ad hominem dicitur: cùm enim dominus nó sit, neq; seruus est. Similiter & de aue, si adimatur eam alatam esse, non enim amplius erit ala ad aliquid: cùm enim non sit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignari ad id, ad quod conuenienter dicitur: & si sit nomen positum, facilis erit assignatio: si autem non sit fortasse necessarium erit nomen fingere: si autem sic assignetur, manifestum est quoniam omnia ad conuertentiam dicuntur. Videntur autem ad aliquid, simul esse natura: & in plurimis quidem verum est, in aliquibus verò non verum. simul enim duplū, & dimidium sunt: & cùm sit dimidium duplum est: & cùm sit dominus, seruus est: & cum sit seruus, dominus est. similiter autem his, & alia. Simul autem hæc auferunt seinuicem si .n. nó sit duplum, nó erit dimidium: & si non sit dimidium, non erit duplum. Similiter autem & in aliis, quęcunq; talia sunt. Non autem in omnibus relatiuis verum videtur, esse simul natura. scibile enim scientia prius videbitur esse: nanq; in pluribus subsistentibus rebus scientias accepimus, in paucis verò, vel nullo quisquam hoc perspiciet, simul cū scibili scientiam esse factā. Amplius, Scibile sublatum simul aufert scientiā, scientia uerò simul non aufert scibile. nam si scibile non sit, non erit scien

Regula. — Commu. 4. — Cōclusio. 3.

A tia,nullius enim erat ſcientia: ſcientia verò ſi non ſit,nihil prohibet eſſe ſcibile:vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt, illa verò ſcibile eſt. Amplius, Animali quidem ſublato non erit ſcientia: ſcibilium verò plurima eſſe contingit.Similiter his ſeſe habent ea,quæ de ſenſu ſunt: ſenſibile enim prius,quàm ſenſus eſſe videtur: ſublatum enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus verò ſenſibile non ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus, & in corpore ſunt. ſenſibili autem ſublato, aufertur & corpus, ſenſibile enim corpus eſt: cùm autem corpus non ſit, aufertur ſenſus, quare ſimul aufert ſenſibile,ſenſum:Senſus verò ſenſibile non ſimul aufert: ſublato enim animali, ſenſus quidem aufertur: ſenſibile autem erit corpus,vt calidum,dulce, amarum, & omnia alia quęcunque ſunt ſenſibilia. Amplius, Senſus quidem ſimul cum ſenſitiuo ſit, ſimul enim fit animal,& ſenſus, ſenſibile verò ante animal, & ſenſum eſt: ignis enim,& aqua,& alia huiuſmodi,ex quibus ipſum animal con-

B ſtat,antè ſunt,quàm animal omnino ſit,vel ſenſus: quare prius ſenſibile quam ſenſus eſſe videbitur. Habet autem dubitationem,Vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur,quemadmodum videtur: an hoc contingat ſecundum quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtantiis verum eſt, nam neque totæ,neque partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid:nam quidam homo, non dicitur alicuius quidam homo:neque quidam bos,alicuius quidam bos:Similiter autem & partes. quædam enim manus,dicitur non alicuius quędam manus,ſed alicuius manus:& quoddam caput, non dicitur alicuius quoddam caput,ſed alicuius caput.Similiter autem & in ſecundis ſubſtantiis,atque hoc quidem in pluribus: vt homo, non dicitur alicuius homo: nec bos,alicuius bos: nec lignum,alicuius lignum: ſed alicuius poſſeſſio dicitur. In huiuſmodi ergo manifeſtũ eſt,quoniam non ſunt ad aliquid. In aliquibus verò ſecundis ſubſtantiis,ha

C bet aliquam dubitationẽ:vt caput, alicuius caput dicitur: & manus alicuius dicitur manus:& ſingula huiuſmodi.quare hęc fortaſſe ad aliquid eſſe uidebuntur. Si igitur ſufficienter eorum, quę ſunt ad aliquid,definitio aſſignata eſt, aut nimis difficile, aut impoſſibile eſt oſtendere,quòd nulla ſubſtantia eorum, quę ſunt ad aliquid, dicitur. Si aũt non ſufficienter,ſed ſunt ad aliquid,quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodam modo ſe habere,fortaſſe aliquid contra iſta dicetur.Prior verò definitio ſequitur quidem omnia ea, quę ſunt ad aliquid,non tamen hoc eis eſt eſſe,quòd ſunt ad aliquid, quòd ea ipſa quę ſunt,aliorum dicuntur.Ex his ergo manifeſtum eſt,quòd ſi quis aliquid eorũ,quæ ſunt ad aliquid,definitè ſciet,& illud, ad qđ dicit, definitè ſciturus eſt.Palàm itaq; & ex his eſt:ſi.n.nouit aliquis quiddam, quod aliquid eſt(eſt aũt eſſe iis,quę ad aliquid ſunt, idẽ ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit,ad qđ hoc aliquo mõ ſe habet. Si enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe ha

Hippocrates Chius conatus eſt circuli quadraturã demonſtrare: cuius demõſtrationẽ affert Georgius Valla ca. 8. li. 2 ſuæ Geometriæ.

Dubium.

Definitio. 2.

Corollariũ.

bet:neq; si ad aliquid hoc aliquo modo se habet, noscet. Sed in singu lis palam hoc est: vt si quid nouit quis definitè, quia ad duplum est, & cuius duplum est, mox definitè nouit: si verò nullius definitorum nouit ipsum duplum esse, neq; si sit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quod melius est definitè, & quo melius est statim definitè necessarium est nosse. Propter hæc, non inscie dicet quia hoc est petore melius. suspicio enim hæc est, non scientia: non enim sciuit exactè, quod est petore melius, si enim sic accidit, nihil est deterius ipso. Quapropter palam est, quia necessarium est, si nouerit quis aliquod relatiuorum definitè, & id, ad quod dicitur, definitè nosse. Caput verò, & manus, & eorum singula, quæ substantiæ sunt, ea ipsa quæ sunt, sciri definitè possunt: ad quod verò dicantur, non est necessariũ scire. cuius enim hoc caput, vel cuius hęc manus sit, non est scire definitè: quare non erũt hæc ad aliquid. Si verò non sunt hæc eorũ, quæ sunt ad aliquid, verũ erit dicere, quia nulla substantia aliquid eorũ est, q̃ sunt ad aliquid. Fortasse aũt difficile sit de huiusmodi rebus confidenter asserere, nisi id sæpè pertractatũ sit: dubitasse aũt de horum vnoquoq; non est inutile.

Dubitare de singulis nõ est inutile. vide pro hoc 1. topi. cap. 1.

DIVISIO TERTIA.

Sermo de prædicamento relationis.

ISTVD prædicamentum comprehenditur octo differentijs. Prima est in descriptione rerum relatiuarũ, & de numeratione earũ scđm manerìem exempli. Scđa in hoc, ꝙ iam inuenitur contrarietas in relatione. Tertia in hoc, ꝙ quiddam relationis recipit magis & minus. Quarta est in hoc, ꝙ ex ꝓprijs relatiuorum est, ꝙ vnũquodq; amborum redit per conuersionẽ, cum accipiunt per nomina sua significantia super ipsa ex eo, ꝙ sunt relatiua: cũ eis est nomen, aut cũ ponitur ipsis duobus nomen, qñ non est eis ambobus nomẽ. Quinta in hoc, ꝙ duo relatiua, cũ accipiuntur per noĩa significantia super ipsa ambo, ex eo ꝙ sunt ambo relatiua, & conuertibilia dispositio, qua vnũquodq; amborũ refertur suo cõpari, cognoscitur a reliquis dispositionibus inuẽtis in ambobus relatiuis, per hoc, ꝙ cũ auferuntur reliquæ dispositiones, & remanet illa dispositio, nõ aufertur illa proportio, quæ est inter illa ambo relatiua: & cũ auferť illa dispositio, aufertur proportio: sed, cũ accipiuntur, non quidem scđm ꝙ sunt relatiua conuertibilia, nõ sequiť * cũ auferuntur reliquæ res, quæ sunt in ambobus relatiuis, & remanet illa dispositio, qua proportionatur suo cõpari, vt remaneat proportio. Sexta est in hoc, ꝙ ex proprijs relatiuorũ est, ꝙ ambo inueniantur simul per naturã. & cũ aufertur vnum amborũ, ꝙ auferetur reliquum, & soluit quod accidit ex dubio. Septima, in positione eius, in quo possibile est vt dubitetur ex substantiarũ vtrum inueniatur in eis aliquid de relatione, & soluit illud dubiũ in iteratione descriptionis præcedẽtis relationis, & emẽdatione eius per conditionem rei, quæ cõsequitur relatiua vere: & data est descriptio prima per principiũ apparentiæ, & famositatis, cuius intẽtio est discipulũ facilius erudire: translatio quidẽ discipuli a re probabili ad rem certã, est leuius q̃ꝫ docere ipsum acquirere veritatem certam a principio. Octaua. s. ꝙ cum conditionatur in descriptione relatiuorũ, conditio, qua erit ambobus descriptio appropriata, & decens substantiã ipsorum amborum, inueniť ꝙ ex proprijs suis est ꝙ, cum scitur vnũ amborum, scitur & aliud necessario: et ꝙ per illud ostẽditur, ꝙ nõ ex substantia aliquid, quod numeretur ex relatione. & docet cum hoc, difficultatẽ

*alias & sequitur.

A solutionis horum dubiorum in hoc loco cum facilitate dubitationis in eis, & causa in illo est, q speculatio hæc in ipsis est secundum famosum.

Differentia prima d. Et res relatiuæ sunt, quarum quidditas, & esse dicitur in cõparatione ad aliud, siue per se, vt magnum & paruum, siue per coniunctionẽ proportionis, sicut idẽ & similia. V.g. maior enim quidditas dicitur in comparatione ad aliud: ipsum nãque est maius alio, & similiter duplũ est duplum ad aliquid & habitus, & dispositio, & sensus, & scientia sunt ex relatione. oĩum nanque horũ quidditas dicitur in comparatione ad rem aliam, & illud est, quia habitus est habitus ad aliquid, & scientia ad scitũ, & sensus ad sensatũ, & similiter magnũ ad paruum. ambo. n. ipsa dicuntur in comparatione, & simile & dissimile. ipsum nanque simile, alicui simile dicitur, & accubitus, & statio, & sessio, sunt ex positione, & positio ex relatione aliquo modo. iacebit nãque, & stabit, & sedebit, non ex positione sunt, sed ex rebus denominatis ex nominibus ex positione, videlicet quæ est in prædicamento positionis.

Differentia secunda d. Iam sequitur res relatiuas q sint contrariæ, & exemplum illius sunt virtus & vitium: sunt enim relationis ambo, quæ contraria, & similiter scientia & ignorantia, vnũquodq; amborũ est ex relatione, suntq; contrariæ ambæ, nisi quia non inuenitur hoc omnibus relatiuis: duplum nanque

B non habet contrarium, neque triplum.

Differentia tertia d. Et similiter recipit quoddam relatiuorũ minus & magis: simile nãq; & dissimile, & ęquale & inæquale vnũquodq; scilicet amborũ est ex relatiuis: itãq; erit aliqđ simile magis q̃ aliud simile alicui, & similiter inęquale. quoddam vero ex ipsis ipsis non recipit illud. duplum nanque non est magis, aut minus duplo.

Differentia quarta d. Et ex proprijs relatiuorum est q vtrunque ipsorum redit super suum compar in proportione conuersionis. V.g. seruus est seruus dñi, & dñs serui duplũ est medietatis duplũ, & medietas est medietas dupli, & similiter in reliduis suis: & siue sint nomina relatiuorum diuersa, sicut duplum & dimidium, siue sint eadẽ, sicut amicus & frater, siue sit vnum eorũ denominatũ a secũdo, sicut scitũ & sciẽtia. & sensus & sensatũ: vnũquodq; nãq; istorũ dr̃ in cõparatione ad illud, cui cõiungitur. itãq; putatur q hæc proprietas nõ est inuenta multis rerũ relatiuarũ, cũ non comparatur res illi, cui nõ coniungit̃ recta relatione. i. nõ inuenitur q vniuscuiusq; relatio comparetur suo cõpari ex via quid est, sed erit relatio vnius ipsorũ ad alium ex via quid est, & alterius per accidẽs: aut erit vtrisque ipsorũ non ex via quid est. V.g. si referamus alam plumas habenti, & dicamus plumatum habet alam, non fit conuersio. s. q ala sit plumati ala, quia non refertur ala plumato ex via quid est habens pennas, cum

C sit iam inuentum illud, cui est ala, non habens pennas: proportio ergo alæ non est ei ex parte, qua est habens pennas, neque proportio habẽtis pẽnas ad alã est ei ex parte, qua est habẽs pẽnas: & ꝓpterea nõ erit hmõi relatio recta. Et cũ cõmutatur hoc, & accipitur proportio recta: & dicitur alatũ est alatũ alę, & redit hic per conuersionẽ, & est q ala est alati ala: aut dicemus pennatum est alatum cum penna, & ala pennę est ala pẽnati: quapropter, cũ non fuerit relationi nomẽ recte significans super eã ex eo q est recta, & illud aut ambobus relatiuis, aut vni ipsorum, iam erit necessarium referenti, vt ponatur vtrisque ipsorum nomẽ, aut vni eorũ ex eo q comparantur. V.g. quia remus, si cõparetur barcę, non erit comparatio recta. Propterea, quia, non ex parte, qua est barca, refertur ei remus, cum iam inueniatur barca, cui non est remus quemadmodum remus quippe refertur barcæ ex parte, qua est remus, & propter illud non redit in conuersione, vt dicatur q barca est barca remi, quemadmodum dicimus quod remus est remus barcæ. & si volueris vt sit relatio recta ad duo extrema accepta scdm vnam dispositionẽ ab ambobus, necesse vt dicat̃ remus est remus barcæ rematæ, tunc. n. verificat̃ q barca remata est barca remi, quia quemadmodũ remus quidẽ est remus barcæ sil̃r, & barca, de cuius proprietate est vt sit ei remus, est barca remi. Et exẽplum illius ẽt est, cũ comparatur caput capitato, est relatio æqualis, sed cũ comparatur animali non est ęqualis: animali nãq; non est

Inter relatiua debet esse relatio æqualis idẽ 5. me. t. c. 20

caput ex via, qua est animal, cum iam inueniat animal non habens caput. hæc ergo via est referenti necessaria, vt ambulet per eam in eo, quod non habet nomen ex relatione. videlicet, vt ponatur ei nomen significans super relatiua ex parte, qua sit relatio vtriusque æqualis, sicut dicimus in ala & remo: & cum hoc sit ita, omnia enim relatiua, cum accipiuntur secundum rectitudinem ex via, qua sunt relatiua, non ex via, qua sunt sub alio prædicamento, inueniuntur habentia hanc proprietatem semper, & est quod vtrunque ipsorum redit per conuersionem ad compar suum. sed cum refert vnum eorum ad aliud, & capitur vtrunque ipsorum transitorie, & secundum dispositionem accidentem ex dispositionibus inuentis in relatiuis consequentibus relationem, & non capiuntur secundum dispositionem, qua sunt ambo relatiua, & proportionatum vtrunque eorum ad aliud, non redeunt conuertibiliter: & si est vtrisque nomen positum ex parte, qua sunt relatiua, multo magis, cum non est nomen significans super ipsa ex parte, qua sunt relatiua. verb. gr. quia seruus, si non comparatur domino, quod est nomen relationis, sed comparatur homini bipedi, & similibus ex rebus inuentis in eo, non redit conuertibiliter: quia homo non est homo in eo, quod est ei seruus, sed dominus est dominus in eo, quod est ei seruus, sed si accipiatur dominus loco hominis redeunt conuertibiliter.

Differentia quinta. Et proprium est huic dispositioni. s. per quam sequitur proportio relatiuorum: quia, cum auferemus reliquas dispositiones accidentes relatiuis, quibus erit relatio non recta, non aufertur proportio inter relatiua: sed si eleuabimus illam dispositionem, tolletur proportio. ver. g. quia si seruus, cum dicitur in relatione ad dominum, & auferemus a domino reliquas dispositiones, quibus possibile est proportionari seruum, sicut quia est homo, & bipes, & alia. & non aufertur ab eo dominus, proportio serui ad ipsum non tolletur, cum vero referamus seruum ad hominem, aut bipedem, & auferatur ab eo dominus, proportio, quam dicit seruus ad ipsum tolletur. quia non erit seruus, cum non erit dominus, proportio ergo recta est dispositio, qua tollitur proportio per eius ablationem, & non tollitur per ablationem alterius: & hoc rememoratus est tanquam canonum ad discernendum dispositionem, qua erit proportio recta.

Canon inueniendi correlatiua.

Dixit. Et intentio huius proportionis, qua erit relatio recta, cum erit nomen relatiuis significans super vtrunque ex eo, quod est eis hæc proportio, est facilis, sed cum non erit super vtrunque nomen, iam erit difficile illud, sed tunc est necesse quod inueniatur illa dispositio hoc canone, & renouetur relatiuis nomen significans super vtrunque ex eo, quod inuenitur vtrisque illa proportio.

Differentia sexta d. Iamque putatur quod ex propriis relatiuorum est, quod inueniantur simul per naturam, & hoc est euidens plurimis ipsorum. duplum namque, & dimidium inueniuntur simul, quia, cum inuenitur vnum amborum, inuenitur & aliud, & cum aufertur vnum ipsorum, tollitur aliud. Nisi quia iam sequitur in hoc dubium quoddam propter quædam relatiua: cum enim putatur quod scitum præcedit scientiã, propterea quia, scia quidem cadit vt in pluribus rei, postquam præcedit esse eius, sed cum esse eius in paucioribus. & si est illud ita, non est scitum vnum penitus, cuius esse & scientia sint simul per naturam, & etiam scitum euidenter præcedit per naturam scientiam: & illud est, quia, cum tollitur scitum, tollitur & scientia, sed non, cum aufertur scientia, aufertur & scitum: & hoc est signum prioris per naturam, sicut dicetur postea.

Dubium.

Cap. de prior. in principio. & 5. meth. & 19.

Et exemplum illius est quadratura circuli, de qua inquisiuerunt, qui præcesserunt ex geometricis, & nondum inuenitur: si igitur hæc est scibilis, iam husque scientia eius non est inuenta. & si non est scibilis, non est possibile sciam eius inueniri postea, & etiam homo cum tollitur, tollitur scientia: namque inuenitur scitum, & homo non inuenitur: & hoc idem dubium sequitur sensus & sensatum, quoniam iam putatur quod sensibile præcedit sensum, ppea quod sensibile cũ perimitur, perimitur cũ eo sensus. sed si sensus perimitur non sequitur quod sensibile perimatur, & illud ideo, quia sensibile & sensus non inuenitur, nisi in corpore. cũ ergo tollitur sensibile, tollitur corpus; & cũ tollit corpus, sensibile tollitur & sensus, sed non p ablationẽ sensus tollit sensibile, quoniam iam possibile

A possibile est ꝙ perimatur aīal, & si corpus sensibile inuētū, sicut corpus calidū & frigidum, & ēt quia sensus inuenitur cum inuentione animalis, sensibile ergo inuenitur ante inuentionem animalis: aqua nāq;, & ignis, & reliqua elemēta, ex quibus est constantia animalis, sunt antequam inueniatur animal: propter hęc ergo omnia putatur ꝙ sensatum pręcedat esse sensus. Sed expositores soluūt hanc dubitationem per hoc, ꝙ capiantur sensus, & sensatum, & scientia, & scitum, siue in potentia, siue in actu inueniuntur simul, & hic est vera in eis illa proprietas. Sed dubium consequitur, cum capitur vnum ipsorum in potentia, & aliud in actu: sed postquam fuit intentio, quę est in potentia non famosa, distulit solutionem huius dubitationis ad locum alium, propterea quia ipse loquitur hic in istis rebus secundum locum famosum.

Solutio.

Ari. loqtur de relatione scdm famositatem. Idē 3.ph.4.

Differentia vij.d. Ex eo, in quo est locus dubitationis, est, vtrum in substantia sit aliquid, quod sit substantia ad aliquid, & hęc dubitatio accidit in quibusdam substantiis secundis, sed in primis quidem non accidit, & illud est, quia videtur ꝙ non dicatur in aliquo ipsorum, vt sit relatiuū, neq; totum, neq; pars, quia non dicitur in hoc homine, cui innuitur ꝙ est homo ad aliquid, & similiter est dispositio in parte, cui innuitur, quia non dicitur manus quædam, cui innuitur ꝙ sit manus hominis cuiusdam, aut ęqui cuiusdam, sed dicitur manus hominis aut equi & sic quidem comparatur speciei, & non singularibus: & similiter apparet res in pluribus substantijs secundis, quoniam non dicitur quod homo est hō ad aliquid, neq; taurus est in hoc, ꝙ est ad aliquid in eo ꝙ taurus, videlicet substantia, sed sicut est in eo, vt est possessio possidentis, verum in quibusdam earum sequitur in hoc hæc dubitatio, & est ꝙ caput dicitur in eo, ꝙ est caput ad aliquid, & manus manus ad aliquid, & similiter in similibus horum, sed manus & caput significant super substantiam: erit igitur super hoc, quod iam putatur, ꝙ multę substantię intrant relationem. dixit nisi quia, si iam fuerit sufficiēs definitio rerum relatiuarum, cum diximus quod relatiua sunt res, quarum quidditas dicitur in comparatione, solutio huius dubitationis erit difficilis, aut impossibilis: & illud est, quia iam apparet ex re huius substantiæ, ꝙ quidditas eius dicatur in comparatione, sed si est descriptio vera rerum, quæ sunt relationes, quod vtræque sunt duæ res quarum vtriusque quidditas dicitur in relatione ad comparem sibi ex parte, qua inuentio illius quidditatis est, vt sit relatiue ad coniunctum suum, & non in quaque specie accidat specierum relationis, solutio dubitationis erit leuis: definitio nanque prima consequitur omne, quod numeratur in principio cogitationis relationum, sed hæc definitio sequitur quidem in eo, quod est relatiuum in veritate non secundum principium cogitationis. Et vult quidem in hoc, secundum ꝙ cogito, ꝙ caput si est significans super substantiam, & est quidem relatiuum ad hominem non ex relationis natura, sed propter relationem accidentalem, scilicet quæ non est substantia rei relatæ, & est quam continet descriptio prima, scilicet accidentalis: sed illud, quidem, in cuius amborum substantia est relatio, est sicut paucum, & multū: quoniam vtrunque ipsorum est in substantia sui comparis: & illud est quod continet descriptio secunda, s. vera.

B

Dubium.

Dr̄ia inter primā, & secundā relatiuorū diffinitionem.

Solutio.

D

Differentia octaua.d. Et manifestum ex hac definitione vera in relatiuis, ꝙ ex proprie proprijs, est, ꝙ cum scitur vnum duorum secundum complementum, scitur aliud necessario, quoniam homo, cum scit quod hoc est relatiuū, & est quidditas vnius duorum relatiuorum habens esse in proportione ad relatum secundum, manifestum est ꝙ, cum scit quidditatem vnius duorum relatiuorum, iā scit quidditatem alterius, & si non erit scientia eius in quidditate vnius duorum relatiuorum, non erit scientia, secundum quod est, sed putatiue, & sophystice. Et hoc est etiam mafestum ex inductione. verbi gratia, ex scientia, ꝙ hoc est duplum complete, iam scitur res, cui ipsum est duplum secundum complementum, & similiter, qui scit ꝙ est melius, iam scit quo est melius, nisi sit scientia illa existimatio non certa, quoniam nisi sciat illud, de quo dicitur ꝙ est melius eo, iam est possibile ꝙ non sit aliquid inferius in bonitate, & erit sermo eius ꝙ est melius falsus, & ex hoc apparet ꝙ manus, & caput non sunt ex relatiuis meris, quoniam

iam ſcitur quidditas vtriuſq; ipſorum ex parte, qua ſunt ſubſtantiæ ſecundum complementum abſq; eo ꝙ ſciatur res, cuius eſt caput, neq; cuius rei eſt manus: dixit, niſi quia in ſumma, iudiciũ ſecundum veritatem eius, ꝙ diſtinctum eſt relatiuum ab alijs prędicamentis, & ꝙ eſſe relationis eſt ex eis quę, ſunt difficilia, do nec conſiderentur multotiens: in dubitatione vero in eis non eſt inutilitas. D

De qualitate. Cap. VIIII.

Prima qualitatis ſpecies. Vide 5. met. te. 19.
Habitus.
Diſpoſitio.

QValitatem verò dico, ſecundum quam quales quidem eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicunĩ. Et vna quidẽ ſpecies qualitatis, habitus, & diſpõ, dicunĩ. Differt aũt habitus à diſpõne, ꝙ permanẽtior, & diuturnior eſt. Tales vero ſunt ſcientię, & virtutes. Scientia. n. vĩ eſſe pmanentiũ, & eorũ, quæ difficile moueãtur, ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiam: niſi grandis permutatio facta ſit, vel ab ęgritudine, vel ab aliquo huiuſmodi. Similiter autem, & virtus, vt iuſtitia, & caſtitas, & ſingula talium, non videntur poſſe moueri, neq; facile permutari. Diſpoſitiones vero dicuntur, quæ ſunt facile mobiles, & cito permutabiles: vt calor, & frigiditas, & ægritudo, & ſanitas, & quęcũq; alia huiuſmodi: afficitur enim quodammodo ſecundum eas homo, cito aũt permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. Similiter aũt & in aliis, niſi forte quę earum contingit per temporis longitudinem in naturam cuiuſque transferri, & immobilis, vel difficile mobilis exiſtens, quam iam quilibet habitum vocet. Manifeſtum eſt autem, quoniam hæc volunt habitus dicere quæ ſunt diuturniora, vel difficile mobilia: nanq; in diſciplinis non multum retinentes, ſed facile mobiles, non dicuntur habitum habere, quamuis ſint ad diſciplinam peius, meliuſue diſpoſiti: quare differt habitus a diſpoſitione, quod hæc quidem facile mobilis ſit: ille vero diuturnior, & difficilius mobilis. Sunt autem habitus, & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero non neceſſe eſt habitus eſſe. qui enim retinent habitum, & quodammodo diſpoſiti ſunt ad ea, quæ habent vel peius, vel melius: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum. Aliud vero genus qualitatis eſt ſecundum quod pugillatores, vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimus: & ſimpliciter quæcunque ſecundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo vnũquodque huiuſmodi dicitur, ſed quòd habent naturalem potentiam, vel impotentiam facile quidem facere, vel nihil pati: ut pugillatores, vel curſores dicuntur, non quod ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed ꝙ habeant potentiam naturalem hoc facile faciendi. Salubres vero dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem vt nihil a quibuſlibet accidentibus facile patiantur, inſalubres vero quòd impotentiam habeant naturalem nihil facile ab accidentibus patiendi. Similiter his, durum, & molle ſe habent: durum enim dicitur, quod ha

Qui. n. retinent habitũ. litera græca paulo aliter nunc habet, vt ex notis agnoſcitur.

Scda qualitatis ſpecies
Naturalis potentia, aut impotentia.

B E F

A beat potentiam non facile secari: molle vero quod eiusdem ipsius habeat impotentiam. Tertia vero species qualitatis est, passibiles qualitates, & passiones. Sunt aũt huiusmodi vt dulcedo, & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata: amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Et quoniam igitur hæ qualitates sunt manifestum est: quęcũq; enim has susceperint, qualia dicũtur secundũ ipsas: vt mel, quoniam dulcedinem suscipit, dicitur dulce: & corpus albũ, quoniam albedinem suscipit. Similiter autem & in cæteris. Passibiles vero qualitates dicũtur non ꝙ ea, quæ illas susceperint qualitates aliquid patiantur: neq; enim mel, quoniam aliquid passum sit, dicitur dulce, neq; aliquid aliud huiusmodi: similiter autem his, & calor, & frigus, passibiles qualitates dicũtur, non quòd ea, quę illas sũscipiunt, aliquid passa sint, sed quoniam secundum sensus vnaquaque dictarum qualitatum passionis effectiua est, passibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim passionem quandam secũdum gustum

Tertia qualitatis spẽs. Passio, Passibilitas,

B efficit, & calor secundùm tactum. Similiter autem & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodem modo iis, quæ dicta sunt, passibiles qualitates dicũtur, sed eo quod ipsę ab aliqua passione innascuntur. Quoniam enim fiunt propter aliquam passionem multæ colorum mutationes, manifestum est: erubescens enim aliquis, rubeus factus est: & timens, pallidus: & vnumquodq; talium. quare etiam si quis natura aliquid talium accidentium, perturbatione nùmve passus est, similem colorem verisimile est eum habere. Quę enim affectio nunc in eo quod verecundetur, circa corpus facta est, etiam secundùm naturalem constitutionem eadem fiet affectio, vt & naturalis color similis sit: quæcunq; igitur talium accidentiũ ab aliquibus passionibus difficile mobilibus, & permanentibus principium sumpserũt, passibiles qualitates dicuntur: siue enim secundùm naturam constitutionem pallor fit, aut nigredo, qualitates dicũtur (quales enim secũdùm eas dicimur) siue propter ægritudinem

C longam, vel propter ęstũ aliquid tale contingit, vel nigredo, vel pallor, & non facile prętereũt, vel etiam in vita permanent, & pãssibiles qualitates istæ dicũtur: similiter enim quales secũ dùm eas dicimur. Quæcũq; vero ex iis, quæ facile soluũtur, & cito transeũtes fiũt, passiones dicuntur, qualitates vero minime: non enim aliqui secundùm ipsas dicuntur quales: neq; enim qui propter verecũdiam rubeus factus est, rubeus dicitũr: neq; cui pallor propter timorẽ venit, pallidus est, sed magis eo, ꝙ aliquid passus est: quare passiones quidẽ huiusmodi dicũtur, qualitates vero minime. Similiter aũt his, & scd̃m animã passibiles qualitates, & passiones dicũtur, quęcũq;. n. mox in nascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiũt, qualitates dicũtur, & ipsæ: vt amẽtia, mẽtis alienatio, & ira, & alia hmõi: quales enim scd̃m eas dicũtur, id est, iracũdi, atq; amentes. Similiter autem, & quæcunq; alienationes non naturales, sed quæ ab ali-

quibus aliis accidentibus factæ sunt difficile pretereuntes, & omni no immobiles, qualitates sunt etiam huiusmodi: quales enim, & secundum eas dicuntur. Quæcunque vero ab iis quæ facile, & cito prætereunt, fiunt, pasiones dicuntur: ut si quis contristatus, iracundior fiat. Non enim dicitur iracundus, qui huiusmodi pasione iracundior est, sed magis quia aliquid passus: quare pasiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates vero minime. Quartum vero genus qualitatis est figura, & circa vnumquodque constans forma. Amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & si quid aliud his simile est: secundum enim vnumquodque eorum quale quid dicitur. Triangulum enim, vel quadrangulum esse, quale quid dicitur, & rectum, aut curuum, & secundum etiam formam vnumquodq; quale dicitur. Rarum vero, & spissum, & asperum, & lene putabuntur quidem quale quid significare: sed aliena huiusmodi putatur esse a diuisione, quæ circa qualitatem est: quandam enim positionem magis videntur partium vtrunque monstrare. Spissum enim dicitur, eo quod partes sibi ipsis propinquę sint: rarum vero eo, quod distent a se inuicem: & lene quidem, quod in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: asperum vero, quod hæc quidem superet, illa vero sit inferior. Et fortasse alius quicunque modus apparuerit qualitatis, sed fere qui maxime dicuntur hi sunt: qualitates itaque sunt, quæ dictæ sunt. Qualia uero sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In pluribus si quidem, & fere in omnibus denominatiue dicuntur, vt a candore candidus, & a grammatica grammaticus, & a iustitia iustus. Similiter & in aliis. In aliquibus vero, eo quod non sunt posita qualitati nomina, non contingit ea, quæ dicuntur, ab iis denominatiue dici: vt cursor, aut pugillator, qui secundum naturalem dicitur potentiam, a nulla qualitate denominatiue dicitur: non enim posita sunt nomina potentiis, secundum quas isti quales dicuntur, sicuti disciplinis, secundum quas pugiles, vel palæstrici secundum dispositionem dicuntur. Pugillatoria enim, & palęstrica disciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicũtur, qui disponuntur. Aliquando autem, & posito nomine non dicitur denominatiue, quod secundum eam quale dicitur, vt a virtute studiosus: eo enim quod virtutem habeat, studiosus dicitur, sed non denominatiue a virtute. Non autem in pluribus hoc tale est. Qualia ergo dicuntur, quę denominatiue a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. Inest autem, & contrarietas secundum qualitatem: vt iustitiæ iniustitia contraria est, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem, & ea, quę secundum eas, qualia dicuntur: ut iniustũ iusto, & album nigro. Non in omnibus autem hoc est: rubro enim, & pallido, aut huiusmodi coloribus, nihil est contrarium earum, quæ qualitates sunt. Amplius, Si contrariorũ alterum fuerit qualitas, &

Desfinitio q̄lium.

Commu. 1

D E F

A reliquum erit qualitas:hoc palàm est proponenti ex singulis alia prædicamenta. Nam si est iustitia iustitiæ contrarium,qualitas autem est iustitia,qualitas igitur & iniustitia : nullum enim aliorum prædicamentorũ aptabitur iustitiæ,neq; ad Aliqd,neq; Vbi,nec oino aliquid hmõi nisi quale. Sic autem,& in aliis,quæ secundum quales sunt contraria. Suscipiunt autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album altero albo dicitur,& iustum alterum altero magis vel minus. Sed & ipsa crementum suscipiunt : cum candidum nãq; sit,contingit amplius candidum fieri,non tamen omnia,sed plura. Iustitia nanq; si dicatur magis,& minus iustitia,potest quilibet ambigere,similiter autem,& in aliis dispositionibus. Quidam enim dubitant de talibus: iustitiam nanq; iustitia non multum aiunt magis, & minus dici,nec sanitatem sanitate : minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt,& iustitiam alterum minus altero habere dicitur : sic autem & grammaticã,& alias dispositiones: quare ea , quæ B secundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus· grãmaticior enim alter altero dicitur: & iustior,& sanior: sic autem , & in aliis Triangulum vero,& quadrangulum non videntur magis , & minus suscipere , neque aliqua aliarum figurarum : quæ enim definitionem trianguli recipiunt, & circuli,omnia similiter trianguli , vel circuli sunt:eorum autem,quæ non recipiunt rationem ipsam, nihil magis alterum altero dicetur:nihil enim quadratum magis,quã parte altera longius,circulus est:neque alterum enim recipit circuli rationem. Simpliciter autem si vtraq; non recipiunt propositi rationẽ non dicetur alterum altero magis:non ergo omnia qualia recipiunt magis,& minus. Horum itaq;,quæ prædicta sunt,nihil est proprium qualitatis. Similia vero,& dissimilia secundum solas dicuntur qualitates. Simile enim,& dissimile alterum alteri non est secundum aliud nisi secundum id,quod quale est. Quare proprium est qualitatis secundum eam simile,vel dissimile dici. At vero non decet con C turbari,ne quis nos dicat de qualitate propositionem facientes, multa eorum,quæ sunt ad aliquid,inter posuisse. Habitus enim,& dispositiones eorũ,quæ ad aliquid sunt,esse dicebamus Pene enim in omnibus talibus genera ad aliquid dicũtur,nihil aũt eorũ, quæ sunt singularia: nam cum disciplina genus sit,id ipsum quod est alterius dicitur:alicuius.n. disciplina dicitur:eorũ vero quæ singularia sunt, nihil ipsum quod est alterius dicitur:vt grammatica : nec musica,alicuius alterius musica,sed fortè secundum genus,& hę ad aliquid dicũtur: vt grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius grammatica:& musica,alicuius disciplina,nõ alicius musica: quapropter quę singularia quidem sunt,non sunt ad aliquid. Dicimur aũt quales secundum singulorũ singula,hęc enim & habemus: scientes enim dicimur,eo ꝙ habemus singularium scientiarum aliquas. quare hę erunt etiã qualitates,quę singulares sunt,secũdum quas aliquando &

Commu. 2

Dubium 1

Solutio.

Dubium 3

Commu. 2

Solutio

quales dicimur: hæ autem non sunt eorum, quæ sunt ad aliquid. Amplius, Si contingit idem ipsum, & quale, & ad aliquid esse: nihil est inconueniens in vtrisque hoc generibus enumerari.

D

DIVISIO QVARTA.

Sermo de qualitate.

ET illud, quod dicitur in hoc cap. comprehenditur vndecim differentiis. In prima definit istud prædicamētum, & docet ꝙ diuiditur in genera prima. In secunda docet genus nominatum istorū generum, noīe habitus, & dispositionis, & docet quid ipsorum appropriatur nomine habitus, & est illud, de quo dicitur qualitas famose, & quid eorum appropriatur nomine dispōnis, & ꝙ, si dicit de ipsis ambobus quale, est pp eorum esse vnius naturę. In tertia docet genus secundum generum huius prędicamenti, & est quod dicitur p nālem potentiam. In quarta docet genus tertium generum huius prædicamēti, & est qualitates passibiles & passiones, & docet qualiter noīantur qualitates passibiles, & dat drīam inter illas, q̄ numerant passibiles: & illas, q̄ numerant passiones, & ꝙ nō qualitatis scdm famositatem dr̄ absolute de passionibus pp intentionē pp q̄ dr̄ de habitu magis q̄ dicatur absolute de dispōne. In quinta docet genus quartum generum huius prędicamenti, & est qualitates inuentæ in quantitate. In sexta dubitare facit in raro, & spisso. In septima docet ꝙ res, q̄ disponuntur per qualitates, sunt super quas significatur per noīa deriuata ab exemplis primis significantib' super illas qualitates. In octaua docet ꝙ iam inuenitur contrarietas in qualitate, & hoc verum est in quibusdam ipsius, & ꝙ cum est vnum contrariorum in qualitate, & alterum erit ēt in qualitate. In nona docet, ꝙ qualitas iam recipit magis, & minus, & ꝙ illud nō est in toto ipsius. In decima docet, ꝙ simile & dissimile sunt proprietates, quibus appropriatur hoc prędicamentū. In vndecima facit dubitationem in rebus pluribus, quæ rememorantur in hoc cap. & remoratus est etiam in relatione, & dat vnde accidit hoc id esse: & ꝙ illud est eis per duas maneries.

E

A. 1. & descriptio qualitatis est formæ quibus.

Differētia prima. D. Et nomē qualitatis est nomē formę, qua * interrogatur in singularibus qualia sunt, & istæ qualitates dicūtur de generibus primis diuersis.

Discrimen inter habitū & dispōnē.

Differētia secunda. D. Et vnū eorum genus est qualitas, quę nominatur habitus & dispositio. habitusq; ipsorū diuersificatur a dispōne in hoc, ꝙ habitus huius generis dicitur de eo, quod est permanētius, & lōgioris tēporis. dispositio vero de eo, quod est facilis permutationis, & exēplū illius est scientiæ, & virtutes. Scientia enim alicuius, cum completur arte, * putatur ꝙ sit ex rebus permanentibus, & difficile mobilibus, & illud donec non renouetur homini mutatio grandis. v. g. ex ægritudine, aut aliquid præter hoc ex inebriatione * in rebus, quæ esset cā cum longitudine temporis, vt ignoret homo scientiam, & obliuiscatur eius. Dispositio nāq; huius generis dicitur de rebus velocis motus, & facilis permutationis, sicut est sanitas, & ægritudo, caliditas & frigidtias, quæ sunt causæ sanitatis & ægritudinis. sanus nāq; redit velociter infirmus, & infirmus sanus, dum nō confirmat hoc, & sit facilis recessionis, quia cum erit res sic, erit homini vt noīet eam habitum. Et manifestum est ꝙ nomē habitus significat in lingua grę ca res longi tēporis in firmitate, & difficilis motus, quia ipsi non dn̄t de illo, qui non est retinens sciam retentione cōsuetudinaria, ꝙ habeat habitū: qm̄ ille, qui est habitus * dispositionis, habet dispositionem scientiæ, siue m liorem, siue deteriorem, & habitus ēt quodammodo sunt dispositiones, sed non dispositiones habitus. & etiam quia habitus quidem sunt prius dispositiones, deinde fiunt postea habitus, & istud genus, quemadmodum dicitur, est formæ inuentæ in anima, & animato ex parte, qua est animatum.

a. l. aut ars.

a. l. ex occupatione.

F

a. l. huius.

Primū gen' qualitatis ē formæ inuētæ in aīa, & aīato ex pte q̄ ē aīatū, vt dicitur.

Differētia tertia. D. Et genus secundum qualitatis est illud, quo dicimus in re, ꝙ habet potentiam nālem, & non nālem. sicut dicimus sanatiuum & ægrotatiuū & illud, quia non dicitur in re ꝙ est sanatiua, & ęgrotatiua, & similia his ppea

quia habeat dispositiones aliquas in aĩa, aut in animato, secundum ꝙ est animatũ, sed propter quod est ei potentia naturalis, aut non potentia naturalis, s. sine potẽtia naturali vt agat difficiliter, & patiatur de facili, & potentia naturali ꝙ agat de facili, & ꝙ non patiatur nisi cum difficultate. v.g. qm̃ dicitur santariuum propterea quia ei est potentia vt non patiatur ab ægritudine, & accidentibus, & dicimus de pugillatore, aut cursore ex parte, qua est ei potentia, qua agat de facili, & patiatur cum difficultate, & ita est res in duro molli: quia dicimus durum ex eo, ꝙ habet potentiam vt non patiatur facile, & dicimus molle propterea ꝙ non habet potentiam vt non patiatur facile.

Differẽtia quarta. D. Tertium genus qualitatum, & sunt quę dñr passibiles, & passiones: & species illius sunt sapores, sicut dulcedo & amaritudo, & colores sicut albedo & nigredo, & passibiles* sicut caliditas, & frigiditas, siccitas & humiditas: ista nãq; omnia manifestum est, ꝙ sunt qualitates, cum de re, quæ disponitur p aliquod horum, quæratur p dictionem quale. v.g. quia nos dicimus quale est istud mel, in dulcedine sua, & qualis est iste pannus in albedine sua, & rñdet per hoc ꝙ intensum in dulcedine, & albedine, aut non intensum in ipsis. Et. D. quidem in similibus his qualitatibus passionem non propterea ꝙ ipsę renouentur in rebus dispositis a passionibus, sed propterea ꝙ ipsę renouant in sensibus nostris passiones. v.g. quia dulcedo mellis, & amaritudo aloes dñr quippe qualitates passibiles, non ppea ꝙ passio renouetur in melle a dulcedine, neq; in aloe ab amaritudine, sed propterea ꝙ ipsę vtręque renouant passionem in lingua, ita est res in caliditate, & frigiditate cum sensu tactus. Colores vero * non dñr qualitates passibiles, propter quod inuentio ipsarum in re disposita renouetur quidem a passione: & illud est, quia omnino iam sit manifestum ꝙ rubedo verecundię, & pallor timentis renouantur quidem a passione capiente sanguinem & spiritum, ita oportet ꝙ credatur quod color, qui creatur a principio rei, & per naturam rubeus, aut pallidus: causa in illo est ꝙ complexio in principio creationis iã passa est hmõi passionem, quam sequitur rubedo in verecundo, & pallor in timente. Et quod est huius accidentis fixum, difficilis amotionis est illud, quod nominatur qualitas passibilis, & illud est, de quo quæritur per dictionem quale in sensato,* sed illud, quod est facilis mutationis ex illo, non nominatur, neque currit consuetudo vt quæratur de eo per dictionem quale, & propter hoc est opus vt appropietur hoc nomine passionis tantum, & non nomine passibilis: & exemplum illius est ꝙ pallor, & rubedo cum sint in nobis per naturam, & creationem dicitur a nobis per eas in singulari quale, & si est rubedo accidens ex verecundia, & pallor ex timore non dicitur significare per eum quale: & illud, quia non dicit ille, cuius hæc est dispositio rubeus, aut pallidus, sed dr̃ factus est rubeus, aut pallidus tantum, & vniuersaliter passio sola opus est vt nominetur simile huius passio tantum, & sic diuersificatur quidem per longitudinem moræ & breuitatis eius. Et secundum huius simile, in actionibus animæ dñr passibiles qualitates illæ, quæ sunt ex eis per naturam, & fixa, & passiones illæ, quę accidunt neque sunt homini per naturam, & complexionem. v.g. dementia, & ira: ille enim, cui insunt ista duo per naturam, dicitur iracundus, & demens, & propter illud nominantur hæ qualitates passibiles. Sed ille, cui accidit ira, vel dementia ex tristitia remota, non dicitur iracundus, neq; demens, sed dicitur iratus est, & passus est dementiam. opus est ergo vt dicantur hæ, & his similia passiones, & non passibiles qualitates & illud est, quia figura huius locutionis cadit semp in re fixa.

Differentia quinta. D. Et genus quartum est figura & forma inuentæ in vnaquaque re, & rectitudo, & inflexio, & his similia, qua dicitur res, cum disponitur per aliquid huius qualis: & illud, quia iam dicitur de re ꝙ est triangulus, vel quadratũ ad iterrogationẽ qualis est, & ꝙ est recta aut reflexa, et similis figura.

Differentia sexta. D. Et rarum & spissum, & asperum & lene, iam putatur ꝙ intrent sub hoc genere, nisi quia magis simile est, vt credatur in his generibus ꝙ ambo sunt extra hoc genus: & illud, quia iam apparet ꝙ vnumquodq; amborũ conuenientius intret prædicamentum põnis, q̃ in hoc prædicamento: & illud est, quia rarum & spissum significant aliquã põnem partium, qm̃ dicitur spissum

a.l. tãgibiles

Alias Spẽs vero tertia quæ ẽ colores.

Discrimen inter passiones, & passibiles, & qualitas.

a.l. in cõsueto & famosa

quidem, cuius partes appropinquant quædam quibusdam. Rarum vero illud, cuius partium sunt longinquæ quædam a quibusdam, & silr lene dr illud, cuius partes sunt æquales in seipsis, non superfluentes quædam quibusdã: & dicitur asperum illud, cuius partes sunt non æquales, si superfluit quædã ipsarum super aliã: & fortasse iam apparet ꝙ hic sunt qualitates aliæ, sed istæ quas numerauimus, hic, istius generis summa, numeri ipsarum est numerus iste, & vult ꝙ illæ qualitates sunt, de quibus interrogatur per dictionẽ qualis in speciebus, & sunt res, q̃ sunt formæ specificæ aut sequentes formas specificas: & istæ qualitates sunt, de quibus quæritur per dictionem quale de indiuiduis, & sunt dispositiones sequentes formas pp materiam, & res materiales: & hoc est manifestum ex differentia inter has duas species qualitatis.

Differentia septima. D. Et habentia qualitates sunt, sup quæ significat̃ p noĩa significãtia sup qualitates ipsis, quæ sunt exempla prima, & illud secundum viã de noĩationis in plurimis eorũ scdm grçcam linguam sicut album deriuatum a nomine albedinis, & grammaticum deriuatũ a noĩe grãmaticç, & iustũ denominatum a nomine iustitiæ: sed de extraneis eorum est, ꝙ non inuenitur in lingua græca qualitatibus expoliatis, & acceptis, & abstractis a subiectis nomẽ a, quo deriuetur nomẽ illis qualitatibus ex eo ꝙ sunt in subiecto, & exẽplum illius est ꝙ nomina subiectorũ apud eos rerum intrantium in eo, ꝙ dicitur scdm potentiam naturalẽ & impotentiam naturalẽ non sunt denominata ob aliquo, sicut pugillator, & cursor, quia noĩa sig̃nantia super has intentiones apud grçcos, nõ sunt deriuata vt a pugillatoria, neq; cursoria sicut sunt in lingua arabica. Et non est longinquum ꝙ inueniantur in lingua arabica verba non habentia originem, s. vt sub infinitum, & quandoq; in lingua græca ꝙ sint qualitates ex eo ꝙ sunt spoliatæ a subiecto scdm nomen, & sit nomẽ illius qualitatis ex eo ꝙ est in subiecto deriuato a re noĩe alio. v. g. q̃m ipsi dicunt a virtute studiosum, & non virtuosum.

Differentia octaua. D. Iãq; inuenitur in qualitate contrarietas. v. g. iustitia contraria est iniustitiæ, & albedo contraria est nigredini, & silr inuenitur in rebus qualitatem habentibus. verbi gratia, iustus est contrarius iniquo, & albũ contrariũ est nigrum. Sed non inuenitur contraietas in oĩbus qualitatibus: q̃m non est in pallido, neq; in rubeo contrarium. vniuersaliter qualitatibus medijs, & ẽt cum est vnum contrarium quale, erit contrarium secundum quale. Et hoc manifestũ est per inductionem v. g. q̃m iustus, cum sit contrarius iniusto, & est iustus in qualitate & iniustus erit in qualitate, quia non conuenit vt dicamus ꝙ iniustus sit in quantitate, neq; in relatione, neq; in alio prædicamento, & similiter apparet reptis in alijs contrarietatibus inuentis in qualitate.

Differentia nona. D. Et iamq; recipit qualitas magis & minus, q̃m iam erit iustus magis iusto, & album intensius albo, cum subiecta harum rerũ recipiunt magis, & minus, sed non est hoc in oĩbus, sed in quibusdam. Et ex eo, in quo dubitatur est, cum accipiuntur istæ qualitates expoliatæ a subiectis suis vtrum recipiant minus & magis, q̃m quidam volunt in hoc, ꝙ non sit iustitia magis quam iustitia, neq; sanitas magis q̃ sanitas, sed est possibile ꝙ sit iustus magis q̃ iustus, & sanus magis q̃ sanus, & silr est in alijs huius generis, qđ est, quia dispõ, & triangulus, & quadratum, & reliquç figurç non recipiunt magis & minus: non enim est triangulus magis q̃ triangulus, neq; quadratũ magis q̃ quadratum: qđ n. intrat definitionẽ triãguli est triãgulus in definitione çqualr. & silr qđ ĩtrat sub defintione quadrati, & eã recipit, est quadratũ æqualr, & qđ nõ intrat sub definitione, nõ dr in çquatione ad eũ, qa nõ est alicui vt dicat̃ ꝙ quadrãtũ est magis circulus q̃ altera hte lõgior, & vlr verificat̃ çquatio in rebus intrãtibus sub definitione vna. & cũ hoc sit ita, nõ oĩs qualitas recipit minus & magis, neq; aliqđ eorũ, quæ rememorauimus, est verum ꝓprium qualitatis.

Differẽtia decima. D. Sed proprietas quidem vera, q̃ non dicitur de alio ab ipsa, est simile & dissimile.

Dr̃ia vndecĩa. D. Et nõ est opus ꝙ dubitet̃ sup hoc sermone, & dicat̃ ꝙ intentio, q̃ est hoc ad numerãdũ qualitates, & numerant̃ res multæ ex relatione, sicut habitus & dispõ, q̃ numerant̃ in gñe huius p̃dicamẽti, sunt intrãtes in relatiõe, qa

Deriuata a qualitate.

Qualitates ĩ abstracto an recipiãt magis, & min'.

Soluit tacitã obietione.

habitus quidē est habitus alicuius, & similiter dispositio: quoniam quidem possibile est vt enumeretur hoc ex relatione scdm sua genera, & non scdm suas species: qm̄ scientia, quæ est genus grāmaticæ, & iudiciorum, dicitur in relatione ad scitum, sed grāmatica quidem non dicitur ad aliquid, & similiter iudicia nō dicuntur in relatione, nisi ex via sui generis .s. ꝙ grammatica est scientia sciti, quæ est scientia syllabarum, & dictionum: & cum sint istæ species non ex relatione, si sint quidem ex qualitate, & ipsæ quidem fiunt species qualitatis propter genus ipsarum. Et est manifestum ꝙ genus ipsarum est ex qualitate: & illud est quia grammatica, & iudicia .s. vnaquæq; ipsarum fit existens ex hoc, ꝙ sciētia est qualitas: accidit autem generi ipsarum ꝙ est scientia vt habeat nomen ex eo, ꝙ est ex relatione, & non ex eo ꝙ est qualitatis, in contrario eius est ꝙ accidit speciebus, quę sunt sub ea habere nomina ex eo ꝙ sunt qualitates, sicut grāmatica, & decreta: & non habere nomina ex eo ꝙ sunt relationis, & nō est longinquum ꝙ sit aliquid vnum numeratum in duobus prædicamentis & in duobus generibus secundum duos modos non secūdum vnum: quia illud est impossibile.

a.l. iustitia

Non est remotū ꝙ unū ponat' in duobus pǣtis.

De actione, & passione. Cap. X.

B RECipit autem agere, & pati, & contrarietatem, & magis, & minus. Calefacere enim ei, quod est frigefacere, cōtrarium est: & calefieri ei, quod est frigefieri: & delectari ei, quod est contristari: quare suscipiunt contrarietatem. Et magis, & minus: est enim calefacere & magis, & minus: & calefieri magis, & minus: & tristari magis, & minus. Suscipiunt igitur magis, & minus, agere, & pati: & de his igitur hęc dicta sint.

Commu. 1

Commu. 2

DIVISIO QVINTA.

Sermo de agere & pati. D.

IAmq; recipit agere & pati contrarium, & magis & minus: quoniam calefacere est contrarium ad infrigidari: & etiam infrigidatur est contrarium ad calefit, quoniam aliquem iam calefacit plus & minus, & delectatur contrarium ad contristatur, ergo erit hoc genus recipiens contrarietatem, & magis & minus: quoniam, cum sermo dicit, in aliquo calefit iam erit magis & minus: qm̄ aliquid iam calefacit plus & minus, & similiter tristatur magis & minus. D. hoc est sufficiens applicatio eius .s. quod dicimus de hoc p̄dicamēto in hoc loco,

De cæteris prædicamentis. Cap. XI.

C DIctum est autem & de eo, quod est Situm esse, in iis quę sunt ad aliquid, quod denominatiue à positionibus dicitur. De reliquis vero, id est, Quando, & Vbi, & Habere, propterea quòd manifesta sunt, nihil de his aliud dicitur, quàm quę in principio dicta sunt: quòd habere quidem significat calceatum esse, armatum esse: vbi vero, vt in Lycio, in foro: & alia quęcunque de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus, quę proposuimus, sufficiunt dicta.

DIVISIO SEXTA.

Sermo de prędicamento positionis. D.

NAmq; rememoratæ sunt res habentes positionem in prædicamento relationis: dictumq; est, ꝙ ipsæ sunt, quarum nomina deriuata sunt a prædicamēto relationis: sicut iacens, & appodians, quoniam accubitus & appodiatio sunt ex prędicamento relationis, & accumberis, & appodiaris huius prędicamēti, D. reliqua vero predicamenta, quę numerauimus, sicut predicamentum quā-

do,& prędicamentum vbi, & pdicamentũ habere, qđ dicit in eis manifestũ est ex eo, qđ exemplificauimus in hoc libro prius, cum sint manifesta, sicut sermo noster ꝙ ipsum habere, significat habere, super calciamentum, & armatum: & sicut sermo noster. Sor. est in foro, & reliqua, quę exemplificantur in eis. Iste ergo sermo est in his generibus sufficiens secundum id, quod hic intenditur.

D

De oppositis. Cap. XII.

5.me.t.c 16

DE oppositis quoties solent opponi dicendum est. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio, & habitus, aut vt affirmatio, & negatio. Opponitur autem unumquodq; istorum vt sit figuratim dicere, tanquam ad aliquid quidem, vt duplũ dimidio: tanquam contraria, vt malum bono: tanquam autem secundum priuationem, & habitum, vt cæcitas, & uisio: tanquam verò affirmatio, & negatio, vt sedet, non sedet.

Desinitio 1

Quæcunq; igitur vt ad aliquid opponuntur, ea ipsa, quæ sunt, oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipsa: vt duplum dimidii, hoc ipsum quod est, alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur. & disciplina disciplinato, tanquam ei, quod est ad aliquid, opponitur, & dicitur disciplina ipsum quod est disciplinati, & disciplinatum dicitur quod est oppositum ad disciplinam: disciplinatum enim aliquo dicitur, scilicet disciplina disciplinatum. Quæcunq; ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ea ipsa, quę sunt, oppositorum, vel alio quolibet modo adinuicem dicuntur.

E

Conclusio 2

Illa vero, quæ opponũtur vt contraria, ea ipsa quidem, quæ sunt, nullo modo ad seinuicem dicuntur: contraria uerò sibi inuicem dicũtur. Neq; enim bonum, mali dicitur bonum, sed contrarium: nec album nigri album, sed contrarium: quare differunt abinuicem hæ oppositiones.

Definitio 2

Definitio 3

Quęcunq; verò contrariorum talia sunt, in quibus nata sunt fieri, & de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium. Quorum uerò non est necessarium alterũ inesse, horum omnino est aliquid medium: ut ęgritudo, & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori, uel ægritudinem, uel sanitatem. Et par quidem & impar de numero prædicantur: et necesse est horum alterum numero inesse, vel par, vel impar, & non est horum aliquod medium, neq; ægritudinis, & sanitatis, neq; imparis, atq: paris. Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium: vt nigrum, & album in corpore nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum inesse corpori: non enim omne corpus uel album, vel nigrum est. Sed & prauum, & studiosum prædicantur quidem de homine, & de aliis compluribus. non est autem necessarium alterum eorum inesse iis, de quibus prædicantur: non enim omnia aut praua, aut

F

A studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium, vt albi, & nigri fuscũ, & pallidum, & quicunq; alii colores: praui verò, & studiosi, quod neque prauum, neq; studiosum est. In aliquibus igitur mediis posita sunt nomina: vt albi, & nigri fuscum, & pallidum, & quicunq; alii huiusmodi colores. In aliquibus verò non est nomine facile medium assignare, vtriusq; verò extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum, neque malum est, neque iustum, neque iniustũ,

Priuatio uerò, & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt visio, & cæcitas circa oculum. Vniuersaliter autem dicere, est in quo natus est habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum fieri. Priuari vero tunc dicimus ununquodque habitus susceptibilium, quando is, in quo natus est inesse, vel quando illud natum est habere, nullo modo insit. Edentulum enim dicimus, non quod non habet dentes: & cæcum, non quod non habet uisum: sed quod nõ habet, quã do natum est habere. Aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent, neque visum: sed non dicuntur eadentula, neque cæca. Priuari verò, & habere habitum, non est priuatio, & habitus. Habitus enim uisus est, priuatio uerò cæcitas. Habere autem visum, non est uisus: nec cæcum esse, cæcitas. Priuatio enim quædam est cæcitas: cæcum vero esse priuari, non priuatio est. Amplius, Si idem esset cæcitas, & cęcum esse, vtraque de eodem prædicarentur: sed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas verò homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista uidentur, priuari scilicet, & habere habitum, quemadmodum priuatio, & habitus: idem enim modus est oppositionis: nam sicut cęcitas uisui opponitur, sic cęcum esse, & uisum habere opponũtur. Non est autem neque hoc, quod sub affirmatione, & negatione est, affirmatio, & negatio: affirmatio namque oratio affirmatiua est: & negatio, oratio negatiua: quod vero sub affirmatione, & negatione est, nulla est oratio. Dicuntur autem etiam hæc esse opposita adinuicem tanquam affirmatio, & negatio: nam & in his, modus oppositionis idem est. Sicut enim affirmatio ad negationem opponitur (vt quod sedet ei, quod non sedet) sic & res, quæ sub vtroque est opponitur, scilicet sedere aliquem, ad non sedere. Quoniam autem priuatio, & habitus non opponuntur ut ad aliquid manifestũ est. non.n. dicitur idipsum quod est oppositorum: visus enim non est cæcitatis uisus, nec ullo alio modo idipsum dicitur. Similiter aũt neq; cæcitas visionis cęcitas dicitur, sed priuatio quidẽ uisionis dicitur: cæcitas vero visionis nõ dr̃, neq; visus cæcitatis. Amplius, ad aliquid omnia ad cõuertẽria dicũtur: quare si cæcitas eorũ, q̃ ad aliquid sunt, esset: vtiq; & conuerteretur ad illud, ad qđ dicitur, sed non cõuertitur: non.n. dicitur visus, cæcitatis visus. Quoniam aũt neq; vt contraria opponuntur, quæ secundũ priuationem & habitum dicuntur, ex his manifestum est: contrariorũ enim, quorum nihil est medium, necesse est in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicari, alterum ipsorum inest

Definitio 4
5. me. t. c. 27

B

Conclusio 2

Conclusio 3

C

Cõclusio 4

Conclusio 5

ſemper. Eorum enim nihil medium erat, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat: ut in languore, & ſanitate: & impari, atq; pari. Quorum uero aliquid medium eſt, nunquam neceſſe eſt omni ſuceptibili ineſſe alterum: neq; enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile uel candidum, uel nigrum eſſe: neq; frigidum, uel calidum. Horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet: inſuper autem & eorum erat aliquid medium, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili non neceſſarium erat, præter illa, quibus unum ineſt naturaliter, vt igni calidum eſſe, & niui candidum. In his enim determinatè neceſſarium alterum eſt ineſſe, & non alterutrum contingit: non enim poſsibile eſt, ignem frigidum eſſe: neq; niuem nigram: quare omni quidem ſuceptibili non neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe, ſed ſolis, quibus natura vnũ ineſt, & his determinate vnum, non alterutrum contingit. In priuatione autem, & habitu, neutrum eorum, quæ dicta ſunt, uerum eſt: nõ enim ſemper alterum eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium eſt: quod enim nondum natum eſt habere uiſum, neq; cæcum, neque uiſum habens dicitur: quare non erunt hæc, vt ea contraria, quorum nihil eſt medium, ſed neque ut ea, quorum aliquid eſt medium: neceſſarium enim eſt aliquando omni ſuceptibili alterum eorũ ineſſe: quando.n. iam ad habendam uiſionem natum fuerit, tunc aut cæcum, aut habẽs uiſum dicetur. Et eorum non determinate alterum, ſed alterutrum cõtingit: non enim neceſſarium eſt uel cæcum, uel uiſum habens eſſe, ſed utrumuis contingit. In contrariis autem, quorũ aliquid medium eſt, nunquàm neceſſarium erit omni ſuſceptibili alterum ineſſe: ſed quibuſdam, & his determinatè vnum, & non vtrũuis contingit. Vnde palàm eſt, quod ſecundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea, quæ ſecundũ priuationem, & habitum opponuntur. Amplius: In contrariis quidem cùm ſit ſuſceptibile, adinuicem mutationem fieri poſsibile eſt, niſi alicui unum natura ineſt, vt igni calidum: etenim ſanum poſsibile eſt languere, et candidum nigrum fieri: & calidum frigidum: & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſsibile eſt: prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas, etſi ad modicum aliquid proficiat, ut melior ſit: ſi certè ſemel quamuis modicum incrementum ſumpſerit, palam eſt quia aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum incrementum ſumet: ſemper enim bene mobilior ad uirtutem fit, etiam, quodcunq; crementum ſumpſerit à principio, quare etiã uериſimile eſt, plenius eum ſumere incremẽtum: & hoc dum ſemper fit, perfecte in contrarium habitum reſtituetur, niſi forte tempore prohibeatur. Verùm in priuatione, & habitu impoſsibile eſt adinuicem mutationem fieri. ex habitu enim in priuationem mutatio ſit: à priuatione uero in habitum impoſsibile eſt: neq; enim cæcus factus aliquis, rurſus uidit: neq; cùm caluus fuerit, rurſus comatus factus eſt: neq; cum fuerit edentulus, dentes ei iterũ orti ſunt. Quecunq; vero tanquam affirmatio, & negatio opponun-

Documentũ

Concluſio.

A tur, palam est, quia nullo prædictorum modo opponutur: in solis.n. his necessarium est semper, hoc quidem eorum verum, illud autem falsum esse. Neque enim in contrariis, necessarium est semper alterum verum esse, alterum autem falsum: neque in iis, quę ad aliquid sunt: neque in habitu, & priuatione: vt sanitas, & languor cõtraria sunt, & neutrum neque verum, neque falsum est. Similiter autem & duplum, & dimidium tanquam ad aliquid opposita sunt: & non est eorum neutrum, neque verum, neque falsum, sed neque ea, quę secundũ priuationẽ, & habitum dicuntur sicut visio, & cęcitas. Omnino autem eorum, quę secundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falsum est: omnia autem, quę dicta sunt, sine complexione dicuntur. Veruntamen maximè tale hoc contingere videbitur in iis, quę secundum complexionem contraria dicuntur. Sanum namque esse Socratem, ad languere Socratem contrarium est. Sed neque in his necessarium semper alterum uerum esse, & alterum falsum: cùm enim Socrates sit, aliud quidem verum, aliud autem falsum erit: cùm vero non sit, ambo falsa sunt: neq; enim languere, neq; sanum esse verum est, cũ ipse non sit omnino Socrates. In priuatione uerò, & habitu, cum non sit omnino, neutrum verum est: cum autem sit, non semper alterum quidem verum erit, alterum autem falsum: habere nanque visum Socratem, ei, quod est cæcum esse Socratem, opponitur, sicut priuatio, & habitus: & cùm sit, non necessarium est alterum uerum esse, uel falsum: cùm enim nondum sit natus habere, vtraque falsa sunt: & cùm non sit omnino Socrates, similiter quoque falsa sunt vtraque, & visum eum habere, & cæcum eum esse. In affirmatione verò, & negatione, semper siue sit, siue non sit, hoc quidem falsum erit, illud autem uerum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cum ipse sit, palam est quoniam alterum eorum uerum, alterum vero falsum est: & cum non sit, similiter. Languere etenim cum non sit, falsum est: non languere autem, uerum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum uerũ, alterum falsum esse, quæcunque tanquam affirmatio, & negatio opponuntur.

Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est: hoc autem per singulorum inductionem palam est: ut sanitati languor, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas, similiter autem & in aliis. Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium: aliquando malum. Defectui enim (cùm malum sit) superabundantia contraria est, cùm sit etiam ipsa malum. Similiter autem & mediocritas cum utrique contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis tale hoc aspiciet, in pluribus uerò semper malo bonum contrarium est. Amplius: Contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis nanque omnibus, sanitas quidem erit: languor vero non. Simliter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo

Commu. 1. Comm. 2 Comm. 3.

verò non. Amplius, Si ei quod est Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est, non contingit, simul utraque eidem inesse: non utique continget cum alterum contrariorum sit, & reliquum esse: cum enim sit Socratem sanum esse, languere Socratem non erit. Palàm uero est, quia circa idem aut specie, aut genere nata sunt fieri. Languor nanque & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri: albedo autem, & nigredo, simpliciter in corpore, iustitia vero, & iniustitia, in anima hominis. Necessarium autem est omnia contraria vel in eodem genere esse, vel in contrariis generibus, vel ipsa genera esse: album enim, & nigrum in eodem genere sunt: color enim eorum genus est: iustitia uerò, & iniustitia in contrariis generibus: illius nanque uirtus genus est, huius autem uitium: bonum verò, & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

PARS TERTIA.

Sermo de oppositis.

ET illud, quod loquitur ex eis in hoc capitulo, comprehenditur vndecim differentijs. In prima numerat modos oppositorũ, & docet vnumquemq; ipsorum scdm viam exẽpli. In scda dat differentiã inter opposita scdm modum relationis, & opposita scdm viam contrariam. In tertia docet ꝙ res contrarię sunt duarum specierum. In quarta docet naturam rerũ, quę opponuntur scdm modum priuationis & habitus, & docet in ea, ꝙ res priuationis & habitus non sunt ipsa priuatio & habitus. & ꝙ hęc opponuntur etiam, sicut opponuntur priuatio & habitus. In quinta docet ꝙ res affirmationis & negationis non sunt enunciatio affirmatiua & negatiua, & ꝙ ipsę opponuntur, sicut opponitur affirmatio & negatio. In sexta docet differentiã inter habitum & priuationem, & relatiua. In septima docet differentiam inter priuationem & habitum, & contraria. In octaua docet differentiam inter affirmationẽ & negationem, & alia tria residua. s. priuationẽ & habitum, & relatiua, & contraria. & soluit in illa dubitationem accidentem in contrarijs in differentia, quã dat in illo. In nona docet ꝙ iam contrariatur vnum vni, & ꝙ non contrariatur vnum duobus. In decima ꝙ non sequitur in duobus contrarijs, cum inuenitur vnũ eorum ꝙ inueniatur aliud, & hec proprietas inuenitur in relatione. In vndecima docet ꝙ omnia contraria, aut sunt in genere vno, aut generibus contrariis, aut ipsa eadem sunt duo genera contraria, non intrantia sub vno genere.

Differentia prima .d. Et oppositorum quatuor sunt modi, duo relatiua & duo contraria, & priuatio & habitus, & affirmatio & negatio. Et exemplum relatiuorum sunt duplum & dimidium: & exemplum contrariorum bonũ & malum, & exemplum priuationis & habitus, cęcitas & visus. & exemplum affirmationis & negationis. Sor. sedet & non sedet.

Differentia secunda. d. Et differentia inter relatiua & contraria est, ꝙ vniuscuiusq; duorum relatiuorum quidditas dicitur in cõparatione ad suum compar, siue per seipsum, siue per quancunq; dictionem accidat ex dictionibus proportionum, sicut duplum, qđ dicitur in comparatione ad medium: sed contrariorũ nõ dicitur quidditas vnius. s. eorũ in relatione ad secundum, verum quidem dicitur ꝙ quidditas vnius contrariorum contrariatur quidditati secundi, quoniam nõ dicitur bonum est mali, sed contrarium ei, neque album nigri. hi ergo duo modi oppositorum diuersificantur necessario.

Differentia tertia. d. Et illa contraria ab vno, quorum non euadit subiectum dispositum per ipsa duo, sunt contraria inter quę non est mediũ, sicut sanitas & ęgritudo, a quarum vna nõ euadit corpus aĩatum, & sicut par & impar, a quibus nõ euadit numerus, quin disponatur ꝑ vnum ipsorum. Et talia contrariorũ sunt,

inter q̃ non est necesse mediũ: sed illa q̃dem, de quibus non est* vt inueniat̃ vnũ contrariorum in subiecto ipsorũ, sunt contraria, inter quę est mediũ. V.g. albedo & nigredo inuentę in corpore, cum non sit necesse ꝙ omne corpus coloratũ sit, aut albũ, aut nigrum, si iam euadit corpus ab ipsis ambobus, & est inter hos duos mediũ, pallidus, & viridis, & alij colores, qui sunt inter album & nigrum: & similiter laudabile, & vituperabile cum sit, non necesse est ꝙ sit omnis res aut laudabilis, aut vituperabilis, & inuenitur medium inter eas, & est q̃ non est laudabilis, neq; vituperabilis. Et quibusdam rebus medijs inueniũtur nomina, sicut viride, & pallidum, & in quibusdam non est eis nomen, sed pronunciatur ei nomẽ medij per negationem extremorum, sicut est sermo noster non bonum neque malum, neque iustum neque iniustum.

a.1. extrema nãq; ista cõtrariorũ sũt inter q̃ non est mẽm: sed illa de quib' non est necesse.

Differentia quarta. d. Et priuatio quidem, & habitus inueniuntur in re vna, & eadẽ. V.g. visus, & cęcitas inueniuntur quidem in oculo. Et hoc, quia priuationis diffinitio vniuersaliter est, qd' non habet subiectum habitũ, de cuius proprietate est ꝙ habeat ipsum in tpe, de cuius proprietate est ꝙ habeat absq; eo, ꝙ possibile est inueniri ipm in eo tpe futuro. qm̃ quidem dicitur, edentulus, qui non habet dentes in tpe, de cuius proprietate est, vt sint ei dentes: & ẽt cęcus, qui non habet visum in tpe, de cuius proprietate est vt habeat visum: & ꝑpter illud nõ dicitur illud aĩalium, qd' nascitur nõ cũ dentibus, neq; cum visu, sicut catulus ꝙ sit edentulus, & cęcus. Et non est qd' priuatur habitu, & inuenitur in eo habitus, habitus & priuatio. V.g. quia visus est habitus, & cęcitas est eius priuatio, & nõ est hñs visum ipse visus, neq; cęcus ipsa cęcitas: nã, si esset subiectum visus & visus res vna, & subiectũ cęcitatis & cęcitas vna: verũ esset ꝙ prędicaretur visus de vidente, & cęcitas de cęco, & diceretur cęcus est cęcitas, & videns est visus, sed quemadmodum priuatio & habitus opponuntur, similiter disposita per ipsa opponuntur: quoniam, si cęcitas opponitur visui, & cęcus opponitur videnti: & illud est, quia pars oppositionis in eis est eadem.

B

Sicut cęcitas & visio opponũtur, sic & subiecta disposita per illa.

Differentia quinta. d. Et silr non est res, q̃ affirmatur & negatur ipsa affirmatio & negatio: qm̃ affirmatio est sermo affirmatiuus, & negatio sermo negatiuus: neq; est res, q̃ affirmatur aut negatur sermo, sed est dispositio, quã significat dictio simplex, aut potentia significationis, cuius est vt significatio simplicis, & res, q̃ affirmatur & negatur, sunt etiam oppositę secũdum oppositionem affirmationis & negationis. V.g. quemadmodum opponuntur sermones nostri. Sor. sedet, Sor. nõ sedet, similiter opponuntur sessio & non sessio.

Differẽtia sexta. d. Apparet ꝙ opponantur priuatio & habitus non scd̃m modum oppõnis relatiuorum ex eo, ꝙ res, quę opponũtur scd̃m viã habitus & priuationis, nõ dicũtur quidditas scd̃m vniuscuiusq; ipsorũ in cõparatione ad scd̃m, sicut dr̃ quidditas rerum, quę opponũtur scd̃m viã relationis: qm̃ non dicitur ꝙ visus est visus ad cęcitatẽ, neq; cecitas cęcitas ad visum, sed dr̃ cęcitas visus. Et est etiam alia dr̃ia, & est, quia inter oĩa duo relatiua, quemadmodũ dictũ est, redit vnumquodq; ipsorũ duorum super cõpar suũ ꝑ reciprocationem: & res, q̃ opponunt̃ scd̃m viã priuationis & habitus, nõ redit vna earũ sup aliã ꝑ reciprocationẽ: & illud est, quia nõ est visus visus ad cęcitatẽ, neq; cęcitas cęcitas ad visum.

C

Differentia septima. d. Et apparet ꝙ opposita scd̃m viam priuationis & habitus non sunt opposita scd̃m viã cõtrarietatis ex huiusmodi rebus: & illud est, qa oĩa duo opposita scd̃m viã contrarietatis, siue sint ex cõtrarijs immedatis: & modus taliũ cõtrariorũ appropriatur ꝙ nõ euadit subiectũ dispositũ ꝑ ea ab vno amborum: sicut dicitur sanitas & ęgritudo, ab vna, quarũ nõ euadit corpus animalis, siue sint quidem ex cõtrarijs, inter quæ est medium: & appropriatur iste modus cõtrariorũ, ꝙ iam euadit subiectum ab vnoquoq; amborum, cum non fuerit vnum duorũ inuentum ei per naturam: sicut calor inuentus in igne & frigiditas in niue, qui ignis non euacuatur a caliditate, neq; nix a frigiditate: & cum sit ita, nõ ergo euacuantur cõtraria mediata ab vna duarum rerum, siue ꝙ inueniatur vnum duarũ rerũ. subiecto stans. i. non separabile penitus, siue ꝙ iam euacuetur subiectũ ab ipsis duobus. Sed in priuatione & habitu nõ inuenitur aliquid duarũ proprietatũ, q̃ inueniũtur modis contrariorũ: & illud est, qa oppositorum scd̃m

Subiectum põt recipere cõtraria, nisi habeat alterum a natura.

viã priuationis habitus nõ ẽ necesse semp̃ vt inueniat̃ vnũ eorũ in recipiẽte, sed est necesse hoc in tpe, de cuius proprietate est vt recipiẽs recipiat vnum duorũ. V.g. quia illud, de cuius proprietate est vt videat, iam euacuatur ab ambobus, sicut catulus canis, quoniam non videtur, ꝙ sit cęcus, neq; videns, & duorum contrariorum immediatorum non euacuatur subiectum ab vnoquoque in alio tempore, ergo non est priuatio & habitus ex contrariis immediatis, neque ex contrariis mediatis: & illud est, quia oportet * vt sit vnum duorum oppositorũ secundum viam priuationis & habitus in suo subiecto in tempore, de cuius proprietate est vt inueniatur ei habitus, & non inuenitur in modo contrariorum mediatorum, quorum vnum non inuenitur semper insubiecto vt iam euadat subiectum ab utroque ipsorum. Neque etiam est posibile vt dicamus in priuatione & habitu ꝙ sint ex eis, inter quę est medium: sed vnum eorum inuenitur subiecto semper, qm̃ non inuenitur habitus & priuatio vnum.s. eorum semper subiecto. & cum hoc sit ita, iam igitur manifestum est ꝙ opposita, secundum modũ priuationis & habitus, non sunt vnum oppositorum modorum secundum viam contrariorum. iamq; differt hic modus priuationis, quem descripsimus ab oppositis secundum modum contrarietatis: qm̃ contrariorum posibile est ꝙ cadat transmutatio ab vnoquoque eorum ad compar suum, illorum.s. quorum vnum non inerit subiecto per naturam, & semper sicut caliditas igni. & illud est, quia album iam fuit nigrum, & nigrum iam fuit album, & homo bonus non est posibile ꝙ sit malus, & malus iam est posibile ꝙ fiat bonus: & illud est, cum transfertur, sicut dicit Aristo. ad societatem illius, qui est secundum doctrinas bonas, & mores honorabiles: quoniam societas virtuosa iam dirigit hominem in viam bonam, & si sit directio parua: & cum incipit in motu ad virtutem, quanto magis elongatur tempus in eo, alleuiatur motus ipse: ergo aut sequetur ex virtute * quantitatem magnam, aut assequetur ex ea perfectionem. nisi impediat eum tempus: sed istiusmodi quidem priuationis & habitus complemẽtum transmutatur ad priuationem, non autem est posibile vt transmutetur priuatio in habitum, cum dixerimus in definitione absque eo ꝙ sit posibile inuentio in futuro; quoniam cęcus non est posibile ꝙ sit videns, neque caluus habens comam.

a.l. quia prius oportet.

a.l. seq̃tur p̃ se ex virtute.

D

E

Differentia octaua .d. Et manifestum est ꝙ ea, quæ opponuntur secundum modum affirmationis & negationis nõ sunt vnius modorum oppositorum trium: qm̃ affirmationi & negationi appropriatur præter alia, ꝙ opus est necessario ꝙ vna earum sit vera & alia falsa: & hoc non sequitur aliquod aliorum. V.g. in contrariis.s. in sanitate, & ægritudine non dicitur.s. in vna ipsarum ꝙ sit vera neq; falsa, & similiter est dispositio in oppositis secundum viam relationis sicut duplo & dimidio: & in illis, quæ sunt secundum viam habitus & priuationis, sicut in cęcitate & visu, & vniuersaliter cum sint hæc tria quidem super quibus significatur per dictionem simplicem, aut per illud, cuius potentia significationis est potentia dictionis simplicis, non disponitur aliquid eorum per verum neque falsum. Sermo enim noster, alias non est verus neq; falsus, donec cõponamus ipsum cum alio, & dicamus homo est animal, vel homo non est animal: sed iam putatur in oppositis secundum modum contrarietatis, & priuationis & habitus, ꝙ communicent affirmationi & negationi, cum dicatur de aliis a se. s. cum significetur super ipsa per verbum compositum compositione enuntiationis, sicut dicimus in contrariis. Sor. est ęger. Sor. est sanus, isti duo sermones sunt contrarij & sicut sermo noster. Pla. est cœcus, & Pla. est videns. verum differentia inter hos duos sermones, & inter affirmationem & negationem est, ꝙ eorum, quæ opponuntur hoc modo secundum viam contrarietatis, non erit vnum ipsorum semper verum aut falsum, nisi cum erit subiectum dispositum per vnum ipsorum existens. V.g. quia sermo noster. Sor. est ęger. Sor. est sanus, erit quidẽ vnus verus, reliquus vero falsus, cum erit Sor. existens, sed cum non fuerit existens, erunt ambo simul falsi. Sed eorum, quę opponuntur secundum viam priuationis & habitus, sicut sermo noster. Pla. est cœcus. Pla. est videns. erit quidẽ vnus ipsorum semper verus, & alius falsus, duabus conditionibus, quarum vna est, ꝙ sit Pla. existens, & sit in tempore, de cuius proprietate est vt inueniatur ei visus:

F

Quãdo contrariã erunt vera, aut falsa.

A fus:qm̄, si nō erit existens, falsificat' in eo ꝙ sit vidēs & ꝙ sit coecus, & similiter
falsificatur ipsa dictio in tempore, in quo inuenitur in matrice: sed affirmationis
quidem aut negationis semper erit vera. s. vna ipsarum & altera falsa, si sit su-
biectū aut non, quia sermo nr̄ Sor. est ęger. Sor. nō est æger. de necessitate erit
verus. s. vnus ipsorū, alter falsus, siue sit sor. existens, aut priuatus existentia:
hac ergo proprietate differunt opposita secundum viam affirmationis & nega
tionis ab alijs enuntiationibus compositis ex oppositis.

Differentia nona d. Et malum necessario contrariū est bono: & hoc est mani
festum per inductionem particularium boni & mali, quia sanitas contraria est
ęgritudini, & iustitia contraria est iniustitiæ, & timiditas fortitudini, & simili-
ter in alijs reliquis: verum quidem contrariū malo aliquando sunt duo, quorum
vnum est bonum, aliud est malum, quoniā timiditas quidem, quæ est malū, con-
traria est audatiæ, quæ est malum, & fortitudo, quę est bonū, contraria est am-
bobus simul: & hæc est dispositio bonorum mediorum inter extrema, quæ
sunt malum, nisi quia hoc quidem inuenitur in hoc genere in paucis rebus, sed
secundum plurimū bonum nempe est contrarium malo.

Differentia decima d. Et ex eo ꝙ appropriatur duobus contrarijs est, quoniā
non est opus necessario cum est vnum amborum inuentum, ꝙ sit aliud inuentū:
quoniam, si animal vniuersaliter est sanum, non est ægritudo inuenta: & si sunt
B omnes res albæ, nigredo non est inuenta, & etiam cum est Sor. æger, non sequi-
tur ꝙ sit Pla. sanus, neque est possibile ꝙ sit Sor. sanus & ęger simul. Dixit. De
proprietate omniū duorum contrariorū est, ꝙ sint in vno subiecto sicut sanitas
& ægritudo inuentæ in corpore animalis, & albedo & nigredo in corpore ab-
solute, & iustitia & credulitas inuentæ in anima hominis.

Bonū cōtrarium malo.

Differentia vndecima d. Et omnia quidem contraria aut sunt in vno genere
sicut albū & nigrū, quorū genus propinquum est color, aut sunt in generibus
contrarijs, sicut iustitia & iniustitia. genus nanque iustitię est virtus, & genus
iniustitiæ est vitium, quæ duo sunt contraria: aut sunt ipsa eadē genera contra-
ria, non habentia genus supra se, vt bonum & malū, vult ꝙ vnū amborū est in
vno prędicamento, & aliud in prædicamēto alio: quando autem ambo sunt in
prædicamēto vno, est prædicamentum genus amborum.

De modis prioris. Cap. XIII.

PRIVS autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem, & maxime proprie secundum tempus, secundum quod, scilicet antiquius alterum altero, & C vetustius dicitur. In eo enim quòd tēpus amplius est, & antiquius, & vetustius dicitur. Secundo autem, quod non conuertitur secundum subsistendi cōsequentiam: vt vnum duobus prius est: duobus enim existentibus, mox vnum esse consequens est: vno vero existente, duo esse non necessariū est: quare nō conuertitur ab vno cōsequentia, vt reliquum sit. Prius autem illud esse videtur, a quo nō conuertitur eius quod est esse consequentia. Tertio vero, secundū ordinem quendam prius dicitur, quemadmodum & in disciplinis, & in orationibus: nā in demōstratiuis disciplinis est prius, & posterius ordine: elementa enim in geometria priora sunt ordine iis, quæ describuntur. Sed & in grammatica, elementa syllabis priora sunt: & in orationibus similiter proœmium narratione prius ordine est. Amplius, pręter ea, quæ dicta sunt quod melius, & honorabilius est, prius natura esse videtur. Consueuerunt etiam multi honorabi-

5. met. te. c. 16.

primus modus.

liores,& magis dilectos a se,priores apud se dicere. Est quidem & pene alienissimus priorum hic modus. Modi igitur,qui dicti sunt de priore,fere hi sunt. Videtur autem præter eos, qui dicti sunt, alter esse prioris modus. Eorum enim,quæ conuertuntur secundum essentiæ consequentiam:quod alteri quomodolibet causa est,digne prius natura dici posit:quoniam vero quædam sunt huiusmodi, palā est. Esse nanque hominem,secundum essentiæ consequentiam ad veram de se conuertitur orationem. Nam si homo est, vera est oratio, qua dicitur,quia homo est:& si vera est oratio,qua dicimus ꝙ homo est: etiam conuertetur. Nam si vera est oratio,qua dicimus ꝙ homo est: est homo. Et vera quidem oratio,nequaquam causa est,vt sit res,veruntamen res quodammodo causa videtur,vt sit vera oratio:eo enim quòd res est,aut non est,vera oratio,aut falsa dicitur. Quare secundum quinque modos,prius alterum altero dicatur.

Idē in pñtis cap. de substãtia,& 9. met.t.c.21.

SERMO DE PRIORE.

ET dicitur ꝙ res præcedit rem quadrupliciter. Primo quidē, & famosius dr̄ prius in tēpore,quemadmodum dicimus ꝙ hoc est antiquius & senius illo. Et secundo prius natura. & illud est. vt cū inuenitur posterius,inuenitur illud,& cum aufertur ipsum,aufertur posterius, neque conuertitur in essentia. s. ꝙ cū inuenitur prius,inuenitur posterius,sed cū tollitur prius, tollitur & posterius,& non cū tollitur posterius, tollit̄ prius:sicut præcedit vnū duo, qm̄, cū est vnū inuentū,non est opus inuenire duo:& omne,quod inuenitur per inuentionem alterius rei,neq; inuenitur illa res alia per inuentionē illius, scitum est ꝙ de ipso dr̄ ꝙ est prius eo. Tertio vero prius ordine,sicut dr̄ in scientijs, & in artibus definitiones,& descriptiones, quas prǽponunt geometrǽ figuris, sunt priores ordine doctrinæ eo,ꝙ volūt demōstrare in ea:& in grāmatica sciētia literarū,& elementorū prior prǽcedit ad doctrinam grammaticǽ: & similiter prologus in rhetorica præcedit narrationem intentā in rhetorica. Et quarto prius in dignitate,& complemento,& perfectione:quoniam de nobiliori creditur ꝙ sit prius minus nobili:& propter hoc inuenimus hanc assertionem cōmunē:cū hoc ꝙ iste modus prioris est nobilior reliquis eiusdem. D. & sustinetur ꝙ sit suma * modorum,quibus dicitur prius secundū primā cogitationem quatuor modi. Verū est & alius modus modorū priorū, & est prius ex eo, ꝙ est causa alicuius,qd̄ conuertitur ei secundū consequentiā inuētionis. s. quia illud,quod inuenit̄ ꝙ est causa enūtiationis posterioris,inuenit̄ posterius, & cū inuenitur posterius inuenitur prius. V.g.quia inuentio hominis prǽcedit credulitatē in eo,ꝙ ipse est inuētus,& cū inuenit̄ homo inuenitur in eo credulitas,& cū inuenit̄ hǽc credulitas inuenitur homo, & homo est cā in inuentione huius credulitatis, & non credulitas in essentia hoīs: & illud est, quia cā veritatis & falsitatis ī sermone quidē est inuētio rei,quæ disponit̄ per vnū oppositorū extra aiam,& cū sit iste modus prioris alius,dicet̄ ergo prius quinque modis.

* a.l.applicatio. Dicit Arist. in textu, est quidē & pene alienissimus priorū hic modus. Auer.aūt dicit hic,ꝙ est nobilior,nisi intelligat,id est, famosior quū oīa quǽ tractātur,ab Aris. ī pñtis sint famosa, vt ipsemet Auerr. in c. de Ad aliqd differ. 7. & alibi sæpe. 5.ph.t.c.22. primus modus.

De modis simul. *Cap.* XIIII.

SIMVL aūt dicuntur simpliciter quidē, & propriissime,quorū generatio in eodem est tēpore:neutrū enim eorū neque prius,neque posterius est. Simul itaque secundū tempus hæc dicuntur. Natura autem simul sunt, quæcunque conuertūtur quidem secundum eius qd̄ est esse cōsequentiam,sed nequaquam alterū alteri causa est vt sit: Vt in

A duplo,& dimidio, conuertuntur etenim hæc: nam cum duplum sit, dimidium est: & cum dimidium sit, duplum est: sed neutrum alteri causa est, vt sit. Dicuntur autem simul natura, & quæ ex eodem genere ediuerso ab inuicem diuiduntur. Ediuerso autem diuidi abinuicem dicuntur, quæ secundum eandem sunt diuisionem: vt volatile, gressibile, & aquatile. Hæc enim abinuicem ediuerso diuiduntur, quæ ex eodem genere sunt. Animal nanque diuiditur in hæc, volatile, gressibile, & aquatile: & nihil horum prius, vel posterius est, sed simul hęc natura esse videntur. Diuiditur autem & singulum horũ in species rursus: vt volatile animal, aliud gressibile, aliud aquatile. Erunt ergo & illa simul natura, quæcunque ex eodem genere secundum eandem sunt diuisionem. Genera vero speciebus semper priora sunt, neque enim conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam: vt cum quidem aquatile sit, animal est: cum vero sit animal, non necesse est vt aquatile sit. Simul ergo natura dicuntur, quęcunque quidem conuertuntur secundum eius quod est esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri vt sit, causa est: & ea, quę ex eodem genere ediuerso diuiduntur abinuicem, & simpliciter simul sunt, quorum generatio in eodem est tempore.

B

SERMO DE SIMVL D.

ET SIMVL dicitur duobus modis. Et manifestior modus est, simul dictũ absolute in eis, quorũ est generatio in eodẽ tpe: qm̃, cum non sit vnũ eorũ prius secũdo in tpe, dicitur in eis ꝙ sunt simul in tẽpore. Et secundo, quæ dicuntur simul per naturã, & hęc sunt duobus modis. Primus quorũ sunt res, quę conuertuntur secundũ cõsequentiam inuẽtionis. i. cũ inuenitur vnum eorũ, inuenitur aliud pręter hoc, ꝙ sit vnũ ipsorum causa inuentionis alterius sibi cõparis: sicut duplũ & dimidium nam: cũ inuenitur duplum, & dimidium, & cum inuenitur dimidiũ, & duplũ: & non est vnum amborum causa alterius. Et modus secundus est species diuisiua generis vnius. s. quibus diuiditur genus diuisione prima sicut volatile, natatile, & gressibile: istæ enim species sunt diuisiuę animalis, quod genus est ipsarum, & neque præcedit vna ipsarum suam cõparem, neque posterius sit, & propter hoc iam dicitur in similibus his, ꝙ sunt simul per naturam. Itaque possibile est in vnaquaque harum specierũ diuisiuarum, ꝙ diuidatur etiam in species alias, & erunt etiam illę simul natura, sicut diuisio gressibilis in bipes, & in quadrupes, & multipes, & in id, quod non habet pedẽ. Sed gñа quidẽ harũ specierũ priora sunt ipsis prioritate naturę: & illud est, qa nõ cõuertunt̃ in inuẽtione: qm̃, cũ inuenit̃ natatile, inuenit̃ aĩal, sed cũ inuenit̃ aĩal, nõ sequit̃ ꝙ sit natatile inuẽtũ. Illa ergo, q̃ dñr simul p naturã, sunt, sicut diximus, duobus modis: quorũ vnus est res, quę cõuertunt̃ scdm cõsequẽtiã inuẽtionis vnius ipsorũ a secũdo, p̃ter hoc ꝙ sit vnũ ipsorũ cã secũdi: & secũdus est spẽs, q̃ sunt diuisiuę generis. s. quarũ vnaquęq; est ęqualis cõpari suo, sed quę dñr simul absolute sunt illa, quorũ generatio est in tempore vno.

C

De speciebus motus. *Cap. XV.*

MOTVS autem species sunt sex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, secundum locum mutatio. Alii itaq; motus palàm est quia abinuicem diuersi sunt: non enim est generatio, corruptio, neq; augmentũ,

xi.me.ca.8. 3.ph. te.c.5. & 5.ph.tex. com.7.

diminutio, neq; secundum locum mutatio: similiter autem & alii. In alteratione verò habet quandam dubitationem, ne sit fortè necessarium id, quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari.

Dubium. Solutio.

Hoc autem non verum est. nam secundum omnes penè passiones, aut complures accidit nos alterari, nulla aliarum communicante motionum: nam neq; augeri necessarium est, quod per passionem mouetur, neq; diminui: similiter autem & in aliis. Quare alia præter alios motus erit alteratio: nam si esset eadem, oporteret id, quod alteratur, mox & augeri, vel minui, vel quandam aliarũ motionum sequi. sed non necesse est. Similiter autem & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret: sed sunt quædam, quæ augmentantur, quæ non alterantur: vt quadratum gnomone circumposito creuit quidem: alteratum verò nihil factum est. Sic & in aliis huiusmodi: quare alii motus sunt abinuicem. Est autem simpliciter motui quidem quies contrarium: iis verò, quę per singula sunt, & singula: generationi quidem corruptio, augmentato verò diminutio, secundum locum mutationi, secundum locum quies maximè videtur oppositum esse, & fortè in contrarium loci mutatio: vt ei, quæ inferius est, ea quæ superius est: & ei, quæ superius est, ea quæ inferius est.

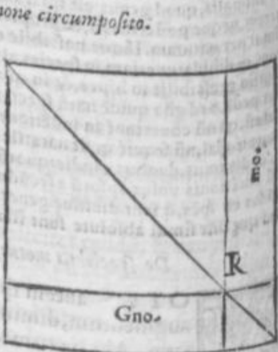
5. ph.t.c.53.

Reliquo verò assignatorum motuum, non facilè est assignare quid fortè est contrarium. Videtur autem nihil esse ei contrarium, nisi quis & in hoc secundum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitatis mutationem: sicut & in mutatione secundum locum, quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationem. Est enim & alteratio mutatio secundum qualitatem, quapropter opponitur mutationi secundum qualitatem, quies secũdum qualitatem, aut in contrarium qualitatis mutatio: vt album fieri ad id, quod nigrum est fieri. Alteratur enim in contraria, qualitatis mutatione facta.

5.ph.t.c.46 In hoc, in reliquo motu, scilicet alteratione.

Quadrati accretio gnomone circumposito.

SERMO DE MOTV.

ET species motus sunt sex, generatio, & oppositũ eius .s. corruptio & augmentum, & eius oppositũ .s. diminutio, & alteratio, & mutatio secundũ locũ, & est, quod in lingua nostra nominatur, trãslatio. Et omnes hæ species sex manifestum est ex re ipsa, ꝙ sunt diuersæ, vna scilicet ab alia, præter alterationem: quoniam non putat aliquis ꝙ generatio sit corruptio, neque augmentum diminutio, neque translatio aliqua ipsarum. In alteratione vero iam putatur ꝙ ipsa & reliqui motus, quos numerauimus, sunt vnum. Et alteratio quidem est inuenta in omnibus generibus qualitatum quatuor, quæ connumerauimus, aut pluribus ipsorum

Vide 7. ph. t.c. 41. vsq; ad 20.

A & non communicat ei aliquis reliquorum motuum, & non sequitur eam: quoniam quod mouetur in vnaquaque qualitatum, non est necesse ꝙ augmentetur, neque diminuatur, & similiter in reliquis. necesse est ergo ꝙ sit motus alterationis præter vnumquenque reliquorum motuum: quoniã, si esset ipsa, & aliquis motuum, res vna: aut ipsa esset, quam consequeretur aliquis motuum: iã esset necesse ꝙ id, quod alteratur, iam augmentatum, aut diminutum, aut motum per motum alium ex modis motus fuerit: & non inuenitur res ita: & esset etiam conuersum huius consequens: & est, quia id, quod augmentatur, aut mouetur motu alio, iam alteraretur, & non est res ita: quoniam quadratum, cum ei adiungitur in arte geometriæ id, per quod renouatur superficies nominata gnomo, iam creuit, & non renouatur in eo alteratio, & similiter reliquum, quod currit hoc cursu: necesse est ergo ex hoc, ꝙ sint isti motus, qui sunt numerati hic, diuisi vnus scilicet ab altero. Et ista disputatio cooperta hic est rhetorica: quoniam nomen augmenti non dicitur de hac intentione nisi transumptiue, at secundum veritatem omne, quod augmentatur, iam alteratur, & similiter omne, quod generatur: sed id, quod non sequitur vt alteretur, est motum in loco: verum hoc totum est non manifestum in hoc loco, & propter hoc declinauit a sufficientia in hoc, cum non sit eius intentio, vt ostendat aliquid nisi ꝙ alteratio est præter reliquos motus. D Et motui absolute, qui est genus, B contrariatur quies absolute, quæ est genus etiam rebus quiescentibus: & motibus particularibus contrariantur quietes particulares ex motibus particularibus, sicut motui locali contraria est quies in loco, sicut generationi contraria est corruptio, & augmentationi diminutio, & similiter apparet ꝙ motui in loco contrarius est motus in loco, ex parte contrarietatis loci, ad quem erit motus. V. g. quia motus sursum contrarius est motui deorsum, cum sit sursum contrarium deorsum: sed motui residuo ex motibus vt est alteratio, non est leue inuenire contrarium, & ex parte quietis, & ex parte motus * sed conueniẽs est vt cogitetur ꝙ non est ei contrarium, nisi ponat ponens in hac, ꝙ quies opposita ei sit quies in qualitate. Et motui, qui est in qualitate contrarius est motus, qui est in contraria qualitate: sicut enim qualitati contraria est qualitas, sic ponitur oppositum motui in loco quies in loco, aut motus ad contrarium illius loci, ad quem est motus alius, V. g. quia mutatio ad nigredinem contraria est mutationi ad albedinem, & ad quietem in albedine.

Secundũ veritatẽ oẽ, qđ augmentat', alteratur: & omne, qđ generatur simi liter alterat'.

* a.l. cõtrarium nõ ex parte quietis neq: ex pte motus.

De modis habere. *Cap. XVI.*

C HABERE secundũ plures modos dicitur. Aut enim vt secundum habitum, & dispositionem, aut aliã aliquã qualitatem: dicimur enim disciplinam aliquam, atque virtutem habere. Aut vt quantitatem, quod ei, qui magnitudinem habet, contingit: dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, vel quadricubitam. Aut ea, quæ circa corpus sunt, vt vestimentum, vel tunicam: aut vt in parte, vt in manu anulũ. Aut vt partem, vt pedem, vel manum. Aut vt in vase, vt modius grana tritici, aut lagena vinũ. vinũ .n. habere lagena dicitur, & modius grana tritici. Hæc enim omnia habere dicuntur: vt in vase. Aut vt possessionem. habere enim domum, & agrum dicimus. Dicitur etiam & vir vxorem habere: & vxor virum. Sed qui nunc dictus est modus, alienissimus est eius, quod est habere: nihil .n. aliud vxorem habere significamus, quã ꝙ cohabitant. Forte tamẽ & alii quidã, eius quod est habere, apparebunt modi, sed qui dici consueuerunt, pene omnes numerati sunt.

5. me. t. c. 25.

SERMO DE HABERE.

ET HABERE dicitur sex modis: quorum vnus est secundum viam habitus & dispositionis, quia nos dicimus ꝙ habemus scientiam, & virtutem. Et secundus est secundum viam quantitatis: quoniam dicitur ꝙ habemus mensuram longitudinis alicuius rei. Et tertius secundum id, quod comprehendit corpus, vel partes ipsius, sicut annulus in digito, & sotularis in pede, & ista intentio appropriata est prædicamento habere secundum expositores. Quartus secundum proportionem partis ad totum, sicut sermo noster habere digitum, & habere pedem. Et quintus currit secundum consuetudinem græcorum in vsu ipsius,* & est proportio rei ad vas, in quo est, sicut frumenti ad vas, & vini ad lagenam: quia currit consuetudo eorum, vt dicant ꝙ lagena habet vinum, & modius frumentum. Et sextus secundum viam passionis, sicut sermo noster habere pecuniam, & habere vxorem, & habere domum. D. nisi quia hęc intentio ex intentionibus habere, est longior istis modis, secundum quos dicitur habere, quia sermo noster habere vxorem non significat plus, ꝗ̄ appropinquare. D. & forte apparebit in sermone nostro habere, intentio alia pręter has, quas numerauimus: sed intentiones famosæ huius dicti hę sunt, quas numerauimus: & sunt secundum istam compilationem sufficientes.

* 2. l. antiquorū in cō positione ipsius.

Vide Gilber. porretā. in libr. sex princ, ca. 8.

Prædicamentorum Aristotelis.

FINIS.

GILBERTI PORRETANI ARISTOTELICI LIBER SEX PRINCIPIORVM.

SVMMA LIBRI.

De forma, de Actione, Passione, Quaudo, vbi, Positione, Habitu, & de eo, ꝙ est suscipere magis & minus.

De forma. Cap. I.

FORMA EST POSITIONI CONtingens, simplici & inuariabili essentia consistens. Compositio etenim non est, quoniam a natura compositionis seiungitur. Compositio enim alteri vnaquæque adueniens, maiorem se coniunctam efficit quodammodo. In formæ

A autem hoc commune non est: nam in eo quod corpus album est, non dicitur maius aut minus seipso non albo: nec si non album intelligatur, destructio compositionis uel minoratio aliqua facta est, sed alteratio solum. Quoniam autem fortasse in aliis idem contingit proferri, additum conuenienter existimo, inuariabili essentia consistens. In anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, ut tristitiæ, & gaudii. Sed quoniam (ut aiunt quidam) simplicitati, nulli vero variationi subiecta est, ut ea, quæ est anima mundi, dissocians hanc ab omnibus, addidi compositioni contingens. Erit itaque terminus formæ dicta definitio. Neque enim superflua neque diminuta, siquis subtiliter inuestigauerit reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, utrum aliqua formæ variabilis sit: hoc autem videtur in pluribus. nam eadem oratio susceptiua veri & falsi est, & albedo claritatis & obscuritatis. & oratio eius quod est in re, & non est. sed non est ita. nam nihil differt albedinem claram dicere, quam suscipiens clarum dicere. Non est autem oratio eadem susceptiua contrariorum, nec oratio eius quæ in re est & non est, sed orationes notæ sunt earum, quæ sunt in anima passionum, de his autem dictum est alibi. Substantiale vero est, quod confert esse ex quadam compositione compositioni, ut in pluribus, quod impossibile est de esse rei, ut ratio & sensus: siue horum similia: ut continuum & discretum. Hoc vero erit ut materia, & illud ut forma, ut corpus, quod est hominis materia, anima vero forma. Erit itaque substantiale ut corpus, homo, & ratio. hæc autem in his quæ de cathegoriis dicta sunt, expedita sunt. Videtur autem forma, quædam a natura esse, quædam uero ab actu: ratio enim a natura est, color uero & passio quædam in actu consistunt. In quibusdam autem dubitatio est, utrum a natura, an ab actu incipiant esse, ut in figura incisionis. nam nihil additionis fit, sed separatio quædam partium. Dico autem figuram esse a natura. sentiri uero ab actu, sed quæ coniunctionis est ab actu est, ut domus. Manifestum autem de C his. sed in his, quæ in pluribus sunt, palam non est. Nam ea, quæ in pluribus sunt, in actione esse impossibile est: a natura autem non uidetur fieri, quoniam ea, quæ a natura sunt, a creatura præexistente sumunt principium, palam uero est creaturam non esse. nihil enim rationis omnino, quare hæ creaturæ sint, poterit explicari. Natura igitur in his occulte operatur: nam, sicut ex plurium partium coniunctione constitutio quædam primorum excedens quantitatem efficitur, sic ex singularium discretione unum quoddam intelligitur, eorum excedens prædicationem. Quapropter communitas omnis naturalis est, quia a singularitate procedit, quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam speculantes, sicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus, sic creaturarum creatorem in natura, ex actu, qui numero naturam stabiliuit. Sed hæc hactenus. alterius enim considerationis sunt. Formarum vero alia quidem est in subiecto & de subiecto dicitur: ut scientia in subiecto quidem est, ut in anima, & de subiecto quidem di-

Dubitatio. An oīs forma sit inuariabilis.

1. perihet. c.1.

Formarū diuisio.

Vide I ante. prēd.c.2.

citur, vt de grāmatica. quædā autem in subiecto est, de subiecto autem nullo dicitur, vt albedo Socratis. quædam vero neque in subiecto est, neq; de subiecto dicitur, vt humanitas Socr. & Plato. similiter autem & in his, quæcunq; formarum sunt indiuiduæ. Quædam vero dicuntur de subiecto, & in subiecto sunt, vt rationale mortale. Eorum vero, quæ in subiecto sunt, & quæ de subiecto non sunt dicibilia. alia quidem sensibilia sunt, alia insensibilia. Sensibile vero est, quod sensu comprehenditur, vt albedo, color, sonus, sapor, percussio, dulcedo. Insensibilia, quæ ratione comprehenduntur, vt doctrina disciplina. simpliciter autem nihil eorum, quæ de subiecto dicuntur sensibilia sunt. Manifestum est autem ex his quæ proposita sunt, quoniam quædam sunt sita alicubi, vt nigredo in oculo: quædam vero difficile est assignare, vt scientia, paternitas, filiatio: nisi forte in componentium & generantium complexione: singulorum autem quæ dicta sunt in complexionis eius quæ in voce est, notatio est, hoc vero subsistens erit vel contingens. Eorum vero, quæ contingunt existenti, singulum aut extrinsecus aduenit, aut intra substantiam consideratur simpliciter: vt linea, superficies, corpus. Ea vero, quæ extrinsecus contingunt,* aut actus, aut pati, aut esse alicubi, aut dispositio, aut in mora, aut habere, necessario erunt. Sed de his, quæ subsistunt, & quæ non solum in quo existunt, exigunt, in eo, qui de cathegoriis libro inscribitur, disputatum est, de reliquis vero continuo agamus.*

* a.l. nō habet (quędā vero, neq; ī subiecto est, neq, d̄ subiecto dr̄: vt humanitas Sor. & Pla.)

* a.l. in vocis cōplexione significat

* a.l. accidētia expetūt.

De actione. Cap. II.

ACTIO vero est, secundum quam in id quod subiicitur, agere dicimur, vt secans quis in eo quòd secet, secans dicitur. Est autem alia quidem animæ, alia vero corporis. Differunt autem, quoniam ea, quæ corporis est, mouens est necessario illud in quo est: idem enim quòd corpus agens est, & mobile est. Actio autem animæ non id mouet in quo est, sed coniunctum: anima autem dum agit, immobilis est: mouet enim corpus: anima autem permanet immutabilis. quoniam anima nec secundum locum mouetur, nec secundum quenquam aliorum motuum nisi secundum alterationem, non in suscipiendo crementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppositum locum transeundo. locus enim corpus est: anima vero non est corpus. Impossibile est autem non corpus corpore moueri, quia nullam loci suscipit mutationem. Solum vero corpus, eo quòd de loco ad locum transit, mouetur. Hoc autem in quibusdam dubitabile apparebit speculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppositi mutationes. Impossibile ergo erit soluere, concesso quòd ibi forma existat vere. Si vero non est incredibilis error, in vulgo putabitur, licet sit conuenientius. Scire autem oportet, quoniam omne, quod in motu est, in actione est: moueri enim actio est: si quid enim mouetur, agit necessario. Omnis ergo actio in motu est: omnisq; motus in actione firmabitur. Proprium igitur actionis est in motu esse, sicut proprium motus in actione: & in his quidem actionibus, in quibus est generatio aliqua, palam est. De his vero, quæ corrumpuntur, fortasse obiicitur: nam qui destruit in motu est, nihil autem facere videtur: nam nihil efficitur, sed quod factū

Anima sola alteratione mouetur, de qua. 3. de an. t. c. 6.

Omnis actio est in motu. idem habēt Auer. 3. physi. 3.

est destruitur. Dico autem actionem, non quid, sed in quid agat exigere. Non est autem motus actio, sed quale: quiescere enim quale est. Quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quæcunque contrariorum oppositionem suscipiūt, eiusdem suscipiunt generis prædicationem. Naturalis vero actionis proprietas est passionem ex se in id, quod subiicitur, inferre. Omnis enim actio passionis est effectiua: & omnem passionem inferens actio est. Cōtingit autem actionem actione effici. Actio enim eius, quod per se mouetur, eius actionis, quæ per aliud mouetur, generatiua est. Actio enim ab animali illata, ab ea quæ est animalis, principium sumit. Nihil autem interest siue agere, siue pati, animalis eius quod ab animali agere est, principium dicatur. Et sic actus quidem est primordiale principium, pati vero permixtum: quamobrem actionis, passionisque actus est generatiuus. Facere vero id, quod quale est, ex se gignit. Qualitas, quæ calor est, eam efficit, quæ calefacere est, actionem: quantitatum vero particularium positio effectrix est, & qualitatum. Asperitas enim, & similia qualia sunt. Linea vero, & superficies, & soliditates quantitates sunt: vniuersa enim hæc a situ substantiam, & generationem habent. Quantitas autem quantitatis, vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis solidum corpus. Qualitatis vero qualitas, vt calor caliditatis. Situs autem agere & pati. In dispositionis nanque compositione quædam generatio simplicium fit, qua in motiua actione consistere necesse est. Quando vero tempus. Vbi vero locus. Habere autem corpus. ea enim, quæ circa corpus sunt, habere dicuntur. Eorum vero, quæ in subiecto non sunt, indiuiduorum, corruptio quidem est in primis, generatio autem in his, quæ mox post primorum constitutionem consistunt. Eorum vero, quæ de ipsis prædicata sunt, ea a quibus omnino generaliter nulla est prædicatio, vt omnes quidem homines eius hominis, qui communis est, & vniuersalis. Recipit autem facere & pati contrarietatem, & magis & minus. secare enim ad plantare contrarium est: & vrere ad humidum facere & calefieri magis & minus dicitur, & infrigidari, & siccari, & humidum fieri, tristari, & gaudere magis & minus dicitur.

De passione. Cap. III.

PASSIO est effectus, illatioq; actionis, secundum quam hæc quidem patiuntur magis, illa vero minime, secundum quòd quædam animantiora sunt aliis, vt animantius quidem brutum est arbore, animantius vero irrationali rationale. Omnia vero, quæ de generatione dicta sunt, eadem dici possunt de ea, quæ in rebus est, passione, quadam autem prolatione non recta, sed mutatione. Est autem pati eorum, quæ multipliciter dicuntur, animæ enim actionum vnaquæq; passio dicitur, quas quidem sub actione locauimus: vt amor, odium, tristitia, & gaudere. quæ omnia qualitates passibiles, actiones animæ appellamus. Dicitur quoque passio, quòd in naturam agit: vt morbus, febris, ægritudines, & reliqua quæ qualia, tria principia actionis generatio, dicta sunt. Passio vero, vt dictum est, prima est generatio actionis. Non est autem in agente passio, sed in eo in quod agitur, & operantis actum suscipit. percutiens enim pati non dicitur, sed mate-

uia actum suscipientes: ea vero, quæ nunc relinquuntur in eo, qui est de generatione libro, tractantur: & de passione hæc sufficiant.

De quando. Cap. IIII.

QVANDO vero est, quod ex adiacentia temporis relinquitur. Tempus vero quando non est, vtrinsq; aũt ratio coniuncta est, vt tempus quidẽ præteritum quando non est, effe ctus aũt eius, & affectio, secundũ quam dicitur aliquid fuisse, quãdo est. Instans autem quando non est, sed secundum quòd aliquid æquale, vel inæquale est: eius autem affectio, secundum quam aliquid dicitur in instanti esse, quando est. futurum similiter tempus quando non est, sed id quod futurum est, quoniam contingere necesse est, secundum quòd aliquid dicitur futurum esse cras, vel in aliquo tempore Est igitur quando aliud ex eo quòd abiit, aliud ex eo quòd instat, aliud vero ex eo quòd necesse est contingere. Dictum est in cathegoriis ꝑteritũ & futurum esse quantitates, & quòd magis est continuant ad ꝓsens. De præterito quidẽ dictũ est hoc, non ꝙ in substantia permaneat, sed quoniã in excessu suo nondũ præteriit. De futuro aũt, quoniam necesse est contingere, ꝙ tantũ est ac si instaret: nulla enim differentia est in eo ꝙ permanet, & ꝙ futurum est, & ꝙ nunc abiit. Quamobrẽ & de futuris agit, & secundum ea aliquid dr̃, & nuncupationẽ existentiũ sortiuntur, vt sol orietur cras, cras erit nauale bellũ, heri obiit sortes, & aliquid dr̃ secundum tempus id quod futurũ est, de eo qui nasceẽ futurum, aut necessario de eo quod est, vt callias disputabit cras vel non disputabit cras: disputabit enim futuram actionem significat, nihi aũt inde est, ꝙ in substantia adhuc sit. Deberet enim quãdo ab eo quod est ubi, quoniam in quocunq; tempus est vel fuit vel erit, in eo quidẽ quãdo est uel fuit uel erit, ꝙ scd̃m idem tempus dr̃: quando enim quod existenti est, cũ ipso instanti est, & simul in eodẽ sunt: quando uero ex eo quod abiit & quod futurũ est, nunq̃ simul erunt: ubi uero & locus, a quo est, uel sit, nũquam simul in eodẽ, ubi aũt in circunscriptione est, locus aũt in cõplectente. Distat aũt quãdo, quod ex præterito est, ab eo ꝙ ex futuro procedit: quoniã quando quod ex futuro præteri o posterius est, quod uero ex præterito est prius futuro. Quando aũt unũ & idem, primum quidem ex futuro est, scd̃m ex præsenti, posterius uero ex præterito, quemadmodum tempus quidẽ primum, quidem nunc est futurum, postea uero præsens, deinde præteritũ. Sicut aũt & tẽpus, aliud quidem compositum est, aliud uero simplex. Est aũt compositum, quod in cõposita actione cõsistit: simplex uero, quod cum simplici procedit. Et ita quando, aliud simplex, aliud cõpositum. simplex quidem, ut in momento, & nunc esse, cõpositum aũt, ut in hora, die, hebdomada, & similibus. Amplius, quemadmodum temporis partes sine mora succedent, similiter & partes quando: quãdo quippe præteritũ & futurum ad præsens copulatiue reducuntur. Distat aũt & tempus ab eo ꝙ quando: quoniã scd̃m tempus aliquid est mensurabile: ut motus annus quis, & motus multus dicitur, eo quòd multo tempore permanet. At uero secundum quando nihil mensuratur, sed aliquando dicitur esse, & secundum idem temporale & uariabile pronuntiaẽ.

A *Inest aũt quando non suscipere magis & minus. Non enim dies uel diurnus magis & minus die uel diurno dicitur, nec unũquodq; diurnius alio: sic & de aliis. quare omni quando inest non dici secundum magis & minus. Amplius quando nihil est contrarium, etenim quando ex prę senti est unum & idem quando de futuro & præterito. Impossibile est autem duas de eodem prædicari indiuiduo cõtrarietates. Amplius autem contraria nunquam in eodem erunt insimul: quando autem, quod secundũ præsens præteritum & futurum, insimul erit in eodẽ. Idem nanq; quod est fuisse uerum est esse & permansurum. Contrariorum uero ratio est nunquam in eodem simul consistere, neq. de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando est, & non enuntiabitur. Est autem quando in omni eo, quod incipit esse: ut corpus quidem uniuersum aliquando est & in tempore: suscipit enim temporum alterationes. Alteratur enim corpus in æstu, uere, hyeme, & autumno. Similiter autem & animalia acutius quædam in hyeme, quædam in æstate, quædam in uere speculantur secũdum instrumenti complexionem. Anima enim coniuncta corpori imitatur complexiones* B *ipsius, ut qui aridæ uel gelidæ compaginationis dementiores seipsis in autumno fiunt sæpe, quibus uero sanguis principatur in uere. Similiter autem & in aliis secundum similitudinem complexionis animalium & temporum. erit igitur in tempore, quicquid temporis suscipiens uariationes alteratur secundum tempus. Huiusmodi uero sunt quæ dicta sunt. de paucis autem, aut de nullis aliis conuenientius erit proferre.*

Quæ sunt propria qũ.

Vide in lib. de physionomia Arist.

De vbi. Cap. V.

V*B I uero est circunscriptio corporis, a circũscriptione loci proueniens. Locus autem in eo, quod capit, est & circunscribit. Est ergo in loco quicquid a loco circunscribitur, & complectitur: non est autem in eodem locus et ubi. locus autem in eo quod capit, ubi uero in eo quod circunscribitur, & complectitur. Videtur autẽ* C *non in omni adesse. anima enim nusquam est, nullum enim locum occupat, neque implet: animatum nanque aliud capere potest. Nunquam autem contingere palam est occupatum quidem aliquo locum capere aliud, & complecti posse occupante permanente: Granum enim modio aduenients retineri non posset, aere quo implebatur quiescente. aere enim expulso granum utique recipitur. Nequaquã igitur duo in eodem loco esse simul possunt, nec idem unum in diuersis. Quamobrem nec anima quidem localis erit, cum locum nullatenus occupet. Similiter autem & quæcunque a corporis ratione dissentiunt, loci carent circunscriptione. Mouet autem quis quæstionem fortasse idem in diuersis & pluribus concludens, etenim uox in auribus diuersorum est: uox autem & si aer non sit, esse non poterit, & in auribus diuersorum est Quare dicitur & corpus idem esse in diuersis locis: uox n. omnino una & eadem in diuersis quidem aeris partibus esse non potest. Concedentibus itaque nobis unam & eandem uocem omnino in auribus diuersorum sentiri, utique & confiteri oportet omnino unam particulam aeris ad aures diuersorum peruenire. simpliciter autem unum & idem*

Quęcunque corpore carẽt loco nullatenus circunscribuntur.

in pluribus totum impossibile est inueniri. Quamobrem etiam concedere cogimur, uel diuersum quidem in auribus diuersorum sentiri, uel unum & idem omnino in pluribus locis. relinquitur igitur diuersum sensum esse imaginabiliter se generantium & similiter: quare & uox quædam non animalis est. et enim quæ imaginabiliter fit, similiter animalis non est, quoniam ab animali non profertur. Adhuc autem dicimus omnem uocem animalis esse. Quis enim uocem, ab initio audiuit, in silentio quidem simpliciter nisi animalium? Quare uox quidem animalis dicitur, quæcunque quidem ab ipso proferente fit. unius ergo uox ad aures diuersorum dirigitur, una autem & eadem non contingens est. Vbi autem, aliud quidem simplex, aliud uero compositionum. Simplex quidem, quod a simplici loco procedit. compositum autem, quod ex composito. Locus aũt simplex est origo & constitutio eius quod est continuorum. Locus aũt, ut dictum est quidẽ, compositus habet particulas copulatas ad eundem terminum, ad quem particulæ corporis copulentur, corporii vero partes iuxta punctum: loci ergo particulæ solidorum particulas claudunt. etenim loca simplicia corporis minimi occupatiua sunt. Quare nec locus sine corpore, nec soliditas sine loco erit. Contentio aũt de sphæræ extremitate oritur, nihil enim extra ipsam est. In ea aũt locus esse non poterit, ut dictum est a superioribus, quod ab eo quidẽ loco ambitur: confitentibus ergo uobis sphæram localem esse, cõfiteri utiq; necesse est, aliud quidem præter eã, in quo extremitatis locus existat: nihil aũt præter ipsam est, quare extremitas quidem in loco non est: de huiusmodi aũt insolitum & occultum est pronuntiare, & contra sensibilia. Caret aũt ubi intensione et remissione. non enim dr̃ alterum altero magis in loco esse vel minus, licet etiam maiorem vel minorem locum possideat: non aũt secundum ubi, vel secundum quantitatem aliquam est magis & minus, sed secundum id, quod quale est. Inest autẽ ubi nihil esse contrarium: eo quòd nec loco quidem inest contrarietas: locus enim loco non est contrarius: quoniam autem nec aliis manifestum est sursum enim et deorsum esse contraria pluribus vidẽtur: multum enim distare videtur id quod sursum est ad id quod deorsum est, quemadmodum sursum & deorsum. quare cõtrarietas videtur ubi circa sursum esse & deorsum, quemadmodum circa locorum quantitates: contingit autem contraria in eodem esse. sursum enim & deorsum esse in eodem sunt, idem enim sursum & deorsum est ad diuersa quidẽ sumptum: nam turris altitudo sursum est ad nos, sphæræ autem extremitati comparata inferior est. Amplius contrarium sibimet quidam idem fore contingit, si enim sursum esse & inferius esse contraria sunt, cum idem sursum & deorsum sit, colligitur idem sibimet contrarium fieri, non ergo contrarietas ulla in eo, quod in loco est.

De positione. Cap. VI.

POSITIO est quædam partium situs, & generationis ordinatio, secundum quam dicuntur stantia vel sedentia, vel aspera, vel lenia, vel quolibet aliter disposita. sedere autẽ & iacere positiones nõ sunt, sed denominatiue ab his dicta sunt Solet aũt quæstio induci de curuo et recto, aspe

A *ro et leni quadrãgulo et triãgulo, bicubito et tricubito, magno et paruo, breui et longo, & similibus: quandam enim positionem partium significare videntur: asperum enim dicitur, cuius partium vna alteri supereminet. Lene quidem dicitur, cuius particulæ æqualiter porrectæ sunt, similiter autem & de aliis. Non sunt autem positiones ea quæ dicta sunt omnia, sed qualia circa situm existentia: ex eo nanque quòd partes si sunt dispositæ ex eo talia sensibus indicantur, non autem ex eo quod talia, scilicet & aspera & lenia, vel bicubita, vel tricubita sunt: similiter autem & de aliis huiusmodi quæ partium habent positionem. Erit igitur vnumquodque prædictorum non positio, sed quale quod circa positionem nascitur. Suscipere autem videtur situs contrarietates, nam sedere ad id quod stare contrarium esse videtur: contraria enim sunt, quæ in eodem indiuiduo, eodemque tempore impossibile eu reperiri: vicissim tamen possibilia in esse. Sedens autem illico stare potest, & stans sedere. Quocunque autem sedente, impossibile est eundem stare. Ponentibus autem nobis hæc contraria esse, inconuenientia recipere cogimur hoc quòd vnum sit contrarium plurium: se-* B *cundum enim dictorum consequentiam non magis sedere ad id, quod est stare contrarium est, quam ad accumbere. Similiter autem & quemadmodum sedere & stare nunquam in eodem simul reperiuntur, ita & accumbere & sedere & stare: secundum igitur huiusmodi dispositiones situi nulla contrarietas inerit. Fortassis autem nec insolitum quidem putabitur vnum plurium esse contrarium. pallor etenim ad album & nigrum contrarium esse videbitur, nam sub eodem genere cum sint, nunquam simul inueniuntur, & vicissim transmutantur. Relinquitur ergo vnum pluribus esse aduersum non est autem pallidum ad nigrum vel album contrarium: etenim cum vtroque in eodem est, pallidum enim & colores reliqui ex albo & nigro conficiuntur, necessarium ergo in quocunque pallidum est in omni eo esse album & nigrum, similiter autem & de cæteris quidem coloribus. Amplius autem contrariorum quidem ratio est circa idem natura existere. sedere enim & iacere non circa idem natura sunt seiuncta. Est enim sedere proprie circa rationalia. iacere uero & accumbere circa diuersa. Huius autem signum est equi & hominis similitudo, quibus sine du-* C *bio accubitus esse probatur. Proprium autem positionis, neque magis, neque minus dici. Sedere autem non magis positio est quàm accumbere, neque minus neque sedens alterum altero magis & minus dicitur, neque accumbens, neque uniuersaliter secundum aliam positionem. Magis autem proprium uidetur esse positionis, substantiæ proxime assistere, omnibus quidem aliis formis suppositis. Positio autem nihil aliud est quam naturalis ipsius substantiæ ordinatio, qualis uel a principio quidem innata est ut ea, quæ asperis & lenibus, æqualibus & inæqualibus inest, uel a naturali quidem motu consueto, ut sessio & accubitus & similia. Quicquid igitur proxime substãtiæ est assistens id necessario positio est, & omnis quidem positionis huius ratio suscipit prædicationem.*

De habitu. Cap. VII.

HABITVS est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt, adiacentia: secundum quam hæc quidem habere, illa uero dicuntur haberi: hæc aũt non secundum totum dicuntur, sed secundum particularem diuisionẽ: ut armatum esse, calciatum esse. his autẽ neq; simplicia nõia imposita sunt, quibus ea appellantur, sed sunt eis posita armatio, calceatio, horum aũt secundum proportionem & reliquis. Suscipit aũt habitus magis & minus: armatior enim est eques pedite: dicitur & calceatior qui calceamentis & caligis utitur, quam qui solis calceamentis vel caligis vtitur. In quibusdam autem non uidetur quod cum magis & minus prædicantur: ut uestitum esse, & similia. Habitui quoq; nihil est contrarium: etenim armatio calceationi non est contraria, idem etenim armatus & calceatus, quoniam autem aliis contrarium non esse palam est: similiter autem his & reliqua. Proprium quidem habitus est in pluribus existere, ut in corpore, & in his quæ circa corpus sunt existentia. adiacet enim corpori, & his quæ circa corpus sunt, hoc autem, vt dictum est, fit secundum eam quæ est in partibus diuisionem. In paucis autem aliis principiis huiusmodi inuenies: in quantitate enim solum, & in his quæ ad aliquid sunt similia reperies: ad aliquid autem, vt figuraliter dicatur, ut similitudo & dissimilitudo, quæ insunt pluribus similibus & dissimilibus: quantitas autem vt numerus qui in numerabilibus inest, vtique semper crescens secundum vnitatum multiphariam ascensionem. simpliciter autem nihil inuenies tot distribui partibus vt numerum, non autem omnis quantitas aut relatio ta lium est. Habitus autem omnis in pluribus necessario existit, ut in corpore & in his, quæ circa corpus sunt. Omne igitur, quod in corpore & circa corpus est existens, habitus nomen sortitur. Quare magis proprium quidem habitus erit in corpore, & circa corpus existentibus, secundum eam quæ partium est diuisionem, ut in pluribus existere. Dicitur autem habere multis modis. habere enim dicitur alterationem vt albedinem, & nigredinem: quantitatem, ut longitudinem. nihil enim aliud est dicere albedinem aut longitudinem habere, quàm album aut longum esse. Dicitur etiam uas aliquid habere, vt modius triticum quod nihil aliud est habere quàm continere. Habere quoque in membro dicimur, vt in digito annulum: quod tantundem est dicere, quantum est digitum in annulo esse. Dicitur vir vxorem habere, & recipere vxor virum. hic autem insolitus est habendi modus, quo vir habetur vel haberi dicatur, hoc autem habere nihil aliud est quàm cohabitare.

Epilogus.

Quare modi habendi, qui dici consueuerunt, quinario numero terminantur. Fortassis quidem essent alii modi habendi præter hos qui dicti sunt: sed si qui sunt, diligens inquisitor inueniat, & quidem de principiis hæc dicta sufficiant. Reliqua vero in eo, quod de analyticis est, quærantur volumine.

De eo, quòd est suscipere magis & minus. Cap. VIII.

DICITVR autem magis & minus suscipere tripliciter. Aiunt enim quidam secundum crementum vel diminutioñ eorum, quæ suscipiunt subiectorũ. Aliter aũt & alii ipsa quidem, quæ suscipiuntur in suscipiente diminui & crescere annuntiant: Alii aũt secundum utrunq; amborum diminutioñ & augmentationem. A primis itaq; inchoantes, quæ eorum rata sit, ac firma sententia manifestabo. Si quis vero primam et secundã destruxerit, utiq; & tertiã destruit, quæ ex utraq; conficitur coniunctione. Non ergo scd'm suscipientium ipsorũ crementum uel decrementum, cũ magis uel minus aliqua dicuntur. Nulla.n. ratio obuiaret dicenti hominem & animal & substantiam, & cætera consimilia: cum magis & minus dici, concedentibus nobis scd'm subiecti intensionem & remissionem quælibet cũ magis & minus dici. Amplius aũt equus quidem & augmen- B *ti & diminutionis motum frequẽter sustinet. dr̃ enim equus minor vel maior lapide quodam, qui nunquam intensionem & remissionem passus est. mons etiã alio monte maior dr̃, cum neuter crescat uel decrescat. Amplius aũt margarita albior quidem equo dicitũ, cui pedem album contingit habere. hoc aũt non est, quia equus quidẽ in essentia a margarita superatur. colligere igitur oportet vel margaritam quidẽ albiorem equo pronuntiari, scd'm magnitudinẽ subiecti uel paruitatem, uel non uerum albiorem equo margaritam esse, uel nihil omnino magis uel minus dici scd'm subiectorum magnitudinẽ uel paruitatem, neq; scd'm crementum uel diminutionem. Hoc autẽ palam est, quod secundum magnitudinem subiecti, margarita albior equo nõ dr̃. tamen margaritam albiorẽ equo esse nõ falsum est. Relinquitur ergo nihil scd'm magnitudinẽ subiecti amplius uel minus dici, similiter aũt neq; scd'm paruitatem. Amplius aũt neq; secundum ea quæ insiciunt. Si.n. scd'm magnitudinem albedinis uel alicuius cæterorum dr̃ aliquid albius aliquo, uel scd'm paruitatem minus albũ, uel quolibet aliter: utiq; & magis albus equus, uel homo uel quodlibet aliud albius margarita dicetur. &.n. ma-* C *ior albedis quantitas equo accidit q̃ margaritæ. Amplius autẽ magis & minus alterum altero dicitur, non secundum subiecti neq; crementum accedentis. Quoniam aũt non secundum subiecti crementum uel magnitudinẽ aliud paruius alio dicatũ, manifestũ est: neq; ergo scd'm ipsius accidentis ampliorẽ q̃titatem: etenim quantitas ultra subiectũ protendi non põt, quoniã terminus quantitatis est corpus. Paruitas aũt quantitati supponitũ, quare ultra paruum quidẽ subiectũ paruitas ipsa non porrigitũ. Quanto igitur subiectũ paruius efficitur, tanto paruius quantitas minoratũ. Patet itaq; nihil scd'm magis & minus prædicari, neq; scd'm subiecti solũ augmentum uel diminutionem, neq; scd'm accidentis: quare neq; secundum utrũq;. Oportet igitur ab alia eam inuenire, quæ cũ magis & minus dicantur: hmõi uero sunt ea q̃ sunt in uoce eorũ q̃ adueniunt, et non scd'm subiecti uel mobilis crementũ uel diminutionẽ. Sed quoniam eorum, quæ sunt in uoce impositioni propinquiora sunt, siue ab eadem remotiora sunt, de his etenim cum magis dicuntur quæ proximiora sunt ei q̃ in ipsa voce est impõni, cũ minus aũt de his q̃ remotiora consistunt: vt albũ dr̃ illud, in quo pura albedo est, quanto igi*

tur ad vocis impositionẽ accedens puriori inficitur albedine tanto & candidior assignabitũ. Et paruum quidẽ dr̃, ꝙ aliis cõparatũ staturæ diminutione & quãtitate vicĩt. Quicquid igitur est quod in quantitatis mensura superatur, id continuo paruum pronuntiatur. similiter aũt de aliis. Dubitabit aũt aliquis, quare hæc quidẽ cũ magis & minus dicantur, substantiæ vero minime: hoc aũt contingit, quoniã substantiarũ impositio quidem in termino est, vltra quem transgredi impossibile est. Additur aũt & de accedentibus quibusdã ꝙ̃ sine magis & minus dicunĩ, vt quadrangulus & triangulus & similia. non enim triangulus magis vnus altero dr̃. Contingit aũt, quoniam in substantiarum quidem designatione accipitur. Etenim quadrangulus quantitas nuncupatur & corpus quadrangulatum, vel eadẽ, ꝙ̃ in superioribus est ratio, hic vetat. quoniam hmõi impositio in termino facta est vltra quẽ transgredi non licet, quemadmodũ in superlatiuis. etenim albissimus vel nigerrimus & hmõi siue amplius sunt, & minus, eo ꝙ huiusmodi impositio in termino est, vltra quem porrigi impossibile est, et citra permanere: possibile enim si contingit nullum sequitur impossibile, quapropter si oĩs E puncti cõponantur nullam faciunt magnitudinẽ. quoniam punctus puncto additus nihil auget. Est aũt generatio simplex & corruptio non congregatione nec segregatione athomorũ, sed quando transmutatur ex aere specificato in hoc totum. In subiecto enim duo sunt, quorũ hæc quidẽ est species scd̃m rationẽ, hæc aũt secundum materiam, quando igitur in his duobus est transmutatio generatio & corruptio erit simpliciter scd̃m veritatẽ. Dicitur aũt simpliciter generari in his magis hoc aliquid & species ꝙ̃ terra musicus homo corruptus est homo, immusicus generatus est, homo manet idẽ: siquidem in his passio non esset, secundum se musica & immusica, his quidẽ generatio esset. his aũt corruptio. Ideo hominis quidẽ hæ passiones, hominis aũt musici & immusici generatio quædam et corruptio. Nunc aũt est hominis hæc passio manentis musica et immusica, ideoq; alteratio talis est. Est aũt yle maxime quidem subiectum generationis & corruptionis, proprie susceptibile. Sed quare discens non dicitur generari simpliciter, sed quod generari disciplinatũ. hæc determinata sunt in prædicamentis. hæc aũt hoc aliquid significant et substantiã, hæc aũt quale, hæc aũt quantũ. Quæcunq; F igitur non substantiam significant, non dicuntur, simpliciter sed scd̃m aliquid generari. Est autem cui inest secundum naturam moueri, vt ignis.

Libri sex principiorum finis.

DE DIVISIONE LIB. PERIHER.

LIBRVM Perihermenias Græci in quatuor partiũtur sectiones. Boethius in prima editione in duos, in secunda vero in sex libros. Latini posteriores in primum, & secundum librum. Auerroes autem in quatuor differentias. Nos in libros, differentias, & ad faciliorem intelligentiam, etiam in capita diuisimus.

Aristotelis

A

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS PERIHERMINIAS LIBER PRIMVS.

BOETIO SEVERINO INTERPRETE, Cum Auerrois Cordubensis expositione.

Summa libri secundum Auer.

Primus liber Perihermenias continet. Primam differentiam, & partem secundæ.

In prima a cap.1. vsq; ad 5. disserit de partibus enunciationis, & de ipsa enunciatione.

In 2. a cap.5. vsq; ad finem de oppositione, & veritate, & falsitate enunciationis in quacunq; temporis differentia.

B

De notis, & ꝙ verum & falsum in intellectu, & in voce reperitur. Cap. I.

PRimum oportet constituere quid sit Nomẽ, & quid verbum, postea quid est Negatio, & Affirmatio, & Enunciatio, & Oratio. Sunr ergo ea, quæ sunt in voce, earũ, quæ sunt in anima, passionum notæ: & ea, quæ scribuntur, eorum, quæ sunt in voce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem voces. Quarum autem hæ primum notæ sunt, eædem omnihus passiones animæ sunt: & quarum hæ similitudines, res etiam eędem. De his vero dictum est in iis, qui sunt de anima: alterius enim est negotii. Est autem, quemadmodum in anima, aliquando quidem intellectus sine vero, vel falso: aliquando autem cui iam necesse est horum alterum inesse: sic etiam in voce. Circa compositionem enim, & diuisionem est verum, & falsum. Nomina igitur ipsa, & verba consimilia sunt ei, qui sine compositione, & diuisione est, intellectui. Vt homo, vel album, quando nõ aliquid additur: neque enim falsum, neq; verum adhuc est. Signum autem huius est: hircoceruus enim aliquid significat: sed nondum verum aliquid, vel falsum, si non vel esse, vel non esse addatur, vel simpliciter, vel secundum tempus.

Positio 1 Sectio prima secundum Græcos.

Positio 2

3. de an. t.c. 39.

Positio 3

D

Circa cõpõnem, & diuisionem est verũ, & falsum.

Auer. super lib. perihermenias Expositio.

DIFFERENTIA PRIMA.

ET oportet vt dicamus primo quid est nomen, & quid est verbum. Deinde dicemus post hęc quid affirmatio, & negatio, & vt quid est enunciatio, & oratio, & dictio, quę sunt genera affirmationis, & negationis. Dicemus ergo ꝙ dictiones, quibus rõcinatur, significant primo intentiones, quæ sunt in anima: & literæ, quæ scribuntur, significant primo verba: & quemadmodum literæ scri

Hęc particula (dictio) in tex. Ari. nõ reperitur.

ptæ, f. scriptura non est vna & eadem omnibus gentibus, similiter verba, & dictiones, ex quibus explicantur intentiones, non sunt vna & eadem apud omnes gentes, & propter hoc est significatio horũ ad placitũ per concordiam, non per naturam: sed intentiones, quæ sunt in anima, quæ sunt exempla, & significationes, sunt vnę & eędem omnibus: quemadmodum & res inuentæ, quarum intentiones, quæ sunt in anima, sunt exempla & significationes, & ipsæ, f. res sunt vnæ & inuentæ per naturam omnibus. Dictio autem in modo, & manerie significationis intentionũ, quæ sunt in anima super res inuentas extra animam, est alterius sciæ ab hac, iamq; locutus est de eo in libro de anima. Et verba assimilantur intentionibus intellectis, in eo, q quemadmodum res multotiens est intellecta prę ter q disponatur per veritatem aut falsitatem: similiter & verbũ multotiens est scitũ præter q disponatur per veritatem, aut per falsitatem: & quẽadmodum multotiens est intellectũ ex re dispositũ per veritatem & falsitatem, similiter verbum erit scitũ dispositũ per verũ & falsum. Verum namq; & falsum sequuntur intentiones intellectas, & verba significantia ipsas, cũ componantur adinuicem, aut diuiduntur abinuicem: sed cum accipiunt ut separata, non significant verum neq; falsum. Et nomen & uerbum assimilantur intentionibus simplicibus, quæ non sunt veræ neq; falsæ, & sunt illæ, quæ inueniuntur præter diuisionem, & compõnem. v. g. Sermo noster hõ, & albus: qm̃, cum non coniungit̃ eis, est, adhac neq; verũ neq; falsum sigñant, sed sigñant rẽ, cui innuiẽ præter quod disponatur res illa per verum aut falsum. & pp hoc sermo noster hircoceruus, & anchagariabach nõ disponitur p verũ neq; falsum, dũ non cõiungitur cũ eo sermo noster, inuenitur aut non inuenitur, aut absolute, aut in tpe, & dicatur hircoceruus inuentus, aut hircoceruus non inuentus, aut hircoceruus inuenitur, aut non inuenitur.

3. de an. tex. com. 21.

De nomine. Cap. II.

NOmen igitur est uox significatiua secundũ placitum sine tempore: cuius nulla pars significatiua est, separata. In nomine enim, qđ est equiferus, ferus nihil per se significat, quemadmodum in oratione, quæ est equus ferus. At vero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet in cõpositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est: in his autem uidetur quidem, sed nullius est, separata, ut in eo quod est equiferus, hoc, quod est ferus. Secundum placitum vero, quoniam natura, nominum nullum est, sed quando fit nota. quoniam designant & illiterati soni, ut ferarum, quorum nihil nomen est. Non homo vero non est nomen. at uero nec positum nomen est, quo illud oportet appellare: neque enim oratio, neque negatio est: sed sit nomen infinitum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Catonis autem, & Catoni, & quæcunque talia sunt, non sunt nomina, sed casus nominis, ratio autem eius est, alia tamen sunt secundum seipsa: quoniam cum est, vel fuit, vel erit, neque verum, neq; falsum est, nomen vero semper: ut Catonis est, uel non est: nondum enim aliquis neq; uerum dicit, neque falsum.

Declaratio definitionis nominis.

De nomine.

ET nomen est dictio significans ad placitum intentionem expoliatã a tpe, præter quod significet vna partium ipsius, cũ diuiditur pars illius intentionis, siue sit nomen diuisum simplex, sicut Petrus, & Paulus, aut compositum sicut

A seruus regis, quod est nomen hominis: & illud est, ꝙ seruus regis, quod est nomen hoīs, cum separatur ab eo seruus, aut regis, non significat partem illius intētionis, quemadmodum significat coniunctum amborum, quemadmodum significat illud in sermone nostro seruus regis, cum volumus ꝙ ipse sit seruus regis, qm̄ seruus significat hic partem intentionis: sed dr̄ia inter nomina simplicia, & nomina composita. v.g. Abdelbeais & bahalbethe quia pars noīs simplicis, quæ est incisio vna incisionum, ex quibus componitur nomen, non significat aliquid penitus neq; p se, neq; p accidens, sicut pe Petri, & ps noīs compositi non significat separata, nisi p accidens, sicut si accidat illi, cuius nomē est seruus regis, vt sit seruus regis. Additur nāq; in definitione noīs p concordiam, ppea quia dictiones, quibus sermocinantur gentes, nō significant p nām, sicut multa ex dictionibus, quibus dicunt aīalia, q̄ sunt dictiones, q̄ non scribuntur: qm̄ dictiones, quibus balbutiunt plura ex aīalibus, sunt cōposita ex incisionibus, ex qbus cōponuntur dictiones, quibus loquitur hō, aut ex incisionibus cōpositis ex literis sibi appropinquantibus in exitu, & sunt significantes intentiones p se in aīa. s. apud aīalia. Et nominis aliud est finitum, aliud infinitū est: & finitum quidem nomē est, qd significat habitum, sicut hō, & equus. infinitū aūt est compositū ex noīe habitus & negatiua particula non, in lingua, in qua agitur ista spēs noīs: sicut sermo noster nō hō, nō aīal. & iste modus noīum noīat nomē infinitū, qm̄ nō decet, vt nominet nomen absolute, cū non significet habitū: neq; ēt est sermo negatiuus, qa B ipsius significatio est signātio noīs simplicis, q̄uis sit compositū. & pp illud iam sequitur ipsum pars negatiua, sicut sequit nomē finitū. Et nomen ēt, cū genitiuatur, aut accusatiuatur, aut mutatur mutatione alia hmōi, nō dr̄ nomen absolute, sed nomē declinatū. i. obliquū. Erunt igit noīa quædā declinata, & quędā nō declinata, sed dr̄ia, qua diffinitū nomen, cōprehendit ea oīa, nisi quia dr̄ia est inter declinatum, & non declinatū: & illud est manifestū in lingua arabica, ꝙ cū additur noībus declinatis, q̄ noīant declinantia, fuit, aut erit, aut est, & dr̄ Petrum, fuit, p accusatiuū, aut Petri p genitiuū, non erit uerū neq; falsum, sed nomen non declinatum: & illud, quod dr̄ rectum, cū additur vnum ex istis, erit verum, aut falsum, sicut sermo noster Petrus fuit, aut Martinus inuenitur. Et hoc est, qđ rememoratus est ex definitione nominis, & modorum ipsius.

Pars noīs cōpositi separata significat aliqd p accidens.

Nomen infinitū neq; habitū, neq; negationem significat.

De uerbo. *Cap.* III.

Quid verbū

VErbum autem est, quod consignificat tempus, cuius nulla pars significat extra: & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem quod consignificat tempus, vt sanitas quidem nomen est, sanatur uero C verbum: consignificat enim nunc esse, & semper eorum, quæ de altero dicūtur, nota est, ut eorum, quę de subiecto, uel in subiecto sunt. Non sanatur vero, non ægrotat, non verbum dico. Consignificat enim tempus, & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic nomē positum non est, sed infinitum uerbum sit: quoniā similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Similiter autem & sanabitur, & sanabatur, non uerbum est, sed casus uerbi. Differunt autem à uerbo, ꝙ hoc quidem præsens consignificat tempus, illa vero id, qđ circūcirca est. Ipsa igitur secundum se dicta uerba, nomina sunt, & significant aliquid: constituit enim, qui dicit, intellectum, & qui audit, quiescit: sed si est, uel non est, nondum significat, neq; enim signum est rei, esse, uel non esse, nec si hoc ipsum est purum, dixeris: ipsum enim nihil est, consignificat autem compositionem quandam, quam sine compositis non est intelligere.

Explanatur desinitio.

Differūt verbū, & casus verbi.

De verbo.

De ꝓprietate verbi ē, vt sit sp̄ apposi tū, & nō suppositū, prædicatū, et nō subiectum.

ET verbum, quod nominatur apud arabes actio, est dictio significans intentionem, & tempus illius intentionis ꝑuenientis in vno trium tēporum, quę sunt prępteritum, & pręsens, & futurum, neq; aliqua partium eius significat etiam separata, & hoc per se. Et proprium verbi est, ꝙ sit semper appositū, & nō suppositum, prędicatum & non subiectum: & propter illud significat semper intentionem, de cuius proprietate est, vt prędicetur de alio: & illud quidem fit, vt sit secundum formam suam significans intentionem prędicati; & coniunctionem prędicati cum subiecto: & illud, cum erit appositum per se, sicut cum dicimus Socra. sanatur, & Socra. ambulat: aut vt sit forma significans colligationem prędicati cum subiecto, cum erit prędicatum nomen ex nominibus, sicut cum dicimus Socra. inuenitur animal, & prędicatum, quod significat colligationem suam cum subiecto, aut est ex eo, quod dicitur in subiecto, & illud cum fuerit accidens in subiecto, aut est ex eo, quod dicitur de subiecto, quando est subiecti pars prędicatum. Et quod additur in definitione verbi, quod est significans cum eo, quod significat intentionem, & tempus illius intentionis, est differentia, qua differt verbum a nomine: & illud est, quia sermo noster, sanatur, est significans, quod significat sermo noster, sanitas, quod est nomen, & tempus pręsens, aut futurum, (quia pręsens aut futurum apud arabes est cōfusum, & vnam habet ꝓlationem) in quibus inuenitur sanitas. Et ex verbo est etiam finitum & infinitum. & verbum finitum est, quod significat intentionem, quam significat nomen finitum, & tempus illius intentionis: & infinitum verbum est, quod significat illud, quod significat nomen infinitum, & tempus illius intentionis, & illud est priuatio, quod significat nomen finitum, s priuatio, quę definita est in libro prędicamentorum, sicut sermo noster non sanatur, ipse nanq; significat id, quod significat sermo noster non sanitas, & tempus illius intentionis. Et verbum infinitum est species specierum verbi, cum sit intrans definitionē verbi pręcedentem absolute, & inueniatur ei proprium verbi pręcedens, & est quod semper significat id, de cuius proprietate est, vt prędicetur de alio prędicatione alicuius de subiecto, aut in subiecto: & nominatur quidem hic modus verbi verbum infinitum, propterea quia est deriuatum a nomine infinito, & hęc species verbi non inuenitur in lingua arabica, sicut nomen infinitum est non inuentum. Et ex verbo, est declinatum, & non declinatum, & est illud, de quo dicitur nomen verbi absolute: & verbum non declinatū est, quod significat in lingua multarum gentium tempus pręsens: & declinatum est, quod significat tempus, quod inuenitur circundans tempus præsens, & est tēpus præteritum, & futurum: & non inuenitur tempori præsenti forma propria in lingua arabica, sed forma quidem, quę inuenitur in lingua arabica, est cōmunis pręsenti, & futuro, sicut. v. g. sanatur, & ambulat. & propter hoc dixerunt quidā grammaticorum, ꝙ cum volunt appropriare futuro, faciunt intrare verbum, s. a. seaf, & dicunt scehisih, aut schiamhisih. Et tempus præsens est tempus, quod accipit intellectus existens in actu, & cui innuitur. v. g. hæc hora, & hoc instans, & propter hoc dicitur nomen temporis de hoc absolute: &, cum sit hoc magis scitum apud vulgus, & est in relatione ad ipsum, & non intelligitur tempus pręteritum & futurum *, qa præteritū est præcedens hoc tempus, & futurum est posterius eo. Sed vtrum illud, quod imaginamur ex tempore pręsenti, habeat esse, sicut imaginamur an non habeat esse: illud non est, quo indigeamus in hoc loco. Et verbum similatur nomini, & communicat ei in hoc, ꝙ cum dicitur separatum, intelligitur ex eo intentio sufficiens per se, sicut illud, quod intelligitur ex nomine, cum dicitur separatum per se: & ꝓp hoc, cū audit illud audiens, sufficit sibi, nisi quia non intelligit ex intentione consecuta, ꝙ aliquid sit, adhuc existens, aut nō existēs. v. g. dicendo erat, aut nō erat: & hoc, qm̄ est hoc verbum appositū per se, sed cū erit copula, non intelligitur ex eo intentio sufficiens per seipsum, sicut est dispō dictionū adminiculātiū *: qm̄, tunc quidē significat cōpōnem prędicati cum subiecto. Neq; est via ad intelligēdū compōnē præter intellectū rerū cōpositarū, & hoc erit apud copulationē ipsius. v. g. Socra. inuenitur sapiēs, aut nō inuenitur sapiēs: erit ergo verbū duobus modis, modus, qui intelligit̄ p se, et est uet

In c. de oppositis.

Verbū īfinitū ē modus uerbi.

Cū uolūt futurum significare, præponunt uerbo, ut, ul' qd̄, ut ꝙ sanetur & ambulet.

a. l. apud uulgus & in relationē ad ipsum intelligitur tēpus prīm. & futurum.

a. l. dispō copulę.

A bum, qđ p se est appositū. & modus, qui non intelligitur p se, & est verbū copulatiuū, qđ noīatur subſtātiuū: & hoc, qđ dixit in definitiōe nois, et uerbi, & scia modorū ipsorū hic necessariorū, sunt, qbus diuersificat enūtiatio p ipsorū diuersitatē. Sed de syncathegorematibus rememorabitur in libro secundo *.

Vide primo priorū. c.j.

a.l.versuum f. in poetica.

De oratione. *Cap.* IIII.

ORatio aūt est vox significatiua, cuius partium aliquid significatiuum est separatum: vt dictio, sed non vt affirmatio, vel negatio. Dico autem, vt homo aliquid significat, sed non quoniam est, aut non est: sed erit affirmatio, vel negatio, si quid addatur. Sed non hominis syllaba vna: neq; enim in eo quod est sorex, rex significat, sed uox nunc est solum. In duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est. Est aūt oratio omnis quidem signifi catiua, non sicut instrumētum, sed, quemadmodum dictū est, secundum placitum. B Enunciatiua vero non omnis, sed in qua verum, vel falsum est, non autem in omnibus inest: ut deprecatio, oratio quidem est, sed neq; vera, neq; falsa. Cæteræ igitur relinquantur rehtoricæ enim, vel poeticæ conuenientior est consideratio: enunciatiua vero præsentis est speculationis. Est autem vna prima oratio enunciatiua, affirmatio, deinde negatio: aliæ vero omnes coniunctione vna. Necesse est autem omnem enunciatiuam orationem, ex uerbo esse, vel ex casu verbi. Etenim hominis ratio (si non addatur, aut est, aut fuit, aut erit, aut aliquid hmōi) nondum oratio enunciatiua est. Quare aūt unū quiddam est, & non multa, animal gressibile bipes (non enim eo q̄ propinquæ partes dicuntur, vna erit) est certe alterius hoc tractare, negotii. Est autem vna oratio enunciatiua, quæ vnum significat, vel coniunctione vna. Plures aūt, quæ plura, & nō vnum, vel incōiunctæ. Nomen igitur, & verbum, dictio sit solum: quoniam non est dicere sic aliquid significantē, uoce enūciare, vel aliquo C interrogante, vel non, verum ipso proferente. Harum aūt hæc quidem simplex est enunciatio. Vt aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo. hæc aūt ex his coniuncta, velut oratio quædam iam composita. Est aūt simplex enunciatio, vox significatiua de eo, quod est aliquid, uel non est, quemadmodum tpa diuisa sunt. Affirmatio vero est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio vero enunciatio alicuius ab aliquo. Quoniam autem enunciare est, & quod est, non esse: & quod non est, esse: & quod est, esse: & quod non est, non esse: & circa ea, quæ extra præsens tempus sunt. Similiter, omne vtiq; contingit qđ quis affirmauerit, negare: & quod quis negauerit, affirmare: Quare manifestum est: quoniam omni affirmationi, opposita est negatio: & omni negationi, affirmatio. Et sit hoc, contradictio, affirmatio, & negatio oppositæ. Dico aūt opponi, eiusdē de eodē: nō aūt æquiuoce, & quæcunq; cætera taliū cōtra sophisticas determinauimus īportunitates.

Orōnis definitio.

Orō, q̄ hic intenditur.

Conclusio.

Vide 7. & 8 me.

De affirmatione, & negatione.

In æquiuocis nō est oppositio.

De oratione.

ET oratio est dictio, cuius vna partium primarum. i. simplicium iam per se significat secundum modum intellectus, & formationis, non secundum modum affirmationis, & negationis. v.g. hō est aīal: qm̄ dictio, q̄ est hō, quę est pars eius, significat aliquid secundum modum formationis, & non secundum modū, ꝙ hoc aliquid est inuentum, aut non inuentum, & similiter dictio, quæ est animal, quæ est pars secunda huius orationis. Et hoc, quod accipit in definitione orationis, ꝙ vna partium eius primarum significat secundum se separata, est differentia, qua differt oratio a nomine, quoniam nominis simplicis pars, quæ est syllaba, non significat aliquid penitus, nominis quoque compositi non significat pars aliquid, nisi per accidens. v.g. vt accidat homini, cuius nomen est seruus regis, ꝙ sit seruus regis. Et oratio quidem significat secundum viam concordię, & non per naturam, neq; secundum viam, vt omni intentioni compositę sit dictus sermo sculpens eam per naturam, & significans eam, pręter quod inueniatur illa significatio: in alia dictione ab illa, sicut non inuenitur actio instrumenti alij instrumento, quia quibusdam apparet ꝙ dictiones hoc modo significant, & quibusdam alijs videtur ꝙ dictiones significant per naturam, absq; eo ꝙ sit nobis electio compositionis positiuę, neq; electio compositionis naturalis: & hęc est sententia illius, cui videtur ꝙ sit hęc compositio dictionis per naturam significans intentionem & intentionē*. Et oratio, quędam est perfecta, quędam imperfecta: & perfecta, quędam est sententia, & quędam non, sicut demandatio, & prohibitio. Et intentio hic quidem, est loqui de oratione enuntiatiua: sed de orationibus imperfectis, quę sunt præter eā, loquit' in lib. rhetoricæ, & poeticæ, sicut de modis orationum perfectarum, quæ sunt definitiones, & descriptiones, loquitur in libro demonstrationis. Et oratio enuntiatiua est, quæ disponitur per verū aut falsum, & ipsa est duorum modorum, simplex, & composita. Et simplex est composita ex subiecto vno & prædicato vno, non ex prædicato magis vno, & subiecto plus vno: & ista est duarum specierum, vna prior, & est affirmatio, & secunda posterior, & est negatio: & composita oratio est, quæ ex duabus orationibus simplicibus componitur: & simplex erit vna, cum erit subiectum in eo significans vnā intentionem, & similiter prædicatum: & erit plures, quando significat prædicatum in ea intentiones plures, aut subiectum, aut ambo. Et oratio composita erit vna, cum in ea est vna copula, quæ copulat ipsam, & erit plures, cum non habet copulam copulantem ipsas, & propter illud omnis oratio aut vna, aut plures: & si est vna, aut est vna, propterea ꝙ subiectum eius & prædicatum significant vnam intentionem, aut propter copulam copulātem ipsas, & sunt orationes, in quibus inuenitur plus vno prædicato, & plus vno subiecto, sicut est syllogismus conditionalis, & cathegoricus, quoniam conditionalis est vnus per cōpulatiuā, quę est ars. i. coniunctio cōditionalis. v.g. si sol est eleuatus. ergo est dies: qm̄ illa cōiunctio, ergo, cōponit has duas simplices, quæ sunt sermo noster. sol est eleuatus, & dies est, & facit orationem vnam, sed & cathegoricus est vnus per copulatiuam, quæ est terminus medius. v.g. homo est animal, & animal est corpus, quemadmodum venit post. Et sic oratio multę, aut erit multę, propterea ꝙ prædicatum eius, aut subiectum eius, aut ambo significant multa, aut quia non est ei copula copulans eas.

Et omnis oratio enunciatiua, quidem est composita ex nomine & uerbo, aut ex eo, quod stat loco verbi in copulatione prędicati cū subiecto: & illud est, quia oratio enuntiatiua, in qua est subiectum nomen, & prædicatum nomen, absque dubio habet verbum, aut quod stat loco verbi significans copulationem prędicati cum subiecto, & hoc aut in actu, & manifeste, sicut inuenitur res in eo, quod est præter linguam arabicam, aut in potentia per subintellectum, sicut inuenitur res secundum plurimum in lingua arabica. Et postquam sunt hic tres intentiones subiecti, & prædicati, & proportionis copulantis prædicatum cum subiecto, necesse est ut sint hic tres dictiones, dictio significans subiectum, & dictio significans prædicatum, & dictio significans proportionem: sed dictio significans copulationem prædicati cum subiecto, quandoque significat colligationem ipsius tempore

Idē Auer. 1 c. de noie.

a. i. inuētionem vel intentionem.

Ois orō una altero duorum modorum est una

Nota quomō sylls cōdōnalis, & cathegoric' sunt oratio vna.

A præterito, aut futuro, aut præsenti. v.g. Petrus inuenitur nunc sapiens, aut Petrus inuentus fuit sapiens, aut Petrus inuenietur sapiens: & quandoq; significat colligantiam non sumptam cum tpe, & hæc est prædicatio necessaria: & illud est, sicut sermo dicentis triangulus existens, cuius anguli sunt æquales duobus rectis, & non est in lingua arabica dictio significans istum modũ copulæ, & est inuentũ in aliis linguis, & propinquior dictio similis illi in lingua arabica est illud, qđ significat hæc dictio ipsum, vt in sermone nostro hmõi Petrus ipse animal, aut inuenitur vt in sermone nostro hmõi, Petrus inuenitur animal. Et nomen & verbum non significat verum aut falsum, sed oratio quidem est vera aut falsa: & oratio, quæ verificatur, aut falsificatur, nominatur sententia, & iudicium: & iudicij simplicis aliud est affirmatio, aliud negatio, & assimilatur affirmatio positioni alicuius super aliquo, & negatio ablationi alicuius ab aliquo & compositum ex his est oratio composita. Iamq; describitur ẽt simplex per hoc, ꝙ est dictio significans ꝙ aliquid est inuentum, aut non inuentum, & illud, aut in tpe præterito, aut futuro, aut præsenti, aut absolute: sed affirmatio per hoc, quod est iudiciũ in fixione alicuius alicui, & negatio est iudicium in ablatione alicuius ab aliquo. Et quia iam est possibile vt detur iudicium per orationem, secundum ꝙ est in anima super id, quod est inuentum extra animam, ꝙ non sit inuentum, & sup id, quod non est inuentum ꝙ sit inuentum, & super id, quod est inuentum ꝙ B sit inuentum, & super id, quod non est inuentum, ꝙ non est inuentum, & hoc, aut iudicio absoluto, aut vno temporum trium, quæ sunt præsens, aut præteritum, aut futurum. Iam possibile est in omni eo, qđ affirmat affirmator, vt negat illud negator, & in omni eo, quod negat nagator, vt affirmet illud affirmator, & cum hoc sit ita: omni ergo affirmationi negatio opponitur, & omni negationi affirmatio. Et illud, sed in ꝙ affirmatio, & negatio sunt inuentæ in anima, & non extra aĩam: qm̃ non inuenitur rebus, secundũ ꝙ sunt extra aĩam, negatio opposita, neq; rebus negatis, secundũ ꝙ sunt extra aĩam, affirmatio opposita. Sed consideratio in affirmatione & negatiõe, secundũ ꝙ ipsæ sunt in aĩa: & affirmatio quidẽ, & negatio sunt oppositę, secũdũ veritatẽ, cum erit intẽtio prędicati in ambobus vna ex eibus ptibus, sic etiã intẽtio subiecti: sed cũ nõ erit vna, siue propter cõmunitatem nominis, aut propter aliud ex eis, a quibus cauetur in libro sophisticæ rationis, nõ sunt affirmatio, neq; negatio oppositæ.

Ex hoc patet cõtra ponentes ppositiones reales.

De subiectis, & prædicatis enunciationum, & earum oppositionibus, & ueritate, & falsitate. Cap. V.

C QVoniam aũt sunt hæc quidem rerum vniuersalia, illa vero singularia. Dico aũt vniuersale, quod in pluribus prædicari natum est: singulare vero, quod non: vt hõ quidem vniuersale est, Callias vero eorum, quæ sunt singularia. Necesse est autem enuntiare cũ inest aliquid, aut non, aliquando quidem alicui eorum, quæ vniuersalia sunt, aliquãdo aũt, quæ singularia sunt. Si ergo in vniuersali vniuersaliter enunciet quis, quoniã est, aut nõ est, contrariæ enunciationes erunt. Dico aũt in vniuersali enũciare vniuersaliter: vt omnis hõ albus est, nullus hõ albus est. Quãdo aũt in vniuersalibus nõ vniuersaliter, nõ sunt contrariæ. quæ aũt significantur, est esse aliquãdo contraria. Dico aũt non vniuersaliter enuntiare in iis, quæ vniuersalia sunt: vt est albus hõ, non est albus homo: cum. n. vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enũciatione. Omnis nanq; non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter. In eo vero, ꝙ vniuersale prædicatur, id, quod est vniuersaliter prædicari, non est verum: Nulla enim affirmatio uera erit, in qua cum vniuer-

Sectio secunda secũdũ Græcos.

De opponĩbus, & oppositionũ legibus.

Contrariæ.

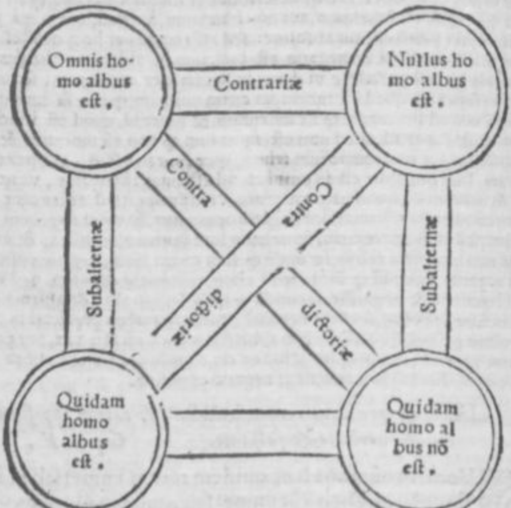
Regula vniuersalis.

Contradictoriæ.

Contrariæ.

ſale ſit prædicatum, vniuerſaliter prædicatur: vt eſt omnis homo, omne animal. Opponi autem affirmationem negationi dico contra dictorie, quæ vniuerſaliter ſignificat eidem quoniam non vniuerſaliter: vt omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt. Contrarie vero vniuerſalem affirmationem, & vniuerſalem negationem: vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt.

Oppoſitarum propoſitionum deſcriptio.

Regulæ oppoſitarum ꝓpoſitionum.

Contrariæ nunquam ſimul veræ.

Quo circa, has quidẽ impoſsibile eſt ſimul eſſe veras. His vero oppoſitas, contingit aliquando in eodem ſimul eſſe veras: vt non omnis homo albus eſt, & aliquis homo albus eſt. Quęcunque igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter, neceſſe eſt alteram eſſe veram, vel falſam: & quæcunque in ſingularibus ſunt: vt eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Quęcunque autem in vniuerſalibus non vniuerſaliter, non ſemper hęc quidem vera eſt, illa vero falſa eſt. Simul enim verum eſt dicere, qm̃ eſt hõ albus: & qm̃ nõ eſt hõ albus: & eſt hõ pulcher, & non eſt hõ pulcher. Si enim turpis eſt, non eſt pulcher: & ſi fit aliquid, non eſt. Videbitur autem ſubito inconueniens eſſe, iccirco quoniam videtur ſignificare hęc, non eſt homo albus, ſimul & hæc, nullus homo eſt albus. Hæc autem neq; idem ſignificat, neque ſimul neceſſario. Manifeſtum eſt autem quoniam vna

A negatio unius affirmationis est: hoc enim idem oportet negare negationem quod affirmatio affirmauit, & de eodem vel de aliquo singularium, vel de aliquo vniuersalium vt vniuersaliter, vel vt non vniuersaliter: dico autem vt est Socrates albus, non est Socrates albus. Si autem aliud aliquid de eodem, vel de alio idem, non est opposita, sed erit ab ea diuersa: Huic, vero quæ est, omnis homo albus est, contradictio est illa, quę est, non omnis homo albus est: illi vero, quę est, aliquis homo albus est, illa, quæ est, nullus homo albus est: illi autē, quæ est, est homo albus, illa, quæ est, non est homo albus. Qm̄ igitur vna affirmatio vni negationi opponitur cōtradictorie: & q̄: sunt hæ, dictum est: & qm̄ contrariæ aliæ, & quę sunt illæ, dictū est: & qm̄: non omnis vera vel falsa contradictio, & quare, quando vera, vel falsa.

Epilogus.

Vna autem affirmatio, & negatio est, quę vnum de vno significat, vel cum sit vniuersale vniuersaliter, vel non similiter: vt omnis homo albus est, non omnis homo albus est: est homo albus, non est homo albus: nullus homo albus est, aliquis homo albus est, si album B vnum significat. Sin verò duobus vnum nomen positum est, ex quibus non est vnum, non est vna affirmatio, neq; vna negatio: vt si quis ponat hoc nomen tunica homini, & equo: quòd tunica alba est, hæc non est vna affirmatio, nec vna negatio. Nihil enim differt hoc quā dicere, quoniam est homo equus, albus. Hoc autem nihil differt, quā dicere, est homo albus, & est equus albus. Si ergo hę multa significant, & sunt plures, manifestum est quoniam & prima vel multa, uel nihil significat: neque enim est aliquis homo equus. Quare nec in his necesse est hanc contradictionem ueram, illam uero falsam esse.

De affirmatione & negatione vna. Definitio.

Corollariū.

DIFFERENTIA SECVNDA.

De oppositionibus.

ET intentiones sunt duobus modis, aut vniuersalis, aut particularis, i. singularis. Et volo p vniuersalē illam, de cuius proprietate est, vt prædicet de pluribꝰ, sicut est p̄dicatio animalis de homine, & de equo, & reliquis speciebꝰ alijs. Et particularē, de cuius proprietate est nō illud, sicut Petri, & Pauli, cui innuitur: & cū sit res ita, oportet de necessitate, vt quū iudicemus aliquid per affirmationē inesse alicui, aut per negationē, vt sit illud iudiciū intentioni ex intentionibus singularibus aut vniuersalibus. Demū, cum erit intētioni, ex intentionibus C vniuersalibus, procul dubio, aut sumetur absq; clausura, aut cum clausura (& volo per clausurā dictionē omnis, aut quidā) deinde, cum est accepta cum clausura, non euacuatur quin sit accepta cum clausura vniuersali, aut particulari, et oppositæ secundum affirmationem & negationem: quare ambarum subiectū cū est de intentionibus singularibus, nominātur singulares, verbi gratia, Petrus est missus. Petrus non est missus: & oppositæ quarum ambarū cum subiectum est intentio vniuersalis absq; clausura, nominantur indefinitæ, verbi gratia homo est albus, homo non est albus. et oppositæ quarum subiectum est intentio vniuersalis accepta cum clausura sunt tres, aut vt sit vnaquæq; oppositarum, cui adiungatur clausura vniuersalis, aut vt sit vnaquæq; ambarū, cui coniungatur clausura particularis, aut vt coniungatur vni ipsarū clausura vniuersalis, & alij particularis. Et illæ quidem, quarum vnicuiq; coniungitur clausura vniuersalis, nominantur contrariæ, verbi gratia, omnis homo est albus, nullus homo est albus. Et illę, quarum vni coniungitur clausura vniuersalis, & alij particularis, nominantur cōtradictoriæ, quæ sunt duorum modorum, aut sit vniuersalis coniuncta affirma

Clausura quid in via Auerr.

tiuæ, & particularis coniuncta negatiuæ, vt omnis homo est albus, non omnis homo est albus, aut quidam homo non est albus: quoniam negatiua particularis interpretatur his duabus interpretationibus. Aut, vt sit econuerso, scilicet ꝙ coniungatur clausura vniuersalis negatiuæ, & particularis affirmatiuæ, verbi gratia, quidam homo est albus, nullus homo est albus. Sed illæ, quarũ vnicuiq; coniungitur clausura particularis, nominantur subcontrariæ, verbi gratia, quidam homo est albus, quidam homo non est albus. Erũt ergo modi oppositarũ secundum affirmationẽ & negationem sex, singularium, indefinitarum, & contradictarum, quarum duo sunt modi, & contrariarum, & sub contrariarum. Et non diuiduntur, enuntiationes ex parte coniunctionis clausurę cum prædicato: quia clausura, cum adiungitur prædicato, est falsa enuntiatio, aut superflua, & falsa quidem est, omnis homo est omne animal: superflua, sicut cum diximus, omnis homo est quoddam animal. Et postquã stabiliti sunt modi enuntiationum, dicemus, ꝙ singulares diuidunt quidem verum a falso semper: quia, cum falsa est vna ambarum, vera est alia: & cum vera est vna ipsarum, falsa est alia: & non est possibile vt aggregentur simul, neq; super veritatem, neq; super falsitatem, verbi gratia. Petrus exiuit. Petrus non exiuit: & illud est manifestum per se secundum viam inquisitionis. Et similiter contradictoriæ diuidunt verum a falso in omnibus materijs: sed contrariæ diuidunt verum falso in necessaria, & impossibili: & sunt ambę falsæ simul in contingenti, & neq; est possibile vt sint verę ambæ, sed cum vna vera est, falsa est alia. Et subcontrariæ diuidunt verum a falso etiam in necessaria & impossibili: & simul veræ in cõtingenti: & cum vna est falsa, reliqua est vera de necessitate: & exemplum falsitatis ambarum contrariarum in materia contingenti est sermo noster, omnis homo est albus, nullus homo est albus: & exemplum veritatis sub contrariarum est sermo noster, quidam homo est albus, quidã homo nõ est albus. Sed indefinitæ iam possibile est ꝙ sint ambæ verę simul in materia contingenti: & iam possibile est vt sit iudicium earum iudicium cõtrariarum: & causa in illo est, quia a, & e, quod stat loco earum in aliis linguis, significant super hoc, quod significant clausuræ vniuersales: & quandoq; significant super eo, quod significant clausuræ particulares: cum ergo significant super hoc, qđ significant clausurę vniuersales, est potẽtia & vis eius, sicut vis cõtrariarum: & cum significant super hoc, quod significant clausuræ particulares, est vis sicut vis subcontrariarum: & illud est, quia, iam est possibile vt sint veræ ambæ simul, homo est albus, homo non est albus: cum significant a, & e, qđ significat clausura particularis: & iam est possibile vt sint falsæ ambæ simul, quum significent a, & e, qđ significat clausura vniuersalis. Et possibile est quidem, vt reperiantur modi harum oppositarũ in dispositione, qua disponantur ex diuisione sua veri & falsi semper; & vt sint veræ quædam ipsarũ simul, & sint falsæ quædam earum simul: cum obseruatur in eis vt accipiatur affirmationi vni ipsarum negatio vna, & negationi vni affirmatio vna, cum reliquis conditionibus, quæ dicuntur, non cum accipitur affirmationi vni plus quam vna negatio, ita vt accipiatur affirmatiuæ vniuersali negatiua vniuersalis, & negatiua particularis. Sicut, si accipiamus oppositum sermonis nostri, omnis nõ est albus, nullus homo est albus, & non oĩs homo est albus: aut accipiatur negatiuæ vniuersali affirmatiua particularis, & affirmatiua vniuersalis, ita vt accipiamus oppositum sermonis nostri, nullus homo est albus, quidã homo est albus, omnis homo est albus: & est quidem illud ita, quia negatiua vna quippe est negatiua affirmationis vnius, & similiter affirmatiua est affirmatio vnius negationis. Et significatio super illo est, ꝙ negatiua quidẽ negat intẽtionẽ predicati eiusdem, quã affirmauit affirmatiua a re subiecta eiusdẽ, cui affirmauit affirmatiua æqualiter, siue sit illud subiectum ex intentionibus singularibus, aut ex intentionibus vniuersalibus, cui iungitur clausura vniuersalis, aut particularis: qm̃, si est prædicatum in affirmatione, & subiectum in ea, preter subiectũ in negatione, est illi affirmationi negatio alia, atq; illi negationi affirmatio alia, & affirmatio & negatio erit vna, cum erit id, qđ significat dictio prædicati & subiecti in ambobus vnius intentionis ęqualiter, siue subiectũ sit intẽtionis vniuersalis, aut particularis: siue

Quãdo clausura additur prædicato, enũtiatio est supflua, aut falsa.

Regulę oppositionum presentis, ac præteriti tẽporis.

A coniungatur cũ intentione vniuersali clausura vniuersalis, aut non coniungatur cum ea, verbi gratia, oĩs hõ est albus, non oĩs hõ est albus, hõ est albus, homo nõ est albus, cũ ponimus q̃ hõ & albus significẽt sup unã intentionẽ: si aũt subiectum, & prædicatũ non significent super vnam intentionẽ, non est affirmatio neq; negatio vna. V.g. si fuit ponens nomẽ vnũ homini, & equo, q̃ sit. V.g. tunica, & dicat, tunica est alba, tunica nõ est alba, non erit hęc affirmatio vna, neq; hęc negatio vna. Et illud est, quia sermo noster tunc, tunica est alba, significat super duas affirmatiões: qm̃ significat super hoc, qđ significat hõ est albus, & equus est albus, quę sunt duæ enuntiationes, & non vna: & similiter sermo noster, tunica non est alba, significat super duas negationes, quę sunt sermo noster, equus non est albus, & homo nõ est albus: & illud quidem est ita, propterea quia fuit dictio æquiuoca, quæ est sermo noster tunica: & propter hoc enũtiatio, cuius subiectũ, aut prędicatũ, aut ambo simul est nomẽ æquiuocum, non est vna: sed enuntiationes sunt multę, quarum numerus est numerus intentionũ, quas significant nomen æquiuocũ: & cũ hoc sit ita: ergo oppositarum, quæ erũt ex huiusmodi enuntiationibus nominum ęquiuocorũ, scilicet contradictoriarum, & singulariũ nõ oportet vt sit vna duarum vera, & altera falsa: & dicetur in eo q̃ veniet post, quãdo erunt enuntiationes, quarũ subiectũ, & prædicatũ est pluriũ intentionũ, enuntiatio vna: & quando nõ erunt. Sic ergo oportet q̃ tres dispositiones conditionẽtur in oppositis: & tunc inueniuntur, sicut disposuimus: vna quarum est, q̃ sit prædicatũ & subiectũ in ambabus, vnum ex omnibus partibus, nõ q̃ sit acceptũ in vna earum scđm vnã partem, & in alia præter illã partem. Et secunda est, vt sit affirmatio in ambabus vna & negatio vna. Et tertia est vt ponatur oppositũ affirmationi vni negatio vna. Ergo iam ostensum est ex hoc, qñ erunt oppositæ, & quot sunt modi oppositarum, & qualis est earum dispositio in oppositione.

Numerus enũtiationũ æquiuocarũ est scđm materiam intentionũ, quas significat nomen æquiuocum.

B

Cõditiones tres ad veras opposi-tiones.

De futuris contingentibus. Cap. VI.

IN iis ergo, quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem, vel negationem veram esse, vel falsam. In vniuersalibus quidem vniuersaliter, semper hanc quidem verã, illam verò falsam esse: & in his, quæ singularia sunt (quẽadmodum dictum est) in iis verò, quę in vniuersalibus non vniuersaliter dicuntur, non necesse est. dictum est autem & de his. In singularibus uerò, & futuris, non similiter. Nam, si omnis affirmatio, & negatio vera, uel falsa est: & omne necesse est esse, uel non esse: quare si hic dicat futurũ esse aliquid, ille verò non futurũ dicat hoc ipsum: manifestum est qm̃ necesse est verum dicere alterũ ipsorum, si omnis affirmatio, vel negatio uera, uel falsa est: vtraq;.n. non erunt simul in talibus. Nã, si verũ est dicere, qm̃ albũ, vel nõ albũ: necesse est esse albũ, vel non albũ. Et si est album, vel non albũ: uerũ erat affirmare, uel negare. Et si nõ est, falsum dicit: et si falsũ dicit, nõ est: quare necesse est aut affirmationẽ, aut negationẽ uerã esse, vel falsam. Nihil igitur neque est, neq; fit, nec à fortuna, nec utrumlibet, neq; erit, neq; nõ erit: sed ex necessitate omnia & nõ utrumlibet. Aut.n. qui dicit, verus est: aut qui negat. Similiter.n. uel fieret, uel non fieret: vtrumlibet.n. nihil magis sic, vel non sic se habet, vel habebit. Amplius autem, si est album nũc, verum erat dicere prius, quoniam erit album. Quare semper fuit verum dicere quodlibet eorum, quæ facta sunt, quod est, uel erit. Si autem semper verum fuit dicere, qm̃ est, vel erit: non potest

Regula 1

Regula 2

C

hoc non esse, vel non futurum esse. Quod autem non potest non fieri, D impossibile est non fieri. Et quod impossibile est non fieri, necesse est fieri. Omnia igitur, quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur utrũ libet neq; à fortuna erit: nam, si à fortuna, non ex necessitate. At vero nec quoniam neutrum verum est, dicere contingit: vt quoniam neq; erit, neq; non erit. Primum enim, cum sit affirmatio falsa: negatio nõ uera erit. Et cũ hæc falsa sit, contingit affirmationẽ non veram esse. Ad hæc, si uerum sit dicere quoniam albu m est, & magnum: oportet esse utrunq;. Si uerò erit cras, oportet fore cras. Si aũt neq; erit, neq; non erit cras, non erit utrunlibet : ut est nauale bellũ. oporteret.n. neque fieri nauale bellum, neq; non fieri. Quæ ergo contingunt in conuenientia hæc sunt, & hiusmodi alia: si omnis affirmationis, & negationis, uel in iis, quę in uniuersalibus dicuntur ut uniuersaliter, uel in iis, quæ sunt singularia, necesse est oppositarum, hanc quidem uerã esse, illã uero falsam. Nihil aũt utrunlibet contingit esse in iis, quæ sunt: sed oĩa esse, & fieri ex necessitate. Quare neq; consultare oportebit, neq; negotiari: quoniam si hoc, quidem facimus, erit hoc: si uero non hoc, non erit hoc. Nihil.n. prohibet, & in annũ decies millesimũ, hunc quidem dicere hoc futurum esse: illum uero non dicere. Quare ex necessitate erit quodlibet eorũ qđ uerũ erat dicere tunc. At uerò nec hoc differt, si aliqui dixerint contradictionem, uel non dixerint. Manifestum.n. ꝙ sic se habent res, etiam si non hic quidem affirmauerit quid, ille uerò negauerit. Non.n ꝓpter negare, uel affirmare, erit, uel non erit, nec in decies millesimum annum, magis quã in quantolibet tpe. Quare, si in omni tẽpore sic se habebat, ut alterũ uere diceretur: necesse erat hoc fieri. Et unumquodq; eorum, quæ fiunt, sic se habebat, ut ex necessitate fieret. Si n. uere dixit quis qđ erit, nõ potest non fieri. Et quod factum est, uerum erat dicere semper, qñ erit. Si quidem hęc impossibilia sunt: uidemus.n. esse futurorum principium, et ab eo quod consultamus, atq; aliquid agimus: & quoniam est omnino in iis, quæ non semper actu sunt, esse possibile, & non esse similiter: in quibus utrunq; contingit, & esse, & non esse. Quare & fieri, & non fieri, & multa nobis manifesta sunt sic se habentia: ut qñ hanc uestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur. Similiter autem & non incidi possibile est: non n. esset eam prius exteri, nisi possibile esset nõ incidi: quare & in aliis generationibus, quæ secundum huiusmodi potentiam dicuntur. Manifestũ igitur est, quoniam non omnia ex necessitate uel sunt, uel fiunt, Sed alia quidem utrunlibet: & nihil magis uel affirmatio, uel negatio uera. Alia uerò magis quidem in pluribus alterũ: sed contingit fieri & alterum, alterum uero minime. Igitur esse quod est, qñ est, & non esse quod non est, quando non est, necesse est: sed non omne qđ est, necesse est esse, nec quod non est, necesse est non esse. Non.n. idem est, omne qđ est, necessario esse, qñ est: & simpliciter ex necessitate esse. Similiter aũt

Non ꝓpter affirmare, vel negare, erit aliquod verũ vel falsum.

A & in eo qđ non est. Et in contradictione eadem ratio est. Esse quidē, vel non esse omne necesse est: & futurū esse, vel non: non tamen diuidentē, dicere alterū necessarium. Dico aūt ut necesse est futurum esse bellum nauale cras, uel non futurū esse. Sed nō futurum esse cras bellum nauale, necesse est, uel non futurum esse: futurum aūt esse uel nō esse, necesse est. Quare cum similiter orationes ueræ sint, quemadmodū & res: manifestum est quoniā quęcunq; sic se habet, ut utrunlibet sint, & cōtraria cōtingant, necesse est similiter se habere & cōtradictionē: qđ contingit in iis, quæ non semper sunt, uel non semp nō sunt.

Conclusio.

Horum.n. necesse est alteram partem contradictionis ueram esse, vel falsam: non tamen hanc, uel illā, sed utrūlibet: & magis quidem ueram alteram, non tamen iam ueram, uel falsam. Quare manifestū est quoniā non est necesse omnis affirmationis, uel negationis oppositarū, hanc quidem ueram, illam autem falsam esse: non.n. quemadmodum in iis, quæ sunt sic se habent & in iis, quę non sunt quidem, B possibilibus tamē esse, uel non esse, uel quemadmodū dictum est.

ET dicimus quod harum oppositarum, quæ diuidunt verum & falsum semper in omnibus materiis, sunt singulares, & contradictoriæ in rebus quidem in uentis in tempore præsenti, & inuentis in præterito. oportet ergo de necessitate quod sit diuisio ipsarum inter verum & falsum, ita vt sit vna duarum in seipsa vera & altera falsa: siue æqualiter sciamus verā a falsa, siue non sciamus: & illud est, quia esse Petrum inuentum nunc, aut non inuentū, manifestū est p se quod vnus horum sermonum de necessitate est verus, & alter est falsus, siue cōplete sciamus veritatem & falsitatem, aut non, cum sit completæ inuentionis in seipso. Et similiter est res in rebus præteritis, & in rebus necessariis, in quibus non condirionatur in inuentione earum tempus: sed rerum quidem inuentarum in tempore futuro, quę sunt res possibiles, non est diuisio in verum & falsum secundum complementum in seipsis: & illud est, quod res in huiusmodi oppositis in hac materia non euadunt a diuisione vt sint diuisę in veritatem & falsitatem, aut non: & si sunt diuisę in veritatem aut falsitatem, illud est secundum complementum, aut præter complementū: & si sint non diuisę in verum & falsum, aut sunt quidem ambæ compositæ, verę simul aut falsæ simul, aut inuenitur in amba bus vtrunq; simul. Si ergo omnis affirmatio & negatio diuidit verum a falso se- C cundum complementum in se, opportet in omni re ꝙ sit inuenta, aut non inuenta: oportet ergo secundum hoc, ꝙ cum dicit homo de re aliqua de rebus futuris ꝙ erit, & dicit alius quod non erit, quod sit vnus duorum sermonum verus, & alter falsus: & illud est, quia non est possibile vt inueniantur duæ res simul, scilicet esse & non esse: & est quidem natura inuenti entis sequens sermonem verū, & sermo verus sequens ipsum: qm̄, si dicit homo de re quedam ꝙ est alba, & est veridicus, oportet ꝙ extra aīam res sit alba: & si est falsus, oportet ꝙ sit non alba: & si est sermo noster qđ ipsa non est alba, & est verus, oportet ꝙ sit extra aīam non alba: & si est falsus, oportet vt sit extra aīam alba, & similiter est con uersum huius. & est, quia si res est extra aīam alba, oportet ꝙ sit sermo verus de eo, ꝙ est alba, & falsus ꝙ non alba: & si est res extra aīam non alba, sermo verus in ipsa est, ꝙ non est alba, & falsus quod est alba. ergo, si affirmatio & negatio separant verum a falso in rebus futuris, dicendo ꝙ vna earū sit perfectę in uentionis in se. ergo & res futuræ necessarię sunt inuentione earum. Et nō erit hoc aliquid inuentum p accn̄s, & præter causam completā, & non inuenietur aliquid, de quo dicatur vt sit possibile ꝙ sit, & ꝙ non sit, sed erit esse rei, & non esse necessario: & illud est necessarium ex sermone veri & falsi in vna oppositarum cōpleto in se: & illud est, quia non transit vt exeat ex ipsis ad inuentionem

Veritas in oppositionibus de futuro.

illud, qđ non est verum, ex affirmatione sit aut negatione: quia, si transit illud, non est verum in vna oppositarum perfectę inuentionis in se: &, quū nō sit verum in vna oppositarum perfectę inuentionis in se, erit possibile esse rei, & non esse eius secundum exemplum vnum: ꝙ quemadmodum, cum est possibile esse rei, aut non esse eius super exemplum vnum, non erit verum & falsum, in oppositis dictis de eis perfectæ inuentionis in se, & non erit res in affirmatione magis quam in negatione, neq; in negatione magis quam ipsa sit in affirmatione. & nō fit sic propter affirmantem illa, neq; propter negantem. Et opus est secundū hoc, si sit aliquid ex rebus album in aliquo tempore, ꝙ sit sermo in eo, prius quā sit album, sermo verus & necessarius, & similiter erit sermo in omni re futura, antequam sit, ꝙ erit sermo verus, quemadmodum est in ea in instāti sui esse, donec sit veritas sermonis ꝙ ipsum est inuentum in inuento pñti, sicut veritas sermonis ꝙ ipsum erit in futuro. ergo, cum sit illud ita, non est possibile, in re possibili, quę est non inuentum nunc, vt dicatur in ea ꝙ inuenietur, & ꝙ non inuenietur: & illud, qđ est non possibile quin inueniatur, impossibile est ꝙ non inueniatur: & illud, ꝙ impossibile est quin inueniatur, oportet ꝙ inueniatur: & qđ oportet, est necessarium in essentia. oīa ergo sunt necessariæ inuentionis. Cum ergo sit ita, non est hoc aliquid, ꝙ renouetur per accidens, neq; aliquid paratum vt sit, & nō sit. & illud est, quia illud, quod renouatur per accidens, est secundū hanc dispositionem. s. quia esse eius non est opportunum necessarium, quemadmodum in cuius esse: aut est non esse oportunum de necessitate, & non renouatur per accidens, & etiam non transit vt dicamus ꝙ affirmatio & negatio aggregentur in rebus futuris, donec sint verę simul, & non auferuntur ab eis, donec sint ambæ falsæ simul, verbi gratia. vt sit sermo noster in aliquo, quod est possibile, vt sit, & sermo noster impossibile ꝙ sit, sint veri simul aut falsi simul: qm̄, si essent falsi simul, sequeretur ex hoc ꝙ non sint contradictoriæ diuidentes verum a falso in omnibus rebus: & hoc est, cuius contrarium iam ostensum est: & similiter sequitur, si sint ambo similiter veri, & erit quia sequitur, si fuerint ambo veri simul, vt sit aliquid inuentum, & priuatū simul, quod est impossibile: cum hoc, ꝙ auferetur etiam natura possibilis: & si essent ambo falsi, sequitur aliquid vt sit nō inuentum, neque priuatum. Et hoc est, quod sequitur ex impossibili, si posuerimus oppositas, quę diuidant verum a falso in omnibus materijs, diuidentes ea secundum complementum in rebus futuris, aut non diuidentes, sed sint verę simul aut falsę simul. Et est manifestum, ꝙ sequuntur repugnantiæ multæ ad sublationem naturę possibilis, & positionem nostram, ꝙ res futurę omnes sunt necessarię. Quarum prima est, quod destruitur cogitatio ad auferendum aliquid vt non cadat, aut donatus ad bonum venturum esse, quod apparet homini ꝙ si faciat illud, quod oportet, erit illud, quod oportet, & si non faciat quod oportet, non erit qđ oportet: & est tunc falsa credulitas corrupta, donec consequatur hoc ex repugnantia: quod, si videt homo aliquis in aliquo renouabili, & iudicat quod illud renouabitur in decem millibus annorum, verbi gratia, & incipiat in numeratione causarum affirmationis renouationis illius, & esse eius in hac distantia longa, si viuat in ea homo, & videat alius in hac distantia impossibilitatē renouationis eius, & speculetur in toto isto tempore in numeris causarū, quę prohibēt renouationē eius, erit actio vniuscuiusq; ipsorū inutilis & vana, & cogitatio cadens sine intentione: & illud est, quia verum ipsorum duorū in se oportet de necessitate vt sit inuentū, ęqualiter cogitet vnus ipsorum in disturbatione illius, & alius in essentia ipsius, aut nō cogitet aliquis ipsorum in illo: qm̄ oportet secūdum hoc, quod non sit voluntas causa renouationis alicuius rei, sed omnia currant cursu eorū per naturā, & secundū quod est eis ex vna duarum contradictoriarum, & non, si nō videns videt in inuentione rei ex illo, aut prohibeat in inuentione ipsius, & erit iudiciū illius, qui vidit in decem millibus annorum iudicium illius, qui videt in ea tempore paruo, quodcunq; sit tēpus. Sed erit iudicium eius, iudicium illius, qui non videt in ea penitus: & hęc omnia sunt in fine repugnantię, & diuersa ab eo, in quo creati sumus: & illud est, quod nos videmus quod hęc sunt res renouationis, quarum principium est cogitatio, & acceptio desiderii ad ipsa, Iam apparet etiam in rebus,

Si omnia futura essent, necessaria sequerent hęc incōmoda.

A quę fiunt, φ in eis sunt res, quę secundum suam naturam sunt aptę, vt sit ex eis aliquid, & suum oppositum ęqualiter, scilicet φ est possibile vt φ sint ex eis res, aut non sint secundum ęqualitatem: & hoc ex parte agentis & recipientis simul. Et exemplum illius est, quia possibile est vt vestis dilanietur, scilicet antequã præueniat ei inueteratio, & iam possibile est in ea φ non dilanietur, sed inueteretur: & illud est, qđ possibile est harum duarum inuentionum in veste secundum ęqualitatem ex parte agentis & recipientis: & similiter currit res in omnibus rebus generatis in hac materia, in quibus est hęc species possibilitatis & potentię. Et cum sit hoc ita, manifestum est φ non sunt oẽs res necessarię, sed apparet φ res sunt duobus modis, aut necessarię, aut possibiles: & possibiles sunt tribus modis: aut possibiles secundum ęqualitatẽ, in quibus non est inuentio rei dignior priuatione eius, neq; priuatio est dignior inuentione ipsius: aut sunt possibiles secundum plurimum, & sunt in quibus est vnum oppositorum dignius vt sit, quã secundum in inuentione, & erit renouatio secundi secundum minus: & huius generis inueniuntur duæ species simul ex possibili, scilicet quę est secundum plus, & quæ est secundum minus: & necessariarum quidem sunt necessarię absolutę, & sunt illæ res inuentæ semper, aut priuatæ semper: & necessarię non absolutæ, & sunt res inuentæ necessario in tempore, quo est earum essentia, aut res, quarum priuatio est necessaria in tempore, quo sunt priuatæ: & istę

Possibile tripliciter.

B sunt duorum modorum: aut res, quarum prædicata sunt necessarię inuentionis in suis subiectis, dum durãt subiecta earum inuenta, verbi gratia, inuentio rationis homini cuidã, cum inuenitur ille homo: aut res priuatę, dum durant subiecta earum non inuenta: & res quidem inuentæ dum durant ipsę inuentę, verbi gratia, inuentio hominis, dum durat inuentus: & cum sint hę diuisiones vere inuenti: & oportet vt sit par modus negationis & affirmationis ad verũ & falsum cõuictus, & φ est inuentum extra animam. Manifestum est ergo φ propositiones de futuro, quæ separant verum a falso in omnibus materijs, ipsę quidem diuidũt verum a falso in modis rerũ necessariarum secundum complementum in se. s. super hoc, φ sermo verus illorum duorum & falsus completur in se extra animã & si nõ compleatur nobis scientia ipsorum, & ignoremus quomodo sit res in eo, sed in materia quidem contingenti in rebus futuris, φ ipsę diuidunt verum a falso: & illud est, quia oportet vt inueniatur vna duarum contradictoriarum in futurum vera, sed non determinate in se verum, sed secundum φ sunt in natura ipsarum in priuatione determinationis, sic sunt ipsę apud nos: & propter hoc non est possibile vt determinetur in hoc genere scientia, cum ipsa sit res ignota. vnde possibile, quod est secundum plus, & non ad utrumlibet, vna quidem oppositarum dignior est φ sit vera quam secunda: cũ sit essentia eius dignior, quam nõ essentia: & in hoc genere possibile est, vt compleatur scientia in renouatione renouandi ante ipsius renouationem, de cuius proprietate est vt renouetur secun-

C dum plus. Coprehendit ergo omnia opposita, de quorum duorum proprietate est, vt diuidant verum a falso in rebus futuris in materia contingenti, non secundum complementum, sed in contigenti quidem illo, quod est secundum ęqualitatem, non est vnum oppositorum dignius vt sit verum, quam aliud, sed in eo, quod est possibile secundum plus, vnum quidem oppositorum dignius est vt sit verũ quã aliud: & in contingenti quidem secundum minus vt sit falsum, vnum oppositorum dignius est quam secundum. Iam ergo manifestum est ex hoc, quomodo diuidunt opposita verum & falsum in omnibus rebus, & illud in eis, de quarum proprietate est vt diuidant verum a falso semper, & ipsa sunt contradictoria, & singularia.

Liber primus Perihermenias
cum Auer. Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIHERMENIAS LIBER SECVNDVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri secundum Auer.

Residuum. 2. diff. a cap. 1. vsq; ad cap. 3. & loquitur de prædicatis infinitis, & coniunctis.
3. diff. continet cap. 3. & ratiocinatur de modalibus.
4. diff. cap. 4. et eo explicat, quæ enunciationes aptius contrariæ dicātur.

De enunciationibus infinitis. *Cap. I.*

Conclusio.

QVoniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans: hoc autem vel nomen est, vel innominatum: vnum autem oportet esse, & de vno id, quod est in affirmatione (nomen autem dictum est, & innominatum prius) nō homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum, vnum enim significat aliquo modo, infinitum nomen: quemadmodum & non sanatur, non verbum, sed infinitum verbum erit omnis affirmatio, & negatio vel ex nomine, & uebo, vel ex infinito nomine, & verbo. Præter verbum autem nulla affirmatio, vel negatio est. Est enim, vel fuit, vel erit, vel fit vel quęcunq; alia huiusmodi verba, ex iis sunt, quæ posita sunt: consignificant enim tempus. Quare prima est affirmatio & negatio, est homo, non est homo: deinde est non homo, non est non homo. Rursus est omnis homo, non est omnis homo: est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in iis (quæ extrinsecus) temporibus eadem ratio est. Quando autē, est, tertium adiacens prędicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Dico aūt, vt est iustus homo. est tertiū: dico adiacere nomē, vel verbum in affirmatione. Quare ob id ipsum quatuor erunt illæ, quarum duę quidem ad affirmationem & negationem se habebunt secundum consequentiam vt priuationes: duæ vero minime. Dico aūt quoniam est, aut iusto adiacebit, aut iniusto: quare etiam negatio: quatuor igitur erunt. Intelligimus uero quod dicitur ex iis, quæ subscripta sunt.

Est, secundū adiacēs est, cū preter ipsum aliud p̄dicatum nō est: vt homo est.

Sectio tertia secūdū Græcos.

Tertiū adiacens est, cū præter ipsū aliud apponitur, vt homo est aīal.

Simplices.

A. antecedens.
C. Consequens.

A Homo iustus est. C Homo iustus non est.

Priuatoriæ.

C Homo iniustus non est. A Homo iniustus est.

Infinitæ.

C Homo non iustus non est. A Homo non iustus est.

Vniuersales & particulares affirmationes & negationes.

Simplices.

A Simplices.

A Omnis homo est iustus. C Non omnis homo est iustus.

Infinitæ.

C Non oīs homo est nō iustus. A Omnis homo est non iustus

Est iustus homo: huius negatio est, non est iustus homo. Est non iustus homo: huius negatio est, non est nō iustus homo. Est.n. hoc in loco, & nō est, iusto & non iusto adiacet Hæc igitur, quemadmodum in resolutoriis dictum est, sic sunt disposita. Similiter autem se habebunt & si vniuersalis nominis sit affirmatio: vt omnis est homo iustus: negatio, non omnis est homo iustus: omnis est homo non iustus: non omnis est homo nō iustus. Sed nō similiter angulares veras esse contingit Contingit autem aliquādo: hæ igitur duæ oppositæ sunt. Aliæ autem duæ ad non homo, quasi subiectum aliquod additum: vt est iustus non homo, non est iustus non homo: est non iustus non homo, non est non iustus non homo. Plures autem his non erunt oppositiones. Hæc autem extra illas, ipsæ secundum se erunt, vt nomine vtentes eo, quod est nō homo. In quibus verò, est, non conuenit, vt in eo quod est sanum esse, & ambulare: in iis idem facit sic positū, ac si est adderetur: vt est, sanus est omnis homo, non sanus est omnis homo: sanus est omnis non homo, non sanus est omnis non homo. Non enim dicendum est, non omnis homo, sed, non, negationem ad id, quod est homo addendum est: omnis enim, non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter. Manifestum est autem ex eo, quod est sanatur homo, non sanatur homo: sanatur non homo, non sanatur non homo. Hęc enim ab illis differunt, eo quòd vniuersaliter nō sunt: quare omnis, vel nullus nihil aliud consignificat quàm vniuersaliter de nomine vel affirmationem, vel negationē: ergo & reliqua eadem oportet apponi. Quoniam verò contraria est negatio ei, quæ est, omne est animal iustum, illa, quæ significat, quoniam nullum est animal iustum: hæ quidem manifestum est, quoniam nunquam erunt neque veræ simul, neq; in eodem. His verò oppositæ, erunt aliquando: vt, non omne animal iustum est, & est aliquod animal iustum. sequuntur verò & hæ, eam quidem quæ est, omnis est homo non iustus, hæc, nullus homo est iustus: illam verò quæ est, aliquis est homo iustus, opposita, quoniam non omnis homo est non iustus, necesse est enim aliquem esse. Manifestum est autem etiam quoniam in singularibus si verum est interrogatum negare, quoniam & affirmare verū est: vt, putasne Socrates sapiens est? non. Socrates igitur est non sapiens. In vniuersalibus verò non est vera, quæ similiter dicitur: vera autem negatio est: vt, putasne omnis homo sapiens est? non: omnis igitur homo non sapiens est: hoc enim falsum est, sed non igitur omnis homo sapiens est, verum est. Hæc enim opposita est, illa verò contraria. Illæ verò secundum infinita contra iacentes nomina & verba (vt in eo quod est non homo, vel non iustus) quasi negationes

Enunciationes de prędicato īfinito.

In fine primi priorum.

Regula 1.

Enunciationes de subiecto infinito.

Regula 2.

Dictio non, cui addēda.

Regula 3.

Regula 4.

B

C

sine nomine & verbo esse videbuntur, sed non sunt. Semper enim vel veram, vel falsam esse necesse est negationem. qui verò, non homo dixit, nihil magis quàm qui dixit homo, sed etiam minus, verus vel falsus fuit, si non aliquid addatur. Significat autem, est omnis non homo iustus, nulli illarum idem: nec huic opposita, quæ est, non est omnis non homo iustus: ea verò quę est omnis non iustus non homo est, illi quæ est, nullus est iustus non homo, idem significat. Trãsposita verò nomina, & verba idem significant: vt est albus homo, & est homo albus. Nam si hoc non est, eiusdem multæ erunt negationes: sed ostensum est quoniam vna vnius est. Eius enim quæ est, est albus homo: negatio est, non est albus homo: eius autem quæ est, est homo albus, si non eadem est ei, quæ est, est albus homo: erit negatio, vel ea quæ est, non est non homo albus, vel ea quæ est, non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius, quæ est, est non homo albus, altera verò eius, quæ est, est albus homo. quare erunt duę vnius. Quoniam igitur transposito nomine & verbo eadem fit affirmatio, & negatio, manifestum est.

Regula 5.

Vni vna ꝓpositio contraria.

De numero, & consequentia enunciationum infinitarum.

ET POSTQVAM enunciationum, quædam sunt binariæ, & sunt illæ, quarum prædicatum est verbum: & quædam trinariæ, & sunt illæ, quarum prædicatum est nomen: nominantur quidem illæ, quarum prædicatum est verbum, binariæ, quia compositæ ex prædicato, & subiecto sunt tantum: & nominantur illæ, quarum prædicatum est nomen, trinariæ, quia sunt cõpositæ ex subiecto & verbo coniunctiuo, & prædicato: & est nomen & verbum, ex quibus componuntur enuntiationes, aut ex determinato, aut non determinato *. Manifestum est ergo, quod omnis enunciatio binaria est composita, aut ex nomine finito, id est terminato, & verbo finito: sicut sermo noster, homo inuenitur. aut ex nomine infinito, & verbo infinito: sicut est sermo noster, non homo inuenitur. aut ex nomine finito, & verbo infinito: sicut sermo noster, homo non inuenitur: aut ex nomine infinito, & verbo finito: sicut sermo noster, non homo inuenitur. Verum verbum infinitum, non currit consuetudo, vt ponatur in similibus his enũciationibus, scilicet binarijs: & illud est, quia non discernitur in eis locus partis negatiuæ & partis declinationis, cum sit locus partis negatiuæ in ipsis idem locus partis declinationis: & propter hoc non inueniť in linguis, in quibus aguntur declinatæ, enunciatio binaria, in qua sit verbum infinitum: & propter hoc cadunt ex modis istis enunciationum quatuor duo modi. modus, in quo est prædicatum & subiectum infinitum. & modus, in quo prædicatum est infinitum *, & remanent duo modi: erunt ergo oppositiones, quæ sunt in eis duæ, & propositiones quatuor: cũ ergo multiplicauerimus huiusmodi duas combinationes oppositionum in sex paria oppositionum præcedentium, erunt oppositiones in enunciationibus binarijs duodecim, & enunciationes vigintiquatuor. & quia in vnaquaque enunciationum binariarum, aut est verbum significans cum tempore præsenti, aut futuro, aut præterito: cum ergo multiplicauerimus hæc tria in vigintiquatuor enunciationes, erunt enunciationes inuentæ in isto genere septuaginta & duæ enunciationes, & erunt oppositiones trigintasex. Si ergo multiplicauerimus eas in tres materias, quæ sunt contingens, & necessaria, & impossibilis, erunt propositiones aggregatæ ex eis ducente & sexdecim. Sed enunciationes quidem trinariæ sunt duplum enunciationum binariarum, & oppositiones ea-

Enunciatio duplex, binaria, & trinaria.

*A l. seu declinata, aut non declinata.

Enunciatio binaria duplex, finita, & infinita.

*a.l. modus, ĩ quo est nomen prędicati & subiecti infinitũ: & modus, ĩquo est nomẽ ꝓdicati infinitum. et subiecti finitum.

A rum sunt duplum oppositionum ipsarum: & illud est, quia proueniunt ex mo dis quatuor oppositionum, scilicet, modus in quo erit nomen subiecti & nomen prædicati finitum, & est quæ scitur per simplicem, sicut sermo noster, homo inuenitur iustus, homo non inuenitur iustus. & modus, in quo erunt ambo nomina infinita, sicut sermo noster, non homo inuenitur non iustus, non homo non inuenitur non iustus: & duo modi reliqui, scilicet quorum vnus est finitus, & alius infinitus: & illud est, vt sit subiectum, aut prædicatum, & eorum oppositi. Et enunciationes trinariæ, quarum subiectum est nomen finitum & prædicatum eorum, aut nomen finitum aut infinitum cum componuntur cum ipsarum oppositis in figura habente quatuor latera, & ponuntur oppositæ ipsarum super duo latera in latitudine tabulæ*, & non oppositæ super duo latera, quæ sunt in longitudine tabulæ, ita vt sit affirmatiua simplex cum negatiua declinata super latus vnum, & negatiua simplex cum affirmatiua declinata super latus vnum, etiam inuenitur dispositio enunciationum declinatarum cum simplicibus in consecutione, sicut dispositio enunciationum priuatiuarũ cum simplicibus in consecutione & non inuenitur dispositio priuatiuarũ ex declinatis, sicut dispositio declinatarum ex simplicibus, & est in omnibus modis oppositionum sex. Et volo in enunciationibus priuatiuis hic enunciationes, quarum prædicatum significet priuationem, cuius præcessit descriptio, sicut sermo noster, homo est ignorans: aut significat ignobilius duorum contrariorum, vt sermo noster, homo est iniquus. Consideremus ergo de hoc primo in indefinitis, & ponamus eas in figura habente quatuor latera sicut conditionauimus, & ponamus etiam priuatiua sibi sub declinatis, sicut si posuimus declinatas cum simplicibus, & illud vt addamus figuræ habenti quatuor latera figuram aliam cõfiguratam primæ figuræ in vno laterum ipsius, Verbi gratia, quia nos ponemus figuram a, b, g, d, & ponamus figuram eis continuam, g, d, e, z, & ponamus latus, a, b, affirmatiuam simplicem, & oppositam eius, quæ sunt, homo inuenitur iustus, homo non inuenitur iustus: & super latus g, d, negatiuam declinatam, & eius oppositam, quæ sunt, homo non inuenitur non iustus, homo inuenitur non iustus: & super latus e, z, negatiuam priuatiuam, & eius oppositam, quæ sunt, homo non inuenitur iniustus, homo inuenitur iniustus. Cum ergo considerantur hæ enunciationes secundum hanc positionem, inueniuntur illæ, quæ sunt super latera ipsius in latitudine lineæ non consequentes, quia sunt oppositæ. Iamque sciuisti in eo, quod præcessit, dispositiones ipsarum in oppositione: & cum consideratur id, quod est super latus ipsius in longitudine tabulæ, inuenitur negatiua declinata consequens in veritate affirmatiuam simplicem, & non conuertitur res in eis. & illud est, quia cum verus est sermo noster, homo inuenitur iustus, verum est dictum nostrum, homo non inuenitur non iustus: & hoc, quia iustus non est non iustus. & non sequitur cum verum est dicere homo non inuenitur non iustus, vt sit verum dictum nostrum, homo inuenitur iustus, quia dictum nostrum, homo non inuenitur non iustus, est verum de homine iusto, & de homine non disposito per iustitiam, neque per iniustitiam, qui est paruulus, & de homine non ciuili. ergo negatiua declinata communioris est veritatis quam affirmatiua simplex: propterea quia ipsa est vera de tribus, & affirmatiua simplex de vno: sed cum inuenitur commune, non sequitur vt inueniatur proprium: sicut sequitur ex inuentione proprij inuentio communis, verbi gratia, animal & homo. homo nanque cum inuenitur, inuenitur animal, sed non sequitur vt cum inuenitur animal, inueniatur homo. Et negatiua quidem simplex cum affirmatiua declinata inuenitur in veritate per conuersum huius, scilicet quod negatiua simplex sequitur affirmatiuam declinatam, & non conuertitur: & illud est, quia negatiua simplex communioris est veritatis quam affirmatiua declinata, cum sit dictum nostrum, homo non inuenitur iustus, verum est de crudeli, & de homine, qui non est iustus neq; iniustus, ut de eo, qui nõ est ciuilis, aut de paruulo:

*a. l. laminea.

Negatiua infinita est cõmunior quã affirmatiua simplex.

Negatiua finita cõior ẽ affirmatiua infinita.

sed dictum nostrum, homo inuenitur non iustus, verum est de iniusto tantum: D propterea quia dictum nostrum, non iustus, significat priuationem, & priuatio est ablatio alicuius rei ab eo, de cuius proprietate est vt inueniatur in eo tempore illo, de cuius proprietate est vt inueniatur ei in illo, sicut definitum est prius. ergo affirmatiua declinata verificatur per vnum, & negatiua simplex p tria. Sed cum consideratur consequentia ipsarum in falsitate, inuenitur res secundum conuersum huius, scilicet quod affirmatiua simplex sequitur ex negatiua declinata: & illud est, quia negatiua declinata est magis propria in falsitate quam affirmatiua simplex: quoniam dictum nostrum, homo inuenitur iustus, est falsum de iniusto, & de homine, qui non est iustus neque iniustus: sed dictum nostrum, homo non inuenitur non iustus, est falsum de iniusto tantum. Et similiter, cum ponitur dispositio in consequentia negatiuæ simplicis cum affirmatiua declinata in falsitate, econuerso consequentiæ ipsarum in veritate, scilicet consequens in eis reddit antecedens*: & cum consideratur priuatiua cum simplicibus in hac consequentia, inuenitur dispositio ipsarum in vero & falso, sicut dispositio declinatæ cum simplici. Verum quidem illæ, quæ sunt super diametrũ, a, d, sunt contrariæ ex parte materierum*: & tu scies dispositionem ipsarum in eo quod est futurum: & cum componũtur reliqui modi oppositarum hac dispositione, inuenitur dispositio vna ipsarum in consequentia dispositio vna. s. contradictoriarum, & singularium, & contrariarum, & subcontrariarum. sed dispositio quidem illarum, quæ sunt super diametris in modicum diuersificantur: & E illud, quod ipsarum quędam sunt possibile vt sint veræ ambæ simul, & ipsarum quædam, quæ, possibile est, vt sint ambæ falsæ simul. & Arist. non rememorat istarum, nisi illarum, quarum rememorati sumus tm̃. & reseruauit eas ad librum syllogismi. Et canon cõis in scientia harum cõsequentiarum est, ꝙ oẽs propositiones istarum conuenientes in quantitate, quæ est signum, & diuersificantur in qualitate, quæ est negatio & affirmatio, sunt consequentes se, s. quod communius ipsarum sequitur proprium: sed illæ quidem, in quibus consequentia non valet, sunt oppositæ secundum modum contrarietatis, & secundum modum cõtradictoriarum se habent, sicut dictum est. Et enunciationum trinariarum, cum accipitur subiectum per nomen infinitum, & prædicatum aliqñ per nomen finitum, & aliqñ per nomen infinitum, renouantur in hoc genere simplices, & declinatæ affirmatiuæ & negatiuæ præter prædictas, & erũt simplices in eis, quarum prædicatum est nomen finitum, sicut fuit in modo primo simplicium, & declinatarum, quarum prædicatum est nomen infinitum. Et illud est, quoniam animaduertentia propositionis in esse ipsam simplicem aut declinatam, est ex parte prædicati, non ex parte subiecti: erit ergo simplex affirmatiua in hoc genere, sicut dictum, non homo inuenitur iustus, & eius negatiua, non homo non inuenitur iustus: & erit declinata ipsius affirmatiua, dictum nostrum, non homo F inuenitur non iustus, & erit negatiua, non homo non inuenitur nõ iustus: & est manifestum quod istæ duæ oppositæ, quæ renouantur in hoc genere trinariarũ, scilicet quarum subiectum est nomen infinitum, sunt præter oppositas, quæ renouantur in modo oppositarum, quarum subiectum est nomen finitum, quia subiectum istarum est priuatio subiecti illarum. Iamq; expositi sunt modi priuationis, quos significat nomen infinitum in alio loco: & isti modi enunciationum, cum fiunt negationes, non stabit pars negatiua loco literæ declinantis in eis, neq; iungitur vna earum compari suo, sed oportet ꝙ ordinetur particula negationis in eis, in habentibus signa cum signo. Sicut est dispositio in modo primo enunciationum trinariarum in indefinitis & singularibus cum verbo inuentionis: sed pars quidem declinans ordinatur in eis semper cum subiecto, donec sit quidem in enunciationibus simplicibus huius generis iterata pars negatiua bis: & hoc, cum signo in enunciationibus habentibus signum cum subiecto & cum verbo inuentionis in indefinitis & singularibus: sed in declinatis iteratur ter cum signo aut verbo inuentionis, secundo cum subiecto, & tertio cum prædicato, & non apponitur vna partium negationis in eis aliæ, verbi gratia, quia negatio nostri dicti, omnis non homo inuenitur non iustus, est dictum nostrum,

* A.l. cõsequẽtia.

* A.l. modorum.

Quãtitas & qualitas ꝓpositionis.

A non omnis non homo inuenitur non iustus: & illud per hoc, vt inueniamus in hoc dictionem negationis in tribus locis, non per hoc vt inueniamus eã in duobus locis, ita vt dicamus, non omnis homo inuenitur non iustus. & similiter est dispositio in binarijs, quæ sunt in hoc genere, scilicet in simplicibus ipsarum: quoniam iam diximus, quod nõ inuenitur ex eis declinata secundum significationes linguarum scitarum, quoniam pars negationis in hoc etiam oportet vt ordinetur in eis bis simul cum signo in habentibus signum, aut cum verbo ipso in singularibus & indefinitis, neque sufficit in vno eorum absque secundo, verbi gratia, quia quemadmodum negat dictum nostrum. omnis homo ambulat, & est cuius subiectum est nomen finitũ, dictum nostrum non omnis homo ambulat, similiter negat dictum nostrum. omnis non homo ambulat, dictum nostrum non omnis non homo ambulat, nõ dictum nostrum. non omnis homo ambulat, neque non omnis homo non ambulat: quoniam pars negationis non stabit loco literæ declinationis, neque pars declinationis stabit loco illius: cum vnaquæque ipsarum auferat ab enunciatione aliquid præter id, quod auferat alia. Et illud est, quia pars negationis in habentibus signum, aufert quidem iudicium vniuersale, quod continet signum vniuersale, & infert iudicium particularitatis, quod continet signum particulare: sed pars quidem declinationis aufert subiectum vniuersale, & non iudicium vniuersale: & illud est, quia signum B vniuersale coniunctum cum enunciatione non significat quod intentio subiecti est vniuersalis, vt auferat ablatio eius ablationem intentionis vniuersalis subiecti, sed significat quidem quod iudicium intentionis vniuersalis est vniuersale: & illud est manifestum in indefinitis: quoniam esse eas non habentes signa non est ex eo, quod facit non oportere vt sint intentiones subiecti in eis vniuersales: cum sit significatio dictionum super eas significatio vniuersalis, verbi gratia, homo est iustus, homo non est iustus: dictio enim homo habet intentionem vniuersalis, quamuis non coniungatur ei dictio omnis: & si esset dictio omnis, quæ significaret quod intentio vniuersalis esset, dictio homo non esset significans intentionem vniuersalem, nisi quando coniungeretur cum ea omnis: & propter hoc oportet vt coniungatur cum ea pars negationis in enunciationibus habentibus signum, quarum subiecta sunt nomina infinita, sequentes sint aut diuersæ cum signo *, & redeat, id est iteratur pars negatiua secundo cum subiecto: & si erunt declinatæ redeant tertio cum prædicato, & si erunt non declinatæ sufficit reditio eius cum subiecto. Iamque venient loca in materia contingenti, in quibus erit partis declinationis potentia, potentia partis negationis de diuisione veritatis, & venient loca, in quibus non sequitur id: & loca quidem, in quibus est potentia partis declinationis, potentia partis negatio-C nis est enunciationes singulares, cum sint subiecta ipsarum inuenta, & in tempore, de cuius proprietate est vt disponantur per habitum & priuationem oppositam, verbi gratia, quia cum petitur an sor. est iustus aut non iustus, & erit responsio in eo vera, quod non est iustus, & respondet respondens loco dicti nostri, quod ipse non est iustus, quod ipse est non iustus: quoniam potentia dicti nostri, hic non iustus est, est potentia dicti nostri, non est iustus: cum sit sortes inuentus, & in tempore, in quo aptus natus est vt sit iustus aut nõ iustus, (cum accidit quod inueniantur eo contradictiones prædictæ diuidentes verum a falso, sicut diuidimus ea per dictum nostrum. Sor. est iustus aut non iustus.) Iamq; possibile est in huiusmodi loco (sicut dicunt expositores) cum erit intentio quærentis, vt concedatur a respondente propositio affirmatiua, & responderit ei per negatiuam, vt accipiat loco ipsius declinatam, & proficiet in ea, cum posuerit eam in syllogismo, in loco, quo proficit ea affirmatiua non negatiua, sicut est minor in figura prima: quoniam minor cum est negatiua in figura prima, non proficit per eam in conclusione, sicut ostenditur in libro syllogismi. Iamq; prodest etiam quærenti hæc cautela, cum voluerit concludere neganti aliquid contradictorium; & quod exposuimus in hoc loco est sufficiens in intentione huius libri: sed locus quidem, in quo non est potentia partis declinationis, cum coniungitur cum habitu, potentia partis negatiuæ in diuisione veri & falsi est

* A. I. noĩa Ifinita, ita qd primo ponatur cum signo.

apud enunciationes vniuersales in hac materia: sicut, si quæratur omnis homo est sapiens, aut non omnis homo est sapiens? respondeatur loco dicti eius, non omnis homo est sapiens, omnis homo est non sapiens: & illud est, quia illud, quod opponitur dicto nostro, omnis homo est sapiens oppositione, qua separatur verum a falso, semper est dictum nostrum, non omnis homo est sapiēs, & non dictum nostrum omnis homo est non sapiens. cum sit dicti nostri sapiēs & non sapiens potentia, potentia contrariarum, quæ sunt dictum nostrum, omnis homo est sapiens, nullus homo est sapiens: & contrariæ sunt ambæ falsæ simul in hac materia, vt ostensum est prius. Et oppositio, quæ est inter nomen finitum, & nomen infinitum, & verbum finitum, & verbum infinitum, non est ex genere affirmationis & negationis: quoniam dictum non homo non significat in linguis, in quibus vtitantur huiusmodi nomina id, quod significat dictum nostrum, non est homo: quoniam dictum nostrum, non est homo, significat subiectum, a quo negatur humanitas, quamuis non sit euidens in hoc dicto. est ergo propter hoc sermo compositus, & similiter significat dictum nostrum, non est sanus: sed dictum nostrum non homo, & non sanus significat quidem negationem, cum dicitur absque coniunctione nominis, necnō verbi euidentis, sed significat dictum nostrum non homo priuationem humanitatis; & dictum nostrum non sanus priuationem sanitatis, quæ est intentio simplex, quam significat ægritudo. & apparet quod non est significatio eius significatio negationis eo, quod negatio vera aut falsa sit, sed dictum nostrum non homo, non est verum neque falsum: & illud est, quia cum est dictum nostrum, homo, non est verum neque falsum, donec coniungatur cum eo, quod significat habitum & formam inuentam, & dignius est vt sit dictum nostrum non homo, non significans verum aut falsum, cum non significat intentionem finitam, sed significat intentionem infinitam. Et enunciationum, quarum subiectum est nomen infinitum, inuenitur compositio simplicium ex ipsis, & declinatarum consequentium se, sicut dispositio simplicis cum declinata in enunciationibus, quarum subiectum est nomen finitum: & illud est, quod, omnis non homo inuenitur non iustus, quæ est declinata affirmatiua in hoc genere, significans id, quod significat dictum nostrum, non inuenitur aliquid ex eo, quod, non est homo iustus, quæ est negatiua simpliciter: & non est inter modum enunciationum, quarum subiectum est infinitum, & inter modum enunciationum, quarum subiectum est finitum, consequentia, neque oppositio. Et quum mutatur ex ordine nominis subiecti, & prædicati, aut verbi copulantis in enunciationibus trinariis, aut nomen subiecti, aut prædicati, aut verbi in binarijs, ita, vt præcedat ex eis, de cuius proprietate est vt inueniatur posterius, aut sequatur id, de cuius proprietate est vt inueniatur in eo ante, & vniuersaliter vt permutetur ordo ipsarum, & remaneat prædicatum in eis prædicatum, & subiectum subiectum, enunciatio remanet vna & eadem, seruata veritate, si fuerit vera, aut falsitate, si fuerit falsa. Exemplum illius est dictum nostrum, inuenitur homo iustus, inuenitur iustus homo: quoniam ista enunciatio est vna & eadem: & cum dicitur Sortes stat, & stat Sortes: quoniam nisi essent enunciationes, in quibus non diuersificantur nisi partes earum secundum prioritatem & posterioritatem enunciationes vnæ, sequeretur quod essent vni enunciationi plus vna negatione. Iamque manifestum est, quod non est vni affirmationi nisi vna negatio: & illud est, quia, si cum dicitur homo iustus inuenitur, iustus homo inuenitur, non essent enunciatio vna, sed enunciationes duæ diuersæ intentione, & est negatio dicti nostri inuenitur homo iustus, dictum nostrum non inuenitur homo iustus, & negatio dicti nostri inuenitur iustus homo, dictum nostrum. non inuenitur iustus homo: & manifestum est quod dictum nostrum, non inuenitur iustus homo, neget dictum nostrum, inuenitur iustus homo, sequitur vt inueniātur dicto nostro, inuenitur homo iustus, duæ negationes, quarum vna est dictum nostrum, non inuenitur homo iustus, & alia est, non inuenitur iustus homo: & est negatio enunciationis, quam posuimus esse diuersæ

In propositione de subiecto finito, & infinito nō est cōsequentia, neque oppositio.

A irtentionis a dicto nostro, inuenitur homo iustus, & est dictum nostrum, inuenitur iustus homo. Iamque manifestum est quod nomen, & verbum, quæ sunt partes enunciationis, cum mutatur ordo in dicto a consuetudine currente in illa lingua, scilicet ab ordine, qui est pulchrior, & remanet prædicatum prædicatum, & subiectum subiectum, quod remanet illa enunciatio eadem.

Quãdo no ia transposita non variant orationem.

De coniunctis, & diuisis enunciationibus. Cap. II.

Cõclusio 1.

AT VERO vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, nisi sit vnum aliquod, quod ex pluribus significatur, non est affirmatio, vel negatio vna. Dico autem vnum: non si vnum nomen positum sit, non sit autem vnum aliquid ex illis: vt homo est fortasse & animal, & bipes, & mansuetum, sed ex his vnum fit: ex albo autem, & homine, & ambulare non est vnum. Quare, nec si vnum aliquid de B his affirmet aliquis, erit affirmatio vna, sex vox quidem vna, affirmationes verò multæ: nec si de vno ista, sed similiter plures. Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, vel propositionis, vel alterius partis contradictionis, propositio verò contradictionis est vnius pars, non erit vna responsio ad hæc: neque enim interrogatio vna, nec si sit vera. Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestnm est, quod nec hoc ipsum, quid est, dialectica interrogatio est: oportet enim datum esse ex interrogatione eligere, vtram velit contradictionis partem enunciare: sed oportet interrogantem determinare: vtrum hoc sit homo, an non hoc. Quoniam verò hæc quidem prædicantur composita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur: alia verò nõ, quæ est differentia? De homine enim verum est dicere, & extra animal, & extra bipes: & hec vt vnum, & hominem, & album, & hæc vt vnum: sed non citharœdus est, & bonus, etiam citharœdus bonus.

8. Topic.

Quæstio 1.

C Si enim quoniam vtrunque verum, esse oportet simul vtrunq;, multa inconuenientia erunt. De homine enim & hominem verum est dicere, & album: quare & omne. rursus si album ipsum, & omne. quare erit homo albus, albus, & hoc in infinitũ. Et rursus musicus albus ambulans: & hæc eadẽ frequenter implicita in infinitũ. Amplius, Si Socrates, Socrates est, & homo & Socrates, Socrates homo: & si homo & bipes, erit homo bipes. Quoniam igitur si quis simpliciter dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia manifestum est. Quemadmodum autem ponendum est, nunc dicimus. Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunqe secundnm accidens dicuntur vel de eodẽ, vel alterum de altero: hæc non erunt vnum: vt homo albus est, & musicus: sed non est vnum album, & musicum: accidentia enim sunt vtraque eidem. Nec si album, musicum verum est dicere, tamen non erit album musicum vnum aliquid: secundum accidens enim album

Cõclusio 2. σκυτεύς ponitur Grece, quod cerdonem, & sutorem significat, nõ citharœdum.

Solutio.
Regula 1.

D

musicum· quare non erit album musicum vnum aliquid: quocirca nec citharœdus bonus simpliciter, sed animal bipes: non enim secūdum accidens. Amplius, Nec quæcunque insunt in altero: quare neque album frequenter, neq; homo, homo animal est vel bipes: insunt enim in homine animal, & bipes. Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter: vt aliquem hominem, hominem, aut aliquem album hominem, hominem album: non autem semper. Sed quando in adiecto quidem aliquid oppositorum inest, quod consequitur contradictio, non verum sed falsum est: vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non inest, verum. An etiam quando inest, semper non verum est, quando verò non inest, non semper verum est? vt Homerus est aliquid, vt poeta: est ne ergo, an non? secundum accidens enim prædicatur est, de Homero (quoniam enim est poeta) sed non secundum se prædicatur de Homero, ipsum est. Quare in quibuscunque prędicationibus neque contrarietas inest, si definitiones pro nominibus dicantur, & secundum se prædicantur, & non secundum accidens, & in his aliquid, & simpliciter verum erit dicere. Quod autem non est, quoniam opinabile est, non est verum dicere esse aliquid. Opinio enim eius est, non quod est, sed quoniam non est.

Regula 2.

Cōclusio 3.

Regula 3.

Quæstio 2.

Responsio.

Regula 4.

E

CVmq; affirmetur nomen vnum nominibus multis, aut affirmantur nomina multa nomini vni, aut negatur vnum nomen a nominibus multis, aut negantur nomina multa a nomine vno, non erit illa affirmatio affirmatio vna, neque illa negatio negatio vna: & similiter, cum affirmatur nomen vnum nomini vno, aut negatur de ipso, non est vna affirmatio, neque vna negatio, donec sit intentio, quam significat dictio illa vna, sicut dictum est in his, quæ præcesserunt, nisi fuerint illa nomina multa significantia vnam intentionem: & illud, vt sint illa nomina synonyma: & sunt, quorum vnum significat eandem intentionem cum alio: aut sit ꝙ significant nomina multa partes definitionis, aut descriptionis vnius, sicut est dictum nostrum, homo est animal, homo est rationale: quoniam aggregatum ex his duobus prædicatis est definitio hominis: & illud est, quoniam homo est animal rationale: & similiter etiam, si erit descriptio eius, verbi gratia, homo est animal, & homo est bipes: quoniam aggregatum est descriptio hominis, quæ est animal bipes: & dictio homo significat significatione aggregata, quod significat vnusquisque duorum sermonum. Si ergo erunt prædicata multa aggregatio, quorum non est vnum, non erit affirmatio eorum affirmatio vna, neque negatio eorū negatio vna. Et similiter, si erunt subiecta multa, de quibus prædicatur prædicatum vnum, non est illa affirmatio vna, neque negatio vna: & exemplum illius est prædicatio nostra de homine: quoniam ipse est albus, & quod ambulat: quoniam ista duo prædicantur cōiuncte de homine, & dicitur homo albus ambulat, non significat vnam intentionem, nisi per accidens: & dispositio in hoc est, sicut dispositio in prædicato, quod est dictio æquiuoca significans plus vna intentione: cum prædicatur de subiecto vno, & de omni subiecto, quod est dictio æquiuoca: cum prædicatur vnum prædicatum non significans intentionem vnam, scilicet quia sicut enunciatio, cuius prædicatum est nomen æquiuocum, non est enuntiatio vna, nec cuius subiectum est huiusmodi, est enunciatio vna, similiter est dispositio in enunciatione, in qua affirmantur intentiones multæ per nomina diuersa subiecto vni, aut illa, in qua affirmatur vnum prædicatum subiectis multis, quæ significantur per nomina diuersa, cum non erit vnum coniunctū ex illis prædicatis, aut subiectis multis intentio vna. Et enunciationes, quarum subiectū, aut prę-

F

A dictum est nomen æquiuocũ, postquã sunt enuntiationes multæ, non est opportunum in his, vt sit quæstio dialectica quæstio vna: nec respõsio est eis responsio vna: & si erunt omnes intentiones, quas significat nomẽ ęquiuocũ subiectũ, de quo dicit prædicatũ vnũ, aut erunt oẽs intẽtiones, quas significat nomi ęquiuocũ p̃dicatũ de subiecto vno, aut erũt intentiones multę ipsę. Prędicatum, aut est dictio prædicati & subiecti significans. s. vnãquãque earũ intentionũ secundũ intentiones multas, nisi quia omnes intentiones, quas significat dictio prædicati, sunt verę de intentionibus omnibus, quas significat dictio subiecti, sicut ostensum est in libro topicorũ: quia responsio, secundũ viam dialecticæ non est, vt aptetur quęrenti illas quæstiones, vt intelligat illas intentiones, de quibus dicitur illud nomẽ æquiuocum, cũ esset tunc respondens, & quærẽs in vno ordine scientiæ rei, de qua disputent: sed intentio querentis secundũ viam topicæ, vt concedatur a respondente vna pars contradictionis, quã vult ponere propositionem, ꝙ destruat positionem respondentis. Cum ergo queret quærens a respondente in topica propositione æquiuocæ dictionis, & concedet illi respondens vnam partem cõtradictionis, & ponet quærens ex vna illarum intẽtionum propositionem, ex qua conatur concludere ꝙ intendit destruere apud respondentem, est respondenti tunc vt dicat, non concedo hanc intentionem, sed quam concedo est intentio hæc, & hęc: & non proderit quærenti tunc concessio respondentis ei vna pars contradictionis: sed quæstio quidem secundum viam doctrinæ iam non erit per nomen ęquiuocum* & ideo non erit hęc quęstio dialecticæ: quia hæc species quæstionis iam exigit oppositum eius,* ꝙ significat nomen æquiuocũ, sicut, si quærat quærens quid est oculus, ad respondentem spectat, vt dicat multas intentiones, scilicet oculum animalis, & oculũ aquæ, & oculum solis, & aliud: sed quæstio dialectica, ex qua quærit quidem quærens vtranq; partẽ contradictionis, vt concedatur ei vna duarum: sicut, si quærat an hoc est hoc, an non hoc: iam oportet vt sit quæstio determinata, vt sit responsio, quæ cadit super eum determinata: & hoc erit quidem per nomẽ vniuocum. Et ex quo sunt prædicata multa, quæ prædicantur de subiecto vno inuenta secundũ quatuor dispositiones aut prędicata, cum separantur vera, & cũ aggregantur vera, & est aggregatum ex eis prædicatũ vnum: & sunt illa de quibus diximus, ꝙ coniunctum ex eis est enuntiatio vna: aut prædicata multa, quæ cum separantur, sunt vera, & cũ aggregantur, sunt vera: sed aggregatum ex eis non est prædicatum vnum, nisi per accidens: aut prædicata, quæ, cum separant, sunt vera, & cũ aggregant erit derisio, & superfluitas: aut p̃dicata, q̃ cũ separant, sunt vera & cũ coniungunt, sunt falsa: oportet vt demus canonem, quo ostenduntur hæc prædicata, quædã. s. a quibusdã, postquam ostenderimus quod C non est necesse vt sit quod verificatur diuise quod verificetur cõposite, ita vt non comprehendatur in hoc falsitas, neque superfluum. Et dicimus igitur, ꝙ non sunt omnia prędicata verificata diuise verificata cõposite, ita ꝙ non sit sermo derisibilis, neq; superfluus: & illud ostenditur ex materijs, & ex eo, qđ sequitur hanc positionẽ, si concesserimus eã de repugnantia ex materijs: quia iam verificat de sorte, quod ipse est medicus, & ꝙ aspiciens. i. subtilis, & non sequitur vt verificentur de eo duæ res simul, donec dicamus de eo, quod ipse est medicus circũspectus: & repugnantiũ quidẽ, quæ sequuntur illum, qui dicit quod omne, quod verificatur diuise, verificatur cõposite, præter quod sequatur sermonem derisio: vnde est quod, si est dictũ nostrũ de Sorte, quod est homo verum & est albus: verũ oportet vt sit dictũ aggregati ex eis verum. s. quod sit Sortes homo albus: & quod si est prædicatio nostra de ipso etiam quod est homo albus, ita vt sint duo prædicata separata, ergo iã oportet vt verificet de eo, qđ ipse est homo albus albus: & similiter cum acceperimus hoc dictum loco prædicati vnius separati, & acceperimus dictum primum loco prædicati separati, verificabitur de eo quod est homo albus homo albus albus, præter quod sit in sermone ridiculositas, nec superfluum, & sic vadit res in infinitum: & hoc est repugnans. Et etiam, si cum prædicantur de eo separata multa, sequitur vt verificentur de ea omnes compositiones, quæ accidunt ex illis separatis, sci-

Primo topi.

Octauo topi.

In ęquiuocus, non est qõ.
* in a.l. additur quia docenti est dare correctio nẽ qõnis, diuidẽdo significata huius nois ęquoci.
a.l. iã idicat opportunam diuisionem eius.

licet cum componitur quædam earum cum quibusdam, & sunt infinitæ, ergo verificantur de subiecto res multæ infinitæ, sicut verificatur de eo, quod est homo, & quod est albus, & quod ambulat, & quod est, homo, homo albus, ambulat, & similiter quod est albus albus, ambulat: ergo erunt prædicata vera de eo infinita. Iã ergo ostensum est quod non omne, quod verificatur diuise, verificatur cõposite, sicut videbatur multis antiquorum. Et postquã hoc ostensum est, consideremus qñ erit ex intentionibus multis, quæ prædicantur de intentione vna: & ex intẽtione vna, quæ prædicantur de intentionibus multis enuntiatio vna: & illud est per hoc, vt sit aggregatũ ex his intentionibus multis intentio vna & vera, & quãdo non erit hoc, dicamus ergo quod non erit prædicatio illarum intentionũ multarum de subiecto in ea prædicatio per accidens, neque est vna earũ inclusa in alia, neque contenta ab ea. s. quod sit conditio contenta in habente conditionem, & quanto magis vt sit conditio ipsa eadẽ habẽs cõditionẽ: sicut, si dicamus qđ Sortes albus albus, cũ non erit illud secundum modum intensionis: quoniam coniunctum ex illis intentionibus erit intẽtio vna: sed cũ est prædicatio eius per accidẽs, sicut est dictũ nostrũ de Sorte, qđ est albus, & qđ ambulat: qm̃ non est coniunctũ ex eis intẽtio vna: & similiter, cum est secunda contenta a prima: qm̃ sermo tunc est superfluus, sicut dictũ nostrum de sorte, quod est homo viuus, secundũ modũ expositionis hominis per viuum * propter hoc est colligatio nostra ipsius cũ viuo ridiculositas, e contrario colligationis generis cũ differentia: & cũ expolianturn prędicata separata ab his dispositionibus. s. a prædicatione, quæ est per accidẽs, & vt non sit vnũ eorũ clausum in alio, erit enũtiatio vna, sicut dictũ nostrũ de homine quod est aĩal, & est bipes. Sed cũ res verificantur cõiunctę in prędicatione de aliqua re, colligatur quędã cũ quibusdam: cũ quædam sunt, quarũ quædã verificantur, cũ separanť, & quædã non verificantur: & verificantur illę, in quibus coniunguntur duo: quorũ vnũ est, vt non cõprehendatur in aliquo conditionato aliquid oppositũ rei, quæ conditionať in eo, & ligatur in eo, & hoc quocũque modo accidat ex modis oppositis quatuor, siue sit manifesta illa oppositio ex significatione illius nois, sicut est dictũ nostrũ aĩal mortuũ, qm̃ mortuum est contrariũ animali ex parte significationis huius nominis. s. nominis animal, aut nõ sit manifestatio illa ex parte significationis nominis, sed ex parte significationis definitionis, aut descriptionis. V. g. homo mortuus, qm̃ euidens est quidem quod homo est oppositũ mortuo ex parte definitionis eius, in qua dr̃, quod est animal rationale, cũ ergo concluditur oppositio in huiusmodi colligationibus, falsificãt cum separantur: qm̃ verificatur de mortuo, quod est homo mortuus, & nõ verificať de eo, qđ est homo. Et conditio secũda, vt non sit prædicatio colligati de subiecto per accidẽs. i. ꝓpter aliud ab ipso, sed propter se. i. propter seipsum: qa, cũ est prędicatũ per accidens secundũ istũ modũ, falsificatur cũ separatur. V. g. Homerus est inuentus versificator * aut inuẽtus opinabilis: qm̃, cũ separantur hæc, & dicitur Homerus est inuentus, est falsum, cum sit non priuatus: & causa in hoc est, quia dictio dicti nostri, inuentus, prædicatur de Homero ex parte, qua est opinatus aut versificator, non prædicatione prima propter se. i. absolute: & dictum nostrum in eo, quod est inuentus ex parte, qua est in mente opinatus, est dictum nostrum verum: & propter hoc est possibile in eo, cum accipiatur secundum hanc partem dictio, inuentus, vt verificetur de priuato: sic dictum, non inuentus est, cum prędicatur de alio propter aliud, verificatur de re inuenta, & non verificatur de ipsa, cum prędicatur de ipsa propter se: sic est dictum nostrum de petro, cui inuenitur quod est non inuentus paries: quoniam non verificatur de eo, quod ipse non est inuentus absolute, sicut non verificatur de priuato, quod ipse est inuentus absolute: ergo, cum non comprehenditur, vel clauditur in conditione, aut colligato, oppositum rei ligatę, cum significatur super rem assumptam per definitionem eius, aut nomen ipsius, neque est illi prædicatio propter aliud: oportet enim cum diuiduntur huiusmodi in prędicatione, vt verificentur diuise, sicut verificantur composite.

* In. a. l. additur qm̃ dictio hõ iã cõprehẽdit viuum, &c.

* a. l. versificator.

A *De enunciationibus modorum, possibilis, contingentis, impossibilis, & necessarii.* *Cap.* III.

HIS vero determinatis, perspiciendum est quemadmodum se se habent negationes, & affirmationes ad seinuicem: eæ scilicet quæ sunt de possibili esse, & non possibili: & de contingēti, & nō contingenti: & de impossibili & necessario. Habent enim aliquas dubitationes: nam si eorum, quæ complectuntur, illæ sunt sibiinuicem oppositæ contradictiones, quæcūque secundum esse, & non esse disponuntur: vt eius, quæ est esse hominem, negatio est nō esse hominem, non ea, quæ est, esse non hominem: & eius, quæ est, esse album hominem: ea quæ est, non esse album hominem, sed non ea quæ est esse non album hominem: si enim de omni aut affirmatio, aut negatio est, lignum erit verum dicere esse non albū hominē: quod si hoc modo, & in quibuscunq; esse non additur, idem faciet quod pro, esse, dicitur: ut eius quæ est, homo ambulat, nō hæc, ambulat nō homo, negatio erit, sed hęc, nō ambulat homo: nihil.n. differt dicere, hoīem ambulare vel hoīem ambulātē esse: quare si hoc modo vbique, & eius quæ est possibile esse, negatio erit, possibile non esse, sed non ea quę est, non possibile esse. Videtur autem idem posse, & esse, & non esse, omne enim quod est possibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio autem est, quoniam omne, quod sic possibile est, non semper in actu est: quare inerit ipsi etiam negatio Potest igitur & non ambulare, quod est ambulabile: & nō videri, quod est visibile. At vero impossibile est de eodem oppositas veras esse enunciationes: nō igitur eius, quę possibile est esse, negatio est hęc, possibile est non esse. Contingit enim ex his, aut idem affirmare, & negare simul de eodem: aut non secūdum esse, vel non esse, quæ apponūtur, fieri affirmationes & negationes. Si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligendum. Est igitur negatio eius, quæ est, possibile esse: ea quæ est, non possibile esse, sed non ea quæ est, possibile non esse. Eadem quoque ratio est, & in eo quod est, contingens esse: etenim negatio eius est, nō contingens esse: & in aliis quoque simili modo, vt in necessario, & impossibili. Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones: subiectæ vero res, hoc quidem album, illud vero homo, eodem quoque modo hoc in loco esse quidem & non esse vt subiectum fit: posse vero, & contingere appositiones determinantes (quemadmodum in illis esse, & non esse) veritatem, & falsitatem. Similiter hæ in eo quod est esse posibibile, & esse non possibile: eius vero, quæ est, possibile est non esse, negatio est, non ea, quę est, non possibile est esse, sed ea quę est, non possibile est non esse. & eius quę est, possibile est esse, non ea quę est, possibile est non esse, sed ea quę est, non possibile est esse. Quare & se-

Sectio quarta apud Grecos.

B

C

qui se se inuicem videbuntur, possibile est esse, & possibile est non esse: idem enim possibile est esse, & non esse. Non enim contradictiones sunt sibiinuicem huiusmodi, possibile est esse, & possibile est non esse. sed possibile est esse, & non possibile est esse, nunquam simul in eodem veræ sunt, opponuntur enim: neque ea, quæ est possibile non esse, & non possibile non esse, nunquam simul in eodem veræ sunt. Similiter autem & eius quæ est, necessarium est esse, negatio non est ea, quæ est, necessarium non esse: sed ea quæ est, non necessarium est esse, eius vero quæ est, necessarium est non esse, ea quæ est, non necessarium non esse: & eius quæ est, impossibile esse, non est ea quæ est, impossibile non esse, sed hæc, non impossibile esse. eius vero quę est, impossibile non esse, ea quæ est, non impossibile non esse. Vniuersaliter vero (quemadmodum dictum est) esse quidem, & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta, negationem vero, & affirmationem hæc facientem, ad esse, & non esse apponere, & has oportet putare esse appositas dictiones, possibile, & non possibile: contingens, non contingens: impossibile, non impossibile: necessarium, & non necessarium: verum, non verum. Consequentiæ vero secundum rationem fiunt cum ita ponuntur: illam enim, quæ est, possibile esse, sequitur ea, quæ est, contingit esse, & hæc illi conuertitur: & non impossibile esse, & non necessarium esse: illa vero quæ est, possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necesse non esse, & non impossibile non esse: illam autem, quæ est, non possibile esse & non contingens esse, ea quæ est, impossibile esse, & necesse non esse: illam vero, quæ est, non possibile non esse, & non contingens non esse, ea quæ est, impossibile est non esse, & necessarium est esse. Consideretur autem ex subscriptione quemadmodum dicimus.

Prima descriptio consequentium.

I	III
Possibile esse.	Non possibile esse
Contingens esse,	Non contingens non esse
Non impossibile esse	Impossibile esse
Non necessarium esse	Necessarium non esse
Possibile non esse	Non possibile non esse
Contingens non esse	Non contingens non esse.
Non impossibile non esse	Impossibile non esse
Non necessarium non esse	Necessarium esse
II	IIII

Cõclusio 3. Hę igitur impossibile, & non impossibile, eã quæ est, contingens, & possibile, & non contingens, & nõ possibile sequuntur quidẽ cõtradictorie: sed conuersim. Eam.n. quę est, possibile esse, negatio impossibilis sequitũ, q̃ est nõ impossibile esse negationẽ vero affirmatio nã

A illã, nõ posibile esse, ea quę est, ĩposibile esse: affirmatio.n.est, imposibile esse, non imposibile vero negatio. Necessariũ vero, quemadmodũ se habet, considerandũ est. Manifestum est.n.quod nõ eodem modo, se contrarię sequuntur, contradictoriæ autem sunt extra: non.n. est negatio eius quæ est, ne cesse non esse, ea quę est, non necesse est esse: contingit enim veras esse vtrasque in eodem. Quod enim est necessarium non esse, non est necessarium esse. Causa aũt huius est, cur non sequit necessariũ similiter cæteris: quoniã cõtrariæ, imposibile esse, necessario redditur idem valens: nam quod imposibile est esse, necesse est hoc, non quidem esse, sed potius non esse. Quod vero imposibile est non esse, hoc necessariũ est esse: quare si illa similiter sequuntur posibile, & non posibile: hęc econtrario, quoniam non significant idem, necessarium & imposibile, sed (quemadmodum dictũ est) conuersim. At certe imposibile est sic poni contradictiones

B necessarii. Nam quod est necessarium esse, posibile est esse: nam si nõ, negatio consequetur: necesse enim est aut affirmare, aut negare: quare si non est posibile esse, imposibile est esse: igitur imposibile est esse, quod necesse est esse: quod est inconueniens. At vero illam, quę est, posibile esse: nõ imposibile esse, sequitur, hanc vero ea, quæ est, nõ necessarium esse: quare contingit quod est necessariũ esse, non necessarium esse: quod est inconueniens. At vero neq; necessariũ esse, sequitur eam quæ est, posibile esse: neque ea quæ est, necessariũ nõ esse. Illi enim vtraque contingit accidere: harũ autem vtralibet vera fuerit, non erunt illa vera: simul enim posibile est esse, & non esse. Si vero necesse est esse, vel non esse, non erit vtrunque posibile: relinquitur ergo non necessarium non esse, sequi eam quæ est, posibile esse. Hęc enim vera est, & de necesse esse. hęc enim fit cõtradictio eius, quę sequitur illam, quę est non posibile esse: illam enim sequitur ea quæ est imposibile esse, & necesse est non esse, cuius negatio est, non est

C necesse non esse. Sequuntur igitur & hęcontradictiones secundum prędictum modum, & nihil imposibile contingit sic positis.

Cõclusio 4.

Cõclusio 5.

Cõclusio 6.

Cõclusio 7.

Corrollariũ.

Secunda descriptio.

I	III
Posibile esse Contingens esse Non imposibile esse Non necessarium non esse	Non posibile esse Non contingens esse Imposibile esse Necessarium non esse
Posibile non esse Contingens non esse Non imposibile non esse Non necessarium non esse	Non posibile non esse Non contingens non esse Imposibile non esse Necessarium esse
II	IIII

Dubium. Dubitabit autem aliquis, si illam, quę est, necessarium esse, ea quę est possibile esse, sequitur. Nam si non sequitur, contradictio sequetur, quę est non possibile esse. Et si quis hanc non esse dicat contradictionem: necesse est dicere possibile non esse: sed vtręque falsę sunt de necesse esse. At vero rursus idem videtur esse possibile incidi, & non incidi: & esse, & non esse: quare erit necesse esse, contingens non esse, hoc autem falsum est. Manifestum est autem quoniam non omne possibile vel esse, vel ambulare, etiã opposita potest, sed est in quibus non sit verum, & primum quidem in iis, quę non secundum rationem possunt: vt ignis calefactiuus est: & habet vim irrationalē. quę igitur secundum rationem potestates sunt, eędem plurium etiam contrariorum sunt: irrationales vero non omnes: sed (quemadmodum dictum est) ignem non est possibile calefacere, &, non: neque quęcunque alia semper agunt: alia vero possunt & secundum irrationales potestates simul opposita suscipere. Sed hoc huius gratia dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum susceptiua est, neque quęcunque secundum eandem speciē dicuntur.

Solutio. Quædam vero potestates ęquiuocę sunt: possibile enim nõ simpliciter dicitur, sed hoc quidē quoniam verum est, quod in actu est: vt possibile est ambulare, quoniã ambulat iam: & omnino possibile est esse: quoniam iam est in actu, quod dicitur esse possibile. Illud vero quoniam erit actu, vt possibile est ambulare, quoniã ambulauit, & hęc quidē in solis mobilibus est potestas, illa vero & in immobilibus: vtrũque vero verũ est dicere possibile ambulare, vel esse: & quod ambulat, & agit, & ambulabile est.

Cõclusio 9. Sic igitur possibile nõ est verum de necessario simpliciter dicere: alterũ aũt verum est. quare, quoniam partē vniuersale sequitur, illud quod ex necessitate, cõsequet posse esse, sed non

Cõclusio 10 omne. Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & qđ non necessarium est omniũ vel esse, vel non esse: & alia quemadmodum horum consequentia considerare oportet.

Tertia descriptio.

I	III
Necessarium esse.	Non necessarium esse
Non possibile non esse	Possibile non esse
Non contingens non esse	Contingens non esse
Impossibile non esse	Non impossibile non esse
Necessarium non esse	Non necessarium non esse
Non possibile esse	Possibile esse
Non continges esse	Contingens esse
Impossibile esse	Non impossibile esse
II	IIII

Manifestum est aũt ex his, quę dicta sunt, quoniam quod ex necessitate est, secundum actum est: quare, si priora sunt sempiterna, & quę

A actu sunt, potestate priora sunt: & hęc q̄dē sine potestate actus sunt, vt primę substātię: alia vero cū potestate, q̄ natura qdē priora sunt, tpe vero posteriora. alia vero nūquā actus sunt, sed potestates solū.

DIFFERENTIA TERTIA.

De enunciationibus modalibus.

ET ex quo, sunt enuntiationū, quędā habentes modos, & quędam nō habentes modos: & modus est dictio significans qualitatē inuentionis prędicati cum subiecto, verbi gratia, homo necesse est vt sit animal: aut possibile est vt sit philosophus: suntq; generū dictionū duo modi: quorū vnus est necessarius, & quod sequitur ipsum secundū modū cōsequentię, & numeratur cū eo, & est impossibilis, qui etiā partiū eius est, cū sit necessariū, aut necessarię inuētionis, aut necessarię priuationis, qđ quidē est impossibile. Et secūdus est possibilis, & qđ sequitꝰ eū secundū modum cōsequētię, & numeratꝰ cū eo, V.g. cōtingens. Iam ergo oportet vt aspiciamus in oppositis huius generis, quę sunt B & in cōsequentibus ēt ipsarū: & illud est in declinatis, & ēt in simplicibus: & fiunt quidē dictiones modorū duo modi: q͂a intenditꝰ quidē in eis, vt significationes ipsarū equiparatę sint enti, cuius differētię sunt duę. s. aut in potētia, aut in actu: & necessariū quidē est in eo qđ est in actu, & possibile dr̄ de eo, qđ est in potētia. Cōsideremus ergo in oppositis earū primo, deinde in cō sequētibus. Et dicamus ꝙ iam apparet in principio ęstimationis qđ litera negationis oportet vt ponatꝰ in hmōi enuntiationibus cū dictione inuētionis quę est copula, nō cū prędicato secundū dispositionē enuntiationū nō habentiū modos: & illud est, q͂a negatio dicti nostri, homo inuenitꝰ iustus, est dictū nostrū, homo nō inuenitur iustus, non dictū nostrū homo inuenitꝰ nō iustus: & illud est, ex quo affirmatio & negatio diuidūt verū a falso in oībus rebus: ergo, si posuerimus qđ negatio dicti nostri, homo inuenitꝰ iustus, sit dictū nostrū, homo inuenitꝰ non iustus, oportet similiter in his duobus dictis, vt diuidant verū a falso in oībus rebus, donec oportet, vt qn̄ sit dictū nostrū in ligno, V.g. quod inuenitꝰ iustū lignū, falsum, erit verū de eo, quod ipsum inuenitur non Iustū: sed postq̄, vt diximus, fuit dictū nostrum, iustū, & nō iustum separātia verū & falsum de homine tm̄: ergo iā oportet si est verū, qđ lignū inuenitur non iustū, vt sit de eo verū, quod lignū sit homo nō iustus: & hoc est in fine impossibilitatis: & cū est litera nega C tionis posita in enuntiationibus trinarijs, & binarijs cū verbo, iam putatꝰ ꝙ dispositio in enuntiationibus habētibus modos, est hęc dispositio: & erit secundū hoc negatio dicti nostri dicere qđ possibile est vt inueniatꝰ, possibile est qđ non inueniatur: sed iam apparet quod verificetur de re eadem, vt dicatur in eo, quod possibile est quod inueniatur, possibile & quod non inueniatur. Et exemplū illius est, quia quod possibile est vt incidatur, possibile est vt nō incidatur: & quod possibile est vt ambulet, possibile est vt non ambulet: & illud est, quia possibile est, quod non est necessarię inuentionis: & propter hoc iam est possibile in eo vt inueniatur, & possibile est vt non inueniatur: & quia impossibile est vt duo opposita verificentur de eodem, manifestum est quod negatio dicti nostri, possibile est vt inueniatur, non est dictum nostrum possibile est vt nō inueniatur. Cum ergo ostensum sit quod pars negationis in his enuntiationibus, scilicet in habentibus modos, non oportet vt ponatur cum prędicato, neque cum verbo inuentionis, ergo iam oportet vt ponatur cum modo, erit ergo negatio dicti nostri, de re quod est possibile vt inueniatur, dictum nostrum quod non est possibile vt inueniatur: & hęc est dispositio in omnibus modis, quos numerauimus: & hoc est opportunum: quoniam, quemadmodum in enuntiationibus non habentibus modum, terminus quidem negationis iungitur cum re, quę est in prędicatione loco formę, quę est verbum inuentionis, non cum re, quę est loco materię, quę est prędicatum: similiter hęc quidem po-

* a.l. lignū verum, ergo falsum erit de eo.

Verbum est forma i propositione.

a.l, in habentibus modos ex prædicato, qui ē modus.

nitur pars negationis cum re, quæ est respectu verbi inuentionis, sicut verbu inuentionis in non habentibus modos respectu prædicati, & illa est modus: & illud est, quia verbum inuentionis ex quo est in enuntiationibus, quæ non sunt habentes modos, significans qualitatem dispositionis prædicati cum subiecto: fit verbi inuentionis proportio ad prædicatum in huiusmodi enuntiationibus proportio formæ ad materiam. Et ex quo est hæc proportio eadem ipsa proportio modi ad verbum inuentionis: & illud est, quia iam significat qualitatem inuentionis prædicati ad subiectum: est proportio eius ad verbum inuentionis proportio formæ ad materiam: & cum sint proportiones duæ eędem, & sit pars negatiua ibi posita cum verbo. oportet ergo vt ponatur hic cum modo: & vniuersaliter manifestum est per se, quod negatio dicti nostri, possibile est vt inueniatur, est dictum nostrum, nō possibile est vt inueniatur: quoniam sunt hę duæ diuidentes verum & falsum semper: sed dictum nostrum quidem possibile vt inueniatur, & quod non inueniatur, non sunt contradictoria, sed consequentia se: & similiter negatio dicti nostri, possibile est quod non inueniatur, quod est declinata possibilis, est dictum nostrum non possibile est vt non inueniatur: & negatio dicti nostri oportet vt non inueniatur, est declinata necessaria, est dictū nostrum, non oportet vt non inueniatur: & similiter negatio dicti nostri, impossibile est vt non inueniatur, dictum nostrum non est impossibile vt non inueniatur: & hæ sunt enuntiationes oppositæ in hoc genere: sed sequentes, sicut si dicam, affirmatiuam possibilem simplicem, quæ est dictum nostrum, possibile est vt inueniatur, consequuntur duæ, negatiua impossibilis, sicut dictum nostrum, non impossibile est vt inueniatur, & negatiua necessaria, quæ est dictum nostrū, non necesse est vt inueniatur: sed affirmatiuā possibilē declinatam, verbi gratia, possibile est vt non inueniatur sequuntur secundum famositatem, & magis scitum duæ: quarum vna est negatiua necessaria declinata, quæ est dictū nostrum, non oportet vt non inueniatur: & secunda est negatiua impossibilis declinata, quę est dictū nostrum, non impossibile est vt non inueniatur: & negatiuam possibilem simplicem, quæ est dictum nostrum, non possibile est vt inueniatur, consequuntur duę etiā: quarū vna est affirmatiua necessaria declinata, quæ est dictū nostrum, necesse est vt non inueniatur: & secunda est affirmatiua impossibilis simplex, quę est dictū nostrum, impossibile est vt inueniatur: & negatiuā quidem possibilē declinatam, Verbi gratia non est possibile vt nō inueniatur, sequuntur duę: vna, quarū est affirmatiua necessaria simplex, quæ est dictum nostrū, oportet vt inueniatur: & secunda affirmatiua impossibilis declinata, quę est dictum nostrum, impossibile est vt non inueniatur. Ponamus ergo oppositas ipsarum in latitudine tabulæ, & consequentes quasdam sub quibusdam, & illud secundum hanc designationem.

Enuntiationum modalium consecutio famosa.

Ordo I.	Ordo III.
Antecedens	Antecedens
Affirmatiua possibilis simplex.	Negatiua possibilis simplex
Possibile est vt inueniatur.	Non est possibile vt inueniatur.
Ordo II.	**Ordo IIII.**
Antecedens.	Antecedens.
Affirmatiua possibilis declinata,	Negatiua possibilis declinata.
Possibile est vt non inueniatur.	Non est possibile, vt non inueniatur.
Consequentes	Consequentes.
Negatiua necessaria declinata.	Affirmatiua necessaria simplex.
Non oportet, vt non inueniatur.	Oportet vt inueniatur.
Negatiua impossibilis declinata.	Affirmatiua impossibilis declinata
Non est impossibile, vt non inueniatur,	Impossibile est, vt non inueniatur,

Cum

Cum ergo consideraverimus hanc consequentiam famosam, & insequemur eã,
A inueniemus * dictum nostrum impossibile, & dictum nostrum non impossibile, — a. l. converti mus.
consequentia dictum nostrum possibile & non possibile, s. ꝙ contradictoria ipsorum sequuntur cõtradictoriã. i. ad affirmatiuã in eis sequitur negatiuæ nisi quia,
illud est secundum conuersionem, s. ꝙ negatiua ex impossibili sequitur affirmatiuam de possibili. & affirmatiua de impossibili sequitur negatiuam de possibili:
sed enunciationes de necessario consequentes ad possibile, non sunt contradictoriæ, sed contrariæ, s. contraria affirmatiuæ necessariæ, s. affirmatiua necessaria, quæ
est contradictoria negatiuæ necessariæ: & illud est, quia non est negatio dicti nostri, necesse est vt non inueniatur, consequens ex dicto nostro, non est possibile,
vt inueniatur, dictum nrm, non necesse est, vt inueniatur: quod est consequens ex dicto nostro, possibile est ut inueniatur: & illud est, qm̃ ambo iam possibile est, vt
verificentur de re vna, & eadem, nanq; ꝙ oportet vt non inueniatur, uerificatur de eo, non oportet vt inueniatur, sed dictum nostrum, oportet vt non inueniatꝰ
est contrariũ dicti nostri oportet vt inueniatꝰ, quod est contradictorium dicti nostri, non oportet vt inueniatur: & cũ in hoc, quod sequitur possibile negatiuum,
affirmatiuum cecessariũ declinatum, & sequitur negatiuũ possibile declinatũ affirmatiuum necessarium simplex, est, ꝙ impossibile est cõtrariũ necessario inuen
to, & si sit vis eorum in necessitate vna: & ex quo est, ꝙ negatiuũ possibilem simplicem sequitur impossibilis affirmatiua simplex, & est impossibilis affirmatiua
B simplex contraria affirmatiuæ necessariæ simplici, sequitur de necessitate ꝙ sequatur eam contraria affirmatiuæ necessariæ simplicis, quæ est affirmatiua necessaria declinata: & postq̃ sequitur negatiuam posem declinatam impossibilis de
clinata affirmatiua: & est impossibilis declinata affirmatiua contraria necessariæ declinatæ affirmatiuæ, oportet vt sequatur eam ex necessitate cõtrarium necessariæ declinatæ affirmatiuæ, quæ est necessaria simplex affirmatiua. Sed cum
experimentetur hoc, iam putatur quod dispositio in hoc, quod sequitur possibile ex necessario, est, sicut dispositio eius, quod sequitur ipsum ex impossibili, s. ꝙ
contradictorium ipsarum sequitꝰ contradictorium, scd̃m tñ aliũ modum a primo, cuius exemplum ostensum iam est: & erit consequentia ex dicto nostro, possibile
est vt inueniatur, dictum nostrum, non necessarium est, ut non inueniatur: qđ est contradictorium dicti nostri, necesse est, vt non inueniatꝰ, qđ sequitur ex dicto no
stro, non possibile vt inueniatur, nõ dcm̃ nrm, non necesse est, vt inueniatur, & erit consequens dicti nostri, possibile est, vt non inueniatur, dcm̃ nostrum, nõ est
necesse vt non inueniatur, nõ dictum nostrum, non est necesse vt non inueniatur, sicut posuimus illud in positione prima. Et qũo quidẽ appareat ꝙ sequens ex di
cto nostro, pose est, vt inueniatur, sit dictum nrm, non necesse est, vt non inueniatꝰ, non dictum nostrum, non necesse est, vt inueniatur, illud ordinabitur super osten
C sionem, qđ dictum nostrum, possibile est, ut inueniatur, est sequẽs ex dicto nostro necesse est vt inueniatur: & qualiter quidem ostẽdatur hoc, est per hoc, qđ dicã.
& illud est, quia cũ dicto nostro, necesse est, vt inueniatur, verificatur, aut dictũ nostrum, possibile est, vt inueniatur, aut dictum, nostrum, non pose est, ut inuenia
tur: qm̃ dictum nostrum, possibile est vt inueniatur, est cõtradictoriũ dicto nostro, non possibile est vt inueniatur, & contradictoria diuidunt uerum, & falsum sup
oẽs res. ergo, si nõ est verũ cũ eo dictũ nostrum, possibile est vt inueniatur, tũc est verum cum eo, non possibile est, vt inueniatur verum, si verum est cum eo dcm̃
nostrum, non est pose vt inueniatur, est verum cum eo dictum nostrum, impossibile est vt inueniatur: cũ hoc sequatur dictum nostrum, non possibile vt inueniatꝰ,
& cum esset verum de eo dictum nostrum, impossibile est, vt inueniatur, esset quod necesse est vt inueniatur, impossibile vt inueniatur: & hoc est falsum, quod
nõ est possibile. ergo verum cũ dicto nostro, necesse est vt inueniatur, est dictũ nostrum, possibile est vt inueniatur: qm̃, cum est falsum vnum contradictorium,
est verum aliud: cum firmatum est, quod dictum nostrum, possibile est, vt inueniatur, sequitur dictum nostrum, necesse est vt inueniatur. dico ergo quod consequens ex dicto nostro, possibile est vt inueniatur, ex propositionibus necessariis
est negatiua declinata, quæ est dictum, non necesse vt nõ inueniatur, demonstra-

D

tio eius, quoniam, non euacuatur quin sit sequens hoc, scilicet ex possibili simplici affirmatiua, negatiua simplex, aut affirmatiua necessaria simplex, aut affirmatiua necessaria declinata, aut negatiua necessaria declinata: & si est negatiua necessaria simplex, quemadmodum posuimus, & est dictum nostrum, non est necesse vt inueniatur. Iamq; fuit possibilis simplex affirmatiua sequens ex necessaria simplici, sed contradictoria, sequetur, vt sequatur ex necessaria simplici contradictoria eius, quæ est negatiua simplex, quia veniet demum ita, quod necessarium vt inueniatur, possibile est vt inueniatur, & quod est possibile vt inueniatur non est necesse vt inueniatur: ergo quod est necesse vt inueniatur, non est necesse vt inueniatur. quod falsum est, & impossibile: quia non est possibile, vt duo contradictoria sint simul vera, & cum non sequat ex ea negatiua necessaria simplex, non remanet vt sequatur ex ea nisi affirmatiua necessaria simplex aut declinata, aut necessaria negatiua declinata: sed affirmatiuarum necessariarum declinatiuarum non uerificatur vna cum affirmatiua possibili: & illud est, quia illud, quod est possibile vt inueniatur, est possibile vt inueniatur, aut non inueniatur, & quod est possibile vt inueniatur aut non inueniatur, non est necesse vt inueniatur, neque necesse vt non inueniatur: & illud est manifestum per se. ergo, cum sit necesse, vt sequatur vna enunciationum necessariarū quatuor possibilē simplicē: & iā ostensum est, quod tres ipsarum non sequuntur eam: remanet ergo vt non sit sequens ipsam, nisi dictū nostrum, non esse necessarium vt non inueniatur, quæ est negatiua necessaria declinata: & illud est necesse ēt, quia non accidit ex hoc, impossibile, quod accidit in eo, quod præcessit in expōne nostra, quod ex possibili sequitur necessaria negatiua: * quoniam iam sequitur dcm̄ nostrum, necesse est, vt inueniatur, dcm̄ nostrū, non necesse est vt non inueniatur, cum sint veræ simul de re vna.

E

* A. I. ex possibili affirmatiua simplici sequitur necessaria negatiua declinata.

Enunciationum modalium consecutio vera.

Ordo I.		*Ordo. II.*
Antecedens.	*Contra*	*Antecedens.*
Affirmatiua possibilis simplex. *Possibile est, ut inueniatur.*	*Contrariæ*	*Affirmatiua possibilis declinata.* *Possibile est, ut non inueniatur.*
Consequentes.	*dictoriæ*	*Consequentes.*
Negatiua impossibilis simplex. *Non est impossibile, ut inueniatur.*	*Cōtrariæ*	*Negat. impossib. declinata.* *Non est impossibile, ut non inueniatur.*
Negatiua necessaria declinata. *Nō est necessariū, ut nō inueniatur.*	*Cōtra dictoriæ* *dictoriæ*	*Negatiua necessaria simplex.* *Non est necessariū, ut inueniatur.*
Ordo III.	*Contra*	*Ordo IIII.*
Antecedens.		*Antecedens.*
Negatiua possibilis declinata. *Nō ē possibile, ut nō inueniatur.*	*Contrariæ*	*Negatiua possib. simplex.* *Non est possi. ut inueniatur.*
Consequentes.	*dictoriæ*	*Consequentes.*
Affirmatiua impossibilis declinata. *Impossib. est, ut nō inueniatur.*	*Cōtrariæ*	*Affir. impossib. simplex.* *Impossib. est ut inueniatur.*
Affirmatiua necessaria simplex. *Necessarium est ut inueniatur.*	*Cōtra*	*Affirma. necess. declinata.* *Necess. est ut non inueniatur.*

F

A Verũ iam accidit dubitatio in eo, quod exposuimus ꝙ dictũ nostrũ, possibile est vt inueniatur, sequitur ex dicto nostro, necesse est vt inueniatur: & illud est, quia si non sequitur ipsum, ergo eius contradictoriũ: & eius* contradictoriũ est, ut dictum nostrum, nõ possibile vt inueniatur, aut dictum nostrũ, possibile vt nõ inueniatur. Verũ, si sequitur ipsum dictum nostrũ, non possibile vt inueniatur, impossibile accidit præcedẽs, cuius expleuimus rememorationem: &, si sequitur ipsum dictũ nostrũ, possibile est vt non inueniatur, sequitur vt sit illud, quod est necesse vt inueniatur, possibile vt nõ inueniatur: & hoc est falsum impossibile. Ex hoc ergo dicto, oportet vt sit ex dicto nostro, necesse est vt inueniatur, dictũ nostrũ, possibile est vt inueniatᷓ, uerũ: sed, cũ posuerimus qđ illud, quod sequitᷓ dictũ nr̃m, possibile est vt inueniatur, & est illud, quod possibile est vt inueniatur, possibile est vt nõ inueniatur. iã ergo sequitur vt sit illud, quod est necesse vt inueniatur, possibile vt nõ inueniatur: & hoc est falsum & impossibile: & qñ fuerit dictũ pri nũ affirmãs, & probãs vt sit sequẽs ex dicto nostro, necesse est vt inueniatur, dictũ nostrũ, possibile est vt inueniatur, & secundũ destruẽs, vt possibile sequatur necessariũ, & sit consequẽs ex eo. Manifestũ est ꝙ oportet, vt sit qđ affirmat dictũ nostrũ ex natura possibilis, & sequitur necessario, præter id, qđ negat secũdũ possibile: ergo dicitur plus vno modo: & illud est ẽt manifestũ ex inductione: qm̃ apparet, ꝙ nõ omne id, qđ dicitur, quod est possibile vt faciat hoc, aut recipiat in eo, est potẽtia vt nõ faciat, & vt faciat: & illud est, quia res, de quibus dicimus qđ in eis est potẽtia actiua, inueniũtur sc̃dm duos modos, aut potẽtia coniuncta rationi, & est illa, quæ interpretatur electio: aut potentia non cõiuncta rationi, sicut est calefactio ignis, & infrigidatio, & potentia quidem coniuncta rationi, est possibile, vt faciat diuersa contraria, scilicet vt faciat, & non faciat, & exemplum illius est ambulatio, quia in homine est potentia vt ambulet, & non ambulet æqualiter, sed potentia non coniuncta rationi est super vnum contrariorum tantum, & exemplum illius est ignis, quoniam in ipso est potentia ad calefaciendum tantum, non ad non calefaciendum nisi per accidens: & illud est, aut cum non inuenitur subiectum recipiens eius caliditatem, aut cum impedit eum impedimentum ab actione, quæ inest ei per naturam in illo subiecto: & iam inuenitur in potentiis passiuis non rationalibus quod recipit opposita æqualiter: &, cum hoc sit ita: ergo non omne possibile, est possibile, vt recipiat res oppositas, neque etiam est possibile ex eo, quod dicitur vniuoce, vt si t una species: sed possibile est ex eo, quod dicitur æquiuoce: & illud est, quia iam dicimus possibile in eo quod est inuentum in actu: & dictum nostrum in eo, quod est possibile est secundum inuentionem: ꝙ dispositio inuenta est in actu iam: fuit enim possibilis: & si non, non recepisset eam: & hoc iam dicitur, & si non præcesserit possibilitas in ea actu, in tempore, si inueniatur aliquid cum hac dispositione: quandoque dicitur possibile vero ꝙ de eius proprietate est, vt inueniatur in futuro, & hæc possibilitas qdẽ inuenitur in rebus mobilibus tantũ, corruptibiles sint, aut ꝓ corruptibiles: nisi quia illius, quod est ex eo in rebus non corruptibilibus, renouatio est necessaria, sicut ortus solis cras: & illius, quod est ex eo in rebus corruptibilibus, non est essentia necessaria. Et modus quidem secundus possibilis inuenitur in rebus immobilibus: & hic modus possibilis est, qui sequitur necessarium: sed modus quidem primus non sequitur necesse: & illud est, quod fuit ex eo in rebus corruptibilibus. Iam simile est & videtur, vt dicam, quod possibile dicitur de necessario, cum sit communius quam necesse: & illud est, quia cadit super necesse, & super eo, quod non est necesse: iam oportet vt sit sequens ex eo, sicut sequitur communius magis proprium, scilicet sicut sequitur animal hominem. D. & cum iam sint manifesti modi possibiles, iam oportet vt ponamus primo, super quod cadit æquatio in hac consequentia, dictum nostrum, necesse est, vt inueniatur, cum sit hoc principium his omnibus. deinde consideremus quid sequatur ad hoc, ex his enunciationibus residuis. Deinde & hæc res agitur in libro Syllogismi. Distulit ergo rem ad illum locum: & est quidem necesse principium his: quia res necessariæ sunt sempiternæ inuentionis in actu, sicut ostensum est in scientijs speculatiuis: & post quam sunt res sem-

* A. l. contradictoriũ, ꝙ est suũ cõtrarium, & eius.

Dr̃ia ĩter potentias rõnales, & irrationales.

Potentia irrõnalis, qñ hẽt vnam actionem per naturam.

Potẽs est diuersa in rebus corruptibilibus, & æternis.

Poss̃e cõe ad necesse.

Necessariũ est principiũ iis.

in ꝑpriorũ.

Modi rerũ necessariarum.

piternæ priores, oportet vt sint res, quæ sunt in actu priores rebus, quæ sunt in actu quãdoq; , & in potentia quãdoq; & propter hoc quædam entia sunt in actu sine potentia, sicut ens primum, & quoddam eorum est in actu quandoq; , & in potẽtia quãdoq; : & sunt res generabiles & corruptibiles: & quoddã cum potentia tantum absq; hoc, quod potentia euacuet ipsam rem, sicut motus, & in summa inuentio infiniti, secundum ꝙ est infinitum, sicut ostensum est in scientia naturali. Hęc ergo est summa, quã loquitur in enũtiationibus habẽtibus modos.

Quæ magis aptè enunciationes contrariæ dicantur. Cap. IIII.

Quæstio. Politian' cũ aliis multis hoc caput ñ esse Ari. putauit, ꝙ lĩa nimiũ implexa sit, difficilisq; intellectu.

Conclusio 1 Idẽ in primo huius in principio.

Conclusio 2 Ista contraria, opiniones contrariæ.

Conclusio 3 Sed magis ꝙ cõtrarie, contrarie aduerbium.

Utrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio oratiõi, quę dicit ꝙ omnis hõ iustus est, ei quæ est, nullus hõ iustus est: aut omnis hõ iustus est, ei quæ est, omnis hõ iniustus est: ut est Callias iustus, non est Callias iustus, Callias iniustus est: quæ harum contraria est? Nam si ea, quæ sunt in uoce, sequuntur ea, quę sunt in anima: illic E aũt contraria, est opinio contrarii (ut quoniam omnis hõ iustus est, ei quæ est, omnis hõ iniustus est) ẽt in iis, quę sunt in uoce affirmationibus necesse est similiter sese habere: ꝙ si neq; illic contrarii opinio contraria est, nec affirmatio affirmationi erit contraria, sed ea quæ dicta est negatio. Quare considerandum est, quæ opinio falsa opinioni veræ contraria est: vtrum negationis, an certe ea, quæ contrariũ opinatur. Dico aũt hoc mõ, est quędam opinio vera boni, quoniam bonum est: alia aũt, quoniam non bonum est, falsa: alia vero quoniam malum, similiter falsa: quæ harum contrariarum veræ? & si est vna, secundum quam contraria? Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, eo ꝙ contrariorum sunt, falsum est. Boni. n. quoniam bonum est & mali, quoniam malum est, eadẽ fortasse opinio est ẽt vera, siue plures, siue vna sit. sunt aũt ista contraria, sed non eo ꝙ contrariorũ sint, contraria sunt, sed magis ꝙ contrarie. Si ergo est boni quidem, quoniam est bonum, opinio alia autem quoniam non bonũ est: est vero F aliquid aliud est quod non est, neq; esse potest. aliarũ quidẽ nulla ponenda est, neq; quæcunq; esse quod non est opinantur, neq; quæcunque non esse quod est: infinitæ. n. vtræque sunt, & quæ esse opinantur quod non est, & quæ non esse quod est. Sed in quibus fallacia est, hæ aũt sunt ex iis, ex quibus sunt generationes: ex oppositis vero generationes, quare ẽt fallaciæ. Si ergo quod bonum est, & bonum, & non malũ est, & hoc quidẽ scđm se, illud vero scđm accidens (accidit n. ei non malũ esse) magis aũt in unoquoq; vera est, quæ scđm se est, ẽt falsa, si quidẽ, & vera: ergo ea quæ est, qm̃ non est bonũ qđ bonum est, eius quæ scđm se est, falsa est. Illa uero, quæ est quod malum est, eius quæ scđm accidens. quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negationis opinio, quã ea, q̃ est contrarii. Falsus aũt est maxime, qui circa singula habet contrariam opinionẽ: contraria. n. est eorũ, quæ plu-

A rimum circa idẽ differunt. Si igitur harũ contraria est altera, magis veronegationis est contraria: manifestum est quod hæc erit contraria. Illa vero, quæ est, quod malum est quod bonum est, implicita est. Etenim quoniam non bonũ est, necesse est forte ipsum eundẽ opinari. Amplius, Si ẽt in aliis similiter oportet se habere, & hoc mõ videbitur bene esse dictum. Aut.n. vbiq; ea quæ est contradictionis, aut nusquam: quibus vero non sunt cõtraria, de illis quidem falsa, ea quæ est, est vere opposita. ut qui hominem non putat esse hoiem, falsus ẽ. Si igitur hę contrariæ sunt, ẽt & alię, quæ sunt contradictio nis. Amplius, Similiter se habet opinio boni, quoniam bonũ est, & non boni, quoniã non bonũ est, & præter has, boni quoniã non bonũ est: & nõ boni, quoniã bonũ est. Illi ergo, quę non boni quoniam non bonũ, ueræ opinioni, quæ est contraria? Non. n. ea, quæ dicit quod malum est, *si aliqñ erit vera: nũquã aũt uera veræ contraria est. est. n. quod dã nõ bonũ malũ, quare contingit simul esse veras. At uero nec illa, q̃ B est, quoniã nõ malũ: vera. n. & hęc, simul n. & hæc erunt. Relinquitur igitur ei, q̃ est non boni, quoniã non bonũ est, cõtraria ea q̃ est, nõ boni, quoniã bonũ est, falsa. n. hæc: quare, & ea q̃ est boni, quoniã nõ bonũ est: ei q̃ est boni, quoniã bonum est. Manifestũ ergo est quod nihil inter est, nec si vniuersaliter ponamus affirmationẽ: vniuersalis. n. negatio contraria erit: vt opinioni quæ opinatur, quod oẽ qđ est bonũ, boni est, ea quæ est quod nihil eorum quæ bona sunt, bonũ est: nã ea q̃ est boni, quoniã bonũ, si vniuersaliter sit bonũ, eadem est ei quæ opinatur, quod quicquid bonum est, quod bonũ est. hoc aũt nihil differt ab eo, qđ est: qm̃ oẽ qđ est bonũ, bonũ est: similiter autem, & in nõ bono. Quare si in opinione sic se hẽt, & sunt hæ, q̃ sunt ĩ uoce affirmationes & negationes, notæ earum quæ sunt in anima: manifestũ est, quoniam affirmationi contraria quidem negatio est, quæ de eodem uniuersaliter: ut ei quæ est, qm̃ oẽ bonum, bonum est: uel quod omnis hõ bonus: ea quæ est, quod nullum, uel nullus. Contradictoriæ autem, C quæ est quoniam non omne, aut non omnis. Manifestum est aũt, quoniam, & veram veræ non contingit esse contrariam, neq; opinionem neq contradictionem contrariæ enim circa idem opposita sunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eundem: simul autem non contingit eidem inesse contraria.

* A. l. simul n. aliquãdo.

Contrariæ circa idẽ opponuntur.

DIFFERENTIA QVARTA.

EX quo sunt orationes oppositæ: aut oppositæ secundũ affirmationẽ & negationẽ: aut oppositæ per hoc, ꝙ materiæ ipsarum sunt contrariæ: & sunt orationes, quarũ prædicata sunt contraria: & inuenitur in illis, quarũ prędicata sint contraria, ꝙ sunt quinq; modis oppositarũ. quæ secundũ affirmationẽ & negationẽ, quarũ præcessit dictũ. Ergo iã oportet vt cõsideremus hic, quæ harũ orationũ sunt magis oppositæ, & longioris differentiæ in cogitatione, an contrariæ secũdũ viã affirmationis & negationis, an contrariæ secundũ viã cogitationis cõtrarij, verbi gratia, si dicto nostro, omnis homo est iustus, opponũtur di-

Orõnes duppliciter opponunt, secũdũ modũ negationis. & sc'm modũ contrarietatis.

cta duo, quorũ vnũ est, nullus homo est iustus, quod est oppositũ secũdũ modum negationis: & secundũ est dictum nostum, omnis homo est iniustus, quod est oppositũ secundũ modum cõtrarietatis, & quod istorũ est fortioris contrarietatis dicto nostro, omnis homo est iustus, vtrum dictũ nostrũ, nullus homo est iustus, aut dictum nostrũ, omnis homo est iniustus: & dicemus, quia cũ dictiones sint quidem significãtes intentiones existẽtes in anima. iãq; in mẽte inuenitur cogitatio alicuius rei, & credulitas contrarij eius, aut credulitas rei alicuius, & credulitas negationis eius, & est manifestũ, qm̃ dicitur in oratione, ꝙ est contraria orationi, aut opposita ei ex parte oppositionis credulitatũ, quæ sunt ĩ aĩa, aut in credulitate cõtrarij, aut in credulitate negationis. Et cum ita sit res, iam ergo oportet vt cõsideremus, quæ credulitas est in fine cõtrarietatis ad credulitatẽ veri & falsi, an credulitas cõtrarij eius, an credulitas negatiõis eius, & exẽplũ illius est, cũ crediderimus in re aliqua ꝙ est bona, & est credulitas vera, sicut nr̃a credulitas in vita, ꝙ ipsa est bona: erũt igitur duæ credulitates hic falsæ, & oppositæ: & vna quarũ ꝙ vita est mala, & alia, ꝙ ipsa nõ est bona: quæ ergo harum duarũ credulitatũ falsarũ de vita est in fine cõtraria in mẽte credulitati veræ, quæ est dictũ nr̃m vita est bona, vtrũ credulitas nr̃a, ꝙ ipsa est mala, aut credulitas nr̃a, ꝙ ipsa nõ est bona. Dicemus ergo ꝙ cõtrarietates inuẽtę in credulitate, scilicet quæ est in aĩa, assimilatᷣ cõtrarietati inuẽtæ extra aĩam in materijs: & vtrũ oportet vt sit illud, qđ est ex rebus maioris cõtrarietatis extra aĩam, sic fortioris cõtrarietatis in credulitate an nõ? & dicemus postq̃ sunt duæ res, q̃ sunt cõtrariæ extra aĩam scđm duo cõtraria minoris cõtrarietatis in credulitate, q̃ duæ res, quæ cõtrariantᷣ scđm vnũ cõtrariũ, aut sunt cũ illo nõ cõtrariæ in credulitate: immo scđm plurimũ sunt cõsequẽtes se: sicut credulitas nr̃a, qđ vita est bona, & mors est mala, istæ. n. duæ orõnes sunt cõtrariæ scđm prædicatũ & subiectũ extra aĩam. Manifestum est ergo quod nõ est cã cõtrarietatis inuentę in credulitate cõtrarietas inuenta extra aĩam: qm̃, si esset causa, esset quod est magis contrariũ extra aĩam, dignius, vt sit cõtrariũ in credulitate, ergo cuius cõtrariũ est in credulitate propter materias, est dignius vt nõ sit ipsum cõtrariũ absolute in credulitate: sed cõtrarietas quidem, quæ inuenitur in credulitate ex parte affirmationis & negationis, nõ est inuẽta in ea propter alia, sed propter se, & propter dispositionẽ inuentã in ea in mente, & illa, in quibus est contrarietas per se, digniora sunt vt sint cõtraria, q̃ illa, in quibus est cõtrarietas propter aliud: & etiam qm̃ cum est apud nos credulitas de re, ꝙ sit bona: & est hæc credulitas vera, non erit quæcunq; credulitas falsa, quæ est apud nos de illa re credulitas cõtraria illi credulitati: sicut, si sit apud nos de ea, ꝙ ipsa est aliquid ex eo, quod non est ei inuentum, aut ꝙ non est aliquid aliud ex eo, quod inuenitur ei: sunt n. credulitates infinitæ: sed credulitas quidem cõtraria illi credulitati de illa est vna, & est credulitas, quam vidimus diuidentẽ verum, & falsum sp cum credulitate prima: & istæ sunt credulitates, quę ponuntur partes contradictionis in q̃one. D. cadit cum eis post illud dubitatio, quæ illarũ duarũ sit vera, & quæ falsa: sed inter credulitates quidẽ, quas possibile est simul esse falsas de subiecto vno & eodem, aut veras simul, non est possibile vt cadat dubitatio: neq; ponuntur partes dubitationis in q̃one, ita vt veritas *in vna earũ sit determinatæ intẽtionis in se, quamuis non sit apud nos determinatæ: & manifestum est quod credulitas, q̃ opponitur inuentæ scđm veritatem, est credulitas, ex qua erit generatio, & est negatio: & illud est, quia generatio quidem est ex non inuento ad inuentũ, & corruptio est ex inuento ad non inuentum. Credulitas quidem, quæ est in rebus, in quibus est alteratio, q̃ est transmutatio ex contrariis, est minus contraria in credulitate, cum sit priuatio fortius opposita inuento, quam contrarium contrario: cum contrarium est inuentum quoddam, & propter illud nõ est generatio ex ente, nisi per accidens. Et etiam, quia credulitas, quæ est cum negatione, facit necessariam remotionem credulitatis affirmationis per se, cũ sit quidditas negationis, vt remoueat affirmationem, q̃ est enuncians rei essentiã: & credulitas quidẽ contrarij prædicati in re, in qua creditur essentia prædicati, non facit necessario quidditas eius rememorationem affirmationis, cum sit renouatio contrarii in subiecto

A. I. veritas, & falsitas.

A non facies per se remotionē contrarij eius, scilicet oppositi illi: sed est quidem res accidens ex renouatione illius in subiecto, s. vt remoueatur contrarium per positionē contrarij alterius in eo. v.g. vt auferatur caliditas ab aqua per positionē frigiditatis in ea, proportionatur frigiditati per intentionem scdam, aut per accidēs: & illud est, quia remotio hæc est renouata per accidens. & remotio per negationem est remotio negata a negatione per se: & ex quo sequitur remotio affirmationis per se, dignius est sit vt contrarietas inuēta in credulitate, q̄ ex quo erunt, credulitas per accidens, aut per intentionem scdam,* & est completioris contrarietatis, & fortioris: & si erunt duo contraria ea, q̄ sunt diuersa in fine diuersitatis, & erit contrariū, quod est in mente rei affirmatæ ex contradictione fortius, q̄ contrariū, quod est ei ex credulitate contrarij inuēti extra aīam, manifestum est ergo, quod credulitas contradictionis est credulitas contraria affirmationi absolute: & ēt, quia credulitas de re, quæ est bona, quod sit mala, est credulitas, q̄ sequitur credulitas alia, quæ est quod non est bona, sed credulitatē de ea, q est bonum, & quod non est bonum, nō sequitur credulitas alia scilicet quod est mala: & si esset illud, ita, tunc nō inueniretur credulitas cōtraria in rebus nō habētibus cōtrariū, ergo credulitas negatiōis est magis cōtrarietas affirmationis, q̄ credulitas cōtrarij, & ipsa est cōtraria per se, cū inueniatur in rebus habētibus contrariū & nō habētibus: qm̄ oportet vt sit credulitas, quæ est cōtraria per naturā affirmationi, credulitas inuēta cōtraria in omni loco, nō in loco præter locū: & credulitas communis, quæ est in omni loco, & per se cōtraria, est fortius cōtraria, q̄ credulitas, quæ est in quodā loco nō, cū sit communius prius per naturā, q̄ propriū: & propter hoc, cū inuenitur propriū, inuenitur cōmune, & nō cōuertitur, illud scilicet cū inuenitur commune, vt inueniatur propriū: ergo, si cōtrariū in credulitate ei, quod non habet contrariū, est negatio: ergo oportet vt sit contrarium in omni loco negatio, s. illud, quod est in fine. Et ēt, quia credulitas de eo, q est bonum, q ipsum est bonum, & credulitas in eo, q non est bonum, ambæ sunt credulitates veræ: & credulitas in eo, quod non est bonum, q ipsum est bonum, aut in eo, quod est bonum, q non est bonum, sunt credulitates falsæ. Et ego miror, quæ credulitas est contraria credulitati nr̄æ in eo, qđ nō est bonū, qđ ipsum nō est bonū, q̄ est credulitas vera: qm̄ non euacuat hæc a tribus dispōnibus, quarum vna est vt contraria sit ei credulitas contrarii eius, & est credulitas in eo, quod non est bonum, q ipsum est malum. secunda est vt sit contraria negatio contrarii, quæ est credulitas in eo, quod non est bonum, q non est malum, & tertia est vt sit contraria credulitas in eo, qđ non est bonum, q non est malum: sed credulitas quidem contrarii eius non est contraria ei: & illud est, quia iam est possibile, vt sint ambæ veræ, qm̄ multæ res ex eis, quæ non sunt bonæ, sunt malæ, vt credulitas quidem negationis contrarii eius, non est etiam credulitas contraria ei, cum iam sint veræ simul in re vna: qm̄ de linea est verum, q non est bona neq; mala, & vniuersaliter de omni eo, de cuius proprietate est, vt non disponatur per vnum horum duorum contrariorum: & cum sit hoc ita: ergo credulitas contraria credulitati nostræ in eo, quod non est bonum, q ipsum non est bonū, est credulitas nostra in eo, quod non est bonum, quod ipsum est bonum: & cum est credulitas, quæ est in fine contrarietatis credulitati nostræ in eo, quod non est bonum, quod non est bonum, credulitas nostra in eo, quod ipsum est bonū, ergo contrariū, qđ est in ultīo drīæ contrarietatis nr̄æ in eo, q est bonū, qđ ipsum est bonū, est credulitatis in eo, qđ non est bonū, non credulitas nr̄a in eo, q est malum, qm̄, si est affirmatio contrarium, quod est in vltimo negationi, oportet vt sit negatio ipsa in vltimo elōgationis: & cū est hoc ita, & est cōtrariū qdē eius cōtrariū vnū: ergo cōtrariū affirmationi, qđ est in vltimo, est negatio. D. Et nō est drīa in his exēplis, q̄ egimus hic in enūciationibus cōtrariis ex parte negationis & affirmationis inter hæc, qđ ratiocinetur quis in subiecto ipsarū cū articulo al, aut ratiocinetur in ipso incluso cum clausura vniuersali: qm̄ de al, iam diximus, quod significat idem more Arabico, qđ significat cl'a vl'is: ergo non est differentia scdm hanc intelligentiam, vt dicamus quod contrarium credulitatis in eo, qđ est bonum, quod non est bonum, aut dicamus quod cōtrarium credulitatis in om-

B

C

A. l. ex quo erit credulitas p accidēs aut p inductionē secundam.

Cū inuenitē ppriū, inuenitur cōe, & non conuertitur.

Quid significat Al in lingua arabica.

ni eo, quod est bonum, quod nihil ex eo est bonum, & illud est, quia affirmatio & negatio, quæ sunt credulitates contrariæ inueniuntur in anima intentioni vniuersali. Et si est illud, quod erit * per dictionem, significans id, quod est in credulitate ex contrariis, est manifestum quod contrarium affirmationis in dictione quidem est negatio in dictione illi intentioni vniuersali, quam significat affirmatio, cum significetur illa intentio vniuersalis in affirmatione & negatione per dictionem vniuersalem, quæ est clausura. Et exemplum illius est, quia contrarium dicti nostri, omnis homo est bonus, est dictum nostrum, nullus homo est bonus: & est manifestum quod credulitates, de quibus dicitur hic, quod sunt contrariæ, qđ non est possibile, vt sint credulitates veræ: cum sit non possibile vt sit verum cõtrarium vero, nec credulitas vera credulitati veræ, neq; dictio contradictoria dictioni contradictoriæ: quoniã sint vtræque significantes intentionem, quæ est in se vera: sed credulitates contrariæ quidem sunt in oppositis secundum affirmationem & negationem, & ex illis in contradictorijs, & contrarijs in materia necessaria: & illud est, quia in multis ex oppositis, iam possibile est, sicut dictum est, vt sint veræ simul, & sunt indefinitæ, & sub contrariæ: sed in contrarijs non est possibile, vt sint ambæ veræ in aliquo vno & eodem: neque est possibile vt sint ambæ falsæ in materia necessaria, cum non expolietur subiectum ab vno eorum. Hic completur expositio intentionum quas continet iste liber, cui titulus est perihermenias, per gratiam Dei.

* A. l. qđ exit p dictionem.

Indefinitæ, & sub contrariæ, qñ simul ueræ.

Librorum Perihermenias cum Auer.

FINIS.

ANNOTATIONES.

Nota, ꝙ græca hęc dictio ὅτι, quæ latinè & ꝙ & quoniã referre potest, in ueteri translatione ferè semper nulla intelligẽtiæ ipsius literæ habita rõne, in, quoniã, translata fuit. Nos verò diligentius grecæ literæ intellectum animaduertẽtes, vt res ipsa postulabat, & in ꝙ, & in qm̃ ipsam trãstulimus.

Aduertas ẽt, ꝙ dictio hæc græca καθόλε in veteri translatione ferè semper in hanc latinam, vniuersale, translata fuit, cũ tamẽ & vniuersale, & vniuersaliter possit significare: vniuersale quidem, cùm rei naturam, vt si hominem dicimus, vniuersalem naturam significauimus: Vniuersaliter verò, cùm id ꝙ latini signum distribuens appellarũt, vt si omne, aut nullum dicimus, vniuersaliter propositionẽ proferimus, quam rem in lib. Periher. in 2. Secti in ĩitio docuit Aristot. Nos itaque Aristotelis doctrinam insequentes, & in vniuersale, & in uniuersaliter, vt conueniens fuit, ipsam transtulimus.

Errabat pariter vetus translatio dictiones has ἐν μέρει, & κατὰ μέρος in hanc, particularem vertens, cùm tamen non particularem, sed in parte, vel secundum partem, vel particulariter importent, signa distribuentia propositionem, non autem naturam aliquam denotantia.

A

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

Logicæ pars altera,

Quæ resolutoria iudicatiua dicitur, Priorum duos Analeticorum libros continens.

Cum Auer. Cordub. Media expositione.

Ioanne Francisco Burana Veronensi interprete.

Summa libri.

Primus liber in tres secatur partes secundum Auerr.

B In prima a cap. 1. vsq; ad. 28. agitur de compositione syllogismorum, propositionum conuersione, figurarum, & terminorum ternario numero.

In. 2. a cap. 28, vsque ad. 31, de syllogistici inuentione medii.

In. 3. a cap. 31. vsque ad finem, de syllogismorum in proprias resolutione figuras.

De propositione, termino, & syllogismo, & dicto de omni, et de nullo. Cap. I.

PRimum dicendum circa quid, & de quo est intentio, quoniam circa demonstrationem, & de disciplina demonstratiua est. Deinde determinandum quid Propositio, & quid Terminus, quid Syllogismus, quis perfectus, & quis imperfectus. Postea verò quid est in toto esse, vel non esse hoc in illo: & quid dicimus de omni, aut de nullo prędicari. Propositio ergo est oratio affirmatiua, vel negatiua alicuius de aliquo. Hæc autem, aut vniuersalis, aut particularis, aut indefinita. Dico autem vniuersalem quidem, cùm aliquid omni, aut nulli inesse: Particularem verò, cum alicui,* aut non alicui, aut non omni inesse: Indefinitam autem cùm quid inesse, vel non inesse significat, sine vniuersali, vel particulari: Vt contrariorum eandem esse disciplinā: aut uoluptatem non esse bonum. Differt autem demōstratiua propositio à dialectica: quoniam demonstratiua quidem sumptio alterius partis contradictionis est. Non enim interrogat, sed sumit, qui demōstrat. Dialectica vero interrogatio contradictionis est. Nihil autem refert vt fiat ex vtraq; syllogismus: nam & qui demonstrat, & qui interrogat syllogizat: sumens aliquid de aliquo esse, vel non esse. Quare erit syllogistica quidē propositio, simpliciter affirmatio uel negatio alicuius de aliquo secundum dictum modum. Demonstratiua verò, si vera sit, & per primas propositiones sumpta. Dialectica autem per-

C

Alex. vero legit, & scientiam demonstratiuā.

* ἢ μὴ τινὶ, inquit Arist. aut non alicui, sic & plerunq; alias, vbi negandi nota, particularitatis notæ præposita, relinquit particularē. Nā nō aliquis apud Arist. nō efficit tantūdē ac null', sed vt aliqs nō,

In pri. lib. In princ. primi post.

Aliqui legunt dissoluitur.

Sillogismus ex Græco est, nostri ratiocinationē appellant, collectionē tamen pluri um ad ratiocinādū designare videt. συλλεγή .n. collectio, cōgregatioque dicitur.

cōtanti, quidem interrogatio contradictionis est, syllogizanti vero, sumptio apparentis, & probabilis, quemadmodum in Topicis dictū est. Quid est ergo propositio, & quid differt syllogistica à demonstratiua & dialectiça, diligentius quidem in sequentibus dicetur. Ad prę-sentem vero vtilitatem, sufficienter nobis determinata sint, quæ nūc dicta sunt. Terminum autem voco, in quem resoluitur propositio: ut prędicatum, & de quo prædicatur, uel apposito, uel separato esse, vel non esse. Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab his, quæ posita sunt, ex necessitate accidit, eo quòd hæc sunt. Dico autem eo quòd hæc sunt, propter hæc accidere. Propter hæc vero nullius extrinsecus termini adminiculo indigere, vt fiat necessarium. Perfectum vero uoco syllogismum, qui nullius alius indiget, præter ea quæ sumpta sunt, vt appareat necessarium. Imperfectū verò, qui indiget aut vnius, aut plurium, quę sunt quidem necessaria per subiectos terminos: nō autem sumpta sunt per propositiones. In toto autem esse alterum in altero: & de omni prædicari alterum de altero idem est. Dicimus autem de omni prædicari: quando nihil est sumere subiecti, de quo non dicatur alterum: & de nullo similiter.

PARS PRIMA.

Primariæ huius libri radices.

Intentio huius libri.

Vtilitas.

Quid sit propō, & q̄ eius diuisiones ex parte quātitatis, et qualitatis.

Particularis negatiua duplex est.

Diuisio propositionis ex parte quantitatis, & qua

DIxit, Operæprecium est, vt primo incipiamus enarrare id, quod hoc in libro quærimus, ac vtilitatem ex re, quam quærimus prouenientē, deinceps post hæc, quæ respectu aliorum, de quibus hoc in libro sermonem facit, ta dicum & principiorum vicem obtinēt: hoc est vt primo cognoscamus quid propositio, & quid terminus, & syllogismus: & syllogismorum qualis perfectus, & qualis imperfectus: & quid prædicatum de omni, vel prædicatum de nullo, aut non de aliquo. Et dicemus quod id, quod quærimus hoc in libro, est demonstratio: quoniam syllogismum quærimus, quia demonstrationem quærimus. Vtilitas vero, quæ ex hoc prouenit, est, vt cognitionem assequamur demonstratiuam de re omni secundum maximam perfectionem, quam homo potest naturaliter consequi. Et propositio quidem est oratio affirmatiua alicuius de aliquo, aut negatiua alicuius ab aliquo: & propositio diuidetur ex parte qualitatis, & ex parte quātitatis. Ex parte quidem quātitatis, quod alia vniuersalis, alia particularis, alia indefinita. Ex parte vero qualitatis, quoniam vnaquæque, aut affirmatiua est, aut negatiua. Et vniuersalis affirmatiuą ea est, in qua affirmatur prædicatum de omni subiecto, ceu si dicam, omnis homo animal. vniuersalis autem negatiua ea est, in qua prædicatum negatur ab omni subiecto, veluti si dixerim, nullus homo lapis. Et particularis affirmatiua ea est, in qua de parte subiecti affirmatur prædicatum, quemadmodum si dicam, aliquod animal homo. Particularis vero negatiua est, siue prædicatum ab aliquo negetur subiecto, vt si dicam, aliquod animal non est homo: siue negetur vniuersale ipsum a subiecto, ceu dicamus, non omne animal homo. Quoniam particularis negatiua binas habet interpretationes, quarum vna est partis destructio, altera vero vniuersalitatis, quæ in ipsa reperitur. Cæterum indefinita ea est, cui penitus sepimentum non annectitur, aut vniuersale, aut particulare: quemadmodum dicimus, scientia contrariorum vna, & voluptas non est bonum. Et hæ diuisiones sunt propositionis ex parte formæ, hoc est diuisiones vtiles ad cognitionem syllogismi simpliciter. Diuisiones vero ex parte materiæ sunt: quoniam ipsius alia est demonstratiua, alia dialectiça, ac reliquæ, in quas partitur secundum artium sermocinalium materias:

A quemadmodum in sequentibus ex hac arte planum fiet. Ac propositio quidem demonstratiua, & dialectica re a se inuicem differunt: ac differentiarum vna hęc est, quod demonstratiua propositio, altera est contradictionis pars, & ea quidem vera. Dialectica vero esse potest vtralibet ex partibus contradictionis: quoniam assumitur concessa a respondente, & respondens poterit vtranlibet contradictionis partem respondere: nanque interrogans interrogationem in hac arte dat illi optionem, vt respondeat per vtram magis voluerit contradictionis partem, nec differunt inter se demonstratiua, ac dialectica propositio in descriptione, secundum quod syllogismum simpliciter astruunt, verum nulla in hoc penitus inter eas differentia est: nanque vterque & demonstrator, & dialecticus ratiocinabitur verum syllogismum, vbi aliquid de aliquo prædicari, aut non prædicari acceperit, dum propositionum aliquam ponit. Erit itaque propositio syllogistica veluti genus demonstratiuæ, ac dialecticæ propositionis, de qua considerabimus hoc in libro, oratio affirmatiua alicuius de aliquo, aut negatiua alicuius ab aliquo. Demõstratiua vero ea est, quę ex primis fuerit naturaliter scitis. Sed dialectica ex probabilibus, si astruas syllogismum: sin autem interrogas, ex concessis probabilibus. Sectiones vero, quibus a seinuicem distinguuntur propositiones istæ perfectæ, traditæ sunt in libris & demonstrationis, & dialecticæ: vbi secundum modum istum considerandæ relinquuntur, & consimiliter cæterarum propositionum diuisiones in propriis perficiuntur artibus, sicuti sophisticæ, & rhetoricæ propositiones. Verumenimuero B satis fuit hoc in loco propositionum diuisiones cognoscere secundum quantitatem prædictam.

litatis est secundum formã Diuisio ꝓpositionis in dialecticam, & demõstratiua, est ex materia.

Dña inter propositione dialecticam, & demõstratiuam.

Propositio syllogistica est veluti genus ad dialecticam, & demõstratiuã.

Terminus vero hoc in libro significat illud, in quod resoluuntur propositiones, secundum quod pars est necessaria ad hoc, ꝙ propositio sit, hoc est, prædicatum ac subiectum: quoniam partes sunt propositionis necessariæ, non autem ea, quæ propositioni adiiciuntur loco copulæ, quemadmodum inuentionis verba, quum in ea non resoluatur propositio, tanquam partes sibi necessarias: erit enim iam propositio in actu: licet inuentionis verbum in ea sit in potentia, & lateat: veluti consuetudo est apud Arabas in ternarijs, ac quemadmodum res se habet in binariis, hoc est, ex eo quod non est illis opus verbo inuẽtionis: & in hoc æquales sunt propositiones affirmatiuæ & negatiuæ.

Quid sit terminus.

Verbum inuentionis nõ est res necessaria in propositione, sed sumit loco copulę.

Dixit, Syllogismus autem est oratio, in qua, quum ponũtur res plures vna, sequitur ex necessitate propter hæc posita, per se non per accidens aliud quid ab illis. Oratio hic genus est syllogismi: & in hoc volumus orationem enuntiatiuam, & reliqua, quæ accipiuntur in definitione, differentiæ sunt, quibus distinguitur oratio veræ syllogistica a non syllogistica: vnde dum inquit, quum ponũtur, intelligit quum admittuntur, hoc est, conceduntur: & dum inquit res, intelC ligit propositiones: deinde addit, plures vna: quoniam ipse inferius declarabit, ꝙ non erit syllogismus ex propositione vna: & quum dixit aliud quid, intelligit ipsius conclusionem: & hoc, quoniam oportet conclusionem aliud esse a propositionibus, quoniam nil est, quod ad suiipsius monstrationem accipiatur. Et quum dixit, sequitur ex necessitate, addidit necessitatis conditionem: quoniam consequentiarum alia necessaria, & alia non necessaria: & secundum hanc conditionem distinguitur syllogismus ab orationibus, ex quibus res sequitur consequentia non necessaria: quemadmodum inductio, & exemplum, & syllogismi, in quibus aliquando negatio concluditur, nonnunquam affirmatio. Et quum dixit, per se, intelligit, vt sit syllogismus perfectus, hoc est, vt nihil in eo desit, quod ad syllogismum faciat. Et dum inquit, non per accidens, significat figuras, quæ in non nullis concludunt materijs: quemadmodum infra declarabitur, conclusionem fieri ex binis affirmatiuis in secunda figura, quum prædicata subiectis in prædicatione æquæ fuerint: & pars eorũ, quę in hac definitione assumũtur, ex se manifesta eſt, qd syllogismo insit: pars vero & inesse mõstrabitur. Quẽadmodum syllogismũ orationẽ esse enũciatiuã, ex se manifestum est, q̃m oratio enũtiatiua est, q̃ aut vera aut falsa est: & simil'r qd in ea dicitur, vt ex ipsa sequatur aliud a propõnibus, quodq; consequẽtia necessaria sit, & hoc ex se

Quid sit syllogismus & declaratio ꝑtiũ definitionis.

Inductio, & exemplũ nõ sunt cõsequẽtiæ necessariæ.

manifestum: & consimiliter vt sit consequentia per se, nō per accidens, hoc etiā ex se clarum, hoc est syllogismū oportere hac dispont dispositione: quod vero monstrandum derelinquitur, est, oportere in ipso poni propositiones plures vna, & hoc infra declarabitur: planum nanq; fiet syllogismum omnem ex binis cō positum esse propositionibus, neq; pluribus, neq; paucioribus. Syllogismus aūt quidam perfectus, & quidam imperfectus: & perfectus vtiq; is est, cui non est opus, quo appareat ex ipso sequi conclusio, facere aliud preter id, quo ipsius ostenditur conclusio. Imperfectus vero is est, qui indiget, quo appareat ex ipso conclusio sequi, vt aliud fiat, aut alia ex ijs, quæ sequuntur ex propositionibus, quæ in ipso fuere positæ: & hoc, quia oportet syllogismum esse completum, hoc est nihil ipsi deficere, vt syllogismus sit. Et adhuc iste diuiditur duas in partes: q̄m ipsius alius est, cui aliquid deest, vt appareat esse syllogismus, & is est, qui sibi nomen imperfecti vendicat: alius vero est, cui nihil deficit, vt appareat esse syllogismus, & is est perfectus. Verumenimuero dictum de omni, aut dictum de nullo, significat, nihil in omni reperiri subiecto, de quo non predicetur prædicatum, hoc est, vt prædicatum insit omni subiecto, & omni etiam illi, quod per subiectum disponitur, inexistat, adeo vt quum dicimus, omne animal est corpus, & velimus in ipso exercere intentionem dicti de omni, non tantum sit intentio nostra, vnumquodq; ex animalibus est corpus, sed vnumquodq; ex animalibus, & omne id, quod per vnumquodq; ipsorum disponitur, est corpus: & hęc est differentia inter dictum de omni, quod principium efficitur in hoc libro, & inter propositionem vniuersalem: & dictum de nullo consimiliter: significat enim nihil in omni reperiri subiecto, a quo non negetur prędicatum, ita vt prædicatum negetur ab omni subiecto, & ab ijs omnibus, quibus ineſt subiectum, hoc est, ab ijs, quæ disponuntur a subiecto. Et hæc sunt illa, quorum cognitionem præcedere oportet considerationem de speciebus syllogismorum, quæcūq; fuerit species.

D

Diuisio syllogismi per pfectum, & imperfectū.

Quid sit dictū de omni.

B

Differentia inter dictum de omni, & ꝓpositionē vniuersalē.

De conuersione inexistentium propositionum. Cap. II.

Quoniam autem omnis propositio est, aut de inesse, aut ex necessitate inesse, aut contingere inesse. Harum autem, hæ quidem affirmatiuę, illæ autem negatiuæ secundum vnamquanq; appellationem. Rursus autem affirmatiuarum, & negatiuarum, aliæ sunt vniuersales, alię particulares, aliæ indefinitæ. Vniuersalē quidem priuatiuam de eo quod est inesse, necesse est in terminis conuerti. Vt si nulla voluptas est bonum,* neq; bonum nullum erit voluptas. prædicatiuam autē conuerti quidem necessarium est, non tamen vniuersaliter, sed in parte: vt, si omnis voluptas est bonum, & bonum aliquod voluptas. Particularem autem affirmatiuam quidem conuerti necesse est particulariter. Nā si voluptas aliqua bonum, & bonum aliquod erit voluptas. Priuatiuam verò non est necessarium. Non enim si homo non inest alicui animali, & animal non inest alicui homini. Primū ergo sit priuatiua vniuersalis, a b, propositio: si ergo nulli b inest a: neq; a, nulli inerit b. nam si alicui inest vt c, non verum erit, nullum b esse a. nam c eorum, quæ sunt b aliquod est. Si verò omni b inest a, & b alicui a inest: nam si nulli, neq; a, nulli b inerit, sed positū erat, omni inesse. Similiter autem & si particularis est propositio: nam si inest a alicui b: & b alicui eorū, quę sunt a, necesse est inesse: si enim nulli, nec a nulli inerit b. Si aūt a, alicui eorum, quę sunt b, non inest, non necesse est

Neq; bonū nullum, supflua est negatio, neq;, nec garque duæ negationes frequenter apud Grę-cos.

F

A & b alicui a non inesse: vt si b quidem sit animal, a verò homo: homo enim non omni animali, animal uerò omni homini inest.

ET omnis propositio, aut est absoluta, hoc est actu existens, aut necessaria, aut possibilis: & propter hoc diuiduntur syllogismorum genera ad diuisionem modorum propositionum. Amplius istarum vnaquæq;, aut affirmatiua est, aut negatiua, aut vniuersalis, aut particularis, aut indefinita: quamobrem faciunt syllogismorum inuentorum species secundum modos istos, hoc est ex ipsis, alius ex propositionibus constat necessariis, & inexistentibus, & possibilibus, quemadmodum fecere etiam species ex parte variationis propositionum in quantitate, ac qualitate. In quantitate quidem secundum variationem sepimentorum: in qualitate vero secundum affirmationis ac negationis diuersitatem: modus igitur necessarius, ac possibilis iam ex pręcedēte libro cogniti sunt, Inexistentes aūt eas esse videtur velle, quę actu nō necessario inueniuntur, hoc est in quibus prędicatum inest omnibus subiecti indiuiduis, multo tempore: & verisimile est, vt in hanc speciem veniant propositiones, de quibus ambigitur an necessarię sint, an vero non necessariæ, non autem illæ, quę actu inueniuntur, dum subiectum inuenitur aut prædicatum: quemadmodum arbitratus est Alex. quoniā & singulares sunt: & si ex ipsis vniuersalis reperitur, raro est ac per accidens, quum aliqui & hoc genus propositiones fieri in sequentibus prohibeat Aristo. Neq; iterum est aliquid comprehendens necessarium ac possibile, quemadmodum existimauit Theophrastus, atq; alij nonnulli, nisi forte rationem inexistentis esse vellet, ignorare ipsam necessariam esse aut possibilem: quoniam quod hic intēditur, est diuisio propositionis secundum existentię diuisiones, aut secundum diuisiones scitorum primorū, quæ nobis naturaliter in propositionibus insunt: adhuc ex iis, quę infra dicemus, clarum istud fiet. Harum itaq; trium propositionum, hoc est inexistentis, necessariæ, ac possibilis, aliæ quidem conuertuntur, aliæ vero minime, id est vt in conuersione mutetur ordo partium enuntiationis, vt sit prædicatum subiectum ac subiectum prædicatum, seruata veritate & qualitate sua affirmationis ac negationis. Atqui, quum mutatur ordo & non seruetur veritas, illud est, quod hac in arte nuncupatur euersio enuntiationis, Ex propositionibus itaque, vniuersalis negatiua absoluta conuertitur, seruata quantitate: vt in exemplo, si verum est, nullam voluptatem esse bonum, verumetiam erit, nullum bonum voluptatem esse. Affirmatiua vero vniuersalis conuertitur quidem, non tamen seruata quantitate, hoc est vniuersaliter, secundum negatiuę dispositionem. ceu si verum sit, quod dicimus, omnis voluptas bonum, erit itidem verum, aliqđ bonum voluptatem esse. Ex particularibus autem absolutis, affirmatiua quidem conuertitur in parte: veluti, si verum est, quod dicimus, aliqua voluptas bonum, oportet vt verum etiam sit, aliquod bonum voluptatē esse. Negatiua vero non semper conuertitur in omni materia ex ista specie, qđ tamen exigitur in conuersione propositionum omnium: neq; enim, si verum est aliquod animal non esse hominem, propterea & conuersum verum erit, aliquem hominem non esse animal: & inductio sufficit ad ostendendum aliquid non conuerti, veluti particularem negatiuam: sed ad monstrandum aliquid conuerti iam est opus oratione, Sit itaq; primo exemplum vniuersalis negatiuæ, quod dicimus a in est nulli b, ita vt a exemplum sit subiecti, b vero predicati. Exemplum etenim elementorum accomodatius, ne fortasse quispiam existimaret, qđ monstratur, sequi gratia materiæ, hoc est propter subiectum exemplum, non autem propter rem in se: veluti si loco a poneremus animal, loco b lapidem. Dicamus igitur, si verum fuerit, quod dicimus, nullum a b, quod oportet ex necessitate verum etiam esse, nullum b a: qm̄, si non est verum, quod dicimus, nullum b a contradictorium suum verum erit, quemadmodum exposuimus in libro pręcedēte, hoc est, aliquod b a. Ponemus igitur particulare istud, sensibile aliquod, puta c, erit ergo c, quod est pars ipsius b, secundum sensum inuentū in a: quare aliquod a secundum sensum inerit ipsi b: & nos iam posuimus verum esse, nullum a, esse b: sed hoc impossibile & non conuenit: quare falsum, quod diximus, aliquod b esse a: quod si

B

C

De conuersione propositionum absolutarum.

Quantitas, & qualitas ppositionis.

Quę sint ppōnes inexistentes.

Non ponit sniam Ale. quę est φ ppositio, i qua prædicatur de oībus partibus subiecti, sit necessaria, sed tātū arguit cōtra eam.

Contra opi. Theophr. q̄ fuit φ ppō de inesse eēt media p participationē inter necessariam, & cōtingentem.

Quid sit cōuersio.

Quid euersio.

Quare Aristoteles, in demōstratione cōuersionū, elementis vtatur.

In secundo Periher,

hoc falsum, verum erit, quod asserebamus, nullum b esse a, quod monstrare intendebamus. Affirmatiua vero absoluta vniuersalis conuertitur, quemadmodū diximus in parte: si enim verum extiterit, omne b esse a, dico quod sequitur ex necessitate in omni materia, vt verum sit, aliquod a b: demonstratio huius, nanq; si non est verum, quod dicimus, aliquod a b, verum erit suum contradictorium, quod est, nullum a esse b: & quum hoc verū extiterit, verum erit & conuersum veluti antea exposuimus de vniuersali negatiua, hoc est, nullum b esse a: sed iam posueramus, omne b esse a, quod est impossibile, & non conuenit: ergo quod diximus, nullum a esse b, falsum est ex necessitate: quod si hoc falsum, verū erit suum contradictorium, aliquod a b. De affirmatiua vero absoluta in parte dicimus etiā consimiliter, quod in parte conuertitur: quoniam, si verum extiterit, aliquod b esse a, verum quoq; erit aliquod a esse b, ex necessitate: quia si non est verum, verum erit suum contradictorium, nullum a b: & quum fuerit hoc verum, conuersum etiam suum verum erit, quod est, nullum b a: sed iam posuimus, aliquod b esse a: quod & impossibile, & non conuenit: quare si falsum extiterit, nullū a esse b, ex necessitate verum erit contradictorium suum, aliquod a b. Negatiua autem in parte non semper conuertitur: cuius exemplum, si loco b ponamus animal, & loco a, hominem, tunc verum erit, non omne animal hominem esse: non tamen propterea suum conuersum verum, non omnis homo animal: & hoc sufficit in destructione, quemadmodum diximus. Atq; hæ quidem propositiones sunt, quæ conuertuntur, quæque non conuertuntur in materia absoluta.

De conuersione propositionum necessariarum. *Cap. III.*

Eodem autem modo se habebit in necessariis propositionibus: nam vniuersalis quidem priuatiua vniuersaliter cōuertitur. Affirmatiuarum autem vtraq; particulariter. Nam si necesse est a, nulli b inesse, necesse est & b nulli a inesse: si enim alicui contingit: & a, alicui b continget. Si autem ex necessitate a, omni uel alicui b inest: & b alicui a necesse est in esse, nam si non ex necessitate inest, neq; a, alicui b ex necessitate inerit. Particularis uerò priuatiua non conuertitur, propter eandem causam, propter quam & supra diximus.

Caeterum ex propositionibus necessariis, vniuersalis quoq; negatiua conuertitur vniuersaliter, & vniuersalis affirmatiua conuertitur in parte, & consimiliter affirmatiua particularis, secundum dispositionem absolutarum: huius autem ostensio est: qm̄, si verum extiterit, nullum b est a ex necessitate, dico ꝙ sequitur, vt verum etiam sit, nullum a est b ex necessitate: demōstratio huius, quoniam si non fuerit verum, quod dicimus ex necessitate, nullum a est b, contradictorium suum erit verum: hoc autem est aut affirmatiua in parte in materia possibili, quæ est cōtraria materiæ necessariæ, aut alia necessaria affirmatiua particularis: quoniam non sunt hic nisi istæ duæ materiæ, propterea quod absoluta est ex natura possibilis, & impossibile, quod accidit ex positione ipsarum est vnum: quoniam possibile, id est, quod quum ponitur in actu, non accidit ex positione sua impossibile. Quod si posuerimus ipsam necessariam particularem, mōstrabitur ex hac positione sequi impossibile secundum ostensionem præcedentē negatiuæ absolutæ: si vero ponamus particularem possibilem: quemadmodum si ponamus, possibile est aliquod a esse b, & tunc planum erit, si posuerimus aliquod a esse b in actu, non accidet ex hoc impossibile: atqui si posuerimus, aliquod a esse b in actu, erit & aliquod b a in actu: quoniam particularis absoluta iam cōuertitur, & iam posuimus, nullum b esse a ex necessitate: quod est impossibile, & non conuenit, & quod est ex natura possibilis, & possibile contrarium est neces

Nota nō eē, nisi duas materias, quoniā absoluta est ex natura possibilis.

A sario: & quum falsa extiterit affirmatiua particularis necessaria & possibilis, sequitur, vt vera sit vniuersalis negatiua necessaria: quoniam, quod non est contingens neque necessarium, illud est negatum necessario. Vniuersalis vero affirmatiua necessaria conuertitur ipsa quoque in particularem necessariam: si enim verum extiterit, omne b esse a ex necessitate, dico q̃ sequitur, vt sit verum, aliquod a esse b ex necessitate: quoniam, si est aliquod a b contingenter, & non ex necessitate, sequitur vt sit aliquod b a contingenter: & hoc secundum monstrationem positionis praecedentis, quae facta est de inexistente: propterea quod si ponamus, aliquod b, quod est contingenter aliquod sensibile, erit hoc quoddam a, & quoddam b: quod si ita est, erit aliquod b a cõtingenter: sed iam posuimus, omne b esse a ex necessitate: quod est impossibile, & non conuenit: quare si hoc ita est, sequitur, vt simul cum hoc, quod dicimus, omne b a ex necessitate, verũ etiã sit aliquod a esse b ex necessitate. Affirmatiua autem necessaria in parte, & ipsa consimiliter conuertitur in particularem necessariam: quoniam, si fuerit aliquod b a ex necessitate b oportet vt sit aliquod a ex necessitate b: quia si non, non erit aliquod b, ex necessitate a. Et hae sunt propositiones absolutae ac necessariae, quae conuertuntur: & haec expositio, quam exposuimus, est expositio, quam intendit Aristoteles.

B *De conuersione propositionum contingentium.* *Cap. IIII.*

IN contingentibus uerò quoniam multipliciter dicitur contingere, nam & necessarium, & non necessarium, & possibile contingere dicimus: In affirmatiuis quidem, similiter se ha bebit secundum conuersionem in omnibus. Nam si a, omni aut alicui b contingit: & b, alicui a contingit: si enim nulli, nec a ulli b: ostensum est enim hoc prius. In negatiuis verò non similiter: sed quaecunq; quidem contingere dicuntur, ex eo quòd ex necessitate non insunt, uel in eo quod nõ ex necessitate insunt similiter. Vt si quis dicat hominem contingere non esse equum, aut albũ nulli tunicae inesse. Horum enim * hoc quidem ex necessitate inest, illud vero non ex necessitate inest, & similiter conuertitur propositio. Nam si contingit nulli homini equum inesse, & hominem contingit nulli equo inesse: & si album contingit nulli tunicae, & tunica C contingit nulli albo: si enim alicui necessario, & album tunicae alicui inerit ex necessitate: hoc enim ostensum est prius. Similiter autem & in particulari negatiua. Quecunq; vero vt in pluribus, & in eo quod nata sunt dicuntur contingere*, secundum quem modum determinamus contingens: non similiter se habebat in priuatiuis conuersionibus. Sed & uniuersalis quidem priuatiua propositio non cõuertitur: particularis verò conuertitur. Hoc autem erit manifestum quãdo de contingenti dicemus. Nunc autem nobis tantum sit cum iis quae dicta sunt, manifestum, quoniam contingere nulli, aut alicui non inesse affirmatiuam habet figuram: nam & contingit ipsi est similiter ordinatur. Est autem, quibuscunq; adiacens praedicatur, affirmationem semper facit, & omnino: vt, est non bonum: vel, est non album: vel simpliciter, est non hoc. Ostendetur autem & hoc per sequentia: secundum conuersiones autem, similiter se habebunt in aliis.

* Hoc sequẽs non respicit, sed p̃cedens.

* De contingenti illo secũdo modo, p̃sertim hoc ĩ libro determinabit syllogismos.

De conuersione ,ppositionum possibilium.

Propositiones vero possibiles,hoc est de quibus vere dicitur nomẽ possibile: D quęq; ita se habent, vt possint esse & non esse in tempore futuro, sic disponũtur secundum conuersionem, vt affirmatiuæ absolutę & necessarię : hoc est, quod vniuersales affirmatiuæ, & particulares conuertantur in parte, & hoc manifestum: nãq; si fuerit omne a b contingenter, vel aliquod a b etiam contingenter, dico quod aliquod quoq; b a contingenter erit : quin si non est contingenter, sed fortasse necessario, aliquod igitur a erit b necessario secundum quod prædiximus: & iam posuimus, omne a esse b contingenter: quod impossibile & non conuenit. Ceterum, propositionum negatiuarum conuersio in hac materia econtrario se habet, quam in illo: & hoc, quoniam vniuersalis negatiua in hac materia non conuertitur vniuersaliter , & particularis conuertitur : quemadmodum declarabimus in sermone de syllogismis, qui componuntur ex propositionibus possibilibus : & causa huius est:quoniam negatiua in hac materia non est re vera negatiua:quemadmodum declaratum est in libro præcedente: vis namq; ipsarum est affirmatiuarum vis. Et hoc, quoniam modus in ipsis similis est verbo substantiuo, quod est in enuntiationibus sine modo . & quemadmodum enuntiatio, in qua dictio negatiua non componitur cum verbo affirmatiuo, sed cum prædicato, est affirmatiua, vt quum dicimus, Zaiol est non bonus, vel est nõ albus, eodem pacto se habebunt & enuntiationes istæ : quoniam dictio negatiua in ipsis non coniungitur cum modo, sed cum prędicato : vt cum dicimus possibile est hoc non esse in E hoc , aut possibile est non esse in parte huius . Verum hoc ampliori declaratione declarabitur in sequentibus .

In propositionibus modalibus modus habet talẽ vim, qualẽ habet copula in illis de in esse.

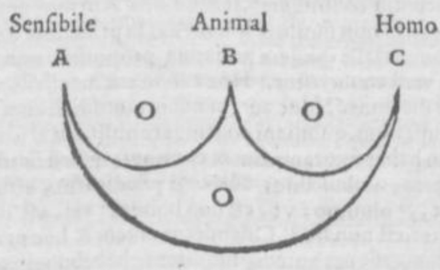
De tribus figuris ex propositionibus inexistentibus. *Cap. V.*

His verò determinatis, dicemus iam per quæ, & quando, & quomodo fit omnis syllogismus : postea vero dicendũ de demonstratione. Prius enim de syllogismo dicẽdũ, quam de demonstratione, eo quod vniuersalior est syllogismus: nam demonstratio quidem syllogismus quidam est, syllogismus verò non omnis, demonstratio.

PRIMA FIGVRA.

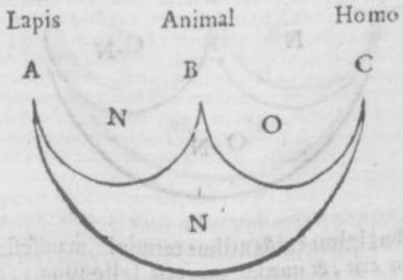
Quando igitur tres termini sic se habent adinuicem , vt & postremus sit in toto medio, & medius in toto primo, uel sit, uel non sit, necesse est extremitatum perfectum esse syllogismum. Voco autem medium, quod & ipsum in alio, & aliud in ipso est, quod & positione medium est. Extrema vero quod & ipsum in alio, & in quo aliud est. Si F enim a de omni b , & b de omni c, necesse est a de omni c prędicari. Prius enim dictum est quomodo de omni dicimus.

Prima vtilis coniugatio.

Similiter

A Similiter autem, & si a de nullo b, b autem de omni c: quoniam a: nulli c inerit.

Secũda vtilis coniugatio.

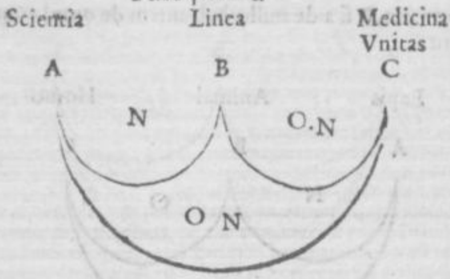
B Si autem primum quidem omni medio consequens est, medium verò nulli postremo: non erit syllogismus extremitatum. Nihil enim necessarium accidit, eo quòd hæc sunt: nam & omni, & nulli contingit primum postremo inesse: quare neque particulare, neque vniuersale fit necessarium. Cum autem nihil est necessarium, per hæc non erit syllogismus. Termini verò eius quod est omni inesse, animal, homo, equus: eius verò, quod est nulli, animal, homo, lapis.

C

Prima inutilis coniugatio.

Quando verò nec primum medio, nec medium postremo vlli inest, nec sic erit syllogismus. Termini verò aut inesse, scientia, linea, medicina: aut non inesse, scientia, linea, vnitas.

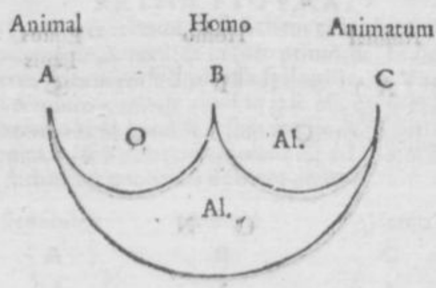

Secunda inutilis coniugatio. Auerr. accipit hos terminos: rationale, equus, homo, asinus.

D

Vniuersalibus igitur existentibus terminis, manifestum est in hac figura quando erit, & quando non erit syllogismus: & quod cum est syllogismus, necessarium est terminos sic se habere, vt diximus: & si sic se habent, manifestum quoniam erit syllogismus Si autem hic quidem terminorum vniuersaliter, alius verò particulariter ad alium, quando vniuersale quidem ponitur ad maiorem extremitatem vel prædicatiuum, vel priuatiuum, particulare verò ad minorem prædicatiuum necesse est syllogismum esse perfectum. Quando verò ad minorem, vel quolibet modo aliter se habeant termini, impossibile est. Dico autem maiorē extremitatem quidem, in qua medium est: minorem verò, quæ sub medio est. Insit enim a quidem, omni b: b autem alicui c: ergo si est de omni prædicari, quod in principio dictum est, necesse est a, alicui c inesse.

E

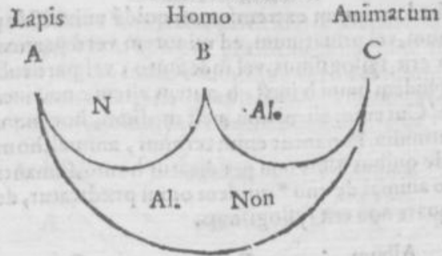

Tertia utilis coniugatio.

F

Et si a quidem, nulli b inest: b verò, alicui c: necesse est a alicui c non inesse: determinatum est enim & de nullo, quomodo dicimus: quare erit syllogismus perfectus. Similiter autem & si indefinitum sit b c prædicatiuum: nam idem erit syllogismus indefinito, & particulari sumpto.

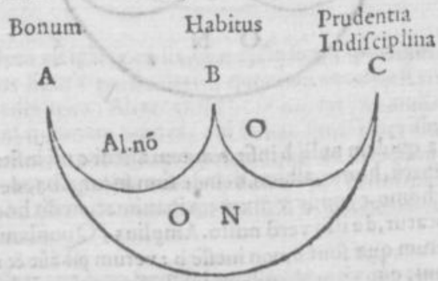
α

Quarta vtilis coniugatio.

Si aũt ad minorẽ extremitatem vniuersale ponatur vel prædicatiuum, vel priuatiuũ, non erit syllogismus, neq; cũ affirmatiua, neq; negatiua, neq; indefinita, neq; particularis sit: vt si a quidem alicui b inest, vel non inest: b aũt, omni c inest. Termini vt inesse: bonum, habitus, prudentia; vbi non inesse, bonum, habitus, indisciplina.

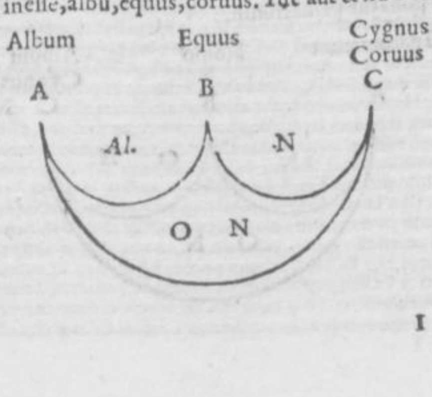
β

Tertia inutilis coniugatio.

C

Rursum si b quidẽ, nulli c: a verò, alicui b inest, vel nõ inest, vel nõ oĩ inest, nec sic erit syllogismus. Termini oĩ inesse, albũ, equus, cygnus: nulli inesse, albũ, equus, coruus. Idẽ aũt & si a b ĩdefinitũ sit.

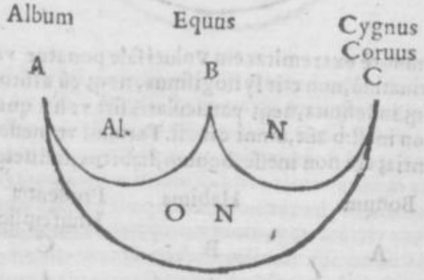

Quarta inutilis coniugatio.

Nec qn̄ ad maiorem extremitatem quidē vniuersalē ponatur vel prædicatiuum, vel priuatiuum, ad minorem verò particulare priuatiuum, non erit syllogismus, vel indefinito, vel particulari sumpto. Velut si a quidem omni b inest: b autem alicui c non inest, vel non omni inest. Cui enim alicui non inest medium, hoc omne & nullum sequatur primum. Ponantur enim termini, animal, homo, album: deinde & de quibus albis non prædicatur homo, sumantur, cygnus, & nix: ergo animal de vno * quidem omni prædicatur, de altero * verò nullo: quare non erit syllogismus.

* Albo, scilicet cygno.
* Albo, scilicet niue.

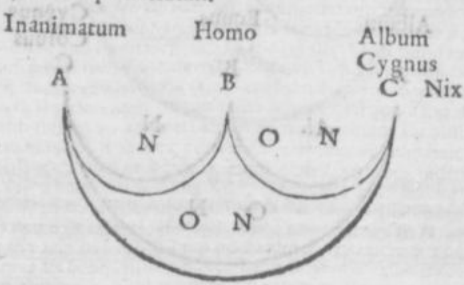
Quinta inutilis coniugatio.

Rursum a quidem nulli b insit, b autem alicui c nō insit: & sint termini, inanimatū, homo, album. deinde sumantur alba, de quibus nō prædicatur homo, cygnus & nix: nam inanimatum de hoc * quidem omni prædicatur, de illo verò nullo. Amplius, Quoniam indefinitū est alicui eorum quæ sunt c, non inesse b: verum est aūt & nulli inest, & si non omni, quoniam alicui non inest. Snmptis aūt his terminis velut nulli inesse, non fit syllogismus (hoc enim dictum est prius) manifestum ergo est, quoniam in eo q̄ sic se habent termini non erit syllogismus: esset enim & in his. Similiter autem ostendetur, & si vniuersale ponatur priuatiuum.

* Albo, scilicet de niue.
* Scilicet cygno.

Sexta inutilis coniugatio.

A Neque enim si ambo interualla particularia prædicatiuè, vel priuatiuè dicantur, aut hoc quidem prædicatiuum, illud verò priuatiuum, vel hoc quidem indefinitum, illud verò definitum, vel ambo indefinita, non * erit syllogismus nullo modo. Termini verò communes omnium: animal, album, equus: animal, album, lapis.

* Hic negatio supfluit.

Sexdecim inutiliũ, tum particularium, tum indefinitarum coniugationum exemplum.

B. Manifestum est igitur ex iis, quæ dicta sunt, quoniam si sit syllogismus in hac figura particularis, quoniam necesse est terminos sic se habere vt diximus. Aliter enim sic se habentibus, nullo modo fit. Palam autem quoniam omnes, qui in hac sunt syllogismi, perfecti sunt. Omnes enim perficiuntur per ea, quæ ex principio sumuntur. Et quoniam omnia problemata ostẽduntur per hanc figurã. Etenim omni, & nulli, alicui, & non alicui inesse. Voco autem huiusmodi figuram, primam.

De propositionibus ab solutis.

SED posteaquam fuere hæc declarata, dicamus ex quo componatur syllogismus, qui antea definitus fuit, & in quo componatur, & quo pacto cõpositio sua, & quando componatur compositione, secundum quam ex ipso

C sequatur aliud ab ipso ex necessitate. Amplius, post hoc oportebit de demonstratione loqui: quoniam oportet sermonem de syllogismo præcedere sermonem de demonstratione: syllogismus nanque vniuersalior est demonstratione: omnis enim demonstratio syllogismus, & non est omnis syllogismus demonstratio: puta, si extiterit figura concludens, & non fuerint propositiones suę veræ. Dicamus igitur quod syllogismus de quo quærimus hoc in libro, est syllogismus, qui componitur super quæsito determinato, veluti quum dicimus: omne c a, aut nullum c a: ac manifestum, quum acceperimus aliquid proportionatum ipsi c, & ipsi a, quę sunt extremitates quęsiti, puta exempli gratia, b, quod binæ propositiones componuntur ex tribus terminis, ex quibus duo sunt separati inter se, communicantes vero in termino vno: & si accipiamus aliquid cõmunicans duabus extremitatibus quæsiti secundum hanc dispositionem, fieri potest, vt secundum hanc ostendatur quæsitum, hoc est, quod c sit a, vel quod c non sit a, vel non sit in ipso a. Exemplum huius dicti, c est b; & b est a; & sequitur ex hoc, vt sit c in a, & a in c: aut dicamus c est b: & b non est a: igitur sequitur quod c non sit in a: & subiectum quęsiti, quod est c, in vna propositione vocatur extremitas minor; & prædicatum quæsiti, quod est a, in altera propositione dicitur extremitas maior; & terminus ipsis communis, terminus medius; & propositio, in qua est minor extremitas, nuncupatur minor: & in qua

Syllogismus, de quo q̃rit in libro priorum, est qui cõponit super q̃sitũ determinatum.

Quid maior quid minor extremitas, & quid medius terminus.

Ordo medij termini inter extremitates vocat figura.

est maior extremitas, appellatur maior. Ordo autem medij termini inter ambas extremitates dicitur figura. Et quoniam quatuor sunt positiones termini communis duabus extremitatibus, vna vt prædicetur de vtrisque extremitatibus, altera vt eisdem subijciatur, tertia vt sit subiectum in maiore, & prædicatum in minore, quarta econuerso. Cõsiderabimus secundum quem ordinem ex istis verificetur, vt sint figuræ naturales secundum potentiam cogitatiuam, hoc est, vt super ipsas cadant homines naturaliter, non autem secundum potentiam artificialem: quoniam syllogismus, quem hæc ars conatur tradere, hoc est de quo solicita est, vt genera ipsius cõprehendat, & separet species concludentes in vnoquoq; genere a non concludentibus, secundum perscrutationem istam ostendet tibi, ꝙ figuræ prædicatiuæ sunt tres, & quod quarta figura, quam posuit Galenus, non est figura naturalis, in qua medius terminus de maiori prædicatur extremo, & minori subijcitur.

Quarta figura, quam posuit Gale. nõ est naturalis; vide infra in digressione propria. c. 8.

FIGVRA PRIMA.

DICAMVS igitur, si fuerit ordinatus medius terminus inter duas extremitates ita, vt prædicetur de minore, & subijciatur maiori, quemadmodũ si dicamus, omne c b: & omne b a: planum ꝙ ordo iste syllogisticus est, quodq; nobis inest secundum naturam. Arist. vero appellat ordinem istum figuram primam. Quoniam igitur omnes duæ propositiones, aut sic se habent, quod ambæ sunt vniuersales, aut particulares, aut indefinitæ, aut vna ipsarũ vniuersalis, & altera in parte: aut vna ipsarum vniuersalis, & altera indefinita: aut vna ipsarum indefinita, & altera in parte: & vnaquæq; harum trium specierum bifariam variatur, vel vt sit vniuersalis maior & particularis minor, vel econuerso: & consimiliter vniuersalis non indefinita, ac particularis cum indefinita: & vnaquæq; harum nouem specierum ita se habet secundum compositionem, aut vt ambæ simul affirmatiuæ sint, aut negatiuæ simul, aut vna ipsarũ affirmatiua & altera negatiua: & hoc duobus modis, vno quod sit minor negatiua & maior affirmatiua, secundo in contrarium huius: ex quo planum si multiplicatæ fuerint illæ quatuor in has nouem, efficientur hac in figura sex ac triginta coniugationes: & Arist. exponit, quæ concludat, quæ ve non cõcludat: veluti quũ dicit, quando fuerint duæ propositiones vniuersales affirmatiuæ: concludet ex necessitate vniuersalis affirmatiua: cuius exemplum ex elementis, vt si ponamus omne c b: & omne b a: dico quod ex hoc concluditur, omne c a: & hoc semper ex necessitate. Exemplũ vero huius in materijs, quemadmodum si ponamus, omnis homo animal: & omne animal sensibile: sequitur ex hoc, quod omnis homo sensibile: quodq; hoc sequatur, planum ex intentione dicti de omni, quod descripsimus in principio huius libri: & hoc, quoniam intentio huius quod dicimus, omne b a, & omne animal sensibile, quæ est maior propositio in hac coniugatione, nimirum est, quod omne id quod est b, aut disponitur per b affirmatiue, ipsum est a: & posteaquam coniunxerimus in hunc locum, ꝙ c disponitur per b affirmatiue, sequitur ex necessitate, vt disponatur c per a. Consimiliter quum dicimus, omne animal sensibile, nempe volumus, vt omne, quod disponitur per animal, sit sensibile: & posteaquã coniunxerimus huic, quod homo disponitur vt sit animal. Planum est ex hoc sequi, vt ipse disponatur per sensibile: & iste est vnus ex modis concludentibus in hac figura.

Ex diuisiõe propositionũ colliguntur. 36. cõiugationes. In prima figura.

Prima cõiugatio vniuersalis vtilis.

Eodem pacto quum extiterint duæ propositiones vniuersales, & fuerit maior negatiua, & minor affirmatiua. Manifestum similiter ex intentione dicti de nullo, quod vniuersalem negatiuam colligit. Exemplum huius, vt quum dicimus, omne c b: nullum b a: sequitur ex hoc, quod nullum c sit a: quoniam intẽtio eius, quod dicimus, nullum b a, significat quod nihil, quod affirmatiue disponitur p b, est a: & c disponit̃ affirmatiue per b: sequit̃ itaq; vt nõ disponat̃ p a.

Scđa coniugatio vl̃is vtilis.

Si vero fuerint ambæ propositiones vniuersales negatiuæ simul, aut maior affirmatiua & minor negatiua, non erit ex hoc syllogismus concludens, neque vniuersalem, neque particularem: & hoc, quoniam manifestum, quod in mate-

Cõiugationes vl̃es inutiles.

A rijs concludit aliquando affirmatiuam veram, & aliquando negatiuam veram: & iterum, quoniam non est in ipso intentio dicti de omni: quoniam conditio eius, quod de omni dicitur, est, vt sit a negatum ab omni eo, quod disponit per b, dispositione affirmatiua: & quoniam c disponitur per b, dispositione negatiua, non sequitur ex hoc, vt disponatur per a, dispositione negatiua, siue maior affirmatiua extiterit, siue negatiua: & ad hæc, quoniam duo isti modi concludunt in materijs aliquando affirmatiuam veram, & aliquando negatiuam veram. Hoc autem planum, si posuerimus terminos duarum propositionum vniuersalium, quarum maior affirmatiua & minor negatiua, animal, homo, equus: vbi animal sit maior terminus, homo medius, & equus minor: & aliquando, animal, homo, lapis: quoniam igitur dicimus, nullus equus homo: omnis homo animal, concludimus vniuersalem affirmatiuam, hoc est, omnem equum esse animal: quum vero dicimus, nullus lapis homo; omnis homo animal: concluditur vniuersalis negatiua, hoc est, nullus lapis animal: quoniam igitur hæc compositio aliquando concludit negatiuam, & nonnunquam concludit affirmatiuam, non sequetur ex ipsa aliud ex necessitate ac semper secundum id quod acceptum fuit in definitione syllogismi: quum itaque res ita se habeat, non est syllogismus. Eodem pacto ponentur termini, qui concludunt affirmatiuam in vtrisque propositionibus vniuersaliter negatiuis, rationale, equus, & homo: qui vero vniuersalem negatiuam colligunt, rationale, equus, & asinus: & hoc, quoniam, nullus homo equus; nullus equus rationale: & concluditur, omnis homo rationale: & rursus, nullus asinus equus: nullus equus rationale: & concluditur, nullus equus rationale: quum igitur hæc coniugatio aliquando concludat affirmatiuam, & aliquando negatiuam, non erit vtique coniugatio syllogistica. Atque hæc est syllogismorum intentio, qui ex duabus vniuersalibus propositionibus hac in figura componuntur, hoc est, quod duo ex ipsis concludunt, & duo non concludunt. Scitu tamen dignum, quod is, qui ex binis negatiuis construitur in hac figura, nihil pœnitus concludit, seu syllogismo artificiali, siue etiam naturali, qui est, quum dicitur, cogitatio sine consideratione. Si vero minor in ipso extiterit negatiua, iam existimatur quod concludat negatiuam in parte, posteaquam propositiones conuersæ fuerint: atqui hæc species conclusionis non est ex syllogismo, super quem cogitatio naturaliter cadit: nimirum concluderet, si in quarta figura syllogismus naturaliter construeretur: atqui quod intenditur, quemadmodū diximus, est expositio syllogismorum, super quos naturaliter cadit humana cogitatio.

Conditio dicti de oi. vide clarius supra. c. 1. circa finem.

Nota syll'm ex duabus v'sibus negatiuis nihil penitus concludere: sed ex minori negatiua tm̄, concludere conclusionē artificialem, quā ī directā vocant; hoc idem asserit Ari. ī fine figurarum de ꝓpositionibus ī existētibus.

C Quod si in hac figura vna propositionum vniuersalis extiterit, & altera in parte, & maior vniuersalis fuerit, aut affirmatiua aut negatiua, & minor particularis & affirmatiua, erit ex hoc syllogismus concludens perfectus. Exemplum huius, quoniam si ponamus, aliquod c b: & omne b a: sequitur vt sit aliquod c a. Hoc autem manifestum ex intentione dicti de omni: quoniam dispositio eius, quod est, omne b a, quemadmodum plerunq; diximus, est, quod omne, quod disponitur per b dispositione affirmatiua, ipsum est a; sed ponitur aliquod c, dispositum per b; sequitur itaq; vt particulare hoc sit dispositum per a. Et consimiliter si posuerimus aliquod c b; & nullum b est a; sequitur ex hoc, aliquod c non esse a; & hoc etiam manifestum ex intentione dicti de omni negatiui. Similiter sequetur dispositio, si in duobus modis istis loco particularis indefinitā posuerimus; quoniam indefinita ex necessitate est particularis; neque enim fieri potest, vt indefinita particularem nō valeat: & hoc est, quod ex necessitate ipsi semper inest. Quod si dispositionem vniuersalem significat, non tamen oportet hoc ei inesse; & propterea posuerunt ipsius vim, vim particularis.

Intētio huius libri est rōcinatio syllogismorū, sup q̄s cadit cognitio hominis per naturam.

Si vero vniuersalis propositio fuerit minor, seu affirmatiua, siue negatiua, & maior non vniuersalis, sed indefinita vel particularis, negatiua aut affirmatiua, non erit ex hoc syllogismus; & hoc manifestum, qm̄ in ipsis non reperitur intentio dicti de omni; & ad hæc planum etiam ex materijs, hoc est, quoniam in materijs concludit aliquando affirmatiuam, & aliqn̄ negatiuam. Exemplum huius, si ponamus quod omne c est b; & aliquod b est a, vel non est a: non se-

De coniugationibus p'ticularibus vtilibus.

D

quitur ex hoc, vt sit c negatum ab aliquo a, aut insit in aliquo a: & hoc, quoniam deficit hic aliqua ex conditionibus dicti de omni vniuersalis, qui in ipsa reperiatur: quia intentio dicti de omni fuerat, vt a prædicaretur negatiue aut affirmatiue de omni eo, quod tantum disponitur affirmatiue per b: sed a dicitur de aliquo b, non autem de omni eo. Exemplum vero terminorum, qui concludunt affirmatiuam veram, vbi minor fuerit vniuersalis affirmatiua, & maior affirmatiua in parte, bonum, habitus, & scientia: & hoc, quoniam omnis scientia est habitus: & aliquis habitus est bonus: & conclusio, quod omnis scientia bonum, & hoc est verum: qui vero negatiuam concludunt, sunt bonum, habitus, & ignorantia, quæ est secundum viam habitus, hoc est innata: & hoc, quoniam omnis ignorantia habitus: & aliquis habitus bonum, tamen nulla ignorantia bonum: & hoc etiam non concludit secundum viam naturalem: consimiliter, si posuerimus quod nullum c est b: & aliquod b a, vel aliquod b non est a: non concludemus conclusionem seruantem quantitatem: & hoc quoq; manifestum ex intentione dicti de omni, & ex materijs. Exemplum igitur terminorum propositionum, quæ concludunt affirmatiuam, quum maior extiterit affirmatiua particularis, & minor negatiua vniuersalis, album, equus, & cygnus: & hoc, quoniam nullus cygnus est equus: & aliquis equus album: & concluditur, omnis cygnus album. Termini vero, qui negatiuam veram, concludũt sunt, album, equus, & coruus: & hoc, quoniam nullus coruus est equus: & aliquis equus album: & concluditur, nullus coruus album, quæ est negatiua vera.

E

Quum igitur declaratum sit, quod in huiuscemodi syllogismis aliquando cõcluditur vniuersalis affirmatiua, nonnunquam vniuersalis negatiua: planum quod non concludunt negatiuam in parte, neq; affirmatiuam in parte. Et hoc, quoniam ex parte, qua concludit vniuersalem affirmatiuam, non potest concludere vniuersalem negatiuam, neque particularem negatiuam semper: ex parte vero, qua concludit vniuersalem negatiuam, non potest concludere vniuersalem affirmatiuam semper, neque particularem etiam affirmatiuam: atque hi quidem non sunt syllogismi in comparatione eius, quod secundum naturalem viam concluditur. Eodem autem pacto, si loco particularis accipiatur indefinita, quoniã ipsarum vis est vna. Consimiliter etiam, si maior propositio extiterit vniuersalis, seu affirmatiua, seu negatiua, & minor particularis negatiua, non erit item syllogismus, qui secundum viam naturalem quæsitum colligat: quoniam, quum minori extremitati non insit medius terminus, hoc est non prædicetur de ipso affirmatiue secundum conditionem positam in dicto de omni, fieri potest vt maior extremitas illi insit, & nulli etiam insit. Exemplum cuius, si posuerimus, quod aliquod c non inuenitur in aliquo ex b: & omne b a: potest concludere quod a aliquando inest alicui c, & aliquando non inest. Exemplum vero huius ex materijs, animal, homo, album: & hoc, quoniam aliquod album non est homo: & omnis homo animal, & tunc fieri non potest, quin particularis, aut secundum positionem sit, aut secundum naturam, hoc est particularis positione: si quum dicimus, aliquod album non est homo, quæ est negatiua in parte, verum fuerit simul cum vniuersali negatiua, puta, nullum album est homo, tunc syllogismus complicabitur ex duabus propositionibus vniuersalibus, quarum minor est vniuersalis negatiua, & maior vniuersalis affirmatiua: sed iam exposuimus per terminos, quod iste non concludit, propterea quod contraria colligit. Quod, si cum hoc quod dicimus, aliquod album non est homo, simul vera non extiterit vniuersalis negatiua, & sit aliquod album ex necessitate homo, & aliquod etiam non sit homo: si inquam ita fuerit, nõ reperientur in hac positione termini, qui concludant contraria, hoc est affirmatiuam & negatiuam: quoniam oportet vt sit aliquod c a, nanque si cum hoc, quod dicimus, aliquod album non est homo simul verum extiterit, aliquod album esse hominem, tunc oportet vt hæc coniugatio sit coniugatio concludens, hoc est, vt sit ex minore affirmatiua in parte & maiore vniuersali: sed iam declaratum, fuit quod est concludens proculdubio affirmatiuam in parte: & propterea non est verum, vt in consimili materia inueniri possit vniuersalis negatiua: quoniam

F

Causa inutilitatis.

Nota, ꝙ ꝓpositio est particularis duobus modis, vel secũdum naturã, vel positione.

A ipsa contradicit particulari affirmatiuæ. Atqui declaratum est in consimili materia, quum fuerit propositio particularis negatiua vera simul cum affirmatiua particulari, hoc est, vt dicimus, particularis per naturam, quod complicatio ista non concludit: quoniam fieri potest, vt inueniatur in illo particulari aliqđ, a quo negetur homo, de quo vere prædicetur animal, & item aliquod, de quo dicatur falso: puta, si posuerimus aliquod album, quod non est homo, exempli gratia niuem, verum erit, quum dixerimus, nullam niuem esse animal. Quod si posuerimus, exempli gratia cygnum, vere proferre poterimus, omnem: cygnũ esse animal. Hoc igitur modo manifestum nobis factum fuit, quod hæc complicatio nonnunquã vniuersalem affirmatiuam veram concludit, & aliquando vniuersalem negatiuam veram, quæ sunt contraria. Nil prætetea vetat, vt dicamus complicationem istam non concludere, secundum quod hoc in loco quærimus coniugationes semper concludentes, non autem secundum materiã aliquam: cæterum, si admiserimus complicationem istam concludere affirmatiuã in parte, hoc vtique fiet, quum negatiua particularis, secundum naturam particularis erit, hoc est in materia, in qua simul etiam verificatur affirmatiua in parte, non autem vbi simul vera extiterit vniuersalis negatiua, quã vocamus particularem positione. Sed quod quærimus in materijs est, quod per se concludit, hoc est in omni materia: & propterea non recensebitur cõiugatio ista inter ma-

B terias concludentes: quemadmodum neque illa, quæ ex binis affirmatiuis concludit in figura secunda, licet fortasse concludat in aliqua materia, quoniam materiæ, in quibus concludit, sunt apud nos ignotæ. Consimiliter etiam declarabitur quod coniugatio illa non concludet per se, in qua maior propositio negatiua fuerit vniuersalis, & minor negatiua particularis, quemadmodũ de hac quoque declarauimus. Termini vero huius ex materijs, inanimatum, homo, album: quoniam aliquod album non est homo: & nullus homo est inanimatũ. quod si sub hoc aliquo acceperimus, niuem & cygnum, concludetur nobis, ꝙ nix non est animatum: & cygnus, quia volatile est animatum, & ita inuenietur coniugatio ista concludens duo contraria simul. Quod si duæ propositiones acceptę in hac figura extiterint ambæ particulares, aut ambæ indefinitę, aut vna indefinita, & altera particularis, non erit ex his syllogismus, siue ambæ fuerint affirmatiuæ, aut ambę negatiuę, aut altera affirmatiua & altera negatiua: & hoc manifestum ex eo, qđ non inuenitur in ipsis intentio dicti de omni: qm̃ ipsum determinatur binis conditionibus, vna, quod maior sit vniuersalis, quomodocunque se habeat secundum qualitatẽ, hoc est affirmatiua vel negatiua: altera quod minor sit affirmatiua, quomodocũq; se habuerit secundum quantitatem, hoc est vniuersalis aut particularis. Iam autẽ declaratum est ex terminis, quod non concludit: quoniam cõtraria concluduntur in omnibus istis complicatio-

C nibus: termini vero communes ad vniuersalem affirmatiuam concludendam, animal, albũ, homo: hoc est, vt sit animal maior extremitas, album medius, homo minor: & hoc, quoniam inuenies terminos istos ad omnes coniugationes illas, vt concludant affirmatiuã, nanq; aliquis homo albũ, & aliquod albũ animal: & aliquis homo non est album: & aliquod albũ non est animal: & ex omnibus istis sequitur, quod omnis homo animal. Termini vero cõmunes iis, quæ concludunt vniuersalẽ negatiuam, animal, albũ, lapis: animal maior, albũ medius, lapis minor. Iam itaque exposuimus, quæ concludant in hac figura, quæ ve non: quodque ex ipsis quatuor tantum concludunt, & quæ ex duabus construitur vniuersalibus affirmatiuis, & quæ ex vniuersali affirmatiua maiore, & particulari affirmatiua minore, & quæ ex vniuersali negatiua maiore, & particulari affirmatiua minore, & quæ ex vniuersali negatiua maiore, & vniuersali affirmatiua minore. Quodque concludit oẽs enuntiationũ species, hoc est vniuersalem affirmatiuam, & particularem affirmatiuã, vniuersalem negatiuam, & particularẽ negatiuã: quodque syllogismi cõcludentes in hac figura sunt perfecti, & ob hoc vocata fuit figura prima. Quod vero priores excogitarunt, quod tres modi figuræ istius binas conclusiones colligunt, hoc est modus concludens vniuersalem negatiuam, concludit etiam conuertentem, & cõcludẽs par-

Licet cõiugatio ex vniuersali affirmatiua vel negatiua, & pticulari negatiua vl'r nõ cõcludat põt tñ in aliqua determinata materia concludere, sed hmõi cõiugationes ñ cõsiderãtur ĩ hoc libro.

Duæ conditiones ad dictũ de omni requiruntur.

Quare appellatur prima figura.

Nota de tribus cõiugatiõibus alijs i prima figura, quç concludunt conuertẽtes, quare nõ meminit Aristo.

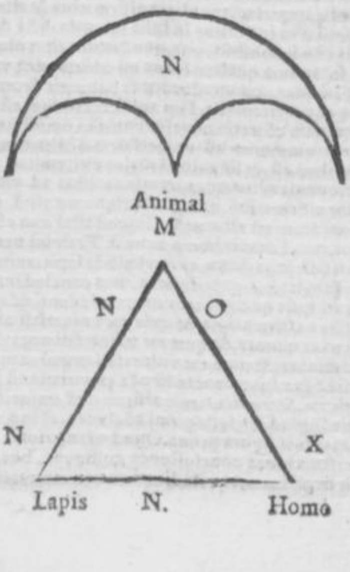
ticularem affirmatiuam consimiliter, & concludens Item vniuersalem affirmatiuam, quod videlicet, isti etiam conuertentes suos concludunt, hoc est affirmatiuam in parte: hoc inquam illi asserunt, quia intentionem ignorant Aristotelicam. Aristoteles nanque hoc in loco intendit connumerare conclusionum species, quç per se & primo in syllogismis inu eniuntur naturalibus: non autem qui sunt secundum intentionem secundam, & non secundum cursum syllogismi.

Secunda figuræ ex propositionibus inexistentibus. *Cap. VI.*

QVANDO vero idem huic omni quidem, illi vero nulli inest, vel vtique omni, vel nulli figuram quidem huiusmodi voco secundam. Medium autem in hac dico, quod de vtraque prçdicatur. Extremitates vero, de quibus dicitur hoc. Maiorem quidem extremitatem, quæ iuxta medium posita est. Minorem vero, quæ longius sita est a medio. Ponitur autem medium foras quidem extremitatum, primum vero positione. Perfectus igitur* nõ erit syllogismus nullo modo in hac figura: possibile vero erit & vniuersalibus, & non Vniuersalibus existentibus terminis. Vniuersalibus igitur terminis erit syllogismus, quando medium huic quidem omni, illi uero nulli inerit: etsi ad vtrumuis sit priuatiuum, aliter nullo modo. Prædicetur enim m de n quidem nullo, de x vero omni: quoniam igitur conuertitur priuatiua, nulli m inerit n, at m omni x supponebat: quare n nulli x inerit: hoc enim ostensum est prius.

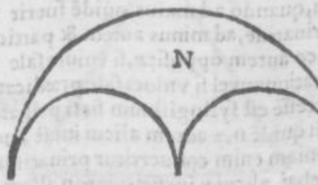
* Abundat negatio.

Prima vtilis coniugatio, maioris conuersione indigẽs, vt ad primã reducat figurã.

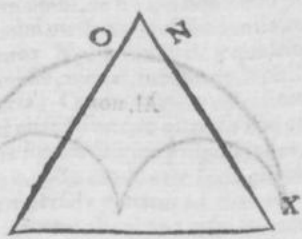
A Rursum si m n quidē omni inest: x vero nulli: neq; * n, x nulli inerit. Nā si m, nulli x, neq; x, nulli m inerit: at vero m, omni n inerat, quare x, nulli N inerit. Facta est.n. rursum prima figura. Quoniā autē cōuertitur priuatiuum, neque n vlli x inerit: quare erit idem syllogismus.

* Hic quoque negatio abundat.

Secunda vtilis coniugatio, minoris, & conclusionis conuersione indigēs, et pmissarū transpositione.

B

Est aūt ostendere hec, & ad impossibile ducentes. Quoniam ergo fit syllogismus, sic se habētibus terminis, manifestum, sed non perfectus: non.n. solū ex iis, quę ab initio sumpta sunt, sed ex aliis perficitur necessarium. Si autem m de omni n, & x prædicetur, non erit syllogismus. Termini inesse, substantia, animal, ratio: non inesse, substātia, animal, lapis: medium, substantia.

C

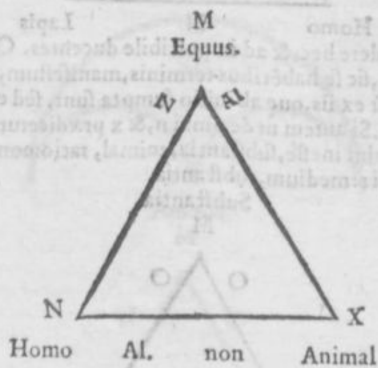

Prima inutilis coniugatio.

Neque quando & de n, nec de x vllo, prædicatur m. Termini inesse, linea, animal, homo: non inesse, linea, animal, lapis. Manifestum ergo quoniam si sit syllogismus ex vniuersalibus terminis, necesse est terminos sic se habere, vt in principio diximus. aliter enim se habentibus terminis non fit conclusio necessaria. Si autem ad alterum sit vniuersaliter medium, quando ad maius quidē fuerit vniuersaliter vel prædicatiue, vel priuatiue, ad minus autem & particulariter, & oppositæ vniuersali (dico autem oppositæ, si vniuersale quidē priuatiuū, particulare prædicatiuum: vel si vniuersale prædicatiuum, particulare priuatiuum) necesse est syllogismum fieri priuatiuum particulariter. Nam si m, nulli quidē n, x autem alicui inest, necesse est n alicui x non inesse. Quoniam enim conuertitur priuatiuum, nulli m inerit n, m vero supponebat̄ alicui x inesse: quare n alicui eorū quæ sunt x non inerit. Fit enim syllogismus per primam figuram.

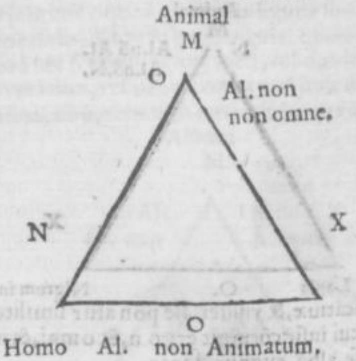
Tertia vtilis coniugatio maioris conuersione indigens.

Rursus si n quidē omni m, x vero alicui m nō inest. necesse est n, alicui x non inesse. Nam si x omni, inest n, prædicatur autem & m de omni n: necesse est m omni x inesse: supponebatur autem alicui non inesse. Et si m, n omni quidem inest, x autem non omni, erit syllogismus: quoniam non omni x, inest n, demonstratio autem eadem.

A

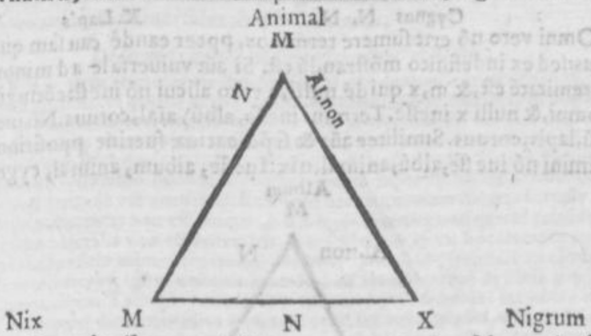
Quarta vtilis coniugatio, quæ per impoſsibile tantum deducitur.

B Si autē de x quidem omni, de n vero non omni prędicatur m, non erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, animal, ſubſtantia, coruus. Non ineſſe, animal, album, coruus. Nec quando de x quidem vllo, de n vero aliquo. Termini ineſſe, animal, ſubſtantia, lapis. Non ineſſe, animal, ſubſtantia, ſcientia. Quando igitur oppoſitum eſt vniuerſale particulari, dictum eſt quando erit, & quando non erit ſyllogiſmus. Quando autem ſimilis figuræ fuerint propoſitiones, aut ambæ priuatiuæ, vel affirmatiuæ, nullo modo erit ſyllogiſmus. Sint enim primum priuatiuæ, & vniuerſale ponatur ad maiorem extremitatem: vt m, n quidem nulli, x autem alicui non inſit: contingit ergo & omni, & nulli x, ineſſe n. Termini quidē nulli ineſſe, nigrū, nix, aīal.

Tertia inutilis cōiugatio.

Quarta inutilis cōiugatio.

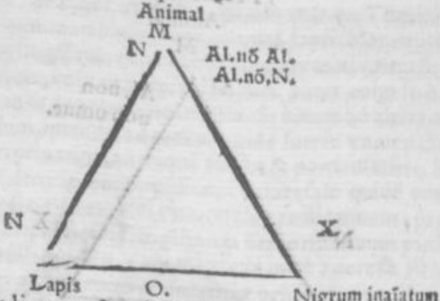
C

Quinta inutilis coniugatio.

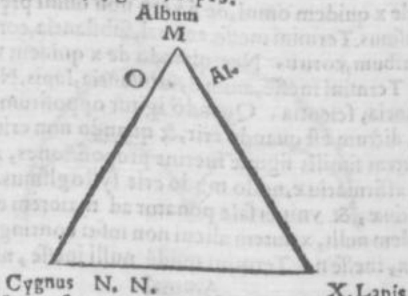
Omni vero ineſſe, non eſt ſumere, ſi m, alicui quidem x, ineſt, alicui autem non. Nam ſi omni x ineſt n: & m, nulli n, etiam m, nulli x inerit: ſed poſitum erat alicui ineſſe, non igitur ſic ſumere contingit terminos. Ex indefinito autem oſtendendum eſt. Quoniam enim verum eſt, m non ineſſe alicui x, & ſi nulli ineſt: nulli vero cum inſit, n on erit ſyllogiſmus, manifeſtum quoniam neque nunc erit.

Ostensio per impossibile, quod nō cōcludatur de omni nisi ex indefinito. i. particulari ex positione non natura.

Rursum si prædicatiuæ,& vniuersale ponatur similiter: vt m,omni quidem n,x aūt alicui insit: cōtingit ergo n,& omni,& nulli x inesse. Termini nulli inesse,albū,cygnus,lapis.

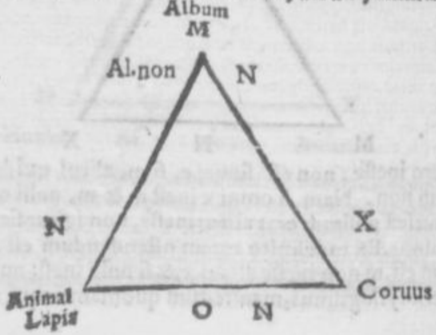
Sexta inutilis coniugatio,

Ostēsio per impossibile, quod nō cōcludatur de omni, nisi ex indefinito, vt i superiori,

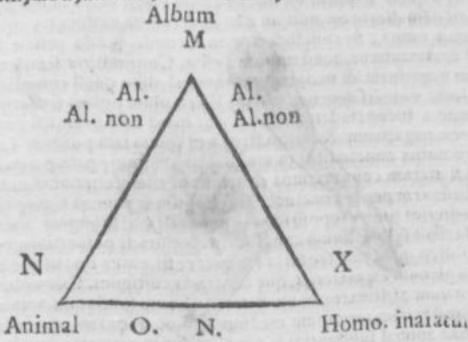
Omni vero nō erit sumere terminos, ꝓpter eandē causam quā & prius: sed ex indefinito mōstrandū est. Si aūt vniuersale ad minorem extremitatē est,& m,x quidē nulli,n vero alicui nō inest: cōtingit n, & omni,& nulli x inesse. Termini inesse, albū, aīal, coruus. Nō inesse, albū, lapis, coruus. Similiter aūt & si ꝑdicatiuæ fuerint ꝓpositiones. Termini nō inesse, albū, animal, nix. Inesse, album, animal, cygnus.

Septima inutilis cōiugatio,

A Manifestũ est igitur, quod si similis figuræ sint propositiones, & hæc quidẽ vniuersalis, illa vero particularis, quoniã nullo modo fit syllogismus. Sed nec si alicui vtriq; inest, vel non inest, vel huic quidem inest, illi vero non, vel neutri omni, vel indefinitæ. Termini aũt cõmunes omnium, albũ, animal, homo. albũ, animal, inanimatum.

Sexdecim inutiliũ coniugationum exemplũ.

B Manifestum est igitur ex prędictis, quoniã si sic se habẽt termini adinuicẽ, vt dictũ est, fit syllogismus ex necessitate: & si fit syllogismus, necesse est terminos sic se habere. Palam aũt & quoniã omnes imperfecti sunt, qui in hac figura sunt syllogismi: omnes. n. perficiũtur assumptis quibusdam, quæ vel insunt terminis ex necessitate, vel ponuntur velut hypotheses, vt quando per impossibile ostẽdimus. Et quod non fit affirmatiuus syllogismus per hanc figuram, sed omnes priuatiui, & vniuersales, & particulares.

De secunda figura ex propositionibus absolutis.

C QVVM vero terminus medius prędicatur de duobus extremitatibus, hoc est de subiecto quęsiti, ac prędicato eiusdem: & hoc, siue de ipsis affirmatiue prædicetur, vel negatiue: aut de vno affirmatiue & de alio negatiue: siue subiectum in ambabus vniuersaliter sit, siue in parte: vel in vna ipsarum vniuersaliter, in altera in parte, aut indefinite. Planũ, quod talis complicatio est cõplicatio syllogismi: quodq; cogitatio humana super ipsam naturaliter cadit: non autẽ secundũ viã artificialẽ. Exemplũ huius: quoniam diceret fortasse aliquis, hic abortiuus non est animal: & si aliquis interrogaret, quare? respõderet, quoniam animalis vox est vehemens: & manifestum, ꝙ ex hoc sermone excerpi põt propositio minor, quę iam est euidens, huius, videlicet, nati vocẽ nõ esse vehementem: vox igitur vehemens medius est terminus, qui de binis prędicatur extremitatibus. Talis aũt complicatio vocatur figura secunda: terminus vero, qui de ipsis prędicatur, medius nuncupatur, & subiectũ quęsiti, minor, & eiusdem prędicatum, maior. Ac propositio, cuius subiectum, est subiectũ quęsiti, propositio minor: cuius aũt subiectum est prędicatũ quęsiti, propositio maior. Ponemus itaque primum in sermone minorem extremitatem, postea sequetur medius, deinde sequetur maior, vt distinguatur maior a minore: quoniam non distinguuntur in hac figura, nisi vt ad quęsitum referuntur.

Figura secũda est naturalis.

Nota, nõ distigui extremitates maiorẽ, & minorẽ, nisi penes q̃sitũ in figura sec̃da.

In hac igitur figura non inuenitur syllogismus perfectus: inueniuntur autem syllogismi concludentes, quum fuerint propositiones vniuersales, & non vni-

uersales, si itaque sint vniuersales, syllogismus erit, quum medius prędicatur de vna extremitatum omni affirmatiuę, vtra earum fuerit: & de altera prædicetur negatiue: quod si de ipsis prædicetur affirmatiue, non erit syllogismus concludens. Ponamus ergo primum duas propositiones vniuersales, vnam negatiuā & alteram affirmatiuā: sitque maior negatiua & minor affirmatiua: dico igitur quod cōcludit negatiuam vniuersalem. Exemplum huius: omne c b: & nullum a b: dico quod sequitur ex hoc: nullum c a: si enim conuertamus negatiuam vniuersalem dicentem, nullum a b: & dicamus, nullum b a: quum iam supra posuerimus, omne c b: concludemus in secundo modo primæ figuræ secundum quod declarauimus, quod nullum c est a. Consimiliter si posuerimus etiam minorem negatiuam, & maiorem affirmatiuā, dico quod complicatio ista quoque concludit vniuersalem negatiuam. Exemplum huius: si dicamus, nullum c b: & omne a b: concludetur nullum c a: quod monstratur, si conuertamus propositionem negatiuam, & fiat, nullum b c: quum iam positum fuerit, omne a esse b: ergo nobis concluditur in modo secundo figurę primę quod nullum a est c: quod si iterum conuertamus conclusionē istam, erit nobis, nullum c a: sed hanc conclusionem per se concludebat syllogismus primus figurę istius. Quum vero extiterint binę propositiones vniuersales affirmatiuę aut negatiuę simul, non facient syllogismum concludentem: puta, si posuerimus, omne c b: & omne a b: dico quod non sequitur ex hoc, vt sit, omne c a: neque aliquod c a. Hoc autem planum ex materijs, quę contraria colligunt. Exemplum terminorū cōcludentium affirmatiuam ex materijs, homo substantia, animal: ita vt accipiamus substantiam terminum medium: & hoc, quoniam omnis homo substantia: & omne animal substantia: & concluditur in materia, quod omnis homo animal. Exemplum vero ex materijs terminorum concludentium negatiuam, lapis, substantia, & animal: & hoc, quoniam omnis lapis substantia: & omne animal substantia: & concluditur in materia, nullus lapis animal. Et similiter quū posuerimus, nullum c b, & nullum a b: nanque & complicatio etiam ista in materiis contraria simul concludit. Exemplum terminorum concludentium affirmatiuam, homo, linea, & animal: & hoc, quoniam nullus homo est linea: & nullum animal est linea: & concluditur, omnis homo animal. Exemplum vero terminorum concludentium vniuersalem negatiuam, lapis, linea, animal: nullus enim lapis linea: & nullum animal linea: & concluditur nullus lapis animal. Inueniuntur ergo duę complicationes istę aliquando concludentes affirmatiuam, & aliquando negatiuam: non igitur est syllogismus. Iam itaque declaratū est ex hoc tractatu, quū fuerint duę ꝓpositiones vniuersales, qn̄ erit, & qn̄ nō erit syllogismus in hac figura: quodq; syllogismi cōcludētes in hac figura nō sunt perfecti: qm̄ iam exposuimus quod per aliud concludunt, non autem per se. Si vero vna duarum propositionū in hac figura vniuersalis extiterit, & altera particularis: si maior vniuersalis fuerit, & minor particularis, & vna ab altera diuersa extiterit in qualitate: hoc est, si vna fuerit negatiua, & altera affirmatiua, erunt ex hoc syllogismi concludentes. Sit itaque primum maior vniuersalis negatiua, & minor affirmatiua in parte, puta, aliquod c b: nullum a b: dico quod ex necessitate aliquod c non est a: quoniā conuertitur, nullum b a: & iam fuit positum aliquod c esse b: & nullum b est a: reuertitur itaque ad figurā primā: sed iam declarauimus quod in hac figura sequitur, aliquod c non esse a. Similiter etiam si fuerit maior propositio vniuersalis affirmatiua, & minor particularis negatiua: puta, aliquod c non est b: & omne a b: dico quod sequitur ex hoc negatiua in parte, aliquod videlicet. c non esse a: quod monstratur: si enim non fuerit verum, quod dicimus, aliquod c non est a, erit suum contradictorium verum, quod omne c est a: cum quo coniungemus propositionem secūdam, quam posuimus, omne a b: & sequitur ex hoc in figura prima, omne c esse b: sed iam posuimus aliquod c non esse b: quod fieri non potest & non cohęret: sed quod ex falso sequitur est falsum: & falsum est, quod sequitur ex eo, qđ diximus, omne c esse a: falsum igitur etiam erit, omne c esse a: ergo cōtradictoriū suū verū, qđ est aliquod c non esse a: & hoc est, quod volebamus declarare.

Primus modus vniuersalis vtilis.

Secūdus modus vniuersalis vtilis.

Modi vniuersales inutiles.

Secūda coniugatio particularis vtilis.

Quum

A Quum vero extiterit in hac figura propositio maior particularis, & minor vniuersalis: & vna ipsarum diuersa in qualitate fuerit a secunda, non erit syllogismus ex hoc. Sit ergo primum maior particularis negatiua, & minor vniuersalis affirmatiua: puta, omne c b: & aliquod a non est b: hoc autē declaratur: qm̄ reperiuntur contraria simul concludi in materijs diuersis. Termini igitur concludentes affirmatiuam sunt, coruus, animal, substantia: coruus minor, animal medium, & substantia maior: qm̄ omnis coruus animal: & aliqua substantia non est animal: & concluditur, omnis coruus substantia, quæ est affirmatiua vera. Termini vero concludentes negatiuam sunt, coruus, animal, album: námq; omnis coruus animal: & aliquod album non est animal: & concluditur, nullus coruus est album: & hoc est verum. Consimiliter etiam non erit syllogismus si maior affirmatiua extiterit in parte, et minor vniuersalis negatiua. Exemplum huius ex elementis: nullum c b: aliquod a b. Termini vero concludentes affirmatiuam in hac complicatione sunt, lapis, animal, substātia: & lapis est minor, animal medium: & hoc, qm̄ nullus lapis est animal: & aliqua substantia animal: & concluditur omnis lapis substantia. Termini autem concludentes negatiuam, secūdum ordinem nostrum, & sunt scientia, animal, substantia: & scientia minor secūdum ordinem nostrum, & animal medius: & hoc, quoniam scientia non est animal: & aliqua substantia animal: conclusio, scientia non est substantia. Iam itaq; declaratum est, quū fuerit propositio vniuersalis in hac figura diuersa a particulari secundum qualitatē,

B quando erit, & quando non erit syllogismus. Si vero extiterint vniuersalis, & particularis, aut indefinita consentientes in qualitate, hoc est, aut simul negatiuæ, aut affirmatiuæ simul: non erit omnino syllogismus. Sint ergo primum negatiuæ, & sit maior propositio vniuersalis, & minor particularis: puta, non omne c est b: & nullum a b. Hoc autem ostenditur, qm̄ non oē c b non est determinatū: cum hac enim vera est vniuersalis negatiua, & affirmatiua iterū in parte. Quod, si cum ipsa vniuersalis negatiua extiterit vera, non erit syllogismus concludens secundum quod declaratum fuit: quum inueniuntur termini concludentes vniuersalem affirmatiuam: quando autem cum ipsa uera simul fuerit affirmatiua particularis, non inueniuntur termini concludentes vniuersalem affirmatiuam: qm̄, si inuenirentur termini concludentes, quod omne c sit a: quum iam posuerimus nullam a b: sequetur vtiq;, nullum c esse b: & erit particularis negatiua, negatiua scdm positionem, non scdm naturam: sed iam posuimus ipsam negatiuam scdm naturam: hoc est, vt simul cum ipsā verū foret, aliquod c esse b. Hoc aūt fieri nequit, & non cohæret. Atqui declaratum est complicationem istam non concludere, qm̄ negatiua particularis non est determinata: hoc est; qm̄ aliqn̄ est particularis scdm naturam, & aliqn̄ scdm positionem: &, si ita est, aliqn̄ concludet, & aliquando non concludet: sed quod aliqn̄ concludit, & aliquando non concludit,

C non connumeratur inter syllogismos: qm̄ syllogismus concludit vnicam conclusionem ex necessitate. Operepræcium autem esset, vt afferentes ad hoc expositionem præcedentem ita, vt similiter faceremus, quemadmodum fecimus in figura prima, accipientes, videlicet sub illo aliquo quippiam, de quo verificatur prædicatum quæsiti, atq; iterum aliud aliquod, de quo falso diceretur: puta, in exēplo, si dicamus aliquod album non est animal: & nullus lapis est animal: deinde accipiamus sub aliquo albo quippiam, de quo falso dicatur lapis: puta, pannū album: atq; aliud iterum, de quo vere proferatur lapis: puta, sapphyrum. Cæterum expositio ista idem valet, quod tran sductio ad vniuersalem negatiuā minorem: & propterea manifestum ex eo, quid existimauerit hic Aristo. Sint rursus affirmatiuæ, & sit maior vniuersalis, & minor in parte: puta, aliquod c b: & omne a b: consimiliter non erit ex hoc syllogismus: & hoc, quum simul cum affirmatiua particulari vera fuerit vniuersalis affirmatiua: hæc.n. nunquam cōcludit secundum quod declaratum fuit: & inueniuntur termini cōcludentes affirmatiuā & negatiuā: quod, si cum ipsa vera extiterit negatiua in parte, non inueniens terminos, quibus concludas vniuersalem affirmatiuam ob causam, quā diximus: quando ambæ erant negatiuæ. Atqui planū, quod non cōcludit, quum eo modo secundū se declaratum fuerit, quo & aliud expositū est. Si vero negati-

Syllogismi non concludentes pticulares, si ꝓpōnes sint differentes scḋm qualitatem.

Coniugationes particulares inutiles, vbi ꝓpōnes sint indifferentes secundum qualitatem.

Quoniā negatiua pticularis non est determinata ideirco hæc coniugatio, qñq; conclu dit, qñq; nō: ob idq; inutilis iudicanda.

uæ ſimul fuerint, & minor propoſitio vniuerſalis extiterit, maior vero particula ris, veluti, nullum c b, aliquod a non eſt b, non erit ex hoc ſyllogiſmus. termini concludentes affirmatiuam vniuerſalem, coruus, album, animal: coruus minor, album medius, & animal maior. Concludentes vero negatiuam, coruus, album, lapis: coruus minor, album medius, & lapis maior. Et conſimiliter non, erit ſyllogiſmus, quum fuerint ſimul affirmatiuæ, & minor extiterit vniuerſalis, & maior in parte: quoniam hæc concludit contraria: exemplum terminorum concludentium affirmatiuam, cygnus, album, animal: cygnus minor, album medius, & animal maior: & hoc, quoniam omnis cygnus album, & aliquod animal album, & concluſio, omnis cygnus animal: qui vero concludunt vniuerſalem negatiuã, nix, album, animal: & hoc, quoniam omnis nix album, & aliquod animal albũ, & concluſio, nulla nix animal. Iam itaq: declaratum eſt, quum fuerint binæ propoſitiones ſimiles in qualitate, & diuerſæ in quantitate, quod non erit ſyllogiſmus in figura hac. Et, ſi ambæ extiterint particulares, aut indefinitæ, aut vna ipſarum particularis & altera indefinita, non erit etiam ex ipſis ſyllogiſmus, ſiue fuerint affirmatiuæ ſimul: ſiue negatiuæ ſimul, aut vna ipſarum affirmatiua & altera negatiua: qm̃ oẽs concludunt in materiis diuerſis, aliqñ affirmatiuam, & aliquando negatiuam. Termini communes concludentes in omnibus affirmatiuam, homo, album, animal: homo minor, album medius, & animal maior: nec te latet complicatio ipſorum, & omnes cõcludunt omnis homo eſt animal. Termini vero concludentes negatiuam, inanimatum, album: animal, inanimatum minor, album medius, animal maior: & omnes concludunt ꝙ inanimatum non eſt animal. Iam igitur ex hoc manifeſtum eſt, quum, fuerit hac in figura ſyllogiſmus concludens, ꝙ neceſſarium eſt, vt propoſitiones ſe habeant, quemadmodum diſpoſuimus: hoc eſt vt maior ſit vniueſalis & minor diuerſa ab ipſa in qualitate, quodq; quum extiterint propoſitiones ſecundum hanc diſpõnem, neceſſarium eſt, vt ſit ſyllogiſmus in hac figura, & cum hoc ſimul manifeſtum, ꝙ omnis ſyllogiſmus, qui eſt in hac figura, eſt imperfectus, qm̃ iam declarauimus, ꝙ eſt ſyllogiſmus per additionem rerum aliarum, quæ uel ſunt diſpõnes conſequentes propoſitiones ſuas ex neceſsitate, dum conuertuntur & reducũtur ad figuram primam, vel etiam fit declaratio per impoſsibile, & manifeſtum etiam quod hac in figura non eſt concluſio affirmatiua, ſed aut negatiua vniuerſalis, aut negatiua in parte.

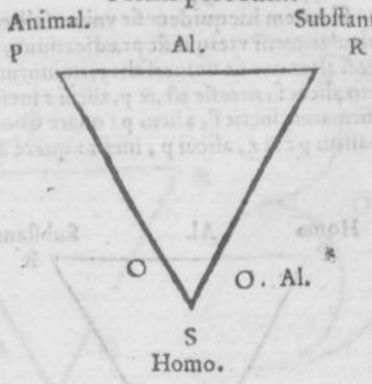
Collectio oium, q̃ propria ſunt ſecundæ figuræ.

De ſyllogiſmis abſolutis tertiæ figuræ.
Cap. VII.

Caput hoc definitiones tres cõtinet, tres concluſiones, & corollaria tria.

SI autem eidem hoc quidem omni, illud verò nulli ineſt, vel ambo omni, vel nulli, figuram quidem huiuſmodi voco tertiam. Medium autem in hac dico, quo de ambo prædicamus. Extremitates verò, quæ prædicantur. Maiorem autem extremitatem, quæ longius eſt medio: minorem verò, quæ propius. Ponitur autem medium foras quidem extremitatum, vltimum verò poſitione eſt. Perfectus igitur non fit ſyllogiſmus, nec in hac figura: poſsibilis verò erit & vniuerſaliter, & non vniuerſaliter terminis exiſtentibus ad medium. Vniuerſaliter quidẽ quando & p, & r inerunt omni ſ, quoniam alicui r inerit p ex neceſsitate: nam quoniam conuertitur prædicatiua, inerit ſ alicui r: quare quoniam p ineſt omni ſ, & ſ alicui r, neceſſe eſt p alicui r ineſſe. Fit enim ſyllogiſmus per primam figuram.

A

Prima utilis coniugatio, minoris conuerſione indigens, ut ad primã reducatur figurã.

B

Eſt autem & per impoſsibile,& expoſitione *ſacere demonſtrationem: ſi enim ambo omni ſ inſunt: ſi ſumatur aliquod eorũ quæ ſunt ſ,vt n: huic & p,& r inerũt ex neceſsitate,quare alicui r inerit p. Et ſi r omni quidem ſ,p autem nulli ſ,ineſt,erit ſyllogiſmus: quoniam

C

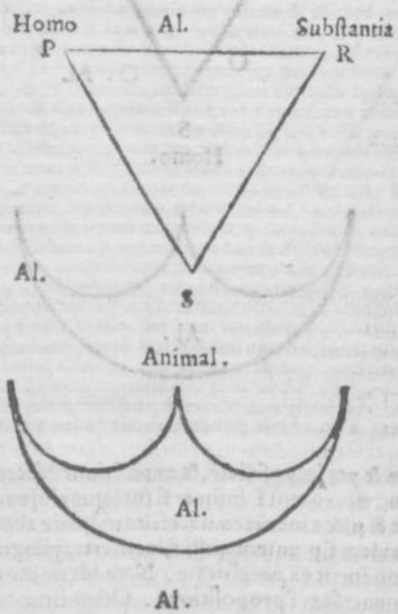
p alicui r non inerit ex neceſsitate. Nam idem modus erit demonſtrationis conuerſa r, ſ propoſitione. Oſtenditur autem & per impoſsibile, quemadmodum in prioribus. Si autem inſit r ſ quidem nulli,p verò omni ſ,non erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, animal, equus homo: non ineſſe,animal,inanimatum, homo: neq; quando ambo de nullo ſ dicuntur, erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, animal,equus, inanimatum: non ineſſe,homo,equus,inanimatum:medium,inanimatum. Manifeſtum eſt igitur & in hac figura & quando erit,& quando non erit ſyllogiſmus ex vniuerſalibus terminis. Quãdo.n. ambo termini ſunt pdicatiui, erit ſyllogiſmus: qm̃ ineſt alicui extremitas extremitati: qñ vero priuatiui,nõ erit ſyllogiſmus: quando autem hic quidem priuatiuus,ille vero affirmatiuus: ſi maior quidem fuerit priuatiuus, alter vero affirmatiuus, erit ſyllogiſmus, quod alicui non ineſt extremitas extremitati. Si autem econ-

Secunda utilis coniugatia, minoris conuerſione indigens.

Tertia utilis coniugatios minoris, & concluſionis conuerſione indigens, & præmiſſarũ tranpõne.

uerso, non erit. Si autem hic quidem sit vniuersaliter ad medium, alter verò particulariter, si vterque sit prædicatiuus, necesse est fieri syllogismum, & si alteruter sit vniuersalis terminorum: nam si r, omni s, insit, p vero alicui s: necesse est, & p, alicui r inesse: nam quoniā conuertitur affirmatiua inerit s, alicui p: quare quoniam r omni s inest: s autem alicui p: & r, alicui p, inerit: quare & p, alicui r.

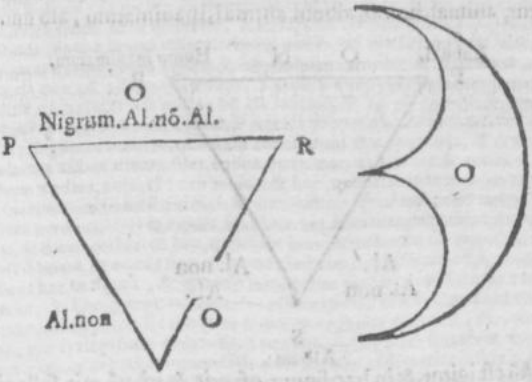
Tertia vtilis cōiugatio maioris, & conclusionis cōuersione īdigēs, & pręmisarū trāspositione.

Rursum si r, alicui s: p vero omni s insit, necesse est & p, alicui r inesse: nam idem modus demonstrationis. Est autem demonstrare & per imposibile, & expositione quemadmodum in prioribus. Si autem vnus quidem sit prædicatiuus, alius vero priuatiuus, vniuersaliter autem prædicatiuus, quando minor quidem fuerit predicatiuus erit syllogismus: nam si r, omni s: p vero alicui s non inest, necesse est p, alicui r non inesse: si enim p, omni r: & r, omni s, & p, omni s inerit, sed non inerat. Monstratur autem & sine deductione: si sumatur aliquid eorum quæ sunt s, cui p non inest.

Quarta vtilis cōiugatio minoris conuersione indigens.

A

Quinta vtilis cõiugatio p̃ deductionẽ ad ĩpoſsĩ oſtẽditur.

B

Qn̄ uero maior fuerit p̃dicatiuus minor vero p̃ticularis priuatiu', nõ erit ſyllogiſm' : ut ſi p, inſit oi ſ: r aũt, alicui ſ nõ inſit. Termini vero oĩ ineſſe, animatum, hõ, animal. Nulli uero, non eſt ſumere terminos: ſi r, ineſt alicui quidẽ ſ, alicui aũt nõ. ſi.n. nulli r ineſt p: ipſum uero r alicui ſ: & p alicui ſ nõ inerit: ſuppoſitũ aũt ẽ oĩ ineſſe. Si. n. oĩ ſ ineſt p: r aũt alicui ſ: & p inerit alicui r, ſed poſitum erat nulli r ineſſe: ſed quemadmodum in prioribus, dicendum eſt: nam cum in definitum eſt alicui non ineſſe, & quòd nulli ineſt uerum eſt dicere alicui non ineſſe, nulli uero cum ineſſet non erat ſyllogiſmus: manifeſtum ergo eſt quoniam non erit ſyllogiſmus. Si autem priuatiuus ſit vniuerſalis terminus, quando maior quidem priuatiuus fuerit, minor autem prædicatiuus, erit ſyllogiſmus. Si enim p, nulli ſ, r autem alicui ineſt ſ: & p alicui r non inerit. Rurſum enim prima erit figura, r ſ propoſitione conuerſa. Quando autem minor fuerit priuatiuus, non erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe animal, homo, ferum. No n ineſſe, animal, ſcientia, ferum: medium in utriſque ferum. Nec quando ambo priuatiui ponuntur: eſt autem vnus quidẽ vniuerſalis, alter vero particularis. Termini ineſſe, quando minor eſt vniuerſalis ad mediũ, aĩal, hõ, ferũ. Non ineſſe, animal, ſcia, ferũ. Qn̄ aũt maior vniuerſaliter minor uero in p̃te, nõ ineſſe qdẽ: coru', nix, album. Ineſſe vero non eſt ſumere ſi r, alicui quidem ineſt ſ, alicui autem non ineſt. Si enim p, omni r inſit, r autem alicui ſ: & p, inerit alicui ſ. Poſitum eſt autem nulli, ſed ex indefinito, monſtrandũ eſt. Neq; ſi vterq; alicui medio ineſt, vel non ineſt, vel vnus quidem ineſt, alter vero non ineſt, uel hic quidem alicui, ille vero non omni,

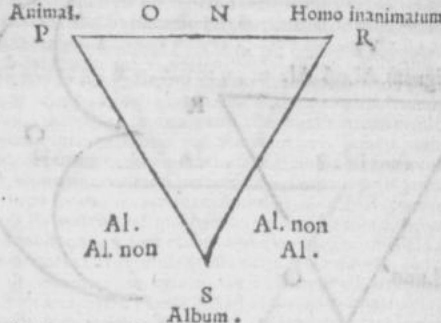
Sexta utilis coniugatio, minoris conuerſione indigens.

C

Oſtẽſio per impoſſe, q̃ ſi cõcludatur de oĩ, niſi ex idefinito, vt ſuperius.

vel indefinite, nullo modo erit syllogismus. Termini autem communes omnium, animal, homo, album. animal, inanimatum, album.

Cæterarum inutiliũ coniugationum cõe exẽplũ.

Manifestũ est igitur, & in hac figura, qñ erit, & qñ nõ erit syllogismus: & quod ita habentibus se terminis, ut dictum est, fit syllogismus ex necessitate: & si sit syllogismus, necesse est terminos sic se habere. Manifestũ est ẽt, quia oẽs imperfecti sunt in hac figura syllogismi: oẽs.n. perficiuntur quibusdã assumptis. Et quoniã syllogizare vniuersale per hãc figurã non erit, neq; priuatiuũ, neq; affirmatiuũ.

De tertia figura ex propositionibus absolutis.

Figura tertia est figura naturalis.

Qvum vero medius terminus subijcitur ambabus quæsiti extremitatibus, & extremitates de ipso prædicantur, vocatur figura ista, figura tertia: veluti, si a, & c prædicentur de b: & manifestum etiam quod figura hæc est figura naturalis: & hoc, quoniam aliquis vtiq; diceret quod c est a, quum b sit c, & a. Et ex materijs, quoniam corpus est innouatum, quoniam paries est corpus, & est innouatum. Propositio autem, in qua est subiectum quæsiti, vocatur minor: quoniam & ipsum vocatur terminus minor: ea vero, in qua fuerit prædicatum quæsiti, quod est extremitas maior, nuncupatur maior: sit autem in exemplo, minor extremitas c, medius b, & minor a, & sit ipsorum ordo, vt primo incipiamus a termino medio, deinde sequatur minor, postea maior: nõ erit aũt in hac quoq; figura syllogismus perfectus. Potest aũt in ipsa syllogismus esse, quum fuerint propositiones vniuersales, aut vna ipsarum vniuersalis, & altera particularis: & potest etiã nõ esse syllogismus. Sint ergo primum binç propositiones vniuersales & affirmatiuç, vt in exemplo, omne b c: & omne b a: dico, quod hic concludit, aliquod c esse a: quoniam minor vniuersalis: omne b c conuertitur in particularem, aliquod c b: & iam posuimus, omne b esse a: concluditur itaq; in figura prima, aliquod c esse a, secundum quod ibi declaratum fuit. Hoc autem declaratur per impossibile, & per positionem: ac per impossibile quidẽ, quum accipitur contradictorium conclusionis & huic annectitur altera duarum propositionum, ex quibus sequitur contradictoriũ alterius propositionis: ex quo autem falsum sequitur, illud etiam est falsum. Secundum vero positionem, si ponamus aliquod b esse g: & quoniam c in omni b, & g est pars ipsius b, ex necessitate g erit pars ipsius c: & quoniam a in omni b ex necessitate g erit pars ipsius a: sed iam fuerat pars ipsius c: igitur aliquod c est a. Consimiliter, si fuerit maior propositio negatiua, & minor affirmatiua, & erit syllogismus: vt si dicamus, omne b c, nullum b a: dico ꝙ concludit aliquod c non est a: hoc est negatiuam in parte: quoniam, si conuerterimus affirmatiuam vniuersalem in parte, fiet complicatio hunc in modum, aliquod c b nullum b a: quæ concludit, aliquod igitur c non est a, & hoc in figura prima. Sin autem vniuersalis negatiua exti-

Primus syllogism' vniuersalis vtilis.

Probatio p expõnẽ termini sumpti sub médio.

Scds syllus vlis vtilis in tertia.

A rit minor, & vniuersalis affirmatiua maior: veluti si dicamus, nullum b c: & omne b a: non erit ex hoc syllogismus concludens quæsitum: quoniam concludit contraria, quum sit in materiis. Exemplum terminorum concludentium affirmatiuam, equus, homo, animal: equus minor, hō medius, animal maior: & hoc, quoniam nullus homo equus: & omnis homo animal: & cōcluditur, omnis equus animal, quæ est affirmatiua vera. Termini vero concludentes negatiuam, inanimatū, hō, animal: qm̄ nullus hō est inaīatū, & hō est animal: & concludit inanimatum non est animal. Quod, si fuerint propositiones vniuersales negatiuæ nō erit syllogismus omnino, quoniam concludunt duo contraria. Termini autem cōcludentes affirmatiuam sunt, equus, inanimatum, animal: & equus minor, inanimatum medius, animal vero maior: & hoc, quoniam inanimatum non est equus: & inanimatum non est animal: & concluditur, quod equus est animal. Concludentes vero negatiuam, equus, inanimatum, homo: equus minor, inanimatum medius, & homo maior: & hoc, quoniam inanimatum non est equus, & inanimatum non est homo, & equus non est homo. Sed iam declaratum est, quando erit syllogismus hac in figura, & quando non, quum ambæ propositiones vniuersales extiterint, & hoc, quoniam si fuerint affirmatiuæ, erit syllogismus concludens affirmatiuam in parte. Et similiter si maior negatiua extiterit, & minor affirmatiua, erit syllogismus concludens negatiuam in parte: sinautem fuerint negatiuæ, aut minor negatiua vniuersalis cum maiore affirmatiua, nō erit syllogismus.

Cōiugationes vniuersales inutiles.

B Si vero altera ipsarum vniuersalis extiterit, & altera in parte, vtraque contigerit, & affirmatiuę fuerint, erit syllogismus concludens affirmatiuam in parte: puta in exemplo, si posuerimus, omne b c: & aliquod b a: dico quod aliquod c est a: hoc est si minor extiterit vniuersalis, & maior in parte: & hoc, quoniam, si conuertatur aliquod b a, & fiat aliquod a b, & omne b c, concludetur in prima figura, aliquod a esse c: quod si conuertatur, & conclusio ista, quæsitum deinceps concludetur, puta, aliquod c a: & hoc concluditur per binas conuersiones. Consimiliter etiam, si minor extiterit particularis, & maior vniuersalis, erit syllogismus concludens, exemplum huius, si ponamus, aliquod b esse c, & omne b esse a, dico quod concluditur aliquod c esse a, & hoc, quoniam conuertitur hæc particularis, & fit aliquod c b, & omne b erat a, quare concluditur in prima figura, aliquod c esse a. Monstratur item hoc per positionem, si posuerimus, exempli gratia, quod aliquod b sit g, & tunc omne g erit c, & omne g a, & ita redit ad eam, quæ ex ambabus constat vniuersaliter affirmatiuis, hoc est, quæ concludit aliqd c esse a. Monstratur item deducendo orationem ad impossibile: quod vocatur in contrarium permutatio, & hoc, quoniam, si acceperimus contradictorium conclusionis, & ipsi coniunxerimus alteram duarum propositionum, sequitur vt altera sit falsa, puta in exemplo, si acceperimus, nullum c a; quod est contradictorium

Syllogismi particulares cōcludētes, vbi sint ambę affirmatiuę.

C conclusionis, & huic addiderimus propositionem minorem, aliquod videlicet b esse c, concludemus in figura prima, quod aliquod b non est a, quod est contradictorium maioris propositionis, quā posuimus, quod videlicet omne b est a, Quū igitur oratio, in qua ponitur contradictorium conclusionis, deducatur ad impossibile, sequitur, ut hoc etiā contradictorium sit impossibile, conclusio itaque vera erit. Quod, si altera ipsarum extiterit affirmatiua, & altera negatiua, & fuerit ꝓpositio negatiua maior, & affirmatiua minor, iam fiet syllogismus, puta in exēplo, si ponamus primo maiorem negatiuam in parte, & minorem vniuersaliter affirmatiuam, veluti si omne b sit c, & aliquod b non sit a, dico ꝙ concluditur aliqd c non est a, & hoc per deductionem sermonis ad impossibile, quoniam, si non fuerit verum quod dicimus, aliquod c non est a, erit suum contradictorium verum, oē, videlicet c esse a, sed postea, ꝗ̄ coniunxerimus huic propōnē minorē, puta qđ oē b c, concludet̃ ꝙ oē b est a, qđ impoſē, qm̄ cōtradictoriū est propōnis maioris, iam.n. posuimus qđ aliqđ b nō est a, suū itaq; cōtradictoriū verū erit, aliquod, videlicet c non esse a. Cæterū hoc ꝑ pōnē ēt monstrat̃, si posuerimus b rē sensibilē, vt exēpli grā g, & sit nullū g a, oē g c, qm̄ g est ꝑs ipsius b. Redit.n ad spēm cōcludentem huius figuræ, hoc est, quæ ex duabus cōstat vlibus, maiore negatiua, & minore affirmatiua, & cōcludit aliqđ c nō eē a, & modus iste nō mōstrat̃ ꝑ cō

Cōiugationes particulares vtiles, vbi vna sit affirmatiua, & altera negatiua.

Hic nota id, per quod fit expō, circa rē sensibilē.

uersionẽ. Consimiliter, si maior extiterit vlr negatiua cum minore affirmatiua in parte, erit ita quoq; syllogismus concludens: puta in exemplo: aliquod b c, nullum b a: concludit aliquod c non esse a: & hoc, quoniam si conuerterimus affirmatiuam minorem, redibit ad figuram primam. Sin autem maior propositio extiterit affirmatiua, & minor negatiua, non erit secundum hoc syllogismus ad quæsitum: & istæ duæ sunt species: vna vt maior sit vniuersalis, ac minor in parte: puta in exemplo, aliquod b non est c, & omne b a: dico enim, quod nõ cõcludit: & hoc, quoniam in materijs diuersis contraria colligit: exemplum terminorum concludentium affirmatiuam, homo, animal, & animatum: & homo minor, animal medius, & animatum maior: & hoc, quoniam aliquod animal nõ est homo: & omne animal animatum: & concluditur, omnis homo animatum. Termini vero concludentes negatiuam non inueniuntur, si simul cum negatiua particulari vera extiterit affirmatiua in parte, & fiat aliquod b c: & omne b a: igitur aliquod c a, quare vere proferri non potest: nullum c esse a. Atqui species hæc connumeratur inter non concludentes, propterea quod in aliqua materia tantum concludit, puta in ea, in qua cum negatiua particulari vera fuerit affirmatiua in parte. Consimiliter, si minor extiterit vniuersalis, & maior in parte, vt in exemplo, nullum b c: & aliquod b a: dico igitur quod non concludit. Termini autem concludentes affirmatiuam, aquaticum, homo, animal: & hoc, quoniam nullum aquaticum homo: & aliquod aquaticum animal: & concluditur, quod omnis homo animal, quæ est conclusio. Termini vero concludentes negatiuam, aquaticum, scientia, animal: & hoc, quia nullum aquaticum est scientia: & aliquod aquaticum est animal: & colligitur nulla scientia est animal, quæ est conclusio. Consimiliter etiam, non erit syllogismus, quum simul fuerint negatiuæ, vniuersalis & particularis. Exemplum terminorum concludentium negatiuam, quum fuerit minor vniuersalis, & maior in parte, animatum, scientia, animal: animatum medius, scientia minor, & animal maior: & hoc, quoniam animatum non est scientia: & animatum non est animal: & concluditur, scientia nõ est animal: Exemplum vero terminorum concludentium affirmatiuam, aquaticum, homo, animal: & hoc, quoniam aquaticum non est homo: & aliquod aquaticum non est animal: & colligitur omnis homo animal, quæ est conclusio. Termini vero cõcludentes negatiuam, quum fuerit maior propositio vniuersalis negatiua, & minor particularis, album, nix, coruus: & hoc, quoniam aliquod album non nix: & nullum album est coruus: & conclusio, nulla nix coruus. Termini autem concludentes affirmatiuam non inueniuntur ob causam prædictam: hoc est, si cum negatiua particulari vera affuerit affirmatiua in parte: & hoc, quoniam, si conclusum fuerit, omne c a, quum iam supra acceperimus aliquod b c: Concludetur nobis aliquod b esse a: sed iam posueramus in propositionibus huius syllogismi nullum b esse a, quod fieri non potest, & non cohæret: in specie igitur hac colligi nequit vniuersalis affirmatiua. Atqui planum, quod non est syllogismus: quoniam non concluditur conclusio vna semper: & hoc, quoniam ignoramus, quando simul cum negatiua particulari verificatur affirmatiua particularis, & quando vniuersalis negatiua cum eadem hac. Si vero fuerint binæ propositiones in hoc syllogismo particulares, aut indefinitæ: aut vna particularis & altera indefinita seu affirmatiuæ simul fuerint, seu negatiuæ simul, siue vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua, non erit in hoc syllogismus. Termini vero concludentes affirmatiuam vniuersalem in omnibus istis speciebus, album, homo, animal. Concludentes autem negatiuam, album, inanimatum, animal: album medius, & animal maior. Cæterum ex hoc tractatu iam manifestum est, quando erit, & quando nõ erit syllogismus hac in figura: quoniam, si minor in hoc syllogismo fuerit affirmatiua, & altera propositionum vniuersalis, siue minor, siue altera ab hac, nimirum erit syllogismus concludens: &, si fuerit syllogismus concludens ex necessitate propositiones ita erunt dispositæ. Præterea, declaratum etiam fuit, quod sylli figuræ istius non sunt perfecti, quodq; ex ipsis sunt qui monstrant̃ p cõuersionẽ, per positionẽ & per impossibile, alii vero ostẽdunt̃ per p põnẽ, & p impossi: quodq; in hac figura non inuenit̃ conclusio vl̃is, neq; affirmatiua neq; negatiua,

Cõiugationes inutiles, vbi minor sit negatiua.

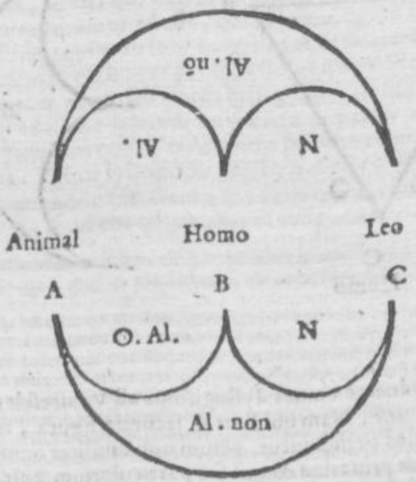
Cõiugationes inutiles, vbi ambæ sint negatiuæ.

Epilogus.
Nota ex hoc loco cõditiones, & propria tertiæ figuræ.
Quæ sunt cõia oib' figuris.

Quæ coniugationes pænitus inutiles sint quæ ue non pænitus, in tribus figuris, & quo pacto indirecti syllogismi reducantur. Cap. VIII.

Cõtinet hoc caput corollaria quinq; tres figuras respicientia.

PAlam autem, & quoniam in omnibus figuris quando non fit syllogismus. Cum prædicatiui quidem, vel priuatiui sunt vtrique termini, & particulares: nihil omnino fit necessarium. Cum autem prædicatiuus, & priuatiuus, & vniuersaliter sumptus priuatiuus, semper fit syllogismus minoris extreminatis ad maiorem: vt si a quidem, omni b vel alicui: b autem nulli c: conuersis enim propositionibus, necesse est c, alicui a non inesse.

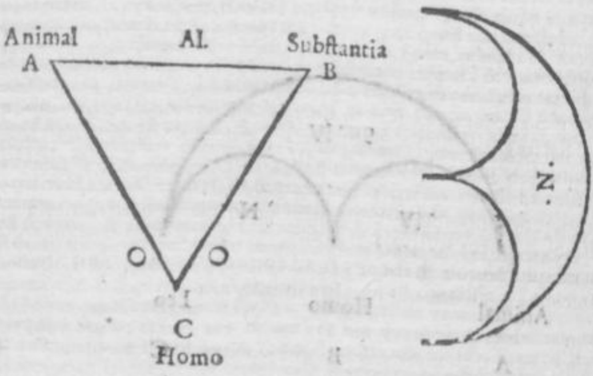

Coniugatio ex maiori affirmatiua, minori negatiua in prima figura fit vtilis.

Similiter autem & in aliis figuris: semper enim fit per conuersionem syllogismus. Palam etiam quoniam indefinitum pro prædicatiuo particulari positum, eundem faciat syllogismum in omnibus figuris. Manifestum autem & quoniam omnes imperfecti syllogismi perficiuntur per primam figuram. Aut enim ostensiue, aut per im-

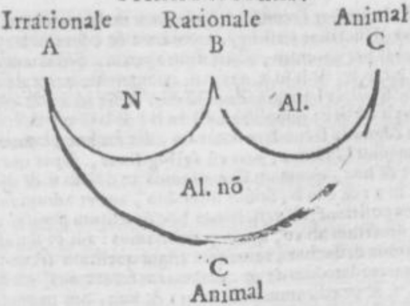
poſsibile clauduntur omnes. vtrinq; autem fit prima figura. Et oſtenſiue quidem perfectiș, quoniam per conuerſionem claudebantur omnes: conuerſio autem primam faciebat figuram: per impoſsibile vero demonſtratis, quoniam poſito falſo ſyllogiſmus fit per primam figuram. Vt in poſtrema figura, ſi a & b omni c inſunt, quoniam a alicui b ineſt: nam ſi a nulli b, & b omni c: nulli c inerit a: ſed inerat omni. Similiter autem in aliis.

Prima coniugatio tertiæ figuræ p impoſsibile ad primam figurã reducitur.

Eſt etiam reducere omnes ſyllogiſmos ad vniuerſales ſyllogiſmos primæ figuræ. Nam qui ſunt in ſecunda figura, manifeſtum quoniam per illos perficiuntur, verum non ſimiliter omnes, ſed vniuerſales quidem priuatiua conuerſa, particularium autem vtraque per ad impoſsibile reductionem. Qui vero in prima ſunt particulares, perficiuntur quidem per ſe. Eſt autem & per ſecundam figuram oſtendere ad impoſsibile ducentes: vt ſi a, omni b, & b, alicui c: quoniam a alicui c inerit. Si enim nulli, b autem omni: nulli c inerit b. Hoc enim ſcimus, per ſecundam figuram. Similiter autem & in priuatiuo erit demonſtratio, ſi enim a nulli b, & b alicui c ineſt, a alicui c non inerit: nam ſi a omni, b autem nulli ineſt: nulli c, inerit b. Hæc autem fuit media figura:

a

Quare, quoniam qui in media sunt syllogismi, omnes reducun-
tur in primæ figuræ vniuersales syllogismos: qui vero particulares
sunt in prima, ad eos qui sunt in media: manifestum est quoniam &
B particulares reducentur ad eos, qui in prima figura sunt, vniuersa-
les syllogismos: qui vero sunt in tertia, cum vniuersales sint quidē
termini: statim perficiuntur per illos syllogismos. Si autem particu-
lares, sumuntur per particulares syllogismos primæ figuræ: sed hi
reducti sunt ad illos: quare & tertiæ figuræ particulares. Manife-
stum ergo quoniam omnes reducentur in primæ figuræ vniuersales
syllogismos. Igitur syllogismi inesse, vel non inesse ostendentes,
dictum est quomodo se habent, & ad eos qui ex eadem suut figura,
& adinuicem, & ad eos qui ex aliis sunt figuris.

De coniugationibus vtilibus, & non vtilibus in omnibus figuris, de, 4, figura contra Gal. de perfectione, & reductione sillogisinorum.

COmmune est autem omnibus figuris, vt non concludatur ex ambabus nega
tiuis, neque ex ambabus particularibus, neque ex ambabus indefinitis, ne-
que ex indefinita & particulari: quoniam vis indefinitarum est vis particu-
larium. Amplius, declaratum est in omni syllogismo, quum fuerint binę propo-
C sitiones, vna vniuersalis negatiua, & altera affirmatiua, quod erit syllogismus
semper concludens, hoc est concludens, aut quæsitum positum, aut quæ situm non
positum: ac quæsitum quidem positum, quum maior in figura prima extiterit vni
uersalis negatiua: quæsitum vero non positum, quum minor fuerit negatiua vni-
uersalis. Consimiliter res se habebit & in figura secunda, quum minor in ipsa fue
rit vniuersalis negatiua, & maior particularis: ac in figura tertia quū minor fue-
rit negatiua: & hoc, quoniam si fuerit, nullum c b: & omne b a: & cōuerterimus
vtrasque propositiones istas, & dixerimus aliquod a b: & nullum b c, conclude-
mus, aliquod a non est c. Atqui non connumerantur syllogismi tales intra syllo-
gismos, quos hic intendimus: quoniam quod quęrimus hoc in loco, est syllogis-
mus, super quem naturaliter cogitatio cadit in comparatione ad quæsitum deter-
minatum. Verum syllogismus, qui concludit non quæsitum, non ita se habet, vt
potentia cogitatiua sit in ipso naturaliter solicita, neque ipsum penitus compo-
nit; exempli enim gratia, si quæramus, an a sit in c, & dicamus a est in c, quoniā
a est in b, & b in c: nimirum erit syllogismus iste naturalis sc̄dm sermonē pluriū
hominū, & hoc in figura prima. Cōsimiliter, si dicamus a non est in c, qm̄ b est in
c: & b nō est in a: planum qd̄ cōpositio ista inest nobis sc̄dm naturā: & hęc est

Quarta coniugatio primæ figuræ per impossibile ad secū dū secundæ reducitur.

Nota hic syl gismos, ques latini vocāt fapesmo, & frisesō. & di cunt fieri in prima figu-ra. Aristoteles vero, & Auer. in omnibus: cōcludentes tam ē quesitum nō positum nec determina-tum.

Nota syllogismos supra positos non esse naturales.

Syllogism', qui non concludit quæsitum determinatum, non ē naturalis.

Tres figuræ ab Arist. positæ concludunt quæsitum determinatum naturaliter.

Figura secunda multum invenitur in sermone hominum per naturam. Dispositio medij, vt prædicetur de maiori, et subijciatur minori, non est naturalis, vt ex ea sequatur quesitum determinatum.

Digressio contra Gal. de quarta figura, quod naturalis non sit.

In omni quęsito est subiectum per naturam, & prędicatum per naturam.

Maxime abhominabile idem esse prædicatum, & subiectum per naturam.

Nota differentiam inter conuersiones, quas posuit Gale. in figura quarta, et quas posuit Arist. in secunda, & tertia.

Excludit opinionem aliorum de multiplicatione syllogismorum præter illos, quos Ari. posuit,

figura secunda, & inuenitur secundum sermonem multorum hominum per naturam. Consimiliter, si dicamus a est in c, quoniam a & c sunt in b: iste etiam syllogismus inest nobis per naturam, & est figura tertia. Sinautem dicamus a est in c: quoniam c est in b: & b in a, res erit, quam nemo naturaliter faciet: propterea quod ex hoc sequitur non quæsitum id est, c esse in a: & est hoc in gradu eo, in quo dicimus a est in c: quoniam a est in b: & b in c: & hoc est quiddam quod non faceret cogitatio secundum naturam. Et ex hoc planum, quod figura quarta, de qua meminit Galenus, non est syllogismus, super quem cadat naturaliter cogitatio: & hoc, quoniam si quæramus an c sit in a, & dicamus c est in a, quoniam b est in a: & c in b, sumus inter duo, aut vt admittamus, quod sequitur ex ista compositione, & reijciamus hoc quæsitum penitus quod est, c esse in a, sed hoc est diuersum ab eo, quod quærebamus: aut vt simul cum eo, quod ex hac compositione deducitur, remaneat etiam quesitum secundum cogitationem nostram, quemadmodum de eo questionem feceramus, idest vt subiectum in eo sit subiectum, & prædicatum prædicatum: & hoc, quoniam in omni quæsito vno subiectum est subiectum secundum naturam, & prædicatum prædicatum secundum naturam. Et, quum remanet apud nos subiectum quæsiti subiectum, & prædicatum prædicatum: & hoc est secundum cogitationem nostram in hac dispositione, qua semper quæsitum maneat quæsitum: adducitur deinceps terminus medius, qui prædicetur de prædicato quæsiti, & subiiciatur subiecto quæsiti, secundum quod existimauit Gal. hanc figuram quartam esse, secundum quod refertur ad quæsitum: si vero non, nō erit hic figura quarta, sed potius prima figura, vel de quæsito, vel de conuerso ipsius. Verum ponamus vt hic sit figura quarta: nimirum formabitur in hunc modum, id est, in relatione ad quæsitum determinatum: vt subiectum in eo subiectum sit secundum naturam, & prædicatum prædicatum secundum naturam: quoniam non formabitur figura quarta, nisi secundum modos istos. Si igitur quæramus inuentionem alicuius in aliquo, & accipiamus terminum medium, prædicemusq; eum semel de prædicato quæsiti, & semel de ipso prædicemus subiectum quæsiti: sequitur ex hoc, vt aliquid vnum per se sit, tanquam de seipso prædicatum: quoniam ex parte, qua prædicatur de prædicato quæsiti, & subiicitur subiecto eiusdem, prædicatur quodammodo de seipso: quod est absurdissimum: & ista est causa, ob quam non componit ipsam cogitatio secundum naturam super quæsito determinato, ita vt sit hic syllogismus concludens quæsitum determinatum per duas conuersiones, secundum quod existimauit Gal. de figura quarta. Differt autem conuersio hæc a conuersione, quam facit Arist. dum reducit multas species secundæ, ac tertiæ figuræ ad primam: quoniam conuersio illa fit ad declarandam conclusionem in syllogismo naturali, hęc autem ad expositionem conclusionis in syllogismo artificiali, sed non naturali. At qui Arist. non curat syllogismos artificiales: quoniam non sunt conformes iis, quæ sunt: & hoc procedit in infinitum. Et propter hoc existimauerunt nonnulli, quod reperiantur plures conclusiones in quacunq; figurarum præter eas, de quibus mentionem fecit Aristoteles: hoc est & particulares ipsarum, & conuersę etiam: si quæramus, deinde concludamus eas mediantibus conclusionibus primis: sed hoc est non secundum naturalem, sed artificialem viam. Aristoteles vero declarabit, quod duæ species vniuersales figuræ primę, idest quæ concludunt conclusionem vniuersalem, sunt omnium figurarum perfectissimæ: quoniam omnes species syllogismorum secundę figuræ ita se habent, vt vniuersalis ipsarum redeat ad vniuersalem figuræ istius: & particularis, quæ est in ipsa ad particularem, quæ est in figura prima. Omnes vero species figuræ tertiæ ad particularem primæ figuræ: & hoc, quoniam omnes species figuræ tertiæ concludunt particularem. Particularis vero, quæ est in prima figura, monstrari potest deductione ad impossibile per vniuersalem figuræ secundæ, quæ ostenditur per vniuersalem primæ figuræ. Hæ igitur duæ species figuræ primæ sunt perfectissimæ omnium specierum syllogismorum: quomodo autem particularis figuræ primę monstretur deductione ad impossibile per vniuersalem secundæ figurę est: vt si dicā a inest ipsi b: & b alicui c: dico quod a inest alicui c: si enim nō fue-

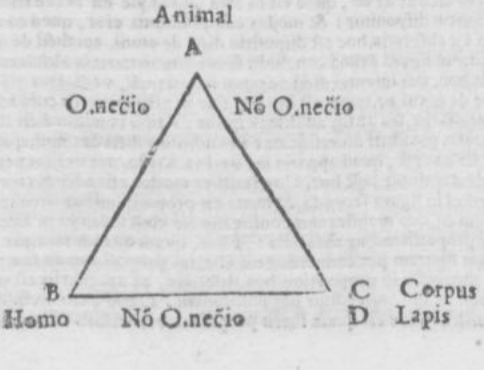
A titita, erit contradictorium suum verum, hoc est, nullum a c: sed iam posuimus, quod a inest omni b: ergo concludetur in figura secunda, quod b non inest alicui c, sed iam posuimus b alicui c, quod fieri non potest, & non coheret. Consimiliter monstrabitur concludi negatiua in parte in figura prima per negatiuam vniuersalem figuræ secundę deducendo ad impossibile. Cęterum, ex hoc tractatu iã fuere dęclaratę species syllogismorum absolutorum, qui sequuntur assertionẽ alicuius, aut destructionem eiusdem.

Nota de reductione omnium syllogismorum in vniuersales primæ.

De syllogismis ex necessario in tribus figuris. *Cap. IX.*

QVoniam autem diuersum est inesse, et ex necessitate inesse, & contingere inesse (nam multa insunt quidem, nõ tamen ex necessitate: alia vero neque ex necessitate, neq; insunt omnino, contingit autem inesse) manifestum quoniam & syllogismus in vnoquoque horum diuersus est, & non similiter habentibus se terminis: sed hic quidem ex necessariis, ille vero ex iis, quæ simpliciter insunt, ille autem ex cõtingentibus. Ergo in necessariis quidem ferè similiter se habet, & in B iis quæ insunt. Similiter enim positis terminis, & in iis quæ insunt, & in iis quæ ex necessitate insunt, vel non insunt, & erit, & nõ erit syllogismus. Verum distabit in eo quod adiacet terminis ex necessitate inesse, vel non inesse: nam & priuatiuum similiter conuertitur, & in toto esse, & de omni similiter assignabimus. Ergo in aliis quidẽ eodem modo ostendetur per conuersionem. quoniam conclusio necessaria, quomodo in eo quod est inesse. In media autem figura quãdo fuerit uniuersalis affirmatiua, particularis vero priuatiua. & rursum in tertia quãdo vniuersalis quidem prædicatiua, particularis vero priuatiua, non similiter erit demonstratio: sed necesse est exponentes, cui alicui vtrunque non inest, de hoc facere syllogismum. erit enim necessarius in hoc, si autem de exposito est necessarius: erit & de illo aliquo. nam hoc quod est expositum, ipsum quidem illud aliquid est. Fit aũt uterque syllogismus in propria figura.

C

Quomodo ostẽdatur quarta coniugatio secũdę figuræ.

Quomodo ostedatur quista coniugatio tertiæ figuræ.

De Syllogismis ex propōnibus necessarijs.

Propositiones modales distinguunt secundū materiā,& modum sequentē illam a propositionibus in existentibus.

Differētia inter absolutas,& necessarias nō secundum modum tantū, sed secundū materiam.

Dispositio dicti de omni in necessarijs, & absolutis est eadē, sed differt in posibilib'.

Sillogismi, qui per impossibile ostenduntur, ad primam reduci in se-

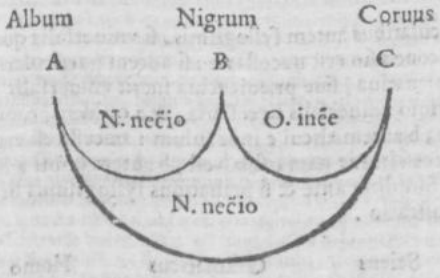
D Ixit,& quoniam propositiones absolutę,necessarię,& possibiles diuersificatur inter se secundum modum & materiam,quam significat modus:& hoc, quoniam multa sunt in actu,quę tamen non sunt ex necessitate:& hęc sunt absoluta : & nonulla neq; necessaria sunt,neq; in actu,sed quæ in futuro & esse & non esse possunt, & hęc sunt possibilia:quędam vero semper sunt,& hęc sunt necessaria. Manifestum quod oportet syllogismos compositos ex vnaquaq; istarum specierum diuersos esse a seinuicem secundum diuersitatem suarum propositionum:& syllogismus erit necessarius ex propositionibus necessarijs, & absolutus ex absolutis, & possibilis ex possibilibus. Syllogismi igitur,qui componuntur ex propositionibus necessarijs , sunt proximi syllogismis , qui componuntur ex propositionibus absolutis : & hoc, quoniam conditiones conclusionis absolutarum sunt per se conditiones conclusionis necessariarum : & ea , quę sunt causa , vt non sequatur conclusio in non concludentibus , eadem sunt causa, vt non sit conclusio in necessariis : quoniam non est differentia inter ipsos , nisi secundum additionem necessitatis tantum : & hoc , quoniam species concludentes & non concludentes in absolutis sunt secundum numerum concludentium & non concludentium in necessariis . Atqui differentia est inter ipsas:quoniam absoluta dicitur de eo , quod est in actu , quodq; non est necessarium : necessaria vero dicitur de eo , quod est in actu , quodque est necessarium , ac per istam additionem disponitur : & modus compositionis eius , quod concludit in figura prima ex absolutis,hoc est dispositio dicti de omni, aut dicti de nullo , est conditio, quæ in figura prima concludit secundum materiam absolutam aut necessariam:& hoc, qm̄ intentio dicti de omni in ipsis est , vt dicatur affirmatiue aut negatiue de omni eo,quod est in actu, siue in actu extiterit cum additione conditionis necessariæ,seu absq; additione ipsius . Atqui conditio dicti de omni, quod fit in materia possibili diuersificatur a conditione dicti de omni,quod fit in materiis istis . Et hoc est , quod apparet ex verbis Aristo. aut veritas per se : quemadmodum declarabitur post hoc. Consimiliter modus ostendendi complicationes concludentes in figura secunda,& tertia ex propositionibus necessariis,est idem modus cum eo,quo monstramus coniugationes concludentes in figura secūda,& tertia ex propositionibus absolutis : & hoc, quum ostenduntur per reductionem ad primam figuram per conuersionem alterius propositionum suarum : & hoc, quoniam conuersio in propositionibus absolutis , ac necesserijs est vna.Et consimiliter quód in ipsis ostenditur per positionem . Quod vero in ipsis ostenditur per imposibile, hoc est quum fuerit propositio vniuersalis affirmatiua & particula-

A ris negatiua non disponitur vna dispositione : & hoc,quoniam syllogismus dedu cens ad impossibile erit compositus ex vna propositione syllogismi , & ex contradictorio conclusionis secundum modum & secundum negationem suam , & erit mistus ex propositione necessaria,& absoluta, aut possibili:sed hucusq; non dum declarata fuit conclusio, quæ sequitur ex hac complicatione. Cæterum qd' ibi monstratur per impossibile,hic ostenditur per positionem : puta , quum ponimus sub aliquo negato rem sensibilem, a qua prædicatum vniuersaliter negatur:& ita redit ad speciem,quæ in prima construitur figura ex ambabus vniuersalibus,vna affirmatiua, & altera negatiua.

cunda, & in tertia,nō possunt ostēdi i necessarijs , sed p expositionem.

De mistis ex vna necessaria , & altera absoluta in prima figura . Cap. X.

B Accidit autem quandoq; & altera propositione necessaria , necessarium fieri syllogismum : verum non vtralibet,sed quæ ad maiorem extremitatem est : vt si a quidem b ex necessitate sumptum est inesse , vel non inesse : b autem c inesse tantum : sic enim sumptis propositionibus ex necessitate a inerit c , vel non inerit.

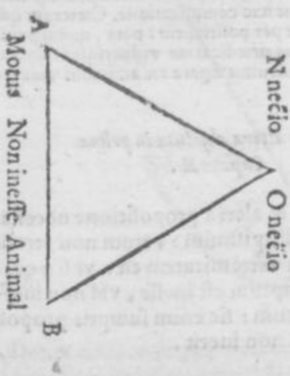
Coniugatio ex maiori d necessario , & minori d inesse vniuersalis ,

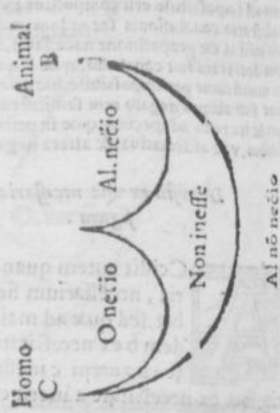
C

Nam quoniam omni b ex necessitate inest, uel non inest a,c autē aliquid eorum quę sunt b est , manifestum quoniam & c ex necessitate erit alterum horum . Si autem a b quidem non necessaria , b c autem necessaria, non erit conclusio necessaria . Nam si est : accidit a alicui b inesse ex necessitate, per primam,& tertiam figuram:hoc autem falsum : contingit enim tale esse b , cui possibile est a nulli inesse . Amplius autem & ex terminis manifestum , quoniam non erit conclusio necessaria : vt si a quidem sit motus , b autem sit animal,in quo autem c homo:nanque homo animal est ex necessitate, mouetur autem animal non ex necessitate , quare nec homo . Similiter autem & si priuatiua sit a b . Nam eadem demonstratio.

Coniugatio ex maiori d inesse,& minori de necessario affirmatiua ,

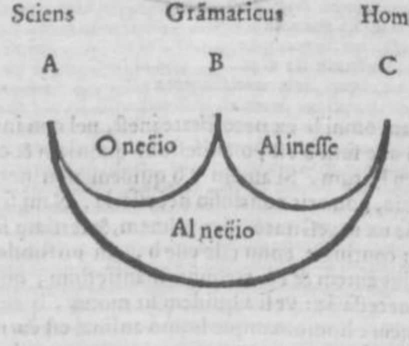
Coniugatio, ex maiori de necessario, et minori de necessario negatiua.

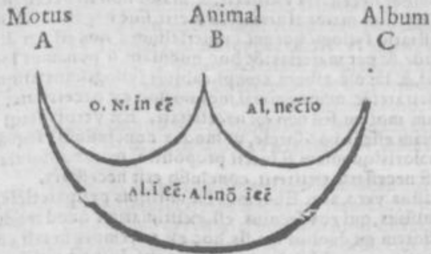
In particularibus autem syllogismis, si vniuersalis quidem est necessaria, & conclusio erit necessaria: si autem particularis, non necessaria, siue priuatiua, siue prædicatiua fuerit vniuersalis propositio. Sit autē primo vniuersalis necessaria, & a quidem, omni b insit ex necessitate, b autem alicui c insit solum: necesse est ergo a alicui c inesse ex necessitate: nam c sub b est, b autem omni a inerat ex necessitate. Similiter autē & si priuatiuus syllogismus sit: nam eadē erit demonstratio.

Coniugatio ex maiori de necessario minori de inesse, particularis affirmatiua.

Si autem

A Si autem particularis est necessaria, non erit conclusio necessaria: nihil enim impossibile euenit: quemadmodum nec in vniuersalibus syllogismis: similiter autem & priuatiuis. Termini, motus, animal, album.

Coniugationis binæ ex maiori de inesse, minori & necessario particularis vtraq;.

B

De syllogismis mistis ex necessarijs, & absolutis.

SYllogismi igitur concludentes in istis mistionibus sunt per se syllogismi concludentes in non mistionibus, præterquam quod duplicantur: & hoc, quoniam species vna per se erit duæ species, quemadmodum exempli gratia, quæ est ex binis vniuersalibus in prima figura erit duæ species: vna vt sit maior necessaria & minor inexistens, altera econuerso: & erunt syllogismi concludentes in omni figura hic duplicati respectu syllogismorum concludentium in omni materia ibi: & illud, quo ostenditur concludens a non concludente ibi, est id, quo ostenditur hic, hoc est in inexistentibus. Atqui quod superest, vt cōsideremus hic de dispositione mistorum, est modus conclusionum suarum, hoc est, qui modus sequatur ex duobus modis propositionum. Et Aristoteles dixit, si fuerit propositio maior in figura prima necessaria, quod erit conclusio necessaria: sin autem non sit necessaria, non erit conclusio necessaria. Sit igiť omne c b in actu: & omne b a ex necessitate: dico quod vna istarum duarum specierum concludit, quod a est in omni c ex necessitate: & altera, ꝙ nullum c a ex necessitate, monstratio huius, qm̄ c est pars ipsius b: propterea quod ex conditionibus primæ figuræ est, vt sit minor affirmatiua: & ex conditionibus huius C mistionis, vt sit c pars ipsius b in actu, non autem possibiliter: quemadmodum se habet dispositio in syllogismis possibilibus: sed, quum prædicatur aliquid de toto, prædicatur ex necessitate ēt de parte scd̄m modum, quo prædicatur de toto: & hoc planum per se: qm̄ pars continetur sub toto, & subingreditur ipsum. Quod si non maior, sed minor extiterit necessaria, non erit conclusio necessaria: puta, si dicamus, omne c b ex necessitate: & omne b a in actu, vel nullum b a in actu: dico quod non concluditur in hac complicatione, omne c esse a ex necessitate, aut non esse a ex necessitate, ostensio huius: qm̄, si fuerit possibile, ponamus quod omne c sit a ex necessitate: sed iam posuimus omne c esse b ex necessitate: quare concludetur in figura tertia, aliquod b esse a ex necessitate: sed iam posueramus, omne b esse a non ex necessitate: quod fieri non potest, & nō cohæret. Consimiliter monstrabitur, si posuerimus propositionē maiorem negatiuam non necessariam. Hoc enim similiter ēt monstrabitur ex quo c est pars ipsius b, & a prædicatur de omni eo, quod est pars ipsius b, & quod est totum nō necessarium prædicatur etiam de c non necessario, postea quam est pars ipsius b. Manifestum etiam ex terminis conclusionem non esse necessariam: puta, si ponamus loco a motum, & loco b animal, ac loco c hominem: & dicamus, omnis homo est animal ex necessitate: & omne animal mouetur non ex necessitate: & concludetur, omnis homo mouetur non ex necessitate: nisi quod termini

Syllogismi misti duplicanť in oībus modis cuiuscunq; figuræ.

Quod maxime considerať in syllogismis mistis est, quis modus conclusionis sequatur.

Opinio Arist. ꝙ sequať cōclusio necessaria ex maiore necessaria, & minora inexistente: qm̄ minor est pars medij.

Si maior inexistens, minor fuerit necessaria, non necessaria, sed de inesse cōcludeť cōclusio.

asseuerant conclusionem non esse semper necessariam, non autem quod non concludat necessariam omnino: quemadmodum asserat hoc syllogismus ad impossibile, & intetio dicti de omni. Syllogismi vero particulares in hac figura, hoc est concludentes conclusiones particulares ita se habent : quod, si propositio vniuersalis & maior fuerit necessaria, & conclusio erit necessaria: sin autem particularis, ac minor necessaria extiterit, & maior non sit necessaria, non etiam conclusio necessaria: siue maior affirmatiua fuerit, siue negatiua: & monstratio huius erit monstratio syllogismorum vniuersalium : hoc est per dictum de omni, per impossibile, & per materias: & hoc, quoniam, si ponamus loco a motum, & loco b animal, & loco c album, complicabitur syllogismus: aliquod album animal ex necessitate; & omne animal motum non ex necessitate; & concludetur, aliquod album motum, sed non ex necessitate. Ex verbis itaq; Arist. planam sententiam suam esse in hac specie, vt modus conclusionis sequatur modum propositionis maioris: quoniam, si fuerit propositio maior absoluta, conclusio erit absoluta, & si necessaria extiterit, conclusio erit necessaria.

Opinio Aristo. est in mistis, vt modus conclusionis sequatur modum propositionis maioris.

Theophrastus vero, atq; Eudemus ex antiquis peripateticis, & inter posteriores Themistius, qui eos secutus est, existimarunt quod modus conclusionis sequatur viliorem ex duobus modis, hoc est vt semper in tali complicatione sequatur propositionem absolutam: quoniam absoluta est vilior necessaria. Et potissimum, cui innituntur, est, quoniam arbitrantur, quod omne, in quo fuerit aliquid vt pars, & aliquid vt totum, ita se habebit, vt si aliquid vnum prædicetur prædicatione aliqua de toto, sequatur vt de parte etiam prædicetur cum hoc eodem modo. & consimiliter, si prædicetur etiam pars de re aliqua cum aliquo modo, oportebit vt totum quoque de re ista prædicetur cum hoc eodem modo: quoniam igitur in omni syllogismo est aliquid vt totum, & aliquid vt pars; si fuerit vna duarum propositionũ absoluta, & altera necessaria, nihil prohibet, vt minor sit necessaria, & maior absoluta, aut maior necessaria & minor absoluta. Dixerunt, & si fuerit minor necessaria, erit aliquid vt pars, & aliquid vt totum: & medius quidem terminus vicem totius obtinebit, minor vero partis: quare, si aliquid prædicetur de toto, quod est terminus medius, prædicabitur etiam cum hoc eodem modo de parte, quæ est terminus minor. Quod si propositio necessaria maior extiterit, erit & in ipsa consimiliter aliquid vt pars, & aliquid vt totum; & maior quidem totius vicem obtinebit, medius vero partis; sequitur ergo si pars, quæ est terminus medius, prædicatur de minore extremitate cum aliquo modo, vt sit modus iste idem cum modo totius, quod est maior extremitas; idem inquam, quum prædicatur de ipsa; quare inquiunt isti, quomodocunq; res se habeat, oportet modum prædicationis in conclusione, sequi modum propositionis absolutæ. Sed in hoc sermone est confusio manifesta: & hoc, quoniam consideratio totius, & partis in syllogismo, secũdum quod est syllogismus concludens in prima figura per dictum de omni, nimirum est in propositione minore; & propterea conditio ipsius est, vt sit affirmatiua; maioris autem conditio est vt sit vniuersalis, non autem vt sit affirmatiua; quod quũ ita fuerit, non est consideratio totius & partis in propositione maiore, si inueniantur vt sint necessaria, aut non sint; sed oportet vt consideratio totius & partis existat in loco, in quo est conditio, vt syllogismus sit; hoc est totum & pars, quæ sunt in propositione minore; quod quum ita sit, modus conclusionis sequitur modum propositionis maioris, secundum quod existimauit Arist. Quod si illis etiam concesserimus partem, & totum considerari in vtraque propositionum, non oportebit nos ponere in loco considerationis totius & partis q̃ sunt in propositione minore, & in loco considerationis totius & partis quæ sunt in propositione maiore, vsquequo demus hoc iudicium super syllogismo.

Digressio. Nota Theophrastũ, Eudemum, & Themistiũ ab Arist. dissentientes. Prima ratio Theophrasti, & aliorũ contra Aris. Scda ratio. Tertia rõ.

Contra opi. Theophrasti, & aliorũ se quẽtiũ, q ratio partis, & totius solũ inuenit in propositione minore.

Amplius, si consideretur pars in propositione maiore, non autem in minore, non erit syllogismus nisi per accidens : quoniam non oportet vt minor extremitas comprehendatur in prædicatione sub maiore propositione, quum non sit vniuersalis ; & hoc per se manifestum est.

Soluit secundam rõnem.

Et quod etiam dubitarunt, * Quoniam existimauerunt, modum conclusio-

* A.l. Hoc

A nis sequi debiliorem duorum modorum propositionis; quemadmodum res se habet in affirmatione ac negatione, id est quoniam si fuerit vna propositionum affirmatiua & altera negatiua, conclusio sequetur negatiuam, quæ est vilior; hoc est syllogismus imaginarius; & hoc, quoniam conclusio non sequitur propositionem negatiuam & non affirmatiuam, ex parte qua negatiua vilior sit affirmatiua, sed ex parte qua est negatiua; absoluta vero, si est vilior, est affirmatiua, non aũt negatiua; confusio igitur istius sermonis est per se manifesta.

aũt fecit eos errare.

Solutio primæ rõnis.

Quod etiam contendunt, est, quoniam in aliqua materia concluditur absoluto, & tamen minor est absoluta, & maior necessaria: vt in exemplo: omnis homo ambulat, hoc est in actu: & omne ambulans mouetur ex necessitate: igitur omnis homo mouetur, non tamen ex necessitate, & deceptio in hoc est, quoniã ambulans nõ mouetur ex necessitate, ex parte, qua est homo, sed ex parte qua est ambulans; quod si conditionem istam, quam in maiore accepimus, ponamus etiam in conclusione, erit necessaria; puta ex necessitate, omnis homo mouetur, ex parte qua est ambulans.

Soluit tertiã rationem.

Non oportet autem, vt aliquis ad hoc respondeat dicens, quod in hac complicatione cõclusio est absoluta, quum minor est absoluta & maior necessaria; quoniam in hac propositione necessaria non inuenitur dictum de omni, quod fecit vniuersaliter Arist. in hoc libro; & hoc, vt a prædicetur ex necessitate de B omni eo, quod disponitur per b affirmatiue, siue disponatur per b in actu, siue ex necessitate, siue possibiliter; quoniam non est vtilitas in hac conditione, ni vera extiterit in omni materia; sed certe oportet vt hęc conditio vera sit in omni materia. Quod si induxerimus etiam per materias, planum nobis fiet, quod hoc, quod dicimus, omne, quod est b, est a ex necessitate, aut est a absolute, in aliqua materia significat, omne, quod est b in actu, est a ex necessitate, veluti quum dicimus, omne ambulans mouetur; & in aliqua materia significat, omne, quod est b in potentia aut in actu, est a ex necessitate, vt quum dicimus, omne motum est corpus. Consimiliter etiam disponitur enunciatio absoluta.

Excludit responsionem quorũdam, ostendẽs ꝙ maior necessaria cũ minori de ĩesse cõcludit necessariã per dictũ de oi.

Quod quum ita sit, dictum igitur de omni verum in omni materia in propositione necessaria & absoluta, est, vt a insit ex necessitate, aut absolute omne illi, quod est b in actu; quoniam in aliqua materia verificabitur de omni eo, quod est in potentia aut in actu b, & in aliqua de omni eo, quod est in actu tantum; quoniam, si a verificatur de omni eo, quod est b, in potentia, verificabitur etiã de omni eo, quod est in actu; & non conuertitur, hoc est si a verificatur de omni eo, quod est b in actu, vt etiam verificetur de omni eo, quod b in potentia. Et propter hoc oportet conditionem dicti de omni in necessarijs atque absolutis esse, vt maior extremitas prædicetur de omni eo, quod est medium in actu, hoc est de omni eo, de quo prædicatur terminus medius in actu non possibiliter; & propterea quum minor propositio extiterit possibilis, & maior ne-C cessaria aut absoluta, non erit syllogismus concludens secundum dictum de omni in omni materia, quemadmodum exponit Aristotel. in sequentibus; quoniam hoc vtique concludet per dictum de omni in aliqua materia, hoc est, in qua verificatur a absolute de omni eo, quod est b in actu aut in potentia; sed non intenditur hoc in loco, quod est propter materias. Et hoc est, in quo direxit Abumazar mentem suam contra Aristotele. Nanque in propositione possibili maiore reperitur conditio in omni materia, quam existimauit Abumazar in omnibus speciebus propositionum: & hoc, qm̃ quum dicimus, omne, quod est b, est a possibiliter, verificatur de omni eo, quod est in potentia, aut in actu; & propterea quũ fuerit maior possibilis, erit conclusio possibilis in quacunq; mistione; quemadmodum declarabitur in sequentibus. Quare non est cõditio dicti de omni in omnibus tribus propositionibus, hoc est absoluta, necessaria, & possibili, vna; veluti existimauit Abumazar, quum fuerit a prædicatũ in actu, aut ex necessitate, aut in potentia de omni eo, quod est b in quacunque ex tribus speciebus; hoc est aut possibiliter, aut ex necessitate, aut in actu. Neque est etiam conditio dicti de omni in hoc libro ea, de qua meminit Alex. vt a

Conditio dicti de oi in materia necessaria, & absoluta.

Nota quid Abumazar cõtra Ari. ꝗ̃ dicto de oi.

Nota nõ eẽ cõditionem dicti de oi ĩ oibus ꝓpõnibus vnam & eandẽ; de hoc vide infra. c. 14. clarius.

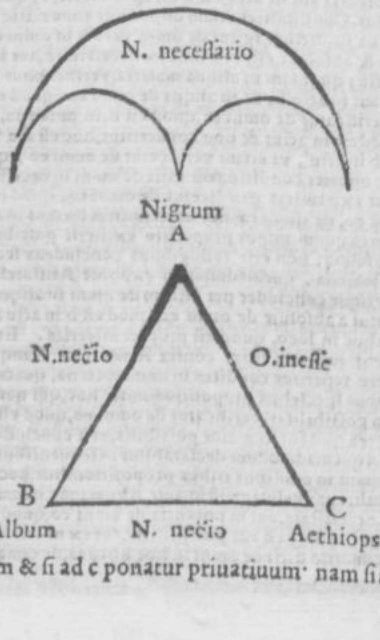
prædicetur ex necessitate, aut possibiliter, aut in actu de omni eo, quod est in actu: quoniam, si res ita esset, non concluderet quæ constat ex ambabus possibilibus secundum dictum de omni: & hoc manifestum consideranti. Et inductio attestatur sententiæ Aristotelis; quoniam non est vtilitas in conditione, quæ non potest super materias, secundum quod existimauit Abumazar: neque in conditione, quæ continet omnes species propositionum, secundum quod existimauit Alexander. Et ex hoc fit manifesta dubitatio, quæ accidit hominibus ex opinione Aristotelis in mistione possibilis cum necessaria & inexistente, secundum quod planum erit ex dicto nostro, quum deo volente ad hunc locum deuenerimus. Sed iam declaratum est, quod iudicium in mistione necessariæ & absolutæ est ad propositionem maiorem. D

Contra Alexandrũ, qui putauit dictum de omni tenere in absolutis.

De mistis ex vna necessaria, & altera absoluta in secunda figura. Cap. XI.

IN secunda autem figura si priuatiua quidem propositio vniuersalis sit, & necessaria, conclusio erit necessaria. Si autem prædicatiua, non necessaria. Sit enim primum priuatiua necessaria, & a b quidem nulli contingat, c autem insit tantum: quoniam ergo conuertitur priuatiua, & b nulli a contingit: a autem, omni c inest, quare nulli c contingit b: nam c sub a est. E

Prima cõiugatio ex maiori de necessario, minori de inesse, quæ maioris conuersione ostenditur.

Similiter autem & si ad c ponatur priuatiuum: nam si a c nulli con

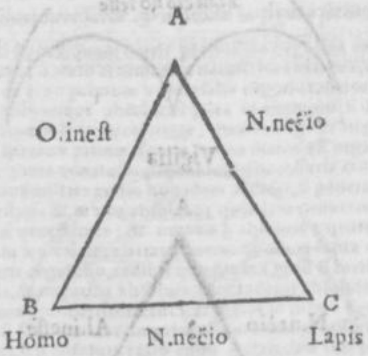
A tingit:& c,nulli a poterit inesse: a utem, omni b inest, quare nulli eorum quæ sunt b, contingit c: sit enim prima figura rursum. non ergo neq; b, ipsi c,* conuertitur. n. similiter.

*Hic quoq; altera negationũ superflua, subaudiendumq; , inesse cõtingit.

Scda coniugatio, q̃ ex minoris, & cõclonis cõuersione, & præmissarũ transpositione ostendit.

B

C Si aũt prædicatiua propositio est necessaria, non erit conclusio necessaria: insit enim a, omni b ex necessitate, c aũt nulli insit tantũ: cõuersa ergo priuatiua, fit prima figura. Ostẽsum est aũt in prima, quoniam cũ non est necessaria, quæ ad maiorem est priuatiua, nec cõclusio erit necessaria: quare nec in his erit ex necessitate:

Coniugatio ex maiori d̃ inesse minori de necessario, quæ minoris cõuersione ostenditur.

Amplius aũt si conclusio est necessaria, accidit c, alicui a nõ inesse ex necessitate: si enim b, nulli c inest ex necessitate, neq; c, ulli b inerit ex necessitate: b aũt, alicui a necesse est inesse, si quidem & a, omni b ex necessitate inerat: quare c, necesse est alicui a non inesse: sed nihil prohibet a hmõi accipere: cui omni, c contingat inesse. Amplius & si terminos ponentes sit ostendere, qm̃ conclusio non est necessaria simpliciter. & his existentibus, necessariũ: Vt sit a animal, b verò homo, c aũt albũ, & similiter propositiones sumptæ sint: cõtingit enim animal nulli albo inesse: non inerit ergo nec homo ulli albo, sed non ex necessitate. contingit enim hominem fieri album, non tñ donec

Deductio eiusdem per imposibile.

animal nulli albo insit: quare cum hæc sint, necessaria erit conclusio: simpliciter aūt non necessaria. Similiter autem se habebit & in particularibus syllogismis quando priuatiua quidē propositio, & vniuersalis fuerit, & necessaria: & conclusio erit necessaria. Quando aūt prędicatiua vniuersalis fuerit necessaria, priuatiua verò particularis nō necessaria: non erit conclusio necessaria. Sit enim primum priuatiua, & vniuersalis necessaria, & a b quidem nulli contingat inesse, c autem alicui insit: quoniam ergo conuertitur priuatiua, & b nulli a continget inesse, a autem alicui c inest: quare ex necessitate alicui eorum, quæ sunt c, non inerit b.

Coniugatio ex maiori de necessario minori de inesse negatiua q̄ maioris cōuersione ostendit.

Rursum sit prædicatiua, & vniuersalis, & necessaria, & ponatur ad b quidem prædicatiuum: si ergo a, omni b ex necessitate inest, c autem alicui non inest: quoniam non inerit b, alicui c manifestum, sed non ex necessitate. Nam iidem termini erunt ad demonstrationem, qui in vniuersalibus syllogismis: sed nec si priuatiua necessaria est particulariter sumpta, erit conclusio necessaria. Nam per eosdem terminos demonstratio est.

A

B

De mistione necessariæ & absolutæ in figura secunda.

SED in secunda figura, quum fuerit propositio negatiua necessaria, conclusio erit necessaria; si vero affirmatiua necessaria extiterit, non erit conclusio necessaria; sit ergo primum vniuersalis negatiua maior necessaria, & affirmatiua vniuersalis minor absoluta: puta in exemplo si dicamus, omne c est b in actu; & nullum a b ex necessitate; quoniam igitur negatiua conuertitur, redibit hæc ad speciem primæ figuræ, in qua maior est negatiua necessaria, & minor absoluta; quare conclusio proculdubio necessaria erit, secundũ quod declaratum fuit. Consimiliter etiam hoc idem accidet, si ponatur minor negatiua vniuersalis necessaria & maior absoluta; quoniam conuertitur, nullum c b; & sit nullum b c ex necessitate; & omne a b absolute; quare concluditur in prima figura, nullum a c ex necessitate, quemadmodum supra exposuimus; &, quum conuersa fuerit conclusio, redibit quæsitum. Quod si fuerit propositio affirmatiua necessaria, & negatiua absoluta concludetur absoluta; quoniam negatiua absoluta, quum conuertitur, efficitur maior in prima figura. Sed iam in hac declarauimus, si fuerit maior in prima figura non necessaria, quod conclusio erit nõ necessaria, sed absoluta: iam enim declaratum fuit per viam ad impossibile, quod conclusio non est necessaria, sed absoluta, quum fuerit affirmatiua necessaria; & hoc, si posuerimus, quod conclusio huius syllogismi sit, nullum c est a ex necessitate; sed iam in propositionibus huius syllogismi fuerat, quod omne c est b ex necessitate; quod si conuerterimus affirmatiuam vniuersalem, fiet aliquod c b; & nullum c est a ex necessitate; concluditur secundum quod declarauimus in prima figura, quod aliquod b non est a ex necessitate; sed iam posueramus, quod a non est b absolute; quare, si conuertamus, verum etiam erit, quod b non est a absolute; quod si b non sit a absolute, iam erit possibile, vt omne b sit a absolute, quoniam absoluta est de natura possibilis; sed iam fuerat conclusio, quod aliquod b non est a ex necessitate, quod fieri non potest & non cohæret; & hac eadem declaratione palam fit, si necessaria affirmatiua maior extiterit, & negatiua absoluta minor; & hoc, quoniam concludit duo contraria. Consimiliter monstratur ẽt per terminos, quod cõclusio in his duabus speciebus non est necessaria; puta, sit loco a album; loco b animal; loco c homo; & componatur syllogismus ita; omnis homo ex necessitate animal: nullum album in actu est animal; & concluditur, nullus homo est albus; sed hoc non est necessarium; quoniam homo potest & esse & non esse album; & secundum hoc etiam modus conclusionis in duobus syllogismis particularibus huius figuræ sequitur modum propositionis ne-

C

*Dicit Alexan. quædã exemplaria habere hæc uerba, demõstratio vno solo trãsumpto, qđ Albertus dicit, sed ał'r ordinãdi sunt termini, sumaẽ pro homine moueri. Alia negatiua particularis inutilis propositionibus quo ad modos.

In scđa figura, si negatiua fuerit necessaria, erit cõcl'o necessaria; si affirmatiua, non erit conclusio necessaria; qm̃ non reuertit̃ ad primam ex maiori necessaria.

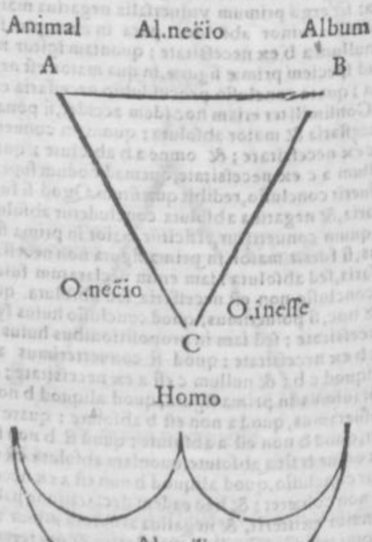
Absoluta propositio est de natura possibilis.

gatiuæ:huius autem monstratio est hæc eadem, hoc est per cõuersionem & impossibile in loco, in quo fit impossibile duobus syllogismis vniuersalibus huius figuræ, & per eosdem etiam terminos.

De syllogismis mistis ex altera necessaria, & altera absoluta in tertia figura. Cap. XII.

IN postrema autem figura terminis quidem vniuersalibus ad medium, & prędicatiuis vtrisq; propositionibus, si vtralibet sit necessaria, & conclusio erit necessaria. Si autem hæc quidem sit priuatiua, illa verò prædicatiua, quando priuatiua quidem fuerit necessaria, & conclusio erit necessaria: quando autem prædicatiua, non erit necessaria. Sint enim primum vtræq; prædicatiuæ propositiones, & a & b omni c insunt, necessaria autem sit a c: quoniam ergo b, omni c inest: & c alicui b inerit, eo ꝙ conuertitur vniuersalis particulariter. Quare si a, inest omni c ex necessitate, & c alicui b: & a alicui b necessarium inesse: nam b, sub c est. Fit igitur prima figura.

Coniugatio ex maiori de necessario minori de inesse, uniuersalibus affirmatiuis

Similiter aūt ostendetur:& si b c est necessaria, conuertitur enim c, alicui a: quare si omni c inest b ex necessitate, & a alicui b inerit ex necessitate. Rursum sit a c quidem priuatiua, b c vero affirmatiua, necessaria autem priuatiua: quoniam ergo conuertitur affirmatiua, erit c alicui b, a autem nulli c ex necessitate, neque a alicui b inerit ex necessitate:nam b sub c est.

Coniugatio ex maiori de necessario minori de inesse vl'ibus, altera negatiua altera affirmatiua.

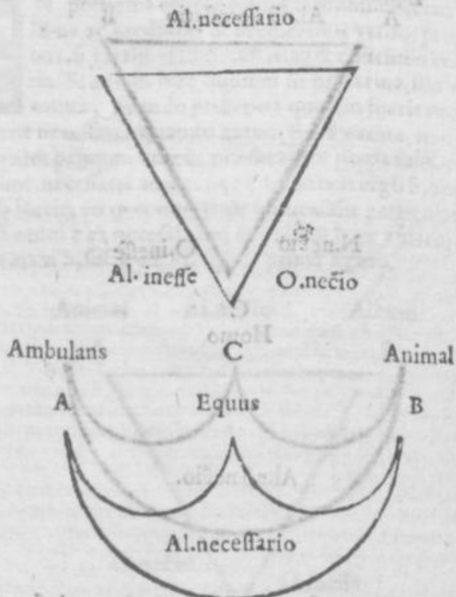
B

C

Si autem prædicatiua sit necessaria: non erit conclusio necessaria. Sit enim b c prædicatiua, & necessaria: a c autem priuatiua, & nō necessaria: quoniam ergo conuertitur affirmatiua, inerit & c, alicui b ex necessitate. quare si a quidem nulli eorum quæ sunt c inest, c autē alicui eorum, quæ sunt b, & a alicui eorum quæ sunt b, non inerit: sed non ex necessitate. Ostensum est enim in prima figura, quod priuatiua propositione non necessaria, nec conclusio erit necessaria. Amplius autem & per terminos sit manifestum: sit enim a quidem bonum, in quo b animal, c autem equus: ergo bonum quidem contingit nulli equo inesse: animal vero necesse est omni equo inesse: sed non necesse est aliquod animal, non esse bonum, siquidem contingit omne esse bonum. aut si non hoc possibile: sed vigilare, vel dormire terminum ponendum. omne enim animal susceptibile est horum. si igitur termini vniuersaliter ad medium sint: dictum est, quā-

do erit conclusio necessaria. Si autem hic quidem vniuersalis, ille vero particularis, prædicatiuus vterque: quando vniuersalis fuerit necessarius, & conclusio erit necessaria. Demonstratio autem eadem quæ & prius: conuertitur enim & particularis affirmatiua. si ergo necesse est b omni c inesse, a autem sub c est: necesse est b alicui a inesse. si autẽ b alicui a: & a alicui b inesse necessarium, cõuertitur enim.

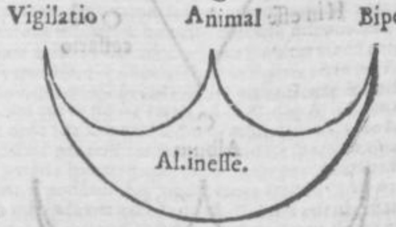
Coniugatio ex maiori de inesse, mino ri necessaria particularis affirmatiua.

Similiter autem & si a c, sit necessaria vniuersalis: nam b sub c est. Si autem particularis est necessaria, non erit conclusio necessaria. Sit enim b c particularis & necessaria: a autem insit omni c, non tamen ex necessitate: conuersa ergo b c prima fit figura, & vniuersalis quicem propositio non necessaria, particularis, autem necessaria: quando autem sic se habebant propositiones, non erat conclusio necessaria, quare nec in his. Amplius autem & ex terminis manifestum. Sit enim a quidem vigilatio, b autem bipes, in quo autem c, animal ergo b, alicui c necesse est inesse: a autem omni c contingit, & a non necessari o b: non enim necesse est aliquem bipedem dormire, vel vigilare.

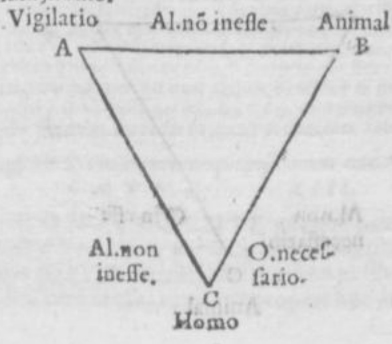
Coniugatio altera ex maiori de inesse minori necessaria affirmatiua particularis.

Similiter autem per eosdem terminos ostendetur etiam, si a c sit particularis, & necessaria. Si autem hic quidem terminorum sit prædicatiuus, ille priuatiuus, & necessarius: quando vniuersalis fuerit priuatiu⁹, & necessarius, & cõclusio erit necessaria. Si.n.a nulli c ex necessitate cõtingit, b aũt alicui c inest: necesse est a alicui b nõ ineẽ.

Coniugatio ex minori negatiua vñi de necessario, minore affirmatiua particulari ð inesse.

Quando autem affirmatiua necessaria ponetur vel vniuersalis, vel particularis, vel priuatiua particularis: non erit conclusio necessaria. Nam alia quidem eadem quæ & in prioribus dicemus. Termini autẽ cum vniuersalis quidem affirmatiua est necessaria, vigilatio, animal, homo, medium, homo.

Coniugatio ex maiori negatiua particulari de inesse minori affirmatiua vniuersali & necessario.

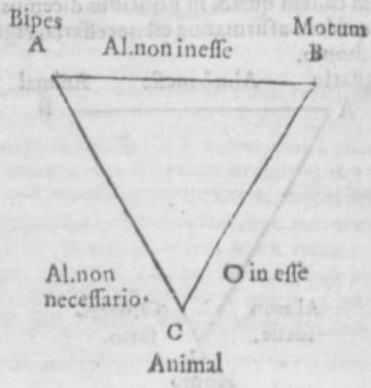
Cum autem particularis prædicatiua necessaria, vigilatio, animal album: animal enim necesse est alicui albo inesse: vigilatio autem cótingit nulli: & non necesse est alicui animali non inesse vigilationem.

Coniugatio ex maiori negatiua vli de in esse, minori affirmatiua particulari de necessario,

Quando autem priuatiua particularis est necessaria: bipes, motus, animal, medium animal.

Coniugatio ex maiori negatiua particulari de necessario, minori affirmatiua vli de inesse.

A Manifestũ igitur quoniã * inesse quidem non est syllogismus, si vtræque propositiones non sunt in eo quod est inesse: necessarii vero est, & altera solum existente necessaria. In vtrisque autem & affirmatiuis, & priuatiuis existentibus syllogismis, necesse est alterã propositionẽ similẽ esse conclusioni. dico autem similem, si inesse quidem, existentem: si autem necessaria, necessariam. Quare & hoc palã, quoniam non erit conclusio neque necessaria, neque inesse: non sumpta vel necessaria, vel quæ inesse significet propositione. Igitur de necessario quomodo fit, & quam differentiam habeat ad inesse, sufficienter pene dictum est.

* Inesse hic genitiui locũ tenet.

IN tertia vero figura modus conclusionis semper sequitur propositionẽ, quæ non conuertetur: quoniam propositio hæc in potentia est propositio maior in figura prima: sed iam declaratum fuit, ꝙ modus conclusionis in prima figura sequitur propositionẽ maiorẽ: & hoc est contrariũ dispositioni, quæ est in secũda figura: quoniam ipsa modus conclusionis sequitur modũ propositionis, quę cõuertit: quia propositio, quę cõuertit hac in figura, est in potẽtia maior in figura prima: & hoc, qm̃ minor in scda figura est eadẽ, quę & i prima, & maior in ipsa cõuertit: maior aũt in figura tertia est eadẽ, quę & in prima figura, & minor cõuertit: & ordo iste disponit scd̃m ꝙ mõstratur cõclusio sua per cõuersionẽ, & id, quo mõstrat per positionẽ: & qm̃ potẽtia specierũ, quæ mõstrant per positionẽ, est ẽt potẽtia specierũ, quę mõstrantur per cõuersionẽ: qđ, quũ pœnitus certũ extiterit, si ponãtur duę ꝓpositiones secũdũ dictũ Arist. vniuersales affirmatiuę, vtra ipsarũ fuerit necessaria, iã cõclusio erit necessaria: & hoc, quũ cõuerterimus absolutã vniuersalẽ scd̃m partẽ, & fiet in figura prima ea, quę habet maiorẽ vl'em necessariã, et minorẽ absolutã in parte, et cõcludet cõclusionẽ necessariã in parte, scd̃m qđ expositum fuit. Sin aũt ea, quã cõuertimus, fuerit minor in hac figura, hoc est, quũ maior sit necessaria, dispositio in hoc est manifesta. hoc est, qm̃ cõcludit sine cõuersione conclusionis. Quod si cõuertamus maiorẽ, quæ sit absoluta, & sit minor hac in figura vniuersals necessaria, monstrabit hoc per duas cõuersiones, per cõuersionẽ propositionis, & cõuersionem cõclusionis: scd̃m ꝙ expositũ fuit. Quod si vna vniuersaliũ affirmatiua fuerit & altera negatiua, modus cõclusionis necessario sequetur modum negatiuę: qm̃ affirmatiua cõuertetur, & erit negatiua maior in prima figura: quę si fuerit necessaria, cõclusio ẽt erit necessaria, secũdũ id, qđ expositũ fuit: si vero fuerit absoluta, & cõclusio erit absoluta. Quod si fuerit vna duarũ ꝓpositionũ in hac figura, hoc est in cõcludẽtę vniuersalis, & altera particularls, & fuerint affirmatiuę, sequet cõclusio vniuersalẽ ex ipsis: qm̃ ea est, quæ nõ cõuertitur in hac figura: si.n. conuerteretur, esset syllogismus ex duabus particularibus: sed iã declaratũ fuit, ꝙ nõ cõcludit: postea igit quã non cõuertitur, erit maior in prima figura. Sin aũt extiterit vna ipsarũ affirmatiua, & altera negatiua, modus cõclusionis sequetur modũ negatiuę: qm̃ negatiua, si fuerit hac in figura vniuersalis, erit maior in prima figura: ꝓpterea qđ fieri nequit, vt minor in prima figura sit negatiua: si vero fuerit particularis potẽtia sua scd̃m declarationẽ positionis, est potẽtia vniuersalis negatiuę secundũ id, quod declaratum fuit in positione.

Cõplicatio inexistentis ex necessarijs in figura tertia.

In tertia figura cõclusio sequitur modũ propositionis, quę nõ cõuertit: qm̃ prima fit maior i vltĩma figura.

In negatiuis vl'ibus, si negatiua fuerit necessaria, erit conclusio necessaria: si affirmatiua, non erit.

De contingenti & contingentium propositionum conuersionibus.

CAPVT XIII.

DE CONTINGENTE aũt post hæc dicemus: quãdo, & quomodo, & per quæ erit syllogismus. Dico autẽ contingere, & contingens: quo non existente necessario, posito autẽ inesse, nihil erit propter hoc impossibile. Nã

necessarium æquiuoce contingere dicitur. Quoniam aũt hoc est cõtingens, manifestũ ex affirmationibus, & negationibus oppositis. Nam non contingit esse, non possibile esse: & impossibile esse, & necesse est non esse: vel eadem sunt, vel sequũtur seinuicẽ: quare & opposita his contingit esse & non impossibile esse, & non necesse non esse: eadẽ erunt, vel sequentia seinuicem. De omni enim affirmatio, vel negatio vera. Erit ergo cõtingẽs nõ necessarium, & non necessariũ contingens. Accidit autem omnes, quæ secundum contingere sunt propositiones, conuerti sibiinuicem: dico autem nõ affirmatiuas negatiuis, sed quæcunque affirmatiua habent figuram secundũ oppositionem: vt ea quæ est contingit esse, ei quæ est contingit non esse: & ea quæ est contingit omni, ei quæ est contingit nulli, vel non omni: & quæ alicui, ei quæ*non alicui: eodem autem modo & in aliis. Quoniam enim quod est contingens, non est necessarium, & quod nõ est necessarium, possibile est non esse: manifestum quoniam si contingit a inesse b, contingit & non inesse: & si omni contingit inesse, & omni contingit non inesse. Similiter autem & in particularibus affirmationibus: nam eadem demonstratio. Sunt autem huiusmodi propositiones, prædicatiuæ: nam contingere ei quod est esse, similiter ponitur, quemadmodum dictũ est prius.* Determinatis autem his, rursum dicimus quoniam contingere duobus modis dicitur. Vno quidẽ quod plerunque fit, & deficit necessarium: vt canescere hominẽ, vel augeri, vel minui, vel omnino quod natũ est esse. Hoc enim non continuũ habet necessarium, eo ꝙ non semper est homo: cum tamen homo est, aut ex necessitate, aut in pluribus est. Alio autem modo, infinitum quod & sic, & non sic possibile: vt animal ambulare, vel ambulante fieri motum terræ: vel omnino quod casu: fit nihil enim magis sic natum est, vel econtrario. Conuertitur ergo & secundum oppositas propositiones vtrunque contingens, non tamẽ eodem modo: sed qđ natum quidem est esse, ei quod non ex necessitate esse. sic enim contingit non canescere hominem. infinitum autem ei, quod nihil magis sic, vel illo modo. Disciplina autem, & syllogismus demonstratiuus, ex infinitis quidem non est, eo quod inordinatum est medium: ex iis vero, quæ nata sunt esse, pene orationes, & considerationes fiũt de sic contingentibus: ex illis autem possibile quidem est fieri syllogismum: non tamen solet quæri. Hæc ergo definientur magis in sequentibus: nunc autem dicemus, quando, & quomodo, & quis erit syllogismus ex contingentibus propositionibus.

Vide 2. peri herme. ca. 3.

Quõ conuertãtur propositiones de contingẽti.

* Pro alicui non.

* In scdo Peri hermenias.

Dixit, Oportet autem nunc, vt dicatur, quando erit syllogismus ex propositionibus possibilibus, & quomodo erit, & in quo erit. Possibile igitur vniuersaliter est, quod non est necessarium: quodque quum ponitur esse, non accidit ex hoc impossibile: & vult per possibile hoc in loco illud, quod comprehendit rem existentem in actu, & priuatam: & per necessarium, omnes species, de quibus dicitur necessariũ, hoc est necessariũ abso-

Definitio possibilis. Hic sumit philosophus poſſe vt cõprehẽdit id, quod est in actu, et quod in potentia.

A futum & necessarium relatum ad tempus aliquod, siue præteritum, siue præsens, siue futurũ: & ad futurũ: non id, de quo dr̃ necessariũ per æquiuocationẽ: hoc.n.est possibile, cuius intẽdimus hic definitionẽ tradere. Quodq; hæc sit definitio possibilis, apparet ex eo, qđ nõ possunt duo cõtradictoria simul esse vera: qm̃ hoc, qđ dicimus, nõ possibile est esse, & ĩpossibile est esse, & necesse est nõ esse, cõtradicit huic, qđ dicimus, possibile est esse, nõ impossibile est esse, nõ necesse est non esse: & ista sequunt̃ seinuicẽ: hoc est ex hoc, qđ dicimus, nõ possibile est esse, sequit̃ qđ dicimus, impossibile est esse, & qđ dicimus, necesse est non esse: quẽadmodũ ex hoc, qđ dicimus, possibile est esse, sequitur non impossibile est esse, & nõ necesse est nõ esse. Quod, quũ ita sit: & oporteat, vt de omni dicat̃ aut negatio, aut affirmatio: de hoc igit̃, qđ dicimus possibile est esse, oportet vt verificetur nõ necesse est esse, posteaquã falso de ipso dr̃ necesse est esse. Et ꝓpterea cõuertitur hoc, vt dicamus, oẽ possibile nõ est necessariũ, & qđ nõ est necessariũ, & qđ non est necessariũ est possibile: & pp hoc vr̃, quod genus huius definitionis sit illud, quod significat dictio, qđ: & hoc est res cõprehendẽs inexistẽs & priuatũ, quẽadmodũ diximus: & differẽtia sua est, qđ dicimus, nõ est necessariũ. Et qđ in ea addit̃, qđ quum ponitur esse, ex eo nõ sequit̃ impossibile, est propriũ ex proprijs possibilis, non differẽtia ex differẽtijs ipsius.

Declaratio definitionis possibilis.

Nõ necessariũ cõuertit̃ cũ possibili.

Nota qđ sit propriũ possibilis.

B Et ista ex sñia Abumazaris in hac definitione: ipse.n. existimat, qđ hoc dictũ sit differẽtia vltima in definitione: ita qđ intelligatur qđ dicimus, nõ est necessariũ quod inuẽtio sua nõ est necessaria ĩ futuro, quẽadmodũ eclipsis lunæ: & qm̃ nõ esse verificat̃ de impossibili, propterea addit̃, quũ ponitur esse, nõ accidit ex hoc impossibile: & pp hoc erit genus possibilis, priuatũ: differentia vero ipsi propria est hæc, si ponitur esse, non accidet ex ipso impossibile: & hæc est opinio plurimorũ expositorũ ex peripateticis. Propriũ aũt ꝓpositionũ possibiliũ est, vt affirmatiuæ sequãtur negatiuas, & negatiuæ affirmatiuas, hoc est negatiuas possibiles, nõ negatiuas possibiles: & sunt illæ, quæ affirmãt possibilitatẽ, & negãt inuentionẽ, nõ aũt quæ negãt possibilitatẽ: qm̃ hæ cõtradicũt possibilibus, scđm qđ expositũ fuit in enarratione περὶ ἑρμηνείας. & hoc, qm̃ ex eo, qđ dicimus possibile est esse, sequitur quod dicimus, possibile est nõ esse: hæc nanq; est natura possibilis, hoc est vt sit aptũ natũ esse & nõ esse: & hæc cõsequẽtia inuenit̃ in oibus speciebus oppositorũ, quæ sunt in hac materia: & hoc, qm̃ ex eo, qđ dicimus, possibile est inesse omni, sequit̃ possibile est inesse nulli: & ex hoc, qđ dicimus, possibile est inesse alicui, possibile est nõ inesse alicui: & in contrariũ horũ duorũ. At demõstratio super hoc est: qm̃ possibile non est necessariæ inuẽtionis: & qđ possibile est esse, possibile est nõ esse, quũ non sit necessariũ non esse. Propositiones aũt, quas hic posuimus negatiuas, reuera sunt

Alia expõ definitionis possibilis, secũdũ expositionem Albumazaris, & aliorũ.

Propriũ est ꝓpositionũ possibiliũ, vt affirmatiuæ sequãtur negatiuas, et negatiuæ affirmatiuas.

C affirmatiuæ indefinitæ, secundũ quod declaratũ fuit in libro περὶ ἑρμηνείας: qm̃ dictio non, nõ coniungitur in ipsis cũ modo, sed cũ dictione inuẽtionis: & hoc quẽadmodũ quod coniungitur cũ prædicato in enuntiationibus nõ modalibus. Possibile aũt trifariã dr̃, vno modo possibile vt in plus, vt canescere hominem in senectutẽ, & pubescere in tpe adolescẽtiæ. Secũdo possibile in minus, & hoc est oppositũ possibili vt in plus, vt qđ non canescat homo in senectute, & non pubescat in tpe adolescẽtiæ. Tertio possibile scđm æqualitatẽ, qđ æque possibile est esse & non esse, veluti dilaniare hunc pannũ, aut non dilaniare. Possibile vero æqualiter ita se habet, vt affirmatiua sequatur negatiuã, & negatiua affirmatiuã æqualiter. Quod aũt est in plus, ita se habet vt affirmatiua ipsius sequat̃ negatiuã in minus, & negatiua ipsius affirmatiuã in minus, qđ vero est in minus, sic se habet, vt affirmatiua ipsius sequat̃ negatiuã, & negatiua affirmatiuã secundum plus, quoniam enim possibile est, vt homo canescat secundum plus in senectute possibile etiam erit, vt non canescat in ipsa secundum minus. De possibili igitur secundum minus & possibili æqualiter non agit ars demonstratiua, sed de ipsis agunt artes multæ, quemadmodum oratoria agit de possibili æqualiter: & ars augurandi, & ars excantandi pertractant de possibili secundum minus. Sed intentio in præsentia est dicere quõ scire possimus, qñ est, & qñ non est syllogismus ex propositionibus possibilibus absolu.

Demonstratio, ꝙ ĩ propositionibus possibilibus affirmatiuas sequãtur negatiuæ, & econtra.

Diuisio possibilis.

De poßi secũdũ minus & æqualiter non agit ars demõstratiua, sed aliæ quædam.

Intẽtio huius libri est loqui de propositionibus posſibilibus secundū qđ potẽs absolute, de vero posſibili, nō descẽdẽdo tñ ad ſpẽs eius, qūo fiãt ex eis syllogiſmi.

te, hoc eſt ſecundū quod ſunt poſsibiles, aut in plus, aut æqualiter, aut minus; qm̄ hoc in libro cõſideramus de forma, nõ aũt de materia ſyllogiſmi.

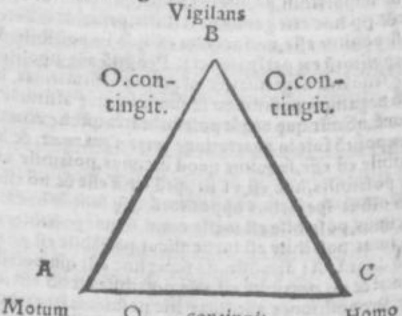
De ſillogiſmis ex ambabus de cõtingẽti in prima figura. *Cap. XIIII.*

QVONIAM aũt cõtingere hoc huic ineſſe, dupliciter eſt accipere: aut.n. cui ineſt hoc, aut cui contingit ipſum ineſſe: nam de quo b a contingere, horũ alterũ ſignificat: aut de quo dicit̃ b, aut de quo contingit dici: de quo autẽ b, a contingere: aut omni b poſsibile ineſſe a, nihil differt. Manifeſtũ igitur quoniã dupliciter dicet̃, a omni b ineſſe cõtingere. Primũ ergo dicemus ſi de quo c contingit b, & de quo b contingit a: quis erit, & qualis ſyllogiſmus: ſic enim vtræque propoſitiones ſumuntur ſecũdũ contingere: quando autem de quo b eſt, contingit a: hæc quidem ineſſe, illa vero contingens: quare a ſimilibus figuris incipiendum quemadmodum & in aliis.

Quale ſit dictũ de omni in propoſitionibus cõtingẽtibus.

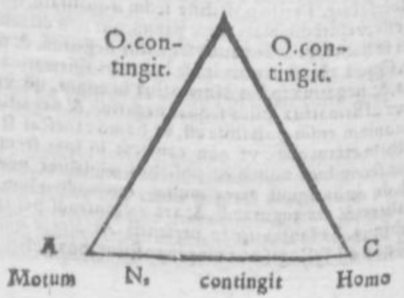
Quando ergo a, contingit omni b, & b omni c, ſyllogiſmus erit perfectus, quoniã a cõtingit omni c ineſſe. Hoc aũt manifeſtum eſt ex definitione: nam contingere omni ineſſe ſic dicebamus.

Prima coniugatio vtilis.

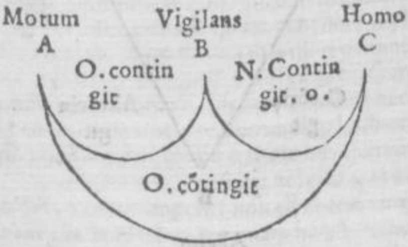
Similiter aũt & ſi a quidẽ contingit nulli b: b autem omni c, quoniam a contingit nulli c. Nam de quo b contingit, a non cõtingere: hoc erat nullum dimittere ſub b contingentium.

Secunda cõiugatio vtilis.

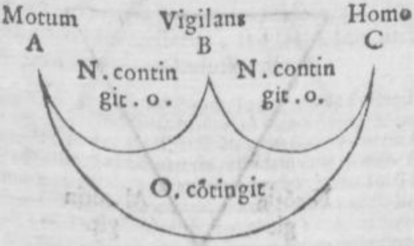
Quando

Quando autem a contingit omni b, b autem nulli c, per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus: conuersa autem b c secundum contingere, fit idem quemadmodum & prius: quoniã enim contingit b nulli c inesse, contingit & omni inesse. Hoc autem dictum prius. Quare si b quidem omni c, a autem omni b, rursum idem fit syllogismus.

Tertia coniugatio vtilis nõ ex se sed ob minoris cõuersionẽ.

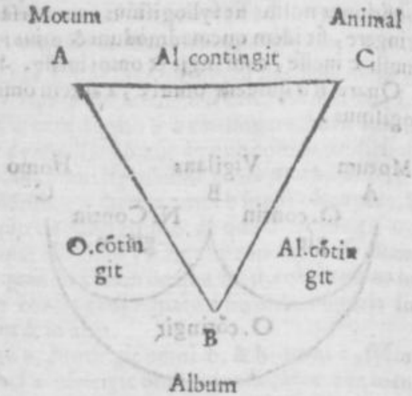
Similiter autẽ & si ad utrasq; propositiones negatio ponatur cũ contingere (dico autem, vt si a contingit nulli b, & b nulli c) igitur per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus: conuersus autem rursus idem erit, qui & prius.

Quarta coniugatio vtilis per vtriusq; propositionis cõuersionem.

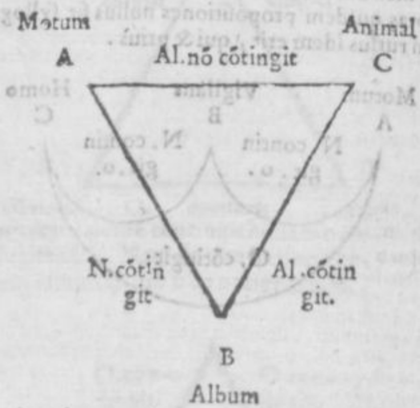
Manifestum est igitur quoniam negatione posita ad minorem extremitatem, vel ad vtrasique propositiones, aut non fit syllogismus, aut fit quidem, sed non perfectus: ex conuersione enim fit necessarium. Si autem hæc quidem propositionum vniuersalis, illa verò particularis sumatur, ad maiorẽ quidem extremitatẽ posita vniuersali, syllogismus erit pfectus. Nã si a omni b cõtingit, b aũt alicui c cõtingit: a alicui c cõtingit hoc aũt manifestũ ex definitione cõtingẽtis.

Quinta con iuga io vti-lis.

Rursum si a contingit nulli b: b autem, contingit alicui c inesse: necesse est a cōtingere alicui c nō inesse. Demonstratio aūt eadem, quæ in his.

Sexta coniu gatio vtilis.

Si autem priuatiua sumatur particularis propositio, vniuersalis autem affirmatiua, positione autem similiter se habeant (vt a quidem, omni b contingat: b autem, alicui c contingat non inesse) per sumptas quidem propositiones nō fit manifestus syllogismus: conuersa autem particulari, & posito b, alicui c cōtingere inesse, eadem erit conclusio quæ & prius, quemadmodū in iis quę ex principio.

A Si autem quæ ad maiorem extremitatem particularis sumatur, quæ ad minorem vniuersalis, siue vtræq; sumantur affirmatiuæ, siue priuatiuæ, siue non similis figuræ, siue vtræque indefinitæ, vel particulares: nullo modo erit syllogismus. Nihil enim prohibet b transcendere a, & non prædicari de æquis: in quo enim b trãscendit a, sumatur c: huic neq; omni, neq; nulli, neq; alicui, neq; non alicui contingit a inesse: siquidem conuertuntur secundum cõtingere propositiones, & b pluribus contingit quàm a inesse. Amplius autem ex terminis manifestum est: nam sic se habentibus propositionibus, primum postremo & nulli contingit, & omni ex necessitate inesse. Termini autem communes omnium, inesse quidem ex necessitate, animal, album, homo: non contingere vero, animal, album, vestis. Manifestum igitur quoniam hoc modo habentibus se terminis, nullus fit syllogismus: nam omnis syllogismus vel eius quod est inesse est, vel ex necessitate, vel contingere: non est autem eius quod est inesse, neq; necessarii, manifestum quoniam nõ est: nam affirmatiuus B interimitur priuatiuo, & priuatiuus affirmatiuo: relinquitur ergo eius quod contingere esse, hoc autem impossibile. Ostensum est.n. quoniam sic se habentibus terminis, & omni postremo primum necesse inesse, & nulli contingere inesse: quare non erit eius quod est contingere syllogismus: nam necessarium non erat contingens. Manifestum autem & quoniam cum vniuersales sunt termini in contingentibus propositionibus, semper fit syllogismus in prima figura, siue sint prædicatiui, siue priuatiui. Verum ex prædicatiuis quidem perfectus, ex priuatiuis autem imperfectus. Oportet autem contingere sumere non in necessariis, sed secundum dictam definitionem: aliquoties autem latet huiusmodi.

Sexta coniugatio vtilis per conuersionẽ minoris.

Oĩum particulariũ, aut indefinitarũ inutilium cõiugationum cõe exemplum.

Cõplicatio posibilis in prima figura.

Postea igitur quam hoc iam est stabilitum, loquamur de syllogismis, qui componuntur ex propositionibus possibilibus in prima figura: & incipiamus primo ab vniformibus, postea a mistis: & dicamus quod numerus syllogismorũ perfectorum concludentium in hac materia, est idem cum numero syllogismorũ C concludentium in materia absoluta et necessaria: et hoc, quoniam si ponamus, omne quod est c est b possibiliter: & omne quod est b est a possibiliter: sequetur quod omne quod est c est a possibiliter: & hoc planum consimiliter ex dispositione dicti de omni, aut negationis ab omni: & hoc, quoniam dispositio eius, quod dicimus, omne b est a possibiliter, significat quod omne illud, quod disponitur per b possibiliter, aut in actu: hoc est, omne illud, quod est b in potentia aut in actu, est a possibiliter, id est, quod a de ipso possibiliter dicitur: quum itaque posuerimus, quod c disponitur per b possibiliter: sequitur, vt a sit in c possibiliter: et cõsimiliter si maior fuerit vniuersalis negatiua, & minor affirmatiua vniuersalis: vt si dicamus, omne c est b possibiliter: & nullum b est a possibiliter: sequ tur iidem ex eo, quod a est pars possibiliter ipsius b, vt a negetur possibiliter ab omni c. Quod si ex duabus propositionibus maior vniuersalis fuerit affirmatiua & minor negatiua, non erit syllogismus: quoniam non erit in ipsis conditio dicti de omni, hoc est vt sit minor extremitas disposita per medium, id est disposita per medium dispositione affirmationis, secundum id, quod dictum est: sed iam erit syllogismus, eo quod propositio affirmatiua hac in materia sequitur ex negatiua: sed non erit perfectus: quoniam monstratio sua

Hic incipit loq de syllis ex vniformibus de contingenti.

Nota q̃le sit dictum de oĩ in ꝓpõnib' de possibili.

Ex maiore affirmatiua cõtingente, & minorẽ negatiua nõ fit syllogismus in prima, nisi ad affirmatiuã reducat

est per rem additam dispositioni dicti de omni : & hoc est, quod vocauit Aristo. hac in materia conuersionem : & hoc, quoniam si ponamus loco propositionis negatiuę eam, quæ ex ipsa sequitur, id est affirmatiuam, tunc sequitur vt ex hac efficiatur species prima huius figuræ, quæ constat ex ambabus vniuersalibus affirmatiuis. Maxima vero vtilitas, quæ inuenitur in huiuscemodi syllogismis, est, quum fuerit vniuersalis negatiua secundum minus, quoniam conuertitur in eam, quæ est secundum plus, quæque plus facit. Et consimiliter, quum fuerint propositiones vniuersales in hac figura negatiuæ, nō erit syllogismus perfectus : quoniam non inuenitur in ipsis dispositio dicti de omni : sed iam erit syllogismus perfectus, quum ambas negatiuas conuerterimus ad affirmatiuas sequentes ex ipsis, aut conuerterimus negatiuam minorem ad affirmatiuam sequentem ex ipsa. Maxima autem vtilitas, quæ inuenitur in hac conuersione est, quū fuerint negatiuę secundum minus: quoniam huiuscemodi syllogismi conferunt dialecticæ : & est cautela bona in ea arte: & hoc, quoniam interrogans, intendit, vt admittantur propositiones secundum plus, vt ex ipsis concludat affirmatiuam secundum plus: & timet si inter interrogandum monstrauerit aliquid super propositionibus concludentibus istam conclusionem, ne admittat respondens: & ideo interrogat negatiuas secundum minus, non enim sentiet quod sequitur ex hoc, & admittet eas. Quod si vna duarum propositionum extiterit vniuersalis & secunda particularis, & vniuersalis sit maior & particularis minor, si minor fuerit affirmatiua, erit syllogismus perfectus, siue maior extiterit vniuersalis negatiua, siue affirmatiua: & hoc planum est ex dispositione dicti de omni : quod si minor fuerit negatiua, non erit syllogismus perfectus: sed erit imperfectus, quum minorem conuerterimus ad affirmatiuam, quæ ex ipsa sequitur. Quod, si maior propositio extiterit particularis, & minor vniuersalis, non erit syllogismus omnino, neque perfectus, neq; imperfectus, siue fuerint simul affirmatiuæ, aut simul negatiuæ: aut vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua: & hoc, quoniam in ipsis nō inuenitur dispositio dicti de omni, neq; per conuersionem, neque ex substantia propositionum: & hoc, quoniam si dicamus, omne c b, & aliquod b a: nihil prohibet, vt b intret sub aliquod, quo a transcendit b, hoc est, quo negatur ab a negatione necessaria : quare non sequitur propter hoc, vt sit omne c a possibiliter, & etiam vt non sit in aliquo ipsius possibiliter : quoniam, si non fuerit, omne c a possibiliter, non erit verum, quod nullum c sit a possibiliter. Consimiliter, ni verum etiam fuerit, quod aliquod c est a possibiliter, non erit etiam verum, quod aliquod c non est a possibiliter. Iam igitur monstratum est quod omnes istę species non concludunt, siue fuerint particulares simul, siue maior particularis & minor vniuersalis, ex terminis. Quoniam hi concludunt aliquando affirmatiuam & aliquando negatiuam, hoc est negatiuam necessariam, & affirmatiuam necessariam. Termini autem concludentes affirmatiuam, homo, album, animal : & hoc, quoniam aliquis homo est album possibiliter : & aliquod album animal possibiliter : & conclusio, quod aliquis homo est animal ex necessitate. Concludentes vero negatiuam, pannus, album, animal : & hoc, quoniam aliquis panus est album possibiliter : & aliquod album animal possibiliter : & conclusio, quod nullus pannus est animal. Et consimiliter accidit, quum accipimus minorem vniuersalem, quemadmodum si dicamus, omnis homo potest esse album : & aliquod album potest esse animal: & omnis homo animal : & omnis panus potest esse album : & aliquod album potest esse animal : & nullus pannus est animal, quæ est conclusio. Quum igitur termini accepti in hac compositione aliquando significent affirmatiuam necessariam, & aliquando negatiuā necessariam, monstratur quod hęc complicatio non est syllogismus omnino ad cōclusionem ex conclusionibus cujuscunque materiæ, hoc est, siue ponatur absoluta, siue necessaria, siue possibilis : & hoc, quoniam dum concludit aliquando negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariam, significat quod nō concludit conclusionem aliquam necessariam : & quoniam concludit necessariā, significat quod non concludit conclusionem absolutam, neque possibilem : quoniam absoluta & possibilis non sunt necessariæ. Sunt igitur syllogismorum con

Sylli huius mistiōis val de vtiles sūt in dialectica

Cautela dialectica.

Syllogismi particulares exambabus de contingēti.

Syllogismi ex contingētibus inutiles.

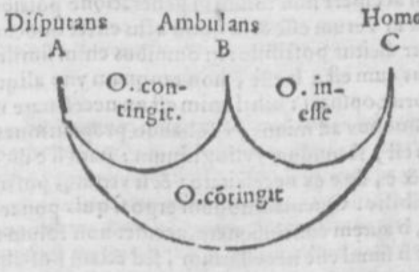
Ostendit, q̄re concludētes ex terminis affirmatiuā necessariam, & negatiuam necessariam, sint prorsus inutiles.

A cludentium hac in figura, & in hac materia species octo, quum non numeratur indefinita præter particularem: quatuor perfectæ, & hæ sunt, quæ in alijs etiã materijs concludunt: & quatuor imperfectæ, & hæ sunt appropriatæ huic materiei. Quod autem dixit Themistius, quod in his quatuor imperfectis non est vtilitas penitus: nanque, si negatiuæ extiterint & posuerimus ipsas a principio secundum plus, conuertentur ad eas, quæ sunt secundum minus: sed hæ ad artem nihil omnino faciunt: sinautem propositiones istæ fuerint secundum minus, non fiet de ipsis quæstio in arte aliqua ex artibus, quæ ponunt propositiones in quæstionem, neque ponuntur etiam principium in artibus facientibus questionẽ. Dictum inquam hoc est impossibile: quoniam iam exposuimus modum, secundum quem fiunt, & secundum quem conferunt arti dialecticæ: hoc dicimus, si admiserimus, quod ars non faciat propositiones secundum minus: quoniam verisimile est, vt qui de hac natura inquirit, ipsas etiam faciat. Et hæc est actio scientiæ diuinæ.

Syllogismi cõcludentes in prima figura ex vniformibus de contingenti sunt octo: quatuor perfecti & quatuor imperfecti. Dictũ Themistij. Cõtra Themistium.

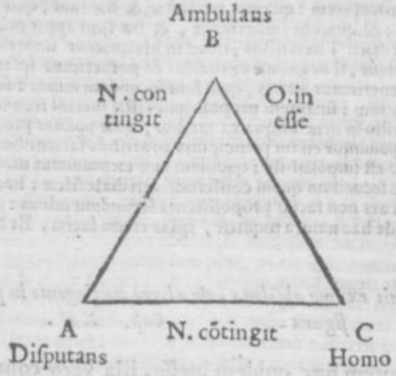
De syllogismis ex vna absoluta, & altera contingente in prima figura. *Cap. XV.*

B SI autem hæc quidem inesse, illa vero contingere sumatur propositionum, quando quæ ad maiorem quidem extremitatem contingere significauerit, perfecti erunt omnes syllogismi, & contingentis secundum dictam determinationem: quando autem quę ad minorem, & imperfecti omnes, & priuatiui syllogismi non contingentis secundum dictam determinationem, sed eius quod est nulli, aut nõ omni ex necessitate inesse. Si enim nulli, aut non omni ex necessitate contingere dicimus, & nulli, & non omni inesse. Cõtingat enim a omni b: b autem omni c ponatur inesse: quoniam igitur sub b est c, a autem contingit omni b: manifestum quoniam & c omni contingit a: fit ergo perfectus syllogismus.

C

Prima coniugatio ex cõtragẽti & de in esse, cõcludẽs de cõtingenti.

Similiter autem & cum priuatiua est a b propositio, b c autem affirmatiua, & hæc quidem contingere, illa vero inesse sumetur: perfectus erit syllogismus, quoniam a contingit nulli c inesse.

Secunda ex contingenti & de inesse, cōcludens de contingenti.

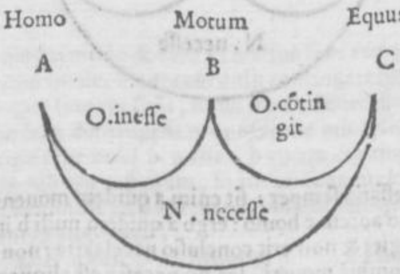
Quoniam ergo inesse posito ad minorem extremitatem, perfecti syllogismi fiunt, manifestum. Quod autem contrarie se habente erunt syllogismi per impossibile monstrandum est: simul autem erit manifestū & quoniam imperfecti: nam ostensio non ex sumptis propositionibus. Primum autem dicendum quoniam si cum est a necesse est esse b: & cum possibile est esse a, possibile erit b, ex necessitate. Sit enim sic se habentibus rebus vt in quo quidem a possibile, in quo autem b, impossibile: si ergo aliud possibile quidem est, cū possibile esse, ipsum fiet: hoc vero impossibile, quoniam impossibile, nō vtiq; fiet: simul autem si a possibile, & b impossibile: continget fieri præter b. si autem fieri, & esse, nam quod fit, quando factum est, est. Oportet autem accipere non solum in generatione possibile, & impossibile, sed & in verum esse & in quod actu est, & quocunq; modo simpliciter aliter dicitur possibile: in omnibus enim similiter se habebit. Amplius cum est a b esse, non tanquam vno aliquo existente a, erit b, oportet opinari: nihil enim est ex necessitate vno aliquo existente, sed duobus ad minus, vt quando propositiones sic se habent vt dictum est, secundum syllogismum: nam si c dicitur de d, d autem de e, & c, de e ex necessitate: & si vtrunq; possibile, & cōclusio erit possibilis. Quemadmodum ergo si quis ponat a quidem propositiones, b autem conclusionem, accidet non solum a existente necessario, & b simul esse necessarium, sed etiam possibili, possibile. Hoc autem ostenso, manifestum est quoniam falso posito, & non impossibili, & quod accidit propter positionem falsum erit, & non impossibile: vt si a falsum quidem est, non tamen impossibile: cum autem sit a & b, & b erit falsum quidem, non tamen impossibile. Nam ostensum est quoniā cum est a, est b, & cum possibile est a, possibile est b. Positum autem est a possibile esse, & b erit possibile.

A si enim impossibile est b, simul idem erit possibile, & impossibile. Determinatis aūt iis, insit a omni b: b autem contingat omni c, necesse est a igitur contingere omni c inesse. Non enim contingat, b aūt omni c ponatur inesse: hoc autem falsum quidem, non tamen impossibile: si ergo a quidem non contingit omni c, b aūt omni c insit, a non omni b contingit. Fit enim syllogismus per tertiam figuram. Sed positum erat omni c contingere inesse, necesse est ergo a omni c contingere. Falso enim posito, & non impossibili, quod accidit est impossibile. Possibile est aūt & primā figurā facere impossibile ponentes b inesse c: nam si b omni c inest, a aūt omni b contingit, & omni c continget a: sed positū erat non omni possibile inesse.

Tertia coniugatio concludēs de cōtingenti, quę per impossibile demonstratur in tertia figura.

Eiusdem ostensio p primam figurā.

Oportet aut accipere omni inesse non secundum tēpus determinātes: vt nunc, aut in hoc tempore, sed simpliciter (per huiusmodi.n. propositiones & syllogismos facimus) quoniā secundū nunc sumpta propositione, non erit syllogismus: nihil enim fortasse prohibet B quādoq; & omni mouenti hominē inesse, vt si nihil aliud moueatur: mouens aūt contingit omni equo, sed homo nulli equo contingit.

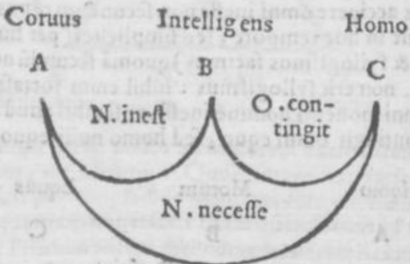
Sillogismis primus astruens propositionem de inesse sumēda esse simpliciter.

C

Amplius, Sit primum quidem animal, medium vero mouens, postremum vero homo: ergo propositiones quidem similiter se habebunt, conclusio vero erit necessaria, non contingens: ex necessitate enim homo est animal. manifestum igitur quoniam vniuersale sumendum simpliciter, & non tempore determinantes. Rursum: Sit priuatiua ꝓpositio vniuersalis a b, & sumatur a quidē nulli b inesse, b autem contingat omni c inesse: his igitur positis necesse est a contingere nulli c inesse: non enim contingat, b autem ponatur inesse c sicut prius: necesse est igitur a alicui b inesse. fit enim syllogismus per tertiam figuram. Hoc autem impossibile: quare contingit a nulli c. posito enim falso, & non impossibili, impossibile est quod accidit.

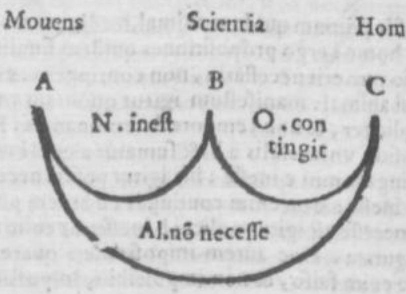
Quarta coniugatio concludens contingit nulli. nulli ex necessitate.

Hic ergo syllogismus non est contingentis secundum definitionem, sed nulli inesse ex necessitate. Hæc est contradictio factæ hypothesis. Positum est enim ex necessitate a alicui c inesse: syllogismus autem per impossibile oppositæ est contradictionis. Amplius autem & ex terminis manifestum, quoniam non erit conclusio contingens: sit enim a quidem coruus, in quo autem b intelligens, in quo autem c homo: nulli ergo b inest a, nam nullum intelligens coruus: b autem contingit omni c, omni enim homini inest intelligere: sed a ex necessitate nulli c, non igitur cóclusio contingens.

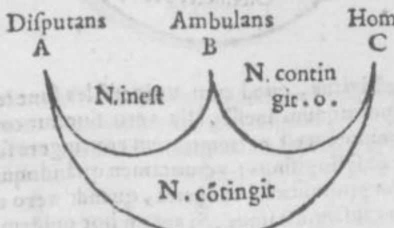
Syllogism' primus probans ex supradicta cõiugatiõe nõ concludi verũ cõtingẽs.

Sed nec necessaria semper: sit enim a quidem mouens, b autem scientia, in quo autem c homo: ergo a quidem nulli b inerit, b aũt omni c contingit: & non erit conclusio necessaria: non enim necesse est nullum hominẽ moueri, sed nõ necesse est aliquem. manifestũ igitur quoniam est cõclusio eius, quod est nulli ex necessitate inesse. Sumendi sunt autem melius termini.

Secundus ad idem.

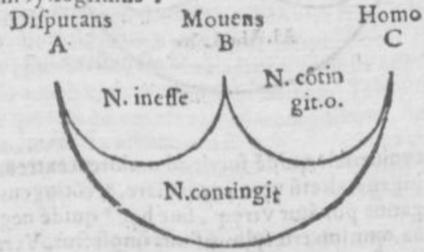
A Si autem Priuatiuum ponatur ad minorem extremitatem contingere significans, ex ipsis quidem sumptis propositionibus nullus erit syllogismus: conuersa autem secundum contingens propositione, erit quemadmodum in prioribus. Insit enim a omni b, b autem cõtingat nulli c: sic ergo habentibus se terminis, nihil erit necessariũ. Si autem conuertatur b c, & sumatur b contingere omni c: fiet syllogismus quẽadmodũ prius, similiter.n.habẽt se termini positioni.

Quinta coniugatio concludẽs de cõtingenti per minoris conuersionem.

B

Eodem autem modo & cum priuatiua sunt vtraq; interualla: si a b quidem non inesse, b c autem nulli contingere significat: nam per ea quidem quæ sumpta sunt, nullo modo fit necessarium: conuersa autem secundum contingens propositione erit syllogismus: sumatur enim a quidem nulli b inesse, b autem contingere nulli c, per hæc quidem nihil necessarium. Si autem sumatur b omni c contingere, quod uerum est, a b autem propositio similiter se habeat, rursus erit idem syllogismus.

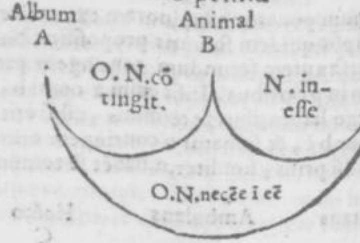

C

Sexta coniugatio concludens de contingenti per minoris conuersionem.

Si autem non inesse ponatur b omni c, & non contingere non inesse, non erit syllogismus nullo modo, siue priuatiua sit, siue affirmatiua a b propositio. Termini autem communes ex necessitate quidem inesse, album, animal, nix. Non contingit autem, album, animal, pix.

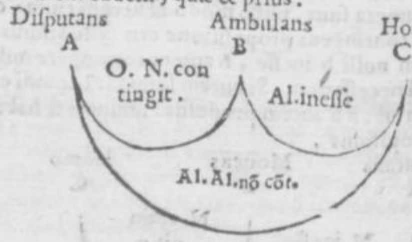
D

Coniugationes binæ inutiles.

Manifestum est igitur, quod cum vniuersales sunt termini, & hæc quidem propositionum inesse, illa vero sumitur contingens, quando, quæ ad minorem est extremitatem contingere sumitur propositio, semper fit syllogismus: veruntamen quandoquidem ex ipsis, quando autem propositione conuersa, quando vero utrunq; horum, & ob quam causam, diximus. Si autem hoc quidem vniuersale, illud vero particulare sumitur interuallorū, quando ad maiorē quidem extremitatē vniuersale ponitur, & cōtingens siue negatiuū, siue affirmatiuū, particulare aut affirmatiuū & inesse, erit syllogismus perfectus, quemadmodum et cum vniuersales sunt termini: demonstratio autem eadem, quæ & prius.

E

Coniugationes binę particulares cōcludentes de contingenti per dictū de omni.

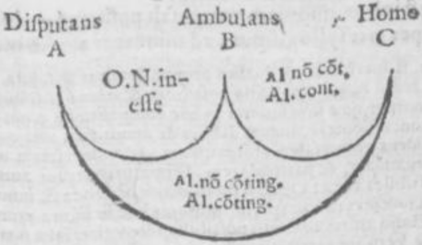
F

Quando aūt vniuersale quidē fuerit ad maiorem extremitatem inesse, & non cōtingens, alterū vero particulare, & cōtingens, siue affirmatiue, siue negatiue ponātur vtreq;, siue hęc * quidē negatiua, illa vero affirmatiua, omnino erit syllogismus īpfectus. Verum hi qui dē p impossibile ostenduntur, illi vero per conuersionē cōtingentis, quemadmodum in prioribus. Erit autem syllogismus per conuersionem, & quando vniuersalis quidem ad maiorē extremitatem posita significauerit inesse, vel non inesse: particularis vero, cum sit priuatiua, sumatur contingens: vt si a quidem omni b inest, vel non inest: b aut alicui contingit non inesse: conuersa enim b c secundum contingere, fit syllogismus.

* Vsurpatur hic negatiuū pro priuatiuo, propter affinitatē significatiōis.

Coniugatio alia particularis conclu dēs de cōtingenti, quæ p

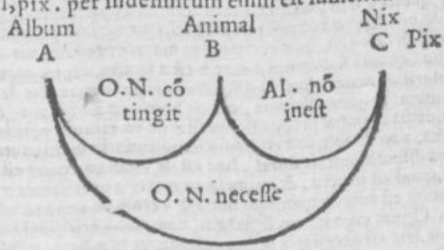
.impoſsibile oſtēditur.

Coniugationes binæ cōcludentes de cōtingenti ꝑ minoris cōuerſionem.

Quando aũt non in eſſe ſumet particulariter poſita propoſitio, nō erit ſyllogiſmus. Termini ineſſe, albũ, animal, nix: non ineſſe aũt, albũ, animal, pix. per indefinitum enim eſt ſumenda demonſtratio.

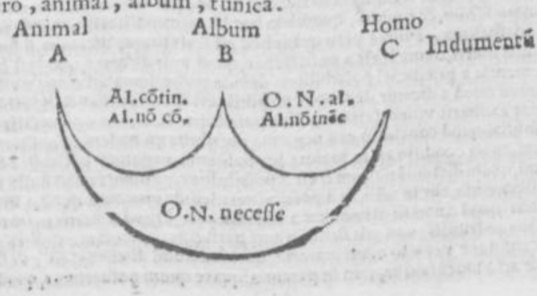
B

Coniugationes binę particulares inutiles.

Si aũt vniuerſale quidem ponatur ad minorem extremitatẽ, particulare aũt ad maiorẽ, ſiue priuatiuum, ſiue affirmatiuum, ſiue contingens, ſiue ineſſe vtrumuis nullo modo erit ſyllogiſmus. Nec cũ particulares, vel indefinitæ ponentur propoſitiones, ſiue contingere ſumptæ, ſiue ineſſe, ſeu permutatum, nec ſic erit ſyllogiſmus: demonſtratio autem eadem, quæ in prioribus. Termini autem communes ineſſe quidem ex neceſsitate, animal, album, homo: non cōtingere vero, animal, album, tunica.

C

Omnium aliarũ coniugationũ inutiliũ cōmune exemplũ

Manifestum est igitur quoniam vniuersali posito ad maiorem extremitatem semper erit syllogismus, ad minorem autem nunquam.

Ex maiore possibile, & minore absoluta fiūt syllogismi perfecti, cōcludentes p dictum de omni.

Si maior fuerit absoluta, et minor possibil, syllogismi erunt impfecti, & affirmatiui cōcludunt conclusionē possibilem, negatiui vero, vel necessariā, vel possibilem.

Cōditio dicti de oī in ppositione maiore possibili ē diuersa ab illa, quæ repetitur in maiore necessaria, & de ie sse.

Quod sit dictum de oī i ppositione necessaria, et de inesse.

* alias communis.

Quod sit dictum de omni i propositione possibili,

DIcamus igitur, si fuerit vna ex duabus propositionibus absoluta, & altera possibilis, si fuerit maior propositio possibilis & minor absoluta, quod species syllogismorum, quæ inueniuntur in hac compositione, erunt perfectæ, hoc est manifestę conclusionis secundum dictum de omni: sunt autē quatuor species, hoc est, concludens vniuersalem affirmatiuam, & vniuersalem negatiuam, & particularem negatiuam, & particularem affirmatiuam: erunt autem conclusiones ipsarum possibiles veræ: Quod si fuerit maior absoluta & minor possibilis, syllogismi concludentes in hac specie mistionis hac in figura erunt imperfecti: & ex ipsis cōclusio affirmatiua erit possibilis, siue vniuersalis fuerit, siue particularis: negatiua vero aut possibilis erit, aut necessaria, siue particularis siue vniuersalis. Sit ergo primum maior possibilis & minor absoluta, & sint vniuersales: dico quod concludunt conclusionē possibilem: puta, in exemplo: sit omne c b in actu: & omne b a possibiliter: & concludit, quod omne c a possibiliter: & hoc, quoniam dispositio eius, quod dicimus, omne b est a possibiliter, significat quod omne, quod est b in potentia, aut in actu, est a possibiliter. Quoniam conditio ista dicit de omni, quæ accipitur in propositione maiore possibili, est diuersa a conditione dicti de omni, quæ accipitur in maiore propositione absoluta aut necessaria: & hoc, quoniā si dicamus, omne b est a in actu, aut ex necessitate, planum quod in pluribus materiebus verificantur propositiones istæ de omni eo, qd est b in actu tantum: vt quum dicimus, omnis homo est ambulans, & omnis homo loquitur: quoniam ambæ propositiones istæ de eo tantum verificantur, quod est homo in actu, non de eo, quod est homo in potentia: in multis autem verificātur de ambabus dispositionibus simul, hoc est de omni eo, quod est in potentia, & de omni eo, quod est in actu, & propriæ in materia necessaria: vt quum dicimus, omne motum est corpus: quoniam hoc est verum de moto in actu, & de moto in potentia. Quum ergo ita res se habeat, commune erit omni materiei in his propositionibus, hoc est necessaria & inexistente, vt prædicatum insit in actu omni illi, quod est terminus medius, hoc est, quod a insit ex necessitate aut in actu, omni illi, quod est b in actu. Et propterea inquit Aristo. in hac mistione, si fuerit maior absoluta, & minor possibilis, quod syllogismi erunt imperfecti: quoniā, quum minor sit possibilis, & maior absoluta aut necessaria, non comprehēdit ipsam conditio dicti de omni vniuersalis * omni materiei: oportet igitur illud reijcere, quod concludit secundum partem materierum: quemadmodum reijcitur cōclusio ex ambabus affirmatiuis in secunda figura, licet concludunt in aliqua materia. Sed dispositio propositionis possibilis est diuersa ab hoc: hoc est, quoniam in omni materia verificatur quod a dicitur possibiliter de omni eo, quod est b in actu, aut in potentia: quum enim dicimus, omne, quod est homo, potest ambulare, verificatur de omni eo, quod est homo in potentia, & homo in actu: & consimiliter se habet res in reliquis materiebus: & hoc per se manifestum est ex inductione materiarum, & ignoro, quomodo hoc latuit expositores, quum res in hoc sit manifestis ima. Postes vero quam hoc est stabilitum, dicamus, si fuerit dispositio dicti nostri, omne b est a possibiliter, quod vult de omni, quod est b in actu aut in potentia a prædicari possibiliter: deinde posuerimus, qd omne c est b in actu: planum quod a dicetur de omni c possibiliter. Consimiliter declarabitur res, quū maior extiterit vniuersalis negatiua possibilis, & minor vniuersalis affirmatiua absoluta, quod conclusio erit negatiua possibilis ex eadem dispositione dicti de omni, cuius conditio est in maiore propositione negatiua possibili: & hoc, quoniam, quum dicimus nullum b est a possibiliter, volumus quod nulla res, quæ sit b in potentia, aut in actu, sit a possibiliter: deinde ponamus quod c sit b in actu: sequitur, quod c non sit aliquid ex a possibiliter. Quod si fuerit maior absoluta et minor possibilis, non erit syllogismus perfectus, quoniam conditio prædicationis absolutæ veræ in omni materia (quemadmodū diximus) est, vt sit de rebus, quæ actu inueniuntur, non in potentia, quare quum posuerimus, quod omne b est

A a in actu, id est omne, quod est b in actu, est a in actu: & coniunxerimus huic, quod c est a possibiliter: manifestum est quod c non ingreditur sub conditionem dicti de omni: & species ista syllogismorum non est manifestæ conclusionis per se, hoc est ex propositionibus per se, sed ex alio, quod accipitur ex propositionibus positis: hæc autem est conditio syllogismorum imperfectorum. Et propterea dixit Aristoteles de speciebus syllogismorum, quorum maior in hac mistione est absoluta & minor possibilis, quod sunt imperfectæ. & ex cogitauit ostensionem ipsarum per impossibile, & adducit ad ostensionem syllogismorum imperfectorũ, quod falsum impossibile non sequitur ex falso possibili: sed ad hoc monstrandũ primo affert quod, quum fuerint duo, quorum vnum esse sequitur ex eo, quod secundum sit secundum consequentiam syllogisticam, hoc est, quum sint ambæ propositiones, oportet ex necessitate vt conclusio sit: sequitur ex his duobus, quũ primum, quod est antecedens, necessario est, vt secundum etiam, quod est consequens, necessario sit: quũq; prius est possibiliter, consequens itidem est possibiliter, hoc de possibilitate communi, quæ contradicit impossibili: Exemplũ huius: quoniã, quum posuerimus, quod si est a, vt sit b, hoc est, si inuentio b sit per se ex inuentione a: sequitur, si a est necessarium, vt b etiam sit necessarium: & si a fuerit possibile, vt b etiam sit possibile: sit ergo primum a possibile: dico quod b, quod sequitur ex a, erit etiam possibile: monstratio huius, quoniam, si fuerit non possibile. Et volo per non possibile remotionem omnium intentionum, quas significat

B nomen possibile, quod est negatum verificatum de impossibili. Possibile ergo in tempore, in quo est possibile, poterit transire in actum: quum igitur posuerimus a possibile, & b, non possibile, iam poterit a esse & exire in actum absq; hoc, quod b sit: sed iam posuimus quod si est a, est b; sequitur igitur, vt b sit & non sit simul: quod fieri nequit, & non cohæret: oportet ergo, si est a possibile, vt b etiam sit possibile: quæcunq; species accidat eius, de quo dicitur nomen possibile. Quum itaque sit hoc stabilitum, dico quod non sequitur ex falso possibili, falsum impossibile. Exemplum huius, quoniam si posuerimus a esse falsum possibile, hoc est possibile, vt ponatur esse in tempore, in quo non est: dico quod b est falsum possibile, non falsum impossibile, hoc est falsum æternum. Exemplum huius, si fuerint propositiones, aut vna ipsarum falsa possibilis, fieri nequit, vt conclusio sit falsa impossibilis: & hoc, quoniam, si fuerit a falsum, & ipsum in tempore falsitatis possibile verum: & iam posuerimus, si a possibile verum, quod & b possibile verum, & possibile non est falsum impossibile: erit ergo b possibile & non possibile simul, quod fieri nequit & non cohæret: quare, cum fuerit vna propositionum syllogismi, aut ambæ falsæ possibiles, non erit conclusio falsa impossibilis: sed falsa possibilis. Quum itaque sit hoc stabilitum, ponamus binas propositiones vniuersales, quarum maior sit affirmatiua absoluta & minor affirmatiua possibilis: veluti si omne c sit b possibiliter: & omne b a in actu: dico quod ista cõ-

C plicatio semper concludit quod c potest esse a: quod monstratur: si enim non fuerit, possibile est omne c esse a, erit contradictorium suum, non possibile est omne c esse a: sed iam posueramus, omne c posse esse b: si igitur posuerimus propositionẽ istam in actum, hoc est, omne c esse b in actu, quod est falsum non impossibile: & ipsam coniunxerimus ei, quod sequitur ex dicto nostro, non possibile est omne c esse a concluderetur nobis in figura tertia, quod aliquod b ex necessitate non est a: quoniam, cum eo, quod dicimus non possibile est omne c esse a verificatur quod dicimus, aliquod c non est a ex necessitate: fient igitur nobis in tertia figura binæ propositiones: quarum vna est affirmatiua absoluta, & secunda particularis necessaria negatiua, conclusio vero ex necessitate particularis necessaria negatiua, vt supra dictum fuit: aliquod igitur b, non erit a ex necessitate: atqui iam posueramus, omne c esse a in actu, quod est contradictorium conclusionis, quodque fieri nequit, & non cohæret: falsum igitur ac impossibile sequitur necessario ex propositione, quam coniunximus propositioni falsæ possibili, & qua dicebamus non possibile est omne c esse a ex necessitate: quoniam ex falso possibili non sequitur falsum impossibile, secundum quod declaratum fuit: illud igitur, ex quo sequitur impossibile, est impossibile, Quum itaq; sit falsum, quod dicimus, ali-

Ex falso possibili nõ sequitur falsũ impossibile, et hoc demõstrat hic Aristo.

Ex antecedente possibili sequi con sequens, & hoc intelligit Auer. de possibili cõmuni, qđ cõtradicit impossibili.

Nota quid sit intelligendum per nõ possibile.

Ostendit qđ ex absoluta maiore, & minore possibili affirmatiuis sequitur conclusio possibilis.

quod c non est a ex necessitate: quod sequitur ex eo, quod dicimus, non possibile est omne c esse a: ergo quod dicimus, non possibile est, omne c esse a falsum: quumque hoc sit falsum, erit contradictorium suum verum, quod est, omne c potest esse a. Iam igitur ex hoc planum, quod conclusio huius syllogismi est possibilis. * Atqui, si fuerit falsum, quod dicimus, non possibile: & destruat omnes dispositiones, de quibus dicitur possibile: sequetur iam vt possibile, quod est verum, quodque est conclusio huius syllogismi, sit non tantum possibile propriũ, sed quæcunque accidit ex speciebus illius, de quo dicitur nomen possibile: hoc est, quod contradicit impossibili ita, vt concludat syllogismus iste tres cõclusiones, absolutam, possibilem, & necessariam, aut rem procedentem processu generis ad ista tria: & hoc est, quod significamus, quum dicimus non impossibile: hoc autem ipsi accidit eo, quod priuatur conditione dicti de omni: sed quomodo dixit in hoc Aristote. quod est possibile proprium? Videtur igitur, vt hoc dicat, quod illud concluditur in hoc syllogismo, de quo iudicium fertur, quod sit vilissimum ipsorum. Nisi nobis contradicat aduersarius, quod hæc conclusio necessario sequetur, quemadmodum inter enuntiationes de indefinita iudicium ferimus, quod ob vilitatem potentiã habeat particularis: considera igitur istud: quoniam hoc latuit expositores. * Atqui accidit huic complicationi, vt concludat in hunc modum: hoc est quod non concludit aliquando affirmatiuam necessariam, & aliquando negatiuam necessariam: quemadmodum est dispositio in syllogismis non concludentibus: quum accepta fuerit absoluta propria, quæ est ea, de qua verificatur prædicatio vniuersalis absoluta: hoc est in qua attestatur sensus, prædicatum ipsius inesse omni subiecto in omni tempore aut plurimo ipsius: & hæ sunt propositiones, quæ inueniuntur per inductionem, in qua perficiuntur omnes partes: quemadmodum omnis coruus niger, & omnis nix alba. Differentia vero inter ipsas & necessarias est, quoniam de istis existimat animus ipsarum possibilitatem in pauco tempore futuro priuari posse: de necessarijs vero non existimat hoc: quoniam in ipsis cogitat proportionem essentialem, quæ est intra prædicatum & subiectum: ex istis igitur absolutis, quemadmodum inquit Aristoteles, fiunt plurimi syllogismorum: ex absolutis vero, quæ inueniuntur in pauco tempore, vt quod omne motum sit homo, planum non fieri syllogismum, sed multo magis tantum cum possibili: quemadmodum non fit syllogismus ex possibilibus secundum minus: quum igitur hæc absoluta, hoc est de qua non verificatur prædicatum vniuersaliter nisi in pauco tempore, accepta fuerit maior, & minor possibilis, aliquando concludetur affirmatiua, & nonnunquam negatiua. Causa autem huius est, quoniam hæc absoluta ita se habet, vt vniuersaliter verificetur in tempore præsenti: minor vero ex parte, qua est possibilis, non comprehenditur sub maiore: quum possibile inueniatur etiam in futuro: & hoc est, vt arbitror, quod determinauit Aristoteles, vt propositiones vniuersales accipiãtur vere in tribus temporibus; non autem quod existimauit Abumazar, quod hæc determinatio sit secundum dispositionem dicti de omni: non enim potest esse dictum de omni in propositione maiore absoluta vera vniuersaliter in tribus temporibus, nisi in aliqua materia: & hoc vt verificetur a inesse actu omni illi, quod est b in potentia, aut in actu: quod quum ita fuerit, complicatio ex hoc concludet secundum dictum de omni: quoniam Aristoteles præcepit propositiones absolutas non fieri nisi in hac materia. Quid igitur voluit, quum dixit ipsam non cõcludere secundum dictum de omni: hoc est, quum absoluta miscetur possibili, & mõstrauit eam concludere per impossibile? Quid etiam voluit, quum ait, quod aliquando concludit affirmatiuam, & aliquando negatiuam? sequitur ergo vt hæc absoluta, non sit ea absoluta, quam ostendit concludere per deductionem ad impossibile: & ita conditio, quod ipsa concludat secundum dictum de omni, colligitur esse vera in aliqua materia, non in omni. Neque est etiam præceptum, quod intellexit, vt propositio absoluta apud ipsum ea sit, quæ comprehendit possibilem, & necessariam, quemadmodum ex ipso intellexit Themistius: propterea quod propositio hæc, hoc est absoluta secundum hanc dispositionem, non inuenitur extra intellectum. Atqui intentio ipsius est connumerare modos propositio-

* Nota, qđ hec verba obsignata nõ habentur in alia translatione vsque ad aliud signum, & propter incipere digressio in hoc loco.

* Nota, quę sit ppositio absoluta propria, considerandum tamen est diligẽtius, an ex huiusmodi absolutis possit fieri eiusmodi contingatiorũ fortè in hoc preferẽdũ est Alexandri opinio.

Contra Abumazarem q hæc complicatio nõ teneat per dictum de oĩ.

Contra Themistium qđ Philosoph' per absolutam nõ intellexit eã, de qua Themistius.

A num annexos modis entis, aut primis scitis. Quod si intentio Aristote. in modis est enumerare differentias propositionum ex parte inuentionis & cognitionis, non erit vtilitas in absoluta secundum opinionem Theophrasti, & Themistij. Quod si voluit connumerare ex parte scitorum primorum, quæ nobis insunt secundum naturam, iam in ipsis, erit vtilitas: quoniam multa sunt, in quibus scimus prædicatum inesse subiecto, & ignoramus an inuentum fuerit possibiliter, an vero necessario. Credibile igitur est, vt de absoluta binas conceperit intentiones simul: hoc est, vt sit absoluta secundum scientiam & absoluta secundum inuentionem & scientiam: & hæc ea est, quam definiuimus: non autem ea, de qua meminit Alexander: quoniam ex hac non componitur syllogismus, nisi per accidens, hoc est in tempore determinato: quum enim miscetur cum possibili, non complicatur ex ipsa syllogismus omnino, hoc est, vt minor sit possibilis. Secũdum igitur expositionem istam remouentur dubitationes cadentes super re viri huius: cum hoc etiam, quod expositio ista vera est, & conueniens sententiæ ipsius in hac arte. Aristoteles autem monstrat per terminos acceptos ex materijs, quod si in tali mistione accipiatur absoluta inuenta in pauco tempore in actu, quod inquam nõ erit omnino syllogismus concludens: quoniam aliquando colligit negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariam. Termini concludentes negatiuam, homo, motum & equus: homo minor, motum medius, equus maior: & hoc, B quoniam possibile est omnem hominem esse motum, & omne motum in aliquo tẽpore erit equus, in quo nil aliud inueniatur, quod moueatur nisi equus: & conclusio necessaria, nullus homo est equus. Termini vero concludentes affirmatiuam, homo, motum, & animal: quoniam possibile est omnem hominem esse motum: & omne motum in aliquo tempore erit animal: puta, in quo nil aliud moueatur, nisi animal: & conclusio affirmatiua necessaria, quæ est, omnis homo animal. Quum igitur res ita sit, absoluta, quæ accipitur, ea erit, quæ non appropriabitur tempori præter aliud tempus: vt ex ipsius dispositione sciamus eam non esse necessariã, aut ignoretur hoc: quoniam maxima pars propositionum est istius dispositionis.

> Nota ꝙ male arguit cõtra Alexandrũ hic, quoniam affr accipit hic pro põnẽ absolutã. Alex. ꝗꝛ acceperit supra in diuisione propositionum. Hic est finis digressionis

Sin autem extiterit propositio vniuersalis maior negatiua absoluta, & minor vniuersalis affirmatiua possibilis, dico quod ipsa concludit negatiuam possibilem secundum participationem nominis: hoc est, quæ dicitur de possibili & necessario: quum igitur dicimus hos syllogismos concludere, hoc volumus, quod non concludunt affirmatiuam aliquando, & negatiuam aliquando: sed concludunt, aut affirmatiuam tantum, aut negatiuam solumodo: attamen negatiua & affirmatiua in ipsis dicitur de pluribus intentionibus: & hæc est vna ex causis, ob quam dicimus, quod non est perfectus. Exemplum huius, si dicamus, omne c est b possibiliter: & nullum b a absolute: dico igitur quod ex hoc concluditur, nullum c a possibiliter: & aliquando erit conclusio, nullum c a necessario: monstratio huius: qm̃ C si non est verum, quod dicimus, possibile est, nullum c esse a, sit verum, suum contradictorium, non possibile est, nullum c esse a: ergo sequitur, vt aliquod c sit a ex nessitate: & hoc est manifestę consequentiæ per se: si igitur aliquod c sit a ex necessitate: & omne c b in actu: & hoc translata propositione possibili hac in figura ad absolutam, fiet syllogismus in tertia figura ex binis propositionibus affirmatiuis, quarum vna est particularis necessaria maior, & secunda vniuersalis absoluta minor: sed iam declarauimus quod hic concludit particularem necessariam per positionem: & hoc, qm̃ redit ad ambas affirmatiuas vniuersales in tertia figura, quarũ maior est necessaria, & cõcludit particularẽ necessariã affirmatiuã, hoc est, aliqđ b esse a ex necessitate: sed iam positũ fuerat in syllogismo qđ nullũ b est a: qđ fieri nõ põt & nõ cohæret: impossibile aũt non sequitur ex falso possibili: sequitur ergo ex eo qđ posuimus aliqđ c esse a ex necessitate: atqui si hoc falsum, verum erit suum contradictoriũ, veluti si dicamus, non necesse est c esse a: et hoc verificatur cum eo, quod est c non est a possibiliter, & non a necessario: & propterea erit conclusio syllogismi huius aliquando negatiua necessaria, & aliquando negatiua possibilis. Hoc autem monstratur ex terminis; sit enim loco c homo, loco b intelligens, & loco a coruus; & com

> Nota, si maior fuerit negatiua de inesse, minor possibilis affirmatiua, concluditur conclõ negatiua possibilis de possibili cõi ad necessarium & posse.

> Nota, hic vř velle modũ etiã affirmatiuũ concludere conclusionẽ posse de possibili cõi: quũ tñ oppositũ supra dictũ sit.

plicetur hunc in modum, possibile est omnem hominem esse intelligens: & nullum intelligens est coruus: & concluditur, nullus homo est coruus, quæ est negatiua necessaria: sit etiam consimiliter c homo, b sapiens, & a motum, & ita complicetur syllogismus, possibile est omnem hominem esse sapiens, nullum sapiens est motum secundum sapientiam suam: & concluditur, possibile est omnem hominem non esse motum, quæ est negatiua possibilis. Verum oportet, si voluerimus, quo perficiatur ex hoc conuenientia, aut quod est proximum conuenientiæ, vt fiat inductio in hac complicatione in pluribus materijs: inuenietur enim res ita se habere; hoc est, quod concludit aliquando negatiuam necessariam, & aliquando negatiuam possibilem. Quod si fuerit hac in figura minor negatiua possibilis, non erit syllogismus perfectus: quoniã conditio figuræ istius est, quod minor sit affirmatiua: verum si conuersa fuerit negatiua possibilis ad affirmatiuam possibilem, erit syllogismus, qui præcessit: & consimiliter accidit, quum extiterint ambæ propositiones negatiuæ hac in mistione, & minor fuerit possibilis, hoc est quod nihil concludit, nisi conuertatur possibilis ad affirmatiuam. Sin autem minor in hac figura fuerit negatiua absoluta, non erit syllogismus concludens, siue maior fuerit negatiua possibilis, aut affirmatiua possibilis. Termini cõcludentes affirmatiuam necessariam, nix, animal, & album: & hoc quoniam nulla nix est animal: & possibile est, omne animal esse album: & cõclusio, omnis nix album, quæ est affirmatiua necessaria. Termini vero concludentes negatiuam, pix animal, album: & hoc, quoniam omnis pix non est animal: & omne animal potest esse album: & conclusio, nulla pix potest esse album, quæ est negatiua necessaria. Iam igitur declaratum est, quum fuerint ambæ propositiones vniuersales hac in mistione, quando erit, & quando nõ erit syllogismus concludens, quisque ex ipsis perfectus, & quis imperfectus: & declaratum est etiam, quando in perfectis conclusio erit manifesta per syllogismum ad impossibile, & quando per conuersionem. Sed quum fuerit altera duarum propositionum huius mistionis vniuersalis, & altera particularis, & maior possibilis vniuersalis, siue negatiua, siue affirmatiua, & minor affirmatiua particularis, erit syllogismus perfectus eodem modo, quo quando propositiones vtræque erant vniuersales, & maior possibilis, & minor absoluta, & modus conclusionis erit idem illi modo, hoc est possibilis, preterquã q hic est particularis, & ille vniuersalis: & hoc manifestum ex intentione dicti de omni, quemadmodum & in illis. Si vero fuerit maior propositio vniuersalis & absoluta, non autem possibilis, & minor particularis possibilis, siue fuerint ambę propositiones affirmatiuę, siue vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua, erunt ex hoc syllogismi concludentes imperfecti: & ex ipsis aliqui monstrantur per impossibile ad simillitudinem monstratorum per impsibile in mistione ex ambabus propositionibus vniuersalibus: alii vero monstrantur per conuersionem: puta, quum fuerit minor particularis negatiua possibilis, quemadmodum se habebat res, & quum erat negatiua vniuersalis. Si autem extiterit, minor negatiua absoluta, non erit syllogismus. Termini concludentes affirmatiuam, nix, animal, & album: & hoc, quoniam aliqua nix nõ est animal & omne animal potest esse album: & concluditur, aliqua nix est album. Concludentes vero negatiuam, pix animal, & album: & hoc, quoniam aliqua pix non est animal: & omne animal potest esse album: & conclusio, aliqua pix non est album, quę est negatiua necessaria particularis. Quod si accepti fuerint termini isti indefiniti loco particularium, & non fuerimus imaginati in ipsis, quod imaginabamur in particularibus, secundum quod dicebamus, aliqua nix non est animal, quod pars ipsius sit animal: oportet quod stabiliatur per terminos, qui sint cõmunes particularibus & indefinitis. Si vero extiterit propositio vniuersalis minor, & particularis maior, seu negatiua, seu affirmatiua, aut possibilis, aut absoluta, non erit ex hoc syllogismus: & consimiliter si fuerint ambæ propositiones particulares, aut indefinitę, non erit syllogismus, siue maior fuerit absoluta, & minor possibilis, siue econuerso: demonstratio autem huius est demonstratio de his

De syllogismis particularib' in prima figura mistis ex inexistenti, & possibili.

speciebus

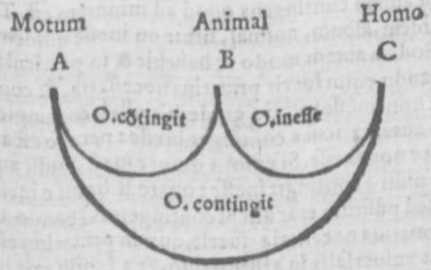
A speciebus in materijs non mistis. Termini concludentes affirmatiuam necessariam in istis, quum fuerit maior particularis, homo, album, & animal; homo minor, album medius, & animal maior. Concludentes vero negatiuam, pannus, album, & animal. Sed iam declaratum fuit ex hoc, quis concludat in hac specie mistionis in ista figura, hoc est in prima, & quis non concludat, & quis perfectus, & quis non perfectus.

Mistio necessarii, & contingentis in prima figura. *Cap. XVI.*

QVANDO autem hæc quidem propositionum ex necessitate inesse, vel non inesse, illa verò contingere significat, syllogismus quidem erit hoc modo habentibus se terminis. Et perfectus, quando ad minorem extremitaté ponetur necessaria. Conclusio autem, si prædicatiui sunt quidem termini, contingentis, & non inesse erit, siue vniuersaliter, siue non vniuersaliter ponantur: si autem sit hoc quidem affirmatiuum, illud B verò priuatiuum, quando affirmatiuum quidem fuerit necessarium, & contingentis erit conclusio, & non eius quod est non inesse. Quando autem priuatiuum necessarium, & contingentis non esse, & non inesse, siue vniuersales, siue non vniuersales sint termini. Contingere autem in conclusione eodem modo accipiendum est, quo in prioribus. Eius autem, quod est ex necessitate non inesse, non erit syllogismus: aliud enim est non ex necessitate inesse, & ex necessitate non inesse. Quoniam igitur vniuersalibus affirmatiuis existentibus terminis non fit conclusio necessaria, manifestum: insit enim a omni b ex necessitate, b autem contingat omni c, erit igitur syllogismus imperfectus, quoniam a cótingit omni c inesse. Quoniam autem imperfectus, ex demonstratione palam: eodem enim modo ostendetur, quo & prioribus. Rursum a quidem contingat omni b inesse, b autem omni c insit ex necessitate: erit itaq; syllogismus, quoniam a con- C tingat omni c inesse, sed non quoniam inest, & perfectus quidem, sed non imperfectus: statim enim perficitur per ex principio propositiones.

Demonstrationes conclusionum.

Prima coniugatio concludens contingens, quę per impossibile demonstratur in tertia figura.

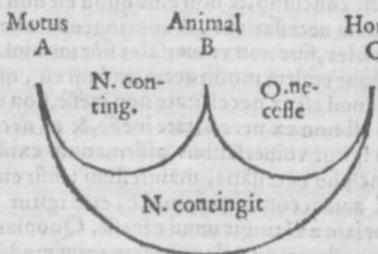

Secunda cõiugatio concludens contingens per dictũ de oĩ.

Tertia coniugatio concludens de inesse, quæ per impossibile demonstrat in prima figura.

Si autem non similis figuræ sint propositiones, sit primum priuatiua necessaria, & a quidem nulli contingat b ex necessitate, b autem contingat omni c: necesse est igitur a nulli c inesse. Ponatur enim a inesse aut omni, aut alicui: positum autem est a nulli contingere b: quoniam ergo conuertitur priuatiua, & b nulli a contingit, a autem positum est inesse c aut omni, aut alicui: quare nulli, aut non omni c continget b inesse, sed supponebatur omni ex principio: manifestum autem quoniam & eius quòd est contingere non inesse fit syllogismus, si quidem non inesse. Rursum sit affirmatiua: quidē propositio necessaria, & a quidem contingat nulli b inesse, b autem insit omni c ex necessitate: ergo fit syllogismus quidem perfectus, sed non eius quod est non inesse, sed eius quod est cōtingere non inesse: nam & propositio sic sumpta est, quæ ad maiorem est extremitatem, & ad impossibile non est ducere: nam si ponatur a inesse vlli c, positum est autem & b contingere nulli inesse: nihil accidit per hæc impossibile.

Quarta coniugatio concludens de contingenti per dictū de nullo.

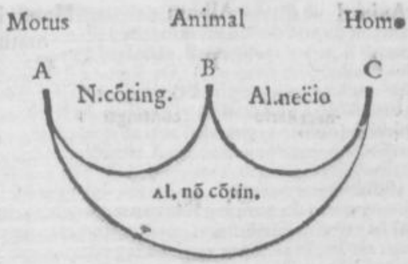
Quinta coniugatio concludens de contingenti per conuersionem.

Si autem ad minorem extremitatem ponatur priuatiuum, quando contingere quidem significauerit, syllogismus erit per conuersionem, quemadmodum in prioribus. Quando autem non contingere, non erit ex necessitate, nec quando vtraque quidem propositio priuatiua, non est autem contingens quod ad minorem est. Termini autem inesse quidem, album, animal, nix: non inesse quidem, album, animal, pix. Eodem autem modo se habebit & in particularibus syllogismis. Quando enim fuerit priuatiua necessaria, & conclusio erit eius quod est non inesse: vt si a quidem nulli b contingit inesse ex necessitate, b autem alicui c contingat inesse: necesse est a alicui eorum quæ sunt c non inesse. Si enim a omni c inest, nulli autem contingit b, & b nulli a contingit inesse: quare si omni c inest a, nulli c contingit b: sed positum erat alicui contingere. Quando autem particularis affirmatiua necessaria fuerit, quæ in priuatiuo est syllogismo, vt b c, aut vniuersalis in affirmatiuo, vt a b: non erit inesse syllogismus. Demonstratio autem eadem, quę in prioribus.

Coniugationes binę inutiles.

Coniugatio particularis prima cōcludens de contingenti, q̄

A

per impossibile mõstratur.

Coniugatio concludens de contingenti per dictũ de nullo.

Si autem vniuersale quidem ponatur ad minorem extremitatem vel affirmatiuum, vel priuatiuum contingens, particulare autem necessarium, non erit syllogismus. Termini autem inesse quidem ex necessitate, animal, album, homo: non contingere autem, animal, album, tunica.

B

Prima cõiugatio inutilis.

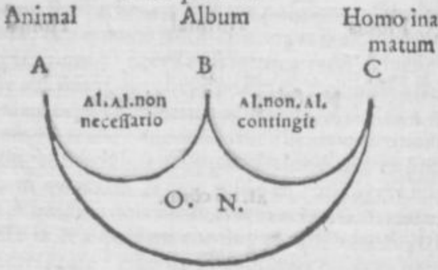
C

Quando similiter vniuersale quidem est necessarium, particulare autem contingens: cum priuatiuum quidem est vniuersale: inesse quidem termini, animal, album, coruus: non inesse, animal, album, pix: cum autem affirmatiuum, inesse quidem, animal, album, cygnus: non contingere autem, animal, album, nix. Nec quando indefinitæ sumuntur propositiones, aut vtræque particulares, non sic erit syllogismus. Termini autem communes, inesse quidem: animal, album, homo: non inesse autem: animal, album, inanimatum. Nam & animal alicui albo, & album inanimato alicui est necessariũ inesse, & non contingit inesse, & in contingenti similiter: quare ad omnia vtiles sunt termini.

Secunda.

Tertia.

Quarta con iugatio inutilis.

D

Manifestum ergo ex iis, quæ dicta sunt, quoniam similiter habentibus se terminis, & in eo quod est inesse, & in necessariis, & fit, & non fit syllogismus: veruntamen secundum inesse quidem posita priuatiua propositione, eius quod est contingere erat syllogismus: secundum necessarium autem priuatiua, & contingere, & non inesse. Palam autem & quoniam omnes imperfecti syllogismi, & quomodo perficiuntur per prædictas figuras.

E

Tractatus de mistione necessariæ & possibilis in prima figura.

In syllogismis affirmatiuis, siue perfecti sint, siue imperfecti, cõclusio erit possibilis.

In negatiuis, si negatiua fuerit possibilis, sequet cõclusio possibilis, si vero necessaria, sequet cõclusio quandoq; possibilis negatiua, quandoq; de inesse.

Nota, quõ sumendum sit possibile in hoc loco.

Nota, quod syllogismus negatiuus prius

QVVM vero extiterit vna propositionum syllogismi possibilis, & altera necessaria, species syllogismorum concludentium, erunt secundum numerum concludentium ex possibili & absoluta, perfecti, & nõ perfecti. Perfecti enim erunt hic, quum maior fuerit possibilis, quemadmodũ & ibi: imperfecti vero, quum maior fuerit necessaria, & minor possibilis: cõclusiones autem hic erunt possibiles, quum ambæ propositiones fuerint affirmatiuæ, seu syllogismi perfecti extiterint, aut imperfecti, vniuersales aut particulares. Si vero vna propositionum fuerit affirmatiua, & altera negatiua, ac affirmatiua quidem necessaria, negatiua autem possibilis, erit conclusio possibilis: sin autẽ affirmatiua extiterit possibilis, & negatiua necessaria, conclusio nonnunquam erit negatiua possibilis, & aliquando negatiua absoluta: veluti & in mistione possibilis atq; absolutæ, quando negatiua erat absoluta, conclusio fuerat aliquã negatiua necessaria, & nonnunquam possibilis negatiua: & hoc pœnitus, siue ambæ propositiones vniuersales forent, siue vna ipsarum vniuersalis & altera in parte, hoc est quum maior erat vniuersalis, et minor particularis, quum enim maior erat in parte, non concludebat pœnitus. Possibile vero hoc in loco in conclusionibus fortasse significat ad similitudinem eius, quod significabat possibile in præcedentibus, hoc est possibile vniuersale, quod comprehendit tres inuentiones, quemadmodum exposuit Abumazar. Fortasse autem vult in hoc possibile verum secundum modum, quo exposuimus in mistione possibilis & inexistentis, hoc est possibile manifestum: sed si res ita se habet, cur dixit, aliquã negatiuam absolutam, & aliquando negatiuam possibilem, & tacuit quod possibile, puta, possibile consequens? & non distinxit ipsum ad modos inuentionis tres? & non dixit, quod syllogismus concludat negatiuam necessariam, quoniam hoc est particulare, & in quadam materia? Et fortasse syllogismus concludebat negatiuam necessarij, quoniam negatiua necessarij est alia a negatiua necessaria: quemadmodum non dixit hoc in loco, quod syllogismus concludat affirmatiuam necessariam, quoniam hoc est particulare & in aliqua materia, quemadmodum conclusio affirmatiua in secunda figura. Sint igitur ambæ p-

F

A positiones vniuersales affirmatiuæ, & maior necessaria, minor autem possibilis, dico quod iste concludit conclusionem possibilem nõ necessariam, & quod syllogismus in hoc non est perfectus. Exemplum huius, si dicamus, omne c b possibiliter: & omne b a necessario: dico quod concluditur, omne c a possibiliter: quodq; est syllogismus imperfectus, quoniam conditio dicti de, omni in propositione necessaria est, quod a sit prædicatũ de omni eo, quod est b in actu, non in potentia: quod autem in ipso sequatur conclusio possibilis, monstratur per syllogismum ad impossibile secundum modum, quo monstratum fuit in simili huic in mistione alia: & hoc, quum acceptum fuerit contradictorium conclusionis, hoc est negatiua necessaria, quoniam non possibile verificatur de negatiua necessaria, & coniunxerimus ipsi propositionem possibilem ex syllogismo, hoc est minorem, posteaquam transtulerimus ipsam ad inexistentem, & concludetur in figura tertia particularis negatiua necessaria: quoniam hoc redibit ad figuram primam, & conclusio erit necessaria: sequetur autem ex ipso contradictorium propositionis maioris, hoc est negatiua necessaria: nam maior fuerat affirmatiua necessaria. Quod si maior fuerit possibilis & minor necessaria, erit in hoc syllogismus perfectus: & hoc planum ex intentione dicti de omni secundum quod supra dictum est, & erit conclusio possibilis. Quod si vna ex duabus propositionibus extiterit affirmatiua & altera negatiua, & fuerit B negatiua necessaria maior, & minor possibilis, erit syllogismus imperfectus cõcludens binas conclusiones negatiuas, vnam negatiuam absolutam, & alteram negatiuam possibilem: & non dicitur, quod concludat negatiuam necessariã: quoniam hoc quidem fieri potest, quum fuerit minor extremitas in potẽtia sub medio: sed hoc non verificatur nisi in aliqua materia. Atqui monstratur consimiliter per syllogismum ad impossibile, quod concludit conclusionem absolutam negatiuam & possibilem: sit enim omne c b possibiliter: & nullum b a necessario: dico quod concludit, nullum c a in actu aut possibiliter: monstratio huius: quoniam si non sit vera hæc conclusio, vera erit sua contradictoria, hoc est, aliquod c a ex necessitate: & hoc, quoniam ista contradicit conclusioni in qualitate & quantitate: coniugamus autem ipsi propositionem vniuersalem negatiuam necessariam ex syllogismo, quod b non est a ex necessitate, & concludetur in secunda figura, quod b non potest esse c: sed iam posueramus, omne c esse b possibiliter: quod fieri non potest, & non cohæret: sed, quum fuerit falsa necessaria affirmatiua, vera erit contradictoria, hoc est negatiua absoluta: quod si fuerit vera negatiua absoluta, poterit cum ea verificari negatiua possibilis, quoniam absoluta est possibilis inuenta. Sin autem propositio maior extiterit negatiua possibilis, & minor affirmatiua necessaria, erit syl-C logismus perfectus, & conclusio possibilis, secundum quod declaratum fuit ex dispositione dicti de omni: & Aristotel. dixit, quod non potest monstrari per syllogismum ad impossibile.

Si vero propositio minor fuerit negatiua possibilis, nõ erit syllogismus perfectus: sed syllogismus erit perfectus per controuersionem negatiuæ possibilis ad affirmatiuam, secundum quod supra diximus: quod si minor fuerit negatiua necessaria, & maior affirmatiua possibilis, non erit syllogismus: neque quando simul extiterint negatiuæ, & minor fuerit necessaria. Termini concludentes affirmatiuam, nix, animal, album: & hoc, quoniam nulla nix est animal, & omne animal album possibiliter: & conclusio affirmatiua necessaria, quod omnis nix est album. Termini vero concludentes negatiuam, pix, animal, album: & hoc, quoniam concluditur, nulla pix album, quæ est negatiua necessaria. Consimiliter si acceperimus binas negatiuas: & hoc, quoniam pix non est animal: & animal non est album: & pix itidem non est album: & ad hæc, quoniam nix non est animal: & animal non est album possibiliter; & nix album. Sed quum fuerit vna duarum propositionum particularis, & maior extiterit necessaria & negatiua, conclusio erit absoluta negatiua, & negatiua possibilis: quemadmodum se habebat res, quum erant vniuersales, & maior negatiua; hoc autem monstratur per impossibile, quemadmodum ostendeba-

dictus potest concludere negatiuã necessarij, non aũt negatiuam necessariam; & hoc est, quod ẽt Alex. voluit in mistione contingẽtis & de inesse.

tur in vniuersalibus. Quod si minor fuerit particularis affirmatiua necessaria, & maior negatiua posibilis, erit conclusio posibilis in parte; & hoc planum ex intentione dicti de omni. Atqui si etiam fuerint affirmatiuæ simul, & maior vniuersalis necessaria, erit conclusio quoque posibilis; monstratio autem huius eadem erit, quæ & prius, quum ambæ erant vniuersales affirmatiuæ. D

Quod si propositio vniuersalis fuerit minor & particularis maior, & particularis extiterit necessaria & vniuersalis posibilis, siue fuerit affirmatiua seu negatiua, non erit syllogismus. Termini concludentes affirmatiuam, homo, animal, album; & hoc, quoniam omnis homo potest esse album; & aliquod album non est animal; & homo est animal ex necessitate; homo etiam potest non esse album; & aliquod album animal; & homo est animal ex necessitate. Termini vero concludentes negatiuam, pannus, album, animal; & hoc, quã posibile est pannum esse album; & aliquod album non est animal; & pannus non est animal. Consimiliter posibile est pannum quoq; non esse album; & aliquod album est animal; & pannus non potest esse animal; siue minor fuerit negatiua, siue affirmatiua, quum extiterit vniuersalis & posibilis, non concludit. Eodem pacto quum fuerit minor vniuersalis necessaria, siue negatiua, siue affirmatiua, & maior posibilis particularis, iste nõ concludit pœnitus. Termini cõcludentes affirmatiuam, quum fuerit negatiua Coruus, album, animal; & hoc, quoniam coruus non est album ex necessitate; & aliquod album animal posibiliter; & concluditur, coruus est animal ex necessitate; termini vero concludentes negatiuam, pix, animal, album: & hoc, quoniam pix non est album, & aliquod album animal, & pix non est animal ex necessitate. Termini vero concludentes affirmatiuam, quum minor fuerit vniuersalis affirmatiua & necessaria, cygnus, album, animal; & hoc quoniam omnis cygnus album ex necessitate; & aliquod album animal; Conclusio, omnis cygnus animal, quæ est necessaria; concludentes vero negatiuam, nix, album, animal; & hoc, quoniã nix est album; & aliquod album animal; & nix non est animal ex necessitate, quæ est conclusio. Et consimiliter non erit syllogismus in hac specie, quũ fuerint ambæ propositiones indefinitæ vel particulares aut vna ipsarum indefinita, & altera particularis, siue maior fuerit posibilis & minor necessaria, aut econuerso. Termini vero communes his omnibus speciebus concludẽtes affirmatiuam, homo, album, animal. Concludentes vero negatiuam, inanimatũ, album, animal. Compositio autem ipsorum facilis exercitato in eis. Cæterum ex hoc tractatu iam est manifestum, quod species syllogismorum compositorum in hac figura secundum mistionem posibilis & absolutæ, sunt æquales speciebus syllogismorum compositorum ex posibili & necessaria, concludentes concludentibus, & non concludentes non concludentibus, & concludentes perfecte concludentibus perfectis & concludentes imperfecte concludentibus imperfectis. Et via, per quam ostenduntur imperfectæ est vna & eadem; & declaratum etiam est, quod in affirmatiuis conclusiones sunt posibiles, & consimiliter in negatiuis, quum propositiones maiores sunt posibiles; quum vero fuerint necessariæ aut absolutæ, erunt in mistione ex posibilibus & absolutis necessario, autj posibiles; in mistis vero ex posibilibus & necessarijs, erunt negatiuæ absolutæ, aut negatiuæ posibiles. E F

Species syllogismorum mistorũ, tã concludẽtes ꝗ̃ non concludentes, pfecti & imperfecti sunt æquales in ambabus mistionibus in figura prima.

De syllogismis ex ambabus contingentibus in secunda figura. *Cap. XVII.*

IN secunda autem figura quando contingentes quidem sumuntur vtræque propositiones, nullus erit syllogismus, siue sint affirmatiuæ, siue priuatiuæ, siue vniuersales, siue particulares. Quando autem hæc quidem inesse, illa vero contingere significat, affirmatiua qui-

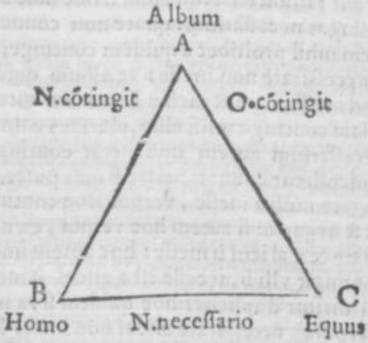
A dem inesse significante, nunquam erit syllogismus: priuatiua vniuersali existente, semper. Eodem modo & quando hæc quidem ex necessitate, illa verò contingere assumatur: oportet autem & in iis accipere quod in conclusionibus est contingens, quemadmodum in prioribus. Primum igitur ostendendum, quoniam non conuertitur in contingenti priuatiua: vt si a contingit nulli b, non necesse est & b contingere nulli a. Ponatur enim hoc, & contingat b nulli a inesse: ergo quoniam conuertuntur, quæ sunt in eo quod est contingere affirmationes negationibus, & contrariæ, & contraiacentes, b autem contingit nulli a inesse: manifestum est quoniam & omni a contingit b inesse. Hoc aũt falsum est. Non enim si hoc huic omni cótingit, & hoc huic contingat necessarium: quare non conuertitur priuatiua. Amplius autem nihil prohibet a quidem contingere nulli b: b autem alicui a ex necessitate non inesse: vt album quidem contingit omni homini non inesse, nam & inesse: hominem autem, non verum est dicere, quoniam contingit nulli albo, pluribus enim ex necessitate non inest: necessarium autem non inerat contingens. Sed nec

B ex impossibili ostendetur conuertens: vt si quis putet, quoniam falsum est b contingere nulli a inesse, verum non contingere nulli a: affirmatio enim & negatio: si autem hoc verum, ex necessitate alicui a inesse b: quare & a alicui b inesse: hoc autem impossibile. Non enim si a non contingit vlli b, necesse est a alicui b inesse. Nam non contingere nulli dicitur dupliciter: hoc quidem si ex necessitate alicui inest, illud verò si ex necessitate alicui non inest: Nam quod ex necessitate alicui eorum, quę sunt a, non inest, non est verum dicere, quoniam omni contingit non inesse: quemadmodum nec quod alicui inest ex necessitate, quoniam omni contingit inesse. Si ergo aliquis putet, quoniam non contingit c, omni d inesse, ex necessitate alicui non inesse ipsum, falsum sumet: omni enim inest, si contingat:

C sed q̃m quibusdam ex necessitate inest, propter hoc dicimus nõ omni contingere. Quare ei quod est contingere omni inesse, & ea q̃ est ex necessitate alicui inesse, opponitur: & ea quæ est ex necessitate alicui non inesse: similiter aũt & ei quę est contingere nulli. Palam ergo quoniam ad sic contingens, & non contingens, vt in principio definiuimus, non solũ ex necessitate alicui inesse, sed & ex necessitate alicui non inesse sumendũ. Hoc aũt sumpto, nihil accidit impossibile: quare non fit syllogismus. Manifestum ergo ex iis, quæ dicta sunt, quoniá non conuertitur priuatiua. Hoc aũt ostenso ponatur a b quidem contingere nulli, c verò omni: per conuersionem ergo non erit syllogismus. Dictum est enim quoniam non conuertitur huiusmodi propositio. Sed nec per impossibile: nam posito b omni c contingere inesse, nihil accidit falsum: continget enim a & omni & nulli c inesse. Omnino autem si est syllogismus, palam quoniam contingens erit, eo quòd neutra propositionum sumpta est in eo,

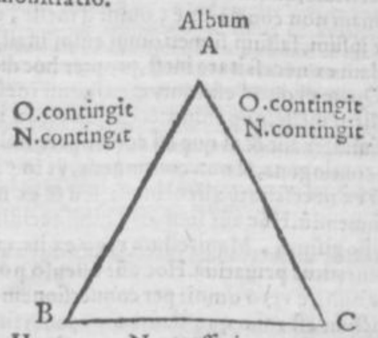
quod est inesse: & hic vel affirmatiuus, vel priuatiuus: neutro autem modo possibile est: affirmatiuo enim posito, ostendetur per terminos quod non contingit inesse: priuatiuo autem, quoniam conclusio non est contingens, sed necessaria. Sit enim a quidem album, b autem homo, in quo autem c equus: ergo album a contingit huic quidem omni, illi verò nulli inesse: sed b neque inesse contingit c, neque non inesse. Quoniam igitur inesse non possibile, est manifestum, nullus enim equus homo: sed neque contingere non inesse: necesse est enim nullum equum hominem esse, necessarium autem non erat contingens: non igitur fit syllogismus.

Coniugationes inutiles ad concludendum cōtingens.

Similiter autem ostendetur, & si econuerso ponatur priuatiua, & si vtræq; affirmatiuè ponantur vel priuatiuè: nam per eosdem terminos erit demonstratio.

Coniugationes inutiles, vt supra.

Et quādo hæc quidē vniuersalis, illa verò particularis, vel vtreq; particulares, vel indefinitæ, aut quolibet mō aliter cōtingit permutari propositiones: semper.n.erit per eosdē terminos demonstratio.

A

Manifestum ergo quoniam vtrisque propositionibus secundum contingere positis, nullus fit syllogismus.

Hic excludit illos modos.

Coniugationes inutiles.

B

Qvvm vero fuerint binæ propositiones possibiles in secunda figura, non erit syllogismus concludens: siue extiterint affirmatiuæ, aut negatiuę, siue vna ipsarum affirmatiua & altera negatiua, seu simul fuerint vniuersales, aut particulares, aut vna ipsarum vniuersalis, & altera particularis. Sin autem vna ipsarum fuerit absoluta, & altera possibilis, si affirmatiua fuerit absoluta & negatiua possibilis, non erit syllogismus concludens: quod si negatiua extiterit absoluta & vniuersalis, erit syllogismus concludens: & consimiliter accidet, quum fuerit vna duarum propositionum necessaria, & altera possibilis. Oportet autem vt possibile in conclusione horum syllogismorum intelligatur hoc in loco secundum modum, quo intellectum fuit in præcedentibus.

Tractatus de cõplicatione possibilis in secũda figura.

Operæ vero precium est, vt primo declaremus, quod vniuersalis negatiua possibilis nõ conuertitur, seruata quantitate & qualitate, quemadmodũ conuertitur negatiua necessaria & negatiua absoluta. Ponamus igitur primum, quod possibile sit nullum c esse a, dico quod non sequitur ex hoc, vt possibile sit, nullum a esse c, monstratio huius: quoniam si hæc esset vera, esset simul cum ea vera vniuersalis affirmatiua possibilis, puta, possibile est omne a esse c: propterea quod affirmatiuæ possibiles redeunt ad negatiuas possibiles, vniuersales ad

Hic demonstrat, qđ nõ cõuertit vniuersalis negatiua possibilis in seipsam vniuersaliter.

C vniuersales, & particulares ad particulares: & hoc, qm̃ cum eo quod dicimus, possibile est, nullũ c esse a verificatur affirmatiua ipsi cõtraria, puta, possibile est omne c esse a. Quod si verificatur cum hoc, quod dicimus, possibile est, omne c esse a, quod dicimus, possibile est omne a esse c: igitur vniuersalis affirmatiua possibilis conuertetur vniuersaliter: sed iam declaratum fuit, quod nõ cõuertitur: hoc igitur impossibile & non cohęret. Amplius quod nõ cõuertatur semper, planũ ex materijs: dico enim quod si possibile est nullum c esse a, poterit ẽr aliquod a non esse c ex necessitate: exemplũ huius: quoniam possibile est nullũ hominẽ esse albũ, & tñ aliquod albũ ex necessitate non est homo, puta, nix, & cygnus: quod si oportet aliquod a non esse c ex necessitate non verificabitur cum hoc, possibile est omne a non esse c: quoniam oportet aliquod ipsius & necessariũ est vt non sit. Dixit. Sed iam existimabit aliquis negatiuã possibilẽ monstrari per deductionẽ ad impossibile: puta, in exemplo, si aliquis dicat, quod hoc quod dicimus, possibile est nullum a esse b conuertitur, vere: quoniam possibile est nullũ b esse a: monstratio huius, quia si non est verum, quod dicimus, possibile est nullũ b esse a, erit igitur contradictorium suũ verũ, hoc est, non possibile est, nullũ b, esse a: & qm̃ est quod dicimus, non possibile est nullũ b esse a, sequit̃ ex ipso, vt aliqđ b ex necessitate sit a: & est hoc, qm̃ declaratum est, quod conuertitur particularis necessaria; aliquod igitur a,

Demonstratio ex terminis.

Hic ponit modum falsum, quo possit ostẽdi, qđ cõcludit vniuersalis negatiua po??is in seipsam.

ex necessitate erit b: sed iam posuimus, quod possibile est, nullum a esse b: quod fieri non potest, & non cohæret. Atqui in hoc sermone est deceptio: & hoc, quoniam non sequitur ex eo, quod dicimus, non possibile est, nullum b esse a, vt dicamus, aliquod b ex necessitate est a: sed sequitur ex ipso, vt aliquod b ex necessitate non sit a: quoniam quod dicimus, aliquod b ex necessitate non est a, contradicit ei, quod dicimus, possibile est nullum b esse a: quemadmodum cõtradicunt, aliquod b ex necessitate est a, & possibile est, omne b esse a: quoniã igitur ex eo quod dicimus, possibile est, omne b esse a, sequitur possibile est nullum b esse a: & ei quod dicimus, possibile est omne b esse a, contradicit aliquod b ex necessitate non est a: quare ei quod dicimus, possibile est, omne b esse a, cõtradicit aliqđ b ex necessitate est a, & aliquod b ex necessitate non est a: & consimiliter contradicunt ambe istæ particulares propositioni negatiuæ possibili, puta ei quod dicimus, possibile est nullum b esse a: ex illa igitur, quæ contradicit huic, sequitur ipsius contradictorium: quoniam cui contradicit consequens ex eo, ipsum similiter etiam contradicit illi, ex quo sequitur consequens: ei igitur quod dicimus, possibile est nullum b esse a, duo contradicunt, vnum, aliquod b ex necessitate non est a, & alterum, aliquod b ex necessitate est a. Ergo ex eo, quod dicimus in syllogismo ad impossibile, non possibile est nullum b esse a, sequitur aliquando, aliquod b ex necessitate est a, & nonnunquam, aliquod b ex necessitate non est a: quod si quæ sequitur, fuerit particularis negatiua necessaria, non deducetur sermo ad impossibile, quoniam particularis negatiua necessaria non conuertitur, sed aliquando erit, quod possibile sit, nullum a esse b, & aliquod b ex necessitate non sit a: veluti si dicamus, possibile est nullum hominem esse album, & aliquod album non est homo ex necessitate, puta nix, & cygnus. Iam igitur declaratum fuit negatiuam possibilem non conuerti. Ponamus itaque binas propositiones vniuersales possibiles, quarum vna sit affirmatiua & altera negatiua in secunda figura: puta dicamus, possibile est omne c esse b: & possibile est nullum a esse b: dico quod hæc complicatio nihil concludit, quoniam negatiua possibilis conuerti non potest: quemadmodum poterat in materia absoluta & necessaria. Neque etiam consimiliter per syllogismum ad impossibile monstratur, quod sit syllogismus: si enim acceperimus contradictorium conclusionis affirmatiuam possibilem, non accidet ex hoc impossibile: quoniam hæ seinuicem sequuntur, hoc est, affirmatiua possibilis, & negatiua possibilis: & consimiliter si acceperimus contradictorium, affirmatiuam necessariam particularem aut negatiuam. Omnino igitur si erit ex ista complicatione syllogismus, ipse per se concludet conclusionẽ possibilem, quum fuerint ambæ propositiones possibiles, non autem conclusionem absolutam, aut necessariam, quoniam non est in hoc syllogismo propositio secundum istam dispositionem. Si autem concludet conclusionem possibilem, aut erit negatiua possibilis, aut affirmatiua possibilis, sed ex terminis monstratur, ꝙ aliquando concludunt negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuã necessariam: ex vtraque autem istarum conclusionum sequitur, quod sit impossibile concludi, aut negatiuam possibilem, aut affirmatiuam possibilem: & hoc, quoniam negatiua necessaria destruit affirmatiuam ac negatiuam possibiles, & consimiliter affirmatiua necessaria destruit vtrasque. Termini concludentes negatiuam in hac materia homo, album, equus, album, terminus medius, & homo minor, & componitur sic, possibila est omnem hominem esse album, & possibile est, nullum equum esse album, & conclusio, nullus homo est equus, quæ est necessaria. Quum igitur a negatum fuerit a c ex necessitate, non verificabitur, vt omne a possit esse in c, & iterum vt omne a possit non esse in c, quoniam ipsa conuertitur ad affirmatiuam. Ex hoc igitur planum quod hæc complicatio non concludit conclusionem possibilem, neque negatiuam, neque affirmatiuam. Iamq; monstratum est etiam hoc, quod similiter concludit in aliqua materia affirmatiuam necessariam, puta si accipiamus loco equi animal: & hoc, quoniam concludit, omnis homo animal, quæ est affirmatiua necessaria, cum qua neque verificari potest affirmatiua possibilis, neque negatiua possibi-

Hic excluditur ille modus.

Ex ambabus de cõtingẽti nihil sequitur in secũda figura, qm̃ negatiua nõ cõuertitur.

Nota, si esset syllogismus in secũda ex ambabus cõtingẽtibus, omnino sequeretur cõclusio cõtingens nõ absoluta neq; necessaria.

Nota, ꝙ Aristoteles in litera nõ ponit cõcludi affirmatiuã necessariam, sed solũ ne-

A lis: & hoc, quoniam quod contradicat negatiuæ possibili, planum est per se: quod autem contradicat affirmatiuæ possibili, planum etiam ex eo, quod ipsa sequitur ex negatiua possibili: & consimiliter monstratum est etiam quod nõ erit syllogismus in hac figura, si etiam varies locum negatiuæ, hoc est si posueris minorem, posteaquam fuerit maior, aut econuerso: & consimiliter declaratum est etiam quod non erit syllogismus si accipiantur ambæ propositiones affirmatiuæ aut negatiuæ: demonstratio autem huius est per eosdem terminos, neque erit difficile hoc exercitato in eis.

Mistio absoluti, & contingentis in secunda figura.
C A P. XVIII.

SI AVTEM altera quidem inesse, altera vero contingere significat, prædicatiua quidem inesse posita, priuatiua vero contingere, nunquam erit syllogismus, siue vniversaliter, siue particulariter sumantur termini: demonstratio autem eadem, & per eosdem terminos.

B Quando autem affirmatiua quidem contingere, priuatiua inesse, erit syllogismus. Sumatur enim a b quidem nulli inesse, c vero omni a contingere: conuersa ergo priuatiua a b inest nulli a, autem omni c contingebat: fit ergo syllogismus quoniam b contingit nulli c, per primam figuram.

C

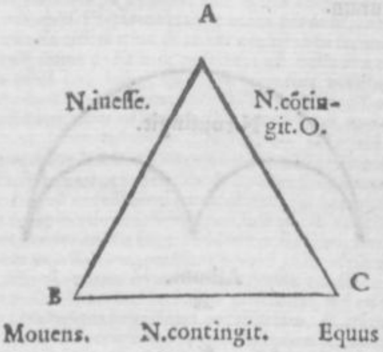
gatiuam. Alex. quoq; conat adducere terminos, quibus concluditur affirmatiua necessaria: grãmaticum albũ, homo: sed Philoponus inquit hoc minime fieri posse: quia oportet sumere propositiões eodem tpe veras, hoc autẽ in dictis terminis fieri nequit: hoc ẽt rõne patet, qm̃ oportet sumere minorẽ sub maiore, ergo qđ affirmat de vna, nõ põt altera negari, ergo ñ pñt reperiri termini de omni.

Coniugatio prima cõcludens contingẽs, quod equiualet inesse.

Similiter autem & ſi ad c ponatur priuatiua. Si autem vtræque ſint priuatiuæ, ſignificet autem hæc quidem non ineſſe, illa vero contingere non ineſſe, per ea quidem, quæ ſumpta ſunt nihil accidit neceſſarium: conuerſa autem ſecundũ contingere propoſitione fit ſyllogiſmus: quoniam b contingit nulli c ineſſe, quemadmodum in prioribus: erit enim rurſum prima figura.

Coniugatio idem concludens, in qua fit etiam cõuerſio cõtingentis.

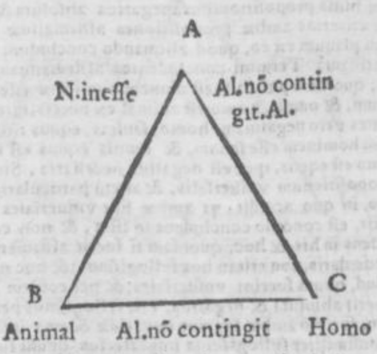
Si autem vtræque ponantur prędicatiuæ, non erit ſyllogiſmus. Termini quidem ineſſe: ſanitas, equus, homo. Eodem autem modo ſe habebit & in particularibus ſyllogiſmis. Quando autem erit affirmatiua ineſſe, ſiue vniuerſaliter, ſiue particulariter ſumpta, nullus erit ſyllogiſmus: hoc autem ſimiliter, & per eoſdem terminos demonſtratur, quibus & prius. Quando autem & priuatiua, erit per conuerſionem, quemadmodum in prioribus. Rurſum ſi ambo quidem interualla priuatiua ſumantur, vniuerſaliter autem quod non ineſſe, ex ipſis quidem propoſitionibus non erit neceſſarium: conuerſa autem contingenti, ſicut in prioribus, erit ſyllogiſmus.

A

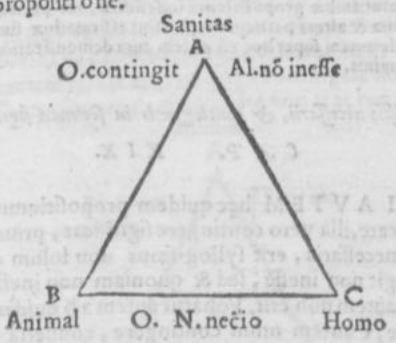
Coniugatio vtilis per cōuersionē cōtingentis, q̄ reducit ad prima.

B

Si autem inesse quidem sit priuatiua, particulariter quidem sumpta: non erit syllogismus, neque affirmatiua, neque priuatiua existente altera propositione.

C

Coniugationes inutiles.

Nec quando vtræque ponuntur indefinitæ, vel affirmatiuæ, vel negatiuæ, aut particulares: demonstratio autem eadem & per eosdem terminos.

Cõplicatio absolutæ, & posibilis in secũda figura.

In secũda figura, si negatiua fuerit posibilis, ñ fiet sylľus i vniuersali bus modis.

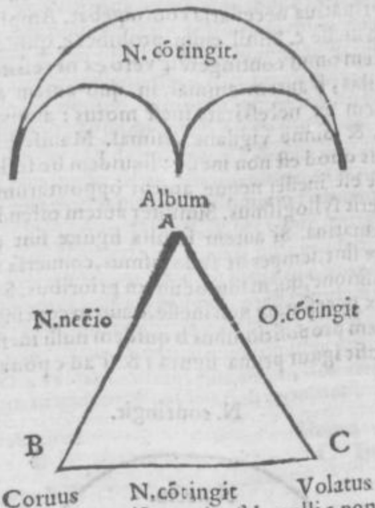
Si ꝓpositio negatiua fuerit absoluta, fiet syllogismus per cõuersionẽ illius ad secũdũ indemonstrabilẽ ĩ prima ex maiori absoluta negatiua.

QVOD si vna duarum propositionum in hac figura fuerit absoluta & altera posibilis, & negatiua fuerit posibilis, non erit ex hoc syllogismus omnino, siue ambæ propositiones simul vniuersales extiterint, seu particulares: monstratio autem super hoc eadem est, quam fecimus, quum ambæ simul erant posibiles & in eisdem terminis, hoc est, quoniam inuenientur concludentes aliquando negatiuam necessariam, & aliquando affirmatiuam necessariam. Quod si fuerit propositio negatiua absoluta & affirmatiua posibilis, & fuerint ambæ vniuersales, erit syllogismus in hoc, quoniam negatiua absoluta conuertitur, & fiet maior in prima figura. secundum quod prædiximus, siue negatiua fuerit maior, siue minor: si minor, monstrabitur hoc per duas conuersiones, per conuersionem maioris, & conuersionem conclusionis, secundum quod prædictum fuit. Quod si fuerint ambæ negatiuæ, hoc est negatiuæ vniuersales, & fuerit vna ipsarum posibilis, & altera absoluta, erit syllogismus imperfectus, vbi conuersa fuerit negatiua posibilis ad affirmatiuam, quoniam erit ex binis propositionibus, negatiua absoluta & affirmatiua posibili: si vero extiterint ambæ propositiones affirmatiuæ non erit syllogismus, hoc autem planum ex eo, quod aliquando concludunt affirmatiuam, & aliquando negatiuam. Termini concludentes affirmatiuam, homo, sanitas, animal: & hoc, quoniam posibile est omnem hominem esse sanum, & omne animal est sanum, & omnis homo est animal ex necesitate, quæ est conclusio. Concludentes vero negatiuam, homo, sanitas, equus: & hoc, quoniã posibile est omnem hominem esse sanum, & omnis equus est sanus, & conclusio, nullus homo est equus, quæ est negatiua necessaria. Sin autem extiterit vna duarum propositionum vniuersalis, & altera particularis erit in hoc, quẽadmodum in eo, in quo accidit, vt ambæ sint vniuersales, id est, conditio concludens in ijs, est conditio concludens in istis, & non concludens in illis est non concludens in his, & hoc, quoniam si fuerit affirmatiua absoluta vniuersalis, aut particularis. non erit in hoc syllogismus: & hoc monstratur, quemadmodum & illud, quum fuerint vniuersales, & per eosdem terminos. Quod si vniuersalis fuerit absoluta & negatiua, erit syllogismus per cõuersionem ad primam figuram, si vero ambæ fuerint negatiuæ & vna ipsarum vniuersalis absoluta, erit consimiliter syllogismus imperfectus quum fuerit conuersa negatiũa posibilis ad affirmatiuam posibilem, secundum quod declaratum fuit: quod si fuerit negatiua absoluta particularis, non erit syllogismus, siue altera propositio extiterit affirmatiua seu negatiua Et consimiliter non erit syllogismus, quum fuerint ambæ propositiones indefinitæ, aut particulares, aut vna ipsarum indefinita & altera particularis, seu sint affirmatiuæ simul, aut negatiuæ: demonstratio autem super hoc est eadem cum demonstratione præcedente, & in eisdem terminis.

Mistio necessarii, & contingentis in secunda figura.

CAP. XIX.

SI AVTEM hęc quidem propositionum ex necesitate, illa vero contingere significat, priuatiua quidem necessaria, erit syllogismus non solum quod contingit non inesse, sed & quoniam non inest: affirmatiua autem non erit. Ponatur autem a b quidem nulli inesse ex necesitate, c autem omni contingere, conuersa ergo priuatiua, & b nulli a inerit: a autem omni c contingebat. Fit igitur rursum per primam figuram syllogismus: quoniam b contingit nulli c inesse.

Coniugatio concludens contingẽs, q̃ ęquiualet inesse.

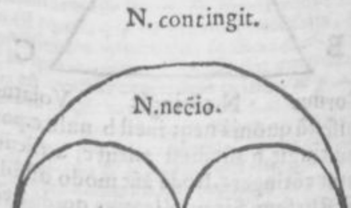
Simul aũt manifestũ quoniã neq; inest b nulli c.ponatur.n.inesse:
ergo si a nulli b contingit, b aũt inest alicui c, a alicui c nõ cõtingit:
sed omni ponebatur cõtingere. Eodẽ aũt modo ostẽdetur, & si ad c
ponatur priuatiuũ. Rursum, Sit prędicatiua quidẽ necessaria, altera
aũt priuatiua, & contingens: & a b contingat nulli, c aũt omni insit
ex necessitate: sic ergo habẽtibus se terminis, nullus erit syllogis-
mus: accidit.n.b ex necessitate nõ inesse c. Sit.n.a quidẽ albũ, in quo
C aũt b, homo, in quo vero c, cygnus: ergo albũ cygno quidẽ ex neces-
sitate inest: homini aũt contingit nulli, & homo nulli cygno ex ne-
cessitate. Quoniam igitur eius quod est contingere non est syllogis-
mus, manifestum est: nam ex necessitate non erat contingens.

Coniugatio inutilis ad concludẽdũ contingens.

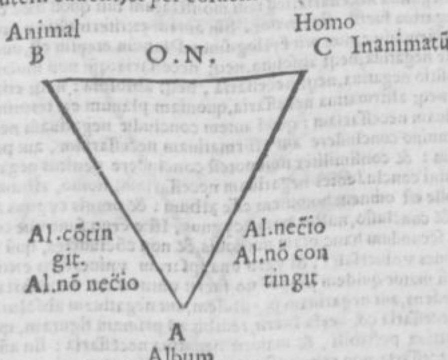
Sed tamen non necessarii: nam necessarium aut ex vtrisque necessariis, aut ex priuatiua necessaria contingebat. Amplius & possibile est iis positis b inesse c. Nihil enim prohibet c quidem sub b esse: a autem b quidem omni contingere: c vero ex necessitate inesse: vt sit quidem c vigilás, b autem animal, in quo autem a motus. Nam vigilanti quidem ex necessitate inest motus: animali autem nulli contingit, & omne vigilans animal. Manifestum ergo quoniam non eius quod est non inesse: siquidem sic se habentibus terminis, necesse est inesse: neque autem oppositarum affirmationũ, quare nullus erit syllogismus. Similiter autem ostendetur, & ecõuerso posita affirmatiua. Si autem similis figuræ sint propositiones, cum priuatiuæ sint, semper fit syllogismus, conuersa secundum contingere propositione, quemadmodum in prioribus. Si sumatur enim a b quidem ex necessitate non inesse, c autem contingere nõ inesse, conuersis autem propositionibus b quidem nulli inesse a: a auté omni c contingit: fit igitur prima figura: & si ad c ponatur priuatiuum similiter.

Coniugatio tribus indigens cõuersionibus, & præmissarũ transpositione.

Si autem prædicatiuæ ponantur, non erit syllogismus: nam eius quod est non inesse, aut eius quod est ex necessitate non inesse, manifestum quoniam non erit, eo ꝙ non sumpta sit priuatiua propositio, neq; in eo qđ est inesse, neq; in eo quod est ex necessitate inesse, sed neque

A sed neque eius quod est contingere non inesse: ex necessitate enim sic se habentibus, b non inerit c: vt si a quidem ponatur album, in quo autem b, cygnus, in quo autem c, homo: neq; oppositarum affirmationum: quoniam ostensum est b ex necessitate non inesse c: nō ergo fit syllogismus omnino. Similiter autem se habebit, & in particularibus syllogismis. Quādo autem fuerit priuatiua, & vniuersalis, & necessaria, semper erit syllogismus, & eius quod est contingere & eius quod est non inesse: demonstratio autem eadem per conuersionem. Quando autem affirmatiua, nunquam: eodem autem modo ostendetur, quo & in vniuersalibus, & per eosdē terminos. Nec quādo vtræq; sumuntur affirmatiuæ: nam & huius eadem demōstratio, quæ & prius. Quando vtræq; quidem priuatiuæ, vniuersalis autem, & necessaria, quæ non inesse significat, per ea quidem, quæ sumpta sunt, non erit necessarium: conuersa autem secundum contingere pro positione, erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Si autem B vtreq; indefinitæ, vel particulares sumantur, non erit syllogismus: demonstratio autem eadem, & per eosdem terminos.

Coniugatio inutilis.

C Manifestum igitur ex prædictis, quod priuatiua quidem vniuersali posita necessaria, semper fit syllogismus, non solum eius, quod est contingere non inesse, sed & non inesse: affirmatiua autem, nunquam. Et quoniam eodem modo se habentibus & in necessariis, & in iis, quæ insunt, fit, & non fit syllogismus. Palam & quoniam imperfecti omnes sunt syllogismi, & quod omnes perficiuntur per prædictas figuras.

Complicatio possibilis & necessariæ in secunda figura.

In secūda figura ex necessaria negatiua & affirmatiua possibili erit

Quum vero extiterit vna propositionum hac in figura possibilis, & altera necessaria, & fuerint ambæ vniuersales, ac negatiua extiterit necessaria, erit syllogismus per conuersionem negatiuæ ad primam figuram, in qua maior negatiua necessaria, & minor affirmatiua possibilis: sed iam monstratum fuit, qd hæc concludit absolutam & possibilem, siue necessaria fuerit maior, siue minor:

syllogismus concludens conclusionē absolutā & possibilē si autem affirmatiua fuerit necessaria non erit syllogismus in modis vlibus.

sin autem affirmatiua fuerit necessaria, non erit syllogismus: hoc autem planum ex terminis, si posuerimus extremitatem minorem hominem, & medium album, & maiorem cygnum: & hoc, quoniam possibile est nullum hominem esse albū: & omnis cygnus est album ex necessitate: & cōcluditur nullus homo est cygnus, quæ est negatiua necessaria, Concludens autem negatiuam necessariam, non potest concludere possibilem penitus, neque affirmatiuam, neq; negatiuam, & planū etiam quod non concludit conclusionem negatiuam necessariam: quoniā necessaria erit ex ambabus necessarijs, aut ex syllogismo in quo extiterit necessaria negatiua, sed affirmatiua absoluta non est possibilis, secundum quod monstratum fuit. Consimiliter planū est etiam, ꝙ nō concluditur absoluta, quoniā absoluta est ex natura passibilis. Amplius, manifestum est etiam ex terminis, ꝙ non concludit negatiuam necessariam, quoniam concludit aliquando negatiuam necessariā, & aliquando affirmatiuam necessariam. Termini igitur concludentes negatiuam necessariam sunt qui præcessere. Concludentes autem affirmatiuam necessariā, vigilans, motum, animal: & hoc, quoniā omne vigilans est motum ex necessitate: & possibile est, nullum animal esse motum: & omne vigilans est animal ex necessitate: non igitur erit in hac complicatione syllogismus concludens penitus siue affirmatiua necessaria maior extiterit, siue minor. Quod si fuerint binæ propositiones similes in qualitate, si negatiuę quidē extiterint, erit sylogismus, quū negatiua possibilis conuersa fuerit ad affirmatiuam possibilem, quæ ex ipsa sequitur, quoniam fiet complicatio ex binis propositionibus, affirmatiua possibili, & negatiua necessaria: sed iam monstratum fuit quod hæc concludit, siue minor negatiua fuerit, siue maior. Sin autem extiterint binæ propositiones vniuersales affirmatiuæ, non erit syllogismus. Planum etenim est, quod conclusio nō potest esse negatiua, neq; absoluta, neq; necessaria: qm̄ non inuenitur in syllogismo propositio negatiua, neq; necessaria, neq; absoluta: neq; etiam negatiua possibilis, neq; affirmatiua necessaria, quoniam planum ex terminis, quod cōcludāt negatiuam necessariam: quod autem concludit negatiuam necessariam non potest omnino concludere aut affirmatiuam necessariam, aut possibilem, aut absolutam: & consimiliter non potest concludere penitus negatiuam possibilem. Termini concludentes negatiuam necessariam, homo, album, cygnus: quoniā possibile est omnem hominem esse album: & omnis cygnus album ex necessitate: & conclusio, nullus homo cygnus, Istæ ergo sunt viæ concludentes hac in figura secundum hanc viam mistionis, & non cōcludētes, quū fuerint ambæ propositiones vniuersales. Si vero vna ipsarum vniuersalis extiterit, & altera in parte, si maior quidem propositio fuerit vniuersalis necessaria, erit syllogismus concludens, aut negatiuam possibilem, aut negatiuam absolutam: quoniā, si negatiua necessaria conuersa fuerit, redibit ad primam figuram, quæ componitur ex affirmatiua possibili, & maiore negatiua necessaria: sin aūt affirmatiua extiterit necessaria, non erit consimiliter syllogismus omnino: monstratio aūt huius eadem est, quæ & in vniuersalibus, & per eosdem terminos, qui præcessere. Consimiliter non erit syllogismus, quum fuerint ambæ affirmatiuæ: ostensio autē huius, est ostensio quæ fuit in vniuersalibus. Quod si fuerint ambæ propositiones, hoc est vniuersalis & particularis, negatiuæ, & vna ipsarum extiterit vniuersalis necessaria, erit in hoc syllogismus imperfectus: & hoc, si conuertatur possibilis negatiua ad affirmatiuam, erit syllogismus, quē admodum fuit, quum erant vniuersales, vt prædictum est: & si fuerit negatiua necessaria particularis non erit syllogismus, siue fuerit affirmatiua, siue negatiua possibilis. Consimiliter non erit syllogismus, quum fuerint binæ propositiones indefinitæ aut particulares: monstratio autem huius est eadem monstratio cum præcedente, & in eisdē terminis. Iam itaq; declaratum fuit, si propositio necessaria ponatur negatiua vniuersalis, quod erit syllogismus concludens, aut negatiuam absolutam, aut negatiuam possibilem: quum vero ponatur necessaria affirmatiua, non erit syllogismus. Manifestum igitur ex hoc, ꝙ vno ordine terminorum in syllogismis absolutis, & necessarijs erit, & non erit syllogismus. Amplius manifestum, quod omnes syllogismi isti sunt imperfecti.

Quæ conclusiones in modis pticularibus cōcludātur.

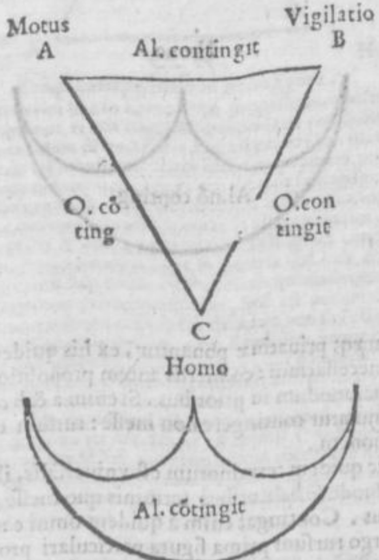
A

De syllogismis ex ambabus contingentibus in tertia figura. Cap. XX.

IN postrema autem figura, & vtrisq; contingentibus, et altera, erit syllogismus. Quando ergo contingere significant propositiones, & conclusio erit contingens. Et quã do hæc quidem contingere, illa vero inesse: similiter erit syllogismus. Quando autem altera ponitur necessaria, si affirmatiua quidem, non erit cõclusio, neque necessaria, neq; inesse. Si aũt priuatiua, eius quod est non inesse erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Sumendum aũt & in his similiter, qđ est in conclusioni bus contingens. * Sint ergo primum contingentes: & a & b contingant omni c inesse: quoniam ergo conuertitur affirmatiua particulariter, b autem omni c contingit, & c alicui b contingit: quare si a quidem omni c contingit, c autem alicui b, & a alicui b contingit: fit enim prima figura.

*Quia scilicet aliquando pro cõtingẽti non necessario, & aliquãdo pro contingenti cõmuni desumitur.

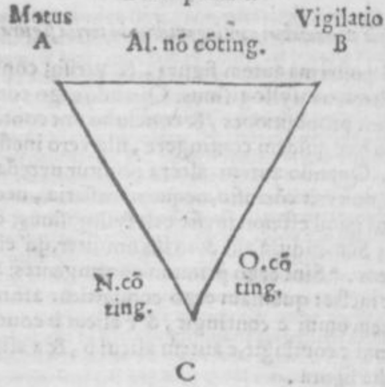
B

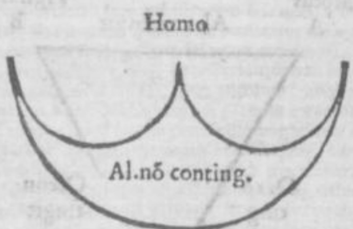
Prima vlis cõingatio cõ cludẽs de cõ tingenti per conuersion ẽ

C

Et si a quidem contingit nulli c inesse, b autem omni c contingat, necesse est a alicui b contingere non inesse: erit enim rursum prima figura per conuersionem.

Secunda cōiugatio concludēs de cōtingēti p conuersionē minoris.

Tertia cōiugatio idē cōcludens per conuersionē amborum ꝑpositionum.

Si autem vtræq; priuatiuæ ponantur, ex his quidem, quæ sumpta sunt, non erit necessarium: conuersis autem propositionibus erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Si enim a & b contingunt c nō inesse, si transmutatur contingere non inesse: rursum erit prima figura per conuersionem.

Si autem hic quidem terminorum est vniuersalis, ille uero particularis, eodem modo se habentibus terminis quo inesse, & erit & non erit syllogismus. Contingat enim a quidem omni c: b autem alicui c inesse: erit ergo rursum prima figura particulari propositione conuersa: nam si a omni c, c autem alicui b, & a alicui b contingit. Et si ad b c ponatur vniuersale. Similiter autem & si a c quidem priuatiua sit, b c autem affirmatiua: erit vnum rursum prima figura per conuersionem: si autem vtræq; priuatiuæ ponantur, hæc quidem vniuersaliter, illa vero particulariter, per ea quidem, quę sumpta sunt, non erit syllogismus: conuersis autem propositionibus erit, quemadmodum

A in prioribus. Quando autem vtræque indefinitæ, vel particulares sumuntur, non erit syllogismus: etenim necesse est a omni b, & nulli inesse. Termini inesse, animal, homo, album: non inesse, equus, homo, album: medium, album.

Coniugatio num particularium, & indefinitarū, inutiliū exēplum.

B

Complicatio possibilis in tertia figura.

QVum vero extiterint hac in figura binæ propositiones possibiles vniuersales, erit syllogismus, et erit conclusio particularis possibilis eo modo, quo fuit in absoluta solum & necessaria, hoc est per easdem illas conditiones: & monstratio super hoc est monstratio super illis: quod autem, proprium est istius materiæ, est, quod quum fuerint negatiuæ, erit ex ipsis syllogismus imperfectus p conuersionem vnius negatiuæ ad affirmatiuam, & affirmatiua ex ipsa erit ex binis propositionibus, quarum vna affirmatiua, & altera negatiua. Quod si fuerit vna ex ipsis vniuersalis, & altera particularis, syllogismi concludentes & non concludentes erunt, quemadmodum fuere in materia absoluta, & necessaria, & p easdem illas conditiones: hoc autem est proprium: quoniam quum fuerint ambæ negatiuæ, erit syllogismus per conuersionem, hoc est per conuersionem, negatiuæ ad affirmatiuam, quæ sequitur ex ipsa, quoniam non fit syllogismus ex binis negatiuis secundum aliquam materiam, neq; simplicem, neque compositam. Sin

C autem accipiantur duæ propositiones indefinitæ, aut particulares, non erit consimiliter syllogismus, quoniam aliquando concludit affirmatiuam necessariam, & nonnunquam negatiuam necessariam. Termini concludentes affirmatiuam, homo, album, animal: & hoc, quoniam aliquod album potest esse homo: & album potest esse animal: & homo ex necessitate est animal. Concludentes vero negatiuam, homo, album, equus: & hoc, quoniam album potest esse homo: et album potest esse equus: & conclusio, nullus homo est equus: & per hos eosdem terminos monstratur hoc, quum fuerint negatiuæ, aut vna ipsarū affirmatiua, & altera negatiua: nam complicatio potest ex ipsis componi.

Propriū est materiæ possibilis, vt ex ambabus negatiuis p cōuersionē ad affirmatiuas fiat syllogismus.

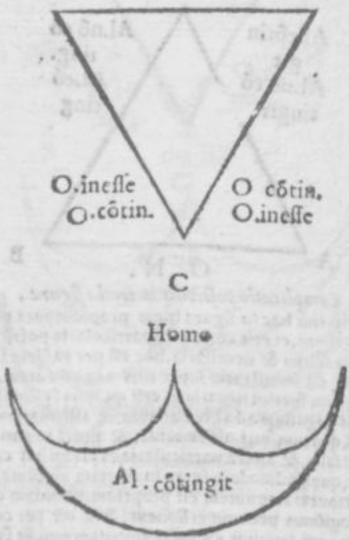
Non fit syllogismus in aliqua materia nec simplici nec mixta ex ambabus negatiuis.

Mistio contingentis & inesse in tertia figura. Cap. XXI.

SI autem hæc quidem propositionum inesse, illa aūt contingere significet, conclusio quidem erit quoniam contingit, & non quoniam inest: syllogismus autem erit eodem modo se habētibus terminis, quo & in prioribus. Sint enim primū prędicatiuę, & a quidem omni c insit

Hoc caput ex xv.c. lucem capit.

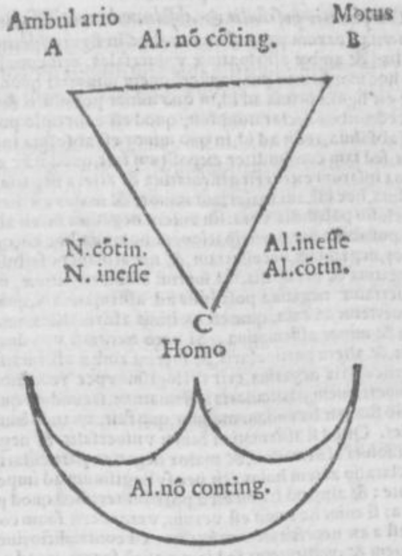
b autem omni c contingat: conuersa ergo b c erit prima figura, & conclusio quoniam contingit a alicui b inesse: cum enim altera propositionũ in prima figura significabit contingere, & conclusio erit contingens. Similiter autem & si b c quidem inesse, a c autem contingit inesse.

Coniugationes binę vniuersales concludẽtes contingens.

Et si a c quidem priuatiua, b c autem prædicatiua, insit autem alterutra vtrinq;, contingens erit conclusio: fit enim rursum prima figura. Ostensum est aũt quoniam si altera propositio significet contingere in prima figura, & conclusio erit contingens. Si autem contingens priuatiua ponatur ad minorem extremitatem, vel si vtraq; ponatur priuatiua, per ea quidẽ quæ posita sunt non erit syllogismus: conuersis autem erit, quemadmodum & in prioribus. Si autem hæc quidem propositionum sit vniuersalis, illa vero particularis, vtrisq; quidem prædicatiuis, aut vniuersali quidem priuatiua, particulari autem affirmatiua, idem modus erit syllogismorum: omnes enim cõcludũtur per primam figuram. Quare manifestum quoniam eius, quod est contingere, & non eius quod est inesse, erit syllogismus.

A

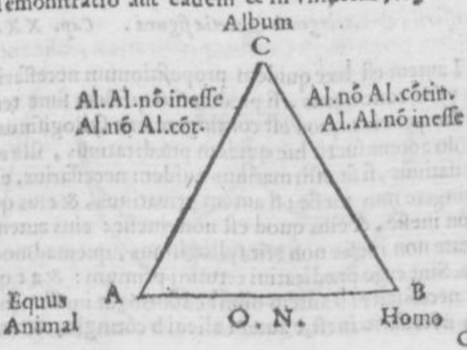

B

Binæ coniugationes particulares negatiuæ concludētes cōtingens

Si autem affirmatiua quidem vniuersalis, priuatiua autem particularis, per impossibile erit demonstratio. Insit enim b quidem omni c, a autem contingat alicui c non inesse, necesse est ergo a alicui b cōtingere non inesse: nam si omni b inest a ex necessitate, b autē omni c positum est in esse, a omni c ex necessitate inerit. Hoc autē ostensum est prius, sed positum est alicui contingere non inesse. Quando aūt indefinitæ, vel particulares sumuntur vtræq; non erit syllogismus: demonstratio aūt eadem & in vniuersis, & p eosdē terminos.

C

Indefinitarū & particularium inutilium cōmune exemplum.

Complicatio posſibilis & abſolutæ in tertia figura.

> In tertia figura ex abſoluta & poſſibili ambabus affirmatiuis & vniuerſalibus ſequitur ſemp cõcluſio poſſibilis.

> Si altera fuerit negatiua poſſibilis, cõ concluſio erit poſſibilis vera, & ſyllogiſmus perfectus, ſi abſoluta fuerit negatiua, erit cõcluſio poſſibilis de poſſibili. cõ i.

> Syllogiſmi particulares in tertia, miſti ex poſſibili & ineſſe.

QVum vero vna duarum propoſitionum hac in figura fuerit abſoluta, & altera poſſibilis, & ambæ affirmatiuæ vniuerſales, erit concluſio poſſibilis in parte: & hoc monſtratur per conuerſionem minoris: quoniam ſi ipſa fuerit poſſibilis, redit ex figura prima ad id, in quo minor poſſibilis & maior abſoluta: ſed iam in præcedentibus declaratum fuit, quod eſt concluſio poſſibilis: ſi vero minor extiterit abſoluta, redit ad id, in quo minor eſt abſoluta in figura prima, et maior poſſibilis, ſed iam conſimiliter expoſitum fuit, quod hæc concludit poſſibilem. Quod ſi vna ipſarum extiterit affirmatiua & altera negatiua, & fuerit vtrauis ipſarũ abſoluta, hoc eſt, aut maior, aut minor, & maior extiterit negatiua poſſibilis, erit concluſio poſſibilis vera: ſin autem negatiua fuerit abſoluta, erit concluſio negatiua poſſibilis per participationem nominis, hoc eſt, quæ concludit binas concluſiones, negatiuam neceſſariam, & negatiuam poſſibilem. Quod ſi minor extiterit negatiua & poſſibilis, ſeu fuerint ambæ negatiuæ, non erit ſyllogiſmus, niſi conuertatur negatiua poſſibilis ad affirmatiuam, quæ ſequitur ex ipſa: quoniam reuertetur ad eam, quæ eſt ex binis affirmatiuis, aut ad eam, in qua maior negatiua & minor affirmatiua. Si vero extiterit vna duarum propoſitionum vniuerſalis, & altera particularis, & fuerint ambæ affirmatiuæ, aut maior affirmatiua & particularis negatiua, erit ſyllogiſmus per reductionem ad primam figuram per conuerſionem particularis affirmatiuæ, ſecundum quod decalaratum fuit, & concluſio ſua erit ſecundum modum, quo fuit, quando binæ propoſitiones erant vniuerſales. Quod ſi affirmatiua fuerit vniuerſalis & negatiua particularis, & minor abſoluta affirmatiua, & maior negatiua particularis poſſibilis, erit ſyllogiſmus: declaratio autem huius erit per ſyllogiſmum ad impoſſibile. Sit ergo omne b c abſolute: & aliquod b non eſt a poſſibiliter: dico quod poſſibile eſt aliquod c non eſſe a: ſi enim hoc non eſt verum, verum erit ſuum contradictorium, hoc eſt, omne c eſt a ex neceſſitate: nanq; hoc eſt contradictorium ſecundum modum & quantitatem & qualitatem: ſed iam poſitũ fuerat, quod omne b eſt c abſolute: ergo concluditur in prima figura, quod omne b eſt a ex neceſſitate: ſed iã poſueramus aliquod b non eſſe a poſſibiliter: quod fieri non poteſt, & non cohæret: ſin autem extiterit maior particularis abſoluta & minor poſſibilis, erit ſyllogiſmus, qui monſtratur poſitione, quod ſi minor fuerit negatiua & abſoluta, non erit ſyllogiſmus: quoniam proprium eſt tertiæ figuræ, quod non habeat minorem negatiuam, ſi vero fuerit minor negatiua poſſibilis, erit ſyllogiſmus per conuerſionem ad affirmatiuam ſecundum quod prædictum fuit, ſin autem extiterint ambæ propoſitiones indefinitæ, aut particulares, non erit ſyllogiſmus, monſtratio vero huius ea eſt, quæ facta fuit in ſpeciebus vniuerſalibus in hoc capitulo, hoc eſt in poſſibili tantum, & in his eiſdem terminis.

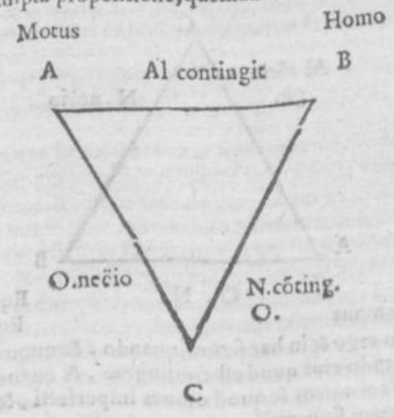
Miſtio neceſſarii, & contingentis in tertia figura. Cap. XXII.

> Hoc caput. c xvi. quodam modo ſubalternum eſt.

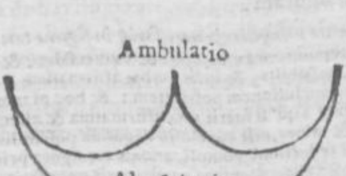
SI autem eſt hæc quidem propoſitionum neceſſaria, illa vero contingens, ſi prædicatiui quidem ſunt termini, ſemper eius, quod eſt contingere, erit ſyllogiſmus. Quando autem fuerit hic quidem prædicatiuus, ille autẽ priuatiuus, ſi ſit affirmatiuus quidem neceſſarius, eius erit quod eſt contingere non ineſſe: ſi autem priuatiuus, & eius quod eſt contingere non ineſſe, & eius quod eſt non ineſſe: eius autem quod eſt ex neceſſitate non ineſſe non erit ſyllogiſmus, quemadmodum & in aliis figuris. Sint ergo prædicatiui termini primum: & a c quidem omni inſit ex neceſſitate: b autem omni c contingat ineſſe: quoniam ergo a omni c neceſſario ineſt, c autem alicui b cõtingit, & a alicui b

A contingens erit, & non inerit: sic enim accidit in prima figura. Similiter autem ostendetur, & si b c quidem ponatur necessaria: a c aũt contingens. Rursum sit hoc quidem prædicatiuum, illud vero priuatiuum, necessarium autem prædicatiuum, & a quidem cõtingat nulli c inesse: b autem omni insit ex necessitate c: erit ergo rursum prima figura, & conclusio contingens, sed non inesse. Nam priuatiua propositio contingere significat. Manifestum est igitur quoniam conclusio erit contingens: cum enim sic se habebant propositiones in prima figura, & conclusio erat contingens. Si autem priuatiua sit propositio necessaria, & conslusio erit, quoniam contingit alicui non inesse, & quoniam non inesse. Ponatur enim a non inesse c ex necessitate: b autem omni c contingere, conuersa ergo b c affirmatiua, prima erit figura, & necessaria priuatiua propositio. Cum autem sic se habebāt propositiones, accidebat a & contingere alicui c non in esse, & non inesse: quare & a necesse est alicui b non inesse. Quando aũt priuatiuum ponitur ad minorẽ extremitatẽ, si contingens quidem, erit syllo-
B gismus transsumpta propositione, quemadmodum & prioribus.

In multis exemplaribus hæc verba, & quo, non inesse desũt, in Græco tamen habẽt.

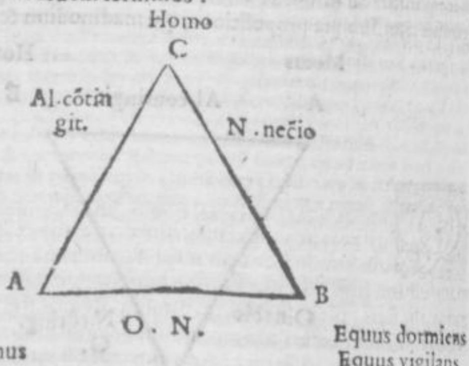

C

Coniugatio concludens cõtingens per duplicem cõuersionẽ cõtingentis.

Si autem necessarium, non erit. Etenim necesse est omni, & nulli contingat inesse. Termini omni inesse: somnus, equus dormiens, homo. Nulli inesse, somnus, equus vigilans, homo. Similiter aūt se habebit, & si hic quidem terminorum sit vniuersalis, ille aūt particularis ad medium: nam si vtriq; sint prædicatiui, eius qđ est contingere, & non eius qđ est inesse, erit syllogismus. Et quando hoc quidem priuatiuum sumetur, illud vero affirmatiuum, necessarium autem affirmatiuum, huius quod est contingere. Quando aūt priuatiuum necessarium, & conclusio erit quod est non inesse: nam idem modus erit demonstrationis, & cum vniuersales & non vniuersales sunt termini. Necesse est enim per primam figuram perfici syllogismos: quare in illis, & in his necessarium accidere. Quando aūt priuatiuum vniuersaliter sumptum ponitur ad minorem extremitatē, si contingens quidem, erit syllogismus per cōuersionem: si aūt necessarium sit, non erit: ostendetur autem eodem modo, quo & in vniuersalibus, & per eosdem terminos.

Coniugatio inutilis.

Manifestum ergo & in hac figura, quando, & quomodo erit syllogismus, & quando eius quod est contingere, & quando eius quod est inesse. Palam autem & quod omnes imperfecti, & quod perficiuntur per primam figuram.

Ex possi et necessaria I tertia figura sibabus affirmatiuis sequitur cōclō polis: si aūt altera negatiua fuerit possibilis erit syllogismus, & cō-

Complicatio possibilis & necessariæ in figura tertia.

Sin autem ambæ propositiones extiterint & vniuersales, & vna ipsarum necessaria, & altera possibilis, & ipsæ ambæ affirmatiuæ, erit in hoc syllogismus concludens conclusionem possibilem: & hoc planum per conuersionem ad primam figuram: qđ si fuerit vna affirmatiua & altera negatiua, & affirmatiua necessaria & minor, erit conclusio negatiua possibilis: hoc per conuersionem affirmatiuę & reductionē complicationis ex figura prima ad id, in quo maior est negatiua possibilis, & minor particularis necessaria. Quod si negatiua fuerit necessaria maior, erit conclusio negatiua possibilis, & negatiua absoluta per reductionem secundum conuersionem ad id, in quo maior in figura prima negatiua necessaria, & minor affirmatiua possibilis. Si vero minor fuerit negatiua possibilis, & maior affirmatiua necessaria, non erit syllogismus, nisi per

A conuersionẽ negatiuæ possibilis ad affirmatiuam possibilem. Sin autem minor extiterit negatiua necessaria, non erit syllogismus. Termini concludentes affirmatiuam, homo, dormiens, equus: & hoc, qm̃ nullus homo est equus, & possibile est omnẽ hominem esse dormiens: & conclusio. possibile est omnẽ equũ esse dormiens, Termini vero concludentes negatiuam, homo, dormiẽs, & equus vigilans: & hoc, quoniam nullus homo est equus vigilans: & possibile est omnem hominẽ esse dormiẽs: & cõclusio, nullus equus est vigilans, quod si dormiens. Sin autem extiterit vna duarum propositionum vniuersalis & altera particularis, erit syllogismus per reductionẽ ad primam figurã, & erit conclusio possibilis scd̃m dispositionem specierũ, quæ ad ipsam deducuntur ex figura prima. Quod si vna ꝓpositionum extiterit negatiua & altera affirmatiua, & fuerit negatiua maior, si quidem necessaria, erit cõclusio absoluta aut possibilis: qm̃ redibit per conuersionẽ ad primam figurã, quæ cõcludit binas illas conclusiones, seu fuerit vniuersalis, seu particularis per positionẽ, & impossibile: sed si negatiua fuerit possibilis, erit conclusio possibilis vera scd̃m dispositionem possibilis appropriari syllogismo, ad quem reducitur in prima figura; sinautem negatiua extiterit minor, siquidem possibilis, erit syllogismus per conuersionem ad affirmatiuam possibilem: si vero necessaria, non erit syllogismus: & hoc manifestum secundum modum, quo monstratum fuit, quum erant vniuersales, & per illos eosdem terminos. Sed iam ex positum fuit, quando erit syllogismus in hac

B specie, & qũo erit, & qualẽ conclusionẽ qualis syllogismus cõcludat, & quales ex ipsis perfecti, & non perfecti secundum dispositionem specierũ, quæ sunt hac in figura. Sed iam perfectus est tractatus de omnibus syllogismis prædicatiuis.

Clusio possibilis: si aũt negatiua fuerit necessaria erit conclo negatiua possibilis & negatiua absoluta.

Syllogismi pticulares in tertia, mixti ex necessaria & possibili.

Quod figuræ syllogismorum sint tantum tres in omnibus syllogismorum generibus. Cap. XXIII.

QVoniam igitur qui in his figuris sunt syllogismi, perficiuntur per eos, qui in prima figura sunt, vniuersales syllogismos, & in hos reducuntur, palam ex dictis. Quoniam aũt simpliciter omnis syllogismus sic se habebit, nũc erit manifestum, cum ostensus fuerit omnis, qui fit, per aliquam harum figurarum fieri. Necesse est ergo omnem demonstrationem, & omnẽ syllogismũ aut inesse quid, aut nõ inesse monstrare. Et hoc aut vniuersaliter, aut particulariter. Amplius aut ostensiue, aut ex hypothe

C si. Eius autem quod est ex hypothesi, pars est per impossibile. Primum ergo dicemus de ostensiuis: his enim ostensis, manifestum erit & de iis qui ad impossibile, & omnino de iis qui ex hypothesi. Si ergo oporteat a de b syllogizare, vel inesse, vel nõ inesse: necesse est sumere aliquid de aliquo. Si ergo a sumatur de b, quod ex principio, erit sumptum, si autem a de c, c autẽ de nullo alio, nec aliud de illo c neq; de a, alterum, neq; de altero a, nullus erit syllogismus: nam in eo quod vnum de vno sumitur, nihil accidit ex necessitate: quare assumenda est & altera propositio.

De syllogismis hypoteticis.

De syllogismo ostensiuo.

Animal.	Homo.	Animal.	Rationale.
A	B	A	C

Ex vna ꝓpositione nihil cõcluditur.

Si igitur sumatur a de alio, aut aliud de a, aut de c alterum, esse qui

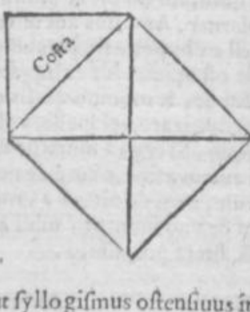
dem syllogismum nihil prohibet: ad b autẽ non erit per ea, quæ sumpta sunt, nec quando c inest alteri, & illud alii, & hoc alteri: non copuletur autem ad b, nec sic erit ad b syllogismus ipsius a. Omnino enim dicimus quoniam nullus nunquàm erit syllogismus alius de alio, nõ sumpto aliquo medio, quod ad vtrunq; se habet quoquomodo prædicantionibus. Nam syllogismus quidem simpliciter ex propositionibus est. ad hoc autem syllogismus ex propositionibus quæ ad hoc, qui autem est huius ad hoc, per propositiones huius ad hoc. impossibile est autem ad b sumere propositionem, nihil neq; prædicantes de eo, neq; negantes: aut rursum eius quod est a ad b, nihil commune sumentes, sed vtriusq; propria quædam prædicantes, aut negantes: quare sumendũ mediũ vtriusq;, qđ copulet p̃dicationes: si erit huius ad hoc syllogismus. Ergo si necesse est aliquod sumere ad vtrunq; cõmune, hoc autem contingit tripliciter: aut enim a de c, & c de b prædicantes, aut c de vtrisq;, aut utraq; de c: hæ autem sunt tres dictæ figuræ. Manifestum quoniam omnem syllogismum necesse est fieri p̃ aliquam harum figurarum. Nam eadem ratio est & si per plura copuletur ad b, eadem enim erit figura & in pluribus. Quoniam igitur ostensiui terminantur per prædictas figuras, manifestum est. Quoniã autem & qui ad impossibile, palam erit per hæc: omnes enim, qui per impossibile concludunt, falsum quidem syllogizant: quod autem ex principio erat, ex hypothesi demonstrant, quando aliquid accidit impossibile posita cõtradictione, vt quoniam diameter est asymeter, eo quòd fiunt abundantia æqualia perfectis, posito symetro: ergo æqualia quidem fieri abundantia perfectis syllogizant: asymetrum autem esse diametrum, ex hypothesi monstrant, quoniam falsum accidit propter contradictionem. Hoc enim fuit per impossibile syllogizare, ostendere aliquid impossibile propter priorem hypothesim.

Auexis negationum.

De syllogismis ex hypothesi, quos cõditionales appellamus, p̃dicatorijs, intelligit vbique Aristoteles.

D

E

Ostensio q̃ diameter sit incommensurabilis lateri.

F

Quare q̃m falsus fit syllogismus ostensiuus in his, quæ ad impossibile deducuntur, qđ aũt est ex principio, ex hypothesi mõstratur, ostẽsiuos aũt diximus prius, q̃m per has terminantur figuras, manifestum quoniam & per impossibile syllogismi per has erunt figuras.

A Similter aūt & alii omnes, qui sunt ex hypothesi. in omnibus his.n. syllogismus quidem fit ad transumptum: quod autem est ex principio, terminatur per confessionem, aut per aliquam aliam hypothesim. Si autem hoc verum: necesse est omnem demonstrationem, & omnem syllogismum fieri per tres prædictas figuras. Hoc autem ostē so, palam quoniam omnis syllogismus perficitur per primam figurā, & reducitur in huius vniuersales syllogismos.

Dixit, Iam igitur declaratum fuit secundum, modum, qui dictus fuit in figuris absolutis, quod omnes syllogismi existentes in his figuris, reducuntur ad primam figuram, quæ est in ipsis. Quod autem omnia syllogismorum genera, quæ absolute inueniuntur, reducantur ad primam figuram penitus, planū erit, posteaquam ostensum fuerit ꝙ omnia syllogismorum prædicatiuorum genera sunt, hæc tria tantum, quodq; reliqui syllogismorum, quibus non egent necessario prædicatiui, non sunt reducibiles ad eos, qui sunt secundum viam prædicationis, Dicamus igitur, quod omnis syllogismus penitus, aut monstrat aliquid esse, aut aliquid non esse: & vterque horum duorum, aut ostendit aliquid vni- B uersale, aut aliquid particulare: omnis autem qui monstrat aliquid esse, aut aliquid non esse: aut monstrat secundum modum prædicationis, aut monstrat secundum modum conditionis, aut monstrat per syllogismum compositum ex ambobus istis, puta, per syllogismum ad impossibile, de quo est intentio nunc: est enim hæc de syllogismis, qui sunt secundum viam prædicationis, & conditionis, concludentes & non concludentes absolute, si enim monstrati fuerint isti, mōstrati etiam erūt hi, quibus indigemus ad hos hoc est syllogismus ad impossibile, & syllogismus qui est secundum conditionem. Dicamus igitur, si opus fuerit, vt ostendamus aliquid esse in aliquo, puta, si oportuerit monstrare quod a prædicatur de b, aut secundum modum negationis aut secundum modum affirmationis, planum quod accipiemus ad monstrationem huius secundum modum prædicationis, ꝙ aliquid est in aliquo, & prædicatur de aliquo: ꝙ si acceperimus in hoc a prædicari de b, planum ꝙ idem acceptum erit in monstrationem suijpsius, sed hoc & impossibile est, & non confert cognitioni consequenti quæsitū: et consimiliter si acceperimus ad hoc enuntiatione diuersam & a subiecto & a prædicato quæsiti, manifestum etenim etiam quod non sequetur ex ipso quæsitum, neq; affirmatiuum, neq; negatiuum: quemadmodum si dicamus quod a prædicatur de b, quoniam c prædicatur de d, Quum igitur bina hæc contraria sint impossibilia, superest vt dicamus, quod id quod accipitur ad monstrandum a prædica- C ri de b, aut est oratio participans alterius extremorum, aut participans amborū simul. Amplius, si participat alterius extremorum, oportet vt aut ipsius prædicatum, sit idem quod prædicatum quæsiti, & subiectum aliud, aut vt subiectum ipsum sit subiectum quæsiti & prædicatum aliud, aut prædicatum quæsiti sit ipsius subiectum, aut subiectum quæsiti prædicatum suum, nō enim potest oratio participationis effugere ab vna istarum partium. Præterea. Oportet etiam hoc participans, aut ita se habere, vt vnum & idem iudicium sit, præterquam quod illi cōmunicet iudicium aliud, aut enuntiatio alia, aut quod communicatio sit cum enūtiatione alia, & hoc absq; eo, quod verificetur de quæsito. Si igitur accipiatur participans cum vno extremorum quæsiti, quod est a & b enuntiatio vna tantū, puta, si accipiatur a partici pare cum c, prædicatione vna ex ipsis secundum cōpositionem suam: planum quod non sequitur ex hoc, vt a participet cum b, hoc est, vt prædicetur affirmatiue aut negatiue de b in omni tempore, in quo nō participat c cum b. Quod si acceperimus a communicare cum b, in prædicatione seorsum & secundum se, planum quidem, quod ex hoc erit syllogismus, non autē super quęsito quod quæritur, hoc est quod a insit b, aut negetur ab eo: si vero acceperimus aliqua communicantia cum vna duarum extremitatum in infinitum, præterquam quod communicent cum altera, quemadmodum si accipiatur a com

Quod figuræ syllogismorū sint tantū tres, & de syllogismis hypotheticis, hoc est, conditionalibus.

Nota pulcherrimā diuisionem cōclusionum, ꝙ per syllogismos cathegoricos ostēdūtur, & ēt hypotheticos.

Oīs sylls. aut categhoricus, aut hypotheticus, aut mistus ex vtroque, vt syllogismꝰ ad impossibile.

Ostēdit per diuisionē necessariā, non posse fieri syllm, nisi ꝓpōnes cōicēt in aliquo medio.

municare cum c, & c cum d, & d cum e, non sequitur ex hoc, vt a communicet cū b, aut prædicatione affirmatiua, aut prædicatione negatiua vsque quo communicans cum a, non communicauerit cum b: quoniam syllogismus non terminatus erit ex propositionibus non determinatis, hoc est syllogismus, qui non est super quæsito determinato, erit ex propositionibus non determinatis: uerū syllis determinatus hoc est; qui erit super quæsito determinato, sequitur vt cōponatur ex propositionibus determinatis communicantibus cum vtraque extremitate quæsiti, & ex hoc sequitur, vt ad minimum syllogismus determinatus componatur ex binis propositionibus communicantibus in termino medio & variatis in extremitatibus quæsiti: quod si non, non potest monstrari aliquid prædicari de aliquo propter prædicationem alicuius de aliquo: quemadmodum si a communicet cum c, & c cum b, tunc sequitur vt a communicet cum b. Et ex hoc monstratur quod omnis syllogismus erit ex binis propositionibus, & terminis tribus, termino minore, & medio, & maiore. Quare syllogismus omni prædicatiuus, qui componitur super quæsito determinato, erit secundum vnam harum trium specierum syllogismorum prædicatiuorum, hoc est figuram primam, secundam, & tertiam: quod autem non inueniatur figura quarta, planum ex medio termino, qui accipitur communicare cum ambabus extremitatibus, quemadmodum si accipiatur c communicare cum b, et a, quæ sunt extremitates quæsiti, ex necessitate sequetur vnum ex tribus, vel vt subiectum maioris extremitatis sit prędicatum minoris, quemadmodum si a prędicetur de c, & c de b, & hæc figura prima: aut prædicetur de vtrisq; simul, & hæc figura secunda: aut ipsis subijciatur, & hæc figura tertia. Si vero accipiatur prędicatū maioris subijci minori, non conueniet, propterea quod prædicatū maioris prædicatur de minore, qm̄ maior prædicatur in quæsito secundum naturam de minore, & ita erit idem prædicatum de seipso: quod fieri non potest, si interpretetur terminus medius secundum quæsitum positum, quod si ponatur secundum participationem, concludet aliud a quæsito, puta, conuersum suum, & hoc secundum modum, qui numeratur complicatio figurę quartæ, quam posuit Galenus: atqui erit syll's super alio a quæsito posito: sed in hoc non cadit cogitatio secū dum naturam, neq; accipitur in sermone syllogistico non demonstratiuo, neq; existimatiuo. Iam igitur monstratum est, quod omnis syll's prædicatiuus ex necessitate erit vna ex his tribus speciebus: ꝙ si fuerit vnum & idem quæsitum ostensum per plura media, quemadmodum si monstratum fuerit a inesse b per inuentionem a b c, & c in d, & d in e, & e in b, erit syllogismus compositus ex vna istarum trium figurarum, aut ex duabus, aut ex tribus. Consimiliter syllogismus ad impossibile componitur etiam ex vna harum trium figurarum, & syllogismo conditionali: hoc autem monstratur, propterea ꝙ syllogismus ad impossibile fit p deductionem sermonis ad impossibile per syllogismum prædicatiuum & ex eo, ꝙ quęsitum primum in eo sequitur & monstratur per syllogismum conditionalē: quemadmodum si dicamus ꝙ diameter aut est communicans cum latere quadrati aut diuersa: deinde monstretur conditionatum ex hoc syllogismo, puta, ꝙ nō est communicans per syllogismum prædicatiuum, qui deducat ad impossibile: & hoc si dicamus, si communicaret, esset proportio quadrati vnius ad quadratum alterius proportio numeri quadrati ad numerum quadratum, sequitur ergo ex hoc, vt proportio quadrati lateris ad quadratum diametri sit proportio numeri quadrati ad numerum quadratum: sed iam declaratum fuit in libro elementorum, ꝙ proportio duorum quadratorum vnius illorum ad reliquum non est proportio numeri quadrati ad numerū quadratum, sed est proportio duorum ad vnum, hoc autem fieri non potest & non cohæret. Sed postea quam monstratum fuit, ꝙ non cōmunicat, ponimus in eo ex syllogismo conditionali, quod a principio fecimus, puta quū dicebamus, diameter aut diuersa, aut cōmunicans: sed non est communicās: igitur ex necessitate est diuersa: hic aūt est syllogismus conditionalis diuisiuus, q componitur ex binis contradictorijs perfectæ cōtradictionis, ex quibus quum vnum ponitur, concluditur alterum, quemadmodum dicemus in syllogismis conditionalibus: impossibile itaq;, veluti diximus in hoc syllogismo, mōstratur per syllogismum prædicatiuum, & quæsitum ostenditur per syllogismum conditionalē. Sed ex syllogismi conditionalis dispositionibus planum consimiliter, qđ non est

Omnis syll's constat ex duabus propōnibus & tribus terminis.

Omnis syll's cathegoric' est secundū vnā trium figuratum.

Nota totum, qđ sequitur de figura q̄rta contra Gal. de q̄ vide supra capi. 8

Nota de syllogismo ad impole.

A sufficiens sine syllogismo prædicatiuo. Et hoc, qm̃ syllogismorum conditionalium duo sunt genera prima, vnum est syllogismus coniunctus, is videlicet, qui componitur ex consequentibus, & coaptatur per notas conditionis facientes coniunctionem: veluti si dicamus, si sol ascendit est dies: illud aũt, ex quo aliud sequitur vocatur antecedens, quod aũt sequitur consequens. Istius vero sunt binæ species: vna, vt ponatur ipsius antecedens per se & concludatur consequens: quemadmodum si dicamus, atqui sol ascendit, ergo est dies: altera vero quum ponitur in ipso oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis, puta, si dicamus, atqui dies non est, ergo sol non ascendit. Sed genus secundum est conditionalis diuisus: hic autem componitur ex contradictorijs perfectæ contradictionis, & coaptantur illi notæ conditionis significantes partitionem: veluti si dicamus, hoc tempus, aut est dies, aut est nox, huius aũt sunt quatuor species: & hoc quia ponitur antecedens, & concluditur oppositum consequentis: & ponitur consequens & concluditur oppositum antecedentis, & ponitur oppositum antecedentis & concluditur consequens: & ponitur oppositum consequentis & concluditur antecedens puta, si dicamus, atqui non est nox: igitur est dies: vel atqui non est dies: igitur est nox: vel atqui est nox: igitur non est dies: vel atqui est dies: igitur non est nox. Quum itaq; syllogismorum cõditionalium genera prima sint hæc duo, si perscrutabimur ipsorũ dispositionem, planum nobis fiet, quod quæsitum in ipsis id est,

B quod monstratur per modum conditionis: sed positum est illud quod oportet monstrare per syllogismum prædicatiuum in conditionali diuiso & coniuncto, posteaquam fuerit coniunctio & contradictio per se manifesta: & hoc, quoniam si fuerit coniunctio in ipsis manifesta per se, & positum manifestum per se, erit etiam cõsequens manifestum per se, & hoc planum in conditionali diuiso: qm̃ si fuerit contradictio manifesta per se, & positum manifestum per se, erit quæsitum quoq; manifestum per se. Puta, si planum extiterit quod mundus ex necessitate aut est nouum aut æternum: & fuerit etiam planum ꝙ non est æternum: erit igitur ex necessitate per se quoq; manifestum, ꝙ est nouus. Consimiliter se habebit dispositio in conditionali coniuncto: si enim motum esse est manifestum per se, & natura manifesta per se sine medio, ergo naturam esse per se quoq; manifestum erit. Eodem pacto si fuerint operationes animæ manifestæ ab anima per se: igitur & anima erit manifestæ inuentionis per se. Consimiliter si motus fuerit manifestæ inuentionis, & notũ quoq; extiterit per se, ꝙ est a motore, igitur & motor erit manifestę inuentionis per se. Eodem modo si priuatio motus in re aliqua fuerit manifesta per se: & priuatio ipsius a motore nota etiam per se, igitur priuatio motoris ibi erit per se manifesta. Et vniuersaliter quũ cõsideraueris demonstrationes, quæ prodeunt processu cõditionalium in scientijs, & hoc in quæsitis secundũ naturam, inuenies coniunctionem aut manifestam per medium aut per positionem:

C & hoc sequitur quidem in syllogismis conditionalibus, qui non sunt prædicatiui in potentia, hoc est, qui sunt conditionales veri. Cæterum qui sunt in potentia pdicatiui prodeũt processu conditionis: & ꝓpterea potest p ipsos monstrari q̃sitũ p se, & seorsum p additionẽ propositiõis, & hæc cõditionaliũ species ea est, in qua cõmunicat antecedẽs cũ cõsequẽte in termino vno: sed iã enũtiauimus hoc in tractatu, qũ destinauimus ad hoc. Quod si fuerint duę dispositiones in syllo cõditionali p se notę, nõ efficietur omnino ad declarãdũ rẽ ignotã p naturã: et fortasse efficiet ad mõstrãdũ aliqd minus occultũ ignoto p naturã, q̃madmodũ fit inductio & ei similia. Nec dici potest, qũ q̃madmodũ sunt ꝓpositiones in syllo p̃dicatiuo p se notę, & cõclusio ignota, cõsimiliter accidat, vt res sit in syllo cõditionali, hoc est vt sint ambæ ꝓpositiones p se notæ id est cõditionalis & posita, & sic cõclusio ignota, qm̃ accidit vt sint ambæ ꝓpositiones in syllo p̃dicatiuo notę, & cõclusio ignota: qm̃ ꝓpositiones nõ cõplicãtur, nisi vt existimemus, ꝙ ꝓpter cõplicationẽ sequit̃ cõclusio: sed ꝓpositiões in syllo cõditionali nõ reqrunt̃ ad cõpositionẽ, vt ex ipsis sequat̃ id, qđ sequit̃. Quare opus est vt intelligamus locũ istũ sup Ari. nõ q̃madmodũ dixit Abumazar, neq; q̃madmodũ super ipso in hoc dubitauit Abesena. & omnino p inductionẽ quã descripsimus, manifestum, qđ dixit Ari. q̃madmodum manifestũ etiã est, qđ ex sermone nostro planum factum fuit, multa esse per se nota, veluti animam esse & reliqua: atqui nouimus ista per hæc

Syllus cõditiõalis nõ ẽ sufficiens sine p̃dicatiuo

Sylloꝝm cõditionaliũ duo sunt genera, quorũ primum est syllus coniũctus, secũdũ syllus diuisiuus.

Syllus conditionalis cõiunctus duas habet spẽs.

Nota de syllogismo conditionali diuisiuo, cuius sunt quatuor species.

In syllogismo pdicatiuo ꝓpositiones sunt per se notæ, & conclo ignota, & nõ cõiungũtur nisi vt sequatur conclusio. sed in syllogismo conditionali nõ requiruntur ꝓpões vt ꝓpter cõpõnẽ ipsarũ sequatur conclusio.

Omnia syllogismorũ genera pficiũtur per primam figurã.

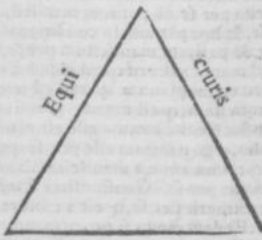
modum monstrationis. Verum fieri non potest, vt si vna & eadem via, qua c sistamus super noto per se & super ignoto per naturam, Sed iam declara fuit quod omnia syllogismorum genera perficiuntur per primam figuram, & resoluuntur ad vniuersales ipsius, quemadmodum prædictum fuit: & hoc, qu am alij a prædicatiuis perficiuntur per prædicatiuos, & prædicatiui perfici per primam figuram, & particulares, qui sunt in prima figura p vniuersales e dem, secundum quod expositum fuit.

De qualitate, & quantitate terminorum syllogismi. *Cap.* XXIIII.

In omni syllogismo terminum aliquem prædicatuum esse, et uſe existere.

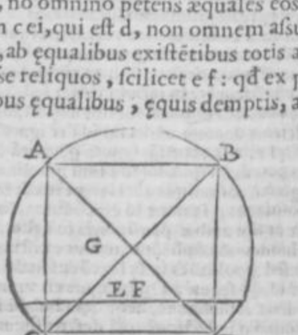
Amplius autem in omnibus oportet aliquem terminon predicatiuum esse & vniuersalem: sine vniuersali enim erit syllogismus, aut nõ ad hoc quod positũ est, aut qd principio est petet. Ponatur enim musicã voluptatẽ e studiosam, si ergo popoſcerit voluptatem esse studiosam, non add omnem, non erit syllogismus: si autem aliquam voluptatem esse stu diosam: si aliam quidem, nihil ad hoc qđ positum est: si aũt eand qđ ex principio erat, sumit. Magis autem fit manifestum in figuris vt quoniam æquicruris æquales sunt anguli, qui sunt ad basim.

Isocheles, q Latine æquicrus dicitur, est triãgulus duorũ æqualium laterũ.

Sint enim in centrum ductæ a b, si ergo æqualem sumpserit a c angulum ei, qui est b d, nõ omnino petens æquales eos, qui sunt semicirculorum: & rursum c ei, qui est d, non omnem assumens eum, qui est incisionis. Amplius, ab ęqualibus existẽtibus totis angulis, ęqualibus demptis, æquales esse reliquos, scilicet e f: qđ ex principio est petet, nisi sumat ab omnibus ęqualibus, ęquis demptis, æqualia relinqui.

Demonstratio, q anguli eqcruris, qui sunt supra basmi, æqualis inter se sunt.

Manifestũ

A Manifestum igitur quoniam in omni syllogismo oportet vniuersale esse. Et quoniam vniuersale quidem ex omnibus terminis vniuersalibus monstratur: particulare autem & sic, & aliter. Quare si cõclusio sit vniuersalis, & terminos necesse est vniuersales esse: si autem vniuersales sint termini, cõtingit conclusionem non vniuersalem esse. Palam etiam quoniam in omni syllogismo aut vtrãque, aut alteram propositionem similem necesse est fieri conclusioni: dico autem non solum in eo quòd affirmatiua sit, vel negatiua, sed in eo quòd necessaria, aut inesse, aut contingens: considerare autem oportet & alia prædicamenta. Manifestum autem & simpliciter quãdo erit, & quando non erit syllogismus, & qñ perfectus: & quod si est syllogismus, necessarium est habere terminos scdm aliquem dictorũ modorum.

In omni syllogismo propositionem aliquam esse affirmatiuam, & aliquam vniuersalem.

B PLANVM etiam ꝙ oportet, vt in omni syllogismo cõcludente sit propositio affirmatiua, quantacunq; fuerit in quantitate, & propositio vniuersalis, qualiscunque extiterit in qualitate; & hoc, quoniam si non fuerit propositio vniuersalis, nõ erit ibi syllogismus omnino, siue fuerit super alio a quæsito, siue fuerit propositio eadem cum quæsito: vt in exemplo, si fuerit quæsitum an delectatio musicæ sit bonum; quod enim accipi potest ad monstrationem istius quæsiti ex necessitate, aut est idem cum quæsito, aut aliud a quæsito. Amplius, si fuerit aliud a quæsito non effugit a tribus dispositionibus, vel vt propositio accepta in hoc sit indefinita, puta, quod voluptas est bonum; vel vt sit particularis, puta, quod aliqua voluptas bonum; vel vt sit vniuersalis; quemadmodum quod omnis voluptas bonum; si igitur accipiatur propositio indefinita vt quod voluptas est bonum, non confidimus hanc voluptatem veram esse de alijs voluptatibus a voluptate musica, ergo non comprehendet q̃situm, puta quod voluptas musica est bonum. Consimiliter si ipsam exposuerimus per signum particulare, & dixerimus aliqua voluptas bonum. Fortasse enim conclusio sua plerunq; erit alia a quæsito; quemadmodum si dicamus, aliqua voluptas bonum, & verificetur de voluptate scientiæ; & similiter indefinita concludet, quod voluptas scientiæ est bona, sed hoc non est quæsitũ.

C Si vero accipiatur idem, quod quæsitum, planum quod non erit syllogismus; ergo necesse est vt in syllogismo cõcludente contineatur minor extremitas sub medio, secundum quod continetur pars in toto, quousq; fuerit proportio vnius ad aliud, proportio partis ad totum; & hoc in actu in figura prima, & in potentia in figura secunda & tertia; & ex hoc manifestum etiam, quod oportet propositionem contentam sub propositione vniuersali esse affirmatiuam; quoniam si esset negatiua, non contineretur sub ipsa & non inueniretur in ipsa hæc proportio; & propterea dispositio dicti de omni comprehendens istam proportionem inuenitur in actu in prima figura, in potentia vero in secunda & in tertia. Iam itaq; declaratũ fuit ex hac expositione quod oportet in omni syllogismo esse aliquam propositionem vniuersalem & affirmatiuam; quodque conclusio vniuersalis monstratur quidem ex propositionibus vniuersalibus. Conclusio aũt particularis ostenditur ex duabus propositionibus, quarum altera est particularis, & hoc in figura prima ac secunda. Iam enim monstratur etiam ex binis vniuersalibus, & hoc in tertia figura; quod quum ita sit, conclusio vniuersalis non poterit monstrari, nisi ex binis vniuersalibus. Conclusiones vero particulares iam monstrantur secundum duas species simul, hoc est ex duabus vniuersalibus & ex vniuersali & particulari. Et palam etiam est, quod ambæ propositiones, aut vna ipsarum similis erit in qualitate ac modo suo cõclusioni, hoc

Ois syllogismus concludẽs constat ex altera affirmatiua, & altera vl'i.

In oĩ syllo cõcludente oportet minorẽ sub medio cõtineri vt partẽ sub toto; ĩ actu ĩ prima figura, in potentia in scda. & tertia.

Hoc totum vsq; ad tertiã partẽ huius cõmenti nõ legebat ĩ alia translatione.

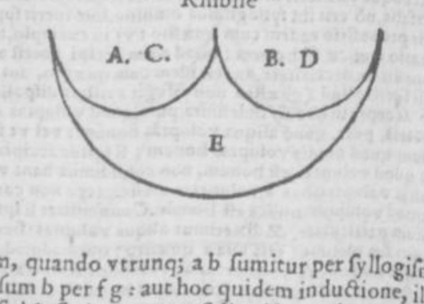
Ambę ꝓpões, vel vna saltẽ sĩl'is debet esse conclusioni, siue in qualitate & modo.

est, si fuerit conclusio necessaria, aut possibilis, aut absoluta, erunt ambę propo
nes, aut vna ipsarum scd̃m hũc modũ, & hoc in syllogismis concludentibus co
clusionem vnam, quæ est conclusio in eo, quod comprehenditur in dispositio
ne dicti de omni, & ex eo, quod diximus, planum est etiam, quando est syllogi
mus concludens: & quando non est syllogismus concludens, & concludent qu
est deficiens, & quando perfectus: quodq; quum fuerit syllogismus prædica
tiuus necesse est, vt termini in ipso ordinentur secundum vnam harum trium
viarum, quas disposuimus.

De numero terminorum syllogismi. *Cap. XXV.*

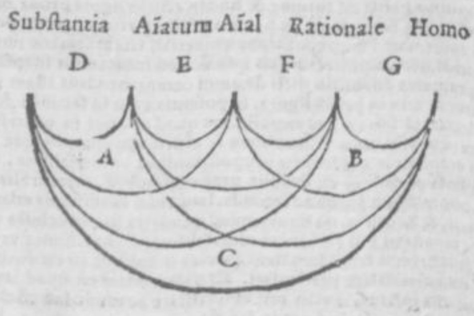
Oēm sylľm ex tribus tm̃ constare terminis, duabusq; ꝓpõnibus: ac quo pacto, dum adduntẽ termini propositiones crescant, ac conclusiones. Cõclusio eadẽ demõstrata per diuersos terminos in eadem figura.

Alam autem, & quod omnis demõstratio erit per tres terminos, & non per plures, nisi per alia & alia eadem conclusio fiat: vt e per a b, & per c d: aut per a b, & a c, & b c: plura enim media eorũdem nihil esse prohibet: hæc autem cum sint, non vnus, sed plures sunt syllogismi.

Aut rursum, quando vtrunq; a b sumitur per syllogismum, vt a per d e. & rursum b per f g: aut hoc quidem inductione, illud autem syllogismo: sed & si plures erunt syllogismi: plures enim conclusiones sunt: vt a b & c.

Conclusio ꝑ sylľm, & pro syllogismũ ostensa.

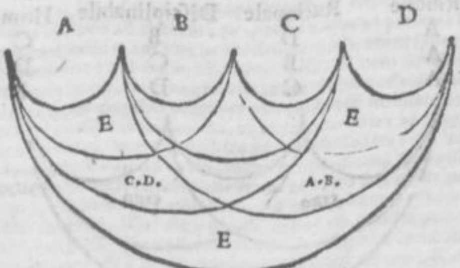
A Si igitur non plures, sed vnus (sic aũt contingit fieri per plura media eandem conclusionem: vt e quidem per a b c d) impossibile. Sit enim conclusio ex a b c d, ergo necesse est aliquid eorũ, aliud ad aliud sumptum esse: hoc quidem vt totum, illud verò vt pars: hoc enim ostẽsum est prius quod si est syllogismus, necesse est sic aliquos se habere terminorum. Habeat se ergo a sic ad b: est itaq; aliqua ex eis conclusio: aut ergo e, aut alterum eorum quæ sunt c d, aut alterum aliud quidem præter hæc. Et si e quidem ex a b tantũ, erit syllogismus: c d autẽ si quidem se habeant sic, vt sit hoc quidem vt totum, illud verò vt pars, erit aliquid ex illis: & aut e, aut aliquid eorũ quæ sunt a b, aut alterum aliud quidem præter hęc. Et si e quidem, aut eorum quæ sunt a b alterum: aut plures erunt syllogismi, aut (vt contingebat) idem per plures terminos concludi accidit: si autem aliud quidem præter hæc, plures erunt, & inconiuncti syllogismi adinuicem: si autem non sic se habeat c ad d vt faciat syllogismum, vane erunt sumpta, nisi in-

B; ductionis, aut celationis, aut alicuius alius talium gratia. Si autem ex a b nõ e, sed alia quædam fiat conclusio, ex c d autem, aut horum alterum, aut aliud præter hæc: & plures fiunt syllogismi, & nõ eius quod positum est: Ponebatur enim eius quod est e esse syllogismum. Si autem non fiat ex c d nulla conclusio, & vane sumpta esse ea accidit, & non eius quod est ex principio esse syllogismum. Quare manifestum, quod omnis demonstratio, & omnis syllogismus, erit per tres terminos solos.

Auxesis negationum.

Alexan. & Philopon. legunt hęc verba affirmatiue q̃ si ex c d.

C

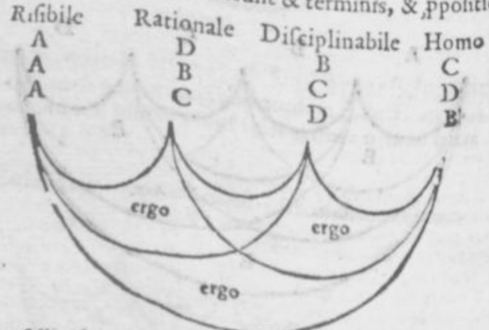

Ostenditur oẽm syl̃m constare ex tribus terminis.

Hoc autem manifesto: palam quoniam & ex duabus propositionibus, & non pluribus: nam tres termini, duæ sunt propositiones: nisi si assumatur aliquid (quemadmodum in prioribus dictum est) ad perfectionem syllogismorum. Manifestum igitur quando vt in oratione syllogistica non pares sunt propositiones, per quas fit conclusio principalis (quasdam enim superiorum conclusionum necessariũ

est esse propositiones) hæc oratio aut non syllogistica est, aut plura necessariis interrogauit ad positionem. Secundum igitur principales propositiones sumptis syllogismis, omnis syllogismus erit ex propositionibus quidem perfectis, ex terminis autem abundantibus: vno enim plures termini propositionibus: erunt autem & conclusiones dimidietas propositionum. Quando autem per * prosyllogismos concluditur, aut per plura media non continua, vt a b per c d, multitudo quidem terminorum similiter vno superabit propositiones: aut enim extrinsecus, aut medium ponetur intercidens terminus, vtrinque autem accidit vno minus esse interualla quàm terminos: propositiones autem æquales sunt interuallis. Non tamen hæ quidem semper perfectæ erunt, illi verò abundantes, sed permutatim: quia cū propositiones quidem sunt perfectæ, abundantes erunt termini: cum verò termini perfecti, abundantes erunt propositiones. simul enim termino addito, vna additur propositio, vndecunque addatur terminus. Quare quoniam hæ propositiones quidem perfectæ, illi verò abundantes erant, necesse est transmutare eadem, additione facta. Conclusiones autem, non etiam eundem habebunt ordinem neq; ad terminos, neq; ad propositiones: vno enim termino addito, conclusiones adiungentur vno pauciores præ existentibus terminis: ad solum enim vltimum non facit conclusionem, ad alios autem omnes. Vt si eis quæ sunt a b c adiacet d, statim & conclusiones duæ adiacent, quæ ad a & ad b: similiter autem & in aliis. Si autem ad mediū intercidat, eodem modo: ad vnū enim solum non faciet syllogismū: quare multo plures cōclusiones erunt & terminis, & ꝓpositionibus.

*Cum syllogismi cuiuspiam propositio, aut assumptio syllogismo colligit, is syllogismus prosyllogismus & præratiocinatio nuncupatur.

Mōstratio, quo pacto augeat propositionū, ac cōclōnū numerus auctis terminis & extrinsecus additis & interiectis.

Omnem syllogismum ex tribus tantum constare terminis, duabusq; propositionibus, & quo pacto propositiones, conclusionesq; crescant, additis terminis.

ET de cætero declaratum etiam similiter fuit, quod omnis conclusio erit per tres terminos, non pauciores, neque plures: nisi fuerit vna & eadem conclusio ostensa per plures syllogismos, quorum vnusquisque sufficit ad

A concludendam conclusionem, hoc est diuersam & eandem. Asseremus autem, quod hoc potest esse binis modis: quorum vnus est, vt exempli gratia, monstremus conclusionem per duas propositiones a b, & per duas propositiones c d, aut per duas propositiones a b tantum, & per duas propositiones c d tantũ. Modus vero secundus, vt sint ambæ propositiones concludentes conclusionẽ positam, conclusiones propositionum aliarum, aut ambæ, aut vna ipsarũ. Exemplum huius, vt si e conclusio concludatur per duas propositiones a b & propositio a concludatur per duas propositiones d e, & propositio b concludat per duas propositiones f g: vel vt propositio a concludatur per duas propositiones d e, & propositio b sit manifesta per inductionem, aut sit manifesta per se a principio rei. Secundum igitur modum priorem erunt syllogismi plures & conclusio vna: secundum vero modum istum erunt syllogismi plures & conclusiones plures; puta in exemplo hoc erunt tres, hoc est e conclusio vltima, & a & b, quæ sunt propositiones ad conclusionem e, & conclusiones respectu propositionum d e f g. Quod si non fuerint syllogismi plures ad conclusionẽ vnã, sed syllogismus vnus, non poterit esse conclusio vna ex pluribus terminis quã tribus: quoniam iam declaratum est, quod nõ erit syllogismus ex paucioribus propositionibus duabus: ponamus igitur quod conclusio vna sit ex syllogis-

B mo vno ex quatuor propositionibus & sex terminis: quemadmodum si ponamus exempli gratia, quod e conclusio est ex propositionibus a b, & propositionibus c d. Sed quoniam planum, si fuerit concessum syllogismum esse ex propositionibus a b quod erit proportio vnius ad alterum, proportio partis ad totum: & si fuerit proportio vnius ad alterum proportio partis ad totum, quod erit ex ipsis conclusio ex necessitate. Si igitur fuerit ex ipsis conclusio, ex necessitate erit vna ex tribus dispositionibus, vel vt sit ex ipsis e conclusio posita, vel vt sit conclusio vna ex propositionibus c d, aut vt sit aliud quippiã ab istis. Amplius, in omnibus istis tribus dispositionibus ad propositiones a b non effugit, quin propositiones c d ita se habeant, vt proportio vnius ad alteram sit proportio totius ad partem, aut non sit. Quod si conclusio ex ipsis de novo sequitur ex necessitate, hæc conclusio consimiliter non effugiet ab his tribus dispositionibus, vel vt sit conclusio vna ex propositionibus a b, vel vt sit conclusio aliud ab istis, vel vt sit conclusio sequens ex propositionibus a b, conclusio e quæsita. Quod si ex c d propositionibus erit conclusio aliqua, erit proportio vnius ex ipsis ad alteram, proportio totius ad partem: si ergo conclusio ista erit conclusio e, aut vna propositionum a b, erunt syllogismi plures super conclusione vna: quod non est impossibile. Si vero conclusio propositionum c d non erit conclusio e, neque vna etiam ex propositionibus a b, erunt

C syllogismi plures super quæsitis pluribus non coniuncti sibiinuicem. Quod si propositiones c d non ita se habuerint, vt proportio vnius ad alteram sit proportio totius ad partem, non erit vtilitas ad conclusionem: nisi acceptæ fuerint per modum inductionis ad verificandas propositiones syllogismi, aut ad occultandam celandamque conclusionem, aut ad aliud tale ex iis, propter quæ accipiuntur propositiones non necessariæ ad conclusionem, secundum quod declaratum fuit in octauo libri dialectices; & hoc est, quod sequitur, quum posuerimus, quod conclusio propositionum a b est e. Quod si conclusio propositionum a b fuerit aliud ab e, & aliud ab altera propositionum c d, non effugiet etiam consimiliter, quin couclusio propositionum c d, aut sit conclusio e, aut vna propositionum a b, aut aliud ab istis: vel vt c d sint propositiones nõ concludentes omnino. Si vero extiterit conclusio a b aliud ab e, & aliud ab altera propositionum c d, non erit syllogismus super quæsito: & si fuerit etiã conclusio propositionum c d aliud ab e, & aliud a propositionibus a b, non erit syllogismus super quæsito vno tanquam super quæsito, sed erunt syllogismi plures super quæsitis pluribus; sinautem fuerit conclusio propositionnm c d vna ex propositionibus a b, erunt etiam consimiliter syllogismi plures super quæsito vno, nisi aliud extiterit a quæsito. Quod si c d propositiones sint non concludentes, non conferens aliquid conclusioni propositionum a b, cum hoc &,

Nota duos modos ad concludẽdã conclusionẽ vnam.

Si ad cõclusionẽ vnam syllogismus vnus est, nõ cõstabit nisi ex tribus terminis. nota totum.

Si ꝓpõnes non se hẽant in ꝓportione partis ad totũ, nõ erũt ad conclusionẽ vtiles: sed erũt sumptæ gratia inductionis, aut celationis. vt in 8. Top. dr̃ in principio.

quod conclusio propositionum a b est aliud a quæsito. Si vero fuerit conclusio propositionum a b vna ex propositionibus c d, non effugiunt similiter etiam propositiones c d ab his tribus dispositionibus, vel vt concludant e, vel vt cōcludant alteram propositionum a b, vel vt concludant aliud ab his: si igitur cōcluserint e, erunt syllogismi plures super quæsito vno: sed iam declaratū fuit, quod hoc non est impossibile: quod si fuerit conclusio sua vna ex propositionibus a b, erit monstratio circularis & non erit ibi syllogismus super quæsito. Quod si fuerit conclusio sua, conclusio ex propositionibus c d alia ab e, & alia ab altera propositionum a b, erunt consimiliter syllogismi plures super quæsito vno, nisi fuerit aliud a quæsito. Sin autem propositiones c d nihil concludūt pœnitus, non erit ipsis vtilitas ad conclusionem, & erunt cassæ, & erit ibi syllogismus vnus, sed super alio a quæsito. Iam igitur declaratum fuit, quod omnino fieri non potest, vt imaginemur quæsitum vnum monstrari per syllogismum vnum compositum ex pluribus propositionibus quam duabus: & ex hoc etiam manifestum est, quod non potest quæsitum vnum monstrari per syllogismum vnum compositum ex pluribus terminis quam tribus: & hoc est, quod intendebamus ostendere. Postea igitur quam monstratum fuit quod omnis syllogismus simplex non erit ex pluribus terminis quam tribus, & tres termini erunt duæ propositiones tantum: ergo syllogismus omnis nō erit ex pluribus propositionibus, quam duabus, & terminis tribus, & planum etiam quod non erit ex paucioribus: igitur syllogismus omnis non erit ex pluribus terminis quam tribus, neque ex paucioribus. Quod quum fuerit planum, manifestum etiam erit quod omnis syllogismus simplex, aut compositus ex syllogismis simplicibus perfectis, in quo non deficiat propositio ex propositionibus necessarijs ad conclusionem vltimam, componitur ex propositionibus paribus, & terminis imparibus: quoniam termini superant propositiones vno: quodq; qualiscunque syllogismus fuerit secundum hanc dispositionem, & non habuerit propositiones suas pares, quod inquam non concludit, nisi in ipso accepta fuerit propositio non necessaria ad conclusionem, aut derelicta fuerit aliqua ex propositionibus necessarijs: & proprium est hoc syllogismi, vt sint in ipso conclusiones dimidium propositionum: quoniam ex omnibus duabus propositionibus est conclusio. Syllogismus vero compositus secundum istam dispositionem vocatur coniunctus, in quo videlicet coaptantur, veluti diximus, omnes propositiones necessariæ ad conclusionem quæsiti, & repetuntur propositiones mediæ bis, semel ex eo quo sunt conclusiones, & semel ex eo quo sunt propositiones: & intelligo per propositiones medias propositiones, quæ sunt inter quæsitum primum & propositiones primas, ex quibus componuntur syllogismi simplices, ad quos resoluitur syllogismus cōpositus: ipsi autem sunt per se noti, quemadmodum si monstratum fuerit quod a est in b per propositiones c d, & monstretur vtraque istarum duarum propositionum per duas propositiones: puta, si monstretur propositio c per propositiones e g, & propositio d per propositiones e b, & sint propositiones e g e b, quatuor per se manifestæ, & sint omnes propositiones istius syllogismi præter quatuor aliquādo conclusiones, & aliquando propositiones, hoc est conclusiones respectu superiorum, & propositiones respectu inferiorum. Verum syllogismus consecutiuus, qui vocatur partitiuus, hoc est, in quo ponuntur, aut omnes propositiones tantum sine conclusionibus consequentibus ex ipsis, aut pars propositionum secundum modum, quo non dicuntur omnes propositiones, proprium habet, vt semper termini vno superent propositiones: non autem erunt propositiones semper pares & termini impares, quemadmodum erant in syllogismo composito coniuncto, sed proprium huius consimiliter erit, quum fuerint propositiones pares, vt sint termini impares, & quum fuerint propositiones impares, vt sint termini pares: quoniam hoc est proprium numerorum, quorum vnus addit super alium, quod si fuerint propositiones impares & termini pares, & additus fuerit terminus vnus, conuertetur dispositio, & erunt propositiones pares & termini impares. Quoniam

Ex quo syllogismus oīs constat ex tribus terminis, cōstabit ex ꝓpōnibus duab' necessario.

Oīs syll's simplex vel cōpositus, ī q̄ non deest nec supfluit propō, habet ꝓpōnes pares & terminos impares, et cōcl'ones dimidiū ꝓpositionū.

Nota q̄s sit syllogismus compositus.

Nota q̄s sit syll's cōsecutiuus, q partitiuus dr.

A igitur hoc consequitur syllogismum, vt ex propositionibus suis aliquæ aliquibus coaptentur, & non sit distinctio conclusionum inter ipsas, de quibus mentionem facimus in syllogismo coniuncto, sed negligantur: sequitur ergo vt innouetur conclusio in ipso simul cum omnibus tribus terminis ex illis conclusionibus, quarum aliqua est opus ad conclusionem quæsiti, & aliqua nō est opus, & hæ sunt conclusiones, quæ vocantur superfluæ. Quod quum ita fuerit, erunt conclusiones innouatæ in hoc syllogismo multo plures & terminis & propositionibus, hoc est, quoniam si extiterint termini plures quatuor, & addatur terminus vnus, addentur etiam conclusiones pauciores terminis præcedentibus termino vno: quoniam non complicabitur cōclusio ex termino addito & consequente, sed ex ipso complicabitur & termino tertio. Amplius ex ipso & ex termino quarto, & consimiliter vsque ad vltimum terminorum, qui fuerit terminus additus ad extremitatem inferiorem: qui videlicet subiiciatur prædicato vltimo, aut in extremitate superiore, qui prædicetur de prædicato primo. Vel vt addatur similiter etiam in medio: & hoc, quoniam quum fuerit additus in medio, faciet itidem conclusiones cum terminis superioribus & cum inferioribus præter duos terminos consequentes, quorum alter superior, & alter inferior.

Nota hic de multiplicatione cōclusionum.

B Exemplum huius: quoniam si nobis subiiciantur termini quatuor a b c d, erunt ex terminis istis tres conclusiones, conclusio ad terminos a b c, & conclusio ad terminos a c d, & conclusio ad terminos b c d. Quod si addatur supra ipsos terminus vnus, vt exempli gratia e, innouantur tres conclusiones, conclusio ad terminos e d c, & conclusio ad terminos e c b, & conclusio ad terminos e b a. Erunt igitur conclusiones innouatæ a termino addito pauciores terminis, cum quibus complicatur terminus additus, vno. Secundum igitur considerationes istas fieri potest, vt consistamus super cognitione duarum specierum syllogismi compositi, coniunctiui & partitiui: quoniam si non complicabuntur ipsis proprietates istæ, & propositiones non sint additæ ad hanc intentionem, vt sint additæ propositiones, quibus non est opus ad quæsitum. Planum quod oratio non erit syllogismus compositus omnino non coniunctiuus neque diuisiuus: in quocunque igitur inuenientur proprietates coniunctionis, erit coniunctiuus: & in quocunque inuenientur proprietates diuisionis, erit diuisiuus.

Exemplum multiplicationis.

De problematis, hoc est propositis in vnaquaque figura facile, & difficile construendis & destruendis. Cap. XXVI.

C QVONIAM autem habemus ex quibus syllogismi, & quale in vnaquaque figura, & quot modis monstratur: manifestum nobis est, & quæ propositio facile, & quæ difficile argumentabilis est. Nam quæ in pluribus figuris, & per plures casus concluditur, facilius, quæ autem in paucis, & per pauciores, difficilius argumentabilis. Ergo affirmatiua quidem vniuersalis per primam tantum figuram monstratur, & per hanc * simpliciter. Priuatiua vero & per primam, & per mediam: per primam quidem simpliciter, per mediam autem dupliciter. Particularis autem affirmatiua per primam, & per postremam: simpliciter quidem per primam, tripliciter autem per postremam. Priuatiua verò particularis in omnibus figuris monstratur: verum in prima quidem semel, in media autem, &

Simpliciter, hoc est vnice, qđ Græce dicitur μοναχῶς

postrema, in illa quidem dupliciter, in hac verò tripliciter. Manifestum ergo quoniam vniuersalem affirmatiuam construere quidem difficillimum, destruere autem facillimum: omnino autem est interimenti quidem vniuersalia, quàm particularia facilius. Etenim si nulli, & si alicui non insit, interemptum est. horum autem alicui quidem non, in omnibus figuris monstratur: nulli autem in duabus. Eodem autem modo & in priuatiuis: etenim si omni, & si alicui, interemptum est quod ex principio. Hoc autem fit in duabus figuris. In particularibus autem simpliciter, aut omni, aut nulli ostendentem inesse. Construenti autem, facilius est particularia: nam in pluribus figuris, & per plures modos. Omnino autem non oportet latere, quoniam destruere quidem per se inuicem est, & vniuersalia per particularia, & hæc per vniuersalia: construere autē non est per particularia, vniuersalia: per illa verò, hæc est. Nam si omni, & alicui. Simul autem manifestum, quoniā destruere quàm construere facilius. Quomodo ergo fit omnis syllogismus, & per quot terminos, & propositiones, & quomodo habentes se adinuicem: amplius autem quæ propositio in vnaquaq; figura, & quæ in pluribus, quæ in paucioribus monstratur, palam ex his, quæ dicta sunt.

D

E

Quæ problemata per vnam, & quæ per plures figuras concludantur: & quæ facile, quæue difficulter concludi possint.

SED quoniam species conclusionum, quæ sunt ex syllogismis, sunt apud nos notæ, & in quot figuris sit vna, & eadem conclusio, & in quot specie bus sit istius figuræ: Planum nobis erit in hoc, qualis species conclusionum ac quæsitorum ita se habuerit, vt cum difficultate super ipsa syllogismus inueniri possit: & qualis syllogismorum species ita etiam se habeat, vt facile sit per ipsa inueniatur syllogismus: quoniam manifestum, ꝙ species, quæ monstratur per syllogismos plurium figurarum & plurium specierum, q̄ꝫ figuræ vnius & eiusdem, ꝙ inquam est facilior ea, quæ ostenditur per syllogismos pauciores figurarum & pauciorum specierum. Monstratum est itaq;, ꝙ vniuersalis affirmatiua non ostenditur nisi in prima figura, & hoc in vna specie ipsius: & declaratum est etiam, ꝙ vniuersalis negatiua monstratur in duabus figuris prima & secunda: in prima in vna tantum specie, in secunda in binis speciebus. De affirmatiua etiam particulari consimiliter monstratum fuit, quod concluditur in figura prima in specie vna ipsius, & in tertia in tribus speciebus. Et consimiliter quoque monstratum fuit, quod particularis negatiua concluditur in omnibus figuris: in prima in specie vna, in secūda in binis speciebus, & in tertia in tribus speciebus. Quod quum ita fuerit, vt exposuimus. Planum quod difficillima ad construendum est vniuersalis affirmatiua, quum per vnicam viam construatur: ad destruendum vero est omnium facillima, quum destruatur per constructionem particularis negatiuæ: particularis autem negatiua constructu facillima omnium, quum in pluribus ex ipsis construitur: amplius, quia cōstruit per vniuersalem negatiuam: & omnino vniuersalis destructu facilior quā constructu: quoniam destruitur per constructionem sui contradictorij, quod est particulare, & per constructionem sui contrarij, quod est vniuersale. Vniuersalis autem negatiua construitur in duabus figuris, & destruitur etiam in duabus figuris: nisi quod destructio ipsius facilior est constructione eiusdem: & hoc, q̄m destruitur per constructionem particularis affirmatiuæ & vniuersalis affirma-

F

Difficilima ad cōstruendū vl'is affirmatiua, ad destruendū facillima.
Particularis negatiua ad cōstruendū facillima, ad destruendū difficillima.

A tiuæ, quæ construitur per modum vnum, & est conclusio per se. Particularia vero quęsita constructu facilio ra sunt quam destructu: & hoc, quoniam cõstruũtur ex vno modo per se, & monstranť in pluribus figuris ac speciebus pluribus: & ex modo constructionis ipsius vniuersalis quod continet ea, destruuntur autem per modum vniuersalis sui contradictorij tantum: & propterea inrer ipsa difficultas est in destruendo negatiuum particulare, quoniam ipsum vtique destruitur per vniuersale affirmatiuum, quod ex ipsis constructu difficillimũ est. Et oĩno constructio affirmatiui difficilior est cõstructione negatiui, & hoc, quoniam particulare negatiuum monstratur per plures vias, quã sint hæ, per quas ostenditur particulare affirmatiuum. Consimiliter vniuersale negatiuum monstratur per plures vias quam sint hæ, per quas monstratur vniuersale affirmatiuum. Quum ergo constructio affirmationis sit destructio inuentionis, propter hunc modum iam vere possumus dicere, quod destructio est facilior constructione. Quod si accipiamus vniuersale particulareq; construenda ac destruẽda, erit destructio vniuersalis leuior constructione eiusdem, particularis autem econuerso. Sed iam declaratnm est ex eo, quod diximus, qualis erit ordo terminorum in syllogismis, & ex quot terminis & ex quot propositionibus constabit, & quõ oporteat proportionẽ propositionũ inuicem se habere, & quale quæsitum in quali monstretur figura, & quod ostendatur in figuris paucioribus, & quot B in figuris pluribus. Iam itaque cõpleta est pars primi istius tractatus.

Oĩno cõstructio affirmatiui est difficilior cõstructione negatiui.

De abundantia propositionum. Inuentio neque medii syllogistici.

CAPVT XXVII.

QVOMODO autem idonei erimus semper syllogizare ad propositum, & per quam viam sumemus circa vnumquodque principia, nunc dicendum. Nõ enim solum fortasse oportet generationem considerare syllogismorum, sed & potestatem habere faciendi. Omniũ igitur quæ sunt, hæc quidem sunt talia, vt de nullo alio prædicentur vere vniuersaliter: vt Cleon, & Callias, & quod singulare, & sensibile: de his autem alia: nam & homo, & animal vterque horum est. Illa vero & ipsa quidem de aliis prædicãtur, de illis autem alia prius nõ prædiC cantur: alia autem & ipsa de aliis, & de his alia, vt homo de Callia, & de homine animal. Quoniam ergo quędam eorum quæ sunt, de nullo nata sunt dici, palam: nam sensibilium pene vnumquodque est huiusmodi, vt de nullo prædicetur, nisi vt secũdum accidens: dicimus enim quandoque album illud Socratem esse, & hoc veniens Calliã. Quoniam autem in sursum pergentibus statur quãdoque, rursum dicemus: nunc autem sit hoc positum: de iis ergo prædicatum aliquod non est demonstrare, nisi secundum opinionem: sed hæc de aliis, neque singularia de aliis, sed alia de ipsis. Quæ autem in medio sunt, manifestum quoniam vtrunque cõtingit: nam & hæc de aliis, & alia de his dicuntur: & pene rationes, & considerationes sunt maxime de his. Oportet ergo propositiones circa vnumquodque horum sic sumere supponentem, ipsum primum & definitiones, & quæcunque propria sunt rei: deinde post hoc quæcunque sequũtur rem. Et rursum quæ res sequitur, & quæcũque non contingunt ipsi inesse: quibus aũt

ipsa non contingit, non sumendum, eo quod conuertitur priuatiua. Diuidendum autem est & eorum quæ sequuntur, quæcunque in eo qđ quid est, & quæcūq; vt propria, & quęcunq; vt accidentia dicant: & horū quæ secđm opinionē; & quæ secđm veritatem. Quanto .n. plurium talium abundauerit quis, citius inueniet cōclusionem: quanto autem veriorum, magis demonstrabit. Oportet autem eligere non quæ sequuntur aliquam, sed quæcunque totam rem sequuntur: vt nō quod aliquē hominem, sed quod omnem hominem sequitur: per vniuersales enim propositiones fit syllogismus. Cum autem est indefinitum, incertum, si vniuersalis est propositio: cum vero definitū, manifestum. Similiter aūt eligendum & quæ ipsum sequitur totum, propter dictam causam. Ipsum autem quod sequitur, non est sumendum totum sequi: dico vt hominem omne animal: aut musicā, omnē disciplinam, sed simpliciter solum sequi, quemadmodum & prætendimus: etenim inutile alterum, & impossibile: vt omnem hominem esse omne animal, vel iustitiam, omne bonū, sed cui consequens est, in illo omni esse dicitur. Quando autem ab aliquo continetur subiectum, cuius cōsequentia oportet sumere, quæ vniuersale quidem sequuntur, vel non sequuntur, nō eligēdum in his: sumpta enim sunt in illis: quæcunque enim animal, & hominem sequuntur, & quæcunque non animali insunt, similiter. Quæ autem in vnoquoque sunt propria, sumendum: sunt enim quædam speciei propria præter genus: necesse est enim diuersis speciebus propria quædam inesse. Neq; autem vniuersale eligendum iis quæ sequitur quod continetur: vt animal iis quæ sequitur homo, necesse est enim si hominem sequitur animal, & hęc omnia sequi, conuentiora autē hæc hominis electioni. Sumendū autem & quæ plerunque sequitur ea quæ consequuntur: nā & ꝓblematibus q̄ plerunq;, & syllogismus ex ꝓpositionibus, quę plerūq; aut oibus, aut aliqbus. sunt c enim est vniuscu usq; cōclusio, principiis. Amplius, q̄ omnibus sequētia sunt, non eligendū, nō erit syllogismus ex ipsis, ob quā aūt causam, in sequētibꝰ erit manifestū.

PARS SECVNDA.

De inuentione medij syllogistici.

Nota duos ordines inueniēdi syllogismū ad q̄situm quorū vnus est ad materiā, alter ad formam.

DIXIT, Sed iam est opus, vt sciamus quomodo cadit syllogismus super omni quæsito, cuius cognitionem intendimus, & per qualem viam accipiuntur propositiones cuiuscunque syllogismi: non enim solum nobis est opus, vt cognoscamus quid syllogismus, sed etiā vt sciamus ordines, per quos accidit, vt faciamus syllogismum: hoc autem perficitur ex cognitione duarum specierum ordinum: quarum vna est, vt sciamus ordines, in quibus accidit syllogismus: secunda vero, vt sciamus ordines, in quibus sunt exitus propositionū syllogismi. Dicamus igitur, ꝙ entium aliqua de nullo pœnitus prędicantur, nisi per accidens, & per viam non naturalem: de ipsis vero reliqua prædicantur, puta, indiuidua substantialia sensibilia, vt Zijad, dicimus enim quod Zijad est homo & animal, quodque reliqua de ipso prædicanť: ipsum vero non dr̄ de reliquis, nisi per accidēs, veluti quū dicimus, quod hoc albū est Zijad. Alia vero sunt, de quibus aliqua prædicantur, quęq; & ipsa de aliquo dūr, quemad-

A modū prædicatio specierū de indiuiduis,& generū de speciebus, puta, in exēplo, prædicatio animalis de homine,& ṗdicatio hominis de Zijad & Amar, quod binæ istæ species inueniantur, manifestum per se. Tertia vero species est eorū, quæ prædicantur de aliquo,& nihil omnino de ipsis prædicatur, & hoc secundū viā naturalē. Amplius, species ista prædicationis monstratur in libro demonstrationis, quoniā ibi ostēditur, ꝙ prędicata omnino deueniunt ad prędicatū vltimū, de quo penitus non dicitur prædicatum. Quod, quū fuerit positū, & planum etiam extiterit, ꝙ maxima pars inuestigationum & quæstionū est de rebus medijs inter ambas istas extremitates, hoc est, quæ prędicantur de aliquo,& aliquid de ipsis prædicatur. Planū ꝙ omne quæsitū inuentū in hoc genere, in quo sit & prædicatum & subiectū. ꝙ omne, inquā, quæsitum tale ita se habeat, vt & ipsum de alio dicatur,& aliud de ipso prædicetur. Quod, quum etiam fuerit positū, consimiliter sequitur vt via, per quam omnino assequimur dispositiones propositionū cuiuscunq; quæsiti, contineatur sub hoc genere entiū, hoc est sit sub medijs, posteaq̄ a principio distinctū fuerit quæsitū in duos terminos, prædicatū, videlicet & subiectū, q̄m quæsitū omne distinguit̄ in istos duos terminos. Pręterea, inspiciemus ea oīa, quæ inueniuntur in vnoquoque istorū terminorū, hoc est ea, quæ sequūtur subiectū quæsiti, quæque sequuntur

B prædicatū eiusdē: puta, definitiones, genera, differētias, propria & accidētia cōsequentia rem;& ad hæc ea, in quibus inuenitur vnusquisq; terminorū quæsiti, hoc est ea, ex quibus sequitur subiectū quæsiti,& ex quibus sequitur prædicatū eiusdē,& ea ēt consimiliter, quæ negantur ab vtroque terminorū duorum istorū, q̄m iam monstratū fuit ꝙ negationes cōuertuntur. Oportet aūt vt discernamus, qualia ex istis prædicatis sunt definitiones vnius duorū terminorū, aut vtorūque,& qualia gn̄a,& qualia propria,& qualia accidētia cōsequentia. Et consimiliter opus ēt est vt discernamus, quale ex istis est definitio in veritate, aut genus, aut proprium, aut accidēs,& quale ex istis est definitio secundū opinionē celebratā, aut genus, aut propriū, aut accidēs, secūdum ꝙ facit dialecticus in quacūq. arte: q̄m quod erit scd̄m veritatē, fiet in arte demonstrationis, qđ aūt erit scd̄m opinionē celebratā, fiet in arte dialecticę, & omnino quanto copiosiores erimus specierū propositionū, tanto citius inueniemus quæsitum. Cæterū ex cōsequentibus oportet vt accipiant̄ vniuersaliter cōsequētia vtrūque terminorū, hoc est prædicata de vtroq; ipsorū: non autē cōsequētia appropriata, quæ sunt particularia, hoc est, quæ prædicantur de aliquo ipsorum, puta, in exēplo, si fuerit quęsitū, an homo ita sit, non debemus eligere, quod sequitur aliquē hominē, sed quod sequitur omnē, q̄m non est syllogismus, nisi ex propositionibus vniuersalibus, quemadmodū declaratum fuit. Cōsimiliter nō est opus,

C vt accipiamus propositiones indefinitas, quarū potētia est potentia particularis, secundum ꝙ declaratum fuit, neq; planū ex dispositione ipsarū, an sint particulares, an vero vniuersales. Eodē pacto oportet, vt eligamus ea, quę consequitur vterque duorum terminorum, vniuersalia, puta in exēplo, quod secundū totum sequatur homo, nō autem quod secundum partem. Oportet vt sepimentum semper coapteur subiecto propositionis acceptæ, non autem prędicato, quoniam, si coniungetur prędicato, erit aut impossibilis, aut inutilis ad syllogismum, secundū ꝙ declaratū fuit in libro pręcedente. Quum vero fuerit vnus duorum terminorum quęsiti, cuius quęris accipere consequens comprehendēs, non refert hoc in loco, siue quæsieris consequens suum per se, aut cōsequēs huius vniuersalis cōprehendentis ipsum, puta in exemplo, si quęramus, verbi gratia, consequentia hominem,& nouerimus, ꝙ animal continet hominem, nō refert hoc in loco, siue accipiamus aliquod consequens ex consequentibus hominē, aut aliquod consequens, ex consequentibus animal: quoniā omne id, qđ consequitur cōprehendēs hominē, iam & hominem consequitur. Amplius, si quæramus aliquid, quod sequatur vnum duorum terminorum, & fuerit terminus, cuius consequentia quęrimus, continens aliquod subiectorum suorum, nō est opus, vt simus soliciti ad verificandū, ꝙ consequens istum terminū, sequitur ēt subiectū suū, q̄m planū est, ꝙ omne consequens aliquid, cōsequit̄ etiam com-

Maxima ṗs quęsitorū ē ṗdicatis medijs inter extremitates. i. gn̄a generalissima, & indiuidua.

Via ēt ad ꝓpositiōes cōsequēdas sumit̄ ex ṗdicatis medijs

Quę sint inspiciēda ex parte subiecti & ṗdicati in q̄sito.

Sepimentū, hoc ē determinatio, est addenda subiecto, non prędicato.

Quū quęrimꝰ aliqd cōsequens, non refert, siue accipiamus ꝓpinquū siue remotius nam qđ vniuersalius est, cōprehendit ēt minus vniuersale.

Si terminus, cuius conſequens quęrimus, aliquid cōtinet, non oportet, vt ꝗramus an illud conſequens de illo contento prędicet: illud.n. eſt manifeſtū quod ſi prædicat de continente, de contēto etiā prædicabitur.

prehenſum in ipſo. Sed eſt opus, vt verificemus, ꝙ terminus, cuius conſequēs accipitur, comprehenditur in hoc ſubiecto: puta in exemplo, ſi animal ſequitur hominē, & continet ipſum, ſequitur etiam omne id, quod continetur ab ipſo homine. Atqui opus eſt, vt verificemus, ꝙ in hoc continetur, aut non continetur homo. Et eſt etiam opus, vt eligamus ex iſtis conſequentiis proportionatis quæſito: ſi enim extiterit quæſitum poſsibile vt multum, accipiamus conſequentia poſsibilia vt multum: quoniam ſyllogiſmus quæſitorum poſsibilium vt multum erit ex propoſitionibus, quæ ſunt vt multum: quemadmodū ſyllogiſmus quæſitorum exiſtentium in materia neceſſaria erit ex propoſitionibus neceſſarijs. Hi autē ſunt duo ordines, per quos quærimus copiam propoſitionis, & omnis ſyllogiſmi, cuius conſtructionem intendimus. D

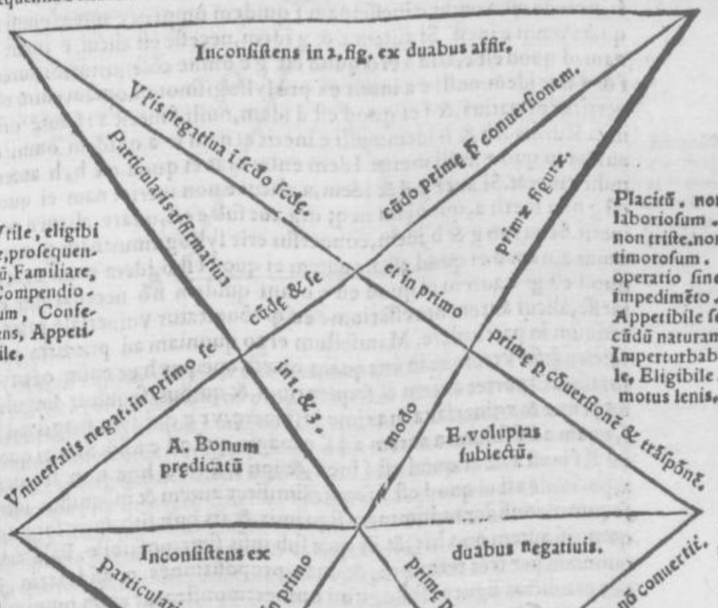
Medii ſyllogiſmorum inueniendi regulæ. *Cap.* XXVIII.

CONSTRVERE ergo volētibus aliquid de aliquo toto, eius quidē quod conſtruitur inſpiciēdum ad ſubiecta de quibus ipſum dicitur: de quo autem oportet prędicari, quæcunque hoc ſequuntur. Si enim aliquod horum ſit idem, alterum alteri neceſſe eſt ineſſe. Si autem non quod omni, ſed quoniam alicui, quæ ſequitur vtrunque: ſi enim aliquod horum idem fuerit, neceſſe eſt alicui ineſſe. Quādo autem nulli oporteat ineſſe, cui quidem oportet non ineſſe, ad ſequentia ſubiecti: quod autem oportet non ineſſe, inſpiciendum ad ea quæ non cōtingunt illi adeſſe. Aut conuerſim cui quidem oportet non ineſſe, ad ea quæ non contingunt eidem adeſſe: quod vero non ineſſe, inſpiciendum ad ſequentia. Nam ſi hæc ſint eadem vtrorumque, nulli cōtingit alteri alterum ineſſe: fit enim quandoque quidem in prima figura ſyllogiſmus, quandoque autem in media. Si autem alicui non ineſſe, cui quidem oportet non ineſſe, quæ conſequitur: quod vero nō ineſſe, quæ non poſsibile eſt illi ineſſe. Si enim aliquid horum ſit idē, neceſſe eſt alicui non ineſſe. Magis autem fortaſſe erit ſic, vnumquodque eorum, quæ dicta ſunt, manifeſtum. Sint enim ſequētia quidem a, in quibus b: quæ autem ipſum ſequitur, in quibus c: quæ autem non contingunt ei ineſſe, in quibus d: rurſum autem ipſi e quę quidem inſunt, in quibus f, quę autem ipſum ſequitur, in quibus g: quæ autē non contingunt eidem ineſſe, in quibus h. E F

Figura methodi pro medio in ſingulis coniugationibus & vtilibus, & inutilibus inueniendo ex antiquis excerpta.

Consequentia voluptatē. F

Consequentia bonum. B

Vtile, eligibile, prosequendū, Familiare, Compendiosum, Conferens, Appetibile.

Placitū, non laboriosum. non triste, non timorosum. operatio sine impedimēto. Appetibile secūdū naturam Imperturbabile, Eligibile. motus lenis.

H Repugnātia voluptati.

D Repugnantia bono.

Fugiendū, nocens. malum. nō cōferēs, dispendiosum. Alienū, Damnosū. Inutile, Imperfectum, turpe.

Ægritudo. Labor. Tristitia. Timor. Indigentia. Quod præter naturam.

G

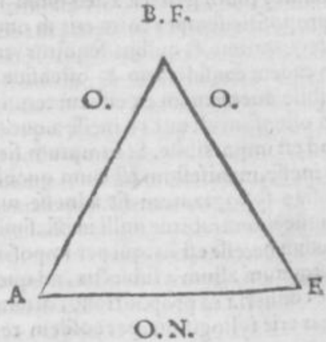
C

Antecedentia bonū. Felicitas. Bona habitudo, Sanitas, Virtutes, Quod scd̄m naturā, Perfectū, cuius grā, operatio scd̄m virtutem.

Antecedentia voluptatem. Sanitas, abundātia, Bona gloria, Bona propagatio, operatio secundum virtutem, tranquillitas.

Si ergo eidem aliquid eorum quæ sunt c, alicui eorum quæ sunt f, necesse est a omni e inesse: nam f quidem omni e, c autem omni a, quare omni e inest. Si autem c & g idem, necesse est alicui e inesse a: nam id quod est c, a: id vero quod est g e omne cōsequitur. Si autem f & d sint idem: nulli e a inerit ex prosyllogismo: quoniam enim cōuertitur priuatiua, & f ei quod est d idem, nulli f inerit a: f autē omni e. Rursus si b & h idem: nulli e inerit a: nam b a quidem omni: ei autem in quo e nulli inerit: Idem enim erat ei quod est h, h autem nulli e inerat. Si autē g d & idem, a alicui e non inerit: nam ei quod est g non inerit a, quoniam neq; d: g aūt sub e est, quare alicui e non inerit. Si autem g & b idem, conuersus erit syllogismus: nam g inerit omni a, nam b ei quod est a: e autem ei quod est b, idem enim erat ei quod est g: a autem ei quod est e omni quidem nō necessarium est inesse, alicui autem necessarium: eo q̄ cōuertatur vniuersale prædicatiuum in particulare. Manifestum ergo quoniam ad prædicta perspiciendum vtrinque in vnaquaq; quæstione: per hæc enim oēs syllogismi. Oportet autem & sequentium, & quibus sequitur singulū, ad prima & vniuersalia maxime inspicere. vt e quidem magis ad K f, quam ad f solum: a autem ad K c magis, quā ad c solū. Si .n. ei quod est K f inest a, & ei quod est f inest, & ipsi e: si vero hoc non sequitur a, possibile est id quod est f sequi. Similiter autem & in quibus idem sequitur, considerandum: nam si primis, & iis quæ sub ipsis sunt, sequitur: si autem non his, & iis quæ sub ipsis sunt, possibile. Palā autē quoniam per tres terminos, & duas propositiones consideratio, & per prædictas figuras syllogismi omnes: monstratur enim omni quidem e inesse a, quando eorum, quæ sunt c f, idem quiddam sumitur: hoc autem erit medium, extremitates autem a & e: fit enim prima figura. Alicui autem, quando c & g sumitur idem: hoc autem postrema figura, medium enim fit g. Nulli vero, quando d & f idem: sic aūt & prima figura, & media: prima quidem, quoniam nulli f inest a: si quidem conuertitur priuatiua: f autem, omni e. Media aūt quoniam d a quidē nulli: e autem omni inest. Alicui autem nō inesse, quādo d & g idē fuerit: hæc autē postrema figura: nam a quidem nulli g inerit, e vero omni g. Manifestum igitur est quoniam per prædictas figuras omnes syllogismi. Et quoniā nō eligendum quæcūque omnibus sequūtur, eo q̄ nullus fiat syllogismus ex ipsis: nam construere quidem non omnino erat ex sequentibus: priuare autem non contingit per ea, quæ omnibus sequuntur: oportet enim huic quidem inesse, illi vero nō inesse. Manifestū autem quoniam & aliæ considerationes, quæ secūdum electiones, inutiles ad faciendum syllogismum. Vt si sequentia vtrunque eadem sint, aut quæ sequitur a, & quæ non contingit e inesse: aut rursum quæcunque non possibile est vtrique inesse. non enim fit syllogismus per hæc. Nam si sequentia sint eadem, vt b & f, media fit figura, prędicatiuas habēs vtrasq; propositiones.

A

Inconsistẽs ex duabus affirmatiuis in secūda figura, qa cōcludit contraria.

B

Si autẽ ea, quæ sequitur a,& quæ non contingit e,vt c & h, prima
erit figura priuatiuã habens propositionem ad minorẽ extremitatẽ.
Si aũt quecunque non contingũt vtriq; vt d & h, priuatiuæ vtreq;
propositiones erũt,vel in prima figura,vel in media. sic aũt nullo mo
do erit syllogismus. Palam autẽ & quæ eadẽ, sumendum secundũ cõ
sideratione,& non quę diuersa, vel cõtraria: primũ quidẽ quoniam
medii gratia,inspectio:medium autem non diuersum,sed idem opor
tet sumere. Deinde & in quibus accidit fieri syllogismum, ꝙ suman-
tur contraria,aut non contingentia eidem inesse, in prædictos om
nia reducuntur modos. Vt si b & f sint contraria,aut non contingãt
eidem inesse:erit enim his sumptis syllogismus, quoniã nulli e inest
a,sed non ex ipsis,sed ex prędicto modo:nam b a quidẽ omni, e aũt
nulli inerit: quare necesse est b idem esse alicui eorum, quæ sunt h.

C

Rursum si b & g non posint eid em adesse,erit quoniam alicui e nõ
inerit a:nam & sic media erit figura:nam b a quidẽ omni, g vero nul
li inerit.quare necesse est g idem esse alicui eorum quæ sunt d:nam nõ
contingere g & b eidem inesse nihil differt,aut g alicui d idẽ esse.om
nia.n.sumpta sunt in d,quæ nõ contingunt a inesse. Manifestũ ergo
quoniã ex istis quidẽ inspectionibus nullus fit syllogismus: & si b &
f sint contraria,idem esse b alicui h,& syllogismum semper fieri per
hęc.Accidit ergo sic inspicientibus considerare viam aliã necessariũ,
eo ꝙ quandoque latet identitas horũ, quæ sunt b & h

De syllogismis ad ĩpossibile.

Eodẽ aũt modo se habẽt & q ad impossibile deducũt syllogismi,
ostẽsiuis: nã & ipsi fiũt per ea quæ sequũtur,& quibus sequit̃ vtrũq;.
Et eadẽ cõsideratio in vtrisq;:nam quod monstratur ostensiue,& per
impossibile est syllogizare,& per eosdẽ terminos,& quod ꝑ imposi-
bile,& ostẽsiue. Vt quoniam a nulli e inest: ponatur enim alicui ines-
se: ergo quoniam b omni a, a autem alicui e, & b alicui e inerit:
sed nulli inerat. Rursum quoniam alicui inest a: si enim nulli

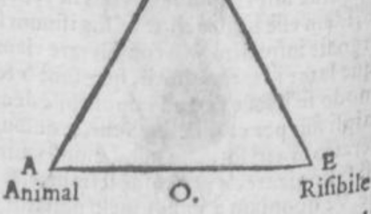
Propositum dr̄ præcipua conclusio.

e inest a, e autem omni g, nulli g inerit a, sed omni inerat. Similiter autem est in aliis propositis: semper enim erit in omnibus per impossibile ostensio, ex sequentibus, & quibus sequitur vtrũque. Et in vno quoque proposito eadem consideratio & ostensiue volenti syllogizare, & ad impossibile ducere: nam ex eisdem terminis vtræque demõstrationes. Vt si ostensum est nulli e inesse a: quoniam accidit & b alicui e inesse, quod est impossibile. Si sumptum sit e quidem nulli b, a autem omni b inesse, manifestum est enim quoniam nulli e inerit a. Rursum si ostensiue syllogizatum sit a inesse nulli e: suppositis inesse per impossibile monstrabitur nulli inesse. similiter autem & in aliis. In omnibus enim necesse est iis, qui per impossibile communem aliquem sumere terminum alium a subiectis, ad quem erit mendacii syllogismus: quare conuersa ea propositione, altera autem similiter se habente, ostẽsiuus erit syllogismus per eosdem terminos. Differt autem ostensiuus ab eo, qui ad impossibile: quoniam in ostensiuo secundum veritatem ambæ propositiones ponuntur: in eo autem qui ad impossibile, falsa vna. hæc vero erunt magis manifesta per sequẽtia, quando de impossibili dicemus: nunc autem tantum nobis sit manifestum, quoniam ad hæc perspiciendum, & ostẽsiue volentibus syllogizare, & ad impossibile deducere. In aliis autem syllogismis quicunque sunt ex hypothesi, vt quicunque secundũ transsumptionẽ, aut secundum qualitatem in subiectis, non in prioribus, sed in transsumptis erit consideratio, modus autem inspectionis idem: considerare autem oportet, & diuidere quot modis sunt ex hypothesi: monstratur ergo vnumquodque propositorum sic. Est autem & alio modo quædam syllogizare horũ, vt vniuersalia per particularem inspectionem ex hypothesi. Si enim c & g eadem sint, solum g autem sumatur e inesse, omni e inerit a:

Syllogismus mendacij dicitur syllogismus ad ĩpossibile, qđ falsum concludit.

De syllogismis ex suppositione.

Coniugatio hæc concludit vniuersalem, quia minor hæc cõuertitur in terminis.

Et rursum si g & d eadem, solum autem de g prædicetur e, quoniam nulli e inerit a: manifestum ergo quoniam sic inspiciendum.

Eodem

A Eodem autem modo & in necessariis,& in contingentibus: nam eadem consideratio, & per eosdem terminos erit, eodemq; ordine & contingentis,& inesse syllogismus. Sumendum autem & in contingentibus & quæ non insunt, possibilia autem inesse. Ostensum est enim quoniam & per hæc fit contingentis syllogismus. similiter autem se habebit & in aliis prędicationibus. Manifestũ ergo ex prædictis quoniam nõ solum possibile est per hanc viam fieri omnes syllogismos, sed etiam quoniam per aliam impossibile. Omnis enim syllogismus ostensus est quoniam per aliquam prędictarum figurarum fit:has aũt non contingit per alia constitui, quam per sequentia & quæ sequitur vnumquodq; :ex his enim propositiones,& medii sumptio:quare nec syllogismum possibile est fieri per alia. Ergo methodus quidem de omnibus eadem est,& circa philosophiam, & circa artem & quãlibet disciplinam. Oportet enim quæ insunt, & quibus insunt,circa B vnumquodq; colligere, & his quam plurimis abundare, & hoc per tres terminos considerare: destruentem quidem sic,construentẽ vero sic:& secundum ueritatem quidem, ex iis quæ secundum ueritatem scripta sunt inesse: ad dialecticos autem syllogismos, ex propositionibus,quæ sunt secundum opinionem. Principia autem syllogismorum vniuersaliter quidem dicta sunt,& quomodo se habeant,& quomodo oportet inquirere ea:quatenus non aspiciamus ad omnia quæ dicuntur, neq; eadem construentes, & destruentes, neque coustruẽtes de omni,aut de aliquo,destruentes ab omnibus,aut ab aliquibus, sed ad pauciora, & determinata. Secundum singulum autem eorũ, quæ sunt eligere: vt de bono, aut disciplina. Propria autem in vnaquaq; sunt plurima,quare principia quidem,quæ sunt circa vnũquodque experimento est crescere, dico autẽ vt astrologicam quidem experientiã,astrologicæ disciplinæ: sumptis enim sufficienter apparẽtibus, sic inuentæ sunt astrologicæ demonstrationes. Similiter autẽ C & circa quamlibet aliam se habet & artem, & disciplinam. Quare si sumantur quæ insunt circa vnumquodq;, nostrum erit iam demonstrationes prompte declarare: si enim nihil secundum historiã omittatur eorum,quę subtiliter, & uerè insunt rebus,habebimus de omni (cuius quidem non est demonstratio) hanc inuenire,& demonstrare: cuius autem non nata est demonstratio,hoc facere manifestum. Vniuersaliter ergo,quo opertet modo propositiones eligere,pene dictum est: per diligentiam autem per transiuimus in eo negotio, quod circa dialecticam est.

Nõ esse aliã viam a prædicta conficiendorũ syllogismorum

Prĩcipia syllogismorũ, termini, propositiones, figuræ.

Ordines,quibus syllogismi cuiuscunq; formã inquirimus.

ORdines vero,quibus inquirimus syllogismum perse, hoc est formam suam, sunt,secundum ꝙ dicam:& hoc, quoniam omne quæsitum, cuius quærimus syllogismum, aut est affirmatiuum vniuersale, aut negatiuum vniuersale, aut affirmatiuum particulare, aut negatiuum particulare. Si igitur quæsitũ extiterit vniuersale affirmatiuum, & voluerimus ipsum concludere, oportet vt cõ-

sideremus prædicatū subiecti sui, & subiectū prædicati sui: & si inuenerimus aliquod subiectum prædicati esse idem cum aliquo prædicato subiecti, ex necessitate prædicatum ipsius erit in omni subiecto: hoc autem manifestum ex eo, ꝙ hęc positio est eadem cum positione primæ figuræ, propterea ꝙ vniuersalis affirmatiua concluditur in hac figura: puta in exemplo si quæsierimus an omnes partes mundi sint nouæ & mundus disponatur per compositum, & compositum subiiciatur nouo: & complicetur syllogismus hunc in modum: omnis pars mundi est compositum: & omne compositum nouum: omnis itaq; pars mundi est nouum. Quod, si voluerimus concludere affirmatiuam particularem per propositiones vniuersales, fieri hoc poterit, si accipiamus duos terminos subiectos simul: si enim inuenerimus aliquid vnum & idem subiectum vtriq;, ex necessitate sequitur, vt prædicatum insit alicui subiecto: hoc autem manifestum per positionem tertiæ figuræ: puta in exemplo, si quæsitum nostrum fuerit, an aliquis motus sit æternum: & aliquid inueniatur subiectum ambobus istis terminis, vt corpus cæleste: & complicetur syllogismus hunc in modum: corpus cæleste mouetur: & corpus cæleste est æternū: & concluditur, aliquod motum est æternum: sed & hoc accidit in figura prima, quum inuenerimus vnum ex subiectis prædicati per se vnum ex prædicatis de aliquo subiecto quæsiti. Sin aūt voluerimus concludere vniuersalem negatiuam, fieri potest hoc secundum duos modos: vel vt consideremus consequētia subiectū quæsiti, & id, qđ non pōt subiici prædicato quæsiti: si enim inuenerimus cōsequens subiectū quæsiti idem cum subiecto, qđ nō potest subiici prædicato quæsiti, concludetur nobis in prima figura quod prædicatum quæsiti non potest inesse alicui subiecto quæsiti: puta in exemplo, si quæramus an anima sit immortalis: & per se motum sit consequens subiectum istius quæsiti: & idem hoc sit subiectum: qđ non pōt esse subiectum prædicati istius quæsiti: & complicetur ita syllogismus, omnis anima per se mouetur: nullum per se motum est mortale: & concluditur ex hoc, quod omnis anima non est mortale. Modus vero secundus, vt consideremus consequentia prædicatum, & inueniamus aliquid, quod negetur a subiecto: ex hoc enim concludetur nobis in secunda figura quod prædicatum negatur ab omni subiecto: puta in exemplo, si quæsiuerimus, an vacuum sit vnum ex entibus naturalibus: & inuentū fuerit ens sensibile, quod sequatur entia naturalia, & negetur a vacuo: & complicetur syllogismus hunc in modum: vacuum non est sensibile, & entia naturalia sunt sensibilia: & conclusio, vacuum non est vnum ex entibus naturalibus. Sin autem voluerimus concludere negatiuam particularem, fieri poterit hoc secundum tres modos: quoniam iam monstratum fuit, ꝙ hęc concluditur in tribus figuris: vnus ipsorum, si considerabimus consequentia subiectum, & quæ non possunt inesse prędicato, concludetur in secunda figura, ꝙ prædicatum non est in aliquo subiecto: puta in exemplo, si quæsierimus, an aliqua anima non sit mortalis: & inuenerimus consequentia aliquam animam, puta, habere operationes per se, & aliquando non est operatio sua per se: & complicemus syllogismum hunc in modum, aliqua anima habet operationes proprias: & nullum mortale habet operationes proprias: redit enim ad primam figuram per conuersionem negatiuæ, & concluditur ꝙ aliqua anima non est mortalis: sed hoc etiam monstratur in tertia figura, si accipiamus subiecta subiecto quæsiti huius & ea, a quibus negatur prædicatum: si igitur inuenerimus ex istis aliquid, quod sit vnum & idem, concludetur nobis in tertia figura, ꝙ prædicatum negatur ab aliquo subiecto. Sed hoc etiam accidit in prima figura, si ex cōseq̄ntibus subiectū inueniat̃ aliqđ, qđ sit idē cum eo, cui nō pōt inesse p̄dicatū. Præterq̄ ꝙ cōcluditur istud q̄sitū ex ꝓpositionibus vl̄ibus in figura tertia tātū: atq volebamus hoc, vt acciperent̃ ꝓpositiones vl̄es. Sed oportet vt eligant̃ ex cōseq̄ētibus vtrāq; extremitatē & subiectis eisdē, qđ est magis vl̄r et magis vl̄e: q̄m, si fuerit syl̄lus ex talibus ꝓpositionibus, erit ēt syl̄lus ex eo, qđ est minus vl̄r: q̄m in ipsis cōtinet̃: ꝙ si eū inuenieť syl̄lus ex eo, qđ est magis vl̄r, iā inueniri poterit ex eo, qđ est minus vl̄r, et pōt ēt nō inueniri: puta ī exēplo si inueniamus syl̄m sup eo, qđ ē hoiē eē cōpositū ex cōtrarijs ex eo, ꝙ habet cōplexionē: et sup hoc inueniamus syl̄m ex eo, qđ est sēsibile: q̄m sēsibile ē magis appropriatum quam habens cōplexionem, & continetur in ipso: quum igi-

Particularis affirmatiua cōcludit̃ ex subiectis, i. antecedentibus ad vtrūq; terminum quęsiti in tertia figura.

Vniuersalis negatiua duobꝰ modis concluditur per primam, & secundam figuram.

Tribus modis concluditur particularis negatiua.

Eligēda sūt ex cōseq̄ētibus, & antecedētibus quę sunt magis vniuersalia.

A fur inuenerimus inesse habenti complexionem, iam inuenimus & sensibili: & quum inuenerimus complexionem habens inesse sensibilis, iam inuenimus com plexionem habens inesse homini. Quũ itaq; inuenerimus contraria inesse homi ni per medium cõplexionẽ habens, iam & ipsa inuenimus per mediũ sensibile: quod, si non inuenerimus sylłm super hoc ex parte, qua est habens complexionem, iam fieri poterit, vt super hoc inueniatur sylłs ex parte, qua est sensibile: & iam põt etiam non inueniri. Cæterum ex hoc planum est: quod nõ euadet, quin hæc intentio sit per duas propositiones & tres terminos, secundum qđ de claratum fuit ex dispositione syllogistica: & quod non erit syllogismus, nisi in tribus figuris, de quibus mentionẽ fecimus, & ex istis in concludentibus. Quod aũt oportet dimittere in copia propositionũ, quũ accipimus consequẽtia & subie cta est id, ex quo complicatur figura non concludẽs: quemadmodũ non est opus, vt accipiamus consequens ambas extremitates, quum fuerit vnum & idem, quo niam ex hoc erunt binę affirmatiuæ in secunda figura: iam enim monstratũ fuit, qđ non cõcludit. Consimiliter non est opus, vt accipiamus, quod negatur ab vtrisque: propterea quod iam declaratum fuit nihil concludi ex duabus negatiuis. Eodem modo, si fuerit subiectum subiecto quæsiti, & qđ negatur a subiecto quæsiti, vnũ & idem, non est opus vt accipiamus ipsum: qm̃ erit minor negatiua in prima figura: sed iam declaratum fuit qđ non concludit. Planum etiam ꝙ

B erit vtiq; sylłus, quũ idem positũ fuerit bis: hoc est quũ habuerit ꝓportionẽ ad duos terminos, proportionẽ prædicati, aut subiecti: & hoc est terminus medius: si enim fuerit terminus medius duæ res, nõ erit sylłs: qm̃ sequitur vnã duarũ extremitatũ inesse vni aut negari ab eo. Quod aũt nonnulli existimauerũt qđ erit sylłs, quũ accepta fuerint duo ad ambas extremitates varia scđm cõtrarietates, & oĩno illud, qđ nõ põt cõplicari cũ alio: qm̃ hoc reducitur ad id, cuius est po tẽtia acceptionis alterius rei, ꝙ sequitur vnã ipsarũ, & negatur ab altera: & for tasse hoc nõ erit cõcludẽs. Puta in exẽplo, si aliqs monstrare contendat, qđ vo luptas non est finis hoĩs, eo quod voluptas est malũ, & finis hominis bonum: nãq; ex hoc conclusum fuit, qđ voluptas nõ est finis hoĩs ex eo, qđ a principio con clusit, qđ voluptas nõ est bonũ ex parte, qua est malũ: quũ igitur cõplicitũ fuerit cũ hac cõclusiõe, qđ finis hoĩs bonũ, cõcludemus qđ voluptas nõ ẽ finis hoĩs. Tales igitur sylłi sunt sylłi cõpositi ex pluribus figuris, nõ aũt sylłs quartus sim plex. Qui vero existimauit talẽ sylłn esse vnũ sylłm simplicẽ, ipse est similis ei, qui existimat sylłn cõpositũ esse sylłm simplicẽ: qui aũt hoc arbitratur, igno rat quid sit sylłs simplex: & qui ignorat, quid sit sylłs simplex ignorat ẽt sylłm absolute. Cõsiſr quoq; se habebit sylłus ad impossibile scđm cõsiderationẽ, hoc est p ea, quę ꝓportionẽ habẽt ad vtrunq; terminorũ: hęc aũt sunt tria, quẽadmo dũ diximus: aut ea, ꝙ subiiciũtur illi, aut ea, ꝙ prædicantur de ipso: aut ea, quæ

C negantur ab ipso, vel scđm modum subiecti, vel scđm modũ prædicati: qm̃ hoc non variatur in negatione, scđm qđ diximus. Hoc aũt manifestũ eo, qđ oẽ q̃situ, qđ monstratur p sylłm p̃dicatiuũ, põt ẽt mõstrari in his eisdem terminis p sylłm ad impossibile. Cõsiſr oẽ q̃situ, qđ ostenditur p viã impoĩs, mõstrari põt in his eisdẽ terminis p sylłm p̃dicatiuũ. Puta in exẽplo, si habuerimus, qđ b insit omi a: & nõ insit alicui c, & voluerimus p duas istas propositiones mõstrare qđ a nõ inest alicui c p viã impossibilis, dicemus, a nõ inest alicui c: qa si nõ, inerit ergo a alicui c: sed iã habebamus qđ b inest oĩ a, & cõcludiť nobis qđ b inest alicui c: sed iã habebamus, qđ b nõ inest alicui c: qđ est impossibile, & non cohæret: qđ, si voluerimus cõcludere hoc p viã p̃dicationis, dicemus qđ a nõ inest alicui c: qm̃ b non inest alicui c, & inest omni a: & eodem pacto monstratur res in om nibus quæsitis: & hoc, qm̃ ambo syllogismi, hoc est p̃dicatiuus, & deducens ad impossibile, sunt vtique p acceptionẽ cõsequentiũ ambas extremitates, aut p su biecta ipsarum, aut per acceptionẽ alicuius, qđ ponitur in ipsis. Sed differunt in ter se, qm̃ sylłs deducẽs ad impossibile cõplicatur ex binis ꝓpositionibus, quarũ vna est propositio vera, & altera falsa, & cõcludit cõtradictoriũ ꝓpositionis secũdæ veræ. Syllogismus vero prędicatiuus ex ambabus propositionibus veris, non autẽ aliis: non igitur coaptatur sylłus ex ipsis, nisi cognouerimus per binas

Nota, quę si nt dimittenda in arte inueniendi medium.

Contra opinionem illorũ, qui dicebant acipienda esse duo contraria ad ambas extremitates, vt concludatur negatiua.

Sylłs ad impoĩe per eandem considerõem poterit cõstrui, p̃ quã & sylłus cathegoric'.

Omne quęsitum, qđ sylło cathegorico oñdit, põt & per syllogismum ad impoĩe concludi, & ecõuerso in eisdem terminis.

Differentia inter sylłm ad impoĩe, & cathegoricum.

propositiones: hoc autem erit per vias, quas narrauimus: Quod si ita fuerit, erit ibi syllogismus prædicatiuus: si vero acceperimus contradictorium quæsiti, & vnam ipsarum ipsi coaptauerimus, erit syllogismus ad impossibile: hoc autẽ manifestius monstrabitur, quum declarabuntur species syllogismorum prædicatiuorum, quæ cadunt in syllogismo ad impossibile, & huiuscemodi syllogismis conditionalibus, quibus est opus ad hunc modum considerationis: qm̃ iam declaratum fuit, quod non monstratur quæsitum secundum naturam, nisi coniunxerimus illi syllogismum prædicatiuum, qui ostendat aut veritatem positi, aut veritatem coniunctionis. Secundum itaq; modum istum considerationis monstratur omne quæsitum, siue fuerit in materia necessaria, siue in materia possibili. Amplius ex hoc manifestum, quod non dicimus, omnem syllogismum fieri posse per istam viam: sed ꝙ non potest syllogismus fieri nisi per hanc viam: propterea quod iam monstratũ fuit, quod omnis syllogismus erit in vna trium figurarum: quodq; tres istæ figuræ erunt ex ijs, quæ prædicantur de duabus extremitatibus, aut subijciuntur binis extremitatibus. Quare non potest inueniri syllogismus, nisi ex consideratione istorum, hoc est consequentium & subiectorum. Quod, si planum fuerit omnem syllogismum esse secundum considerationem istorum, manifestum etiam ex hoc erit, quod omnis syllogismus erit in vna trium figurarum, & ex duabus propositionibus, ac terminis tribus. Via igitur hæc ad copiam propositionum, ac syllogismorum super quæsitis est vniuersalis omnibus artibus ac doctrinis, seu veræ extiterint, seu probabiles: nam verarum vera inueniuntur consequentia ac subiecta, & probabilium probabilia. Quare, via hæc confert nobis in cognitione acquirendarum propositionum ad omne quæsitum: quod si non, fortasse crederemus, nisi esset apud nos via hæc, quod deceret ad assequendum quodcunq; quæsitum inspicere ad quãcunq; rem ex propositionibus: & ad propositiones vnas easdem in quæsitis affirmatiuis, ac quæsitis negatiuis: nec solum hoc, sed etiam poterimus existimare nos assecutum ire omnes quæsitorum species, hoc est affirmatiuum vniuersale, & negatiuum vniuersale, & affirmatiuum particulare, ac negatiuum particulare per vnam viam, & ex propositionibus vnis eisdem. Atqui, quũ habuerimus hanc viam, tunc erit intentio nostra in quocunq; quæsito ex rebus determinatis notis paucis secundum numerum: quum enim fecerimus hoc quæsitum, oportet vt appropriemus cuicunq; quæsito propositiones appropriatas generi, in quo fuerit hoc quæsitum, proportionatas ipsi. Quemadmodum, si fuerit quæsitum operatiuum, eligendæ erunt propositiones proportionatæ rebus voluntarijs. Quia si extiterit scientiale, accipiemus res proportionatas rebus speculatiuis appropriatis huic generi, de quo speculatur ars hæc speculatiua: & propterea opus est in cognitione propositionum primarum in omnibus generibus, hoc est appropriatarum, vt sint proportionatæ conclusioni. Puta in exemplo, si opus fuerit cognoscere stellas, hoc est scientiam astrologiæ, oportet prius cognoscere statum motuũ stellarum: & propterea ex eo, quod nouimus per intellectionem & inspectionem motus stellarum erraticarum, poterimus inuenire demonstrationes super cognitione suorum orbium consimiliter in omni arte atque omni scientia, cuius intellectio est necessaria. Si enim adepti fuerimus cognitionem omnium primorum, & propositionum, quæ inueniuntur in hoc genere, tunc facile poterimus inuenire demonstrationes super omnibus rebus quæsitis in hoc genere, & cognoscemus etiam de quo afferri potest demonstratio in hoc genere, & de quo nõ potest. Sed iam diximus vniuersaliter, quomodo oporteat acquirere syllogismos ac propositiones. Sermo autem expositiuus & appropriatus vnicuiq; quæsitorũ generi dicetur in libro dialecticę.

Omne quesitum, siue in materia necessaria, siue possibili per viã dictam monstratur.

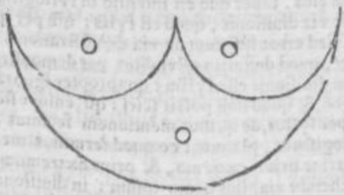
Via prius dicta est vñis omnibus artibus, & doctrinis.

Procedentibus hac via in quocunq; quesito, sumendę sunt ꝓpõnes cuicunque gñi ap.ppriatæ, secũdum diuersitatẽ ipsorum quesitorum.

De diuisione, & eius syllogismo. *Cap.* XXIX.

QVoniam autem diuisio per genera, parua quędam particula est dictę methodi, facile videre: est enim diuisio velut infirmus syllogismus: nam quod oporteat quidem ostendere petitur, syllogizatur vero semper aliquid superio

A rum. Primum autem idem hoc latuit omnes utentes ea, & suadere conati sunt, quoniam esset possibile de substantia demonstrationem fieri, & de eo quod est quid: quare neq; quoniam contingebat syllogizare eos qui diuidunt, intellexerunt: neq; quoniam contingebat sic, quemadmodum diximus. Ergo in demonstrationibus quidem cum oporteat quid syllogizare, oportet medium per quod fit syllogismus minus semper esse, & non vniuersaliter de prima extremitate. Diuisio autem contrarium vult, nam uniuersalius sumit mediũ. Sit enim animal quidem in quo a, mortale autem in quo b, & immortale in quo c, homo uero, cuius terminum oportet sumere, in quo d. omne ergo animal accipit aut mortale, aut immortale: hoc autem est quicquid erat a, omne esse aut b aut c: Rursus hominẽ semp, qui diuidit, ponit animal esse, quare de d sumit a esse: ergo syllogismus quidem est quoniam d, aut b, aut c omne erit: quare hominem aut mortalem, aut im-
B mortalem oportet sumere: nam mortale quidem, aut immortale esse necessarium est animal: mortale autem non necessarium est, sed petitur. Hoc autem erat quod oportebat syllogizare.

Syllogismus diuisiuus.

C

Et rursus, qui ponit a quidem animal mortale, in quo autem b pedes habens, in quo autem c, non habens pedes, hominem uero d: similiter sumit a quidem aut in b, aut in c esse. omne enim animal mortale aut pedes habens, aut pedes non habens est: de d autem a. nam hominem animal mortale sumpsit esse: quare habens pedes, uel non habens pedes esse animal, necesse est hominem: pedes aũt habens nõ necesse est, sed sumit: hoc autem erat, quod oportebat rursum ostendere. Et ad hunc modum semper diuidentibus, vniuersale quidem accidit eis medium sumere: de quo oporteat ostendere & differentias, & extremitates. in fine aũt quoniam hoc est homo, aut quicquid erat quod quæritur, nihil dicunt manifestum, quare necessarium est esse: etenim aliam viam faciunt omnem: non quidem contingentes idoneitates, opinantes esse. Manifestum est autem quoniam neque de-

ſtruere hac via eſt, neque de accidente aliquid, aut de proprio ſyllogizare, neq; de genere, neque de quibus ignoretur vtrum hoc modo, aut illo ſic habet: vt putasne diameter eſt ſymeter, vel aſymeter? ſi enim ſumat quoniam omnis longitudo eſt ſymetros, vel aſymetros: diameter autem longitudo, ſyllogizatum eſt quoniam ſymeter, vel aſymeter eſt diameter. Si autem ſumetur incommenſurabile, quod oportebat ſyllogizare ſumetur, non ergo eſt oſtendere: nam via quidem hæc: per hanc autem non eſt oſtendere ſymetrum, vel aſymetrum: in quo a, longitudo: b autem ſymeter, aut aſymeter: diameter c. Manifeſtum eſt igitur quoniam neque ad omnem conſiderationem congruit inquiſitionis modus, neque in quibus maximè videtur conuenire, in his eſt vtilis. Ex quibus ergo demonſtrationes fiunt, & quomodo, & ad quæ perſpiciendum ſecundum vnumquodque propoſitùm, manifeſtum ex dictis. D

De diuiſione, & eius ſyllogiſmo.

Via diuiſiua, qua proceſsit Plato, parua ps eſt dictæ ſpeculationis.

Error antiquorum duplex.

Quod diuiſio non ſit ſylls.

DIxit, Via autem diuiſionis eſt parua pars iſtius modi ſpeculationis: qm̄ ipſa conſiderat copiam propoſitionum, quæ ſunt ex differentijs conſequētibus. Cauſa autem, quare eſt pars parua, eſt, qm̄ diuiſio eſt velut infirmus ſylls, & non ſylls verus: quicunque enim raciocinatur per viā diuiſionis, ponit id, ſuper quo oportebat afferre demonſtrationem per ſyllogiſmum, & ſemper ponit aliquid, quod exit propoſitiones, & non comprehenditur in ipſis: & hoc per variationem eius, ſuper quo eſt intentio in ſyllogiſmo. Dixit, Antiqui aūt exiſtimarunt de via diuiſionis, quod eſt ſylls: qm̄ per ipſam cognoſcimus definitiones rerum. Sed error ipſorum de via demōſtrationis fuit duplex: vnus, quia exiſtimauerunt, quod definitio oſtenditur per demonſtrationem: alter qm̄ arbitrati ſunt, viam diuiſionis eſſe ſyllm: quapropter ignorarunt qđ poſſit ſciri per demonſtrationē, & quod non poſſit ſciri: qđ enim oſtenditur per ſyllm, monſtratur vtique per ſyllbs, de quibus mentionem fecimus. Quod igitur diuiſio non ſit vere ſyllogiſmus, planum: eo quod terminus medius in ſyllogiſmo ſemper eſt particularior priori extremo, & prius extremum, quod eſt prædicatum quæſiti comprehendit amplius quam ipſum: in diuiſione autem res econuerſo ſe habet, hoc eſt, quoniā terminus medius eſt vniuerſalior maiore extremitate, quæ eſt prædicatum quæſiti; puta in exemplo, ſi ignorauerimus an homo ſit mortalis, vel immortalis: & cognouerimus binas propoſitiones, quarum vna eſt, qđ homo eſt animal: & altera quod animal aut eſt mortale, aut immortale: quum itaque monſtrare voluerimus vnam iſtarū duarū propoſitionum, ꝙ homo aut eſt animal mortale, aut immortale, hoc eſt vnum ex binis iſtis oppoſitis, vt ex hoc perficiamus definitionē: & eſt, qm̄ eſt aīal mortale aut nō mortale: & cōplicemus orationē hūc in modū, hō eſt aīal, & aīal aut mortale aut imortale: ſequitur aūt ex binis iſtis ꝓpoſitionibus, ꝙ hō aut eſt mortale, aut imortale, non aūt qđ ſit vnū iſtorū perfecte, quod erat quæſitum: niſi fortaſſe extiterit per ſe manifeſtum, aut notum per aliquem ſyllogiſmum ex ſupra relatis. Medius igitur terminus in hoc ſyllb, qui eſt animal, eſt communior queſito: qđ eſt mortale aut immortale. Conſilr, ſi fuerit notum apud nos, ꝙ homo eſt animal mortale: & ꝙ mortale aut eſt bipes aut multiples: & voluerimus mōſtrare, vtrū iſtorū fuerit hō, nō inuenietur aliquo modo vtilitas hæc in via diuiſionis. Quare diuiſio non eſt ſyllogiſmus aliquo pacto, non in quæſito ſimplr, vt ſi res ſit, aut nō ſit, neq; in quæſito rei coaptatæ, quemadmodum ſi quæſitum fuerit, an res ſit accidens, vel genus, vel proprium, vel definitio: attamen eſt vtilis in ſyllogiſmo. Sed iam dictum fuit, per quid poſsidemus ſyllogiſmos. & quomodo ipſos poſsidebimus: & ſuper qua re opus eſt conſiderare in omni ſpecie quæſitorum.

A

PARS TERTIA.

De resolutione syllogismorum in propositiones. *Cap.* XXX.

QVomodo autem reducemus syllogismos in prædictas figuras, dicendum erit post hæc: restat enim consideratio hæc, si enim, & generationem syllogismorum inspiciamus, & inueniendi habeamus potestatem: amplius autem factos reducamus in prædictas figuras, finē habebit quod ex principio propositum est: accidet etiam simul quę prædicta sunt confirmari, & manifestiora esse, quoniam sic se habent, per ea quæ nunc dicenda sunt. Oportet enim omne quod uerum est, ipsum sibiipsi manifestum * esse omnino. Primum ergo oportet tentare duas propositiones accipere syllogismi, facilius enim in maiora diuidere quam in minora: maiora autem compositiora sunt, quam ea ex quibus componuntur. Deinde considerare: utra, in toto, & utra in parte. Et si non ambę sumptæ sint, eum qui ponit alteram. Aliquoties enim uniuersalem protendentes, eam, quæ in hac est, non sumunt, neq; scribentes, neq; interrogantes: aut has quidem protendunt, per quas autem hæc concluduntur, omittunt: alia uero uane interrogant. Considerandum autem si quid superfluum sumptum sit, & si quid necessarium omissum: & hoc quidem ponendum, illud uero auferendum, donec ueniat quis ad duas propositiones: sine his enim, non est reducere sic interrogatas orationes. In aliquibus ergo facile est uidere quod minus est: aliqui uero latent, & uidentur quidem syllogizare, eo quod necessarium quid accidit ex iis quæ posita sunt. Vt si sumatur, non substantia interempta substantiam non interimi, ex quibus autem est, interemptis, & quod ex eis est corumpi. His enim positis, necessariū est substantiæ partem esse substantiam: non tamen syllogizatum est per ea quæ sumpta sint, sed desunt propositiones. Rursum si cum est homo, necesse est esse animal: & cum est animal, substantiam: & cum est homo, necesse est esse substantiam: sed nondum syllogizatum est: non enim se habent propositiones ut diximus. Fallimur autē in talibus, eo quod necessarium quidam accidat ex his quæ posita sunt, quoniam & syllogismus, necessarium est: in plus autem est necessarium, quam syllogismus: nam omnis syllogismus, necessarium: necessarium autem non omne, syllogismus. Quare non (si quid accidat positis quibusdam) statim tentandum est reducere, sed primum sumendum est duas propositiones. Deinde sic diuidendum in terminos. Medium autem ponendum terminorum, qui in utrisque propositionibus dicitur: necesse est enim medium in utrisque esse in omnibus figuris. Si ergo subiiciatur, & prædicetur medium i

B C

Syllogisticę oēs rones in aliquam prędictarum figurarum reducuntur.

*In gręco ē ἐμολογούμενον quod confessum, siue cōsentiens significat.

De deceptione penes necessariū, sed non syllogisticam consecutionem.

In plus ē necessarium q̄ sylls.

De Resolutione in terminos.

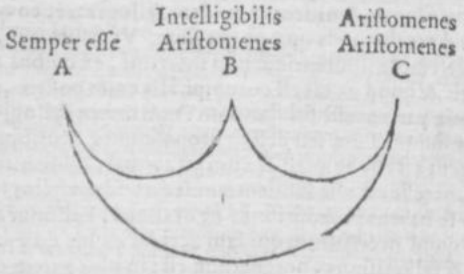
aut ipsum quidem prædicetur, aliud vero de illo abnegetur, prima erit figura. Si autem & prædicetur, & negetur ab aliquo, media erit figura: si vero alia de illo prædicentur, aut hoc quidem prædicetur, illud vero ab illo negetur, postrema. sic enim se habuit in postrema figura medium. similiter autem etsi non vniuersales sint propositiones, nam est eadem determinatio medii. Manifestum igitur quoniã in qua oratione non dicitur idem frequenter, non fit syllogismus: non enim sumptum est medium. Quoniam autem habemus quod propositorum in vnaquaque figura clauditur, & in qua vniuersale, & in qua particulare, manifestum est quoniam non ad omnes figuras perspiciendum, sed in vnoquoq; proposito propriam. Quæcunq; uero in pluribus concluduntur, medii positione cognoscimus figuram frequenter ergo falli accidit circa syllogismos propter necessarium, quemadmodum dictum est prius: aliquoties autem propter similitudinem positionis terminorum: quod non oportet latere nos. Vt si a de b dicitur, & b de c: uidebitur enim sic se habentibus terminis esse syllogismus: non fit autem neq; necessarium quicquã, neq; syllogismus. Sit enim in quo a semper esse, in quo autem b intelligibilis Aristomenes, in quo autem c Aristomenes: uerum est autem a inesse b, semper enim est intelligibilis Aristomenes: sed & b de c. nam Aristomenes est intelligibilis Aristomenes: a autem nõ inest c, corruptibilis est enim Aristomenes; non igitur fiebat syllogismus sic se habentibus terminis, sed oportebat vniuersaliter a b sumi propositionem: hoc vero falsum, quod putabat, omnẽ intelligibilem Aristomenẽ semper esse: cum Aristomenes sit corruptibilis.

De necessario, ceteri terminorũ.

De deceptione iuxta similitudinem põnis terminorum.

Aristomenes & Micalus auditores fuere Platonis.

Syllogism' non concludens, quia nulla p̃missarum vl'is.

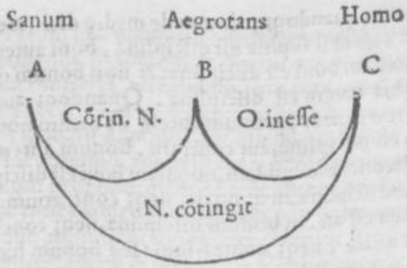
Rursum sit in quo quidem c Micalus: in quo autem b musicus Micalus, in quo autem a corrumpi cras. Verum est ergo b de c prædicari: nam Micalus, est musicus Micalus: sed & a de b: corrumpetur enim cras musicus Micalus: a autem de c falsum: hoc autem idem est priori: non enim uerum est uniuersaliter, Micalus musicus quoniam corrumpetur cras, Hoc autem non sumpto non erat syllogis-

A mus. Hæc ergo fallacia fit in eo quòd penè: ut enim nihil differens dicere hoc huic inesse, aut hoc huic omni inesse, concedimus. Frequẽter autem mentiri euenit: eo quòd non bene exponuntur secundum propositionem termini, vt si a quidem sit sanitas, b autem ægritudo, c vero homo. verum est enim dicere quoniam a nulli b contingit inesse: nulli enim ægritudini sanitas inest: & rursum quoniam b inest omni c: omnis enim homo susceptibilis est ægritudinis: uidebitur ergo accidere nulli homini contingere sanitatem inesse. Huius autem causa est, quòd non bene exponuntur termini secundum locutionẽ, quoniam transsumptis quæ iis sunt secundum habitudines, non erit syllogismus. Vt si pro sanitate quidem ponatur sanum, pro ægritudine autem ægrum: non enim verum est dicere quoniam non contingit ægrotanti inesse sanum esse: hoc autem non sumpto, non fit syllogismus, nisi contingentis. Hoc autem non impossibile, contingit enim nulli homini inesse sanitatem.

Promiscue utitur Arist. thesi, & ecthesi, pro eodem.

De ethesi terminorum fallacia, cũ termini diuersimode ĩ ppõnibus assumuntur.

B

Coniugatio concludens, quia termini in concreto sumuntur.

Rursum in media figura similiter erit falsum. Nam sanitatem ægritudini quidem nulli, homini uero omni contingit inesse: quare nulli
C homini ægritudo. In tertia autem figura secundum contingere accidit falsum: etenim sanitatem, & ægritudinem, & disciplinam, & ignorantiam, & omnino contraria, omni eidem contingit inesse: sibi uero inuicem impossibile, hoc autem confessum in prædictis. Cum enim eidem plura contingerent inesse, contingebant & sibi inuicem. Manifestum igitur quoniam in omnibus his fallacia fit propter terminorum expositionem: transsumptis enim his, quæ sunt, secundum habitudines, nihil fit falsum. Palam ergo quoniam secundum huiusmodi propositiones semper quod est secundum habitum, pro habitu sumendum, & ponendum terminum. Non oportet autem terminos semper quærere nomine exponi, sæpe enim erunt orationes, quibus non ponuntur nomina: quare & difficile erit reducere huiusmodi syllogismos. aliquoties autem & falli accidet propter huiusmodi inquisitionem: vt quoniam immediatorum erit syllogismus. sit enim a

Nõ semper terminos nomine, sed interdũ orone exponendos esse.

Syllogismus immediatorũ appellat, quãdo exire

morum, quę sūt subiectū, & prædicatum conclusionis, nullū nomen, nullumque inuenitur interiacens, interceptumque simplex.

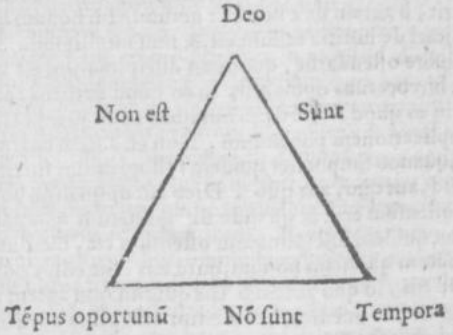
De ecthesi terminorum compositorū, & obliquorum sylogismi.
Non semper termini sunt in recto sumendi.
Ex his terminis fit propositio habēs prędicatum obliquum.

duo recti, b autem triangulus, c uero æquicrus: ergo ei quod est c, inest a propter b: ei uero quod est b, non iterum propter aliud: per se enim triangulus habet duos rectos, quare nō erit medium eius quod est a b, cum sit demonstratiuum. Manifestum enim quoniam medium non sic semper est sumendum ut hoc aliquid, sed aliquando ut orationem, quod accidit & in prædicto. Inesse autem primum medio, & hoc postremo non oportet sumere, ut prædicentur semper ad seinuicem: similiter, & primum de medio, & hoc de postremo: & in non inesse similiter, sed quoties dicitur esse & uerū dicere, hoc toties arbitrari oportet significare & inesse. Vt quoniam contrariorum una est disciplina: sit enim a unam esse disciplinam, b autem contraria sibiinuicem: a ergo inest b, non quoniam contrariorum unam esse disciplinam, sed quoniam uerum est dicere de ipsis unam esse eorum disciplinam.

A Vna scientia B Contraria

Accidit autem quandoq; primum de medio dici: medium autem de tertio non dici: ut si sophia est disciplina, boni autem est sophia: conclusio, quoniam boni est disciplina: & non bonum quidem est disciplina, sophia autem est disciplina. Quandoq; autem medium quidem de tertio dicitur, primum autem de medio non dicitur: ut si qualis omnis est disciplina, aut contrarii. Bonum autem est & contrarium, & quale: conclusio quidem, quoniam boni est disciplina. Non est autem bonum disciplina, neq; quale, neq; contrarium: sed omnium, disciplina. Non est autem bonum disciplina, neq; conclusio secundū rectum, neq; quale, neq; contrarium: sed bonum hæc. Est autem quandoq; neq; primū de medio, neq; hoc de tertio: primo de tertio quandoq; quidem dicto, quandoq; autem non dicto. Vt si cuius est disciplina, huius est genus, boni autem est disciplina: conclusio, quoniam boni est genus. Prædicatur autem nullum de nullo: si autem cuius est disciplina, genus est hoc, boni autem est disciplina, conclusio, quoniam bonum est genus: ergo de extremo quidem prædicatur primum, de se autem inuicem non dicuntur. Eodem autem modo & non inesse sumendum, non enim semper significat non inesse hoc huic, non esse hoc, hoc: sed aliquando non esse hoc huius, aut hoc huic: ut quoniam non est motionis motus, aut generationis generatio, uoluptatis autem est, non ergo uoluptas generatio. aut rursus quoniam risus est signum: signi autem non est signum, quare non est signum risus: similiter autem & in aliis, in quibus interimitur propositum: eo quod dicitur aliquo modo ad id genus. Rursum quoniam occasio non est tempus opportunum: Deo enim occasio quidem est, tempus autem opportunum non est. eo quod nihil sit Deo conferens. Terminos enim ponendum est occasionem, & tempus opportunum, & Deū: propositio aūt sumenda scdm nominis casum.

A

Hęc coniugatio concludit in tertia figura ex ꝓpositionibus in obliquo.

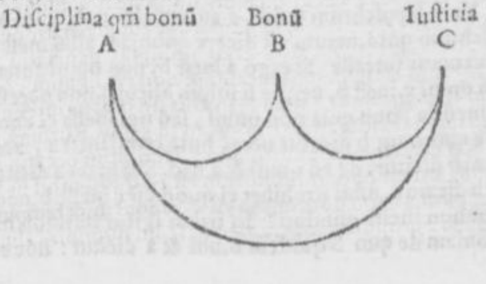
B

Simpliciter enim hoc dicimus de omnibus,quoniam terminos quidem semper ponendū secundum declinationes nominum,ut homo, aut bonum,aut contraria, nō hominis , aut boni , aut contrariorum: propositiones aūt sumendum scđm cuiusq; casus . aut .n.qm̄ huic vt æquale,aut qm̄ huius ut duplum , aut qm̄ hoc ut feriens , uel uidens, aut quoniam hic ut homo, animal : aut si quolibet modo aliter cadit nomen secundum propositionem . Inesse autem hoc huic , & uerum esse hoc de hoc toties sumendum,quoties prædicamenta diuisa sunt, & hæc aut aliquo modo,aut simpliciter , amplius aut simplicia , aut complexa.Similiter autem & non inesse. Considerandum hæc autem, & determinandum optimum. Reduplicatum autem in propositionibus ad primam extremitatem ponendum , non ad medium:dico autem ut si fiat syllogismus : quoniam iustitiæ est disciplina quoniam bonum:quoniam bonum , ad primam extremitatem ponendum.Sit enim a disciplina quoniam bonum , in quo autem b bonum,in quo autem c iustitia:ergo uerum est a de b prædicari. Nam boni est disciplina quoniam bonum.Sed & b de c : nam iustitia,quiddam bonum est:sic ergo fit resolutio.

Precepta circa reduplicatiuam particulam.

De anadiplosi, et thesi syllogimorum,hoc est, de geminatione, et positione.

C

Cōcludit hic syllogismus qa terminus reduplicatiuus ponitur ad maiorem extremitatem.

Si autem ad b ponatur, quoniam bonum, non erit: nam a quidem de b verum erit, b autem de c non erit uerum: nam bonum quoniam bonum prædicari de iustitia falsum est, & non intelligibile. Similiter autem & si salubre ostendatur, quoniam disciplinatum est in eo qd bonum: aut hircoceruus opinabilis in eo quod existens: aut homo corruptibilis in eo quod sensibile: in omnibus enim prædicatis ad extremum reduplicationem ponendum. Non est autem eadem positio terminorum, quando simpliciter quidem syllogizatum fuerit: & quando hoc aliquid, aut quo, aut quõ. Dico aũt ut quando bonum disciplinatum ostensum erit: & quando disciplinatum quoniam bonũ. Sed simpliciter quidem disciplinatum ostensum est, medium ponendum ens: si autem quoniam bonum, quid ens. Sit enim a disciplina quoniam quid ens, in quo autem b ens quid: in quo autem c bonũ: uerum est ergo a de b prædicari: erat enim disciplina alicuius entis, quoniam quid ens: sed & b de c, nam in quo c, ens quid, quare et a de c: erit ergo disciplina boni quoniam bonum: erat enim quid ens, proprie substantiæ signum. Si autem ens medium positum sit, & ad extremum ens simpliciter, & non quid ens dictum sit, non erit syllogismus: quoniam est disciplina boni quoniam bonum, sed quoniam ens, vt si sit in quo a disciplina quoniam ens, in quo b ens, in quo c bonum. Manifestum igitur quoniam in particularibus syllogismis, sic sumendum terminos. Oportet autem accipere quæ idem possunt nomina pro nominibus, & orationes pro orationibus, & nomen, & orationem, & semper pro oratione nomẽ suscipere: facilior est enim terminorum expositio: vt si nil differt dicere suspicabile opinabilis non esse genus, aut non esse idem quiddam suspicabile, quod opinabile: nam si idem est quod significatur, pro oratione dicta, suspicabile, & opinabile terminos ponendum. Quoniam vero non est idem uoluptatem esse bonum, & esse voluptatem quod bonum, non similiter ponendum terminos: sed si est syllogismus quoniam voluptas quod bonum, terminum ponendum quod bonum: si autem quoniam bonum, bonum: similiter autẽ & in alijs. Non est aũt idem neq; esse, neq; dicere* quoniam cui b inest, huic quoq; omni a inest & dicere, cui omni b inest, & a inest omni: nihil enim prohibet b inesse c, non autem omni. Vt sit b pulchrum quid, c autem album: si igitur alicui albo inest pulchrum quid, uerum est dicere quoniam albo inest pulchrum, sed non omni fortasse. Si ergo a inest b, non omni autem de quo b (neq; si omni c, inest b, neque si solum alicui) non necesse est ei quod est c, inesse a, non quia non omni, sed nec inesse ei quod est c. Si autem de quocunq; b dicatur uere, huic omni inest a, accidet vt de quo omni b dicitur, de eo omni & a dici. Si autem a dicitur de omni de quo b dicatur, nihil prohibet ei quod est c inesse b, non omni autem a, aut non inesse omnino. In tribus igitur terminis manifestum est quoniam de quo b quidem omni & a dicitur: hoc est de

Documẽtũ, quando accipiẽdi sũt termini simpliciter, & quã do cum additione.

Quomodo transumenda sunt noĩa

Pro debita resolutione precepta.

Hoc preceptũ attinet ad articulos apud græcos. nos assumimus ipsũ ꝓ articulo.

* id est neque ipsa, & secundũ veritatem, neq; oratione.

Preceptum, quando propositiones ĩplicitæ sunt in vno dicto, quo pacto cognoscere debeam' an ex eis effici possit syllogismus, nec ne.

quibuscunq; b dicitur, de omnibus dicitur & a:& si b quidem de omni,& a similiter:si autem non de omni,non necesse est a inesse omni. Nō oportet autem arbitrari propter expositionem accidere aliquod inconueniens: non enim laboramus in eo quòd aliquid sit hoc, sed quemadmodum geometer pedalem, & rectam hanc esse & sine latitudine dicit, quæ non est: sed non sic utitur,ut eis syllogizans. Omnino enim quod non est vt totum ad partem, & aliud ad hoc vt pars ad totum, ex nullo talium ostendit demonstrator,neq; enim fit syllogismus:expositione autem sic utimur,ut & sentiat qui discit dicentes, non enim sic vt sine his non possibile sit demonstrare, quemadmodum ex quibus est syllogismus. Non lateat autem nos, quoniã in eodem syllogismo, non omnes conclusiones per unam eandem figuram sunt, sed hæc quidem per hanc, illa uero per aliam. Palam ergo quoniam & resolutiones sic faciendum. Quoniam autem non omne propositum in omni figura, sed in vnaquaque disposita sunt, manifestum est ex conclusione in qua figura sit, quærendum. Et ad definitiones orationum quæcunq; ad unum quiddam sunt argumẽtatæ in eorum quæ insunt termino,ad quod argumentatum est ponẽdum terminũ, & non totam orationem: minus enim contingit perturbari propter longitudinem:ut si quis aquam ostendit, quoniã est humidus potus, potum & aquam terminos ponendum Amplius aũt ex hypothesi syllogismos non est tentandum reducere: nam non est ex iis quæ posita sunt reducere, non enim per syllogismum ostensi sunt, sed ad placitum concessi sunt omnes. Vt si quis ponat, si vna quædam potestas * non sit contrariorum,neq; disciplinam esse vnã. Deinde disputet quoniam non est vna potestas contrariorum, ut sanatiui,& ægrotatiui:simul enim idem erit sanatiuum,& ęgrotatiuũ.

Obiectionis solutio circa exemplorũ vsum.

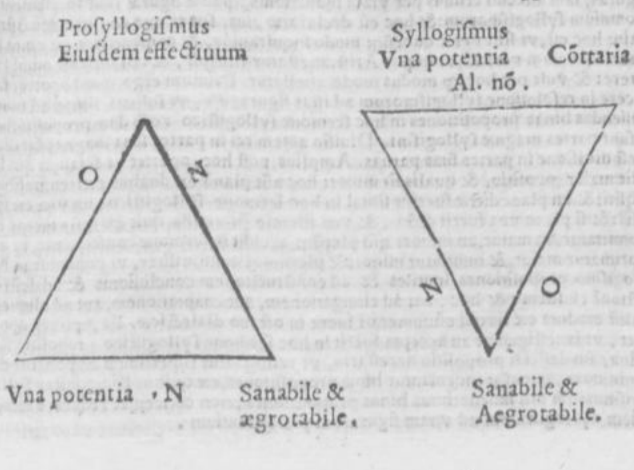
Complicandas interdũ cũ figuras,vt problemata expostulãt.

Definitionis pars,non tota sæpius redarguenda.

De resolutione syllogismorum, ad impossibile, & ex hipothesi.

Quid agẽdũ in syllogismis ex suppositione.

* id est naturalis,insitaq; potentia.

Cõclusio mõstrata p̃ psyllogismum et syllogismũ, q̃ an̄ est syllogismi cõditionalis.

Quoniam aũt non eſt omnium contrariorum una poteſtas, oſtenſum eſt: ſed quod diſciplina non vna, non eſt oſtenſum, quamuis confiteri ſit neceſſe, at non ex ſyllogiſmo, verum ex hypotheſi: hoc igitur non eſt reducere, quoniam non vna poteſtas eſt: hic enim for taſſe erat ſyllogiſmus: illud autem hypotheſis. Similiter autem in his, qui per impoſsibile concluduntur, nam neq; hos eſt reſoluere, ſed ad impoſsibile quidem reductionem eſt: ſyllogiſmo enim monſtratur: alterum autem non eſt, nam ex hypotheſi concluditur. Differunt aũt à prædictis: quoniã in illis quidẽ oportet prius confiteri, ſi debet concedere: vt ſi oſtendatur vna poteſtas contrariorum, & diſciplinam eſſe eandem: hic aũt & non prius confeſsi concedunt, eo ꝙ manifeſtum ſit falſum: vt poſita diametro ſymetro, eo ꝙ imparia eſſe æqualia paribus. Plures aũt & diuerſi terminantur ex conditione: quos proſpicere oportet, & notare apte. Quæ ergo horum differẽtiæ, & quoties fiunt, qui ſunt ex hypotheſi, poſtea dicemus: nũc aũt tantum ſit nobis manifeſtum, quoniã nõ eſt reſoluere in figuras huiuſmodi ſyllogiſmos: & ob quam cauſam, diximus.

De reductio ne orationũ male contexturum ad prædictas figuras.

Dixit, Iam vero nobis reliquum eſt poſt hoc, vt dicamus, quomodo poſsimus reducere ſyllogiſmos, qui fiunt in libris & enuntiationibus ad iſtas figuras: quoniam non fiunt in libris & enuntiationibus ſecundum eam viam, de qua fecimus mentionem. Hæc enim eſt intentio tertia, quæ reſtat nobis conſideranda in re ſyllogiſtica: propterea ꝙ quum ſciuerimus ſpecies ſyllogiſmorum, & habuerimus potentiam faciendi eos, & potentiam reducendi omnes illos, qui ceciderint in ſermone aut enuntiatione ad figuras, de quibus mentionem fecimus, perfectum erit deſiderium noſtrum primum de decognitione ſyllogiſmi cum eo, qđ accidet nobis ex eo, qđ dicet̃ de reſolutione ſyllogiſmi ad figuras, de qbus mentionẽ fecimus; quodq; ſequet̃ confirmatio veritatis eius, quod diximus, omnẽ videlicet ſyllogiſmum eſſe per vnã trium figurarũ prædictarum: qm̃, quum inuenerimus oẽs ſyllogiſmos, qui fiunt in libris & enuntiationibus redire ad iſtas figuras, iam aſſecuti erimus per viam inductionis, ꝙ iſtæ figuræ ſunt fundamenta omnium ſyllogiſmorum: & hoc eſt declaratio eius, ſuper quo conſiſtit demõſtratio: hoc eſt, vt ſint veræ quocũq; modo inquirantur, & conſentiẽtes ex omni latere: quoniam veritas, vt inquit Ariſt. atteſtatur ſibiipſi, & cõſentit ex omni latere: & vult per hoc, ꝙ modus modo atteſtetur. Primum ergo, quod oportet facere in reſolutione ſyllogiſmorum ad iſtas figuras eſt, vt ſoliciti ſimus ad inueniendas binas propoſitiones in hoc ſermone ſyllogiſtico: qm̃ duæ propoſitiones ſunt partes magnæ ſyllogiſmi. Diuiſio autem rei in partes ſuas magnas facilior eſt diuiſione in partes ſuas paruas. Amplius, poſt hoc, oportet vt ſciamus qualis ſit maior ꝓpoſitio, & qualis ſit minor: hoc aũt planũ ex duabus extremitatibus q̃ſiti: & an plane dictæ fuerint ſimul in hoc ſermone ſyllogiſtico, an vna ex ipſis: & ſi plane vna fuerit dicta, & vna ſilentio p̃termiſſa, quæ ex ipſis taceat & omittatur, an maior, an minor: qm̃ plerũq; accidit in ſermone conſequente, vt exprimatur maior, & omittatur minor: & plerumq; conſimiliter, vt ponantur in ſyllogiſmo propoſitiones inutiles & ad conſtructionem concluſionis & ad deſtructionẽ eiuſdem: & hoc, aut ad elongationem, aut coaptationem, aut ad aliquem aliũ modum ex ijs qui cõnumerati fuere in octauo dialecticæ. Et ꝓpterea oportet, vt inueſtigemus an accepta fuerit in hoc ſermone ſyllogiſtico propoſitio ſuperflua, aut deficiat propoſitio neceſſaria, vt relinquatur ſuperfluum & ponatur diminutum, quouſq; inueniantur binæ propoſitiones, ex quibus componitur ſyllogiſmus: qm̃ niſi inuenerimus binas propoſitiones, non conueniet reducere ſermonem ſyllogiſticum ad vnam figurarum præcedentium.

Veritas atteſtatur ſibi met. idẽ primo eth. c. 5. 10 & tertio de anima. c. 5.

Nota, ab hoc loco præcepta obſeruanda ad reſoluendũ ſyllogiſmum.

A Orationũ aũt syllogisticarũ, aliæ sunt, in qbus additamẽta acdeficiẽtia facile ꝑcipimus, aliæ vero, in quibus difficile: & aliæ sunt q̃ existimant esse syllogismi aliqui, eo ꝙ ex ipsis sequitur aliquid aliæ sunt, quæ existimantur se ex necessitate, non tamen sunt syllogismi: quoniam non omne illud, quod sequitur ex aliquo consequentia necessaria, est syllogismus: sed illud, quod sequitur ex necessitate ex binis propositionibus, quarum proportio vnius ad alteram, est proportio totius ad partem, est syllogismus. Exemplum vero in quo deficit, & cum difficultate scitur, quod deficit, est sermo prædictus ad concludendum, ꝙ partes substantiæ sunt substantia: propterea ꝙ, quum destruitur non substantia, non destruitur substantia: & quum destruuntur partes substantiæ, destruitur substantia: hæc enim conclusio sequitur ex hoc sermone: sed deficit maior, quæ est, ꝙ id, quo destructo destruitur substantia, est substantia: hæc aũt propositio sequitur ex propositione expressa in hoc sermone, qui est, quod non est substantia, non destruit substantiam per destructionem suam: & hoc, q̃m si verificata fuerit nobis hæc propositio, verificabitur etiam conuersa suæ contradictoriæ, quæ est, ꝙ destruens substantiam per destructionem suam, illud est substantia: quum ergo adiunxerimus huic propositioni minorem, q̃ est, ꝙ partes substantiæ destructione sua destruunt substantia, concludetur nobis in prima figura, ꝙ partes substãtiæ sunt substantia.

Sed fieri etiam potest, vt sermo iste disponatur per aliam figurã, quam ꝑ istã: B quemadmodum, si dicamus, partes substantiæ destructione sua destruunt substantiam: quod aũt est aliud a substantia non destruit destructione sua substantiã: & concluditur in secunda figura, ꝙ partes substantiæ non sunt aliud a substantia. Amplius, complicemus huic, & id, quod non est aliud a substantia est substantia: & concludetur ꝙ partes substantiæ sunt substantia. Exemplum vero, in quo deficit aliqua propositionum, & cognitio huius facilis existit, est quod dicimus: si est homo, est animal: & si est animal, est substantia: igitur si est homo est substantia: & hoc, quoniam deficit in isto, omnis homo animal & omne animal substantia. Causa autem istius erroris est, propterea ꝙ existimatur ꝙ id, quod necessario sequitur, sequatur consequentia syllogistica. Quũ igitur inuenerimus aliquod, quod ex aliquo sequatur, non est opus, vt existimemus syllogismum ꝑfectum: nisi inuenerimus binas propositiones in ipso simul. Quumq; in hoc negotio inuenerimus binas propositiones, oportet vt adhuc diuidamus binas propositiones ad tres terminos, & cognoscamus illum esse medium terminum, qui sit terminus communicans cum duobus terminis, qui sunt extremitates quæsiti: propterea ꝙ fieri non potest, vt sit aliquis syllogismus sine termino medio. Quũq; inuenerimus terminum medium prædicatum de minore & subiectum maiori, aut prædicatum de minore, & negatum a maiore, Erit hoc ex figura prima. Sin autem medius terminus prædicetur de vna ipsarum, & negetur ab altera secundum C modum prædicari, non secundum modum subiecti, erit hoc ex secunda figura. Si vero medius terminus subijciatur vtriq; extremitati, aut secundum viam affirmationis, aut ad vnam ipsarum secundum viam affirmationis, ad alteram vero, secundum viam negationis, erit tertia figura. Quoniam iam declaratum fuit, ꝙ non est hic proportio quarta termini medij ad duas extremitates & duarum extremitatum secundum cursum naturalem prædicationis: siue fuerint ambæ propositiones vniuersales, siue vna ipsarum vniuersalis & altera particularis: amplius, ꝙ non accidit, vt maior sit particularis in figura prima, & secunda: quoniã positio medij termini in hoc est vna. Quod quum ita fuerit, planum: ꝙ in quocunque sermone non inuenitur aliquid bis positum, ꝙ inquam sermo iste non est syllogismus: si enim in ipso non inueniatur vnus terminus bis, non erit ibi terminus medius: ꝙ, si ibi non extiterit terminus medius, non erit ibidẽ syllogismus.

Quoniam aũt declaratum fuit, ꝙ non monstratur omne quæsitum in omni figura: quodq; ex ipsis aliqd monstratur in vna figura, vt vniuersale affirmatiuũ: aliqd vero ostenditur in duabus figuris, vt vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua: aliquod autem monstratur in tribus figuris, vt negatiua particularis: manifestum ꝙ non est opus, vt quæratur quæsitum in quacunq; figura acciderit, sed in figura ipsi appropriata. Omnis autem quæsiti, quod extiterit in pluribus fi-

Nota aliqs esse orõnes syllogisticas, in qbus facilę cognoscuntur, quæ desunt, vel superfluũt a liquę, in quibus difficile.

Quum inuẽtæ sunt duæ ꝓpositiones in syllogismo, resoluendę sũt in tres terminos.

Quęrēda est resolutio cuiuscunq; syllogismi, et q̄siti secūdum appropriatā figuram.

Accidit error in syllo.re solutione, q̄a credimus in eo esse ,ppositiões vl̄es, quum sint indefinitæ.

Accidit etiā error propter corruptionem proportionis terminorum inter se in positione: quum ponuntur dispões loco suscipiētiū illas.

guris , vna cognoscetur figura, in qua monstratur per positionem medij termini ex duabus extremitatibus illius igitur , quod ostenditur in figura appropriata, cognoscemus figuram,in qua monstratur , ex quęsito per se,quemadmodum etiā cognoscemus ipsam expositione medij termini : illius vero , quod monstratur in duabus figuris , quum inuenta fuerit positio medij termini, quęremus vtiq; positionem duarum extremitatum tantum: & hæc ea sunt,quæ constituere possumus super figura syllogismi in sermone syllogistico scripto, aut dicto.

Accidunt autem nobis plerumq; errores & deceptio, eo ꝙ existimemus in re solutione dicti , in quo non est syllogismus , ꝙ est syllogismus, & econuerso , ob causas multas: quarum vna est,quum arbitramur propositiones esse vniuersales & non sunt vniuersales secundum veritatem:hoc autem accidit, quum accepei mus indefinitas : quoniam figura syllogismi decipit nos in hoc : quemadmodum si accipiamus,ꝙ homo est animal:& animal est neq; generabile neq; corruptibile: & existimemus ex hoc sequi, ꝙ homo sit neq; generabile neq; coruptibile: qđ est falsum. Minor itaq; est vera in toto,puta ꝙ omnis homo est animal:maior vero est vera in parte , non autem in toto:puta ꝙ non omne animal est ingenerabile & incorruptibile . Atqui verificatur hoc de animali vniuersali intellecto, non autem de omni indiuiduo animalis .

Accidit autem falsum quoq; ,ac deceptio propter corruptionē proportionis terminorum inter se in positione terminorum ita , vt existimemus aliquid esse syllogismum,quod non est syllogismus : puta, si accipiamus eo modo,quo non sunt ve ri:vt in exemplo, si dicat aliquis,omnis homo est susceptiuus ægritudinis:& ęgritudo non potest suscipere sanitatem : igitur homo non potest suscipere sanitatem: causa autem huius est:quia termini in istis propositionibus, non accipiuntur in prędicatione , super quo est opus: & hoc, quoniam accipit loco prędicati sanitatis & ęgritudinis,sanitatem & ęgritudinem per se, hoc est,q̄m accœpit loco sani sanitatem, & loco ęgri ęgritudinem: & propterèa si variemus terminos, & dicamus, possibile est hominē esse ęgrum: & possibile est ęgrum esse sanum : concludetur nobis res vera,quod videlicet possibile est hominem esse sanum. Si vero nō fuerit seruatum hoc in huiuscemodi propositionibus,non erit syllogismus:puta,si accipiantur intentiones ac dispositiones loco suscipientium dispositiones non solū existimabitur quod non sit sylogismus in figura prima , sed neq; in tribus figuris etiam:puta, si aliquis dicat,possibile est hominem suscipere sanitatē:& ęgritudo non potest suscipere sanitatem ; hęc enim complicatio est in secunda figura non concludens: q̄m concludit falsum, puta quod homo non potest suscipere ęgritudinem. Consimiliter possibile est, vt non sit conclusio secundum istam complicationem in tertia figura : & hoc , q̄m ęgritudo & sanitas, ac scientia & ignorantia insunt vni eidem: non tamen inest vnum ipsorum alteri: & hæc est complicatio tertię figurę : & propter hoc existimabitur ob istam causam, qđ non concludit in tribus figuris:causa autem huius est : q̄m ipse accœpit loco subiecti dispositionum & intentionū intentiones & dispositiones per se:& propterea oportet vniuersaliter in huiuscemodi propositionibus , vt accipiamus suscipiens intentionem simul cum intentione: & tunc ponamus ipsum,subiectum terminum aut prędicatum. Non est autem opus, vt quęramus terminos,in quos resoluitur syllogismus, & simpliciter terminum medium , secundum quod super ipsis significat terminus abstractus ; q̄m multa sunt,super quibus significatur per orationem compositam: & simpliciter terminus,cui non est nomē abstractum:& propterea difficile est re ducere huiuscemodi sermones ad figuras prędictas: & accidit error in hoc,quoniam existimatur,quod sit syllogismus sine termino medio: puta in exemplo, si dicamus anguli trianguli sunt æquales duobus rectis : q̄m extrinsecus est æqualis duobus intrinsecis: & propterea non oportet, vt quęramus terminum medium in omni quęsito oronem, neq; etiam dictionem abstractam:sed aliq̄n erit orō,aliq̄n erit dictio separata. Amplius, similiter non oportet,quæramus proportionē vnā prædicatiōis terminorū,q̄ sunt in syllō, qq; de seinuicē predicant siue secūdū modū negationis,siue secđm modū affirmatiōis: q̄madmodu si accipiamus maiorē extremitatē inesse medio,et mediū vltimo:q̄m nō oportet,vt intelligamus ex hoc in omni

A omni loco, quod primum disponitur ad medium, & medium disponitur ad vltimum, & primum in vltimo consimiliter disponitur: eodem pacto quũ negamus terminum a termino, non oportet vt ex ipso intelligamus negationem suam secundum quod est disponens & dispositum: sed ex hoc oportet, vt intelligamus vnum ex modis proportionum, per quos sequitur aliquid ex aliquo, aut negatur aliquid ab aliquo: aut plures modos ex ipsis, si modi proportionum extiterint plures vno: puta in exemplo, verum est, si dicamus, contrarijs inest vna cognitio: & si dicamus, contrariorum est vna cognitio: non autem verum erit, si dicamus, contraria sunt vna cognitio.

Sed accidit etiam vt maior extremitas disponatur ad medium, & mediũ nõ erit dispositum ad tertium: puta in exemplo, si dicamus, sapientia est scientia, & scientia est studiosum: & conclusio ꝙ scientia est studiosum: & aliquando erit cõtrarium huius: puta, erit terminus medius dispositus ad vltimum, & primum non erit dispositum ad medium: quemadmodum si accipiamus, ꝙ omnis contrarij est scientia, & quod bonum est contrarium, & conclusio erit, quod boni est scientia. Ad hæc accidit, vt primum non sit dispositum ad medium, neque medium ad vltimum, & tamen primum sit dispositum ad vltimum, quæ est conclusio: vt in exemplo, boni est sciẽtia, & scientia est generis; & conclusio, quod

B bonum est genus. Ad huius similitudinem opus etiam est, vt intelligamus in negatione: quum enim negatur aliquid ab aliquo, non significat semper, quod hoc non est hoc: sed aliquando quod hoc non inest huic, aut non est in hoc, & similia ex modis proportionum: puta in exemplo vere dicimus, motus nõ inest motui: non autem vere dicimus, motus non est motus. Consimiliter dicimus, generationis non est generatio: & non dicimus, generatio non est generatio: quum igitur addiderimus huic, quod delectatio est generatio, concludetur nobis, quod delectationis non est generatio: non autem, quod delectatio non est generatio.

Dixit, simpliciter & sermone vniuersali oportet terminos positos accipi eo modo, quo fuerunt accepti separati, hoc est in pũcto qui arabice vocatur Alraphaa: quoniam in hunc modum significant super propositionibus: propositiones vero oportet accipere eo modo, quo sunt veræ, siue extiterint in recto (Alraphaa) scilicet in recto, siue in alio quam in Alraphaa: & in alio quidẽ ꝙ in Alraphaa, scilicet vt quum dicimus, decem sunt duplum quinque, & pannus est ex lino. Termini autem qui affirmantur de aliquo, non sunt semper separati, neq; absoluti: sed aliquando erunt compositi, quemadmodum quum sint coaptati: oportet igitur vt accipiantur eo modo, quo sunt veri composite, aut

C separate, aut absolute, aut coaptate: & consimiliter termini prædicati secundũ modum negationis. Oportet autem, vt termini, qui ter ponuntur in propositionibus in quibusdam locis, vice tertia ponantur simul cum maiore termino, nõ autem cum termino medio. Puta in exemplo, homo est sensibile: & sensibile est compositum secundum quod sensibile, igitur homo est compositum secundum quod est sensibile. Si enim poneremus, quod dicimus, secundum quod sensibile simul cum termino medio, & diceremus, homo est sensibile, secundum qd est sensibile, esset vtiq; falsum. Consimiliter etiam si dicamus, rectum est bonũ: & bonum est scibile, secundum quod bonum: igitur rectum est scibile secundũ quod bonum. Quod si posuissemus simul cum termino medio, & dixissemus, rectum est bonum secundum quod bonum, fuisset falsum, & non intelligibile. Atqui oportet vt per istam positionem, fiat propositio vera: quoniam si dixerimus, quod homo componitur & non posuerimus cõditionem secundum quod sensibile, erit falsum.

Dixit, Non est autem positio terminorum in propositionibus syllogismi, cuius cõclusio est absoluta, quemadmodum est positio ipsorum in syllogismo, cuius conclusio est coaptata, & in positione alicuius conditionis in ipsis: puta, in exemplo, si aliquis monstret, quod bonum est scibile, aut quod est scibile quoddam per medium, quod est ens, oportet quod monstremus, quod est scibile quoddam, quum acceperimus, quod ipsum est ens aliquod, non autem ens abso

Hoc est directe, seu nominatiue.

Termini, ꝗ ter ponunt in propositionibus, id est, reduplicati, iungendi sunt cum maiori extremitate.

Non esse eodẽ modo ponẽdos terminos, qñ cõclusio est absoluta, & qñ coaptata id est simpliciter, & cũ aliqua determinatione.

lute; si vero intentio nostra extiterit monstrare, quod est scibile absolute, accipiemus ad huius ostensionem, quod est ens absolute; puta si dicamus, bonum est ens quoddam; & hoc ens est scibile, concludetur quod bonum est scibile quoddam; & volo per quoddam illud, quod appropriat ipsum; hoc, & quoniam hoc, quod est, quoddam adiacens significat substantiam appropriatam rei. Quum vero dixerimus, bonum est ens; & ens est scibile; concludemus vtique, quod bonum est scibile: eo, quod est ens, non autem eo, quod aliquid, quod approprie(t) ipsum. Oportet autem vt permutemus nomina in terminis, vt quæ non fuerint manifesta pro nominibus manifestis. Consimiliter mouemus orationem compositam cum oratione composita, quæ sit manifestior, quum significet ipsos per orationem compositam; quumque fuerit nomen impositum termino, quem significat oratio composita, oportet, vt accipiatur nomen loco istius orationis; quoniam ipsum & facilius, & appropriatius est; puta in exemplo, si non refert dicere, imaginabilis non est genus existimabile, & dicere imaginabile non est existimabile, opus est, vt faciamus in syllogismo, quod dicimus, imaginabilē non est existimabile, loco eius, quod dicimus, imaginabilis non est genus existimabile. Oportet autem vniuersaliter, vt interpretatio propositionum sit secundum modum, quo est in conclusione, hoc est, vt non addatur dictio, quæ non sit in propositionibus; neque deficiat etiam dictio aut litera, quæ accepta fuerit in propositionibus. Puta, si fuerit conclusio, quod voluptas est ipsum bonum, opus est, vt accipiatur (etub;) hoc est ipsum bonum in propositionibus concludentibus conclusionem istam cum He cognitionis in lingua sancta, quod est, Al in lingua arabica. Sin autem fuerit conclusio, quod voluptas est bonum sine He cognitionis, oportet, vt accipiatur bonum in propositionibus secundum istum modum: quoniam differentia maxima est inter hoc, quod dicimus, voluptas est bonum, & hoc, quod dicimus, voluptas est ipsum bonū: & hoc, quoniam oratio prior significat, quod voluptas est ex bonis: & oratio secunda significat, quod voluptas seorsum est ipsum bonum. Quum vero accepti fuerint termini de se inuicem prædicari, opus est, vt in ipsis obseruemus dictū de omni: & hoc, quoniam differentia magna est in propositione maiore: si dicamus, cui inest b illi omni inest a, & dicamus quod a inest cui oī inest b. Quoniam, si huic, quod dicimus a inest omni illi, cui inest b, complicuerimus, quod b inest omni c, concludemus ex necessitate quod a inest omni c. Si vero huic, quod dicimus a inest illi, cui omni inest b coniunxerimus quod b inest omni c, non sequetur ex hoc quod a insit omni c: quoniam conditio fuit vtriq;, quod illud, cui inest b a, inest omni illi: sed res erit, quod aliquod cui inest b, non autem omne: neque sequitur ex hoc, quod a insit omni c: quoniam fieri potest, vt c sit ex extremitate, quæ disponitur per b, & tamen non insit ipsi a. Consimiliter, quum maior extiterit negatiua: hoc est, quoniam est magna differentia, si dicamus, quod a negatur ab omni, cui inest b, & dicamus, quod a negatur ab omni eo, cui inest ipsum b. Propterea quod manifestum, si acceperimus in terminis, quod a dicitur de omni eo, de quo dicitur b & b, dicitur de omni c, quod non sequitur, vt a, dicatur de omni c. Si vero accipiatur ꝙ a dicitur de omni eo, de quo dicitur ipsum b, sequitur quod a dicatur de omni c.

Nō esse addendū aliqd in cōclōne, qd nō sit positū i ppōnibus, neq; in ppōnibus, qd i cōclōne nō ponatur, sicut de articulis apud Arabes & græcos.

In termīs, q de inuicem pdicantur i prima figura, obseruandū esse dictū de omni.

Hoc pt optime declarari exēplo posito ab Alexan. sit b volatile, a albū c cygnus de q dr volatile, de primo dr̄a, sed nō oi; puta, de cygno, sed nō d coruo; vnde maior est pticularis vera, sed nō cōcludit, patet si loco cygni ponat coruus, si ēt dicat, de q oī b dr̄; tūc maior est de oī sed falsa; nō enim oē volatile est albū; vnde, vt iquit Alex.

Dixit, Non oportet autem vt imaginemur, quum dicimus a est b, & b est c, quod opinemur velle in sermone isto abducere impossibile: quoniam nos non fecimus has literas, vt essent aliquid determinatum ad quæsitum declarandū, sed accepimus ipsas loco materierum: quemadmodum accipit geometra lineā, quam describit, loco lineæ, per quam intendit nobis adducere demonstrationem: & propterea ponit geometra, lineam istam esse tantæ quantitatis secundum longitudinem, & illam lineam esse longam sine latitudine: quum tamen non sit ita secundum sensum. Et propter hoc si a scriptum non est b, & b non est a, nolumus, quum hoc dicimus, ꝙ si a non dicatur de omni eo, quod est b, & sit c subiectum ipsi b, ꝙ non sequitur, vt a dicatur de c: nolumus inquā aliud, nisi quod si fuerit aliquid, cuius proportio ad aliud, non sit sicut proportio to-

A tius ad partem, quod inquam non erit ex hoc syllogismus: verum loco exemplorum, quæ sunt in hoc sermone, accepimus literas: quoniam ipsæ sunt faciliores in doctrina: quoniam exhibitio exemplorum in doctrina est necessaria.

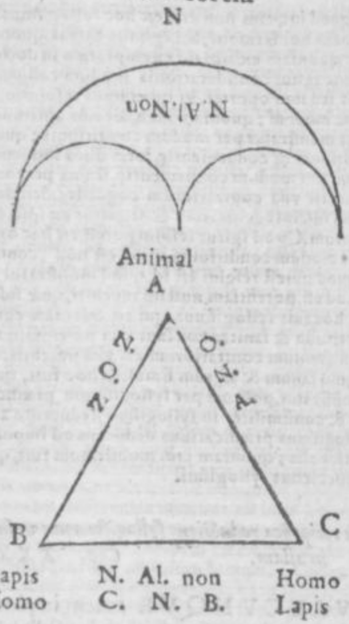
Dixit, Per hunc igitur considerationis modum conueniens est, vt resoluamus syllogismos, sed non oportet, vt quæramus resolutionem syllogismi conditionalis per hunc modum; quoniam nō habemus aptitudinem, vt resoluamus syllogismum, qui monstratur per modum conditionis; quoniam hoc vtriq; erit per modum positionis & conuenientię inter duos loquentes; quemadmodum, si quispiam ponat per modum conuenientię, si vna potentia non suscipiat contraria, quod non erit vna contrariorum cognitio; deinde monstremus, quod vna potentia non suscipit contraria; & sequitur ex ipso, quod non est vna cognitio contrariorum. Quod igitur resolui potest ex hac oratione, non est id, qd positum fuit per modum conditionis, quod est hoc, contrariorum non est vna cognitio; sed quod potest resolui est id, quod monstratur per viam syllogismi prædicatiui, quod est, potentiam nullam inueniri, quæ suscipiat contraria; quoniam iam super hoc fuit syllogismus, qui est, quoniam ęgritudo & sanitas sunt contraria, & ægritudo & sanitas non sunt vna potentia; quare sequitur in tertia figura, quod non omnium contrariorum est vna potentia; quoniam, si hoc esset, inueniretur aliquid sanum & ægrum simul; & hoc fuit, quoniam in syllogismo B conditionali monstratur, positum per syllogismum prædicatiuum deducentem ad impossibile; & consimiliter in syllogismo deducente ad impossibile non resoluitur nisi syllogismus prædicatiuus deducens ad impossibile, non autem syllogismus conditionalis; quoniam iam monstratum fuit, quod ipse est compositus ex duabus speciebus syllogismi.

dr̄e cui inest b, illi oi inest a, est facere maiorem particularē, qđ aliquod b est a.

Syll'i hypothetici non eodē modo resoluuntur, qm̄ demonstrant p modum pōnis. Quod resoluit in hypothetico est id, qđ per prædicatiuū probatur.

De reciproca reductione syllogismorum vnius figuræ in aliam. *Cap. XXXI.*

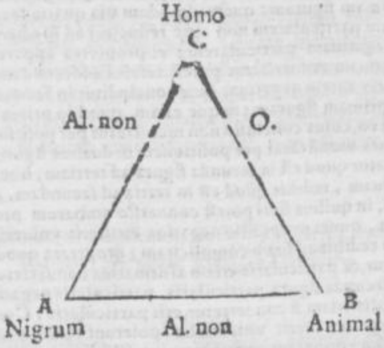
QVAECVNQVE autem in pluribus figuris monstrantur proposita, si in altera syllogizetur, est reducere syllogismum in alteram: ut eum qui in prima est priuatiuum, in secundam figuram: & eum qui in media est, in primam. Non omnes autem, sed quosdam: erit autem in sequentibus manifestum. Si enim a nulli b, b aūt omni C c, a nulli c: sic ergo prima figura: si autem conuertatur priuatiua, media erit. Nam b a quidem nulli, c autem omni inerit. Similiter autem & si non vniuersalis, sed particularis sit syllogismus: vt si a quidem nulli b, b autem alicui c: conuersa enim priuatiua, media erit figura. Eorum autem syllogismorum, qui sunt in secunda figura, vniuersales quidem reducentur in primam figuram, particularium autem alter solum. Insit enim a b quidem nulli: c verò omni, conuersa priuatiua, prima erit figura: nam b quidem nulli a, a autem omni c inerit. Si autem prædicatiuum quidem sit ad b, priuatiuum autem ad c, primus terminus ponendus est c: hoc enim nulla, a autem omni b, quare nulli b inerit c, ergo & b nulli c: conuertitur enim priuatiua. Si autem particularis sit syllogismus, quando priuatiuum quidē erit ad maiorem extremitatem, resoluetur in primam figuram: vt si a nulli b, b autem alicui c, conuersa enim priuatiua, prima erit figura: nam b quidem nulli a, a autem alicui c.

Tres coniugationes in secūda figura, quæ reducūtur ad primā, & conuersione, & præmissarū transpositione.

Quando verò prædicatiuum, non resoluetur: vt si a quidem omni b, c verò non omni: non enim suscipit conuersionem a b: neq; cū sit, erit syllogismus. Rursus qui in tertia quidē sunt figura, non resoluuntur omnes in primam: qui aūt sunt in prima, omnes in tertiam. Insit enim a quidem omni b, b autem alicui c, ergo quia conuertitur particularis prædicatiua, inerit & c alicui b: a verò omni b inerat, quare fit tertia figura. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter: conuertitur enim particularis affirmatiua: quare a quidem nulli b: c autem alicui inerit. Eorum aūt syllogismorum, qui sunt in postrema figura, vnus tantum non resoluitur in primam, quando nō vniuersalis ponitur priuatiua: alii aūt omnes resoluuntur. Prædicentur enim de omni c & a & b: ergo conuertetur c ad vtrunq; particulariter: inerit ergo a alicui b: quare erit prima figura. Siquidem a omni c: c verò alicui b: & si a quidem omni c, b autem alicui c, eadem ratio. conuertitur enim ad b c. Si autem b quidem omni c a autem alicui c, primus ponēdus b, nam b omni c, c autem alicui a, quare b alicui a: quoniam aūt conuertitur particularis, & a alicui b inerit. Et si priuatiuus sit syllogismus, vniuersalibus terminis: similiter sumendum. Insit enim b omni c, a autem nulli c. ergo alicui b inerit c, a autem nulli c: quare erit me-

A dium c. Similiter autem & si priuatiua quidem sit vniuersalis, prædicatiua autem particularis: nam a quidem nulli c, c autem alicui b inerit. Si autem particularis sumatur priuatiua, non erit resolutio: vt si b quidem omni c, a autem alicui c non inest: cõuersa enim b c, vtręque propositiones erunt particulares. Manifestum autem quoniam ad resoluendum ad seinuicem figuras, quæ ad minorem extremitatem est propositio, conuertenda in vtrisque figuris: hac conuersa, transitio fit.

Coniugatio hęc in tertia figura nõ reducit ad primam, quia ambę propositiones essent particulares, sed mõstratur p impossibile.

B Eorum autem, qui in media sunt figura, alter quidem resoluitur, alter verò non resoluitur in tertiam: nam cum sit vniuersalis priuatiua, resoluitur. Si enim a nulli quidem b, alicui autem c, vtraque similiter conuertitur ad a: quare b quidem nulli a, c verò alicui, medium ergo a. Quando autem a omni b, c autem alicui non insit, non fit resolutio: neutra enim propositionum ex conuersione vniuersalis. Qui autem ex tertia sunt figura, resoluentur in mediam, quando fuerit vniuersalis priuatiua: vt si a nulli c, b autem alicui, aut omni c: C nam c a quidem nulli: b autem alicui inerit. Si aũt particularis sit priuatiua, non resoluetur: non enim suscipit conuersionem particularis negatiua. Manifestum ergo quoniam iidem syllogismi non resoluuntur in his figuris, qui nec in primam resoluebantur. Et quoniam in primam figuram reductis syllogismis, isti soli syllogismi per impossibile clauduntur. Quomodo ergo oportet syllogismos reducere, & quoniam resoluuntur figuræ in seinuicem, manifestum ex dictis.

De mutua syllogismorum resolutione.

PLANVM etiam consimiliter, si fuerit aliquod quæsitum, quod monstretur in pluribus figuris vna, quod fieri potest, vt oratio, quæ fit ad demonstrationem istius quæsiti, resoluatur ad plures figuras vna. Ordo autẽ in hoc est, quoniam species syllogismorum, quæ sunt in secunda figura, & tertia communicant cum figura prima in declarandis aliquibus quæsitorum specie-

Oratio, qua concluditur q̃sitũ, quod per plures figuras osten

dit, pōt ad easdē plures figuras resolui, prgter cō cludentem particularē negatiuam, quia nō cōuertit.

D

bus: quemadmodum est communicatio primæ ac secundæ speciei ex figura secunda cum specie secunda primæ figuræ ad vniuersalem negatiuam concludendam; & quemadmodum est etiam communicatio specierum concludentium particularem negatiuam in figura secunda & tertia cum eo, quod concludit particularem negatiuam in figura prima; quoniam ex speciebus istis; quæ sunt in secunda ac tertia figuris, aliqua est, cuius conclusio monstratur per conuersionem, siue fuerit per duas conuersiones, siue per vnam conuersionem, & hæc potest reduci ad primam figuram; & quæ est primæ figuræ potest etiam reduci ad secundam & tertiam; illa autem species secundæ figuræ ac tertiæ, cuius conclusio monstratur per viam ad impossibile, aut positionem, non reducitur apte ad primam figuram; quemadmodum via quarta secundæ figuræ cō cludens negatiuam particularem non apte reducitur ad speciem primæ figuræ concludentem negatiuam particularem; et propterea apparet, quod oratio concludens negatiuam vniuersalem potest resolui ad secundam, ac primam figuras; particularis autem negatiua, quæ concluditur in secunda ac tertia figuris, non redit ad primam figuram; neque etiam, quod in prima figura redit ad secundam, nisi in eo, cuius conclusio non monstratur per positionem; illi vero, cuius conclusiones monstrātur per positionem in duabus figuris, non conuenit hoc; & si reducatur quod est in secunda figura ad tertiam, hoc est ex eo, quod concludit negatiuam, redibit quod est in tertia ad secundam. Atqui conuenit hoc in speciebus, in quibus fieri potest conuersio ambarum propositionum simul; & hoc erit, quum propositio negatiua extiterit vniuersalis; quoniam vtraque ipsarum redibit ad suam complicitam; propterea quod vniuersalis negatiua conuertetur, & particularis etiam affirmatiua conuertetur. Quod si negatiua fuerit in secunda figura particularis, particularis negatiua non conuertetur, & vniuersalis etiam si conuertetur, erit particularis. Consimiliter in figura tertia, si negatiua fuerit vniuersalis, poterunt redire propositiones suæ ad primam figuram; quoniam negatiua vniuersalis conuertetur, & affirmatiua etiam conuertetur particulariter, siue fuerit vniuersalis, siue particularis; quod si negatiua fuerit particularis, non resoluetur syllogismus ad secundam figuram; quoniam negatiua non conuertitur. Iam igitur manifestum est ex hoc sermone, quales syllogismorum species ex tribus generibus syllogismorum communicantes in quæsito vno, quales inquam resolui possunt ad seinuicem, & in quibus fieri non potest hoc.

E

De syllogismis infinitis, & regulis consequentiarum. Cap. XXXII.

F

DIFFERT autem in construendo, vel destruendo opinari, aut idem, aut diuersum significare, non esse hoc, & esse non hoc: Vt non esse album, ei quod est esse non album: non enim idem significant: nec est negatio eius, quæ est esse album, ea quæ est, esse non album, sed non esse album. Ratio autem huius hæc est: similiter enim se habet possibile est ambulare, ad possibile est non ambulare, ei quæ est, esse album, ad esse non album: & scit bonum, ad scit non bonum: nam scit bonum, vel sciens bonum, nihil differt: neque potest ambulare, vel est potens ambulare: quare & opposita, non potest ambulare, & non est potest ambulare. Si igitur non est potens ambulare idem significat, & est potens non ambulare, ipsa simul inerunt eidem: nam idem potest ambulare, & non ambulare: & idem sciens bonum, & non bonum est. Affirmatio autem, & ne-

A gatio non sunt appositæ simul in eodem. Quemadmodum ergo non idem est, non scire bonum, & scire non bonum, nec esse non bonum, & non esse bonum idem: nam proportionalium, si alterum sit, & alterum: nec esse non æquale, & non esse æquale idem. huic enim quod est non æquale, subiacet aliquid, & hoc est inæquale, illi verò nihil: eo quòd æquale quidem, vel inæquale non omne est, æquale autem, vel non æquale omne. Amplius, est non album lignum * & non est album lignum, non simul sunt: si enim est lignum non album, erit lignum: quod autem non est album lignum, non necesse est esse lignum. Quare manifestum est, quoniam non est eius quod est bonum, est non bonum, negatio: si ergo de omni vno, vel affirmatio vel negatio vera: si non est negatio, palam quod affirmatio aliquo modo erit: affirmationis autem omnis, negatio est: & huius ergo ea, quæ est, non est non bonum.

* Solum nō album infinitum est.
*Propositiones illæ dicunt simul esse, quarum vna non potest esse vera sine altera.

B

Enunciationum simplicium, ac infinitarum seu transpositarum, per varia exempla dispositio.

Propositio affirmatiua simplex	*Propositio negatiua simplex*
Est bonum	*Non est bonum.*
Negatiua infinita seu transposita	*Affirmatiua infinita seu transposita*
Non est non bonum	*Est non bonum.*

Exemplum manifestius.

C

Affirmatiua simplex in minus	*Negatiua simplex in plus*
Est æquale	*Non est æquale*
Negatiua transposita in plus	*Affirmatiua transposita in minus*
Non est non æquale	*Est non æquale.*

Exemplum manifestius, apposito subiecto ipsi propositioni.

Affirmatiua simplex	*Negatiua simplex*
Lignum est album	*Lignum non est album*
Negatiua infinita	*Affirmatiua infinita*
Lignum non est non album.	*Lignum est non album.*

Habent autem ordinem hunc adinuicem: sit esse quidem bonum in quo a, non esse autem bonum in quo b, esse autem nō bonum in quo c sub b, non esse autem non bonum in quo d sub a: omni ergo inerit aut a, aut b, & nulli eidem: & omni aut c, aut d, & nulli eidem: & cui c inest, necesse est b omni inesse. Si enim verum est dicere, quod est non album, & quoniam non est album, verū: impossibile est enim simul esse album, & esse non album: aut esse lignum album, & esse lignum non album: quare si non affirmatio, negatio inerit. Ei autem quod est b, non semper c: quod enim omnino non est lignum, neque lignum erit album, nec non album. E conuerso autem cui inest a, & d omni inest: aut enim c, aut d: quoniam autem non possunt simul esse non album, & esse album, d inerit: nam de eo quod est album, verum est dicere, quoniam non est non album. De d autem non omnino a erit: nam de eo, quod omnino nō est lignum, non verum est dicere a quoniam est lignum album: quare d verum est, & a non verum, quoniam est lignum album. Palam autem quoniam & a & c nulli eidem insunt: sed b & d contingit eidem alicui inesse.

Propositionum simplicium & infinitarum ordo, ac consequentiæ.

A — *Est album* | *Omni alterum : nulli ambo* | *B* — *Non est album*

Ad affirmatiuam sequitur negatiua, & non econtra.

Nunquam conueniunt simul.

quandoque.

Conueniunt

Ad affirmatiuam sequitur negatiua, & non econtra.

D — *Non est album* | *Omni alterum : nulli ambo* | *C* — *Est non album*

Similiter autem se habent & priuationes ad prædicationes eadem positione: sit enim æquale, in quo a: non æquale, in quo b: inæquale, in quo c: non inæquale, in quo d. In pluribus autem, quorum his quidem inest, illis verò non inest idem, negatio quidem similiter vera fit, vt quoniam non sunt alba omnia, aut quoniam non est album vnumquodq;: at quoniam est non album vnumquodq;, aut quoniam

A omnia sunt non alba, falsum est. Similiter autem & eius, quæ est omne animal album, non hæc (est non album omne animal) negatio, ambę.n.falsę: sed est, nō omne animal albū. Quoniā autē palā ꝙ aliud significat est nō album, & nō est album, & illa quidem affirmatio, hęc vero negatio: manifestum quoniam non est idem modus monstrandi vtrunque: Vt quoniam quicquid est animal, non est album, aut contingit non esse album, & quoniam verum dicere non album: hoc enim est esse non album. Sed verum quidem dicere, est album, siue non album, idem modus. Constructiue enim ambæ per primam ostenduntur figuram: nam verū ei, quod est; similiter ordinatur: eius enim quæ est, verum dicere album: non hæc, verum dicere non album, negatio: sed hæc, nō est verum dicere album. Si enim verum est dicere quicquid est homo musicū esse, aut nō musicum esse: quicquid est animal sumendum, musicum esse, aut nō musicum esse, & ostensum est. Non esse autem musicum quicquid est homo, destructiue mōstratur secundum dictos tres modos. Simpliciter autem, quando sic se habent a &

B b, vt simul quidem eidem non contingant, omni autem de necessitate alterum: & rursum c & d similiter. Sequitur autem id quod est c a, & nō conuertitur: & id quod est b sequitur d, & non conuertitur. & a quidem & d contingunt eidem: b autem & c nō contingunt. Primum ergo quoniam id quod est b sequitur d, hinc manifestum: quoniam eorum quæ sunt c d alterum ex necessitate omni inest: qui autem b non contingi c, eo quòd simul infert a: a autem & b nō contingunt eidem: manifestum quoniam d sequetur b. Rursum quoniam ei quod est a nō conuertitur c: omni autem vel c vel d contingit a, & d eidem inesse. B autem & c non contingit: eo quòd cōsequitur a id quod est c: accidit enim quiddam impossibile. Manifestum est ergo quoniam nec b ei, quod est d conuertitur, eo quod contingit simul a d inesse. Accidit autem aliquoties in huiusmodi terminorum ordine falli, eo quod opposita non sumantur recte, quorum necesse est omni alterum inesse Vt si a & b nō contingunt simul eidem, necesse est autem inesse cui non alterū, alterum: & rursus c & d similiter, cui autem c omni,

C sequitur a, accidet enim cui d, b inesse ex necessitate, quod falsum est; si sumatur enim negatio eorum, quæ sunt a b, ea quæ est in quibus f: & rursus eorum quæ sunt c d, ea quæ est in quibus g. necesse est igitur omni inesse vel a, vel f, aut enim affirmationem, aut negationem, & rursum, aut c, aut g, affirmatio enim & negatio. & cui c, omni a subiacet: quare cui f, omni hoc quod est g. Rursum quoniam eorum quæ sunt f b, omni alterum: & eorum quæ sunt g d, similiter. Sequitur autē g id quod est f, & id quod est d sequitur b: hoc enim scimus. Si ergo a id quod est c: & id quod est d sequetur b. hoc autem falsum. econtrario enim erat in his (quæ sic se habent) consequentia. Non enim fortasse necessarium omni inesse, aut a, aut f: nec f, aut b: non enim est negatio eius quod est a hoc quod est f: nam boni non bonum negatio:

non autem est idem hoc quod est non bonum, ei quod est neque bo D
num, neque non bonum: similiter autem & in c d, nam negationes,
quæ sumptæ sunt, duæ sunt.

De syllogismis ex ppositionibus infinitis, et priuatorijs, ac ipsarũ consequentijs.

Hic declaratur non esse eandem infinitationem significadone gatiua cũ infinita.

ACCIDIT autem deceptio in syllogismo, eo quod existimatur, quod enũtiatio infinita & negatiua sunt vna & eadem: & hoc, quoniam accidit propter istud, vnum ex duobus: aut, vt existimetur, quod concludens sit non concludens: & hoc quum cadit enuntiatio infinita in loco, in quo si caderet negatiua, fieri non posset, vt esset syllogismus, & existimatur quod infinita sit negatiua, & tamen in veritate est infinita: & hoc, quum cadit propositio infinita ita, vt de ea existimemus quod sit negatiua in loco, in quo non prohibetur syllogismus, quin sit concludens: quod autem remouet deceptionem istam est, vt scias, quod hoc, quod dicimus, aliquid est non album, & aliquid non est albũ, non significant super re vna: quodque negatio huius, Ziiad est album, non est, quod dicimus, Ziiad est non album: sed quod dicimus, Ziiad non est album: & hoc, quoniam proportio huius, quod dicimus, Ziiad est album, ad hoc, quod dicimus, Ziiad est nõ album, est proportio eius, quod dicimus, possibile est, quod Ziiad ambulet, ad hoc, quod dicimus, possibile est, quod Ziiad non ambulet. Proportio autem huius, quod dicimus, Ziiad est album, ad hoc, quod dicimus. Zijad non est album, est proportio eius, quod dicimus, possibile est, quod Ziiad ambulet, ad hoc, quod dicimus, non possibile est, quod Ziiad ambulet: & quemadmodum duæ possibiles sunt duæ enuntiationes affirmatiuæ, veluti declaratum fuit in libro præcedente. Consimiliter Ziiad est album, & Ziiad est non album, sunt duæ enuntiationes affirmatiuæ: quod si hoc, quod dicimus, Ziiad est non album esset in gradu eius, quod dicimus, Ziiad non est album, oporteret, vt res omnis, aut esset album, aut non album: quemadmodum sequitur, vt res omnis, aut sit album, aut non sit album: attamen manifestum quod de non entibus & de multis etiam entibus non vere proferimus, quod sint alba, aut sint non alba: sed sint alba, aut non sint alba vere profertur de omnibus. Amplius, si hoc, quod dicimus, Ziiad potest non ambulare, esset in gradu eius quod dicimus, Ziiad non potest ambulare, affirmatio & negatio coniungerentur in vno & eodem: quoniam quemadmodum quod dicimus de Ziiad, quod potest ambulare & non ambulare, verificantur simul. Consimiliter & hoc, quod est posse & non posse, hoc est si intentio negationis in hoc fuerit intentio priuationis, planum quod posse & non posse non coniungentur simul in vno & eodem. Enuntiatio igitur infinita differt a negatiua: quoniam aliquando inuenitur ipsa simul cum sua opposita in vno & eodem: aliquando F autem caret subiectũ vtraque ipsarum: enuntiatio vero negatiua & affirmatiua nunquam complicantur simul in vno & eodem, neque est aliquid, quod careat vtroque: & propterea quod dicimus, Socrates est iustus & Socrates est nõ iustus, sunt simul falsæ, quum fuerit Socrates mortuus: sed quod dicimus, Socrates est iustus & Socrates non est iustus, diuidunt verum & falsum, hoc est, quod non potest Socrates non disponi per alterum istorum, siue fuerit mortuus, siue viuus. Consimiliter, si dicamus de Ziiad quod potest ambulare, & quod non potest ambulare, vnum ipsorum est verum, & alterum falsum Quumque extiterint enuntiationes infinitæ affirmatiuæ, habebunt negatiuas. Quum autẽ comparantur enuntiationes simplices & infinitæ affirmatiuæ & negatiuæ, apparent ad seinuicem binæ proportiones, proportio oppositionis & proportio affirmationis. Ponamus igitur loco affirmatiuæ simplicis quæ est. Ziiad est bonum, literam a: & loco negatiuæ simplicis, quæ est, Ziiad non est bonũ, literam b: & loco affirmatiuæ infinitæ, quæ est, Ziiad est non bonum, literam d: & loco negatiuæ ipsius, quæ est Ziiad non est non bonum, literam c: & ponamus sub a c, & sub b d: omni igitur inest a, aut b: & non possunt coniungi in vno, quoniam vnum ipsorum est affirmatiuum, & alterum negatiuum. Consimiliter se habebit c cum d, quum horum itidem vnum sit affirmatiuum, & al-

Nota hic, de non ente nõ dici nomen infinitum.

Nota differẽtiã inter enũtiationẽ infinitã, & negatiuã: qm infinita simul cũ affirmatiua sibi opposita possunt qñq; de eodẽ verificari qñq; esse falsæ, si subiectũ vtroque careat: sed negatiua cũ sua affirmatiua opposita semper diuidũt verũ &

A terum negatiuum: & manifestum etiam est, quod cuicunque inest d, ex necessitate omni illi inest b: si enim verum est, quod dicimus, est non bonum, verum etiam erit, quod dicimus, non est bonum: de eo nanque oportet quod verificetur, quod est bonum, aut quod non est bonum: quum igitur falsum de ipso sit, quod est bonum, sequitur vt verum sit de eo, quod non est bonum. ergo cuicunque inest d, illi omni inest b: quoniam b sequitur ex d, & est quum fuerit d, sed non conuertitur ita, vt d insit omni illi, cui inest b. Quoniam, quum fuerit Zijad non ens, verificatur de eo, quod non est bonum, & tamen non vere profertur de ipso, quod est non bonum: ista igitur est dispositio d cum b infra consequentia: dispositio autem a cum c se habet in contrarium huius; hoc est, quoniam c sequitur a, & est quum fuerit a, & non conuertitur ita, vt a sequatur c, & sit quando ipsum est: quoniam de quo vere proferimus quod est bonum, de eodem vere dicimus, quod non est non bonū: quoniam de eo verificabitur, aut quod non est non bonum, aut ꝙ est non bonum: & non conuertitur hoc ita, vt de quocunq; vere dicamus, quod non est nō bonū, de eodem etiam vere possimus dicere, ꝙ est bonum: quoniam de Zijad non ente vere proferimus, quod non est non bonum, quoniam fieri non potest, vt de eo nō verificetur, aut quod est non bonum, aut ꝙ non est non bonum: quoniam duæ orationes istæ, ita se B habent, vt vna sit affirmatiua & altera negatiua, & fieri non potest, vt aliquid sit, cui alterum istorum non insit: neque etiam coniungi possunt in aliquo simul. Quum hoc igitur ita sit, planum ꝙ fieri non potest, vt c, quæ est negatiua infinita, & b, quæ est negatiua simplex, coniungantur in vno & eodem: quoniā de quo verificatur a, de eo verificatur c: & de quo verificatur a, de eo falsificatur b: quoniam vna ipsarum affirmatiua, & altera negatiua. igitur de quo verificatur c, de eo, est falsum b. Sed d, quæ est affirmatiua infinita, & a, quæ est affirmatiua simplex, coniunguntur in aliquo vno: quoniam non est opus, vt d sit in eo, in quo est b: sed res se habet in contrarium, hoc est, vt b sit in eo, in quo est d. Sed iam existimatur, vt a, quæ est affirmatiua simplex, & d, quæ est affirmatiua infinita, sint opposita: quoniam posuimus, quod si est d, est b: & b, & a sunt opposita, hoc est, quoniam quum est vnum ipsorum, alterum tollitur, & non potest aliquid esse sine altero ipsorum, ergo d, & a sunt in hac dispositione. verum si d, & a fuerint opposita per modum negationis & affirmationis, sequetur, quod si esset b, esset etiam d: quod est falsum & contrarium ei, quod monstratum fuit: quoniam oportet vt d verificetur de b, quum de ipso falsificetur a. Sed fieri potest, quum posuerimus c sequi ex a, & a non sequi ex c, vt monstremus ex hoc, qđ b sequitur ex d: quodq; hoc non cōuertitur: quodque fieri non pōt, vt simul coniungantur c, & b, sed fieri vtique potest, vt a, & d, simul C coaptentur. Quod quū ita fuerit, manifestū quod fieri nequit, vt b, & c coniungantur simul in aliquo vno: qm̄ b comprehenditur in d: & cum est d, non est c: qm̄ vnum ipsorū affirmatiuum est, & alterū negatiuum. Sed fieri vtique potest, vt d, & a coniungantur in aliquo vno: qm̄ a non continetur in c, imo in aliquo tempore est c, in quo nō est a. Quū ergo res omnis ita se habuerit, vt ipsi insit a, aut b, & d inuenitur aliquando in a, & aliquando in b. Sed fieri etiam potest, vt ostendamus per demonstrationē aliam, quod si c sequatur ex a, quod b sequitur ex d, & quod b, & c non coniunguntur: quodque fieri potest, vt d, & a coniungantur: & hoc, quoniam si c comprehenditur in a, & de re omni verificatur, aut d, aut c, sequitur vt d vere enuntietur de b, absq; c. qm̄ c comprehenditur in opposito ipsius b, quod est a. Quum igitur c comprehendatur in a, b comprehēdetur in d, quumque c cōpræhendatur in a, & b comprehendetur in d, Planum quod c. & b coniungi nequeunt in aliquo vno: quodque hoc fieri vtique potest in d, & a. Hoc autem, quod accidit in enuntiationibus indiuiduis infinitis ac simplicibus, accidit etiam consimiliter in priuatiuis ac simplicibus: & quemadmodum negatiua affirmatiuę singularis simplicis non est infinita simplex affirmatiua, eodem pacto negatiua affirmatiuæ simplicis vniuersalis non est affirmatiua vł i infinita: puta i exēplo, nō est negatio huius, qđ dicimus, oīs homo est albū, hoc, qđ dicimus, oīs homo est nō albū: sed hoc, qđ dicimus, nō est oīs

falsum in oībus entibus.

Nota duas ꝑportiones inter simplices, & infinitas affirmatiuas & negatiuas.

Nota, nomē infinitū non prædicari de non ente.

Alia demonstratio, qđ si c sequať ex a, ipsum etiā b sequetur ex d.

Idem est iudiciū de priuatiuis, & infinitis.

homo albũ;' causa aũt huius ea est, quam supra diximus; & hoc, quoniã ista, quæ dicimus, omnis homo est album, & omnis homo est non album, sunt falsa simul, & non inest alterum ipsorum ex necessitate vnicuique, quemadmodũ se habet dispositio in hoc, quod dicimus, omnis homo est album, & non omnis homo est album. ergo syllogismus concludens, omnis homo est non album, est alius a syllogismo concludente, nullus homo est album: & hoc est, quod dicebamus, quod omnis homo est non album, est affirmatiua: & propterea ostensum fuit, quod non concluditur nisi in prima figura: sed quod dicimus, nullus homo est album, est negatiua vniuersalis, & concluditur in prima ac secunda figuris: & hoc in specie vna primæ figuræ, & in duabus speciebus secundæ. quare concludetur in tribus syllogismorum speciebus. Cõsimiliter quum fuerit propositio minor in prima figura infinita, non oportet, vt existimemus, quod non concludat: quemadmodum se habet dispositio, quum extiterit negatiua: neque etiam quum fuerint ambæ propositiones infinitæ, disponuntur eo modo, quo disponebantur negatiuæ: nam propositio infinita distinguitur a negatiua, quoniam dictio infinitans est pars propositionis. Et propterea super ipsam cadit etiam dictio negationis non est pars propositionis: & ob hoc prædicatum affirmatiuæ ac subiectum eiusdem, est idem cum prædicato negatiuæ, ac subiecto suo. Sed iam perfectæ sunt intentiones, quas comprehendit tractatus iste.

Quũ fuerit minor infinita in prima figura, erit syllogismus.

Dictio infinita est pars propositionis, ideo super ipsam põt negatio cadere.

D

B

Primi libri Priorum Analiticorum cum Auerroe.

F I N I S.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PRIORVM ANALITICORVM LIBER SECVNDVS.

Cum Auer. Cordub. media expositione.

Summa libri secundum Auer.

Secundus Priorum in tria secta, seu partes diuiditur.
In 1.a cap.1. vsque ad cap.21. loquitur de potentijs syllogisticis.
In 2.a cap.21. vsque ad cap.xxvij. de Impotentijs syllogismi.
In 3.a cap.27. vsque ad finẽ, ratiocinatur de Annexis syllogismo.

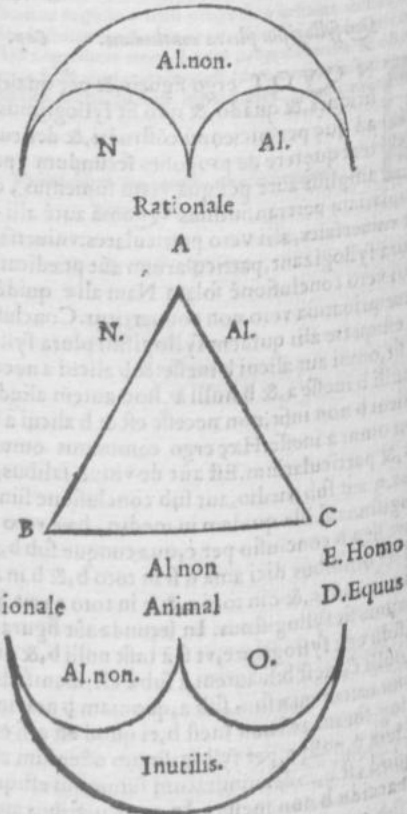
Qui syllogismi plura concludant. Cap. I.

IN QVOT ergo figuris, & per quales, & quot propositiones, & quãdo, & quo fit syllogismus: amplius autẽ ad quę perspiciendũ cõstruẽti, & destruẽti, & quõ oporteat quęrere de proposito secundum vnamquanq; artẽ: amplius autẽ per quã viam sumemus, quæ in singulis sunt principia, iam pertransiuimus. Quoniã autẽ alii quidẽ syllogismorũ sunt vniuersales, alii vero particulares: vniuersales quidem oẽs semper plura syllogizant, particularium aũt prædicatiui quidem plura, negatiui vero conclusionẽ solam. Nam aliæ quidẽ propositiones conuertũtur: priuatiua vero non conuertitur. Conclusio vero aliquid de aliquo est: quare alii quidem syllogismi plura syllogizant. Vt si a ostensum sit, omni aut alicui b inesse: & b alicui a necessarium est inesse: & si nulli b inesse a, & b nulli a: hoc autem aliud est a priore. Si autem a alicui b non insit, non necesse est & b alicui a non inesse: contingit enim omni a inesse. Hæc ergo communis omnium causa vniuersalium, & particularium. Est aũt de vniuersalibus, & aliter dicere: quæcunque.n. aut sub medio, aut sub conclusione sunt, omnium erit idem syllogismus: si illa quidem in medio, hæc vero in conclusione ponantur: vt sit a b conclusio per c, quæcunque sub b, aut sub c sunt, necesse est de omnibus dici a: nã d si in toto b, & b in a, & d erit in a. Rursum si e in toto c, & c in toto a, & e in toto a erit. Similiter autem, & si priuatiuus sit syllogismus. In secunda aũt figura ꝙ sub conclusione erit, solũ erit syllogizare, vt si a insit nulli b, & omni c: conclusio quoniam nulli c, inest b: si autem d sub c est, manifestum quoniam nõ inest ei, b: iis autem quæ sunt sub a, quoniam b non inest, non palam est per syllogismum, etsi non inest b, ei quod est e, si est e sub a: sed d inesse quidem b, nulli c, per syllogismum ostensum est: non inesse vero a hoc quod est b, indemonstratum sumptum est: quare nec per syllogismum accidit b non inesse e. In particularibus autem, eorum quidem quæ sub conclusione sunt, non erit necessarium. Non enim fit syllogismus, quando ea sumpta fuerit particularis, eorum autem quæ

Syllogismus vniuersalis, qui cõclusionem colligit vniuersalẽ: Particularis qui particularẽ. Prædicatiuus, qui affirmatiuam: Negatiuus, qui negatiuam.

sunt sub medio, erit omnium, veruntamen non per syllogismum: vt si a omni b,& b alicui c:nam eius quod sub c est positum, non erit syllogismus:eius vero quod sub b erit,sed non propter eum qui prius factus est syllogismum. Similiter autem & in aliis figuris: nam eius quidem quod sub conclusione est, non erit,alterius vero erit: verum non per syllogismum,eo quòd & in vniuersalibus ex indemonstrata propositione,quæ sunt sub medio ostendebantur,quare neque hic erit, vel & in illis.

Coniugatio hæc particularis in secūdi figura,termino sumpto sub minori, nihil cōcludit: quia maior ē particularis,sūpto vero sub medio cōcludit aliā conclusionem.

PARS PRIMA.

Tractatus de syllogismo.

DIxit, Sed posteaquã declarauimus per quot figuras erunt sermones syllogistici,& per quales species propositionũ,eas videlicet propositiones,in quibus est intẽtio dicti de omni,& p quot propositiones erũt,quodq; ipsæ sunt duæ,& qñ erit,& qñ non erit syllogismus,& hoc qñ nõ inuenitur inter ipsas terminus medius cõicans. Et diximus de qualitate cuiuscunq; triũ figurarũ qđ est ordo medij termini intra ambas extremitates,& diximus cum hoc,*quæ ex quatuor quæsitis in quali quærant̃ figura, hoc est affirmatiuo ac negatiuo vniuersalibus,& affirmatiuo ac negatiuo particularibus. Et determinauimus post hoc qualitatẽ inquisitionis super quæsito absolute, & per qualẽ viã accipiuntur ꝓpositiones syllogismi & faciamus ipsas,ac quõ resoluat̃ omnis sermo syllogisticus ad cõpositionẽ,ex qua fuit cõpositus. Dicamus nunc,qm̃ syllogismorũ omniũ alij concludunt cõclusiones vniuersales,alij vero cõclusiones particulares,qđ accidit vt syllogismi cõcludẽtes vniuersales ex cõsequenti cõcludant,præter cõclusionẽ primã,conclusiones plures.Sed ex syllogismis cõcludẽ B tibus cõclusiones particulares,accidit, vt illi, qui cõcludunt affirmatiuas particulares,cõcludant cõclusiones plures cũ prima cõclusione: qui vero concludũt particulares negatiuas,non cõcludunt nisi conclusionẽ primam. Causa aũt in hoc est:qm̃ cõclusiones vniuersales & particulares affirmatiuæ conuertuntur, negatiua vero particularis nõ conuertitur:quare accidit,vt syllogismus cõcludens cõclusionẽ vniuersalẽ affirmatiuã,concludat ẽt particularẽ, quæ continet̃ sub hac vniuersali,& particularẽ,in quã cõuertit̃ vniuersalis affirmatiua. Item accidit,vt concludens vniuersalẽ affirmatiuã,concludat ẽt ipsam conuersam: sed non accidit,vt cõcludens negatiuã particularẽ,concludat aliã ab ipsa, quoniã neq; conuertitur,neq; continet aliam. Secundum igitur hunc modũ accidit vni & eidẽ syllogismo,vt concludat conclusiones plures vna. Præterquã qđ prima quidẽ,quã per se concludit, est vna,reliquas vero ab hac concludit secũdum qđ sequuntur conclusionẽ primã & mediante illa,& sunt quasi conclusiones per accidens:& propterea tales nõ fuere connumeratæ intra conclusiones syllogisticas in tractatu primo,& errauerunt in hoc antiqui enarratores, quoniã connumerauerunt ipsas. Sed posset etiã aliquis existimare, quod ex vno & eodẽ syllogismo essent plures cõclusiones vna secundũ aliũ modũ:præterq̃ quod hoc est secundũ existimationẽ,non aũt scdm veritatẽ.Hoc igit̃ accidit in prima C figura secũdum duos modos:quorũ vnus est,quum exposuimus,quod aliqđ prędicatũ prędicat̃ de aliquo subiecto,& sit manifestũ apud nos,ꝙ aliquid subijcitur subiecto q̃siti:existimat̃.n.quũ mõstratũ fuerit ꝑdicatũ quæsiti inesse subiecto quæsiti,qđ iam ex hoc sit manifestũ,ipsum inesse ẽt subiecto subiecti:puta in exẽplo,si fuerit quæsitũ,an mundus sit nouũ,& declaratũ fuerit ex hoc quod cœli sunt noui,& hoc extiterit per se manifestum, qđ cœli sunt pars mundi,& hoc est vnũ ex ijs,quo existimatur ex syllogismo vno esse scdm modũ istũ plures conclusiones vna:sed hoc non est verũ,qm̃ hoc,qđ dicimus,cœli sunt noui, in hoc exẽplo cõcluditur per duas propositiones,quarum vna est, quod cœli sunt pars mundi:& altera qđ omnes partes mũdi sunt nouæ, & sequit̃ ex hoc, ꝙ cœli sunt noui. Modus vero alius est,quũ declarauerimus, qđ aliquid inest subiecto duarũ propositionũ,& sit manifestũ per se,qđ terminus medius ĩ duabus propositionibus cõprehendit sub se subiectũ aliud simul cũ subiecto quęsiti:iam.n.existimabit̃,qđ ex hoc cõcludunt̃ cõclusiones plures vna:quarũ vna est cõclusio q̃sita,altera vero,cuius subiectũ continet̃ sub medio termino simul cũ subiecto quæsiti:puta in exẽplo,si monstratũ fuerit,qđ mundus est nouũ per duas ꝓpositiones,quarũ altera sit,qđ mũdus est cõpositũ ex partibus:& altera, qđ cõpositũ est nouũ. Iã.n.existimat̃,qđ ex binis istis ꝓpositionibus binę conclusiones cõcludant̃,quarũ vna est,ꝙ mũdus est nouũ, & altera qđ corpus est nouũ:manifestũ,n,est per se,qđ corpus cõprehẽditur sub cõposito,quẽadmodũ

Epilogus omniũ,quę dicta sunt ĩ primo priorũ.

Syllogismi vl'es cõcludunt plures cõcldsiones & particulares affirmatiui.

Syll's cõcludẽs particularẽ negatiuam,vnã tñ conclusionẽ concludit.

Quãuis syllogismus vnus cõcludere possit plures cõclusiones:primam tñ per se cõcludit, alias vero ꝑ accidẽs, rõne cõuersionis.

Hic notant duo alij modi, quibus vnus syll's existimatur posse cõcludere plures cõclusiones, non tñ secũdũ veritatẽ.

fub ipfo comprehenditur mundus: & vt plurimũ accidit hoc, quum maior fuerit manifefta ex fyllogifmo: fed in veritate funt duo fyllogifmi cõicantes in maiore propofitione & feparati in minore. Et hoc per fe accidit in prima figura, qm̃ concludit negatiuas vniuerfales, quemadmodũ accidebat, quum concludebat affirmatiuas vniuerfales: in ijs vero qui concludunt particulares, non accidit fpecies ifta conclufionũ, vt fint vniuerfales, quia fubiectũ fuum intret fub fubiectũ conclufionis, quoniam conclufio eft particularis: fed accidit fpecies fecunda eo, ꝙ maior propofitio eft vniuerfalis in omnibus fyllogifmis iftius figuræ vniuerfalibus ac particularibus. Sed in fecunda figura accidit, vt exiftimetur ꝙ in vniuerfalibus fyllogifmis concludatur conclufio fua, & quod comprehenditur fub fubiecto conclufionis eo, ꝙ hoc approximat principio exiftimationis, fed in veritate eft conclufio fyllogifmi in prima figura, hoc eft, quod maior extremitas infit fubiecto fubiecti fui: non autem exiftimatur quod concludat fimul cum fua conclufione id, quod eft fubiectum medio termino: quoniã fi hoc vtique concluditur, concluditur quidem fecundũ ordinẽ fecundæ figuræ. Sed cogitatio non cadit naturaliter fecundum menfuram conclufionis in fecũda figura, quemadmodũ cadit omne hoc in prima figura: & propterea videtur, quod maiorem extremitatem ineffe illi, quod fubijcitur medio termino, in fecũda figura fit per fecundum fyllogifmum, & non exiftimatur, quod concludatur per fyllogifmum primum per contrarium eius, quod fubijcitur fubiecto conclufionis: puta, in exemplo, corpus cœlefte non eft nouum: & corpus compofitũ eft nouum: & fequitur ex hoc fyllogifmo quod corpus cœlefte non eft compofitum, & quod orbis ftellarum fixarum non eft compofitus: quoniam manifeftum eft per fe, quod comprehenditur fub corpore cœlefti. Si autem exiftimaret aliquis, quod fequeretur ex hoc fyllogifmo maiorem extremitatem ineffe ei, quod fubijcitur medio termino: quoniam quum fuerit per fe manifeftũ, quod elementa non funt noua, iam non fequitur ex hoc, quod elementa non funt cõpofita, nifi per alium fyllogifmum a fyllogifmo, ex quo fequitur, quod corpus cœlefte non eft compofitum, & hoc fecundum veritatem & fecundũ principiũ exiftimationis. Et confimiliter fe habet difpofitio in tertia figura, hoc eft, quia non exiftimatur, quod concludat fimul cum conclufione fua, nifi maiorem extremitatem ineffe illi quod fubijcitur minori extremitati tantum, non autem illi, quod fubijcitur medio termino: & propterea non exiftimamus in fyllogifmis particularibus, quod concludant aliud a conclufione fua, ꝙ fubiectum quæfitorum eft particulare.

Modi duo prius dicti fiũt i modis vniuerfalibus primę figurę, fed nõ in particularibus: qm̃ cõclufio ẽ particularis, ꝗ fieret maior ẽẽ fyllogifmus inutilis.

In fecũda figura in duo modi ñ fiũt.

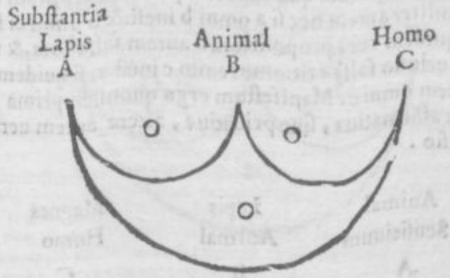
In tertia ẽt figura fit vnus modus tantum.

Quod ex falfis in prima figura verum colligatur.

CAPVT II.

EST ergo fic fe habere, vt veræ fint ꝓpofitiones, per quas fit fyllogifmus: eft autem vt falfæ, eft vero vt hæc quidẽ vera, illa autem falfa: conclufio autem aut vera, aut falfa ex necefsitate. Ex veris ergo non eft falfum fyllogizare: ex falfis autem verum, tamen non propter quid, fed quia: nam eius qui eft propter quid, non eft ex falfis fyllogifmus: ob quam autẽ caufam, in fequẽtibus dicetur. Primum ergo quoniam ex veris non pofsibile falfum fyllogizare, hinc manifeftum. Si enim cum eft a, necefse eft effe b: fi nõ eft b, neceffe eft a non effe: fi ergo verum eft a, necefse eft & b verum effe, aut accidet idem fimul & effe, & nõ effe: hoc aũt impofsibile. Non autem quoniam ponitur a vnus terminus, accipiatur contingere vno aliquo exiftẽte, ex necefsitate aliquid accidere:

A non enim potest. Nam quod accidit ex necessitate, conclusio est: per quæ autem fit, ad minimum tres sunt termini, duo autem interualla, & propositiones. Si ergo verum est cui omni inest b, & a: cui autem c, & b: cui c, necesse est a inesse: & non potest hoc falsum esse: simul enim erit idem, & non erit: ergo a ut vnum positum est duas propositiones collligere. Similiter autem se habet & in priuatiuis: non enim est ex veris ostendere falsum.

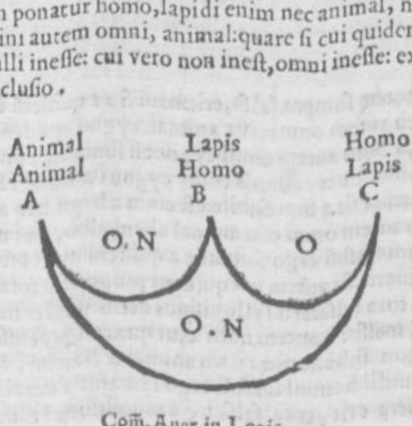

Coniugationes binæ ex veris verū cōcludētes.

B

Ex falsis autem est verum syllogizare, & vtrisq; ꝑpositionibus falsis, et vna: hac autem non vtralibet contingit, sed secunda: si quidē totam sumamus falsam: non tota autem sumpta, est vtralibet. Insit enim a omni c, ei autem quod est b nulli, nec b insit c: contingit autē hoc, vt nulli lapidi animal, & lapis nulli homini: si igitur sumatur a omni b: & b omni c: a omni c inerit, quare ex vtrisq; falsis vera est conclusio omnis enim homo animal. Similiter autem & priuatiuum: insit enim c nulli nec a nec b: a autem b omni: vt si eisdem terminis sumptis, medium ponatur homo, lapidi enim nec animal, nec homo ulli inest: homini autem omni, animal: quare si cui quidem omni inest, sumamus nulli inesse: cui vero non inest, omni inesse: ex falsis vtrisq; vera erit conclusio.

C

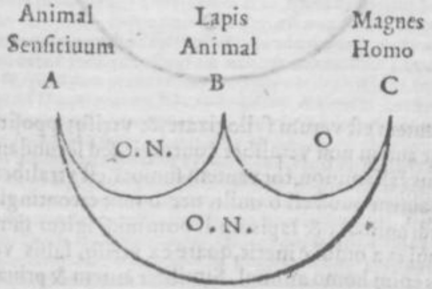
Coniugationes binæ vniuersales, cōcludentes verum ex vtrisq; ꝑpōnibus in toto falsis.

Similiter autem oſtẽdetur,& ſi in aliquo vtraq; falſa ſumatur. Si D autem altera ponatur falſa,prima quidem tota falſa exiſtente ut a b, non erit concluſio vera: b c autem erit. Dico autem totam falſam quod contrariam veræ:vt ſi quod nulli ineſt,omni ſumptum eſt, aut ſi quod omni,nulli ineſſe. Inſit enim a b nulli:b autem omni c:ſi ergo b c quidem propoſitionem ſumamus ueram, a b autem falſam totam,& omni b ineſſe a: impoſsibile eſt a c concluſionem ueram eſſe: nulli enim inerat a earum quæ ſunt c: ſiquidem cui b,nulli a:b autem omni c. Similiter autem nec ſi a omni b ineſt:& b omni c: ſumpta ſit autem b c quidem vera propoſitio:a b autem falſa tota,& nulli, cui b,ineſt a,concluſio falſa erit:omni enim c ineſt a, ſi quidem cui b omni,& a: b autem omni c. Manifeſtum ergo quoniam prima tota ſumpta falſa ſiue affirmatiua, ſiue priuatiua, altera autem uera, non ſit uera concluſio.

Coniugationes binæ ex uertis: vera concluſio.

Binæ coniugationes habentes maiorẽ in toto falſam minorẽ veram, non cõcludentes verum.

E

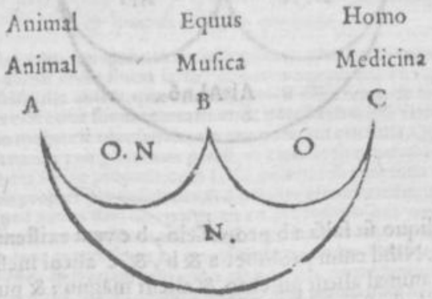
F

Non tota autem ſumpta falſa,erit:nam ſi a c quidem omni ineſt,b autem alicui:b autem omni c:vt animal cygno quidem omni:albo autem alicui,album autem omni cygno: ſi ſumatur a omni b,& b omni c:a omni c inerit vere:omnis enim cygnus animal. Similiter autem & ſi priuatiua ſit a b:poſsibile eſt enim a b quidem alicui ineſſe, c vero nulli:b autem omni c:ut animal alicui albo, niui uero nulli:album vero omni niui:ſi ergo ſumatur a quidem nulli b:b autem omni c:a nulli c inerit.Si autem a b quidem propoſitio tota ſumatur vera,b c autem tota falſa:erit ſyllogiſmus uerus: nihil enim prohibet a & b,& c omni ineſſe: b autem nulli c,ut quæcunque eiuſdem generis ſunt ſpecies non ſubalternæ: nam animal & homini, & equo ineſt: equus autem nulli homini ineſt:ſi ergo ſumatur a omni b: & b omni c:concluſio uera erit, tota falſa b c propoſitione. Similiter autem

Coniugationes binæ vniuerſales.

Sillõs, verus dicitur, cuius cõcluſio vera; & ex oppoſito falſus, cuius cõcluſio falſa.

A cum uniuersalis priuatiua est a b propositio: contingit enim a neq; b, neq; c nulli inesse ; & b nulli c:ut ex alio genere speciebus diuersũ genus :nam aĩal nec musicæ,nec medicinę inest,neq; musica medicinę. sumpta ergo a quidem nulli b,b autem omni c:uera erit conclusio .

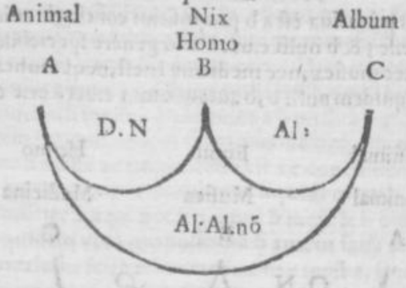

Coniugationes binæ ex maiori vera minori in toto falsa, concludentes verum.

B

Et si non tota falsa sit b c,sed in aliquo: etiam sic erit conclusio uera.Nihil enim prohibet a ,& b,& c toti inesse,b autem alicui c: ut generis speciei,& differentiæ:nam animal homini omni, & omni gressibili:homo autem alicui gressibili,& non omni: si ergo a omni b, & b omni c sumatur,a omni c inerit,quod quidem erat uerum . Similiter autem cum priuatiua est a b propositio:contingit enim a nec b, nec c nulli inesse:b uero alicui c:ut genus ex alio genere speciei,& differentiæ:nam animal nec sapientiæ nulli inest,nec contemplationi: sapientia uero alicui contẽplationi: si ergo suma tur a nulli b: b aũt omni c: C nulli c inerit a:hoc aut erat uerum . In particularibus aũt syllogismis contingit & prima propositione tota falsa existente,altera autem uera,ueram esse conclusionem, & a b in aliquo falsa existente , b c autem uera,& a b quidem uera, particulari autem falsa:& utrisque existentibus falsis . Nihil enim prohibet a b quidem nulli inesse:c autem alicui,& b alicui c inesse,ut animal nulli niui,albo autem alicui inest & nix albo alicui:si ergo ponatur medium nix , primum autem animal,& sumatur a quidem toti b inesse,b autem alicui c, a b tota falsa, b c autem uera: & conclusio uera . Similiter autem & cum priuatiua est a b propositio:posibile est enim a b quidem toti inesse : c autem alicui non inesse,b uero alicui c inesse:ut animal homini quidem omni inest,album autem aliquod non sequitur . homo uero alicui albo inest,quare si medio posito homine, sumatur a nulli b inesse , & b alicui c,uera erit conclusio:cum sit tota falsa a b propositio .

D

Coniugationes binę particulares ex maiori in toto falsa, minori vera cõcludentes verum ,

Et si in aliquo sit falsa a b propositio , b c vera existente, erit conclusio vera . Nihil enim prohibet a & b , & c alicui inesse : b autem alicui c : vt animal alicui pulchro,& alicui magno : & pulchrum alicui magno inest : si ergo sumatur a omni b,& b alicui c : & a b quidé propositio in aliquo falsa erit, b c autem vera : & conclusio vera . Similiter autem & cum priuatiua est a b propositio : nam iidem erunt termini,& similiter positi ad demonstrationem . Rursum si a b quidé vera,b c autem falsa : vera erit conclusio . Nihil enim prohibet a quidem toti inesse b , c autem alicui : & b nulli c inesse . Vt ianimal cygno quidem omni,nigro autem alicui, cygnus vero nulli nigro : quare si sumatur a omni b,& b alicui c, vera erit conclusio , cum sit falsa b c . Similiter autem & priuatiua sumpta a b propositione : possibile enim a b quidem nulli : c autem alicui non inesse,& b nulli c : vt genus ex alio genere speciei,& accidenti eius speciebus:nam animal quidem numero nulli inest,albo vero non alicui, numerus autem nulli albo : si ergo medium ponatur numerus, & sumatur a quidem nulli b,b autem alicui c:a alicui c non inerit: quod fuit verum, cum a b quidé sit propositio vera, b c autem falsa.Et si in aliquo sit falsa a b,falsa autem & b c, erit conclusio uera. Nihil enim prohibet a alicui b,& alicui c inesse vtriq;,b autem nulli c:vt si b sit contrarium ipsi c,& ambo accidentia eidem generi:nam animal alicui albo,& alicui nigro inest, album autem nulli nigro inest:si ergo sumatur a omni b,& b alicui c, vera erit conclusio.Et priuatiua quidem sumpta a b,simililiter.Nam iidem termini,& similiter ponentur ad demonstrationem. Et ex vtrisque falsis, erit conclusio uera. Possibile est enim a b quidem nulli: c autem alicui inesse:b verò nulli c.Vt genus ex alio genere speciei & accidenti speciebus eius.animal enim numero quidem nulli,albo uerò alicui inest: & numerus nulli albo, Si ergo sumatur a omni b: & b alicui c:conclusio quidem vera,propositiones uero ambæ falsæ.Similiter autem & cum priuatiua est a b . Nihil enim prohibet a b quidé

E

F

A toti inesse: c autem alicui non inesse: & neque b ulli c: vt animal cygno quidem omni, nigro autem alicui non inest: cygnus vero nulli nigro: quare si sumatur a nulli b: b autem alicui c: a alicui c non inerit: ergo conclusio quidem vera, propositiones autem falsæ.

Qualiter fieri posit, vt ex propositionibus falsis sit conclusio vera, & quando erit, & quomodo.

Propositiones vero, ex quibus erit syllogismus, aliquando erunt simul veræ, aliquando autem erunt simul falsæ: & nonnunquam erit vna ipsarum vera, & altera falsa: illa autem, quæ est falsa, potest esse aliquando falsa in toto, & est ea, de qua verificatur suum contrarium; & potest etiam esse falsa secundũ partem. Conclusio autem ex necessitate, aut erit vera, aut erit falsa. Quod si fuerint ambæ propositiones veræ, fieri non potest, vt ex ipsis sit conclusio falsa: sed fortasse, quum fuerint ambæ propositiones falsæ, poterit esse conclusio vera: hoc autem accidet non propter propositiones, sed propter aliam causam, quæ postea declarabitur. Quod autem fieri non possit vt ex propositionibus veris sit conclusio falsa, planum secundum istum modum: si accipiatur loco propositionũ verarũ B a, & accipiatur loco conclusionis b, manifestum igitur ex definitione syllogismi ꝙ si ponatur a esse, ꝙ b etiam erit: qm̃ a est in gradu antecedentis in syllogismo conditionali coniuncto, & b in gradu consequentis: manifestum namq; quum fuerit antecedens, ꝙ erit consequens: & quñ tollitur consequens, tollitur antecedens. Quod si non est hoc, sequitur vt sit antecedens sine consequente: sed iam positum fuit, ꝙ si est antecedens, est etiam consequens: quare sequitur vt consequens sit & non sit simul: quod fieri non potest, & non cohæret: si igitur fuerit a verum ex necessitate, erit etiam b verum: qm̃, si fuerit non verum, accidet vt b nõ sit, & a sit, sed iam monstratum fuit hoc fieri non posse. Non oportet autem vt imagineris a hoc in loco esse rem vnam: acceptum nãq; fuit loco duarum propositionum, quarum propositio vnius ad reliquam, est sicut proportio vniuersalis ad particularẽ, & hoc, quoniam quum verum extiterit, ꝙ a dicatur de omni b: & b dicatur de omni c: erit etiam ex necessitate, vt a dici de omni c: sit verum quia si non, accidit vt verum non sit verum. Sed qm̃ non oportet, vt propter sublationem antecedentis, auferatur consequens, non sequitur, si fuerit a falsum, vt b, quod est conclusio, sit falsum: quoniam consequentia conclusionis ex syllogismo, non est consequentia æqualis, hoc est conuertibilis; & hæc eadem demonstratio est vniuersalis syllogismo concludenti negatiuam aut affirmatiuam, hoc est ꝙ fieri non potest, vt ex propositionibus veris sit conclusio falsa. Sin autem extiterint in syllo C gismo propositiones falsæ, fieri potest, vt ex ipsis sequatur cõclusio vera, præter quam ꝙ non accidet hoc ex quibuscũq;, quibus accidit esse falsis, neq; ex vtrauis specie duarum specierum falsi, hoc est vniuersalis ac particularis. Atqui si extiterit in hoc maior propositio vniuersaliter falsa, non erit ex syllogismo conclusio vera omnino: sin autem acceptæ fuerint falsæ in parte: aut acceptæ fuerint ambæ propositiones falsæ: aut accepta fuerit minor tantum falsa: iam fieri potest, vt ex ipsis sit conclusio vera. Sint primum ambæ propositiones falsæ vniuersaliter, dico ex materijs planum esse, ꝙ concludunt conclusionem verã: & hoc, qm̃ nihil prohibet, vt a, exempli gratia, quod est maior extremitas, prædicetur prædicatione vera de c, quod est minor extremitas; & a non insit b, & b consimiliter, quod est medius terminus non insit c, quod est minor extremitas: quum igitur acceptum fuerit, ꝙ a prædicatur de omni b, & b prædicatur de omni c, erunt ambæ ꝓpositiones falsę, & conclusio erit vera, puta ꝙ a prędicatur de omni c: puta in exẽplo oĩs homo lapis: omnis lapis animal: igitur omnis homo animal: ambę.n. ꝓpositiones istæ sunt falsę vniuersaliter, & conclusio uera. Ad huius eiusdem similitudinẽ accidit in syllogismo vniuersali, qui concludit negatiuam in prima figura: stat.n. aliqñ, vt a non insit alicui c, quod est minor extremitas: & a insit b, quod est medius terminus, & b non insit ipsi c: si igitur accipiatur ꝙ a non insit ali

Propositio ĩ toto falsa ẽ, cuius contrarium est verum.

Quando ex falsis sequit̃ verum, illud nõ accidit ꝓpter propositiones, sed alia de causa, vt post dicetur.

Consequẽtia conclusionis ex syllogismo nõ est cõuertibilis.

Maiori tantũ existente in toto falsa, non sequitur cõclusio vera.

cui b, & b insit omni c, sunt falsę: nisi quod concludit, quod a non inest ipsi c, quod est verum: vt in exemplo omnis homo lapis, & nullus lapis statua, & nullus homo est statua. Consimiliter ostenditur, quum fuerint binæ propositiones falsę in parte. Quod si fuerit altera propositio falsa, & fuerit maior & falsa in toto, dico, quod conclusio non erit vera, demonstratio huius, si a non insit alicui b, & b insit omni c: si nos accipiamus, quod a inest omni b, quod est falsum, & accipiamus, etiam quod b inest omni c, quod est verum, fieri vtique nequit, vt a insit omni c, hoc est, vt hoc, quod dicimus, a inest omni c, sit verum: & hoc verum fuit, quod a nō inest alicui, quod subijcitur ipsi b, & c subijcitur ipsi b; quare fieri non potest, vt prędicatio a de c sit vera. Istud autem manifestum est ex dispositione dici de omni: & hoc, quum fuerit & accipiatur maior propositio falsa, siue negatiua, siue affirmatiua. Sin aūt extiterit maior propositio falsa in parte, iam erit conclusio vera: quoniam fieri potest, vt a insit omni c, & alicui b, & b insit omni c. Si igitur accipiatur a prędicari de omni b, & b de omni c: prędicatio a de omni b erit falsa in parte, sed prędicatio b de omni c vera in toto, & conclusio vera in toto: puta in exemplo, omnis cygnus album: & omne album animal. igitur omnis cygnus animal. Conclusio itaq; vera est in toto, & maior falsa in parte, puta quod dicimus, omne album animal. Consimiliter autem accidit, quum fuerit maior propositio vniuersalis negatiua, & accipiatur falsa in parte: puta in exemplo, omnis nix album & nullū album animal: & conclusio, nulla nix animal, quæ est vera. Quod si minor accipiatur falsa in toto, & maior vera in toto, erit aliquando conclusio vera: nihil enim prohibet a inesse omni b, & c & b non inesse alicui c: si igitur acceperimus a inesse omni b: & b inesse omni c: concludetur quod a inest omni c, quod est verum: & minor est falsa, quæ est b inesse omni c: hoc autem accidit in duabus speciebus existentibus sub vno genere, hoc est, quoniam genus prædicatur de ipsis simul, & non prædicatur vni ipsarum de altera. Si igitur accipiatur, quod genus inest vni ipsarum, eo quod inest alteri, quodque altera inest vni ipsarum, posteaquam acceptum fuerit, quod genus ipsi inest a principio, iam accipietur conclusio vera ex duabus propositionibus, quarum maior est vera et minor falsa in toto: puta in exemplo, si dicamus, omnis homo equus, & omnis equus animal, igitur omnis homo animal. Consimiliter accidet, quum extiterit maior propositio negatiua, hoc autem accidit in genere simul cum speciebus existentibus sub alio genere, hoc est, si genus negatum fuerit ab vtraque duarum specierum, & vtraque duarū specierum negata a suo coniuncto: quum igitur acceperimus vnam ipsarum inesse alteri, & acceperimus genus non inesse ipsi, concludetur genus negari ab eo, a quo accipitur negari, propter ea quod negatur ab altero puta in exemplo, omnis musica est medicina: & nulla medicina est animal: igitur nulla musica est animal: quod est verum ex duabus propositionibus, quarum minor est falsa in toto, et maior vera. Consimiliter si minor extiterit falsa secundum partem, erit itidem conclusio vera, fieri enim potest, vt a insit vtrique b, & c, & b insit alicui c: accipiatur autem a inesse omni b, & b inesse omni c: & conludetur quod a inest omni c, quæ est conclusio vera ex duabus propositionibus, quarum maior est vera in toto, & minor falsa in parte. & hoc accidet in genere, quod inest speciei & differentiæ, quemamdmodum animal, quod inest omni homini, & omni græssibili, & homo inest alicui gressibili, non aūt omni: si igitur dicamus, omne gressibile homo, & omnis homo animal, sequitur ex hoc conclusio vera, puta, quod omne gressibile est animal: accidit etiam quod a non insit alicui b, & c, & b insit alicui c, quemadmodum se habet genus simul cum differentia, & specie, quæ est sub alio genere, vt planta, quæ inest nulli homini, & nulli imaginatiuo, & aliquod imaginatiuum est homo: si igitur dicamus, omne imaginatiuum est homo, & nullus homo est planta: concluditur nobis, quod nullum imaginatiuum est planta. Et hoc est, quod accidit conclusioni simul cum propositionibus falsis in duabus speciebus vniuersalibus primæ figurę. Sed in duabus speciebus particularibus iam fieri potest, vt maior propositio sit tota falsa, & altera tota vera, & tamen conclusio sit vera: hoc autem est contrarium ei, quod accidebat in speciebus vniuersalibus in hac figura, Consimiliter fieri etiam potest hoc, quum extiterit falsa in parte, aut fue

Nota demonstrationem, q̄ maiori existēte vniuersaliter falsa, nō erit cōclō vera.

De modis p̄ticularib' primæ figurę.

A rint ambæ falsę, vel in toto, vel in parte. Quod si igitur conclusio sit vera cum hoc, quod maior sit falsa in toto, fieri vtique potest: quoniā nihil prohibet quod a non insit ipsi b, & insit alicui c, & tamen b insit alicui c: quemadmodum animal inest nulli niui: & inest alicui albo: & nix inest alicui albo: si igitur dicamus, aliquod album est nix, & omnis nix animal, concluditur quod aliquod album est animal: & hęc conclusio est vera ex duabus propositionibus, quarum maior est falsa in toto, & minor vera. Consimiliter accidet, quum extiterit, maior propositio negatiua: fieri enim potest, vt a insit omni b, & non insit alicui c: & b insit alicui c: vt animal inest omni homini, & non inest alicui albo, & homo inest alicui albo: si igitur dicamus, aliquod album homo: & nullus homo animal: concludemus, aliquod album non est animal: & hęc est conclusio vera ex duabus propositionibus, quarum maior est falsa in toto, & minor vera. Consimiliter accidet, si fuerit maior propositio falsa in parte: quoniam nihil prohibet a inesse alicui b, & alicui c, & b inesse alicui c: puta in exemplo, animal inest alicui bono, & alicui magno, & bonum inest alicui magno: si igitur dicamus aliquod magnum est bonum: & omne bonum est animal: concludetur, quod aliquod magnum est animal, quæ est conclusio vera ex duabus propositionibus, quarum maior est falsa in parte, & minor vera. Consimiliter accidit, quum fuerit maior propositio negatiua: hoc autem monstratur per hos eosdem terminos: vt si dicamus, aliquod magnum

B est bonum: & nullum bonum est animal; & concluditur nobis quod aliquod magnum non est animal: & hoc est verum ex binis propositionibus, quarum maior est falsa in parte, & minor vera. Eodem modo si ꝓpositio falsa fuerit minor, erit aliquando ex hoc conclusio vera: quoniam fieri potest, vt a insit omni b, & alicui c, & b insit nulli c: vt in exemplo, animal inest omni cygno, & alicui nigro, & cygnus inest nulli nigro: si igitur dicamus, aliquod nigrum est cygnus; & omnis cygnus est animal: concludetur quod aliquod nigrum est animal: quod est verum ex duabus propositionibus, quarum minor est falsa, & maior vera. Consimiliter accidet, si maior extiterit negatiua, quoniam fieri potest, vt a non insit alicui b, & non insit etiam alicui c, & b insit nulli c: vt genus proportionatum speciei alterius generis & accidenti, quod inest speciebus illius generis proportionati: puta in exemplo, animal inest nulli numero, & non inest alicui albo, & numerus inest nulli albo: si igitur dicamus, aliquod album est numerus; & nullus numerus est animal: concluditur quod aliquod album non est animal, quę est conclusio vera ex binis propositionibus, quarum maior est vera, & minor falsa. Eodem pacto accidet vt sit conclusio vera, quum maior propositio falsa extiterit in parte & minor falsa in toto; fieri enim potest, vt a insit alicui b, & alicui c, & b insit nulli c; hoc autem accidit, quum b fuerit contrarium c, & fuerint ambo accidentia in genere vno: vt animal quod inest alicui albo & alicui nigro & album inest

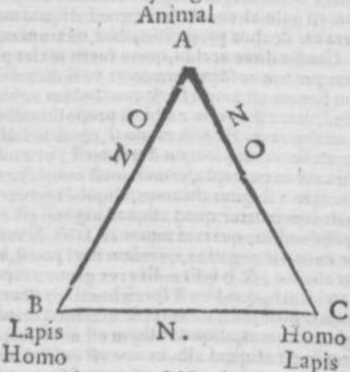
C nulli nigro; si igitur dicamus, aliquod album est nigrum: & omne nigrum est animal; concludetur quod aliquod album est animal: hęc igitur conclusio est vera ex duabus propositionibus falsis, quarum maior est falsa in parte & minor in toto. Consimiliter accidit, quum extiterit maior propositio negatiua: hoc autem monstratur per hos eosdem terminos: puta, si accipiatur aliquod album est nigrū; & nullum nigrum est animal, concluditur quod aliquod album non est animal, quod est verum. Consimiliter, quum fuerint binę propositiones falsę, & extiterit maior falsa in toto, accidet aliquando conclusionē esse veram, fieri enim potest, vt a insit nulli b, & isdem insit alicui c, b vero insit nulli c: vt genus quod inest speciei alterius generis, & in est accidenti, quod inest speciebus suis, & hoc accidens non inest illi speciei; puta in exemplo, si dicamus, aliquod album numerus; & omnis numerus animal: aliquod igitur album animal: ista igitur conclusio* est vera ex binis propositionibus falsis. Consimiliter accidet, quum fuerit maior propositio negatiua, puta in exemplo, aliquod nigrum cygnus: & nullus cygnus animal, & concluditur quod aliquod nigrum non est animal: & hoc est verum, ex binis propositionibus falsis: istę igitur sunt species concludentes conclusionem veram ex propositionibus falsis in prima figura.

* alr ꝓpō.

Quod colligatur verum ex falsis in secunda figura. Cap. III.

IN media autem figura omnino contingit per falsa uerum syllogizare: & vtrisq; propositionibus totis falsis sumptis, & hac quidem uera, illa tota falsa, utralibet falsa posita, & si vtræq; in aliquo falsæ, & si hęc quidem simpliciter uera, illa autem in aliquo falsa: & in uniuersalibus, & in particularibus syllogismis. Si enim a b quidē nulli inest, c autem omni: vt lapidi animal quidem nulli, homini autem omni: si contrariæ ponantur propositiones, & si sumatur a b quidem omni, c vero nulli: ex falsis totis propositionibus erit vera conclusio. Similiter autem & si a inest b quidē omni, c vero nulli: nam idem erit syllogismus.

Coniugationes bin[æ] vtes ex propōnibus in toto falsis cōcludentes uerū.

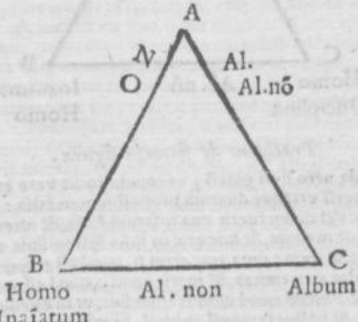

Rursum, si altera quidem tota falsa, altera autem tota uera. Nihil. n. prohibet a, & b, & c omni inesse: b autem nulli c, vt genus non subalternis speciebus. Nam animal & equo omni, & homini inest, & nullus homo equus: si ergo sumatur animal huic quidem omni, illi vero nulli inesse: hæc quidem erit falsa, illa vero tota vera, & conclusio vera, ad utrūlibet posito priuatiuo. Et si altera in aliquo falsa, altera autem tota vera: possibile est enim a b quidem alicui inesse: c autem omni: & b nulli c, vt animal albo quidem alicui, coruo autem omni, albū vero nulli coruo. Si ergo sumatur a b quidem nulli, c autem toti inesse, a b quidem propositio in aliquo falsa est, ac autem tota vera, & cōclusio vera: & transposita quidem priuatiua, simililiter. Nam per eosdem terminos demonstratio. Et si affirmatiua quidem propositio in aliquo falsa, priuatiua autem tota vera: nihil enim prohibet a b quidē alicui inesse, c autem toti non inesse, & b nulli c: vt animal albo quidē alicui, pici autem nulli, album vero nulli pici: quare si sumatur a tot b inesse: c autem nulli: a b quidem in aliquo falsa, a c aūt tota vera, & conclusio vera. Et si vtreque propositiones in aliquo falsæ, erit cōclusio vera: possibile est enim a & b, & c alicui inesse, b autē nulli c,

Coniugationes binæ, vna ex maiori in parte falsa, minori vera: altera ecōtra, cōcludentes verum.

A vt animal, & albo alicui, & nigro alicui, album vero nulli nigro si ergo sumatur a b quidem omni, c autē nulli, ambæ quidem propositiones in aliquo falsæ, conclusio autem vera: similiter autem transposita priuatiua p eosdem terminos. Manifestū aūt & in particularibus syllogismis: nihil enim prohibet a b quidem omni, c autem alicui inesse, & b alicui c non inesse: vt animal omni homini, album autem alicui, homo vero alicui albo non inerit. Si ergo ponatur a b quidem nulli inesse, c autem alicui inesse, vniuersalis quidem propositio tota falsa, particularis autem vera, & conclusio vera. Similiter autem & affirmatiua sumpta a b: possibile est enim a b quidē nulli, c autem alicui non inesse, & b alicui c nō inesse, vt animal nulli inanimato, albo autem alicui: & inanimatum non inerit alicui albo. Si ergo ponatur a b quidem omni, c vero alicui non inesse: a b quidē ppositio vniuersalis tota falsa, a c aūt vera, & cōclusio vera.

B

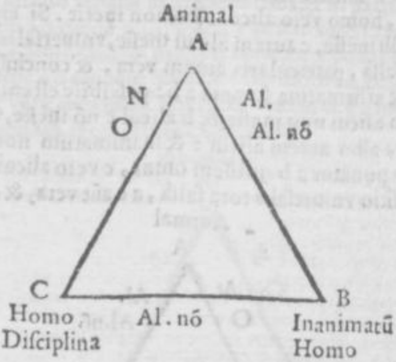

Coniugationes binæ ex maiori falsa, minori vera cōcludentes verum.

Et vniuersali quidem vera posita, minori autem particulari falsa: nihil enim prohibet a nec b, nec c ullum sequi, et b alicui c non inesse: vt animal nulli numero, nec inanimato, & numerus aliquod inanimatum non sequitur. Si ergo ponatur a b quidem nulli, c autem alicui, & conclusio vera, & vniuersalis propositio vera: particularis autem falsa. Affirmatiua autem vniuersali similiter posita: possibile est enim a & b, & c toti inesse, b autem aliquod c non sequi: vt genus speciem, & differentiam. Nam animal omnem hominem, & totum gressibile sequitur. homo vero non omne gressibile: quare si sumatur a b quidem toti inesse, c autem alicui non inesse, vniuersalis quidem propositio vera, particularis falsa, conclusio autem vera. Manifestum autem quoniam & vtrisq; falsis erit cōclusio vera: siquidem contingit a & b, & c huic quidem omni, illi vero nulli inesse: b vero aliquod c non sequi: nam sumpto a b quidem nulli, c autem alicui inesse, propositiones quidem ambæ falsæ: conclusio autē vera. Similiter autem & cum prædicatiua fuerit vniuersalis propositio,

particularis autem priuatiua : possibile est enim a b quidem nullũ, c autem omne sequi, & b alicui c non inesse : vt animal disciplinam quidem nullam, hominem autem omne sequitur, disciplina vero nõ omnem hominem . si ergo sumatur a b quidem toti inesse , c autem aliquod nõ sequi, propositiones quidem falsæ, cõclusio aũt vera.

D

Coniugationes binæ ex ambabus in toto falsis, verũ concludentes.

E

Tractatus de secunda figuræ.

Modi vniuersales in scda figura, qbus ex falsis ,ppositionibus cõcludit vera cõclusio.

DIxit, In secunda uero fieri potest , vt conclusio sit vera ex propositionibus falsis, quum fuerit vtraque duarum propositionum falsa : & hoc, aut in toto, aut in parte: vel quum fuerit vna ipsarum falsa, & altera vera, siue extiterit falsa in toto, siue in parte, & hoc erit in ipsis syllogismis concludentibus vniuersalem & particularem : puta quoniam b, quod est terminus medius, inerit nulli a, quod est major extremitas, & inerit omni c, quod est minor extremitas: & a inerit nulli c, secundum quod monstratum fuit, vt in exemplo, si dicamus, omnis homo animal, & nullus lapis est animal. Si igitur ponamus ambas istas ,ppositiones ecõtrario eius, quo sunt, vt si accipiatur b inesse omni a, hoc est, si accipiatur. ꝙ omnis lapis animal, & inesse nulli c. Hoc est si accipiatur, quod nullus homo est animal. Concludetur ex duabus istis propositionibus falsis eadem conclusio, quę erat, quum ambę ponebantur veræ, puta, ꝙ nullus homo est lapis. Consimiliter accidet, si verum extiterit, quod b inest omni a, & inest nulli c, hoc est, quum fuerint istę conuersæ etiam ad sua contraria. Concludetur enim postea quã conuerse fuerint ad falsitatem id, qđ antea conclusum fuit, puta, ꝙ a inest nulli b . Eodem pacto accidet , quum fuerit vna propositio tota falsa , & altera vera, vt concludatur consimiliter conclusio vera : fieri nanq; põt , vt b, qđ exẽpli gratia est, medius terminus , insit vtriq; & a & c, quæ sunt extremitates quæsiti, & a insit nulli c . Hoc autem accidit generi simul cum speciebus diuidẽtibus, quæ sunt sub ipso : vt animal , quod inest omni homini & omni equo , & equus inest nulli homini: si igitur accipiatur quod genus inest vni, alteri autẽ nõ inest , erit vna propositio non falsa, altera autem non uera, & erit conclusio tota vera , ad quamcunquæ partem ponatur negatiua , hoc est maioris aut minoris : puta in exemplo , si dicamus, omnis equus animal : & nullus homo animal. Cõcluditur , quod nullus equus homo : hęc autem est conclusio vera ex binis propositionibus, quarum vna falsa, & altera vera. Consimiliter accidet, quum extiterit pars vnius propositionis falsa, & fuerit altera tota vera . Fieri enim potest vt b insit alicui a, & omni c, & a insit nulli c : quemadmodum animal, qđ inest

F

A alicui albo, & omni coruo, & album inest nulli coruo: si igitur accipiatur, nullum album est animal, & oĩs coruus est animal, Concludetur, nullus coruus est album, quæ est conclusio vera ex binis propositionibus, quarũ vna est falsa in parte, puta, quũ dicimus nullũ albũ est animal, altera aũt vera in toto, vt quũ dicimus, omnis coruus animal. Eodem modo accidet, quum ea, quæ est falsa in parte, extiterit affirmatiua, quę aũt vera in toto negatiua: puta, si dicamus, omne album animal, nulla pix aĩal, & cõcluditur, nullũ albũ pix; quę est cõclusio vera ex binis propositionibus, quarum altera est affirmatiua falsa in parte, vt quũ dicimus, oẽ album animal: altera aũt vniuersalis negatiua vera in toto, vt quũ dicimus, nulla pix est animal. Consimiliter accidet, vt sit conclusio vera, quũ fuerint ambę propositiones falsę in parte: puta in exemplo, si dicamus, omne albũ est animal, nullum nigrum est animal, & cõcluditur ex hoc pđ nullum albũ est nigrũ, quę est conclusio vera ex binis propositionibus falsis in parte: & hoc, quoniam aliqđ album est animal, & aliquod nigrum est animal: & hoc æque, siue ponatur negatiua maior seu minor, veluti si dicamus, nullũ albũ animal, & omne nigrum animal; erit.n. conclusio vera ex binis propositionibus falsis in parte. Hęc igitur est dispositio syllogismorum ex propositionibus vniuersalibus, qui sunt in hac figura. In syllogismis aũt particularibus idem accidet, quod & in vniuersalibus: & hoc, qm̃ aliquãdo maior erit falsa in toto, & particularis vera,

B & tamen conclusio erit vera: vt in exemplo, aliquod albũ est animal, & nullus homo est animal, & cõcluditur ex hoc, quod aliqđ albũ non est hõ, quę est vera ex binis ꝓpositionibus, particulari vera, & vniuersali falsa in toto. Eodẽ modo accidet, si vniuersalis falsa extiterit affirmatiua: vt in exẽplo, aliqđ albũ non est animal, & omne inanimatum est animal, concluditur ex hoc, qđ aliquod album non est inanimatum, quæ est vera, ex particulari negatiua vera, & affirmatiua vniuersali falsa. Consimiliter accidet, si ponatur propositio vera vniuersalis, & falsa particularis: vt in exẽplo, si dicamus, aliqđ inanimatum est animal, & nullus numerus est animal, cõcluditur ex hoc, qđ aliqđ inanimatum non est numerus: qđ est verũ ex particulari falsa, & vniuersali negatiua vera. Eodem modo accidet, si accipiatur vniuersalis vera affirmatiua, & particularis falsa negatiua qđ accidit generi simul cum speciebus, quæ ipsi insunt, & differentiis harum specierũ: & hoc, qm̃ nõ est verũ, quũ dicimus, aliqđ ambulans non est animal, & omnis homo animal, & concluditur ex hoc, qđ aliquod ambulans nõ est homo, qđ est verũ ex propositione vniuersali vera & falsa particulari; sed & hoc aliquando accidet, quũ fuerint ambæ propositiones falsę, particularis & vniuersalis, vt in exẽplo, si dicamus, oĩs scientia est potentia animalis, & alicui homini non inest potentia animalis, concluditur ex hoc, qđ alicui homini nõ inest

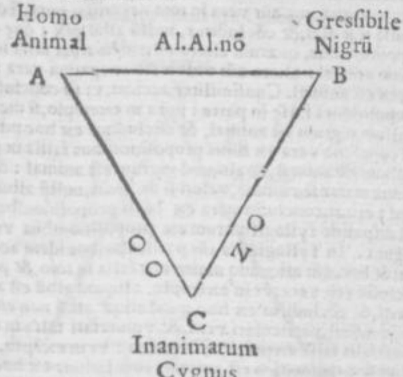
C scientia, qđ est verum ex ambabus propositionibus falsis. Eodem pacto accidet, quum extiterit vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua: veluti si dicamus, nulli homini inest potẽtia animalis, & aliqua scientia est potentia animalis, & concluditur ex hoc, quod aliqua scientia non inest homini.

Modi particulares in secunda figura.

Quod ex falsis uerum identidem colligatur in tertia figura. Cap. IIII.

ERit autem & in postrema figura per falsas totas, & in aliquo utraque, & altera quidem uera, altera autem falsa: & hac quidem in aliquo falsa, illa autem tota uera: & e conuerso, & quotquot modis aliter possibile est transsumere propositiones. Nihil enim prohibet nec a, nec b, ulli c inesse, a autem alicui b inesse: ut nec homo, nec gressibile, nullũ inanimatum sequitur: homo autem alicui gressibili inest: si ergo sumatur a, & b omni c inesse, propositiones quidem totæ falsæ, cõclusio autem uera. Similiter autem & cum hæc quidẽ est priuatiua illa vero affirmatiua. Possibile est enim b quidem nulli c inesse, a

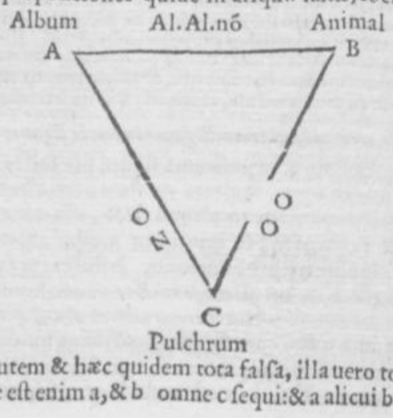
autem omni, & a alicui b non inesse: vt nigrum nulli cygno, animal autem omni, & animal non omni nigro; quare si sumatur b quidem omni c, a vero nulli: a alicui b non inerit: & conclusio quidem vera, propositiones autem falsæ. D

Coniugationes binæ uniuersales ex utrisq; in toto falsis, cõcludentes verum.

E

Et si in aliquo fuerit vtraq; falsa, erit conclusio vera: nihil enim prohibet & a, & b alicui c inesse, & a alicui b: vt album, & pulchrũ alicui animali inest, & album alicui pulchro: si ergo ponatur a, & b omni c in esse: propositiones quidem in aliquo falsæ, conclusio aũt vera: Et priuatiua a c posita, similiter: nihil enim prohibet a quidem alicui c non inesse, b vero alicui inesse: & a non omni b inesse, vt album alicui animali non inesse, pulchrum autem alicui inest, & album non omni pulchro: quare si sumatur a quidem nulli c, b aũt omni, vtræq; propositiones quidẽ in aliquo falsæ, cõclusio aũt vera.

Coniugationes binæ ex vtrisq; ĩ parte falsis verũ cõcludentes.

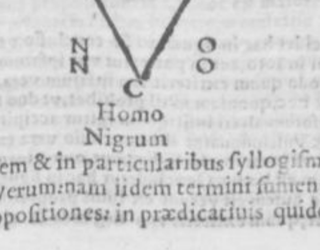
F

Similiter autem & hæc quidem tota falsa, illa uero tota vera sumpta. Possibile est enim a, & b omne c sequi: & a alicui b non inesse. vt

A animal,& album omnem cygnum ſequitur,& animal non omni in eſt albo. poſitis igitur his terminis,ſi ſumatur b quidem toti c ineſſe,a ve ro toti non ineſſe , b c quidem tota erit uera , a c autem tota falſa, & concluſio uera. Similiter autem & ſi b c quidem falſa,a c autem vera: nam hi quidem termini ad demonſtrationem : nigrum,inanimatum, cygnus. Sed & ſi vtræq; aſſumantur affirmatiuæ : nihil enim prohibet b quidem omne c ſequi , a autem toti c nõ ineſſe,& a alicui b ineſſe:vt omni cygno animal ,nigrum uero nulli cygno:& nigrum ineſt alicui aĩali :quare ſi ſumatur a & b oĩ c ineſſe , b c quidem tota vera, a c aũt tota falſa, & cõcluſio uera. Similiter aũt & a c ſumpta vera, nam p eoſdem terminos demõſtratio. Rurſum hac quidẽ tota vera exiſtẽte, illa vero in aliquo falſa : poſsibile eſt n. b quidẽ oĩ c ineſſe, a aũt alicui c, & a alicui b:vt bipes quidẽ omni homini, pulchrum nõ omni,& pulchrum alicui bipedi ineſt. Si ergo ſumatur a, & b toti c ineſſe,b c quidem tota vera : a c autem in aliquo falſa, concluſio aũt

B vera. Similiter aũt & a c quidem vera: b c autem falſa in aliquo ſumpta : tranſpoſitis enim iiſdem terminis erit demonſtratio . Et cum hæc quidem eſt priuatiua , illa vero affirmatiua : quoniam poſsibile eſt b quidem toti c ineſſe,a autem alicui c : & quando ſic ſe habeant, nõ omni b ineſſe a . Si ergo aſſumatur b quidẽ toti c ineſſe, a aũt nulli:priuatiua quidem in aliquo falſa,altera aũt tota vera, & concluſio erit vera. Rurſum quoniam oſtenſum eſt,quod cum a quidem nulli c ineſt,& b alicui,euenit a alicui b non ineſſe : manifeſtum igitur quoniam & cum a c tota eſt vera,b c autem in aliquo falſa , contingit cõ cluſionem eſſe veram : ſi enim ſumatur a quidem nulli c , b autem omni:a c quidem tota vera, b c autem in aliquo falſa.

C

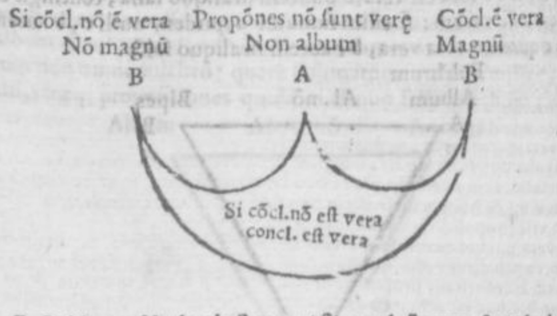
Manifeſtum autem & in particularibus ſyllogiſmis: quoniam omnino per falſa erit verum: nam iidem termini ſumendi, & quãdo vniuerſales fuerint propoſitiones: in prædicatiuis quidem prædicatiui,

Ex hac ratione oſtẽditur ſi concluſio eſt falſa ꝙ propõnes

Coniugationes binæ negatiuæ, altera in parte falſa, altera vera,concludentes verũ.

Syllogiſmus vniuerſalis ĩ tertia figura cuius vtraq; ꝓpoſitionū eſt vniuerſalis; particularis vero, cuius aliqua particularis ſumitur.

in priuatiuis autem priuatiui: nihil enim differt cum nulli inerat, vniuerſaliter ſumere ineſſe, & ſi alicui inerat, vniuerſaliter ſumere ad terminorū ex poſitionem: ſimiliter autem & in priuatiuis. Manifeſtum igitur quando ſit concluſio falſa, neceſſe eſt ea ex quibus eſt oratio, falſa eſſe aut omnia, aut aliqua: quando autem vera, non neceſſe eſt verum eſſe nec aliquod quidem, nec omne. Sed eſt cum nullum ſit verum eorum, quæ ſunt in ſyllogiſmis, & concluſionem ſimiliter eſſe veram, non tamen ex neceſsitate. Cauſa autem quoniam quando duo ſic ſe habent adinuicem, vt cum alterum ſit, ex neceſsitate eſſe alterum: hoc cum non ſit quidem, nec alterum erit: cum aūt ſit, non neceſſe eſt eſſe alterum: idem autem cum ſit, & non ſit, impoſſibile ex neceſsitate eſſe idem. Dico autem cum ſit a album, b eſſe magnum ex neceſsitate, & cum non ſit a album, b eſſe magnum ex neceſsitate, quando enim cum hoc ſit (vt a) album, illud neceſſe eſt (vt b) eſſe magnum: cum autem ſit b magnum, c non eſt album: neceſſe eſt ſi a ſit album, c nō eſſe album. Et quando duobus exiſtentibus, cum alterum ſit, neceſſe eſt alterum eſſe: hoc autem cum nō ſit, neceſſe eſt a non eſſe: cum ergo b non ſit magnum, a poteſt album eſſe: cum vero a non ſit album, neceſſe eſt b magnum eſſe: accidit ex neceſsitate cum b magnum non ſit, idem b eſſe magnum: hoc autē impoſsibile: nam ſi b non eſt magnum, a non erit album ex neceſsitate: ſi ergo cum non ſit a album, b erit magnum, accidit ſi b non eſt magnum, b eſſe magnum, vt per tria.

Ex hac ratione oſtēditur ſi concluſio eſt falſa ꝙ ꝓpōnes ſunt falſę.

Nota modū, quo in tertia figura ex ambabus in toto falſis, ſequitur cōclō vera.

Conſimiliter accidet hac in figura, vt ſit concluſio vera, & ambæ propoſitiones falſæ, aut in toto, aut in parte: aut vna ipſarum in toto, & altera in parte. Eodē modo quum extiterit vna ipſarum vera, & altera falſa, vel in toto, vel in parte: & hoc, quoniam nihil prohibet, vt duo ſint, quæ alicui vni nō inſunt, ſed vnum ipſorum alteri inſit: quum igitur accipitur, quod vtruuque ipſorum ineſt rei huic vni, innouatur ibi concluſio vera ex ambabus propoſitionibus falſis in toto: vt in exemplo, ſi dicamus, omne inanimatum eſt ambulans & omne inanimatum eſt homo, Concludetur hac in figura, quod aliquod ambulans eſt homo: hoc autem eſt verum ex binis propoſitionibus falſis in toto. Conſimiliter accidet, quum extiterit vna negatiua & altera affirmatiua: fieri

A nanque potest, vt c, quod est minor extremitas, insit nulli b, quod est medium, & a, quod est terminus maior, insit omni b, & non insit alicui c: quum igitur acceperimus c inesse omni b, & a inesse nulli c. Concludetur nobis quod a non inest alicui c: vt in exemplo, si dicamus, omnis cygnus nigrũ, & nullus cygnus animal: concludetur quod aliquod nigrum non est animal: hoc autem est verũ ex binis propositionibus falsis in toto. Eodẽ pacto, quum fuerit vtraque duarum propositionũ falsa in parte, poterit aliquando conclusio esse vera: fieri.n. potest, vt a, & c, insint alicui b, & a insit alicui c: quemadmodũ album & bonum, quę insunt alicui animali, & bonum inest alicui albo: si igitur posuerimus a, & c vtraque inesse omni b, concludetur a inesse alicui c: hoc autem est verum ex binis propositionibus falsis in parte: puta in exemplo, si dicamus, omne animal album, & omne animal bonum, concluditur ꝙ aliquod album est bonum, quod est verum. Consimiliter accidet, quum fuerit maior propositio negatiua, & minor affirmatiua, & ambæ falsæ in parte, & ipsæ extiterint vniuersales: nihil enim prohibet, quod a non insit alicui b, & c insit alicui b, & a non insit alicui c, quæ est conclusio: vt in exemplo si dicamus, nullum animal est bonũ, & omne animal est album, concluditur enim ex hoc, quod aliquod album non est bonum, quod est verum ex binis propositionibus falsis in parte. Eodẽ modo aliquando erit conclusio vera, quum fuerit vna duarum prn positionum falsa in toto, & altera vera: fieri enim potest, vt a, & c, ambo insint ipsi b, & a non

B insit alicui c: quum igitur acceperimus a inesse nulli b, & c inesse omni b, Concludetur nobis, quod a non inest alicui c: hoc autem est verũ ex duabus propositionibus, quarum vna est falsa in toto, & altera negatiua vera: vt in exemplo, si dicamus, omnis cygnus animal, & nullus cygnus album, cõcludetur ex hoc, quod aliquod animal non est albũ, hoc aũt est verum ex duabus propositionibus, quarum vna est falsa in toto. Consimiliter accidet, quum propositio, quæ est minor falsa extiterit, & propositio a b, quæ est maior, vera. Termini autem, quibus hoc monstratur sunt, nigrum, cygnus, & inanimatum: & hoc, quoniã si ponamus, quod omnis cygnus est nigrum, & nullus cygnus est inanimatũ, concludetur nobis, quod aliquod nigrum non est inanimatum, quod est verum ex binis propositionibus, quarum minor est falsa in toto. Eodem modo accidet, quum acceptæ fuerint ambæ propositiones affirmatiuæ, hoc est vera & falsa. Termini autem, quibus hoc monstratur, sunt animal, cygnus, & nigrum: & hoc quum dicitur, omnis cygnus nigrum, & omnis cygnus animal, concludetur.n. nobis ex hoc, ꝙ aliquod nigrũ est animal: & hoc autem est verum ex duabus propositionibus affirmatiuis, quarũ altera est falsa, siue extiterit vera maior, siue minor: monstrant aũt hoc ijdem isti termini. Consimiliter aliquando erit cõclusio vera, quum fuerit vna duarum propositionum vera, & altera falsa in par-

C te: fieri enim potest, vt c insit omni b, & a insit alicui b, & a insit alicui c, quæ est conclusio: vt in exemplo, bipes quod inest omni homini, & bonum nõ inest omni homini, & bonum inest alicui bipedi: si igitur acceperimus a, & c, inesse omni b, erit propositio b c vera tota, & pars propositionis a b falsa. Conclusio autem vera, puta in exemplo, si dicamuss, omnis homo bipes, & omnis homo bonum, concluditur enim quod aliquod bipes est bonum. Consimiliter accidet, quum acceperimus propositionem a, b, hoc est maiorem veram & propositionem b, c, hoc est minorem falsam in parte, monstratio autem huius est per hos eosdem terminos, si ponamus minorẽ extremitatem maiorẽ, & ponamus quę situm nostrũ, quod cõcluditur prius conuersum, puta ꝙ aliqd' bonũ est bipes. Eodẽ pacto accidet, quũ acceperimus vnam propositionẽ negatiuam, & alteram affirmatiuam, iam enim monstratũ fuit in figura tertia, quũ c insit oĩ b, & a non insit alicui b, qd' a non inerit alicui c: si igitur accipiatur c inesse oĩ b, & a inesse nulli b, accidet vt sit ꝓpositio negatiua falsa, & altera sit tota vera, & relinquatur eadẽ cõclusio vera, puta qd' a nõ insit alicui c: erit aũt conclusio vera ex duabus propositionibus, quarũ vna est vera in toto, vt negatiua, & altera falsa in pte, vt affirmatiua. Hoc aũt idẽ, qd' diximus accidere in syllis vniuersalibus hac in figura, accidet etiam in syllis particularibus; monstratio aũt huius erit

Sylli particulares i ter

tia figura, in qbus ex falsis vera conclusio cõcluditur.

per terminos, per quos ipsorum dispositionem monstrauimus in syllogismis vniuersalibus: & hoc vt faciamus in negatione istorum, quod fecimus in negatione illorum: & in affirmatione istorum, qd fecimus in affirmatione ipsorum: quoniã propositio vniuersalis falsa in toto est falsa in parte, siue fuerit negatiua, siue affirmatiua, quum ergo propositiones vniuersales falsas, quas ibi exemplo vniuersales adduximus, fecerimus particulares, monstrabitur hoc in loco, quemadmodum ibi etiam monstratum fuit. Quum igitur sit hoc manifestum, planum si extiterit conclusio falsa ꝙ necessarium est, vt in propositionibus sit propositio falsa: qm̃ alioqui non perficeretur ex propositionibus veris conclusio vera, quod est cõtrarium ei, quod acceptum fuit in definitione syllogismi, & ei, quod confesso cõstat ex demonstratione suæ dispositionis. Attamen quum fuerit conclusio vera, nõ sequitur omnino, vt sint propositiones veræ: causa autem huius est, qm̃ verum est vniuersalius vero, quod monstratur per viam syllogismi: & verum, quod monstratur per viam syllogismi, monstratur etiam per plures syllogismo vno: & ꝓpter hoc non sequitur, quum perimitur syllogismus, vt perimatur conclusio, hoc est, quum fuerint propositiones falsæ, vt sit conclusio falsa: sed sequitur quum perimitur conclusio, hoc est, quum fuerit falsa, vt perimatur syllogismus. id est vt sint propositiones falsæ, aut sit figura syllogismi corrupta: hæc enim est dispositio consequentis cum eo, ex quo sequitur, vt non sit consequentia sua conuertibilis, quemadmodum se habent animal & homo: qm̃ enim homo appropriatius est q̃ animal, sequitur, quum sit homo, vt sit animal, & quum perimitur homo, vt nõ perimatur aial, sed quũ perimitur animal, vt perimatur homo: homo igit' est loco syllogismi, & animal loco conclusionis. Consimiliter etiam non sequitur omnino, quum sunt ambæ propositiones falsæ, vt sit conclusio falsa, aut vt sit vera: demõstratio autem super hoc, est, si dicamus, ꝙ posita fuerit duo, quorum vnum sit primum & alterum secundum, & ponamus ꝙ secũdum sequatur ex primo, hoc est, quum sit primum, vt sit secundum: sit autem signum primi a, & signum secundi b, puta sit a album, & b magnum: dico igitur, quod si a ita se habuerit, vt quum sit, sit etiam b, non sequitur quum destruitur a, vt destruatur b: & hoc, quoniam iam monstratum fuit, quum destruitur b, vt destruatur a: & hoc, quoniam si non destruetur, erit inuẽtum: sed quum est a, iam posuimus, quod est etiam b: ergo quũ destruitur b, sequitur vt sit b, quod fieri non potest & non cohęret. Quum igitur stabilitum sit hoc fundamentum, dicamus, quum fuerint tres termini, primus secũdus & tertius, & secundus sequatur primum, & secundum tertius, dicamus inq̃, ꝙ tertius sequitur primum: quũq; fuerit hoc sancitum, dico quod non est necessarium, vt perimatur a, & sit b: & hoc, qm̃ iam monstratum fuit, quia b sequebatur ex a, qm̃ inquam, quum destruitur b, destruitur a: si igitur ponamus, quod destructo a, destruatur b, quum iam posuerimus, quod destructo b, destruitur a: sequitur, quod quum destruitur b, sit b: sed hoc & fieri non potest, & non cohęret: & propterea non est necessariũ, quum sint propositiones falsę, vt sit conclusio vera: sed veritas ipsius est per viam accidentis, & hoc est, quod volebamus monstrare: & propter hoc planum consimiliter etiam est, quod non oportet, vt destructo a, destruatur b: qm̃ necessarium esset, vt inuentio a sequeretur ex inuentione b, sed b sequebatur ex inuentione a: quare consequentia esset conuertibilis, quod est impossibile: & propterea non oportet, quum fuerint propositiones falsę, vt sit conclusio falsa: sed quum fuerit conclusio falsa, propositiones erunt falsę: qm̃ destructo b, destruitur a.

Conclusio falsa seq nõ põt, nisi sit aliqua propositio falsa.

Nota cãm, ex qua potest esse propõnes falsas quũ sit conclusio vera.

E

Nota regulã hic positã de tribus terminis, qñ se cõsequũtur vt vno existente, alterũ sit.

F

De circulari ostensione in prima figura. *Cap. V.*

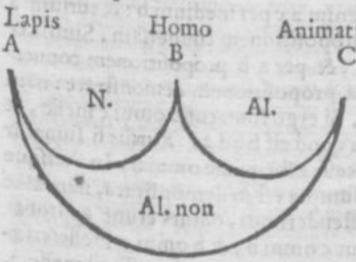
Circulo ostẽdere, & ex seinuicem ostendere, idem.

CIrculo aũt, & ex seinuicem osten dere est per conclusionẽ, & econuerso prædicationem, alteram sumentem propositionem, concludere reliquam, quam sumpserat in altero syllogismo: vt si oportuit ostẽdere quoniã a inest omni c, ostendat

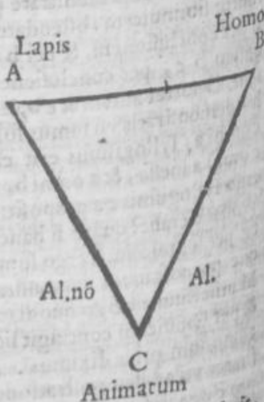
A ostendat autem per b : rursus, si monstret quod a inest b : sumens a quidem inesse c, c autem b, & a inerit b, prius autem econuerso sumpsit b inesse c : aut si quoniam b inest c, oporteat ostendere, si sumat a de c, quæ fuit conclusio, b autem de a esse : prius autem sumptum est econuerso a de b. Aliter verò non est ex seinuicem ostendere, siue enim aliud medium sumetur, non circulo : nil enim sumitur eorundem : siue horum quiddam, necesse est alterum solum : nam si ambo, eadem erit conclusio, at oportet diuersam esse. In iis igitur, quæ non conuertuntur, ex indemonstrata altera propositione fit syllogismus : non enim est demonstrare per hos terminos, quoniam medio inest tertium, aut primo medium. In iis autem quæ conuertuntur, erit omnia monstrare per seinuicem. Vt si a, & b, & c conuertuntur sibiinuicem : ostendatur enim a c per medium b : & rursum a b per conclusionem, & per b c propositionem conuersam. Similiter
B autem b c, per conclusionem, & per a b propositionem conuersam. Oportet autem & c b, & b a propositionem demonstrare : nam his demonstratis vsi sumus solis. Si ergo sumatur b omni c inesse, & c omni a : syllogismus erit eius quod est b ad a. Rursus si sumatur c omni a inesse, & a omni b, necesse est c inesse omni b. In vtrisque ergo syllogismis c a propositio sumpta est in demonstrata, nam aliæ probatæ erant : quare si hanc ostenderimus, omnes erunt approbatæ per seinuicem: si ergo sumatur c omni b, & b omni a inesse: vtræque propositiones demonstratæ sumuntur, & c necesse est inesse a. Manifestum est ergo quoniam in solis iis quæ conuertuntur, circulo & per seinuicem contingit fieri demonstrationes: in aliis verò quemadmodum prius diximus. Accidit autem & in iis eodem quod mõstratur vti ad demonstrationem: nam c de b, & b de a mõstratur, sumpto c de a dici : c autem de a per has ostenditur propositiones: quare conclusione vtimur ad demonstrationem. In priuatiuis autem syl-
C logismis hoc modo monstratur ex seinuicem : sit b quidem omni c inesse : a autem nulli b : conclusio autem quoniam a nulli c. Si ergo rursum oporteat concludere quoniam a nulli b, quod prius sumptũ erat, erit a quidem nulli c, c autem omni b: sic enim econuerso propositio. Si autem quod b inest c oporteat concludere, non iam similiter conuertendum a b: nam eadem propositio est b nulli a, & a nulli b inesse: sed sumendum, cui a nulli inest, huic b omni inesse. Sit enim a nulli c inesse, quod quidem fuit conclusio, cui autem a nulli, b si sumatur omni inesse: necesse est ergo b omni c inesse : quare cum sint tria, vnumquodque conclusio est facta, & circulo demonstrare : hoc est conclusionem sumentem, & econuerso alteram propositionem, reliquam syllogizare. In particularibus autem syllogismis vniuersalem quidem propositionem non est demonstrare per alias, particularem autem est: quoniam autem non est demonstrare vniuersalem, manifestum: nam vniuersale monstratur per vniuersalia: con-

D

clusio autem non est vniuersalis: oportet autem osten dere ex co n-clusione & altera propositione. Amplius omnino non fit syllogismus conuersa propositione: nam particulares fiunt vtræque propositiones. Particularem autem est: ostendatur enim a de aliquo c per b, si ergo sumatur b omni a, & conclusio maneat: b alicui c inerit: fit enim prima figura, & est a medium. Si autem sit priuatiuus syllogismus, vniuersalem quidem propositionem non est ostendere, propter hoc quod prius dictum est: particularem (si simpliciter conuertatur a b: quemadmodum & in vniuersalibus) non est: per assumptionem autem est, vt cui a alicui non insit, b alicui inesse: nam aliter se habentibus non fit syllogismus: eo quòd negatiua est particularis propositio.

Sylli duo, primus concludens conclusionē intentam, scd's minorē primi p assumptionem.

E

Tractatus de monstratione circulari in prima figura.

ACCIDIT autem syllogismo, vt in ipso cadat monstratio circularis, quæ est, quum accipitur conclusio sua & conuersum vnius propositionū, & monstratur per ea propositio altera: puta in exemplo, si aliquis concluserit, ꝙ a inest omni c per medium b, quum posuerimus a omni b: & b omni c: & concludatur ex hoc, ꝙ a inest omni c: si igitur voluerimus monstrare per istam conclusionem, quæ est a inesse omni c, ꝙ a inest omni b, accipiemus a inesse omni c: & c omni b, quæ est minor propositio conuersa: & concludetur ex hoc, ꝙ a inest omni b, quæ est altera propositio, cuius monstrationem intendebamus. Consimiliter accidet, quū voluerimus concludere per hāc eandem conclusionem, propositionem aliam, quæ est b inesse omni c: & habeamus ꝙ b insit omni a: & a omni c: erit enim conclusio, ꝙ b inest omni c, quæ est propositio, cuius conclusionem intendebamus ex duabus propositionibus syllogismi. Ostendemus aūt ꝙ fieri nequit, vt ostendamus propositiones ex conclusionibus per alium modum ab hoc: puta, si accipiamus vnam propositionē extraneam, & ipsam complicemus conclusioni: & hoc, quoniam si accipiatur terminus medius, qui non sit vnus ex terminis existentibus in propositionibus, non concludetur ex hoc aliquid ex propositionibus acceptis ad hanc conclusionem: vt in exemplo, si complicemus conclusioni, quę est a inesse omni c, ꝙ c inest omni e, non concludetur ex hoc, nisi ꝙ a inest omni e, quod est aliud ab eo, quod dicebamus a inesse omni b, aut b inesse omni c, quæ erant propositiones huius conclusionis. Postea igiť quam non conuenit accipere simul cum

Ex cōclōne nulla propositionū ostēdi pōt per ꝑpositionē extraneā assumptam.

A conclusione propositionẽ extraneam, superest, vt cũ ex accipiatur vna ex duabus propositionibus syllogismi: qm̃, si acciperemus ambas ꝓpositiones easdẽ, rediret conclusio, ad quã posueramus eandẽ propositionem. Cõsimiliter, si acciperemus ẽt vnam propositionem syll'i eo modo, quo est simul cũ conclusione, non cõcluderet similiter ex hac propositio alia: & hoc, qm̃ si complicuerimus simul cũ conclusione, quæ est, a inesse omni c, quod dicimus, a inesse omni b, q̃ est maior propositio, prodibit oratio ex duabus affirmatiuis in sc̃d́a figura, q̃ non concludit. Quod si eidem cõplicuerimus minorẽ, vt b inesse omni c, prodibit ex hoc syll's ex duabus affirmatiuis in tertia figura, & cõcludetur ꝙ a inest alicui b, & propter hoc oportet, vt propositio, quã coaptamus conclusioni, accipiatur cõuersa: quemadmodũ si complicemus, quemadmodum diximus, cũ conclusione a inesse omni c, ꝙ b inest omni a, & concludatur minor, vt ꝙ b inest omni c: & eodẽ modo si ipsi complicemus minorẽ conuersam, concludet maior propositio. Et propterea apparet ꝙ hæc species monstrationis fieri põt per proposit ionem conuertibilem: quum igitur extiterint binæ propositiones conuertibiles, & conclusio conuertibilis, erunt ibi sex propositiones, propositiones syllogismi & conuertentes ipsas, & conclusio ac ipsam conuertens: fieri igitur potest, vt adducamus demonstrationem super quacunq; istarum propositionum per seinuicem, quousq; nihil super sit, quod non sit planum per syllogismum acceptum ex illis eisdem. Concluduntur aũt ibi sex syllogismi concludentes sex species conclusionum: vt in exemplo termini a b c, tres conuertuntur inter se inuicem. & similiter conclusio, quæ ex ipsis concluditur: quemadmodum enim omne a b, ita & omne b erit a: & eodẽ modo omne b c, & omne c b, & similiter omne a c, & omne c a: propterea ꝙ quum fecerimus demonstrationem super eo, quod est a inesse omni c: & acceperimus a inesse omni b: & b omni c; fieri ẽt potest, vt faciamus demonstrationem super propositione a inesse omni b, quæ est maior, per conclusionem & propositionẽ b c, conuersam, quæ est minor: vt si dicamus a inesse omni c: & c omni b: concludetur enim nobis ꝙ a inest omni b, quæ est maior istius syllogismi. Consimiliter monstrabimus propositionem b c, quæ est minor, per eandem conclusionẽ, & maiorẽ propositionem conuersam: quod quũ ita sit, fieri aliqñ poterit vt faciamus demonstrationem super vnamquãq; propositionum, istius syllogismi, quod autem superest, est, vt afferamus demonstrationem ex eo, qd̃ accepimus in demonstratione ambarum istarum propositionum, super vtraq; duarũ propositionum cõuersa: conclusio enim ea est, quam a principio rei cognouimus: hoc autem fieri potest, si conuertamus conclusionem & coaptemus illi alteram propositionẽ; puta si voluerimus afferre demonstrationẽ super maiore conuersa, vt ꝙ b inest omni a, accipiemus concl'onem conuersam, & minorem propositionẽ candem, & dicemus b inest omni c, q̃ est minor; & c omni a, quæ est conclusio cõuersa; & concludetur nobis, ꝙ b inest omni a, quæ est maior conuersa, quãq; antea feceramus sine demonstratione. Consimiliter ẽt, si acceperimus conclusionẽ conuersam, & ipsi coaptauerimus maiorem propositionẽ, concludet nobis minor conuersa, quam antea acceperamus sine demõstratione; puta si dicamus, c inest omni a, q̃ est conclusio conuersa; & a omni b; concluditur. n. nobis ex hoc c inesse omni b, quæ est conuersa, quam antea fecimus sine demonstratione; nihil igitur superest in propositionibus, de quo non fecerimus demonstrationẽ, prætercꝗ concl'o conuersa; est aũt iste syll's sextus, qui monstratur per conuersionẽ vtrarũq; propositionũ, quas a rei principio conclusimus; puta in exẽplo, si dicamus c de oĩ b: & b de omni a; igitur c de omni a, q̃ est cõclusio cõuersa; nihil itaq; nobis superest ex istis propositionibus acceptũ, de quo iam nõ fecerimus demonstrationẽ. Planum aũt, quemadmodum diximus, ꝙ hoc accidit in propositionibus inter se cõuertibilibus, prætercꝗ ꝙ modus iste mõstrationis, hoc est acceptio alicuius ad ostensionẽ suipsius, est ex speciebus repetitionis. Et propterea non fit in demonstrationibus, nisi efficiat duobus modis; & hoc, quum fuerint propositiones notiores conclusione sc̃d́m vnum modum, & conclusio notior propositionibus secundum alium modũ; quemadmodũ si essent proposi

Nõ fit syll's circularis, nisi per propositiones conuertibiles, quę sunt sex.

Syll's circularis est species petitionis principij, ideo

tiones notiores secundum modum cognitionis existentiæ, & conclusio notior secundum modum cognitionis causæ: modus autem iste ostensionis appropriatur arti sophisticæ: sic igitur accidit monstratio circularis, quemadmodum diximus in prima specie primæ figuræ: hæc autem ea est, quæ concludit vniuersalem affirmatiuam. Sed fieri etiam potest, vt in specie negatiua accidat modus iste ostensionis: puta si a insit nulli b: & b insit omni c: & concludatur in prima figura, quod a inest nulli c: si igitur voluerimus in hoc monstrare propositionem maiorem per conclusionem, & minorem conuersam, accipiemus quòd a inest nulli c: & c omni b: & concludetur nobis, quòd a inest nulli b: quæ est maior propositio. Quod si voluerimus concludere minorem per conclusionem, & maiorem propositionem conuersam, non monstrabitur nobis hoc per easdem propositiones: & hoc, quoniam non erit syllogismus ex binis negatiuis; & si esset non cõcluderetur nisi negatiua, sed illa, cuius conclusionem querimus, est minor, quæ est affirmatiua. Et propterea quum voluerimus monstrare minorem propositionem per eandem conclusionem, & maiorem propositionem conuersam, nos quidem ponemus conclusionem in propria figura sine aliqua mutatione: puta, si dicamus a inest nulli c: deinde accipiemus maiorem, quæ erat, a inest nulli b secundum modum, qui ex ipsa sequitur, vt a non insit omni illi, cui omni inest b: & ponemus cõuersum huius, puta, ꝙ b insit omni illi, cui a non inest: quum igitur habuerimus ꝙ b inest omni illi, cui non inest a, & coaptauerimus huic propositioni, ꝙ a negatur a c: planum ꝙ ex ipso concludetur b inesse omni c: quæ erat minor propositio: quam intendebamus concludere. Non est autem hoc, radix secunda dicti de omni, alia a radice, quam fecimus hoc in libro a principio, quemadmodum inuenimus Abumazarem existimasse: & hoc, quoniam ipse dixit, quod radix ista est contradictoria primæ radici: quum enim fecerimus radicem istam, inueniemus id, quod secundum radicem illam non concludebat, secundum istam concludere: & hoc, quoniam radix hæc est, vt ponamus exempli gratia, ꝙ a inest omni illi, a quo negatur b, vel ꝙ a negatur ab omni eo, a quo negatur b, in contrarium eius, quod posuimus in prima figura: quod erat, vt a inesset, aut negaretur ab omni eo, quod est b: & secundum hoc concludet, cuius minor est negatiua in prima figura, & concludet etiam illud, quod est ex duabus negatiuis. Sed radix ista, quæ efficitur hoc in libro, non est per positionem: hoc enim est, quod intelligitur ex propositione vniuersali per se, & cuius significatio est naturalis: sed radix hæc secunda est vnum, quod sequitur ex propositione vniuersali negatiua: & propterea non est vtilitas in ipsa ad conclusionem ex duabus negatiuis, hoc est, quum positæ fuerint ambæ propositiones negatiuæ: atqui erit in ipso vtilitas, si sequatur ex hoc, quod dicimus, a inest nulli b, ꝙ a insit omni illi, quod non est b omnino: sed hoc non sequitur, quemadmodum non sequitur similiter etiam conuersum istud, quod hoc in loco ponunt, hoc est, ꝙ non sequitur in omni materia, vt a negetur ab omni eo, quod est b, vt b insit omni illi, quod non est a: album enim negatur ab omni eo, quod est nigrum, & tamen nigrum non inest omni illi, quod non est album: sed sequitur hoc conuersum in his, quæ sunt opposita, a quorum altero nullum ens effugit: sed fecit hoc in loco conuersum istud Aristotel. licet sit particulare, quemadmodum fecit conuersionem vniuersalis affirmatiuæ vniuersaliter: & propter hoc non exiuit in hoc dispositio a sua radice, quoniam conuersio consequentis in potentia est conuersio propositionis: & ideo non exiuit ab eo, quod accipitur in monstratione circulari, eo quod fuit per conclusionem, & conuersum vnius propositionum, quoniam potentia consequentis conuersi est potentia conuersionis propositionis. Hæc igitur est monstratio circularis in speciebus syllogismorum vniuersalium primæ figuræ. Sed in syllogismis particularibus, qui sunt in hac figura, fieri nequit, vt scias per demonstrationem propositionem vniuersalem secundum viam circuli per conclusionem, & propositionem particularem: quoniam enuntiatio vniuersalis monstratur vtique per propositio-

Marginal notes: nõ fit in demonstrationibus, nisi p duos modos cognitiõis, vt asserit Arist. 1. poste. — Fit syll's circularis i prima figura in primo mõ. — Quo modo fit syll's circularis in secũdo modo primæ figuræ negatiuo. — Nota quõ cõcludit affirmatiua, ꝓpositio ĩ mõ negatiuo per conclõnẽ et maiorem. — Nota radicẽ hãc dicti de oĩ non esse aliã a prima radice posita in primo libro cõtra Abumazarẽ, qui putauit per hoc ex minori negatiua, ĩmo ex duabus negatiuis posse fieri syll'm in pria figura. — Contra Abumazarem. — Si a negatur ab oĩ eo, qđ est b, ĩ oĩ materia, non tñ seqt̃ cõuerso, vt b insit oĩ illi, a q̃ negat̃ a, in oĩ materia; & hoc conuersum accipit Arist.

A nes vniuersales, non autem particulares: & ad hæc, quoniam non est syllogismus ex ambabus particularibus; monstratio nanque circularis est per conclusionem, & vnam duarum propositionum conuersam: sed super minore propositione fieri potest, vt adducatur demonstratio per viam circuli: puta, si a insit omni b: & b insit alicui c: & conclusio quod a insit alicui c: quum igitur voluerimus inuenire demonstrationem, quod b insit alicui c per viam conuersionis, accipiemus quod a inest alicui c, quæ est conclusio: & maiorem propositionem vniuersalem conuersam, quæ est, quum dicimus, b inest omnia, & concludetur nobis in prima figura, ꝙ b inest alicui c: erit autem in eo terminus medius, a. Consimiliter si fuerit syllogismus particularis negatiuus, fieri nequit, vt scias per demonstrationem propositionem vniuersalem ob causam, quam diximus; sed fieri vtique potest, vt monstretur per ostensionem circularem, quum fecerimus in propositione negatiua vniuersali id, quod fecimus in syllogismo vniuersali negatiuo, hoc est, vt ostendamus, ꝙ sequitur ex eo, quod dicimus, a inest nulli b, vt b insit omni illi, a quo negatur a: quum igitur coaptauerimus huic propositioni conclusionem, quæ est a negatur ab aliquo b: concludetur nobis ꝙ b inest huic alicui. Iste igitur est modus monstrationis circularis, qui efficitur in prima figura.

In modis ꝑticularibus primæ figuræ, quõ possit & nõ possit fieri circulus.

B

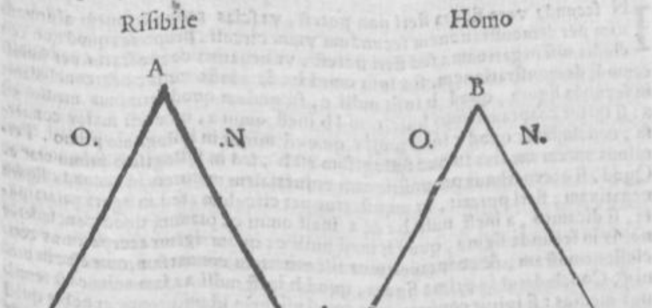
De eadem cyclica circulari ostensione in secunda figura. *Cap. VI.*

Sylli duo: primus concludens conclusionẽ intentã, secũdus minorẽ primi ex maiore conuersa, & conclusione.

IN secunda autem figura affirmatiuam quidem non est ostendere per hunc modum: priuatiuam autem est. ergo prædicatiua quidem non ostenditur, eo quòd non sunt vtræque propositiones affirmatiuæ, conclusio autem priuatiua. prædicatiua autem ex vtrisque ostendebatur affirmatiuis. Priuatiua autem sic ostenditur, insit & a omni b: c autem nulli, conclusio quoniam b nulli c: si ergo sumatur b omni a inesse, & nulli c, necesse est a nulli c inesse: fit enim secunda figura, medium b.

Figura secunda.

C

Sylli duo: primus concludens conclusionẽ intentam, secũdus minorẽ primi ex maiore conuersa, & conclusione.

Si autem a b priuatiua sumpta sit, altera verò prædicatiua, prima erit figura: nam c quidem omni a, b autem nulli c, quare b nulli a:

ergo nec a b.medium c.ergo per conclusionem quidẽ, & vnam propositionem non fit syllogismus.assumpta autem altera, erit. Si autẽ non vniuersalis sit syllogismus, quæ in toto quidem est propositio, non ostenditur, propter eandem causam, quam qui dem diximus & prius: quæ autem in parte, ostenditur quando vniuersalis sit prædicatiua. Insit enim a omni b, c autem non omni: conclusio b c: si ergo sumatur b omni a, c autem non omni, conclusio a alicui c non inerit. medium b. Si autem est vniuersalis priuatiua, nõ ostenditur a a propositio, conuersa a b: accidit enim vtrasque, aut alteram propositionem fieri negatiuam, quare non erit syllogismus: sed similiter ostendetur quemadmodum & in vniuersalibus, si sumatur cui b alicui nõ inest, a alicui inesse.

Syl-li duo: primus con cludẽs conclusionẽ primo intentã, sc̃ds minorẽ ex assumptione.

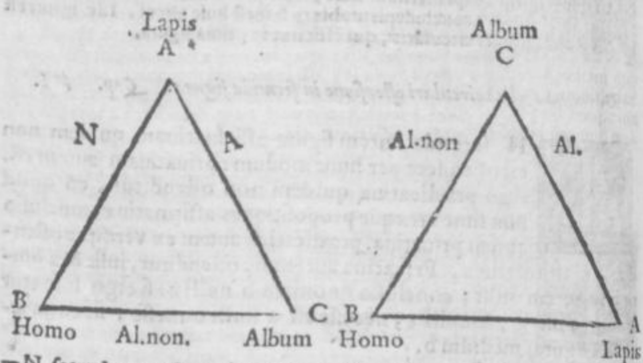

Figura secunda.

In secunda vero figura fieri non potest, vt scias propositionem affirmatiuam per demonstrationem secundum viam circuli, propterea quod non concludit nisi negatiuam: sed fieri potest, vt negatiua cognoscatur per huiuscemodi demonstrationem, si a insit omni b: & a insit nulli c: & concludatur in secunda figura, quod b insit nulli c, secundum quod terminus medius est a: si igitur coaptauerimus huic, quod b inest omni a, quæ est maior conuersa, concludetur quod a inest nulli c, quæ est minor in syllogismo primo. Terminus autem medius in hoc syllogismo est b, sed in syllogismo primo erat a. Quod, si acceperimus propositionem vniuersalem maiorem in secunda figura negatiuam, fieri poterit, vt monstretur per circulum, sed in figura prima: puta, si dicamus, a inest nulli b: & a inest omni c: planum quod concludetur nobis in secunda figura, quod b inest nulli c: quum igitur acceperimus conclusionem istam, & coaptauerimus illi minorem conuersam, quæ est c in omni a, Concludetur in prima figura, quod b inest nulli a: iam enim c est terminus medius: si igitur conuertamus conclusionem istam, proueniet nobis quod a inest nulli b, quæ fuerat maior propositio negatiua in primo syllogismo: & ob hoc proprium est monstrationis circularis in hac specie secundæ figuræ, vt non seruetur eadem figura, sed redit ad primam figuram. Cæterum, fieri aliquando etiam potest, vt monstremus propositionem affirmatiuam in hac figura, qunm fuerit minor per viam circuli, quum fecerimus radicem præcedentẽ, hoc est conuersionem affirmatiuæ ex negatiua: sin autem fuerit maior, fieri nõ poterit, nisi per conuersionem minoris: sed hoc est extra viam monstrationis

Propriũ est demõstrationis circularis in secũda

A circularis. Verum in syllogismis concludentibus particularem hac in figura fieri non potest, vt cognoscatur propositio vniuersalis per demonstrationem secundum modum circuli, propterea quod ipsi semper concludunt particularem; sed propositio particularis potest vtique cognosci per demõstrationem, quum vniuersalis extiterit affirmatiua, & particularis negatiua: puta in exemplo, si ponamus ꝙ a inest omni b; & a non inest alicui c; & concludatur, quod a non inest alicui c; quũ igitur huic coaptauerimus maiorẽ propositionẽ conuersam, puta si dicamus b inest omni a, proueniet nobis, b non inest alicui c, & b inest omni a; & concludetur nobis quod a non inest alicui c in hac eadem figura; b enim est medius terminus, qui prędicatur in hac complicatione de vtrisq; extremitatibus simul. Quod si propositio vniuersalis extiterit negatiua, quæ est a b, fieri non potest vt minor affirmatiua cognoscatur per demonstrationẽ, quæ est propositio a c, quum conuerterimus propositionem a b; non enim concluditur affirmatiua conclusio ex ambabus propositionibus negatiuis, aut vbi vna ipsarum extiterit negatiua; sed iam poterimus facere radicem præcedentem, vt concludamus affirmatiuam particularem; & hoc, quoniam quum habuerimus, ꝙ b non inest alicui c, quæ est conclusio, & habuerimus etiam quod a inest nulli b; amplius conuerterimus hoc, & habuerimus, quod b inest nulli a, & ad hæc acceperimus, quod sequitur ex hoc, puta, quod cui omni inest a, illi non inest b, & conuerterimus hoc, puta, quod cui omni non inest b, illi inest a;
B habebimus quod a inest omni illi, cui non inest b; quum igitur coaptauerimus huic quod b non inest alicui c, concludetur nobis, quod a inest alicui c; & secũdum hoc erit monstratio circularis in secunda figura.

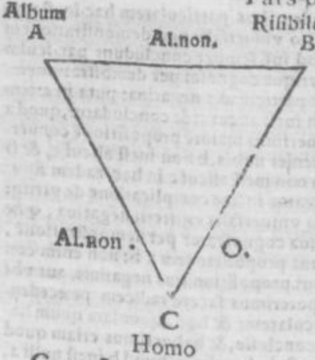
figura, ut nõ seruet idem modus figuræ.

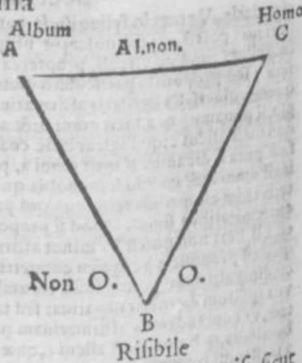
Quomodo possit cõcludi propõ affirmatiua circulariter in sc̃da figura per radicem prius positã. In particularibus secũdũ quõ possit, & nõ possit fieri syll's circularis.

De cyclica ratiocinatione in tertia figura. *Cap. VII.*

IN tertia aũt figura, quando vtræq; propositiones vniuersaliter sumentur, non contingit ostẽdere per seinuicem propositionem. Nam vniuersalis quidem ostendit per vniuersalia: in hac aũt conclusio semper est particularis: quare manifestum, quoniam omnino non contingit ostendere per hanc figuram vniuersalẽ propositionem. Si aũt hæc quidem vniuersalis sit, illa verò particularis, quandoq; quidem erit, quandoq; verò non inerit: quando ergo vtræq; prædicatiuæ sumantur, & vniuersalis sit ad minorem extremitatem, erit. quãdo verò ad
C alteram, non erit. Insit enim a omni c: b aũt alicui c: conclusio a b. Si ergo sumatur c omni a inesse, conuersa vniuersali, & a inesse b, quod erat conclusio: c quidem ostensum est alicui b inesse, b aũt alicui c, nõ est ostensum: quãuis necesse est si c alicui b, & b alicui c inesse: sed nõ idem est hoc illi, & illud huic inesse: sed assumendum est, si hoc alicui illi, & alterũ alicui huic: hoc aũt sumpto, iam non fit ex conclusione, & altera propositione syllogismus. Si aũt b quidem omni c, a autem alicui c, erit ostendere a c. quando sumatur c quidem omni b inesse, a aũt alicui. nam si c omni b inest, a autem alicui b: necesse est a alicui c inesse. medium b. Et cum fuerit hæc prædicatiua quidem, illa verò priuatiua: vniuersalis autem prædicatiua, ostẽdetur altera: Insit enim b omni c: a autem alicui non insit: conclusio quod a alicui b non inest. Si ergo assumatur c b omni inesse: inerat autem & a non omni b; necesse est a alicui c non inesse. medium b.

Sylli duo, primus concludens conclusionē primo intentam, scds minorē primi ex cōclusione & minore cōuersa.

Cum aūt priuatiua vniuersalis sit, non ostenditur altera nisi sicut in prioribus, si sumatur cui hoc alicui non inest, alterū alicui inesse: vt si a nulli c, b aūt alicui: conclusio qm̄ a alicui b non inesse. Si ergo sumatur cui a alicui non inest, eidē c alicui inesse, necesse est c alicui b inesse, aliter aūt non est, conuertentem vniuersalem propositionē ostendere alteram: nullo enim modo erit syllogismus. Manifestū igitur quoniā in prima quidem figura per seinuicem est ostensio: & per primam, & per tertiam figuram fit: nam cum prædicatiua quidem est conclusio, per primam: cum aūt priuatiua, per postremam: sumitur enim cui hoc nulli, alterū omni inesse. In media aūt, cum vniuersalis est quidem syllogismus & per ipsam, & per primam figuram, & per postremam: cum autem particularis, & per ipsam, & per postremā. In tertia verò per ipsam, omnes. Manifestum etiam quoniam in media, & in tertia, qui non per ipsas fiunt syllogismi, aut non sunt scdm eam, quæ circulo est, ostensionem, aut imperfecti sunt.

Figura tertia.

In tertia figura nō pōt vl'is ꝓpō p circulū oñdi. In syll'o, ī q̄ est altera ꝑticularis in tertia, pticularis qñque ostendi pōt, qñq; nō, nisi adhibeat̄ cō uersio: sed hæc mōstratio nō est vere circularis.

SED in monstratione circulari tertiæ figuræ, quum fuerint ambæ propositiones vniuersales, fieri non potest, vt cognoscas per demonstrationem per conclusionem vnam duarum propositionum in hac figura, quoniam conclusio quidem erit particularis, propositio autem, super qua intendimus demonstrationem adducere est vniuersalis. Quod si propositio vna extiterit vniuersalis, & altera particularis, fieri potest vt aliquando cognoscatur particularis per demonstrationem, & aliquando fieri non potest, vt per demonstrationem, & aliqñ fieri non pōt, vt per demonstrationem cognoscat: & hoc, quū fuerint ambæ propositiones affirmatiuæ & minor extiterit vl'is: fieri enim potest, vt cognoscatur per demonstrationem scdm viam circuli sin autē extiterit maior vl'is, fieri nequit, vt cognoscatur per demonstrationem secundum viam circuli: puta in exemplo, si a insit omni c, quæ est maior: & b alicui c, quæ est minor: & concludatur a alicui b: quum enim ipsi coaptauerimus maiorē propositionem conuersam, quæ est c inesse omni a, cōcludetur nobis ex hoc, quod c inest alicui b: sed hoc non erat quęsitum nostrū: nam quæsitum nr̄m erat conuersum huius, puta, quod b inest alicui c: licet enim hoc sequatur ex necessitate, propterea ꝙ monstratū fuit, qđ particularis affirmatiua conuertitur, non tñ est aliquid, quod mōstretur per viā circuli per se & primo: sed si est, est mediante cōuersione: monstratio. n. circularis, quemadmodū diximus, est, vt mōstretur minor, vna propositio per conclōnē, & scđam conuersam. Quod, si vl'is fuerit minor,

A quemadmodũ si b insit omni c: & a alicui c: fieri potest, vt monstretur per viã circuli, quod a inest alicui c, quæ est propositio particularis maior: & hoc, quoniam conclusio istius syllogismi est, a alicui b: quum igitur huic coaptauerimus minorem cõuersam, puta si dicamus c in omni b, planum quod sequitur, vt a insit alicui c; nam b est medius terminus, subiicitur enim vtrisque extremitatibus simul. Sin autem extiterit vna duarum propositionum affirmatiua, & altera negatiua, & affirmatiua fuerit vniuersalis, & negatiua particularis, prodibit nobis demonstratio super particulari; puta in exemplo, si b insit omni c; & a non insit alicui b. Concludetur ꝙ a non inest alicui b; si igitur coaptauerimus huic conclusioni, ꝙ c inest omni b, sequetur ex necessitate, vt a non insit alicui c, secundum ꝙ monstrauimus in tertia figura; b enim est medius terminus; sinautem negatiua extiterit vniuersalis, non cognoscetur affirmatiua particularis per demonstrationem secundum viam circuli, nisi fecerimus radicem istam aliam: puta in exemplo, si a insit nulli c; & b alicui c; concludetur quod a non inest alicui b; si igitur accipiamus loco eius, quod dicimus, a inest nulli c, quod c inest omni illi, cui non inest a; & coniunxerimus huic, quod a non inest alicui b; planum quod sequitur, b inesse alicui c; quæ est propositio particularis affirmatiua. Iam igitur monstratum fuit, ꝙ ostensio, quæ est per circulum, si quidem fuerit in prima figura, erit in eadem prima figura, & erit etiam in aliquo simili figuræ tertiæ; vt quum fecerimus radicẽ istam præcedentem, hoc est quum acceperimus loco eius, quod dicimus a inest nulli b, quod b inest omni illi, cui non inest a; modus enim iste similis est figuræ tertiæ; nam a & b prædicantur simul de re vna, vnum quidem ipsorum affirmatiue, & alterum negatiue; sed hæc positio est positio termini medij ad a & b; iste autem exitus est exitus termini medij in tertia figura, ita vt subiiciatur vtrisq; extremitatibus; secundum enim modum istum, dixit Arist. in hoc, ꝙ est tertia figura, non autem ꝙ sit tertia figura secundum veritatem. Monstratio vero circularis in secunda figura erit cõsimiliter in eadem secunda figura, & erit etiam in prima, & in monstratione quoq;, quæ assimilatur tertiæ.

Sylľs circularis fit ĩ prima figura ꝑ eandem primã; ĩ negatiuis tñ modis admiscet radix supra posita, q̃ est quędam modus tertiæ. In scđa vero per eandem scđam, & primã, & modũ silẽm tertię. In tertia vero p oẽs, & per modũ similẽ tertiæ.

B Consimiliter monstratio circularis in tertia figura erit in prima, secunda, & tertia, & secundum radicem, quæ assimilatur tertiæ. Planum igitur ꝙ propositiones, de quibus diximus, ꝙ nõ monstranť scđm viam circuli, & hoc in scđa, ac tertia figura, qđ inquam ita se habent; & hoc, qm̃ fieri nõ potest in aliquibus ipsarum omnino, vt monstrenť per viam circuli; & si aliquæ ẽt monstrantur p viam circuli, species illa monstrationis circularis est imperfecta.

C *De syllogismo conuersiuo.* *Cap. VIII.*

Ex eo, ꝙ est concľonem conuertere, cognoscitur facile quid sit sylľs conuersiuus.

CONVERTERE autem est, transponentem conclusionem facere syllogismum: quod vel extremum medio non inerit, vel hoc postremo: necesse est enim conclusione conuersa, & altera remanente propositione, interim reliquam: nam si erit, & conclusio erit: differt autem opposite, aut contrarie conuertere conclusionem: nõ enim fit idem syllogismus vtralibet conuersa, palam autem hoc erit per sequentia. Dico autem opponi quidem, omni inesse non omni, & alicui nulli: cõtrarie autem omni, nulli: & alicui, non alicui inesse. Sit enim ostẽsum a de c, per medium b: si igitur sumatur a nulli c inesse, omni autem b, nulli c inerit b: & si a quidem nulli c, b autem omni c, a non omni b, & non omnino nulli: non enim ostendebatur vniuersale per tertiam figuram. Omnino autem eam, quæ est ad maiorem extremitatem propositionem, non est destruere vniuersaliter per conuersionem: semper enim interimitur per tertiam figuram;

necesse enim ad postremam extremitatem vtrasque sumere propositiones. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter: ostendatur enim a nulli c inesse per b: ergo si sumatur a omni c inesse, nulli autem b, nulli c inerit b. Et si a & b omni c: a alicui b, sed nulli inerat. Si autē opposite conuertatur conclusio, & alii syllogismi oppositi, & non vniuersales erunt: fit enim altera propositio particularis, quare conclusio erit particularis. Sit enim prædicatiuus syllogismus & conuertatur sic: ergo si a non omni c, b autem omni, b non omni c. Et si a quidem non omni c, b autem omni: a non omni b. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus: nam si a alicui c inest, b autem nulli: b alicui c non inerit, & non simpliciter nulli: & si a quidem alicui c, b autem omni, quemadmodum in principio sumptum est, a alicui b inerit. In particularibus autem syllogismis, quando opposite conuertitur conclusio, interimuntur vtræque propositiones: quando vero cōtrarie, neutra: non enim iam accidit quemadmodum in vniuersalibus interimere deficiente conclusione secundum conuersionem, sed nec omnino interimere. Ostendatur enim a de aliquo c per b: ergo si sumatur a nulli c inesse, b autem alicui c, a alicui b non inerit: & si a nulli c, b autem omni, nulli c inerit b, quare interimentur vtræq;. Si autem contrarie conuertantur, neutra. Nam si a alicui c non inest, b autem omni, b alicui c non inerit: sed nondum interimitur quod ex principio: contingit enim alicui inesse, & alicui non inesse: vniuersali autem sublato a b, omnino non fit syllogismus. Si enim a quidem alicui c non inest. b autem alicui inest, neutra propositionum vniuersalis est. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus: si enim sumatur a omni c inesse, interimuntur vtræque: si autem alicui, neutra: demonstratio autem eadem.

Tractatus de syllogismo conuersiuo.

Nota, alio mō sumi cōuersionē in syllogismo conuersiuo, q̄ꝑ in primo sumpta fuerit.

Nota, q̄ūo fiat syllogismus conuersiuus, sumēdo cōtrariū cōclusionis cū altera ꝓpositione,

CONVERSIO autem hac in arte dicitur multis modis: sed quod vult hoc in loco est, vt per oppositum conclusionis, & vnam duarum propositionum, altera propositio syllogismi destruatur, & quasi est contraria monstrationis circularis: & hoc quoniam sequitur ex necessitate, quum acceperimus oppositum conclusionis, & coaptauerimus vni duarum propositionum, vt propositio secunda destruatur ex necessitate: si enim non, non destruetur conclusio: nam conclusio non destruetur, nisi destruantur propositiones, secundum quod declarauimus: sed iam destruebatur conclusio per positionem suæ contradictoriæ: quod fieri nequit, & non cohæret: destructio autem vnius duarum propositionum per oppositum conclusionis variatur, quum oppositum acceptum fuerit contrarium, aut contradictorium, quemadmodum ostendetur post hoc, Contradictoria vero, quemadmodum dicemus, sunt omne, non omne: aliquod, nullum: contraria autem sunt, quum dicimus omne, nullum: aliquod, & non aliquod. Habeamus igitur in prima figura a de omni b: & b de omni c: & concludatur a de omni c: si igitur acceperimus contrariam conclusionis istius puta quod a de nullo c: & coniunxerimus illi maiorem propositionem syllogismi, puta, quod a de omni b: manifestum, quod concludetur in secunda figura, b inesse nulli c, quod est contrarium minoris propositionis acceptæ in syllogismo: & eodem modo, si coniunxerimus contrario istius eiusdem conclusionis, propositionem minorem, concludetur contradictorium maioris propo-

A sitionis: veluti si habemus, quod a insit nulli c, quod est contrarium conclusionis: quum huic cõiunxerimus minorem propositionem, puta, si dicamus, b inest omni c: planum ꝙ concluditur in tertia figura, quod a non inest alicui b, quod est contradictoriũ, non autẽ contrarium maioris propositionis: fieri enim non potest, vt tertia figura concludat vniuersalem, propositio autem contraria est vniuersalis: propositio igitur maior in prima specie primæ figuræ destruitur destructione particulari, non autem vniuersali secundum hanc viam, hoc est per acceptionem contrarij cõclusionis: minor vero destruitur destructione vniuersali. Consimiliter hoc idem accidit in secunda specie primæ figuræ, puta quæ concludit negatiuam vniuersalem: quum enim acceptum fuerit contrarium conclusionis, fieri potest: vt minor destruatur destructione vniuersali, sed maior destrui potest destructione particulari, quoniam ad destructionem istam componitur syllogismus in tertia figura. Sin autem accipiatur contradictorium conclusionis in his duabus speciebus figuræ istius, fieri non potest, vt destruatur vna duarum propositionum syllogismi, nisi destructione particulari, propterea quod vna duarum propositionum syllogismi contradictoriarũ, erit particularis, quoniam contradictorium est particulare. Et propterea sequitur, vt sit conclusio particularis, & sit contradictoria particularis, numeretur ergo prima

Quõ fiat syllogismus cõuersiuus, sumẽdo cõtradictoriũ cõclusionis cũ altera propositione.

B hæc species syllogismi, vt a insit omni b, & b omni c, & concludatur a omni c: si igitur accipiatur contradictorium istius conclusionis, vt quod a non insit alicui c: & huic coniunxerimus maiorem propositionem, puta quod a insit omni b, planum quod concludetur ex hoc in secunda figura, quod b non inest alicui c, per viam positionis, hoc autem est contradictorium, non autem contrarium propositionis minoris. Consimiliter, si coniunxerimus ei, quod dicimus, a non inest alicui c, propositionem minorem, quæ est ꝙ b inest omni c, concludetur ex hoc, ꝙ a non inest alicui b, quod est contradictorium maioris: quum igitur accipitur contradictorium, non erit propositio vniuersalis, sed particularis, consimiliter accidet idem hoc in specie vniuersali negatiua istius figuræ, quum enim acceperimus contradictorium suæ conclusionis, puta ꝙ a inest alicui c: & coniunxerimus illi propositionem vniuersalem negatiuam, puta ꝙ a insit nulli b, concludetur nobis, ꝙ b non inest alicui c. Eodem pacto accidet, si ipsi coniunxerimus affirmatiuam, quemadmodum si fuerit a in aliquo c, & b in omni c, sequitur enim ex hoc, vt a insit alicui b, quod est contradictoriũ vniuersalis negatiuæ. Cæterum in duabus speciebus particularibus figuræ istius, quum acceptum fuerit contradictorium conclusionis, fieri potest vt ambæ propositiones destruantur simul, sed si accipiatur contrarium, fieri nequit, vt vna

In modis particularibus ex contradictorio cõclusionis põt fieri syllogismus conuersiuus super ambas ꝑpositiones, sed ex contrario non.

C ipsarum destruatur per hanc viam. Sit enim conclusio, ꝙ a insit alicui c, per medium b, si accipiatur contradictorium suum, puta ꝙ a inest nulli c, & ipsi coniungatur minor propositio, puta ꝙ b insit alicui c, concludetur ex hoc in tertia figura, ꝙ a inest alicui b, quod est contradictorium maioris: si igitur coniunxerimus huic, quod dicimus, a inest nulli c, propositionem maiorem, vt ꝙ a inest omni b. cõcludetur nobis, ꝙ b inest nulli c, quod est contradictorium minoris: ambæ igitur propositiones destruuntur, quum conuerterimus ad contradictoriũ, sin autem conuertamus ad contrarium, non destruetur vna duarũ propositionum, si enim fuerit contraria conclusionis particularis affirmatiua, puta, ꝙ a non inest alicui c, & adiunxerimus huic maiorem, vt ꝙ a insit omni b, concludetur nobis ex hoc, ꝙ b non inest alicui c sed quæ dicimus b inesse alicui c, & b non inesse alicui c, possunt aliquando simul verificari, & propterea non destruit pœnitus operatio hæc propositionem minorem. Sin autem huic contrario, quod dicimus, a non inest alicui c, coniungamus propositionem minorem, puta b inesse alicui c, non erit ex hoc syllogismus, quoniam, est ex binis particularibus, sed hic non concludit in tertia figura. Consimiliter accidet in specie particulari, quæ concludit negatiuam in hac figura, hoc est, quoniam si conuerterimus conclusionẽ ad contradictorium, fieri poterit, vt destruatur ambæ propositiones simul: sin aũt cõuerterimus ad cõtrariũ, nulla ipsarũ destruetur: monstratio aũt huius est monstratio, quæ ꝓcessit in particulari affirmatiua,

De syllogismo conuersiuo in secunda figura.

CAPVT IX.

IN SECVNDA autẽ figura eam quidem, quæ est ad maiorem exlremitatem, propositionem, non est interimere contrarie, quolibet modo conuersione facta, semper erit conclusio in tertia figura, vniuersalis autem non fuit in hac syllogismus: alteram autem in hac interimemus, similiter conuersione. Dico autem similiter si contrarie quidem cõuertitur, contrarie: si opposite, opposite. Insit enim a omni b: c autem nulli: conclusio b. c, Si ergo sumatur b, omni c inesse, & a b maneat, a omni c inerit: fit enim prima figura. Si autem b omni c, a non omni b: figura postrema. Si autem opposite conuertatur b c: a b quidem similiter ostendetur, a c autem opposite: nam si b alicui c, a autem nulli c, a alicui b non inerit. rursum si b alicui c, a autem omni b, a alicui c: quare oppositus fit syllogismus. Similiter autem ostendetur, & si econuerso se habeanl propositiones. Si autem particularis est syllogismus, contrarie quidem conuersa conclusione neutra propositionum interimitur, quemadmodum nec in prima figura: opposite autem, vtræque. Ponatur enim a, b quidem oulli inesse, c autem alicui: conclusio b c. Si igitur ponatur b alicui c inesse, & a b maneat, conclusio erit quoniam a alicui c non inest: sed non interimitur quod ex principio: contingit enim alicui inesse, & non inesse. Rursum si b alicui c, & a alicui c, non erit syllogismus: neutrum enim vniuersale eorum quæ sumpta sunt: quare non interimitur a b. Si autem opposite conuertatur, interimuntur vtræque: non si b omni c, a autem nulli b, nulli c a erit autem alicui. Rursum si b omni c, a autem alicui c: alicui b, a. Eadẽ autem demonstratio, & si vniuersalis sit prædicatiua.

Quõ fiat syllogismus cõuersiuus, modo cõtrarie conuersa conclusione cõ...

Syllus oppositus est, qui contradictoriã alicuius ꝑpositionũ cõcludit: cõtrarius aũt q cõtrariã colligit.

In modis particularibus ... ex conclusione ...

Tractatus dẽ conuersione in secũda figura.

In secũda figura nõ põt destrui maior vniuersali destructione, nec per cõtrariũ, nec per cõtradictoriũ cõclusionis: minor vero ꝑ vtrũque destrui potest.

Ex cõtradictorio cõclu...

IN SECVNDA autem figura fieri non potest, vt destruatur maior propositio destructione vniuersali, neque per acceptionem contrarij conclusionis, neque per acceptionem contradictorij: & per acceptionem quidem contradictorij, manifestum est, per acceptionem vero contrarij, quoniam syllogismus componetur in tertia figura, & conclusio erit particularis, sed propositio minor destrui potest per duos modos, hoc est, si conuertamus conclusionem ad contrarium, & si conuertamus ad contradictorium: monstratio huius, si a insit omni b: & insit nulli c, si enim accipiamus contrarium, puta, quod b insit omni c: & coninnxerimus huic propositionem maiorem, puta, quod a, inest omni b: planum quod sequitur ex hoc in prima figura, vt a insit omni c, quod est contrarium minoris propositionis: si vero fecerimus hanc eandem conuersionem ad maiorem propositionem destruendam, puta, quum acceperimus b inessd omni c, quod est contrarium conclusionis: & coniunxerimus ipsi, quod a inest nulli c, quæ est minor: prodibit complicatio sermonis in tertia figura, & concluderur quod a non inest alicui b, quod est contradictoriũ: nõ aũt contrariũ maioris propositionis, erit autẽ destructio particularis, nõ vniuersalis. Si vero cõuerterimus cõclusionẽ b c ad cõtradictoriũ, propositiones destruent per cõtradictoriũ, hoc est destructione particulari: & hoc qm̃ si acceperimus cõtradictoriũ cõclusionis ſpẽii syllogismi ꝑcedẽtis, puta, si dicamus b inest alicui

A c:& ipsi coniunxerimus propositionem minorem, vt quod a inest nulli c: planum, ꝙ hoc concludet in tertia figura, a non inesse alicui b, quod est contradictorium maioris propositionis. Consimiliter si acceperimus hoc idem contradictorium, puta, si dicamus b inest alicui c:& ipsi coniunxerimus propositionem maiorem, quæ est a inesse omni b, manifestum quod concludetur in prima figura, a inesse alicui c, quod est contradictorium minoris. Iam itaque mōstratum fuit in hoc sermone, ꝙ syllogismi, qui fiunt ad destruendas propositiones istius speciei secundæ figuræ, quod inquam isti omnes sunt particulares, & destructio ipsarum est particularis præter minorem propositionem: hæc enim & in toto, & in parte destrui potest. Eodem pacto ostendetur in alia specie vniuersali secundæ figuræ, hoc est in qua maior est vniuersalis negatiua, & minor affirmatiua vniuersalis. Sed in duabus speciebus particularibus figuræ istius, si ipsorum conclusionē conuertamus ad contrarium, fieri non potest secundū hoc, vt vtrauis duarū propositionū destruatur: causa autem in hoc est eadem, quæ ante hoc accidit in prima figura: sin autem conuertatur conclusio ad contradictorium, prodibit secundum hoc destructio vtriusque duarum propositionum: erit enim monstratio huius, si ponamus, quod a insit nulli b:& a insit alicui c: erit conclusio, quod b non inest alicui c: si itaque ponamus contrarium huius, puta, quod b inest alicui c:& huic adiunxerimus maiorem propositionem, vt quod B a inest nulli b: erit conclusio in prima figura, quod a non inest alicui c: sed hoc non destruit propositionem secundam, quæ erat a inesse alicui c: fieri enim potest vt a insit alicui c, & non insit etiam alicui alij: sin autem huic applicuerimus propositionem particularem, non erit syllogismus, propterea ꝙ erunt ambæ propositiones particulares: monstratum ergo fuit ex hoc, quoniam si cōuertamus conclusionem ad contrarium, fieri non potest destructio vtriusuis duarū propositionum. Sin autem conuerterimus ad contradictorium, iam destruetur vtraque duarū propositionum: puta, si accipiamus contradictorium conclusionis, quod b insit omni c: quūque ipsi coaptauerimus a inesse nulli b: concludetur in prima figura, quod a inest nulli c, contradictorium videlicet eius, quod dicebamus a inesse alicui c, quæ erat minor propositio: quum vero ipsi applicuerimus propositionem minorem, puta, si dicamus a inesse alicui c, habebimus quod b inest omni c:& a inest alicui c:& concludetur nobis in tertia figura, quod a inest alicui b, quod est contradictorium eius, quod dicebamus, a inest nulli b, quæ erat maior propositio:& per eadem ista monstratur hoc in specie, cuius maior erat vniuersalis affirmatiua, hoc est in secunda specie particulari secundæ figuræ.

> sionis destruuntur ambæ propositiones destructione particulari.
>
> Idē est modus cōnsionis in scdo modo figuræ secundæ.
>
> In syllogismis particularibus ex conclusione ad contrariū cōuersa non destruuntur ambæ propositiones, sed ex cōuersione ad cōtradictoriū possunt.

C *De syllogismo conuersiuo in tertia figura.* *Cap.* X.

IN TERTIA vero figura quando contrarie quidem conuertitur conclusio, neutra propositionum interimitur secundum nullum syllogismorum: quando autem opposite, vtræque in omnibus. Sit enim ostensum a alicui b inesse, medium autem sumptum c, & sint vniuersales propositiones: si ergo sumatur a alicui b non inesse, b autē omni c, non fit syllogismus eius quod est a de c. Neque si a b alicui non inest, c autem omni: nō erit eius quod est b c syllogismus. Similiter autem ostendetur, & si non vniuersales sint propositiones: aut enim vtrasque necesse est particulares esse per conuersionem, aut vniuersalem ad minorem extremitatem fieri: sic autem nō fiet syllogismus, nec in prima figura, nec in media. Si autem opposite conuertantur propositiones, interimūtur vtræque: nam si a nulli b, b autem omni

c: a nulli c. Rursum si a b quidem nulli, c autem omni, b nulli c. Et si altera non sit vniuersalis, similiter: si enim a nulli b, b autem alicui c: a alicui c nō inerit. Si autem a quidem nulli, c autem omni: nulli c b. Similiter & si priuatiuus sit syllogismus: ostendatur enim a alicui b non inesse, sit autem prædicatiua quidem b c, a c autem negatiua: sic enim fiebat syllogismus. Quādo igitur cōtrarium sumitur cōclusioni, non erit syllogismus: nam si a alicui b, b autem omni c: nō fit syllogismus eius quod est a, & c. Neque si a alicui b, nulli autem c, nō fuit eius quod est a b, & c syllogismus: quare non interimuntur propositiones. Quando vero oppositum, interimuntur: nam si a omni b, & b omni c, a omni c: sed nulli inerat. Rursum si a omni b, nulli autem c, b nulli c, sed omni inerat. Similiter autem mōstratur: & si non vniuersales sint propositiones: sit enim a c vniuersalis, & priuatiua: altera autem particularis, & prædicatiua: ergo si a quidem omni b: b aūt alicui c, a alicui c accidit: sed nulli inerat. Rursum si a omni b, nulli autem c, & b nulli c. Si autem a alicui b, & b alicui c, non fit syllogismus. Neque si a alicui b, & nulli c: nec sic. Quare illo quidem modo interimūtur: sic autem nō interimuntur propositiones. Manifestum est ergo ex iis, quæ dicta sunt, quomodo cōuersa cōclusione in vnaquaque figura fit syllogismus, & quādo cōtrarie propositioni, & quādo opposite. Et quod in prima quidem figura per mediam, & postremam fiunt syllogismi: & quæ quidem ad minorem extremitatem, semper per mediam interimitur: quæ vero ad maiorem, per postremam. In secunda autem, per primam, & postremam: quæ quidem ad minorem extremitatem, semper per primam figuram: quæ vero ad maiorem, per postremam. In tertia vero, per primam, & per mediā: & quæ quidem ad maiorem per primam semper: quæ vero ad minorem, per mediam semper. Quid ergo est conuertere, & quomodo in vnaquaque figura, & quis sit syllogismus, manifestum.

De cōuersione ī tertia figura.

In tertia figura ex conuersione cōclusionis ad cōtrariū nō destruitur aliqua propositionum, sed ex cōuersione ad contradictoriū vtraque.

IN tertia vero figura, si conuertatur conclusio ad contrarium, fieri nō potest, vt per hoc destruatur vna suarum propositionum: & hoc in omnibus speciebus figuræ istius: sin autem conuertatur ad contradictorium, fieri poterit, vt per hoc destruatur vtraque propositionū syllogismi per coaptationem coniunctionis ipsius cum contrario: & hoc in omnibus speciebus istius figuræ. Insit ergo a omni c: & b consimiliter insit omni c: Planum quod ex hoc concludetur a inesse alicui b: ista aūt est prima species tertiæ figuræ: quod si accipiamus contrarium conclusionis istius: puta a non inesse alicui b: & ipsi adiunxerimus propositionem minorem ita, vt dicamus b in omni c, non concludetur aliquid, quoniam hic erit syllogismus in prima figura, vbi maior est negatiua particularis: quod si ipsi coniungamus maiorem propositionem, puta si dicamus a inesse omni c, nihil etiam consimiliter concludetur: quoniam hic syllogismus erit in secunda figura, vbi maior est particularis: & hoc, quoniam habebimus a non inesse alicui b: & a inesse omni c. Eodem pacto monstrabitur, si extiterit vna duarum propositionum affirmatiua particularis: & hoc est, quoniam fieri nequit, vt in ipsis destruatur vna duarum propositionum per conuersionem conclusionis ad contrarium: & hoc, quoniam si perscrutabimur destructionem propositionis vniuersalis, erit syllogismus ex binis particularibus: sin autem con-

A iecemus destructionē propositionis particularis, erit in hoc maior particularis: verum secundū istud, non erit syllogismus in prima figura, neque in secunda: hæ aūt sunt duæ figuræ, per quas destruūtur propositiones istius syllogismi. Iā itaque monstratum est, si conuertatur conclusio ad contrarium in speciebus affirmatiuis istius syllogismis, quod fieri non potest, vt secundum hoc destruatur vna duarum propositionum per propositionem secundam, & conuersionē. Sin autem conuersa fuerit ad contradictorium, fieri potest, vt secundum hoc destruatur vtraque duarum propositionum per coaptationem alterius affirmatiuæ ad conuersionem: monstratio autem huius, quoniam si conuertamus, quod dicimus a inest alicui b, quæ est conclusio, quam posuimus in prima specie figuræ istius, hoc est tertiæ, ad suū contradictorium, veluti si dicamus, a inest nulli c: & ipsi complicuerimus, quod dicimus, b in omni c, quæ est vna duarū propositionum syllogismi: concludetur ex hoc in prima figura, quod a inest nulli c, quod est contrarium ei, quod dicebamus a inest omni c, quæ est altera propositio syllogismi positi. Consimiliter si addiderimus ei, quod dicimus a inest nulli b, propositionem secundam, quæ est, quum dicimus a inest omni c: planū qđ concludetur in secunda figura b inesse nulli c, quod est contrarium eius, quod dicebamus b inesse omni c, quæ fuit minor propositio. Consimiliter accidet, B quum extiterit vna duarū propositionum affirmatiuarum particularis: si enim a insit nulli b, quæ est contradictoria conclusionis: & huic applicuerimus b inesse alicui c, quæ est propositio particularis: cōcludetur nobis in prima figura, quod a non inest alicui c: Quod si huic conclusioni applicuerimus propositionem vniuersalē, habebimus a inest nulli b: & a inest omni c: & hoc concludit in secunda figura, quod b inest nulli c, quod est contradictorium propositionis particularis positæ. Eodē pacto accidet in syllogismo vniuersali negatiuo istius figuræ, hoc est, qui constat ex duabus propositionibus vniuersalibus, quarum altera est negatiua: & in syllogismo particulari negatiuo, hoc est in syllogismo, in quo vna duarū propositionū est particularis, & altera vniuersalis: & vna etiam ipsarum negatiua secundum illud idem, quod accidebat affirmatiuo vniuersali & particulari: hoc est, si conuerterimus conclusionem in ipsis ad cōtrarium, fieri non potest, vt per hoc destruatur vna duarum propositionū: causa autem in hoc eadem est causa, quæ fuerat in specie affirmatiua vniuersali ac particulari: & demonstratio super hoc est demonstratio eadem illa. Manifestum igitur ex eo, quod diximus, qualiter erit syllogismus in omni figura, quū conuerterimus conclusionē ad contrarium, & quum ad contradictoriū: & quādo erit destructio, & qñ non erit: & quum extiterit, quando erit vniuersalis, & C quando erit particularis: quodque syllogismi omnes destruentes vtranq; propositionum primę figuræ, quum conuertitur conclusio, fiunt in secunda figura & tertia: qui enim fit in secunda figura, destruit minorem propositionem: qui vero fit in tertia, destruit maiorem: consimiliter monstratum fuit, quod syllogismi, qui destruunt vtranque propositionum in secunda figura, quum conuertitur conclusio, fiunt in prima figura ac tertia: nam minor destruitur in prima figura, maior autē in tertia: quodque eodē ēt modo syllogismi destruentes propositiones syllogismi, qui est in tertia figura, si conuertatur conclusio sua, erunt in prima figura, ac scḋa: nāmaior destruitur in prima figura, minor autē, in secunda.

Demōstratio exēplaris de conuersione ad contradictorium.

Eadē est ostēsio in syllīs negatiuis, & vniuersalibus & particularibus.

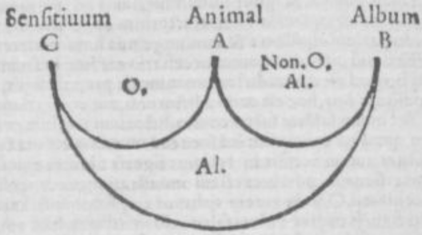
Epilogus omniū dictorū de syllō cōuersiuo.

De syllogismo per impossibile. *Cap. XI.*

PER impossibile autem syllogismus ostēditur quidem, quando contradictio ponitur conclusionis, & assumitur altera propositio. Fit autē in omnibus figuris, simile enim est cōuersioni. Veruntamē differt intantū, quoniam conuertitur quidem facto syllogismo, & sumptis vtrisque propositionibus. Deducitur autem ad impossibile non con-

fesso opposito prius, sed manifesto quoniã est verum. Termini vero similiter se habēt in vtrisque, & eadē sumptio vtrorũque: vt si a inest omni b, medium autem c: si supponitur a non omni, vel nulli b inesse, c vero omni, quod fuit verum, necesse est c b aut nulli, aut nõ omni inesse: hoc autem impossibile, quare falsum est quod suppositũ est. verum ergo oppositum: similiter autem in aliis figuris, quæcunq; in conuersionem suscipiunt, & per impossibile syllogismum. Ergo alia quidē proposita omnia ostenduntur per impossibile in omnibus figuris: vniuersale aũt prędicatiuum in media, & in tertia monstratur: in prima autem non monstratur: supponatur enim a nõ omni b, aut nulli inesse, & assumatur alia propositio, vtrolibet modo, siue a omni inest c, siue b omni d (sic enim erat prima figura) si ergo supponatur a non omni b inesse, nõ fiet syllogismus quomodolibet sumpta propositione. Si autem nulli b, d quidem assumatur, syllogismus quidē erit falsi, non ostenditur autē propositum: nam si a nulli b, b aũt omni d, a nulli d. hoc autem sit impossibile: falsum igitur est nulli b inesse a: sed non si nulli falsum, omni verum. Si autem c a assumatur, nõ fit syllogismus: nec quãdo supponitur nõ omni b inesse a: quare manifestũ quoniam omni inesse, non ostenditur in prima figura per impossibile. Alicui autem, & nulli, & non omni ostenditur. Supponatur enim a nulli b inesse: b autem sumptum sit, omni, aut alicui c, ergo necesse est a nulli, aut non omni c inesse. hoc autē impossibile. Sit enim verum, & manifestum, quoniã omni c inest a: quare si hoc falsum, necesse est a alicui b inesse. Si autem ad a sumatur altera propositio, non erit syllogismus, neque quãdo sub contrariũ conclusioni supponitur vt alicui non inesse: manifestum ergo quoniam oppositum sumendum est. Rursum supponatur a alicui b inesse, sumptum autem sit omni a: necesse est igitur c alicui b inesse: hoc autem sit impossibile: quare falsum quidem suppositum est: si autem sic, verũ est nulli inesse. Similiter autē & si priuatiua sumpta sit c a. Si autem ad b sumpta sit propositio, non erit syllogismus. Si autem contrarium supponatur, syllogismus erit & impossibile, non tamen ostenditur quod est propositum: supponatur enim a omni b, & c sumptum sit omni a: ergo necesse est c omni b inesse. hoc autē impossibile: quare falsum est omni b inesse a: sed nondum erit necessariũ, si non omni, nulli inesse. Similiter aũt & si ad b sumatur altera propositio: nam syllogismus quidem erit & impossibile, nõ interimit aũt hypothesis; quare oppositum supponēdũ. Ad ostēdendũ aũt nõ omni b inesse a, supponēdum omni inesse: nã si a omni b, & c omni a, omni b inerit c. si ergo hoc impossibile, falsum qđ suppositũ est: similiter aũt & si ad b sumpta sit altera ꝓpositio. Et si priuatiua sit c a, similiter, nã & sic fit syllogismus. Si autem ad b sumpta sit priuatiua, nihil ostenditur. Si autem non omni, sed alicui inesse supponatur, non ostenditur quoniam non omni, sed quoniam nulli, si enim a alicui b, c autem omni a, alicui

A alicui b inerit c: si ergo hoc imposibile, falsum est alicui b inesse a, quare verum nulli: hoc autem ostenso, interimitur verum: nã a alicui quidem b inerat, alicui vero non inerat. Amplius autem non iam propter hypothesin accidit imposibile, falsa enim erit, siquidem ex veris non est falsum syllogizare, nũc autem est vera: inest enim a alicui b: quare nõ supponendum alicui inesse, sed omni.

Ex hoc syllogismo astruitur nulli non autẽ nõ omni, & etiã ꝓpositũ nõ astruitur, qa cõclusio vera est.

B

Similiter autem & si alicui b non inest a, ostendemus, si enim idem est alicui non inesse, & non omni inesse, eadem in vtrisque demonstratio. Manifestum ergo quoniam non contrarium, sed oppositum supponendum in omnibus syllogismis: sic enim necessarium erit, & axioma probabile: nam si de omni vel affirmatio, vel negatio, ostenso, quoniam non negatio, necesse est affirmationem veram esse: rursum si non ponam veram esse affirmationem, constat veram esse negationem contrariam vero: neutro modo contingit ratum facere: neque enim necessarium si nulli falsum, omni verum: neque probabile vt sit alterum falsum, quod alterum verum. Manifestum ergo quoniam in prima figura alia quidem proposita omnia ostenduntur per C imposibile: vniuersale autem affirmatiuum non ostenditur.

SYLLOGISMVS autem ad imposibile fiet, quum posuerimus contradictorium conclusionis, cuius monstrationem intendimus, & huic applicuerimus alteram propositionem notam, & concluserimus aliquid imposibile: planum enim, ꝙ hæc syllogismi species componitur ex conditionali & prædicatiuo: hic autem is est, qui deducit ad imposibile: hic autem syllogismus cadit in syllogismo contrarii in omnibus tribus figuris. Syllogismus vero contrarij asimilatur syllogismo conuersiuo: in his enim ambobus prouenit imposibile. Differunt tamen inter se, quoniam syllogismus conuersiuus fit per acceptionẽ contradictorij, & propositionis, quæ ipsi coniungitur, posteaquam fuerit syllogismus, ita vt contradictorium sit contradictorium conclusionis istius syllogismi, & propositio adiuncta vna ex duabus propositionibus istius syllogismi: Syllogismus autem, qui est secundum viam contrarij, accipit contradictorium eius, quod intendit monstrare, non autem contradictorium conclusionis syllogismi, & applicat illi propositionem veram, non autem propositionem syllogismi positi. Amplius, quoniam in syllogismo conuersiuo proueniet destructio rei falsæ, posteaquã admiserimus contradictorium imposibilis, quod est verũ.

De syllogismo ad ipossibile.

Sylls ad imposibile fit ex contradictorio cõclusionis, cũ altera propositione nota, concludens aliquod imposibile.

D

Sed in syllogismo contrarii ostendemus vtique conclusionem per positionem impossibilis per se. Omne autem, quod monstratur per syllogismun prædicatiuum, qui dicitur rectus, potest etiam monstrari secundum has easdem propositiones per syllogismum contrarij: verum syllogismus contrarii est similior in vno syllogismo conuersiuo: & hoc, quoniam forma ipsius est eadem forma. Causa autem istius est, quoniam quum syllogismus rectus reducitur ad contrarium, erunt in ipsis termini, ac propositiones vna & eędem: vt in exemplo, si ponamus a inesse omni b per syllogismum rectum, quum insit a omni c, & c omni b: concludetur enim nobis, quod a inest omni b. Si igitur soliciti fuerimus ad hoc monstrandum per syllogismum contrarii, accipiemus contradictorium conclusionis, vt quod a non inest omni b, aut contrarium eiusdem: & coniungemus huic maiorem propositionem, puta a inesse omni c: sequetur enim necessario ex hoc in secunda figura, vt c non insit omni b, quod est contradictorium minoris propositionis, & impossibile: quod igitur positum fuit, hoc est contradictorium, aut contrarium conclusionis est impossibile: sed quum falsum fuerit contradictorium positum, verum erit suum contradictorium, quod est conclusio: sed hæc eadem etiam est via syllogismi conuersiui. Consimiliter autem accidit in reliquis figuris: omnis enim syllogismus, qui admittit conuersionem, admittet etiam monstrationem conclusionis suæ secundum viam contrarii. Omnia autem quatuor quęsita monstrantur per contrarium in omnibus figuris prę ter vniuersalem affirmatiuam: hæc enim non ostenditur in prima figura, sed monstratur in secunda, & tertia. Quod igitur non ostendatur affirmatiua vniuersalis per syllogismum contrarii in prima figura, monstratur sic: ponamus enim propositionem, quam volumus monstrare a in omni b, si namque voluerimus ostendere hoc per viam contrarii, aut ipsum erit: aut accipiendum erit suum contradictorium vt quod a non inest omni b: aut suum contrarium, vt quod a inest nulli b. Amplius, si adiungamus vni istorum duum oppositorum propositionem alteram, cuius complicatio simul cum opposito conclusionis sit complicatio primę figuræ, oportet vt aut c predicetur de a, aut subiiciatur b: quemadmodum si dicamus c de omni a: vel b de omni c. Si igitur fuerit oppositum, quod posuimus contradictorium, vt quod a non inest omni b, planum quod non erit syllogismus in prima figura, ad vtramuis extremitatum ponatur propositio altera: & hoc, quoniam si verum extiterit c esse in omni a, habebimus quod c est in omni a, & a non est in omni b: sed hoc non concluditur in prima figura, quoniam minor est negatiua. Quod si posuerimus a parte b, habebimus quod a nō inest omni b: & b omni c; sed hoc similiter etiam non concludit in prima figura: quoniam maior est particularis: diximus enim iam quod hoc non concludit: sin autem accipiamus contrarium affir matiuæ, quam conamur construere, & ipsi addiderimus propositionem, cuius veritas est nota ex parte b: quemadmodum si ponamus a in est nulli b: & b omni c: concludetur in prima figura, quod a inest nulli c, quod est impossibile: si igitur est impossibile, quod posuimus, puta, quum dicebamus, a inest nulli b non tamen sequitur, si quod dicimus a inest nulli b, sit falsum, vt verum sit suum contrarium puta quod a insit omni b, quod erat quæsitum nostrum: duo nanque contraria aliquando simul falsificantur, quemadmodum prædiximus in libro præcedente. Sin autem coaptemus propositionem veram ex parte a, non innouabitur sylogismus, quoniam minor erit negatiua in prima figura. Planum igitur quod syllogismus omnis, qui est secundum viam contrarii, aut vtique erit per acceptionem contrarii, aut per acceptionem contradictorii, & per applicationem propositionis veræ alteri ipsorum. Planum igitur, quod si acceperimus contradictorium vniuersalis affirmatiuæ, & ipsi coniunxerimus propositionem vniuersalem veram, quod non erit syllogismus: & si erit syllogismus, non tamen concludetur impossibile, ex cuius falsitate sequatur veritas vniuersalis affirmatiuæ quam quærebamus ostendere: fieri igitur non potest, vt sequatur vniuersalis affirmatiua per syllogismum contrarii cuius prædicatiuus deducens ad impossibile sit in prima figura. Particularis autem affirmatiua potest vtique per contrarium monstrari in prima figura, si acceperimus quæ huic opponitur, vniuersalem negatiuam; hæc enim est sua contradictoria; non autem particularem

E

F

Omē, quod demōstratur per syllm p̄dicatiuum rectū, potest & per syllm ad impossibile demonstrari per easdem propositiones.

Omnia, quatuor quesita preter vniuersale affirmatiuū, quod nō potest in prima ostendi, in omnibus figuris ostendi pñt per impossibile. Quod vlis affirmatiua non possit per impossibile monstrari in prima figura.

Particularis affirmatiua potest per im-

A negatiuam, quæ est sua contraria: & hoc similiter etiam, quum fuerit propositio vera ex parte b, non autem ex parte a. Ponamus igitur si non est verum, quod ipsum insit alicui b, ponamus inquam ꝙ a insit nulli b. Amplius coniungamus huic, ꝙ b inest omni c, & concludamus ꝙ a inest nulli c, quod est falsum: erit igitur & illud falsum, quod ex falso sequitur: puta, quod dicimus a inest nulli b: quum igitur sit hoc falsum, contradictorium suum erit verum puta, quod dicimus a inest alicui b, quod intendebamus monstrare. Si vero accipiamus propositionem veram ex parte a, erit minor negatiua in prima figura, & non erit syllogismus. Consimiliter non erit etiam syllogismus, quum acceptum fuerit contrarium: si enim propositio affirmatiua vera, posita fuerit ex parte a, erit minor negatiua: sin autem posita fuerit ex parte b, erit maior particularis: sed hæ ambæ non concludunt in prima figura. Sin autem voluerimus monstrare per syllogismum contrarii vniuersalem negatiuam, & posuerimus ipsius oppositum, oportebit, vt sit affirmatiua particularis, quæ est sua contradictoria: puta, si dicamus, a inest alicui b; quum igitur ipsi adiunxerimus, qđ c in omni a: concludetur impossibile puta, quod c inest alicui b: quod igitur dicebamus a inesse alicui b: est falsum: quum igitur hoc falsum extiterit, verum erit suum contradictorium puta, quod a inest nulli b, quod erat quæsitum. Consimiliter accidet, si fuerit propositio vniuersalis negatiua vera. Si enim ponemus B propositionem veram ex parte b, non innouabitur syllogismus, quoniam maior erit particularis in prima figura. Sin autem accipiamus loco contradictorii contrarium, innouabitur syllogismus concludens impossibile, ad vtramuis extremitatem ponatur propositio vera ex extremitatibus contradictorii: præterquam quod non concluditur impossibile, ex quo, quia sit impossibile, sequatur veritas sui oppositi quod est hic quæsitum: oportet ergo, vt accipiatur contradictoria, non autem contraria: hoc vero commune est omnibus figuris contrarii in quacunque figura componatur prædicatiuus. Quod si voluerimus monstrare particularem negatiuam per viam contrarii, oportebit, vt ponamus oppositum, affirmatiuam vniuersalem: si enim posuerimus oppositum a inesse omni b: & adiunxerimus ipsi, quod c inest omni a: secundum quod ipsa est vera: concludetur impossibile, quod c in omni b: quare & a inesse omni b est impossibile. sed si hoc falsum, verum est quod dicimus, a non inest omni b, quod est quæsitum. Similiter autem accidet, si hæc extiterit negatiua: & eodem modo, si ipsi coniungamus b in omni c, aut b in aliquo c: concludetur impossibile in prima figura. Sin autem applicuerimus ipsi ꝙ c inest alicui a, non erit syllogismus, propterea quod maior fiet particularis in prima: eodem modo, quum hæc extiterit negatiua. Iam itaque monstratum fuit, quod omnia quæsita ostenduntur per contrarium in prima figura præter vniuersalem affirmatiuam. Operæ vero precium est in omni materia, C vt in syllogismo contrarii accipiamus contradictorium eius, quod intendimus monstrare, non autem cõtrarium: quoniam si fuerit falsum vnum contrariorum, non sequitur, vt sit verum alterum contrariorum: quemadmodum ostensum fuit in libro præcedente; neque est etiam probabile, quum est falsum vnum contrarium, vt sit uerum contrarium suum.

pole mõstrari in prima figura sumpto contradictorio.

Quõ demonstretur vlis negatiua p syllogismũ ad impole in prima figura

Quõ demonstretur particularis negatiua p sylm ad impole.

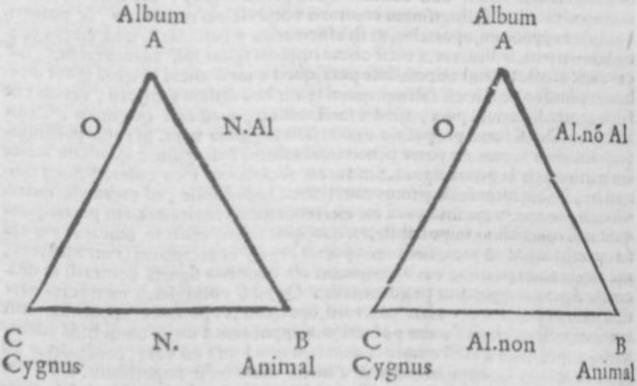
In omni materia i sylio ad impole sumendum est contradictoriũ, non aũt contrarium.

De syllogismo per impossibile in secunda figura. Cap. XII.

IN media autem figura, & postrema, & hoc ostenditur. ponatur enim a non omni b inesse. sumptum sit autem omni c inesse a, ergo si b quidem non omni inest a, c autem omni, non omni b inest c, hoc autem impossibile.

Sit enim manifestum quod omni b inest c: quare falsum quod suppositum est, verum est ergo omni inesse. Si autem contrarium supponatur, syllogismus quidem erit ad impossibile, non tamen ostenditur quod propositum est: si enim a nulli b, omni autem c, nulli b c: hoc autem impossibile. quare falsum est nulli inesse: sed non si hoc falsum, verum omni. Quando autem alicui b inest a, supponatur a nulli b inesse, c autem omni insit: necesse est ergo c nulli b inesse: quare si hoc impossibile, necesse est a alicui b inesse. Si autem supponatur alicui non inesse, eadem erunt quae in prima figura. D

Ex prima cōiugatione astruit particularis affirmatiua ex secunda vero nihil astruitur, qa ad suppositionē uerā nullum sequitur impossibile.

E

Rursum supponatur a alicui b inesse, c autem nulli insit: necesse est igitur c alicui b non inesse: sed omni inerat: quare falsum quod suppositum est, nulli ergo b inerit a. Quando autem non omni b inest a, supponatur omni inesse, c autem nulli: necesse est ergo c nulli b inesse: hoc autem impossibile, quare uerum est non omni inesse. Manifestum ergo, quoniam omnes syllogismi fiunt per mediam figuram.

Scd̄a figura

Quō ostendatur p impoſſe vl'is affirmatiua in figura scd̄a p viā cōtradictorii.

Quō demōstretur pticularis affirmatiua ī figura scd̄a.

Demonstra-

SEd uniuersalis affirmatiua monstratur in secunda, ac tertia figura: ostensio autem huius est; quoniam si voluerimus monstrare a inesse omni b in secunda figura, accipiemus suam contradictoriam puta, qd' a non inest omni b: quū igitur applicuerimus huic contradictorio, qd' a inest omni c, sequetur ex hoc in secunda figura, qd' c non insit omni b: quod quum sit impossibile: & propositio applicita contradictorio extiterit uera sequitur ut falsum accidat ex contradictorio: quod est, quum dicebamus, a non inest omni b: sed si hoc est falsum, verū erit suum contradictorium, ut qd' a in omni b: sin autem loco contradictorii, acceperimus contrarium, non erit in ipso utilitas in omni materia. Quod si voluerimus monstrare hac in figura affirmatiuam particularem, puta, quod dicimus a inesse alicui b, oportebit accipere contradictorium suum, vt quod a inest nulli b. Amplius coniungemus ipsi a inesse omni c: & concludetur nobis, quod c inest nulli b: hoc autem impossibile sequitur ex eo, quod posuimus a inesse nulli b: quare contradictorium suum verum, quo dicebamus, a alicui b. Quod si accipiamus contrarium loco contradictorii, accidet in hoc, quod accidit in prima figura, hoc est, vt concludatur impossibile, sed non monstratur per hoc ueritas oppositi, quod positum fuit in omni materia, Sin autem voluerimus ostendere hac in F

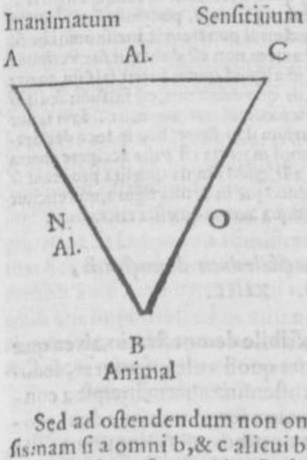
A figura vniuersalem negatiuam, accipiemus tunc suam contradictoriam, puta, quod a inest alicui b: & ipsi coniungemus, quod non est dubium in ueritate sua, vt quod a inest nulli c: sequetur enim ex necessitate, quod c non inest alicui b: qd' est impossibile: si ergo, quod posuimus est falsum, igitur a inerit nulli b. Quod si voluerimus monstrare negatiuam particularem, accipiemus suam contradictoriam, puta quod a inest omni b: & applicabimus ipsi, quod a inest nulli c: sequetur enim impossibile: puta, qd' c inest nulli b: ergo contradictorium eius ex quo sequitur impossibile, est verum, puta, quod dicimus a non inest alicui b, quod intendebamus ostendere: ostensum est igitur, quod omnia quæsita monstrantur per contrarium in secunda figura.

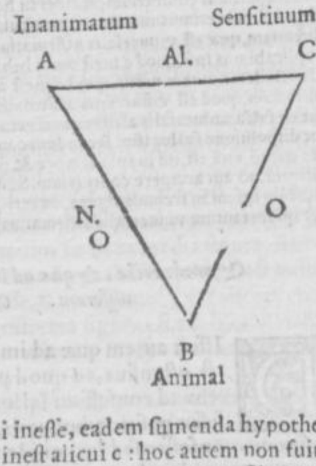
Demonstratio vlis negatiuæ ĩ secũda per impossibile.

Demonstratio particularis negatiuæ ĩ scda p impossibile.

De ostensione per impossibile in tertia figura. *Cap. XIII.*

Similiter autem & per ultimam. Ponatur enim a alicui b non inesse, c autem omni b: ergo a alicui c non inerit. si ergo hoc impossibile, falsum alicui non inesse: quare uerum est omni. Si uero supponatur nulli inesse, syllogismus quidem erit, et impossibile, non ostenditur autem quod propositum est: si enim contrarium supponatur: eadem erunt quæ in prioribus. Sed ad ostendendum alicui inesse, eadem sumenda est hypothesis: nam si a nulli b, c autem alicui b, a non omni c: si ergo hoc falsum, uerum est a alicui b inesse Quando autem nulli b inest a, supponatur alicui inesse, sumptum sit autem & c omni b inesse, ergo necesse est a alicui c inesse: sed nulli inerat, quare falsum est alicui b inesse a Si autem supponatur omni b inesse a, non ostenditur propositum:

Ex horũ primo syllogismorum monstratur uľis negatiua ex scdo deducitur ĩpoľe, sed non astruitur ꝓpositum, q̃a cõtraria pñt ẽe simul falsa.

Sed ad ostendendum non omni inesse, eadem sumenda hypothesis: nam si a omni b, & c alicui b, a inest alicui c: hoc autem non fuit, quare falsum est omni inesse: si autem sic: uerum non omni. Si autem supponatur alicui inesse, eadem erunt quæ & in iis, quæ prius dicta sunt. Manifestum ergo quoniam in omnibus per impossibile syllo-

gismis, oppositum supponendum. Palam autem & quoniam in media figura ostenditur quodammodo affirmatiuum, & in postrema vniuersale.

Tertia figura.

Demonstratio v'lis affirmatiuæ ĩ tertia p ĩposse.

CONsimiliter accidet etiam, vt monstrentur omnia in tertia figura: ostensio autem huius: quoniam, si voluerimus ostendere vniuersalem affirmatiuam, accipiemus suam contradictoriam: puta, quum dicimus a non inesse alicui b: cui quum applicuerimus c inesse omni b: concludetur in tertia figura, ꝙ a non inest alicui c. Terminus enim medius, qui est b subiicitur vtrisque extremitatibus: quum igitur sit conclusio impossibilis, contradictorium eius, ex quo sequitur impossibile, est verum, puta, quod dicimus a inesse omni b, quod volebamus concludere. Quod si posuerimus contrarium loco contradictorii, concludetur quidem impossibile, non tamen sequetur ex ipso ex necessitate veritas quæsiti: quemadmodum etiam accidebat in reliquis figuris. Sin autem voluerimus ostendere, ꝙ a inest alicui c, quæ est affirmatiua particularis, ponemus ꝙ a inest nulli b, quæ est sua contradictoria: & applicabimus ipsi c, inesse alicui b: & concludetur hac in figura, quod a non inest alicui c: quod quum sit falsum quod ex ipso falso sequitur, puta, quod dicimus a inest nulli b, est etiam falsum: sed quum hoc sit falsum, verum erit suum contradictorium, quod est quæsitum a, videlicet inesse alicui b. Quod si voluerimus monstrare vniuersalem negatiuam, quemadmodum si voluerimus monstrare, ꝙ a inest nulli b, accipiemus contradictorium huius, vt si dicamus a inesse alicui b: & huic applicabimus c inesse omni b: sequetur igitur hac in figura, vt c insit alicui a: quod quum sit falsum, falsum vtique sequitur ex contradictorio posito: nam propositio c b non habet dubitationem in veritate sua. Quum igitur contradictoria falsa extiterit, quæ est particularis affirmatiua, vera erit vniuersalis negatiua puta, quod dicebamus a inest nulli b. Si uero acceperimus contrarium, accidet in hoc, quod accidebat in reliquis figuris. Quod si voluerimus monstrare particularem negatiuam, ponemus suam contradictoriam, quæ est vniuersalis affirmatiua, veluti si ponamus a inesse omni b: & applicabimus ipsi, quod c inest omni b: hæc autem non est dubia in sua veritate. Concludetur autem nobis, quod c inest alicui a: quod quum fuerit falsum, contradictorium, quod est vniuersalis affirmatiua, de quo dubitatur, est falsum: sed quũ fuerit falsa vniuersalis affirmatiua, vera erit particularis negatiua. Iam igitur ex dispositione syllogismi secundum contrarium duo fuere hoc in loco declarata: quorũ vnũ est, qđ in ipso semper & in omni materia est vtile accipere contradictoriũ, nõ aũt accipere contrarium. Scđm aũt, quod omnia quæsita prodeunt secundum ipsum in secunda figura, ac tertia: quodque in prima figura, non elicitur per ipsum tantum vniuersalis affirmatiua, reliqua autem quæsita eliciuntur.

Demonstratio p̃ticularis affirmatiuę ĩ tertia p impose.

Demonstratio v'lis negatiuæ ĩ tertia p̃ ipose.

Demonstratio particularis negatiuæ in tertia per imposse.

Conclusio dictorum de syllogismo ad imposse.

Quomodo recta, & quæ ad impossibile ducit demonstratio, differant. Cap. XIIII.

Demonstratio ostensiua quæ & iusta, & assertoria dicitur ex notis & manifestis verĩ esse cõclusionẽ ostẽdit.

DIffert autem quæ ad impossibile demonstratio, ab ea quæ est ostensiua, eo quod ponat quod vult interimere, deducens ad confessum falsum: ostensiua autem incipit a confessis positionibus ueris. Sumunt ergo utræque duas propositiones confessas: sed hæc quidem ex quibus est syllogismus, illa vero vnam quidem harum, alteram uero contradictionem conclusionis. Et hinc quidem non necesse est notam esse conclusionem, neque prius opinari quoniam est, aut nõ est: illinc uero necesse est, quo-

A niam non est. Differt autem nihil affirmatiuam, uel negatiuam esse conclusionem: sed similiter se habet in vtrisque.

Differentia syllogismi recti & ducentis ad impossibile.

Dixit, Differunt autem syllogismus rectus, & syllogismus contrarii, quãdo concludunt vnum & idem quæsitum ex propositionibus vnis & eisdem: propterea ꝙ in syllogismo secundum contrarium ponimus a principio id, quod volumus destruere, hoc est contradictorium eius, quod intendimus monstrare: vt quum sermo deuenerit ad falsum, sciatur quod est falsum. Syllogismus autem rectus incipit a propositionibus notis: ambo autem syllogismi sunt ex propositionibus notis: nisi ꝙ syllogismus rectus est ex binis propositionibus, ex quibus est syllogismus: sed in syllogismo secundum contrarium vna tantum propositionum suarum est ex propositionibus syllogismi recti: secunda autem est contradictoria conclusionis dubitatæ. Amplius, in recto non est necessarium, vt conclusio sit nota, antequam sit syllogismus: sed in eo, qui est secundum cõtrarium, iam est opus vt sit nota ad positionem suæ contradictoriæ: non est autem in hoc differentia, siue conclusio fuerit affirmatiua, siue negatiua.

Syll's ad impoſe incipit a contradictorio cõclusionis.

Syll's rectus icipit a propositionibus notis.

In syll'o recto cõclusio ẽ ignota in syllogismo ad impoſe ẽ nota p põnẽ contradictorii.

Omne ostensiue monstratum, & per impossibile monstrari potest, & econuerso. Cap. XV.

B Omnis enim, quæ ostensiue concluditur, & per impossibile monstrabitur: & quæ per impossibile, ostensiue, & per eosdem terminos, non autem in eisdem figuris. Nam quãdo per impossibile syllogismus fit in prima figura, quod uerum est, in media erit, aut in postrema: priuatiuum quidem in media, prædicatiuum autem in postrema: quando autem syllogismus in media fit, quod verum est erit in prima figura in omnibus propositionibus: quando autem in postrema syllogismus, quod uerum est, erit in prima, & in media: affirmatiua quidem in prima, priuatiua autem in media. Sit enim ostensum a nulli, aut non omni per primam figurã, ergo hypothesis quidem erat alicui b, inesse a: c autem sumebatur a quidem omni, b autem nulli: sic enim fiebat syllogismus ad impossibile. Hoc autẽ media figura, si c a quidem omni, b autem nulli inest, & manifestum ex his, quoniam b, nulli inest a. Similiter autem & si C non omni ostensum sit inesse: nam hypothesis quidem est omni b a inesse: c autem sumebatur a quidem omni, b autem non omni: & si priuatiua sit sumpta c a: similiter etenim sic fit in media figura. Rursum sit ostensum alicui b inesse a, ergo hypothesis quidem est nulli inesse: b autẽ sumebatur omni c inesse, & a vel omni, vel alicui c: sic enim erit impossibile. hoc autem postrema figura: si a & b, omni c: & manifestum ex his quia necesse est a alicui b inesse: similiter autem & si alicui c sumatur inesse b, uel a.

Demonstratum per syllogismum rectum, & per impossibile monstrari posse, & econuerso.

Omne vero quæsitum, qd' monstratur p syllogismũ rectum, potest p has easdẽ propositiones monstrari p syll'm contrarij: & oẽ, qd' ostẽdit p syll'm cõtrarii, põt per hos terminos, & propositiones monstrari per syllogismum rectum. Quum vero syllogismus prædicatiuus, qui est in eo, qui est secundum contrariũ, extiterit ĩ prima figura, syllogismus rectus super hoc quæsito, & p has easdẽ

Quõ conueniant syll's rectus, & ad impossibile ducens.

rectus, & ad impossibile duces, ostendendo eandē coclonē per eosdē terminos, et propositiones.

Nota, ꝙ in omnibus quæsitis licet syllogismus prædicatiuus, q est in syllō ad impossibile, & rectus cōueniāt qa per eosdē terminos, & ꝓpōnes fiunt: differunt tñ, qa nō fiunt ꝑ easdem figuras: et hoc patet in oib' figuris.

Monstratio particularis negatiuæ.

Monstratio particularis affirmatiuæ.

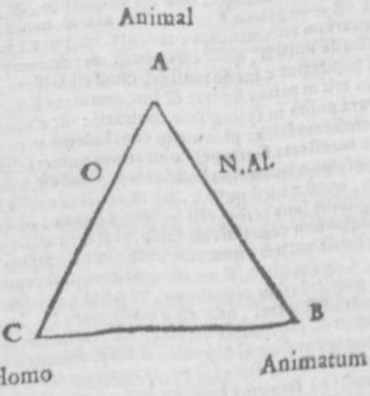
propositiones erit in secunda figura & tertia: si vniuersale quidem negatiuum in secunda figura. Sin autem affirmatiuum particulare, in tertia: negatiua vero particularis ad duas figuras simul, quando ea, quæ est vera, fuerit affirmatiua: sin autem fuerit negatiua, erit in secunda, Quum vero syllogismus prædicatiuus, qui est in contrario, extiterit in secunda figura, syllogismus rectus erit in prima: & hoc in omnibus quæsitis. Sed quum syllogismus contrarij extiterit in tertia figura, syllogismus rectus erit in prima, ac secunda: si affirmatiuus quidem, in prima: si vero negatiuus in secunda: monstratio autem huius: quoniam si ostenderimus per syllogismum contrarij in prima figura, quod a inest nulli b, & posuerimus contradictorium huius, puta, quod a inest alicui b: & applicuerimus huic cōtradictorio, propositionem veram: concludetur in prima figura conclusio falsa. Quod quum ita se habeat, planum quod propositio vera coniungetur vtique ex parte a, non autem ex parte b: adeo, vt propositio vera sit maior: fieri enim non potest, vt maior sit particularis hac in figura: erit igitur propositio vera, ꝙ c inest omni a. Si igitur c in omni a: & a in aliquo b: concludetur enim nobis in prima figura, quod c in aliquo b: quod est falsum. Reducetur autem syllogismus contrarij ad rectum, quum acceperimus contradictorium conclusionis falsæ, & ipsi applicuerimus propositionem veram, quæ est in syllogismo contrarij. Planum enim est, ꝙ propositio vera, quæ est, c in omni a, est contradictoria propositioni falsæ, quę est c non inest alicui b: hæ enim communicāt in c, quod est maior extremitas conclusionis, quæ fuerat in prima figura concludens impossibile per syllogismum contrarij. Sed omnes binæ propositiones, quarum communicatio est in extremitate maiore quæsiti, complicantur in secunda figura: syllogismus autem rectus ita prodibit: c in omni a: & c in nullo b; & concludetur ꝙ a inest nulli b: hoc autem est, quod concludebatur in syllogismo contrarij. Consimiliter accidet, si monstrauerimus per syllogismum contrarij in prima figura, ꝙ a non inest omni b, hoc est particularem negatiuam, secundum quod posueramus suum contradictorium, puta quod a inest omni b: & applicabamus ipsi propositionem vniuersalem veram ex parte a, vt quod b inest omni a: quum igitur concluserimus, quod c inest omni b, quod est falsum, accepimus contradictorium suum, vt quod c non inest alicui b: & applicuimus ipsi propositionem maiorem veram: & complicitus fuit syllogismus rectus super re manifesta in syllogismo contrarij hunc in modum: c inest omni a: & c non inest omni b: igitur a non inest omni b, quod est conclusio syllogismi secundum contrarium. Sed iam prodibit hoc in tertia figura, si posuerimus propositionem veram, quæ fuit coniuncta cum contradictorio, minorem in prima figura, contradictorium enim, quoniam hic erat vniuersale affirmatiuum, poterat esse maior propositio in prima figura: erit igitur conclusio falsa, a in omni c: si igitur accipiamus contradictorium suum, quod est a non inest alicui c: & applicemus ipsi propositionem verā, vt quod b in omni c: planum quod ambæ istæ propositiones communicant in minore extremitate conclusionis primæ figuræ: erit autem syllogismus in tertia figura & concludet a non inest alicui b: hoc autem est, quod fuit manifestum per viam contrarij in prima figura. Accidet autem, si accipiamus propositionem veram ex parte a negatiuam, vt syllogismus rectus sit in secunda figura tantum: quoniam si acceperimus contradictorium eius, quod quærebamus per viam contrarij, vt quod a inest omni b: & ipsi applicuerimus propositionem veram ex parte a, vt ꝙ c inest nulli a: concludetur in prima figura quod c inest nulli b: quod est falsum: si igitur acceperimus contradictoriū huius, vt ꝙ c inest alicui b: & applicuerimus ipsi eam, quæ est vera, vt ꝙ c inest nulli a: concludetur in secūda figura ꝙ a non inest alicui b, quod est quæsitū ꝑ iam contrarij nobis conclusum in prima figura. Sin autem affirmatiua particularis monstrata fuerit in tertia figura, veluti si conclusum fuerit in prima figura ꝑ syllogismum contrarij, ꝙ a inest alicui b, eo ꝙ posuimus a inesse nulli b, quod est cōtradictorium: & applicuimus huic b inesse omni c, quæ est vera (fieri enim nō potest vt applicemus ipsam a parte a, eo ꝙ minor non erit negatiua in prima figura) & conclusimus a inesse nulli c, quod est impossibile. Si igitur accipiamus cōtradictorium huius impossibilis vt quod a inest alicui c: & applicemus ipsi propo

A sitionem veram, veluti si dicamus b inest omni c. Planum ꝙ concludetur nobis in tertia figura, ꝙ a inest alicui b: nam c est terminus communicans cum contradictorio impossibilis & propositione vera: hoc autem est subiectum ambarum extremitatum. Consimiliter accidet, quum fuerit propositio vera applicita contradictorio particularis, hoc est propositio b c. Hæc igitur est dispositio omnium eorum, quæ monstrantur per contrarium in prima figura. Iamq; etiã monstratum fuit, ꝙ in ipsa non ostenditur vniuersalis affirmatiua.

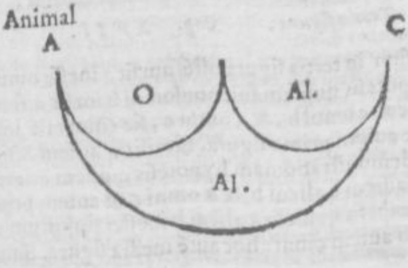
Secunda figura. Cap. XVI.

RVrsum in media figura ostensum sit a omni b inesse: ergo hypothesis quidem fuit, non omni b, inesse a. sumptum est autem a omni c, & c omni b: sic enim erit impossibile: hoc autem prima figura: si a omni c, & c omni b. Similiter autem & si ostensum sit alicui inesse: nam hypothesis quidẽ fuit, nulli b inesse a: sumptum est autem a omni c, & c alicui b.

B

C

Ex his coniugatiõibus monstratur particularis affirmatiua in sc̃da figura ꝑ impos̃e, in prima vero ostẽsiue.

Si aūt priuatiuus fit syllogismus, hypotesis quidem a alicui b inesse: sumptum est autem a nulli c, & c omni b: quare fit prima figura. Et si non vniuersalis sit syllogismus, sed a alicui b ostensum sit non inesse, similiter: nam hypotesis quidem omni b inesse a: sumptum est autē a nulli c, & c alicui b: sic enim prima figura.

Secunda figura.

Si vīis affirmatiua p secundam demōstretur p syllīn ad impossibile, rectus eādem demonstrās, fiet p primā.

SEd in secunda figura ponamus, quod monstretur per contrarium vniuersalis affirmatiua, puta, quod a insit omni b, eo ꝙ posuimus suum contradictorium, vt q́d a non inest omni b: & applicauimus ipsi maiorem propositionē verā, quæ cum ipsa complicabatur in secunda figura, ꝙ a in omni c: & conclusum fuit falsum ex hoc, puta quod c non inest omni b. Dicamus igitur quod syllogismus istius quæsiti erit in prima figura: & hoc, quoniam si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ, vt ꝙ c inest omni b: & applicuerimus ipsi quod dicimus, a inesse omni c, quæ est vera: planum quod concludetur nobis in prima figura tantum a inesse omni c, quæ est vniuersalis affirmatiua: & hoc, quoniam duæ istæ propositiones veræ, quarum vna est contradictorium falsæ, & altera vera posita in syllogismo contrarij non communicant, neq: in prædicato, vt sit secunda figura, neq: in subiecto, vt sit tertia: sed illud, in quo communicant, est subiectum maiori extremitati, quæ est in quæsito, & prædicatum de minore: hic autem est ordo primæ figuræ. Sin autem monstrauerimus in secunda figura per contrarium affirmatiuam particularem, puta a inesse alicui b, ex eo, ꝙ posuimus a inesse nulli b, quod est oppositum: & complicuimus huic a inesse omni c: ita vt sequeretur c inesse nulli b, quod est falsum: dico igitur quod syllogismus rectus erit in prima figura: & hoc, quoniam si accipiamus a inesse omni c, quæ est vera posita in syllogismo contrarij: & c alicui b, quod est contradictorium conclusionis falsæ: planum ꝙ concludetur in prima figura a inesse alicui b.

Particularis affirmatiua in scđa, per impossibile demōstrata, oñdetur recto syllogismo i prima.

Vniuersalis negatiua per impossibile demōstrata in secunda, ostensiue demōstrabitur in prima.

Si vero monstrata fuerit per contrarium vniuersalis negatiua in secunda figura, eo ꝙ posuimus suum contradictorium, quod est a inesse alicui b: & complicuimus huic, quod a inest nulli c, ita vt conclusio esset falsa, ꝙ c non inesset alicui b, syllogismus suus rectus erit in prima figura: & hoc, quoniam si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ, vt si dicamus c inesse omni b: & applicemus ipsi a inesse nulli b, quæ erat vera: concludemus in prima figura, q́d a inest nulli b.

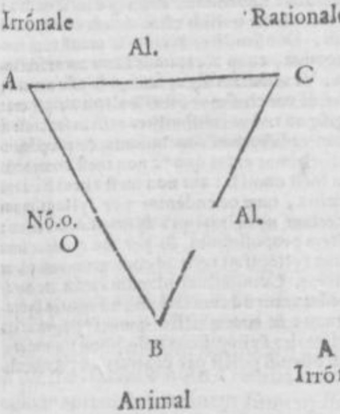
Negatiua quoque pticularis p impossibile demōstrata in secunda, recto syllogismo in prima monstrabitˀ.

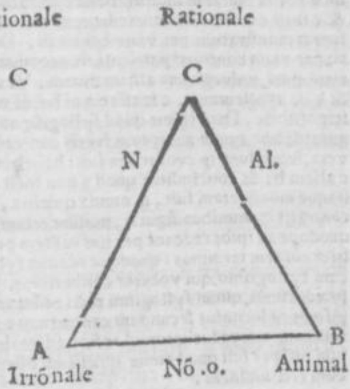
Consimiliter, si monstrauerimus in secunda figura per syllogismum contrarij particularem negatiuam, vt quod a non inest alicui b, eo ꝙ posuimus suam contradictoriam, quæ est a inesse omni b: & applicuimus huic ꝙ a non inest alicui c: & sequebatur ex hoc, vt c non inesset alicui b, quod est falsum: syllogismus igitur suus rectus erit, si acceperimus c in aliquo b, quod est contradictorium cōclusionis falsæ: & applicuerimus ipsi propositionem veram, quæ est a inest nulli c: sequetur enim ex hoc, a non inesse alicui b. Iam igitur monstratum est, quod syllogismus rectus eius, quod ostenditur per contrarium in secunda figura, erit in prima figura: & hoc in omnibus quæsitis.

Tertia figura. *Cap. XVII.*

RVrsum in tertia figura ostē sum sit a inesse omni b: ergo hypotesis quidem fuit non omni b inesse a: sumptum est autem c omni b, & a omni c, sic enim erit impossibile: hoc autem prima figura. Similiter autem & si in aliquo sit demonstratio: nam hypotesis quidem erit nulli b inesse a: sumptum est autem c alicui b, & a omni c. Si autem priuatiuus fit syllogismus, hypothesis quidem a alicui b inesse: sumptum est autem c a quidem nulli, b autem omni: hoc autē media figura. Similiter au-

A tem,& si non vniuersalis fit demonstratio,nam hypothesis quidē erit omni b inesse a,sumptum est autem c a quidem nulli,b autem alicui: hoc autem media figura.

Ex his syllogismis concluditur particularis negatiua in tertia figura ꝑ impośe, in secunda ostēsiue.

B

Manifestum ergo quoniam per eosdem terminos, & ostensiue est demonstrare vnumquodque propositum,& per imposibile. Similiter autem erit,& cum sint ostensiui syllogismi, ad imposibile deducere in terminis sumptis,quando opposita propositio conclusioni sumpta fuerit:nam fiunt iidem syllogismi iis,qui sunt per conuersionem:quare statim habemus,& figuras,per quas vnumquodque erit. Palam ergo,quoniam omne propositum ostenditur per vtrosque modos,& ꝑ imposibile,& ostensiue,& non contingit separari alterum ab altero.

C

De tertia figura.

AMplius sit monstrata in tertia figura per viam contrarij vniuersalis affirmatiua: puta quod dicimus, a inesse omni b, eo ꝙ posuimus suam contradictoriam,vt ꝙ a non insit alicui b: & applicuimus huic, ꝙ c in omni b, ita vt falsa,quæ sequebatur, fuerit a non inesse alicui c. Dico igitur quod syllogismus suus rectus erit in prima figura: & hoc, si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ:puta,si dicamus a inest omni c:& applicemus huic, c inest omni b, concludetur nobis in prima figura,ꝙ a inest omni b: hoc autem est, quæ est vera.cōcludetur nobis in prima figura,ꝙ a inest omni b: hoc autem est, quod per imposibile monstratum fuit: fieri enim nequit, vt a & b communicent, nisi in aliquo tertio, quod subijciatur ipsi a, & prædicetur de b, quæ sunt extremitates quæsiti. Consimiliter si monstrauerimus per contrarium particularem affirmatiuam in tertia figura: puta,si dicamus, a inesse alicui b, eo ꝙ posuimus suum contradictorium, vt quod dicimus, a inest nulli b: & applicuimus huic, ꝙ c inest alicui b,ita, vt falsum conclusum extiterit,quod a non inest alicui c. Syllogismus suus rectus erit in prima figura: & hoc,si accipiamus cōtradictoriū falsi,hoc est cōclusionis: puta,quod dicimus,a inest omni c, & huic applicemus, c alicui b,hoc est ꝓpositionē syllogismi verā: & cōcludamus ꝙ a inest alicui b,

Vlis affirmatiua per ĩpossibile in tertia demōstrata, recte demonstrabitur ĩ prima.

Particularis affirmatiua per imposibile demōstrata in tertia, demonstrabitur in prima recto syllogismo.

Vlis negatiua p impossibile demõstrata ĩ tertia, demonstrabitur in sc̃da syllogismo recto.

Particularis negatiua p impossibile in tertia demonstrata, demõstrabitur in sc̃da recte.

Epilogus dictorũ de differẽtia syllogismi recti, & ad impossibile ducentis.

D Eodem pacto si monstrauerimus per contrarium vniuersalem negatiuam, eo q͂d posuimus suam contradictoriam: puta, quod dicimus, a inest alicui b: & applicui mus huic, quod c inest omni b, ita vt conclusum fuerit, c inesse alicui a, quod est falsum: dicamus igitur quod syllogismus suus rectus erit in secunda figura: & hoc, si accipiamus contradictorium conclusionis falsæ, & propositionem verã, quæ posita fuerat in monstratione contrarii: habebimus enim ꝙ c inest nulli a: & c inest omni b: & concludetur nobis a inesse nulli b: hoc autem est id, quod fuerat monstratum per viam contrarii. Consimiliter accidet si monstrata fuerit per viam contrarii particularis negatiua, eo ꝙ accepimus suam contradictoriam, puta, vniuersalem affirmatiuam. Vt quoniam accepimus, a in esse omni b: & huic applicuimus, c inesse omni b: & conclusimus c inesse alicui a: q͂d erat impossibile. Dico igitur quod syllogismus rectus consimiliter erit in secunda figura: & hoc, quum acceptum fuerit contradictorium conclusionis, & propositio vera, secundum ꝙ consuetum fuit: habebimus enim quod c non inest omni a: & c alicui b: & concluditur quod a non inest omni b: aut non inest alicui b. Iam itaque monstratum fuit, ꝙ omnia quæsita, quæ ostenduntur per syllogismum contrarii in omnibus figuris, possunt etiam monstrari per syllogismos rectos: quodque ad ipsos redeunt per has easdem propositiones, & per hos quoque simi liter eosdem terminos: quodque reditus syllogismi recti ad contrarium est idem cum syllogismo, qui vocatur conuersiuus. Consimiliter planum etiam ex eo ꝙ E prædiximus, quum syllogismi recti reducuntur ad contrarium, ad quales syllogismos reducuntur secundum contrarium: & eodem pacto quum syllogismi ipsius contrarii reducuntur ad rectos, ad quales syllogismos reducuntur: monstratum insuper fuit quod omne quæsitum ostendi potest per contrarium, & secundum rectitudinem.

De ratiocinatione ex oppositis. Cap. XVIII.

IN qua autem figura est ex oppositis propositionibus syllogizare, & in qua non est, sic erit manifestum. Dico autem oppositas esse propositiones secundum locutionem quidem quatuor: vt omni, nulli: & omni, & non omni: & alicui, & nulli: & alicui, & non alicui inesse. Secundum veritatem autem tres, nam alicui, & non alicui secundum locutionem opponuntur solum. Harum autem contrariis quidem vniuersales: omni, nulli inesse: vt omnem disciplinam esse studiosam, nullam esse studiosam: alias vero oppositas. F

PRIMA FIGVRA.

In prima igitur figura non est ex oppositis propositionibus syllogismus, neque affirmatiuus, neque negatiuus. affirmatiuus quidem, quoniam oportet vtrasque affirmatiuas esse propositiones: oppositæ autem affirmatio, & negatio: priuatiuus autem, quoniam oppositę quidem idem de eodem prædicant, & negant: in prima autem mediũ non dicitur de vtrisque, sed de illo quidem aliud negatur: idem autẽ de alio prædicatur: hæ vero non opponuntur.

De syllogismis, qui componuntur ex oppositis.

DIxit, in quali autem figura complicari posit syllogismus ex duabus propositionibus oppositis, & in quali figura fieri hoc non possit, monstrabitur

A ex eo, quod ponemus. Sed primo iam dicamus, quod opposita secundum veritatẽ secundum modum negationis & affirmationis, sunt duo, contradictoria, & contraria: quod quum sit stabilitum, dicamus, ꝙ fieri non potest, vt complicetur syllogismus in prima figura, neque ex contrarijs, neq; ex contradictorijs, neque syllogismus concludens affirmatiuam, neq; syllogismus concludens negatiuam: & affirmatiuam quidem, quoniam oportet, vt syllogismus concludens affirmatiuam constet ex ambabus affirmatiuis: sed in syllogismo, qui complicatur ex oppositis secundum viam contradictionis, aut contrarij, vna propositionum suarum est negatiua, & altera affirmatiua: & negatiuam etiam non possumus: & hoc, quoniam ꝑdicatum & subiectum in affirmatione & negatione est vnum & idem, secundum ꝙ monstratum fuit in libro præcedente: sed in syllogismo primæ figuræ, non est prædicatum suarum propositionum vnum, neque etiam subiectum vnum: quoniam terminus medius, qui subijcitur in vna duarum propositionum prædicatur in altera.

Opposita secundum affirmationẽ, & negationẽ sunt contradictoria, & cõtraria.

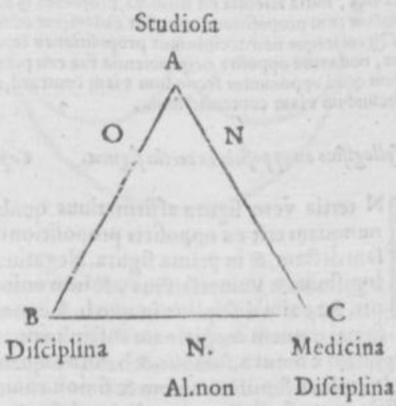
Nota, quare nõ posit fieri syl'lus ex oppositis in prima figura.

De ratiocinatione ex oppositis in secunda figura. Cap. XVIIII.

B IN media autem figura, & ex oppositis, & ex contrariis cõtingit fieri syllogismum. Sit enim bonum quidem, in quo a: disciplina autem, in quo b & c: si ergo omnem disciplinam studiosam sumpsit, & nullam: a inest omni b, & nulli c: quare b nulli c: nulla ergo disciplina, disciplina est. Similiter autem & si omnem sumens studiosam disciplinam, medicinam vero non studiosam sumpsit: nam a b quidem omni, c autem nulli: quare aliqua disciplina non erit disciplina.

Syl'ls ex oppositis nõ ẽ absolute syllogism', sed particula q̃dã syl'li ex hypothesi, vnde ab Aristotele cap. seq. adnumerat inter paralogismos.

C

In hac coniugatiõe mõstrãtur cõtradictorie opposita.

Et si a c quidem omni, b autem nulli: est autem b quidem disciplina, c autem medicina, a vero opinio: nullam enim disciplinam opinionem sumens, sumpsit aliquam disciplinam esse opinionem. Differt autem a priore in terminis conuerti: nam prius quidem ad b,

nunc autem ad c affirmatiuum. Et si sit non vniuersalis altera propositio, similiter: semper enim medium est, quod ab altero quidem negatiue dicitur, de altero verò affirmatiue. Quare contingit opposita quidem perfici, non autem semper, neque omnino: sed sic se habeant, quæ sunt sub medio, vt vel eadem sint, vel totum ad partem: aliter autem, impossibile: non enim erunt propositiones ullo modo, neque cõtrariæ, neque oppositæ.

Secunda figura.

In secunda figura fit syllogismus ex oppositis secundum viã contrarij, & contradictionis.

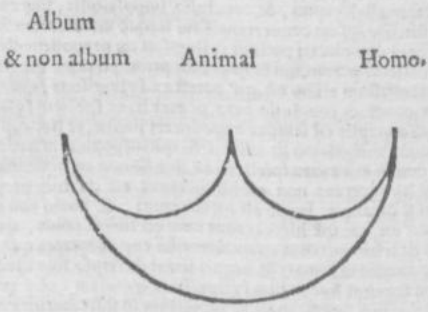
SEd in secunda figura põt esse syllogismus ex duabus propositionibus oppositis, siue secundum viam contrarii, siue secundum viam contradictionis: vt in exemplo, omnis scientia studiosa: & nulla scientia studiosa: & concluditur nobis, ꝙ nulla scientia est scientia: quod est maxime impossibile. Cõsimiliter accidet, si posuerimus: omnis scientia studiosa: & medicina nõ est studiosa: & hoc, quoniam negatio studiositatis a medicina est negatio ab aliqua scientiarum, ac si posuissemus omnem scientiam studiosam esse, & aliquam scientiam nõ esse studiosam: concluditur igitur nobis ꝙ aliqua scientia non est scientia: causa autem, quare hoc fieri possit in secunda figura, est, quoniam prædicatum in vtrisq; extremitatibus est vnum & idem. Consimiliter se habebit in oppositis, si posuerimus affirmatiuam maiorem & negatiuam minorem, aut res se habeat e conuerso; dispositio enim in hoc est vna & eadem: non possunt autem opposita concludi in hoc secundum veritatem, nisi quum acceperimus affirmatiuã & negatiuam easdem: veluti si dicamus, omnis scientia est studiosa, & non omnis scientia est studiosa: aut acceperimus id, quod est pars vnius duarum propositionum oppositarum, & sub ipsa continetur loco propositionis eiusdem affirmatiuæ & negatiuæ: quemadmodum si ponamus loco eius, quod est, nõ omnis scientia est studiosa, hoc, quod est, medicina non est studiosa: aut loco eius, quod dicimus, omnis scientia est studiosa, hoc, quod dicimus, medicina est studiosa: deinde ipsi applicemus, nulla scientia est studiosa, propterea ꝙ non est differentia, si coniugamus ipsam cum propositione opposita eadem, aut cum eo, quod sub ipsa continetur. Quum itaque non accipiuntur propositiones secundum vnum duorum modorum, non erunt opposita, neq; potentia sua erit potentia oppositorum, neque secundum quod opponuntur secundum viam contrarii, neque secundum ꝙ opponuntur secundum viam contradictionis.

De syllogismo ex oppositis in tertia figura. *Cap. XX.*

IN tertia vero figura affirmatiuus quidem syllogismus nunquam erit ex oppositis propositionibus propter causam dictam, & in prima figura. Negatiuus autem erit syllogismus, & vniuersalibus, & non vniuersalibus, terminis. Sit enim disciplina in quo b, & c, medicina autem in quo a: si ergo sumat omnem medicinam disciplinam, & nullam medicinam disciplinam e omni a sumpsit, & b nulli a: quare erit aliqua disciplina non disciplina. Similiter autem & si non vniuersaliter sumpta sit a c propositio: nam si est aliqua medicina disciplina: & rursum nulla medicina disciplina, accidit disciplinam aliquam non esse disciplinam. Sunt autem vniuersaliter quidem sumptis terminis, contrariæ propositiones: si autem particularis altera sit oppositæ. Oportet autẽ scire quoniam contingit opposita sic sumere, quemadmodum dixi-

A mus,omnem disciplinam studiosam esse, & rursum nullam, aut aliquam non esse studiosam : quod non solet latere:erit autem per alias interrogationes syllogizare alteram , & quemadmodum in topicis dictum est,sumere. Quoniam autem affirmationum oppositiones sunt tres,sexies accidit opposita sumere,aut omni,& nulli:aut omni,& nõ omni:aut alicui,& nulli:& hoc cõuerti in terminis, vt a omni b,& nulli c:aut omni c,& nulli b: aut huic quidem omni,illi verò non omni : & rursum hoc conuerti secundum terminos : similiter autem & in tertia figura.Quare manifestum est,& quoties,& in quibus figuris contingit per oppositas propositiones fieri syllogismum. Manifestum est quoniam ex falsis est verum syllogizare, quemadmodum dictum est prius . ex oppositis autem non est : semper enim contrarius sylllogismus fit rei(vt si est bonum,nõ esse bonum:aut si animal non animal) eo quod ex contradictione est syllogismus , & subiecti termini aut iidem sunt:aut hic quidem totum,ille autem pars.Palam autem quo

B niam in paralogismis nihil prohibet fieri hypotheseos contradictionem:vt si est impar , non esse impar:nã ex oppositis propositionibus, contrarius erit syllogismus:si ergo sumpserit hoc modo,hypotheseos erit contradictio .

In hoc syllogismo concluditur cõtraria de eodem, statim assumpta tali ꝓpositiõe.

C

Oportet autem considerare,quoniam sic quidem non est contraria concludere ex vno syllogismo(vt sit conclusio quoniam non est bonum,bonum aut aliud quiddam tale)nisi statim huiusmodi propositio sumatur:vt omne animal esse album,& non album,hominem autem animal.sed vel assumere oportet contradictionem:vt quoniã om mnis disciplina opinio,& non opinio: deinde sumere, quoniam medicina disciplina quidem est,nulla autem opinio:quemadmodũ redargutiones fiunt:vel ex duobus syllogismis.Quare esse quidem contraria secundum veritatem quæ sumpta sunt , non est alio modo quam hoc:quemadmodum dictum est prius .

Tertiæ figuræ.

In tertia figura in modis affirmatiuis non fit syllogismus ex oppositis

In modis negatiuis fit syllogismus ex opositis, in vniuersalibus ex cõtrariis, ĩ particularibus ex contradictoriis.

Syllogismi, q cõplicantur ĩ secũda & tertia figura ex oppositis, quot sint numero

Non inconuenit minorem esse negatiuam in syllogismo ex oppositis in tertia figura.

IN speciebus aũt affirmatiuis tertiæ figuræ, fieri non potest, vt complicetur syllogismus ex oppositis; quoniam duorũ oppositorum, vnum est affirmatiuum, & alterum negatiuum: hæc autem est eadem causa, quæ accidit in prima figura. Sin autem extiterit syllogismus negatiuus, potest in ipsa complicari syllogismus ex propositionibus oppositis, quum fuerint propositiones vniuersales, aut particulares: vt in exemplo, si dicamus, omnis medicina scientia, & nulla medicina scientia: sequitur enim ex hoc, quod aliqua scientia non est scientia. Quum vero extiterit vna duarum, propositionum in his duobus syllogismis particularis, & altera vniuersalis, complicabitur syllogismus ex contradictoriis non autem ex contrariis: propterea ꝙ contraria sunt vniuersalia. Oportet autem vt scias, ꝙ syllogismi, qui complicantur in his duabus figuris affirmatiui & negatiui complicatione prima, hoc est, quoniam reliqui, qui numerãtur in hoc capitulo, dependent ab iis, sunt duodecim syllogismi, sex in omni figura: & hoc, quoniam coniugationes oppositorum secundum viam contrarii sunt tres: vna ipsarum, quum dicimus omne & nullum, quæ sunt opposita secundum viam contrarii: & duo opposita secundum viam contradictionis: quorum vnum est, vt sit affirmatiua vniuersalis & negatiua particularis: secundum vero in contrarium huius. Planum igitur, qd' ex ipsis complicabuntur in vtraque duarum figurarum tres syllogismi: quoniam vero duæ propositiones oppositæ binas habent positiones in figura vna: vnam, vt sit affirmatiua minor & negatiua maior; alterã vero incontrarium huius, sequitur ex hoc, vt species syllogismorum in omni figura sint sex. Non cures autem in positione ista, si fuerit minor in tertia figura negatiua, siue affirmatiua: propterea ꝙ prohibitum fuit in præcedentibus, ne esset negatiua in relatione ad quæsitum determinatum: sed qd' intendimus in his syllogismis compositis, est deceptio, & conclusio impossibilis, siue conclusio ipsa fuerit impossibilis, siue ipsam conuertens. Iam itaque monstratum fuit in hoc tractatu in quali figura complicari possunt syllogismi ex propositionibus oppositis, & quantus est numerus eorum, qui in ipsis suut primi, quique vsum retinent elementorum: & manifestum etiam est, qd' potest ex syllogismis, quorum propositiones sunt falsæ, concludi conclusio vera, præter hanc speciem syllogismorum; quoniam conclusio in ipsis est semper opposita rei positæ, et hoc qd' aliquod ens sit non ens, vt quod animal non sit animal, & qd' disponitur in hoc nõ sit in hoc, siue hoc dispositum sit ens extra intellectum, siue sit non ens: quemadmodum, si concludatur qd' hircoceruus non est hircoceruus ex duabus propositionibus oppositis: veluti si dicamus, homo est hircoceruus, & homo non est hircoceruus: sequitur enim ex hoc qd' hircoceruus non est hircoceruus, qui sermo sibi ipsi contradicit: & si hircoceruus etiam non esset ens: propterea qd' fieri non potest, vt uerum sit aliquid affirmari & negari simul de seipso, siue illud sit ens, siue sit non ens. Atqui sequitur hoc in istis syllogismis, quoniam ambę propositiones sunt contradictoriæ; siue prædicatum, ac subiectum in ipsis fuerint vna & eadem siue vnum ipsorum fuerit pars alterius. Planum autem qd' syllogismi corrupti, qui sunt in hac arte propter corruptionem propositionum, comprehendi possunt in syllogismis ueris existentibus in hac arte contradictoria propositionum verarum; præterquam qd' relinquatur in hoc, vt existimetur, qd' isti syllogismi corrupti sint ueri: & hoc aut per continentiam partium, aut per consequentiam, & sequatur artificem tractantem de cælo id, qd' posuit, & admisit in hac arte. Quemadmodum si aliquis ponat, ꝙ corpus cæleste est infinitum, & ponat simul cum hoc, quod est sphæricæ figuræ: sequitur enim ex hoc, vt finitum sit infinitum; maxima vero vtilitas, quæ in hoc reperitur, est instare sermonibus corruptis, qui sunt in artibus. Oportet insuper, vt scias, quod non potest aliquis errare in positionem duarum propositionum oppositarum, in syllogismo simplici vno et eodem. Consimiliter non potest aliquis interrogans decipere respondentem adeo, vt ab ipso admittat binas propositiones contradictorias simul in syllogismo vno simplici, & non admittat eas, quum interrogauerit ĩpas per vnum modum: quemadmodum qd' admittat, qd' res hæc est bona, & qd' non est bona,

Nota, de syllogismis ex oppositis, q bus vtimur in arte tentatiua.

Maxima vtilitas syllogismi ex oppositis est istare sermonibus corruptis, q sunt in artibus.

Non potest aliqs erra-

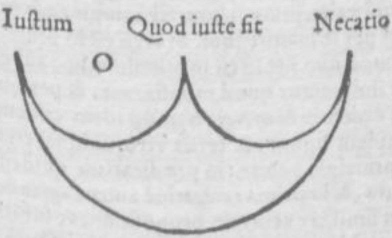
Sed

A Sed fieri hoc vtiq; potest, quum interroganť scdm vnum modum, & ponuntur scdm alium, aut ponũtur pars syllogismorũ cõpositorũ, si positio sua sit per modum, & interrogatio super ipsis per modũ: quemadmodũ si aliquis interroget an animal albũ non est albũ: fieri enim põt, vt admittat hoc: qm animal album, sunt duæ res simul: sed non est albũ, est vnum tm; & scdm hunc intellectum fieri potest, vt respondens admittat istã propositionẽ, quum hãc ipsum interrogamus. Quumq; interrogauerimus post hoc, an homo sit animal & albũ, fieri sir̃r etiam potest, vt a nobis admittat hanc aliã; super hoc aũt concludeť impossibile, puta, quod aliquod albũ non est album. Eodẽ pacto fieri ẽt potest, vt admittat duo opposita, quum vnũ ipsorum ponitur pars syll'i simplicis respectu conclusionis determinatæ; & alterũ quoq; ponitur pars alterius syll'i simplicis respectu conclusionis alterius consimiliter; in hoc igitur per se põt homo errare, & ponere in syll'is compositis propositiones contradictorias; quemadmodum si admittat quod oĩs medicina est scientia, & oĩs scientia est opinio absq; eo, quod exponat, quod sequitur ex hoc, puta, quod dicimus, omnis medicina est opinio. Deinde admittat secundã propositionem, puta, nulla medicina opinio; quare erit admittens in tribus istis propositionibus binas propositiones opposiras, vt ꝙ oĩs medicina est opinio; & nulla medicina est opinio; quare sequetur B ex ipsis, ꝙ nulla medicina est medicina; maxime aũt accidit hoc, quũ interrogamus consequens oppositũ, non aũt oppositum ipsum; propterea ꝙ latebit, & admittetur; & maxime quũ ipsum consequens fuerit longinquũ; quemadmodũ si interrogemus de affirmatione prædicati ad subiectũ, & admittať; deinde interrogemus de negatione huius prædicati a genere istius subiecti, aut super speciebus, aut super indiuiduis, & admittať; sequetur enim ex hoc negatio eiusdẽ prædicati ab omni hoc subiecto, de quo affirmabatur, aut a parte ipsius.

re, vt ponat duas propõnes opposiras in vno syll'o simpli ci tantum. Non põt aliquis respondens decipi ab interrogante in admissiõe duarũ propõnũ oppositarũ i vno syll'o. Nota hic ꝑ totũ, qño in duobus syllogismis possunt admitti opposita.

De petitione principii. *Cap.* XXI.

IN principio aũt petere, & accipere, est quidem, vt in genere sumere, in eo quod est non demonstrare propositum. Hoc aũt accidit multipliciter: nã, & si omnino non syllogizatur, & si per ignotiora, aut similiter ignota, & si per posteriora quod prius est: demonstratio enim ex prioribus, & notioribus est. Horũ ergo nullũ est petere quod in prin-C cipio est: sed quia hæc quidẽ nata sunt per se cognosci, illa verò per alia: nam principia quidem per se, quæ aũt sub principiis, per alia: quando, quod non per se notum est, per se aliquis conatur ostendere, tunc petit quod in principio est. hoc aũt est sic facere quidem, vt statim perhibeat id, quod propositum est.

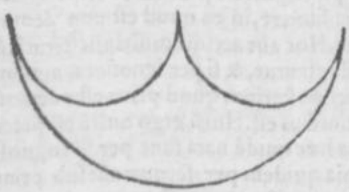
Syll's statim ostendẽs qđ intẽdiť, petens in principio, qa ex terminis est synonimis.

D

Contingit autem & transgredientes ad alia, eorum quæ nata sunt per illa ostendi per hæc monstrare quod ex principio est: vt si a ostendatur per b, & b per c, c autem natum sit ostendi per a: accidit enim idem a per se demonstrare eos, qui sic syllogizant, quod faciunt qui parallelas arbitrantur scribere: latent enim ipsi seipsos talia sumentes quæ non valent demonstrare, cum non sint parallelæ. Quare accidit sic syllogizantibus vnumquodq; esse dicere si est vnūquodq;: sic autem omne erit per se notum: quod est impossibile. Si ergo aliquis dubitat assumpto dubio quoniam a inest c, similiter & quoniam b, petat autem a inesse b, nondum manifestum si quod in principio est, petat, sed quoniam non demonstrauit manifestum: non enim est principium demonstrationis, quod similiter est incertum. Si autem b ad c sic se habet vt idem sint: aut manifestum quòd cōuertuntur, aut inest alterum alteri, quod in principio est petit: nā & quoniam a inest b, per illa monstrabit si conuertantur: nunc aūt hoc prohibet, sed nō modus. Si aūtem hoc faciat, quod dictum est faciet, & conuertet per tria: similiter autē & si b sumat inesse c, quod similiter incertū sit, vt & si a inest c, nondum quod ex principio petit, sed neq; demōstrat.

E

Forma

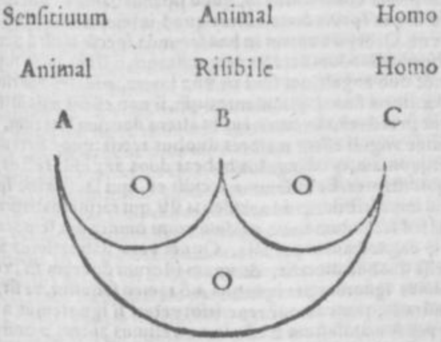

In hoc syllo ignorat an petamus in principio: quia minor est ignota, saltem non demonstrat, quia ea obscura est, vt conclusio.

F

Si aūt idem sint a, & b, aut eo ꝙ conuertuntur, aut eo ꝙ a sequitur c, quod est b, quod ex principio est, petit pp eandem causam: nam ex principio quid valet, prius dictum est à nobis: qm̄ per se monstrabit quod non est per se manifestum. Si ergo est in principio petere per se monstrare, quod non per se est manifestum: hoc aūt est non ostendere qn̄ similiter dubitantur quod monstratur, & per quod monstratur, vel eo quòd eadem eidem, vel eo quòd idem eisdem inesse sumitur. In media quidem figura, & tertia vtrorumque continget similiter quod est in principio petere: in prædicatiuo quidem syllogismo, & in tertia figura, & in prima: negatiuè autem quando eadem ab eodem, & non similiter vtræque propositiones: similiter autem & in media, eo quòd non conuertuntur termini secundum negatiuos

A syllogismos. Est autem in principio petere in demonstrationibus quidem, quæ secundum veritatem sic se habent: in dialecticis autem, quæ secundum opinionem.

In primo modo primæ, ad monstrandam vl'em affirmatiuã, assumẽdo eadem de eisdem, petitur in minori.

B

PARS SECVNDA.

DIXIT, positio autem quæsiti primi, hoc est, quod intenditur monstrari per seipsum, non autem propter aliquid aliud, quod sit pars syllogismi concludentis ipsum, est ex genere orationum, per quas nõ potest aliquid ostendi per demonstrationem, quod intendamus ostendere per demonstrationem. Accidit autem, vt quæsitum non ostendatur per demonstrationẽ ab ea oratione, per quam intendimus demonstrare, quatuor modis: quorũ vnus est vt ex ista oratione non sequatur conclusio, quam intendebamus ex ipsa sequi: seu quia nihil pœnitus concludat: seu quia non concludat aliquid ex ijs, quæ intendebamus concludere. Modus autem secundus est, vt propositiones sint ignotiores conclusione: conditio nanque propositionum est, vt sint notiores conclusione. Modus vero tertius est, vt propositiones & conclusio sint in vno gradu occultationis. Quartus autem modus est, vt conclusio sit causa cognitionis propositionum: ex cõditionibus nanq; propositionum est, vt sint notiores cõclusione, & sint causa in cognitione ipsius: & in hoc excedit pars ista partem secundam. Quum itaque sit hoc stabilitum, non est positio quæsiti primi pars syllogismi sui, eius videlicet, qui vocatur repetitio, quæ est oratio per quam non ostenditur per demonstrationem quæsitum primum, quoniam hic est vnus ex modis: sed magis oportet, vt oratio, per quam non monstrat̃ quæsitum, assuescat consuetudini generis. Species autem ista orationis, quæ vocatur repetitio, est illa, qua solicitus est aliquis in monstrando aliquid ignotum per illud idem, hoc est per aliquid ignotum id, quod non potest monstrari, nisi per aliud ab ipso. Cognitorum enim binæ sunt species: aut nota per se, vt propositiones primæ: aut nota per aliud ab ipsis, vt ea, quæ cognoscuntur per primas propositiones. Quum igitur aliquis solicitus sit ad ostendendum aliquid per se per id, quod est notum per aliud, hoc est, quod vocatur hac in arte repetitio, & positio quæsiti primi. Hæc autem operatio deceptionis aut errati accidit secundum duos modos: quorum vnus est, vt quæsitum per se ponat̃ propositio ad ostensionem suijpsius. Hoc aũt accidit, quum prædicatũ ac subiectum quæsiti fuerint duo noĩa multiuoca, quemadmodũ post hoc declarabit̃. Sc'ds vero modus, veluti si monstret̃ conclusio aliqua per syll'os plures compositos ex propositionibus pluribus: quarũ vna ita se habet, vt non monstret̃, nisi quũ

C

De positiõe q̃siti primi eiusdẽ in syllogismo: q̃ vocatur repetitio.

Quatuor modis fit petitio principij quũ non demonstrat̃ cõclusio p id, per quod debet demonstrari.

hæc conclusio facta fuerit propositio in syllogismo ipsam concludente: quemadmodum, si aliquis monstret, ꝙ a inest ipsi e, quum acceptum fuerit a inesse b, & b ipsi e: deinde ostendat b inesse ipsi e, eo quòd b inest ipsi c, & c ipsi e. Amplius monstret a inesse ipsi b, eo ꝙ a inest ipsi e, quæ erat conclusio, & e inest ipsi b: non enim est differentia inter istam speciem & speciem primam, nisi ꝙ in specie prima concluditur id, quod intendebamus concludere ex aliquo per se: sed in hac specie concluditur quod intendebamus concludere, per media plura vno. Deceptio autem in hac secunda specie multū accidit propter obliuionem: quemadmodum accidit demonstranti, si linea recta supra duas rectas ceciderit, & duo anguli, qui sunt in vno latere, æquales fuerint duobus rectis, ꝙ duæ illæ lineæ sunt æquidistantes: qm̄, si non essent æquidistantes, quū protraherentur in rectum, concurrerent in altero duorum laterum, & fieret ibi triangulus, cuius anguli essent maiores duobus rectis: quod fieri non potest, & non cohæret: quoniam, ꝙ triangulus habeat duos angulos rectos, monstratur per lineas æquidistantes. Et in summa accidit ei, qui facit hanc speciem monstrationis, illud impossibile, quod accidebat illi, qui ratiocinabatur dicēs, si est hoc, ꝙ est hoc: sed secundum hunc modum erunt omnia per se nota, & sufficiētia absq; eo, ꝙ cognoscantur per alia. Quum vero habuerimus aliquid, quod ignoremus inesse duobus diuersis, & vnum istorum duorum sit, eo ꝙ aliud est iam declarabimus ignotum per ignotum, nō tamen sequitur, vt sit, quemadmodum hæc monstratio, quæ vocatur repetitio: veluti si ignoremus a esse in b, & in c: sit autem per se manifestum b esse in c: velimus autem monstrare a esse in c, eo ꝙ est in b: sequitur vtique vt talis monstratio sit repetitio: siue secundū veritatem, quum duæ res fuerint res vna & eadem secundum veritatem, hoc est c & b, diuersificentur autem secundum nomina, & hoc, quum habuerint nomina multiuoca: aut secundum opinionem existimatam, quum fuerit opinio de b & c, ꝙ sint vnum & idem, præterquam ꝙ sint vnum in veritate secundū numerum: hoc autem accidit, quum vnumquodque ipsorum est conuertibile cum suo complicito: quemadmodum si vnum ipsorum esset proprium alterius, aut definitio, aut descriptio: aut vnum ipsorum sequatur ex reliquo, licet non sit cōuertibile, quemadmodum sequitur, ꝙ sit animal, si est homo. Atqui hæc est repetitio probabilis, non secundum veritatem. Quod si tantummodo diuersificentur secundum nomen, erit repetitio vera: quemadmodum si aliquis monstret, ꝙ hęc res sibi allata est ensis, propterea ꝙ est spatha. Consimiliter si habuerimus duo, quæ ignoremus inesse vni rei, & notum sit vtrūq; ipsorum inesse alteri, & voluerimus monstrare, ꝙ vnum ipsorum inest huic ignoto, quia alterum sibi inest: dico ꝙ nō erit hoc repetitio, nisi notum sit hæc duo ita se habere, vt vnū ipsorum alteri insit, & sint vnum secundum veritatem, aut quia vtrūq; ipsorū conuertitur cum suo complicito, aut quia sequitur ex ipso: quemadmodum si ignoraremus a & b esse in c, & esset notum a esse in b, dico ꝙ hoc non erit repetitio super quæsito, nisi existimatū fuerit a & b esse vnum & idem, aut ꝙ erunt vnum & idem. Differunt autem repetitio & monstratio circularis: quoniam in monstratione circulari oportet tres terminos sibiinuicem conuertibiles esse: quemadmodum exposuimus, hoc est a, & b, & c. Sed hoc in loco non erit conditio conuersionis, nisi in b, & c, id est in duobus terminis syllogismi. Quū igitur monstratio, quæ vocatur repetitio, & positio quæsiti, sit, vt ostēdamus rem ignotę inuētionis per se ex parte, qua accidit rei, vt existimetur, ꝙ sit res duæ: & hoc aut prædicatum quæsiti & terminus medius, aut subiectum eiusdem & terminus medius: manifestum ꝙ syllogismus repetitionis cōponitur ex duabus propositionibus, quarum vna est nota, vt ꝙ vna istarum duarum rerum insit alteri, hoc est, quæ secundum veritatem, aut probabiliter est vna: altera autem ignota, puta, extremitatem quæsiti ignotam inesse vni ipsorum, aut maiorē medio, si minor nota extiterit, aut medium inesse minori, si maior fuerit cognita: quemadmodum si essent b, & c nomina multiuoca, & vellemus monstrare a inesse c per medium b, hoc est si acceperimus a inesse b: & b inesse c: a enim inesse b, est propositio ignota: b vero inesse c, est propositio nota, propterea ꝙ

Margin notes: D — Nota, quō fit petitio principij. — E — F — Dr̄ia inter petitionē, et monstrationem circularem.

A sunt nomina multiuoca, aut talsia, vt existimentur ita se habere. Consimiliter accidet si a, & b fuerint nomina multiuoca, hoc est si notum fuerit a esse in b, sed b esse in c ignotum. Quod quum ita sit, manifestum ꝙ species sermonum compositorum hac compositione, quæ vocatur repetitio, erunt in omnibus tribus figuris. Consimiliter quum fuerit syllogismus ex duabus propositionibus affirmatiuis, erunt species, quæ componuntur ex hoc genere in tertia figura, ac prima duplum respectu specierum, quæ concluduntur in vnaquaque ipsarum, quum fuerint in omni figura: quoniam termini conuertuntur inter se, hoc est ꝓpositio nota: ꝙ autem affirmatiui duplicem habeant conclusionem, est, quoniã omnis species ipsorum diuiditur in duas partes: quarum vna est, vt minor sit ignota & maior nota: species vero secunda se habet in contrarium huius, minorem enim habet notam & maiorem ignotam. Sed quum fuerit syllogismus negatiuus, hoc est ex duabus propositionibus, quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua, non accidet, vt species istæ duplicentur: quoniam ignotæ semper vtiq; erunt negatiuæ: non enim verum erit, vt sit propositio conuertibilis nota negatiua: quoniam semper aut est aliquid, quod est vnum secundum veritatem, aut quod existimatur esse vnum. Quum itaq; monstratio secundum modum repetitionis sit duarum specierum: aut repetitio vera, quę est, quum propositio conuertibilis in ipsa est duobus nominibus multiuocis: aut repetitio secundum opinionem existimatam probabilem, quum est in ipsa propositio, de

B qua propter conuersionem in seipsum, existimant ꝙ sit vna, aut propterea ꝙ vnus duorum terminorum continetur sub alio: manifestum ꝙ ars demõstrationis accipit intentionem veram ipsius: sed ars dialectica accipit duas species simul, hoc est eam, quæ est repetitio vera, & eam, quæ est repetitio probabilis: sed ars sophistica appropriat sibi hanc monstrationem: & in hoc videtur etiã, vt ars rethorica non elonget vnam duarum specierum monstrationis huius. Iam igitur ex hoc monstratum fuit, quid est, ꝙ vocatur repetitio, & quot sunt species suæ.

Põt fieri petitio in tribus figuris.

Quũ sit duplex petitio & scdm veritatẽ, & secundũ opinionẽ, demõstratio accipit primã, ars dialectica duas.

De non propter hoc accidere falsum. *Cap.* XXII.

NON propter hoc autem accidere falsum (quod sæpe in disputationibus solemus dicere) primum quidem est in iis, qui ad impossibile syllogismis: quando ad cõtradictionem est huius, quod mõstratum est, ea quę ad impossibile. Nam neq; qui non contradicit, dicit non

C propter hoc, sed quoniam falsum est aliquid positum, priorum: neq; in ostensiua: non enim ponit quod contradicit. Amplius autem quando interimitur aliquid ostensiue per a b c: non est dicere quoniã non propter quod positum est factus est syllogismus: nam nõ propter hoc fieri tunc dicimus, quando interempto hoc nihilominus perficitur syllogismus, quod non est in ostensiuis: interempta enim propositione: nec qui ad hanc est, erit syllogismus. manifestum igitur quoniã in iis, qui ad impossibile sunt, dicitur non propter hoc, & quando sic se habet ad impossibile quæ ex principio est hypothesis, vt cum sit, vel cum non sit hæc, nihilominus accidit impossibile. Ergo manifestissimus quidem modus est non propter suppositionem esse falsum: quando ab hypothesi inconiunctus est a mediis syllogismus ad impossibile, quod dictum & in topicis: quod enim non est causa, vt causam ponere hoc est. Vt si volens ostendere quoniam asymmeter est

diameter, conetur Zenonis ratione quod non est moueri, & ad hoc inducat impossibile: nullo enim modo continuum est falsum locutioni, quæ est ex principio. Alius autem modus, si continuum quidem sit impossibile hypothesi, non tamen propter illa accidat. hoc autem possibile est fieri, & in hoc quod superius, & in hoc quod inferius sumenti continuum: vt si a ponatur inesse b, b autem c, c verò d, hoc autem sit falsum b inesse d. nam (si ablato a, nihilominus b inest c, & c d) non erit falsum propter eam quæ ex principio est hypothesin. Aut rursum si quis in superiori sumat continuum, vt si a quidem b, e autem a, f uero e, falsum autem sit f inesse a: nam & sic nihilominus erit impossibile, interempta quæ est ex principio hypothesi. Sed oportet ad eos qui ex principio terminos, copulare impossibile, sic enim erit propter hypothesin. Vt in inferiori quidem, sumenti continuum ad prædicatum terminum: nam si impossibile est a inesse d: interempto a, non amplius erit falsum. In superiori autē de quo prædicatur. nā si f non possibile est inesse b, interempto b, nō amplius erit impossibile: similiter autem & cum priuatiui sint syllogismi. Manifestum ergo quoniam cum impossibile non ad priores terminos, non propter positionem accidit falsum. An nec sic semper propter hypothesin erit falsum? nam si non ei quod est b, sed e i qđ est K positum est inesse a, K autem c, & hoc d, & sic manet impossibile: similiter autem & in sursum sumenti terminos: quare (quoniam cum est, & cum non est hoc, accidit impossibile) non erit propter positionem, aut cum non est hoc, nihilominus fieri falsum. Nec sic sumendum vt alio posito accidat impossibile: sed quando ablato hoc, idem per reliquas propositiones concluditur impossibile: eo quòd idem falsum accidere per plures hypotheses nihil fortasse inconueniens est: vt parallelas contingere: & si maior est qui interius est, eo q exterius: & si triāgulus habet plures rectos duobus.

De acceptione eius, qđ nō est causa cōcl'onis falsæ, acsi esset causa.
Nota hic, qūo accidit fallacia, quę dr non pp hoc: & qđ accidit ī syllogismo ad impol'e, & nō in recto.

DIXIT, Quum autem interrogans concludit contra respondentem falsum ex positione sua, & est positum, quod facit redire respondentem ad hoc, vt dicat falsum non accidere propter id, quod posuit respondēs, sed accidit ex alio, qđ est in hac oratione, per quam conabatur mōstrare, quod falsum accidit exposito, quod ergo accurate obseruaui, aut admisi: atqui hoc accidit in syllogismo, qui est secundum contrarium, quum acciderit, vt falsum sequatur ex aliquo, quod non sit in hoc vestigium radicis positæ. Hoc autem accidit in syllogismo contrarij, quum fuerit vna suarum propositionum vera: sed illa, ex qua sequitur falsum, dubia: & coniungatur ipsi positio secundum quod est res addita super duas propositiones; quoniam, quum fuerit in propositionibus syllogismi, qui est secundum contrarium, dubium, & cōcludat ex ipsis interrogans falsum, posteaquam intromiserit in summam ipsarum positionem ita, vt videatur falsum sequi ex positione: iam enim sufficit respondenti hoc in loco, vt dicat, quod falsum sequitur ex falso, quod est in syllogismo, præterquam quod sit opus. vt dicat, quod nō secundum positionem accidit falsum: hoc enim sermone est opus, quum fuerit vna duarum propositionum syllogismi secundum contrarium vera, & altera dubia: & secundum hoc manifestum consimiliter, quod oratio ista non erit a respondente, quum impossibile,

A super quo interrogauit interrogans, componatur aliquando ex syllogismo re-
cto: & hoc, quoniam in syllogismo recto nihil ponitur, de quo soliciti simus, ut
destruatur: sed hoc accidit in syllogismo cõtrarij. Quum ergo manifestum sit,
quod oratio ista instantiæ est a respondente, erit vtiq; in eo, quod adducet in-
terrogans, syllogismus contrarij, non autem syllogismus rectus: manifestum q̃d
accidit in syllogismo contrarij, quum impossibile consequens fuerit, vt positio
sit, quam posuit respondens, aut destruxit ipsam: aut est opus respondenti, vt
dicat interroganti, ꝙ non sequitur impossibile in hoc syllogismo propter posi-
tionem, quam posui aut admisi, propter quam existimas sequi impossibile.

Hoc autem accidit secundum duas vias in syllogismo contrarij: manifestior
autem ipsarum ea est, quæ alium non latet, nec cõuenit, vt per ipsum decipiãt,
aut decipiantur nisi pauci homines: est autem quum positum non communi-
cat secundum vnam suarum partium, hoc est prędicatum & subiectum cum ter
minis propositionum, ex quibus sequetur impossibile: vt in exemplo, si radix
posita, de cuius impossibilitate soliciti sumus, sit a in omni b, & dicamus, si a
in omni b; & c in omni d: & d in omni e; sequitur, vt c sit in omni e; quod
est impossibile; sed impossibile sequitur ex eo, quod posuimus, a in omni b; igi
tur a esse in omni b, est impossibile; manifestum tamen est, quod a esse in b, non
est signum, vt c sit in e: quod est impossibile: vt in exemplo, quod dixit Ari-
B stoteles in materijs, si aliquis dicat, quod diameter non cõicat costæ; quoniã,
si communicaret, & motum pertransiret diuisum finitum, posteaꝙ transiuisset
medietatem suam; sed non pertransiret medietatem suam, nisi posteaꝙ pertrãsi
uerit medietatem istius medietatis; & ita inuenientur in metiendo medietates
infinitæ; sequitur ergo, si sit motus, vt motũ pertranseat spatium infinitum in
tempore finito; quod est impossibile; hoc aũt impossibile sequitur ex eo, quod
diximus, diametrum cõicare cum latere: Manifestum enim, quod sermo iste, ex
quo sequitur impossibile, est dubitatio Zenonis de motu, q̃ non coaptatur ali-
cui parti ipsius positi, de cuius destructione in hoc sermone soliciti sumus; &
propterea hoc est minimum, quod facit ad hoc. Via aũt secunda, quæ magis
latet ꝙ prima, est, vt positio, cuius destructionem intendimus, cõicet cum vna
suarum partium, aut cum propositionibus concludentibus falsum, præter cõclu
sionem, aut cum conclusione falsa. Illa igitur, quæ communicat cum conclu-
sione, magis latet; & est ea, de qua meminit Arist. quum aũt communicabit cũ
conclusione, aut communicabit cum prædicato, aut cum subiecto. Amplius, si
participabit cum vno istorum, aut communicabit, vt sit prædicatum in ipsa,
hoc est conclusione; aut cõicabit, vt sit subiectum in ea; componuntur igitur
ex hoc quatuor viæ; & hoc, q̃m quum cõicet cum conclusione secundum cõi-
C cationem propositionum in prima figura, aut cõicet cum ipsis desuper; ita vt
vna extremitatum positi prædicetur de extremitate subiecti primi in proposi
tionibus, aut subiecti ipsius, aut prædicati; erit aũt vna extremitatum positi su
biectum in cõclusione falsa: vt in exemplo, sit positum, ex quo volumus sequi
falsum, quod a in omni b: propositiones aũt ordinatæ in prima figura, per qua-
tum mediũ concluditur falsum, sint c de d: & d de omni e. Si igitur exẽpli gra-
tia accipiamus a de b: & b de c; & c de d; & d de omni e. Deinde ex hoc cõclu
damus impossibile, puta, quod b dicitur de omni e. Planũ quod hoc impossibi-
le sequitur ex alio, ꝙ ex a b, quod est radix posita. Cõicatio aũt ista est cum
subiecto radicis, cuius intenditur destructio tñ, scdm quod subiectum radicis
est prædicatũ in cõclusione falsa. Quod si posuerimus sylľm sic, & dixerimus
a in omni b: & a in omni c, & c in omni d, & d in omni e, deinde cõcluserimus
ex hoc impossibile, puta, quod a est in omni e, manifestũ quod in hoc impossi-
bili participat radix posita, cuius destructionem intendimus, cum prædicato tã
tum, quod est a, secundum quod est prædicatum in conclusione: quum igitur
ablata fuerit propositio a b, quæ est radix posita, remanet impossibile, quem-
admodum erat. Consimiliter, si fuerit radix posita communicans cum istis
propositionibus in vna suarum extremitatum a parte inferiore, hoc est, quum
positum fuerit subiectum sub subiecto propositionis vltimæ propositionum

Nota q̃ñ accidit non pp hoc secũ dũ duas vias quarum prima est manifestior.

Scďa via est, q̃ñ falsum cõicat cum cõcľone, & magis latet.

concludentiũ falsum : vt in exemplo, si ponamus c de omni d. & d de omni e:& e de omni a:& a de omni b, quod est ipsum positũ: sit aũt impossibile consequens, c de omni a. Planũ igitur, quod positũ communicat cum conclusione falsa secundũ partes prædicati, secundũ quod ipsi subijcitur. Eodẽ pacto si ponamus c de d:& d de omni e: & e de omni b, & a de omni b: sit autẽ impossibile c de omni b. Planum enim consimiliter, quod cõclusio falsa communicat cũ radice posita in subiecto, secundũ quod ipsi subijcitur. Sunt ergo istæ, quemadmodũ apparet, quatuor species, quibus innouatur communicatio propositionũ in prima figura secundũ vnam extremitatum radicis positæ. In summa igitur oportet vt respondenti, quum dicet falsum non sequi propter radicẽ positam, occultetur in omnibus radix posita, quæ est propositio a b, & dimittatur impossibile per se. Consimiliter accidet in omnibus speciebus primæ, ac secundæ figuræ, ac etiam tertiæ: status. n. super hoc est proximus. Iã igitur manifestum est ex hoc, quod positũ erit annexum propositioni per media concludẽtia conclusionem falsam, & falsum non sequetur ex posito, & secundũ quot modos accidet hoc. Et propterea non sufficit, quũ fuerit impossibile, vt sit ex radice posita, secundũ ꝙ fuerit cõmunicans cũ propositionibus cõcludentibus impossibile: sed cũ hoc oportet, quum ipsum destruitur, vt destruatur falsum. Quũ enim istæ dispositiones coaptantur posito, cognoscit quod falsum ex ipso sequitur, hoc est, quod cõicat cum conclusione falsa: quum enim destruatur, & non variatur propositio secunda, quæ cũ ipsa communicat, destruetur falsum: fieri. n. potest, quum destruitur radix posita, & variatur propositio secunda, quæ cũ ipsa communicat, vt concludatur hoc idem falsum: potest enim res vna cõcludi per media diuersa: vt autem conclusio vna concludatur per syllogismos diuersos secundum omnes terminos, fieri neutiꝗ̃ potest, nisi quando contrariũ fuerit in terminis medijs tantum absque extremitatibus, & propterea fieri nequit, vt dicamus, quũ destruitur radix posita, & remanet impossibile, ꝙ hoc impossibile potest sequi ex hac radice posita ꝑ syllogismos separatos in oĩbus terminis respectu syllogismi concludentis impossibile absq; posito: quũ igitur destruxerimus positũ cõicans, & remãserit impossibile, planũ qđ sequitur, vt sit per ꝓpositiones medias inter ĩpossibile & positũ propositio falsa: qm̃ propositio falsa nõ põt esse, nisi ex propositionibus falsis secundũ quod declaratum fuit.

Nota posse fieri fallaciã nõ ꝓp hoc, ĩ oibus figuris.

Nota aliã cõditionẽ reqsitã, & est, vt illo destructo falsũ destruatur, posset. n. primo destructo adhuc falsum remanere per aliud mediũ cõclusum.

D

E

De falsa ratiocinatione. Cap. XXIII.

FALSA autem oratio fit propter primũ falsum: aut enim ex duabus propositionibus, aut ex pluribus omnis est syllogismus: ergo si ex duabus quidem, harum necesse est alteram, aut etiam vtrasque esse falsas: nam ex veris nõ erat falsus syllogismus: si vero ex pluribus (vt si c quidem per a b, hoc aũt per d f g) horum erit aliquid superiorum falsum, & propter hoc oratio, nam a & b per illa concluduntur: quare propter illorum aliquid, accidit conclusio, & falsum.

F

QVOD si syllogismus, cum quo coniungitur positio, & per quem interrogans conatur destruere positionem, extiterit syllogismus simplex, hoc est ex duabus propositionibus tantum, quum impossibile sequatur simul cum ablatione positionis, manifestum erit per se, ꝙ non erit cõsequens ex radice posita. Sin autem syllogismi, qui sunt ex impossibili & posito, fuerint plures syllogismo vno, non erit manifestum: cognoscitur tamen ꝙ falsum continetur in syllogismo. Quum autem resoluti fuerint omnes isti syllogismi in syllogismum primum, ex quo compositi sunt, & monstrata fuerit conclusio sua, planum tibi erit si inuenietur falsum simul cum destructione positionis, aut non inuenietur

Nota, qñ syllogismi sunt plures, ex q bus cõtingit fallacia non ꝓp hoc sunt resoluẽdi in primũ syllogismum, vt

A syllogismi autem, qui secundum hanc dispositionem, hi sunt, qui a principio cõplicantur ex binis propositionibus, quarum vna est vera, & altera dubia: non erit tamen manifestum an conclusio sit falsa: quum autem ipsi adiungetur propositio vera, poterit conclusio proueniens consimiliter secundum dispositionem suam esse ignota, an sit falsa: adiungatur autem ipsi similiter etiam propositio vera, & consideretur conclusio sua, quousque tu deuenias ad conclusionem, quę ex dispositione sua manifesta fuerit, quod est falsa. Cognoscetur enim tunc, qđ omnes istæ conclusiones sunt falsæ. Quum igitur resoluti fuerint ad syllogismũ primum, & consideremus syllogismum primum simul cum radice posita, cognoscemus secundum hunc ordinem, an impossibile sequatur ex ipsa, an non.

ostendatᷣ falsum nõ accidere ℘pter positionem

De Catasyllogismo, hoc est corratiocinatione. *Cap.* XXIIII.

VT autem non catasyllogizetur, obseruandum quando sine conclusionibus interrogat orationem, vt non detur bis idem in propositionibus: eo quòd scimus, quoniam sine medio syllogismus non fit: medium autem est, quod B plerunque dicitur. Quomodo autem oportet ad vnamquanque conclusionem obseruare medium, manifestum est, eo quòd scitur quale in vnaquaque figura ostenditur; hoc autem nos non latebit, eo quòd videmus quomodo submittimus orationem. Oportet autem quod custodire præcipimus respondentes, ipsos argumentantes tentare latere: hoc autem erit, primum quidem si conclusiones non prius syllogizent, sed sumptis necessariis non manifestæ sint. Amplius autem si non propinqua interrogant, sed quàm maxime longe media: vt si sit opportunum concludere a d e f, media b c d e: oportet ergo inquirere si a, b: & rursum non si b c, sed si d e: deinde si b c, & sic reliqua: & si per vnum medium sit syllogismus, a medio incipere: maxime enim sic lat.bit respondentem.

Catasyllogismus, corratiocinatio epicherema idẽ: est aũt cum quis ℘positiões admittit, id, qđ dare non intendit, colligentes.

DIxit, Oportet autem respondentem in arte dialecticæ, quum in respondendo de positione aliqua sollicitudinem habebit, & interrogans intenderit cũ propositionibus, vt eas admittat, oportet inquam ipsum obseruare, ne admittat in propositionibus, quas interrogat, terminum vnum bis, aut pluries: & C hoc, quum fuerit interrogatio in propositionibus tantum absq; conclusione. Si enim non admittet terminum vnum bis in propositionibus, non erit ibi terminus medius: quum autem non fuerit in propositionibus, quas admittet, terminus, in quo cõmunicent, non prodibit ibi syllogismus: nedum proueniet ex ipsis syllogismus, qui destruat positionem. Quod si in propositionibus admiserit terminum vnum bis, poterit ipsum prohibere ab ista conclusione, quæ est contradictoria suæ positionis ex parte qualitatis ordinis termini medii respectu alicuius speciei conclusionum quatuor, quas diximus: hoc est ne ordinetur hoc in loco ordo, qui est necessarius: hoc autem poterit respondens facere eo, ꝙ non ignorat qualis conclusio in quali trium figurarum concluditur: hoc est, quod sit proprium vni figuræ, aut communicet cum duabus, aut cum omnibus tribus: hoc autem iam prædictum est. Dixit, quod autem præcepimus cauere respondentem, ne super ipsum veniat ex eo, quod admisit, quod redeat ad destruendam positionem suam, est id, quod præcipimus faciendum respondenti, vt magis occultetur, quid sit, quousq; hoc admiserit respondens. Meminit autem in hoc de tribus præceptis proportionatis huic libro: quorum vnum est, ne interroget super propositionibus simul cum conclusionibus, sed dimittat conclusio.

De obseruatione vt non fiat syllogismus.

Tria præcepta obseruãda ab inter-

rogãte: quorũ primum est, vt dimittat cõclusiones, & interroget ꝓpositiones.
Secundũ, vt interroget ꝓpositiones remotas.

nes, siue fuerint propositiones propinquæ, aut longinquæ: hoc autem accidet in syllogismo composito, quum fuerint duæ propositiones concludentes contradictorium, quarum vna sit conclusio, secunda vero accipiatur ad interrogationẽ, & sit consimiliter, & ipsa conclusio sequens ex duabus propositionibus interrogatis: sequitur enim hic, vt fiat interrogatio super tribus propositionibus, & derelinquatur propositio quarta, quæ est conclusio. Præceptum vero secundũ, vt fiat interrogatio super propositionibus longinquis, & dimittatur interrogatio super propinquis: & hoc similiter etiam accidet in syllogismo cõposito, quũ fuerint duæ propositiones concludentes ad contradictorium, duæ conclusiones ex binis syllogismis, quorum vterq; componitur ex duabus propositionibus: erunt igitur hic sex propositiones, quatuor longinquæ, quæ sunt propositiones non existentes conclusiones, & quatuor propinquæ, quæ sunt conclusiones: fit autem interrogatio super quatuor, & relinquuntur duæ. Differentia vero, quæ est inter hoc præceptũ & primum, est; quia licet vtrunque positum dimittat conclusiones, quæ sunt ex ipsis, ibi tamẽ dimittuntur conclusiones, secundum ꝙ cõclusiones, hic autem secundum ꝙ sunt propinquæ. Præceptũ vero tertium est, vt varietur ordo propositionum in interrogatione, & fiat interrrogatio super ipsis sine ordine, secundum quem oratio composita fuit: vt in exemplo, si soliciti simus, vt concludamus, a esse in g per media, a in b, & b in d, & d in e, & e in g. nõ est opus, vt interrogemus, an a sit in b, deinde an b sit in d: sed est opus, vt a principio interrogemus, an e sit in g, deinde post hoc, an b sit in d: & secundum hunc modum cadet interrogatio super reliquis per priuationem ordinis, quo in ipsis reperitur sequi conclusio; quoniam secundum hoc latebit res respondentem: & hoc est, quod oportet facere interrogantem, quum vult latere in syllogismo composito. Sed in syllogismo simplici, qui est ex binis tantum propositionibus, & vno termino medio, oportet vt incipiamus interrogare super propositione maiore, deinde interroget super minore: qm̃ secundum hunc modũ latebit conclusio respondentem; & hoc, quoniam ipse format in intellectu suo contrariũ formationis conclusi: quia sciens secundum id, quod est in hoc libro, id inq̃, quod est ante istas formationes tantum, iam nouit, quando erit concludens ad orationẽ, & quã do non erit & quomodo erit.

Tertium, vt varietur ordo propositionum.

In syllogismo simplici prius est interroganda maior, vt magis lateat.

De redargutione. *Cap.* *XXV.*

QVoniam ergo habemus quando & quomodo se habentibus terminis fit syllogismus, manifestum et quando erit, & quando non erit elenchus: nam omnibus affirmatiuus, uel permutatim positis responsionibus (vt hęc quidem affirmatiua, illa vero negatiua) contingit fieri elenchum: erit enim syllogismus: & sic in illo modo se habentibus terminis: quare si id, quod positum est, contrarium sit cõclusioni, necesse est fieri elenchum: nam elenchus, syllogismus contradictionis est. Si verò nihil affirmetur, impossibile est fieri elenchum: non enim erat syllogismus: cum omnes termini erant priuatiui, quare nec elenchus: nam si elenchus, necesse est syllogismum esse: cum autem est syllogismus, non necesse est elenchum esse. Similiter autem si nihil positum sit secundum responsionem vniuersaliter, nam eadem erit definitio syllogismi, & elenchi.

De redargutione.

MAnifestum igitur, ꝙ non latebit, quum fuerit compositus ex propositionibus, quas admittit respondens: poterit enim ipsi esse repulsa, quum noue-

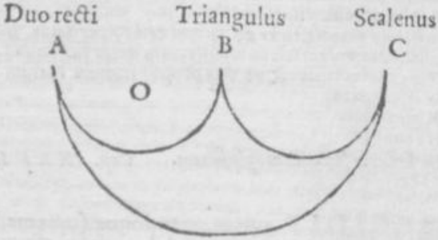
A rit interrogans, quando complicatur syllogismus, & quando non complicatur: nouimus enim, quod si consiteatur respondens propositiones affirmatiuas, aut fuerit in ipsis affirmatiua & negatiua, ꝙ iam fieri potest repulsio: quoniam iam declaratum fuit, ꝙ non erit syllogismus, nisi quum fuerint ambæ propositiones suæ affirmatiuæ simul, aut vna fuerit affirmatiua & altera negatiua. Quod si huic adiungatur ꝙ conclusio sit contradictoria positionis, de qua custodienda respondens solicitus est, iam erit repulsio ex necessitate: quoniam repulsio est syllogismus concludens contradictorium positionis, de qua custodienda solicitus est respondens. Quod si non concesserit respondens propositionem affirmatiuam fieri non potest, vt sit repulsio: quoniam iam declaratum fuit ꝙ non erit syllogismus ex propositionibus negatiuis: & quum non erit syllogismus, non erit repulsio: cum enim est repulsio, iam sequitur, vt sit syllogismus: sic.n. se habet dispositio particularis respectu vniuersalis, quemadmodum est dispositio animalis cũ homine, & dispositio syllogismi absoluti cum syllogismo repulsionis. Cõsimiliter manifestũ ẽt est, ꝙ non erit syllogismus, quum non concesserit propositionem vniuersalem: monstratum enim fuit, quod ex conditionibus syllogismi concludentis est, vt vna propositionum suarum sit vniuersalis, & secunda affirmatiua.

B

De fallacia secundum opinionem. *Cap. XXVI.*

ACCIDIT autem quandoque (quemadmodum in positione terminorum fallebamur) & secundum opinionem fieri fallaciam: vt si contingat idem pluribus principaliter inesse: & hoc quidem latere aliquem, & putare nulli inesse, illud autem scire: vt insit a b, & c per se, & hæc omni d similiter. si igitur b quidem putet omni a inesse, & hoc d: c autem nulli a, & hoc omni d, eiusdem secundum idem habebit disciplinam, & ignorantiam. Rursum si quis fallatur circa ea, quæ sunt ex eadem coniugatione: vt si a inest b, hoc autem c, & c d: opinetur autem a inesse omni b, & rursum nulli c. Simul enim sciet, & nõ opi-
C nabitur inesse: ergo nihil aliud existimat ex iis, quam scit, hoc non opinari: scit enim aliquo modo quoniam a inest c per b, velut in vniuersali hoc quod est particulare: quare quod aliquo modo scit, hoc omnino existimat non opinari: quod est impossibile. In eo autẽ quod prius dictum est, si non ex eadem coniugatione sit medium, secundũ vtrunque quidem mediorum ambas propositiones non possibile est opinari: vt a b quidem omni, c autem nulli: hęc autem vtraque omni d: accidit autem aut simpliciter, aut in aliquo contrariam sumere primam propositionem: si enim cui b inest omni, a opinatur inesse, b aũt d nouit, & quoniã a d nouit: quare si rursum cui c nulli, putat a inesse: cui b alicui inest, huic non putat a inesse: ꝙ aũt omni putat cui b, rursum alicui non putare cui b, aut simpliciter, aut in aliquo contrariũ est: sic ergo non contingit opinari. Secundum vtrunque autẽ vnã, aut secundum alterum vtrasque, nihil prohibet a omni b, & b d: & rursum a nulli c. Nam similis huiusmodi fallacia, veluti fallimur circa particularia: vt si a omni b inest, b autem omni c, a

omni c inerit. si ergo aliquis nouit quoniam a cui b, inest omni, nouit & quoniam ei quod est c: sed nihil prohibet ignorare c quoniam est: vt si a quidem duo recti, in quo autem b triangulus, in quo vero c sensibilis triangulus: opinabitur enim aliquis non esse c: sciens quoniam omnis triangulus habet duos rectos, quare simul sciet, & ignorabit idem: nam scire omnem triangulum quoniam duobus rectis, non simplex est: sed hoc quidem vniuersalem habet disciplinam, illud vero singularem. Si ergo in vniuersali nouit c, quoniam duobus rectis, in singulari autem non nouit: quare non habebit contrarias.

Quō sciamus aliquid in vniuersali, & ignoremus in particulari.

Similiter autem est quæ in Menone est oratio, quoniam disciplina est reminiscentia: nunquam enim accidit præscire quod singulare est: sed simul inductione sumere particularium disciplinam, velut recognoscentes. Nam quædam scientes, statim scimus: vt quoniam duobus rectis, si scimus quoniam triangulus: similiter autem & in aliis. Ergo vniuersali quidem speculamur particularia, *propria autē non scimus: quare contingit & falli circa ea, verum non contrarie, sed habere quidem vniuersalem, decipi autem particulari. Similiter autem in prædictis: non enim contraria, quæ est secundum medium, ei, quæ est secundum syllogismum disciplinæ: nec quæ est secundum vtrūq; mediorum opinatio: nihil enim prohibet scientem, & quoniam a toti b inest, & rursum hoc toti c, putare a nō inesse c: vt quoniam omnis mula sterilis, & hęc mula: putare hanc habere in vtero: non enim scit quoniam a c qui non conspicit, quod est secundum vtrunque. Quare manifestum quoniam & si hoc quidem nouit, illud vero nō nouit, falletur: quod habent vniuersales, ad particulares disciplinas: nullum enim sensibilium cum extra sensum fit, scimus: nec si sentientes fuerimus, scimus, nisi vt in vniuersali, & in eo quod habet propriam disciplinam, sed non in eo quod est in actu. Nam scire tripliciter dicitur, aut vt vniuersali, aut vt propria, aut vt in actu: quare & decipi totidē modis: nihil ergo prohibet & scire, & deceptum esse circa idem: veruntamen non contrarie. quod accidit & ei, qui secundum vtranque scit propositionum, & non pertractauit prius: nam opinans in vtero habe

*Hic ꝓpria ablatiui casus est

A re mulam, non habet secundum actum disciplinam, neque propter
opinionem fallaciam contrariam disciplinæ: syllogismus enim est
contraria fallacia in vniuersali. Qui autem opinatur quòd bonum
esse, est malum esse: idem opinabitur bonum esse, & malum. Sit enim
bonum esse in quo a: malum autem esse in quo b: rursum bonum esse
in quo c: quoniam igitur idem opinatur, & b, & c, & esse c b opinabi-
tur: & rursum b esse a similiter: quare & c a: nam quẽadmodũ si erat
verũ de quo c, b: & de quo b, a: & de quo c a verũ erat: sic & in opinatio
ne. Similiter aũt & in eo quod est esse. nam cum idem sit c & b, & rur-
sum b & a, c a idẽ erit: quare & opinatione similiter: ergo hoc quidem
necessarium si quis det primum. Sed fortasse illud falsum opinari ali
quem quod malum esse est bonum esse, nisi secundum accidens, mul-
tipliciter enim possibile est hoc opinari: perspiciendum autem
hoc melius.

B DIXIT, Quemadmodum autem accidit in propositionibus error, & cõfu-
sio ita, vt contingat in eo, quod scimus scientia prima, quod est sic, vt exi-
stimemus quod non est sic: eodem pacto accidit hoc idem nobis in conclu
sionibus, hoc est, vt existimemus de eo, quod scimus sic esse, quod non est sic:
aut econuerso. Sed iam existimant nonnulli esse non conueniens, vt hoc acci-
dat in conclusionibus: hoc est, vt sciamus ipsas scientia vera, & tamen existi-
memus in ipsis contrarium eius, quod nouimus: quemadmodum si esset vnum,
quod sciremus inesse duobus sine medio, & sciremus etiam duo illa inesse alte-
ri consimiliter sine medio: quemadmodum si a esset in b & c: & b & c essent in
d sine medio: qui enim scit a inesse omni b: & b omni d: scit etiam consimiliter
quod c inest omni d: fieri non potest, vt existimetur, aut videatur a non inesse
alicui c. Accidit enim vt sciat vnum & idem, & ignoret ipsum secundũ vnum
modum: & hoc, quoniam cadet vtrique in homine cognitio ex parte ignoran-
tiæ, quam præhabuit hac in re: quod si habuerit in hoc scientiam, accidit vt
sciat, & ignoret rem simul: quod est impossibile. Et quemadmodum existima-
tur, quod hoc prohibetur in syllogismis diuersorum mediorum terminorum,
quemadmodum in his duobus syllogismis, quibus exemplum adduximus,
Consimiliter existimatur etiam hoc vetari in syllogismis, quorum termini me-
dij prædicantur de seinuicem: quemadmodum si vnus sciret, ꝙ a est in omni b:
C & b in omni c: & c in d: fieri non potest, vt videatur, & existimet, ꝙ a sit in b:
& b in c: & c in d: & ꝙ a non sit in aliquo d: quoniam habebit scientiã & igno
rantiam alicuius eiusdem simul: quod fieri non potest. Sed fortasse, quum hoc
considerauerimus, videbitur, ꝙ in modo primo, qui est, quum termini medij nõ
prædicantur de seinuicem, non potest nobis accidere in maiore propositione
vnius duorum syllogismorum cognitio falsa simul cum scientia maioris pro-
positionis alterius syllogismi, & duarum propositionum minorum duorũ syllo-
gismorum: vt in exemplo, si habuerimus, quod a est in omni b: & b in omni d:
& c in omni d: fieri non potest, vt decipiamur, & existimemus, quod a non est
in aliquo c; quoniam accidit ex hoc, vt sint duæ propositiones syllogismorum
maiores contrariæ in cogitatione, aut vt potentia ipsarum sit potentia contra-
riarum in existimatione: quod est impossibile, hoc est, vt proueniat nobis scien
tia contraria in vno & eodem per se. At qui sequitur hoc, si aliquis sciat scien-
tia vera, quod a inest omni illi, cui inest b, & sciat b esse in d, scit etiam ꝙ a est
in d, quod si videretur a inesse nulli ei, cui inest c, cum eo, quod sciremus c esse
in omni d. Iam videretur a non inesse ei alicui, cui inest b simul cum eo, quod vi
deretur a in esse omni illi, cui inest b, nam d est pars ipsius b, aut iam videtur
a esse in d, cum hoc, quod videatur a non esse in d, sed ambo sunt contraria im-

De fallacia secundũ existimationẽ.

Quũ termini medij sũt diuersi, non posse accidere fallaciã in conclusione vt sciatur simul & ignoretur pp cõtrarias opiniones.

posſibilia: quoniam aut cogitatio erit contraria, aut potentia ſua erit potentia cogitationis contrariæ: ſed hoc eſt impoſsibile, vt videlicet exiſtimetur affirmatio & negatio ſimul in vno & eodem ex parte vna. Sed quod decipiatur aliquis in vna iſtarum duarum propoſitionum maiorum, quum non habuerit ſcientiam propoſitionis alterius, fieri vtique poteſt. Hæc igitur eſt diſpoſitio exiſtimationis, & ſcientiæ in ſyllogiſmis, qui ſunt per medios terminos diuerſos. Sed in ſyllogiſmo vno, aut ſyllogiſmis, quorum medij termini de ſeinuicẽ prædicantur, iam fieri poteſt vt aliquis habeat ſcientiam & exiſtimationem in cõcluſione, ſed non ex parte vna, ſed ex duabus partibus diuerſis, vt in exemplo: poſſumus enim ſcire a eſſe in omni b, & in omni c, & tamen ſit apud nos concluſio ignota, quæ eſt a ineſſe omni c: & perturbemur, & exiſtimemus a ineſſe nulli c, quoniam non eſt neceſſarium, vt qui ſcit ambas propoſitiones, ſciat concluſionẽ: quoniam concluſio ſcitur in potentia in ambabus propoſitionibus, non autem in actu, ſecundum quod accidit particulari, vt non ſit cognitum apud eũ, qui nouit vniuerſale: vt in exemplo, qui nouit a ineſſe omni b, hoc eſt omni illi, cui ineſt b, ſit autẽ b inexiſtens omni c, iam ſcit quod a ineſt omni c, niſi ꝙ ſcit quidem hoc per ſciẽtiã vniuerſalem, ignorat autem ipſum ſcd̃m particularem: & propter hoc non prohibetur ex parte ignorantiæ, qua ſibi accidit cogitatio ex ſyllogiſmo vno, corruptio contraria ſcientiæ ſuæ, vt in exemplo ex neceſſarijs, qui nouit omnẽ triangulũ habere tres angulos æquales duobus rectis, iam nouit triangulũ ſenſibilẽ ſibi allatum eſſe ſecundum hanc diſpoſitionẽ in potentia, non aũt in actu: & propter hoc iam fieri poteſt, vt decipiatur in eo, & exiſtimet ꝙ nõ ſit triangulus, quodq; anguli ſui non ſunt æquales duobus rectis: et hoc, qm̃ ſcit ipſum ex parte rei vniuerſalis, ignorat aũt id ex parte rei particularis appropriatæ. Secundũ aũt modũ iſtũ, ſequitur, vt ſoluatur dubitatio Menonis, qua dr̃, ꝙ diſcipulus, ſi ignorat quæſitũ, quod non nouit, quod iam nouit poſteaquã nouit: ſin aũt nouit, anteq̃ addiſceret, diſciplina eſt ſuperflua. Reſpõſio igitur in hoc eſt, qđ quæſitum eſt ignotum ex parte qua eſt appropriatũ: eſt autẽ notũ ex parte, qua eſt vniuerſale, nõ aũt ſcd̃m quod rñdit Plato, quũ admiſit doctrinã eſſe ſecundũ modum recordationis, ſi.n. habeamus, qđ oĩs triãguli anguli ſunt æquales duobus rectis, & ignoremus triangulũ iſtũ abſconditũ ſignatũ, quod eſt triangulus, ſimul ac planum factũ fuerit nobis ad ſenſum, quod eſt triangulus, nouimus quod anguli ſui ſunt æquales duobus rectis: nec fieri poteſt, vt dicimus, quod id, quod prouenit ex cognitione per monſtrationẽ trianguli, quod videlicet anguli ipſius ſunt æquales duobus rectis, quod inquã eſt recordatio: quẽadmodum ipſi admiſere, quoniam id, quod prouenit per ſenſum, non eſt recordatio: & quoniam ſimiliter ignorãtia, quã habemus in particulari, nõ eſt cõtraria ſciẽtiæ, quã habemus in vniuerſali, ꝑpterea qđ ſcientiæ duarũ propoſitionum nõ eſt cõtraria ignorãtia cõcluſionis: qm̃ ambæ propoſitiones ſciũtur in actu, & concluſio in potentia, & hoc, qm̃ ſcientia dr̃ quatuor modis, aut ſciẽtia vniuerſalis, aut ſingularis, aut in potẽtia, aut in actu: ſcd̃m igit̃ hos modos quatuor nihil prohibet, vt habeamus de re vna ignorãtiã & ſcientiã ſimul, & accidat nobis in ipſa exiſtimatio & ſcientia, hoc eſt ſcd̃m diuerſos modos, hoc autẽ inuenitur ſecundũ ſenſum: multos enim homines oſtendimus, qui norunt propoſitiones, & errant in cõcluſione: quẽadmodũ ſi eſſet apud nos cognitio vniuerſalis, & deciperemur in particulari, vt in exemplo, habebit aliquis, ꝙ omnis mula eſt ſterilis, & ꝙ hæc ſibi allata eſt ſterilis; & tñ exiſtimabit quod ipſa eſt prægnans propter inflationẽ, quã habet in corpore ſuo; quare erit apud ipſum exiſtimatio, & ſciẽtia de re vna & eadẽ, ſciẽtia quidẽ ſecundũ duas propoſitiones veras, quas habet: exiſtimatio aũt ꝑp ſyllogiſmũ corruptũ innouatũ apud ipſum hac in re, & hoc per viã exiſtimationis, quæ innouatur apud nos in conſimilibus propoſitionibus ſcd̃m oppoſitionẽ ſcientiæ, quæ oritur ex ſyllogiſmo corrupto; quũ igitur nouerit ambas propoſitiones & ignorauerit cõcluſionem, iam ſciet & ignorabit rem vnã, ſciet quidẽ ipſam ex parte potentiæ, ignorabit aũt ex parte actus; quũque nouerit maiorẽ propoſitionẽ ſyllogiſmi tantum, iam ignorabit minorem ex parte, & ſciet ipſam ex parte; ſciet enim ex

In ſyllogiſmo, i quo termini medij de ſeinuicẽ prędicãtur, põt accidere fallacia, vt ſciamus cõcluſionẽ, & putemus cõtrariũ eiuſdẽ nõ tamẽ eodẽ modo.

Nota quomodo ſoluatur dubitatio Menonis ab Ariſt. nõ eo pacto, quo Plato, q ob eã cõceſsit ſcientiã eſſe rememorationẽ, & cõfert oĩa hic dicta cũ his, quæ primo poſte. dicuntur, c. j.

Scientia dr̃ quatuor modis.

A parte dispositionis vniuersalis, ignorabit autem ipsam ex parte particularis appropriati:& quum nouerit minorem, iam sciet maiorem ex parte, & ignorabit ipsam ex parte; sciet enim ipsam ex parte particularis, & ignorabit eam ex parte vniuersalis. Iam igitur monstratum fuit ex hoc, secundum quem modum prouenit nobis in conclusione scientia, & existimatio simul, hoc est homini vni,& secundum quem modum non conuenit hoc: quodque modus, qui esse non potest in vno homine, potest esse in duobus hominibus. Accidit autem illis, qui existimant quod contraria sint res vna, quemadmodum qui imaginantur bonum & malum esse rem vnam, vt sequatur ex ista imaginatione, vt malum prædicetur de bono, & bonum prædicetur de malo, ita, vt accidat ex hoc aliquid prædicari de seipso:& hoc vt fateantur, quod bonum est malum, aut quod malum est bonum. Componitur autem, exempli gratia oratio ista secundũ compositionẽ primæ figuræ, & sequitur apud ipsos, vt sit bonũ bonũ, quemadmodum componeretur oratio, si essent omnes propositiones veræ. Consimiliter accidit illi, qui dicit, ꝙ omnia entia sunt vnum, hoc est, vt sit aliquid prædicatum de seipso: quoniam si c & b essent res vna:& b & a res vna: sequitur apud eos, vt fateantur, quod c est b:& b est a:& c est a, cum eo quod sunt res vna: conclusio autem erit consequens ex necessitate in huiuscemodi propo- B sitionibus: attamen conclusio falsa est ex propositionibus falsis:& hoc, quoniã fieri non potest, vt bonum sit malum, nisi per accidens, per se vero non. Existimatio vero contrariorum, quod sint vnum, erit ob hanc eandem causam, & modi multi existimationum, quemadmodum accidit hoc antiquis, & species harum expositionum, quas faciunt consulti talium opinionum: quum enim inuestigatur dispositio ipsarum, inueniuntur resolui ad species oppositorum, & ad species rerum, de quibus dicitur nomen vnius & multitudinis.

De rebus ignorũ, quorũ potẽtia, & potẽtia sillogismorum.

De conuersionibus terminorum. *Cap.* XXVII.

QVANDO vero conuertuntur extremitates, necesse est & medium conuerti ad vtranque: si enim a de c, per b est, si conuertitur, & inest cui a omni c, & b a conuertitur, & inest cui a omni b, per medium c.& c b conuertitur per medium a. Et in non esse itidem: vt si b inest c, a vero non inest b, neque a inerit c. Si ergo b conuertatur ad a, & c ad a conuertetur: sit enim b nulli a inexistens, ergo neque c, omni enim c inerat b:& si b conuertitur ad c,& a conuertetur ad b: nam de quocunque omnino b, & c. C Et si c ad a conuertitur,& b conuertetur ad a: cui enim b inest,& c: cui autem c a non inest:& solum hoc a conclusione incipit, alia autẽ nõ similiter: vt in prædicatiuo syllogismo.

PARS TERTIA.

DIXIT, Quum vero habuerimus tres terminos ordinatos ordine primæ figuræ, veluti si a inesset omni b, & b inesset omni c: si conclusio conuertitur, conuertentur etiam binæ propositiones:& hoc, quoniam si verum fuerit c inesse omni a, oportebit c inesse omni b,& b omni a: si enim accipiamus c inesse omni a:& huic applicemus propositionem maiorem, puta quod a insit omni b; concludetur minor conuersa, vt quod c inest omni b. Consimiliter etiam si accipiamus conclusionem conuersam, veluti si dicamus c inesse omni a:& huic applicemus minorẽ ꝓpositionẽ, cõcludet maior cõuersa:& hoc quoniam si habuerimus b inesse omni c, quæ est minor:& c omni a, quæ est conclusio cõuersa: concludetur nobis b inesse omni a, quæ est maior conuersa. Sed in syllogismo vniuersali negatiuo istius figuræ accidit, quum maior propositio ipsius conuertit, vt conclusio etiam conuertatur: puta in exemplo, si ponamus a inesse nulli b;& b omni c: concludetur nobis a inesse nulli c: si vero conuertamus maiorem, conuertetur etiam conclusio puta si habuerimus

De cõuersione extremorum in prima figura.

In prima figura, si extrema mutuo conuertunt in cõclusione, necesse ẽ & propositiones conuerti.

b inesse nulli a, & b omni c, concludetur nobis in secunda figura, ꝙ c inest nulli a, quæ est conclusio conuersa: & hoc, quoniam si vniuersalis negatiua conuersa, fuerit apud nos ignota, aut secundum ꝙ est aliquod adhuc nobis non declaratum, faciemus etiam ipsum hoc in loco. Consimiliter, si conuertatur etiam minor affirmatiua, conuertetur conclusio, erit enim omne c b, & nullum a b, & cõcludetur in secunda figura, ꝙ c inest nulli a. Quod si hac in specie conuertatur conclusio, & conuertatur minor, conuertetur etiam maior: habebimus enim c inesse nulli a, & c inesse omni b, & concludetur in secunda figura b inesse nulli a: secundum vero modum istum solummodo fieri potest, vt conuertatur propositio per conuersionem conclusionis, quemadmodum fieri poterat hoc in specie affimatiua, ꝙ si potest, non conueniet, nisi per conuersionem minoris propositionis simul cum conuersione conclusionis: tunc enim monstrabitur conuersio maioris, sed conuersio conclusionis ex conuersione vnius duarum propositionũ fieri non potest in specie affirmatiua quemadmodum fieri potest hoc in loco, propterea ꝙ non concluditur ex duabus affirmatiuis in secunda figura.

De conuersione a commutata proportione. *Cap.* XXVIII.

Ea hic conuerti dicuntur, quæ de seinuicẽ vniuersaliter p̃dicãtur.

RVRSVM si a & b conuertũtur, & c & d similiter; omni autem necesse est a aut c inesse: & b & d sic se habebũt, vt omni alterum insit: quoniam enim cui a, b: & cui c, d: omni autem a aut c, & non simul: manifestum quoniam & b aut d omni, & non simul: vt sit ingenitũ, incorruptibile: & incorruptibile, ingenitum: necesse est quod factum est corruptibile, & corruptibile factum esse: duo enim syllogismi constituti sunt,

Hoc Theorema simile potius ẽ cõiunctę, ꝙ̃ cõmutatę conuersioni,

A *Conuertuntur* *B*

In generabile *In corruptibile*

Omni alterum. Nulli simul. *Omni alterum. Nulli simul.*

C *Conuertuntur* *D*

Generabile. *Corruptibile.*

Rursum si omni quidem, a vel b, & c vel d: simul autem nõ insunt: si conuertitur a & c, & b & d conuertetur. Nam si alicui non inest b, cui d, palam quoniam a inest: si autem a & c, cõuertuntur enim: quare simul c & d: hoc autem impossibile.

A

A	*Omni alterum.*	*B*
Ingenerabile.	*Nulli simul.*	*Generabile.*
Conuertuntur.		*Conuertuntur.*
C	*Omni alterum.*	*D*
Incorruptibile.	*Nulli simul.*	*Corruptibile.*

Hoc Theorema vere dici potest a commutata conuersione

De conuersione sc͂dm commutatã proportionẽ inter opposita.

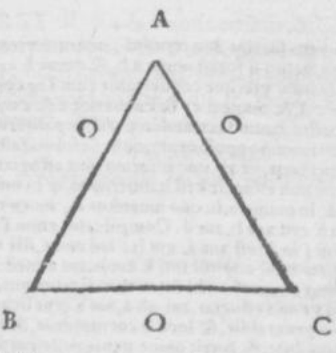
B Dixit, Quum vero fuerint duo termini, quorum vterque conuertitur cum suo complicito, veluti si fuerit omne a b, & omne b a: & adhuc fuerint duo alii termini, quorum vterque conuertatur cum suo complicito, quemadmodum si fuerit omne c d, & omne d c: & extiterint a & c opposita & b & d consimiliter etiam opposita, quum fuerint duo paria oppositorum, non effugiet subiectum secundi paris aliorum oppositorum, quin sit subiectum ipsorum: vt in exẽplo, si a & c talia extiterit, vt ab vno ipsorum non effugiat k: & b & d talia ẽt vt ab altero ipsorum non effugiat k: si habuerimus, ꝙ in omni eo, in quo inuenitur a, inuenitur b: & in omni eo, in quo inuenitur c, inuenitur d: & in k sit aut a, aut c: planum ꝙ in k erit aut b, aut d. Complicatur enim syllogismus compositus hunc in modum; in k est aut a, aut b: sed omni illi inest b, cui inest a, & omni illi inest d, cui inest c: igitur ipsi k aut b, aut d inest ex necessitate. Consimiliter monstrabitur conuersum huius: veluti si ponamus, ꝙ k non effugit a d, & b, sequitur etiam vt non effugiat, aut ab a, aut a c: vt in exemplo ex materiis, si accipiamus loco a generabile, & loco b corruptibile, & loco c non generabile & loco d non corruptibile: & fuerit omne generabile corruptibile, & omne corruptibile generabile: & eodem pacto, omne non generabile non corruptibile, & omne non corruptibile non generabile: dico, si omne fuerit aut generabile, aut non generabile, ꝙ oportet omne esse aut corruptibile, aut nõ corruptibile: si et oẽ
C generabile est corruptibile, & oẽ nõ generabile est nõ corruptibile: & nihil effugit, quin sit aut generabile, aut nõ generabile: manifestũ, ꝙ nihil effugiet, quin sit aut corruptibile, aut non corruptibile. Amplius dico, ꝙ quando posuerimus vni & eidem subiecto ex necessitate inesse vnum oppositorum coniugatorum, & posuerimus, ꝙ vna partium oppositorum conuertatur cum altera parte oppositorũ dico inquam, ꝙ pars reliqua oppositorum coniugatorum conuertetur cum reliquaparte aliorum oppositorum: vt in exẽplo, si omne fuerit aut generabile, aut non generabile, aut corruptibile aut non corruptibile: & fuerit omne generabile corruptibile, & omne corruptibile generabile: dico, ꝙ omne non corruptibile est non generabile, & omne non generabile, est non corruptibile, demonstratur autem hoc: si enim non generabile non extiterit non corruptibile, erit ergo corruptibile: propterea quod posuimus iam quod omne aut est corruptile, aut non corruptile: si igitur non generabile est corruptibile, quum positum fuerit corruptibile conuerti cum generabili, sequetur ex hoc, vt non generabile sit generabile quod fieri non potest, & non cohæret. Complicatur autem syllogismus hunc in modum: non generabile est corruptibile: & omne corruptibile generabile: con concluditur enim ꝙ omne non generabile generabile; e codem modo monstratur non corruptibile conuerti cum non generabili.

De conuersione terminorum in secunda figura.

Cap. XXVIIII.

QVando autem a toti b,& c inest, & de nullo alio prædicatur: inest autem & b, omni c: necesse est a & b conuerti: quoniam enim de solis b c dicitur a, prædicatur autem b & idem de se,& de c: manifestum quoniam de quibus a, & b dicetur omnibus, verum & de a.

Theorema hoc probatur per terminos dispositos in secūda figura.

De conuersione terminorum in secūda figura

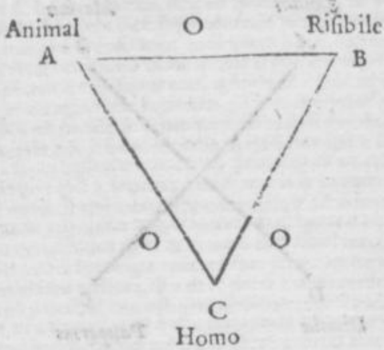
COnsimiliter etiam, quando complicantur binæ vniuersales affirmatiuæ in secunda figura, et medius terminus non insit alii a duabus extremitatibus, & maior extremitas insit omni minori, sequitur vt maior insit omni medio: hoc est, vt cū ipso cōuertatur: quemadmodū si a inesset oī b,& oī c, & nō aliis: & b inesset omni c: dico ꝙ sequitur, vt b insit omni a: & hoc, quoniam si b inest omni c,& omnibus suis partibus: & a non inest, nisi omnibus partibus ipsius c, & omni b: planum ꝙ omni illi, cui inest a, inest b: quare omne, quod est a, est b.

De conuersione terminorum in tertia figura.

Cap. XXX.

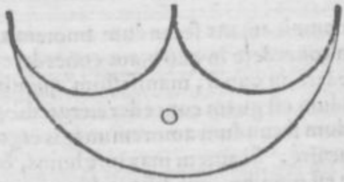
RVrsum quando a, & b toti c insunt: conuertitur autem c b: necesse est a omni b inesse: quoniam enim omni c a: c autem b, eo quod conuertuntur: & a omni b inerit.

A

'Theorema hoc est quasi cõuersum precedẽtis, & probatur primũ ꝑ tertiam, mox ꝑ primam figuram.

B

De conuersione terminorum i tertia figura.

Consimiliter, si complicentur binæ affirmatiuæ in tertia figura, & terminus medius conuertatur cum minore extremitate, sequitur vt sit extremitas maior in omni minore: hoc est, vt concludatur vniuersalis affirmatiua: vt in exẽplo, si a & b prædicẽtur de omni c: & c ꝑdicetur de oĩ b: dico q̃ sequitur ex necessitate, vt a ꝑdicetur de oĩ b: qm̃ a ꝑdicatur de omni c: & c ꝑdicatur de omni b: ex necessitate.n. a inerit omni b: qm̃ complicatio ipsa redit ad primam figurã.

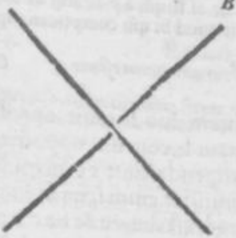
De mutua oppositorum conuersione. *Cap.* XXXI.

C

Quando autem duo fuerint opposita, vt a magis eligendum sit quam b, cum sint opposita, & d quam c similiter, si magis eligenda sunt a c quam b d: a magis eligendum quam d. Similiter enim sequendum a, & fugiendum b, opposita enim: & c ei quod est d: nam & hæc opponuntur: si ergo a ei quod est d similiter eligendum, & b ei quod est c fugiendum, vtrunq; enim vtrique similiter fugiendum eligendo: quare & hæc ambo a c iis, quæ sunt b d: quoniam autem magis, non possibile similiter: nam & b d similiter erunt. Si autem d magis eligendum quam a, & b quam c minus fugiendum: nam quod minus est, minori opponitur: magis autem eligendum est maius bonum, & minus malum, quam minus bonum, & maius malum. Vniuersum igitur b d magis eligendum, quam a c. nunc autem non est, ergo magis a eligendum, quam d: & c ergo minus fugiendum quam b.

Si ergo eligat omnis amans secundum amorem a sic se habere, vt concedere, & non concedere in quo c, aut concedere in quo d, & non tale esse vt concedere, in quo b, manifestum quoniam a huiusmodi esse, magis eligendum est quam concedere: ergo diligi quam conuentio magis eligendum secundum amorem: magis ergo amor est in amicitia, quam conuenire. Si autem maxime huius, & finis hæc: ergo conuenire aut non est omnino, aut diligendi gratia: nam & aliæ concupiscentiæ & artes, sic fiunt.

Quomodo ergo se habent termini secundum conuersiones, et in eo quod magis fugiendum, vel magis eligendum sit, manifestum est.

De bina cõiugatiõe oppositorũ eligẽdorũ et fugiendorum.

Qvum vero extiterint bina opposita, vt a & b, & a semper fuerit eligendũ apud nos, & b fugiendũ: & extiterint consimiliter ẽt bina opposita, quemadmodum c & d, & fuerit c consimiliter fugiẽdũ, & d eligendũ & prosequẽdum; dico si a c simul fuerint meliora q̃ b d, ꝙ a erit melius q̃ d, & eligibilius

A quoniam enim a & b sunt opposita, & a est quærendum, & b fugiendum, a est quærendum, quemadmodum b est fugiendum: & hoc, quoniam omnia opposita sunt in vna extremitate oppositionis: quod quum ita sit, dicemus ꝙ a ex necessitate est eligibilius, & amabilius quam d: quia si non erit eligibilius ipso, erit ergo aut æquale ipsi, aut d eligibilius eo: si igitur a & d sunt æqualiter quærenda, planũ ꝙ c & b erunt æqualiter fugienda: qm̃ b in abominatione est æquale ipsi a in electione: & c est ęquale in abominatione sua, ipsi d in electione sua. Quũ igitur res ita fuerit, erũt a & c simul æqualia in electione ipsi b & d simul: sed iã posuimus ꝙ c & a sunt eligibiliora: hoc itaq; fieri neqt, & nõ cohæret. Sin aũt posuerimus d eligibilius quã a, sequitur vt b sit minus in abominatione q̃ c: & hoc qm̃ id, quod est minus abominabile, opponitur ei, qđ est minus quęrẽdũ, qđ aũt ẽ magis abominabile, opponitur magis quærendo: si igitur d est magis quærendum q̃ a, & c erit abominabilius q̃ b, & erunt d & b simul magis quærenda, & minus fugienda, q̃ a & c: sed magis quærendum & minus fugiendum est melius: igitur d & b simul sunt meliora, q̃ a & c simul: cuius contradictoriũ posuimus hoc enim fieri nõ potest, & non cohæret: sequitur ergo si posuerimus, a & c meliora q̃ b & d, vt a sit melius q̃ d: Exemplum in hoc ex materiis in eo, qui tangitur concupiscentia: eligibilius enim ipsi est, vt appetat morem gerere, quam ꝙ morem gerat, & hoc, quoniam manifestum est eligibilius esse appetere morem gerere & non morẽ gerere, q̃ morẽ gererẽ cũ hoc, ꝙ nõ eligat morẽ gerere: sequitur ergo secundũ ꝙ premisimus, ꝙ eligere morẽ gerere dignius est, quam morem

B gerere; & ex hoc mõstrauit Plato dignius esse apud amãtẽ, vt non coeat: quoniã coitus simul perimit desiderium eligendi morem gerere: sed quũ non coiuit, extat electio morẽ gerendi. Et concupiscentia, quemadmodum inquit Arist. seu ex operatione sua prouentat coitus, siue non proueniat, est tamen appetitus coniunctus cum desiderio, & volucttate naturali a principio. Componitur nãque ex concupiscentia & isto appetitu, & tunc perficitur operatio sua: quoniam plurimæ concupiscentiarum ita se habent, quum complicantur cũ artibus, & consuetudinibus, vt perficiantur operatiões harum artium, aut harum consuetudinum, secundum ꝙ fecit ipsas homo ad mensuram operationum istius artis: & hoc quemadmodum fortitudo naturalis, quum coniungitur cum militia, tunc erit actus militiæ secundum perfectionem. Iam itaque monstratum fuit ex hoc, quomodo est dispositio conuersionum inter se, & quomodo ratiocinari possimus ex eligibili, & digniori secundum hanc speciem signorum. Consentaneum autem est ꝙ Ari. mẽtionem fecerit de hoc loco, & non de alijs locis: quoniam existimauit hunc esse proximum naturæ syllogismi, hoc est, vniuersalitati suæ.

Nota exemplũ pulchrũ & ad mirãdum, eligibilius scilicet esse uelle & nõ posse, q̃ posse & nõ velle.

Nota Platonis sentẽtiã de amore.

Cur Arist. de hoc tãtũ loco eligendi meminerit.

De epagoge, id est, inductione. *Cap.* XXXII.

C QVoniã aũt non solum dialectici, & demonstratiui syllogismi per prædictas fiunt figuras, sed & rhetorici: & simpliciter quæcunque fides est, & secundum vnãquanque artem, nunc erit dicendum. Omnia enim credimus per syllogismum, aut ex inductione: ergo si inductio qui dem est, & ex inductione syllogismus per alteram extremitatem medio syllogizare. Vt si eorum quæ sunt a c, medium sit b, per c ostendere a inesse b: sic enim facimus inductiones. Vt sit a, longæuum: in quo autem b, choleram non habere: in quo uero c singulare longæuum, ut homo, equus, & mulus: ergo toti b inest a: omne enim quod sine cholera est, longæuum: sed & b non habere choleram, omni inest c: si ergo conuertatur c ei quod est b, & non transcendat medium, necesse est c inesse b. Ostensum enim est prius, quoniam si duo aliqua eidem

Propositio prima, & immediata, est, quę medium nõ habet, p quod possit demonstrari.

insunt, & ad alterum eorum conuertatur extremum, quoniam uerso & alterum inerit prædicatorum. Oportet autem intelligere c ex singularibus omnibus compositum: nam inductio per omnia: Syllogismus autem huiusmodi est * primæ, & immediatæ propositionis: quorum enim est medium, per medium est syllogismus: quorum vero non est, per inductionem. Et quodam modo opponitur inductio syllogismo: nam hic quidem per medium extremum de tertio ostendit: illa autem per tertium, extremum de medio. Ergo natura quidem prior, & notior per medium syllogismus: nobis autem manifestior, qui est per inductionem.

D

De Inductione, & signo, & reliqs syllogismis, q fiũt fcd̃m potentiã eius, qđ pcessit.

DIxit, Oportet autem vt monstremus nunc, quod reliqui syllogismi, qui fiũt in rethorica, & concionibus, & persuasionibus, reducuntur ad syllogismos præcedentes: & ex hoc possumus certo dicere, quod omnes syllogismi sunt per figuras præcedentes, non solum demonstratiui, & dialectici, sed omnes syllogismi intellectuales, & omnino omnis veritas cadens in omni arte: hoc autẽ manifestum ex eo, quod omnis veritas, aut est per syllogismum, & illud, quod est simile syllogismo, quodq; signum nuncupatur: aut per inductionem, & quod est simile inductioni, quodque vocatur exemplum. Inductio igitur est, quum mõstratur semper illud, cuius via est, vt sit maior extremitas in syllogismo inesse illi, cuius via est, vt sit terminus medius in syllogismo, per id, cuius via est, vt sit terminus minor in ipso: secundum enim modum istum, quod ex ipsa sequitur, ex necessitate sequitur: vt in exemplo, sit terminus medius inter a, & c per modum prædicationis secũdum naturalem consuetudinem litera b: & sit a terminus maior secundum naturam, & b medius secundum naturam, & c minor; & monstretur per literam c a inesse ipsi b, non autem a inesse ipsi c per literam b, secũdum modum, quo monstrabatur per syllogismum: vt in exemplo ex materiis, si accipiamus loco a animal lõgæ uitæ, & loco b animal paucæ choleræ, & loco c mulum, equum, & asinum: & monstretur quod omne animal paucæ choleræ est longæ vitæ, ex eo, quod induxerimus omnes species animalium paucæ cholerę esse longæ vitæ, vt mulum, equum, & asinum: & per ipsa ostẽdamus, quod omne animal paucæ choleræ est longæ vitæ, Quum igitur fuerit hoc inductio, planum qđ longæ vitæ hoc in loco erit terminus maior secundum naturam, paucæ autem choleræ medius, particularia vero minor: nos igitur monstrauimus maiorem inesse medio per minorem. Atqui monstratio hæc erit consequens ex inductione consequentia vera, hoc est proportionata consequentiæ conclusionis per syllogismum veræ figuræ, posteaq̃ induxerimus omnes species paucæ choleræ, & inuenerimus eas omnes longæ vitæ: tunc enim sequetur, quum a, & b fuerint inuenta in omni c, hoc est longæ vitæ, & paucæ choleræ in mulo, equo, asino, & hoie, vt a insit oi b, quemadmodum antea monstratũ fuit: & hoc, qm̃ quũ induxerimus oĩa aĩalia particularia, quorũ loco accepimus literã c, conuertetur litera b cũ litera c in prædicatione, & sequetur ex hoc vt a insit oĩ b, secũdum qđ antea mõstratũ fuit. Et propterea, qđ est necessariũ in inductione vera, est vt in ipsa perficiantur oĩa particularia ita, vt sic cõponatur syllogismus: oẽ paucæ choleræ est, aut mulus, aut equus, aut asinus, aut hõ: & oĩa hæc ex necessitatæ sunt longæ vitæ: igitur omne paucę cholerę est longæ vitæ ex necessitate: quũ vero in ipsa nõ perficiuntur oĩa pticularia, non sequitur ex ipsa aliquid ex necessitate. Non est autem conditio hæc in inductione, ex eo, quod transfertur ab inductione, quę fit in dialectica ad inductionẽ, quæ fit in demonstratione, quẽadmodum nonnulli arbitrati sunt: qm̃ veritas inductionis in demonstratione forinsecus accedit, & ex eo quod aliquid nobis applicatur: non autem confert nobis inductio per se, si etiã complerentur omnia particularia, sed est quia prædicatũ p se inest subiecto: per hoc igitur distinguitur hæc inductio ab inductione demonstratiua. Quod autẽ oporteat inductionẽ istã appropriari dialecticæ, & vniuersaliter dialecticã esse,

E

F

Ad hoc, vt inductio cõcludat necessario, oportet oĩa singularia induci.

Nota, de inductione demõstratiua, & differẽtia eius ad topicam.

A manifestum ex eo, quod conditio dialecticæ est, vt in ipsa sit syllogismus veræ figuræ: quod quum ita sit, oportet vt inductio, quæ fit in ipsa, sit per modum, quo in ipsa sequatur necessario, quod intendimus. Amplius, distinguitur ab inductione, quæ fit in demonstratione, aut quemadmodum dicimus per subiectum substantiale, aut quoniam in inductione, quæ fit in dialectica, complentur omnia particularia secundum opinionem, non autem secundum veritatem: & ita oportet intelligere quod hoc in loco dicit Arist. et secundum hoc soluuntur omnes dubitationes, quas est assecutus Abumazar. An vero dialectica faciat inductionem, in qua non perficiuntur omnia particularia: & an vis inductionis sit vis exempli, de hoc quæretur in libro dialecticæ.

Dixit, In inductione autem monstratur semper id, ad quod monstrandum per terminum medium non est via, quodque etiam non est manifestum per se: quod enim monstratur per terminum medium, non potest monstrari, nisi per ipsum: in eo autem quod est per se manifestum facere inductionem, est superfluum: & hoc est vnum, per quod distinguitur syllogismus ab inductione. Inductio autē, quemadmodum diximus, communicat cum syllogismo, eo quod est in tribus terminis: distinguitur autem ab ipso, eo quod in syllogismo monstratur maior extremitas inesse minori per medium terminum, sed in inductione ostenditur maior extremitas inesse medio, eo quod inest minori extremitati: hoc est illud, cuius via est, vt in syllogismo sit extremitas maior, & terminus medius, & minor extremitas; non autem quod illud, p quod monstratur quæsitum per inductionem, sit in ea terminus minor: neque quod illud, cui ostenditur quæsitum inesse, sit terminus medius, distinguitur etiam ab ea consimiliter syllogismus, eo quod est prior secundum naturam, inductio autem est prior secundum scientiam. Hæc igitur tria sunt, per quæ distinguitur syllogismus ab inductione perfecta, non aūt ab aliis.

Nota ad p inductionē monstretur, & q̄uo differat a syllo

B

De paradigmate, hoc est, exemplo. Cap. XXXIII.

Exemplum autem est, quando medio extremum inesse ostenditur per id, quod est simile tertio. Oportet autem & medium tertio, & primum simili notius esse, inesse. Vt sit a malum, b autem contra confines inferre bellum, in quo autem c Athenienses contra Thebanos, in quo autem d Thebanos cō tra Phocenses. Si ergo volumus ostendere quoniam Thebanis pugnare malum est, sumendum quoniam contra confines pugnare est malum: huius autem fides ex similibus, vt quoniam Thebanis contra Phocenses. Quoniam ergo contra confines malum, contra Thebanos autem contra confines est: manifestum quoniam contra Thebanos pugnare malum. Quoniam ergo b c, & d inest, manifestum: vtrunque enim est contra confines inferre bellum: & quoniam a d: Thebanis enim non fuit vtile contra Phocenses bellum. Quoniam autem a inest b, per d ostēdetur: eodem autem modo, & si per plura similia fides fiat medii ad extremum. Manifestum ergo quoniam exemplum est neque vt totum ad partem, neque vt pars ad totum: sed vt pars ad partem, quando ambo quidem insunt sub eodem, notum autem alterum, Et differt ab inductione, quoniam hæc quidem ex omnibus indiuiduis ostendebat inesse extremum medio, & ad extremum non copulabat syllogismum: hoc autem & copulat, & non ex omnibus ostendit.

C

Tractatus de exemplo Quid sit exẽplũ, & quõ, & quid ostẽdat.

EXemplum vero est, quum ostendimus maius inesse minori in eo quod ostendimus medium inesse simili minori per inuentionem maioris: quum medium inesse minori, & maiorem simili minori extremitati manifestius extiterit eo, quod volumus monstrare, hoc est maiorem inesse minori: vt in exemplo, si fuerit extremitas maior a, & minor c, & medius b, & e sile ipsi c: sit autem b inesse ipsi c, & a ipsi e notius, quam a inesse ipsi c. Exemplum in hoc ex materiis, si accipiamus loco a iniustum, loco b interimere Athamanẽ, loco d interimere pios, & loco e interimere Omarem. Quum igitur monstrare voluerimus, ꝙ interimere Athmanẽ est iniustum, præmittemus ad hoc, quod interimere pios est iniustum: hoc autem monstrabimus, eo quod interemptio Omaris fuit iniusta: hoc igitur monstrato dicemus, interimere Athmanem est interimere pios: & interimere pios est iniustum: ergo interimere Athmanem est iniustum. Planum autẽ, quod Athmanem esse pium, & interimere Omarem esse iniustũ, est notius apud nos, quam quod interemptio Athmanis sit iniusta. Planum igitur quod monstrauimus maiorem extremitatem inesse medio: puta quum dicebamus interimere pios esse iniustum, per id, quod ipsa inerat simili minori extremitati: & hoc est interimere Omarem, quod est simile Athmani sed in pietatem, & coaptationem. Consimiliter accidet, si manifestum fuerit maiorem extremitatem inesse mediis, eo quod inest multis similibus, dummodo non compleantur omnia particularia: tunc enim erit inductio præcedens. Planum igitur ex hoc, ꝙ exemplum est monstratio, in qua fit progressus a particulari notiori ad ignotius, quoniam similium non est vnum sub altero, & inductio est progressus particularium notiorum ad vniuersale ignotius, & syllogismus ab vniuersali notiori ad suum particulare ignotius, hoc est ad conclusionem intrantem sub propositionem maiorem. Differunt autem exemplum atque inductio, de qua mentionem fecimus, in hoc: quoniam inductio est ex omnibus particularibus ingredientibus sub terminum medium, & ostendit quod terminus maior inest medio: sed exemplum non ex omnibus particularibus ostendit maiorem extremitatem inesse medio.

Nota, ꝙ pcessus sint, syllogismus inductio, & exemplum. Differerentia inter inductionẽ, & exemplum.

De apagoge, deductioneque. *Cap.* XXXIIII.

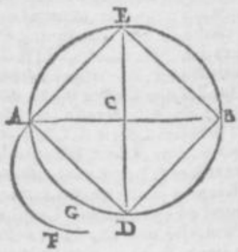
DEductio autem, quando medio quidem primum palam est inesse: postremo autem medium dubium quidem, similiter autem credibile aut magis cõclusione. Amplius, si pauciora sunt media postremo & medio, omnino.n. propinquius esse accidit scientiæ. Vt sit a docibile, in quo b disciplina, c iustitia: ergo disciplina quoniam docibilis, manifestum: iustitia autem si disciplina, dubium. Si igitur similiter aut magis credibile sit b c, quam a c, deductio est: propinquius enim sciẽtiæ, per quod assumpserint a c, disciplinam prius non habentes:

In hoc syllo simil'r, aut magis credibile est C B q̃ C A, & ideo conclusionẽ assumimus ipsius sciam prius nõ habẽtes.

A Aut rursum si pauciora media sint b c:nam & sic propinquius est scientiæ. Vt si d sit quadrangulare, in quo autem c * rectilineum, in quo f circulus:si ergo eius quod est e f, vnum solum sit medium, per lunares figuras æqualem fieri rectilineo circulum, propinquius erit scientiæ.

Rectilineū, dicitur figura rectis lineis clausa: hic aūt ponit ꝓ quadrato.

Per hanc descriptionem monstrabat Hipocrates circulū quadrari.

B

Quando autem neque credibilius est b c, quam a c, neque pauca media: non dico deductionem:neque quando immediata est b c:disciplina enimquod eiusmodi est.

De abductione siue inductione. Nota hic ꝫ de inductione, & syllogismo, & quō differūt

MOnstratio autem, quæ est per inductionem, confert in eo quod accipitur pars syllogismi, quum propositio, quæ monstratur per inductionem, ponitur propositio minor in syllogismo primæ figuræ, & maior est per se manifesta: & hoc etiam consimiliter, quum fuerit inuentio termini medii minus occulta ꝙ̄ conclusio, aut æqualis ipsi in occultatione. Quod igitur sit propositio minor: quoniam, quum fecerimus ad ostendendam propositionem maiorem & cōpleuerimus omnia particularia secundum conditionem prædictam, iam mōstrata erit conclusio per ipsam inductionem: non autem quod ostenditur per ipsam est vtile, ex eo quod ponitur in ipso pars syllogismi, sed erit hoc manifestius per inductionem tantum absque eo, quod syllogismus coaptetur inductioni. Quod autem sit minus occulta ꝙ̄ conclusio, aut æqualis ipsi in occultatione, quoniam, si fuerit magis occulta quam conclusio, fieri non potest, vt mostretur tantum per terminum medium, non per inductionem: & hoc, quoniam occultum, quod ostenditur per inductionem, ex necessitate est minus quam occultum, quod monstratur per syllogismum: quod si non, erit potentia syllogismi & inductionis vna: accidet namque vt occultatio propositionis, quæ monstratur per inductionem, sit æqualis illi, quę monstratur per syllogismum, hoc est conclusioni, quum fuerit conclusio ea, per quam ignoratur illud, quod ignoratur per propositionem minorem, quod est magis vniuersale: vt in exemplo, si fuerit quæsitum, an omnis prudentia sit disciplinabilis, & soliciti simus ad hoc monstrandum per duas propositiones: quarum vna est, ꝙ omnis prudentia est scientia: & secunda quod omnis scientia est disciplinabilis: erit igitur maior propositio per se nota, puta ꝙ omnis scientia est disciplinabilis; minor autem erit penitus ignota, dum ignorabitur conclusio: quoniam quum sciemus ꝙ aliqua prudentia, hoc est sapientia est scientia, sciemus etiam ꝙ est disciplinabilis: sed quæsitum erat, an omnis prudentia sit scientia, & disciplinabilis: quum igitur verificatum nobis fuerit, ꝙ omnes prudentiæ sunt scientia, erit etiam verificata nobis minor, puta quod omnis prudentia sit scientia, posteaquam ignorantia nostra in ipsis fuerit super re vna, hoc est in minore propositione ac conclusione & hoc ex parte, qua inuentio in ipsis est nota per se, sed vniuersalitas fuit ignota, Quum vero fuerit

C

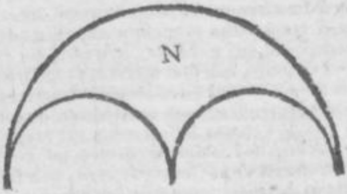
Quod monstratur per īductionem est minus occultū, ꝙ̄ qđ per syllm.

conclusio ignotæ inuentionis in parte & in toto, hoc est simpliciter,& fuerit ma, D
ior nota per se , & minor in eo quo viam habet vt monstretur per inductionem
sequitur ex necessitate,vt scientia in ipsa sit maior,quam scientia in cõclusione:
& hoc accidet,quum particularia facientia inductionem, fuerint determinata se-
cundum numerum; quemadmodum accidet antiquo geometræ volenti monstra-
re inueniri figuram quadratam çqualem circulo,qui & posuit propositionem, ꝙ
omni figuræ habenti lineas inuenitur quadratum æquale , quod est notum apud
geometras . Deinde solicitus fuit ad monstrandum , ꝙ omnis circulus est æqua
lis figuræ rectilineæ, posteaq; diuisit circulum ad figuras paucas secundum nu-
merum çquales figuris rectilineis,quæ sunt figuræ lunares : qu[illegible]m si diuidere
tur totus in figuras lunares,iam esset illud, quod fecit per inductionem hoc in lo
co, secundum eam consuetudinem , qua minor propositio est minoris occultatio-
nis, quam conclusio . Quod si non fuerint media determinata , quemadmodum
se habent istæ propositiones,non erit ostensio per inductionem:sed monstrabun-
tur per syllogismum . Et propterea dixit Ari. in consimilibus propositionibus,
ꝙ non vocatur monstratio,quæ fit in hoc , inductio. Quoniam monstratio cadẽs
in tali propositione , aut erit per syllogismum, aut per exemplum,aut per indu-
ctionem,in qua non perficiuntur omnia particularia : sed iam exposuit hoc in lo
co,ꝙ species ista inductionis est exemplum . Consimiliter , quum media mino
ris propositionis multa extiterint,non vocabitur monstratio,quæ fit in hoc indu E
ctio . Consimiliter etiam,quum fuerit propositio maior nota per se,tunc propriũ
erit propositionis,quæ monstratur per inductionem,vt sit minor, & sit minus oc
culta quam conclusio, aut æqualiter,& sit non nota per se .

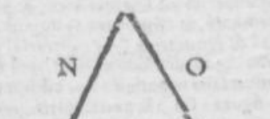
De instantia,quam enstasia dicunt . *Cap.* XXXV .

INstantia autem est propositio propositioni contraria . Differt autem a propositione:quoniam contingit quidẽ instantiam esse in parte: proposi ionem vero aut omnino nõ cõtingit,aut nõ in vniuersalibus syllogismis.Fertur autem instantia duobus modis , et per duas figuras: duobus modis quidem,quoniam aut vniuersalis,aut particularis omnis instantia:per duas autem figuras,quoniam oppositæ feruntur propositioni:opposita autem in prima,& tertia figura perficiuntur solis. Nam quando postulatur omni inesse, instamus quoniam nulli , aut quoniam alicui non inest . Horum autem nulli quidem ex prima fi- F gura:alicui autem non ex posttrema . Vt si a vnam esse disciplinam , in quo b contraria:proponit ergo vnam esse contrariorum disciplinã: aut quoniam omnino non est eadem oppositorum instant. Contraria autem opposita:quare fit prima figura. Aut quoniam noti , & ignoti non vna:hæc autem tertia . Nam secundum tertiam notum,& ignotum contraria quidem esse, verum: vnam autem esse eorum disciplinam falsum . Rursum in priuatiua propositione similiter:cum postulat enim non esse contrariorum vnam disciplinam,aut quoniam omnium oppositorum,aut quoniam contrariorum aliquorum est eadem disciplina , dicimus,vt sani,& ægri:ergo omnium quidem ex prima, aliquorum vero,ex tertia figura. Simpliciter autem in omnibus vniuersaliter quidem instantibus, necesse est ad id quod vniuersale est,ꝑ posito contradictionem dicere.vt si non vnam existimet contrariorũ

omnium, dicere oppositorum vnam: sic autem necesse est primam esse figuram: medium enim fit vniuersale, ad hoc quod ex principio: quod autē ad hoc in parte est vniuersale, dicitur propositio: Vt noti, et ignoti non eandem: nam contraria vniuersale ad hæc: & fit tertia figura: medium enim in parte sumptum, vt notum, & ignotum. Nam ex quibus est syllogizare contrarium, ex iis & instantias conamur dicere: quare & ex his solis figuris ferimus, nam in his solis oppositi syllogismi: per mediam enim figuram non fuit affirmare. Amplius autem et si fit, oratione indiget plurima, quæ est per mediam figuram: vt si nō concedant a inesse b, eo quod non sequitur hoc c: hoc enim per alias propositiones manifestum: non oportet autem instantiam cōuerti ad alia, sed statim manifestam habere alteram propositionem. Quapropter & signum ex sola hac figura non est. Perspiciendum autem & de aliis instantiis, vt de iis, quę sunt ex contrario, & simili, & secundū opinionem: & si particularem ex prima, vel priuatiuam ex media possibile est sumere.

Non fertur instantia in secunda figura: quia facta instantia indigemus conuersione maioris, vt prędicatum instā tiæ sit prędicatum in syllogismo.

Tractatus d instantia. Quid sit instantia, & quo differat a propositione, cui fit instantia.

DIxit, instantia vero est ostensio per propositionem contrariam propositioni, quam intendimus destruere per instantiã: differunt aũt ambæ propositiones, qm̃ propositio, cuius intendimus destructionẽ, semper erit vniuersalis, qm̃ ipsa est, per cuius destructionẽ destruitur cõclusio in syllogismo, cuius vna propositionũ est particularis, & altera vlis: sed propositio cõtraria in potẽtia huic propositioni, erit vniuersalis, qm̃ continet plus quã propositionem contradictoriam, quam intendimus destruere: erit autem aliquando particularis, quũ fuerit magis appropriata propositioni, quam intendimus destuere, quam propositio cõtradictoria. Instantia vero erit sc̃dm naturã prior in duabus figuris, in figura prima, ac figura tertia: & hoc, qm̃ conclusio, per quã intẽdimus destruere ꝓpositionẽ vniuersalẽ syl̃i, aut erit vniuersalis, quũ intendimus destructionẽ vniuersalem, aut particularis, quũ intendimus destructionẽ particularẽ: & in particulari quidẽ proueniet cõclusio ipsius sc̃dm instantiam conclusio prima in tertia figura: in vniuersali vero in prima figura: siue ꝓpositio, quã intendimus destruere, fuerit vniuersalis negatiua, siue vniuersalis affirmatiua: si enim erit vniuersalis affirmatiua, destruitur aut per vniuersalẽ negatiuã, aut per negatiuam particularem: sin aũt fuerit negatiua vniuersalis, destruetur aut per affirmatiuam vniuersalem, aut per affirmatiuam particularẽ: fiet aũt contradictio maiori propositioni, si vniuersalis quidẽ extiterit, in prima figura: sin aũt particularis, in tertia ex materijs per se: vt in exemplo, si quispiam posuerit a inesse omni b, & voluerimus destruere hanc vniuersalem per cõclusionẽ vniuersalẽ negatiuam, ponemus qđ a negatur ab omni eo, qđ cõprehenditur in b, & prædicatur de b sic, puta c, & b subijciatur sc̃dm naturam ipsi c, & c subijciatur ipsi a; hæc aũt est complicatio primæ figuræ ex necessitate. Quod si contradicemus ipsi contradictione particulari, accipiemus, ꝙ a negatur ab aliquo b, & erit pars ista d, & ꝓueniet d subiectum sc̃dm naturam ambabus extremitatibus: hæc aũt est cõplicatio tertiæ figuræ, & erunt ambæ propositiones positæ ad cõtradictionẽ oppositæ in potentia propositioni, quã intẽdimus destruere, aut ex parte, qua sunt magis vniuersales, aut ex parte, qua sunt magis appropriatæ: & eodem pacto faciemus, quum fuerit propositio, quã intendimus destruere, vniuersalis negatiua: vt in exẽplo ex materijs, si intendamus contradicere dicenti, ꝙ omnium cõtrariorum est scientia vna, & velimus destruere hoc per propositionẽ vniuersalem negatiuam, accipiemus negatiuã comprehendentem ipsam: puta si dicamus, nullorum oppositorũ scientia est vna. Contraria vero, quæ sunt subiectũ propositionis, quam in endimus destruere, ponuntur sub oppositis: cõponetur aũt syllogismus in prima figura: puta cõtraria sunt opposita: & nullorũ duorũ oppositorũ scientia est vna; igitur nullorum duorũ contrariorum scientia est vna. Quod si destruamus propositionẽ istam vniuersalem per propositionẽ particularem, accipiemus prædicatum ipsius negari ab aliquo contrariorum, & erit exẽpli gratia, ꝙ sciti & ignorati nõ est scientia vna, & proueniet terminus medius subiectum duarũ extremitatũ, & cõponetur syllogismus, qm̃ sciti & ignorati nõ est scientia vna: & scitũ & ignoratum sunt contraria: igitur aliquorũ contrariorum non est scientia vna. Eodem modo accidet, quũ fuerit propositio, quam intendimus destruere, vniuersalis negatiua: hoc est si ipsam destruens fuerit vniuersalis, erit in prima figura: sin aũt particularis, erit in tertia figura: & qm̃ manifestũ est, qđ oportet, vt cõplicetur syllogismus cõplicatione, quæ rei existenti coaptetur, hoc est vt sit ex prædicatis in intellectu, sc̃dm qđ sunt in natura extra intellectum: & hoc est qđ intelligitur per prædicatũ secundum consuetudinem naturalem: manifestum quod destructio consimiliter complicatur in prima figura, ac tertia: quoniam materia propositionis, quã accipimus contradictoriam, in potentia enuntiat hoc, si sit vniuersalis, quemadmodum diximus, qđ erit in prima figura: sinautem particularis, erit in tertia.

In quibus figuris fiat instantia.

Quomodo ꝑ secundam figuram possit fieri instantia.

Sed destructio, quæ est in secunda figura proueniet vtiq;, nõ ex eo, ꝙ ponimus propositionẽ in potentia contradicentẽ propositioni, cuius destructionẽ intendimus a principio rei, secundũ ꝙ ipsa est ꝑ se manifesta: sed quũ primo ponimus conuertentẽ ipsam sc̃dm ꝙ est per se manifesta: deinde ponimus ꝙ ipsa conuer

A titur: & propterea destructio in secunda figura, quemadmodum inquit Aristo. indiget operatione multa: vt in exemplo, si voluerimus destruere, qđ dicimus, a inest omni b, destructione vniuersali in secunda figura, ponemus primo, scđm ꝙ est p se manifestum, ꝙ c comprehensum in b inest nulli a: deinde ponemus, ꝙ hoc conuertitur, quousq; deueniemus ad hoc, ꝙ a inest nulli c: sed hoc totum elongatur existens a natura: & hoc, quoniam est prædicatio non scđm consuetudinē naturalē: & eodē modo se habebit res in destructione particulari, quæ est in prima figura. Istæ igitur sunt species destructionum, quæ sunt in figuris prædicatiuis. Cæterum consimiliter etiam sunt destructiones, quæ accipiūtur a cōtrario, & a simili, & ab opinione accepta ab aliquo celebrato, aut a pluribus celebratis: destructio aūt a contrario, & a simili erit in syllogismis conditionalibus. Exemplum vero destructionis a contrario, quemadmodum si aliquis ponat, ꝙ ille est bonus, qui amat omnes fratres suos: destruamus autem ipsum, si dicamus, si ille est bonus, qui amat oēs fratres suos: ergo malus erit, qui odio insequitur omnes fratres suos. Exemplum vero destructionis a simili, quemadmodum si aliquis ponat, qđ visio est per aliquid exiens a vidente ad visum: dicemus enim, si hoc ita est, erit igitur auditio per aliquid exiens ab audiente ad auditū. Exemplum vero destructionis ab opinione admissa, quemadmodum si aliquis dicat, non oportet ebrios excusari quum peccant, quoniam rex non admittit excusationes suas, sed eos insequitur punitione.

Quomodo fiant instantiæ in locis hypotheticis a contrario, & a simili.

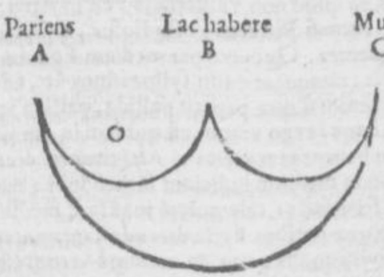
B

De Eicote, hoc est, consentaneo, signo, & enthymemate. Cap. XXXVI.

EIcos autem, & signum, non idem est, sed eicos quidem est propositio probabilis. Quod.n.vt in pluribus sciunt sic factum, vel non factū, aut esse, vel non esse, hoc est eicos: vt odire inuidētes, uel diligere amantes. Signum aūt vult esse propositio demonstratiua, vel necessaria, vel ꝓbabilis: nam quo existente est, vel quo facto prius, vel posterius res, signum est vel fuisse, vel esse. Enthymema ergo est syllogismus imperfectus ex eicotibus, & signis. Accipitur aūt signū tripliciter, quoties & medium in figuris: aut enim vt in prima, aut vt in media, aut vt in tertia. Vt ostendere quidem pariētē esse, *quod lac habeat, ex prima figura: mediū enim: lac habere, in quo a, parere: b, lac habere: mulier in quo c.

* Intelligendum hoc de ijs solis, quę lac haben:, & nondū pepere.

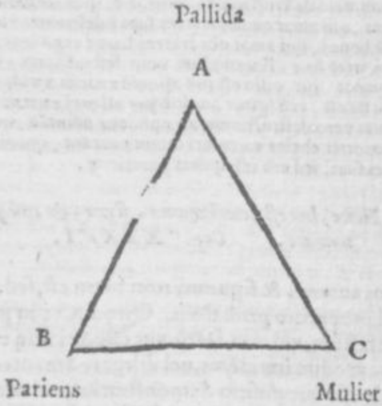
C

Syllis enthymematicus ĩ prima figura in solubilis.

Quoniam autem ſapientes, ſtudioſi: nam Pittacus eſt ſtudioſus, per poſtremam: in quo a ſtudioſum, in quo b ſapientes, in quo c Pittacus. Verum igitur a & b de c prædicari: ſed hoc quidem non dicũt quia notum ſit: illud vero ſumunt. Peperiſſe autem quoniam pallida, per mediam figuram vult eſſe, quoniam enim ſequitur pariẽtes pallor, ſequitur autem & hanc: oſtenſum eſſe arbitrantur quoniam peperit. pallor in quo a, parere in quo b, mulier in quo c.

D

Syll's enthymematicus i ſcda omnino ſolubilis, qa cōficitur ex duabus affirmatiuis, & cōſequentis fallacia cōmittitur.

E

Ergo ſi vna quidem dicatur propoſitio, ſignum ſit ſolum: ſi autẽ & altera ſumitur, ſyllogiſmus. Vt Pittacus liberalis: nam ambitioſi liberales: Pittacus autem ambitioſus. Aut rurſus, quoniam ſapientes boni, Pittacus autem bonus, ſed & ſapiens: ſic ergo fiunt ſyllogiſmi. Verum quidem per primam figuram inſolubilis, ſi verus ſit: Vniuerſalis enim eſt. Qui autem per poſtremam, eſt ſolubilis, etſi vera ſit concluſio, eo quòd non Vniuerſalis: eſt in tertia, nec ad rem ſyllogiſmus: non enim ſi Pittacus eſt ſtudioſus, propter hoc & alios neceſſe eſt eſſe ſapientes. Qui vero per mediam figuram eſt, ſemper & omnino ſolubilis: nunquam enim ſyllogiſmus fit, ſic ſe habentibus terminis. Non enim ſi quæ peperit pallida, pallida autem & hęc, neceſſe eſt parere hanc: ergo verum eſt quidem in omnibus figuris, differentias autem habent iam dictas. An igitur ſic diuidendum ſignum: horum autem medium iudicium ſumendum: nam iudicium dicunt eſſe quod ſcire facit: tale autem maximè medium: an verò quæ quidem ab extremitatibus ſigna dicenda, quæ autem ex medio iudicium: probabiliſsimum enim & maximè verum eſt, quod eſt per primam figuram.

F

A Dixit, Verisimile autem, et signum non sunt vnum: quoniam verisimile est ex propositionibus probabilibus, & ex ijs, quæ sunt ex possibili secundum plus, hoc est re aliqua, quod sit, aut non sit secundum plus, & inueniatur, aut non inueniatur: & hoc, quemadmodum, si aliquis dicat, quod inimici odio habẽt, & amici amant. Signum autem erit ex propositionibus, quæ sunt visa super inuentione rei, & essentia ipsarum: hæc autem visa, aut sunt necessaria, aut probabilia in veritate. Ac signum quidem, quod significat super inuentione rei, prædicatur secundum tres modos, secũdum quod fit prædicatio a terminis medijs in tribus figuris: hoc est vt prædicetur de minori, & subijciatur maiori, & tunc cõponitur signum in prima figura: aut vt prædicetur de vtrisque simul, & complicabitur in secunda figura: aut subijciatur ambabus extremitatibus, & complicatur in tertia figura. Exemplum huius in prima figura, si quispiam diceret, hæc mulier peperit, quia habet lac: sic enim componitur syllogismus: hæc mulier habet lac, & omne habens lac peperit: igitur hæc mulier peperit: & hæc est conclusio. Exemplum vero compositionis in tertia figura, sapientes sunt studiosi, quoniam Socrates studiosus: complicatur autem syllogismus hunc in modum: Socrates est sapiens: & Socrates est studiosus: igitur sapiens est studiosus. Exemplum autem compositionis signi in secunda figura, quemadmodum si aliquis dicat, hæc mulier peperit quoniam eius facies est pallida: componitur

B enim syllogismus ita: hæc mulier est pallida: & quæ peperit est pallida, & cõcluditur secundum primam existimationẽ, quod hæc mulier peperit. Quum igitur verificatur in omnibus his tribus speciebus syllogismorum secundum ambas propositiones simul, vocantur syllogismi: quum vero vna duarum propositionum occultatur, aut propter ipsius declarationem, aut propter ipsius falsitatem, vocatur signum. Ac signum quidem, quod est in prima figura, non est deficiens, propterea quod vere sequitur conclusio ex ipso, sed signum, quod est in tertia figura, est deficiens, quoniam conclusio accipitur vniuersalis, quum tamen secundum veritatem sit particularis. Quod autem est in secunda figura est imperfectum: quoniam in figura ipsa non est syllogismus ex duabus propositionibus affirmatiuis: quia non propterea quod mulier est pallida in tempore, in quo peperit, & hæc mulier est pallida, sequitur vt pepererit. Commune autẽ est omnibus his tribus signis, quod habeant propositiones veras: distinguuntur vero a seinuicem secundum figuras, in quibus componuntur: & quod ex ipsis vocatur signum secundum veritatem, est quod componitur in secunda figura & tertia, et est quum signum fuerit particularius vtrisq; extremitatibus, aut vniuersalius vtrisq; extremitatibus, hoc est extremitatibus quæsiti: quum enim fuerit vniuersalius, componitur in secunda figura, quum vero extiterit particularius, complicatur in tertia. Signum autem, quod componitur in prima figura, est verissimum signorũ,

C & nobilissimum ipsorum: & hoc est, cui appropriatur nomen vestigij.

Tractatus d̃ signo, & verisimili.

Quid sit verisimile.

Quid sit signum.

Signũ fit in tribus figuris.

Quum sunt ambæ propõnes, dicitur sylls, quum deficit vna, vocat̃ signum: & hoc est enthymema.

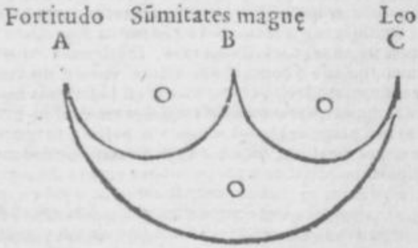
Signũ in prima figura ẽ indeficiens.

De syllogismo physiognomico. *Cap. XXXVII.*

Naturas aũt cognoscere possibile est, si quis concedat simul transmutare corpus, & animam: quæcunque sunt naturales passiones: discens enim aliquis fortasse musicam, trãsmutauit secundum quid animam, sed non earum, quæ natura nobis insunt, hæc est passio, sed vt iræ, & concupiscentiæ, & naturalium motionũ. Si igitur & hoc det, & vnũ vnius signum esse, & possumus sumere propriam vniuscuiusque generis passionẽ, & signũ: poterimus naturas cognoscere. Si .n. est propriè alicui generi indiuiduo inexistẽs passio, vt leonibus fortitudo, necesse est & signũ esse aliquod: compati enim sibiinuicem positum est, & sit hoc magnas summitates habere: quod & aliis generibus non totis contingit.

Nam signum sic proprium est, quoniam totius generis propria passio est, & non solius proprium, sicut solemus dicere. inerit ergo & in alio genere hoc, & erit fortis homo, & aliquod aliud animal: habebit ergo signum: vnū.n. vnius erat. Si ergo hæc sunt, poterimus talia signa colligere in iis animalibus, quæ solū vnam passionem habent aliquā propriam, vnaquæque aut habet signum. & quoniam vnum habere necesse est, poterimus naturas cognoscere. Si uero duo habet propria totum genus, vt leo forte, & communicatiuum, quomodo cognoscemus vtrum vtrius sit signum, eorum signorum? quæ propriȩ sequuntur? An si & alii alicui non toti ambo, & in quibus totis vtrūq; quando hoc quidem habet, illud vero non? Nam, si fortis quidem, liberalis autem non, habet autem duorum hoc, palam: quoniam & in leone hoc signum fortitudinis. est vero naturas cognoscere in prima quidē figura, eo ꝙ medium priori extremitati conuertitur, tertiam autem transcendit, et non conuertitur. vt sit fortitudo a, summitates magnas habere in quo b, c autem, Leo: ergo cui c, b omni sed & aliis. cui autē b, a omni, & non pluribus, sed cōuertitur: Si autem non, non erit vnū vnius signum.

Syll's ad cognoscendam Leonis fortitudinem.

Tractatus de syllogismo anatomico.

Accidentia naturalia sigillant aīam & corpus ī principio creatiōī: acc̄ña vero nō naturalia solum animā.

Dixit, Syllogismus autem anatomicus inueniri vtique poterit apud eum, qui admittat, quod accidentia animæ naturalia, quemadmodum ira & fortitudo, signauerunt animam, & corpus a principio creationis: quoniam notum est, quod accidentia non naturalia non signant corpus, licet forte signent animam: quemadmodum qui didicit artem musicam, signauit vtiq; animā suam, non aūt ex hoc signauit corpus suum. Si.n. aliquod ex animalibus: creatum fuerit forte sc̄dm naturā, aut timidū sc̄dm naturam, dicere semper aliquis poterit, qđ istȩ species animaliū sunt signatæ ab istis accidentibus naturalibus, quum igitur admiserit hoc, & admiserit etiam, qđ inest vnicuiq; animalium speciei aliquod accidēs ex accidentibus animȩ naturalibus, sequitur vt insit vnicuiq; ipsorū signum, & accidentia appropriata vnicuiq; accidenti ex accidentibus animarū suarum naturalibus. Quod quū ita sit, fieri poterit, vt inueniatur syllogismus anatomicus. Vt in exemplo, qm̄ leoni est fortitudo, oportet, vt a creatione sua illi insit signū significans supra fortitudinem suam: qm̄ iam posuimus animam & corpus signari ab accidentibus animæ naturalibus: sit aūt hoc signū in magnitudine extremitatū supræmarū: oportet igitur, vt inueniat magnitudo extremitatū in oī aīaliū specie, q̄ est fortis: qm̄ sequit, vt signū istud sit ꝓpriū fortitudinis: iā.n. posuimus, qđ omne accidēs animȩ habet signum propriū; quū igitur fortitudo inueniatur in alio

A alio a leone, quoniam homo & alia ab ipso sunt fortia: sequitur autẽ, ꝙ quum perfecerimus signa significantia in vnaquaque specie animalium super accidentibus animæ, vt ipsa approprientur vni speciei, aut pluribus vna specie: erit hoc, quod inuenitur in isto animali vno ex ipsis accidens vnum aut plura vno accidente: quemadmodum si est in leone fortitudo & magnanimitas, & secundum vnumquodque istorum signum, iam cognoscemus ipsum, & faciemus in eo anatomiam, & iudicabimus, quod cuicunque indiuiduo inest hoc signum, quod illi inest hoc accidens ex accidentibus animæ. Syllogismus igitur anatomicus erit, quum conuertitur terminus medius cum maiore extremitate, & non conuertitur cum ipso extremitas minor: quoniam, si medius terminus non conuertatur cum maiore extremitate, non erit signum appropriatum huic vestigio, & non significabit super ipso: vt in exemplo, si non verificatur quod dicimus, omne habens magnas extremitates est forte, non erit vtilitas in hac monstratione, quum dicimus, istum hominem esse fortem, eo quod habet magnas extremitates: & hoc, quoniam habemus vtique, quod fortis habet magnas extremitates, habere autem magnas extremitates est terminus medius, & fortis est extremitas maior: quum igitur non verificatur conuersio extremitatis mediæ, quæ est magnarum extremitatum, cum maiore, quæ est fortis, fieri non potest, vt ex ipso monstremus, quod iste homo est B fortis, quoniam est magnarum extremitatum: quoniam hoc monstratur per duas propositiones: quarum vna est, quod hic homo est magnarum extremitatum: & omne magnarum extremitatum est forte. Ex conditionibus vero suis est, quod non conuertatur minor extremitas cum medio: quoniam, si conuerteretur, esset omne magnarum extremitatum leo: & hoc, quoniam hoc in loco sunt tres termini, leo, fortis, & magnarum extremitatum: ac magnarum quidem extremitatũ est terminus medius, & leo minor, & fortis maior. Quod si vera esset conuersio minoris extremitatis cum medio, puta, quod omne magnarum extremitatum est leo, fieri non posset, vt magnæ extremitates inuenirentur in alio, quam in leone: & fieri etiam non posset, vt secundum hoc monstraretur in alio a leone, quod est fortis: quemadmodum si non conuerteretur medium cum maiore, non esset magnarum extremitatum signum appropriatum fortitudini.

Priorum resolutoriorum, cum Auerrois media expositione,

FINIS.

IN PARTEM SEQVENTEM ARGVMENTVM.

DISSERERE hic in quouis negotio docemur. Tractaturq; dialectica potissimum ratiocinatio ex probabilibus, differens a litigiosa. quoniam in ea non tam probabilia sunt, quam videntur. Confert exercitationi, congressibus Philosophiæ. Propositio igitur omnis, vel problema, quod à propositione modo tantum differt, circa genus, definitionem, proprium atque accidens, & quidem in prædicamentis omnibus versantur. Cernitur & idem, & alterum, quod vtrunque, genere, specie, numero. Quatuor dialectici instrumenta, acceptio propositionum, distinctio intellectuũ, inuentio differentiarum, consideratio similitudinis. Propositiones accipimus, ex omnium, ex vulgi, è sapientium opinionibus, vel moralibus, vel naturalibus, vel rationalibus. Distinguuntur intellectus in spectis oppositis, specie ne an vocabulo differant: item casibus, generibus, finitionibus, & comparationibus, discriminibus. Differentiæ generibus exquiruntur. similitudo iis indagatur, quæ diuersorum sunt, aut eorundem generum. Horum quælibet vsus habent in disputando proprios.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

Logices pars tertia, quæ localis, atque inuentiua dicitur, Topicorum, ac Elenchorum vniuerſos complectens libros.

Cum Auer. Cordub. Media expoſitione, ab Abramo de Balmes translata.

Primus liber Topicorum tres ſummas continet.

In prima a cap. 1. vſq; ad 3. de ratiocinandi ſpeciebus diſſerit.
In ſecunda a cap. 3. vſq; ad 11 de ratiocinationis partibus.
In tertia a cap. 11. vſq; ad finem docet inſtrumenta Topica.

Quid intendit, & quæ ratiocinandi ſpecies. Cap. I.

A PROPOSITVM quidem negotii eſt methodum inuenire, per quam poterimus ſyllogizare de omni propoſito problemate ex probabilibus, & ipſi diſputationem ſuſtinentes, nihil dicemus repugnans. Primum igitur dicendum, quid eſt ſyllogiſmus, & quæ eius differentię, quomodo ſumatur dialecticus ſyllogiſmus: hunc enim quærimus ſecundum propoſitum negotium. Eſt itaq; ſyllogiſmus oratio, in qua poſitis quibuſdam, aliquid aliud a poſitis ex neceſsitate accidit, per ea, quæ poſita ſunt. Demonſtratio verò eſt, quando ex veris & primis ſyllogiſmus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, eius, quæ circa ipſa eſt, cognitionis principiũ ſumpſerunt. Dialecticus autem ſyllogiſmus eſt, qui ex probabilibus eſt collectus. Sunt autem vera & prima, quæ non per alia, ſed per ſeipſa fidem habent. Non enim oportet in* diſciplinaribus principiis, inquirere propter quid: ſed ſecundum vnumquodque principiorum ipſam per ſe eſſe fidem. Probabilia autem ſunt quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut ſapientibus: & his vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus,* & probatis. Litigioſus autem eſt ſyllogiſmus ex iis, quæ videntur probabilia, non ſunt autem. Et qui ex probabilibus quidem, aut ex iis, quæ videntur probabilia, eſt apparens. Non enim omne, quod videtur probabile, eſt probabile: nihil enim eorum, quæ dicuntur probabilia ſuperficietenus, habet omnino phantaſiam, * velut circa litigioſarum diſputatio-

Methodus ſignificat ſemitã, viãq; compendiariã: quo noĩe Ariſto. ſuas iure diſciplinas vocat: ſunt.n. breuiſsimæ, & cito ad rei, de qua ſunt, ducentes cognitionem.
Quid ſylĩs.
Quid demõſtratio.
Quid dialecticus.
* A. li. ſcientificis.
* A. li. familiaris.
Quid litigioſus.
* Id eſt, talia ſunt.

num principia accidit se habere: statim enim, sæpius etiam eis, qui parua videre possunt, manifesta est in his falsitatis natura. Ergo prior quidem eorum (qui dicti sunt litigiosi syllogismi) etiam syllogismus dicatur: reliquus verò litigiosus quidem syllogismus, syllogismus autem non: eo quòd videtur quidem ratiocinari, ratiocinatur autem minime. Amplius autē præter omnes (qui dicti sunt) syllogismos, ex iis, quæ sunt circa aliquas disciplinas peculiaria, fiunt paralogismi: quemadmodum in geometria, & huic cognatis, accidit se habere. Videtur autem hic modus differre a dictis syllogismis. nam neque ex veris, & primis colligit pseudographus, neque ex probabilibus: nam sub definitionem non cadit: neque enim quæ omnibus videntur sumit, neque quæ pluribus, neque sapientibus, & his, neque omnibus, neque plurimis, neque probatissimis, sed ex peculiaribus quidem disciplinæ sumptis, non veris autem, syllogismum facit: nam eo quòd aut semicirculos describit, non vt oportet, aut lineas aliquas ducit, non vt ducendæ sunt, paralogismum facit. Species igitur syllogismorum, vt figuraliter sit complecti, dictæ sint. Summatim autem dicendo de omnibus prædictis, & de his, quæ postea sunt dicenda, intantum nobis determinatum sit: eo quòd de nullo eorum exactam rationem assignare deligimus: sed aliquantulum figuraliter de his volumus pertransire: omnino sufficiens arbitrantes esse secundum propositam methodum, posse cognoscere quomodo vnumquodq; illorum se habet.

Syllogismus pseudographus.

Libri intentio.

HVIVS libri intentiô est methodorum, & vniuersalium, ex quibus ars topica componitur, & illorum, quibus perfectior & præstantior fit, scientiam tradere. Hæc enim ars fit secundum eius maximam perfectionem duabus rebus, quarum vna est scientia rerum & methodorum, quibus construitur, & altera est exercitatio illarum institutionum, earumque vsus, adeo quod illarum exercitium reddatur habitus, & hoc fit sicut dispositio reliquarum artium factiuarum, prout est ars medica, & aliæ. & vt vniuersalius inquam, hæc ars est illa ars, qua possumus, quādo quærimus instituere syllogismum ex promulgatis præmissis, ad destruendum positum, quod respondens admittit in sua cautione, & ad cauendum omne positum vniuersale, quod quærens procurat destruere, quando nos responderemus: & hoc, secundum quod possibile est in singulis positis: quoniam non est consuetudinis quærentis omnino destruere, quod respondens admittit in sua cautione, nec est moris respondentis omnino cauere destructionem illius, quod cauere admittit: sed vtriusque moris est, quando quærunt, aut respondent: quod quæstiones & responsiones conferant ad vltimum cautionis, & destructionis, quod possibile est in hoc illo posito, sicut est dispositio artis medicæ: quia non oportet medicum omnino sanare, quod vero ei expedit, est, quod non lateat aliqua res, de his, quas ars ferre cogit ad hanc ægritudinem, quantum ei possibile est. Et quia dialectici nomen apud vulgus significat orationes inter duos, quibus vterque sibi proponit alterutrum vincere, quauis specie orationum contigerit, transtulit Aristotel. hoc nomen ad hanc rem, quæ rerum omnium est huic proxima, similis enim est rei, quam vulgus intendit, & est illa res, quam definiuimus: & aliquando hic liber vocatur liber locorum, ac iterum infra scies quid sint loca.

Diuisio libri topicorum in tres partes.

Partes vero huius artis sunt tres. Quarum prima notificat dicta, ex quibus componuntur orationes topicæ secundum suas partes, & partium partes, vsq;

ad simplicissimas illarum, ex quibus componuntur: & hæc pars est prima primi voluminis Aristotel. In secunda autem parte notificantur loca, quibus constituuntur syllogismi ad rei constructionem & destructionem in omnibus speciebus quæsitorum huius artis: & hoc fit in sex libris voluminis Aristote. In tertia autem parte notificatur, quo modo expediat quærere quærentem, & respondere respondentem, & quot modis fiat quæstio & responsio, & hoc fit in octauo libro voluminis Aristotel.

Ad quot vtilis dialectica, differendique disciplina. *Cap. II.*

CONSEQVENS autem est ex iis, quæ dicta sunt, dicere ad quot, & quæ, vtile sit hoc negotium. Est autem ad tria: ad exercitationes, ad colloquia, ad eas, quæ secundum philosophiam sunt, disciplinas. Quòd igitur ad exercitationem sit vtile, ex his perspicuum est: methodum enim habentes, facile de proposito argumentari poterimus. B Ad colloquia verò, eo quòd multorum annumerantes opiniones, nō ex extraneis, sed ex propriis doctrinis * sermocinabimur ad eos trāsmutantes quicquid non bene, videntur nobis dicere. Ad secundum philosophiam autem disciplinas: quòd potentes ad vtraq; dubitare, facile in singulis intuebimur verum, & falsum: præterea autem ad prima eorum, quę in vnaquaque disciplina sunt, principia. Nam ex propriis secundum propositam disciplinam principiis, impossibile est dicere aliquid de ipsis, eo quòd prima principia sunt omnium: per ea verò (quæ sunt circa singula) probabilia, necesse est de illis transigere. Id autem proprium, maximeve peculiare dialecticæ est: nam cum sit inquisitiua, ad omnium methodorum principia viam habet. Habebimus autem perfectè methodum, quando perinde habebimus ac in rhetorica, & medicina, & huiusmodi facultatibus: hoc aūt ex iis, quæ contingunt facere, quæ eligimus. Nam neque rhetor omni ex modo persuadebit, neq; medicus sanabit: sed si ex iis, quæ cōtingunt, nihil C omiserit, sufficienter eum disciplinam habere dixerimus.

* A. l. sectis

In disciplinis finē propositū quem per eas q̄rimus, nō semper assequimur, sed nihilominus eas habere dicimus, si ex eis, q̄ contingūt, nihil omittimus.

Tria iuuamina huius artis.

SED huius artis iuuamina sunt tria. Quorum primum est ad ipsum exercitium, secundum autem est ad publicas vulgi comparationes, & tertia in scientias theoricas. Ipsius quidem iuuamen ad exercitium est, q̄ præparat ad modum scientiarum, easque venandum, quando enim nobiscum fuerint notæ methodi, & notæ regulæ, quæ sint communes, ex illis procedemus ad rei constructionem & destructionem: fit itaq; per hanc artem nobis via discernendi ad sciendum opiniones & assertiones, & cognitionem veritatis a falso perfectioris actionis, & perfectioris intentionis, quam sit vis, quæ nobis fit vsu sine cognitione harum methodorum: & ideo huius artis perfectio attingitur his duabus rebus, scilicet exercitio & methodorum cognitione: & est manifestum, q̄ exercitium, quod per hanc artem intenditur, disponat ad hanc philosophiam eo modo, quo facit exercitium equorum equitationis in ludis, dispositionem ad bellum.

Ipsius vero iuuamen ad vulgares comparationes est, quia ex quo necessitas conducens rebus publicis ad æquitatem, & ad virtutes multas assertio fit ex rebus similibus conferentibus illis ad publica consortia. Et re sic existente, est

impossibile sit, quod incidat veritas in res similes nisi per vulgatas regulas, D quæ sunt orationes, quibus vtimur in hac arte, sic iterum confirmantur apud illos res similes, quæ sunt vulgatæ orationes, difficilioris enim contradictionis sunt, quam orationes rhetoricæ & poeticæ, & si fiant regulæ rhetoricæ & poeticæ vicæ regularum topicarum, hoc autem iam commonstratũ est in scientia politica. Ipsius vero iuuamen ad scientias theoricas est multipliciter.

Quorum modorum vnus est: quia aliquando volumus constituere veritatem de aliquo quæsito, & fit nobis difficile illud comprehendere, & per hanc artem possumus construere de hoc quæsito duos syllogismos mutuo repugnantes, quorum vnus construat illud, & alter destruat: & quando hoc fecerimus, facile fit nobis possibile secernere hanc partem veram duarum illarum orationum repugnantium a mendace, quando inferemus duorum syllogismorũ præmissas demonstratiuis methodis, adeo ꝙ discernamus prædicata per se ab accidentalibus, quæ in illis fuerint: præmissæ enim syllogismorum topicorum pro maiori rei parte non sunt secundum se totas falsæ, neque secundum se totas veræ. Et huius quidem dispositio similis est illi, ꝙ accidit in artibus factiuis: depurator enim secernit auri & argenti substantiam a reliquis substantijs illis commistis, aurifex autem est ille, qui illud purum discretum sumit, illudq; extendit, & ex eo conflat quod voluerit. Si autem aurifex sumeret onus ambarum rerum simul, posset hoc facere, sed res esset ei grauior, hoc autem magis trã- E sit in res, quibus commiscetur ꝙ est per se, cum illo, quod est accidentaliter, & hoc contingit in scientia phisica, & scientia diuina, & scientia politica, aliter q̃ res sit in scientijs mathematicis: & ideo raro inuenimus Aristo. ꝙ proferat demonstrationem alicuius rei harum trium scientiarum, nisi prius præposuerit demonstrationi dubium topicum de hac illa re. Et notum est, ꝙ hoc scientiæ iuuamen sit aliud a iuuamine exercitij, quatenus hoc est per se, & illud est mediante vi ex ipso exercitio proueniente.

Secundus autem modus est, quia ex quo artes ambiuntur tribus rebus, scilicet præmissis & quæsitis & syllogismis, hic autem numerus harum rerum, qui partitur earum ambitum ex ea parte, qua sunt vulgatæ, est facilior, quando itaque adipiscuntur suum propositum per opus, facilius est discernere, quod ex illis positum est esse verum, an sit eo modo, quo positum est, nec ne: Hoc autem fit demonstratiuis methodis: ille enim hoc modo iterum transit in demonstrationem.

Tertius autem modus est, quia nos iuuamur præmissis diuulgatis ad artium principia, & hoc fit multis modis: quorum vnus est, ꝙ sumat illa principia, quæ non ostenduntur nisi inquisitione: ad vtendum autem inquisitione indi- F get modo, qui dicitur in hac arte, & alter est quia aliquãdo illa principia sunt de illis, quas concipere est difficile illi, qui initiatur in disciplina, aut asserere illa primo affatu, & vt occurrat assertio vtitur rebus diuulgatis, quousque eius mens confirmetur per hoc, & ei incidat assertio illorum. Prout facit Aristotel. in libro Perihermenias distinguendo res ratione dictionum, quando illas distinguit in nomen, verbum, & dictionem syncathegorematicam.

Quartus autem est, quia species præmissarum, quæ subiectiones certæ sunt, quæ consueuerunt in alia arte commonstrari, præter illas artes, in quibus subijciuntur, & addiscentis opinio de illis est contra id, ꝙ illis supponitur in illa arte, sicque aliquando allicitur rebus vulgatis, vt illas recipiat qui addiscit, donec initiatus sit in arte, in qua profertur demonstratio de illis, & illas sciat vera scientia.

Et quintus est, quia illis repellũtur sophistæ deceptores circa principia scientiarum, prout fecit Arist. in primo libro physicorum contra illos, qui negabant multitudinem, & motum esse.

Sextus autem est, quia ex quo demonstrationum sunt duæ species, quædam species, quæ verificat naturaliter ignota, & alia species, qua verificatur per se intelligibile apud illum, qui illud negaret: & hoc commõstratur per præmissas maxime vulgatas, quibus contingit cũ hoc ꝙ sunt vulgatæ, ꝙ sint ẽt veraces.

A illæ enim iuuant hanc rem. & hic speculandi modus est maximus modus specu
lationis, qui fit in methaphysicis, in verificando principia scientiarum particu-
larium. Sicq; iam diximus huius scientiæ intentionem, & eius nominis signi
ficationem, eiusq; partitionem, & vtilitatem, & progrediemur ad orationẽ edi-
cendi eius partes, & incipiemus orationem a prima eius parte. Et considerabi-
mus primo quæ sint orationes, & ex quibus componantur, & quo modo com
ponantur, & quot sint ipsarum species.

Ex quibus, & quot, disceptatio dialectica constet. *Cap. III.*

PRIMVM igitur considerandum, ex quibus est metho-
dus: siquidem sumpserimus ad quot, & quæ, & ex quibus
orationes, & de quibus syllogismi: & quomodo his abunde-
mus, habebimus sufficienter propositum. Sunt autem nu-
mero equalia & eadem, ea ex quibus orationes, & de * quibus syl-
logismi: fiunt enim orationes ex propositionibus: de quibus autem
syllogismi fiunt, problemata sunt. Omnis aũt propositio, & omne ꝓ-
B blema, aut propriũ, aut genus, aut accidẽs indicat: etenim differẽtia,
cum sit generalis, cum genere ordinanda est. Quoniam aũt proprium
hoc quidẽ quid est esse significat, illud aũt non significat, diuidatur
proprium in vtrasq; predictas partes, & vocetur illud quod quid erat
esse significat, terminus: reliquum vero secundum cõem de ipsis assi-
gnatam nominationem, nuncupetur proprium. Manifestum igitur
ex iis quæ dicta sunt, ꝙ secundum præsentem diuisionem quatuor
omnia accidit fieri, aut proprium, aut terminum, aut genus, aut acci
dens. Nemo autem nos opinetur dicere ꝙ vnumquodq; horũ secun-
dum se dictũ propositio, vel problema est: sed quòd ab * his & pro-
blemata, & propositiones fiunt. Differunt autem problema, & propo
sitio, modo: nam cum sic dicitur, putasne animal gressibile bipes defi
nitio est hominis? & putasne animal genus est hominis? propositio
fit. Si autem, vtrum animal gressibile bipes definitio est hominis, an
C non? problema fit. Similiter autem & in aliis. Quare merito æqualia
numero problemata, & propositiones sunt: nam ab omni propositio-
ne problema efficies, mutans modum.

*hic, de, pro ex, positum est.

Interrogatio problematis vtrũque oppositorũ claudit: propositionis aũt, alterum tantũ.

*ab pro ex.

ET dicimus quod topicæ orationes vniuersaliter sunt syllogismi, qui fiunt
ex vulgatis præmissis, sicut demonstrationes sunt syllogismi, qui fiunt ex
præmissis primis naturaliter: & incipiemus ex his in exemplificando ipsa-
rum simpliciorem, quæ tãdem sunt problemata, & præmissæ vulgatæ, ipsarũq;
partes. Dicimusq; quod præmissæ, & problemata sunt subiecto vnæ, & modo
duæ: oratio enim enunciatiua, qñ ponitur admissa, & fit syllogismi pars, vocat
præmissa, qñ vero de ea inquirimus secundum modum construendi vnum con-
tradictoriorum de ea, aut illius destructionẽ, vocatur problema: hoc autem sic
existente cuiusque præmissæ & cuiusq; problematis prædicatum, non euadit
quin sit definitio, aut genus, aut differẽtia, aut proprium, aut descriptio, aut acci
dens, re autem sic existente quæsita topica sunt sex specierum, sed Aristo. con-
clusit differentiã in genere, & posuit eam vnũ, & similiter inclusit descriptionẽ
in proprio, & constanẽ q̃sita topica apud ipsum quatuor spẽs, aut definitiones,
aut ꝓpria, aut genera, aut accidentia. Et eius propositũ hic est cõmonstrare loca

De partitione quæsitorum in topicis scdm numerum prædicatorum.

singulorũ horum quatuor quæsitorum, qñ.n.non amplecterentur quæsita, non amplecterentur loca ipsa cum eo, quod illorum est scientia simplicioris, ex quo ex illis componuntur orationes topicæ. Expedit itaque nobis describere vnumquodque horum quatuor secundum descriptionem sibi conuenientem in hac arte, quæ sunt descriptiones & definitiones vulgatæ: & iterum infra narrabimus, quod reliqua quæsita includantur in his quatuor, & amplectantur in hoc capite. D

De termino, proprio, genere, & accidente. *Cap. IIII.*

DICENDVM autẽ, quid terminus, quid proprium, quid genus, quid accidens. Est autem terminus quidem oratio, quid erat esse significans. Assignatur autem aut oratio pro nomine, aut oratio pro oratione: possibile est enim & eorum, quæ sub oratione significantur, quædam definiri. Quicunque autem quolibet modo nomine assignationem faciunt, manifestum quoniam non assignant ii rei definitionem, eo quòd omnis definitio, oratio quædam est: accommodatum tamen termino, & huiusmodi ponendum est: vt quod honestum est, decens. Similiter autem & vtrum idem sensus, & disciplina, an diuersum: etenim circa definitiones, vtrum idem, an diuersum, plurima fit immoratio. Simpliciter autem accommodata termino omnia dicantur, quæ sub eadem disciplina cum definitionibus cõtinentur. Quòd autem omnia, quæ nunc dicta sunt, huiusmodi sunt, manifestum ex his. Potentes enim quòd idem, & quòd diuersum disputare, eodem modo & ad definitiones argumentari facilè poterimus: nam ostendentes quòd non idem est, interimentes erimus definitionem, nõ tamen conuertitur, quod nunc dictum est: non enim sufficiens est ad astruendum definitionem ostendere idem esse: attamen ad destruendum, sufficiens est ostendere quòd non idem est. E

> Noĩe termini hic, & in sequentibus definitio intelligitur.
>
> Assingatᵭ definitio pro nomine, aut pro oratiõe.
>
> Ois definitio est oratio: quare dictio sola nõ est definitio, sed tñ aliquantum viriũ definitiõis habet.
>
> Nõ satis est ostẽdere idẽ esse ad definitionis cõstructionẽ, sed ad euersionem eius satis est diuersam ostẽdere esse.

Proprium autem est, quod non indicat quid est esse, soli aũt inest, & conuersim prædicatur de re: vt proprium est hominis grammatices esse susceptiuum. Nam si homo est, & grammatices susceptibilis est: & si grammatices susceptiuum est, & homo est. Nemo enim propriũ dicit, quod contingit alii inesse, vt homini dormire: neque si forsitan per aliquod tempus inest soli. Si autem* forte dicatur aliquid talium proprium, non simpliciter. aliquando, vel ad aliquid dicetur: nam ex dextris quidem esse, aliquando proprium est. Bipes autem ad aliquid proprium est dictum: vt homini ad equum, & canem. Quod autem eorum, quæ contingunt alii inesse, nullum conuersim prædicaĩ, manifestũ est: non enim necessarium est si quid dormit, hoĩem esse. F

> * alias, si enim.

Genus autem est, quod de pluribus, & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur. In eo quòd quid prædicari ea dicuntur, quæcunque conuenit eum, qui interrogatus est, reddere, quid est, quod propositum est: quemadmodum de homine, conuenit eum, qui interrogatus est, quid id est, quod propositũ est, dicere quòd animal.

> Quid, in eo qđ quid est pdicari sit.

A Generi autem accõmodatũ est vtrum in eodem genere aliud alii,
an in altero sit. Nam & huiusmodi sub eandem methodum cadit cum
genere disputantes enim quod animal genus hominis, simpliciter &
bouis, disputantes erimus quoniam hæc in eodem sunt genere: si aũt
alterius quidem ostendamus quod genus est, alterius autem ꝙ non
est, disputantes erimus quoniam non in eodem genere hæc sunt.

Accidens autem est, ꝙ nihil horum est, neque definitio, neque proprium, neque genus, inest autem rei. Et quod contingit inesse cuiuis
vni, & eidem, & non inesse: vt sedere contingit inesse alicui eidem, &
non inesse, similiter autem & album: nam & idem nihil prohibet quãdoque album, quandoque non album esse. Est autem accidentis definitionum secunda melior: nam cum dicitur prima, necessarium est si
debet quis intelligere, præscire quid est terminus, & genus, & ꝓpriũ:
secunda autem perfecta est ad cognoscendum, quid est, quod dicitur,
per se. Annectantur autem accidenti, & quæ ad seinuicem sunt com-
B parationes quolibet modo ab accidente dictæ: vt vtrum honestum,
an quod confert, expetibilius: & vtrum quæ est secundum virtutem,
an quæ secundum voluptatem suauior vita: et si quid aliud similiter
his est dictum: in omnibus enim talibus vtri magis prædicatum accidit, quæstio fit. Manifestum est autem ex his, quoniam accidens nihil prohibet, et quando, et ad aliquid proprium fieri: vt sedere cum
sit accidens, quando quis solus sedet, tunc aliquando proprium erit:
solo vero sedente, ad non sedentes proprium. quare et ad aliquid, et
aliquando nihil prohibet accidens, proprium fieri, simpliciter autem
proprium non erit.

De definitione.

Dicimus quod definitio sit oratio significans rei quidditatem, qua est ipsius
essentia, quæ illam proprie decernit: bifariam autem definitio explicat:
aut enim explicat quid simplex nomen significet, prout dicimus, an homo
sit animal rationale: aut explicat quid oratio significet, & hæc quidem est triũ
specierum, quia aut explicat quid significet oratio, quæ gerit vicem nominis,
C sicut dicimus, an lunæ eclipsis sit, quod obscuretur, dum cadit in pyramidem
terræ vmbræ. Aut explicat quid significet ipsa descriptio, prout dicimus, an
scientiæ receptiuum sit animal rationale: aut explicet quid significet ipsa definitio. & hoc quidem possibile est in his, quarum sunt duæ definitiones: sonus,
qui fit in nubibus est extinctio ignis in nubibus, aut diuulsio venti, qui in eis
detinetur; ambæ enim hæ sunt tonitrui definitiones; & aliquando vtimur hac,
quando rei est definitio, & vniuscuiusque suarum partiũ est definitio, & fit definitio vniuscuiusque suarum partium vice illius, quod illarum nomina significant: explicatio vero, qua est nomen nominis vice, hoc est, quando ignoramus
an significatio primi nominis sit secundi nominis significatio, prout dicimus,
an pulchrum sit ipsum præeligendum, & hæc subintrat genus definitionis, hoc
est, q̃sita definitionũ, & similiter descriptiones, quæ fiunt, quatenus sunt expositiones nominis significationis, non quatenus significant rem illi inexistentem,
prout dicimus, an quod vacui nomen significat, sit locus, in quo nulla res est.
Et vt vniuersalius inquam species quæsiti, quo quæritur. An tale sit tale ipsum
idem, aut aliud, & subintrat hoc quæsitum, hoc autem sic est, quia qui construit
rem esse rei definitionem, iam prius construxit, ꝙ sit idem sibi, & qui construit
ꝙ non sit illud ipsum, & ꝙ sit illud, iam destruxit definitionem, & ideo loca de

eodẽ & diuerso numerantur cum locis definitionis, & quod tibi hoc significat, est, quia vulgus opinatur quod commutatio nominis in aliud, ꝙ notius illorum est, illud est definitio prout comperimus loquentes, quod definierint scientiã, quod sit sapientia.

De ꝓprio. Proprium autẽ est quod non significat rei quidditatem, & inest toti rei & soli, & secum conuertitur prædicatione, verbi gratia, disciplinabile de ipso homine, quia quando homo est, disciplinabile est, & quando disciplinabile est, homo est, vulgatum enim est de proprij dispositione, quod impossibile sit, ꝙ insit alij q̃ illi, cuius est proprium. Et si nihil prohibeat, quod vocetur proprium, quod est vniuersalius re, quando inest illi soli aliquo tempore: somnus enim est cuiusdam hominis, proprium, quando hoc tempore, aut in hoc loco non dormit, nisi hic homo. Et aliqñ vocatur proprium, quod inest parti speciei, sed nõ inest alij, sicut azurinus oculus homini inest: veruntñ propriũ est id, qđ definiuimus: hoc autem, si dicatur proprium, est nominis æquiuocatione, aut per posterius.

De genere. Genus autem est, quod prædicatur de multis specie differentibus in eo quod quid sit, & secundum hanc quæsiti speciem, scilicet an tale sit talis genus, subintrat illud id, ꝙ dicimus, an tale & tale sint sub vno genere, aut diuersis generibus, & hoc fit, vt sit quærere gratia exempli, vtrum homo & bos subsint vni generi & commonstretur nobis, quod homo sit animal, & bos iterum sit animal, per locum generis commonstratum erit nobis, quod subsint vni generi. Si autẽ commonstratũ fuerit quod sit genus vnius ipsorũ, & non sit genus alterius, commonstratum est, quod non subsint vni eidem generi.

De accidẽti. Accidens vero Aristot. describit hic duabus descriptionibus, eo quod non sit sufficientia in descriptione alterius illarum, quæ ipsum ambit: quarum vna est quod accidens non numeretur in vllo horum trium, scilicet neque in definitione, neque proprio, neque genere, cum rei insit. Secunda autem descriptio est, quod sit id, quod possibile est inesse, & non inesse vni eidem rei. Prima nanq; descriptio ambit accidentia separabilia & inseparabilia, & huius descriptionis natura intelligitur ex parte priuationis, hoc est, inquantum est priuatio clausularum, quæ dictæ sunt in illorum trium definitionibus, & ideo est eius scientia imperfecta. Per secundam vero descriptionem intelligitur secundum eius essentiam, sed ambit solum separabile: & quæsita eligibilioris & dignioris subintrãt capitulum accidentis, magis enim & minus sunt accidentis, & aliquando putatur quod eis vtendum sit in comparatione substantiæ, prout inquisiuit Arist. in libro prædicamentorum. An indiuidua substantiæ sint magis substantiæ, aut ipsæ species, & sicut est eius scrutinium an materia sit dignior vocari substantia aut forma, & secundum hoc quæsita comparationis subintrant omnia prædicamenta. Quæsitum vero an prædicatum insit subiecto tantum Aristo. commonstrat quod subintret ipsum accidens. Et posuit ipsum subintrare accidens, & si prædicatum, quando ponitur inesse subiecto non commostretur de eo, qđ sit accidens, neque quod sit genus, neque definitio, neque proprium, propterea quia quando commonstratum fuerit, quod res rei insit, saltem de illa possibile est verificari quod sit accidens, si non sit vnum de illis reliquis. & posuit eius vim, vim accidẽtis, sicut est dispositio indefinitæ, cuius vis posita est vis particularis. Preterea vnũquodq; illorũ. s. definitio, genus, & proprium, largiuntur de subiecto notionis crementum, accidentis autem non est vllum crementũ notionis, quod vero de eo quæritur, est, quod insit, & ideo subintrat numerum quæsitorũ essendi. Quæsitũ vero an res sit simpliciter, varij circa ipsum fuerunt expositores, quam specierum horum quatuor quæsitorũ subintret: veruntamen quando dicendo an hoc sit, velimus intelligere sicut dicẽdo an illud sit verax, quod, scilicet id eius quod est in anima connexum sit illi, quod est extra animã, indubitate illud subintrat ipsum accidens: & hoc est magis promulgatum de sensu illius, quod significat nos dicere vtrũ res sit, aut non sit. Et hoc est illud, quod asseuerat Alexander. Aliquorum autem opinio fuit, quod hoc quæsitum subintret genus, & definitionem, intelligunt enim per ens cuius est essentia, & causæ, quibus constet extra animã. Prima vero est magis vulgata.

A *Quòd cæteræ prædicata aliquid claudant eorum, quæ definitio continet. Cap. V.*

NON lateat autem nos quoniam quæ ad proprium, & genus, & accidens omnia dicuntur, & ad definitiones conueniet dici. Ostendentes enim quoniam non ei soli inest, quod est sub definitione (quemadmodum & in proprio) aut quoniam non genus quod assignatum est in definitione, aut quoniam non inest, aliquid eorum quæ in definitione dicta sunt (quod quidem & in accidente dici potest) interimentes erimus definitionem. Quare secundum prius assignatam rationem, omnia erunt quodammodo definitioni accommodanda, quæ numerata sunt. Sed non propter hoc vnam in omnibus vniuersalem methodum quærendũ, neque enim facile inuenire hanc est: & si inueniatur, omnino obscura, & insuauis plane fuerit ad propositum negotiũ. B Propria vero in vnoquoque terminatorum generum assignata methodo, facile ex iis, quæ circa vnumquodque propria sunt, decursus propositi fieri possit. Quare vniuersaliter figura quidem (quemadmodum dictũ est prius) diuidendũ est: reliquorum autem ea, quę maxime sunt singulis pecularia, annectendum, definitioni & generi accommodata ea nuncupantes: pene autem adiuncta sunt, quæ dicta sunt ad singula.

EXpedit autem te scire quod hæc quatuor quæsita fiunt duobus modis quęstionis. Quorũ vnus est, quod illo explicetur quod nomen rei ipsius quæsiti, prout dicimus an tale sit definitio talis, aut non sit illius definitio: Et alter est quod non explicetur: & dicamus, quod dicendo an sic & sic, sensus sit an sic sit talis definitio, aut genus, aut proprium, aut accidens: & hoc quãdo sensus fuerit ex copula, quando vero ibi non fuerit copula, hoc propositũ numeratur in quęsitis essendi simpliciter solum: hic itaque est numerus specierũ quęsitorũ topicorũ, & quæ numerantur subintrare singulas ipsorũ species, quę vero numerantur subintrare collectũ illorũ. s. quatuor specierũ prædicatarũ, sunt quæsita vnius & alterius: vnum enim & aliud sunt nomina æquiuoca, quę multifariam dicuntur, sed nõ euadit secundũ quẽuis illorũ modorũ significet, quin C referatur ad illas species: & hoc ostenditur nobis diuidentibus quid significet vnius nomẽ, & hoc secundum ꝙ expedit huic arti, sermo vero de hoc perfecte habetur in metaphysicis.

De altera q̃sitorũ partitione secundum vnum & multa.

De eodem. Cap. VI.

PRIMVM autem omnium de eodem determinandum, quoties dicitur. Videbitur autẽ idem, vt figuraliter sit sumere, tripliciter diuidi. Numero enim, aut specie, aut genere, idem solemus appellare. Numero quidem, quorũ nomina plura, res autẽ vna: vt indumẽtũ, & vestis. Specie autem quæcum sint plura, indifferentia sunt secundum speciem: vt homo homini, equus equo: nam huiusmodi specie dicuntur eadem, quæcunque sub eadem specie sunt. Similiter autem & genere eadem, quæcunque sub eodem genere

Numero eadẽ sunt, quorũ nomina plura, res autẽ vna.

Numero, specie, genere eadem sunt, quæcunque eadem dñr.

sunt: vt equus homini. Videbitur autem ab eodem fonte aqua, quæ eadem dicitur, habere aliquam differentiam præter dictos modos. Non tamen, sed huiusmodi in eodem ordinetur iis, quæ secundũ vnã speciem quoquomodo dicta sunt: omnia enim talia cognata, & affinia sibiinuicem videntur esse: nam omnis aqua omni aquæ eadẽ specie dicitur, eo quòd habeat quandam similitudinem: ab eodem autẽ fonte aqua quæ eadem dicitur, nullo alio differt, quam eo quòd vehementior sit similitudo. quare non separamus idem ab iis quæ secundum vnam speciem quoquomodo dicuntur. Maxime autem indubitanter quod vnum est numero, idem ab omnibus videtur dici. Solet autem & hoc assignari multipliciter: propriissime autem, & primo, quando nomine vel termino idem assignatum fuerit: vt vestis indumento, & animal gressibile bipes, homini. Secundum autem, quando proprio: vt disciplinæ susceptibile, homini, & quod natura sursum fertur, igni. Tertium vero, quando ab accidente: vt sedens, vel musicum Socrati: omnia enim hæc vnum numero volunt significare. Quod autem verum sit quod nunc dictum est, ex transumentibus nuncupationes maxime quis discat: sæpe enim præcipientes nomine vocare aliquem sedentium, transumimus, quando forte is non intelligit cui præceptum facimus, tanquam ab accidente ipso magis intelligente: & iubemus sedentem, vel disputantem vocare ad nos, manifestum quòd vt eundem opinantes, & secundum nomẽ, & secundum accidens significare. Ergo idem quemadmodum dictũ est, tripliciter diuidatur.

D E F

De vno.

ET dicimus, ꝙ nomen vnius dicatur de tribus significatis, & vnumquodque horum trium diuiditur in multas partes. Quorum vnum est vnum numero, & hoc quidem diuiditur in sex partes: aut vnum nomine, vt dicimus agnum, & agnum vnum idem. Aut vnum definitione, prout dicimus animal rationale, & animal quod commertijs vtitur vnum nomine. Aut vnum nomine & definitione, prout dicimus hominem, & animal rationale vnum idẽ. Aut vnum proprio, prout dicimus disciplinabile & risibile vnum idem. Aut vnum nomine, & proprio, prout dicimus hominem & risibile vnum idem. Aut vnum definitione & proprio, prout animal rationale & risibile vnum idem.

Secunda autem pars primæ diuisionis est vnum prædicato, & hoc partitur in tres partes. Aut vnum genere, vt homo & equus sunt animalitate vnus. Aut vnum specie, sicut Socrates & Plato sunt humanitate vnus, & græci & romani sunt humanitate vni. Aut vnum accidente, sicut nix, & calx sunt vnum albedine.

Tertia vero pars primę partitionis est vt analogia vnum, vt Alkalipha maurorum, & Cæsar Romanorum sunt vnus. i. ꝙ proportio illius, quod significat Alkalipha apud mauros, est idem proportione illi, quod significat Cæsar apud romanos, & aliquando dicimus ꝙ aeris serenitas & maris tranquillitas sint vnum. Hi itaque sunt modi, quibus dicitur vnum. Et notum est ꝙ aliud dicatur secundum illorum numerum: vnicuique enim significato vnius, opponitur aliquod aliud: & non lateat te quo modo fiat illorum reductio ad illas quatuor species; vnum enim numero subintrat capitulum definitionis, & quæ secum numerantur. Et vnum genere & accidente, & analogia, notum est quod subintrent illa capitula.

A *Omnem disputationem dialecticam esse ex termino, proprio, genere, aut accidente: & vbi illa reperiantur.* Cap. VII.

QVONIAM autem ex prius dictis sunt orationes: & per hæc: & ad hæc vna quidem fides est per inductionem. Si enim quis consideret vnamquanque propositionum, & problematum: apparebit aut a termino, aut a proprio, aut a genere, aut ab accidente facta Alia autē fides per syllogismum: necesse est enim omne, quod de aliquo prædicatur, aut conuersim de re prędicari, aut non: & si conuersim prædicatur, terminus erit, vel proprium. Nam si significat quid est esse, est terminus: si autem non significet, proprium: hoc enim erat proprium, quod conuersim prædicatur, non significans quid est esse. Si autem non conuersim prædicatur de re, aut ex iis, quæ in definitione subiecti dicuntur, est, aut non: & si est ex iis, quæ in definitione dicuntur, B genus, aut differentia erit, eo quòd definitio ex genere, & differētiis est: si vero ex iis non est, quæ in definitione dicuntur, palam est quoniam accidens erit: nam accidens dicebatur, quod neque terminus, neque genus, neque proprium: inest autem rei. Post hæc autem oportet determinare genera prædicamentorum, in quibus sunt dictę quatuor differentiæ: *sunt hæc autem numero decem: quid est, quantum, quale, ad aliquid, vbi, quando, situm esse, habere, facere, pati. Semper enim accidens, & genus, & proprium, & definitio in vno prædicamentorum horum erit: nam omnes ab his propositiones, aut quid est, aut quale est, aut quantum, aut aliorum aliquod prædicamentorum significant. Manifestum est autem ex eisdem, quoniā quod quid est significans quandoque quidem substantiam significat, quandoq; autem quale, quandoque vero aliquod aliorum prædicamentorum: nam quando posito homine dixerit quòd positum est hominem esse, vel animal: & quid est dicit, & significat substantiam: quando colo- C re albo posito dixerit quòd positum est album esse, vel colorem, quid est dicit, & quale significat. Similiter autem & si cubitali magnitudine posita, dixerit ꝙ positū est cubitalem esse magnitudinem, & quid est dicit, & quantum significat. Similiter autem & in aliis. Vnumquodque enim talium siue idem de eodē dicatur, siue genus de hoc, quid est significat: quando autem de alio, non quid est significat, sed quantum, aut quale, aut aliquod aliorum prædicamentorum. Quare de quibus sunt disputationes, & ex quibus, hæc, & tot sunt. Quomodo autem sumemus, & per quæ copiosi erimus, post hæc dicendum.

Quō differūt proprium & definitio.

De prædicamentis.

** Dicti quatuor loci.*

Omnis propositio aliquod ex prędicamētis significat. Quid est, aliqn̄ significat accidens: & aliqn̄ substantiā similiter.

HAe itaque sunt oēs species quæsitorū, & præmissarū, & omnes species illorū, quæ ex illis componuntur. Et perinde expedit quod dirigamus ad viā, qua incidat veritas, solus enim hic est illorum numerus, nec plus, neq; minus. Et dicimus hoc apparere duobus modis, Quorum vnus est inquisi-

De sufficienti quæsitorū partitione.

tio. Et alter est syllogismus. Qui quidem euenit ex inquisitione, incidit inqui-
rendo singulas præmissas, & quæsita. Qui vero fit syllogismo & partitione
hoc modo videtur, quia omnis prædicati aut conuertitur prædicatio recipro-
ce, aut non conuertitur, & hoc quidem est per se euidens. Et si conuertitur, il-
lud est definitio, aut proprium, & hoc manifestatur ex eo quod præfatum est in
descriptione definitionis & proprij, illud enim significat rei quidditatem, & est
proprie illam decernens, & sic est oratio significans rei rationem, qua ipsa est,
& hæc est definitionis definitio, prout suppositum est. Aut non significat rei
quidditatem, & cum hoc proprie ipsam concernit, & sic videtur quod sit pro-
prium: id enim, ad quod protulit inquisitio, est id, quod positum est in proprij
descriptione. Si vero prædicatum non conuertatur prædicatione, non euadit
quin sit de his, quæ sumuntur in subiecti definitione, aut nõ sumitur: si fuerit de
his, quæ sumuntur in subiecti definitione, notum est quod sit genus, ex his quæ
prælibata sunt in generis descriptione: id enim quod sumitur in subiecti defini-
tione, & est vniuersalius eo, videtur quod sit prædicatum de pluribus specie
differentibus in eo quod quid: si vero fuerit de his, quæ non sumuntur in subie-
cti definitione, & est vniuersalius subiecto, notum est quod est accidẽs: id enim,
quod denominatur hac denominatione, notum est de se quod describitur de-
scriptione, qua descriptum est accidens, ꝙ sit id, quod non est genus, neque defi-
nitio, neque proprium, & potest inesse & non inesse subiecto: res vero, quarum
sunt hæc prædicata secundũ se omnia collectiue, sunt decẽ prædicamenta: sin-
gulis enim prædicamentis insunt definitiones, & propria, & accidentia. Sicq;
iam locuti sumus de rebus, ex quibus componuntur quæsita, & præmissæ, hoc
est prædicata & eorum subiecta. E

De propositione dialectica. *Cap. VIII.*

PRIMVM igitur determinetur quid est propositio dialectica: & quid problema dialecticũ. Non enim omnem propositionem, nec omne problema, dialecticum ponendum: nullus enim offeret, qui mentem habeat, quod nulli videtur. nec proponet quod omnibus est manifestum, vel plurimis: nam hæc quidem non habent dubitationem: illa autem nemo ponet. Est autem propositio dialectica, interrogatio probabilis aut omnibus, aut plurimis, aut sapientibus, & his vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus non inopinabilis. Ponet* enim aliquis quod videtur sapientibus: nisi id contrarium sit multorum opinionibus. Sunt autem propositiones dialecticę, & ea quæ probabilibus sunt similia, & contraria iis, quæ videntur esse probabilia secundum contradictionem protensa, & quæcunque opiniones sunt secundum artes inuentas. Si enim probabile est eandem esse contrariorum disciplinam, & sensum eundem esse cõtrariorum, probabile apparebit: & si vnam numero grammaticem esse, & tibicinariam vnam: si autem plures grammaticas, & plures tibicinarias: omnia enim similia & cognata hæc videntur esse. Similiter autem & ea, quæ probabilibus sunt contraria secundum contradictionem protensa, probabilia videtur: si enim probabile est quòd oportet amicis benefacere, & quòd non oportet amicis malefacere, probabile est: est autem contrarium quidem quòd oportet malefacere amicis, secun- F

* Ponere philosophis vox familiaris est, pro concedere.

D A dum contradictionem autem quòd non oportet amicis malefacere. Similiter autem & si oportet amicis benefacere, inimicis non oportet: est autem & hoc secundum contradictionem contrarium: nam contrarium est quòd oportet inimicis benefacere. Similiter autem & in aliis. Probabile autem & in similitudine apparet, etiam contrarium de contrario: vt si oportet amicis benefacere, & inimicis oportet male: apparebit & contrarium hoc quod est amicis benefacere, ei quod inimicis male. Vtrum autem secundum veritatem se habeat, an non, in iis, quę de contrario dicentur, ostendetur. Palam autem quoniam & quæcunque opiniones secundum artes sunt dialecticę propositiones sunt. Ponet enim aliquis ea, quæ videntur iis, qui in eis probati sunt: vt de his quidem quæ in geometria, vt geometer: de illis autem quæ in medicina, vt medicus.

De propositione topica.

B ET EXPEDIT quod dicamus quid sit præmissarum secundum se, & suarum specierum inquantum sunt præmissæ topicæ, ac etiam quæsitorum, & suarum specierum, quatenus sunt quæsita topica, & quæ sit differentia inter præmissam topicam, & quæsitum topicum. Et dicimus, quod non conuenit quod in hac arte ponamus quamuis rem, quæ contigerit præmissam topicam, neque quamuis rem, quæ contingerit quæsitum topicum: nullius enim intelligentis est ponere aliquam rem, quam non asseuerat aliquis, quæ sit huius artis præmissa, neque etiam quærere de hoc illo, quod est notum omnibus hominibus, aut ipsorum maiori parti, in hoc enim non est dubitandum, neque etiam numeratur vllo vnquam tempore: hoc autem sic existente, topica præmissa est oratio diuulgata, quæ recipitur in quæstione, & ponitur etiam pars syllogismi. Et hæc quidem est multarum specierum, quarum primæ sunt diuulgatæ apud omnes, vt quod deus sit. Aut apud maiorem partem, præter ꝙ reliqui renuant illas. Aut diuulgatæ apud sapientes & Philosophos, præter quod vulgus illas renuat, prout est id, quod Philosophus asseuerat de animæ perpetuitate. Aut diuulgatæ apud sapientes, præter quod reliqui illas renuant. Aut notæ apud potiores sapientes, præter quod sit opinio ficta. i. contraria his, quæ vulgus asseuerat. Et pręmissę ex parte, quę experimento comprobantur C in artibus theoricis, & factiuis, sunt diuulgatę, prout est id, quod est in arte medica, quod scamonea soluat choleram & colloquintida ipsum flegma: & sicut id, quod est in scientia astronomię, quod lunę sint quinque motus, & solis sunt duo motus. Et iterum quod simile est diuulgato est diuulgatum: huius aūt sunt duę species, quod est simile motuū proportionalitate. Ac ēt quod est simile diuulgato: vt si est sensus cōtrariorū, est vnus: sicq; cōtrariorum scientia est vna, quia proportio sensus ad sensatum est similis proportioni scientię ad scitum. Secunda autem species est secundum aliquod accidentium, vt si nouiter factio sit partium animalis & plantę, & mineralis, ita est & orbium cœlestium: ambit enim illos corporeitatis ratio. Et iterum quia repugnans contrario diuulgato est diuulgatum, quando enim diuulgatum est quod expediat amicis benefacere, & illius contrario existente, ꝙ expediat inimicis benefacere, huic contrario repugnans est dicere, quod non expediat inimicis benefacere. Et iterum contrarium diuulgati est diuulgatum, quādo illi prędicato est, subiecto cōtrarium fuerit, Verbi gratia, qn̄ benefacere amicis est laudabile, & inimicis malefacere est laudabile. Et Arist. pręcipit de hoc loco ꝙ non fiat nisi contrario connexū: hoc .n. est vehemētius diuulgatū. v.g. quia qn̄ proponimus qd expediat inimicis malefacere, expedit hoc sustētare eo ꝙ expediat amicis bn̄facere. Instituit aūt hic hoc p̄cepto illius repetitionē ob ipsius remissionē diuulgationis respectu primi. Dico respectu repugnātis cōtrario. Pręstantior.

autem harum specierum est diuulgatarũ apud omnes, & deinde diuulgatarũ apud maiorem partem, quæ aũt præter has sunt, numerãtur in diuulgatis. Quia omnes aut maior pars opinantur de eis, quod expediat eas recipere: omnes n. aut maior pars opinantur, ꝙ sapientũ dicta debeant recipi. & de hoc videmur perseuerare vnam enũtiationẽ. Sicque etiam diuulgatũ est, ꝙ contraria nõ cõcidant in vno subiecto, & quod si expediat amicis benefacere, non expedit amicis malefacere, & similiter cõtrariũ contrario, diuulgatum enim est ꝙ enũtiatio contrarij rei, quã enunciamus de aliqua re, sit contraria illius enuntiationi. Hæ itaque sunt species præmissarum topicarum.

De problemate dialectico, & positione dialectica.

CAPVT IX.

PROBLEMA autem dialecticum, est speculatio intendens vel ad electionem, & fugam: vel ad veritatem, & scientiam, aut per se, aut vt adminiculans ad aliquid aliud talium, de quo aut neutro modo opinantur, aut contrarie plerique sapientibus, aut sapientes plerique, aut vtrique iidem eisdem. Quædam enim problematum vtile est scire tantum ad eligendum, vel fugiendum: vt vtrum voluptas sit eligenda, an non? Quædam autem ad sciendum tantum: vt vtrũ mundus æternus sit, an non? Quædam vero ipsa per se quidem ad neutrum horum: adminiculantia autem sunt ad aliqua talium. Pleraque enim ipsa quidem per se non volumus cognoscere, sed aliorum gratia, vt per illa aliud quippiam cognoscamus. Sunt autem problemata, & de quibus contrarii sunt syllogismi: dubitationem enim habent vtrum sic se habent, an non sic: eo quòd de vtrisque sunt rationes suasibiles. Et de quibus rationem non habemus, cum sint magna: difficile arbitrantes esse propterquid assignare: Vt vtrum mundus sit æternus, an non: nã huiusmodi quæret aliquis. Problemata ergo & propositiones (vt dictum est) determinata sint.

De positione.

Positio est opinio admirabilis alicuius familiarium * secundum philosophiam: * vt quod non est contradicere, quemadmodum dixit Antisthenes: & quòd omnia mouetur, secundum Heraclitum: aut quod vnum est ens, quemadmodum Melissus dixit (nam de quouis contraria opinionibus proferente, curam habere stultum est) aut de quibus orationem habemus contrariam opinionibus: vt quoniam non omne quod est, vel factum est, vel æternum, quemadmodum sophistæ dicunt. Nam musicum, grammaticum esse: neque factum, neque esse æternum. Hoc enim & si alicui nõ videat, videbitur vtique eo quod rationem habeat suasibilem. Est igitur & positio quidem problema, nõ autem omne problema positio, eo quod quædam problematum talia sunt, de quibus neutro modo opinamur. Quod autem est & positio problema, manifestum est: necesse est.n. ex iis quæ dicta sunt, aut plures sapientibus circa positionem dubitare, aut vtroslibet sibimet, eo quòd opinio quædam admiranda positio

* Al. famigeratorum.
* Hoc est, notorum, & domesticorum in philosophia.

A sitio est. Pene autem nunc omnia dialectica problemata, positiones uocantur. Differat autem nihil quomodolibet dictum: non enim nomen effingere uolentes diuisimus sic ea, sed ut non lateant nos, cum quædam eorum sunt differentiæ. Non oportet autem omne problema, nec omnem positionem considerare, sed quam dubitabit aliquis eorum, qui ratione egent, & non pœna, uel sensu. Nam qui dubitant utrum oporteat deos honorare, & parentes diligere, an non, pœna indigent: qui vero vtrum nix alba, an non, sensu. Neque vero quorum propinqua est demonstratio, neque quorum ualde longe: nam illa quidem non habent dubitationem: hæc autem magis quam secundum facultatem exercitatiuam.*

Positio & alicuius magni philosophi admiranda opinio.

Problema dialecticum.

*Id est, dialecticam.

QVæsitum vero topicum est expediens esse id, cuius veritas nõ est nota p se secundum diuulgationem, sed ei euenit dubium aliquod secundum id, quod diuulgatum est, quando autem hoc ita est, & attestatio dubio incidenti in illud sit causa casus peccari in præmissas diuulgatas, oportet quod causa dubii cadentis in illud sit dissensus attestationis, vel ablatio attestationis, quæ est de illo, B aut controuersia syllogismorum, aut syllogismo contrarietas attestationi illius: & aliquando congregantur plures quam vna harum causarum, & aliquando huius causa est difficultas inueniendi syllogismum, vna cum magna necessitate illius, & multo illius desiderio, prout dicimus, An mundus sit nouiter factus nec ne; Quando autem illius testimonium dissentit, est trium specierum, quarum quædam est, ꝙ Philosophi mutuo contendant de illo, prout est esse partem impartibilem, & sicut aliquibus videtur, ꝙ opes sint præeligendæ paupertati, & aliquibus visum est ꝙ paupertas sit prgeligẽda diuitiis. Et quoddam est, in quo Philosophi contendant cum vulgo, prout Philosophis videtur ꝙ virtus cum mala vita & depressione eligibilior sit bonæ vitæ, & honoribus cum virtutis carentia. Vulgo autem videtur huius contrarium. Et de his est quod opinatur aliquis vir notus in scientia, quando repugnat illi, quod videtur vulgo, prout videtur Pithagorę de opinionibus ꝙ res secundum se sint secundum fides, quę de eis eueniunt singulis fidelibus: et hanc Arist. uocat opinionem fictam extraneam, & iterum vocat ipsam proprie positionem. Positio enim, quãdo cõmunius fertur dicitur de omnibus quæsitis topicis, qñ aũt fertur proprius, dicitur de hac. Id vero, circa quod est controuersia syllogismorum, est, prout dicimus, an mundus sit æternus, aut nouiter factus: id vero, in quo testimonium dissentit syllogismo, C est oratio, quę nõ repugnat diuulgato, ipsum autem proferenti nõ est diuulgatum, immo ei est de illo vehemens dubium, prout sunt dubia Ioannis grammatici cõtra Peripatheticos de essendo potentiam priorem actu in motus noua factione: id vero, quod nemini est diuulgatum, nec de illo est syllogismus. i. quod vocatur ostentatio, & solicitudo, & nemo p̃fefert sibi gloriam, vt illud ponat quæsitum, de quo scrutandum sit in hac arte. Id vero, quod non quęritur, ex quo nondum scrutatum est de eo, nec alius protulit sermonem de illo, hoc fit pro temporum discrimine, verbi gratia, quod consueuerunt mathematici nostri perscrutari motum trepidationis stellarum fixarum.

De quæsito topico, ac positione topica:

Hæ itaque sunt species quęsitorum in hac arte, quatenus sunt quęsita. Ex quo autem primum propositum huius artis est iuuare philosophiam, aut iuuare vulgus, expedit ꝙ non proponatur quęrere in hac arte, nisi ꝙ iuuat reliquum trium, aut philosophiam actiuam, aut philosophiam theoricam, aut quod est instrumentum sciendi, quod est harum duarum artium, quæ est scientia logicæ: & quod non proponat quærere & scrutari quod vni illorum fuerit noxium, vt exemplum nocentis actioni est, quod gymnastice scrutetur, an expediat seruire deo, nec ne? & exemplum noxij in scientias theoricas est, an sensibilium sit veritas aliqua nec ne? & an accidentia sint permanentia duobus temporibus, nec

ne? prout scrutantur loquentes nostri æui. Et exemplum noxii in scientiam logicam est, vt qui scrutatur, an affirmatio & negatio discernant verum & falsum in omnibus rebus nec ne? aut, an omnis res indigeat commonstratione? aut inueniantur aliquę res per se notæ: Iuuans vero ipsam actionem est, vt dicimus an oblectamentum sit virtus, nec ne? & iuuans theoricam est, an mundus sit nouiter factus nec ne? & iuuans logicam est, vt an figurę cathegoricę sint tres aut quatuor? & an definitio acquiratur diuisione, aut compositione, aut demonstratione? Et expedit te scire quod non deceat ponere in hac arte quęsitum secundum modum exercendi ex philosophia id, cuius est nimis firma demonstratio, vt triangulum æquilaterum constituere, neque iterum cuius demonstratio est nimis remota, aut cuius in hac arte non sunt præmissę, quibus construatur vel destruatur, prout sunt plura propria decimi libri elementorum Euclidis linearum irrationalium, sicque iam locuti sumus de speciebus præmissarum, & quæsitorum topicorum.

De speciebus disserendi, dialecticæque disputationis. Cap. X.

Inductio est a singularibus ad vniuersalia accessio.

DEterminatis autem his oportet diuidere, quot dialectica rum disputationum sunt species. Est autem inductio quidem hæc, illa autem syllogismus. Et syllogismus quidem quid est, dictum est prius. Inductio vero est a singularibus ad vniuersalia accessio: vt si est gubernator eruditus, optimus, & auriga: & omnis, qui est eruditus in unoquoque, optimus. Est autem inductio verisimiliter, & clarior, & secundum sensum notior, & pluribus communis: syllogismus autem valentior,* & ad contradicentes efficacior. Ergo genera, de quibus disputationes, & ex quibus, quemadmodum ante dictum est, determinata sint. E

*alias, violentior.

De specieb' orationū topicarum, et earum partitione.

QVod autem reliquum est nobis huius partis, de quo dicendum sit, est notio specierum orationum topicarum, quę construuntur ex his præmisis de his quæsitis, quæ dinumerauimus. Dicimus itaque ꝙ sint plurium specierum.s. syllogismus, & inquisitio. Et syllogismus quidem vniuersaliter est vt diffinitus, est in libro priorum, in quo cum positæ fuerint plures res q̄ vna, ex illis sequitur alia res pręter illas necessario. Topicus autem syllogismus est, syllogismus qui constituitur ex duabus pręmisis diuulgatis, veluti demonstratio est syllogismus, qui constituitur ex duabus præmissis veris, primis: syllogismus enim ex partę suę formæ est vnus in tribus artibus, quæ considerāt quæsita communia.s. demonstratio, & topica, & maior pars orationum sophisticarum. Differentia vero est ex parte materiæ, quoniam syllogismus demonstratiuus fit ex præmissis veris primis: & topicus ex diuulgatis: & sophisticus fit ex pręmissis, quæ putantur esse diuulgatæ, cum nō sint diuulgatæ, aut putatur de illis ꝙ sint veraces, quū non sint veraces. Sylls aūt simpliciter, qui est definitus, est vt genus sylls factis in his tribus artibus. Inquisitio vero est translatio enuntiationis alicuius rei de partibus, quæ includuntur in aliqua re, ad enuntiationem illius rei de hac illa vniuersali. Enuntiationis enim translatio ab aliqua re in aliquam rem non euadit tres modos. Quorum vnus est translatio enuntiationis ab vniuersali in particulare, & hic est ipse syllogismus: conclusio enim potestate continetur in maiori pręmissa, eo modo quo pars continetur in toto. Secunda est translatio ab omnibus particularibus, aut ex maiori ipsarum parte ad vniuersalem, & hęc est ipsa inquisitio, prout dicimus ꝙ artifex peritus sit excellens, quia peritus nauta sit excellens, & similiter peritus miles sit excellens. Differentia aūt est inter hanc inquisitionem & illam, quę facit acquirere veritatem: In hoc enim transfer- F

A tur enuntiatio ad vniuersalem topicæ, quia sustentatur in illud essendo in particularibus. In altera autem euenit nobis veritas præmissarum vniuersalium post inquisitionem, præter ꝙ hæc sustentetur ipsa inquisitione: inquisitio vero est huius causa secundum quandam speciem accidentis, non ꝙ faciat per se adipisci illam vniuersalem, Sermo autem de hoc conuenientior est in libro posteriorum. Tertia autem est translatio ab aliqua particulari ad particularem sibi similem, & hæc nota est in exemplo, siue fuerit processus ab vna particulari ad vnam particularem, siue a multis particularibus ad vnam particularem, ex quo huius enuntiationis translatio est ad vnam particularem, vtcumque sint, sunt vnius conditionis, prout enuntiamus de cœlo ꝙ sit generabile, quia enuntiamus generationem de partibus plantæ & animalis & inanimati. Inquisitio autem fit in hac arte duobus modis: quorum vnus est in verificando præmissam vniuersalem syllogismi, & hoc fit pro maiori parte, & aliquando raro vtitur hoc in verificando ipsummet quæsitum. Syllogismus autem in hac arte præstantior est inquisitione, prout in arte rhetorices signum est præstantius exemplo, & gestire in arte poetica præstantius est quam similitudo. Inquisitio autem euidentior est syllogismo, ex quo sustentatur sensato: & ideo ipsius vsus vtilior est vulgo, & est facilioris oppugnationis: syllogismus autem est contra hanc minus vtilis, præcipue apud vulgus, & imbecillioris oppugnationis, & ideo ipsius vsus vtilior cum exercitatis in hac arte. Sicque iam locuti sumus de speciebus orationum to-
B picarum, & ex quibus componantur.

De instrumentis, quibus syllogismorum copiam nobis ad disserendum suppeditamus. Cap. XI.

INstrumenta autem, per quæ abundemus syllogismis, *sunt quatuor. Vnum quidem, propositiones sumere. Secundum autem, quotupliciter unumquodque dicitur, posse distinguere. Tertium, differentias inuenire. Quartum autem, similitudinis consideratio. Sunt autem & modo quodam tria horum propositiones. Est enim unumquodque eorum propositionem facere, vt quod eligendum est honestum, vel delectabile, uel utile: & quod differt sensus a disciplina, co quod amittenti eam possibile est rursum sumere, illum autem impossibile. Et quoniam similiter se habet salubre ad sanitatem, & habi-
C le ad bonam habitudinem. Est autem prima propositio, ab iis, quę multipliciter dicuntur, secunda a differentiis: tertia uero, a similibus.

*Instrumēta abūdādi ad diserēdū. Alias. i syllogismis, & inductionibus.

Disciplinā amissam possibile est rursus sumere, sensum aūt minime.

De instrumētis topicis.

REinquitur nobis dicendum de instrumentis, quæ adipisci faciunt syllogismum; quæ quidem instrumenta sunt quatuor, quorum vnum est, posse sumere præmissas, ex quibus componitur syllogismus. Secūdum autem est posse discernere singula nomina, & quot modis dicantur. Tertium est differentiarum eductio, Et quartum est ex verisimili scrutinium.

De sumptione propositionum. Cap. XII.

ERgo propositiones quidem eligendum quotquot modis determinatum est * in propositione: aut omnium opiniones proponenti, aut plurium, aut sapientum, & horum, uel omnium, uel plurimorum, vel notissimorum. Aut

Cap. 8. huius libri.

etiam contrarias apparentibus, & quæcunq; opiniones secundum artem sunt: at oportet protendere contrarias apparentibus probabilibus, secundum contradictionem: quemadmodum dictum est prius. Vtile autem & facere eas in eligendo non solum quæ sunt probabiles, sed & similes eis: vt quòd contrariorum idem est sensus: nam & scientia contrariorum est eadem. Et quod videmus suscipientes aliquid, nō emittentes: nam & in aliis sensibus sic est, nam & audimus suscipientes aliquid, non emittentes: & olfacimus eodem modo: similiter autem & in aliis. Amplius, Quæcunq; in omnibus, vel plurimis videntur, sumendum vt principium, & apparentem positionem: nam ponunt qui non conspiciunt, in aliquo non sic. Eligere autem oportet & ex scriptis disceptationibus. Descriptiones autem facere in vnoquoq; genere supponentes seorsum (vt de bono, aut de animali, & de bono omni) incipientem à quid est. Annotare autē & singulorum opiniones, vt quòd Empedocles quatuor dixit elemēta corporum esse: ponet enim aliquis quòd ab aliquo probato dictū est. Sunt autem (vt figuraliter sit complecti) propositionum, & problematum partes tres: nam aliæ sunt morales propositiones, aliæ naturales, aliæ rationales. Morales quidem huiusmodi, vt vtrum oporteat parentibus magis, an legibus obedire, si dissentiant. Rationales vero, vt utrum contrariorum eadem desciplina, an non. Naturales autem, vt vtrum mundus sit æternus, necne. Similiter autem & problemata. At vero quales sint singulæ earum quæ dictæ sunt, definitione quidem non facile asignare est de ipsis. Est autem ea (quæ per inductionem est) assuetudine tentandum cognoscere unamquāque earum, secundum prędicta exempla consideranti. Ad philosophiam igitur, secundum veritatem de his negociandum: dialectico autem modo, ad opinionem. Sumendæ autem quàm maxime vniuersales propositiones omnes, & vna facienda multæ: vt quòd oppositorum eadem disciplina: deinde quod ad aliquid. Eodem modo & ipsæ rursum diuidendę, quousq; contingere potest diuisio: ut quòd boni, & mali, & albi, & nigri, & frigidi, & calidi: similiter autem & in aliis. De propositionibus igitur sufficiant prædicta.

Contrariorū idem sensus, quia eadē est disciplina.

QVantitas vero præmissarum vniuersaliter est secundum specierum vulgatarum præmissarum commemorationem, & ipsarum discrimen ex reliquis pręmissis, & hoc quidem primo fit scrutinio, & cōmemoratione opinionum vulgi, & similiter opinionis maioris partis ipsorum, & opinionum philosophorum, ipsorumq; magnatum, & quando ex libris collegerimus omnes opiniones, quæ sunt in artibus, & similiter iterum collegerimus destructionem rerum repugnātium famosis, illasq; intelligemus, & similiter de illis, quæ famosis sunt verisimiles, hoc vero expedit fieri in singulis generibus præmissarum, quæ sunt singularum artium, Verbi gratia, quia in moralibus præmissis conuenit eundem actum facere colligere, scilicet ipsarum famosiores secundum illarum gradū, illasque intelligere, & obseruare, sicq; etiam in naturalibus & in logicis, & in reliquis artibus, quas possibile est topicam artem considerare, & secundum hoc opus & exercitium eueniet nobis potestas sumendi quasdam premissas vulgatas: illa enim est apud nos methodus, qua possibile est discernere vulgatum a non vulga

De facultate propōnū inueniēdarū quod est primum instrumentum.

A to,& species vulgatarum a se inuicem, siue illarum moralium a naturalibus,aut logicis,prout in arte demonstrationis fit nobis posibile distinguere præmissas veras,præter quod illas ponamus similes illis,quas tradidimus in singulis speciebus præmissarum,prout sunt methodi distinguendi reliquas præmissarum species, q̃ nobis reddantur nobis comparantibus illas,& reducentibus ad illas,adeo q̃ per hoc enuntiemus illas, quæ nobis reddũtur cuius speciei sint,an vulgatarũ apud omnes,aut apud maiorem partem;& an sint naturales,aut logicę,aut alterius speciei premissarum ipsorum artificum. Quando enim exercitati fuerimus in hoc opere repetitis vicibus, eueniet nobis potestas inueniendi præmissas, ex quibus fiunt huius artis syllogismi. id autem, quod hanc rem iuuat,est,quod exerceamur in acceptione præmissarum communium vulgatarum, quanto vniuersalius poterimus. Deinde illas partiamur quoad posibile fuerit, donec finiamus in vltimas species,hoc enim coaptatur nobis sumere plures pręmissas, ex quo species vulgatarum pręmissarum sunt etiam vulgatę,vt verbi gratia,quod proponamus dicere qnod oppositorum scientia sit vna, & illam diuidamus in contraria & relatiua,& reliqua opposita,contrariaq; ipsa diuidamus in secundum olfactum contraria,& in visu contraria, & in tactu contraria,& similiter vnumquodque quatuor oppositorum:& hinc eueniet nobis abũdare in pluribus præmisis.s.quod cõtrariorum scientia sit vna,& relatiuorum scientia sit vna, & secundum hoc diui-

B sio contrariorum & vniuscuiusque oppositorum faciet nobis euenire, plures præmissas:exempli gratia,quia ex contrariorum diuisione eueniet nobis,quod caloris & frigoris scientia sit vna, & albi & nigri scientia sit vna:hoc itaq; modo nobis eueniet potestas extrahendi premissas.

De multiplicis distinctione. Cap. XIII.

IPsum autem quotupliciter negociãdum est, non solum quæcunq; dicuntur secundum alium modum, sed & rationes eorum tentandum asignare: vt non solum quòd bonum alio quidem modo dicitur iustitia & fortitudo, habile autem & salubre: sed quòd & illa quidem eo q̃ ipsa qualia quædam sunt,hæc autem eo quòd effectiua alicuius, & nõ eo quòd qualia quædam sunt: similiter autem & in aliis. Vtrum au-

C tem multipliciter,aut vno modo specie dicitur, per hæc considerandum. Primum quidem in contrario perspiciendum, si multipliciter dicitur, siue specie siue nomine dissonet. Quædam enim statim & nominibus alia sunt,vt acuto in voce contrarium est graue, in magnitudine autem obtusum. patet igitur quòd cõtrarium acuto multipliciter dicitur, si autem hoc, & acutum. Nam secundum vtrunq; horum aliud erat contrarium: non enim idem acutum erit obtuso, & graui contrarium, vtrique autem acutum contrarium. Rursum graui voce quidem contrarium acutum, magnitudine autem leue. quare multipliciter graue dicitur, eo quòd & contrarium. Similiter autem & pulchro, & quidem quod in animali turpe, ei vero quod est in domo, perniciosum. quare æquiuocum pulchrum. In quibusdam autem nominibus quidem nullo modo dissonat, specie autem manifesta in eis statim differentia est, vt in claro, & obscuro: vox enim clara, & obscura dicitur. Similiter autem & color. Ergo

A modo cõtrariorum.

Si vnum cõtrariorum multiplex, tale & contrarium est.

Quędam cõtraria specie & non nomine.

nominibus quidem nihil dissonant, speciē autem manifesta in eis statim differentia est: non enim similiter & color clarus dicitur, & vox clara: manifestum autem id est, & per sensum: nam eorum, quæ eadem sunt specie, idem sensus: at clarum quod est in voce, & in colore, non eodem sensu iudicamus, sed hoc quidem visu, illud autem auditu. Similiter autem & acutum, & obtusum in humoribus, & in magnitudinibus, sed hoc quidem tactu, illud autem gustu. Nam neque hęc dissonant nominibus, neque in seipsis, neque in contrariis, obtusum enim est contrarium vtrique.

Eorum, quæ eadem sunt specie, idem sensus.

Amplius, Si huic quidem est aliquid contrarium, illi autem simpliciter nihil: ut ei quæ est à potu delectationi, ea, quæ est a siti tristitia, contrarium: ei autem quæ est ab eo quod est considerare quod diameter est costæ incommensurabilis, nihil. quare multipliciter delectatio dicitur. Et ei quidem quæ est secundum mentem amare, odisse contrarium est: ei autem quæ est secundum corporalem actum, nihil: manifestum ergo quoniam amare æquiuocum.

Locus ab iis, in quibus reperitur alterum cōtrarium.

Amare ęquiuocum.

Præterea in mediis. Si huic quidem est aliquid medium, illi autem nihil. Aut si utrisque quidem est, non idem autem: ut clari, & obscuri in coloribus quidem aliquid est medium, fruscum, in voce autem nihil. Aut si fortę raucum, quemadmodum quidam dicunt raucam vocem, medium esse. quare æquiuocum clarum: similiter & obscurum. Insuper si horum quidem plura media, illorum autem vnum, Vt in claro & obscuro. Nam in coloribus plura media: in voce autem vnum, raucum. Rursum in eo quod secundum contradictionem opponitur considerandum, si multipliciter dicitur. Nam si hoc multipliciter dicitur, & quod huic opponitur multipliciter dicetur. Vt non uidere multipliciter dicitur, vnum quidem non habere uisum, alterum autem non operari visu. Si autem hoc multipliciter dicitur, necessarium est & uidere multipliciter dici. utrique enim non uidere opponitur, vt ei quidem quod est non habere visum, habere: illi autem, quod non est operari visu, operari.

Locus a mediis tertius.

Clari λευκοῦ albi, obscuri μέλανος nigri.

Si huius contrarii est medium, illius aūt nullum.

Amplius, in his quæ secundum priuationem, & habitum dicuntur, perspiciendum. Si enim alterum multipliciter dicitur, & reliquum, ut si sensibile multipliciter dicitur, & secundum animam & corpus, & insensibile multipliciter dicetur, & secundum animam & corpus. Quod autem secundum priuationem & habitum opponuntur, quæ dicta sunt, manifestum: eo quod nata sint utrunque sensum habere animalia, & secundum animam, & secundum corpus.

A priuatione et habitu

Amplius autem in casibus considerandum. Nam si iuste multipliciter dicitur, & iustum multipliciter dicetur, secundum vtrunque enim iustorum est iustum, vt si iuste dicitur & secundum sui

A casibus

Cognitionis γνώμην arbitriū, conscientiam.

A cognitionem iudicare, & vt oportet : similiter & iustum. Eodem autem modo & si salubre multipliciter dicitur, & salubriter multipliciter dicetur: ut si salubre dicitur hoc quidem sanitatis effectiuum, illud autem conseruatiuum, quoddam uero significatiuum, & salubriter uel effectiue, uel conseruatiue, uel significatiue dicetur. Similiter autem & in aliis, quando ipsum multipliciter dictum fuerit, & casus ab eo multipliciter dicetur: & si casus, & ipsum. Considerandа autem & genera secundum nomen prædicationum, si eadem sint nominibus. Nam si non eædem, manifestum est quoniam æquiuocum est quod dicitur: Vt bonum in cibis quidem effectiuum est voluptatis, in medicina autem effectiuum sanitatis, in anima vero qualem esse, ut castam, vel fortem, uel iustam: similiter autem & in homine, aliquoties autem & quando ut in tempore bonum (bonum enim, dicitur in tempore) plerunque autem quantum in mediocri (dicitur enim & mediocre bonum) quare æquiuocum bonum. Similiter autem & candidum, in corpore quidem color, in voce autem bene audibile. Similiter autem & acutum: non enim similiter idem in omnibus dicitur: nam vox acuta quidem velox (sicut dicunt, qui secundum numerus harmonici sunt) angulus autem acutus, qui minor est recto, gladius vero, qui est anguli acuti.

A generis nomine.

B

Considerandа etiam & genera eorum, quæ sunt sub eodem nomine, si diuersa, & non subalterna sunt: vt equus, hoc autem animal, & hoc uas: diuersa enim, quæ secundum nomen est horum ratio: nam hoc quidem animal, quid significat: illud vero uas, quale quid. Si autem subalterna sint genera, non necessarium diuersas esse rationes, vt corui animal, & auis genus est: quando autem coruum dicimus auem esse & animal, quid dicimus eundem esse. quare utraque genera de eodem prædicantur. Similiter autem & quando animal volatile bipes coruum dicimus, auem dicimus eandem esse. & sic ergo utraque genera de coruo prædicantur, & ratio eorum. In non subalternis generibus non accidit hoc, nequè enim quando uas dicimus, animal dicimus: neque quando animal, vas. Considerandum autem non solum si in proposito diuersa sunt genera, & non subalterna: sed & in contrario. Si enim contrarium multipliciter dicitur, manifestum quoniam & propositum. Vtile autem ad definitionem inspicere, quæ de composito fit: vt candidi corporis, & candidæ vocis: nam sublato proprio, eandem rationem oportet relinqui. Hoc autem non accidit in æquiuocis, vt in iis, quæ nunc dicta sunt: nam hoc quidem erit corpus habens talem colorem, illud autem, vox bene audibilis: sublato igitur corpore, & voce, non idem in utraque relinquitur: at oportet si uniuocum esset candidum, quod in utraque dicitur esse idem. Sæpe autem & in ipsis definitionibus latet assequens

A positione generum.

C

Si contrariorum vnum est æquiuocum, est & alterũ æquiuocum.

æquiuocum: quapropter & in definitione considerandum. Vt si quis significatiuum, vel effectiuum sanitatis, quod moderate se habet ad sanitatem, dicat esse, non refutandum: sed inspiciendum quid moderate quidem secundum vtrunque dixit: vt si hoc quidem tale significat vt facere sanitatem, illud autem tale vt significare qualis quidem sit habitus.

Locus a cõparatione significatorũ.

Adhuc, si non comparabilia sunt secundum magis, & minus, vel similiter: ut clara vox, clara vestis: & acutus humor, & acuta vox, hæc enim neque similiter dicuntur clara, uel acuta, neque magis alterum: quare æquiuocum clarum, & acutum: nam vniuocum omne, comparabile: aut enim similiter dicetur, aut magis alterum. Quoniam autem diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ species sunt, & differentiæ: ut aĩalis, & scientiæ (diuersæ enim horum differentię) considerandum si quę sub eodem sunt nomine diuersorũ generum, & non subalternorum diuersæ differentiæ sint, vt acutum uocis, & magnitudinis: differt enim vox a uoce eo quod acuta sit: similiter & magnitudo a magnitudine: quare æquiuocum acutum: diuersorum enim generum, & nõ subalternorum diuersæ differẽtiæ sunt. Rursum si eorundem, quæ sunt sub eodem nomine, diuersæ differentiæ sunt: vt coloris qui est in corporibus, & in melodiis. Nam eius, qui est in corporibus, congregatiuum, & disgregatiuum uisus: eius vero qui in melodiis, non eædem differentiæ. quare æquiuocum color: nã eorundem, eædem differentiæ. Amplius, quoniam species nullius est differentia, inspicere oportet, si eorum, quæ sub eodem sunt nomine, hoc quidem species est, illud autem differentia: vt clarum, quod in corpore quidem, species coloris, quod autem in voce, differẽtia. Differt enim uox à voce, eo quod clara sit De eo igitur quod multipliciter dicitur per hæc, & huiusmodi perspiciendum.

Idem in anteprædicamentis capite 4.

A differẽtia

Color ĩ melodiis, qui et chirome est cum tetrachorda procedunt per duo hemitonia, & trihemitoniũ. Id aũt ex musicis.

De æquoci distintione, qp est scdm instrumẽtũ.

AD potestatem vero distinguendi nomẽ æquiuocum Arist. tradidit quindecim regulas. Quædam sunt, quæ sumuntur ab essentia rei, & illæ sunt, quæ sumuntur ab illius definitione, & ab eius genere, eiusque differentia. Et quędam sunt, quæ sumuntur ab ipsa re, quæ extra est, & sunt illæ, quæ sumuntur ab ipsis rem recipientibus & a comparationibus & a similitudinibus, & incępit & tradidit contrariorum quindecim regulas

Prima regula est, quod consideremus contrarium illarum rerum, de quibus dicitur nomen, quoniam si huius contrarium nomen occurrat de singulis nominis æquiuocatione, illud nomen dicitur nomen æquiuocatione: hoc autem nobis ostẽditur duobus modis, quorum vnus est, quod illis contrariis non sit vnum nomen, sed nomina diuersa, Verbi gratia, quia acuitas significat dispositionem cultri, & dispositionem vocis, quando autem velimus scire, an quod significat in vno sit aliud ab eo, quod significat in altero, primo consideramus nomen contrarii in vtroque illorum, sicque in uoce inuenimus grauitatem, & in cultro inuenimus grossitiem, sicque scimus acutiei nomen esse illis ęquiuocum.

Secundus aũt modus est, quod consideremus dispositionem ipsorummet contrariorum, quo etiam indigemus, quando fuerit vnum nomen, gratia exempli, vox clara, & aqua clara, quando consideramus illius contrarium, inuenimus vnum nomen, quod est turbidum: quando vero inspicimus turbulentiã aquæ inuenimus illam quandam rem, quę accidit ei secundum visum: turbulẽtia vero

A uocis est res, quæ secundum auditum euenit, & scimus quod claritudo est nomen æquiuocum. Capitur autem iuuamen per hanc regulam, quando huius distinctio in contrario fuerit notior quam illius distinctio in rebus, in quibus primo quærebamus cognitionem nominis æquiuoci, prout per primam regulam recipiebatur iuuamen. quando contrariorum nomina erunt diuersa.

Tertia regula est, quod consideremus ambas res, ex quibus capiebatur indicium de nomine, quia si vni illarum fuerit contrarium, & non fuerit alteri, scimus quod nomen est æquiuocum, sicut est oblectamentum, quod euenit ob laborem, & ob aquæ potum: vnius enim est contrarium, quod est ipsa sitis, alterius vero non est aliquid contrarium.

Quarta autem regula est, quod cōsideremus res, quas significat nomine ipsum contrarium; quia si vni sit contrarium immediatum, alteri autem mediatum, nomen est æquiuocum, Verbi gratia dulcis sermo, & dulcis sapor, quoniam inter dulcedinem, & amaritudinem sermonis non est medium, inter saporis vero dulcedinem, & amaritudinem est medium, vt salsedo & cæteri sapores.

Quinta regula est, quod vnius rerum sit contrarium, inter quas sit vnum medium, alterius autem sit contrarium, inter quas sint plura media.

Sexta autem regula est ab oppositis, quæ sunt secundum contradictionem, quæ est quod si consideremus an oppositum vnius rerum dicatur nominis æqui-

B uocatione cum alterius rei opposito, scimus quod nomen sit æquiuocum, Verbi gratia, videntis est oppositum quod est non videns, hoc autem dicitur de duabus diuersis rebus quarum vna est, quod non sit illi visus, & altera quod non vtatur visu: hinc itaque est manifestum, quod videns cum opposito dicitur æquiuocum.

Septima regula est secundum modum priuationis & habitus: nam, si oppositū dicatur multipliciter, res, quam nomen significat, dicitur multipliciter, Verbi gratia, si sentire de anima & corpore dicatur dupliciter, priuatio sentiēdi etiam dicitur dupliciter. Sicque si sanitas dicatur de illis æquiuoce, scilicet de anima & corpore, ægritudo itaque de illis dicitur æquiuoce.

Octaua regula est a casibus, vt si iustum dicatur multipliciter, iustitia dicitur multipliciter. Sed regulæ sumptæ ab ipso genere sunt traditæ ab eo duæ numero.

Quarum vna est, quod genera rerum de quibus sumitur indicium de nominibus, sint distincta, dico genera vniuersalia, prout dicimus laudabile de saporibus, & laudabile de moribus, & laudabile de pluuia: laudabile enim saporum est duorum prædicamentorum actionis, & passionis, ex quo ille agit, aut patitur in corpore laudabili passione morum autem laudabile est secundum qualitatem, vt fortitudo & virtus, pluuia autem laudabilis est pro tempore.

C Secunda autem regula est, quod consideremus genera illarum rerum, de quibus sumitur indicium, dico ipsa proxima, quando ascendunt ad genus ipsum supremum, aut ad medium eis, & supremo, & si illa genera fuerint distincta, & vnum non subintrat alterum, neque hoc nomen significat illas res inquantum cō ueniunt in supremo genere, hoc nomen est æquiuocum, Verbi gratia, asinus dicitur de quodam vase, quod arte fit ex ligno, & de animali, illorum enim genera proxima sunt diuersa. s. animal, & planta, & neutrum illorum alteri supponitur nec asini nomen illa significat inquantum connectuntur supremo genere quod est substantia, quia si illa significaret inquantum sunt in prædicamento substantiæ, diceretur de illis vniuoce, Verbi gratia, passer & pennatum ad auem, sunt enim duo illius genera distincta, quæ ad vnum genus ascendunt, auis autem non dicitur nominis æquiuocatione de eis, ex quo passer continetur in habente pennas.

Vndecima regula sumitur ex desinitione: hæc autē fit in definitionibus rerum compositarum, quæ significant singulas partes compositorum per simplices dictiones, prout dicimus eclipsim lunæ, & eclipsim solis, nos enim quando consideramus, & meditamur talia, auferimus rem qua differunt omnia subiecta, & definimus id, quod est illis cōe, & inuenimus illud diuersum: nomen itaque est æquiuocum, vt si desniremus eclipsim lunæ, & comperimus illam, quod sit illius casus in vmbræ pyramidem, & desiniremus eclipsim solis, & illam comperimus

esse lunæ interstitium inter nos & illum. Sicq; scimus eclipsis nomen illis esse D æquiuocũ. Et aliquãdo est verum, ꝙ nomina partium definitionis dicantur ęquiuoce, & expedit qđ in illis ꝓcedamus, prout ꝓcessimus in ipsis definitionibus.

Regula duodecima etiam sumitur ex eo, quod est magis & minus & æquale, hoc est, ꝙ consideremus alteram duarum rerum, de qua dicit illud nomẽ, & si inter illam & alterã non fuerit comparatio in suis subiectis secundũ magis aut minus aut æquale, illas duas res significat æquiuoce, Verbi gratia, acuties vocis, & cultri, non dicitur ꝙ vnius acuties sit alterius acutiei æqualis, aut magis. Et duæ regulæ sunt ex ipsa differentia. Quarũ vna est, ꝙ cõsideremus an res, quas vno nomine significans, sint differentiæ supremorum generum diuersorum, aut mediorum, quorũ vtrumq; ascendat ad vnum supremum aliud, ab illo, ad quod ascendit alterum. Si itaq;.n. fuerit, illud nomen est æquiuocum, Verbi gratia, acuties vocis & cultri: vocis.n. acuties est alia, & discrimẽ acutiei est de differentijs ꝑdicamenti qualitatis, cultri aũt acuties & acutiei discrimen est de differentijs prædicamenti substantiæ. Secunda autem regula est, ꝙ consideremus res, quas significat illud nomen, & si ipsarum differentiæ ipsas diuidentes fuerint diuersi, nomen itaque æquiuocum, Verbi gratia, digestum dicitur de gustata re & de ea quæ addiscitur: differentiæ enim diuidentes rem, quæ addiscitur sunt differentiæ diuidentes disciplinam, & illam continentes: digestum autem, quod significat rem gustatam, non diuiditur his differentijs. Alia autem postrema regula est, quãdo vna harum duarum rerum, quas significat nomen, sit differentia, & altera sit species. Hæ itaque sunt regulæ, quas tradidit in dignoscendo nomen æquiuocũ. B

De differentiarum inuentione, similium consideratione, & vtilitatibus instrumentorum. Cap. XIIII.

Differentiarum inuẽtio.

DIfferentias aũt in ipsis generibus ad seinuicem perspiciendum: vt quo differt iustitia à fortitudine, & prudẽtia à temperantia: hæc enim omnia ex eodem genere sunt, ex virtute. Et ex alio ad aliud, vt in iis, quæ non nimiũ differunt: vt in quo differt sensus à scientia: nam in iis quæ multũ differũt, manifestæ sunt omnino differentiæ. Simi-

Similiũ consideratio.

litudinem aũt considerandũ, in iis quæ sunt in diuersis generibus: vt E sicut alterũ ad alterum quidem, sic aliud ad aliud: vt sicut scientia ad scibile, sic sensus ad sensibile: & vt alterũ ĩ altero aliquo, sic aliud in alio: vt queadmodũ visus in oculo, mens in anima, & vt tranquillitas in mari, serenitas in aere: vtrunq; enim quies. Maxime aũt in iis, quæ multum distant exerceri oportet: facile enim in reliquis poterimus similia inspicere. Considerandum autem & ea, quæ sub eodem sunt genere, si quid inest omnibus idem: vt homini, & equo, & cani: nam si inest aliquid eis idem, in eo sunt similia. Vtile aũt ipsum quidem, quod quotupliciter dicitur, considerasse, ad dilucidi-tatem: maxime autem quis sciet quid ponatur, manifesto facto quotupliciter dicitur. Et ad fieri secundum rem eandem, & non ad nomen syllogismos: si enim immanifestum sit quotupliciter dicitur, contingit non ad idem etiam qui respondet, & qui interrogat, ferre intellectum: manifesto autem quotupliciter dicitur, & ad quid

A specie.

Vtilitates considerationis multiplicis.

A ferrens ponat, ridiculus videbitur interrogans esse, si non ad hoc sermonem faciat. Vtile etiam, & vt non falsa ratione decipiamur, sed decipiamus potius: nam scientes quotupliciter dicitur, non hallucinabimur, sed sciemus si non ad idem sermonem faciat is, qui interrogat, & ipsi interrogantes poterimus apparenti ratiocinatione fallere, nisi is, qui respondet, agnoscat quotupliciter dicitur. Hoc non in omnibus semper possibile, sed quando fuerint eorum, quæ multipliciter dicuntur, alia quidem vera, alia autem falsa. Est autẽ proprie non conueniens modus hic dialecticæ: quare omnino vitanda dialecticis huiusmodi ad nomen disputatio, nisi quis aliter non possit de proposito disserere. Differentias autem inuenire vtile, & ad syllogismos de eodem, & diuerso, & ad cognoscendum quid est vnumquodque. Quòd autem ad syllogismos de eodem, & diuerso vtile, manifestum: inuenientes enim differentiam propositorum quamlibet, ostendentes erimus, quoniam non idem. Ad cognoscendum autem quid est vnumquodq;, eo quòd propriam substantiæ cuiusque rationem: iis, quę circa vnumquodque sunt, accommodatis differentiis separare solemus. Similitudinis autem consideratio vtilis est ad inductiuas rationes, & ad syllogismos ex suppositione, & ad assignationem definitionum. Ad inductiuas quidem rationes, eo quod circa singula in similibus inductione, vniuersale existimamus inducere: non enim facile est inducere ignorantes similia. Ad syllogismos ex suppositione, eo quod probabile est quemadmodum in vno similium se habet, sic & in reliquis. Quare ad quodcunque eorum facultatem habebimus disputandi, profitebimur quẽadmodum in his se habet, sic & in proposito habere. Id enim ostendẽtes, & propositum ex suppositione ostendentes erimus: supponentes enim quomodo in his se habet, sic & in proposito se habere demonstrationem faciemus. Ad definitionum autem assignationem, eo quod potentes conspicere quid in vnoquoque idem, non dubitabimus ad quid oporteat genus (cum definiemus propositum) collocare: nam communium quod maxime in eo quod quid prædicatur, genus erit. Similiter autem & in multum distantibus utilis ad definitiones similitudinis consideratio: vt quod idem tranquilitas in mari, & serenitas in aere: vtrunque enim quies: & quoniam punctum in linea, & vnitas in numero: vtrunque enim principium: quare commune in omnibus genus assignantes, arbitrabimur non extra nec definire. Pene autem & definientes sic solent assignare: nam & vnitatem principium numeri dicunt esse: & punctum, principium lineæ. manifestum igitur quoniam ad commune vtrorumq; genus collocant Instrumenta itaque, per quæ sunt syllogismi, hæc sunt: loci autem, ad quos vtilia sunt prædicta, ii sunt, qui dicendi sunt.

Vtilitates inuentionis differentiarum.

B

Vtilitates consideratio nis similiũ.

Hypothesis.

C

A multũ distantibus.

De potestate sumẽdi differentias, de similium cõsideratione, & vtilitatibus istrumẽtorum.

Potestas vero sumendi differentiam euenit exercitio sumendi differentiam rerum vehementis similitudinis vnius earum, quę vniuersaliter sunt tres species quarum vna est similitudo acceptionis differentiarum rerum, quae subsunt vni generi proximo, prout sunt fortitudo & aequitas: suum enim genus est vnum scilicet ipsa virtus, sed fortitudo est circa res timendas, & aequitas est circa res, quae fiunt hominum commercijs, & hae sunt illarum differentiae, quibus differunt Secunda autem species est, quod sumamus differentias rerum, quae subsunt vni generi remoto, prout est prudentia & temperantia: suum enim remotum genus est ipsa virtus, sed prudentia est in parte cogitatiua, & temperantia in parte concupiscente. Et tertia species est differentiarum rerum, quae subsunt generibus supremis, quando illis rebus contigerit ꝙ sint similes, prout est consideratio illius, quo differt sensus a scientia, cum hoc ꝙ sensus sit de prędicamento relationis, & scientia de praedicamento qualitatis, similitudo enim inter illos est nimia. proportio enim sensus ad sensibile est proportio scientiae ad ipsum scibile.

Potestas vero sumendi verisimilitudinem fit exercitio sumendi similitudinem inter res distinctas, prout fit potestas sumendi differentias exercitio sumendi differentias rerum similium. Similitudo autẽ est dupliciter, similitudo secundum modum proportionalitatis, aut secundum rem, quae ambiat ipsa similia, & aliquãdo conperiuntur in vna eadem re ambae similitudines simul, Verbi gratia, sensus, & intellectus sunt similes, quatenus sunt quaedam conceptiones, necnon ratione proportionalitatis quia dispositio intellectus ad animam est, sicut dispositio sensus ad visum. Hae itaque sunt res, quae nobis constant potestatem horum quatuor instrumentorum. E

Trium autem horum instrumentorum, quae sunt nominis aequiuoci dignotio, & differentiarum acceptio, & similitudinis sumptio, est iuuamen commune, & iuuamen proprium. Commune quidem iuuamen est, quo facilior fit eductio prę missarum, ipsarumq; inuentio, quando enim nos diuiserimus nomen aequiuocũ in sua significata, & hoc in subiecto praemissae, aut ipsius praedicato, aut vtroque, vna praemissa redditur nobis plures praemissae. Sicque quãdo diuideremus rerum differentias, quas putaueramus primo esse vnam, redditur vna praemissa duę, & hinc nobis eueniunt duae praemissae.

Singulis vero horum trium iuuamina propria sunt: aequiuoci quidem nominis cognitioni vna cum praefato, tria iuuamina. Primum quidem iuuamen patens est manifestatio, & hoc quidem iuuat quaerentem & respondentem: quaerentis quidem iuuamen est, quia quando quaeritur nomine aequiuoco, intelligeret ex illo admissionem alterius duorum significatorum, quae significat, & interdum abstineret illud admittere ob cauendum significatum illi commune secundum nomen, & putaret qd quaesiuisset de hoc, qd' est apud eum impossibile, q̃rens aũt hoc opere illi ostenderet significatũ, qd intẽderat admittẽdũ, & illud admitteret. F

Respondenti vero iuuamen est, quia aliquando quaereretur ab eo significatũ, quod non noceret ei illud admittere, & cum illo in nominis significatione inclusum esset significatum, quod redderetur ad destruendum eius positionem. Posset enim ille admittere quod significat nomen aequiuocum absque distinctione, & non crederet ꝙ quaerens illi inferret destructionem eius positionis. Secundum vero iuuamen est, quod quaerens & respondens non ferãt orationem de duabus rebus distinctis, & putent interloqui de vna re, & quod est in mente vnius, sit aliud ab eo, quod est in mente alterius, & quod vnus destruit, sit aliud ab eo, quod destruit alter; hoc autem est manifestũ, quod eueniat illi, qui ignorat quid significet nomen aequiuocum absque distinctinctione. Tertium autem iuuamen est, ne erret audiens, neque loquens in syllogismo, quando illius praemissae significant nomine aequiuoco, & quoddam illorum significatorum, quae significat illud nomen sit verum, & aliquod falsum: & posset putari falsum esse uerum, & verum esse falsum, & diuulgatum esse absonum, & absonum esse diuulgatum, & putaret de eo quod non est syllogismus, quod sit syllogismus: putaret enim ꝙ ipsum idem praedicatum minoris sit subiectum maioris, cum ipsum esset aliud, & putaret ꝙ ibi sit conclusio, cum ibi nulla res sit illata: quatenus autem ex

A nomine æquiuoco possset euenire fallacia, qua homo posset decipere alium, hoc opus prius est sophisticum quam topicum: ipse vero topicus indiget illo, dum respondens extorquetur deuiando extraneis respõsionibus, & fiunt illi difficiles, & abstinet ab admittendo rem, de qua reciperetur iuuamen, & de hac re quęreret ab illo nomine æquiuoco, quod significaret illam, & aliam rem, de qua non caperet iuuamen, & respondens admitteret illud putans de eo, quod ex quo hoc nomen significat rem, quæ non iuuat quęrentem, expedit ei concedere hoc nomen secundum hoc significatum, quod confert quęrenti iuuamen, & ex illo inferret ipse quærens rem, quam ab initio rei proposuerat, quam admittere cauebat, nisi ꝙ hoc opus deceptorium fit in hac arte per accidens. Veruntamen põtas sumendi differentias confert constitutioni definitionis singularũ rerũ, ipsam q; nosse facit per id, quod propriã ipsam concernit, eo ꝙ differentia est, qua species ꝑ se distinguitur a specie secũ conueniẽti in genere, & confer iterũ iuuamen locis de eodem, & de alio, qñ.n. manifestantur drię, fit manifestũ ipsum aliud.

Iuuamen vero potestatis sumendi similitudinem decet tribus rebus: quarum vna est ipsa inquisitio. Secunda sunt syllogismi, qui proprie positiones nominãtur, hoc est conditionales. Et tertia sunt ipsę definitiones. Huius vero iuuamen ad inquisitionem paret, quia sciendo sumere similitudinem ipsius consimilitudinis B euenit syllogismus positionis: hic enim manifestationis modus fit secundum modum credulitatis, quando enim aliquid alicui inesse, aut ab aliquo auferre, ostendere proponimus: hanc cõmostrationẽ transferimus ad huius simile, de quo est notum, ꝙ id, quod sequitur huius rei simile, sequatur hanc ipsam eandem rem. Definitionibus autem confert iuuamen, quia per eam ostenditur proximum genus, quod in definitione ponitur, sicut per scientiam differentię dignoscitur id, quod proprie ipsam concernit, & vt vniuersalius inquam, nisi sumeretur similitudo, impossibile esset cuipiam euenire vniuersale aliquod tanto minus essentiale, & ideo exercitium sumendi similitudinem & differentiam est, quo nobis ipsi constamus de acceptione rerum essentialium in syllogismis demonstratiuis. Et aliquando etiam sumitur iuuamen de ipsa similitudine ab acceptione definitionum rerum nimis remotarum secundum suam essentiam, ex quo inter illas fuerit proportio aliqua, & ponitur hęc res, qua proportionantur, tanquã illarum genus, Verbi gratia, quia ex quo proportio puncti ad lineam in magnitudine, est, proportio vnius ad numerum, eo quod sit principium. Sicque, quando proponimus habere lineę, aut vnius definitionem, ponimus hanc similitudinem, vt genus illorum, & dicimus de puncto, ꝙ sit lineę principium, & de vno, quod sit numeri principium. Hęc itaque sunt instrumenta, quibus educuntur particulariora loca singulorum quęsitorum ex locis communibus, quę infra narrabit. Et hic expli C cit oratio de prima parte huius scientię, & maior pars illius, cuius meminimus, est, quod dictum est in primo libro voluminis topicorum Aristo.

Aristotelis libri Topicorum primi, cum Auerrois Media expositione, Finis.

TRACTATVS DE LOCIS AD INTELLIgentiam eorum, quæ in reliquis Topicorum libris ab Aristotele dicuntur,

Abramo de Balmes interprete.

EXpedit qđ primo dicamus quid sit locus, & sc̃do ꝙ sint finita inclusa, & tertio modos disciplinæ, qui possunt de eis fieri, et modũ quo Arist. ꝓcessit hic. Dicimus itaque, qđ Alexander & Theophrastus definiunt locum, qđ sit principiũ & sedes, vnde sumunt præmisse singulorũ sylloꝝ, qui fiunt de omnibus particularibus quæsitis singularũ artium, & ꝑ hoc intendit qđ sint dispositiones

& attributa cõia, & regulę, quibus ꝓcedimus ad acquirẽdũ particulares p̃missas singulorũ syllorũ: & hoc est qđ Abumazar Alpharabius intendit ꝑ locũ, & ideo ex quo ipse est illa p̃missa, cuius partes proprie concernunt partes pręmissæ, quę ei subest: cuius pars prædicata præmissæ prædicatum tm̃ concernit, & subiectũ est aliud: p̃missæ vero, qua concernit pars, substantia est ipsum subiectũ alterius præmissæ, cũ pars p̃dicata sit alia: continens itaq; illarũ non est locus, neq; contenta est præmissa particularis, sed contenta est conclusio duarum p̃missarũ, quarum maior est continens, & minor est contenta scđm eius subiectũ, ꝓut dicimus Socrates est animal, & oĩs hõ est animal. Et putatur quod hæc definitio, qua definierunt hæc loca, sit affinis definitioni, qua ea definierat Arist. in libris rhetoricorũ: ille. n. dixit, ꝙ loca sint bases syllorum, & putatur qđ inter illas sit dñia, q̃ si locus sit basis sylli, syllus est illius forma, quæ est eius figura, eius autem materia est ipsius præmissæ: expedit itaq; ꝙ locus sit, qui largiatur syllorũ p̃missas & formã: & hoc est ipsa veritas, quia inuenimus syllos facere ambas res simul, aut inuenimus de illis, qui faciat alteram duarum rerum, & de illis, qui faciat alteram rem, & hoc quidem est manifestum de locis vniuersalibus, quæ Arist. tradidit in posterioribus analyticis.

Themistius vero edixit quod locus sit vniuersalis pręmissa, quæ est in syllo, quæ verissima est pręmissarum sylli: & dicit, ꝙ tali pręmissa aliqñ vtimur scđm, & in syllo, & aliqñ vtimur sua sententia & ptãte. Eius aũt argummentatio ad hoc est, quia in rebus, quibus Aristo, vtitur in tractatu locorum huius libri, cõperiuntur ambæ spẽs simul, ꝓut diximus, quod eligibilius sit apud nos quod est diuturnioris temporis, & prout dicimus qđ eligibile ꝑ se sit eligibilius quã eligibile per aliud: de re itaq; horũ & similiũ videt, ꝙ numerati sint vt fiant maioris præmissæ singulorum syllorum quæsitorum particularium, prout dicimus ebrietatis delectationẽ esse eligibiliorẽ delectatione coitus, q̃a sit diuturnioris durationis.

Alexandri vero argumentatio ad hoc est, quia præmissæ, quæ sumuntur in illis syllis, sunt infinitę, & non inclusæ collectę in vnum, sicq; nõ euenit ex finitis indiuiduis aliqua res vlis, ex qua ꝓcedatur ad res particulares infinitas cuius moris est dispositio regularũ, quę traduntur in hac arte: vles vero pręmissę particularium p̃missarum sunt finitę: & dum attigerimus ipsarũ vniuersaliores, possibile fit nobis ꝓcedere ad particulariores, quę eis subsunt, & euenit nobis præmissæ particulares, quę sunt in potentia infinitę aduentu vniuersalium, quæ sunt finitę: & hęc quidem est natura regulę, vt regula est, & ideo loca sunt, quæ ꝑ se largiuntur ptãtem faciendi syllos, & particulares præmissas maioris singulorum syllorum, & non quod ipsarũ, naturę sit hic actus: & ideo id, quod dicit Alexãder, & qui, vt ipse asseuerat, est proprior veritati, quam Themistius.

Et Abumazar dicit cum hoc, quod illa sit opinio Arist. quã presſius ponit, quã scđm quod dicitur loci nomẽ apud vulgus, & illa est, res vnde transtulit hoc nomen: it a. n. oportet qđ sit res ad quã nomẽ transfertur in arte vnde translatũ fuerit, V. g. quia nos inuenimus loci nomen apnd vulgus, qđ eo significẽt aliquã dispositionẽ, vel aliquã rem cuiusq; orationis, de qua sit sermo, occasione cuius dispositionis vel rei prouenit huius orationis constructio, aut destructio: & hoc quidẽ apparet ex inquisitione locorũ, quę vtuntur hoc nomine, quia cõsueuerũt dicere hic est locus cõsiderãdi, & locus astutię, & locus deceptionis, & locus dependentię siltudinis & hęc est simillima rerũ scđm significatũ qđ nomẽ loci significat apud Alexãdrũ. Et sunt res, q̃ dñ apud nos fuerint scđm orationẽ aliquã, possibile est nobis ex illis procedere ad id, qđ hęc oratio cõstruit, aut destruit.

Et hinc dicimus qđ Arist, nõ vocaret pręmissas vles, ex quibus acquiruntur præmissę particulares demrõnũ, loca, ex quo demro non est apta secundũ modũ quęstionis & responsionis; & Aristo. excusatur de similibus illarum pręmissarũ, quibus vtitur in suo libro, de quibus putatur quod sint maiores p̃missę particulares, quę fiãt in singulis syllogismis de particularibus pręmissis dicẽdo, ꝙ hę numerent inter loca, rõne qua sua p̃dicata sunt aliquo modo vniuersaliori p̃dicatis multorũ q̃sitorũ particulariũ, & ꝓceditur ex eis ad particulares præmissas, q̃ fiunt maiores p̃missę singulorũ syllorum, & ꝓpterea possunt esse regulæ, &

A dignosci in hoc libro. Et huius exemplū est id, qđ dicimus, qđ est diuturnioris durationis, est eligibilius. Et est locus, ex quo ex eo procedimus ad id, quod est diuturnioris durationis, qđ sit eligibilius: id vero, de quo Aristo. meminit de his orationibus pter id, cuius meminimus, est vt dicere expediēs est explicare quas rerū conueniat vocare sicut illas vocat ipsum vulgus, & quas non: & sicut dū dicit postquā transtulerimus rei nomē ad nomē alterius rei expedit, qđ consideremus adeo qđ nomē, quo vocat sit cōueniētius, quā nomen subiecti. Hę .n. non sunt pręmissę, sed sunt dispositiones, & attributa pręmissarum, ex quibus progreditur ad illas; & ideo omnes expositores conueniunt, ꝙ hęc non sint loca, ac si essent positiones, & directiones ad modum inueniendi pręmissas, & res iuuantes eas. Hæc itaque est explicatio quid sint loca.

Modi vero disciplinę, quibus vtimur in hac arte, videntur ex eo quod dicā, ex quo enim omne quęsitum est per dictionem an sit, Aut quæritur per ipsam, an res sit simpliciter, prout dicimus, an vacuum sit, Et an tale sit tale prout dicimus, an agnus sit mortuus, aut an tale inesse tali sit magis quum inesse tali, vel an tale insit tali, aut secundum quod sit definitio, aut genus, aut proprium, aut accidens, & similia: & vniuscuiusque horum sunt loca propria, & loca communia, posse est, qđ omnia loca iuuantia singula horum quæsitorū numerentur sola, & si B his sit repetitio locorū communium: hic quidem est facillimus modorū, & proximus eorum, & firmisimę obseruationis ipsorum, & sic inuenimus fecisse Arist. nisi quod ipse posuit loca quæsitorum essendi simpliciter, & loca accidentis in vnum idem, ob causam, quam prædiximus, & decreuit illis vnum tractatum. De inde posuit loca quæsitorum syllogismorum simpliciter tantum, & decreuit illis vnum tractatum. Deinde posuit loca generis, & decreuit illis etiam vnum tractatum, & sic fecit de locis quæsitorum proprii, & definitionis, quia vtrique horum decreuit vnum tractatum.

Et posibile etiam esset hæc loca fieri altero modo. Numerauit autem primo quid omnibus illis sit cōe, prout sunt loca similitudinis & contrarii, & cætera. Deinde posuit quod est cōe quatuor ipsorum, deinde tribus, deinde duobus, & numerauit loca propria singulis horum solis; & iam posibile esset, ꝙ numerarentur respectu ad definitionem, præter ꝙ explicetur per illa definitio alicuius quęsiti de his quæsitis: loca enim generica iuuant definitionem, ex quo imposibile est quin sit in ea definitione ipsum genus, Sicque & loca proprii, ex quo conditionis ipsius definitionis est, ꝙ sit appropriata: & similiter loca accidentis, ex quo imposibile est, quin definitio insit definito. Et secundum hoc videtur ꝙ loca destructiua horum, singula destruant definitionem, & construentia, singula horū sint constructiua, & quædam sunt de conditionibus ipsius definitionis, nisi ꝙ ex C quo non omnia loca quæ destruunt genus, aut singula horum, destruunt definitionem, sed de illis est, qui ipsam construant & destruant: exemplum illius, qui construit definitionem, & destruit genus est, ꝙ res sit de re ṗdicata in eo ꝙ quid sit & illam proprie concernat. Quod vero ambo simul destruit, est notum: quādo enim destruitur ꝙ sit prædicatum in eo ꝙ quid sit, destruit ꝙ sit genus, & tanto fortius ꝙ non sit definitio, sicque inuenitur dispositio omnium locorum destruentiū singula horum, & non est etiam in omnibus locis, quibus sit genus, aut aliud illorum, qui construat definitionem, aut aliquam definitionis conditionem, sed ipsorum est, qui construat genus, & destruat definitionem, Verbi gratia, quando ostēditur de aliquo prædicato, quod sit in eo ꝙ quid sit prædicatione vniuersali: notum itaque est quod construat, quod illud sit genus, & destruat, quod sit definitio: hinc itaque fit difficile ea dinumerare ex parte ipsius definitionis cum hoc, quod quando sumerentur hæc loca respectu ad definitionem, & dinumerarētur quatenus hęc sit prima intentio de illis, non euadit in multis illorum, quin occultetur ipsius iuuamen, aut imminuatur: quando autem vnusquisque sumeretur secundum partem, quæ ipsum proprie concernat, iuuamen fit manifestius & patentius. Hæc itaque fuit causa, qua Arist. renuit illa dinumerare definitiua, & iam dictum est ꝙ Theophrastus fecerit hoc.

Quod vero ipsa sint collecta finita, euidens fit ex eo, quod dicemus. Iam enim

commonstratum est ꝙ omne quæsitum commonstretur per aliam rem, quæ sit præter illud, & ꝙ nulli dubium sit, quod inter hanc rem acceptam ad illius commonstrationem, & quæsitum sit nexus quidam, & si impossibile sit, ꝙ exinde appareat in aliqua re quæsiti constructio aut destructio: hoc autem sic existente, nulli dubium est, quod res, ex qua commonstratur, ꝙ res quæsita sit talis denominationis, aut non sit, quatenus est connexa, sit aut re sumpta ex quæsiti essentia, aut res sumpta ab aliquo suorum euentorum, aut accidentium, aut rerũ, quæ de foris sunt, inter quas & ipsum quæsitum est habitudo quædam, & similitudo, aut rerum mediarum inter res, quę deforis sunt, & quę ex rei essentia sunt. Et ex quo omne quęsitum partitur in prædicatum & subiectum, & loca, quæ sumuntur ex rei essentia, aut sumuntur ex essentia prædicati, aut subiecti, aut ex parte aliqua suarum definitionum. s. ex genere, aut differentia, aut quod sint ipsę partes prædicati, aut subiecti, hoc est, species prædicati aut subiecti, oportet necessario ꝙ loca sumpta ex rei essentia sint loca definitionis, aut generis, aut differentiæ, aut loca partitionis, hoc est, quibus partitur prædicatum, aut subiectũ in suas species. Et ex quo rei euenta sunt accidentia, aut propria, quæ omnibus nouem prædicamentis insunt, expedit etiam hęc loca esse huius numeri. Et ex quo res, quæ deforis sunt, aut eis attestatus fuerit aliquis testis, & hic est aut vnus acceptus, aut multi, aut omnes homines aut dispositiones sint, quæ de foris sunt, similes, aut oppositæ, aut compositæ: ex illis, sequitur necessario, quod illę, quæ deforis sunt, in hac partitione inclusæ sint. Compositæ autem ex illis sunt loca, ex eo quod est magis & minus. Et opposita, vt præfatũ est, sunt quatuor, & similitudo est duarum specierum: loca vero media inter res, quæ deforis sunt, & quæ sunt ab essentia rei, putatur ꝙ sint loca a casibus, & loca a coniugatis, & vt vniuersalius inquam, omnis locus non euadit quin sit, aut subintrans has partitiones, aut media inter illas, & vlterius inspicitur nobis huius commonstratio inquisitione apud constitutionem ipsorum locorum: sicque est hoc quod præponendum ante loca, & procedemus ad illorum dinumerationem secundum philosophi iter, eiusq; ordinem, & hinc incipit liber secundus.

Argumentum, in Topic. secund.

IN Libro secundo, loci tractantur absoluti accidentis, siue ad refellendum, siue sit ad asserendum. Loci autem sunt hi fere. Non est accidens interdũ, quod vt accidens enũciatur. Subiectũ seorsum capitur ab accidenti, seorsumq; definitur. Transfertur problema ad vniuersalem propositionem. quęritur quid ipsi obiiciatur. Decernitur, quibus appellationibus multitudinem sequi, quibus inde recedere oportet. Distinguenda æquiuocatio, sed & ambiguitas, obscuris infundenda lux: generis inspicienda contraria, sed & propositis generis species. vtendum definitione, consequentia, tempore: reuocandum problema illuc, vbi argumentationes circunfluant: vestiganda quæ sequuntur. Inspiciendũ, quo affirmatio ac negatio differant. Eruenda ethymologia: pensanda quæ cui necessario, quæ secus competunt. Complectenda omnino multiuoca, contrariorum connexio, & opposita quælibet, & conserta, & consertis obuia, & generationes corruptionesq;, & propositionum consequentiæ. præterea quòd magis, quod minus, quod æque sit. & appositio: & quod aliquatenus, & quando, & vbi.

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER SECVNDVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De locis absolutis accidentis, siue ad refellendum, siue ad asserendum.

De problematis vniuersalibus, & in quibus prædicatis inesse, & esse conuertuntur. Cap. I.

A

SVNT autem problematum hæc quidem vniuersalia, illa verò particularia: vniuersalia quidem, vt omnis voluptas bonum est, & nulla voluptas bonum: particularia vero, vt aliqua voluptas bonum, & aliqua voluptas non bonũ. Sunt autem ad vtraq; genera problematum, cõmunia vniuersalia: & constructiua, & destructiua. Ostendentes enim quod omni inest, & quod alicui inest ostẽdentes erimus: similiter autem & si quod nulli inest ostenderimus, & quod nõ omni inest ostendentes erimus. Primum ergo de vniuersalibus destructiuis dicendum, eo quòd communia sint huiusmodi ad vniuersalia, & particularia, & qa magis positiones afferant in eo quod inest, quàm nõ: disputantes autem destruant.

Problematum diuisio.

Quod construit vl'e, cõstruit particulare.

B

Est autem difficillimum conuerti ab accidente propriam nominationem. Nam aliquo modo & non vniuersaliter in solis contingit accidentibus: a definitione enim, & proprio, & genere necessarium est conuerti: vt si inest alicui animal gressibile bipes esse, conuertentem verum erit dicere, quoniam illud animal gressibile bipes est. Similiter autem a genere: nam si animal inest alicui, animal est. Eodem autem modo & in proprio est: si enim alicui inest grammatices susceptiuum esse, grammatices susceptiuum erit. Nam nihil horum contingit secundum quid inesse, vel non inesse: sed simpliciter vel inesse, vel non inesse. In accidentibus autem nihil prohibet secundum quid inesse, vt albedinem, vel iustitiam. Quare non sufficit ostendere quoniam inest albedo, vel iustitia, ad ostendendum quòd albus, vel iustus est: nam habet dubitationem, quoniam secundum quid albus, vel iustus est, quapropter non necessarium est in accidentibus conuerti. Determinare autem oportet & peccata, quæ sunt in problemati-

A conuersione.

A definitione.

A genere.

A proprio.

bus: nam sunt duo, vel in eo quod falsum dicunt, vel in eo quod transgrediuntur positam locutionem. Falsum etenim dicētes, & qui quod non inest, inesse alicui dicunt, peccant: & qui extraneis nominibus res appellant (vt * platanum hominem) transgrediuntur positam nominationem.

Platanus arbor est genialis, & voluptaria, foliorum densissima, vmbra magnæ capacitatis, quæ vino radicibus infuso nutritur: hinc, siquis hoiem, ꝙ vino quoq; nutriatur, Platanū vocet, uocabulo, ut inquit Aristo. abutet.

De locis accidentium, de quibus fit mentio in secundo libro, & illa eadem sunt loca essendi simpliciter.

ET dicimus, ꝙ quædam quæstiones sint vniuersales, & quædam particulares: & harum vtraq; aut est affirmatiua, aut negatiua. Quæstiones itaq; sūt quatuor specierum. Affirmatiua vniuersalis, prout est dicere omnis delectatio est bona, & vniuersalis negatiua, prout est dicere, nulla delectatio est bona, & affirmatiua particularis, prout est dicere, aliqua delectatio est bona, aut delectatio quædam est bona. Et negatiua particularis, prout est dicere, aliqua delectatio non est bona, aut non omnis delectatio est bona. Et ex quo quæstionum vniuersalium consideratio continet particulares, qñ enim construimus rem vniuersalem, construimus illam particularem, sicq; pariter quādo illam destruimus vniuersalem, destruimus eam particularē. Consideratio hic fit de quæstionibus vniuersalibus exceptis particularibus. Præterea, quia positiones topicæ sunt vniuersales, & moris topicorum est illas construere vniuersali constitutione, aut ipsas destruere vniuersali destructione, ex quo pręmissæ diuulgatę sunt vniuersales, quia particulares non sunt diuulgatæ, & iterum, quia positiones topicæ sunt diuersæ variæ, & inuariabiles secūdum diuulgationem. Et vnūquodq; quatuor quæsitorum, hoc est, quæsitum definitionis, & quæsitum generis, & quæsitum proprij, & quæsitum accidentis, destruitur destructione vniuersali, & particulari, excepto accidente, quia ipsum destruitur destructione vniuersali: qñ enim commonstratur, ꝙ res non insit omni, commonstratum est ꝙ non est genus, neque proprium, neque definitio, res vero accidentis non est huiusmodi: inest enim subiecto particulari, prout dictum est: & ob hoc idem potest per illud construi accidens constructione particulari, & imposibile est de aliquo illorum, scilicet de genere, & proprio, & definitione quod construantur constructione particulari, ex quo prædicantur de toto subiecto: totum autem hoc euidens fit ex eorum præcedentibus definitionibus. Error autem cadit in quæstiones topicas duobus modis: quorum vnūs est, quod sint mendaces, aut quod loquatur de illis nomine inusitato in notione idiomatis, & apud vulgus non significat illam rem, pro qua illo vtuntur, prout dicendo hominem vegetabilē, aut consimili nomine de nominibus, quæ sunt aliter, ꝗ idioma significet.

Loci problematum quòd quicquam insit, vel non insit. *Cap. II.*

Primus locus. Declaratio.

VNVS autem locus est inspicere, si quid secundum aliquem alium modum inest, vt accidens asignauit. Peccatur autem maxime id circa genera: vt si quis albo dicat accidere colorem esse: non enim albo colorem esse accidit, sed genus eius color est. Contingit autem & secundum nominationem determinare eum qui ponit: vt quod accidit iustitiæ virtutem esse. Sæpe autem & cum non determinet, manifestū ꝙ genus vt accidens asignauit: vt si quis albedinem colorari dixerit, vel ambulationem moueri. a nullo enim genere denomiuatur prædicatio de specie dicitur: sed omnia vniuoce genera de speciebus præ-

A dicantur:nam & nomen,& rationem generum suscipiũt species: qui igitur coloratum dixit album, neq; genus asignauit, quoniam denominatiue dixit,neq; vt proprium,vel vt definitionem:nam definitio,& proprium nulli alii inest, sunt autem colorata & pleraq; aliorum,vt lignum, lapis, homo, equus. manifestum igitur quoniam vt accidens asignauit.

Alius locus est inspicere ea,quibus inesse aut omnibus,aut nulli dictum est:& considerare secundum species,& non in infinitis. Nã transitu magis,& in paucioribus consideratio: oportet aũt considerare, & incipere a primis, deinde consequenter vsq; ad indiuidua:vt si oppositorum eandem disciplinam quis dixerit esse, perspiciendum si eorum,quæ sunt ad aliquid,& contrariorum,& quæ secundum priuationem & habitum,& quę sedm contradictionem dicuntur,eadem sit disciplina:& si in his nondum manifestum est, rursum ea diuidendũ vsq; ad indiuidua:vt si iusti,vel iniusti,vel dupli,vel dimidii:vel cæ-

B citatis,vel visus:vel esse,vel non esse. Nam si in aliquo ostendatur ꝙ non eadem,interimentes erimus problema:similiter autem & si nulli inest:iste autem locus conuertitur ad cõstruendum & destruendum. Si enim in omnibus videatur cum diuisionem proferimus,vel in pluribus,postulandum est autem vniuersaliter ponere,aut instãtiam ferre in aliquo non sic esse:nam,si neutrum horum faciat, absurdus apparebit, qui non ponet.

Secũs locus. Declaratio. Hic locus est construc̃tionis, & destructionis.

Alius est,definitiones facere accidẽtis,& eius cui accidit,aut vtriusq; de vtroq;,aut alterius:deinde considerare si quid non verum in definitionibus,perinde ac verum sumptum sit. Vt si est Deum iniustitiam facere,quid iniustitiam facere. si enim nocere sponte, manifestum,qm̃ non est Deum iniustitiam facere,non enim contingit nocere Deum:& si inuidus sit studiosus,qui inuidus,& quæ inuidia. Nam si inuidia est tristitia in apparenti prosperitate alicuius proborũ,ma-

Tertius locus. Declaratio. A definitione.

Quid inuidia.

C nifestum est ꝙ studiosus non est inuidus,prauus enim esset.& si indignans inuidus,quis vterq; eorum:sic enim manifestum erit vtrũ verum,an falsum sit,quod dictum est:vt si inuidus quidem sit,qui tristatur in bonorum prosperitatibus,indignãs autem,qui in malorũ prosperitatibus tristatur,manifestum ꝙ non erit inuidus indignans. Sumere autem & pro iis(quæ in definitionibus sunt)nominibus definitiones,& non desistere donec ad notum deuentum sit. nam sæpe cũ tota quidem definitio asignata sit,non manifestum est quod quæritur:pro aliquo autem eorum(quæ in definitione sunt)nominũ,definitione dicta, manifestum fit.

Quartus locus.

Amplius,problema propositionem sibi facientem, instare. Nam instantia erit argumentum ad positionem. Est autem locus hic pene idem ei, quo considerare quibus inesse, vel omnibus, vel nullis dictum est,differt autem modo.

Declaratio. Ab instãtia. Quintus locus.

Amplius, determinare quæ oportet dicere, vt plures,& quæ non.

Declaratio.

Vtile enim & ad construendum, & ad destruendum: vt quod nominationibus quidem res nuncupandũ vt plures: quæ aũt sunt, talia ne, an nõ talia, non amplius attendendum ad plures: vt salubre quidem dicendum effectiuum sanitatis, ceu plures dicunt: vtrum autem propositum effectiuum sit sanitatis, an non, non amplius vt plures dicẽdum, sed vt medicus. D

Sextus locus.
Declaratio.
A multiplici, constructioni & destructioni aptus.

Amplius, si multipliciter dicatur, positũ autem sit quoniam inest, aut quoniam non inest: alterum monstrate eorum, quæ multipliciter dicuntur, si non vtraq; contingat. Vtendum autẽ in iis, quæ latent: nam si non lateat multipliciter dictum, instabit quoniam non monstratum est id, quod ipse dubitabat, sed alterum. Hic aũt locus cõuertitur & ad construendum, & ad destruendum: nam construere volentes ostendemus quoniam alterum inest: si non ambo poterimus: destruentes aũt quoniam non inest alterum ostendemus, si ambo nõ poterimus: veruntamen destruenti quidem nihil oportet ex concessione disputare, neq; si omni, neq; si nulli dictum sit inesse: nam si ostenderimus quoniam non inest quodcunque id sit, interimentes erimus omni inesse: similiter autem & si vni ostẽderimus inesse, interimemus nulli inesse. Construentibus aũt præconfitendum, quod cuiuis inest, omni inest, si verisimile sit postulatum. Non sufficit enim ad ostendendum ꝙ omni inest, in vno disputasse: vt si hominis anima immortalis est, propter hoc, anima omnis immortalis. quare præconfitendum, ꝙ si quæcunq; anima immortalis, omnis immortalis: hoc autẽ non semper faciendum, sed quando non facile possumus communẽ in omnibus vnam rationem dicere: quemadmodum geometer, quòd triangulus duobus rectis æquos habet tres angulos. E

Septimus locus.
Declaratio.
A multiplicis diuisiõe.

Si autem non lateat ꝙ multipliciter dicitur, diuisum quotupliciter dicitur & interimendum, & construendum. Vt si decens est vtile, aut honestum, tentandum ambo construere, vel interimere de proposito: vt quod honestum, & quod vtile, vel quod neq; honestum, neque vtile. Si autem nõ contingat vtraq;, alterum ostendendum, annotato quòd hoc quidem est, illud autem non: eadem autem ratio, etiam si plura sint, in quæ diuiditur. F

Octauus locus.
Declaratio.
A fine, & medio, atq; accidente.

Rursum quæcunq; non secundum æquiuocationem dicuntur multipliciter, sed alio modo. Vt disciplina vna plurium, aut vt finis, aut vt eius quod ad finem: vt medicina eius quod sanitatẽ facit, vt quod cibat, aut vt amborum finium, velut contrariorum eadem disciplina (nihil enim magis finis alterum altero) aut vt eius quod per se est, & eius quod per accidens: vt per se quidem ꝙ triangulus duobus rectis æquales habet tres angulos, per accidens autem, quòd æquilaterus: quoniam enim accidit triangulo, æquilaterum triangulum esse, per hoc cognoscimus quòd duobus rectis æquales habet. Si ergo nullo modo contingit eadem esse plurium disciplinam, manifestũ quoniam omnino non contingit esse: aut si aliquo modo contingit, ma-

A nifestum quod contingit. Diuidere autem quotupliciter, vtile: vt si voluerimus construere, talia præstatuenda sunt quæcunque contingunt, & diuidendum in ea tantum, quæcunque vtilia sunt ad construendum. si autem destruere, quæcunque non contingunt, reliqua vero omittenda. Id autem faciendum in iis cum latuerit quotupliciter dicuntur: & esse hoc quidem huius aut non esse, ex eisdem locis astruendum: vt disciplinam, huius quidem aut vt finis, aut vt eorum quæ sunt ad finem, aut vt eorum quæ sunt secundum accidēs,* vel rursum non esse aliquid secundum aliquem dictorum modorum: eadem autem ratio, & in desiderio, & quæcunque alia dicuntur plurium. Est enim desiderium huius aut vt finis, vt sanitatis: aut vt eorum quæ sunt ad finem, vt medicinæ conficiendæ: aut vt eorum quæ sunt secundum accidens, vt in vino amicum dulce, non quia vinum, sed quia dulce est: nam per se dulce desiderat, vinum autem per accidens: si enim austerum fit, non amplius desiderat: per accidens ergo desiderabat. Vtilis autem locus hic, & in iis quæ sunt ad aliquid, B penè enim talia ea, quæ ad aliquid sunt.

* alias, aut vt eorū, quę sunt per se, aut vt eorū, quæ sunt secundū accidens.

Nonus. Declaratio. Ab euidentiore appellatione.

Amplius, tranferre ad euidentius nomen. Vt pro exacto in opinione clarum, & pro curiositate cupiditas superfluarum rerum: euidentiori enim facto quod dictum est, bene argumentabilis est positio. Est autem hic locus ad vtrunq; communis: ad construendum, & ad destruendum.

Decimus. Declaratio. A genere.

Ad ostendedum autem contraria circa idem inesse, considerandum in genere. Vt si volumus ostendere quòd est circa sensum rectitudo, & peccatum: sentire quidem iudicare est, iudicare autem est recte, & non recte, & circa sensum erit rectitudo, & peccatum: nunc ergo ex genere circa speciem demonstratio fit: nam iudicare est genus sentire: qui nanq; sentit, aliquo modo iudicat.

Vndecimus Declaratio, A specie.

Rursum, ex specie generi: quæcunque enim speciei insunt, & generi. Vt si disciplina praua est, & studiosa, & dispositio praua, & C studiosa: nam dispositio, disciplinæ genus. Primus autem locus falsus est ad construendum, secundus autem verus: non enim necessarium quæcunque generi insunt, & speciei inesse: nam animal est volatile, & quadrupes, homo autem non. quæcunque verò speciei insunt, necessario & generi: si enim homo studiosus, & animal studiosum est. Ad destruendum autem et primus quidem verus, secundus autem falsus: quæcunque enim generi non insunt, neque speciei: quæcunq; verò speciei non insunt, non necesse est generi nō inesse.

Duodecim. Declaratio. A genere, & a specie.

Quoniam autem necessarium de quibus genus prædicatur, & specierum aliquam prædicari: & quæcunque habent genus, vel denominatiue dicuntur a genere, & specierum aliquam habere necesse est, vel denominatiue ab aliqua specierum dici. Vt si de aliquo disciplina prædicatur: & grammatica, vel musica, vel aliqua disciplinarum aliarum prædicabitur: & si aliquis habet disciplinam, vel deno-

minatiue a disciplina dicitur, & grammaticam habebit, aut musicam, aut aliquam aliarum disciplinarum, vel denominatiue ab aliqua earum dicetur, vt grammaticus, vel musicus: Si igitur aliquid dictum a genere quoquo modo, vt animam moueri, considerandum est si secundum aliquam specierum motus contingit animam moueri: vt augeri, vel minui, vel corrumpi, vel generari, aut quæcunque aliæ motus species sunt: nam si secundum nullam, manifestum est quod non mouetur. Hic autem locus cōmunis ad vtrunq;, & ad construendum, & ad destruendum: si enim secundum aliquam speciem mouetur, perspicuum est quoniam mouetur: & si secundum nullam specierum mouetur, manifestum quòd non mouetur.

13. declaratio.

Cum autem facultas non adsit argumentationis ad positionem, intendendum ex definitionibus aut quæ sunt propositæ rei, vel quæ videantur, & si non ab vna, etiam a pluribus. Facile enim definientibus argumentari erit: nam ad definitiones, facilis argumentatio.

14. declaratio.

Considerandum autem in proposito, quoniam existente necesse est positum esse, aut quid est ex necessitate, si propositum est. Construere quidem volenti, quo existente propositum erit ex necessitate: nam si illud ostendatur esse, & propositum ostensum erit: destruere autem volenti, quid est si propositum est: nam si ostenderimus cōsequens propositum, non inesse: interimentes erimus propositum.

15. declaratio.

Amplius, ad tempus inspiciendum si alicubi dissonat. Vt si quod nutritur, dixerit quis ex necessitate augeri: nutriuntur enim semper animalia, augentur autem non semper. Similiter autem & si scire dixerit quis reminisci: hoc enim præteriti temporis est, illud autem præsentis, & futuri: scire enim dicimur præsentia, & futura, vt quoniam erit solis defectus, reminisci autem non contingit aliud quàm præteritum.

16. declaratio. A facultate copiosa argumentorū.

Amplius, sophisticus modus ducere ad id, ad quod plurimam habemus argumentorum facultatem. Hoc autem erit quandoque quidem necessarium, quandoque autem apparens necessarium, quandoque autem neque apparens, neq; necessarium: necessarium quidem, quando negante eo, qui respondet aliquid vtilium ad positionem, ad illud rationes facit: contingit autem id talium esse ad quæ copiosam argumentorum facultatem habemus. similiter autem & quando inductionem ad aliquid per positum faciens, interimere conatur: hoc enim interempto, & propositum interimetur. Apparens autem necessarium est, quando videtur quidem vtile, & accommodum positioni: non est autem ad id, ad quod fiunt disputationes, siue negante eo, qui disputationem sustinet, siue ab inductione probabili, per positionem ad idem factam interimere conetur idipsum: reliquum vero quando nec necessarium est, nec apparens ad id, ad quod fiunt disputationes, & sine causa accidit redarguere respondentem. Oportet autem deuitare postremum dictorum modum: omni-

A no enim semotus, & extraneus videtur esse a dialectica. Quare oportet & respondentem non grauiter ferre, sed ponendo quæ non vtilia sunt ad positionem significare quæcunque non videntur. ponit tamen: nam magis perplexos esse vt plurimum contingit eos, qui interrogant, quando omnia huiusmodi ab eis posita fuerint, si non concludunt.

Amplius, omnis qui dixit vnumquoduis, quodam modo multa dixit: eo quòd plura vnicuique ex necessitate consequentia sunt (vt qui hominem dixit esse, & quòd animal est dixit, & quòd animatum, & quòd bipes, quodq; mentis, & disciplinæ susceptiuum) quare quouis vno consequentium interempto, interimitur & quod in principio est: cauere autem oportet in huiusmodi, difficilioris assumptionem facere.

17. declaratio.

Nam quandoque facile est consequens interimere, quandoq; idipsum propositum. Quibuscunque autem necesse est alterum tantum inesse, vel non inesse, vt homini ægritudinem, vel sanitatem: si ad alterum facile poterimus disputare quod inest, vel non inest, & ad reliquum facile poterimus.

18. declaratio.

B

Hoc autem conuertitur ad vtrunq;: ostendentes enim quod inest alterum, quod non inest reliquum ostendentes erimus: si autē quod non inest ostendamus, reliquum inesse ostendentes erimus: manifestum igitur quòd ad vtrunque vtilis hic locus est. Amplius argumentari transferendo nomen in orationem: cum longe magis consentaneum visum fuerit transsumere quàm vt ponitur nomen. Vt magnanimum non fortem (vt ponitur) sed magnum animum habentem: quemadmodum fidentem, bona sperantem. Similiter autem & ingeniosum, cuius fuerit genius studiosus. quemadmodum Xenocrates inquit, ingeniosum eum esse, qui animam sortitus est studiosam: ipsam enim vnicuique esse genium.

19. declaratio.

C

Quoniam autem rerum aliæ quidem sunt ex necessitate, aliæ aūt vt in pluribus, aliæ vero vtrunlibet, si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur, aut quod vt in pluribus, ex necessitate: aut ipsum, aut contrarium ei quod est in pluribus, semper dat locum argumentationis. Nam si quod ex necessitate est, vt in pluribus ponatur, manifestum quoniam non omni dicit inesse, cum insit omni: quare peccauit: siue, quod vt in pluribus dicitur, ex necessitate dixit, omni dixit inesse, cum non insit omni: similiter autem & si contrarium ei quod in pluribus est, ex necessitate dixit, semper enim in paucioribus dicitur contrarium ei, quod est vt in pluribus: vt si, vt in pluribus praui homines, boni in paucioribus, quare multo magis peccauit, si bonos ex necessitate dixit esse: similiter autem & si quod vtrūlibet est, ex necessitate dixit, vel vt in pluribus: neque enim ex necessitate vtrunlibet, neque vt in pluribus: contingit autem & si non determinans dixerit vtrum vt in pluribus, an ex necessitate di-

20. declaratio. A positione vnius pro altero.

xit. ſit autem res vt in pluribus, diſputare: vt ſi ex neceſsitate is dixerit. Vt ſi prauos exhæredandos dixit eſſe, non determinans, tanquã ex neceſsitate is dixerit, diſputare. D

21. declaratio.

Amplius, & ſi idem ſibi accidens poſuerit vt alterum, eo quòd alterum ſit nomen. Quemadmodum Prodicus diuidebat voluptates, in gaudium, & iucunditatem, & lætitiam: hæc enim omnia eiuſdem (id eſt voluptatis) nomina ſunt: ſi ergo aliquis gaudere, ei quod eſt lætari ponat accidere, idem vtiq; ſibiipſi dicet accidere.

INITIVM autem locorum, quæ enunciauit Ariſto. eſt, quod conſideremus prædicatum poſitio: ſi. n. fuerit in ſuo ſubiecto, ſecundum quod vnum illorum prædicatorum excepto accidente, non ſit accidens, & ſi denominauerit illud denominatione, quæ ſit accidens ſubiecto, errauit nominis appellatione: vt ſi diceret quod albedini acciderit, quod ſit color, Color enim eſt albedinis genus, non accidens. Et aliqñ cadit error in generis prædicatione de ſubiecto, quod prædicetur prędicatum accidentis, quod eſt, quando de ſuo ſubiecto prædicatur nomine denominatiuo, vt ſi quis diceret quod albedo ſit colorata: notum enim eſt, quod qui hoc fecerit, prædicauerit accidens prædicatione accidentis, non prædicatione generis: genus enim prædicatur de ſpecie prædicatione, qua conueniat eius nomen, ipſiuſq; definitio, non prędicatione proprij & definitionis: hæc enim ſunt propria rebus, de quibus prædicantur: hoc eſt qđ non inſunt alijs ab illis, coloratum autem ineſt alij ab albedine, notum itaque eſt quod qui hoc fecerit, denominauerit genus quod ſit accidens. B

Secundus autem locus ſumitur ex rei eſſentia, qui eſt locus ſumptus ab eſſentia partitionis: quando enim nos volumus per hunc locum procurare prædicatum ineſſe ſubiecto, aut non ineſſe, partimur ſubiectum in ſuas ſpecies, deinde in ſuarum ſpecierum ſpecies, donec finiãt in ſua indiuidua. Deinde inſpicimus ineſſe prædicatum illis, & ſi commonſtratum fuerit quod inſit omnibus illis, aut ſuis primis ſpeciebus, aut ſpecierum ſpeciebus, aut indiuiduis, ſi non inſit ſpeciebus, aut omnibus illis, aut maiori parti illarum, commonſtratum fuerit illud ineſſe toti ſubiecto: & componitur ex hoc oratio inquiſitiua non demõſtratiua, ex quo ſyllogiſmo demonſtratiuo commonſtratur particulare per vniuerſale, hoc autem commonſtratur vniuerſale per particularia: & ſi commonſtratũ fuerit, ꝙ illud ſit negatum ab omnibus illis, commonſtratum eſt, ꝙ prædicatũ ſit negatum a toto ſubiecto: & ex hoc componeretur ſecunda ſpecies primæ figuræ: ſi autem commonſtratum fuerit, quod illud ſit negatum ab aliquibus illorum, commonſtratur illius deſtructio ab illo in tertia figura: vt verbi gratia, ſi quæreremus, an oppoſitorum ſcientia ſit vna, diuideremus oppoſita in quatuor ſpecies, quæ ſunt affirmatiuum & negatiuum, & contraria, & relatiua, & priuatio & habitus: & ſi de his commonſtratum fuerit, ꝙ omnium ipſorum ſcientia ſit vna, commonſtratum eſt, quod oppoſitorũ ſcientia ſit vna: hoc enim itinere procederetur de omnibus oppoſitorum ſpeciebus: ſi aũt commonſtratũ eſſet, ꝙ non eſſet vna omnium ipſorum ſcientia, commonſtratum inde eſſet negatiuum vl'e in prima figura: & ſi commonſtratum eſſet, quod ſcientia quorundam ipſorum non eſſet vna, commonſtratum eſſet negatiuum, quod cõcluderet particulare in tertia figura. Si autem in primis ſpeciebus oppoſitorũ nulla res de hoc nobis commonſtraretur, vnumquodq; ipſorum diuideremus ad ſecundas ipſius: & ſi hinc commonſtratum nobis fuerit, hoc ipſum eſt, ꝙ proponebamus: ſin autem & illas diuidimus quouſq; ad indiuidua proceſſus finiatur. F

Tertius autem locus ſumitur ex definitione, & eſt demonſtratiuus ex rei eſſentia: hic autem fit duobus modis. Aut quòd definiamus quæſiti ſubiectũ, & ſi comperiamus quæſitum eſſe ibi, commonſtratum eſt in prima figura, qđ inſit ſubiecto: & ſi commonſtraretur quod ſit ab illo negatum, commonſtratur quòd negetur ab ipſo ſubiecto in prima & ſecunda figura, Verbi gra-

A tia. An anima sit mortalis, & dicimus, anima est substantia, quę ex seipsa mouetur continuo motu, quod autem est huiusmodi, est immortale, anima itaque est immortalis. Secundus autē modus est, ꝙ definiamus ipsummet preteritum, & si ipsum inueniremus in subiecto, commonstratum est, ꝙ preteritum insit toti subiecto in secunda figura: definitio enim conuertitur, nisi enim hoc esset, non concluderet: fieret enim ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Si autē commonstratum esset, quod ipsius definitio esset negata ab ipso subiecto, cōcluderet negatiuam vniuersalem in secunda figura, Verbi gratia, an studiosus sit inuidus, & inuenimus inuidum noxium rei prosperitatis, studiosum autem non nocere rei prosperitatis: concluditur itaque studiosum non esse inuidum. Si autem non esset aliquid explicitum de definitione prędicati & subiecti, facimus de partibus definitionis, prout fecimus de subiecto, aut de ipso prędicato, hoc est, de definitione partium alterius illorum, & illam consideramus eo modo, quo hoc considerauimus de ipso subiecto, aut prędicato, & sic vsque ad simplicissimam partium definitionis: hoc autem fit, quando non fuerit nobis commonstratum per id, quod ante hanc propositum fuerat.

Quartus autem locus est, ꝙ quęramus contradictorium ei, quę posita fuerat, & quo ad hoc procurabimus, quantum possibile fuerit. Si autem illi non fuerit B contradictorium, aut si illud inuenerimus, iā ipsum destruxerimus, verificatum esset ipsum positum. Vis autem huius loci est, vt vis loci, qui inquisitione est aliquid verificatum: contradictionis enim priuatio fit ipso sensu, & aliquando fit inquantum non est syllogismus, qui illi contradicat: & hic non est locus, sed est pręceptum iuuans constructionem subiectionum diuulgatarum, nec etiam est demonstratiuus: non enim sequitur, quando alicui rei non fuerit contradictorium, aut ꝙ illius contradictio destruatur, quod illa sit secundum se vera: posset enim aliquando esse illi aliud contradictorium, pręter quod nos ęstimemus illud.

Quintus autē locus est ex parte dictionum, ꝙ significetur res nomine diuulgato apud vulgus, non nomine ficto huic rei, siue apud vulgus significet aliquā rem, siue non significet. Et ille quidem est topicus iuuans constructionem, & destructionem: nisi res sit illius, cui non est nomen apud vulgus, & est ei nomen in scientia alicuius artis: expedit enim ꝙ illo vtamur, prout fit apud artifices illius artis, & illud esset pręceptum, non locus.

Sextus locus, qui etiā est ex ipsis dictionibus, qui est vt positum, ꝙ quęritur an sit, aut non sit, dicatur nominis ęquiuocatione, & quando id non ęstimat respondens, posset errare: quęrens itaque distinguat rem ęquiuocam in omnia significata, de quibus dicitur, quia hęc est diuisio generis in eius species. Deinde C commonstrat modo quodā simili inquisitioni, quod prędicatum insit toti subiecto, ex quo inest maiori parti significatorū, aut omnibus, in quę distinguitur nomen: & hoc fit, quando proposita fuerit constructio.

Quando autem proposita est destructio, commonstratur, ꝙ prędicatum nulli illorum significatorum insit. Et vniuersaliter hic locus est sophisticus, id autē, quod de hoc expedit topico, est, vt fugiat vsum huius loci, & quando ei inciderit, distinguat omnia significata, de quibus dicitur ipsum ęquiuocum. Deinde proferat illorum verum distinctum a non vero. Et hoc idem expedit ei facere de nominibus analogis. Deinde tandem proferat quod illorum sit verum, & quod falsum. Expositores autem numerant hunc locum septimum, omnem scilicet locum, quo fit nomen analogum, cum secundum veritatem nec ille, nec ipsum pręcedens sit locus topicus.

Octauus autem locus est, ꝙ oporteat reducere nomen rei, quando latet, ad id, quod est notius illo, prout vice illius quod dicimus cogitatu, certum ponere mus ipsum verum, hoc autem est pręceptum iuuans facilem inuentionem syllogismi, & non est locus.

Nonus locus est, ꝙ cōsideremus genus subiecti, & si in illo inueniremus ipsum prędicatum, enuntiamus, ꝙ illud insit subiecto: & pręcipue, quando proponimus commonstrare, ꝙ contrarię prędicentur de vna re, quia quę insunt su-

generi,insunt & illi: vt ꝙ sensus sit,rectum,& error,quia cognitionis sit rectū & error. Cognitio enim est genus ipsius sensus,& sensus est illius species, & ille est locus veridicus,quia demonstratio speciei per genus est commonstratio partis per ipsum totum,& ille est demōstratiuus, prout præpositum est: & posset ferri demonstratio de genere per speciē construēdo:quicquid.n.inest speciei,inest gn̄i:& hic cōponitur per syllogismū conditionalē,Verbi gratia, quia si homini insit ipsa ratio,animali inest ratio:hęc aūt demonstratio nō eueniret negatiue;quando enim homini non inest rationis priuatio,,non sequitur quod animali non insit rationis priuatio:demō vero speciei ex genere per syllogismū conditionalē est possibilis,negatiue:quicquid.n.negatur ab ipso genere,negatur ab ipsa spē:quia,si aīali nō insit ratio,nec homini inest ratio, licet impossibile hoc sit affirmatiue:quando.n. rationis priuatio inest animali. non inest rationis priuatio ipsi homini.

D

Decimus aūt locus est,ꝙ cōsideremus quæsiti prædicatū, quia si sit genus, & prædicetur de quęsiti subiecto,necessario sequit̃ quod subiecto insit pars aliqua specierū huius generis. Sicq;,quicquid denominamus per hoc genus, vt si diceremus,an anima moueatur;quia si possit moueri,necessario sequitur, ꝙ moueat̃ per aliquā specierū motuū,quæ sunt quatuor, videlicet translatio, alteratio,augmentū & decrementū,& generatio & corruptio:hoc aūt loco connectit nexus,si concludens fuerit affirmatiuū,vt qđ anima moueatur,in prima figura.Si aūt fuerit negatiuū,vt ꝙ anima non moueat̃, & per conditionalē subiunctiuā,V.g.ꝙ dicamus,si aīa moueatur,aut crescit, aut alterat̃, aut transfertur. Deinde repetat̃ cōsequens.s.ꝙ nullo horū motuū moueat̃,& cōcluditur,ꝙ anima nō moueat̃:& aliqñ concluderet in secundæ figurę aliqua specie,si cōcluderet duabus cōuersionibus,sed in prima figura nō cōcluderet,quia minor fit negatiua,& hic locus est demonstratiuus,& sumitur ex rei essentia.

E

Vndecimus aūt locus sumit̃ ex cōsequētibus,hic aūt fit duobus modis:quorū vnus est,ꝙ cōsideret̃ q̃ sit illa res quę qñ est necessario,sequat̃ esse positū,& hic locus semper est cōstructionis:qñ.n.ponimus rem,quę qñ est, sequitur esse ipsum positū antecedens,& quęsitū esse cōsequens. Deinde repetatur ipsummet antecedēs,& cōcludatur ipsummet consequēs, V.g.si quæramus an vacuū sit,& dicatur si motus sit,vacuū est:sed motus est,vacuū itaq; est. Secūdus aūt modus est,ꝙ consideremus quæ sit res,quæ est quæsita,quæ est, qñ positū est, & hic locus est semper destructionis;hic aūt fit ponēdo quæsitū antecedēs, & res consequens ipsum esse,ꝙ sit.Deinde repetamus oppositum cōsequentis, & cōcludat̃ oppositū antecedentis, V.g ꝙ nostrū quæsitū sit,an vacuū sit,& dicatur,si vacuū esset,corporis dimensiones essent separatę. Deinde repetatur, sed dimensiones non sunt separatę:& concludat̃ vacuum itaque nō est. Hæc quidē loca sunt demonstratiua,sed prout dictū est de cōditionibus syllogismi conditionalis est,qñ fit quod connexio sit cōmonstrata per syllogismum cathegoricū,aut repertum,si connexio esset per se nota.

F

Duodecimus locus sumitur ex parte tēporis,& hic quidē fit quod, qñ pdūm & subiectum fuerint in aliqua re varia secundū tempus,non semper verificatur prædicatum inesse subiecto:hoc aūt fit,quando inuenitur in illa subiectū semper,prædicatū aūt non semper, Verbi gratia dicendo. An nutribile necessario augeatur ,nec ne:& dicatur,ꝙ non augeatur necessario, quia nutribile semper nutrit̃,& non semper augetur, & hoc ꝙ subiectū est tpe alio a tempore, quo est ipsum prędicatum, V.g. an addiscere sit reminisci:addiscere.n.est illius, ꝙ erit futurum,reminisci autem est illius, qđ fuit tpe prȩterito . Hic autem locus est demonstratiuus , & sumitur ex accidentibus inseparabilibus , & syllogismus,qui eo cōstruitur,fit ex figuris cathegoricis in secunda figura;mediū enim illius est ipsum tempus. & prædicatur de vno extremo affirmatiue, & de altero negatiue.

Tertiusdecimus aūt locus est,ꝙ quęrens omittat destructionē positi, qđ respondens admiserat in sua cautione,& trāsferatur ad destructionē alterius rei, & hæc altera res no = euadit,quin ipsius destructio sit necessaria ad positi destru

aut non sit: & vltra, dũ fuerit necessaria, non euadit quin sit secundũ veri
A ctione, aut cogitatu: qñ vero fuerit necessaria scd̃m veritatẽ, ille est demõstratiuus,
tatẽ, aut quæ trãsfertur ad locutionẽ de ea, sit p̃missa necessaria in syllogismo de
qd res tionis, & iterũ hoc opus est necessariũ arti topicæ, qñ respõdens negaret
structionẽ de his, quæ iuuaret quęrentẽ quo ad positũ. Quando vero præmissa,
aliquis quęrens transfert orationẽ, non esset necessaria ad positi destructionem:
ad quã cogitatu, nec secundũ veritatẽ, opus itaq; esset sophisticũ. Quãdo vero fue
nec cogitatu non secundum veritatẽ, si illa cogitatio esset diuulgata, hic itaque
rit cogitatus. Si aũt cogitationis causa fuerit error asseuerationis huius, & putare
est topicus esset ipsamet res, illa esset sophisticus: hic aũt non est locus, sed præce-
tur quæ iuuant inuẽtionẽ syllogismi, & cautionẽ ab operibus sophistarum.
ptũ Quartusdecimus autẽ locus est, quod cõsideremus res, quibus inest altera dua-
rũ oppositarũ solũ, prout sunt contraria immediata, sicut salutẽ & morbũ
tũ rerũ hominis: qñ.n. cõmonstratum fuerit alterũ contrariorum inesse, cõmonstra-
inesse nobis alterũ cõtrariũ esse negatum. & hic est destructionis. E contra aũt,
tum est monstraretur nobis alterum cõtrariorum esse negatũ, cõmonstratum nobis
si cõ alterum contrarium esse: & hic quidẽ locus est cõstructionis & destructio-
est alte fit ex rebus, quæ sunt deforis: & syllogismus illo constitutus fit per con-
nis, & qualem subiunctiuum, & disiunctiuum.

B Quintusdecimus aũt locus est p̃ceptũ translationis noĩs in orationẽ, quę ge-
diti vice ipsius, hoc est, quod qui transfert, qñ hoc facit, procuret, quod oratio signifi-
rat naturã, quã significat nomẽ, non rem extra illius rei naturã, superaddens
ficet aut diminuẽs ab ea, sicut qui ferret fortitudinẽ esse bonũ animæ, est enim
illi aut fortitudinis aliqua res superaddita bono animę: tales autem orationes nõ con-
fortitu uenit nobis sumere vice ipsius nominis.

Locus aũt decimussextus sumit̃ ex natura modi inessendi prędicati ipsi su-
biecto: prędicatũ.n. aut inest subiecto necessario, aut ei inest vt in pluribus aut
inest ei cõtingenter, aut quouis modo dispositionum, qui contigerit æqualiter:
qui.n. poneret qd̃ id, cuius cõditionis sit quod ipsum sit necessariũ quod esset
pro maiori parte, notũ est quod assereret id, quod est semper, nõ esse semper: &
e cõtra, q posuerit qd̃ est pro maiori parte, qd̃ sit necessariũ, iã asseruit, quod nõ
est semper, qd̃ esset semper: & similiter, qui posuerit id, quod est secundũ quãuis
dispositionẽ, quę contigerit esse ęqualiter, esse necessario, aut de his, quę sunt p̃
maiori parte. Sicq; ẽt qui posuerit cõtrariũ illius, qd̃ est p̃ maiori parte esse ne-
cessarium: contrarium.n. illi, quod est p̃ maiori parte, est esse vt in paucioribus.

Decimusseptimus locus est, quod caueamus ponere rẽ inesse sibiipsi, vt si
C inesset alij, hoc est dictu, quod res prędicetur de seipsa: hoc autem contingit qñ
rei sunt duo nomina sinonima prout diceretur, quod gaudio insit lętitia, & iu-
cunditas, ac si gaudium esset alia res a lętitia, siue quod illi esset accidens, aut
aliud de ipsis prędicatis, & ille est locus sophisticus, quẽ iam cauit in libro elẽ
chorum. Sicque explicuit nominis controuersiæ distinctionem.

De eisdem terminandis problematis, loci alii. *Cap. III.*

QVONIAM autem contraria conectuntur quidem sibiinuicem sex modis, contrarietatem autem faciunt quadrupliciter complexa: oportet accipere contraria quocunque modo vtile fuerit & destruenti & construenti. Quod autem sex modis complectuntur, manifestum: nam aut vtrunque contrariorũ vtrique contrariorum connectitur, hoc autem dupliciter, vt amicis benefacere, & inimicis male, vel econuerso, amicis male, & inimicis bene: aut quando vtraque de vno: dupliciter autem & hoc vt amicis benefacere, & amicis male, vel inimicis benefacere, & inimicis ma-

22. declaratio,

 D

le aut vnum de vtrisque, & hoc quoque dupliciter, vt amicis bene, & inimicis bene: vel amicis male, & inimicis male. Primæ autem duæ dictæ complexiones non faciunt contrarietatem: nã id, quod est amicis benefacere, ei, quod est inimicis male facere, non est contrarium, vtraque enim eligẽda sunt & eiusdem moris: neque id quod est amicis male, ei quod est inimicis bene: nam & hæc vtraque fugienda, & eiusdem moris. Non videtur autem fugiendum fugiendo contrariũ esse, nisi hoc quidem secundum superabundantiam, illud autem secundum defectum dictum sit. Nam superabundantia fugiendorum videtur esse: similiter autem & defectus. Reliqua vero quatuor omnia faciũt contrarietatem: nã id, quod est amicis benefacere, ei, quod est amicis male, contrarium: nam a contrario more sunt, & illud quidem eligendum, hoc autem spernendum. similiter autem & in aliis. Nam in vnaquaque coniugatione vnum eligendum, & alterum fugiẽdũ: illud quidẽ boni moris, hoc aũt praui. Manifestũ igitur ex iis, q̃ dicta sunt, ꝙ eidẽ plura contraria accidũt fieri: nam ei, quod est amicis benefacere, id ꝙ est inimicis bñfacere, & qđ est amicis male, cõtrarium est. Similiter autem & aliorum singulis quibusque eodem modo considerantibus, duo contraria apparebunt: accipere igitur contrariorum quodcunque, erit ad positionem vtile. E

23. declaratio.

Amplius, si est aliquid contrarium accidenti, considerandum est si inest ei, cui dictum est accidens inesse. Nam si hoc inest, illud non inerit: impossibile enim simul contraria eidem inesse.

24. declaratio.

Aut si quid tale dictum est de aliquo, quod cum sit, necesse est cõtraria inesse: vt si ideas in nobis quis dixerit esse. Nam, & moueri, & quiescere easdem accidet, & etiam sensibiles, & insensibiles esse: nam videntur ideæ quiescere, & immobiles, & intelligibiles esse iis, qui ponunt ideas esse. attamen, cum sint in nobis, impossibile est immobiles esse. nam motis nobis, necessarium est & quæ in nobis sunt omnia, simul moueri. manifestum autem quoniam & sensibiles, si in nobis sunt: nam per sensum, qui circa visum est, eam, quę in vnoquoque est formam cognoscimus. F

Motis nobis necesse est oĩa moueri, quę in nobis sunt.

25. Locus. Declaratio.

Rursum, si positum est accidens, cui est aliquid contrarium: considerandum si & contrarii susceptiuum, quod & accidentis est. Nam idem contrariorũ susceptiuum: vt si odium hærere iræ quis dixerit, erit odium in furoris specie, illic enim ira: inspiciendum igitur si & contrarium in furoris specie, an in concupiscentia: nam si non, sed in concupiscibili est, non cohæret odium iræ. Similiter autem & si quis cõcupiscibile, ignorare dixerit: nã erit & disciplinæ susceptiuũ, si quidẽ & ignorãtię: ꝙ quidẽ non vr̃, cõcupiscibile susceptiuũ esse disciplinæ. Destruenti ergo, quemadmodũ dictũ est, vtendum: astruenti vero quod inest quidem accidens non vtilis locus, quod autem contingit inesse vtilis. Ostendentes enim quòd non susceptiuum est contrarii, ostendentes erimus quod neque inest accidens, neque

A inest accidens, neque contingit inesse: si autem ostenderimus quòd inest contrarium, aut quòd susceptiuum est contrarii, nondum ostendentes erimus ꝙ & accidens inest, sed ꝙ contingit inesse in tantũ solum ostensum erit.

Quoniam autem oppositiones sunt quatuor, considerandum ex contradictionibus, econuerso ex consequentia, & interimenti, & construenti. Sumere autem est inductione: vt si homo, animal: non animal, non homo: similiter autem & in aliis. Hic enim econuerso consequentia: nam hominem, animal sequitur: nõ hominẽ aũt, non animal, nequaquam, sed econuerso, nõ animal, non homo. In omnibus igitur tale est existimandum. vt si bonum, suaue: & non suaue, non bonum. si autem non hoc, nec illud. similiter autem & si non suaue, nõ bonum: bonum, suaue. Manifestum igitur quòd vtrunque conuertitur: quæ secundum contradictionem est consequentia econuerso facta.

26. Locus. Declaratio.

Bonũ sequitur suaue.

B In contrariis autem considerandum si contrarium, contrarium sequatur, an contra seipsa consequentia, an econuerso, & interimenti, & construenti. Sumere autem & talia est ex inductione quantũ vtile est, contra ipsum consequentia est, vt in fortitudine, & timiditate: nã illam quidem sequitur virtus, hanc autem vitium: & illam quidem sequitur eligendum, hanc autem fugiendum: igitur contra seipsa & horum consequentia: contrarium enim eligendum fugiendo: similiter autem & in aliis. Econuerso autem consequentia, vt bonam quidem habitudinem sanitas sequitur, malam autem habitudinem ęgritudo nequaquam, sed ægritudinem mala habitudo: manifestum igitur quoniam econuerso in his consequentia fit. Raro autem econuerso accidit in contrariis, sed in pluribus in seipsa consequentia: si ergo neque contra seipsa contrarium sequitur contrarium, neque econuerso, manifestum quoniam neque eorum, quæ dicta sunt, alterũ sequitur alterum: si autem in contrariis, & in iis quæ dicta sunt, necesse C alterum sequi alterum.

27. Locus. Declaratio. A cõtrariorum consequentia.

Similiter autem contrariis, & in priuationibus, & habitibus respiciendum. Veruntamen non est in priuationibus econuerso: sed contra seipsa consequentiam necessarium est semper fieri: veluti visum sequi sensum, cæcitatem autem insensibilitatem: opponitur enim sensus insensibilitati, vt habitus & priuatio: nam illud horum quidem habitus, hoc autem priuatio est. Similiter autem habitui & priuationi, & in iis, quæ sunt ad aliquid, vtendum: contra seipsa enim, & horum consequentia, vt si triplum, multiplum, & subtriplum submultiplum dicitur: dicitur enim triplum quidem ad subtriplum, multiplũ autem ad submultiplum. Rursus, si scientia opinio: & scibile opinabile: & si visus sensus, & visibile sensibile. Instantia, quòd non necesse est in iis, quæ sunt ad aliquid consequentiam fieri, quemadmodum dictum est: nam sensibile scibile est, sensus autem non est scientia.

28. Locus. Declaratio.

Non tamen vera instantia videtur esse: multi enim non dicunt sensibilium esse scientiam · Insuper autem ad contrarium non minus vtile quod dictum est: vt quòd sensibile non est scibile, neque enim sensus scientia. D

29. Locus. Declaratio.

Rursus in coniugatis, & in casibus: & interimenti, & construenti. Dicuntur autem coniugata huiusmodi, vt iusta, & iustus iustitiæ, & fortia, & fortis fortitudini. Similiter autem effectiua, & conseruatiua, coniugata illi cuius sunt effectiua, & conseruatiua, vt sanatiua sanitatis, habituatiua habitudinis: eodem autem modo & in aliis: coniugata igitur talia solent dici. Casus autem, vt iuste, & fortiter, & sanatiue, habituatiue, & quæcunque eodem modo dicuntur. Videntur autem & quæ sunt secundum casus, coniugata esse, et iuste iustitiæ, & fortiter fortitudini. Coniugata autem dicuntur secundum eandẽ coniugationem omnia, vt iustitia, iustus, iustum, iuste: manifestum igitur quoniam vno quouis ostenso eorum, quæ secundum eandem coniugationem dicuntur, vt bono, vel laudabili: & reliqua omnia ostensa sunt: vt si iustitia est laudabilium, et iuste, iustus, iustum laudabilium: dicetur autem iuste & laudabiliter secundum eundem casum (nam a laudabili) quemadmodum iuste a iustitia.

A coniugatis, & casibus.

E

30. Locus. Declaratio.

Considerandum autem nõ solum in eo, quod dictum est, sed & in contrario contrarium. Vt quòd bonum non ex necessitate suaue, neque enim malum triste: aut si hoc, & illud: & si iustitia scientia, & iniustitia ignorantia: & si quod iuste est, scienter & experienter est, quod iniuste est, ignoranter & inexperienter est: si autem hæc non, nec illa, velut in hoc, quod nunc dictum, nam magis vtique apparebit quod iniuste experienter, quam inexperienter. Hic autem locus dictus est prius in contrariorum cõsequentiis, nihil enim aliud nunc ostendimus, quam contrarium sequi contrarium.

31. Locus. Declaratio.

Amplius in generationibus, & corruptionibus, & effectiuis, & corruptiuis: & interimenti & astruenti. Quorum enim generationes bonæ sunt, & ipsa bona sunt: & si ipsa bona sunt, & generationes bonæ: si autem generationes malæ, & ipsa mala. In corruptionibus autem econtrario: nam, si corruptiones bonæ, ipsa mala: si autem corruptiones malæ, ipsa sunt bona. Eadem ratio & in effectiuis, & corruptiuis: quorum enim effectiua bona, & ipsa bona: quorum vero corruptiua bona, ipsa mala. F

De locis determinantibus eadem quæsita.

Decimusoctauus locus sumitur ex contrarijs, & constituuntur per ipsum sex loca, duo inferentia, & quatuor non inferentia. Manifesta autẽ res est, quod ex illis fiant sex modi compositionis. Aut enim sumeretur vtrunque contrariorum cum alterutro contrario sibi opposito, scilicet in prædicato & subiecto ambarum simul, quod fit secundum duas species: quarum vna est, vt dicimus, si expediat amicis benefacere, expedit inimicis malefacere. Et secunda est huic contraria, vt dicimus si malefacere amicis expediret, benefacere inimicis expediret. Aut quod ambo contraria sumantur de vno subiecto, & hic etiam fit duobus modis, Quorum vnus est, quod ponamus quod.

A uis contrariorum in subiecto recipienti alterum contrarium in opposita enunciatione. Et secundus modus est, quod conuertamus ipsam rem, hoc est, quod ponamus in secunda contrarium, ꝙ sumitur in prima, & ꝙ est in secunda. In prima, vt dicamus si expediat benefacere amicis, non expedit eis malefacere; & si laudabile sit amicis malefacere, amicis benefacere est illaudabile. Aut sumatur vnum prædicatum de duobus subiectis contrarijs, & hoc iterum fit dupliciter: vt si benefacere amicis expediat, benefacere inimicis non expedit, aut si malefacere amicis expediat, malefacere inimicis non expedit. Duæ autem primæ combinationes non faciunt repugnantiam, immo simul faciunt illationem: & ille est locus diuulgatus, non demonstratiuus, prout infra dicemus; quatuor vero, quæ illis succedunt, faciunt repugnantiam. Si enim fuerit contrariorum immediatorũ & coaptantur constructioni & destructioni, sunt demonstratiui: nam si dicere Socrates est æger sit verum, dicere quod ille non sit sanus est verum. Quando vero fuerint de contrarijs mediatis, est mendax in constructione, quia non infertur, quod si res non sit alba, ꝙ sit nigra, sicut infertur quando est alba, ꝙ non sit nigra: & syllogismi, qui constituuntur his locis, sunt conditionales, si ex inferentibus sunt coniunctiui, si autem ex non inferentibus sunt disiunctiui.

Nonusdecimus autem locus est, ꝙ consideremus positi prædicatum, & si inuenerimus ꝙ ex essendo positum sequatur, quod contraria sint simul, sciB mus ꝙ prædicatum negetur a subiecto. Et huius exemplum est, quod dicitur de ideis abstractis a sensatis, quia ex hoc ille infert, quod essent sensatę & ignotæ simul, & moueantur & quiescant simul: ex parte enim, qua positæ sunt abstractæ, non sunt sensatæ, nec mouentur: ex parte autem, qua sunt in sensatis, oportet eas esse sensatas, & quod moueantur: & syllogismus huius loci constituitur, sicut syllogismus ducens ad impossibile.

Vigesimus autem locus est, ꝙ consideremus an prædicatum sit accidens, aut sine contrario, & si ei sit contrarium, an subiectum illud recipiat, aut non recipiat illud, si autem subiectum illud recipiat, possibile est ꝙ prædicatum insit subiecto, quia vnum est subiectum contrariorum, si autem non fiat hoc in illo, impossibile est prædicatum inesse subiecto, Verbi gratia, quod consideremus an odium sit in parte animæ irascibili, & si amor, qui est odio contrarius, non sit in illa, sed est in parte concupiscibili: odium itaque necessario non est in parte irascibili animæ. & hic quidem locus in destruendo est necessarius, sed in construendo est contingens: quando enim in aliquo subiecto est vnum contrariorum, possibile est illi inesse alterum contrarium.

Vigesimusprimus locus est, quod consideremus quatuor opposita, scilicet affirmatiuum & negatiuum, & contraria, & relatiua, & priuationem & habitũ, & consideremus in illis modũ illationis: oppositorũ nãque illatio est contraria illationi mutuo se inferentiũ, nam in mutuo se consequentibus esse sequitur esC se, vel ablatio sequitur ablationem. In oppositis vero ablatio infert esse, & esse infert ablationẽ, & locus, qui præpositus est de contrarijs, est pars huius loci. Horum autem oppositorum illatio fit secundum duas species, scilicet illatio conuersa, & hæc quidem fit, quando duæ res oppositæ comparantur vni rei, aut vna res duabus rebus oppositis, sicut prædictum est de contrarijs, & illatio non conuersa, quæ vocatur recta, & illa fit quod oppositum inferat ipsius oppositum, & hoc iterum fit duobus modis, quorum vnus est, quod subiectum orationis inferentis sit oppositum subiecto orationis illatæ ab illa, & prædicatum oppositum prædicato. Secundus autem modus est, quod subiectum secundæ sit oppositum prædicato primæ, & prædicatum illius oppositum illius subiecto, & hic quidem locus notior est in affirmatione & negatione, sed est demonstratiuus, & ille est locus, qui vocatur conuersio contradictorij. Verbi gratia, dicendo si homo sit animal, quod non est animal non est homo, & hoc secundum destructionem. Exemplum autem illius construendo est dicere, si quod non est animal non sit homo, quod est homo, est animal. Exemplum aũt conuersæ illationis in ipsis cõtrarijs est, dicere, si ille, q est bo.

næ habitudinis, est sanus, qui est malæ habitudinis est æger: & ambo hæc loca sunt demonstratiua, & differunt diuulgatione secundum ipsas subiectiones, Et ideo expedit quod vulgatum de illo procedat recte, sicut dicendo, si visus sit sensus, cæcitas est sensus priuatio, & hic locus est diuulgatus non demonstratiuus, quia non sequitur, quando videns est viuū, quod nō videns sit mortuum, Et quando vulgati illatio fuerit secundū relationem, illatio fit recte, prout dicimus, si scientia sit opinio, scitum est opinatum, & si visus sit sensus, visum est sensatum: huius aūt loci instātia est, quia si sensatum sit scitum, non sequitur quod sensus sit scientia. D

Locus autem vigesimus secundus est sumptus ex coniugatis & casibus, intelligo autem per coniugata, nomina, quæ sunt exēplaria primitiua, & nomina denominata ab illis, quæ significant primitiua exemplaria adhærentia subiecto, prout rectitudo est exemplare primitiuum, & rectum est denominatiuum ab illo, Verbi gratia, si rectitudo sit laudabilis, rectus est laudabilis, & si iniquitas sit illaudabilis, iniquus est illaudabilis: & ille quidē est construendi & destruendi. Et aliqū res, quā commonstrare proponimus, est vulgatior de denominatiuo q̃ sit de primitiuo exemplari, & ponimus illam inesse denominatiuo antecedens, & illā inesse primo exemplari cōsequens. Deinde repetimus antecedens, & concludimus consequens, vt si iniquus sit turpis, iniqtas est turpis. Casus vero sunt dictiones, quæ mutantur a dictionibus, quæ sunt primitiuum exemplare mutatione significante modum inessendi prædicatum ipsi subiecto. Et in arabico idiomate non inuenitur hoc, nisi exprimatur per dictiones significantes illum modum, prout dicimus, si quod medice fit iuuet, medicina iuuat: & sicut putamus de contrarijs, ꝙ si contrarium prædicati insit cōtrario subiecti, prędicatū inest subiecto, vt dicēdo si bonum sit suaue, malū est contristans: similiter imaginamur de contrariorū coniugatis, quia contrariarū rerū contraria sunt coniugata, prout dicimus, si æquitas sit scientia, iniquus est ignorans. E

Locus aūt vigesimus tertius est sumptus ex generatione & corruptione, & rebus generabilibus & corruptibilibus, & est ad destruendū & construendum. Et, put ait Themistius huic expedit, ꝙ cōnectamus efficiētes, & fines, & operationes, vt res, quarū gñatio est bona, sunt bonę, & quę sunt bonę, ipsarū gñatio est bona. Qui vero sumit a corruptione est contra istū, quorū.n, corruptio est bona, illa sunt mala, & quorū corruptio est mala, illa sunt bona, & similiter res, quarū efficiēs est bonus, illæ sunt bonæ, & res, quarū corrūpens est bonus, illę sunt malę, & hic quidem locus est diuulgatus, quia nō oportet ꝙ efficiens malū sit malus, neque quod efficiens bonū, sit bonus, & similiter fit de finibus, & operationibus: & horū exempla sunt proxima manifesta. F

Ex similibus, appositione, magis, minus, simpliciter, & secundum quid, loci. Cap. IIII.

31. Locus. Declaratio.

RVRSVM in similibus si similiter se habēt. Vt si disciplina vna plurium, & opinio: & si visum habere est videre: & auditum habere est audire: similiter autem et in aliis, et in his quæ sunt, et in iis quæ videntur. Vtilis autem hic locus ad vtrunque: nam si in aliquo similiū sic se habet, et in aliis similibus: si autem in aliquo non, nec in aliis similibus.

31 Declaratio.

Considerādum autem et in vno, et in pluribus si similiter se habet. Aliquoties enim dissonat: vt si scire est cogitare, et multa scire est multa cogitare: hoc autem non verum, cōtingit enim plura scire, cogitare autem non: si autem non hoc, nec illud quod in vno, quod scire est cogitare.

Amplius

A Amplius, ex minus & magis. Sunt autem eius quod est magis loci quatuor. Vnus quidem si magis sequitur magis: vt si voluptas bonum, & magis voluptas, magis bonum: & si iniuriam facere, malum, & magis iniuriam facere, magis malum. Vtilis autem ad utrunq; hic locus: nam si sequatur ad subiecti incrementum, accidentis incremen tum, quemadmodum dictum est, manifestum quod accidit: si autem non sequatur, non accidit: hoc autem inductione sumendum.

34. declaratio,

Alius, vno de duobus dicto, si cui magis uidetur inesse non inest, nec cui minus: & si cui minus uidetur in esse inest, & cui magis.

35. locus.

Rursum, duobus de vno dictis: si quod magis videtur alii inesse non inest, neque quod minus, aut si quod minus uidetur inesse inest, & quod magis.

36. locus,

Amplius, duobus de duobus dictis, si quod alteri magis videtur inesse non inest, nec reliquum reliquo: aut si quod minus uidetur alteri inesse inest, & reliquum reliquo:

37. locus.

B Amplius, ex eo quod similiter inest, vel uidetur inesse, tripliciter: quemadmodum in eo quod magis: vt in posterioribus tribus dictis locis dicebatur. Siue enim unum quoddam duobus similiter inest, aut videtur inesse, si alteri non insit, nec alteri: si autem alteri inest, & reliquo. Siue duo eidem similiter, si alterum non insit, nec reliquum: si autem alterum, & reliquum. Eodem autem modo & si duobus duo similiter insunt: nam si alterum alteri non inest, nec reliquum reliquo: si autem inest alterum alteri, & reliquum reliquo: ex eo igitur quod est magis, & minus: & quod est similiter, tot modis contingit argumentari.

38. declaratio.

Amplius aũt ex appositione, si alterum ad alterum appositum faciat bonum, vel album, cum non fuerit prius album, vel bonũ, quod appositum est, erit album, vel bonum, quale reuera & totum facit.

39. declaratio.

Amplius autem, si id, ad quod est appositum aliquid facit magis tale, quale erat: & ipsum erit huiusmodi similiter autem & in aliis. Vti-

40. declaratio.

C lis autem non in omnibus hic locus, sed in quibus ipsius magis crementum accidit fieri. Iste uero locus non conuertitur ad destruẽdum: nam si non facit quod appositum est, bonum: nondum manifestum, si ipsum non bonum. Nam bonum malo appositum, non ex necessitate bonum totum facit, nec album nigro, nec dulce amaro.

Rursum si quid magis & minus dicitur, & simpliciter inest. Quod enim bonum vel album non est, neq; magis & minus bonum vel album dicetur; nam malum de nullo magis, vel minus bonum, sed magis malum vel minus dicetur. Non conuertitur autem hic locus ad destruendum: multa enim eorum quæ non dicuntur magis, simpliciter insunt: nam homo non dicitur magis & minus, sed non propter hoc non est homo.

41. declaratio.

Eodem autem modo considerandum & in iis, quæ secundum quid, & quando, & vbi. Nam si secundum quid contingit, & simpliciter

42. declaratio.

contingit; similiter autem & quando, & vbi: nam quod simpliciter est impossibile, neque secundum quid, neque secundũ ubi, neque secundum quando contingit. Instantia, quoniam secundum quid quidem sunt natura studiosi (ut liberales, vel casti) simpliciter autem nõ sunt natura studiosi, nam nullus natura prudens. Similiter autem & quando contingit corruptibilium aliquid non corrumpi, simpliciter autem non contingit non corrumpi. Eodem autem modo & ubi expedit quidem tali obseruantia victus vti, vt in morbosis locis, simpliciter autem non expedit. Adhuc autem, alicubi quidem vnum tantum possibile est esse, simpliciter autem non possibile vnum tantum esse. Eodem autem modo & alicubi bonum est quidem patrem sacrificare, vt in Tribalis, simpliciter autem non bonum, an in hoc quidem non vbi significat, sed quibusdam? nihil enim refert vbicunque sint: vbique enim erit eis bonum in Tribalis. Rursus quidem expedit medicari, vt quando ægrotat, simpliciter autem non. An neque hoc quando significat, sed in eo quod afficitur aliquo modo? nihil enim refert quandocunque, dummodo sic affectus sit. Simpliciter autem est, quod nullo addito dicis quod bonum est, aut contrarium: vt patrem sacrificare non dicis bonum esse: sed quibusdam bonum esse: non ergo simpliciter bonum: sed Deos honorare bonum dicis nihil addens: simpliciter enim bonum est: quare quod nullo addito videtur esse honestum, vel turpe, vel aliquid talium, simpliciter dicetur.

Loci ex similibus, secundũ magis minus, & ex æqualitate.

Vigesimusquartus locus sumitur a simili: simile autem est duobus modis, prout prædictum est: aut simile secundum accidens, aut secundum proportionem; simile quidem secundum accidens, vt dicimus si sit vna scientia multarum rerum, opinio est vna multarum rerum. Simile secundum proportionẽ est, vt dicimus, si proportio regis ad ciuitatẽ est proportio nautæ ad nauim, & nõ conueniat nautæ inebriari nec regi cõuenit inebriari. Themistius aũt ponit similis tertiũ locũ, qui sumitur metaphorice, & translatione: qñ enim nos proponimus aliquam rem de aliqua re, & eius explicatio per simile fuerit magis diuulgata, transferimus commonstrationem ad simile, quod est magis diuulgatum, & quando in illo fuerit commonstrata hæc res, illam transferimus, prout fecerunt Aristot. & Plato de ciuitatis, & animæ iustitia. Locus vero, quo dicitur quod expediat considerare, an res sit secundum vnum, & secundum multa, quia putatur de illo, quod subintret loca ab operationibus & euentis rei, & est demonstratiuus in destructione, vt in scientia sit imaginatio, & dicatur, quod non sit imaginatio, quia addiscimus multas res simul, & impossibile est quod imaginemur multas res simul, & iam possibile est, quod ponatur locus alius per se.

Vigesimusquintus locus est, qui sumitur ab eo, quod est magis & minus, & ipsius sunt quatuor loca. Quorum vnus est, quod consideremus prædicatum quæsiti, eiusque subiectum, si eo, quo augetur prædicatum, augetur subiectum, prædicatum dicimus inesse subiecto: in destructione autem fit contra hoc, si inminuit, quanto augetur subiectum, enuntiamus quod non insit subiecto, Verbi gratia, in destruendo si quod est delectabilius, sit minus bonum, delectabile non est bonum. Et similiter etiam, si inueniemus prædicatum inesse subiecto, enuntiamus q ex quo augetur subiectum, augeatur prædicatum, Verbi gratia, si delectatio sit bona, quod est delectabilius, est melius, hoc autem non est verum

A in rebus, quarum excessus exit æqualitatem, quia & si commotio, & calefactio sint viles, non infertur quod magis commoueri, & calefieri sit vtilius. Secundus autem est, quando dicitur vnum prædicatum de duabus rebus, & ipsum inesse vni est conuenientius q̃ ipsum inesse alteri, & inest cui non est conuenientius esse, inest etiam illi, cui conuenientius est ipsum inesse: & econtra, si non insit illi, cui conuenientius est inesse, nec inest cui non est conuenientius inesse, & quando proponis destructionem ponas antecedens locum excessus, & conuenientioris. Verbi gratia, in construendo, si diuitias non esse bonas conuenientius sit, q̃ salutem non esse bonam, & diuitiæ sunt bonæ, salus itaque est bona; & in destruendo fit contra hoc, quia si conuenientius sit salutem esse bonam, & salus non est bona, & diuitiæ conuenientius est non esse bonas. Tertius autem est, quando dicuntur duo prædicata de vno subiecto, si quod rarius inest, aut non sit conuenientius, aut si vilius inest, illud itaque, quod primum aut magis pro maiori parte, aut nobilius inest: & in destruendo fit contrarium. Verbi gratia, si cœlesti orbi non insit naturalis quies, conuenientius est ꝙ ei non insit quies violenta. Quartus autem est, quando dicuntur duo prædicata de duobus subiectis, si prædicatum, ꝙ conuenientius est inesse alteri duorum subiectorum, non insit, quod non est conuenientius inesse, non inest, & econtra, si quod est conuenientius non inesse inest, quod con-

B uenientius est inesse necessario inest. Exempli gratia, si vacuum conuenientius est inesse aeri q̃ inesse terræ, & vt, vniuersalius inquam, corporibus raris q̃ corporibus densis, & non inest raris, sicque non inest densis. Et econtra, hoc in construendo, si sit in densis, est itaque in raris. Hæc autem loca, prout ait Themistius, constituuntur ex simili & opposito: quæritur enim simile subiecto, & differunt secundum magis & minus, & sunt diuulgata. Auicenna autem dicit quod aliquando fiunt demonstratiua, quando prius illorum fuerit prius naturaliter. Ego autem dico ꝙ æstimetur, quod Aristo. vsus sit illo in primo libro de cœlo & mundo, quando dicit, si figuræ circulari esset aliquid contrarium, esset figura recta dignior, vt sit illi contraria. Et quando conuenientius in ea fuerit secundum veritatem, est demonstratiuus, quando autem fuerit secundum opinionem, est diuulgatus.

Locus vigesimussextus est sumptus ab æqualitate, aut secundum veritatem, aut secundum opinionem, & constituuntur tria loca. Quorum vnus est, quando vnum prædicatum dicitur de duobus subiectis æqualiter, & est in vno illorum, sicque & alteri inest, Verbi gratia, aditus Græcorum in adeptione scientiæ fuit, sicut aditus chaldeorum, & enuntiatio est de græcis, quod insit sicque inest Chaldeis. Secundus autem est, quod subiectum sit vnum, de quo dicantur duo prædicata æqualiter, quia quando illi inest vnum illorum, inest alterum, & quando

C non inest vnum, non inest alterum. Verbi gratia, dispositio hominum in recipiendo virtutes morales, est sicut ipsorũ in adipiscẽdo virtutes intellectiuas, & insunt eis morales, sicq; insunt eis & intellectiuæ. Tertius aũt est, qđ inueniantur duo p̃dicata, q̃ dicatur de duobus subiectis æqualiter, quia si vni illorũ insit illorũ vnũ, alteri inest alterũ, & cõtra in destruẽdo. V. g. si dispositio incolarum calidarũ regionũ in sciẽtia spiritaliũ esset, sicut dispositio incolarũ regionũ frigidarũ, spiritaliũ sciẽtia in esset incolis regionũ calidarũ. Et aliquando in his locis, qui est horum de magis & minus, & æqualiter, est secũdũ veritatem, & aliquando secundum opinionem, & tunc conuenientius est quod sint diuulgati.

Vigesimusseptimus locus est sumptus ex appositione & subtractione: qñ. n. apponitur aliqua res rei, & nomẽ sui p̃dicati inest huic rei, p̃ter qđ fuerit in ea, hoc itaq; p̃dicatũ inest huic subiecto. V. g. si apponatur delectabile ipsi aq̃, & ponat ipsam bonã, delectatio itaq; est bona: & similiter, qñ apponimus subiectũ aliqđ alicui rei, & illius p̃dicatũ inest illi, & illius p̃dicati nomẽ magis inest, q̃ inerat añ hãc oppositionẽ, p̃dicatũ itaq; inest subiecto. V. g. si apponamus delectationẽ ipsi cibo, & illũ posuerimus vtiliorẽ, delectatio itaq; ẽ vtilis. Et hic qdẽ locus nõ cõuertitur in destruẽdo, qa qñ aliqua res apponitur alicui rei, & nõ ponit illã bonã, nõ inferi, qđ appositũ nõ sit bonũ: qm̃, si apponeretur aliqua res alicui rei

albę,& non augeretur ipsius albedo,non infertur,qđ hæc res non sit alba. D
Locus autem vigesimusoctauus sumitur de eo,ꝙ dicitur conditionaliter, & capitur dici simpliciter: & hæc conditio aut est ex parte illius, quod est secundum magis vel minus,aut secundum tempus,& horam,& dispositionem,& locum,aut secundum aliam conditionem: & hic quidem locus est sophisticus: id enim,quod est nobilius,aut maius tali,non oportet quod sit nobile, aut magnum simpliciter. Et similiter in eo quod est ex parte loci, quia non sequitur, quod est vtile in quarto climate,quod sit vtile simpliciter,nec quod est vtile aliquo tẽpore,sit vtile simpliciter,neque quod est bonum secundum aliquam consuetudinem,sit bonum simpliciter:& hic quidem locus non confert iuuamen in destruendo,quia non sequitur,quod id,quod non inest secundum magis & minus, non sit simpliciter:humanitas enim non inest homini secundum magis & minus,& inest ei simpliciter:quando autem quis denominaretur aliquo attributo, & non fit fallacia in eo per appositionem & annexionem,ille denominaretur secundum hanc rem simpliciter. Hæc itaque sunt omnia loca,quæ Aristot.numerat in constructione rei,& illius destructione simpliciter,quæ continet secundus Liber sui voluminis in topicis,

IN TOPICORVM B
Librum Tertium,
Argumentum.

TErtius cõparationũ locos habet, accidẽtibus adscriptos, considerans vtrũ diuturnius,stabilius,optabilius,potius, vel se ipso,vel ex accidẽti.Pręterea,vtrũ simpliciter optabilius,& suapte natura:vtrũ ꝑstantioris naturę,vel bonũ, vel propriũ:vtrũ honoratius,ac prius:vtrũ fini ꝓpinqus, vtrũ ad finẽ præstantiorẽ,vtrũ possibile: Finiũ proportionẽ cogitas, & a quibus præstantur fines:vtrũ pulchrius, honestius, laudabilius. Præstabilioris originis,vbi plura sunt bona,vbi uoluptas,opportunitas,vbi frequẽtior tẽpestiuitas:vtrius corruptio peior:generatio melior:vtrũ bono vicinius,aut similius.sed et meliori, vtrum illustrius, vtrũ magis propriũ:vtrũ in genere meliore,vtrũ magis ex abundãti: F vtrũ rarius,vtrũ sine altero eligibilus:vtrũ negetur minus,vtro amisso qui doleat minus reprehẽdatur,vtrũ suaui stet: utrũ bonũ,an meliorẽ reddat qui adsit:vtro bonũ præstantius efficiatut.Huc loci ẽt pleriq; absoluti accidẽtis faciũt tum illi,qđ ex duobus optabilius: tertio ipsum quoq; altero optabilius:tertio ipsum quoq; altero optabilius:vt cuius excessus alterius, vt quod se ipso potius optabile,vt qđ cui adiicitur optabilius facit, vt quod maiori additum: totum mox ipsum reddit optabilius,quã quod minori, vt quod sui merito non gloriæ causa optabilius,vt quod vtroq;,ut cui notiones cõpetant oẽs optabilis:Quodq; propter optabilia meliora sit.Cui nihil admixtum quod fugias.Sume tamen vniuersales magis locos,quos & ad particulares transferre possis,siue determinatos,siue determinationis expertes:q̃ nariis defendũtur ac refellũtur modis,et ad indiuidua vsq; ꝑducũtur.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, TOPICORVM LIBER TERTIVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De locis comparationum, qui accidentibus ascribuntur & de plerisque locis absolutis Accidentis.

B

De meliorum, eligibiliorumque problematum locis. Cap. I.

VTrum autem eligibilius, aut melius duorum, pluriumue ex his perspiciẽdum. Primum autem determinetur quod considerationem facimus non de plurimum distantibus & magnam adinuicem differentiam habentibus (nullus enim dubitat utrum felicitas, an diuitiæ expetibiliores) sed de iis, quæ propinqua sunt, & de quibus dubitamus utrum oporteat apponere magis, eo quòd nullã uidemus alterius ad alterum præeminentiam: Manifestum igitur in his ꝙ ostẽsa una pẽminentia, vel pluribus, constituetur intelligentia, ꝙ id eligibilius est, quod eorum est præeminens. Primũ igitur, quod diuturnius stabiliusue, eligibilius eo quod minus huiusmodi. Et quod magis eligit prudens, vel bonus vir, ve lex recta, vel studiosi circa singula delecti, quatenus tales sunt, vel in vnoquoque genere periti, uel quæcũq; plures, vel omnes (vt in medicina vel ædificatoria, quæ plures medicorum vel omnes) uel quæcunque omnino plures, vel omnes, vel omnia, vt bonum, omnia enim bonum appetunt. Oportet autem ducereq; ad, id quod fuerit utile, quod dicendum est. Est autem simpliciter quidem melius, ac eligibilius, quod secundum meliorem disciplinam: alicui autem, quod secundum propriam. Deinde quod idipsum quod est (eo quod non) in genere est: ut iustitia iusto. Nam illa quidem in genere bono, hoc autem non, & illa id ipsum, quod est, bonum est, hoc autem non: nam mihi dicitur idipsum, quod genus est, quod non est in genere. Vt albus homo non est id quod color. similiter autem & in aliis. Et quod propter se eligen-

C

1. Locus.
2. Locus.
3. Locus.
4. Locus. Declaratio.
5. Locus. Declaratio.

dum, eo eligendo quod propter aliud eligibilius. Vt sanum esse quam exercitari: illud enim propter se eligendum, hoc autem propter aliud. Et quod per se, eo quod per accidens. Vt amicos iustos esse, eo quod inimicos: illud enim per se eligendum, hoc autem per accidens eligimus, Nam inimicos iustos esse secundum accidens eligimus, ut nihil nobis noceant. Est autem hoc idem ei quod ante hoc, differt autem modo: nam amicos quidem iustos esse, propter se eligimus, & si nihil nobis debeat fore, quamuis apud Indos sint: inimicos autem propter alterum, ut nihil nobis noceant. Et quod causa boni per se, eo quod per accidens causa. Quemadmodum virtus, fortuna: nam illa quidem per se, hæc autem per accidens est causa bonorum: & si quid aliud huiusmodi. Similiter autem & in contrario. Nam quod per se est causa mali, fugibilius est eo quod per accidens, Vt uitium quam fortuna: nam illud quidem per se malum, fortuna autem per accidens. Et quod simpliciter bonum, eo quod alicui eligibilius. Vt sanum fieri, quam incidi. Nam hoc quidem simpliciter bonum: illud autem alicui indigentium incisione. Et quod natura eo est, quod non natura. Vt iustitia, iusto: illud enim natura, hoc autem acquisitiuum. Et quod meliori, & honorabiliori inest, eligibilius: vt Deo, quam homini: animæ, quam corpori. Et quod melioris proprium, melius quam quod peioris. Vt quod Dei, quam quod hominis: nam secundum communia utriusque nihil differunt abinuicem, propriis autem alterum alteri differentiis supereminet. Et quod in melioribus, uel prioribus, uel honorabilioribus, est melius. Vt sanitas robore, & pulchritudine: nam illa quidem in humidis, & siccis, & (ut simpliciter dicatur) ex quibus prius constitutum est animal. hæc uero in posterioribus: nam robur in neruis, & ossibus: pulchritupo autem membrorum quædam commensuratio uidetur esse. Et finis iis, quæ sunt ad finem, eligibilior uidetur esse. Et duorum, quod propinquius est fini. Et omnino quod ad vitæ finem, expetibilius, quam quod ad aliud aliquid: vt quod ad felicitatem cõtendit, quam quod ad prudentiam: nam quod ad felicitatem, contendit, eligibilius. Et possibile impossibili. Amplius, cum duo sint effectiua, cuius finis melior, & ipsum melius. Cum autem sit effectiuum, & finis: ex proportione, quando pluri superat finis finem, quam ille proprium effectiuum. Vt felicitas pluri superat sanitatem, quam sanitas salubre: quare effectiuum felicitatis melius sanitate: nam quantum felicitas superat sanitatem, tantum & effectiuum felicitatis, salubre superat: sanitas autem salubre minus superabat, quare plus superat effectiuum felicitatis salubre, quam sanitas salubre: quapropter effectiuum felicitatis, melius sanitate: manifestnm igitur, quod eligibilius effectiuum felicitatis, quam sanitas: nam idem plus superat. Amplius, melius est quod propter se, & honorabilius, & laudabilius. Vt amicitia diuitiis, & iustitia

[Margin notes: 6. Locus. Declaratio. — 7. locus. Declaratio. — 8. locus. Declaratio. — 9. locus. Declaratio. — 10. locus. Declaratio. — 11. locus. Declaratio. — 12. locus. Declaratio. — 13. locus. — 14. locus. — 15. locus. — 16. locus. — 17. locus. Declaratio. — 18. locus. — 19. locus. Declaratio. — 20. locus. Declaratio. — D — E — F]

A sanitate, & robore: nam illa quidem propter se honorabilium, hæc uero non propter se, sed propter aliud: nullus enim honorat diuitias propter se, sed propter aliud: amicitiam uero propter se, & si nihil nobis debeat aliud ab ea esse.

ET dicimus, quod hæ comparationes vniuersaliter sunt trium specierum, aut quod comparetur vnum prædicatum duobus subiectis, hoc est, cui illorum magis inest ipsum prædicatum. Verbi gratia, quod est eligibilius? pulchrum, aut vtile? & quæ suauior vita sit, quæ uirtute fungitur: aut illa, quæ voluptatibus? Et hæc species comparationum est, quæ magis venit in vsu, & illa est, quam intendit Aristo. & loca tradita in hoc libro sunt secundum hanc speciem: quando enim euenerint nobis loca, quibus acquiritur hæc species comparationis, adsunt nobis loca, quibus acquiruntur duæ aliæ species. Vna duarum specierum est comparatio duorum prædicatorum vni subiecto, Verbi gratia, si pinguis sit vtilis, & delectabilis, quid ei magis insit vtile, aut delectabile: secunda autem species est comparatio duorum prædicatorum duobus subiectis, Verbi gratia, si humanitas facit acquirere pacem, & regum familiaritas facit acquirere mortem, quid magis sit pax per humanitatem, aut mors per regum familiaritatem. Hæ itaque species sunt quæsitorum secundum ipsarum comparationem. Subiecta vero horum quæsitorum illi expositores, quorum tractatus ad nos venerunt, dicunt, quod sint in accidenti; quia accidens est, quod recipit magis & minus, & intendunt per accidens hic, non accidens definitum in primo libro huius voluminis, sed accidens definitum in principio libri prædicamentorum: & est quod est in subiecto non de subiecto: hoc autem sic existente. Comparationes itaque quæsita sunt de accidenti prius definito, & de proprio, & genere, & definitione, quando definitum non fuerit prædicamenti substantiæ. Veruntamen Abumazar Alpharabius opinatur, quod hæc comparationis species sit in prædicamento substantiæ, & argumentatur ad hoc, ex eo quod facit Aristo. in libro prædicamentorum in comparando indiuidua substantiæ ad suas species, quæ illorum digniora sint esse substantiam: & sic est comparatio materiæ ad formam: & secundum hoc comparationum quęsita sunt quinque quæsita. quorum summa sunt esse simpliciter, & quæsitum accidentis, & quęsitum proprii, & quæsitum generis, & quæsitum definitionis, & secundum hoc verificatur dici de illis quæsita comparationum simpliciter, prout dictum est de quæsitis construendi & destruendi, quod sint quæsita comparationum simpliciter, nisi quod hæc comparationes magis inueniuntur in accidenti definito in primo libro huius voluminis. Et ideo inuenimus Aristot. quod numerauerit quæsita comparationum in quæsitis accidentis. Fortasse autem ipse fecit hoc, quia per scientiam multorum horum locorum eueniunt loca comparationum simpliciter, sicut per scientiam locorum accidentis euenit scientia quæsitorum simpliciter, quibus quæritur esse, aut non esse tantum: & horum quæsitorum, quæ dicuntur in comparationibus, quædam sunt, quæ quæruntur in rebus naturalibus & diuinis, & quædam sunt, quæ quæruntur in rebus arbitrariis, & hæc sunt, quæ magis vsitantur in hæc genere. Et loca, quæ hic numerantur, quædam sunt quæ ambiunt omnes species comparationum secundum quod esse fuerint, an secundum modum nobilitatis & virtutis, aut ex parte vitii, & quæ species essendi facit esse comparationem. Et expedit te scire, quod hoc quæsitum non quæritur de rebus nimis remotis, prout est oratio dicentis, quæ res sit præeligenda beatitudo, aut diuitiæ: quæstio fit de rebus propinquis, de quibus euenit nobis ambiguitas, quæ illarum sit nobilior, & vt vniuersaliter inquam, dispositio huius speciei quæstionis est, sicut dispositio reliquorum quæsitorum: & sicut nos non quęrimus vtrum hoc insit huic, aut non insit, quãdo hoc fuerit per se notum, & non quærimus hic an tale sit nobilius tali, quãdo excessus fuerit secundum se notus.

Loca quæsitorum ipsarum comparationũ, quæ narrantur in tertio sui uoluminis.

Expedit autem ꝙ circa hæc loca procures tres res, quarum vna est, quis illorũ sit proprior ipsis eligibilibus, & quis includatur in omni eo, quod dicitur de comparationibus. Secunda autem est, quis illorum sumatur ex rei essentia, & quis sumatur a rebus, quæ sunt deforis, aut ex rebus medijs inter has duas. Et tertia est, quis illorũ coaptatur, vt fiat in demonstratione, & quis illorum non. Themistius autem dicit, ꝙ accidit his præmissis, ꝙ ipsarum distinctio sit difficilis ob ipsarũ consimilitudinem, & modicam diuulgationem differentiæ, quæ est inter illas.

D

Horum itaque locorum initium, ex quibus incœpit Arist. est, quod id, quod fuerit diuturnius, aut firmius, sit eligibilius, quam id, quod fuerit breuioris temporis, & minus firmum: & ambo hæc loca sunt communia omnibus quæsitis, quæ procedunt secundum modum comparationum.

Et primus quidem sumitur ab eo, quod differt, & est secundum modum ꝓpis.

Et secundus sumitur ex rei essentia, & est constructio, & est diuulgatus: aquila enim non est eligibilior homine: & si diuturnior sit quam ille, vt diceretur, si hoc verificaretur.

Tertius autem locus est, quod eligit, & æstimat vir nobilis, aut lex, aut sapiens, aut quod eligunt plures homines, & magis artificiosi, aut quod omnes eligunt, omnesq; illud cupiunt, est nobilius: & hic locus sumitur ex rebus, quæ deforis sunt, ex quo est sumptus a testimonio, qui est diuulgatus vniuersalis.

E

Quartus autem locus est, quod illud, quod est nobilius secundum scientiam, sit nobilius & eligibilius, sicut quod inest ipsi deo excelso, eligibilius est, quã illud, quod inest ipsi homini: & similiter quod proprium fuerit alicui nobiliori, est nobilius, & id, quod est rerum nobiliorum & priorum, est nobilius & prius, sicut salus est pulchritudine nobilior, quia salus est membrorum, quæ sunt nobiliora: & ille est communis omnibus questionibus comparationum, & ille sumitur a rebus essentialibus, quia non sumitur a rebus, quę deforis sunt, neq: ab ipsis rebus, & sunt vulgaria: & licet loca sint multa, vis tamen illorum est vis vnius loci.

Quintus autem locus est, quod quicquid subintrat genus nobile, secundum qđ sumitur in hoc genere, & sub est ei, illud est nobilius quã id, qđ non est pars huius generis: gratia exempli, quia ęquitas est quo est pars virtutum, & species quædam illarum specierum, & nobilior quam equus, qui sumitur ab ipsis rebus, & continet species comparationum: & est locus, qui æstimatur esse verus, quando sumitur prædicatum de subiecto in eo quod quid est, prout caperetur equum, inquantum equum est, non inquantum est alia res.

Sextus autem locus est, quia quod ob seipsum eligitur, eligibilius est, quã qđ eligitur propter aliud: vt salus eligibilior est cõmotione, quia commotio eligitur ob aliud, salus autem propter seipsam: & eligibile per se est eligibilius quam eligibile per accidens, vt amicos esse iustos eligibilius, est, quam inimicos esse iustos, amicis enim hoc eligitur per se. Et ideo ait Aristot. quod hæc res sit eligibilis, & si essent apud indos, inimicos vero eligimus esse iustos, ne ab illis nobis eueniat damnum, & ideo si esset tempore, quo non eueniret nobis ab illis damnum, non eligeremus hoc. Et quod est naturaliter eligibile, est eligibilius illo, quod non est naturaliter. prout æquitas est eligibilior equo, quia æquitas est naturaliter vtilis, iustus vero secundum habitum. Et quod est eligibile simpliciter, est eligibilius, quam id quod est eligibile apud aliquẽ hominem, aut aliquo tempore, aut secundum aliquam dispositionem, aut aliquod accidens: cibus enim eligitur simpliciter, medicina autem est aliquo tempore eligibilis; omnium aũt horum locorum vis est vna. Themistius autẽ dicit quod summantur ab ipsamet re, & sunt propria comparationibus.

F

Septimus autem locus est, quod est causa boni per se, eligibilius est illo, quod est causa boni per accidens; sicut virtus eligibilior est quam bona fortuna, hæc enim est causa beatitudinis per se, & hæc per accidens, & similiter est dispositio noxij, illud enim, quod est causa damni per se, magis est fugienduum, quam illud, quod est causa per accidens.

Octauus locus est, ꝙ finis eligibilior sit his, quæ adminiculantur desiderio finis, & si fuerint duæ res, quarum sit desiderium vt cõducant ad finem, illi ꝓprior

A est eligibilior. Et quæ conducit ad præeligendam rem, est eligibilior, verbi gratia, quia quod iuuat ad felicitatem eligibilius est quàm quod iuuat ad prudentiam, & eligibilius est quod conducit ad vitam, quàm quod conducit ad pulchritudinem: & hic quidem locus est communis omnibuscomparationum speciebus.

Nonus autem locus est, quod possibile sit eligibilius impossibili, & est electionibus proprius, V.g. quia ars medica eligibilior est arte alchimiæ.

Decimus locus est, quando duæ res fuerint effectiuæ, cuius finis est nobilior, est eligibilior, verbi gratia, exercitium efficit sanitatē, & disciplina efficit sciētiam, sicq; disciplina nobilior est quam exercitium: & ille est communis.

Vndecimus autem locus est ex cōparatione duorū efficientiū ad duos ipsorū fines, quia si excessus finis ad finem sit maior excessu illius ad suum efficiens, sic efficiens excellētiorē finem est eligibilior fine, quem alter excedit, verbi gratia, si maior est excessus beatitudinis ad sanitatē, quā sit excecessus sanitatis ad ipsam agēs, sicq; & efficiens beatitudinē eligibilior est sanitate: hoc aūt fit, quia proportio efficientis beatitudinē ad beatitudinem, est proportio agentis sanitatem ad sanitatē, & excessus beatitudinis ad sanitatem fuit maior excessu sanitatis ad suum efficiens, & excessus sanitatis ad ipsam efficiens, est sicut excessus beatitudinis ad suum efficiens, sicq; excessus beatitudinis ad sanitatem est maior illius excessu ad ipsam efficiens, & quando hoc fuerit efficiens beatitudinem, præstantior B est sanitate. Quādo enim vna res proportionatur duabus rebus diuersa proportione, illa, ad quam proportio est minor, ipsa est maior: & hic quidem locus cōmunis est omnibus quæstionibus comparationum.

Alii eiusdem problematis loci. Cap. II.

21. locus. declaratio.

Amplius, quando duo aliqua fuerint valde sibimetipsis similia, & non poterimus præeminentiam aliquam conspicere alterius ad alterum: videndū ex iis quæ sequuntur.

22. locus. declaratio.

Nam cum consequens est maius bonum, hoc eligibilius. Si aūtem sint consequentia mala: cui consequens minus malum, hoc eligibilius. Nam cum vtraque sint eligenda, nihil prohibet molestū aliquid sequi: dupliciter aūt ab eo quod sequitur consideratio, nam & prius, & posterius sequitur: vt addiscentem ignorare prius, scire autē posterius: melius autem vt plurimum, quod posterius, sequitur: sumen C dum igitur eorum quæ sequuntur quodcunq; fuerit vtile. Amplius, in plura bona paucioribus, vel simpliciter, vel quando altera alteris insunt vt pauciora in pluribus. Instantia, si alicubi alterum alterius gratia: nihil enim eligibiliora vtraq; quàm vnum: vt sanum fieri, & sanitas, quam sanitas, eo quod sanum fieri propter sanitatem eligimus. Et non bona, bonis nihil prohibet eligibiliora esse, vt felicitatem: & aliud aliquid quod non est bonum, iustitia & fortitudine. Et eadem cum voluptate magis quam sine voluptate: & eadem cum indolētia, quam cum tristitia. Et vnum quodque in quo tempore magis valet, in hoc etiam eligibilius. Vt carentia tristitiæ in senectute magis, quam in iuuentute: magis enim in senectute valet. Secundum hæc autem, & prudentia in senectute eligibilior: nemo enim iuuenes eligit duces, eo quod non constat eos prudentes esse. Fortitudo autem ecōtrario: in iuuentute enim magis necessaria secundum fortitudinem operatio: similiter autem & in temperantia, magis enim iuuenes quā

23. locus.

24. locus.
25. locus.
26. locus. declaratio.

27. locus, declaratio. senes concupiscentiis molestantur. Et quod in omni tempore, vel in pluribus, vtilius. Vt iustitia, & temperantia fortitudine: nam ille semper, hæc autem aliquando utilis. Et quod cum omnes haberemus, nihil altero indigeremus, quam quod cum haberemus, indigeremus reliquo. Vt si in iustitia & fortitudine: nam si omnes essent iusti, nihil vtilis fortitudo: si vero omnes essent fortes, vtilis iustitia. Amplius, ex corruptionibus, & abiectionibus, & generationibus, & sumptionibus, & contrariis. Quorum enim corruptiones malæ, ipsa eligibiliora: similiter autem & in abiectionibus, & in contrariis: nam si abiectio, vel contrarium fugibilius est, ipsum eligibilius: in generationibus auté, & sumptionibus, econtrario. Quorum enim sumptiones, & generationes eligibiliores, ipsa quoque eligibiliore. Alius autem locus est. Quod propinquius bono, melius, atque eligibilius. Et quod similius est bono, vt iustitia, iusto. Et quod meliori eorum est similius, quemadmodum Aiacem Vlysse dicunt aliqui meliorem esse, eo quod similior est Achilli. Instantia huius est, quod non verum sit: nihil enim prohibet non qua ratione optimus est Achilles, eadem similiorem esse Aiacem, cum erit alter quidem bonus, non similiter auté. Considerandum autem si & in ridiculosioribus sit simile: vt simia homini quam equo, cum non sit similis: non enim est simia melior, similior tamen est homini. Rursum in duobus: si hoc quidem meliori, illud autem peiori est similius, erit melius quod meliori est similius. Habet autem & hoc instantiam: nihil enim prohibet hoc quidem meliori parum simile esse, illud autem peiori valde: vt sit Aiax quidem Achilli parum, Vlysses autem Nestori valde: vt si hoc quidem meliori in peioribus: illud autem peiori in melioribus: vt equus asino, & simia homini. Et quod maxime insigne, eo quod minus tale. Et quod difficilius: magis enim amamus cum habemus, quod non est facile adipisci. Et quod magis proprium, eo quod communius. Et quod malis in communius, nam magis eligendum quod nulla molestia sequitur, quam quod sequitur. Amplius, si hoc illo melius, & omnino optimum eorum quæ in hoc, melius eo quod in altero optimum. Vt si melior est homo quam equus, & optimus homo, optimo equo melior. Est si optimum optimo melius, & simpliciter hoc illo melius: vt si optimus homo optimo equo melior, & simpliciter homo, simpliciter equo melior. Amplius, ea quæ volumus amicos participare, eligibiliora, quam quæ non. Et quæ ad amicum agere malumus, quam quæ ad quemlibet, illa eligibiliora. Vt iuste agere, & benefacere, magis quam videri: nam amicis benefacere volumus magis quam videri: quibuslibet autem econuerso. Et quæ sunt ex circunstantia necessariis meliora, aliquando autem & eligibiliora. Melius enim quam viuere, bene viuere: bene autem viuere est ex circunstantia: ipsum autem viuere necessarium. Aliquando autem meliora non etiam eligibiliora:

Margin notes: 28. locus, declaratio. 29. locus. 30. locus, declaratio. 31. locus, declaratio. 32. locus. 33. locus. 34. locus. 35. locus. 36. locus. 37. locus. 38. locus, declaratio. 39. locus, declaratio. 40. locus. 41. locus, declaratio. 42. locus. D E F

A non enim si meliora, necessario quòd eligibiliora: philosophari siquidem melius quàm lucrari, sed non magis eligendum indigenti necessariis. Ex circunstantia autem est, quando existentibus necessariis, alia quædam adiiciuntur bonorum. Fere autem fortasse eligibilius quod necessarium est, melius autem quod ex circunstantia. Et quod non est ab alio exquirere, quam quod est & ab alio. Quale sustinet iustitia ad fortitudinem. Et si hoc quidem sine illo eligendum, illud autem sine hoc non. Vt potestas sine prudentia non eligenda, prudentia vero sine potestate eligenda. Et duorum, si alterum negamus, vt reliquum videatur nobis inesse: illud eligibilius quod volumus nobis videri in esse. Vt laborem diligere nos negamus, vt ingeniosi esse uideamur. Amplius, pro cuius absentia minus increpandi sunt moleste ferentes, hoc magis eligendum. Et pro cuius absentia non moleste ferentem magis increpandum: id eligibilius.

43.locus. 44.locus.declaratio. 45.locus.declaratio. 46.locus. 47.locus.

B

DVodecimus aūt locus est sumptus ex ipsis illationibus. Quando.n. suntduę res connexę, & non possumus commonstrare qd vna ipsarū sit eligibilior altera, per aliquam rem omnino ex ipsismet. Sicq; expedit, quod consideremus illationes illarum, quia cuius consequens est melius, illa est eligibilior, verbi gratia, facilitas actionis, & facilitas passionis, quia facilitatem actionis sequitur vincere, & facilitatem passionis vinci. Et exemplum illius, quod sequitur, malum minus est viuere latenter, & viuere propatulo, quia vitam, quæ est latē ter, sequitur spretus, & vitam, quæ propatulo est, sequitur inuidia. Consequens autem aliquam rem aliquando quoddam est prius, & quoddam posterius, sicut discipulum sequitur ignorantia & scientia: ignorantia enim illius, quod addiscendum est, prior est in illo, & scientia posterius inest ei, vltimum autem consequens pro maiori rei parte est præstantius: expedit autem quod sumamus de consequētibus quod vtilius fuerit, hoc est, si vtilius fuerit prius, sumemus illud, & si posterius sumemus illud: & hic qdē locus est proprius eligibilibus, & est necessarius.

Sermo de alijs locis eiusdem quæsiti.

Tertiusdecimus locus est, quod bona plura sunt eligibiliora quam quæ pauciora sunt, quando subintrāt pauciora ea, quæ sunt plura. & ille est diuulgatus, & est mendax, quando vnum bonorum est propter alterum, quia non fit verū quod C illorum aggregatum sit eligibilius altero illorum, verbi gratia, dicendo sanari & sanitatem, quia illorum aggregatum non est eligibilius altero eorum, scilicet ipsa sanitate: eligimus enim sanari propter sanitatem. Oportuit autem apponere huic loco duas conditiones: quarum vna est, quod pauciora subsint pluribus, quia non sequitur plures dragmas esse eligibiliores paucioribus aureis. Et secunda conditio est, quod res pauciores contentæ non sint perfectiones rerum plurium continentium, & continentes quædam sint perfectiones, & quædam prope perfectiones.

Quartusdecimus locus est, quod id, quod fit cum delectatione, sit eligibilius illo, quod sine delectatione fit: huius exemplum est medicina dulcis cum medicina amara, ambæ vero iuuant. Et quod est absq; damno, eligibilius est eo quod est cum damno, prout cibus insipidus eligibilior est amaro.

Quintusdecimus locus est, quia quælibet res, cuius est tempus, ipsam propriè concernens, quando est suo tempore eligibilior est, quam quando est sine suo tēpore, sicut canescere caput senes, eligibilius est quam canescere iuuenes, & similiter est scientia. Fortitudo vero est contrariæ dispositionis in illis, maior, n, est necessitas paris fortitudinis, & sic etiam est de temperantia.

Sextusdecimus locus est, quod vtilius pluribus temporibus eligibilius est vtiliori quodam tempore, verbi gratia, vt fortitudo, & iustitia, & tēperantia; iustitia

enim, & temperantia vtiles sunt ambæ vtrisque temporibus, fortitudo vero iuuat quando sunt aduersarij: & ille est necessarius. D

Decimusseptimus locus est, quia, quando nobis est res aliqua, indigemus illa prima, verbi gratia, vt iustitia & fortitudo: omnes enim homines, quando essent iusti, non esset eis vtilis fortitudo, quando autem essent fortes, esset eis vtilis iustitia, & indigerent ea: & ille est demonstratiuus, & sumitur ex ipsis rebus.

Decimusoctauus locus sumitur ex corruptione & abiectione, & omissione, & acquisitione, & contrarietatibus: res enim, quarum corruptio est magis fugienda, sunt eligibiliores: & similiter est dispositio omissionis, & abiectionis: id enim, cuius omissio & abiectio est magis fugienda, illud est eligibilius. Dispositio autem generationis & acquisitionis est contra hoc, res enim, quarum generatio & acquisitio est præeligenda, sunt eligibiliores: & hic quidem locus continet multas res, quarum quædam sumuntur ex rebus, quæ deforis sunt, & ille fit rhetoricus, & non est necessarius: quoniam non oportet sequi, si cæcitas sit magis fugienda quã remissio acutiei visus, quod visus sit eligibilior, quam acuties ipsius visus. Veruntamen, quando processus & translatio secundum hunc locum fuerit a genito ad genitum, & a corruptione ad corruptionem, aut a generatione ad genitum, & ex via ad corruptionem ad ipsammet corruptionem, ille subintrat ipsammet rem, E aditum habet vt sit scientificus, quia translatio non fit ex oppositis, sed ex rebus proximis essentiæ rei, verbi gratia, quia, si sanari eligibilius est quam ægrotare, sanitas eligibilior est ægritudine. Et similiter fit quando ibi non esset penitus contrarium: si enim melius est ædificare, quam fuere, ædificium melius est quam futura. E

Decimusnonus locus est, quia quod bono proprius est, illud est præstantius, & quod nobili similius est, id est nobilius: & hic fit dupliciter, aut comparatione duorum ad vnum, prout dicimus, ꝙ exponere se periculis sit præstantius pusillanimitati, hoc enim similius est fortitudini, quæ est præstantior pusillanimitate: aut comparatione duorum ad duo, prout dicimus quod virtutes intellectiuæ sint eligibiliores moralibus; illæ enim magis similes sunt possessis rebus, & hæ similiores sunt rebus humanis. Et hic locus continet omnes species comparationum, & sumitur a rebus, quæ deforis sunt, & est vulgaris, non demonstratiuus: nihil enim prohibet quin similius præstantiori non sit illi simili ea parte, qua est præstantius, prout dicimus, quod simia sit similior homini quam equus, & tamen simia non est præstantior equo: & similiter nihil prohibet in comparatione duarum rerum ad duas res, quin similis præstantiori sit modicum similis, & altera viliori similis sit multum similis, aut vna illarum sit similis præstantiori, ex ea parte qua est præstantior, prout dictum est de simia.

Vigesimus locus est, quia, quod est euidentius, & magis diuulgatum, est eligibilius illo, quod est remissus secundum hanc dispositionem: hic autem locus sumitur ab attestatione, & fit mẽdax in multis rebus esset enim orator eligibilior geometra, & astutus ꝗ̃ Philosophus. F

Locus aut vigesimusprimus est, quia ꝙ est difficilioris acquisitionis, est eligibilius: magis enim gaudemus, vt ait Aristo. quando acquisiuerimus quod difficilius est esse. Et expedit ꝙ difficile acquisitu sumatur de rebus eligendis, si nautem multę res difficile acquisitu non sunt eligendæ, eo magis non sunt eligibiliores aliis, ascendere enim montes est eligibilius, quam planus progressus terræ.

Vigesimussecundus locus est, quia quod est minoris conuenientiæ cum malis rebus, aut quod illa priuatur, est eligibilius ꝗ̃ illud, quod est conueniens, seu magis conueniens cum illis, id enim, cui non euenit aliquid ab horrendũ & renuẽdum, est eligibilius illo, cui euenit, & id, cui minus euenit eo, cui plus euenit, est eligibilius. Et hic quidem locus potest sumi proprius, & communis in omnibus rebus, prout sunt sanitas, &c. quando non communicant suis contrariis, aut minus communicant illis quando id, quod suæ naturæ est proprium, plus illis fuerit: & hic quidem locus subest locus sumptis ab oppositis.

Vigesimustertius locus est, quia quod simpliciter præstantius est alia re, quod in hoc illo genere est primum nobilitate nobilius est primo secundum

nobilitatem in altero genere, verbi gratia, si homo sit simpliciter nobilior equo, id, quod est primũ secundum hominum nobilitatem, prętantius est secundum nobilitatẽ ipso equo. Et ecõtra, si primum nobilitate in hoc genere fuerit nobilius primo alterius generis, hoc itaq; genus ẽ nobilius illo altero genere: hic vero locus est oratorius propter proportionalitatem sumptam ab æqualitate: ex quo enim proportio generis ad genus est sicut proportio nobilioris huius generis ad nobilius alterius generis, potest esse oratorius: sed iam videtur quod non sit demonstratiuus, studiosissimus enim interitus, sicut est interitus iniqui apud nos, nobilior est studiosissimo progressu, vt est cursus ad domum orationis, aut ad alium cultum studiosum, sed non sequitur quod interitus simpliciter sit nobilior progressu simpliciter, interitus enim dignitas non est ei ex ea parte, qua interitus est, sed præelecto ad interitũ, vt est iniquus, & aptus ad maleficia: hic aũt locus communis est præeligendis, & alijs.

Vigesimusquartus locus est, quia in quo communicant amici, præstantior est eo, in quo non communicant, sicq; virtus præstantior est sanitate, & diuitiæ præeligendæ sunt generositate, & modestia præeligenda est delitijs. Et iterum, qđ expedit facere amicis magis quam alijs viris, eligibilius est, quam quod expediat fieri omnibus hominibus, prout cõtigerit: quos enim amice eligimus, illis eligimus scdm scientiæ cognitionẽ, cuiq; vero cõtigerit, eligimus erogare maxime indigenti. Et ambo hi loci sunt proprij eligendis, ipsorumq; vis est vna: nemo enim vt ait Ari. quando ei euenerint cætera bona, eligeret esse sine amicis, ex quo res, quibus secum fit communitas, præeligendæ sunt his, quibus ab illis absoluitur, & hic quidem repetitus est firmioris orationis quam primus: primus enim ponit diuitias eligibiliores sanitate: hic autem secundus locus est primo contrarius: in primo enim communius est eligibilius proprio, & in secundo proprium est eligibilius communi.

Vigesimusquintus locus est, quia res, quæ inueniuntur ex præstantiæ circunstantia, eligibiliores sunt rebus, quæ sunt ex circunstantia necessitatis. Dicimus autem rem, quæ est ex prętantię circunstantia id, quod non est necessariũ in essendo res per ipsum denominatas, illud vero esse est secundum complementi & perfectionis modum prout est membrorum decus: per necessariũ autem intelligimus, sine quo rem esse est impossibile, prout est principalia membra inesse ipsi homini. Expedit autem te scire, quod suapte natura præstantius sit aliud, quam apud nos prętantius: non enim oportet quod suapte natura est præstantius, esse apud nos eligibilius. Philosophari enim non est eligibilius, quã opes acquirere ipsi inopi, opum enim indigentia inopi est præeligẽda. Quando autem per eligibilius intelligeretur non quod est apud nos, sed ꝙ secundum se est possibile, fit, qđ hic locus, & verax & mendax sit: verax quidem, quia bene viuere eligibilius est, quam viuere, bene viuere aũt nobis inest ex parte præstãtiæ circunstantię, vita autem ex parte necessitatis: ipsius vero mendacium est, quia scientia non est eligibilior apud ægrũ, quam ipsa sanitas. Si vero dixerit hic eligibilius quod est sua natura eligibilius, quod per prętantiam significat, est verus. Si aũt dixerit eligibilius, qđ apud nos est eligibilius, sic quasi ipsum necessariũ est eligibilus apud nos, & qđ ex prętantiæ circunstantia est præstãtius.

Vigesimussextus locus est, quia qđ impossibile est quẽquã ab alio acquirere, eligibilius est illo qđ possibile est acquirere ab alio: prout est dispositio fortitudinis cũ opibus. Et de hoc loco putat, ꝙ ponat pulchritudinẽ eligibiliorẽ modestia.

Vigesimusseptimus locus est, quia qđ est eligendum sine hac re, eligibilius est illo, qđ nõ est eligendum sine ea, verbi gratia, quia custodia sine prudentia non est eligenda. Prudentia autem sine custodia eligenda est. Vis autem horum locorum est vna vis, scilicet quod proprius prius sit dignitate communiori.

Vigesimusoctauus locus est, quando abnegamus vnam duarum rerum, vt de nobis putetur alteram nobis inesse, illa est eligibilior, verbi gratia, quia nos negamus studium & disciplinam, vt intellectus claritas putetur nobis inesse, id enim, quod putatur quod velimus nobis putari inesse est intellectus claritas: & hic locus est ex rebus, quæ sunt deforis.

Alii meliorum, eligibiliorumq́; loci. Cap. III.

48.locus. AMplius, eorum quæ sunt sub eadem specie, quod habet propriam virtutem, eo quod non habet, vtriusque autem habentibus, quod magis habet, eligibilius.

49.locus. Amplius, si hoc quidem facit bonum illud cui adest, illud autem non facit: quod facit, eligibilius. Quemadmodum & calidius quod calefacit, eo quod non. Si autem vtrumq; facit, quod magis facit, aut quod melius, & principalius facit bonum: vt si hoc quidem animam, illud autem corpus.

50.locus. declaratio. Amplius autem a casibus, & vsibus, & actionibus, & operibus, & hæc ab illis. Sequuntur enim sese inuicem: vt si quod iuste est eligibilius, quam quod fortiter, & iustitia fortitudine eligibilior: & si iustitia quàm fortitudo eligibilior, & quòd iuste, quam quòd fortiter: similiter autem & in aliis.

51.locus. Amplius, si aliquo eodem hoc quidem maius bonum est, illud autem minus: magis eligendum maius,

52.locus. aut si maiore maius fuerit alterum. Sed & si duo quædam uno aliquo

53.locus. sint eligibiliora: quod longe eligibilius, eo quod minus est eligendum, eligibilius. Amplius, cuius est superabundantia eligibilior, & ipsum eligibilius. Vt amicitia, pecuniis: nam eligibilior superabundantia amicitiæ, quam pecuniarum. Et id, cuius magis eligit

54.locus. quis vt ipse sibi causa sit, quàm cuius alter. Vt amicos pecuniis.

55.locus. Amplius, ex appositione si eidem appositum aliquid, quod totum eligibilius facit. Cauere autem oportet extendere ad ea, in quibus altero quidem appositorum vtitur commune, vel alio quolibet modo cooperatiuum est, reliquo autem non vtitur, neque cooperatiuum est: vt serra, & falce cum arte fabrili: nam eligibilior serra

56.locus. consociata, simpliciter autem non eligibilior. Rursum, si minori

57.locus. appositum aliquid, quod totum maius facit. Similiter autem & ex ablatione: quo enim ablato ab eodem, quod restat est minus: il-

58.locus. lud maius erit, quod ablatum, reliquum minus facit. Et si hoc quidem propter se, illud autem propter gloriam eligendum. Vt sanitas, pulchritudine: terminus autem eius, quod est ad gloriam, quod

59.locus. nullo conscio, non studeret inesse. Et si hoc quidem propter se, & propter gloriam eligendum: illud autem propter alterum tantum.

60.locus. Et vtrumuis magis propter se honorandum, & hoc melius, & eligibilius. Honorabilius vtique fuerit secundum se, quod cum ni-

61.locus. hil aliud debeat esse, propter se eligimus magis. Amplius, diuidendum quoties quod eligendum est dicitur, & quorum gratia: vtilis, vel honesti, vel delectabilis. Nam quod ad omnia, vel ad plura est vtile, eligibilius fuerit eo, quod non sic. Si autem eadem vtrisque insunt, vtri magis insint considerandum. Vt utrum de-

62.locus. lectabile, an honestum, an vtile magis. Rursum, quod propter melius, eligibilius. Vt quod propter virtutem, quàm quod prop

ter delectationem. Similiter autem & in fugiendis. Nam magis est fugiendum, quod magis impedit virtutes, vt ægritudo turpitudine: nam & voluptatis, & eius quod est studiosum esse, prohibentior est ægritudo. Amplius ex similitudine monstrari potest fugiendum, & eligendum quod propositum est. Nam minus eligendum huiusmodi, quod æque & eligeret aliquis & fugeret: altero quod eligendum est tantum: ad seinuicem igitur comparationes (quemadmodum dictum est) faciendum.

63. locus.

64. locus.

Vigesimusnonus locus est, quia res, quã grauiter ferẽtem, & abhorrentem vulgus eligit increpando, eligibilior est re, quam grauiter ferentem vulgus nõ aufugit increpando. Et res, cuius defectu & destructione contristatũ vulgus non nimis increpat, eligibilior est re, cuius defectu contristatum vulgus increpat, quod nimis sit.

De locis meliorum, ac eligibiliorũ.

Trigesimus locus est, quia quæ res fuerit illarum, quæ alicui speciei subsunt, & eius sint dignitates, quæ proprie hanc speciem concernunt, illa est eligibilior quam illa, cui non insunt illæ dignitates, verbi gratia, eximius vir eligibilior B est mediocri, & vili: quando autem omnibus insint dignitates, ille eligibilior est, cui magis insunt: huius exemplo Aristotelis eligibilior est Platone. Et hic quidem locus sumitur ab ipsamet re, & est demonstratiuus, & non est proprius eligibilibus, sed conuenit omni comparationi.

Trigesimusprimus locus est, quando fuerint duę res, quarum vna ponit esse, quam inuenerit esse se mediante, est eligibilior illa, quæ non redderet aliam rem esse secundum: se, calor enim, qui aliud calefacit, præstantior est illo, qui non calefacit aliud, & per hunc locum virtutes eligibiliores sunt diuitijs. Et hic locus est communis omnibus comparationibus, & sumitur ab ipsis rebus.

Trigesimussecundus locus est sumptus a casibus, & coniugatis, & actibus, & operibus: & est de locis communibus omnibus speciebus quinque quæsitorũ, verbi gratia, si iustitia sit eligibilior fortitudine, iustus est eligibilior forti.

Trigesimustertius locus est, quia quando fuerint duæ res, quarum vna sit melior quadam vna eadem re, qua altera sit minus bona, melior itaq; est eligibilior, verbi gratia, quia scientia excedit sensum maiori excessu, quam recta opinio, sic scientia est præstantior ipsa opinione: & ille est demonstratiuus, & fit ex comparatione duorum ad vnum, & est communis.

Trigesimusquartus locus est, cuius superabundantia est eligibilior superabundantia alterius, illud est eligibilius, verbi gratia, quia amicitia est eligibilior C opibus, quia superabundantia amicitiæ est eligibilior superabundantia opum: & vis huius loci est vis illius loci, de quo dictum est, quando excellentia generis fuerit eligibilior, quam excellentia alterius generis, illud genus est eligibilius illo altero genere.

Trigesimusquintus locus est res, quam quis eligit qua sibi similis sit, & per se ipsam illam cupit, eligibilior est quam illa, quam eligit, non qua sibi sit similis, aut qua illam cupiat mediante alia re, prout amici eligibilores sunt opibus.

Trigesimussextus locus sumitur ex appositione, quando duæ res apponuntur vni eidem rei, & collectum cum vna est eligibilius quam cum altera, illa est eligibilior quam altera. Et quæ quando subtrahitur ab vna eadem re, ponit illam imperfectiorem quam altera, illa est eligibilior. Et expedit obseruare in appositione, quod non sit res substantia, id est res, cui sit appositio vtens vna apposita, & non altera. Carpentarius enim eligibilior est cum inuentione serræ, quam sit cum inuentione falcis, & non sequitur, quod serra sit eligibilior falce, carpentarius enim non vtitur falce. Themistius autem & Theophrastus omiserunt hunc locum, ob illum esse nimis patentem, maior enim res est, qua res sit maior quando ei apponitur, & minor, quando ab illa imminuitur; & ille est communis omnibus quæsitis comparationis.

 D

Trigesimusseptimus locus est, quando fuerint duæ res, quarum vna fuerit eligibilis per se, & altera propter æstimationem, illa, quæ eligitur propter se, eligibilior est, eligibilis autem propter ęstimationem definitio est quod non ie stimetur ad eius factionem, quãdo certum fuerit ꝙ nesciat alius, quod ille illam fecisset, & aliquando fit præter res voluntarias, prout sanitas est præstantior pulchritudine: & ille est demonstratiuus sumptus ab essentia rei, & subintrat loca, quibus comparatur inter rem, quę est propter se, & inter rem, quæ est propter aliam rem. Locus vero, de quo dicitur, quod cuius electio fuerit prop ter eius essentiam, & propter ęstimationem, illud sit eligibilius, quam cuius electio fuerit propter aliud, subintrat etiam locum quo dicitur, quod id, cuius sunt plura bona sit eligibilius, illo, cuius sunt pauciora.

Veruntamen trigesimusoctauus locus est, dum dicitur, oportet ꝙ explicetur quot modis dicatur ipsum eligibile, quia dicitur de tribus rebus, de vtili & de lectabili & honesta, & illa est naturaliter eligibilis, eligibile autem apud aliquẽ hominem est aliud ab eligibili apud alium, honestum enim est eligibilius apud sapientes, & vtile est eligibilius apud politicos, & delectabile est eligibilius apud delitiosos. Quando autem proponimus commonstrare de aliqua re, qđ sit eligibilior altera, conuenit distinguere quot modis dicatur eligibile, & si illam inuenerimus eligibiliorem altera secundum omnes, aut secundum duos, aut secundum vnum illorum, enuntiamus quod illa sit eligibilior. Et hic locus B sumitur ab ipsa partitione & est proprius eligendis.

De eligendis, & fugiendis, documenta, & loci communes. Cap. IIII.

Documentũ primum.

IDem autem loci vtiles, & ad demonstrandum quoduis eligendum, & fugieudũ. Nam auferre solum eam oportet (quæ ad alterum est) præeminentiam: si enim quod honorabilius, eligibilius: & honorabile eligendum: & si quod vtilius, eligibilius: & vtile eligendum: similiter autem & in aliis quæcunq; huiusmodi habent comparationem.

Vniuersales loci.

In aliquibus autem statim secundum eam, quæ ad alterum est comparationem: & quod eligendum utrunque, vel alterum dicimus. Vt quando hoc quidem natura bonum, illud aũt non natura bonum dicimus: nam qđ natura bonũ, manifestum quoniam eligendũ est. Su- F mendum aũt quã maxime vniuersales locos de eo, quod est magis & minus: nam sic sumpti, ad plura vtiles erũt. Fieri aũt põt vt eorũ, qui dicti sunt quosdam vniuersales magis qui faciat parum transmutans

Primus.

scđm appellationem. Vt quod natura tale, eo quod non natura tale, magis tale. Et si hoc quidem facit, illud autẽ non facit qđ habet tale

6. locus.

cuicunque insit: magis tale quod interdum facit tale quã quod non facit. Si aũt vtrunq; facit, quod magis facit tale. Amplius, si eodẽ aliquo, hoc quidẽ magis, illud aũt minus tale. Et si hoc tali magis tale, illud vero nõ tali tale: manifestũ qm̃ primũ magis tale. Amplius,

7. locus.
8. locus.

ex additione: si eidem additũ, aliquod totum magis tale facit. Aut si ei qđ minus est tale additum, totum magis tale facit. Similiter aũt

9. locus declaratio.

& ex ablatione: nam quo ablato reliquis reliquũ, minus tale, ipsum magis tale. Et quę cõtrariis sunt impmixtiora, magis talia. Vt albius

quidem

D quidē nigro impermixtius. Amplius, præter ea, quæ dicta sunt prius, quod magis suscipit propriam propositi rationem. Vt si albi est ratio color disgregatiuus visus: albioris est, color magis disgregatiuus visus. Si autem particulariter, & nō vniuersaliter problema ponatur, primum quidem dicti vniuersaliter constructiui, vel destructiui loci omnes vtiles. Vniuersaliter enim interimentes, vel construentes, & particulariter mōstramus: nam, si omni inest, & alicui: & si nulli inest, nec alicui. Maxime autem opportuni, & communes loci, qui sunt ex oppositis, & coniugatis, & casibus. Nam similiter probabile est existimare, si omnis voluptas bonum, & tristitiam omnem malum esse: & si aliqua voluptas bonum, & tristitiam aliquam esse malum. Item si aliquis sensus non est potestas, & insensibilitas quędam non est impotentia, & si quoddam opinatum disciplinatum, opinio quædam disciplina: rursum si aliquod iniustorum bonum, & iustorum aliquod
B malum: & aliquod eorum quæ iniuste, malum, & aliquod eorum quę iniuste bonum: & si quoddam delectabile fugiendum, & delectatio quædam fugienda: secundum hæc autē & si aliquod delectabile vtile, delectatio quædam vtilis. Et in corruptiuis autem, & generationibus, & corruptionibus similiter. Nam, si aliquod corruptiuū delectationis vel disciplinæ bonum est, erit quædam delectatio, vel disciplina malorum: similiter autem & si corruptio quædam disciplinæ bonorum, vel generatio malorum erit quædam disciplina malorum. Vt si obliuisci, quæ quis turpia egit, bonorum est: vel reminisci malorum, erit scire quæ quis turpia egit, malorum: similiter autem & in aliis: in omnibus enim similiter probabile. Amplius, ex eo quod est magis & minus, & similiter: si enim magis quidem eorum, q̄ sunt ex alio genere, aliquid tale, illorum autem nihil est: neq; quod dictum est erit tale. Vt si magis quidem disciplina quædam bonum, quam voluptas: nulla autem disciplina bonum, nec voluptas bonum
C erit: & iex eo quod est similiter quidem & minus eodem modo. Nam erit & nterimere, & construere: veruntamē ex eo, quod est similiter, vtraq;: ex minus autem, construere solum, destruere autem non: si enim similiter potestas quædam bonum, & disciplina: est autem quędam potestas bonum, & disciplina: si autem nulla potestas bonū, nec disciplina: si autem minus quædam potestas bonum, quam disciplina: est autem quædam potestas bonum, & disciplina: at vero, si nulla potestas bonum, non necesse est & disciplinam nullam esse bonum: manifestum igitur quoniam cōstruere solum ex eo quod minus est. Non solum autem ex alio genere est destruere, verum & ex eodem: dum sumit quis quod maxime tale est. Vt si positum est disciplina quædam bonum, ostendatur autem quoniam prudentia nō bonum, nec alia vlla erit, quia nec quæ maxime videtur. Amplius, ex suppositione similiter postulantem si vni, & omni inesse, vel non inesse. Vt si hominis anima immortalis, & alias: si autem hæc nō, nec alias.

3 documētū declaratio.

4. documentum. Declaratio.

5. documētū Declaratio.

6. documentum. Declaratio.

7. documentum. Declaratio

8. documētū Declaratio.

Si igitur inesse alicui positum est, ostendendum quoniam alicui non inest, nam consequetur per hypothesin nulli inesse: si autẽ alicui non inesse positum est, ostendendum quoniam inest alicui: nam & sic consequetur omnibus inesse. Manifestum igitur est ꝙ qui hypothesi vtitur, facit problema vniuersale, particulariter positum: nam particulariter confitentem vniuersaliter postulabit confiteri, eo quòd vni, & omni similiter postulauerit inesse. Cum autem indefinitũ est problema, vno modo destruere contingit. Vt si dixerit voluptatem bonum esse, vel non bonum, & nihil aliud quicquam determinauerit: nam, si aliquam voluptatem dixerit bonum esse, ostẽdendum vniuersaliter ꝙ nulla, si debeat interimi propositum: similiter autem & si aliquam dixerit voluptatem non esse bonum, ostendendum vniuersaliter quòd omnis, aliter verò non contingit interimere: nam, si ostenderimus quoniam est quædam voluptas bonum, vel non bonum, nõdum interimitur propositum. Manifestum igitur quoniam interimere quidem vno modò dicitur. Construere autem dupliciter: siue enim vniuersaliter ostenderimus, ꝙ omnis voluptas bonum, siue ꝙ est quædam voluptas bonum, ostensum erit quod propositum est.

9. documẽtũ Declaratio.

10. documentum. Declaratio.

Similiter autem & si oporteat disserere ꝙ est quædam voluptas non bonum: si ostenderimus quòd nulla bonum, vel ꝙ quædam non bonum, ostendentes erimus vtrunque & vniuersaliter, & particulariter, quòd est quædam voluptas non bonum. Cum autem determinata fuerit positio, dupliciter interimere erit. Vt si ponatur alicui quidem inesse voluptati bonum esse, alicui autem nõ inesse: nam siue omnis ostendatur voluptas bonum, siue nulla, interemptum erit propositum. Si autem vnam solam voluptatem posuerit bonum esse, tripliciter contingit interimere. Nam ostendentes quòd omnis, vel nulla, vel quòd plures quàm vna bonum, interimẽtes erimus quod propositum est. In pluribus verò positione determinata (vt quòd prudentia sola est virtutum scientia) quadrupliciter est interimere. Nam ostenso quòd omnis virtus sciẽtia, vel quòd nulla, vel quòd & alia aliqua vt iustitia, vel quòd eadem prudentia non scientia, interemptum erit propositum. Vtile autem & inspicere in singularibus, in quibus inesse aliquid vel non, dictum est, quemadmodum in vniuersalibus problematibus. Amplius autem & in generibus inspiciendum: diuidenti secundum species, vsque ad indiuidua, sicut prius dictum est. Nam si omni appareat inesse, siue nulli multa proferenti, postulandum vniuersaliter confiteri, aut ferre instantiam in aliquo nõ sic. Amplius, in quibus posibile est aut specie, aut numero determinare accidens, inspiciendum si nullum horum inest. Vt quòd tempus non mouetur, nec est motus, annumeranti quot sunt species motus: nam si nulla earum inest tempori, manifestum quoniam non mouetur, nec est motus: similiter autem & quod animan on est numerus: diuidenti quoniam omnis numerus

11. documentum. Declaratio.

12. documentum. Declaratio.

13. documentum. Declaratio.

14. documentum. Declaratio.

15. documentum. Declaratio.

16. documentum. Declaratio.

17. documẽtum. Declaratio.

A aut impar, aut par: nam si anima neque impar, neque par, manifestum quòd non est numerus: ad accidens igitur per talia: & hoc modo argumentandum.

De locis communibus eligendis, & fugiendis.

LOCVS vero trigesimusnonus est, cuius contrarium est magis fugiendum, quàm contrarium alterius, illud est eligibilius: gratia exempli, quia sanitas est eligibilior pulchritudine quia ægritudo est magis fugienda quàm turpitudo: & ille subintrat loca oppositorum, de quibus iam præfatæ sunt multę partes in hoc libro.

Quadragesimus locus est, cuius electio, & fuga est similiter, minus eligendũ est, quàm id, quod est tantum eligendum absque fuga aliqua. Hæc itaq; est summa omnium locorum, quæ Aristo. dinumerauit, quæ traduximus vt illa intelleximus, in quibus est considerandum. Et his eisdem locis commõstratur quod res sit tantum eligibilis: qñ enim commonstratum fuerit, quod aliquis sit alio eligibilius, commonstratur, quod sit eligendum, quando enim aufertur ab eis excessus vnius ad alterum, ambo relinquuntur eligenda. In aliquibus autem rebus scimus ex comparationis essentia, quod res sint eligẽdæ vtræq;, aut altera, vt qui B dixerit, quod hæc sit hac eligibilior, quia secundum ipsius naturam sit melior, & altera non sit secundum eius naturam, ex quo enim est naturæ affinis, noscitur, quod sit eligibile tantum. Et expedit quod sumamus hæc loca, quatenus possibile nobis est sumere ipsorum communitatem, transferentes illa ab eligibiliori ad maius, hoc autem fit, ponendo dictiones multiplicationis in eis quadam modica declinatione: quando enim sumuntur secundum hanc dispositionẽ, sunt pluribus rebus vtilia, verbi gratia, quia dicere quòd id, quod naturaliter est, eligibilius est quàm quod non est naturaliter, qñ vice illius sumeremus quod id, quod naturaliter est secundum aliquam dispositionem, sit magis secundũ hanc illam dispositionem, quàm illud, quod est secundum illam dispositionem pręter naturam, tunc hic locus esset communis multis rebus alijs a rebus eligendis, & subintraret hunc ipsum numerus multorũ locorum de illis, quæ prædicta sunt. Et similiter dum diximus, quod est minus mistum cõtrario est eligibilius, eius vice sumeremus quod est minus permistum contrario in essendo aliquam rem, est magis secundum illam rem, hic locus esset communis multis locis alijs ab eligibilibus. vt quod quanto res magis alba fuerit minus mista nigredini, est intensioris albedinis, & similiter, si sumeres hanc cõmunitatem in loco ab appositione & ablatione, & in multis locis, quæ proposita sunt. Et hoc significa- C uit apud nos, quod dignius sit, quod dictum est de loco, quod non sumatur per ipsum præmissa in syllogismo particulari. Et sicut constituuntur hæc loca in constructione, & destructione quæstionum vniuersalium, sic etiam constituuntur in destructione & cõstructione particularium. Qui enim destruxerit vniuersale, destruxit particulare, & qui construxerit vniuersale, construxit particulare. Et iterum loca enim communia excessuum, prout sunt quæ fiunt ab oppositis, & a priori, & digniori, & coniugatis, & casibus, constituuntur in constructione & destructione particularis, sicut constituta sunt in constructione & destructione vniuersalis: diuulgatio enim horum locorum secundum hanc rem est vna.

F I N I S.

IN TOPICORVM
LIBRVM QVARTVM
ARGVMENTVM.

LIBRO quarto genus agitur, ubi cognata inspicis omnia, an sit de quo non dicatur: de quo ut accidens, an possit & non inesse, an sit in eadem diuisione genus & species: an capiat eius partem genus, quod sit in genere: an propositæ species alicui vere competat: cui genus ipsum non competat: an quod positum sit in genere, nullius speciei sit particeps: an sit genere amplius: an ex æquo species dicatur, & genus: an specie quippiam differat, cuius aut non sit illud, aut non videatur genus: an aliud eiusdem sit generis: quod nec contineat genus, nec contineatur: an superiora omnia genera de specie dicantur, quæ quid est: an genus, vel ipsum, vel superius speciei sit particeps: an si species, ut quid etiam genus, immo verò genera ut quid prædicentur. an rationes generum speciei congruant, aut omnino his quæ partem speciei capiunt. an in genere posita differentia sit: an & species: an in specie differentia, an in differentia genus, an dictum genus, ut differentia, an ut data species: est, nulla de his differentia dicatur, quæ sunt generis, an prius natura species. an abesse possit aut genus, aut differentia. an quòd genere situm particeps alicuius, aut sit, aut esse possit, quod generi sit contrarium. an species alicuius particeps, quod competere his possit, quæ sub genere sunt, an sint æquiuocæ species & genus. an esse aliqua nequeat propositi generis species. an dictũ tralatione genus. an aliquid speciei contrarium. an in contrario contrarium: an quod generi contrarium, nullo sit in genere, sed ipsum sit genus: an genus & species alicui contraria sint, cum sit alterius tantum medium. vel si utrinsque, tamen alterius dißimile. an medium quoque in eodem genere, an alicui contrarium genus, species nulli. an medium aliquod in proposito genere. an aliquid generi contrarium, an in casibus, & serie, & æqualiter se habentibus, & generationibus, generantibus, corrumpentibus ex æquo sequatur. An priuatio speciei opponatur. An & generi sui sit negatio. an ad aliquid, an non ad idem dicatur, ut species, & ut genus, vel ut genus, & quæ sub genere, an itidem genus & species dicatur in casibus, an quæ similiter ad aliquid dicuntur, non similiter recurrant. an non ad æqualia genus dicatur, & species: an contrapositi contrapositum genus. an quæ ad aliquid, partim necessaria, partim secus, an in actu habitus in consequenti, sed potestate. an temere quod sequitur, acceptum ut genus. an utrunq; in eodem aliquo. an quadantenus species generis particeps: an totum in parte sumptum. an in potestate aut poßibili. an quod in duobus generibus, aut pluribus in altero positum. an genus ut differentiæ expositum vel cõtra. an affectio, vel in affecto, vel pro affecto capiatur. an in subiecta specie redditum genus: an e contrariis, quod melius, aut quod æque bonum, deteriore in genere ponatur. Specta & magis, & minus, siue sit, siue appareat. & an de quo genus dicitur, non sit inter species. Distingue an genere differentiam. nam & amplius est, & quæ quid dicitur. Concreta, abstracta, comitantia peruide.

ARISTOTELIS STAGIRITAE TOPICORVM LIBER QVARTVS.

Cum Auerr. Corduben. expositione.

Summa libri.

De locis quibusque generis, de differentiæ item per paucis.

Problematum generis aliquot loci. *Cap. I.*

A POST hæc autem, de iis, quę ad genus, & propriũ, inspiciendum. sunt autem hæc elementa eorum, quæ sunt ad terminos. De his ipsis rarò considerationes fiunt disputantibus. Si ergo ponatur genus alicuius existentium, primum quidem inspiciendum ad omnia, quæ cognata sunt ei, quod dicitur, si de alio non prædicatur: quemadmodum est in accidente. Vt si voluptatis, bonum ponatur genus, si aliqua voluptas non bonum. Nam si hoc, manifestum est quoniam non genus bonum voluptatis, nam genus de omnibus, quæ sunt sub ipso, speciebus prædicatur. Deinde si non in eo quod quid est prædicatur, sed vt accidens. Quemadmodum album de niue, de anima, a seipso agitatum. Neque enim nix idipsum quod est, album: quapropter non est genus album niuis, neque anima idipsum quod est, agitatum: nam accidit ei moueri, quemadmodum & animali frequé-

B ter & ambulare, & ambulans esse. Amplius, agitatum non quid est, sed quid faciens, vel patiens significare videtur: similiter autem & album: non enim quid est nix, sed quale quid est indicat: quare neutrum horum in eo quod quid est prædicatur. Maxime autem in accidentis definitione inspiciendum, si aptatur ad dictum genus. Vt ad quæ nunc dicta sunt: contingit enim quippiam mouere seipsum, & non: similiter autem & album esse, & non: quare neutrum horum genus, sed accidens, eo quòd accidens dicimus, quod contingit idem inesse alicui, & non. Amplius, si non in eadem diuisione est genus, & species: sed hæc quidem substantia, illud autem quale: aut hoc quidem ad aliquid, illud autem quale. Vt nix quidem, & cygnus substantia, album autem non substantia, sed quale: quare non est genus album niuis, neque cygni: rursum disciplina quidem ad aliquid, bonum autem, & pulchrum quale: quare non est genus pulchrum, vel

1.locus. Declaratio.

2.locus. Declaratio.

3.locus. Declaratio.

4.locus. Declaratio.

bonum disciplinæ : nam genera eorum, quæ sunt ad aliquid, & ipsa ad aliquid, oportet esse: vt in duplici. etenim multiplex est genus duplicis, & ipsum eorum, quæ sunt ad aliquid, est. Vt vniuersaliter aût dicat, in eadẽ diuisione oportet genus esse speciei: nã si spẽs substantia, & genus: & si quale quippiã spẽs est, & genus quale quippiã: vt si albũ quale quippiã, & color. Similiter aũt & in aliis. Rursum, si necesse fuerit, vel si contigerit genus participare quod positũ est in genere. Terminus aũt eius, qđ est participare, est suscipere participati rationem. manifestum igitur quoniam species quidem participãt genera : genera autem species non. nam species suscipit generis rationem, genus autem speciei non : considerandum igitur si participat, vel contingit assignatũ genus participare speciem : vt si quis entis, vel vnius, genus quippiã assignauerit, accidet enim genus participare speciem: nam de omnibus quæ sunt, ens, & vnum prædicantur: quare & ratio eorum. Amplius, si de aliquo assignata species vera est, genus autem non. Vt si ens, aut scibile opinabilis genus ponatur: nam de non ente opinabile prædicabitur: multa enim non entia, opinabilia sunt. at quòd ens, vel scibile non prædicatur de non ente, manifestum: quare non est genus ens, neque scibile, opinabilis : nam de quibus species prædicatur, & genus oportet prædicari. Rursum, si nullam specierum contingit participare quod positum est in genere. Nam impossibile est participare genus, quòd nullam specierum participat, nisi aliqua secundum primam diuisionem specierum sit : illæ autem genus solum participant: si igitur motus genus Voluptatis ponatur, considerandum si neque corruptio, neque alteratio Voluptas, neque vllus reliquorum (qui assignari solent) motuum : manifestũ enim quoniam nullam specierum participabit, quare neque genus, eo quòd necessarium est quod genus participat, & specierum aliquam participare: quare non erit species motus voluptas, neque indiuiduorum, neque eorum quicquam, quæ sub specie motus sunt: nam & indiuidua participant speciem, & genus: vt quidam homo, & hominem participat, & animal. Amplius, si de pluribus dicitur quàm genus, quod in genere positum est. Vt opinabile, quàm ens: nam & ens, & non ens, opinabile: quare non erit opinabile species entis: de pluribus enim semper genus, quàm species prædicatur. Rursus, si de æqualibus genus & species dicuntur. Vt si eorum, quæ omnia consequuntur, hoc quidem species, illud autem genus ponatur : quemadmodum ens, & vnum : omne enim ens, & vnum : quare neutrum neutrius genus, eo quòd de æqualibus dicuntur. Similiter autem & si primum, & principium ad seinuicem ponãtur : nam & principium, primum: & primum, principium : quare aut vtraque quæ dicta sunt idem sunt, aut neutrum neutrius genus. Elemẽtum autem est ad omnia huiusmodi, quod de pluribus genus quàm species, & differentia dicitur : de paucioribus enim etiam differentia dicitur quàm genus.

5. locus. Declaratio.

6. locus. Declaratio.

7. locus. Declaratio.

8. locus, Declaratio.

9. locus. Declaratio.

D E F

10. locus. Declaratio.

Videndum autem & si alicuius indifferentium specie nõ sit genus quod dictum est genus, vel non videatur. Construenti autem si est alicuius: idem enim omnium indifferentium specie genus: si igitur vnius monstretur, manifestum quoniam omnium: & si vnius non, manifestum quoniam nullius, vt si quis insecabiles ponens lineas, indiuisibile genus earum dicat esse: nam linearum habentium diuisionem non est quod dictum est, genus, cũ sint indifferentes secundum speciem: indifferentes enim sibiinuicem secundum speciem, rectæ lineæ oés.

De locis ipsius generis, & sunt illa, de quibus fit mentio in quarto libro.

GENERIS autem loca vniuersaliter vtilia sunt definitionibus, quoniã definitiones constituuntur, vt dictum est, ex genere & differentia: & in hoc libro Arist. connectit loca differentiæ locis ipsius generis ob illorũ paucitatem: maior autem pars scrutinij, quod faciunt topici de re, est an sit, aut non sit, nunquid vero sit genus, aut proprium, aut definitio, raro id faciunt. Sed generis scrutinium vniuersaliter vtile est huic arti, & arti demonstrationis: possibile enim nobis est ex his locis colligere loca demõstratiua. Bases autem horum locorum, vt ait Themistius, sunt quatuor. Quarum prima est, quod genus sit inseparabile, a re, cuius est genus, immo eius prædicatio sit necessaria, quia, si esset separabile esset accidens. Secunda autem est, quod prædicetur de toto eius subiecto, sicut est prædicatio animalis de omni homine. Et tertia, quod prędicatione superet subiectum, hoc est, quod sit vniuersalius illo, non illi æquale: sicut animal superat hominem, quia, si esset æquale, esset proprium, aut differentia. Quarta autem, quod prędicetur de subiecto in eo quod quid sit, quia nisi esset in eo quod quid sit, non esset genus, & quando defuerit generi vna harũ quatuor conditionum, interimitur esse genus, & non fit verum ipsum esse genus, nisi inuentione omnium in eo. Et ideo destructio generis facilior est ipsius cõstructione, quia prædicatur res de aliqua re in eo quod quid sit, præter quod sit illius genus, sed sit nomen commutatum loco alterius nominis, & oratio cõmutata vice nominis, vt dicimus in responsione ad quid sit vacuum, quod sit locus, in quo non est corpus. Et non sufficit ei etiam, quod sit inseparabile, neque quod superet suum subiectum, aut quod sit prædicatũ de toto: multa enim accidentia sunt harum conditionum.

Sicque principium locorum, de quibus meminit Aristotel. est, quod diuidamus speciem, de qua prædicatur res, quæ est illius genus: & si inuenerimus aliquas species, aut indiuidua, in quæ diuiditur hæc species, de qua non prædicatur hæc res, quæ posita est esse illius genus, manifestum est, quod non sit illius genus: ex quo generis conditionis est quod prædicetur de tota specie, verbi gratia, vt si quis ponat bonum genus delitiarum, diuidimus delitias in suas species, & inuenimus quasdam non esse bonas: hinc ostensio est bonum nõ esse genus delitiarum: & ille est locus demonstratiuus sumptus ex rei essentia: & compositio figuræ syllogisticæ huius loci est in secunda specie secundæ figuræ: exempli gratia, quod dicamus bonum non prædicatur de omni delitia vniuersali prædicatione, genus autem prædicatur de suis speciebus vniuersali prędicatione: sicque duabus conuersionibus concluditur, quod bonum non sit genus delitiarum, & vniuersaliter impossibile est huic loco, quin inseratur dictio generis in ipso syllogismo.

Secundus locus est, si quod positum est genus, non prædicetur de illo, quod positum est esse illius species, in eo quod quid sit, non est illius genus, prout est prædicatio albedinis de niue, & prædicatio mouendi ex seipsa de ipsa anima: albedo enim non prædicatur de quidditate niuis, neque mobile ex seipso de ipsius animę quidditate. Et hic locus est demõstratiuus ex rei essentia, est enim pars illius, quod sumptum est in generis definitione.

Tertius autem locus est, quod consideremus, quod positum est pro maiori parte, & an illa non inuenerimus in vno prædicamento, & an illi conueniat accidentis definitio: sicque illud non est pro maiori parte, quia inest subiecto, & non inest, sicut motus animæ: possibile nanque est illam moueri, & non moueri: genus autem est inseparabile.

Quartus locus est, quod consideremus illa, quę posita sunt genus & species, & si illa non inuenerimus in vno prædicamento, destruimus quod sit genus illius speciei, verbi gratia, qui posuerit albedinem genus calcis & niuis, calx enim & nix sunt in prædicamento substantiæ, & albedo in prædicamento qualitatis: & hic quidem locus est demonstratiuus in destructione: quando enim genus esset in alio prædicamento a prædicamento, in quo est species, non prædicaretur de illa in eo ꝙ quid sit, de dubijs autē, quæ occurrunt in hoc prædicamento relationis inter reliqua prædicamenta, iam expleta est oratio de illis in libro prædicamentorum: ipse enim opinatur ibi ꝙ sint quædā res, quæ sunt pars qualitatum, & earum genera sunt ad aliquid: sicut est scriptura, & grammatica, quarum genus est ipsa sciētia: accidit autem hoc, quia natura relationis euenit omnibus prædicamentis, & accidit illis: & aliquando significatur species nomine prędicamēti subiecti relationis, & genus significatur nomine significante conceptū relationis. Et fit ambiguitas, quomodo vna species sit in vno prædicamento, & ipsius genus in alio prædicamento: hoc autem fit ob nominis appellationem.

Quintus autem locus est, ꝙ consideremus, an speciei definitio sit vera de genere, sicut definitio generis est vera de ipsa specie, quia tunc quod positum est esse genus, non est genus, quoniam oportet ꝙ genus prædicetur de pluribus, q̄ ipsa species: gratia exempli, vt qui posuit vnum genus entis, quia de paucioribus quam de quibus est verum ipsum ens, est verum ipsum vnum, & similiter quod nomen multitudinis sit genus numeri.

Sextus locus est, quādo quicquid est positum, est species cuiusdam generis, non est vna specierum, in quas hoc genus diuiditur, neque remota neq; proxima, neque illis communis, id, quod positum est genus, non est genus, verbi gratia qui posuit motum genus voluptatis, si voluptas non sit translatio, neq; alteratio, neque crementum, neque generatio, nec vlla specierum, in quas diuiditur singulæ species motus: ipse itaque motus non est voluptatis genus: hic autem locus est demonstratiuus, quia necessario de quo prædicatur genus, de ipso prædicatur aliquid de speciebus generis, aut ipsum est vna de speciebus generis: sin autem, prædicaretur de illo prædicatione accidentis, & hic locus redit ad illud, cui deficit prædicatio in eo quod quid sit.

Septimus vero locus est, quod consideremus an species dicatur de pluribus q̄ dicatur genus, illud non est genus, verbi gratia qui posuit ens genus imaginabilis: imaginabile enim est uniuersalius ente: & similiter etiā, si genus & species dicantur reciproce, vt dixit, qui posuit principium genus primi: quando enim inuenitur species secundam vnam harum duarum dispositionum, quod positum est non est illius genus, quando scilicet fuerit generi æquale, aut illud superans: & hic locus redit ad sedem, quæ est, quod genus superet speciem.

Octauus locus est, ꝙ consideremus quod positum est genus alicui speciei: quia, si illud inueniremus ꝙ non sit genus vlli rerum, quæ non differunt sc̄dm spēm, dico sc̄dm species huius speciei, id, quod positum est esse genus, non est genus: & si illud inuenerimus genus vnius illarū, est genus omnium: hic enim locus fit ad constructionem, & destructionem: exempli gratia, in constructione, quia, si animal fuerit genus Scitharū, illud est omnium specierum hominū: huius autem exemplum in destructione est, vt qui posuit impartibile genus linearum indiuisibilium: indiuisibile enim nō verificatur de lineis diuisibilibus: diuisibiles autem, & indiuisibiles sunt vnius speciei; hūc autem locum esse demonstratiuum in destructione est notum ex prædictis: genus enim est vnum idem omnium rerum, quæ sunt vnæ specie, & si sit quarundam, est omnium: est enim genus aliquarum ex parte, qua est genus omnium.

A

CONSIDERANDVM autem,& si quod aliud genus est asignatæ speciei, quod neque continet asignatũ genus, neque sub illo est. Vt si quis iustitiæ scientiam ponat genus: est enim virtus genus,& neutrum generum reliquum continet: quare non erit scientia genus iustitiæ. Videtur.n. quando species vna sub duobus generibus est, alterum ab altero cõtineri. Habet autem dubitationem in quibusdam quod huiusmodi est: nam videtur quibusdam prudentia, & virtus, & scientia esse, & neutrum genus a neutro contineri: nõ tamen ab omnibus conceditur prudẽtiam sciẽtiam esse. Si igitur quis admittat quod dictum est verum esse, attamen subalterna, vel sub eodem ambo fieri quæ eiusdẽ sunt genera necessarium videbitur esse, quemadmodum & in virtute & in scientia accidit, vtraque enim sub eodem genere sunt, nam vtrunque eorum habitus,& dispositio est. Considerandum igitur si neutrum est in asignato genere. Si enim neque subalterna sunt genera, neque sub eodem ambo, non erit quod asignatum est genus. Considerandum autem & genus asignati generis, & sic semper superius genus, si omnia prædicantur de specie, & si in eo quod quid est prædicantur. Nam omne superius genus prædicari oportet de specie in eo quod quid est: si ergo alicubi dissonet, manifestum quoniam non est genus, quod asignatum est. Rursum, si genus participat speciem, vel ipsum, vel aliquod superiorum generum Nam nullum superiorum participat quod inferius est. destruenti igitur quẽadmodum dictum est vtendum, astruenti autem si confiteatur quidẽ inesse speciei quod dictum est genus, at vt genus inest dubitetur, sufficit ostendere aliquid superiorum generum in eo quod quid est, de specie prædicari. Vno enim in eo quod quid est prædicato, omnia & superiora illius,& inferiora, si prædicantur de specie, in eo quod quid est prædicabuntur, quare & asignatum genus in eo quod quid est prædicabitur: quòd autem vno in eo quod quid est prędicato, omnia etiam reliqua (si prædicantur) in eo quod quid est prædicabuntur, per inductionem sumendum. Si autem simpliciter inesse dubitetur asignatum genus, nec sufficit ostendere aliquod superiorum generum in eo quod quid est de specie prędicari: vt si ambulationis genus quispiam asignauit lationem, non sufficit ostendere quod motus est ambulatio, ad ostendendum quod latio est eo quod & alii motus sunt, sed ostendendum, quod nullum participat ambulatio eorum quæ sunt secundum eandem diuisionem, nisi lationem: nam necesse est quod genus participat, & specierum aliquam participare secundum primam diuisionem: si enim ambulatio neque augmentationem, neque diminutionem, neque alios motus participet, manifestũ quoniam lationẽ participabit: quare erit genus latio, ambulationis.

11. Locus. Declaratio.

B

12. Locus. Declaratio.
13. Locus. Declaratio.

14. Locus. Declaratio.

C

15. Locus. Declaratio. Rursum de quibus species quę posita est vt genus prædicatur, considerandum si & assignatum genus in eo quod quid est de ipsis eisdem prædicatur de quibus & species: similiter autem & si omnia, quæ supra genus sunt. Nam si alicubi dissonat, manifestum quoniam non est genus quod assignatum est: si enim esset genus, omnia & superiora illius, & ipsum, in eo quod quid est prædicarentur de iis, de quibus & species in eo quod quid est prædicatur: destruenti igitur vtile, si non prædicetur genus in eo quod quid est de quibus & species prædicatur: astruenti autem, si prædicetur in eo quod quid est, vtile: accidet enim genus & speciem, de eodem in eo quod quid est prædicari, quare & idem sub duobus generibus fit: necesse est igitur subalterna genera esse. Si igitur ostendatur quod volumus genus astruere non esse sub specie, manifestum quoniam species sub hoc erit: quare ostensum erit quoniam genus hoc.

16. Locus. Declaratio. Considerandæ autem & rationes generum, si aptantur ad assignatam speciem, & ad participantia speciem. Necesse est enim generum rationes prædicari de specie, & de iis, quæ participant speciem: si igitur in aliquo dissonet, dilucidum quoniam non est genus quod assignatum est.

17. Locus. Declaratio. Rursus, si differentiam vt genus assignauit. Vt si immortale, genus Dei: nam differentia est animalis immortale, eo ꝙ animalium alia mortalia, alia immortalia: manifestum igitur quoniam peccant, nullius enim differentia, est genus. Quod autem hoc verum, manifestũ: nulla enim differentia significat quid est: sed magis quale quid: vt gressibile, & bipes.

18. Locus. Declaratio. Et si differentiam in genere posuit tanquam speciem. Vt imparem quidem numerum: differentia enim numeri impar, & non species est: neque videtur participare differentia genus: nam omne, quod participat genus, vel species, vel indiuiduum est: differentia autem neque indiuiduum, neque species: manifestũ igitur quoniam non participat genus differentia, quare neque impar species erit, sed differentia, quoniam non participat genus.

19. Locus. Declaratio. Amplius, si genus in specie posuit. Vt contiguitatem idipsum quod est cõtinuitatem: aut mixturam idipsum quod est temperamentum: aut (vt Plato definiuit) lationem secundum locum mutationem: non enim necessarium contiguitatem continuitatem esse, sed econuerso, continuitatem contiguitatem: non enim omne contiguum continuatur: sed quod continuatur, contiguum est: similiter autem & in aliis: nam neque mixtura omnis, temperamentum: nam siccorum mixtura nõ est temperamentum: neque secundum locum mutatio omnis, latio: nam ambulatio non videtur latio esse: pene enim in iis, quę inuoluntarie

Latio quid. locum ex loco permutant, dicitur latio, quemadmodum inanimatis accidit: manifestũ autem quoniam & de pluribus species dicitur quã genus in assignatis, cũ oporteat econtrario fieri.

20. Locus. Declaratio. Rursum, si differentiam in specie posuit. Vt immortale idipsum quod est Deum, nam accidit de æqualibus, aut pluribus quam speciem dici: differẽtia aũt

A semper de æqualibus, aut pluribus quam species dicitur. Amplius, si differētia genus posuit. Vt colorem idipsum quod est congregatiuum, aut numerū quod impar. Et si genus vt differentiam dixit. possibile est enim aliquem, talem suscipere positionem, vt temperantiæ, mixturam differentiam: aut lationis, secundum locum mutationem: inspiciendum autem omnia, quæ sunt huiusmodi, per eadem: communicāt enim loci, de pluribus enim genus quā differentiā oportet dici, & non participare differentiam. Sic autem assignato, neutrū eorum, quæ dicta sunt, possibile est accidere, nam & de paucioribus dicetur, & participabit genus differentiam. Rursum, si nulla differentia generis prædicatur de assignata specie, nec genus prædicabitur. Vt de anima, neq; impar, neq; par prędicatur: quare nec numerus. Amplius, si prius est natura species, & simul interimit genus. Videtur enim contrariū. Amplius, si cōtingit relinquere dictū genus, vel differētiam (vt animam moueri, opinionē: verum, & falsum) neutrum erit dictorum genus vel differētia. Videtur enim genus & differentia sequi quandiu fuerit species.

21. Locus. Declaratio. 22. Locus. Declaratio. 23. Locus. Declaratio. 24. Locus. Declaratio. 25. Locus. Declaratio.

B

NOnus autem locus est, ꝙ consideremus speciem, quæ posita est sub aliquo genere, si illius est aliud genus, ꝙ non contineat genus positum, nec ipsum contineat positum genus: quia, si hoc ita fuerit, quod positum est, genus non est, v.g. quia si quis poneret scientiam genus iustitiæ, & inuenimus virtutem actiuā, quæ est genus iustitiæ, nō continere scientiam, neq; scientia ipsam continet: per hoc itaq; destruitur, quod scientia sit genus iustitiæ. Quod autem qñ ponuntur duo genera vnius rei, oporteat vnū illorum continere alterum, hoc apparet in multis rebus. v.g. auis & animal sunt genera corui, auis autem continetur in animali: & similiter ambulans & progressiuū sunt duo genera bipedis, quorum vnū continetur in altero: destruit aūt hunc locum, quia virtus & scientia sunt duo genera prudentiæ, & neutrum continetur in altero. Si autē hoc concesserimus oportet addere illi, quod adiectū est, scilicet quod vnum alterum contineat, vt ambo subsint vni eidem generi: scientia enim & virtutes omnes subsunt habitui, & quod deficit generi in hoc loco est, ꝙ illius prædicatio non sit in eo, ꝙ quid sit: aut dicamus quod in virtute intellectiua contineatur scientia & prudentia, & quod prudentia non contineatur in virtute actiua.

De aliis locis generis.

C Decimus autem locus est, ꝙ consideremus genus supremum illius, quod positum est esse genus, quod si non prædicetur de specie in eo quod quid sit, quod positum est genus, non est genus: hoc autē fit, quando notū est genus in esse speciei, & non dubitatur, nisi an sit genus nec ne: si autē non fuerit notum inesse posset mentiri, verbi gratia, qui poneret progressiuum genus ambulantis, & sumeret ad hoc iudicium, quia motus prędicatur de progressu & ambulante, in eo quod quid sit, quia nisi notum esset, aut iam commonstratum sit ambulationem esse progressum, posset ambulatio esse alia species motus, sed verax est hic locus, quando fuerit esse notum. Sicque etiam considerabimus huic simile in rebus, quæ subsunt speciei, quæ de illis prædicatur in eo quod quid sit, quia si quod positum est fuerit genus, prædicatur de illis in eo quod quid sit, sin autē non est genus.

Vndecimus locus est, quod consideremus generis definitionem, quia si non conueniat speciei, quæ ei supposita est, aut rebus, quæ speciei subsunt, illud nō est genus: generis enim definitio expedit quod cōueniat suę speciei: & ideo cōtinentia non est virtus, quia virtutis definitio non conuenit continenti. Sicque nec scientia est genus virtutis, quia illi non conuenit eius definitio, quæ est q̃d sit habitus, qui impossibile est aliter esse quam est.

Duodecimus locus est, si dria posita fuerit vt genus, illa non est genus, verbi grã, si immortale positum fuerit genus Angelorum: per immortale. n. diuiditur aĩal, qm̃ quoddã aĩal est mortale, & quoddã immortale: hic aũt locus est verax, qa deest illi prędicatio in eo ꝙ quid sit: genus. n. p̃dicat̃ in eo qđ quid sit, non in eo qđ quale sit. Sicq; ẽt errat, qui ponit g̃nis dr̃iam vice speciei, & genus p̃dicat de illa. quatenus dr̃ia esset illius species, de quocunq;. n. prædicatur genus in eo qđ quid sit, est indiuiduũ, aut species, Differẽtia aũt neutra harum est. Locus autem est verax, quando differentia sumitur denudata a materia, quia quando sumeretur cum materia, esset ipsamet species, Verbi gratia, qui ponit animal genus rationalis, recte ponit. D

Tertiusdecimus locus est, qđ cõsideremus an positũ sit genus in speciẽ. Huius aũt significatũ est, qđ posita sit sp̃es sui g̃nis: genus hoc est illius, qđ positũ fuerat eius genus. V. g. si quis poneret hominẽ genus aĩalis, & cõtinuũ genus cõtigui: cõius. n. est contiguũ cõtinuo: qđ itaq; positũ est genus huius cõditionis nõ est genus: genus. n. ꝓut dictũ est, ipsum est vl̃ius specie: & prope hoc ẽt est, si posita fuerit dr̃ia in sp̃em: & huius significatũ est, ꝙ species posita fuerit genus suę dr̃ię. V. g. ꝙ ponat̃ Angelus genus immortalis, aut homo genus rõnalis, siue hęc sp̃es fuerit dr̃ię ęqualis, aut dr̃ia fuerit vniuersalior quã illa. Et similiter si sumeret̃ genus vt dr̃ia, nõ est dr̃ia: vt si sumeremus aĩal dr̃iam mortalis, & sicut q definiuit sonũ esse aerẽ, qa pulsatio est soni genus: & hic locus ꝓprius est destructioni differẽtię: et hęc loca redeũt ad vnam basim. s. ꝙ semper genus dicatur de pluribus quam dicatur species, aut differentia, & quod prędicetur de differentia in eo quod quid sit. E

Quartusdecimus locus est, ꝙ cõsideremus, ꝙ si nulla dr̃iarum generis positi prędicet̃ de ipsa sp̃e, nec genus prędicatur de illa, V. g. quia de aĩa non verificatur qđ sit par aut impar: sicq; nec numerus est ipsius genus: dr̃ię. n. generis diuisiuæ, qñ cum genere cõponuntur, faciunt species. Et ideo necessario expedit, ꝙ cũ specie posita sub genere conueniat aliqua differentiarũ g̃nis. Et ideo motus nõ est genus tp̃is, qa tẽpori non inest aliqua dr̃iarum ipsius motus, quę sunt velocitas & tarditas: hic aũt locus est de locis sumptis secundũ partitionem.

Quintusdecimus locus est, si species sit naturaliter prior g̃ne, & propterea velit auferre genus illius ablatione, quod positũ est genus nõ est genus: genus enim naturaliter prius est specie, & illa est posterior: genus. n. de pluribus dr̃ q̃ ipsa species: & eius vis est vis loci, quo genus seritur ordine sub eius specie.

Sextusdecimus locus est, considerare si genus auferatur, & non auferat̃ species, illud nõ est genus. V. g. si motus aufertur ab anima, & aĩa sit, motus non est animę genus: hic autem locus vtilis est differentiæ, vt si auferatur aĩa. & opinio sit. Themistius aũt opinatur, quod vis huius loci sit vis loci præcedẽtis, hic autem locus verax est, quia ipse posuit genus, & dr̃iam inseparabiles. F

Decimusseptimus locus est, si species admittat contrariũ illius, quod positũ est genus, illud non est possibile illi, sicque non est genus: qm̃, si esset genus, possibile esset duo contraria inesse speciei, ex quo genus non separatur, verbi gratia, si diceremus, ꝙ bonũ sit sanitatis genus, sanitati enim posset malum euenire: quando autem vellet aliquis hunc locum esse veracem, apponenda est ei cõditio, quod euentus contrarii ipsi speciei sit per se: sin autem, accideret hinc, qđ sanitas non esset bona, prout in præcedenti exemplo diximus.

De genere loci alii. *Cap.* III.

28. Locus. Declaratio.

INspiciendum autem & si quod in genere positum est, participat aliquid contrarium generi, aut si contingit participare. nam idem cõtraria simul participabit, eo quod ipsum, genus quidem nunquã relinquit: participat autem & contrarium, aut contingit participare.

A Amplius, si quippiam cõmunicat species, quod impossibile est omnino inesse iis, quæ sunt sub genere. Vt si anima vitæ communicat, numerorum autem nullum possibile est viuere, non erit species numeri anima. Considerandum autem & si æquiuoca sit species generi elementis vtenti, iis quæ dicta sunt ad æquiuocum. Vniuocum enim genus, & species. Quoniam inspiciendum autem omnis generis plures species, inspiciendum si non contingit alteram speciem esse dicti generis. Nam si nõ est, manifestum quoniam non erit genus omnino, quod dictũ est. Considerandum etiam est si quod translatitie dictum est, vt genus assignauit. Vt temperantiam consonantiam. nam omne genus proprie de speciebus prædicatur: consonantia vero de temperãtia non proprie, sed translatitie: omnis enim consonantia in sonis. Amplius, si sit contrarium speciei aliquid, cõsiderandum. Est autem multipliciter consideratio. Primum quidem si in eodem genere contrarium speciei, cum non sit contrarium generi: oportet enim con-B traria in eodem genere esse, si nihil sit contrarium generi. Cum autẽ est contrarium generi cõsiderandum si contrarium in contrario. Necesse est enim contrariũ in contrario esse, si sit contrarium quidẽ generi. manifestum autem est vnumquodque eorum, per inductionem. Rursum si omnino in vllo genere quòd speciei est cõtrarium, sed ipsum genus. Vt bonum, nam ipsi hoc non in genere, nec contrariũ huius in genere erit, sed ipsum genus, quemadmodum in bono & malo accidit: neutrum enim horum in genere, sed vtrunque eorũ genus. Deinde considerandum si contrarium est alicui & genus, & species: & horum quidem est aliquid medium, illorum autem non. Nam si generum est aliquid medium, & specierum: & si specierum, & generum: vt in virtute, & vitio: & iustitia, & iniustitia, vtrorumque enim est aliquid medium. Instantia huius, quoniam sanitatis & ægritudinis nihil est medium: mali autem & boni aliquod medium. Am-C plius, si est quidem aliquid vtrisque medium & speciebus, & generibus: non similiter autem, sed horum quidem secundum negationem, illorum vero vt subiectũ probabile enim similiter & in vtrisque. Vt in virtute & in vitio, iustitia, & iniustitia, vtrisque enim secundum negationem medium. Amplius, quando non est contrariũ generi, considerandum non solum si contrarium in eodem genere, sed & medium. In quo enim extrema, & mediũ, vt in albo & nigro: nam color genus & horum, & mediorum colorum omnium. Instantia, quoniam defectus quidem & superabundantia in eodem genere (in malo enim ambo) mediocre autem cum sit medium horum, non in malo, sed in bono est. Considerandũ etiam, si genus quidem contrarium est alicui, species autem nulli. Nam, si genus est contrarium alicui, & species: quemadmodum virtus & vitium, & iustitia & iniustitia: similiter autem & in aliis consideranti, manifestum videtur esse. Instantia, in sanitate & ægritudine: simpliciter enim sanitas

27. Locus. Declaratio.
28. Locus. Declaratio.
29. Locus. Declaratio.
30. Locus. Declaratio.
31. Locus. Declaratio.
32. Locus. Declaratio.
33. Locus. Declaratio.
34. Locus. Declaratio.
35. Locus. Declaratio.
36. Locus. Declaratio.
37. Locus. Declaratio.
38. Locus. Declaratio.

ægritudini cõtraria: aliqua autem ægritudo, cũ ſit ſpecies ægritudinis, nulli contrarium, vt febris & ophthalmia, & vnumquodque aliorũ. Interimenti igitur tot modis inſpiciendũ, ſi enim non inſint quæ dicta ſunt, manifeſtum autem non eſſe genus quod aſsignatum eſt. Cõſtrueti vero tripliciter, primũ quidẽ ſi contrariũ ſpeciei ſit in dicto genere, cũ non ſit cõtrarium generi. Nã ſi contrarium in hoc, manifeſtũ quoniam & quod propoſitum eſt. Amplius, ſi medium in dicto genere. Nã in quo mediũ, & extrema. Rurſum ſi ſit & contrariũ quidẽ generi, conſiderandum eſt & ſi cõtrariũ in cõtrario. Nã ſi ſit, manifeſtum quòd & propoſitum in propoſito.

39. Locus. Declaratio. 40. Locus. Declaratio.

De nonnullis etiã locis generis,

Decimuſoctauus locus eſt, quod conſideremus ſi ſpecies admittat rem, quã impoſsibile eſt penitus eſſe genus, id quod poſitum eſt, non eſt genus. Verbi gratia ſi anima admittat vitam, & impoſsibile eſt vllum numerum eſſe vitam animæ, genus non eſt ipſe numerus. Et hic locus eſt de locis ſumptis ſecundum diuiſionem.

Locus decimuſnonus eſt, quia ex quo genus diuiditur in plures quã in vnã ſpeciem, notum itaque eſt, quod niſi poſito generi ſit alia ſpecies a ſpecie, cui poſitum eſt genus, illud non eſt genus; ſicut qui poſuit ꝙ impoſsibile ſit ſuperficiem, & lineam non eſſe duas ſpecies, quia ſubſunt longitudini: & hoc loco deeſt generi, quod ſit prædicatum de multis, cum illud ſit vnum, aut quaſi illud.

Vigeſimus locus eſt ꝙ inſpiciamus quod poſitum eſt genus: ſi nomen de eo dictum dicatur accommodatione, illud non eſt genus: vt qui dicebat, quod ſcientia ſit lux: lux nanque eſt vere in orbe cœleſti & igne: & quod huic deeſt, eſt quod genus dicatur de ſpecie vniuoce, & in eo quod quid ſit.

Vigeſimuſprimus locus ſumitur ex contrarijs, & hic quidẽ locus partitur in plures modos: quorum quidam ſunt prope rei naturam, & quidam ſunt vulgares, & ex rebus, quæ de foris ſunt. Primo itaque conſiderabimus, ꝙ ſi ſpeciei ſit contrarium, non euadit, quin illi generi ſit contrarium, aut non ſit illi contrarium. Si autem non ſit illi contrarium, oportet quod illa ſpecies, & eius contrarium ſint in genere, ſinautem illud non eſt genus. Secundus autem locus eſt, ſi illi fuerit contrarium, oportet ꝙ ſpeciei contrarium ſit in generis contrario, ſed Tertius locus eſt, ſi ſpeciei contrarium non ſit penitus in aliquo genere, ſed ſit ſupremum genus ſecundum ſe; & ſpeciei non eſt genus, & illorum etiam eſt ſupremum genus ſecundum ſe: gratia exempli, quia bonum non eſt ſpecies alicuius generis, nec eius contrario, quod eſt malum, eſt aliquod genus. Et hęc tria loca dicit Themiſtius, ꝙ ſint prope rei naturam: hoc eſt, ꝙ ſint veracia: contraria enim ſine dubio, aut ſunt ſub vno eodem genere, aut ſunt ſub duobus contrarijs generibus, aut ſunt duo genera contrariarum rerum, & hæc eſt diſpoſitio ſpeciei cum eius contrario, hoc eſt, quod non euadat tres partitiones: hoc autẽ inquiſitione fit euidens. Horum vero locorum oratoria ſunt, ꝙ conſideremus, ſi generi fuerit contrarium, & ſpeciei fuerit contrarium, & vnius illorum contraria fuerint mediata, & alterius contraria fuerint immediata, quod poſitum eſt, non eſt genus: vulgatum enim eſt, ꝙ ſi inter ſpecies ſit medium, inter genera ſit medium, verbi gratia diuſtiæ, & iniquitas, quarum altera eſt ſub pręſtantia, & altera ſub vitio, & vtraque ſunt mediata. Huius aũt loci inſtantia eſt, quia ſanitas & morbus ſunt duo contraria immediata, & ſubſunt bono & malo, inter quæ eſt medium. Et alter locus eſt huic ſimilis diuulgatione ſcilicet ꝙ conſideremus, ſi ſpecies ſit mediata, & generis contrarium mediatum, ſed medium vtriuſque non ſignificatur ſimiliter: hoc eſt, ꝙ vnum exprimatur per negationem amborum extremorum, & alterum exprimatur ſuo nomine eius comparatione: perinde ſignificatur ꝙ vulgatum ſit, quod oporteat mediũ vtriuſq; ſimiliter eſſe exprimendũ, v.g. de medio inter iuſtitiã & iniuſti

A tiũ, & medio inter virtutẽ & vitiũ. Et alius locus est, quod consideremus, qđ si contrario speciei sit mediũ, oportet subintrare genus: diuulgatum enim est, qđ res cuius sunt duo extrema, oporteat eius esse & medium, V.g. quia nigrũ & album, & media, quæ inter ea sunt, omnia colori subsunt. Huius autem loci instantia est, quia pusillanimitas, & expositio sui ad pericula sunt sub vitio, & fortitudo inter eas est sub virtute. Et alius locus est, si generi sit contraria aliqua res, & speciei non sit contrarium, illud non est genus, quando si generi sit contrarium, speciei etiam est contrarium, sicut est dispositio virtutis, & vitij, & iustitiæ, & iniustitiæ, quæ eis subsunt. Themistius aũt dicit, quod hic locus sit demonstratiuus, & quod eo vsus sit Arist. commostrando quod tempus non sit motus, quia motui est contraria quies, tempori autem nihil est contrarium: & sicut est demonstratio, qua commonstrauit, quod connexio, & ordo non sint genus animæ, quia connexioni est contraria non connexio, animæ autem nihil est contrarium. Et Aristo. in suo libro dicit quod huius loci instantia inuenitur in sanitate & ægritudine, quia sanitas est ægritudini contraria, & alicui ægritudini, vt est ophthalmia, & febris, quæ non habent aliquid contrarium: & de hoc est perscrutandum: verisimile enim est, quod singulis partibus ægritudinum sit sanitas contraria, & quod hæc instantia sit vulgaris, quia pluribus sanitatibus oppositis singulis ægritudinibus non sunt nomina.
B Ipse autem diceret, quod dispositio sanitatis & ægritudinis sit, sicut dispositio boni & mali, & vt bonum est vnum, & mala sunt multa, sic sanitas est vna, & ægritudines sunt multæ. Ait Aristo. hi quidem modi sunt, quibus scrutatur a contrario, qui intendit destructionem qui vero intendit constructionẽ, illius sunt tres modi. Quorum vnus est, si speciei contrarium fuerit in genere præfato, generi autem non fuerit contrarium, illud est ipsius speciei genus. Secundus est, si medium inter species contrarias fuerit in præfato genere, species est in genere præfato: & hic quidẽ est diuulgatus in constructione, sicut in destructione. Tertius est, si generi fuerit contrarium, & speciei sit contrariũ, & inuenerimus speciei contrarium in generis cõtrario, genus est ipsius speciei.

De genere loci alii. *Cap. IIII.*

RVRSVM in casibus, & coniugatis, si similiter sequitur, & interimenti, & construẽti. Simul enim vni, & omnibus insunt, vel nõ insunt, vt si iustitia sciẽtia quædam, & iuste scienter, & iustus sciens: si autem horum
C aliquid nõ inest, nec reliquorum vllum. Rursum, in iis quæ similiter se habẽt adinuicem. Vt delectabile similiter se habet ad voluptatem, & vtile ad bonũ, vtrunque enim vtriusq; effectiuum: si igitur voluptas quiddam bonum, & delectabile quiddam vtile erit, manifestum enim quoniam boni erit effectiuum, eo quod voluptas bonum. Similiter autem & in generationibus, & corruptionibus. Vt si ædificare est operari, ædificasse, operatum esse, & si discere est reminisci, & didicisse, recordatum esse: & si dissolui est corrumpi, & dissolutum esse, corruptũ esse, & dissolutio, corruptio quædam. Et in generatiuis vero, & in corruptiuis, similiter & in potẽtiis, & vsibus, & omnino secũdũ qualibet similitudinẽ & interimenti, & construenti inspiciendum, quemadmodum in generatione, & corruptione diximus. Nam si corruptiuum dissolutiuum, & corrumpi dissolui, & si generatiuum est effectiuum, & generari fieri, & generatio

41. Locus. Declaratio.

42. Locus. Declaratio.

43. Locus. Declaratio.

factio: similiter & in potentiis, & vsibus, & omnino si potentia dispositio, & posse, disponi: & si alicuius vsus est actus, & vti agere, & vsum esse, egisse. Si autem sit priuatio id, quod opponitur speciei, duobus modis est interimere. Primum quidem si in assignato genere est oppositũ. Aut enim simpliciter in nullo genere eodẽ priuatio, aut nõ in vltimo, vt si visus in vltimo genere est, sensu: cæcitas non erit sensus. Secundo autẽ, si & generi & speciei opponitur priuatio, nõ est autem oppositum in opposito, nec quod assignatum est, in assignato erit. Interimenti igitur, quemadmodum dictum est, vtendum. Construenti autẽ vno modo, nã si oppositũ in opposito, & propositũ in proposito erit. Vt si cæcitas insensibilitas quædam, & visus sensus. Rursum, in negationibus considerandũ econuerso, quẽadmodũ in accidente dicebatur. Vt si delectabile quod bonũ, quod non bonum nõ delectabile. nam si non ita se habet, erit cõtra, nõ bonum delectabile: at impossibile est, si bonum genus est delectabilis, esse quicquam nõ bonum delectabile, nam de quibus genus nõ prædicatur, nec specierum vlla. & cõstruenti etiam similiter inspiciendum, nam si non bonum, nõ delectabile, delectabile bonum, quare genus bonum, delectabilis. Si autem sit ad aliquid species, cõsiderandum si & genus ad aliquid. Nam, si species ad aliquid, & genus, vt in duplici, & multiplici: vtrunque enim ad aliquid. Si autem genus ad aliquid, non necessario & species. Nam disciplina ad aliquid, grammatica autem non. An nec quod prius dictum est verum videbitur? nam virtus ipsum quod bonum, & ipsum quod honestum: & virtus quidem ad aliquid, bonum vero & honestum non ad aliquid, sed qualia. Rursum, si non ad idem dicitur species, & secundum se, & secundũ genus. Vt si duplum dimidii dicitur duplum, & multiplum dimidii oportet dici: si autem non, non erit multiplum genus dupli. Amplius, si non ad idem & secundum genus dicitur, & secundũ omnia genera. Nam si duplum dimidii multiplum est, & abundans dimidii dicetur, & simpliciter secundum omnia superiora genera ad dimidium dicetur. Instantia: quòd non necesse est secundum se, & secundum genus ad idem dici: nam scientia scibilis dicitur: habitus autem & dispositio non scibilis, sed animæ. Rursum, si similiter dicitur genus, & species secũdum casus. Vt si alicui, aut alicuius, aut quolibet modo aliter dicitur: nam vt species, & genus, velut in duplo, & in superioribus, alicuius enim & duplum, & multiplum: similiter aũt & in scientia: alicuius enim & hæc, & genera: vt dispositio, & habitus. Instantia autem, quòd aliquoties non sit: nam differens, & contrariũ alicui, diuersum autem cum sit genus horum, non alicui, sed ab aliquo: diuersum enim dicitur ab aliquo. Rursum, si similiter ad aliquid secundum casus dicta, non similiter conuertuntur. Quemadmodum in duplo, & multiplo: vtrunque enim horum alicuius: & idem etiam secundum conuersionem dicitur; alicuius enim & dimidium,

45. Locus. Declaratio.
46. Locus. Declaratio.
47. Locus. Declaratio.
48. Locus. Declaratio.
49. Locus. Declaratio.
50. Locus. Declaratio.
51. Locus. Declaratio.
52. Locus. Declaratio.
53. Locus. Declaratio.

A dium,& submultiplum. Similiter autem & in disciplina, & opinione: nam & hæ alicuius,& conuertitur:similiter & disciplinatum , & opinebile alicuius: si igitur in aliquo non similiter conuertitur , manifestum est non esse genus alterum alterius . Rursum,si non ad æqualia species, & genus dicitur. Similiter enim,& æqualiter vtrumque videtur dici , quemadmodum in dono & datione:nam & donum alicuius alicui dicitur , & datio alicuius & alicui dicitur:est autem datio genus doni,nam donum , datio est irredibilis. In aliquibus autem non accidit ad æqualia dici:nam duplum alicuius duplum, abundans autem & maius alicuius & aliquo : omne enim abundans, & maius aliquo abundat,& alicuius abundat : quare non sunt genera quæ dicta sunt , dupli , eo quòd non ad æqualia dicuntur specie, aut non vniuersaliter verum,ad æqualia speciem & genus dici . Videndum autem,& si oppositi est oppositum genus . Vt si dupli multiplum , & B dimidii submultiplum:oportet enim oppositum oppositi genus esse: si igitur ponat aliquis scientiam idipsum quod est,sensum, oportebit & scibile id quod est sensibile esse,sed non est:non enim omne scibile, sensibile:nam intelligibilium,quædam scibilia . quare non est genus sensibile,scibilis:si autem hoc non , neque sensus scientiæ. Quoniam autem eorum,quæ ad aliquid dicuntur , alia quidem ex necessitate in eis,aut circa ea sunt, ad quæ dicuntur(ut dispositio,& habitus , & commensuratio,in alio enim nullo possibile est esse quæ dicta sunt , quàm in eis,ad quæ dicuntur)alia autem non necesse est quidē in eis esse ad quæ dicuntur,contingit autem(quemadmodum scibile est in anima:nihil enim prohibet sui scientiam habere animam,non necessarium autem : possibile est enim & in alio esse hanc eandem)alia uero simpliciter non contingit in eis esse,ad quæ dicuntur , vt contrarium in contrario,neque scientiam scibili nisi sit scibile anima, vel homo : considerare igitur oportet si quis in genere ponat quod ta- C le est,in non tali.Vt si memoriam immansionem scientiæ dicat:nam omnis īmansio in mente,& circa illud:quare & scientiæ immansio, in scientia . memoria igitur in scientia,eo quòd immansio,scientiæ est: hoc autem non contingit: memoria enim omnis in anima . Est autem qui dictus est locus & accidens communis: nihil enim refert memoriæ genus immansionem dicere , aut accidere dicere illi hoc: nam,si quouis modo est memoria,immansio scientiæ, eadem aptabitur de ipsa ratio .

54. locus. declaratio.

55. locus. declaratio.

56. locus. declaratio.

57. locus. declaratio.

Vigesimussecundus locus sumitur a casibus,& coniungatis : & notum est, qđ sit de locis communibus , & prædicantur in constructione , & destructione, verbi gratia, si scientia sit genus iustitiæ , sciens est genus iusti,& si illa nō sit genus,nec ille est genus.

De aliis locis generis.

Vigesimustertius locus sumitur a simili proportionaliter , verbi gratia , si fuerit proportio suauitatis ad voluptatem proportio iuuantis ad bonum , vtrumque enim illorum efficit vtrunque istorum : & cum voluptas sit bona quatenus bonum sit illius genus ; sicque suaue est etiam iuuans , quatenus iuuans sit eius ge-

nus; constitutio autem huius syllogismi concludentis per hunc locum est primæ speciei conditionalis coniunctiui.

Vigesimusquartus locus sumitur a generatione, & corruptione, & genito & corrupto, & similiter a virtutibus, & mutationibus. Exempli gratia in generatione, si hominem ædificare habet genus efficere, iam ædificasse habet genus iam fecisse, et si genus addiscendi sit reminisci, genus illius, quod est didicisse, est meminisse. Et similiter in corruptione, si genus illius, quod est dirui, sit destrui, genus illius, quod est dirutum esse, est destructum esse; & similiter si genus corrumpentis sit dissoluens, genus corruptionis est dissolutio; & si genus geniti sit factum, factio est genus generationis. Et si genus potentiæ sit dispositio quædam rei, quæ est in potentia, genus est hac dispositione pati: & si usus alicuius rei genus sit actio quædam agendi, genus est agere hac actione, & illius, quod est vsum esse, genus est egisse. Vis autem horum locorum est vna, & illa est similitudo, quæ illis inest proportionaliter: sicut enim ędificare se habet ad facere, sic ædificasse ad fecisse: & similiter proportio corrumpentis ad corruptionem est sicut dissoluentis ad dissolutionem. Et similiter inuenitur proportionalitas in reliquis ipsorum, & hi quidem loci sunt ad constructionem & destructionem.

E

Locus vigesimusquintus, qui sumitur ab oppositis secundum modum priuationis, & habitus fit duobus modis. Quorum vnus est, quod priuatio speciei sit in priuatione generis positi, quando enim priuatio speciei fuerit in priuatione generis, quod positum est genus, non est genus, verbi gratia, si visus sit sensus, cæcitas non est non sensus. Secundus autem est, si speciei, & generi fuerit oppositum priuatiue, & ponitur species in genere, expedit quod oppositum sit in opposito, verbi gratia, si cæcitatis genus est priuatio sensus, aut non sensus, visus genus est sensus. Et ambo hæc loca fiunt in destructione. In constructione vero fit hic secundus solum. Et notum est, ꝗ constitutio loci destruentis sit secundæ speciei conditionalis coniunctiui, in qua repetitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis. Secundus autem constituitur ex prima conditionalis coniunctiui in constructione, in destructione vero in secunda. Et horum locorum vis est a rebus, quæ sunt deforis.

Vigesimussextus locus sumitur ex illatione oppositorum secundum modum negationis conuersionis, qui notus est in conuersione contradictorii, de quo loco iam prædictum est in quæsitis accidentis. Veruntamen differentia inter illa est, quia ibi fit in constructione & destructione: hic autem fit in destructione solum, & est demonstratiuus, & in constructione est vulgaris; exemplũ in destructione, si suaue sit bonum quoddam eo ꝗ bonum sit ipsis genus, quod non est bonum, non est suaue. Deinde repetimus ꝗ id, quod non est bonum, sit suaue: sicque concluditur in secunda conditionalis coniunctiui, ꝗ suaue non sit bonum. In constructione vero est huius contrarium, si quod non est suaue, non sit bonum, suaue est bonum. Excepto ꝗ hinc sequitur, ꝗ bonum insit suaui, non ꝗ ei insit, prout vndique sit ipsius genus: si enim quod non est coruus non sit nigrum, non infertur ꝗ nigredo insit coruo, vt sit ipsius genus. Sic asseuerat Themistius, & in eo est considerandum.

F

Vigesimusseptimus locus sumitur a relatione, & ipsius sunt multi loci, quorũ primus est. Si species sit relatiua, expedit suum genus esse relatiuum: & ille est demonstratiuus, oportet enim vt dictum est, speciem & genus esse vnius prædicamenti. Si autem genus sit relatiuum, vulgariter putatur, quod non oporteat speciem esse relatiuum, quia scientia est relatiua, & grammatica ei subest, & non est relatiua, Hoc vero accidit ob nominis appellationem. Veritas autem est, quod quando genus fuerit relatiuum ipsius, etiam species est relatiua. Secundus locus est, si species referatur ad vnam eandem rem, expedit genus dici in comparatione huius ipsius rei: sin autem, non est genus: exempli gratia, si duplum dicatur relatione ad medium, expedit eius genus quod est multiplex, dici etiam relatione ad medium. Si autem non diceretur relatiue ad medium, sed ad aliquam aliam rem, illud non est genus; cuius instantia est, quia superans est du-

A pli genus, & non dicitur relatiue ad medium, sed relatione ad superatum, quod est medii genus. Tertius autem locus est ex parte dictionum habitudinis (qui latine secundum casus nominatur) & est quando species attribuitur alicui rei relatiuæ secundum habitudinis dictiones: hoc est, secundum casus, expedit & genus illa ipsa habitudinis dictione dici. Verbi gratia, si dicatur duplum dimidio duplum, per lamed acquisitionis idest per datiuum, similiter dicitur multiplex. Huius autem loci instantia est, quia contrarium dicitur tali contrarium: aliud autem, quod est eius genus, dicitur aliud a tali, non per literam acquisitionis, hoc est non per datiuum. Quartus locus est huic affinis quod vtraque illa dicantur sine vlla habitudinis dictione, ad alterutra illorum, & non conuertantur reciproce, sicut conuertitur scientia scibilis scientia, & scibile scientiæ scibile. Quintus locus est, si vnum illorum dicatur duobus modis habitudinis casualis, & alterum non dicatur illis modis, quod positum erat genus non est genus, donatio enim, ex quo est actus illius, vnde deriuatur arabicce, flectitur dupliciter aliquando dictione acquisitionis idest datiuo, & aliquando sine acquisitionis dictione: dicimus enim condonaui eum, & condonaui ei, prout dicimus dedi eum, & dedi ei: datio est donationi genus: Datio enim aliqua est cum reditu, & aliqua est sine reditu: Donatio autem arabice dicitur sine reditu.

B

De re eadem loci alii. Cap. V.

RVrsum, si habitum in actu posuit, aut actum in habitu, non est genus quod tale est. Vt si sensum, motum per corpus: nam sensus habitus, motus autem actus. Similiter autem & si memoriam habitum contentiuum opinionis dixerit: nam nulla memoria habitus, sed magis actus. Peccant autem & qui habitum in consequentem potentiam ordinant. Vt mansuetudinem, continentiam iræ: & fortitudinem, & iustitiam, timorum, & lucrorum continentiam: nam fortis, & mansuetus, perturbatione vacans dicitur: continens autem, qui perturbatur, sed non ducitur: fortasse igitur talis potentia sequitur vtrunque, vt si perturbetur, non ducatur: Verum continere non hoc est, hunc quidem fortem, illum autem mansuetum esse: sed omnino perturbari ab huiusmodi nihil. Aliquoties autem & quod sequitur, quouis modo vt genus ponunt. Vt tristitiam, iræ: & opinionem, fidei: vtraque enim prædicta sequuntur quidem quodam modo assignatas species, neutrum autem eorum genus est: nam qui irascitur, contristatur: priore in eo tristitia facta. non enim ira tristitiæ, sed tristitia iræ causa est: quare simpliciter ira non est tristitia. Secundum autem hæc, neque fides opinio: contingit enim eandem opinionem etiam non credentem habere: non contingere autem hoc, si fides esset species opinionis: non enim contingit idem amplius permanere, si ex specie omnino permutatum sit: quemadmodum nec idem animal quandoque hominem esse, & quandoq; non. Si quis autem dicat ex necessitate opinantem etiam fidem habere,

58. locus. Declaratio.

59. locus. Declaratio.

C

60. locus. Declaratio

61.locus. declaratio.

de æqualibus opinio & fides dicetur: quare neque sic erit genus: D
de pluribus enim oportet dici genus. Videndum autem & si in ali-
quo eorum nata sint vtraque fieri. In quo enim species, & genus,
vt in quo album, & color,& in quo grammatica, & disciplina: si igi
tur verecundiam timorem dixit, aut iram tristitiam, non accidit in
eodem speciem & genus esse: nam verecundia quidem in ratio-
nali, timor in irascibili, at tristitia in concupiscibili: nam in hoc &
voluptas, ira autem in irascibili: quare non sunt genera, quæ assi-
gnata sunt, eo quòd non in eodem cum speciebus nata sunt fieri: si-
militer autem & si amicitia in concupiscibili, non erit voluntas quæ-
dam. omnis enim voluntas in rationali. Vtilis autem hic locus & ad
accidens, & id cui accidit: in eodem enim accidens, & cui accidit:

62.locus. declaratio.

quare nisi in eodem videatur, manifestum quoniam non accidit.
Rursum, si secundum quid species dictũ genus participat: non enim
videtur secundum quid participari genus. Nam non est homo, se-
cundum quid animal, neque grammatica, secundum quid disciplina: E
similiter autem & in aliis. considerandum igitur si in aliquibus se-
cundum quid participatur genus, vt si animal quòd sensibile vel vi-
sibile dicitur: nam secundum quid sensibile, vel visibile animal, se-
cundum corpus enim sensibile, & visibile, secundum animam au-

63.locus. declaratio.

tem non: quare non erit genus, corpus visibile, & sensibile, anima-
lis. Latent autem quandoque, & totum in parte ponentes. Vt ani-
mal, corpus animatum: nullo enim modo pars de toto prædicatur:

64.locus. declaratio.

quare non erit genus corpus animalis, eo quod pars est. Videndum
autem si quid vituperandorum, aut fugiendorum in potestate, aut
potente posuit. Vt sophistam, vel calumniatorem, vel furem eum
qui possit aliena latenter surripere: nemo enim prædictorum in eo
quòd possit, aliquid horum talis dicitur: potest enim & DEVS,
& studiosus praua agere: non sunt autem huiusmodi: nam omnes
praui scd͞m electionem dicuntur. Amplius, omnes potestates corũ
sunt, quæ sunt eligenda: nam prauorum potestates eligendæ, eo ꝙ F
Deum et studiosum habere dicimus eas, potentes enim dicimus eos
esse, praua agere: quare nullius vituperabilis erit genus potestas.
Si autem non, accidet vituperandorum quiddam eligendum esse:

65.locus. declaratio.

nam erit quædam potestas vituperabils. Et si quid propter se hono-
rabilium vel eligibilium, in potestate vel potente, vel effectiuo po-
suit. Nam omnis potestas, & omne potens, aut effectiuum, propter

76.locus. declaratio.

aliud eligendum. Aut si quid eorum quæ sunt in duobus generibus
vel pluribus in altero posuit. Quædam enim non est in vno genere
ponere: vt fraudulentum, aut calumniatorem: neque enim qui eli-
git, impotens autem: neque qui potest: at non eligens, calumnia-
tor, aut frandulentus: sed qui vtraque hæc habet: quare non ponen
da sunt in vno genere, sed in vtroque eorum quæ dicta sunt. Am-

A plius aliquoties econuerso, genus quidem vt differentiam, diferentiam autem vt genus asignant. Vt stuporem, super abundantiam admirationis, & fidem vehementiam opinionis: nam neque superabundantia, neque vehementia genus, sed differentia, videtur enim stupor, admiratio esse superabundans: & fides, opinio vehemens, quare genus admiratio, & opinio est: superabundantia autem, & vehementia differentia. Amplius, si quis superabundantiam, & vehementiam vt genera asignet, inanimata fidem facient, & stupefacient: nam cuiusque uehementia, & superabundantia illi adest, cuius est superabundantia, & uehementia: si ergo stupor superabundantia est admirationis, aderit admirationi: quare admiratio stupefacit: similiter autem & fides aderit opinioni, si uehementia quidem opinionis est: quare opinio fidem faciet. Amplius, accidet sic asignanti vehementia dicere, & superabundantiam superabundantem: est enim quædam fides vehemens: si ergo fides uehementia est, uehementia erit vehemens: similiter autem & stupor quidam & superabundans: si ergo stupor est superabundantia, superabundadtia erit super abundans: videtur autem neutrum horum, quemadmodum nec disciplina disciplinatum, nec motus motum. Quandoque autem peccant, & pasionem in genere eius quod passum est ponentes. Vt immortalitatem vitam sempiternam dicentes esse: pasio enim vitæ, & accidens, immortalitas uidetur esse: quòd autem verum sit quod dicitur, manifestum fiet, si quis admittat aliquem ex mortali fieri immortalem: nullus enim dicit aliam vitam eum sumere: sed accidens aliquod, vel pasionem huic eidem aduenire: quare non genus vita, immortalitatis. Rursum, si pasionem cuius est pasio, illius genus dicit esse. Vt spiritum, aerem motum: magis enim motus aeris, spiritus: nam aer idem permanet: & quando mouetur, & quando stat: quare non est omnino aer spiritus: esset enim & non moto aere spiritus, si quidem idem aer permanet, qui quidem erat spiritus: similiter autem & in aliis huiusmodi: Si igitur & in hoc oportet admittere quòd aer motus, est spiritus: non tamen de omnibus huiusmodi est asignandum, de quibus non verificatur genus, sed de quibuscunque uere prædicatur asignatum genus: nam in quibusdam non uidetur uerificari, ut in luto, & niue: nam niuem dicunt esse aquam coagulatam, lutum autem terram humido temperatam: est autem neque nix aqua, neque lutum terra: quare neutrum asignatorum generum erit genus: oportet enim genus verificari semper de omnibus speciebus: similiter autem neque vinum est aqua putrefacta (sicut Empedocles dicit, in ligno putruit vnda) nam simpliciter non est aqua.

67. locus. Declaratio.

B

68. locus. Declaratio.

69. Locus. Declaratio.

C

Vigesimusoctaus locus est, quando quis ponit habitum genus actus, aut actū genus habitus. Exemplum positionis habitus genus actus, est sermo dicentis, ꝙ medicina sit genus regiminis conualescentium: conualescentiū

De alijs locis generis.

namque regimen non est species medicinæ, sed ipsum regimen est ipsamet medicina. Exemplum autem huius, qui posuit actum genus habitus est, prout qui dixerit genus febris esse actionum nocumentum. Notum autem est, quod qui poneret genus huiusmodi, abstulerit ab eo prædicationem in eo quod quid sit. Et ideo hic locus est demonstratiuus in destructione. D

Vigesimusnonus locus est, quia ponere rem illud consequentem, indicium est ponere in potentia habitum consequentem ipsam: hoc est, ponere potentiam genus ipsius habitus, verbi gratia, qui poneret mansuetudinem & fortitudinem continentiam ab ira & timore, & constantiam a fuga: fortis enim & mitis est aliud quam continens: fortis enim est, quem non aggreditur timor: constans autem est, qui se cohortatur ad ferendum res terribiles: & similiter continens est, quem non aggreditur iracundia: constans autem est, quem aggreditur accidens iracundię, & se detinet in illa. Et ideo dicitur quod habens habitum sit, quem non aggrediuntur accidentia. Constans autem est, quem aggrediuntur accidentia, & detinet se in illis. Et vt vniuersalius inquam, constare anima est causa inessendi habitum constanti. Et ideo, quando est habitus, sequitur necessario ꝙ sit potentia præcedens ipsum, & non sequitur, eo quo constantia præcedit habitum quod sit illius genus: hoc autem est per se notum. Et hinc fit ponere tristitiam genus iræ, & opinionem, genus assertionis: tristitia enim sequitur ab essendo iram: impossibile enim est irascentem non contristari, & tristitia est causa iræ. Neque etiam opinio est genus assertionis, & si præcedat esse ipsam, & hæc illam sequatur: veritas enim primo fuit opinio: quando autem aucta & roborata est, fit assertio. Nullum autem genus est huius conditionis, hoc autem existente, vt pręscripsimus consequens, ꝙ fallit ponentem genus secundum basim, est tripliciter, aut ꝙ consequens sit sicut potentia ad habitum, prout est potentia ad cateruam terribilium, quæ est habitus, qui est ipsa fortitudo, aut sicut causa alicuius rei, prout tristitia efficit iracundiam, aut sicut res remissa debilis virtutis, prout est opinio cum assertione: opinio enim est debilis assertio, & hinc errauit qui posuit progressum genus cursus. E

Trigesimus autem locus est, quod consideremus, an moris speciei & generis sit, quod sint in vno subiecto, in quo est species in illo sit genus: sin autem, illud non est genus, prout sunt albedo & color, quia in quo est albedo, in illo est color: si quis autem poneret timorem genus pudoris, & tristitiam genus iræ, non esset genus illud, quod poneretur: pudor enim est in parte cogitatiua, & timor in animi excitatiua, & tristitia in concupiscibili, & ira & contentio in irascibili, hic autem locus est demonstratiuus: si enim species insit alicui subiecto, secundum quod inter ea sit essentialis habitudo, genus necessario inest illi. Et hic locus iuuat etiam ipsum accidens: vulgatum enim est, quod accidens & res, qua accidit, in sint vni eidem rei: si autem non insint vni rei, illud non est accidens. Et huius loci instantia est, quia rubor pudentis, & pallor timentis sunt duo accidentia, quæ insunt faciei, & consequuntur ob animæ affectum. F

Trigesimusprimus locus est, quod consideremus si genus non prædicetur de specie simpliciter, sed prædicetur de ea adiectione connexę clausulæ, & conditionis, illud non est genus: & hanc ob causam sentiens & videns non est genus animalis: animal enim sentit per eius partem, quæ est ipsius anima. Et ille locus est demonstratiuus.

Trigesimussecundus locus est, ꝙ totum ponatur in parte, hoc est, quod totum ponatur partis species, prout qui posuit lutum genus terræ: nam terra est pars luti. Et hic locus est, quo deest prædicatio in eo quod quid sit.

Trigesimustertius locus est, quod consideremus an posuerit aliquam rerum turpium a quarum fuga est in potentia illius, quem illæ attingunt: pro quis poneret sophistam illum, qui adipisceretur opes & magistratus per scientiam, & latronem illum, qui posset furari: hic enim denominauit aliquem secundum aliquam rem in actu, in eo, quod quid res sit, quatenus illa inest illi in potentia. Eximius enim rerum studiosus præpotens posset praua facere, sed non faceret malum. Et iterum, quia potentiæ sunt eligendæ, ipsas

A enim inesse habentibus potentias fit ob duarum operationum præstantiorem. Si autem fecerit malam idest per accidens: & ideo non sunt turpes secundum se. Et similiter fit, si posuerit aliquam rerum eligendarum in potentia ad illas. Potentia enim est eligenda propter aliud. Et vniuersaliter hic locus redit ad eum, in quo ponitur pro re ipsius euentum.

Trigesimusquartus locus est, quod consideremus si species sit de illis, quarum moris est esse in pluribus quam in vno genere, & poneretur in vno, illud non esset genus: prout latro, qui est eligens & potens, non enim est latro, qui eligit, & non potest, neque iterum qui potest: & non eligit. Themistius autem dicit quod hic locuti est falsus, quoniam non inuenitur aliqua res, quæ sub sit duobus generibus supremis ex vna parte: & hoc est impossibile nisi in prædicamento relationis, ex quo illud euenit omnibus prædicamentis. Et dicit q̃ si ponatur latro in electione & potestate est error circa illum, qua ponitur res in suum euentum, nec illorum aggregatum est illius genus: hoc autem est considerandum.

Trigesimusquintus locus est, quod ponatur patiens genus ipsius passionis, prout diceretur quod priuatio mortis sit vita æterna, æstimatur enim quod priuatio mortis sit accidens, aut passio vitæ æternæ: si autem priuatio mortis esset vita, priuatio esset ipse habitus: similiter qui diceret quod ventus sit B aer motus, prius enim esset, quod ventus esset ipsius aeris motus, aer enim est aer, siue quiescat siue moueatur, & si ventus esset aer, esset ventus illo quiescente. Huius autem basis est, quia genus verificatur de speciebus in eo quod quid sit. Huius autem loci contrarium est, vt qui posuit aerem motum esse ipsum ventum.

De genere loci alii. Cap. VI.

Amplius, si omnino quod assignatum est, nullius est genus. Manifestum enim, quoniam neque eius, quod dictum est: Considerandum autem ex eo quod nihil eorum differt specie, quæ participant assignatum genus. Vt nihil alba differunt specie, ipsa à seinuicem: omnis autem generis, sunt species differentes: quare nullius erit album. Rursum, si quod omnia sequitur, genus: vel differentiam dixit. Plura enim sunt quæ omnia sequuntur: vt ens, & Vnum, eo- C rum sunt quæ omnia sequuntur: si igitur ens genus assignauerimus, manifestum quoniam omnium erit genus, eo quòd prædicatur de eis. de nullo enim genus quàm de speciebus prædicatur: quare & Vnum species erit entis: accidit ergo de omnibus, de quibus genus prædicatur, & speciem prædicari, eo quòd ens, & vnum de omnibus simpliciter prædicantur: oportet autem de paucioribus speciem prædicari. Si autem quod omnia sequitur, differentiam dixit, perspicuum quoniam de æqualibus, vel de pluribus differentia quàm genus dicetur. Nam si & genus omnia sequitur, de æqualibus si Vero nõ omnia sequatur genus, de pluribus differẽtia dicetur quã ipsum genus. Amplius, si in subiecta specie est, quod assignatum genus dicitur. Vt album, in niue: quare manifestum quoniam non erit genus: de subiecta enim specie solum genus dicitur. Considerandum autem etiã est si non vniuocum sit genus speciei. Nam de omnibus

70. locus. 71. locus. 72. locus. Declaratio. 73. locus. Declaratio. 74. locus. Declaratio. 75. locus. Declaratio.

ſpeciebus vniuoce genus prædicatur. Amplius, quando exiſtente & ſpecie, & generi contrario, ſi quod melius contrariorum eſt, in peiori genere ponit. Nam accidet reliquum in reliquo eſſe, eo quod contraria in contrariis generibus: quare quod deterius eſt, in melio ri erit: at videtur melioris, & genus melius eſſe. Et ſi eodem ſimiliter ad vtraque ſe habente, in peiore, & non in meliore genere ponit. Vt animam ipſum quod eſt agitationem, aut agitatum: nam pari modo eadem ſtatiua, & agitatiua eſſe videtur: quare ſi melius ſtatio, in hoc oportet genere ponere: Amplius, ex magis & minus. Deſtruenti quidem, ſi genus ſuſcipit magis, ſpecies aũt non ſuſcipit, neq; ipſa, neq; quod ab ipſa dicitur: ut ſi virtus ſuſcipit magis, & iuſtitia, & iuſtus: dicitur.n. iuſtus magis alter altero: ſi igitur aſsignatũ quidē genus magis ſuſcipit, ſpecies aũt nõ ſuſcipit, neq; ipſa, neq; quod ab ipſa dicitur, nõ erit qdē aſsignatũ genus. Rurſum, qđ magis videtur, vel ſimiliter, nõ eſt genus: manifeſtũ quoniã nec qđ aſsignatũ eſt. Vtilis aũt hic locus in talibus maxime: in qbus plura videtur de ſpecie in eo qđ qd p̃dicata, cũ nõ determinatũ eſt, neq; prõptũ nobis eſt dicere, quodnã eorũ genus: vt de ira, triſtitia, & opinio paruipẽdẽtię in eo qđ qd eſt p̃dicari uidetur: cõtriſtatur.n. iratus, & opinatur paruipẽdi. Eadẽ aũt cõſideratio & in ſpecie ad aliud aliqd cõparãti. Nã ſi qđ magis, aut ſimiliter uidetur eſſe ĩ aſsignato genere, nõ eſt in genere: manifeſtũ qđ neq; aſsignata oĩno ſpecies erit in genere: interimenti igitur quẽadmodũ dictũ eſt, vtendũ. Aſtruẽti vero ſi qdẽ ſuſcipit magis qđ aſsignatũ eſt genus, & ſpecies, nõ vtilis locus: nihil.n. p̃hibet vtrorũq; ſuſcipiẽtiũ, nõ eẽ alterũ alterius gen': nã bonũ & albũ ſuſcipit magis, & neutrũ neutrius genus. Generũ aũt, & ſpecierũ ad ſe inuicẽ cõparatio, vtilis: vt ſi ſimiliter hoc, & hoc genus: ſi alterũ genus & alterũ: ſimiliter aũt & ſi qđ minus, & qđ magis: vt ſi continẽtiæ, magis poteſtas, quã virtus genus, virtus aũt genus, & poteſtas. Eadẽ aũt & de ſpecie cõuenit dici: nã ſi ſimiliter hoc, & hoc p̃poſiti ſpecies: ſi alterũ ſpecies: & reliquũ: & ſi qđ minus uidetur, ſpecies eſt, & qđ magis. Amplius, ad cõſtruendũ: perſpiciendũ ſi de quibus aſsignatũ eſt genus, in eo qđ quid eſt p̃dicatur: cũ nõ ſit una aſsignata ſpecies, ſed plures, & differẽtes. Nã manifeſtũ qm̃ erit genus. Si aũt in aſsignato ſpecies eſt, cõſiderãdũ & ſi de aliis ſpeciebus genus in eo qđ quid eſt p̃dicatur. Nam rurſus accidet de pluribus & differẽtibus idẽ p̃dicari. Qm̃ aũt videtur in quibuſdã, & differẽtia in eo qđ quid eſt de ſpeciebus p̃dicari, ſeparãdũ eſt genus & differẽtia, vtẽti iis, q̃ dicẽtur, elemẽtis. Primũ qdẽ quoniã genus de pluribus dicitur quã differentia. Deinde quoniã ſecũdũ eius (quod quid eſt) aſsignationẽ, magis conuenit genus, quã differentiã dicere. Nã qui animal dicit hominẽ, magis indicat quid eſt homo, quã qui greſsibile. Et quoniã differẽtia quidẽ qualitatẽ generis ſemper ſignificat, genus aũt, differentiæ non. Nã qui dicit greſsibile, quiddã animal dicit: qui vero animal dicit, nõ di

76. locus, declaratio.

77. locus, declaratio.

78. locus, declaratio.

79. locus.

80. locus.

81. locus, declaratio.

A cit quale quiddã greſsibile: differẽtia igitur à genere ſic ſeparanda.
Quoniã aũt videtur muſicũ, qua muſicũ eſt, ſciẽs eſſe: & muſica ſcien-
tia quædã eſt: & ſi ambulãs eo ꝙ ambulat mouetur, ambulatio motus
quidẽ eſt: cõſiderandũ in quo genere vult quippiã cõſtruere ſecundũ
dictũ modũ. Vt ſi ſcientiã ipſum qđ eſt fidẽ: ſi ſciẽs quatenus ſcit, fidi:
manifeſtũ.n. quoniã ſcientia, fides quædã erit: eodẽ aũt modo & i aliis
huiuſmodi. Amplius, quoniã qđ ſequitur aliquid ſemper & nõ conuer-
titur, difficile eſt ſeparare, ꝙ nõ ſit genus, ſi hoc quidẽ illud ſequitur
omne, illud vero hoc nõ omne. Vt tranquilitatẽ quies, & numerũ di-
uiſibile, ecõuerſo aũt nõ: nã diuiſibile non omne, numerus, neq; quies
oĩs, trãquillitas: ipſo quidẽ eſt utẽdũ, ut genere qđ eſt ſemper conſe-
quens, cũ nõ conuertatur alterũ: cum aũt alterũ ſe extẽdit nõ in om-
nibus, obſequendũ. Inſtantia aũt huius: quoniã non ens ſequitur om-
ne quod fit (nam quod fit, non eſt) nõ cõuertitur (nõ enim omne qđ
nõ eſt, fit) attamẽ nõ eſt genus nõ ens eius qđ fit: ſimpliciter.n. non
B ſunt nõ entis ſpecies. De genere igiĩ quẽadmodũ dictũ eſt, trãſeũdũ.

82. locus. declaratio.

83. locus. declaratio.

De aliis locis generis.

Trigeſimusſextus locus eſt ſi res denominat p genus non differant per ali-
quam differentiarum, prout qui poneret album genus rerum albarum.
Trigeſimusſeptimus locus eſt, ꝙ ponatur conſequens omnes res genus ali
cuius rei: vt qui poneret vnum & ens genus decem prædicamentorum: oporte-
ret enim, quod ens eſſet genus vnius, & vnum genus illius, ex quo vtrumque eo
rum verificatur de alterutro, & eſſet vna eadem res relatione vnius eiuſdem
rei, aliquando genus, & aliquando ſpecies: hoc autem eſt falſum, quia genus
prædicatur de pluribus ꝙ̃ prędicetur ſpecies. Sicque etiam errat, qui poneret ta
lia conſequentia differentias: conſequens enim rem ſicut non largitur ipſius quid
ditatem, ſic non largitur qualis res ſit: & ob hoc ſequeretur, quod differentia eſ-
ſet æqualis generi, aut eo vniuerſalior.
Trigeſimusoctauus locus eſt, ſi genus denominatum dicatur in ſubiecto, non
de ſubiecto, & ſpecies de ſubiecto, illud non eſt genus, ſin autem accidentia eſ-
ſent genera ſubſtantiarum.
Trigeſimusnonus locus eſt, ꝙ conſideremus, an ſpeciei ſit contrarium, & ge-
neri ſit contrarium, & ſpecies præſtantior illarum poſita fuerit generis vilioris
illorum, illud, quod poſitum eſt genus, non eſt genus. Et ex hoc loco intulit So-
C crates errorem in libro de republica, quem ſenſit deceptor, quia ex quo excel-
lentius eſt contrarium iniuſtitiæ, & bona electio contraria eſt malæ electioni, &
iuſtitia eſt excellentior quam iniuſtitia, & bona electio excellentior eſt malæ
electione, litigioſe & paralogiſtice intulit, iuſtitia genus eſſe malam electionem.
Ait Themiſtius hic locus eſt vulgaris. ſed fortaſſe vis huius loci ſumitur ab eſſen
tia rei, quod eſt ex quo genera inſunt ſpeciebus ſecundum ſui eſſentiam: neceſſa-
rium itaq; eſt, quod pręſtantior & vilior res ſequatur in vtriſq; vno eodem mo-
do. Et dixit, huius loci inſtantia eſt, quia vermis & muſca eſt vilior imagine lu-
nę facta ex ęre. Hęc autem non eſt inſtantia, quia nulla res inanimata eſt præſtã
tior quam animata: lunæ autem imago eſt pręſtans ſecundum poſitionem, non
naturaliter.
Quadrageſimus locus eſt, ſi fuerit vna res attributa duabus rebus vna habitu-
dine, & vna illarum fuerit præſtantior quam altera: res autem illa ponitur in vi-
liori, non in pręſtantiori, illud non eſt genus, prout eſt de anima, quia ei ineſt mo-
tus ſicut ei ineſt quies, & ex quo quies eſt permanentia, pręſtantior eſt illi quam
ineſſe ei motũ. Sicq; qui poſuit eã in motu errauit: hic autem locus eſt vulgaris.
Quadrageſimusprimus locus ſumitur ab eo, quod eſt magis & minus, & æqua
le, & eſt de locis communibus omnibus quęſitis, & ſumitur a rebus, quę ſunt de

foris. Numerus autem locorum, qui sunt huius loci est proximus numero locorū, qui sunt de quesito accidentis. Primus itaq; locus destruēs quidē est, si genus recipiat additionem, & species nō recipiat id, de quo dicitur quod sit genus non est genus, & hic locus est demonstratiuus. Et hinc accidit eror illius, qui definiuit dubium ꝙ sit æquilibra oppositarum opinionum; æquilibra enim non suscipit additionem, dubium autem suscipit illam. Et ille est debilis in constructione, quia quando vtraq; suscipiunt magis & minus, non sequitur quod vnum sit alterius genus prout sunt albus & pulcher & intelligens & prudens. Secundus aūt locus est, si qd' magis aut æqualiter putatur esse genus, nō sit genus, nec qd' positum est esse genus est genus: & hic quidē locus vtilis est in rebus, de quibus putatur, quod prædicentur de vna re: quatenus sint illius genera: absq; qd nobis constet, quæ illarum sit genus secundum veritatē. Cuius exemplum est, quia tēpus estimatur, qd' sit motus, & quod sit numerus. Et similiter ira ęstimatur, qd' sit tristitia, & qd' sit propter cogitationem, qm̄ qui irascitur cōtristatur, & cogitat quod aggressus eum fuerit spretus, & scdm hanc speciem scrutinij scrutaretur de ipsa specie, comparando ipsam ad indiuiduum, quia si qd magis aut æqualiter æstimatur esse species, non sit species, quæ posita est species, non est species. Et constructio iterum profertur his locis: si enim hoc & hoc, de quibus putatur quod sint genera similiter, & vnum illorum est genus, alterum etiam est genus: & similiter si illud, de quo minus erat opinio, est genus, id, de quo magis est opinio, est genus, V. g. si potestas magis sit continentiæ genus quam virtus, & virtus est genus, potestas etiam est genus: & hæc eadem verba dicerentur de cōstructione speciei: omnia autē hæc loca sunt persuasiua, nisi prius fuerit naturaliter prius.

Quadragesimussecundus locus est de differentia, quę est inter genus & differentiam: primo, quia genus prædicatur de pluribus quā prędicetur differentia: & secundo quia genus magis significat rem, quam differētia, & differentia significat qualitatem, genus aūt non significat qualitatem: qui enim diceret progressiuum, diceret animal qualificatum, qui aūt diceret animal & non diceret progressiuum, nō qualificaret: hoc aūt generis & differentiæ discrimen est diuulgatum.

Quadragesimustertius locus est, qd' quicquid ipsum esse sequitur essendo speciem, aut sequit speciem esse essendo ipsum, æstimatur de illo ꝙ sit genus & difficile sit distinguere inter ipsum & ipsum genus. Huius aūt instantia est, quia quod est in generatione, est nō ens, & non ens non est genus illius, qd est in generatione, & rursus, quia si hoc simile esset genus, connexa essent genera. Expedit aūt rescire, qd' loca propriorum generi euidens sit ipsorum disciplina reducendo omnia illa ad quatuor bases, quas diximus ꝙ sint sedes locorū generum. Prima .n. basis. s. quod genus inesse speciei oporteat esse necessarium, sumit sub se locū, quo dicitur si ꝙ ponitur, genus conueniat definitioni accidentis. Et qd si ꝙ positum est in genere, impossibile sit, ꝙ conueniat vlli harū specierū. Et ꝙ si nulla differentiarū diuidentium genus prædicetur de illo, ꝙ positū est species. Et ꝙ si spēs cōueniat alicui rei, quæ nullo pacto insit rebus, quæ subsunt generi: hæc .n. quatuor continet q' id, qd' positum est genus, non sit speciei: sicq; continēt circunstantiam, sicut destructiones, & in omnibus: quæsitis simpliciter excepto primo. Secunda vero basis est, s. ꝙ expediat genus prædicari de tota specie, & ꝙ quicquid prædicatur de parte non est genus: & subest illi primus locus, quem ordine inseruit Arist. & est locus partitionis solū. Tertia aūt basis est. s. ꝙ expediat genus superare in essendo ipsam specië, qd' illud, quod prędicatione non superat speciem, non sit genus, subintrant illam plura loca. Quorū primus est, si connectatur generi definitio speciei, quia si connectatur, æquatur illi, aut superat illud. Secundus aūt est, ꝙ spēs diceretur de pluribus, quā dicatur genus aut æqualiter. Tertius est, si posueris genus in specie. Et quartus est, aut differentiam in specie. Et quintus, aut genus in differentia. Et sextus, aut differentiā in gn̄e. Et septimus, si generi non sit alia species. Quarta vero basis est, qua dictum est, ꝙ expediat genus prędicari de spē in eo ꝙ quid sit, & ꝙ id, qd non prædicatur hoc modo, nō sit genus & subintrant ipsam plura loca nimis, & sunt destruētia & construentia contra reliqua loca, Quorum primus est secūdus locus, & loca

A præcedentia, sed ille est ipsamet basis, s. ille, quo dictum est, q̄ id, qđ positum est genus non prædicetur in eo quod quid sit, sed prædicatione per accidens. Secundus, si genus & species sint vnius prædicamenti. Et tertius, si qđ enuntiamus esse genus, non prædicetur in eo qđ quid sit de aliquo indiuiduorum ipsius speciei. Et quartus, si acciderit speciei, qđ ei sit aliud genus vltra genus positum & neutrum alteri subsit, nec ambo subsint alij generi nisi genus, qđ positū est genus, & omnia genera, quæ supra ipsum sunt, prædicentur de specie in eo quod quid sit vno simili modo. Et sextus, si definitiones generum conueniant speciei, & omnibus rebus subordinatis illi. Septimus, si posueris differentiam in genus. Et octauus, si posueris habitum in differentiam. Nonus, si posueris habitum in potentiam consequentem illum. Decimus, si posueris totum in suas partes. Vndecimus, si posueris affectus & passiones in patientem. Et duodecimus, si posueris aliquam rem de vilibus, aut turpibus in potentia. Tertiusdecimus, si posueris connexum consequens omnem rem in genus, prout est vnum & ens. Quartusdecimus, si enuntiaremus rem, quæ accommodatione dicitur esse genus. Quintusdecimus est, in quo dictum est, si moris generis & speciei fuerit, quod in sint vni subiecto illud, cui inest species, inest ipsum genus. Sextusdecimus, si genus prædicetur de specie adiectione connexę clausulæ non simpliciter. Decimusseptimus, quando generi & speciei fuerint contraria, & præstantius contrariorum poneretur in vilius, &
B vilius in præstantius. Hæc itaq; triginta loca sunt loca propria generi: reliqua autem loca, quæ relata sunt in hoc libro, sunt communia ambientia omnia quæsita, videlicet quę sumūtur ab oppositis, & sumpta a casibus, & coniugatis, & sumpta ex similibus, & sumpta ab eo quod est magis & minus. Iam autem explicauimus omnia loca generum, sicut nobis constitit, & deo iuuante procedamus ad loca ipsius proprij.

IN TOPICORVM

Librum Quintum,

Argumentum.

C *Qvinto volumine proprium libratur. Inspice an improprie propriū, an minus notum, an æquiuocum ibi nomen, an & subiectum, an & idem: an quid ibi omnibus competat, an plura eiusdem propria, nec distincta, an id cuius proprium, an quod tantum semper comitatur: an quod nunc proprium, an quod non solis noscitur sensibus, an definitio magis, an nusquam proprii genus. Vide illud quoque, cuius proprium traditur, an nomen ibi genusq; dissideant, an subiectum proprium ei traditum, quod in subiecto: an quod in proprii participatu. an prius ibi aliquid, & posterius, an eorundem quæ sunt eadem, non idem sit proprium, aut non idem semper eorundem specie. an pro illo nunc illud semper afferatur, an idem einsdem proprium. Considera & quæ similium sunt partium, & opposita quælibet, & quæ de quibus prædicentur, quæ subiiciantur, quæ distinguantur. Sed & casus etiam in contrapositis. Et quæ similiter se habeant, & quæ itidem, sed & ideam, magisq; & minus, & quod ui proprium, & quod superlatione.*

ARISTOTELIS STAGIRITAE, TOPICORVM LIBER QVINTVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De Modis, & locis Proprij: nec non de locis quibusdam omnibus quæsitis communibus, nempe ab oppositis, a simili, ab eo, quod est magis & minus, & æquale, a casibus, a cöiugatis, & a generatione et corruptione.

De modis proprii. Cap. I.

1. locus. declaratio.

VTRVM autem proprium, an non proprium est quod dictum est, per hæc considerandum. Assignatur autem per se, & semper, aut ad aliud, aut aliquando. Per se quidem, vt hominis, animal mansuetum natura: ad aliud autem, vt animæ ad corpus: quoniam illa quidem imperare nata, hoc autem parere: semper autem, vt Dei, animal immortale: aliquãdo vero, vt alicuius hominis ambulare in gymnasio. Sunt autem proprii, quod ad alterum assignatum est, aut duo problemata, aut quatuor. Nam si de hoc quidem assignatum quippiã fuerit, de illo vero negatum idipsum, duo duntaxat problemata fiunt: quemadmodum hominis ad equum proprium est quod bipes est: nam & quòd homo non bipes est argumentabitur quispiam, & quòd equus bipes: vtrinque autem remouetur proprium. Si autem de vtroque vtrunque assignatum fuerit, & de vtroque negatum: quatuor problemata erunt: vt hominis proprium ad equum, qđ ille quidem bipes, hic autem quadrupes est: nam & quòd homo non bipes est, & quòd esse quadrupes natus est, argumentari est, & quòd equus bipes, & quòd non quadrupes, possibile est argumentari: quolibet igitur modo ostenso, interimitur quod propositum est. Est aũt per se quidem proprium, quod ad omnia assignatur, & ab omni separat (quemadmodum hominis animal mortale disciplinæ susceptiuum) ad aliud autem, quòd non ab omni, sed ab aliquo statuto determinat (vt virtutis ad disciplinam: quoniam illa quidem in pluribus, hæc in rationali solo, & in habentibus rationem nata est fieri) semper autem, quod secundum omne tempus verificatur, & nun

2. locus. declaratio.

3. locus. declaratio.

A quam relinquitur (quemadmodum animalis ex anima & corpore compositum esse) aliquando vero, quod secundum aliquod tempus verificatur, & non ex necessitate semper consequitur: vt alicuius hominis, ambulare in foro. Est autem ad alterum proprium assignare: differentiam dicere, aut in omnibus, & semper, aut vt multum, & in plurimis. Et in omnibus quidem & semper, quemadmodum hominis proprium ad equum quoniam bipes: nam homo quidem & omnis, & semper est bipes: equus autem nullus est bipes, & nunquam: vt multum autem & in plurimis, quemadmodum rationalis proprium principare ad concupiscibile, & irascibile, eo quòd illud quidem imperat, hæc autem parent: nam neque rationale semper imperat, sed quandoque illi imperatur: neque concupiscibili, & irascibili semper imperatur, sed imperant quandoque, cum fuerit hominis anima flagitiosa. Propriorum autem ea maxime logica sunt, quæ per se, & semper, & quæ ad aliud. Nam eius, quod ad aliud

4. locus. declaratio.

5. locus. declaratio.

B est proprium, plura problemata sunt: quemadmodum diximus & prius: nam aut duo, aut quatuor, ex necessitate fiunt problemata. plures autem orationes fiunt ad hæc: quod autem per se est, & semper, ad multa est argumentari, & ad plura tempora obseruare: quod per se quidem ad multa, nam ad vnumquodque eorum, quæ sunt, vtpote cui oportet inesse proprium: quare si non ab omni separat, non erit bene assignatum proprium: quod autem semper, ad plura tempora est obseruare, & siue non inest, siue non infuerit, siue non inerit, non erit proprium. Quòd verò aliquando, ad illud (quod nunc dicitur) tempus, consideramus: non igitur sunt rationes ad ipsum plures. Logicum autem est problema, ad quod rationes fiunt & crebræ quidem, & bonæ. Ad aliud igitur proprium dictum ex iis, quæ sunt de accidente, locis inspiciendum, si huic quidem accidit, illi verò non. De iis autem, quæ semper, & quæ per se, per hæc considerandum.

De modis ppřij.

C PRoprium vniuersaliter est trium specierum: aut proprium per se & semper, & est illud, quod distinguit id, quod proprie concernit totam rem, prout dicimus de homine risibile. Aut proprium, quod dicitur in comparatione ad aliud ens, & hoc proprium distinguit illud ad hoc ente tantum, & hoc fit secundum duas species, aut semper necessarium, prout dicimus, quod homini proprium sit in relatu ad equum quod sit bipes, aut pro maiori parte, vt quod pars cogitatiua de partibus animę sit ei propria in relatu ad concupiscibilem: cogitatiua enim impe rat, & concupiscibilis credit: quare aliquando inuenitur res contra hoc in scelestibus viris. Aut est proprium in relatu cuiusdam temporis, prout ire ad templum est proprium eunti tempore suæ ambulationis, quando non variatur hoc illo tem pore ab eius ambulatione ad templum.

De proprio autem, quod dicitur in comparatione ad aliam rem, quãdo ipsum prædicatur de re, fiunt duæ quæstiones, aut quatuor. Duę quidem, quando proprium affirmatur de vna, & de altera negatur, verbi gratia, dum dicimus de proprio hominis relatu ad equum, ꝙ sit bipes & secundo, quod equus non sit bipes. Quatuor autem, quando affirmatur de vtraq; illarum, aut negatur de vtraque illarum gratia exempli, quando dicimus de hominis proprio respectu equi, ipsum esse bipedem, & non quadrupedem: & quod equus sit quadrupes, & non sit bi-

pes. Destructio autem intelligeretur hic quatuor modis. Quorum vnus est, quod homo, gratia exempli, non sit bipes, aut quod ipse sit quadrupes, aut quod equus sit bipes, aut quod non sit quadrupes. Et hęc quidem species proprij, quando dicitur ad relationem, vis eius est vis accidentis. Et ideo loca, quibus constituitur, & quibus destruitur, sunt loca accidentis, veruntamen proprium, cuius loca hic quęruntur, est proprium sempiterni esse simpliciter, quod non est proprium respectu alicuius entis, aut temporis, sed omnium rerum, quarum est proprium, & omni tempore: & propterea de illius dispositione quęrunt duo, quarum vnum est, an sit proprium, nec ne; Secundum autem est, si fuerit proprium an bene positum sit proprium perfectissimo modo, quo possibile est poni, aut positum est propriũ imperfectę. Et hęc res proprie secernit proprium & definitionem a genere & accidenti: proprio enim & definitioni, quoniam illa deseruiunt scientię rei, ipsiusque dignotioni ab omni, quod est aliud ab illo, euenit in hac re perfectio & imperfectio: generi vero & accidenti, ex quo sunt prędicata de multis, nõ aduenit eis hęc res. s. quod inueniantur secundum dispositionem imperfectiorem & secundum dispositionem perfectiorem.

De locis proprii. *Cap. II.*

6. locus. Declaratio.

PRimum quidem an non bene assignatum est proprium, an bene. Eius autem quod est non bene, aut bene, est vnum quidem, si non per notiora, aut per notiora positum est proprium: destruenti quidem, si non per notiora: at construenti, si per notiora. Eius autem quod non per notiora est, hoc quidem si omnino ignotius positum est proprium: quod assignauit, illo cuius proprium dixit. Non enim erit bene positum proprium: nam propter notitiam proprium facimus: discendi enim causa, & proprium, & definitiones facimus: per notiora igitur accipiendum: sic enim magis erit sufficienter cognoscere: vt puta qui ponit ignis proprium esse simillimum animæ, ignotiore quàm ignis vtitur, anima: magis enim scimus quid est ignis, quam quid anima: non igitur erit bene positum proprium ignis, simillimum animæ. Aliud autem, si non notius est hoc huic inesse. Oportet enim non solum notius esse re, sed & huic inesse, notius esse: nam qui non scit si huic inest, neq; si illi soli notius inest cognoscit: quare cum quoduis horum acciderit, obscurum fit proprium: vt quia qui ponit ignis proprium, in quo primo anima nata est esse, ignotiore vtitur quàm quid sit ignis, eo quòd ignotius est, si in hoc est anima, & si in hoc primo est: non erit itaque bene positum proprium ignis, in quo primo anima nata est esse. Construenti autem, si per notiora positum est proprium, & si per notiora secundũ vtrũq; modum. Erit enim bene secundum hoc positũ propriũ: nam constructiuorũ locorum eius quod bene, alii quidẽ secundum hoc solum, alii aũt simpliciter monstrabunt quod bene: vt quia qui dixit animalis proprium, sensum habere, per notiora, & notius assignauit proprium secundum vtrunq; modum: quare erit bene assignatum secundũ hoc,

7. locus. Declaratio.

8. locus. Declaratio.

9. locus. Declaratio.

A animalis proprium, sensum habere. Deinde destruenti quidē, si qđ nominum, quæ in proprio sunt assignata multipliciter dicitur, vel etiā tota oratio plura significat. Non.n.erit bene positum ppriū, vt quoniā sentire multa significat, vnum quidem sensum habere, alterum aūt sensu vti: non erit animalis proprium bene positum quod natū est sentire: quapropter non vtendū est, neq; nomine, quod multipliciter dicitur, neq; oratione, quæ plura significet: quia qđ multipliciter dicitur, obscurū facit qđ dictum est, dubitante eo qui debet argumentari, quodnam dicitur eorū quæ multipliciter dicuntur: nā proprium discendi gratia assignatur. Amplius autem, ad hoc necessarium est redargutionē aliqnam fieri cum sic assignant proprium: quando in dissidente quispiam conficiet syllogismum, de eo quod multipliciter dicitur. Construenti autem, si non plura significat, neq; nominum quippiam, neque tot oratio. Erit enim secundum hoc bene positum proprium: vt quia neque corpus plura significat, B neque mobilissimum in superiorem locum: neqne totum quod ex his compositum est: erit bene positum secundum hoc ignis propriū corpus mobilissimum in superiorem locum. Deinde destruenti quidem si multipliciter dicitur illud, cuius proprium assignatur, non determinatur autem cuius eorum ponatur proprium. Non enim bene erit assignatum proprium: ob quas autem causas non immanifestum est ex iis, quæ prius dicta sunt: nam eadem accidere necessarium est, vt quia scire hoc, plura significat: vnum enim scientiam habere hoc, alterum autem scientia vti hoc, aliud vero scientiam esse huius, aliud autem scientia vti huius, non erit eius quod est scire hoc, bene assignatum proprium nullum, non determinato, cuius horum ponitur proprium. Construenti vero, si non dicitur multipliciter hoc cuius proprium ponitur, sed est vnum, & simplex. Erit enim bene positum secundum hoc proprium, vt quia homo simpliciter dicitur, erit bene positum secūdum hoc hominis proprium, ani C mal mansuetum natura. Deinde destruenti quidem, si frequenter dictum est idem in proprio (sæpe enim latent hoc facientes & in propriis, quemadmodum & in terminis) non erit bene positum quod hoc sustinet, proprium. Conturbat enim audientem, quod frequenter dicitur: obscurum igitur necessarium est fieri, & præter id nugari videntur. Eueniet autem frequenter idem dicere duobus modis: uno quidem, quando nominauerit frequenter idem: vt si quis proprium assignet ignis, corpus tenuissimum corporum: hic enim frequenter dixit corpus. Secundo autem, si quis assumat orationes pro nominibus, vt si quis reddat terræ proprium, substantiam quæ maxime corporum secundum naturā fertur in inferiorem locū, deinde assumat pro corporibus, huiusmodi substantias: vnum enim & idem est corpus, & huiusmodi substantia, erit ergo hoc modo substantia frequenter dicta, quare neutrum erit bene positum propriū.

10. locus. Declaratio.

11. locus. Declaratio.

12. locus. Declaratio.

13. locus. Declaratio.

14. locus. Declaratio.

Construenti verò, si nullo vtitur frequenter nomine eodem. Erit enim secundum hoc bene asignatum proprium, vt quia qui dixit hominis proprium, animal disciplinæ susceptiuum, non vsus est frequenter eodem nomine: erit utique secundum hoc bene asignatum hominis proprium. Deinde destruenti quidem, si tale aliquid asignauit in proprio nomé, quod omnibus insit. Inutile enim erit, quod non separat ab aliquo: quod autem in propriis dicitur, separare oportet: quemadmodum & quæ in terminis: non igitur erit bene positum proprium: vt quia qui posuit scientiæ proprium opinionem indissuasibilem a ratione, vnum existens tali aliquo vsus est proprio (vno inquam) quod omnibus inest: non erit vtique bene positum scientiæ proprium. Astruēti autem, si nullo vsus est communi, sed quod ab aliquo separat, erit bene positum secundum hoc proprium. Vt quia qui dixit animalis proprium animam habere nullo usus est communi: erit secundum hoc bene positum proprium animalis, animam habere. Deinde destruenti quidem si plura propria asignat eiusdé, non determinans quòd plura ponit. Non enim erit bene positum proprium: nam quemadmodum nec in terminis oportet præteream (quæ indicat substantiam) orationem, adiungere quippiam plusculum, sic nec in propriis præter eam (quæ facit proprium quod dictum est) orationem, quicquam coasignandum. inutile enim fit eiusmodi: vt quia qui dixit propriū ignis, tenuissimū, & leuissimum plura asignauit propria (vtrunque enim de solo igne verum est dicere) non erit bene positum proprium ignis, corpus subtilissimum & leuissimum. Astruenti vero si non plura eiusdem propria asignauit, sed vnum, Erit enim secundum hoc bene positum proprium: vt quia qui dixit humidi proprium, corpus quod in omnem figuram diducitur, vnum asignauit proprium, & non plura: erit secundum hoc bene positum humidi proprium. Deinde destruenti quidem, si eodem vsus est cuius proprium asignauit, aut eorum quæ sunt illius aliquo. Non enim erit bene positum proprium: nam discendi gratia asignatur proprium: idem autem eidem similiter ignotum est: id autem, quod aliquid eorum est quæ sunt eius posterius: non igitur est notius: quare non fit vt per hoc quisquam magis quippiam discat: vt quia qui dixit animalis proprium, substantiam cuius species est homo, aliquo usus est eorum, quæ sunt animalis, non erit bene positum proprium. Construenti autem si neque eodem, neque eorum quæ sunt ipsius aliquo vtitur. Erit enim bene secundum hoc positum proprium: vt quia qui posuit animalis proprium ex anima & corpore compositum esse, neque eorum quæ sunt ipsius aliquo vsus est, erit vtique bene secundum hoc asignatum animalis proprium. Eodem autem modo & in aliis considerandum est, quæ nam non faciunt, aut faciunt notius. Destruenti quidem si aliquo vsus est, aut opposito, aut omnino simul natura,

16. locus. declaratio.
17. locus. declarasio.
18. locus. declaratio.
19. locus. declaratio.
20. locus. declaratio.
21. locus. declaratio.
22. locus. declaratio.

D E F

A tura, aut posteriore aliquo. Non enim erit bene positum proprium: nam oppositum simul natura, quod autem simul natura, & posterius, non efficit notius: vt quia qui dixit boni proprium, quod malo maxime opponitur, opposito est vsus boni: non erit profecto bene assignatum boni proprium. Construenti autem, si nullo vsus est neque opposito, neque omnino simul natura, neque posteriore. Erit enim secundum hoc bene assignatum proprium: vt quia qui posuit disciplinæ proprium, opinionem maxime facientem fidem, nullo vsus est neque opposito, neque omnino simul natura, neque posteriore, erit secundum hoc bene positum disciplinæ proprium. Deinde destruenti quidem, si non quod semper sequitur proprium assignauit, sed id quod fit quandoq; non proprium. Non enim erit bene pronunciatum proprium: nam neque in quo deprehendimus inesse ipsum, de hoc & nomen ex necessitate verificatur, neque in quo deprehenditur non inesse, de hoc ex necessitate non dicetur nomē: B quare non erit bene positum proprium. Amplius autem ad hæc, neque quando quisquam assignauerit proprium, erit manifestum si inest: siquidem tale est, vt quod ipsum relinquere possit: non igitur erit clarum esse proprium: vt qui posuit animalis proprium moueri quandoque, vel stare tale, assignauerit proprium quod fit quandoq; non proprium, nequaquam erit bene positum proprium. Astruenti vero, si quod ex necessitate semper est, proprium assignauerit. Erit enim bene positum secundum hoc proprium. vt quia qui posuit virtutis proprium quod habentem facit studiosum, quod semper sequitur, proprium assignauit: erit vtique secundum hoc bene assignatum virtutis proprium. Deinde destruenti quidem si quod nunc proprium est assignans: non determinauerit quòd non proprium assignat. Non enim erit bene positum proprium: primum quidem quia quod præter consuetudinem fit omne, semper determinatione indiget: solent autem vt plurimum omnes, quod semper sequitur proprium assignare. Secundo autem, quia immanifestus est C qui non determinauerit, si quod nunc est proprium voluerit ponere: non igitur danda est objurgationis occasio: vt quia qui posuit alicuius hominis proprium sedere cum aliquo homine, quod nunc proprium est posuit: non bene proprium assignabit, si non determinans dixerit quod nunc. Construēti autem, si nunc proprium assignans determinando posuit, quod nunc proprium posuerit. Erit enim bene positum secundum hoc proprium: vt quia qui dixit cuiusdam hominis prorium ambulare nunc alicubi, distinguens posuit hoc: bene erit prositum proprium. Deinde destruenti quidem si tale assignauit proprium quod manifestum non est aliter inesse quàm sensu. Non enim erit bene positum proprium: nam omne sensibile extra sensum factum, manifestum est: latens enim est si adhuc inest, eo quòd sensu solum cognoscitur. Erit autem verum hoc in

23. locus. Declaratio.

24. locus. Declaratio.

25. locus. Declaratio. Propriū est virtuti, vt habētem se, faciat studiosum.

26. locus. Declaratio.

27. locus. Declaratio.

28. locus. Declaratio.

iis, quæ non ex necessitate semper consequuntur: vt quia qui posuit solis proprium, astrum quod fertur super terrã lucidissimũ: tali vsus est in proprio (super terram inquam ferri) quod sensu cognoscitur: non vtiq; erit bene solis assignatum proprium, immanifestum enim erit cũ occidet sol, si adhuc feratur super terrã, eo q nos tunc deseruimus sensum. Construenti vero si tale assignauit propriũ, quod non sensu est manifestum: aut cũ sit sensibile, ex necessitate inesse manifestum est. Erit enim scdm hoc bene positum proprium. Vt quia qui posuit superficiei proprium quod primũ coloratum est, sensibili quidem aliquo vsus est (coloratum esse inquam) tali quidẽ quod manifestum est inesse semper: erit secundum hoc bene assignatum superficiei proprium.

29.locus. Declaratio.

Deinde destruenti quidem, si terminũ vt proprium assignauit. Non enim erit bene positum proprium: nam non oportet indicare quod quid est esse, propriũ: vt quia qui dixit hominis proprium animal gressibile bipes, quod quid est esse significans assignauit hominis proprium, non vtique erit hoc hominis proprium bene assignatum.

30.locus. Declaratio.

Construenti aũt, si quod conuersim quidem prædicatur assignauit proprium: non aũt quod quid est esse indicans. Erit.n. secundum hoc bene assignatum proprium, vt quia qui posuit hominis proprium, animal mansuetum natura, quod conuersim quidem prædicatur assignauit proprium, non quod quid est quidem indicãs: erit secundum hoc bene assignatum proprium hominis.

31.locus. Declaratio.

Deinde destruenti quidem, si non quippiam in quid est ponens, assignauit proprium. Oportet enim in propriis, quemadmodũ in terminis, primum assignari genus, deinde sic iam addere reliqua, & separare: quare quod non hoc modo positum est proprium, non erit bene assignatum: vt quia qui dixit animalis proprium animam habere, nõ posuit quicquam in quo vt in quid, est animal: non erit bene positũ animalis proprium.

32.locus. Declaratio.

Construenti vero, si quis quippiam quod in quid est ponens eius cuius proprium assignauit, reliqua adiungit. Erit enim secundum hoc bene assignatum proprium: vt quia qui posuit hominis proprium animal disciplinæ susceptibile: quip piam quod in quid est ponens, assignauit proprium: erit secundum hoc bene positum proprium hominis. Vtrum igitur bene an non bene assignetur propriũ, per hæc inspiciendum.

33.locus. Declaratio.

Vtrum vero proprium est omnino quod dictum est, an non proprium ex iis considerandum. Nam simpliciter construentes proprium quid bene positum est, loci iidem erunt iis qui proprium omnino faciunt: in illis igitur dicentur. Primum ergo destruenti quidem inspiciendum ad vnumquodq; eorum cuius proprium assignauit. Vt si nulli inest, aut si non de hoc quidem verificatur, aut si non est proprium cuiusq; eorum secũdum illud cuius proprium assignauit, nõ enim erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia de geometra non verificatur indeceptibilem esse ab oratione (nam decipitur geometer cum pseudographiam facit) non

34.locus. Declaratio.

A erit hoc scientis proprium, non decipi ab oratione. Construenti autẽ si de omni verificatur, & qua de hoc verificatur. Erit enim proprium, quod positum est esse proprium: vt quia animal disciplinæ susceptiuum de omni homine verificatur & qua homo, erit hominis proprium animal disciplinæ susceptiuum. Est autem locus hic destruenti quidem, si non de quo nomen & oratio verificatur, & si non de quo oratio & nomen verificatur. Construenti autem, si de quo nomen & oratio, & si de quo oratio & nomen prædicatur. Deinde destruenti quidẽ, si non de quo oratio, & nomen verificatur: & si non de quo nomen, & oratio verificatur. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: vt quia animal quidem disciplinæ susceptiuum verificatur de Deo: homo autem non prædicatur: nõ erit hominis proprium, animal disciplinæ susceptiuum. Construenti autem, si de quo oratio & nomen prædicatur & si de quo nomen & oratio prædicatur. Erit enim proprium quod positũ est esse proprium: vt quia de quo animã habere verificaĩ animal, & de quo animal animã habere: erit animã habere animalis proprium. Deinde destruenti quidẽ si subiectum, propriũ asignauit eius, quod in subiecto esse dr̃. Non enim erit propriũ, quod positũ est esse proprium: vt quia qui posuit propriũ subtilisimi corporis, ignem, subiectũ asignauit prædicati proprium, non erit ignis corporis subtilissimi proprium: pp hoc aũt non erit subiectum eius, quod in subiecto esse dr̃ proprium, eo q idẽ esset plurium & differentiũ specie, proprium: nam eidem plura quædam discrepantia specie insunt, de solo dicta: quorum erit omnium proprium quod subiectum est, si quis hunc in modum ponat proprium. Construenti vero, si quod in subiecto est, asignauit proprium subiecti. Erit enim proprium, quod positum est non esse proprium: proprium: si quidem de solo prædicatur (vt dictum est) proprium: vt quia qui dixit terræ proprium corpus grauissimum specie, subiecti asignauit proprium quod de sola dicitur re, & vt proprium prædicatur, erit terræ proprium recte positum. Deinde destruenti quidem, si secundum participationem asignauit proprium. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: nam quod secundum participationem inest, ad quod quid est esse conducit, erit autem huiusmodi differentia quædam de aliqua specie dicta: vt quia qui dixit hominis proprium gresibile bipes, secundum participationem asignauit proprium: non erit vtique proprium hominis gresibile bipes. Construenti autem, si nõ secundum participationem asignauit proprium, nec quod quid est esse indicans, conuersim prædicata re. Erit enim proprium quod positum est esse proprium, vt quia qui posuit animalis proprium quod natum est sentire, neque secundum participationem asignauit proprium, neque quod quid esse indicans, conuersim re prædicata, erit vtique quod sentire natum est, animalis proprium.

35. locus. Declaratio.

36. locus. Declaratio.

37. locus. Declaratio.

B

38. locus. Declaratio.

39. locus. Declaratio.

40. locus. Declaratio.

C

41. locus. Declaratio.

42. locus. Declaratio

quod naturæ inest, non inesse illi, cui natura inest, vt homini duos pedes habere: qui vero non determinat quando quod inest assignat, quod non erit tale quale nunc inest id, ceu quatuor digitos habere hoiem, non indicans quoque quod vt primum, aut vt secundum aliud ponit, quod nō de quo oratio & nomē verificabit, vt coloratū esse siue superficiei, siue corporis assignauerit propriū, non prędicens ēt quod aut in eo quod est habere, aut in eo quod haberi propriū assignauit, ideo non erit proprium quod assignatum est: nam inerit (si in eo quod habetur assignauit proprium) etiam habenti: si aūt habenti, & ei quod habetur, vt indissuasibile a ratione, scientiæ vel scientis positū proprium, non præsignificans ēt in eo quod participat, vel participat, eo quod & in aliis quibusdam inerit proprium. Si enim in eo quidem quod participatur, assignauit, participantibus inerit, si vero in eo quod participat, iis quæ participantur, vt si alicuius animalis posuerit viuere propriū, non diuidens ēt specie quod vni soli, inerit eorum, quæ sub eo sunt, cuius propriū ponit: nam quod est secundum superabundantiam, vni soli inest: vt igni leuissimum.

54. locus. Declaratio.

Aliquoties aūt & species addens peccat. Nam oportebit vnā speciem esse eorum quæ dicuntur, quando specie addiderit: hoc aūt in quibusdam non accidit, vt nec in igne, non enim est vna species ignis, nā diuersum est carbo & flamma, & lux specie, cum vnūquodque horum sit ignis: propter hoc aūt non oportet quando specie additur, diuersam esse speciem eius quod dicitur, quando his quidem magis, illis aūt minus inerit quod dictum est propriū, vt in igne subtilissimum: subtilior enim est lux carbone, & flamma.

55. locus. Declaratio.

Hoc aūt non oportet fieri quando non, & nomen magis prædicatur, de quo oratio magis verificatur. Si autē non, non erit de quo oratio magis, & nomen magis. Amplius aūt ad hæc idem esse accidit proprium eius quod simpliciter, & eius quod maxime in simpliciter tali: vt in igne se habet subtilissimum: nam & simpliciter & ignis, & lucis erit hoc ipsum propriū, subtilissima.n.est lux: cum igitur alius sic assignat proprium, argumentandū: sibi autem non danda hæc instantia, sed statim cum ponit proprium, determinandum est quomodo ponit proprium.

56. locus. Declaratio.

Deinde destruenti quidem, si idem eiusdem proprium posuit. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: nam idem eidem omne, quid est esse indicat: quod autem esse indicat, non proprium, sed terminus est, vt quia qui dixit honesti proprium decens esse, idem eiusdē proprium assignauit (idem enim est honestum & decens) non vtique erit decens honesti proprium.

57. locus. Declaratio.

Construenti autem, si non eiusdem proprium assignauit, cum conuersim prædicatum posuit. Nam erit proprium quod positum est non esse proprium: vt quia qui posuit animalis proprium id quod substantia animata, non idem quidem eiusdem proprium posuit, & conuersim prædicatum assignauit, erit animalis proprium substantia animata.

58. locus. Declaratio.

Deinde etiam in iis, quę similium partium sunt, considerandum est: destruenti quidem si quod

A totius est proprium, non verificat̃ de parte: aut quod partis, non dicitur de toto. Non enim erit proprium, quod positum est esse propriũ: accidit aũt in aliquibus hoc fieri: assignabit enim aliquis in iis quę similium partium sunt propriũ aliquoties quidem in toto respiciens, aliquoties aũt in eo quod secundum partem dicitur ipse seipsum intelligens: at erit neutrũ recte assignatum, vt in toto quidẽ, quia qui dixit maris propriũ, plurima aqua salsa, alicuius similiũ partium posuit proprium, & tale assignauit quod nõ verificat̃ de parte (non.n. erit quiddã maris plurima aqua salsa) non vtiq; erit maris proprium plurima aqua salsa. In parte aũt, vt quia qui posuit aeris propriũ, respirabile, similium quidẽ partiũ alicuius dixit proprium, tale aũt assignauit quod de quo aere verum est, de toto aũt non dicitur (non enim erit vniuersus aer respirabilis) non erit vtiq; aeris propriũ respirabile. Astruenti aũt, si verificat̃ de vnaquaq; similium partium quod est propriũ earum scd̃m totum. Erit enim proprium, quod positum est non esse propriũ: vt quia verificatur de omni terra deorsum ferri scd̃m naturam: est aũt & non propriũ alicuius terræ secundum totum (nam secundum terram, & id quod est terram esse) erit terræ proprium deorsum ferri secundum naturam.

B

59. locus. Declaratio.

Sermo de locis, quibus cõstituimus an bene positũ sit ꝓpriũ.

LOCA autem, quibus constituimus an bene positum sit proprium, sunt hæc. Quorum primus est, si proprium fuerit notius re, cui positum est proprium, iam bene posuit ipsum: si autem non fuerit notius, non fecit bene ponendo ipsum: hoc autem fit duobus modis. Quorum vnus est, ꝙ proprium secundum se non sit notius quam res, cuius est proprium, verbi gratia qui posuit quod ignis propriũ sit quod animæ, eo ꝙ simillimus sit oium̃ rerum. Iam vsus est vt dignosceret animã igne, eo quod secundum se est quid latentius igne: maiorem enim notitia habemus de igne, quam de anima. Secundus autem est, ꝙ non sit maior cognitio essendi rem, cuius est proprium ꝙ̃ cognitio in essendi proprium habenti proprium: quoniam vt proprium cognoscatur indiget duabus rebus, quarum vna est, qđ secundum se sit notius esse ꝙ̃ habens proprium. Secunda autem quod sit notius inesse habenti proprium, ꝙ̃ habens proprium. Exempli gratia, qui posuit ignis proprium, ꝙ sit res, qua anima primo sit, iam vsus est in dignoscendo ignis proprium re, quã esse est latentius igne. Destruẽs itaq; destrueret, quia proprium careret altero horum duorum modorum prioritatis cognitionis. Cõstruens vero construeret ꝙ bene positum sit proprium, quando eius sunt hæ duæ species prioritatis cognitionis, verbi gratia qui denominauerit animal, ꝙ ei sit sensus, iam illud denominauit per id, quod est duobus modis notius.

C

Locus secundus est, quod proprium dixerit oratione æquiuoca, verbi gratia quando dicimus, sentit, significamus duo significata, quorum vnum est, quod denominetur per sensum, & si dormiat. Alterum autem est, ꝙ vtatur sensu: proprium enim, quando hoc modo profertur, latet: siue proprium sit de his, quæ significant̃ simplici dictione, aut oratione: expedit itaq; in locis, quibus deseruit, ꝙ fugiat æquiuocationem huius cõditionis. Et sicut destruens destrueret proprium, quando positum fuerit huius conditionis, sic construens ipsum cõstrueret ex hoc eodem loco, quãdo enim expressum sit proprium simplici dictione, aut oratione non æquiuoca, iam positum est positione bona: exemplum huius de proprio, quod significatur per orationem, est, prout quis dixerit, ignis est corpus, cuius conditionis est moueri ad supremum locum velocius, quam possit esse, quia nulla dictionum occurrentium in hac oratione est æquiuoca, neq; in

compositione, quæ fit ex illis dictionibus, est æquiuocatio pœnitus. Et prope hunc est, qui poneret proprium æquiuocum, ꝙ res, quæ per proprium denominatur, significetur per orationem æquiuocam: hoc enim modo nõ esset propriũ positum, prout expedit illi, qui dicit, quod animæ proprium sit ipsam esse immortalem, & non explicat ꝙ suarum partium sit huius denominationis. Construens autem argumentatur, ꝙ positum sit proprium bona positione, quando eloquuntur de habente proprium oratione, non æquiuoca, Vt qui diceret, ꝙ homo sit animal, iam positum esset proprium, prout expedit, quia hominis nomen non est æquiuocum. D

Tertius locus est, quod aliquã rerum, quæ sumuntur in proprium repetitum, quando proprium repetitum conturbaret audientem, & poneret orationem latentem; orationis autem repetitio fit duobus modis. Quorum vnus est, ꝙ vnũ ipsum idem nomen fiat bis, prout est sermo dicentis, quod terra sit substantia de corporibus, quæ naturaliter feratur in infimum locum, substantia enim intrat in corpus: & hoc quidem apparet, quando loco corporis vtatur substantia talis denominationis. Et destruens destrueret proprium, quando ipsum terminaret per alteram duarum denominationum, & qui verificaret proprium ipsum, confirmaret ꝙ in eo non fiat vnum nomen bis repetitum, verbi gratia, qui dixerit quod hominis proprium sit esse disciplinabile, iam poneret proprium prout expedit, & non vteretur hic nomine repetito. E

Quartus locus est quod nõ insit proprio res communis omnibus rebus, verbi gratia, qui diceret quod scientiæ proprium sit, ꝙ sit opinio, in qua non mutatur assertio a syllogismo, ex quo est vna forma, quæ non aufertur: vnũ enim inest omnibus rebus. Et destruens destrueret, ꝙ proprium positum sit aliter, ꝗ͞ expediat. Et ex hoc loco verificaret, qui assereret ipsum quod positũ sit prout expedit, quando non fuerit in eo posita res communis, sicut qui posuit quod animalis proprium sit habere animam: in anima enim nõ est res cõior animali.

Quintus locus est, si quis ponat rei plura propria, prӕter ꝙ hoc explicet, ille non bene ponet ipsum proprium, verbi gratia, qui poneret de ignis proprio q͞d sit tenuissimum corporum, & leuissimum ipsorum, iam poneret illi plusquam unum proprium: nam inter diuulgata estimatur, quod sicut expedit definitionẽ esse vnam, cui non additur aliqua res, præter quod significat essentiam, sic proprium expedit esse vnum: hoc autem est diuulgatum, non verum, quia non est impossibile rei esse multa propria: asserens autem assereret, quod positum erat, vt expedit, quando non fuerint plura propria, verbi gratia, vt qui dixit quod humoris proprium sit omnem figuram suscipere.

Sextus autem locus est, quod non sit positum proprium, quod est res posterior in essendo, quam res, cui est proprium, & præcipue, quando fuerit pars illius, & non id, quod est, & res, cuius est proprium sint simul in essendo, sicut duo opposita: hæc enim omnia non ponerent rem notiorem, hoc autem est secundum diuulgationem: sinautem, non euadit quin posterius in essendo sit notius, & quod proprium sit notius, quam si aliqua pars rei, cuius est proprium: tanto fortius quod duarum rerum, quæ sunt simul natura, vna sit notior altera. Exemplum illius est, qui fecerit rem posteriorem in essendo, ac si esset proprium, prout est ille, qui dixit, quod animalis sit proprium quod sit substantia, cuius species est homo: hic autem vtitur quodam proprio, quod est pars rei. Et exemplum illius, qui facit proprium ab ipso opposito, est, prout ille, qui dixit, quod proprium boni sit oppositum mali. Destruens autem destrueret, quia positum esset proprium aliter, ꝗ͞ expediat. Asserens autem assereret, quod positum sit, prout expedit, quando non sit ab opposito, neque posterior. Expedit autẽ te scire, quod, quando proprium sumitur secundum modum priuationis & habitus, quod habitus sit notior priuatione, sicque & affirmatiuum notius est negatiuo. Hæc itaq; sunt loca, quibus possumus nobis constare, q͞d proprium positum sit, prout expedit, aut q͞d non sit ita positũ. Reliqua aũt loca, ꝗ Arist. narrauit in hoc capitulo, ait Themistius, q͞d subintrẽt loca, q͞bus nobis constat, q͞d id, q͞d positũ est ꝓpriũ, nõ sit propriũ: & argumẽtat ad hoc, q͞a Ari. illa repetit, F

A & dinumerat in summa illorũ locorum. Verisimile aũt est, ꝙ illis sit aditus ad ambo capitula simul, sed duobus differentibus modis: id enim, quod non est proprium, dicitur duobus modis, quorum vnus est quod careat aliqua dispositione, qua diceretur de illo proprium, quouis modo dicatur proprium. Secundus autem est, ꝙ priuatio illius, de quo dicitur proprium, sit in præmissa, & huius rei prædicata differunt secundum magis & minus: prædicatum enim de re ipsius proprij, est quædam res nimis imperfecta, quæ posset numerari in duobus capitulis, quando autem non consideraretur hæc res, esset in capitulo, quo id, quod positum est proprium, non sit proprium, & quando consideratur secũdum illud, potest numerari in capitulo illius, quod id, quod positum est propriũ, sit positum aliter ꝙ̃ expediat. Tu autẽ exprimas & distinguas loca, quæ retulit Arist. in duobus capitulis, ꝙ sint huius conditionis. Et incipiemus loca, quibus constituemus ꝙ id, quod dicitur proprium, non sit proprium. Expedit autem vt scias prout ait Themistius, ꝙ bases horum locorum sunt tres, quarũ vna est, quod proprium insit rei semper. Secunda, quod sit prædicatione conuertibile. Et tertia est, quod non significet rei quidditatem. Et conuenit etiam scire, quod destruitur proprium, quando deest ei vna harum trium basium. Et ꝙ non constituitur, nisi quando simul congregatæ fuerint. Et exemplum illius, quod non inest semper, est, qui poneret quod proprium sit animali quiescere, aut moueri; quies enim, aut motus insunt illi aliquando. Et exemplum illius, B qui poneret proprium non conuertibile est, vt qui dixerit quod homini proprium sit esse animal rationale meditatiuum & negotiatiuum. Et expedit quod postea incipiamus loqui de locis, quæ reducuntur ad has bases.

Huius itaque initiũ est locus, quod non ponatur proprium secundum rei naturam, sed secundum sensum, prout diceretur, ꝙ sol sit astrum lucidissimum, quod mouetur supra terram, nam verum est de illo hoc proprium toto tempore, quo sol perseuerauerit sentiri: notum autem est quod hoc proprium non inest semper: & similiter quando diceretur, quod colori proprium sit visu esse comprehensum, quando enim non videtur, iam ablatum est proprium.

Secundus locus est, quod non ponatur genus in proprium, vt qui diceret, quod pari proprium sit, quod sit in duas æquas partes diuisibilis: ponens enim hoc, poneret proprium, quod non est, & notum est, quod huic proprio desit conuertibilitas: diuisibile enim in duas æquas partes prædicatur de quantitate continua, & discreta: quando autem meminerit de nomine numeri, conuertetur prædicatione.

Tertius locus est, quod ponatur proprium prædicatum præter naturaliter, & hoc fit quod ponatur habens proprium proprij proprium: id autẽ, quod hoc modo positum est, non est proprium: cuius exemplum est, vt qui posuerit igni quod est esse subtilissimarum partium inter corpora, & quod sit proprium ipse C eueniret illi, qui poneret proprium hac positione, quod fit vnum proprium plurium rerum, & hoc, quando vni rei inessent plura propria, sicque quando poneret ipsammet rem proprium, poneret vnum proprium multarum rerum: hoc autem est falsum.

Quartus locus est, quod non ponatur ipsa differentia proprium, vt dicatur quod homini proprium sit rationale, huic enim deest, quod non notificet rei essentiam, hoc est, notificationis priuatio, differentia enim notificaret rei essentiam. Expedit autem scire, quod quiuis horum locorum verax est, si fiat in construendo, quando duę reliquæ bases fuerint notæ inesse rei, quæ posita est esse proprium, verbi gratia, quia dum dicimus de homine, ꝙ sit animal scientiæ susceptiuum, quando secundum hanc positionem commonstratum fuerit, illud non esse differentiam, & cum hoc pateat de eius re, quod sit conuertibile & necessariæ prædicationis, verificatum est, quod hoc sit illi proprium.

Quintus locus est, quod id, quod positum est alicui rei proprium, non sit proprium ex parte, qua significat illam secundum vnum suorum nominum suorũ nominum synonymorũ, verbi gratia, quia ex quo non est proprium rei quæsitæ patefieri quibusdam viris ipsam esse bonam, non sit hoc propriũ eligibilis,

Si enim esset proprium eligibilis, esset proprium quæsiti. Construens autem construeret per huius contradictorium, scilicet ꝙ ipsummet proprium insit vni eidem rei, & si illius sint nomina synonima, verbi gratia, si nominis proprium sit ipsius animæ esse tres partes, cogitatio irascens, & concupiscens, & viri proprium sic est: homo.n.& vir sunt nomina synonyma.

Sextus locus est, quod alicui specierum, quæ subsunt vni generi, positum sit proprium, cui est contrarium, non oportet contrarium esse proprium speciei, quæ cum illa sumpta fuit in genere, verbi gratia, quia ex quo homo & equus sunt duæ species, quæ subsunt animali. Et si hominis proprium esset motus ex se, non esset equi proprium quies ex se. Construens autem construeret per contradictorium illius, quo destruit destruens: hic autem locus fit verax, si numerus propriorum contrariorum, quibus diuiditur genus, esset numerus specierum: res vero contra se habet, & ille est locus mendax, & cum hoc modicæ persuasionis.

Septimus locus est, quo sophistæ destruunt quod positum est proprium, non esse proprium. Et hic quidem septimus locus est ex parte æquiuocationis nominis vnius, & alterius, quando enim aliquis poneret aliquod proprium alicui rei, vt risibilitatem homini, gratia exempli, & homini acciderent multæ res, vt quod ille sit arabs, & quod sit balbutiens, & sophista sumeret, ꝙ homo & homo albus sint vna res numero, sequeretur hinc, quod risibilitas esset proprium hominis albi, & niger non esset risibilis. Quando autem diceretur ꝙ homo absolute, & homo albus essent duæ res, destrueretur sophisma. Locus aũt sophismatis fuerat, quia posita erant duo vnum. Et fortasse falleret huius contraria ponendo vnum duo, prout quis poneret scientię proprium immutabilẽ opinionem, & destruerent hoc, ex quo hoc proprium est scientis, & non est moris ipsius proprij inesse duabus rebus: huius autem sophismatis dissolutio est, quia scientia & sciens sunt duo secundum rationem, & vnũ subiecto: vel dicemus, quod proprium vnius non sit proprium alterius; scientia enim in vno significat, quod non est in subiecto, & in sciente significat quod est in subiecto scientia enim est immutabilis opinio, sciens autem non esset homo, nisi eius scientia mutaretur.

Octauus locus est, in quo potest falli. ex quo enim moris ipsius proprij est, quod illi, cuius est proprium, naturaliter insit, ponens autem omisit apponere conditionem ad ipsum, quod insit illi, cuius est proprium, hic modus. Sophista enim falleret ponendo proprium aliquando separari ab eo, cuius est proprium, exempli gratia, vt qui diceret, quod homo sit bipes, erraret. Destruens autem diceret, quod pedibus excisus, non haberet hoc proprium, quando vero superadderetur naturaliter, auferretur hoc sophisma.

Nonus locus etiam est, in quo potest falli: quando enim moris ipsius proprij est esse proprium, quatenus est prædicatum prima prædicatione, ponens autẽ omittat adijcere illi hanc conditionem, posset illud destrui. Id enim, quod potest inesse illi, cuius est proprium, & alij ab eo, non est illi proprium: Vt verbi gratia, qui diceret, quod superficiei proprium sit colorem suscipere. Sophista autem destrueret illud, quia de corpore verum est dicere, ꝙ suscipiat colorem. Quando autem ponens distinxerit, dicendo ꝙ superficies suscipiat colorẽ primo, & corpus illum recipiat mediante superficie, aufertur sophisma. Et similiter semper, quando alicuius rei est aliqua conditio, & illam ponens omiserit, & illam posuerit absolute, eueniet ei tale sophisma. Prædicatio enim multorum prædicatorum est verax conditione, prout dicendo, ꝙ sit naturaliter vel acquisitum, aut potentia prima vel secunda. Et ideo expedit illi, qui proponit bene ponere proprium, quod caueat ponere absolute id, cuius moris sit poni conditionaliter.

Decimus locus est totalis, ꝙ sumatur res, quæ inest secundum magis & minus de quibusdam rebus, quæ differunt secundum hanc rem secundum magis & minus, & ponatur proprium toti, prout qui dicit, ignem esse tenuissimam rerum, hoc enim verum est de vna specierum ipsius ignis, quæ est ipsum lam-

A pa(quoniam vt ait Plato) ignis sunt tres partes, flamma, & lampa, & carbo. Huius autem causa est, quia excessiuæ res non possunt videri in multis rebus, siue illæ res sint vt species in genere, siue vt partes in toto.

Vndecimus locus est, quod ponatur proprium eximio secundum comparationem: accidit enim hinc, quod nomen non sit verax de eo, de quo est verax oratio significans proprium. Exempli gratia, qui dixerit, quod ignis proprium sit esse corporum leuissimum, & equi proprium esse quod sit animalium velocissimum. Posset enim auferri ignis, & esset leuissimus ipse aer, gratia exempli, sicque posset auferri equus, & aliud esse omnium animalium velocissimū, quod esset animal illi succedens secundum velocitatem, hoc vero esset propriū apud illum, qui sciret, ꝙ impossibile sit vnquam auferri ignem, aut equi speciem.

Duodecimus locus est, quod ponamus rem suiipsius proprium, hoc autem contingit, dum rei fuerint duo nomina synonima, quia quod positū est propriū, non est propriū. Et notū est de re huius loci, quod qui illum ponit, erret circa proprium, verbi gratia vt qui diceret quod pulchri propriū sit esse formosum: pulchrum enim & formosum sunt duo nomina synonyma.

Tertiusdecimus locus est, quia propriū, qñ positum fuerit corporibus homogeneis, expedit ꝙ insit omnibus partibus illorum corporum, qñ vero i nesB set maiori parti, & non inesset minori, aut inesset minori, & non inesset maiori, quod positum est proprium, non est proprium. Et exemplum illius, quod inest maiori parti suarum partium, & non inest toti, sit vt qui dixerit, quod maris ꝓprium sit ipsius aquā esse salsam. Exemplū autem illius, quod positū est de parte, & non de toto est, vt oratio illius qui dixerit, quod aer inspiretur, inspiratū enim est pars illius. Construens vero, qñ construxerit, quod proprium sit de omnibus partibus, & ꝙ reliquę aliæ bases insint, iā constructum est ipsum proprium. Exempli gratia, vt qui diceret quod proprium sit terræ ferri deorsum naturaliter, hoc enim inest omnibus partibus, sicut inest toti.

Quartusdecimus locus est, ꝙ proprium sit positum in potentia illi, cuius est proprium, & vltra quod applicetur illius esse potentiam per rem, quæ possit esse. & auferri: gratia exēpli, vt qui dixit, quod colorū propriū sit, quod sint visibiles in potētia, qm̄ si imaginet ablatio & priuatio animalis, auferretur hoc propriū, nisi apud illū, qui coniectatur, quod impossibile sit priuari animal, per hoc.n. posset destrui ipsum propriū. Construens aūt est contra hoc, nō.n. fit applicatio potentię rei, cuius positū est propriū per rē, quę primo affatu imaginet priuari, vt gratia exēpli, qui dixerit, ꝙ entis propriū sit agere & pati.

Hęc sunt oīa loca ꝓpria ipsi ꝓprio, reliqua aūt residua loca sunt cōia oibus C quęsitis, & sunt vniuersaliter quę sumunt ab oppositis, aut a simili, aut ab eo, qđ est magis & minus, & æquale, aut a casibus & coniugatis, aut a generatione & corruptione. Et incipiemus hoc secundum Aristo. doctrinam, sit enim in hoc exercitium quoddam.

De locis communibus omnibus quæsitis, quæ sumūtur ab oppositis, aut a simili, aut ab eo, quòd est magis & minus, et æquale, aut a casibus, & cōiugatis, aut a generatione et corruptione. Cap. III.

DEINDE ex oppositis considerandū est, primum quidem ex contrariis: destruenti quidem, si contrarii nō est contrarium. Neque enim contrarii erit contrarium proprium: vt quia contrarium est iustitiæ quidem iniustitia, optimo autem pessimum: non est autem iustitiæ propriū, optimū, non erit iniustitiæ propriū pessimū. Construenti autem, si contrarii contrarium proprium est, & contrarii contrarium proprium erit. Vt quia contrarium est bono quidem

60. Locus. Declaratio.

61. Locus Declaratio.

61. Locus. Declaratio. malum, eligendo autem fugiendum: est autem boni proprium eligendum: erit mali proprium fugiendum. Secundum autem, ex iis quæ ad aliquid sunt: destruenti quidem, si hoc, quod ad aliquid est, eius quod est ad aliquid, nō est proprium. Neque enim hoc quod aliquid est, eius quod ad aliquid est, erit proprium: vt quia dicitur duplum quidem ad dimidium, superans autem ad superatum: non est autem dupli proprium superans, non erit dimidii proprium superatum.

63. Locus. Declaratio. Construenti autem, si eius quod est ad aliquid, hoc quod ad aliquid est proprium: & eius quod est aliquid, id quod est ad aliquid erit proprium. Vt quia dicitur duplum quidem ad dimidiū id esse quod duo ad vnum: est autem dupli proprium vt duo ad vnum: erit dimidii proprium, vt vnum ad duo.

64. Locus. Declaratio. Tertium autem, destruenti quidem, si habitus, id, quod secundum habitum dicitur, non est proprium, neq; profecto priuationis, id quod secundum priuationem dicitur, erit proprium: & si priuationis, id quod secundum priuationem dicitur non est proprium, neque habitus, id quod secūdum habitum dicitur erit proprium. Vt quia non dicitur surditatis proprium insensibilitatem esse, neque auditus erit proprium sensum esse.

65. Locus. Declaratio. Construenti vero, si quod secundum habitum dicitur, est habitus proprium: & priuationis, id quod secundum priuationem dicitur erit proprium: & si priuationis, id quod secundum priuationem dicitur, est proprium, & habitus quod secundum habitum dicitur erit proprium. Vt quia visus est proprium videre, secundum quod habemus visum: erit cæcitatis proprium non videre, secūdum qđ non habemus visum, nati habere.

66. Locus. Declaratio. Deinde ex affirmationibus: & negationibus primū quidē ex ipsis quæ prædicantur. Est aūt locus hic vtilis destruenti tantum: vt si affirmatio, vel quod secundum affirmationem dicitur, eius est proprium, nō erit profecto eius negatio, neque quod secundum negationem dicitur proprium: si autem sit negatio, aut quod secundum negationem dicitur proprium, eiusdem non erit affirmatio, neque quod secundū affirmationem dicitur proprium: vt quia proprium animalis est animatum, non erit animalis proprium, non animatum.

67. Locus. Declaratio. Secundum autem ex prædicatis, vel etiam non prædicatis, & de quibus prædicatur, vel non prædicatur: destruenti quidem, si affirmationis affirmatio non est proprium. Neque enim negatio negationis erit propriū & si negatio negationis non est proprium, neque affirmationis affirmatio erit proprium: vt quia non est proprium hominis animal, neque non hominis non animal: si autem nō hominis nō videtur proprium nō animal, neque hominis erit proprium animal.

68. Locus. Declaratio. Construenti autem, si affirmationis affirmatio est propriū. Nam & negatio negationis erit proprium: si autem negationis negatio est proprium, & affirmatio affirmationis erit proprium: vt quia non animalis est proprium non viuere, erit animalis proprium viuere: & si animalis proprium videtur viuere, & non animalis proprium videbitur non vi-

A uere. Tertium autem ex ipsis subiectis. destruenti quidem, si quod assignatum est proprium, affirmationis est proprium. Non erit enim idem & negationis proprium: si autem negationis est proprium quod assignatum est, non erit affirmationis proprium: vt quia animalis proprium est animatum, non animalis non erit proprium animatum. Construenti vero, si assignatum proprium non est affirmationis proprium, erit negationis. At hic locus deficit: nam affirmatio negationis, & negatio affirmationis non est proprium, quandoquidem affirmatio negationi omnino non inest: negatio autem affirmationi inest quidem, at non vt proprium inest. Deinde ex iis quæ ex opposito diuiduntur: destruenti quidem, si eorum quæ ex opposito diuidunt, nullum ullius reliquorum ex opposito diuersorum est proprium. Neque enim quod oppositum est, erit proprium eius cuius positum est proprium: vt quia animal sensibile nullius aliorum mortalium animalium est ꝓprium, non erit animal intelligibile Dei proprium. Con B struenti autem, si cæterorum quæ ex opposito diuidunt quodu.s est proprium talium quorumcunque eorum quæ ex opposito diuidunt. Nam reliquum erit eius proprium, cuius positum est non esse ꝓpriū: vt quia prudentiæ est proprium, per se natum esse rationalis virtutē esse, & aliarum virtutum sic vniuscuiusque sumptæ: erit temperantię ꝓprium per se natum esse concupiscibilis virtutem esse. Deinde ex casibus: destruenti quidem, si casus non est casus proprium. Neque enim casus erit proprium casus: vt quia non est eius quod est iuste ꝓprium id quod bene, neque iusti ꝓprium eri bonum. Construenti autem, si casus est proprium casus. Nam & casus erit casus propriū: vt quia hominis est ꝓprium gressibile bipes: & homini erit ꝓprium gressibili bipedi dici. Non solum autem in eo quod dictum est secū dum casus est considerandum, sed & in oppositis, quemadmodum & in prioribus locis dictum est: destruenti quidem, si oppositi casus, nō C est ꝓprium oppositi casus. Neque enim oppositi casus erit proprium oppositi casus: vt quia non est eius quod est iuste proprium quod bene, neque iniuste erit ꝓprium quod male. Construenti vero, si opposi casus est proprium oppositi casus. Nam & oppositi casus, erit ꝓprium oppositi casus: vt quia honesti est proprium optimum, & inhonesti erit proprium pessimum. Deinde ex iis quæ similiter se habent: destruenti quidem, si quod similiter se habet, eius quod similiter se habet, non est proprium. Neque enim quod similiter se habet, eius quod similiter se habet erit ꝓprium: vt quia similiter se habet ad extruendum ædificium ædificator, & medicus ad efficiendum sanitatē: non est autem proprium medici efficere sanitatem, neque ædificatoris erit proprium, extruere ædificium. Construenti autem, si quod similiter se habet erit proprium eius quod similiter se habet. Nam & quod similiter se habet, eius quod similiter se habet erit proprium: vt quoniam similiter se habet medicus ad id, quod est esse effectiuum

69. Locus. Declaratio.
70. Locus. Declaratio. Annotatio.
71. Locus. Declaratio
72. Locus. Declaratio.
73. Locus. Declaratio.
74. Locus. Declaratio.
75. Locus. Declaratio
76. Locus. Declaratio.
77. Locus. Declaratio.
78. Locus. Declaratio.
79. Locus. Declaratio.

sanitatis,& ludi magister ad id, quod est esse effectiuum bonæ habitu dinis: est autem proprium magistri ludi esse effectiuum bonæ habitudinis, erit proprium & medici effectiuum esse sanitatis. Deinde ex iis quæ sic se habent, destruenti quidem, si quod sic se habet, eius quod sic se habet non est proprium. Neque enim quod sic se habet, eius quod sic se habet, erit proprium. Si autem eius quod sic se habet, id, quod sic se habet, est proprium, eius non erit proprium, cuius positum est esse proprium. Vt quia sic se habet prudentia ad honestum & turpe, eo quod disciplina vtriusque eorum est: non est autem prudentiæ proprium disciplinam esse honesti, non vtique erit propriũ prudentiæ disciplinam esse turpis: si vero est proprium prudentiæ disciplinam esse honesti, non erit proprium eiusdem disciplinam esse turpis: impossibile est enim eiusdem plura esse propria. Construenti vero nihil locus iste vtilis: nam quod sic se habet, vnum ad plura comparatur. Deinde destruenti quidem, si quod secundum esse dicitur, non est eius quod secundum esse dicitur proprium. Nam neq; corrumpi eius quod est secundum corrumpi: neque generari eius q̃d secundum generari dicitur, erit proprium. Vt quia est hominis proprium esse animal, neque eius quod est hominem generari, erit proprium generari animal, neque eius, quod est hominem corrumpi, erit proprium corrumpi animal. Eodem autem modo accipiendum est & ex generari ad esse & corrumpi, & ex corrumpi ad esse & generari, quemadmodum dictum est nunc ex esse ad generari & corrumdi. Construenti autem, si eius quod est secundum esse ordinatum est. Est autem per se, ordinatum proprium: nam & eius quod secundum generari dicitur, erit hoc quod secundum generari dicitur proprium, & eius quod secundum corrumpi, hoc quod secundum corrumpi est assignatum: vt quia hominis est proprium esse mortalẽ, & eius, quod est generari hominem, erit proprium generari mortalẽ, & eius quod est corrumpi hominem, corrumpi mortalem. Eodem autem modo accipiendum est & ex generari, & corrumpi: & ad esse, & ad ipsa ex ipsis fieri: quemadmodum & in destruenti dictum est. Deinde inspiciendum ad idem suppositi: destruenti quidem, si ideæ uon inest, aut si non qua id dicitur, cuius est prodrium assignatum. Non enim erit proprium quod positum est esse proprium: vt quoniam ipsi homini non inest quiescere qua homo est, sed qua idea, non erit hominis proprium quiescere. Construenti autem, si ideæ inest, & secundum hoc inest qua dicitur de illo ipso, cuius positum est non esse proprium. Erit enim proprium quod positũ est non inesse proprium: vt quoniã inest ipsi animali ex anima & corpore compositum esse, & qua animal est ipsi inest id, erit proprium animalis ex corpore & anima compositũ esse. Deinde ex magis & minus. Primum quidem destruenti, si quod magis est, eius quod magis non est proprium. Neque enim quod minus est, eius quod minus erit proprium: neque quod minime

80. Locus. Declaratio.

81. Locus. Declaratio.

82. Locus. Declaratio.

83. Locus. Declaratio.

84. Locus. Declaratio.

85. Locus. Declaratio.

D

E

F

A eius quod minime: neque quod maxime eius quod maxime: neque qđ simpliciter eius quod simpliciter: vt quia nō est magis colorari magis corporis ꝓpriū: neq; minus colorari minus corporis propriū erit, neq; colorari corporis omnino. Cōstructi aūt, si qđ magis est eius qđ magis est, est propriū. Nā quod minus est, eius quod minus est erit propriū: & quod minime, eius quod minime: & quod maxime, eius quod maxime: & quod simpliciter, eius quod simpliciter: vt quia magis viuentis magis sentire est propriū: & minus viuētis minus sentire, erit propriū: & eius quod maxime id quod maxime, & eius quod minime id quod minime, & eius quod simpliciter, id quoq; quod simpliciter. Et ex eo aūt quod simpliciter, ad eadē cōsiderandū: destruenti quidē, si quod simpliciter, nō est proprium. Neque enim quod magis est eius quod magis, neq; quod minus eius quod minus, neq; quod maxime eius quod maxime, neq; quod minime eius quod minime, erit ꝓpriū: vt quia nō est hoīs ꝓpriū studiosum, neq; magis hoīs, magis studio-
B sum erit ꝓpriū. Cōstruenti aūt, si quod simpliciter est, eius quod simpliciter est propriū. Nā & hoc quod magis eius quod magis, & quod minus eius qđ minus, & qđ minime eius qđ minime, & quod maxime eius quod maxime, erit propriū: vt quia est ignis ꝓpriū sursum ferri secundū naturā, & magis ignis erit magis ꝓpriū sursum ferri scđm naturā: eodē modo cōsiderandū est & ex aliis huiusmodi. Scđm aūt, destruenti quidem, si quod magis est, non est eius quod magis est propriū. Neq; .n. quod minus est eius quod minus erit propriū: vt quoniā magis est propriū animalis sentire quā hominis scire, non est autem aīalis proprium sentire, quare non erit hominis proprium scire. Construenti aūt, si quod minus, eius quod minus est proprium. Nam & quod magis eius quod magis erit propriū: vt quia minus est propriū hominis misuetū natura quā animalis viuere: est aūt hominis ꝓpriū mansuetū natura, erit proprium animalis viuere. Tertiū vero, destruenti quidem, si cuius magis est, propriū non est. Neque .n. cuius est mi-
C nus propriū, erit eius propriū: si autem illius est propriū, non erit huius ꝓpriū: vt quia colorari magis superficiei quā corporis est propriū, nō est aūt superficiei propriū, non erit corporis proprium colorari: si vero est superficiei propriū, non erit corporis proprium. Construenti autem hic locus non est vtilis: nā impossibile est idē plurium propriū esse. Quartum destruenti quidem, si quod maius est eius proprium, non est proprium, neq; profecto quod minus est eius proprium, erit proprium. Vt quia magis est proprium animalis sensibile quam partibile, non est autem animalis sensibile proprium: quare non erit animalis partibile proprium. Construenti autem: si quod minus est eius proprium, est proprium. Nam & quod magis est eius proprium, erit proprium: vt quoniam minus est proprium animalis sentire quam viuere: est autem animalis proprium sentire, erit animalis proprium viuere. Deinde ex his, quæ similiter insunt, primum qui-

86. Locus. Declaratio.
87. Locus. Declaratio.
88. Locus. Declaratio.
89. Locus. Declaratio.
90. Locus. Declaratio.
91. Locus. Declaratio.
92. Locus. Declaratio.
93. Locus. Declaratio.
94. Locus. Declaratio.

dem destruenti, si quod similiter est proprium, non est proprium eius cuius similiter est proprium. Neque enim quod similiter est propriũ erit proprium eius cuius similiter est proprium: vt quia similiter est proprium concupiscibilis concupiscere, & rationalis ratiocinari: nõ est autem proprium concupiscibilis concupiscere, non erit rationalis proprium ratiocinari. Construenti vero, si quod similiter est proprium, eius est proprium, cuius est similiter proprium. Nam & quod similiter est proprium, erit eius proprium cuius similiter est propriũ: vt quia similiter est rationalis proprium primum prudens, & concupiscibilis proprium primum temperans: est autem rationalis primũ prudens: erit igitur concupiscibilis proprium primum temperans. Secundum autem, destruenti quidem, si quod similiter est proprium nõ est proprium eius. Nam neque quod similiter est proprium, erit propriũ eius: vt quia similiter est proprium hominis videre, & audire, non est hominis proprium videre, non vtique hominis proprium audire. Construenti vero, si quod similiter est eius proprium, est proprium. Nam quod similiter est eius proprium, proprium erit: vt quia similiter est proprium animæ, aliquid partium eius primo esse concupiscibile, & rationale primo: est autem proprium animæ, quid partiũ eius esse concupiscibile primo, erit vtique proprium animæ, quippiã partium eius esse rationale primo. Tertium vero, destruenti quidẽ, si cuius similiter est proprium, non est proprium. Neque enim cuius similiter proprium, erit proprium, si autem illius est proprium, non erit alterius proprium: vt quia vrere similiter est proprium flammæ, & carbonis, non est autem flammæ proprium vrere, non erit carbonis proprium vrere: si autem est flammæ proprium, non erit carbonis proprium vrere. Construenti autem hic locus non est vtilis: differt autem quod est ex similiter se habentibus, ab eo quod ex iis est quæ similiter insunt: quoniam illud quidem secundum proportionem sumitur non in eo quod inest aliquid comparatum: hoc autem ex eo quod inest, alicui comparatur. Deinde destruenti quidem, si potentia proprium asignans, & non adens asignauit proprium potentia, cum non contingat ei potentia inesse cum ens non est. Non enim erit proprium quod positum est esse proprium: vt quia qui dixit aeris proprium respirabile, potẽtia quidem asignauit proprium (nam tale proprium vt respirari posit, respirabile est) asignauit autem & ad non esse proprium: nam & cum non est animal quod spirare natũ ex aere, contingit aerem esse, non tamen cum non est animal, posibile est spirare: quare neque aeris erit proprium huiusmodi posibile respirari tunc, quia animal non erit quod tale est vt respirare posit: non ergo erit aeris proprium respirabile. Construenti autem, si potẽtia asignans proprium, tam ad ens asignauit proprium, quam ad nõ ens, cum contingat potentia non enti inesse. Erit enim proprium qđ positum est non esse proprium: vt quia qui asignauit proprium entis

95. Locus. Declaratio.
96. Locus. Declaratio.
97. Locus. Declaratio.
98. Locus. Declaratio.
99. Locus. Declaratio.
100. Locus. Declaratio.

A entis poſsibile pati, aut facere potentia aſsignans proprium, ad ens
aſsignauit proprium(nam cum ens eſt, & poſsibile pati quid, aut
facere erit) quare proprium erit entis poſsibile pati quid, aut face-
re. Deinde deſtruenti quidem, ſi per ſuperabundantiam poſuit pro
prium. Non erit enim proprium quod poſitum eſt eſſe proprium: ac-
cidit enim ſic aſsignantibus proprium, non de quo orationem, & no
men verificari: nam corrupta re, nihil minus erit oratio: nam eorum
quæ ſunt, alicui maxime ineſt: vt ſi quis aſsignet ignis proprium, cor
pus leuiſsimum: corrupto enim igne, erit aliquod corporum quod le
uiſsimum erit: quare non erit ignis proprium, corpus leuiſsimum.
Conſtruenti autem, ſi non per ſuperabundantiam poſuit proprium.
Erit enim ſecundum hoc bene poſitum proprium: vt quia qui poſuit
hominis proprium animal manſuetum natura, non ſuperabundantia
aſsignauit propriũ: erit vtiq; ſecundum hoc bene poſitum proprium.

B PRimus itaque illorum ſumitur a contrario. Deſtruens quidem conſiderat, ꝙ ſi proprii contrarium non eſt proprium contrariæ rei, cuius eſt illud propriũ ꝙ poſitũ eſt proprium, nõ eſſet ꝓpriũ v. g. quia niſi iuſtitiæ propriũ ſit eſſe laudabiliſsimã, non eſſet proprium iniuſtitiæ eſſe turpiſsimam. Conſtruens autem eſt, ſi contrarium proprij ſit proprium contrario, rei, cuius eſt illud proprium id, quod poſitum eſt proprium, eſt proprium, verbi gratia, ſi boni proprium ſit eſſe appetibile, mali proprium eſt eſſe abhorribile.

Sermo de locis ſumptis ab oppoſitis

Secundus locus eſt a relatiuo. Deſtruens quidem conſiderat, ſi relatiua proprij non ſint propria relatiuis illius, cuius eſt proprium, illud proprium non eſt proprium, Verbi gratia, niſi ſuperans ſit dupli proprium, ſuperatum non eſt medij proprium. Conſtruens vero conſiderat, ſi proprij relatiua ſint propria relatiuorum illius, cuius eſt illud proprium, ſic illud proprium eſt proprium, gratia exempli, ſi dupli proprium ſit, quod ſit proportione duorum ad vnum, medij proprium eſt, quod ſit proportione vnius ad duo.

Tertius locus eſt ab habitu & priuatione. Deſtruens quidem eſt, ſi proprium quod dicitur ſecundum habitum, non ſit proprium illius, quod dicitur ſecundũ habitum: hoc eſt, quod ſignificatur habitus nomine, id quod ſignificatur priuationis nomine non eſt proprium illius, quod dicitur priuatiue idest quod ſignificatur priuationis nomine. Et ſi quod dicitur priuatiue non ſit proprium priuationis, quod dicitur ſecundum habitum, non eſt proprium illius, quod dicitur ſecundum habitum, Verbi gratia, ex quo priuatio ſenſus non eſt proprium ſurditatis, nec ſenſus eſt proprium auditus. Conſtruens autem eſt, ſi quod poſitiue dicitur, ſit proprium illius, quod poſitiue dicitur, quod priuatiue dicitur eſt proprium illius, quod priuatiue dicitur, & ſi quod priuatiue dicitur ſit proprium illius quod priuatiue dicitur, id quod poſitiue dicitur eſt proprium illius, quod poſitiue dicitur, Verbi gratia, ſi videntis propriũ ſit videre, cæci proprium eſt non videre.

C Quartus locus eſt ab affirmatiua & negatiua. Et huic loco ſubſunt tria loca. Primo quidem, ꝙ conſiderentur illorum illationes ſecundum modum conuerſionis: quando enim affirmatiua fuerit proprium alicuius rei, negatiua non eſt proprium illius, Verbi gratia, ſi hominis proprium ſit eſſe riſibile, non ſit eius proprium non eſſe riſibile. Et veriſimile eſt hunc non eſſe locum. Secundus autem locus ab illatione recte. Deſtruens quidem conſideret, ſi enuntiatio, quæ affirmat prædicatum, non ſit proprium enuntiationis, quæ affirmat ſubiectum: Et nam quod negat prædicatum, non eſt proprium illius, quod negat ſubiectum. Et contra hoc etiam, Verbi gratia, ex quo dicere, quod id, quod eſt animal, non eſt proprium illius, quod eſt homo, dicere id, quod non eſt animal, nõ eſt propriũ illius, quod non eſt homo, Et ſimiliter, ex quo dicere, quod id, qđ non eſt animal,

non sit proprium illius, ꝙ non est homo, illud, quod est animal, non est propriū illius, quod est homo. Tertius autem locus est. Destruens quidem consideret, si quod affirmat prædicatum sit proprium illius, quod affirmat subiectum: nam non sit, quod affirmat prædicatum proprium illius, quod negat subiectum, verbi gratia, si animalis propriū sit transpirare, non animalis non sit proprium trāspirare: dicere enim transpirare, qn̄ est proprium illius, qd est dicere, ꝙ sit aīal, nō sit proprium negationis, quæ est dicere, ꝙ non sit animal. Cōstruens vero consideret, si affirmatiua nō sit propriū affirmatiuæ, illud est propriū negatiuæ, verbi gratia, si vegetabile non sit proprium mineralis, non vegetabile sit propriū mineralis: hic autem locus est mendax: affirmatiua enim non est proprium negatiuæ, immo non inest affirmatiua negatiuæ, nisi inquantum negatio non est absolute negatio, sed significat aliquam specierum priuationis, sed negatiua aliquando inest affirmatiuæ, sed inquantum negatio non est absolute negatio, ipsa tamē non est ei proprium ex parte, qua est absolute negatio.

Quintus locus affinis est, quod numeretur in contrariis, & est sumptus ex speciebus, in quas diuiditur genus, secundum simile oppositionis: quando enim diuiserimus genus in duas species oppositas, & diuiserimus etiam illud in duo euenta opposita, aut plura fuerint euenta, & nulla partium euentorum fuerit propriū alterius partis illarum specierum, nec alterum euentum est proprium alterius speciei, V. g. quia non est proprium mortalis moueri, ex quo orbes cœlestes mouentur, & sunt immortales: quare non sit proprium animalis immortalis. Constructio autem sit contra hoc.

Sextus locus numeratur etiam hic, & est, quando fuerint duæ res in duobus differentibus subiectis: & de illis prædicatur vna res communis, & perinde hæc res vniuersalis sit proprium vnius harum duarum rerum, quando adiicitur conditio, illam inesse subiecto huius rei. Sicque illa sit proprium illius alterius rei, quando iterum adiicitur conditio, illam inesse illius subiecto, Verbi gratia. Ex quo prudentia, & continentia sunt duæ partes animæ in duobus differentibus subiectis: prudentia enim est in parte rationali, & continentia in parte concupiscibili, & virtus est res vniuersalis, quæ inest vtrisque, & perinde prudentiæ proprium est esse virtutem in parte rationali, ac continentiæ proprium est esse virtutem in parte concupiscibili. Et Aui. ait ꝙ hic locus est scientificus. Locus autem sumptus a casibus, & coniugatis est, quando consideramus si exemplare primitiuum non sit proprium exemplaris primitiui, nec denominatiuum sit proprium denominatiui. Exempli gratia, nisi iustitiæ proprium sit esse secundum institutionem, non est iusti proprium esse instituentem. Et similiter consideretur in casibus. Sed non inueniuntur in idiomate arabico. Et aliquando etiam considerandum est a coniugatis oppositorum, verbi gratia, quia nisi iusti proprium sit, ꝙ ipse instituat id iustitiæ, quo denominatur, & ex eius animo est sibi coaptatū, non est iniustitiæ proprium, ꝙ id iniustitiæ, quo denominatur, insit illi præter naturam, hoc est ex institutione. Construens autem considerare habet huius loci contrarium.

Locus autem a simili proportionaliter. Destruens quidem considerat, si vnum duorum propriorum similium non sit proprium vnius duarum rerum similium, nec alterum est proprium alterius. Gratia exempli, quia proportio ædificantis ad domificationem est, sicut proportio medici ad sanationem, & ædificantis non est proprium ipsa domificatio, sic nec medico proprium est ipsa sanatio. Construens autem considerat, si vnum duorum propriorum similium sit proprium vnius duarum rerum similium, alterum est proprium alterius; vt, verbi gratia, quia ex quo proportio medici ad sanationem, est sicut proportio exercitij ad corporis tranquillitatem, & proprium exercitij est corporis tranquillitas, sic & medici proprium est ipsa sanatio.

Locus autem sumptus a generatione & corruptione est, quod id, quod dicitur iam genitum & completū esse, non sit proprium illius, quod iam genitum, et completum est, nec illud, quod est in generationis via, est proprium illius, quod est in generationis via, verbi gratia, quia non est proprium hominis quod sit am-

A mal, non est proprium hominis qui generatur, quod generetur animal. Et secundum hoc exemplum consideretur, quid sit inter q corruptum est, & quod est in via ad corruptionem. Et similiter iterum consideretur corruptum cum genito hoc modo: gratia exempli, quia non est proprium hominis geniti q sit animal, nec est proprium hominis corrupti corruptio animalitatis ab eo. Construens aūt consideret his locis contrarium huius. Gratia exempli. Quia ex quo proprium hominis geniti est esse loquentem, sic & hominis corrupti proprium est, ab eo corrumpi elocutionem: & hic locus est scientificus.

Et loca sumpta ab eo, quod est magis & minus, & æquale, primo quidem destruens consideret, si quod magis non sit proprium illius, quod magis, hoc est, id, quo prædicatum denominatur per excessum, non sit proprium illius, quo subiectum denominatur per excessum. Sic nec quod dicitur secundum minus, est proprium illius, quod dicitur secundum minus, neque quod dicitur simpliciter, est proprium illius quod dicitur simpliciter. Exempli gratia, quia ex quo non est qđ dicimus magis generari proprium illius, quod est magis corporari: nec dicimus quod est minus generari proprium illius, quod est minus corporari, nec quod est genitum simpliciter proprium illius, quod est corpus simpliciter. Construēs vero considerat, q si quod secundum magis dicitur sit proprium illius, q dicitur secundum magis, sic quod secundum minus dicitur, est proprium illius, quod dicitur secundum minus, & q dicitur simpliciter, est proprium illius q dicitur simpliciter, verbi gratia, quia, si diceremus q id, quod est magis sensus, sit proprium illius, quod est magis corpus, sic illud, quod est minus sensus, est proprium illius qđ est minus corpus, & similiter q est sensus simpliciter, est proprium illius, quod est corpus simpliciter. Et sicut considerauimus ab eo quod dicitur secundum magis, ad id, quod dicitur secundum minus, aut ad simpliciter, sic possibile esset considerare ab eo, quod est simpliciter, ad id, quod est secundum magis, aut secundum minus. Destruens quidem, si q dicitur simpliciter, non sit proprium illius, quod dicitur simpliciter, nec q dicitur secundum magis, est proprium illius, quod dicitur secundum magis, neque quod dicitur secundum minus, est proprium illius, quod dicitur secundum minus. Exempli gratia, quia ex quo non est homini proprium esse zelotipum, nec est proprium illius, q est magis homo, quod sit magis zelotipus: neque illius quod est minus homo, q sit minus zelotipus. Cōstruēs autem considerat huius contrarium. si q simpliciter dicitur, sit proprium illius, quod dicitur simpliciter, q dicitur secundum magis, est proprium illius, quod dicitur secundum magis, & illud, quod dicitur secundum minus, est proprium illius, quod dicitur secundum minus, vt verbi gratia, quia ignis simpliciter proprium est ipsum ferri sursum simpliciter, sic proprium illius, quod est magis igneum, est ferri magis sursum, & illius, quod est minus igneum, ferri minus sursum. Aut secundo considerat destruens, si fuerit res, quæ dicatur esse proprium alicuius rei magis quam dicatur de alia re, quod sit proprium alius rei, & perinde quæ dicitur magis esse proprium non sit proprium, nec quod dicitur minus, est proprium, verbi gratia, si sensus fuerit proprium animalis magis q̄ sit disciplina proprium hominis. Destruens autem incipit a loco minoris. Si illud sit proprium sic, & quod dicitur magis est proprium. Et hic quidem locus proportionat duas res duabus rebus, & est qui præhabitus est in locis accidentis.

Tertio vero destruens considerat, si aliqua res sit magis proprium, quam sit alteri rei, & illius, cuius prius fuisset proprium, non sit proprium, nec est proprium illius, cuius minus: gratia exempli, ex quo color dignior est esse proprium superficiei, q̄ corporis proprium, sic si non est proprium superficiei, nec est proprium corpori. Construens vero non recipit iuuamen de hoc loco, quia non inuenitur vna res, quæ sit proprium duarum rerum: hic autem comparat vnam rem duabus rebus.

Et quarto destruens considerat, si quod est dignius, esse proprium, non tū sit proprium, nec quod non est dignius esse proprium, est proprium, verbi gratia, ex quo animal esse sensitiuum dignius est esse ipsi proprium, quam esse diuisibile, perinde esse sensitiuū non est sibi propriū, nec esse diuisibile est sibi ꝑpriū.

Construens vero considerat, si quod non est dignius esse proprium, sit propriũ, D
sic quod dignius est esse illi proprium, est illi proprium. Vt, verbi gratia, ex
quo non est dignius animal esse diuisibile, esse sibi proprium, quam esse sensiti-
uum, & perinde est sibi proprium, Sensitiuum itaq; est illi proprium. Et hic
comparat duas res vni rei. Rursus post hæc consideremus de æqualitate, hoc
est de rebus, quæ vno simili modo prædicantur. Primo quidem, quando duæ
res fuerint propria duarum rerum vno simili modo, & proinde illarum vna non
sit proprium vni illarum, nec altera est proprium alteri, gratia exempli. Ex
quo propriũ est ipsius cõcupiscibilis cõcupisci, sicut ratiocinabilis ratiocinari, &
proinde non est proprium concupiscibilis concupisci, nec itaque est proprium ra-
tiocinabilis ratiocinari. Si autem vnum esset proprium, & alterum esset pro-
prium, hoc fieret ex comparatione duarum rerum ad duas res.

Et secundus locus fit ex comparatione duarum rerum ad vnam. Quando
enim duæ res fuerint propria vnius rei vno simili modo, & proinde vna non sit
illi proprium, nec aliud est proprium: vt verbi gratia, quia nostra esset po-
nere esse hominis proprium ipsum videre, sicut ipsum audire, & perinde ip-
sum videre non sit proprium, sic etiam nec ipsum audire est illi proprium. Et in
constructione, si vnum sit proprium, & alterum est proprium, gratia exempli.
Quia, ex quo nostra esset ponere animæ proprium eius esse partem concupisci- E
bilem, prima intentione, sicut nostra esset ponere ipsius proprium esse ipsius
partem ratiocinabilem prima intentione. Et perinde, si dicamus quod ipsius
esse partem concupiscibilem prima intentione sit sibi proprium, sic est dicen-
dum, quod ipsius esse partem ratiocinabilem prima intentione sit sibi propriũ.

Tertius autem locus est, quod destruens consideret, si vna res comparetur dua-
bus rebus vna comparatione, & non fuerit proprium vni, nec est proprium al-
teri, vt gratia exempli. Quia combustio est carbonis, sicut est flammæ, si non
sit proprium flammæ, nec est proprium carboni. Construens vero non suscipit
tamen de hoc loco, ex quo non est vnum proprium duarum rerum. Differen-
tia autem inter locum similitudinis proportionaliter, & similitudinis secundum
inhærentiam accidentis est, quia in hoc loco comparatio, & similitudo, quæ inter
illa ponitur, est causa, qua intulimus, quod iudicium de proportionalibus sit
vnum iudicium: ille autem locus fit, quatenus illis insit, & negetur ab illis, &
non est proportio inessendi illis causa, qua de illis enuntiemus secundum compa-
rationem: & hic expletus est sermo de proprii locis propriis, & communibus

Libri quinti Topicorum Aristotelis

Cum Auer. Finis.

IN TOPICORVM

Librum Sextum

Argumentum.

IN sexto definitionis aguntur loci. cuius negocii quinque partes. Sed hæc duo prius exquirimus: an obscura elocutio, an plus dictum quàm oporteat. In priore, an translatio adhibita, an verba insolita, an inde contrarii parum nota ratio, an non continuo cognita definitio. In posteriore, an plane omnibus, & an omnibus eiusdem generis competat. an superfluum quippiam, an quod eiusdem speciei non competat omnibus: an dictum idem sæpius, an vniuersali additum particulare. Vtrum autem impleta sit definitio, inde colligis, si videas an non ex prioribus, an notioribus: an certi definitio incerta, an res in genere non ponatur, an non quæ oportet definitum respiciat, an transiliatur genus, an nõ omittantur differentiæ generis: an differentia desit, quæ contra diuidatur, aut ex vero non sit genere, an genus negatione diuidatur, an genus, an etiam species vt differentia reddantur, an differentia hoc aliquid significet, an ex accidenti definitio competat: an differentia, vel species, vel quæ sub specie dicantur de genere: an rursus de differentia, vel genus, vel species, vel quæ sub specie, an non differentia specie prior, & an alterius quoque generis: an quod in aliquo est, an etiam affectio pro differentia: an illius quod est ad aliquid, ipsa non sit ad aliquid differentia. an alio ipsum quàm quo debeat referatur. an non primi definitio cum de pluribus agatur: an affectio, vel dispositio, vel definitum quid aliud quod dicitur non suscipiat. an tempore aliquo dissentiat. an alio pacto magis conueniat: an res ipsa magis quàm definitio, an non ambo pariter crescant, an magis quod re, quàm quòd ratione: an vtrique alterum pariter competat, alterum non competat. an vtrobique definitio duobus competat: an si loco nominum sumantur orationes, alicubi dissentiant: an non finem respiciat. generatio sit, an actus, an indistincta prædicamenta, an habitus pro habente, uel contrà. an eorum, quæ sunt ad aliquid, eodem referuntur & genus & species. an in reliquis oppositis ordo teneatur: an similes congruant casus: an ideæ congruant: an vna ratio æquiuocorum posita, an & implicitii, an & compositi, an transumptio adhibita, an variatis intellectus variatus nominibus, an transumptio non differentiæ, sed generis: an est cuius ratio traditur, non est id, quod sub ratione: an indistinctum, quò illud referendũ, quod est ad aliquid: an definita non res, sed bene habens, aut perfecta res. an quod sui causa eligendum sit, alterius eligendum causa dicatur: an non ipsum, sed quod ex ipso definiatur. Quæ scitè singula discernes, vt totum & partes, ut magis & minus, ut melius & peius, vt uniuocationem, ut præteritum compositionis modum, vt quod dicimus hoc post illud, vt quot modis alterum cum altero dicatur, ut an totum vocetur aliquorum compositio, & an altero contrarium quippiam definiatur. Declaranda interdũ & definitio, interdũ et melior excogitanda.

ARISTOTELIS

STAGIRITAE, TOPICORVM

LIBER SEXTVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De locis deffinitionis, de locis differentiarum, de locis deffinitionum rerũ compositarum. Item de locis deffinitionum, quæ omnibus predicamentis communes sunt.

De locis definitionis, & primum generis. Cap. I.

1. locus. Declaratio.

EIus autem, quod est circa terminos negotii, partes sunt quinque. Nam aut quod omnino non verum est dicere de quo nomen & orationem (oportet enim hominis definitionem de omni homine verificari) aut quod, cũ sit genus, non posuit in genere, vel non in accommodato genere posuit (oportet enim eum, qui definit in genere ponentem differentias adiungere: nam maxime eorum, quæ sunt in definitione genus videtur definiti substantiam significare) aut quod non propria est definitio (oportet enim definitionem propriam esse, quemadmodum prius dictum est: aut si omnia, quæ dicta sunt, is, qui fecit, non definiuit, neque dixit quid est esse rei definitę: reliquum autem præter ea quæ dicta sunt, si definiuit quidem, at non bene definiuit. Si igitur non verificatur de quo nomen & oratio, ex iis quæ dicta sunt in accidente locis, considerandum.

2. locus. Declaratio.

Nam & illic vtrum verum vel non verum, omnis consideratio fit: quando enim quod inest accidens disputamus, quod verum est dicimus: quando autem quod non est, quod non verum. Si vero non in accõmodato genere posuit, aut si non propria est assignata oratio: ex iis qui sunt ad genus & proprium dictis locis, prospiciendum. Reliquum verò si non definiuit, aut si non bene definiuit, aliquo modo aggrediendum dicere.

3. locus. Declaratio.

Primum igitur inspiciendum si non bene definiuit. Nam facilius est, quodlibet fecisse, quam bene fecisse: manifestum igitur quoniam peccatum circa hoc plusculum, eo quòd laboriosius. quare argumentatio facilior quæ circa hoc, quàm quæ circa illud fit.

4. locus. Declaratio.

Sunt autem eius: quod non est bene, partes duæ. Vna quidem, ob-

A scura interpretatione vti. Oportet enim definientem (vt contingit) quàm clarissima interpretatione vti: eo quòd cognoscendi gratia assignatur definitio. Secunda autem, si amplius dixit in definitione, quàm par sit: nam omne, quod superadiectum est in definitione, superfluum est.

6. locus. Declaratio.

Rursum autem vtrunque quod dictum est, in plures partes diuiditur: vnus autem locus eius quod obscure est, si sit æquiuocum alicui, quod dictum est. Vt quod generatio est ductio ad substantiam, & quòd sanitas commensuratio calidorum & frigidorum: nam æquiuoca est ductio, & commensuratio: immanifestum igitur vtrum vult dicere eorum quæ significantur ab eo, quod multipliciter dicitur. similiter autem & si cum definitum multipliciter dicitur, diuidens non dixit: nam immanifestum vtrius definitionem assignauit, contingitque calumniari velut non conueniente oratione ad omnia, quorum definitionem assignauit. Maxime autem contingit tale quippiam facere, B cum latet æquiuocatio. Contingit etiam & eum qui diuidit, quoties dicitur id quod in definitione assignatum est, syllogismum facere: nam si secundum nullum modorum sufficienter dictum est: manifestum quòd non definierit illo modo.

7. locus. Declaratio.

Alius si secundum metaphoram dixit. Vt scientiam indeciduam, terram autem nutricem, aut temperantiam consonantiam: nam omne obscurum, quod secundum metaphoram dicitur, contingit & etiã metaphora loquentem calumniari, tanquam non proprie dicentem: non enim congruet dicta definitio, vt in temperantia, nam omnis consonantia in sonis. Amplius, si est genus consonãtia temperantiæ in duobus generibus erit idem, non continentibus seinuicem: nam neque consonantia virtutem, neque virtus continet consonantiam.

8. locus. Declaratio

Amplius, si non positis nominibus vtitur. Vt Plato ciliumbrę oculum, aut araneum putrimordax, aut medullam ossigenium dixit: nam omne obscurum, quod insuetum est.

9. locus. Declaratio.

C Quædam autem neque secundum æquiuocationem, neque secundum metaphoram, neque proprie dicuntur. Vt lex, mensura, vel imago eorum, quę natura iusta sunt: sunt aũt huiusmodi deteriora, metaphora: nam metaphora facit quodammodo notum quod designatum est per similitudinem (omnes enim metaphora vtentes, secundum aliquam similitudinem ea vtuntur) at quod tale est non facit notum: nam neque similitudo est secundum quam mensura, vel imago lex est, neque dici solet proprie: quapropter, si proprie mensuram, vel imaginem legem dicit esse, veritatis est expers: nam imago id est, cuius generatio per imitationem est: hoc autem non inest legi: si autem non proprie, manifestum quod obscure dixit, atque deterius quolibet eorum, quæ secundum metaphoram dicuntur.

10. locus. Declaratio.

Amplius, si non manifesta est contrarii oratio ex hoc quod dicitur: Nam quę bene assignantur, contrarias commanifestant.

11. locus. Declaratio. Aut si per se dicta: non sit manifestum cuius est definitio: sed quẽadmodum ea quæ sunt antiquorum scriptorum, nisi quis superscripsisset: non cognoscebatur quid vnumquodque: si igitur non clare, ex huiusmodi est inspiciendum. D

12. locus. Declaratio. Si igitur superfluum in termino dixit, primum quidem considerandum, si aliquo vsus est, quod omnibus insit, vel simpliciter iis quæ sunt, vel iis quæ sub eodem genere sunt definitorum. Nam superfluum dici necessarium id est: oportet enim genus ab aliis seperare: differentiam autem ab aliquo eorum, quæ sunt in eodem genere: atqui quod omnibus quidem inest simpliciter, à nullo separat, quod autem omnibus, quæ sub eodem sunt genere, inest, non separat ab iis, quæ sunt in eodem genere: quare superuacaneum huiusmodi appositum.

13. locus. Declaratio. Aut si est quidem proprium quod appositum est, ablato autem illo, & reliqua definitio propria est, & indicat substantiam. Vt in hominis oratione scientiæ susceptiuum appositum, superfluum: nam et eo ablato, reliqua oratio propria est, & indicat substantiam: simpliciter autem dicendo, omne superfluum, quo ablato, reliquum manifestum facit id, quod definitur. Talis autem est & animæ terminus, si est numerus ipse seipsum mouens: nam qđ seipsum mouet est anima, ceu Plato definiuit, an proprium quidem quod dicitur, non indicat autem substantiam interempto numero. Vtrouis igitur modo se habeat, difficile est vt explicet. Vtendum ergo in omnibus talibus ad id quod expedit: vt est phlegmatis terminus, humidum primũ à cibo, indigestum: vnum enim primum non multa: quare superfluum, indigestum appositum: nam hoc ablato, reliqua erit propria definitio: non enim contingit à cibo & aliud quiddam primum esse. An non simpliciter à cibo phlegma, sed indigestorum primũ? quare addendum est indigestum: nam illo quidem modo dicta non vera erit definitio: siquidem non omnium primum est. E

14. locus. Declaratio. Amplius, si quippiam eorum, quæ sunt in oratione, non omnibus inest, quæ sunt sub eadem specie. Nam talis peius definiuit, quàm qui vsi sunt eo quod inest omnibus quæ sunt: nam illic, si reliqua propria definitio, & tota propria erit: simpliciter enim ad proprium quolibet addito uero, tota oratio propria fit: at vero si aliquid eorum, quæ sunt in oratione, non omnibus insit quæ sunt sub eadem specie, impossibile est totam orationem propria esse: non enim conuersim prædicabitur de re, vt animal gressibile bipes quadricubitale: nam huiusmodi oratio non conuersim prædicabitur de re, eo ꝙ non omnibus inest (quæ sub eadem specie sunt) quadricubitale. F

15. locus. Declaratio. Rursum si idem frequenter dixit. Vt qui concupiscentiam appetitum delectationis dixit: nam omnis concupiscentia, delectationis est, quare & eidem concupiscentiæ delectationis erit: sit igitur terminus concupiscentiæ appetitus delectationis (nihil enim differt con-

cupiscentiam dicere, aut appetitum delectationis) quare vtrunque eorum delectationis erit. An hoc quidem nihil absurdum? nam & homo bipes est. Quare & idem homini, bipes erit. est autem idem homini, animal gressibile bipes: quare animal gressibile bipes, bipes est: sed non propter hoc absurdum aliquid accipit. non enim de animali, solum gressibile bis bipes prædicatur, sic enim de eodem bis bipes prædicatur, si de animali bipede, gressibile bipes dicitur, quare semel tantum bipes prædicatur. Similiter autem & in concupiscentia: non enim de appetitu id, quod est delectationis esse, prædicatur, sed de toto: quare semel & hic prędicatio fit. Non est autem bis dicere idem nomen, aliquid absurdum: sed frequenter de aliquo idẽ prædicari, sicut Xenocrates prudentiam definitiuam, & contemplatiuam eorum, quæ sunt dicit esse: nam definitiua, contemplatiua quædam est, quare bis idem dicit, addens rursum & contemplatiuam. Similiter autem & quicunq; refrigerationem, priuationem eius quidẽ B caloris, qui secundum naturam est, dicunt esse: nam omnis priuatio eius est, quod secundum naturam est: quare superfluum est addere secundum naturam: sed sufficit fortasse dicere priuationem caloris, eo quòd ipsa priuatio notum facit quòd eius sit, quod secundum naturam dicitur.

Rursum si vniuersali dicto addidit & particulare. Vt si clementiam imminutionem, expedientiam & iustorum: nam iustum expediens quippiam est, quare continetur in expediente. superfluum igitur iustum: nam qui dixit vniuersale, addidit & particulare, et si medicinã disciplinam sanatiuorum animali & homini: aut legem imaginem eorum, quæ natura sunt bona & iusta: nam iustum bonum quippiam, quare frequenter idem dicit. vtrum igitur bene an non bene definiuit, per hæc & huiusmodi perspiciendum.

16. locus. Declaratio.

Vero definiuit, & dixit quid est esse, an non ex his. Primum ergo si non, per priora & notiora confecit definitionem. Nam terminus C assignatur eius cognoscendi gratia quod dicitur. cognoscimus autem non ex quibuslibet, sed ex prioribus, notioribusque, quemadmodum in demonstrationibus: sic enim omnis doctrina, & omnis disciplina se habet: manifestum igitur quòd qui non per huiusmodi definiuit, non definiuit: si enim definiuit, plures erunt eiusdem definitiones. Nam manifestum quod & qui per priora, ac notiora, iterum melius definiuit: quare utraque erunt definitiones eiusdem: tale autem non videtur: nam vnicuique eorum, quæ sunt, vnum est esse idipsum quod est quare si plures erunt eiusdem definitiones, idem erit definitio, esse quod quidem secundum vtranque definitionem significatur. hæc autem non eadem sunt, eo quòd definitiones diuersæ: manifestum igitur quoniam non definiuit, qui non per priora, atque notiora definiuit.

17. locus. Declaratio.

Igitur per non notiora quidem terminum dici, dupliciter est acci-

18. locus. Declaratio, pere. Aut enim, si simpliciter ex ignotioribus, aut si nobis ignotioribus, contingit enim utroque modo: simpliciter igitur notius quod prius est, posteriore: vt punctum linea, & linea superficie, & superficies solido, quemadmodum & vnitas numero: prius enim & principium omnis numeri: similiter autem & elementum syllaba. Nobis autem econuerso quandoq; accidit: nam maxime solidum, magis sub sensu cadit, quàm superficies. superficies autem magis quàm linea, linea autem signo magis.: quare multitudo magis huiusmodi cognoscit, nam illa quidem quomodolibet, hæc autem subtili, & fœcundo intellectu comprehendere oportet: simpliciter igitur melius per priora, posteriora tentare cognoscere, nam magis scientificum tale est. Verum ad eos, qui impotentes sunt cognoscere per talia, necessariũ forte per ea quæ illis cognita sunt facere orationem: sunt autem talium definitiones quæ & puncti, & lineæ, & superficiei. omnes enim per posteriora, priora indicant: nam illud quidem lineæ, istam aũt superficiei, hanc vero solidi fines dicunt esse. Non oportet autem latere quoniam sic definientes non contingit quod quid est esse definitio, indicare: nisi contingat idem nobis notius esse, & simpliciter nòtius: siquidem oportet per genus & differentias deffinire eum, qui bene definit, hæc autem simpliciter notiora, & priora sunt specie: interimit enim genus & differentia speciem, quare priora hæc specie. Sunt autem notiora, nam specie quidem nota necesse est genus & differentias cognosci: qui hominem enim cognoscit, & animal gressibile cognoscit: ac genere & differentia notis, non necesse est & speciem cognosci: quare ignotior species. Amplius, illis (qui secundũ veritatem huiusmodi definitiones dicunt esse quæ sunt ex iis quæ vnicuiq; sunt nota) plures: eiusdem accidit dicere definitiones esse, nam alia aliis, & non omnibus eadem contingit notiora esse: quare ad vnumquenque erit definitio assignanda, si quidem ex iis quæ singulis quibusq; sunt notiora, definitionem oportet facere. Amplius, eisdem alia interdum alia magis nota: nam a principio quidem sensibilia, instructioribus autem factis, contra: quare neq; ad eundẽ semper ad eadem definitio assignanda, iis qui per ea, quæ singulis quibusq; sunt notiora, definitionem fatentur assignandam esse: manifestum igitur quòd non definiendum per ea, quæ huiusmodi sunt, sed per simpliciter notiora: nam solo modo sic vna & eadem definitio semper fiet. Fortasse autem & quod simpliciter notum, non est id quod omnibus notum, sed quod bene dispositis intellectu: quemadmodum & simpliciter salubre iis qui bene affectum habent corpus: oportet vnumquodque talium diligenter peruestigare: vti autem disputantes ad id quod expedit. Maxime autem sine dissensione interimere contingit definitionem: si neque ex simpliciter notioribus, neque ex iis quæ nobis, contingit definitionem fieri. Vnus igitur locus est eius quod non per notiora, quod per posterio-

A ra, priora indicat: quemadmodum prius diximus.

Alius autem, si eius quod est in quiete, & definitione, per indefi-
nitum, & quod in motu est asignata, est oratio nobis. Prius enim
est & notius quod manens est, & definitum, eo quod indefini-
tum & in motu est. Eius autem quod est non ex prioribus, tres
sunt loci.

19. locus. Declaratio.

Primus quidem, si per oppositum, oppositum definiuit. Vt si
per malum, bonum. simul enim natura opposita, & nonnullis e-
tiam eadem disciplina vtrorumque videtur esse: quare non notius
alterum altero. Oportet autem non latere quædam fortasse aliter
definiri non posse, vt duplum sine dimidio, & quæcunquæ per se ad
aliquid dicuntur: nam omnibus huiusmodi, est idem esse ei qd' est
ad aliquid quodammodo se habere: quare non est possibile sine al-
tero alterum cognoscere, eo quòd necessarium est in alterius oratio-
ne coassumi & alterum. Ergo cognoscere quidem oportet huius-
B modi omnia: vti autem eis in his vt videbitur expedire.

20. locus. Declaratio.

Alius, si eodem vsus est ei quod definitur. Latet autem, cum
non eodem definiti nomine vtitur: vt si solem stellam in die appa-
rentem definiuit: nam qui die vtitur, sole vtitur: & par est ad de-
prehendenda talia sumere pro nomine orationem: vt quòd dies est,
solis latio super terram: nam tunc manifestum quòd qui solis la-
tionem super terram dixit, solem dixit, quare vtitur sole, qui die
vtitur.

21. locus. Declaratio.

Rursum, si eo quod e diuerso diuiditur, id quod e diuerso diuidi-
tur definiuit. Vt impar est, qui vnitate maior est pare: simul enim
natura, quæ ex eodem genere e diuerso diuiduntur: impar autem &
par e diuerso diuiduntur: nam ambo, numeri differentiæ.

22. locus. Declaratio.

Similiter autem & si per inferiora, superiora definiuit. Vt parem
numerum, qui bipartite secatur: aut bonum, habitum virtutis: nam
& bipartite sumptum est a duobus, quæ paria sunt: & virtus, bonū
C quoddam est: quare inferiora hæc quam illa sunt: est autem neces-
se eum, qui inferioribus vtitur, & illis vti: nam & qui virtute vtitur,
bono vtitur, eo quòd bonum quoddam virtus: similiter autem &
qui bipartite vtitur, & pare vtitur, eo quòd in duo secari significat
bipartite secari: duo autem paria sunt. Vniuersaliter igitur dicen-
do, vnus est locus non per priora & notiora fecisse orationem: par
tes autem eius, ea quæ dicta sunt.

23. locus. Declaratio.

Secundus autem, si res cum sit non ponitur in genere. Nam in
omnibus huiusmodi peccatum est, in quibus non prius ponitur in
oratione, quid est: vt corporis definitio, quod habet tres dimensio
nes: aut si quis hominem definiuit, quod est sciens numerare: non
enim dictum est quid est, habere tres dimensiones: vel quid est, scit
numerare: genus autem vult quid est significare: & primum appo-
nitur eorum, quæ in definitione dicuntur.

24. locus. Declaratio.

25. locus. Declaratio.

Amplius, si ad plura cum dicatur id quod definitur: non ad omnia assignauit. Vt si grammaticem, scientiam scribendi quod profertur, nam indiget, & quod legendi: nihilo enim magis scribendi, quam legendi assignat qui definit: quare non alius, sed qui vtraque hæc dicit, eo quòd plures non contingit eiusdem definitiones esse. In quibusdam profecto secundum veritatem se habet, vt dictum est, in quibusdam autem non, vt in quibuscunque non per se dicitur ad vtrunque: vt medicinam, scientiam sanitatem, & ægritudinem efficiendi: nam de illa quidem per se dicitur, de hac autem per accidens: simpliciter enim alienum a medicina, egritudinem efficere. Quare nihil magis definiuit, qui ad vtrunque assignauit, quàm qui ad alterum, verum fortasse & deterius, eo quòd & reliquorum quilibet potest ægritudinem efficere. D

26. locus. Declaratio. Amplius, si non ad melius, sed ad peius assignauit, cum sint plura ad quæ dicitur quod definitur. Nam omnis disciplina & potestas, optimi videtur esse. Rursum si non positum est in proprio genere quod dictum est, considerandum ex iis (quæ ad genera sunt) elementis: quemadmodum est dictum prius. E

27. locus. Declaratio. Rursum, si transiliens dicit genera. Vt qui iustitiam æqualitatis habitum effectiuum, vel distributiuum æqui: nam transilit, qui sic definit, virtutem: relinquens igitur iustitiæ genus, non dicit quid est esse (nam substantiam vnicuique est in genere) est autem hoc idem ei quod est non in proximo genere ponere. Nam qui in proximo posuit, omnia superiora dixit, eo quod omnia superiora genera de inferioribus prædicantur. Quare aut in proximo genere ponendum, aut oẽs differentias superiori generi addendũ, per quas definitur proximum genus: sic enim erit nihil prætermissum, sed pro nomine, in oratione dictũ erit inferius genus: qui vero ipsum superius genus dicit, nõ dicit & inferius genus: nã qui plantã dicit, non dicit arborem.

Sermo de locis definitionum narratis in sexto libro. Dicimus q̃d conditionũ, quę considerandę sunt in constitutione definitionum, vna est, quod definitio insit definito, hoc est, q̃d sit vera de toto, alioqui non esset definitio, prout est definitio illius, qui definiuit hominem, quod esset animal immortale æternum. Secunda autem, quod sumatur in definitione genus connexum differentiæ, quando enim non poneretur in definitione ipsum genus, non definiretur, prout fecit, qui hominem definiuit, quod sit, qui valet serere & metere. Tertia autem est, quod definitio sit æqualis definito: quando enim definitio non est æqualis, non est definitio: hoc autem est, aut quod sit cõmunior illo, prout fecit, qui definiuit hominem, quod sit animal bipes, aut sit particularior, prout fecit, qui illum definiuit, ꝙ sit qui sal vendit. Quarta autem est, quod proferat secundum has tres res ipsam de finitionem, sed cum hoc illa non dicit, neque profert de re quid res sit. Quinta, quod proferat, definitionem, sed eam non proferat apte & perfecte, sed quod profert, deficit ab ipsa perfectione. F

Loca vero, quibus prima conditio construit aut destruit, sunt loca essendi simpliciter, hoc est, loca accidentis: loca autem, quibus construit aut destruit secunda conditio, sunt loca ipsius simpliciter, hoc est, loca ipsius generis secundum se. Tertiæ autem conditionis loca sunt loca ipsius proprij. Ea au-

A tem, de quibus habetur sermo in hoc libro, sunt loca duarum reliquarum, scilicet an bene posuerit, vel non bene fecerit, & an quod profert sit definitio, aut non sit definitio. Incipiamus itaque primo loca, ex quibus constet, an conuenienter bene fecerit definitionem, nec ne? facilius enim est constituere hæc quam illa. Expedit autem scire, quod non bene constituere definitionem sit duobus modis, aut ex parte nostrum, & hoc quando oratio de illa fuerit obscura, non patens: aut ob ipsam definitionem secundum se, & hoc fit ob superadditionem in definitione, in qua sit superfluum, & repetitum, & estimatur, q hoc etiam contingat ei ob imminutionem, sed Aristo. primo diuidit hæc loca his duabus partitionibus, dispositio autem definitionis, quo ad hoc, est sicut dispositio rerum sensatarum: sicut enim rerum sensatarum turpitudo videtur, aut ob nostri visus debilitatem, aut quia secundum se ipsæ sint turpes, sic est dispositio hic.

Initium autem locorum, quæ sumuntur ex orationis obscuritate est, q definitionum partes, aut vna illarum sumatur significare nomine æquiuoco: vt qui definiuit sanitatem, quod sit æqualitas caloris & frigoris, æqualitas enim dicitur secundum multa significata, sicque quando profertur in definitione hoc modo, possibile est, quod non denominet rem, quam definire intendit. Et possibile esset, quod denominaretur per illud, audiens autem putaret, quod non verificetur nomen de illo, de quo verificatur definitio. Si autem explicuisset quod B definit ipsam rem, & illam exponeret, iam bene fecisset.

Secundus locus est, quod definitio, aut aliqua eius pars significetur nomine accommodato, sicut qui definiret ipsam nutricem, & poneret genus consonantiam, & concinentiam. Nutrix enim est mulier educans, & consonantiæ origo est in soni melodia: & similiter est, quando vice nominis simplicis fit oratio composita ex rei accidentibus non vsitatis, vt qui vtitur vice oculi vmbricilio: quod enim inusitatum est, non est manifestum. Nomina autem accommodata, quædam sunt sumpta ex rebus similibus rebus, quibus accommodata sunt: & quædam sunt sumpta ex rebus non similibus, nisi remota similitudine, & hæc sunt obscurioris significationis. Et definitiones, quibus incidunt hæc nomina, sunt definitiones malæ, & latentes, sicut qui posuit genus legis esse metrum & mensuram.

Tertius locus est, quod si definitio fuerit contrarium, expedit sui contrarii definitionem explicare per eius definitionem. Sin autem, iam posita est definitio obscura positione, exempli gratia, qui definiebat scientiam, quod sit habitus extrahens res vtiles, & noxias. Inscitiæ enim definitio iam intelligitur, & concipitur ex hac definitione, & vt vniuersalius inquam, quando ex definitione non explicatur res, quæ definiri intenditur, non fit bona definitio. Actio C enim illius, quod profertur in definitione obscurum, quod non significet patente significatione rem, quæ definiri intenditur, est actio illius, qui format imagines malarum formarum, & lineationum, adeo quod nesciantur per illas imagines, & descriptiones res, quas repræsentant, nisi scribatur super qualibet illarum imaginum nomen rei, super qua est descripta, & sicut hoc est turpe operi pictoris, sic res se habet in illo, qui poneret huiusmodi definitiones, & has, & sibi consimiles, quarum oratio fit obscura.

Quæ vero sumuntur ex superadditione in definitione, ipsæ etiam partiuntur in quatuor loca. Quorum vnus est, q superaddatur definitioni, quod est communius definito, quod fit duobus modis: quorum vnus est q superaddatur, quod sit omnibus entibus commune, vt qui definiuit hominem, quod sit animal rationale habens tres dimensiones: dicere enim tres dimensiones est omnium corporum. Secundus autem est, quod superaddatur, quod est commune omnibus speciebus sibi conuenientibus in genere, vt ille, qui definiuit hominem, quod sit animal rationale mortale: ratio autem huius loci est, per se nota, genus enim profertur in definitione, vt distinguat definitum ab eo, quod est vniuersalius genere: differentia autem profertur in definitione, vt distinguat definitum a genere, quando autem definiens superadderet aliquod horum superfluorum per

primum ipsorum destrueret adiumentum generis, & per secundum adiumentum differentiæ.

Secundus locus est, ꝙ in definitione supperaddatur, quod sit æquale definito, sed sit supefluum, quia non indigeatur illo, vt qui definierit hominem quod sit animal rationale scientiæ susceptiuum: dicere enim scientiæ susceptiuum, est superfluum, quo non indigemus, & eo magis hoc apparet, quia superadditum non verificatur cum ipsa differentia accepta, quando genus denominatur per illud, vt denominatur genus per differentiam, hoc est, secundum modum vnienis, sed quādo sumerentur proprium per se, esset sufficiens, vt qui definiuit pituitam, quod sit humor indigestus primus, qui ex cibo gignitur: quando enim denominatur indigestus non verificatur de illo, quod sit primus, quia non est in corpore indigestus, nisi vnus, & est ipsa pituita: si vero excideretur ex hac definitione indigestus, possibile esset quod primus esset illius differentia: in corpore namq; sunt multi humores, qui geniti sunt ex ipso cibo, quorum initium est ipsa pituita. Et si cecidisset primus, proferendo indigestū, sufficiens esset in hac definitione.

Tertius autem locus, & quia superadditum poneret definitum magis propriū, vt qui definierit hominem, quod sit animal rationale album.

Quartus locus est, ꝙ in definitione repetatur res & hoc est dupliciter. Aut ꝙ illa repetatur per dictionem notam, quia ipsius repetitio per vnam eandem dictionem non inducit ei errorem, si poneretur, verbi gratia, qui definiret appetitum, ꝙ sit desiderium ad voluptatem. Aut ꝙ res sit inclusa in re communi, & ꝓferatur in particulari. Hoc enim continet de corruptione duas res, quarum vna est, quod repetatur vna res bis, & altera, ꝙ ponat definitionem propriorem ipso definito: cuius exemplum est, qui definierit politiam, quod sit habitus ponens res naturaliter honestas & iustas, honeste enim continet iustas & alias: hæ itaq; sunt res quas dinumerauit Arist. in constitutione superadditionis definitionū. Et notū est, ꝙ res ita se habeat in ipsis: similis enim est superadditio in definitione sexto digito in manu, & sicut per illum fit manus turpis, sic & definitio. Et iam possibile est dinumerare super additionem, quæ definitionem, poneret terminatiorē, & communiorem in locis, ex quibus constituitur, quod non sit bene facta. Themistius autem numerat ipsum in locis malę definitionis, & posset ferre ambas res simul. Et hic locus est, ꝙ expediat, ꝙ fiat definitio ex rebus, quæ sunt notiores simpliciter: illæ autem sunt res priores definito, quæ sunt notiores apud naturā, & notiores apud nos: notius enim dicitur dupliciter, aut notius simpliciter, aut notius apud nos: notius autem simpliciter pro maiori parte, est ignotum apud nos, prout res geritur de elementis, & compositis, quæ ex ipsis componuntur, composita enim notiora sunt vulgo, quam simplicia, ex quibus composita sint: apud naturam autem res est contraria huic. Et ideo ait Arist. ꝙ notius simpliciter verisimile est, ꝙ sit hominum, qui sunt homines simpliciter, & illi sunt eximij, vt sanus simpliciter inest bonæ costructioni simpliciter. Oportet autem definitiones fieri ex rebus, quæ sunt notiores simpliciter, & illæ sunt res, quæ continent ambas res simul, quarum vna est, ꝙ sint res priores definito in essendo, & altera ꝙ sint notiores apud nos: per definitiones enim intenditur notio rei in eo ꝙ quid sit, & non per quāuis rem, quæ contigerit, sed per res, quibus est illius constitutio, & quidditas, sicut est dispositio demonstrationum simpliciter: demonstrationes enim simpliciter sunt definitiones in potentia, prout in libro posteriorum analyticorum dictum est. Componuntur autem definitiones ex generibus & differentijs, quia differentia & genus sunt duæ res priores specie definita, & illis est ipsius constitutio: res autem, quibus est rei constitutio sunt vnæ secundum se, ex quo illis est essentia rei vna. Si autem definitiones cōponerentur ex rebus notioribus apud nos tantum, quæ sunt res posteriores, possibile esset, quod rei essent multæ definitiones, ac etiam possibile esset, quod definitio rei apud aliquos viros esset alia, quam sit illius definitio apud alios: res enim, quæ sunt apud nos notiores, non sunt notiores apud alios, immo possibile esset quod definitio vnius eiusdem rei apud vnum eundem virum, quibusdam animis sit alia a seipsa animis aliis: res enim notæ ætate iuuentutis sunt aliæ a notis ætate senectutis, exempli gra-

E

F

A tia, quia sensata sunt notiora apud pueros, sensata autem communiora sunt notiora apud senes. Nec debet nos latere hic, quod dictum est in libro posteriorum analyticorum, quod hæc species definitionum quæratur de rebus compositis, de simplicibus vero, quæ sunt causæ rerum compositarum, hoc est impossibile. Sic ergo hæc deprauatio definitionum contingit definitionibus rerum compositarum. Et hic quidem locus partitur in tria loca, sicut partiuntur res, quæ non sunt priores re. Quorum vnus est, quod sumantur in definitione rerum res posteriores illis, vt qui definierit hominem, quod sit qui adipiscitur facultates & artes, connectendo secundum ipsius artes adinuicem. Secundus autem est, quod definiat rem per res, quæ & ipsæ & ipsa sunt simul natura, vt qui definierit oppositum per oppositum ipsius, vt qui definiret malum, quod sit res, quæ non est bona: & expedit, quod in hoc loco excipiantur ab oppositis ipsa relatiua, quoniam inter opposita impossibile est quod ipsa definiantur, nisi capiantur alterutra in alterutris. Et de hoc loco est, quod sumamus in disiunctione speciei partem diuidentem ipsam, vt qui definiret parem per ipsum superaddere vltra imparem vnitatem, & de hoc etiam est, quod in illa definitione sumamus seipsam, qui notus est in petitione principij: & hic quidem fit, quando vtimur rebus, quarum vis est vna, vti enim vna eadem re repetita per vnam eandem dictionem, non præsumeret sophista, hęc autem nomina, quędam continent significata quorundam ipsorum. Aut sicut res continet suas causas, & totum suas partes, aut eo modo, quo pars continet ipsius totum. Exemplum itaque vtendi rebus, quarum vis est vna, ex parte, qua vna res continet suas causas, est oratio illius qui definierat solem, ꝙ sit astrum lucens de die: qui enim nesciret solem, nesciret diem, est enim dies ortus solis supra terram. Sicque diei nomen includit solem, qui est ipsius causa notior ipso, qui itaque sciret solem per diem, est, ac si sciret rem per se ipsam, quatenus dies scitur per solem. Exemplum autem continendi totum in nomine partis est, vt qui definierat parem per esse numerum, qui partitur in duo, quia duo sunt quædam species paris, & includit significata paritatis, & est ac si definiret paritatem per esse numerum, qui partitur per parem. Et similiter qui definiuit vnum per esse principium numeri: numerus enim non est aliqua res, nisi vnitatum congregatio, & est ac si dixisset, quod vnum sit principium multitudinis congregatæ ex vnitatibus. Et hæc quidem loca contingunt, quando id, quod non est prius in essendo, est prius secundum cognitionem: & hæc tria loca sunt sumpta, ex quo definitio non fiat ex rebus, quæ sunt notiores & priores: & iam diximus, ꝙ aliquo modo subintrent prauitatem definitionum, & subintrent ꝙ definitum non definiatur, & non protulit per quid res sit: qui enim definiuit ex rebus posterioribus, protulit per proprium: quando autem res predicatur secundum ꝙ sit proprium, non est definitio.

B

C Et expedit scire, ꝙ loca, quæ capiuntur qua definitio non sit definitio, quedam sunt loca sumpta ex quo genus non sit genus, non ex parte qua sit genus simpliciter, quia loca generis iam præposita sunt, sed ex parte, qua sit genus sumptum in definitione. Et quædam sunt loca sumpta ex differentiis, & quædam sunt loca sumpta ex definitioni bus secundum se totas, & hæc quidem sunt loca sumpta in definitionibus alicuius decem prædicamentorum. Et quædam sunt loca sumpta in singulis decem prædicamentis: & quædam sunt loca sumpta in priuationis definitione. Et quædam sunt loca sumpta secundum circunstantiam definitionis rerum compositarum; & quædam sunt loca communia secundum circunstantiam omnium prædicamentorum: & quædam sunt loca sumpta secundum circunstantiam definitionum rerum, quæ significantur nominibus compositis. Et nos dinumerabimus hæc loca secundum hunc ordinem, & hanc partitionem: hoc enim fecit Themistius, & ante ipsum fecerat Theophrastus, & si secundum hoc differat doctrina Aristotelis iuxta eius seriem: hæc enim putatur artificialior & magis constans commemoratione & adeptione, & incipiemus a locis sumptis ex genere. Primus locus est, ꝙ non enunciemus ge-

aus in definitione, & non ponamus ipsum primo, vt qui definiret corpus, quod sit, cuius sunt tres dimensiones, aut hominem, qui bene ratiocinatur: in vtrisq; enim definitionibus deest primo genus, & hoc est, quod sumitur in definitione corporis subiectum trium dimensionum, sicut in hominis definitione, qui denominatur quod sit qui bene ratiocinatur. patet autem, quod fallacia, quæ fit secundum circunstantiã ordinis generis, sit alia a fallacia, quæ fit secundum circunstantiam generis in se. Secundus autem locus est, ꝙ non proferat proximum genus in definitione, sed genus rei remotum, vt qui definiuit iustitiam, ꝙ sit habitus faciens coæquationem, aut largiens veritatem: in hac enim definitione, completur genus remotum, quod est ipse habitus, qui est quædã spẽs de speciebus qualitatis, non genus proximum, quod est ipsa virtus: notum aũt est, quod definitio, quæ est huiusmodi, sit imperfecta: quando enim non profertur proximum genus, non dirigitur ad quidditatem rei, quæ est ipsum genus proximum, sed quando proferretur genus proximum, iam prolatum est genus remotum, immo & omnia genera, quæ sunt super illo, sicq; expedit illi, qui definiturus, est primo proferre genus proximum, aut ferat differentiam remoti generis, seu differentias remotorum generũ, si inter genus remotum, quod protulerit in definitione, & genus proximum, fuerint plura quam vnum genus: exempli gratia, qui sumit in hominis definitione ipsum corpus, oportet eum dicere corpus nutribile sensitiuum: nam istæ duę differẽtiæ starent vice ipsius animalis, quod est genus proximum: notum autem, quod fallacia, quæ fit ob generis remotionem, aut ipsius propinquitatem, aut ordinem, est alia a fallacia, quæ fit ob genus simpliciter: & ideo hæc fallacia non subintrat loca generis simpliciter, vt ait Theophrastus, & contradicit Aristo. de repetitione locorum hic. Tertius locus est, ꝙ non proferatur in definitione genus rei proportionalis essentialis: & de hac re scrutatur hic, quo ad generis dispositionem in locis, quorum scrutinium præmissum est de ipso genere: hæc vero perscrutatio est, ac si sit propria huic loco: fallacia enim, quod illud sit non proportionale, est alia a fallacia, quod non sit genus.

De locis, quæ sumuntur à differentiis definitionem constituentibus. *Cap. II.*

28. locus. Declaratio.

RVrsum, in differentiis similiter considerandum, si & differentias dixit generis. Nam, si rei non specialibus definiuit differentiis, aut si etiam omnino aliquid huiusmodi dixit, quod nullius contingit differentiam esse (vt animal, aut substantiam) manifestum, quod non definiuit: nullius enim differentiæ, quæ dicta sunt.

29. locus. Declaratio.

Videndum autem, & si est aliquid quod ediuerso diuiditur dictæ differentiæ. Nam, si non est, perspicuum quod non erit quæ dicta est generis differentia: nam omne genus iis, quę ediuerso diuiduntur, differentiis diuiditur: vt animal gressibili, & volatili, & aquatili, & bipedi.

30. locus. Declaratio.

Aut si est quidem ediuerso diuisa differentia, non verificatur autem de genere. Nam si non, manifestum quoniam neutra erit generis differentia: omnes enim, quæ ediuerso diuiduntur differentiæ, verificantur de proprio genere.

31. Locus. Declaratio.

Similiter autem, & si verificatur quidem, at non facit apposita generi,

A neri, speciem. Nam manifestum, quòd non erit hæc specifica differentia generis, nam oīs specifica differētia cum genere spēm facit: si aūt hæc nō est differētia, nec q̄ dicta est: quia hæc ediuerso diuiditur.

Amplius, si negatione diuidat genus. Vt qui lineam definiunt longitudinem sine latitudine esse: nam nihil aliud significat, sine latitudine, quàm quòd non habet latitudinem: accidet igitur genus participare speciem. nam omnis longitudo sine latitudine, aut latitudinem habens est: quia de omni affirmatio vel negatio vera fit: quare genus lineæ cum longitudo sit, sine latitudine, aut latitudinem habens erit: at longitudo sine latitudine speciei est ratio: similiter autem & longitudo latitudinem habens: nam sine latitudine, & latitudinem habens, differentiæ sunt: ex differentia autem & genere, est speciei oratio: quare genus suscipiet speciei orationem, similiter autem & differentiæ, eo quòd altera dictarum differentiarum ex necessitate prædicatur de genere. Est autem dictus locus vtilis ad eos, qui B ponunt ideas esse: nam si non est ipsa longitudo, quodam modo prædicabitur de genere quod latitudinem habet, aut sine latitudine est: oportet enim de omni longitudine alterum eorum verificari, si quidem de genere verificari debeat, hoc autem non accidit: sunt autem & sine latitudine, & latitudinem habentes longitudines; quare ad illos solos vtilis hic locus, quicunque genus vnum numero dicunt esse: hoc autem faciunt qui ideas ponunt. Nam ipsam longitudiné, & ipsum animal, genus dicunt esse. Fortasse autem in quibusdam et necessarium est negatione vti definientem, vt in priuationibus: nam cæcum est, quod non habet visum, quando natum est habere. Differt autem nihil negatione diuidere genus, aut huiusmodi affirmatione, quam negationem necesse est ediuerso diuidi: vt si longitudinem, habens latitudinem definiuit, eam habente latitudinem ediuerso diuiditur, non habens latitudinem, neq; aliud quicquam: quare nega-C tione rursum diuiditur genus.

32. locus. Declaratio.

Rursum, si speciem vt differentiam asignauit. Vt qui conuicium, iniuriam cum irrisione definiuit: nam irrisio iniuria quædam est, quare non differentia, sed species est irrisio.

33. locus. Declaratio.

Amplius, si genus vt differentiam dixit. Vt virtutem habitum bonum, vel studiosum: nam bonum est genus virtutis. An non genus est bonum, sed differentia? siquidem verum est quòd non contingat idem in duobus generibus esse non continentibus seinuicem (nā neque bonum continet habitum, neque habitus bonum: non enim omnis habitus bonum, neque omne bonum habitus) non erunt profecto genera ambo. si igitur habitus genus est virtutis, perspicuum bonum non genus, sed magis differentiam esse. Amplius, habitus quidem quid est virtus significat: bonum autem nō quid est, sed quale quid est: videtur autem differentia quale quid significare.

34. locus. Declaratio.

Videndum autem, & si non quale quid, sed ipsum quid significat

35. locus. Declaratio.

asignata differentia. Nam videtur quale quid omnis differentia significare.

36.locus. Declaratio. Considerandum autem,& si secundum accidens inest definitio differentia. Nam nulla differentia est eorum, quæ secundum accidens insunt;sicut neque genus:non enim contingit differentiam inesse alicui, & non inesse.

37.locus. Declaratio. Amplius,si prædicatur de genere differentia,vel species, aut inferiorum aliquid speciei,non erit definiens. Nam nullum eorum,quæ dicta sunt,contingit de genere prædicari, eo quòd genus de quàm plurimis omnium dicitur.

38.locus. Declaratio. Rursum,si prędicatur genus de differentia. Nam non de differẽtia, sed de quibus differentia, genus videtur prædicari: vt animal de homine,& boue,& de aliis gresibilibus animalibus, non autem de ea differentia,quæ de specie dr:nam si de vnaquaq; differentiarum animal prædicabit, multa animalia de specie prædicabuntur:nam differẽtiæ de specie prædicantur. Amplius, differentiæ omnes,aut species, aut indiuidua erunt,siquidem sunt animalia: nam vnumquodq; animalium,aut species,aut indiuiduum est. E

39.locus. Declaratio. Similiter aũt inspiciendum,& si species,aut inferiorum speciei aliquod,de differentia prædicatur. Impoßibile enim,eo q de pluribus differentia,quàm species dicitur. Itẽ accidet differẽtiam spẽm esse, siquidem prædicabitur de ea aliqua specierum: nam,si de differentia prædicatur homo,manifestum quoniam differentia est homo.

40.locus. Declaratio. Rursum,si non prior est differentia specie. Nam genere quidẽ posterior est:specie aũt priorem differentiam esse oportet.

41.locus. Declaratio. Considerandum autem,& si alterius generis est dicta differentia, neque contenti, neque continentis. Nam non videtur eadem differentia duorum generum esse non continentium seinuicem: si autem non,accidet & speciem eandem in duobus generibus esse non continentibus seinuicem: infert enim vnaquæq; differẽtiarum proprium genus,vt gresibile, & bipes animal conferunt:quare si de quo differentia & generum vtrunque, manifestum vtique quoniam species in duobus erat generibus non continentibus seinuicem. An non impoßibile eandem differentiam duorum generum esse non continentium seinuicem,sed addendum neque vtroque sub eodem existente: nam greßibile animal, & volatile animal,genera sunt non continentia seinuicem, & vtriusque eorum est bipes differentia: quare addendum est,neque sub eodem, vtroque existente: nam hæc ambo sub animali sunt.manifestum etiam quoniam non necesse est differentiam omnem proprium genus inferre,eo quòd contingit eandem duorum generum esse nõ continentium seinuicem: sed alterũ tantum necesse est inferre, & superiora omnia: vt bipes,greßibile, vel volatile infert animal. F

42.locus. Declaratio. Videndum autem,& si in aliquo differentiam asignauit substan-

A tiæ. Nam videtur differre substantia a substantia in eo quod alicubi est, quare & eos, qui gresibili, & aquatili diuidunt animal, increpât, tanquam gresibile & aquatile alicubi significet. An in iis quidem non recte increpant? non enim in aliquo, neque alicubi significat aquatile, & terrestre, sed quale quid: nam & si in sicco sit, similiter aquatile: similiter autem & terrestre, & si in humido sit, similiter terrestre, sed non aquatile erit: attamen si quandoq; significat in aliquo differentia, manifestum quoniam peccabit.

Dubitatio.

Rursum, si affectū, differentiam asignauit. Nā omnis affectus cum magis fit, detrahit a substantia: differentia aūt, non hmói est: nam magis vř saluare differentia id, cuius est differentia: & simpliciter impossibile est singulum quodq; esse sine propria differentia: nam cū nō est gresibile, non erit homo: & (vt simpliciter dicamus) secundum quæcunq; alteratur habens, nihil eorum differentia illius est. nam omnia B huiusmodi cum magis fiunt, detrahunt a substantia: quare si aliquam huiusmodi differentiam quispiam asignauit, peccauit: simpliciter. n. non alteramur secundum differentias.

43. locus. Declaratio.

Et si alicuius eorum, quæ sunt ad aliquid, non aliud quid differentiam asignauit. Nā eorum, quæ sunt ad aliquid, & differentiæ ad aliquid: vt & in disciplina, cōtemplatiua enim, & actiua, & effectiua dicitur: vnumquodq; aūt horum, ad aliquid significat: contemplatiua enim alicuius, & actiua alicuius, & effectiua alicuius.

44. locus. Declaratio.

Considerandum aūt & si ad quod natum est vnumquodq; eorum quæ sunt ad aliquid, asignauit, definiens. Nam in quibusdam quidē ad quod, natum est singulum quodq; eorum, quæ sunt ad aliquid, solum est vti, ad aliud autem nihil, vt visu ad videndum solum: quibusdam autem & ad aliquid aliud, vt dolio sane hauriat aliquis, attamē si quis definiuit dolium, instrumentum ad hauriendum, peccauit, nō C enim ad hoc natum est: terminus autem est, ad quod natum est, ad quod sane vtitur prudens qua prudens: & quę circa singulum quodq; propria est disciplina.

45. locus. Declaratio.

Amplius, si non primum asignauit, quando contingit ad plura dictum esse. Vt prudentiam virtutem hominis, aut animæ: & non rationalis: primum enim rationalis virtus, prudentia: nam secundum hoc & anima & homo dicitur prudens.

46. locus. Declaratio

Amplius, si nō susceptiuū est eius cuius dř affectus, vel dispositio, vel quoduis aliud, peccauit. Nā oís dispositio, vel affectus in illo natus est fieri, cuius est dispositio, vel affectus: vt & sciētia in anima, dispositio existens animæ. Aliqñ aūt peccant in talibus, vt quicunq; dicunt quòd somnus est impotentia sensus, & dubitatio æqualitas contrariorum ratiocinationum, & dolor separatio naturalium partium cum violentia: nam neque somnus inest sensui, oporteret autem inesse, si impotentia sensus est. Similiter autem neque dubitatio contrariis ratiocinationibus inest, neque dolor naturalibus parti-

47. locus. Declaratio

bus: dolebunt enim inanimata, si dolor eis inest. Talis autem & sanitatis definitio. siquidem commensuratio calidorum, & frigidorũ est, necesse est enim sana esse, calida & frigida: nam cuiusque commensuratio, illis inest, quorum est commensuratio: quare sanitas inerit vtique ipsis. Item id quod fit, in effectiuum, aut econuerso, accidit ponere, sit definientibus: non enim est dolor separatio naturalium partium, sed effectiuum doloris: nec somnus, impotentia sensus, sed effectiuum alterum alterius: aut enim propter impotentiam dormimus, aut propter somnum impotentes sumus. Similiter autem & dubitationis videbitur effectiuum esse, contrariarum æqualitas ratiocinationum: quandocunque enim ad vtraque ratiocinantibus nobis similiter videntur omnia secundum vtrunque fieri, dubitabimus vtrum agamus.

48. locus.

Amplius, secundum tempora omnia, considerandum sicubi dissonet: vt si immortale definiuit, animal nunc incorruptibile esse. Nam nunc incorruptibile animal, nunc immortale erit.

49 locus. Declaratio. Dubitatio.

An in hoc quidem non accidit? nam anceps secundum amphiboliam est nunc incorruptibile esse: aut enim quoniam non corrumpitur nunc, significat, aut quoniam non posibile corrumpi nunc: aut quoniam huiusmodi est nunc, vt nunquam posit corrumpi: quando igitur dicimus quòd incorruptibile nunc est animal, non hoc dicimus, quòd nunc tale est animal, sed vt nunquam posit corrumpi: hoc autem immortali idem erat, quare non accidit, nunc idem immortale esse. Sed tamen sicubi accidit quod secundum definitionem quidem asignatum est inesse nunc vel prius, quòd vero secundum nomen non inest, non erit idem: vtendum ergo hoc loco, quemadmodum dictum est.

50. locus. Declaratio.

Inspiciendum autem & si secundum aliud quippiam magis dicitur quod definitur, quàm secundum asignatam orationem. Vt si iustitia potestas æqui distributiua est: iustus enim magis est, qui eligit æquũ distribuere, eo qui potest: quare non erit iustitia potestas æqui distributiua: nam & iustus esset maxime, qui posset æquum distribuere Amplius, si res quidem suscipit magis, quod autem secundum orationem asignatur non suscipit. aut contra, quod secundum orationem ei asignatur suscipit, res autem non. Oportet enim aut vtraque suscipere, aut neutrum: siquidem est rei quod secundum orationem asignatur.

51. locus. Declaratio.

Amplius, si suscipiunt vtraque quidem magis, non simul autem vtraq; augmentum sumunt. Vt si amor concupiscentia conuentionis est: nam magis concupiscit conuentionẽ: quare non simul vtraq; suscipiunt magis: at oporteret, si idem essent.

52. locus. Declaratio.

Amplius, si duobus quibusdam propositis, de quo res magis dicitur, id quod est secundum orationem minus dicitur. Vt si ignis est corpus subtilisimum, ignis enim magis flamma quàm lux, corpus

A autem subtilissimum minus flamma quàm lux : oportet aũt vtraque
magis inesse eidem, siquidem eadem sint.

53.locus. Declaratio.

Rursum, si hoc quidem similiter vtrisq; inest propositis, aliud autẽ
non similiter vtrisq;, sed alteri magis.

54.locus. Declaratio.

Amplius, si ad duo definitionem assignauerit secundum vtrunq;.
Vt bonũ, quod per visum, aut per auditum delectabile, & ens quod
possibile est pati, aut facere: simul enim idem & bonũ, & non bonum
est: similiter aũt & ens, & non ens: nam per auditum delectabile, idem
bono erit: quare quod non delectabile est per auditum, nõ bono idẽ:
nam eisdem & opposita eadem erunt: opponitur autem bono quidem
non bonum, per auditum autem delectabili, per auditum non dele-
ctabile: manifestum igitur quoniam idem non delectabile per audi-
tum, non bono: si igitur aliquid est per visum quidem delectabile,
per auditum autem non, & bonum, & non bonum erit: similiter autẽ
ostendemus quoniam idem ens, & non ens est.

55.locus. Declaratio.

B Amplius, & generibus, & differentiis, aliis omnibus, quæ in defini
tionibus sunt assignatis, eis, qui orationes pro nominibus faciunt, cõ
siderandum, si quicquam dissonet.

56.locus. Declaratio.

Si aũt sit ad aliquid quod definitur, aut per se, aut secundũ genus:
considerandum si non dictũ est in definitione quod dr̃, aut scd̃m ip-
sum, aut scd̃m genus. Vt si scientiam definiuit opinionẽ indissuasibi-
lem, aut ẽt volũtatem, appetitum sine tristitia: omnis.n. eius quod est
ad aliquid, substantia ad alterum, eo q̃ idem sit vnicuiq; eorum quæ
sunt ad aliquid esse, idipsum quod est ad aliquid quodãmodo se ha-
bere: oportebat igĩ scientiam dicere opinionem scibilis, & volunta-
tem appetitum boni. Similiter aũt & si grammaticen definiuit scien-
tiam literarum: oportebat enim aut ad quod ipsum dicitur, aut ad qđ
forte genus dicitur, in definitione assignari.

57.locus. Declaratio.

Aut si cum quippiam ad aliquid dicitur, non assignauit ad finem.
Finis autem in vnoquoq; est quod optimum est, aut cuius gratia alia
C sunt: dicendum igitur, aut optimum, aut vltimum, vt concupiscẽtiam
non delectabilis, sed delectationis : nam propter hanc, & delectabi-
le eligimus.

58.locus. Declaratio.

Considerandum & si generatio est ad quod assignauit, vel actus.
Nihil enim talium finis : nam magis quod est egisse, & generasse fi-
nis, q̃ fieri & agere. An nõ in omnibus verum huiusmodi? pene enim

Dubitatio.

plurimi delectari magis volunt, quàm destitisse delectari: quare age-
re magis finem qui statuat, quàm egisse.

59.locus. Declaratio.

Rursum, in quibusdam si non determinauit quanti, vel qualis, vel
vbi, vel scd̃m alias differentias. Vt ambitiosus, & qualis, & quãti ap-
petens est honoris: nam oẽs appetunt honorẽ: quare non sufficit am-
bitiosum dicere, qui appetit honorẽ, sed addere oportet dictas diffe-
rentias; similiter aũt & auarus, quantas appetit pecunias: aut intẽpe-
rans, circa quales voluptates: nõ enim qui a qualibet voluptate tenet,

intemperans dr̃, sed qui ab aliqua. Aut rursum qui definiuit noctem, vmbram terræ, aut succussionem, motum terræ: aut nubem, densitatem aeris: aut ventum, motum aeris: addendum enim quanti, & qualis, vbi, & a quo. Similiter aũt & in cæteris huiusmodi: nam omittens differentiam quamlibet, non dicit quid est esse: oportet aũt semper ad id, quo indiget, argumentari: non enim quolibet modo terra mota: neq; quantacunq; succussio erit: similiter autem neq; aere quolibet modo, neq; quantocunq; modo, ventus erit.

60. locus. Declaratio.

Amplius, in appetitibus, si non apponitur quod apparet, & in quibuslibet aliis congruit. Vt qm̃ voluntas appetitus boni, concupiscentia aũt appetitus delectationis, sed non apparentis boni, vel delectationis: plerunq; enim latet appetentes: quoniam bonum aut delectabile est: quare non necessarium bonum vel delectabile esse, sed apparens solum: oportebat ergo sic & assignationem facere.

61 locus. Declaratio.

Si aũt & assignauit quod dictũ est, in ipsas species ducendum eum qui ponit ideas esse. Non enim est idea illius apparentis: ipsa autem species ad ipsam speciem videtur dici: vt ipsa concupiscentia, ipsius delectationis: & ipsa voluntas, ipsius boni. apparentis igitur boni nõ erit ipsa voluntas, neque apparentis delectationis ipsa cõcupiscentia: absurdũ enim est esse, ipsum apparens bonũ, vel delectabile.

62. locus. Declaratio.

Amplius, si sit quidem habitus definitio, considerandum in habente, si quidem habentis, in habitu: similiter aũt & in cęteris talibus. Vt si delectatio est iuuantia, & delectabile iuuabile.

63. locus. Declaratio.

Vniuersaliter autem dicendo in hmõi definitionibus, quodammodo, vno plura accidit eum, qui definit, definire. Nam qui sciẽtiam definiuit, quodammodo & ignorantiam definiuit: similiter aũt & scium, & inscium, & scire, & ignorare: nam primo dilucido facto, & reliqua quodammodo dilucida fiunt. Inspiciendum igiẽ in oĩbus talibus, ne quicquam dissonet: vtendo elementis ex contrariis, & coniugatis.

64. locus. Declaratio.

Amplius, in his, quæ ad aliquid sunt, considerandum si ad quod genus assignatur, & species ad illud quoddam assignatur. Vt si opinio ad opinatum, & quædã opinio ad quoddam opinatũ: & si multiplex ad submultiplex, & quoddam multiplex ad quoddã submultiplex: si autem non sic assignatur, manifestum quoniam peccatur.

65. locus. Declaratio.

Videndum autem, & si oppositio opposita definitio. Vt si dimidii ea sit, quæ opposita est ei, quæ est duplicis: nam, si duplex est quod in æquali superat dimidium: & dimidium quod in æquali superatur, in contrariis autem similiter.

66. locus. Declaratio.

Nam contraria contrarii oratio erit, secundum vnam quandam cõplexionem cõtrariorum: vt si adiutiuum quidem effectiuũ boni est, nociuum effectiuum mali, aut corruptiuum boni: alterum enim horũ, necessarium est contrarium esse ei, quod ex principio dictum est: si igitur neutrum contrarium est ei quod ex principio dictum est: manifestum quoniam neutra erit earum (quæ posterius assignatę) contra-

A rii oratio: quare neque quæ ex principio assignatà est definitio, recte assignata est. Quoniam autem quædam contrariorum priuatione alterius dicuntur, vt inæqualitas priuatio æqualitatis videtur esse. inæqualia enim, quæ non æqualia sunt, dicuntur: perspicuum quoniam quod secundum priuationem quidem dicitur contrarium, necessarium est definire per alterum: reliquum vero non iam oportet, per id quod secundum priuationem dicitur. Non enim accidit alterutrum per alterutrum cognosci. considerandum igitur in contrariis huiusmodi peccatum. Vt si quis definiuit æqualitatem, contrarium inæqualitati: nam per hoc, quod secundum priuationem dicitur, definiuit.

Amplius, sic definientem necesse est eo, quod definitur, vti. Patet autem hoc, si accipiatur pro nomine oratio: nam quia nil refert dicere inæqualitatem priuationem æqualitatis, erit æqualitas contrarium priuationi æqualitatis, quare eodem erit vsus. — 67. locus. Declaratio.

B Si autem neutrum contrariorum secundum priuationem dicatur, assignetur autem oratio similiter. Vt bonum contrarium malo: manifestum quoniam malum contrarium bono erit. nam sic contrariorum similiter oratio assignanda: quare rursum eo quod definitur accidit vti: inest enim in mali oratione bonum: quocirca quoniam bonum est malo contrarium: malum autem nihil differt, vel quod est bono contrarium, erit bonum contrarium, boni contrario: perspicuum igitur quoniam eodem vsus est. — 68. locus. Declaratio.

Amplius, si quod secundum priuationem dicitur assignans, non assignauit cuius est priuatio. Vt habitus, aut contrarii, aut cuiuscunque est priuatio. — 69. locus. Declaratio.

Et si non in quo natum est fieri addidit, vel simpliciter, vel in quo primum natum est fieri. Vt si ignorantiam dicens priuationem, non scientiæ priuationem dixit: aut si non addidit in quo natū est fieri, aut addens non in quo primo assignauit: vt quod non in rationali, sed in homine, vel in anima: nam si quodlibet horum omittat, peccauit. Similiter aūt, & si cæcitatem non visus priuationem in oculo dixit: oportet autem bene assignantem, quid est, & cuius est priuatio assignare, & quidnam est quod priuatum est. — 70. locus. Declaratio.

C Videndum aūt, & si non secundum priuationem dictum: priuatione definiuit: Vt & in ignorantia videbitur esse huiusmodi peccatum, iis qui non scdm negationem ignorantiam dicunt: nam qđ nō habet scientiam non videtur ignorare: sed magis quod deceptum est: propter quod neq; inanimata, neq; pueros dicimus ignorare: quare non secundum priuationem scientiæ ignorantia dicitur. — 71. locus. Declaratio.

Amplius, si similibus nominis casibus similes orationis casus aptantur. Vt si adiutiuum est effectiuum sanitatis, adiutiua est sanitatis effectiua, & adiuuans efficiens sanitatem. Considerandum & in idea, si aptabitur dictus terminus. Nam in quibusdam non ac- — 72. locus. Declaratio.

cidit: vt quemadmodum Plato definiuit, mortale addens in ani malium definitionibus. idea enim non erit mortalis, vt ipse homo: quare non aptabitur ad ideam definitio. Simpliciter autem in quibus apponitur effectiuum, aut passiuum, necesse est dissonare in idea terminũ: nam impassibiles, & immobiles videntur esse ideæ iis, qui dicunt ideas esse: aduersum hos autem, & tales orationes vtiles sunt. D

73. locus. Declaratio. Amplius, si eorum, quæ secundum æquiuocationem dicuntur, vnã definitionem omnium communem assignauit: Vniuoca enim, quorum vna est, secundum nomen oratio: quare nullius eorum quæ sub nomine sunt, assignatus est terminus, eo quòd similiter ad omne æquiuocum adaptatur. Passus autem hoc est & Dionysii vitæ terminus: siquidem ea motus est generi nutriendi naturaliter inseruiens: nihil enim hoc magis animalibus, quàm plantis inest: vita autem nõ secundum vnam speciem videtur dici, sed altera quidem animalibus, altera plantis inest: contingit igitur & secundum electionem sic assignare terminum, ac si vniuoca, & secundum vnam speciem omnis vita diceretur. Nihil autem prohibet & eum, qui conspicit æquiuocationem, & alterius vult definitionem assignare: latere non propriam, sed communem vtrisque orationem assignare: sed nihil minus si vtrouis modo fecerit, peccauit. E

74. locus. Declaratio. Postquàm autem quædam latent æquiuocorum, interroganti quidem vt vniuocis vtendum. Nam non adaptabitur alterius terminus ad alterum: quare videbitur non distinguendum hoc pacto, oportet enim in omne, vniuocum adaptari: eidem autem respõdenti, distinguendum est.

75. locus. Declaratio. Quoniam autem quidam respondentium vniuocum quidem dicunt esse æquiuocum, quando non accommodatur ad omne assignata oratio: æquiuocum autem vniuocum, etiam si ad vtrunq; accommodetur: præ confessione vtendum pro talibus, aut præcolligendum ꝙ æquiuocum, vel vniuocum, aut vtrunq; fuerit. Magis enim concedunt non præuidentes, quod futurum est vt accidat. F

76. locus. Declaratio. Si autem non facta confessione dixerit aliquis vniuocum æquiuocum esse, eo quòd non accommodatur, & in hoc assignata oratio: considerandum si huius oratio accommodatur & ad reliqua. Nam manifestum, quoniam vniuocum erit reliquis: si autem non, plures erunt definitiones reliquis: nam quæ secundum nomen orationes accommodabuntur ad eandem, quæ prior assignata est, & quæ posterior.

77. locus. Declaratio. Rursum, si quis definiens aliquid eorum, quæ multipliciter dicuntur, & oratio non accommodatur ad omnia, & quia æquiuocum esse non concedat, nomen etiam dicat nõ ad omnia accommodari, quoniam nec oratio, dicendum ad eiusmodi, quòd nominatione quidem oportet vti quæ tradita est, & quæ sequitur, & non dimouere quæ talia sunt, tametsi nonnulla dicenda nõ sint similiter multitudini.

De locis sũptis ex differentijs.

A LOCORUM vero sumptorum ex differentijs habent quatuor bases. Quarum vna est, quod differentia prædicetur in eo quod qualis res sit. secunda, ꝙ differentiæ sit vnum aut plusquam vnum oppositum, quibus genus diuidatur prima diuisione, prout diuiditur animal in progressiuum, volatile, & natans, & vnumquodque illorum, quando connectitur generi, constituit speciem: de conditionibus autem oppositi ipsius differentiæ est, ꝙ non sit oppositum negatiuæ sensibiliter, quando enim negatio connectitur generi, non constituit speciem, nisi negatio sit virtutis priuationis: tertia autem est, ꝙ differentia non sit his, quæ sunt per accidens, prout est qui definiret equum, ꝙ sit animal currens: quando itaque considerantur significata horum trium locorum, comperiuntur reliqua loca differentię, quæ retulit, reducibilia ad hęc illa.

Quorum primus locus est ꝙ sumantur species pro differentia, vt qui definiret contentum, ꝙ sit maledictio cum spretu: spretus.n. est quædam species maledictionis.

Et secundus ipsorum locus est, quod sumatur genus pro differentia, vt qui definiret sonum, ꝙ sit aer cum percussione: percussio enim est soni genus: sophisma autem huius loci, & præcedentis est, quia in illis differentia non prædicaretur in eo ꝙ qualis res sit.

Et ipsorum est tertius locus. s. quod differentia prædicetur vt genus. Et huius loci sophisma est, quia genus prædicatur de pluribus ꝗ̃ prædicetur differen-
B tia: differentia itaq; iterum nõ pręducaretur in eo, ꝙ qualis res sit.

Et ipsorum est quartus locus, quod consideremus ꝙ si genus prædicetur de differentia, non est differentia: genus enim prædicatur, de quibus prædicantur differentiæ, & non est differentia: quare ipsum & differentia sunt ipsa species, Verbi gratia quia animal prædicatur de homine, & boue, & reliquis animalibus, & non prædicatur de illorum differentijs, ex quo illas significaret nomine nõ denominatiuo: non.n. est verum dicere ꝙ rationalitas sit animal, quia, si animal prædicaretur de singulis differentijs, ipsæ eædem species prædicarentur de ipsismet speciebus, aut essent alia animalia ꝗ̃ illa animalia, in quæ diuiditur ipsum animal, quæ prædicarentur de speciebus animalis, ex quo genus prædicatur de ipsis speciebus.

Et de illis est quintus locus. s. ꝙ species, aut aliqua res, quæ subest speciei prædicetur de differentia: differentia enim aut prędicatur de pluribus, ꝗ̃ prædicetur species, aut illi æqualis. Si autem sit vniuersalior, non prædicatur de illa, & si sit ęqualis, oportet, ꝙ differentia sit species. Et huius loci corruptela est, quia differentia sumeretur ab eo, ꝙ est accidentaliter.

Et de illis est sextus locus, ꝙ differentia non sit exiens a genere. Et huius quidem significatum est, ꝙ sit vna generis differentia nota in communitate generis, cuius sumpta est differentia: hoc autem fit, quando duo genera, in qui-
C bus inuenitur ipsa differentia, non ascendunt in vnum idem prædicamentum, quoniam non esset impossibile esse vnam differentiam duorum generum, quorum vnum ambiat alterum, sed ascendunt in vnum genus, vt bipes, quæ est differẽtia progressiui, & volatilis quæ sunt duo genera, quorum vnũ non contínet alterũ, sed ambo sunt sub vno genere, quod est ipsum animal.

Et de illis est septimus locus scilicet ꝙ complementum differentiæ substantiæ sit de illis, quæ dicuntur in subiecto, quod est ipsum accidens, vt qui sumeret differentias specierum animalis, & speciem temporis & loci: & si verũ sit de quibusdam speciebus substantiarum, ꝙ in sua definitione sumantur differentiæ accidentales: hoc autem fit, quando fuerint nimis propinquæ suis veris differentiis, & significent illas & fiant vice illarum, quando veræ differentiæ non patent de illis vt qui in diuisione animalis vtitur ꝙ quoddã sit terrestre & quoddam aquaticũ: talia enim accidentia constituuntur per suas veras differentias: de hoc aũt iam dictum est in libro posteriorũ analecticorum.

Et de illis est octauus locus, scilicet ꝙ passio sumatur pro differentia, vt qui definiret hominem, ꝙ sit animal erubescens: affectus enim, quando intenditur, educit rem ab eius essentia: differentiæ autem conditionis est conseruare spe-

ciem, non quod per ipsam reddatur varia, & transferatur eius natura, prout accidit de ipso sensu. D

Nonus locus est, ꝙ differentia non sit prior specie: expedit enim differentiã esse posteriorem genere, & priorem specie.

Decimus locus est, ꝙ differentia relationis non esset relationis: expedit enim relationis differentiã esse relationis, vt qui diuidit scientiam, quoniã quædã sit theorica, & quædã practica. Et omnia hęc tria loca scilicet octauus, nonus, & decimus reducuntur ad sextũ locum, scilicet ꝙ in ipsis differentia sit posita extra ipsum genus. Et ideo videtur ꝙ hic locus sit quartus locus basium trium, quas retulimus: hæc itaque est summa locorum, quæ fiunt de ipsis differentijs, & omnia sunt demonstratiua.

Post hęc autem expedit nobis loqui de errore cadente in definitiones, secundum se totas: & omnes species huius erroris, vt Themistius ait, ascendunt aut ad superadditionem, aut ad ipsum defectũ: & hinc incipiamus de locis erroris cadentis in definitiones, quę sunt singulorum prædicamentorum.

Loca itaque propria prædicamento substantiæ sunt duo loca: quorum vnus est, qui prępositus est in locis differentiarũ. s. ꝙ differentię cõplementũ esset de his, quę dicuntur in subiecto: substantiæ. n. differentia est substantia. Secundus locus est, si fuerit dr̃ia definiti, quoduis duorũ contrariorum, quę recipiat ipsum genus essentialiter vno simili modo, illa nõ est conuenienter definitio: neutrum enim duorũ contrariorum prius est inesse subiecto, q̃ alterum contrarium. V. g. qui definiret aĩam, qd sit substantia recipiens scientiam, non est prior illo, qui eam definiret per receptionẽ inscitię: & secundũ hoc rei essent plures definitiones, quam vna: perfecta autem definitio est definitio vna. E

Et relationis sunt tria loca. Quorum vnus est; ꝙ sumatur in relatiuę rei definitione id, ad quod hęc res dicitur comparatiue essentialiter, non accidentaliter: non est enim modus complementi definitionis relatiui, nisi in ea contineantur res, in comparatione quarũ ipsa res dr̃: vt, verbi gratia, qui definierit scientiam qd sit opinio inuariabilis assertionis de rebus, quę sunt semper vno simili modo, iam cõpleuit sciẽtię definitionẽ. si aũt deiecisset inde id, qd dixit de rebus, quę sunt semper vno simili modo, esset imperfecta: qñ itaque non sit in relatiui definitione id, cui refertur, nõ cõplet illius definitio, & similiter qui faceret id, quod illi refertur accidentaliter: exẽpli gratia, qui definierit medicinã, quod sit scientia illius, quod est in corpore: nã in corpore sunt multę res, quas medicus cõsideraret accidentaliter, sicut est nigredo & albedo, & cętera: si aũt definiuisset, quod sit scientia sanitatis & ęgritudinis, iã cõpleuisset definitionẽ, prout expediẽs erat. Secũdus aũt locus est, qd protulisset in definitione, quod refertur secundo, non primo: expedit. n. in relatiui definitione contineri, qd ei refertur per se primo. Exemplũ illius est, qui definierit per relationẽ illius, qd illi, q̃ refert secũdo, nõ primo, vt qui definierit appetitũ, qd sit desideriũ voluptatis: est. n. voluptatis desiderium, quia est desideriũ suauitatis, & est suauitatis desiderium, q̃a sit desideriũ ipsius suauis secũdo, & ipsum esse desideriũ suauitatis est primo. F

Tertius aũt locus est, quod expediat cõsiderare, quod si genus relatiuũ oporteat, qd sua definitione perficiat genus sibi oppositum, species, quę huic generi relatiuo subest, dicat in cõparatione speciei, quę subest generi correlatiuo, V. g. si opinionis definitio compleatur per rẽ opinabilẽ, oportet sciẽtię definitionem cõpleri per rẽ scibilẽ: sin aũt, non esset definitio; vt gratia exẽpli, qui definierit sensum, quod sit vis, qua cõprehendantur corpora, nõ cõpleuit sensus definitionem: nam secundũ hoc, oporteret auditũ comprehendere aliquod corpus.

Loca vero, quę sunt secundum qualitatis circunstantiã, quędam sunt secundum circunstantiã habituũ & virtutũ: omnis. n. habitus & vis, quę non euadit, quin sit habitus plurium, q̃ vnius actus. Et qui est plurium, quã vnius actus, nõ euadit, quin sit aptus versus illos actus ęqualiter, aut quorundam sit per se, & quorundam per accidens, vel quorundam prima intentione ex parte pręstantioris, & quorundã secunda intentione. At ille, ẽt, qui est aptus versus vnũ actum non euadit, quin possit fieri sine hoc actu, aut impossibile sit: qñ autẽ quis com-

A pleuerit definitionē alicuius habitus, aut artis, quod sit apta versus actus plures quàm vnū ęqualiter, & occuluerit vnum illorum actuum, illa itaq; non est definitio: vt verbi gratia, qui definierit, quod grāmatica sit scientia scribendi tantum, abiecit ab illius definitione quandam dictionem, scilicet ipsum dicere: est enim ita scientia dicendi, sicut est scientia scribendi. Illi vero, qui sunt apti versus plures, quàm vnum, quidam sunt per se, & quidam per accidens: sicq;, si quis compleuerit definitiones per id, quod est per accidens, loco illius, quod est per se, aut protulerit quod est per accidens, cū illo, quod est per se: illa itaque, quam protulit, non est definitio: vt verbi gratia, qui definierit medicinam, quod sit ars faciens morbum, & salutem: facit enim salutem per se, & facit morbum per accidens: licet enim ars medica sit, cui contingit facere accidentia, non est apta versus hunc actum. Sicque est ille, qui dinumeratur versus plures actus quam vnum, nisi quod quidam sit aliquibus alijs præstantior, quā qui cōpleturus est, compleuerit definitionem per actū viliorem præter nobiliorem, aut eos protulerit non simili modo, non fit definitio: hoc autem est, sicut est dispositio virtutum naturalium animæ, quia decet ipsarum definitiones fieri ex nobiliori, & non ex viliori actu, vt quod illas capiat a virtutibus, non a vitijs. Illi vero, qui dinumerantur versus vnum actum, & potest esse quod fiant per alium, sunt quā sumitur vice huius actus, qui est per se, alter actus qui eo potest fieri per accidens. Sicque non fit definitio: hoc autem notum est de instrumentis sensatis, vt B qui definierit cultellum, quod sit instrumentum, quo fiat actus carpētarij: ars enim carpentaria fit ascia, non cultello. Si autem vis dinumeraretur versus vnū actū, sine quo sit illi impossibile esse, & protulerit hunc actum in definitione, iam illam protulisset, vt expedit, vt qui visum definiret, quod sit vis, qua colores comprehendantur. Secundus autem locus est, quod scrutemur etiam de complemento virtutis an sit actus, aut factum aliquod actitatum. Vt verbi gratia, artis saltandi complementum est actus quidam, & complementum artis carpentarij est factum quoddam per artem. Si autem quis compleuerit definitionem rei, cuius cōplementum est res facta per artem agentem: vt qui definiret carpētariam quod sit habitus, secundū quod fiat per carpentariā, non secundū quod per eam sint res factæ per carpentariā, nō faceret definitionē. In definitione vero rerū, quarū perfectio est ipse actus, expedit quod ponat actus in ipsarū definitione: multarū aūt rerū perfectio non est, qua ipsæ iam sint, sed in ipsamet generatione: delectationis n. perfectio est tēpore factionis, nō tempore complementi, & magis illam eligimus tēpore factionis: & similiter eligimus speculationem tempore factionis, nō tēpore complementi, & magis ipsam eligimus tēpore factionis, quā ipsam eligamus, postquā expleuerimus speculationem.

C Loca autē sumpta a casibus, & coniugatis, & oppositis nimis iuuant acceptionem definitionum habituum & potentiarum & affectuum, qui sunt prædicamenti qualitatis: quoniam, si fuerit definitio ipsius habitus, expedit, quod sit per id, cuius est habitus, & si fuerit illius, cuius est habitus, expedit, quod sit per ipsum habitum, sin autem, non fieret definitio. Exempli gratia si suaue sit, quod est vtile, suauitas est id, quod est vtilitas. Et similiter de oppositis. Hoc autem ita fit, quia qui aliquo modo definit rem, iam definit multas res in hoc exemplo, & simili.

Tertius autē locus est ob circunstantiam habituum, & potentiarum & affectuum; nam quia secundum sa totos insunt subiectis, & quæ insunt subiectis, quædam insunt primo, & quædam insunt secundo, quando non apparet in definitione subiectū, cui inest habitus, aut potentia, aut electio primo, non definiretur: & similiter quando illum non poneret in suo subiecto, verbi gratia, quia prudentia inest parti ratiocinatiuæ primo, & animæ secundo quia inest parti ratiocinatiuę & homini, qa inest aīę, q̃ vero apparēt in definitione rei absq; subiecto, sunt, pūt q definiret somnū q sit sensus ibecillitas. Et dubiū, q sit coęquatio syllogismorū oppositorū, & salutē q sit coęquatio caloris et frigoris, et dolore, qd sit solutio partiū vnitarū: qm neq; somnus est sensus ibecillitas, sed est ob sensus ibecillitatē, neq salus est coęquatio, sed ob coęquationē, nec dolor est cōe

tinui solutio, sed est ob continui solutionem. Et vt vniuersalius inquam, qui hoc modo definiret, accideret ei quod ponat factum in faciente, aut facientem in facto, scilicet quod aut causa somni debilitetur, vel causa imbecillitatis dormiat. Et vniuersaliter hæc definiuntur per subiecta, & actus, & secundum hoc sunt tripartita, aut sunt res naturales, aut sunt virtutes animales, aut sunt res artificiales. Rerum autem naturalium actus sunt nobis noti, & subiecta latēt, verbi gratia, quia actus somni patet, qui est vacatio sensuum, & ipsius subiectū est dubium, quod indiget demonstratione, quod Aristo. gratia exempli opinatur, ꝙ sit ipsum cor, & Galenus opinatur quod sit cerebrum. In artibus vero subiecta sunt nobis nota, quæ sunt ipsa anima: quæ quæruntur autem sunt perfectiones, & actus. Virtutū vero quæsita sunt ambæ res simul, hoc est, notio actuū, & notio subiectorum: vt, verbi gratia fortitudo non est nobis nota cui parti animæ insit, neque quis sit eius actus, qui virtus dicitur. Expediens autē hoc fuit de illa, quia ipsa non est ob ipsam naturā perfecte, neq; ob voluntariū arbitriū perfecte, sed est ac si esset mista ex vtrisque rebus.

Quartus autem locus est, quia definitiones quarundam rerum, & præcipue virtutum, oportet ꝙ perficiantur per quantitatem, & qualitatē, & quando, & vbi, & per causas agentes, aut finales, aut conseruatiuas, & quando deiecta fuerit ex talium rerum definitione aliqua harum differentiarum, non fieret definitio, Verbi gratia, si quis fortitudinem definierit, ꝙ sit prior timore, qui contigerit quadam quantitate, non quantauis contigerit, & quodam tempore non quouis tempore contigerit: causa autem definiendi per has differentias est finis, quo est ipsa prioritas, & secundum hoc res se habet de iustitia, & gloria, & reliquis virtutibus, & oportet quod tales res perficiantur per res naturales, verbi gratia, quia non satis est noctis definitioni, quod sit terræ vmbra, donec dicatur totius, aut partis vmbra ob solis occultationem, non ob aliam rem: & similiter non sufficit pluuiæ definitioni, quod sit aqua descendens, donec dicatur quomodo descendat, & vnde, & quæ sit causa ipsius descensus, & qua quātitate fiat, & propter quid, & quando descendat. Hæc itaque loca sunt ob circunstantiam trium specierum qualitatum, hoc est ex habitibus, & potentiis, id est quæ dicuntur secundum naturalem potentiam, aut naturalem impotentiam, & ex affectibus, hoc est passionibus & passibilibus qualitatibus. Prędicamenti vero vbi, & quando, non est locus proprius. Prædicamento autem actionis & passionis sufficiunt hæc loca, quę sunt secundū qualitatis circunstantiam.

Loca autem priuationis quædam sunt, ꝙ non sumamus in habitus definitione ipsam priuationem: vt si quis sumeret in definitione visus quod sit cęcitatis contrarius: hic enim definiret prius per posterius: & cum hoc etiam vtitur ipsomet definito in ipsa definitione: ex quo enim cęcitas est priuatio visus, est ac si dixisset quod visus sit contrarium priuationis visus.

Secundus autem locus est, si quis proferret priuationis definitionem, & in ipsius definitione non proferret ipsum habitum, qui sit priuationis contrariū, ille non definiret: exempli gratia. Si definitio ignorantiæ esset, quod sit priuatio, & non diceretur cuius rei priuatio sit.

Tertius locus est, si esset priuationis definitio, & in eius definitione proferretur habitus illi oppositus, & non proferretur subiectum proprium priuationi: prout si quis definiret cęcitatem, ꝙ sit priuatio visus, & non diceretur oculi videntis, quia visus priuatio in talpa non est cæcitas, in definitione itaque huius speciei priuationis perfectę oportet connecti has duas conditiones: quarum vna est, quod in ea explicetur habitus oppositus. Et altera ꝙ sit in subiecto proprio.

Quartus autem locus est, Si priuatio fuerit de speciebus illius, quam esse est secundum modum habitus imperfecti, & est illa, in cuius definitione dictum est, quod sit illa, quæ non est in subiecto illo, cuius moris est esse in illo modo quo consueuit esse in illo, vt inęquale dicitur de maiori & minori. Et similiter ignorantia, ex quo est duarum specierum, quarum vna est ignorantia secundum modum priuationis, Et altera est ignorantia secundum modum erroris; expedit

A itaque definienti, quando perficeret definitiones harum priuationū, quod explicet de priuatione id, quod est secundum modum habitus imperfecti: prout diceretur quod ignorantia sit opinio de re aliter quam res sit extra animam, nō quod dicatur quod ignorantia sit priuatio scientiæ illius, cuius moris est quod ei insit scientia.

De locis definitionum ipsorum compositorum. Cap. III.

SI autem alicuius complexorum aßignetur terminus, considerandum est auferendo alterius eorum quo complectuntur orationem, si est & reliqua reliqui. Nam si non, manifestum quoniam neque tota totius: vt si quispiam definiuit lineam finalem rectam, finem plani habentis fines, cuius mediū superadditur finibus: si finalis lineæ oratio est, finis plani habentis fines, recte oportet esse reliquum, cuius medium superadditur finibus: sed infinita neque medium, neque fines habet, recta autem est, quare non est reliqua reliqui oratio.

78. Locus. Declaratio.

B Amplius, si cum sit compositum quod definitur, æquimembris oratio aßignetur definitio. Equimembris autem dicitur oratio esse, quādo quot fuerint composita, tot & in oratione nomina, & verba fuerint: necesse est enim in talibus ipsorum nominum commutationem fieri aut omniū, aut aliquorum, eo quod nihil plura nunc, quā prius nomina dicta sunt: verum oportet eum, qui definit, orationē pro nominibus aßignare, maxime quidem omnibus: quod si non, at saltē in plurimis: sic enim & in simplicibus qui nomen commutat, non definiturus est, Vt pro tunica, vestem.

79. Locus, Declaratio.

Amplius autem maius peccatum, si & per ignotiora nomina commutationem fecerit. Vt pro homine albo, terrigenam candentem: neque n. definiuit, cū minus sit clarum quod sic dicitur.

80. Locus. Declaratio.

Considerandum autem & si per commutationē nominum, nō idē iam significat. Vt qui contemplatiuam scientiam, opinionem contemplatiuā dixit: nā opinio, scientiæ non idem (at oportet, si debet, C & totum idem esse) nam contemplatiuum quidē cōmune in vtriusq; orationibus est, reliquum vero differens.

81. Locus. Declaratio.

Amplius, si alterius nominum commutationem faciens, non differentiæ, sed generis commutationem fecit. Vt in eo quod nuper dictum est: ignotius enim contemplatiua quam scientia: nam hoc quidem genus, illud autem differentia, omnibus autem notius genus, nā communis: quare non generis, sed differentiæ oportebat commutationem fieri, eo quod ignotior est. An hæc quidem ridicula reprehēsio? nihil enim prohibet differentiam quidem notißimo nomine dici, genus autem non: sic autem rebus se habentibus manifestum quoniam generis, & non differentiæ secundum nomen commutatio facienda: si autem non nomen pro nomine, sed orationem pro nomine commutat, manifestum quoniam differentiæ magis quam generis

82. Locus. Declaratio.

Dubitatio.

definitio assignanda est, eo quod cognoscendi gratia definitio assignatur: nam minus differentia quam genus nota. Si autem differentiæ terminum assignauit, considerãdum si & alicuius alius communis est assignatus terminus. Vt cum imparem numerum, numerũ medium habentem dixerit, determinandũ est quo pacto medium habentem: nam numerus quidem communis in vtrisque orationibus est. Imparis autem consumpta est oratio: habent autem, & linea, & corpus medium, cum non sint imparia: quare non vtique erit definitio hæc imparis: si autẽ multipliciter dicitur medium habens, determinandũ quomodo medium habens, alioqui reprehensio erit, aut syllogismus: quod non definiuit.

83. Locus. Declaratio.

Rursum, si id cuius quidẽ orationem assignauit est eorum quæ sunt, quod autem sub oratione, non eorum quæ sunt. Vt si album, quispiam definiuit colorem igni permixtum. impossibile enim incorporeum corpori permisceri, quare non erit color igni permixtus, attamen album est.

84. Locus. Declaratio.

Amplius, quicunque non diuidunt in iis, quæ sunt ad aliquid, ad quod dicitur, sed in pluribus comprehendentes dicunt: aut omnino, aut in aliquo falsum dicunt. Vt si quis medicinam disciplinam entis dixit: nam si nullius entium medicina est disciplina: manifestum quoniam tota oratio mendax est: si autem alicuius quidem, alicuius autẽ non, in aliquo mendax: nam oportet de omni, siquidem per se, & nõ secundum accidens entis esse dicitur, quemadmodum in aliis se habent ea quæ ad aliquid sunt: nam omne disciplinatum ad disciplinam dicitur. Similiter autem & in aliis, eo quod conuertuntur omnia ad aliquid: omne enim disciplinatum, ad aliquid. Cæterum si is (qui nõ per se, sed secundum accidens assignationem fecit) recte assignauit, non ad vnum, sed ad plura vnumquodque eorum quæ ad aliquid dicũtur, assignauit: nihil enim prohibet idem, & ens, & album, & bonũ esse: quare qui ad quodlibet horum assignauit, recte assignauit, siquidem is qui secũdum accidens assignauit, recte assignauit. Præterea autem impossibile est huiusmodi orationem propriam assignari esse: nam nõ solum medicina, sed plures aliarum disciplinarum ad ens dicuntur, quare vnaquæque entis disciplina erit: manifestum igitur quoniam talis nullius est disciplinæ definitio, propriam enim & non communẽ oportet definitionem esse.

85. Locus. Declaratio.

Quandoque autẽ definiunt nõ rem, sed rem bene se habẽtem, aut perfectam. Talis autẽ & rhetoris & furis terminus, si sit rhetor quidẽ, qui potest quod in vnoquoq; est verisimile considerare, & nihil prætermittere: fur autem, qui clam sumit: perspicuum enim quoniã cum talis vterque, hic quidem bonus rhetor, ille autem bonus fur erit: nõ enim qui clam sumit, sed qui vult clam sumere, fur est.

86. Locus. Declaratio.

Rursum, si quod propter se eligendum est, vt actiuum vel effectiuum, vel quolibet modo propter aliud eligendum assignauit,

A Vt qui iustitiam, legum conseruatiuam dicit: aut sapientiam, effectiuam felicitatis: nam conseruatiuum & effectiuum eorum sunt quę propter aliud eliguntur. An nihil quidem prohibet quod propter se eligendum est, & propter aliud esse eligendum? attamen nihil minus peccauit, qui sic definiuit quod propter se est eligendum: nam vnicuique optimum, in substantia maxime: melius autem quod propter se eligendum, quam quod propter aliud: quare id & definitionem oportebit magis significare.

87. Locus. Declaratio.

Cõsiderandũ aũt est & si is q alicuius definitionẽ assignauit, aut hęc aut qđ est ex his, aut hoc cũ illo definiuit. Nam si hæc quidẽ, accidet vtrisque & neutri inesse: vt si iustitiã, temperantiã, & fortitudinem definierit: nam si sint duo, vterque autem alterum habeat, vtrique iusti erunt, & neuter, eo quòd vtrique quidem habent iustitiam, vterque autem non habet. Si autem nondum quod dictum est admodum absurdum videtur, eo quòd & in aliis accidit huiusmodi B (nihil enim prohibet vtrosque habere vnam, cum neuter habeat) attamen contraria inesse eidem, omnino absurdum videbitur esse: accidet autem hoc, si hic quidem ipsorum temperantiam & timiditatem habet, ille autem fortitudinem, & prodigalitatem: nam vtrique iustitiam, & iniustitiam habent: nam si iustitia, temperantia & fortitudo est, & iniustitia timiditas & prodigalitas erit: & omnino quæcunque ad argumentandum idonea quòd non idem sunt & partes & totum, omnia vtilia ad id quod dictum est. videtur autem qui sic definit partes, toti easdem dicere esse. Maxime autem accommodatæ fiunt orationes, in quibuscunque manifesta partium est compositio, quemadmodum in domo, & in cæteris talibus: manifestum enim quoniam cum sint partes, nihil prohibet totum non esse. quare non idem partes toti.

88. Locus. Declaratio.

Si autem non hæc, sed quod ex his est dixit id esse quod definitur, primum quidem considerandum, si non natum est quippiam vnum C fieri, ex iis quæ dicta sunt.

89. Locus. Declaratio.

Quædam enim sic se habẽt adinuicem: vt nihil ex eis vnum quippiam fiat: vt linea & numerus.

90. Locus. Declaratio.

Amplius, si definitum quidem in vno aliquo natum est primo fieri, ex quibus autem dixit ipsum esse, non in vno primo nata sunt fieri, sed vtrunque in vtroque. Nam manifestum quoniam non erit ex iis illud, in quibus enim partes, & totum necesse est inesse, quare nõ in vno totum primo esse, sed in pluribus.

91. Locus. Declaratio.

Si autẽ & partes, & totum in vno aliquo primo, considerandum si nõ in eodem, sed in altero totum, & in altero partes. Nam in quo totum, in illo & partes esse videntur.

92. Locus. Declaratio.

Rursum, si cum toto corrumpuntur partes. E conuerso enim oportet accidere, partibus corruptis totum corrũpi. toto vero corrupto, non necesse est & partes corrumpi.

93. Locus. Declaratio. Aut si totum quidem bonum, vel malum, partes autẽ neutræ, aut econuerso, partes quidem bonæ, vel malæ, totum autem neutrum. Nam neque ex neutris possibile bonum quippiam, vel malum fieri: neque ex bonis vel malis neutrum. Aut si magis quidem alterũ bonum quam alterum malum: quod autem ex his, non magis bonum quam malum. Vt si imprudentia ex fortitudine & falsa opinione, magis enim bonum fortitudo, quam malum falsa opinio: oportet ergo & quod ex his est, sequi illud, quod magis est, & esse vel simpliciter bonum, vel magis bonum quam malum. Dubitatio. An hoc quidem necessarium: nisi vtrunque sit per se bonum vel malum? multa enim effectiuorum per se quidem non sunt bona, mixta autem quibusdam, fiunt bona: aut econuerso vtrunque quidem bonum, mixta autem, malum vel neutrum. maxime autem manifestum quod nunc dictum est in salubribus & morbificis: nam quædam medicamentorum sic se habent, vt vtrunque quidem sit bonum: si autem vtraque dentur mixta, malum.

94. Locus. Declaratio. Rursum, si quod ex meliore & peiore est, non est totum peiore quidem melius, meliore autem peius. An neque hoc necessariũ, nisi per se sint ex quibus componitur, bona? nam in iis, quæ non per se sunt bona, nihil prohibet totum non fieri bonum: vt in iis quæ modo dicta sunt.

95. Locus. Declaratio. Amplius, si cognomine est totum alteri. Non oportet enim, vt neque in syllabis: nulli enim elementorum ex quibus componitur, syllaba cognomiuis est.

96. Locus. Declaratio. Amplius, si non dixit modum compositionis. Non enim sufficiens est ad cognoscendum, quod dicat, ex his: nam non quod ex his, sed quod sic ex his, est cuiusque compositorum substantia, vt in domo, nõ enim sic quolibet modo componantur hæc, domus est. Si autem hoc cum illo asignauit, primum quidem dicendum quod hoc cum illo, aut hoc & illud dicitur, aut quod ex illis. Nam qui dicit mel cũ aqua, vel mel & aquam dicit, vel quod ex melle & aqua: quare si cuilibet eorum, quæ dicta sunt, idẽ confitebitur esse hoc cum illo, eadem conueniet dicere, quæ quidem ad vtrunque horum prius dicta sunt.

97. Locus. Declaratio. Amplius, diuidenti quoties dicitur alterum cum altero, considerandum si nullo modo hoc cum illo. Vt si dicitur alterum cum altero, aut vt in aliquo eodem susceptiuo, vt iustitia & fortitudo in anima, aut in loco eodem, aut in tempore eodem: nullo autem modo verũ sit quod dictum est in his: manifestum est quoniam nullius erit asignata definitio, eo quod nullo modo, hoc cum illo est.

98. Locus. Declaratio. Si autem diuisio quoties dicitur alterum cum altero, verum erit in eodem tempore vtrunque esse, considerandum si contingit non ad eundem vtrunque dici finem. Vt si fortitudinem definiuit audaciam cum recta intelligentia: contingit enim audaciam quidem habere spoliandi, rectam autem intelligentiam circa salubria, sed nondum

A nondum fortis, qui in eodem tempore cum illo hoc habet.

Amplius, si & ad idem ambo dicuntur: vt ad medicatiua. Nihil enim prohibet & audaciam quandam, & rectam intelligentiam habere ad medicatiua, attamen nec si fortis, qui hoc cum illo habet: neque enim ad alterum, eorum vtrunque oportet dici, neque ad idem quodcunque sit, sed ad fortitudinis finem, vt ad præliorum pericula: aut si quid magis est illius finis.

100. locus. Declaratio.

Quædam autem sic assignatorum, nullo modo sub dictam cadunt diuisionem: vt si ira tristitia est cum opinione paruipendendi: nam quod propter huiusmodi opinionem tristitia fit, hoc vult indicare: propter hoc autem fieri aliquid, nõ est idem ei quod est hoc quidem cum illo esse secundum, vllum dictorum modorum.

101. locus. Declaratio.

Rursum, si horum compositionem, dixit totum. Vt animæ & corporis compositionem animal. Primum quidem considerandum si nõ dixit qualis compositio: vt si carnem definiens, aut os, ignis, & aeris, & B terræ dixit compositionem: non enim sufficit compositionem dicere, sed quæ & qualis determinandum: non enim quolibet modo compositis his caro fit, sed sic quidem compositis, caro, sic vero os. Videtur autem neque esse omnino compositioni idem, neutrum eorum quæ dicta sunt: nam compositioni omni dissolutio contraria, dictorum autem neutri, nihil.

102. locus. Declaratio.

Amplius, si similiter est verisimile omne compositum compositionem esse, vel nullum: animalium autem vnumquodque cum sit compositum, non est compositio, neque profecto aliorum compositorum vllum compositio erit. Rursum, si similiter in aliquo nata sunt esse contraria, definiuit autem per alterum: manifestum quoniam non definiuit. Si autem non ita est, plures accidet eiusdem definitiones esse: quid enim magis qui per hoc, quàm qui per alterum definiens dixit? eo quòd similiter vtraque nata sunt fieri in eodem. Talis autem ani-C mæ est definitio, siquidem est substantia disciplinæ susceptiua: nam similiter & ignorantiæ est susceptiua.

103. locus. Declaratio.

Oportet autem si non ad totam habeat aliquis argumentari definitionem, eo quòd non nota sit tota, ad aliquam partium argumentari si sit nota, & non bene assignata appareat: nam parte interempta, & tota definitio interimitur.

104. locus. Declaratio.

Quæcunque autem obscuræ sunt definitionum emendanti, & confirmanti ad manifestandum aliquid & habendum argumentum, sic considerandum. Necesse est enim respondentem aut suscipere quod sumptum est ab interrogante, aut eundem declarare, quid temere est ostensum à definitione.

105. locus. Declaratio.

Amplius, quemadmodum in congregationibus solent legem inducere, & si sit melior quæ inducitur, interimit anteriorem: sic & in definitionibus faciendũ, & definitio alia ferenda. Nam si apparet melior, & magis manifestũ qđ definitur: perspicuum qñ interempta

106. locus. Declaratio.

erit quæ posita est, eo quòd non sunt eiusdem plures definitiones.

107. locus. Declaratio.

Ad omnes aũt definitiones non minimũ elemẽtũ ad seipsum, sdeter definire propositũ, aut apte dictũ terminũ assumere. Necesse est, n. veluti ad exẽplar considerantẽ, & qđ minus est iis, quæ oportet habere definitionem, & quod appositum est superflue, inspicere, ut magis argumentis abundemus: q̃ igitur circa definitiones, intãtũ dicta sit.

De locis definitionũ ipsorum compositorum.

IN definitionibus autem rerum compositarum ex partibus accidit error, quando complete ponuntur suæ partes in ipsarum definitionibus aliquo modo. Aut quando definiretur totum, quod sit tale & tale, hoc est, suæ partes absque additione alicuius rei vltra hoc. Aut quod definiatur totum, ꝙ sit ex tali & tali, hoc est ex parte tali & tali, aut ꝙ sit pars talis cum parte tali. Exemplum primi est, vt qui definiret domum, ꝙ sit lateres & lapides. Et ꝙ nauis sit lignum & claui & tabulæ & cordæ: ille enim, qui domus definitionem compleret, hoc modo omitteret residuam dignam rerum, quæ debent ferri in definitione, scilicet ipsam compositionem, qua domus est domus, & nauis est nauis. Et quicquid posset dici de errore illius, qui posuit ꝙ partes ipsæ eædem sint, sicut est ipsum totum sine absque additione alicuius rei vltra illas, conferret ad destructionem talium definitionum. Et similiter fit, quando non fit conditionis totius, ꝙ fiat ex compositione partium, sed ex congregatione ipsarum: quando enim quis in illius definitione omitteret explicare dictionem congregationis, hinc eueniret ꝙ duo contraria inessent vni subiecto, verbi gratia qui diceret quod septem sint tria & quatuor quia nisi dicat agregatum ex tribus & quatuor, posset putari ꝙ ipsemet idem septennarius esset par & impar, Veruntamen non est vis huius loci in his rebus sicut est eius vis in rebus compositis: quando enim intelligeretur sensus illius qui definiret septenarium, ꝙ sit trinarius, & quaternarius, iam definiret.

Qui vero definiret totum, ꝙ sit tale & tale, contingeret illi error multifariam: primo, quia illæ partes essent ex illis, quæ componuntur, aut quæ complicantur, adeo ꝙ ex illis fiat ipsum totum: prout fieret, si quis definiret superficiem, ꝙ sit ex linea & numero: nam ex linea & numero non componitur superficies: aut sicut qui definiret corpus, ꝙ sit compositum ex partibus indiuisibilibus, & ex indiuisibilibus nequeat componi diuisibile. Secundus autem modus est ꝙ illæ partes insint vni subiecto, & si hæ partibus similes sint, tamen non sunt partes: exempli gratia, vt qui definiret iram, ꝙ sit composita ex cogitatu & desiderio vindictæ, subiectum enim cogitatus non est subiectum iræ in ipsa anima. Et tertius modus ꝙ illæ partes corrumpantur ad totius corruptionem, res enim, qua expedit esse partes, est contra hoc, hoc est, ꝙ totum corrumpatur ad ipsarum corruptionem, non ꝙ ipsæ corrumpantur ad ipsius totius corruptionem: quando enim corrumpitur domus, non corrumpuntur lapides, neque lateres, quando autem corrumpuntur lapides & lateres, corrumpitur ipsa domus necessario. Quartus autem modus est, ꝙ totum sit bonum aut malum, & partes non sint ita, aut res sit econtra: hoc est, quod partes sint bonæ aut malæ, & totum non sit huic connexum: impossibile est enim ꝙ totum sit bonum aut malum, & partes non sint ita, aut ꝙ partes sint bonæ aut malæ, & totum non sit ita. Et iterum si vna partium fuerit altera melior, & altera minus bona, totum compositum ex illis est melius minus bona, & minus bonum meliori. Et ait Aristo, ꝙ hic locus verax est, quãdo bonum & malum sumitur de toto & partibus per se, quando vero sumerentur per accidens, nihil prohiberet totum esse bonum, & partes esse malas, prout est dispositio compositorum in medicina, aut dispositio est contra hoc, ꝙ simplicia iuuent, & aggregatum sit noxium: & similiter est dispositio ciborum, vt fertur, de congregatione piscis & lactis. Et similiter non est remotum ꝙ totum sit compositum ex quadam re meliori altera, & reliqua re minus bona, & totum sit melius meliori, & minus malum malo. Quintus autem locus est, quod nomen totius non conueniat nomini partis & hic quidem proprius est loci ætherogeneo, prout est domus, cuius nomen non absoluitur de eius parti-

A bus, totius vero, qđ est homogeneũ nomẽ ipsius conuenit parti: nomẽ.n. partium aquę est aqua, & nomẽ partium carnis est caro, & partium sanguinis est sanguis.

Tertia vero acceptio, qua totũ definiretur, est, qđ totũ sit tale cũ tali, vt diceret, qđ ensis sit chalybs cũ lăpade, aut q̃ diceret, qđ oximel sit mel cũ aceto: huic.n. acceptioni cõtingeret error ex modis, quos narrauimus in prima & secũda acceptione, & huic superaddit qđ nũc dicemus: dicere.n. ꝙ ipsum sit tale cũ tali est verax in rebus, quarũ subiectũ est vnũ, prout sunt diuitiæ, & iustitia, & fortitudo q̃ sunt in vno loco: aut q̃ eueniũt ex vno: qñ itaq; dicimus, ꝙ hoc sit cũ hoc, aut nõ sit vllo horum trium modorũ, non fit hic vera definitio. v.g. qui definiret iram, qđ sit contristatio cum cogitatu, quia contristatio & cogitatus nõ sunt in vno susceptiuo de partibus ipsius animæ, neque similiter vno tempore; ex quo cogitatus præcedit contristationem.

Si autem acceptio fuerit vno horum trium modorum, aut omnibus, expedit quod consideremus, an duæ partes non dicantur in comparatione ad aliam rem & si res ita sit quod ex hoc positum non sit verum, verbi gratia, qui definiret fortitudinem, quod sit solertia cum cogitatu. Si nos concederemus, quod fortitudo & cogitatus sint in vno susceptiuo, & vno tempore, & vno loco, contingit huic controuersia & fallacia, quoniam dicuntur in comparatione ad vnam eandem rem: posset enim aliquis vir, cui esset solertia ad luxuriam, & verus cogita-B tus circa res agentes sanitatem, non sufficere ei etiam hoc, ꝙ concedamus ex controuersia quod scilicet sumantur duæ partes in comparatione vnius eiusdem rei, nisi hæc res sit finis ipsius definiti, verbi gratia, qui definiret fortitudinem, quod sit solertia, cum cogitatu vero circa vnam eandem rem, prout sunt res medicinales, non definiret fortitudinem, sed diceret, quod sit solertia cum cogitatu circa bellum, quod est finis fortitudinis. Et aliquando erratur circa orationem, quæ profertur in definitione, ꝙ sit tale cum tali, & intelligitur per id, ꝙ dicitur cum tali, ipsa causa, expediret autem dicere in illius definitione quod sit tale propter tale: gratia exempli, qui definiret iram, quod sit contristatio cum imaginatione, quia imaginatio est causa contristationis, non quod sit cum contristatione. In his itaque occurrit error ex duabus partibus, aut quod non proferantur partes prout conuenit, aut quod omittatur modus compositionis illarum. Et aliquando errat qui profert compositionem, quando non sumeret in definitione quæ compositio est propria huic rei definitæ: vt qui dixerit, quod animal sit compositum ex corpore & anima, & quod caro & ossa sint composita ex aqua & aere & igne & terra, & non dixit, quæ compositio sit compositio animæ & corporis in animali, neque dixit, quę compositio sit compositio quatuor elementorum in carne & ossibus: compositio enim vnius istorum non est compositio alterius: aliud autem est vnum secundum se, quando componitur differentibus compositio-C nibus, & fiunt differentia entia, vt quã do lapides componuntur vna specie cõpositionis, fit domus, & quando componuntur alia specie compositionis, fit aceruus. Et vniuersaliter sic complemus definitionem rerum, quæ est compositio talis aut talis, secundum quod dicere compositionem ponatur vice generis & perfecte aut corrupte, quia compositio non verificatur quod sit genus vllius compositionis: compositioni enim est contrarium illius, quæ est dissolutio. Hæc autem cõposita, quæ descripsimus, non habent contrarium: hæc itaque est summa locorum, quæ referuntur in definitionibus compositorum, & iam expedit nobis qđ hinc procedamus ad tractatum locorum definitionum communium omnibus prædicamentis.

De locis definitionũ cõmunibus omnibus decem prædicamentis.

Initium autem horum locorum est consideratio ex parte temporis, quando tempus in definitione & definitio non significaret vnam rem: notum enim est, quod qui compleret definitionem hoc modo, non faceret conuenire illi ipsum definitum: & hoc quidem primo fit duobus modis, quorum vnus est, quod definitum si æternum, & definitio significet quoddam tempus. Vt qui definiret animal immortale, quod esset animal, quod non corrumpitur nunc, non est illius iudicium pro eo, quod erit in futurum, neque pro eo, quod fuit in præterito. Aut quod definitum significet aliquod tempus, & definitio significet aliud

tps,vt qui definiret timorẽ qđ' sit cogitatus de bono & malo: timor.n.significat de tempore futuro, & cogitatus boni & mali aliquando fit de eo, quod est tribus temporibus, scilicet præsenti, præterito, & futuro, & similiter qui definire possibile, quod sit quod potest esse, & potest non esse, possibile enim significat futurum, & dicere quod potest esse, & potest non esse, verificatur quod prædicetur pro tempore præsenti.

D

Secundus autem locus est, quod sit aliqua res in qua magis sit dispositio, quæ definiri intenditur, quam sit in definitione: vt qui definiret iustitiam, quod sit potestas, qua vir queat æqualiter distribuere, aut eligat distribuere æqualiter: hic enim est maioris iustitiæ, quã ille, cuius est potestas absque electione: excessus enim sunt secundum voluntatem & electionem.

Tertius autem locus est, quod definitum suscipiat magis & minus, & definitio non suscipiat illa, & contra hoc, scilicet quod definitum non suscipiat magis & & minus, & definitio illius suscipiat, verbi gratia, qui definiret fruitionem, quod sit dispositio maxime laudabilis: fruitio enim suscipit magis & minus, & dispositio maxime laudabilis non suscipit hoc. Et iterum, si vtraque idest definitio & definitum suscipiant magis & minus, sed non simul, illa non est definitio, verbi gratia, qui definiret amorem quod sit desiderium coitus ex eo, quod amor & desiderium coitus suscipiant magis & minus, sed non suscipiunt hoc simul: cuius enim amor intenditur, remittitur eius desiderium coitus, & contra, cuius desiderium coitus intenditur, illius amor remittitur, sicque non suscipiunt magis & minus simul.

E

Quartus autem locus est, quando quis poneret duas res, quæ conuenirent in una dispositione, & differrent secundum magis & minus, & definitio complens hanc dispositionem conueniret rei, cui secundum minus est hęc dispositio illa non perficit: prout qui definiret ignem, ꝙ sit subtilissima pars omnium corporum, illa non compleret illius definitionem, quia flamma dignior est nominis ignis, quã lampa, & ignitas est magis in illa: dicere autem subtilissima pars corporũ, econtra magis propriũ est definitioni lampadis, quã definitioni flammę.

Et quintus locus est, si fuerint duæ res, quæ conueniant in aliqua dispositione secundum vnam proportionem, & definitio huius dispositionis non inest illis vno simili modo: prout qui definiret colorem, quod sit primum sensibile visus, non proferret definitionem vt conueniret: color enim prædicatur de albo, sicut prædicatur de nigro, & illa sunt duarum specierum: definitio autem, quę illam compleuit, est magis propria albo quam quæ nigro ipsam compleuerit.

Sextus autem locus est, quod proferat in definitione duas res oppositas, aut quarum vis sit vis contrariorum, & in illa vtatur dictione, aut verbi gratia, qui definiret bonum, quod suaue est apud visum, aut apud auditum, & ens, quod sit, cuius consuetudinis sit agere, aut pati: id enim, quod intelligitur per dictionem, aut sequitur error & corruptio in definitione: nam, si illius intellectus esset separari vnam rem ab altera, non coincidentia, cui imposita est hæc dictio in arabico idiomate, contingeret huic, quod vna res esset bona & non bona, & ens & non ens, quoniam bonum apud auditum est non bonum apud visum: & si fuerit vna eadem res, quod bonum est apud auditum, est non bonum apud visum: & ex quo vtroque vtitur in definitione, contingeret hinc, quod res sit bona & non bona, quã quã maiori parte commonstratur hæc res in rebus oppositis: prout qui definiret præmissam, quod sit significatum affirmatum aut negatum: si autem intelligeret ex dictione, aut ipsum copulationem, & ille est intellectus voci copulationis in idiomate arabico, euenit huic, quod non verificetur definitio de rebus, quibus inest altera duarum dispositionum, prout dicimus quod sit, quod agit aut patitur, quoniam hæc definitio non verificatur de materia prima: illa enim patitur, & non agit: & similiter non est verax de corporibus cœlestibus, quia agunt, & non patiuntur.

F

Septimus autem locus est, quod in definitione prolatæ sint res æquiuocæ, & putetur, quod hoc nomen sit vniuocum, & quod id, quod significat nomen & definitio, sit vnum idem: res autem non est sic, & hic error aggreditur definitionẽ

A altero duorum modorum, quorum vnus est, quod duabus rebus nomine æquiuocis parum de sit, ne inueniatur quoddam accidens commune, verbi gratia, quia nomen canis absoluitur de animali noto, & de quadam secta arabum nominis æquiuocatione, & si illi posita sit hæc definitio, quod sit corpus nutribile sensitiuum, iam prolatum esset quid commune cani, quod est animal, & cani, quod est secta arabum, sed non est prolata definitio canis veri, neque definitio speciei hominum, qui canes vocantur. Secundus autem modus est, quod partes definitionis sint nomine æquiuocæ, sicut est dispositio nominis ipsius definiti, & putetur propterea ꝙ protulerit de illo veram definitionem, & quod id, quod significat nomen & definitio sit vnum, verbi gratia, qui definiuit rem sanitatis, quod sit dispositio ad sanitatem, sicut dispositio iusti: dicere enim dispositionem iusti, est nomen æquiuocum, prout dicere sanitatem etiam est nomen æquiuocum, & similiter qui definiret lucem, quod sit res quo inuenitur rei veritas.

Octauus locus est, quod definitio posuerit ipsum definitum vnum notum, & ipsa definitio sit dubia, an sit aut non sit ens, verbi gratia, vt qui definierit quod albedo sit color igni mistus: albedo enim est nota esse. Definitio autem, quæ est color igni mistus, aut est dubia, aut impossibilis, quoniam non permiscetur accidens substantiæ. Et similiter qui definierit locum quod sit vacuum pleni: locus enim est notus esse, vacuum autem est dubium, aut impossibile. Et similiter qui definiret yle, ꝙ sit corpus non habens qualitatem: corpus enim huiusmodi est impossibile esse.

B

Nonus autem locus est, quod definitio conueniat rebus maximæ æstimationis huius rei, & non omnibus rebus, quæ sunt in illa, vt qui definierit hominem, quod esset animal philosophicum: hoc enim est verax de optima specie hominum. Et similiter qui definiret rem publicam, quod sit, quæ sua statuta facit, maxime commendanda, Definiuit quidem optimam rem publicam, non omnem rem publicam. Et similiter est, qui definiret medicum, quod sit quem non lateat de medicamine, quo ipsum medetur aliqua res, quam decernit ars medica: hæc enim definitio quasi non est verax de Hippocrate & Galeno, tanto fortius de alijs: hæc itaque sunt loca communia omnibus prædicamentis.

De locis definitionū rerum, quas significat per orationē cōpositā vice nominis simplicis, hoc ē, qñ non esset illis nomen simplex, ꝑut dicim' angulū planū, & lineam rectā, & corpus quintū.

Primus autem horum locorum est, quod consideremus partes definitionis sumptas in compositi definitione, & si abstulerimus vnam partem ab altera duarum partium definitionis, ipsius compositi, non remanet residua oratio definitio conueniens alteri rei, & illa non esset definitio, verbi gratia, qui definierit lineam rectam, quod sit vltimum superficiei, cuius medium non occulit duo extrema: quando namque auferres ab hac oratione vltimum superficiei, quæ erat pars definitionis lineæ rectæ, & dicis cuius medium non occulit duo extrema, non est definitio omnium linearum rectarum, ex quo lineæ infinitæ non est medium, neque extrema.

C

Secundus locus est, quod proferatur oratio composita vice nominis simplicis illi æqualis: qui enim sic ageret, non definiret, sed commutaret nomen pro nomine, vt qui proferret nomen simplex pro nomine simplici, non definiret, verbi gratia, vt qui definiret in lingua arabica leonem furientem, quod sit leo prauus, siue latine tunicam nigram, quod sit colobium atrum, & eo magis, quando non proferret nomen notius, quam sit oratio illa, vt qui definiret lapidem album, ꝙ sit lapis niueus: album enim notius est quam niueum.

Tertius locus est, quod cum commutatione orationis cum oratione non seruaret vnam eandem rationem, vt qui diceret vice scientiæ speculatiuæ, quod sit opinio scientifica: opinio enim non significat id, quod significat ipsa scientia, nec ipsarum significatio est vna, & cum hoc significat differentiam, quæ est, dum dicimus in genere, speculatiuum, & ille dicebat scientificum.

Quartus locus est, quod relinquantur quædam nomina, quæ sunt vt dictiones in definitione, & aliqua alia permutentur & quod omittitur sit notius, quæ est dictio significans genus, & quod commutatur sit ignotius, quæ est dictio significans differentiam, quia ille non proferret orationem illius vice, quæ largiatur naturam differentiæ, nisi dictionem simplicem, vt qui definiret numerum parem

quod sit habens medium : dicere enim medium verax est de quantitate continua, & discreta. Si autem adderet in definitione medium numerale, esset definitio perfecta, & vice dictionis simplicis proferret orationem : & huic simile fecit Euclides in definitione anguli plani, quando dixit, quod sit agonis, qui fit ex concursu duarum linearum non recte se incidentium in æqua superficie. Et hoc fortior est quod obseruetur dictio significans differentiam, & permutetur dictio significans genus : sicque obseruaretur latentius, & commutaretur manifestius. Hæc sunt loca definitionum, quæ inseruimus ordine, quo ea inseruerunt Theophrastus, & Themistius : ex quo hic magis subintrat ordine marti-ciosum, & sit facilioris commemorationis.

Libri sexti Topicorum Aristotelis
Cum Auer. Finis.

IN TOPICORVM
Librum Septimum,
Argumentum.

HAbes in septimo de eodem & altero. Casus hic, & series, & contradictio, & efficientia, & destruentia perpenduntur. An cui alterum, idem & alterum: sed & accidentia eorum, & quibus accidunt : an idem prædicationis genus, an genus alterutrius non idem : an non eædem alterutrius differentiæ : an alterum magis admittatur, alterum respuatur. Sed & accessio & decessio: & an ex suppositione aliquid competat: an subiectum alicubi a prædicato discordet : an iisdem dicendis alius modus : an esse alterum sine altero nequeat. Obiiciat affirmans, raro a disputantibus definitionem ratiocinando colligi. nam tradere exactam, disciplinæ esse alterius. Sunt enim affirmantium, & negantium non idem locique: difficilius defenditur, quàm oppugnatur, definitio.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, TOPICORVM LIBER SEPTIMVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De locis eiusdem, & diuersi, deque locis constructionis, & destructionis prædicatorum.

De eodem, & diuerso loci.

Cap. I.

VTRVM autem idem, an diuersum secundum propriissimum eorum (qui dicti sunt de eodem) modorum, dicendum: dicebatur autem propriissime idem quod numero vnum. considerandum autem ex casibus, & coniugatis, & oppositis. Nam si iustitia idem est fortitudini, & iustus forti, & iuste fortiter. Similiter autem & in oppositis Nam si hæc eadem, & opposita his, eadem secundum quamlibet dictarum oppositionum. Nihil enim differt hoc vel hoc modo oppositum sumere, eo quòd idem est. Rursum, ex effectiuis, & corruptiuis, & generationibus, & corruptionibus, & omnino ex iis, quæ similiter se habent alterum ad alterum. Nam quæcunque simpliciter eadem, etiam generationes eorum & corruptiones eædem, & effectiua, & corruptiua. Considerandum autem & quorum alterum, maxime dicitur quoduis esse, si & alterum ipsorum secundum idem maxime dicitur. Sicut Xenocrates beatam vitam, & studiosam assignauit eandem, eo quòd omnium vitarum, maxime eligenda studiosa, & beata: vnum enim maxime eligendum, & maximum. Similiter & in aliis huiusmodi. Oportet autem vtrunque vnum numero esse: quod dicitur, maximum, & maxime eligendum: si autem non, non erit ostensum quod idem. Non necessarium enim si fortissimi Græcorum sunt Peloponnesii, & Lacedæmonii, eosdem esse Peloponnesios Lacedæmoniis, eo quòd non vnus numero Peloponnesius, & Lacedæmonius, sed contineri quidem alterum ab altero necessarium, vt Lacedæmonii à Peloponnesiis: si autem non, accidet seipsis inuicem esse meliores, si non continentur alteri ab alteris: necesse est enim Peloponnesios meliores esse quam Lacedæmonios, si non

1. locus. Declaratio.

2. locus. Declaratio.

3. locus. Declaratio.

4. locus. Declaratio.

continentur alteri ab alteris, nam omnibus reliquis sunt meliores. Similiter autem & Lacedæmonios necesse est meliores esse Peloponnesiis, nam & isti omnibus cæteris sunt meliores, quare seinuicem meliores fiunt. Manifestum ergo, quoniam vnum numero esse oportet, quod optimum & maximum dicitur, si debeat quòd idem sint ostendi: propter quod Xenocrates non idem asignauit: non enim vna numero beata, & studiosa vita: quapropter non necessarium eandem esse eo quòd ambæ maxime eligendæ, sed altera sub altera. Rursum, considerandum si cui alterum idem, & alterum. Nam si non sunt ambo eidem eadem, manifestum quoniam nec sibiinuicem. Amplius autem ex iis, quæ his accidunt, & quibus hæc accidunt, considerandum. Nam quæcunque alteri accidunt, & alteri oportet accidere: & quibus alterum eorum accidit, & alterum eorum oportet accidere: si autem aliquid horum dissonet, dilucidum quoniam non eadem. Videndum autem & si non in vno genere prædicamenti vtraque, sed hoc quidē quale, illud autem quantum, vel ad aliquid indicet. Rursum, si genus vtrisque non idem, sed hoc quidem bonum, illud autem malum: aut hoc quidem virtus, illud autem scientia. Aut si genus quidem idem, differentiæ autem non eædem de vtroque prædicantur: sed de hac quidem quoniam contemplatiua scientia, de illo autem quoniam actiua: similiter autem & in aliis. Amplius autem ex magis, si hoc quidem suscipit magis, illud autem non: aut si ambo suscipiunt quidem, non simul autem. Vt qui magis amat, non magis concupiscit venerem: quare non idem amor, & concupiscentia veneris. Amplius, ex appositione: si idem vtrunque appositum, non facit idem totum. Aut si eodem ab vtroque sublato, quod relinquitur est alterum. Vt si duplum dimidii, & multiplū dimidii idem dixerit esse: sublato enim ab vtroque dimidio, reliqua idem oportet indicare: non indicant autem, nam duplum & multiplum non eadem significant. Considerandum autem non solum si iam aliquid accidit impossibile per positionem, sed & si possibile sit ex suppositione existere. Quemadmodum iis, qui vacuum, & plenum aere, idem dicunt esse: nam manifestum quoniam si exeat aer, vacuum quidem non minus, sed magis erit, plenum autem aere non amplius erit: quare supposito aliquo siue vero, siue falso (nihil enim refert) si alterum interimitur, alterum autem non, profecto non idem sunt. Vniuersaliter autem dicendo ex iis quæ quouis modo de vtroque prædicantur, & de quibus hæc prædicantur, considerandum si alicubi dissonent. Nam quæcunque de altero prædicantur, & de altero prædicari oportet, & de quibus alterum prædicatur, & alterum prædicari oportet. Amplius, quia multipliciter idem dicitur, considerandum si secundum alium aliquem modum eadem sunt. Nam specie, vel genere eadem, non necesse est numero eadem esse, consideramus autē vtrum sic eadem, an non sic. Amplius, si potest alterum sine altero esse. Non erit

5. Locus. Declaratio.
6. locus. Declaratio.
7. locus. Declaratio.
8. locus. Declaratio.
9. locus. Declaratio.
10. locus. Declaratio.
11. locus. Declaratio.
12. locus. Declaratio.
13. locus. Declaratio.
14. locus. Declaratio.
15. locus. Declaratio.

A enim idem ad idem: igitur loci tot dicuntur. Palam autem ex iis quæ dicta sunt, quoniam omnes qui ad idem sunt destructiui loci, & ad terminum utiles sunt: quemadmodum prius dictum est. Nam si non idem indicet & nomen, & oratio, manifestum quoniam non erit definitio assignata oratio. Constructiuorum autem locorum nullus vtilis ad terminum. Non enim sufficit ostendere idem quod sub oratione, & nomine est ad construendum quoniam definitio, sed & alia oportet omnia habere (quæ præcepta sunt) definitionem: interimere igitur definitionem sic: & per hęc semper tentandum.

16. locus. Declaratio.

17. locus. Declaratio.

Si autem construere volumus, primum quidem scire oportet, quoniam nullus, vel pauci disputantium, terminum syllogismo colligũt sed omnes principium, quod tale est, accipiunt. Vt qui circa geometriam, & numeros, & alias huiusmodi disciplinas. Deinde quoniam exacte quidem alterius est negotii assignare, & quid est terminus, & quomodo definire oportet: nunc autem quantum sufficit ad

B præsentem vtilitatem, tantum solum dicendum, quoniam possibile fieri definitionis & eius, quod quid est, esse syllogismum. Nam si terminus est oratio quæ quid est esse rei indicat: & oportet ea, quæ in termino ponuntur, in eo quod quid est de re sola prædicari: prædicantur autem sola in eo quod quid est, genera, & differentiæ: manifestum quoniam si quis sumat ea quæ solum de re in eo quod quid est prædicari oportet, quòd hęc habens oratio, terminus ex necessitate erit: nõ enim contingit aliud esse terminum, eo quòd nihil aliud in eo quod quid est de re prædicatur, quod igitur possibile est ex termino syllogismum fieri, manifestum. Ex quibus autem oportet construere, determinatum est quidem in aliis diligentius: ad propositam autem methodum iidem loci vtiles. Inspiciendum enim in contrariis, & in aliis oppositis, & totas orationes, & secundum partem consideranti. Nam si opposita oppositæ, & eam (quæ dicta

18. locus. Declaratio.

19. locus. Declaratio.

20. locus. Declaratio

C est) propositi necesse est esse. Quoniam autem contrariorum plures complexiones, sumendum est ex contrariis qualiscunque maxime apparebit contraria definitio: totas igitur definitiones, quemadmodum dictum est, considerandum. Secundum partem autem hoc pacto: primum quidem quoniam assignatum genus recte assignatum est. Nam si contrarium in contrario, propositum autem non est in eodem, manifestum quoniam in contrario erit, eo quòd necesse est contraria in eodem genere, vel in contrariis generibus esse. Et differentias quidem contrarias de contrariis arbitramur prædicari. Vt de albo & nigro: nam ille quidem disgregatiuum, hoc autem congregatiuum visus: quare si de contrario contrariæ prædicantur, de proposito quæ assignatæ sunt prædicabuntur: quapropter quia & genus & differentiæ recte assignatæ sunt, manifestum quoniam definitio erit, quæ assignata est. An non necessarium est de contrariis differentias prædicari, nisi in eodem genere

21. Locus. Declaratio.

22. Locus. Declaratio.

23. Locus. Declaratio.

Dubitatio.

sint contraria? quorum autem genera sunt contraria, nihil prohibet eandem differentiam de vtrisque dicitur de iustitia & iniustitia: nam illa quidem virtus, hæc autem vitium animæ, quare id, quod est animæ, differentia de vtrisque dicitur, eo quòd & corporis est virtus & vitium: sed hoc verum quòd contrariorum, aut contrariæ, aut eædem differentię sunt: si ergo de contrario contraria prædicantur, de hoc autem non, manifestum quoniam, quæ dicta est, de hoc prædicabitur. Vniuersaliter autem dicendo, si definitio est ex genere & differentiis, si sit contrarii definitio manifesta, & quæ propositi definitio manifesta erit. Nam quoniam contrarium in eodem genere, vel in contrario, similiter autem & differentiæ, aut contrariæ de contrariis, aut eędem prædicantur: dilucidum quoniam de proposito, aut idem genus prædicabitur quod de contrario, differentiæ autem contrarię, vel omnes, vel aliquę, reliquæ autem eædem: aut contra, differentiæ quidem eædem, genera uero contraria, aut ambo contraria & genera & differentia, nam eadem esse ambo non contingit, si autem secus, definitio eadem contrariorum erit. Amplius, ex casibus, & coniugatis. Necesse est enim consequi genera generibus, & terminos terminis: vt si obliuio est scientiæ amissio: & obliuisci, amittere scientiam erit, & oblitum esse, amisisse scientiam: vno igitur quolibet eorum, quę dicta sunt confesso, necesse est & reliqua confiteri. Similiter autem & si corruptio, dissolutio substantiæ, & corrumpere, dissoluere substantiam, & corruptiue, dissolutiue: si corruptiuum, dissolutiuum substantiæ, & corruptio, substantię dissolutio. Similiter autem & in aliis. Quare uno quouis sumpto, & reliqua omnia confiteatur oportet. Et ex similiter se habentibus adinuicem. Nam si salubre est effectiuum sanitatis, & habile effectiuum bonæ habitudinis erit, & adiutiuum effectiuum boni: nam similiter vnumquodq; eorum, quæ dicta sunt, ad suum finem se habet: quare si vnius eorum definitio est effectiuum esse finis: & reliquorum cuiusq; sic erit definitio. Amplius, ex eo quod est magis & similiter, quod est similiter, quoties contingit construere duas ad duo comparantem. Vt si magis hæc huius quam ista istius definitio, ista autem, quæ minus, definitio est, & hæc quæ magis: & similiter hæc huius, & ista istius: si altera alterius, & reliqua reliquæ. Vna autem definitio ad duo comparata, aut duabus definitionibus ad unum, neutiquam vtilis ea, quæ ex magis est consideratio. Nam neque vnam duorum, neque duas eiusdem definitiones possibile est esse. Sunt autem opportunissimi locorum, & qui nunc dicti sunt, & qui ex casibus, & qui ex coniugatis, quocirca & oportet maxime detinere & promptos habere hos. Vtilissimi enim ad plurima. Aliorum autem ii, qui maxime sunt communes. Nam illi maxime reliquorum efficassimi: vt inspicere in singularibus, & in speciebus considerare, si conueniat definitio, eo quòd uniuoca species est: est autem utilis hic locus ad

[Margin notes: 24. locus. Declaratio. — 25. locus. Declaratio. — 26. locus. Declaratio. — 27. locus. Declaratio. — 28. locus. Declaratio. — 29. locus. Declaratio. — D — E — F]

A eos, qui ponunt ideas esse, quemadmodum prius dictum est. Amplius, si per metaphoram dixit nomen, vel idem de eodem prædicauit vt diuersum: & si quis alius communis & efficax locorum, illo utendum.

30. locus. Declaratio.

Oratio de locis eiusdem, & alius, quę referūtur in septimo.

HEc quidem loca, vt diximus, vtilia sunt definitionibus: construentes enim construunt aliquam conditionem: expedit namq; ꝙ definitio, & id, quod nomen significat, sint vnum. Destruens autem sufficit ei, quod destruat definitionem.

Vnum autem dicitur modis prædictis in præcedentibus: quorum primus est vnius nomine secundum se, loca autem vtilia ad hoc quæsitum sunt fortiora locorum communium omnibus quæsitis, prout sunt loca coniugatorum, & casuum, & oppositorum, & generationis, & corruptionis, & causarum gignentiū, & corrūpentium, & prioris, & dignioris verbi gratia in coniugatis, si iustitia & fortitudo sint vnæ secundum se, iustus & fortis est vnus secundum se; oppositorum autem exemplum est, si iustitia & virtus sint vnum secundum se, iniustitia & vitium sunt vnum secundum se. Et exemplum in generatione & corruptione est, si paries & palatium sunt vna res secundum se, ædificans parietem, & palatium est vnus secundum se. Et exemplum prioris & dignioris est, si nomi-

B natio sit dignior quod sit nomen quam quod nominatur, & nominatio non sit nomen: dignius itaq; est quod nominatum non sit nomen. Et horum locus est prius, si fuerint duæ res, quarum vtraq; sit maior, & magis diligenda, quam vna eadem res, illę sunt vna eadem res. Cuius exemplum est, quod explicuerunt quidam vetustiores, quod vita studiosi sit eligibilior omni vita. Et in hunc locum est paralogismus, quia homo & animal sunt præstantissima generabiliū & corruptibilium, & non sunt vnum secundum se, sed oportet quod illarum vna non ambiat alteram: sin autem, vna esset præstantior altera: hic autem locus, quem Aristo. dicit veracem in eo quod dicitur maius & præstantius, sit quanda fuerint vnum numero.

Secundus autem locus est, si fuerint duæ res, quarum vtraq; vni rei sunt vnū secundum se, ambæ illæ sunt vna secundum se, verbi gratia, si vinum & merū secdm se vna res essent cū ceruisia, & vtraque essent vna res scd͞m se, & ceruisia & vinum sunt vnum scd͞m se, sicq; merum & ceruisia sunt vnum secundū se.

Tertius locus est, si duæ res inferant vnam rem secundum se, aut inferantur ex vna re secundum se, illę sunt vna. Si autem non inferant, non sunt vnæ gratia exempli, si ob merum & vinum sit vna res secundum se: vtpote ipsa ebrietas, illæ sunt vna. Et exemplum illorum, quę inferuntur ex vna re, est

C vt si ex succo vuarum, quod mustum dicitur, sint merum & vinum; merum itaque & vinum sunt vna res.

Quartus autem locus est, si vtraque non sint in vno genere prædicamentorū, non sunt vnum. Et si genus sit vnum, & illorum non sint vnæ differentiæ secundum se, illa non sunt vnum, vt differentiæ nominum non sunt nominatorū.

Quintus locus est, si vnum suscipiat magis & minus, & alterum non suscipiat, illa non sunt vnum. Et si ambo suscipiant magis & minus, sed non suscipiunt ipsum simul, vt amor & appetitus coitus, illa non sunt vnum.

Sextus locus est ex appositione, quod consideretur: quia si fuerint duæ res, quarum quando vtraq; apponitur vni rei, non fit collectum vna res, illæ non sunt vna res: & similiter si imminuatur ab vtra illarum vna res secundum se, & residua differant, illæ non sunt vna: exempli gratia, qui dixerit, quod medij duplum & medij dupla sint vna res secundum se, si ita esset, sequeretur, quando ab vtrisque imminueretur medium, quod residua essent vnum.

Septimus locus est, quod consideremus duas res, quas posueramus esse vnam. Et si possit vna auferri, & altera remaneat, non sunt vna, verbi gratia, qui posuit aerem & vacuū esse vnam rem scd͞m se, quia si nos imaginemur ablationē aeris, posset esset vacuū, immo forsitā dignius esset ipsum esse cū aeris ablatione,

De constructione, & destructione prædicatorum loci. Cap. II.

31. Locus. Declaratio.

QVoniam autem difficilius est construere, quam destruere terminum, ex iis, quæ postea dicentur, manifestum. Nam nosse ipsum, & sumere ab interrogantibus huiusmodi propositiones non facile, vt quod eorum, quæ sunt in assignata oratione, hoc quidem genus, illud autem differentia, & quod in eo quod quid est, genus & differentiæ prædicantur. Sine his vero impossibile est definitionis syllogismum fieri: nã si quædam, & alia in eo quod quid est de re prædicantur: incertum vtrumne quæ dicta est, an alia eius definitio est, eo quod definitio, est oratio quod est indicans. Manifestum autem & etiam ex his, nam facilius vnum concludere, quàm multa. interimenti quidem sufficit ad vnum disserere. Vnum enim quocunq; sit, destruentes, interempturi sumus terminum: at construenti omnia necesse est construere quòd insint, quæ in termino sunt. Amplius, construenti quidem vniuersaliter statuendum syllogismum, (nam oportet de omni, de quo nomé prædicari, & terminum, & etiam adhuc conuerti de quo orationem, & nomen, si debeat proprius esse assignatus terminus) destruẽti uerò non necesse ostendere uniuersaliter: sufficit enim ostendere quòd de quopiam eorum, quæ sub nomine sunt oratio non verificatur: & tametsi vniuersale oporteat destruere, non tamen conuerti necessarium & in destruendo. nam sufficit destruenti vniuersale ostendere, quòd de aliquo eorum, de quibus nomen prædicatur, oratio non prædicatur: at econuerso non necessarium ut ostendatur, quod de quibus oratio non prædicatur, neque nomen prædicetur. Amplius etiam, si

32. locus. Declaratio.

omni ei inest, quod sub nomine est, at non soli, interempta est definitio. Similiter autem & circa proprium, & genus se habet. In vtrisque enim destruere quàm construere facilius est: de proprio quidem manifestum, ex iis quæ dicta sunt: nam vt plurimum in cóplexione proprium assignatur: quare destruere quidem est, vnum interimenti: construenti autem, omnia ratiocinatione colligere necesse est: pene autem & reliqua omnia, quæcunque ad definitionem & ad proprium conueniet dici: nam & omni oportet quod sub nomine est, construenti monstrare, quoniam inest: destruenti autem sufficit ostẽdere vni non inesse: si vero & omni inest, at non soli, etiam si destructum sit, perinde ac & in definitione dicebatur. De genere autem, quoniam construere quidem necesse est vno modo, qui omni ostendit inesse, destruenti autem dupliciter: nam siue nulli, siue alicui ostensum sit non inesse, interemptum est quod in principio. Item construenti quidem non sufficit quoniam inest ostendere, sed & quoniam vt genus inest ostendendum: destruenti autem sufficit ostendere non inesse, vel alicui, vel nulli: videtur autem, quemadmo-

A dum in aliis, corrumpere quàm facere facilius: sic & in his, destruere quàm construere. In accidente uerò vniuersale quidem facilius destruere, quàm construere. Nam construenti quidem ostendendum quoniam omni, destruenti autem sufficit ostendere vni non inesse. Particulare uero econuerso: nam facilius construere quàm destruere. Construenti enim sat est ostendere alicui inesse: destruenti autem ostendendum quoniam nulli inest. Manifestum autem qua de causa omnium facillimum est terminum destruere. Plura enim sunt in ipso data multorum dictorum: ex pluribus autem citius fit syllogismus: nam verisimile in multis, magis quàm in paucis peccatum fieri. Amplius, ad terminum quidem contingit & per alia argumentari: siue enim non propria sit definitio, siue non genus quod assignatur, siue non in est aliquod eorum quæ sunt in definitione, interempta sit definitio: ad alia autem neque ea quę ex terminis, neque alia contingit omnia argumentari. sola enim ea quæ ad accidens, communia sunt omnibus prædictis: inesse enim oportet vnūquodque eorum quæ dicta sunt: si autem non vt proprium inest genus, nondum interemptum est genus: similiter autem & proprium non necessarium vt genus inesse, neque accidens vt genus, aut proprium, sed inesse tantum: quare non possibile ex aliis ad alia argumentari, nisi in definitione solum: manifestum igitur quoniam facillimum omnium est, terminum interimere, construere autem difficillimum: nam & illa oportet omnia ratiocinatione colligere, & quod insunt quæ dicta sunt, & quod genus quod assignatum est, quodque propria definitio: & adhuc præter hæc quod indicat quid est esse oratio: & hæc probe oportet fecisse. Aliorum autem proprium maxime huiusmodi. Nam interimere quidem facilius, eo quòd ex pluribus plerunque fit. Construere autem difficillimum, quoniam multa oportet astruere, ad huc quoniam soli inest, & quoniam conuersim prædicatur de re. Facilimum autem omnium construere accidens. Nam in aliis quidem non solum inesse, sed & quoniam sic inest ostendendum: in accidente vero quoniam inest duntaxat, sufficit ostendere. Destruere autem difficillimum est accidens. Quia quam paucissima in eo data sunt: non enim consignificat in accidente quo modo inest. Quare in aliis quidem dupliciter interimere contingit, vel ostendendo quòd non inest, vel quòd non sic inest: in accidente vero nō contingit interimere nisi ostendendo quòd non inest. Loci, per quos copiosierimus ad singula quæque problematum argumentari, fere sufficienter annumerati sunt.

33. locus. Declaratio.

34. locus. Declaratio.

35. locus. Declaratio.

B

36. locus. Declaratio.

37. locus. Declaratio.

C

38. locus. Declaratio.

ET vniuersaliter, vt ait Aristo. expedit destruere loca eiusdem, & alius ex rebus prædicatis de vno quoq; illorum quouis modo fuerit prædicatio, & res, quæ de illis prædicantur, si fuerint differentes secundum aliquem locorum, non sunt vnum: rerum enim, quæ sunt vna, quicquid prædicatur de vna illarum, oportet ꝙ prædicetur de altera, & de rebus, de quibus prædicatur vna illarum, expedit, quod prædicetur altera: hoc autem sic existente, vtilia sunt huic loca

De locis ꝓdicatorū vnius, & alterius.

prædicta de quæsitis absolutis, quæ sunt quæsita accidentis, prout est locus partitionis, & locus compositionis, & locus definitionis, & locus illationum. Et ex quo vnum dicitur varijs modis, si commonstraretur de re, ꝙ sit vna numero, commonstratum est quod sit vna specie, & genere, & si commonstraretur, quod esset vna specie, aut genere, non esset commonstratum ipsam esse vnam numero. Hęc itaque est summa locorum, quæ retulit Arist. in hac partitione. Et dicit Aristo. quod non sibi constent prædecessores dialectici in eo, quod definitio commonstretur syllogismo, sed illam supponebant subiectione quadam, prout geometrę faciunt de multis definitionibus. Nos aut videmur ostendisse ex nostra oratione, quod definitionis sit syllogismus, & cum hoc apparent regulæ, quibus hęc commonstretur. Præstantissima autem loca, ex quibus sumuntur definitiones in hac arte, sunt loca coniugatorum, & casuum, & vt vniuersalius inquam, loca communia, sicut sunt loca oppositorum, & cætera. Et hæc sunt, quæ expedit nobis prompra esse circa hanc operationem pro maiori parte. Deinde expedit dinumerare loca particularia, sicut est locus, vbi dictum est, ꝙ quando definitio in suo complemento decernit definitio superadditionem, aut defectum, non est definitio, prout definitio rerum sensatarum, nō conuenit definitioni idearum intelligibilium, quas ponit Plato: motus enim, qui videtur in illarum definitionibus, est impossibilis abstractis, & alia loca particularia. Scire vero perfectæ species definitionum, & scire res, ex quibus componuntur: iam dictum est in libro posteriorum analyticorum. Sicque, quando connecterentur hæc loca demonstratiuis prædictis hic in inueniendo syllogismum de definitione, iam completa esset nobis scientia artis definiendi simpliciter: & hic explicit secunda pars huius libri.

IN TOPICORVM
Librum Octauum

Argumentum.

OCTAVO, *qui vltimus est, artes ipsæ disceptantium traduntur, vel interrogantium, vel respondentium. Locos inuenitemet rogita, cum altero congredere. locorum inuentio philosophi, duo reliqua dialectici. Propositiones extra necessarias, quatuor. Aut enim sunt inductionis gratia, vt vniuersale cōcedatur: aut ad pompam sermonis, aut ad conclusionis latebras, aut ad explicandum quod obscurum. Necessaria non statim proponenda, sed recedendum procul, nisi cum sunt manifestissima. Inducenda ex particularibus vniuersalia, ex notis ignota. Latebis secundæ ratiocinationis ope, & si posterius conclusiones interrogabis, & congeres: nec perpetuo, sed interpellatim rogabis Atque aliorsum tendes, quam quò sis euasurus, aut similitudinibus aget. At tute tibi aliquid obiectabis. Nec magnifacere videberis, cui plurimum fidas. propones aliquid, vt exemplum: nec autem quòd obtinere uis, sed vnde id sequatur: & si posterius interrogabis, quod obtinere vis prius. sed mutanda tamen ratio, si contumax homo sit, aut acer, cum quo disputas: dilatan-*

A dus interdum sermo, & quæ nihil ad rem faciant inserenda. Magnificam præstabit disputantis orationem, vel inductio, vel diuisio, perspicuam vero exempla, & imagines. Ratiocinandum contra dialecticos, sed inducere uniuersalia non semper licet aliter obiiciendum, si vnum proponas: aliter, si duo. Ex impossibili non magnopere argumentandum. Cauendum & illud, ne parum dialecticas propositiones afferamus: nec idem rogandum sæpius. Tenenda prorsus, quæ difficile oppugnentur, quæ facile defendantur: vt prima: vt primis proxima: vt quæ sunt aut incertæ definitionis, aut impropriæ. Respondenti officium est, ne cubi labascat. Sed alia ratio, si congruat opinioni propositio: alia, si abhorreat: alia, si mediũ teneat: alia, si simpliciter: alia, si vel sibi, vel ei, quem tuetur, congruat. Videndum illud, an ad rem faciat, quod quæritur. Siquid obscure quæratur, postulandum audacter vt explanetur, si equiuocum, tum ex commodo, aut dandum, aut distinguendum. Ac si quid ex concessis deducatur quod nolis, dicendum illud alio spectantem concessisse. Si B manifestum sit quod quæritur, respondeto, est, non est. Aliter tamen particularibus, aliter vniuersalibus occurrendum. Nunquam obsurda positio tuenda. Interpellanda conclusio, quod procedet, si illlud sustuleris, vnde deducitur: si interroganti obieceris, si ad interroganda dixeris, si idem (quod est nouissimum) dicendo exemeris: nec autem uera modo, sed & falsa nec ex veris modo, sed & ex falsis colligendum. Dialectice potius agendum, quàm litigatorie nam & sermo increpatur, & disceptatur. Sermo igitur quinque modis, vbi nihil colligitur, vbi nihil ad rem, vbi frustra quippiã adiicitur, vnde rursus aufertur: vbi ex inopinabilibus, aut minus credendis deducitur. In vniuersum cauenda ratiocinationis uitia. principii contrariorumq; petitio. meditandum sæpe quid interroganti, quid respondenti prosit, opus tamen ingenio maximo, noscendæ rationes primarum maxime quæstionum: definitiones, & plurimæ, & nobilissimæ, & primæ tenendæ memoriæ. pernoscenda illa potissimum, de quibus frequentius disputatur. Consuescendum, ut ex una ratione plures efficiamus: Propositiones à ratiocinantibus accipiendæ potius ab inducentibus exempla proponendi obiiciendiq; capienda exercitatio, cum homini-C bus indoctis non magnopere disputandum: habenda quasi arma semper in promptu, aduersus problemata quælibet rationum illarum, quæ non facile de improuiso excogitantur.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, TOPICORVM LIBER OCTAVVS.

Cum Auer. Cordub. expositione.

Summa libri.

De locis aptis ad instruendum interrogantem , & de locis pro respondente , & de locis vtriq; communibus .

Loci ad instruendum interrogantem. Cap. I.

1. locus , Interrogantis .

POst hæc autem de ordiue,et quonam pacto oportet interrogare, dicendum . Oportet autem primum quidé, eum,qui interrogare debet,locum inuenire,vnde sit argumentandum : secundum autem interrogare , & ordinare singula apud seipsum : reliquum vero , & tertium dicere iam eadem ad alterum . Quòd autem inueniat locum , simi

2. locus , Declaratio .

liter philosophi, & dialectici consideratio : subinde vero illa ordina re , & interrogare, proprium dialectici:ad alterum enim omne quod tale est : philosopho autem , & quęrenti per seipsum , nihil curæ est si vera quidem sint , & nota per quæ syllogismus , & non ponat ea qui respondet , eo quòd propinqua sint illis quæ sunt ex principio, & præuideat quod subsecutum est : sed fortasse & studiose aget,quoniam maxime notæ , & propinquæ sunt dignitates:ex illis enim scié tifici syllogismi : loci igitur vnde oporteat sumere , dicti sunt prius. de ordine autem , & interrogatione dicendum . diuidendę propositiones quæcunque sumendæ sunt ad necessarias , necessariæ autem

Differentia dialectici,& philosophi .

3. locus . Declaratio .

dicuntur,per quas syllogismus fit . Quæ autem ad has summuntur, quatuor sunt . Aut enim gratia inductionis,vt detur vniuersale:aut ad magnitudinem orationis , aut ad occultationem conclusionis , aut ut dilucidior sit oratio;præter has autem nulla est assumenda propositio , sed per has augere,& interrogare tentandum . Sunt autem quæ ad occultationem,certaminis gratia, sed quia omne (quod hu-

4. locus . Declaratio.

iusmodi est) negotium ad alterum est , necesse est & illis vti. Necessarias igitur , per quas sit syllogismus , non statim præordinandum , sed abeundum ad suprema . Vt non postulet quis contrariorum eandem disciplinam , si hoc voluerit sumere , sed oppositorum : positorum : posito enim hoc,& quoniam contrariorum eadem disciplina

A plina syllogismo colliget, eo quòd ex oppositis, sunt contraria. Si vero illam non ponat, per inductionem, sumendũ proponenti in particularibus contrariis. Nam aut per syllogismum aut per inductionẽ necessarias sumendum, aut has quidem inductione, illas autem syllogismo. Quæcunque autem valde manifestæ sunt, illas quoq; oportet præponere: nam immanifestius est semper in abscessu, & inductione quod secuturum est, & simul ipsas necessarias proponere: qui non potest illo modo, sumere esse paratum: quæ vero ad has sumptæ sunt, accipiendæ quidem illarum gratia. Vnaquæque autem earum hoc modo vtendum inducentem quidem a singularibus ad vniuersalia, & a notis ad ignota: nota autem magis quæ secundum sensum, vel simpliciter, vel multipliciter, vel multitudini. Occultantem vero, ratiocinatione præcolligere oportet ea, per quæ syllogismus eius, quod ex principio est, debet fieri: & hæc vt plurimum. Erit B autem hoc, si quis nõ solum necessarias, sed & earũ (quæ ad illas sunt vtiles) aliquam syllogizauerit. Amplius, conclusiones non dicere, sed postea ratiocinatione colligere, subitarias. Sic enim longissime abscedet ab ea (quæ ex principio) positione: vniuersaliter autem dicendo, sic oportet enim interrogare, qui occulte interrogat, vt interrogata omni oratione, & eo dicente conclusionem, quæratur propter quid: id autem erit maxime per antedictum modum: nam sola vltima dicta conclusione, immanifestum quomodo accidit, eo quòd non præuidit respondens, ex quibus accidit, non per membra digestis prioribus syllogismis: minime autem per membra digeritur syllogismus conclusione, cum non eius sumptiones ponuntur, sed cum illa sumuntur, a quibus syllogismus fit. Vtile autem & nõ continua postulata sumere, ex quibus syllogismi, sed vicissim ad aliam & ad aliam conclusionem. Nam positis conuenientibus iuxta C seinuicem, magis quod accidit ex ipsis manifestum. Oportet autem & definitione sumere (in quibus possibile est) vniuersalem propositionem: non in ipsis, sed in coniugatis. Nam decipiunt falsa ratiocinatione seipsos (quando in coniugato sumitur definitio) si non vniuersale concedunt: vt si oportet sumere quòd qui irascitur appetit pœnam: sumatur autem, ira appetitus esse pœnæ propter apparentem paruipensionem: manifestum autem, quoniam hoc sumpto, habebimus vniuersale quod præelegimus: at eis qui in ipsis proponunt, sæpe accidit vt abnuat respondens, eo quòd magis se habeat in ea re instantia: vt quòd non omnis, qui irascitur, appetit pœnam: nam parentibus irascimur quidem, non autem pœnam appetimus. Fortasse autem non vera instantia est: nam a quibusdam sufficiens pœna est, tristari solum, & facere pœnitere: veruntamen habet aliquid verisimile, vt non videatur irrationabiliter negare propositum: in iræ autem definitione, non similiter facile est instantiam inuenire. Præterea proponere par est, non vt propter idipsum, sed alte-

5. locus. Declaratio.

6. locus. Declaratio.

7. locus. Declaratio.

8. locus. Declaratio.

9. locus. Declaratio.

10. locus. Declaratio.

11. locus. Declaratio.

12.locus. Declaratio.

rius gratia eum, qui proponit. Nam deuitant ea, quæ ad positionem sunt vtilia. Simpliciter autem dicendo, quam maxime facere dubium, verum quod proponitur, an oppositum sumere vult. Nam dubio existente quidnam ad positionem est vtile, magis quod sibi videtur ponunt.

13.locus. Declaratio.

Amplius, per similitudinem interrogare. Nam & verisimile, & latet magis vniuersale: vt quemadmodum scientia & ignorantia contrariorum eadem: sic & sensus contrariorum idem: aut econuerso. postquam sensus idem contrariorum, & scientia: hoc autem est simile inductioni, non tamen idem. nam ille quidem a singularibus vniuersale sumitur, in similibus autem non est quod sumitur vniuersale, sub quo omnia similia sunt.

14.locus. Declaratio.

Oportet autem & ipsum sibimet quandoque instantiam ferre. Nam insuspecte se habent respondentes ad eos, qui videntur iuste argumentari.

15.locus. Declaratio.

Vtile autem dicere quod consuetum, & quod dicitur tale. Nam pigrescunt quod solitum est dimouere, instantiam nõ habentes: simul autem & quia vtuntur & ipsi talibus, cauent ea dimouere.

16.locus. Declaratio.

Amplius, non sedule agere, & si omnino vtile sit. Nam aduersus sedule agentes, magis renituntur.

17.locus. Declaratio.

Et vt in similitudine proponere, quod propter aliud aliquid proponitur, & non propter seipsum, vtile ponent magis.

Amplius, non id proponere quod oportet sumere, sed cui consequens, id est ex necessitate. Nam & magis concedunt, eo quòd non similiter ex hoc manifestum sit, quod consecuturum est, & sumpto hoc, sumptum est & illud.

18.locus. Declaratio.

Et id vltimo interrogare, quod maxime vult sumere. Nam maxime prima renuunt, eo quòd plurimi interrogantium prima interrogant, circa quæ vel maxime student.

19.locus. Declaratio.

Ad quosdam autem prima quæ vtilia sunt proponere. Nam proterui maxime prima admittunt, nisi omnino manifestum sit quod secuturum est, in fine autem proteruiunt: similiter autem & quicunque arbitrantur acuti esse in respondendo, ponentes enim prima, in fine recantant, tanquam nihil acciderit ex iis quæ posita sunt: ponunt autem prompte, confidẽtes habitui, & arbitrantes nihil se esse passuros.

20.locus. Declaratio.

Amplius, prolongare, & interponere quæ nihil sunt vsui ad orationem, quemadmodum pseudographia vtentes. Nam cum sint plura, immanifestum in quo falsum sit, quare & occultant quandoq; interrogãtes, in absconso proponentes ea, quæ per se proposita, non ponerentur: ad occultationem igitur, dictis est vtendum.

Oratio circa tertiã partẽ, ꝑut exorsi sumus, & est id, quod continet octauus liber voluminis Aristo.

De quatuor intentionibus topicis.

DECET post hęc loqui de ordine interrogationis & responsionis: & hinc exordiemur ordinem interrogationis, & quomodo conueniat illam facere. Primum quidem quod expedit interroganti est, quod quęrat locum topicum, vnde faciundus sit syllogismus. Et secundo, quod coaptet interrogationem, & ordine ponat omnem rem, prout interest. Tertio, quod de hoc loquatur cum alio, & philosophus & dialecticus conueniunt in hoc: Ordo vero & interrogatio sunt propria dialectico: huius autem causa est, quia syllogismus dialecticus fit inter interrogantem, & respondentem, Syllogismus au-

A tem demonstratiuus fit infra seipsum: & ideo demonstrator, quando eius præmissę fuerint veraces, non curat an admittat eas alius, necne. Iam autem in pręcedentibus descripsimus loca dialectica, ex quibus fiunt syllogismi, quibus vtitur hęc ars, & ante hoc descripsimus syllogismos dialecticos, & suas species, & suas partes, & illorum coaptationem, nunc autem exordiamur hinc, & dicamus, quod pręmissę, quę fiunt in hac arte, primo sunt duarum specierum, aut sunt pręmissę necessarię, & sunt ex quibus fit syllogismus primo, & infertur inde conclusio illatione necessaria, aut pręmissę, quę dum connectuntur his pręmissis necessarijs in hac arte, fiunt magis amplificantes intentionem, quę intenditur per illas & vehementioris actionis, scilicet destructionis positionis, quam respondens procurat obseruare. Et hę quidem fiunt ob quatuor intentiones. Quarum vna est certioratio de respondente in admissione pręmissarum necessariarum, quarum priuatio admittendi a respondente non creditur, quando non fuerint maximę diuulgationis. Secunda intentio est occultatio conclusionis inferibilis ex pręmissis necessarijs ipsi respondenti, vt interroganti facilius sit admittere, quod admitti ab illo procurat. Tertia intentio est rei ornamentum, & decoratio, & amplificatio. Et quarta intentio est illius declaratio, & manifestatio. Hęc itaque sunt, quę pollicentur. Duę autem primę intentiones sunt huic arti proprię. In tertia vero, & quarta conuenit, qui

B habet hanc artem, cum illo, qui habet artem demonstratiuam, & pręcipue orationis declaratio & manifestatio est, quod proprium est huic arti de vtendo pręmissis extraneis, quę pręmissę sunt speciei propriarum arti oratorię, & arti sophisticę, & ostenduntur in singulis artibus. Pręmissę vero, quę fiunt ad certiorandum de respondente circa id, de quo non confidit interrogans de illo, vt ei admittat ipsum, sunt duarum specierum. Quarum vna est pręmissarum vniuersalium ambientium necessarias. Et hoc quidem fit, quando interrogans non interrogaret ipsasmet pręmissas necessarias, sed interrogaret vniuersales illas ambientes, & procuraret hoc quantum ei possibile fuerit, quod sumat vniuersalissimum, quod inuenerit illis pręmissis, quas admittendas procurat: quando enim respondens admiserit pręmissam vniuersalem, impossibile est ei negare paticularem, quę illi subest: vt, Verbi gratia, quando vellemus admitti, quod contrariorum scientia sit vna, expedit quod non quæramus, an contrariorum scientia sit vna, sed quæramus, an oppositorum scientia sit vna. Differentia autem inter has præmissas, quæ proferuntur ad certiorationem, & vniuersales, quæ proferuntur, vt eis commonstrentur particulares, quæ ei subsunt, est hæc, nam fiunt secundum modum patefaciendi quærendo locum, vbi sint particulares, quas procurat admitti per se notas in hac arte, scilicet

C quod sint vulgares. Et ideo numerabantur inter necessarias, hæ autem fiunt per id, quod deforis est, quæ solum differunt ex parte vsus tantum. Secundæ autem speciei sunt præmissæ inquisitiuę, quæ sumuntur ad certiorandum de præmissis vniuersalibus, per loca, quibus inquisitio non est de necessitate commonstrandi præmissam vniuersalem: quando enim essent de necessitate, numerarentur inter necessarias, prout est, quod ab illo admittatur vice illius, quod oppositorum sit vna scientia, & quod contrariorum sit vna scientia, & relatiuorum sit vna scientia, & habitus, & priuationis sit vna scientia.

Hæ itaq; sunt duæ species præmissarum, quæ fiunt ad certiorationem. Modi vero, qbus euenit conclusionis occultatio, prout Arist. hic numerat, sunt tresdecim modi, quorum quidam est præmissarum extranearum, & quidam est illarũ, quæ fiunt per præmissas necessarias. Sicq; vnus eorum est, quod non interroget de præmissis necessarijs, quæ concluderent quæsitum interrogantis, sed interroget de præmissis, quæ concluderent præmissas necessarias, & attendat in hoc remouere, quantum distantins possibile sit ab interrogando præmissas necessarias, quando interrogat de præmissis syllogismi inferentibus præmissas necessarias, & hoc quidem quantum sibi possibile est in remouendo in ipsa interrogatione de singulis quę sitis a pręmissis necessarijs; hoc enim opus

includit duos modos, quorum vnus est occultatio illationis ab ipso respondente ob distantiam, quæ est inter primum quæsitum & præmissas, de quibus interrogatur: notum enim est, quod, quando distantia fuerit maior, illatio est latentior. Et secundus modus est obliuio, quæ accidit ob multas præmissas, quia respondens obliuisceretur quarundam illarum, & non cerneret meminisse in hoc loci illationis ipsius conclusionis ex illis, & admitteret illas, verbi gratia, q͏̃ esset primum quæsitum, an voluptas sit bona, & præmissæ necessariæ, quę inferrent hoc quæsitum, sunt dicere, voluptas est iucunda, & omne iucundum est bonum, omnis itaq; voluptas est bona. Et præmissæ, quæ concluderent minorem huius syllogismi, quæ est, quod voluptas sit iucunda, sunt, voluptatem omnia animalia cupiunt: & quicquid cupiunt omnia animalia, est iucundum. Quæ autem concluderent ipsam maiorem, scilicet dicere omne iucundum est bonū, est dicere, omne iucundum est naturale, & omne naturale est bonum: hæ itaque quatuor præmissæ concludunt duas præmissas necessarias, & aliquando possibile est, quod sumamus vice harum quatuor, ipsas octo præmissas, quæ eas cōcludant, aut vice harum octo sexdecim præmissas, quæ ipsas concludant, & eueniret in hoc occultatio, quam narrauimus. Et inuenitur etiam alius modus, qui occultat inferre tales præmissas ipsasmet præmissas necessarias. Et vice illarū præmissarum, quæ sunt necessariæ, interrogetur de duabus præmisis syllogismi, quæ illas inferunt, & hoc etiam, quod interrogetur de vna illarum secundū se, & vice secundæ interrogetur de duabus syllogismi præmisis, quæ illam cōcluderent, et hoc prout possibile fuerit, distantius remoueri. Et interrogabimus respondentem de alio syllogismo, qui est magis distans a conclusione, aut de duabus præmisis illius simul, aut de reliquis syllogismis, & de vna præmissa solum, & vice conclusionis sumemus de omni syllogismo tres præmissas, vnā præmissam syllogismi, qui infert, & duas præmissas syllogismi, quæ concludūt alteram præmissam huius syllogismi, & hoc in singulis syllogismis excepto vltimo: vt verbi gratia, est quęsitum, an sanitas non sit coæquatio. Et syllogismus necessarius, qui illud concludit, sunt duæ præmissæ, quarum vna est quod sanitas non sit ad aliquid. Et secunda est quod coæquatio sit ad aliquid & hoc quidem in secunda figura, & interrogetur ad ipsum q̄d dicimus, quod coæquatio sit ad aliquid & vice illius, quod dicimus, quod sanitas non sit ad aliquid, interrogemus de duabus præmisis necessarijs, quæ illam inferrent, quę sunt dicere, quod sanitas sit qualitas, & qualitas nō sit ad aliquid. Et interrogabimus de altera harum præmissarum secundum se, scilicet de ea, qua dicimus, quod sanitas sit qualitas, & vice alterius, quæ est, quod qualitas non sit ad aliquid, interrogabimus de duabus præmisis, quæ hanc concluderēt, quæ sunt, quod qualitas dicitur secundum se, & quod dicitur secundum se, non est ad aliquid, & de vna præmissarum, quę est, quod dicimus, qualitas dicitur secundum se, interrogabimus secundum se, & vice alterius. s. quæ dicit, quod id, quod dicitur secundum se, non sit ad aliquid, interrogabimus de duabus præmisis, quæ illam concludunt, videlicet, dicere ad aliquid dicitur respectu alterius rei, & quod est secundum se, non dicitur respectu alterius rei. Et hic est vltimus syllogismus, de cuius ambabus præmisis interrogabimus simul: sicque interrogaremus in hoc exemplo de quinq; præmisis solum, videlicet, de duabus præmisis vltimi syllogismi cum vna præmissarum syllogismorum reliquorum, donec finiatē ad syllogismum, qui concludat ipsum quęsitum, verbi gratia, quod dicamus, an ad aliquid dicatur respectu alterius rei, & quod est secundum se non dicatur respectu alterius rei. Deinde his duabus præmisis componemus secundam pręmissam huius syllogismi, quæ est, ꝙ qualitas dicitur secundum se, & connectemus huic aliā præmissam tertij syllogismi, quæ est dicere, quod sanitas sit qualitas. Deinde his connectemus primam præmissam, quæ concludit ipsum quæsitum, quæ est, quod coæquatio sit ad aliquid. Et ex his quinque præmisis cōcluditur nobis quæsitum, quod est, ꝙ sanitas non est coæquatio, & fit semper numerus præmissarum, de quibus interrogatur superaddendo vnum numero

A syllogismorum; nos enim sumimus de singulis syllogismis vnam præmissam, & ex vltimo duas præmissas eius simul. Sed huic modo non contingit ipsa occultatio, quæ fit ob multitudinem præmissarum. Et ideo oportet interrogātem procurare vtiliorem duorum modorum pro singulis quæsitis, & notū est, quod in tali opere, quando fit interrogatio, non exprimitur aliqua res de conclusionibus. Si vero exprimitur & in conclusionibus quæstio subiecti, oportet, vt ait Arist. quod simul post interrogationem de suis præmissis interroget, & nō interroget de singulis conclusionibus post interrogationem de præmissis, quæ illas concludunt, in hoc enim fit quædam species occultationis ob occultationem ordinis inter conclusiones & præmissas

Secundus autem modus occultationis conclusionis est, quia, quando non intendimus destructionem alicuius positionis, quæ profertur secundum aliquem casum, expedit ponere interrogationem de præmissis vtilibus ad illius destructionem secundum casum alium a casu ipsius positi, immo illud capiemus alio casu, & proprij iuuaminis est hoc præceptum in positis, pro quorum destructionibus vtimur locis definitionis, & sunt posita, quorum destructio intenditur per præmissas vniuersales: destructio enim in hac arte fit secundum totum, & secundum partem. Veruntamen hoc præceptum fuit magis proprium in definitionibus, ex quo impossibile est præmissis, quæ sunt in via definitionis, quod B in ipsis remoueatur distantia a quæsito, sicut fit in alijs præmissis: definitiones enim sunt prima principia, vt qui proponeret commonstrare, quod deus nō denominetur per iram definitiue, & proferatur interrogatio de definitione irascentis, & dicatur, nunquid irascens sit, qui appetit vindictam, & interrogetur de definitione iræ, & diceret nunquid ira sit appetitus vindictæ, ponens enim interrogationem hoc modo lucratur duo iuuamina, quorum vnum est, quia respondens putaret, quod sit differentia inter definitionem iræ, & definitionem irascentis, & quod non quod admittitur in definitione iræ, oporteat esse in definitione irascentis, & hoc est occultatio quædam. Secundum autem iuuamē est, quod quando definitio sumitur denudata a materia, fit difficilioris destructionis, verbi gratia, quia quando nos dicimus, quando irascens sit qui appetit vindictam, contradicitur nobis de ira patris in filium, & de ira in amicos, quando autem sumeremus definitionem denudatam a materia, non esset facilis hæc cōtradictio. Huius autem causa est, quia, quando prædicatum prædicatur de subiecto, quod est in materia, in ipsa materia eueniunt illi accidentia, quibus dubitatur ipsum inesse subiecto, sed hoc iuuamen non est huius capituli, quod est conclusionis occultatio, sed per illud facilior fit admissio p̄missæ ab ipso rñdente.

Tertius autem modus occultationis est, quod interrogetur de similibus præ- C missis, quas intendit admitti a respondente vice ipsarum præmissarum secundum se, aut interrogetur de præmissis, quæ concludant quid simile conclusioni quæsitæ, non de his, quæ concludant conclusionem quæsitam, hic enim colligit cum occultatione persuasionem, & bonam distinctionem ab ipsa re, verbi gratia, quia, quando nos proponimus concludere, quod vna sit contrariorum disciplina, non caperemus præmissas, quæ concluderent hoc quæsitum, sed caperemus præmissas, quæ concluderent conclusionem similem huic conclusioni. s. præmissas, quæ concluderent quod contrariorum sensus sit vnus. Et similiter, quando proponimus interrogare, nunquid contrariorum sit vna scientia, interrogaremus a simili, & diceremus, nunquid contrariorum sit vnum iudicium, & euidens est, quod, quādo respondens admiserit rem inesse simili alicui rei, quod iam illam admiserit illimet rei: diuulgatum enim est in hac arte, quod similis idem est iudicium, ex parte suę similitudinis.

Quartus autem modus occultationis conclusionis est, quod non interrogetur de ipsa præmissa vtili in se, sed interrogetur de consequente ipsam, verbi gratia, quia, quando nos proponimus interrogare, an nox non sit, vice eius interrogamus, an dies non sit.

Quintus modus occultationis est, quod in oratione proponamus causas, &

ces,quarum non est quid vtile ad quæsitum omnino,quod superfluum est. Causas quidem,quod eloquatur de vna re per dictiones synonymas , & quod vice dictionis simplicis eloquatur de illa per orationem, aut orationes compositas, adeo quod vna præmissa sit secundum formam multarum premissarum. Superfluum vero est, quod introducat in repetitione premissarum vtilium conclusioni præmissas inutiles. Iuuamen quidem causarum est,quia occulitur a respondente intentio interrogantis,quid proponat admitti ab illo, cum eo quod illis est persuasio quædam. Superflui vero iuuamen est,quia respondens putabit,q̄ de quocunq; ipse interrogetur, sit superfluum, & permiscetur illi vtile cũ inutili:& in orationis progressu connectemus omnia illa, scilicet causas & superfluum,& hoc est de his, quæ accidere faciunt respondenti passionem, & iuuāt interrogantem ex obliuione respondentis,ex qua nesciet quid,& euanescet,& non seruabit aliquid.

Sextus modus est,quod argumentetur ad præmissas apud interrogationem de illis præponendo affectus,quod dicatur quod hæ sint de rebus,quas intellectus admittit,& quas intelligens non negaret,& quæ his similes orationes morales.& afficientes,sunt narratæ in libro rhetoricorum:hoc enim occuleret ab ipso respondente locum ambiguitatis,& apparentiæ dubij de præmissa, quoniam difficile est dubitare & repellere,quod consueuit admitti : & hic quidem locus facit adipisci respondendi persuasionem , & cum hoc fit occultatio loci dubij,affectus enim impressio,quæ fit respondenti,ex hoc excęcat ipsum a cõprehendendo causas dubij in premissam.

Septimus modus est,quod non interrogetur solum de premissa vtili,sed secũ vtatur aliquid,quod ipsam occulat,& vt vniuersalius inquam,sit ipsius interrogatio de illa secundũ formam dubiam,per hoc enim latet respondentē mens interrogantis ,& condonaret illi id,quo vinceret secundum eius opinionem & asseuerationem. Et aliquando fit hic modus occultationis ei non vtendo premissis extraneis,sed quando interrogatur de premissis vtilibus interrogatione ambigua. Et totius huius causa est,quia putaret respõdens, quod qui interrogat attente, procuret omnes illas species , & quod non dubitet, licet lateat eum,quam partem contradictionis intendat admitti.

Octauus modus est,ꝙ ponat interrogationem de premissis , quę putant admitti ob diuersum ab ipso quęsito,non de premissis, de quarũ re apparet quod capiantur ob quęsitum , verbi gratia,ꝙ quęsitum sit,quod diuitię sint bonę, quia si huic concesserimus,quod diuitię sint eligibiles,mox respondens coniectaretur,ꝙ de illa interrogetur ob ipsum quęsitum. Si autem vice illius cõcesserimus,ꝙ id,quo fiunt opera virtutum, sit bonum , prout est indigum nutrire, putarent,ꝙ huius propositum esset hinc concludere , ꝙ indigum nutrire sit bonum,& admitteretur hęc premissa,qua admissa non remaneret nisi ꝙ interrogetur de premissa,quam impossibile esset negare,scilicet quod diuitijs nutriatur indigus.

Nonus modus est,quod proferantur premissę ,de quibus interrogatur scd̄m exemplum,& narrationem,dico narrationem,ꝙ illas ponat,prout est eius elocutio, & ipsas intelligat secundum hanc dispositionem : per exemplum autem intelligo ꝙ illas proferat,ac si essent metaphora,& exemplum alterius rei. Hi itaq; sunt omnes modi,quibus fit occultatio per premissas,quę sunt de foris,reliqui aũt,quorum hic fit mentio,sunt,quę fiunt per necessarias premissas. Quorum est,ꝙ non interrogetur de premissis secundum ordinem concludentem,sed interrogetur secundum aliam dispositionem , & aliqñ inserantur ordine simili alicui conclusioni,quę non sit conclusio quęsita, verbi gratia,ꝙ primum quęsitum sit,an voluptas sit bona,qñ insereremus premissas ordine, quę concluderent nobis hoc qqęsitum conclusione prima,diceremus an voluptas nõ sit perfectio,& an perfectio non sit appetitus,& an appetitus non sit naturalis ,& an naturalis non sit bonus,& hinc concluderetur, quod voluptas sit bonum . Et hanc ob causam in tali quęsito non insereretur talis ordo, sed insereretur ordi-

A ne hoc, quo puletur, ꝙ intendat concludere aliam conclusionem, prӕter ipsum quӕsitum, verbi gratia in his prӕmissis ꝙ dicatur, an voluptas nō sit perfectio, & appetitus sit perfectio, & naturale sit perfectio appetitus, & naturale sit bonum, cum hoc ꝙ respicit conclusionem, quam concluserat primus ordo, respicit etiam alias conclusiones. Et puto ꝙ hoc deceat, qñ affirmatiuӕ fuerint conuertibiles, & maiores prӕmissӕ singulorum horum syllogismorum fuerint negatiuӕ. Et ipsorum est, ꝙ ponat interrogationem secundum modum, quo nesciat respondens, an proposuerit sumere ipsam rem, aut eius contradictorium, & hoc fit interrogatione ambigua, non interrogatione indicante, prout esset quӕsitū, an voluptas non sit bona & vellemus admitti prӕmissam vtilem, ad hoc. s. ꝙ bonum sit, quo homo est bonus, & nō interrogaretur de prӕmissa interrogatione indicante, vt. s. sit propositum & dictio nūquid, sed interrogaretur de illa interrogatione ambigua. cuius destructio fit per dictionem an, vt dicatur, an bonum sit, quo homo est bonus, aut bonum non sit, quo homo sit bonus. Et quidā illorum est, ꝙ capiatur interrogatio de prӕmissis vtilibus quӕsito, respondētis enim consuetudinis est festinare ad colluctandum ad primū, quod ipsum interrogaret querens: quoniam notum est, ꝙ prӕcedens in interrogatione est magis estimatum apud ipsum, nisi sint duӕ species interlocutorum, quarū vna est species illorum, cui contingit hebetudo, & mala complexio frigida ob priuationem exercitij, & omissionem sui ipsius. Secunda autem species est illorū, qui

B reputant se ob ipsos esse prӕclarӕ cogitationis, & intellectus: Cum illis quidē, qui sunt primӕ speciei, vtilius est interroganti, ꝙ festinet per vtilius, qñ enim prolongatur illius disceptatio, calefit & inflammatur eius appetitus, & coniectatur, quӕ non fuerat prӕmeditatus. Illius vero, qui est bonӕ estimationis de se, potestatis esse repellere contradictionem, qua facilis est in rei initio, & admittit id, quod interrogatur, quando aūt facta fuerit consideratio, & cōiectabitur quid sequatur, negat contra id, quod accidit illi, qui dubius est de se non cō fidēs constituere eius controuersiam. Et de illis est, ꝙ non ostendat diligētiam solertem de prӕmissa, quam proponit admitti, interroget enim de duabus partibus contradictionis simul, & interroget de opposito prӕmissӕ, quam proponit admitti; hic enim colligit duas species occultationis, quarum vna est, quod respondens putet, ꝙ id, quod explicuisset, sit ex intentione: & secūda est, quia hic putat ꝙ forsan hic admittet alterā prӕmissam facilius, & hinc fit, quod, qñ illā transfert ad primam, habetur propositum: hӕc itaq; est summa omnium rerum, quas Aristoteles narrauit de absconsione conclusionis.

Pro inductione respondenti, loci alii. *Cap. II.*

C ADornatum vero, inductione, & cōclusione eorum quæ affinia sunt. Inductio igitur quale quid est, manifestū: diuidere autem huiusmodi, vt sciētiam scientia esse meliorem, aut eo ꝙ exactior est, aut ꝙ meliorum: & quod scientiarum aliæ quidem sunt contemplatiuæ, aliæ aūt actiuæ, aliæ porro effectiuæ: nam vnumquodq; talium coornat quidem orationem, at non necessarium est, vt dicatur ad conclusionem. — 21. locus. Declaratio.

Ad diluciditatem aūt exempla, & similitudines afferendum. Exempla autem accommodata, & ex quibus scimus qualia Homerus, non qualia Cherilus: sic enim clarius erit quod proponitur. — 22. locus. Declaratio.

Vtendū autem in differendo, syllogismo quidem ad dialecticos magis, quam ad multitudinem: inductione vero contra, ad multitudinem magis. Dictum est autem & de his & prius. — 23. locus. Declaratio.

Est autem in aliquibus quidē inducenti impossibile interrogare vniuersale, in aliquibus vero non — 24. locus. Declaratio.

facile, eo quòd non positum sit similitudinibus nomen, omnibus cōmune: sed quando oportet vniuersale sumere, sic in omnibus talibus esse dicunt. Id autem determinare difficillimum est, qualia sunt ea quæ proferuntur huiusmodi, & qualia non: & propter hoc sępenumero dissident in disputationibus: alii quidem dicētes, similia esse, quæ non sunt similia: alii vero dubitantes, quæ sunt similia, non esse similia. Quare tentandum in omnibus talibus, ipsa nomina effingere: vt neque respondenti liceat dubitare ꝙ non similiter quod infertur, dicitur: neq; interroganti calumniari, & similiter dicto, eo ꝙ plura eorum quæ non similiter dicuntur, similiter videntur dici.

25. locus. Declaratio. Quando aūt inducenti in pluribus non dederit vniuersale, tunc iustum est efflagitare instantiam: non dicente autem ipso in aliquibus sic, non iustum est efflagitare, in aliquibus non sic. Oportet enim inducentem prius sic instantiam efflagitare.

26. locus. Declaratio. Efflagitandum aūt instantias non in eo quod proponitur ferre, nisi vnum tantum sit huiusmodi: vt dualitas partium numerorum solus primus. Nam oportet & eum qui instat in altero instantiam ferre, aut dicere quod hoc solum tale est.

27. locus. Declaratio. Ad eos autem qui instant vniuersali, non in eodem autem instantiam ferunt, sed in æquiuoco (vt quod habeat aliquis non suum colorem, vel pedem, vel manum, habebit enim pictor non suum colorem, & cocus pedem non suum) diuidendo reuera in talibus interrogandum est.

28. locus. Declaratio. Nam latente æquiuocatione, bene viderentur instare propositioni. Si autem non in æquiuoco, sed in eodem instans præpediat interrogationem, oportet auferentē id in quo instantia est, proponere reliquum, vniuersale faciendo, donec sumat quod vtile est. Vt in obliuione, & in oblitum esse: non enim concedunt eum qui amisit disciplinam, oblitum esse, eo quòd transeūte re amisit quidem disciplinam, oblitus autem non est. dicendum autem auferenti id in quo instantia est, reliquum: vt si permanente re amisit disciplinam, iccirco oblitum esse. Similiter autem & contra instantes, quoniam maiori bono, maius opponitur malum: proferunt enim quoniam sanitati minori bono quàm bona habitudo, maius malum opponitur: nam ægritudinem maius esse malum mala habitudine: auferendum igitur & in hoc in quo instantia est: nam ablato, magis ponet: vt quoniam maiori bono maius malum opponitur, nisi conferat alterum ad alterum: quemadmodum bona habitudo ad sanitatem.

29. locus. Declaratio. Non solum autem eo instante hoc faciendum, sed & si sine instantia negat, eo quòd præuideat aliquid talium. Nam ablato eo, in quo instantia est, compelletur ponere, eo quòd non præuideat in reliquo, in aliquo non sic esse. Si autem non ponat, efflagitatus instantiam, non habebit assignare. Sunt autem huiusmodi propositionum, quæ in aliquo falsæ sunt, in aliquo aūt veræ: in his enim par est auferre, reliquum autem verum relinquere.

30. locus. Declaratio. Si autem in multis proponenti non ferat instātiam, postulandum est ponere. Nam dialectica est propositio, ad quā

A sic in pluribus se habentem, non est instantia. Quando autem contingit idem & sine impossibili: & per impossibile syllogizare, demonstranti quidem & non disserenti, nihil refert vel sic, vel illo modo syllogismo colligere: disserenti autem non est vtendum per impossibile syllogismo. nam si sine impossibili quidem syllogismo colligat, minime fiet vt dubitent: at quando per impossibile syllogizant (nisi valde manifestum sit falsum esse) non impossibile dicunt esse: quare non fit interrogantibus quod volunt. Oportet autem proponere quæcunque in pluribus quidem sic se habent. Instantia autem aut omnino non est, aut non in superficie est conspicere: nam qui non possunt conspicere in quibus non sic: tanquam verum quidem sit, ponunt. Non oportet autem conclusionem, interrogationem facere. Alioquin autem, eo renuente non videtur fieri syllogismus: nam & sæpe cum non interrogat, sed vt sequens infert, negant: & hoc facientes non videntur redargui iis qui non conspiciunt quod accidit ex B iis quæ posita sunt: quando igitur non dicens quidem accidere, interrogabit, ille autem negabit, omnino non videtur fieri syllogismus. Non videtur autem omne vniuersale dialectica propositio esse, vt quid est homo? aut quot modis dicitur bonum? est enim dialectica propositio, ad quam est respondere, sic, vel non: ad dictas autem non est, quare non sunt dialecticæ huiusmodi interrogationes, nisi ipse determinans vel diuidens dicat: vt putasne bonum sic vel non sic dicitur? nam ad talia facilis responsio, vel affirmando, vel negando: quapropter tentandum sic proponere huiusmodi propositiones. Simul autem & iustum fortasse ab illo interrogare, quot modis dicitur bonum, quando hoc diuidente & proponente, nullo modo concesserit. Quisquis autẽ vnam orationem multo tempore interrogat, male interrogat. Nam si respõdeat quidem ei interrogatus quod interrogatur, manifestum quòd multas interrogationes interrogat, aut frequenter easdem: quare aut nugatur, aut non habet syllogismũ, C nam ex paucis omnis syllogismus: si vero non respondeat quid, aut non increpat, aut discedit? Est autem argumentari difficile, & sustinere facile ipsas suppositiones. Sunt autem talia, & quæ natura sunt prima, & quæ postrema. Nam prima quidem termino egent, postrema vero permulta terminantur volenti cõtinuum sumere a primis, aut sophisticæ videntur argumentationes: impossibile enim demonstrare quippiam est eum, qui non incipit a propriis principiis, & connecti t vsque ad vltima: definire autem nihil ducunt respondentes, neque si interrogans definierit, aduertunt: atqui non facto manifesto quidnam est quod propositum est, non facile est argumentari: maxime autem quod tale est, circa principia accidit, nam alia quidem per hęc monstrãtur, ipsa vero non contingit per alia, sed necesse est definitione talium, vnumquodque cognoscere. Sunt autem difficile argumentabilia, & quæ valde propinqua sunt principio.

31. Locus. Declaratio.
32. Locus. Declaratio.
33. Locus. Declaratio.
34. Locus. Declaratio.
35. Locus. Declaratio.
36. Locus. Declaratio.
37. Locus. Declaratio.
38. Locus Declaratio.

Non enim contingit plures ad hæc rationes inuenire, cum sint pauca media, horumque & principiorum, per quæ necesse est monstrare ea, quæ post illa sunt. Terminorum autem difficile argumentabiles ii omnium maxime sunt, quicunque vtūtur talibus nominibus, quæ primum quid em immanifesta sunt, simpliciterne dicantur, an multipliciter: adhuc autem quæ neque nota vtrum proprie, an secundum metaphoram de definito dicantur. Nam, quia obscura sunt, non habent argumenta, quia vero ignorantur si absque metaphora dicitur quod tale est, non habet quod increpet. Omnino autem omne problema quando difficile argumentabile, vel termino indigere arbitrandum est, vel est eorum quæ multipliciter, vel eorum quæ secundum metaphoram de definito esse dicantur, vel non longe a principiis, vel quia non manifestum est primum nobis hoc idem, secundum quem dictorum modorum est, quod dubitationem præstat. Nam cum est manifestus modus, manifestum quoniam aut definire oportebit, aut diuidere, aut medias propositiones inuenire. Nam per hæc monstrantur vltima. In multis autem positionibus (non bene asignata definitione) non facile disputare, ac argumentari. Vt vtrum vni contrarium, an plura: definitis autem contrariis aliquo modo, facile est ostendere vtrum contingit plura eidem esse contraria, an non, eodem autem modo & in aliis definitione indigentibus: videntur autem & in disciplinis quædam ob definitionis defectum, non facile describi: vt & quoniam quæ ad latus secat planum linea, similiter diuidit & lineam, & locum: definitione autem dicta, statim manifestum est quod dicitur. Nam eandem ablationem habent loca, & lineæ: est autem definitio eius orationis hæc. Simpliciter autem prima elementorum, positis quidem definitionibus (vt quid linea, vel quid circulus) facillimum ostendere: verum non multis ad vnumquodque eorum est argumentari, eo quòd non sunt multa media: si autem non ponantur principiorum definitiones, difficile: fortasse autem omnino imposibile. Similiter autem his, & in iis, quæ sunt circa orationes, se habet, non igitur latere oportet, quando difficile argumentabilis est positio, quòd passa est aliquid eorum quæ dicta sunt: quando autem erit ad dignitatem, & propositionem, maior labor disputare quam ad positionem. Dubitare autem posit quispiam vtrum ponenda sint talia, an non: nam si non ponat, sed poscat, & ad illa disputare, maius præcipiet quam quod in principio positum est. Si vero ponat, credet ex minus credibilibus: si igitur oportet non difficilius problema facere ponendum, si autem per notiora syllogizare, non ponendum. An discenti quidem non ponendum, nisi notius sit: exercitato vero ponendum, si verum solum videatur: quare manifestum quoniam non similiter & interroganti & docenti existimandū

Marginal notes: 39. Locus. Declaratio. — 40. Locus. Declaratio. — 41. Locus. Declaratio. — 42. Locus. — 43. Locus. — Dubitatio. — D — B — F

A esse ponendum. Quo pacto igitur interrogare & ordinare oportet, pene sufficiunt quę dicta sunt.

De oratio-nis decora-tione, & de alijs pręce-ptis interro-gantis.

TERTIA autem intentio est orationis decoratio, & exornatio, & amplificatio: hoc itaque fit duabus rebus, quarum vna est ipsa inquisitio, Et altera est partitio in res proportionales. Inquisitio quidem, quae fit ad hanc intentionem, fit duabus dispositionibus: quarum vna est, quando nobis esset praemissa vniuersalis per se patens non indigens inquisitione, & proponimus interrogare de illa, vt vice eius fiant praemisse particulares, quas haec praemissa ambit, verbi gratia, quando proponimus interrogare, an peritus in omni arte sit praestantior, & proponimus exornare orationem, & ipsam exemplificare, an miles peritus in sua militia sit praestantior, Et similiter nauta peritus in suo nauigio: sicque etiam medicus peritus in sua medicina, & vtendum est singulis, quae subsunt praemissę vniuersali. Secunda dispositio est, quod praemissa sit per se nota, & proponimus interrogare de ipsa, & huius praemissae sit praemissa ambiens ipsam, & alias praemissas, quae secum subintrant ipsam praemissam vniuersalem, nos enim interrogaremus praemissam cum praemissis particularibus, quę secum subintrant praemissam vniuersalem, gratia exēpli, ꝙ proponamus interrogare, an medicus peritus sit praestantior, prout est miles peritus, & nauta
B peritus. Hae nanque omnes subintrant vnā praemissam, ꝙ scilicet peritus in omni arte est praestantior. Partitionis autem vsus in his fit duobus modis, quorum vnus est, quando fit in praedicato praemissae, quam volumus admitti. Et alter quando fit in subiecto. Exemplum vsus illius in partitione praedicati est, ꝙ interrogemus nunquid scientia de anima sit honorabilior, quam scientia eleuationis ponderis? & subdimus huic, quia scientiarum honorabilior dicitur aut ex parte nobilitatis subiecti, aut ex parte firmitatis demonstrationum. Si autem tacuissemus hanc partitionem, esset praemissa patens per se. Et huius exemplum in partitione subiecti est, ꝙ interrogemus vice dicendi, an oppositorum sit vna scientia, an opposita quaedam sint contraria, & quaedam relatiua, & quaedam priuatio & habitus, & quaedam affirmatio & negatio, & omniū horum est vna scientia: est autem hoc vtile, quia naturaliter homo est admissurus orationem, quę exprimitur hac expressione, quia hoc opere contingeret ostentatio, & decorum, & mentis satisfactio cum auditore. Et vt vniuersalius inquam, proportio huius operis ad praemissas necessarias est proportio pulchrū colorū, & picturarum ad res necessarias illis ex accommodatis, & vestibus, & caeteris, & sicut homo gaudet his, & delectatur eis, sic est res in oratio-
C ne, & inquisitio, quę hic fit, est alia ab inquisitione, quę fit ad certiorationē, aut ad commonstrandum pręmissam necessariam in se. Hęc autem exornatio, sicut fit in pręmissis necessarijs, prout sunt pręmissę occultationis & certiorationis, quę pręnarratę sunt.

Quarta autem intentio, quę est orationis manifestatio & explicatio, fit duobus modis. Quorum vnius sunt exempla, alterius autem sunt confictio & assimulatio. Exempla quidem sunt particulares res ipsius vniuersalis, quę sumuntur ad ipsius intellectionem, & explicationem. Exemplo autem vtitur ars oratoria ad occurrendum in assertionem. Hęc vero ars vtitur solum ad intellectionem, prout est dispositio inquisitionis, qua vtitur hęc ars ad assertionem, & commonstrationem, & exemplificationem. Confictio vero & assimulatio, quę fiunt ad rei intelligentiā, non sunt res particulares, neque vniuersales rei, quę sumantur ad ipsius intelligentiam, sed sunt res, quę ipsam fingunt, & assimulant, prout est id, quod dicit Aristote. ꝙ error in principio, & si sit paruus, qui non percipiatur, tamen conducit ad plures errores, sicut qui deuiat itineris initium, & ab errat ab eo trigona figura, non cessat distare ab itinere, donec quasi deuiet infinita distantia ab eo. Et assimilationes, quibus vtitur hęc ars, sunt proximę proportionales, quibus, vt ait Aristo. vsus est Homerus, Et his eisdē modis fiunt in arte demonstrationis, Vsus autem ipsarum in his

duabus artibus est diuersus ab vsu ipsarum in arte poetica, fiunt enim in illa arte ad occurendum in assertionem poeticam, in his autem duabus artibus ad solam intelligentiam. Hæc itaque est summa eorum, quæ dixerat de præmissis, quæ sunt deforis.

Deinde transfert se Arist. ad alia præcepta interrogantis, & dicit. Quia orationes dialecticę sunt duarum specierum syllogismus, & inquisitio. Conuenit interroganti vti inquisitione cum plebe dialecticorum, & syllogismo, cum ipsorum peritis: plebs enim inquisitione magis comprehendit, quia ipsius particularia sunt sensata. Sensatum autem est notius apud plebem. Sed apud illos, qui exercitati sunt in dialectica, syllogismi sunt mag is diuulgati, adeo ꝙ illi repellunt sensatum, prout comperimus multos antiquos repulisse motum, & multitudinem. Illorum autem error circa hæc fuit ob syllogismos, qui apud eos cõstituti erant super præmissis diuulgatis, quæ sunt apud hanc speciem notiores sensatis, sensus enim subordinatur apud eos huic speciei præmissarum, putant enim quod præmissæ sint intelligibiles.

Ex quo autem inquisitio profertur ad commonstrationem præmissæ vniuersalis, notum est, ꝙ quando fuerit nomen, quod includit omnes res consimiles, quæ subsunt huic vniuersali, in quo sunt similes, facilis fit translatio ab admissione illarum ad admissionem vniuersalis cum respondente. Si vero huic vniuersali, quo sunt similes, non fuerit nomen, difficilis fit illi: respondens enim concederet interroganti præmissam vniuersalem, cui subest subiectum quæsiti, quando commonstratum ei fuerit, quod quæsiti subiectum sit simile rebus, quę sunt inquisitæ, & subintrat similitudinem vniuersalem rebus, quæ inquisitæ sunt, & quod illis euenerit prædicatum ratione huius assimilationis, & quando huic assimilationi vniuersali non fuerit nomen, difficilis fit illius ablatio apud interrogantem separando illud ab illis, immo fortasse priuatio nominis erit causa, qua respondens non imaginetur illud admittere, & difficilis fit illius intelligentia, & graue fit ei illud admittere, cui non sit nomen, quod includat rem intentam ab ipso respondente admitti, & vt vniuersalius inquam, priuatio nominationis vniuersaliter est, quæ per inquisitionem apponit errorem duabus sectis, & aliquando interrogans quærit a respondente, ꝙ ei admittat, quod non est simile, vt ꝙ esset simile, & interdum respondens cauet admittere, quod est simile, & aliquando cadit dubium de rebus similibus. Et ideo Arist. præcipit interroganti in hoc loco, ꝙ instituat nomen vniuersali, quod includit particularia, quæ educta sunt inquisitione, aut i llud significet per orationẽ, vt facilius & tutius respondens admittat id, quod interrogans proposuerit, & remotius fuerit aduenire repugnans illi, de quo interrogauit. Et confidat etiam interrogator, ꝙ putabit de eo, quod non est simile, ꝙ sit simile. Quãdo autẽ interrogans fecerit hoc vniuersaliter, idest ꝙ instituerit illi nomen, vt esset in primo posito illi nomen, & respondens admitteret ei particularia inquisitionis & non admitteret ipsum vniuersale. Expedit aut illi, ꝙ proponat argumentari destructionem huius vniuersalis, & si eum interrogaret, ꝙ commonstret de qua rerum non se habeat, prout inquisitum est. Quando vero respondens non admitteret ei inquisitionem, non expedit ei interrogare eum destructionẽ præmissæ vniuersalis. Et quando respondens protulerit destructionem vniuersalis, cuius particulares præmissas admiserat in inquisitione, non euadit, quin destruat alias particulares de particularibus, quæ non sunt expressæ in ipsa inquisitione, quoniã ad destructionem particularis, quam concludere intendit, nõ expedit interroganti admittere ipsius destructionem, quia est ipsa eadem res, quam interrogans proponit commonstrare, nisi quæsito quod interrogãs proposuerat concludere, soli proprium sit inter reliqua particularia, quæ subsunt illi vniuersali, quod illi non insit illa res, quam quærens procurat commonstrare inesse per inquisitionem: admitteretur enim ei hoc, quia illi præmissæ non esset instantia, nisi in illo particulari solum, & est ac si illa inueniretur esse necessaria respondenti: vt gratia exempli, si quærens proponeret concludere, ꝙ binarius sit numerus par, qui non sit primus, inquirendo de reliquis speciebus

A numeri paribus, qui non sunt primi, prout sunt octonarius, & senarius, & cæteri: & quando itaque illos inquisiuerimus, & interrogans proponeret, quod respondens admittat ei ipsam vniuersalem, qua hinc concludat, ꝙ binarius sit numerus par, non primus, hic esset respondentis instare ei per ipsummet quæsitum. Quando vero instantia respondentis fuerit per particularem huius particularis quęsiti, interrogantis est apponere conditionem in pręmissa vniuersali, qua ab illa excipiat hoc particulare, quod destruxerat ipse respondens, & remanebit sub hoc quęsito. Et si interrogans apponeret hanc conditionem primo in pręmissa, priusquã interrogaret de illa, pręstantius esset, quia ipse respondens non inueniret aditum ad instandum, verbi gratia, ꝙ interrogans poneret ꝙ ille, a quo separatur scientia de re, obliuiscitur illius. Et respondens instabit, ꝙ scientia aliquando separatur a scientię in corruptione ipsius sciti, hęc autẽ non vocatur obliuio. Quando interrogans apposuisset conditionem, quod ille, a quo separatur scientia de re ipsa re permanente obliuiscatur, non inuenisset respondens aditum ad negandum hanc pręmissam, & oportuisset eum admittere illam: definiens enim pręmissam dialecticam, quę inquisitione construitur in hac arte, est, ꝙ inueniatur prędicatum in maiori parte sui subiecti, & ꝙ non sit ipsius aliqua instantia, aut quia non sit aliqua instantia in ipsam, aut quod sit illius aliqua instantia sed illam non estimemus in hac arte. Quando vero instaret respondens, ꝙ sit ęquiuocum nomine prędicati, aut subiecti pręmissę vniuersalis, expediret interrogantem vti diuisione nominis ęquiuoci secundum omnia ipsius significata, quę significaret. Deinde explicare illi significatum, quod intendebat commonstrare in ipsa inquisitione, verbi gratia, quãdo interrogans proposuisset concludere, ꝙ non sit homini aliquod membrum, quin sit ei proprium, vt in poematibus fertur de centauro, & minotauro, ꝙ suis superioribus membris sit homini similis, & inferioribus membris similis sit alij animali. Respondens autem instaret dicens ꝙ picto non est caput, & ipsius est caput imaginis, quam formauerat, huius autem erroris causa est ęquiuocatio illius dictionis ipsius, aliquando enim fit pro eo, ꝙ res non sit pars speciei, cui attribuitur per hanc dictionem. Et similiter dicitur, ꝙ ipsius hominis sint membra organica, & membra similaria. Et aliquando fit secundum modum attributionis ipsius, scilicet, aut attributionis affectus, aut attributionis habitus, aut alius attributionis: & hoc modo dicitur, ꝙ hęc vestis sit ipsius talis, siue fuerit ipsius acquisitio, siue ꝙ arte illam fecerit: hęc itaque est summa eorum, quę expedit interrogantem facere tempore inquisitionis singularum rerum. Quando vero vteretur syllogismo sine inquisitione, expedit, ꝙ de duabus syllogismi speciebus vtatur syllogismo recto, nõ syllogismo impossibilis: rectus enim expedientior est ad hoc, & vtilior, quando possibilis fuerit: huius autem causa est, quoniam dispositio huius artis quo ad hanc rem differt a dispositione artis demonstrationis: quicquid enim commonstratum fuerit secundum artem demõstrationis vtrisque syllogismis, ipsius est demonstrationis firmitas vna, veruntamen secundum hanc artem res non ita est. Impossibilis enim syllogismus cõcludit ducendo ad falsum, quod est contradictorium illius, quod concludere ꝓposuerat. Id autem, quod in hac arte gerit vicem falsi, est absonum fictum. Et aliquando contingit, quod inueniantur ambo contradictoria diuulgata, & non concludant absonum fictum, & interdum concludant absonum fictum, sed non est maxime fictum absonum. Ficta autem absona, quę in hac arte gerunt vicẽ falsi in demonstratione, sunt illa ficta absona, quę respondens renuere nequit, & hoc est fictum absonum, quod est notę nefandum. Quo vero modo vnum, idem quęsitum commonstretur per impossibile, & recte, iam commonstratum est in libro priorum analyticorum. Iam itaque elocuti sumus, cum quo fiat syllogismus, & cum quo fiat inquisitio, & cum hoc ediximus quid expediat interroganti facere in dispositione inquisitionis, & ordine inserere instantiam respondentis ei, & narrauimus etiam quę species syllogismi sit ei vtilior in hac arte.

Nefandas vero pręmissas in hac arte expedit cauere illas, quę fuerint maxi-

mę diuulgatę,& hęc quidem sunt duę species,quędam species est illarum,quarum instantia est nefanda,prout est illa,deus omnia potest. Et aliqua species est, cuius instantia est difficilis ob modicam inuentionē suę instantię , aut quia illius non sit instantia aliqua . Et hę quidem sunt pręmissę,quę pro maiori parte suorum subiectorum sunt sub sensu,pręter quod constet nobis aliqua res illis repugnans. Et quando respondens interrogaretur de talibus pręmissis , & eas negaret,interrogantis esset ipsum capere & castigare, & hę sunt pręmissę, quę sunt maximę diuulgatę in hac arte. Conclusio vero non profertur secundum modum interrogationis,sed quatenus est consequens ex admissione pręmissarum.Quando enim protulisset eam,secundum quod sit cōsequens,posset respondens renuere ipsam, ex quo eius est hoc secundum hanc artem , tanto fortius quando eam protulerit secundum modum interrogationis, quia putandum est, quod respondens non admitteret eam , & non obijceret illi in hoc , & inde lucraretur .

Expedit autem scire,quod non quęlibet interrogatio est topica , prout est interrogatio quid sit homo,aut interrogatio quot modis res dicat:sed topica interrogatio est,ad quā respondentis est respondere sic, aut non : prout dicimus nunquid mundus sit nouiter factus,aut non, ad quod respondenti non est nisi vna responsio,prout est responsio ad quid sit homo, ꝙ sit animal rationale, aut quot modis dicatur bonum,quia dicitur de honesto vtili,& pulchro. Fit autem hic modus interrogationis topicus,quando illum protulerit interrogans modo quo respondens possit ad illam respondere per alterum duorum contradictoriorum, vt dicat, an homo sit animal rationale, nec ne? Et an bonum dicatur de tali & tali,nec ne? & quādo respondēs,nō admitteret ei hoc illud, dmitteretur ei ꝙ eum interroget quot modis dicatur bonum apud illum, aut quę sit hominis definitio apud illum. Quod autem interrogatio protrahat moram plusquā decerneretur ex pręmissis faciundis pro quęsito,hoc est, dicere necessarias , & eas,quę deforis sunt,est itaque vilis actus in interrogatione: quando enim hoc fieret,putaretur fieri ob alteram duarum rerum,aut quia nimium amplificet orationem,et multiplicentur interrogationes de vna eadem re,aut quia interroget, quod inutile sit ad conclusionem,& confidet obijcere ei,& lucrari,aut videbitur ei quod recedet. Et expedit interrogantem scire, quod inueniantur quędā positiones,quas difficile est destruere ob difficultatem argumentationum,quæ illis instent,& modicam illarum instantiā. Et ideo harum earundem obseruatio facilis fit respondenti. Et positiones quidem,quarum destructio difficilis fit ob difficultatem argumentationum,quę illis repugnent, sunt quatuor specierum. Quarum vnius sunt principia nota prima artium,prout est constructio vnitatis in aritmetica,& puncti in geometria,& sicut dicere , quod de quauis re verax sit affirmatio aut negatio.Secundę autem sunt res postremę remotę a principijs,prout est dicere,an anima sit immortalis,nec ne? Et tertię sunt res proximę principio. Et quartę,res quarum elocutio fit nomine ęquiuoco,aut nomine accommodato. Causę vero difficultatis inueniendi syllogismos de principijs sunt,quia,quando interrogans procuraret commonstrare aliquam rem, quę fiat de illis,prius indigeret admitti illorum definitio:prout fit, quando nos proponimus commonstrare ꝙ de qualibet re verax sit affirmatio , aut negatio, prius indigemus explicare affirmationem & negationem. Et hoc idem euenit de omni,cuius definitionem sumere indigemus primo,quando scrutatur de illo,prout dicimus an deus sit,& an natura sit? & an vacuum sit , nec ne? & magis accidunt obscuritates in talibus,quando contemnuntur,& quęritur de illis esse aliquam rem aut impossibilem esse,pręter ꝙ definierint. Vt qui quęreret, an vacuum sit,pręter ꝙ sciat quid vacuum nomen significet . Causa autem difficultatis admittendi definitionē est multitudo illorum, quorum interrogans indiget,quod ei admittat respondens de essendo cōditiones requisitas ad illā, vt ꝙ insit definitio,& ꝙ sit prędicatū de illo in eo ꝙ quid sit,& reliquę conditiones prępositę de definitione. Et hęc erit causa,qua ex illis respondens offendat plures instantias. Et ideo illius destructio fit facilior contra ipsius constructionē

A Et hęc eadem est causa difficultatis inueniendi argumentationes de rebus postremis, quoniam commonstrantur pluribus pręmissis, quas interrogantem difficile est capere, & respondenti non deest id, quo facile feratur instantia. Causa vero difficultatis syllogizandi ad res proximas principio est paucitas pręmissarum, quę fiunt ad illas, & in his decet interroganti vti occultatione, vt decet ei in rebus, quę sunt a principijs distantes. Veruntamen causa difficultatis syllozandi ad illud, de quo elocutio fuerit ęquiuoca, aut accommodata, est quia quando dictio æquiuoca non traderet vnum idem significatum, fieret forma, cuiuis rei, quę contingeret de modis constructionis, & destructionis. Si autem interrogans caperet de illis significatum vtile, non est respondentis dicere, nolo hoc significatum, ꝙ intelligebas: vt si interrogetur, an orbis sit ęternus, nec ne? quia nomen orbis est æquiuocum, ꝙ dicitur de toto, & dicitur de aliqua suarum partium, Et exemplum huius in accommodatis est oratio illius, qui dicit, quod mare sit terrę sudor, qui in ipsius fundo collectus est, quia, si destruxerit significatum accommodatum, diceret, nolo nisi significatum verum, & si destruxerit verum, diceret, nolo, nisi ipsum significatum accommodatum, & non est illius propositum, & lucraretur. Et hanc quidem ob causam definitiones, quę ęquiuocę, aut accommodatę dicuntur, difficile est ipsas destruere, licet il-

B larum destructio secundum pręcedentia sit facilis: quando autem hoc ita est, ꝙ hę sint causę difficultatis destructionis positionum, pręter ꝙ coniectetur, vnde sit difficultas illarum, quas interrogans intendat destruere. Expedit itaq;, quando difficilis ei fuerit destructio alicuius positi, pręter ꝙ consideret, vnde sit illius difficultas, ꝙ innitatur his modis, quia non euaderet vnum eorum, aut plures q̃ vnum. Et si illius causa fuerit, quia indigeat definitione, exordiemur prius definitionem. Si autem illius causa fuerit nominis ęquiuocatio, prout est dicere, an orbis sit ęternus, nec ne? incipiemus a diuisione illius, quod significat ipsum nomen. Si autem illius difficultatis causa fuerit multitudo pręmissarum, quę in medio sunt, prout est dicere, an cœlum sit graue, aut nec graue, neque leue, expedit illas proferre, adeo ꝙ nullam rem illarũ omittamus. Contingit aũt aliquando dubitare quid expediat interrogantem facere, quando non inueniret per quod procuret illud commonstrare nisi per pręmissas modicę diuulgationis, & si interrogaret de illis non confidit, quin illas neget ipse respondens, si non interroget de illis primo, & proponat interrogare de pręmissis, quarum conclusio sit difficilis ad quęsitum ob multitudinem illarũ cõclusionũ, quæ intercidunt ei & primis principiis. Doctrina vero est, quod primo proferat præmissas quę sunt notiores, donec per illas commonstret pręmissas, quę fuerint

C quęsito proximę: hęc itaque est summa eorum, quę dicta sunt pro interrogante, & quo modo debeat esse interrogatio, & ordinis series.

Loci pro respondente. *Cap. III.*

DE responsione autem primum quidem determinandum, quodnam est opus bene respõdentis, quemadmodum bene interrogantis. Est autem interrogantis quidem sic deducere orationem, vt faciat respondentem dicere inopinabiliora quam ea, quæ propter positionẽ sunt necessaria: respondẽtis vero nõ propter se apparere, accidere impossibile, aut quod præter opinionem est, sed propter positionem: nam alterum fortasse peccatum, ponere primum quod nõ oportet: & positum non seruare aliquo modo. Quia autem sunt indeterminata iis qui propter exercitationem & experientiam orationes faciunt (nam non eædem considerationes & discentibus, & docentibus, & concertantibus, neque his, & iis qui exercẽt

44. Locus.

45. Locus.

se inuicem inspectionis gratia · nam discenti quidem ponenda sunt semper ea quæ videntur. neque enim conatur falsum vllus docere: concertantium vero interrogantem quidē videri aliquid facere oportet omnino, respōdentem autem nihil videri pati) & in dialecticis cōgressionibus quæ non concertationis gratia, sed experimenti & inspectionis orationes faciūt, nondum enucleatum est quo pacto oporteat coniectare respondentem, & qualia dare, & qualia non, ad bene aut nō, seruandam positionem: quoniam (inquam) nihil habemus traditum ab aliis, ipsi aliquid dicere tentemus. Necesse est autem respondentem sustinere orationem, ponēdo aut probabilem, aut improbabilem positionem, aut neutrā: & aut simpliciter probabilem, aut improbabilem, aut indeterminate, vt huic alicui, vel alii. Nihil autē refert quomodocunq; dum ea probabilis, aut improbabilis sit: nam idē modus erit bene respondendi, vel dandi, vel non dandi quod interrogatum est. nam cum improbabilis est positio, necesse est & conclusionem probabilem fieri: cum vero probabilis, improbabilem, nam oppositum semper positionis interrogans concludet: si autem neque probabile neque improbabile quod positum est, & conclusio erit talis. Quoniam autem bene syllogizans, ex probabilioribus & notioribus propositum demonstrat, manifestum est quòd quando simpliciter est improbabile quod proponitur, non dandum est respondenti, nec quod non videtur simpliciter, nec quod videtur quidem, minus autem conclusione videtur. Nam cum improbabilis est positio, probabilis est conclusio; quare oportet quæ sumuntur, probabilia esse omnia, & magis probabilia quā quod proponitur, si debet per notiora quod minus notum est concludi: quare si neque tale est quippiā eorum, quæ interrogantur, non ponendum est respondenti. Simpliciter autem si est probabilis positio: dilucidum est quoniam conclusio simpliciter improbabilis: ponendum igitur & quæ videntur, omnia, & eorum quæ non videntur, quæcunque minus sunt improbabilia conclusione. Nam sufficienter sic videbitur disceptatum esse. Similiter autem erit, & si neque improbabilis, neque probabilis est positio. Nam sic & quæ videntur omnia dandum, & eorum, quæ non videntur, quæcunque minus sunt improbabilia conclusione: sic enim probabiliores accidit orationes fieri. Si igitur simpliciter quidem probabile, vel improbabile quod ponitur: ad ea quæ videntur simpliciter, comparatio facienda. Si autem nō simpliciter probabile, vel improbabile sit, quod ponitur, sed respondenti, ad seipsum, quod videtur, & quod nō videtur iudicando, ponendum, vel nō ponendum. Si vero alterius opinionem tuetur respondēs, manifestum quoniā ad illius intelligentiam aspiciēdo, ponere singula debet, & negare: quare & qui curant extraneas opiniones (vt bonum & malum esse idem, quemadmodum Heraclitus inquit) non dant non adesse simul contraria eidem, non quia non videntur eis hæc, sed quia secundum

Heraclitum

Margin notes: 46. Locus. Declaratio. — 47. Locus. Declaratio. — 48. Locus. — 49. Locus. Declaratio. — 50. Locus. — 51. Locus.

A Heraclitum sic dicendum. Faciunt hoc autem & qui suscipiūt ab inui cem positiones, coniectant enim ac si is dicat, qui ponit, manifestum igitur quæ coniectandum respondenti, siue simpliciter probabile, siue alicui positum est. Quoniam autem est necesse omne quod interrogatur aut probabile, aut improbabile esse, aut neutrum, & ad orationem, aut non ad orationē, attinere qđ interrogatur, si sit quidē quod videtur, & non ad orationem, dandum est dicendo quod videtur. Non enim interimitur (posito eo) quod in principio. Si vero non videtur, & non ad orationem, dandum quidem, & consignificandum quòd non videtur, ad deuitationem absurditatis. Si vero sit ad orationem, & videatur, dicendum quoniam videtur quidem, sed valde propinquum ei quod in principio est, & interimitur (eo posito) quo propositum est. Si autem ad orationem quidem, valde autem probabile postulatum, dicendum, quod accidit hoc posito, at ualde absurdum esse quod proponitur. Si vero neq; probabile, neq; improbabile, si nihil quidem ad rationem dandum nihil determinando. Si
B autem ad orationem, consignificandum quod interimitur (posito eo) quòd in principio est. Nam sic & qui respōdet nihil videbitur propter hoc pati: si quidem præuidens singula posuerit, & qui interrogat, assequetur syllogismum positis ab eo omnibus probabilioribus conclusione. Quicunque vero non ex probabilioribus conclusione conantur syllogizare, perspicuum quoniam non bene syllogizant quare cum sic interrogant, non ponendum. Similiter autem & in iis quæ obscure, & multipliciter dicuntur, occurrendum est. Nam quia datum est respondenti non discenti, dicere non disco, & multipliciter dictum non ex necessitate confiteri, vel negare, manifestum quoniam primum quidem nisi planum sit quod dicitur, non cunctandum vt dicat haud intelligo: nā sæpe ex eo quod non clare interrogātibus dant, occurrit aliquid difficile. Si autem notum quidem sit, multipliciter autem dictum, si in omnibus quidem verum vel fal-
C sum sit quod dicitur: dādum simpliciter quod dicitur, vel negādum: si vero in aliquo quidem sit verum, in aliquo autem falsum, significādum est quod multipliciter dicitur, & quia hoc quidem falsum, illud autem verum. Nam cum posterius distinguitur, immanifestum si & in principio ambiguum animaduerterit. Si autem non præuiderit dubium, sed in alterum aspiciens posuerit, dicendum ad eum qui in alterum ducit, quoniam non ad id aspiciens dedi, sed ad alterum eorum. Nam pluribus existentibus quæ sub eodem nomine, uel eadem oratione sunt, facilis est ambiguitas. Si vero & dilucidum sit, & simplex quòd interrogatur, aut sic, aut non, respondendum. Quoniam autem omnis propositio syllogistica, aut earum aliqua est, ex quibus syllogismus, aut propter aliquam illarum, manifestum quòd quandoque alterius gratia sumetur, ex eo quòd plura similia interrogant. Nam aut per inductionem, aut per similitudinē, plerūq; uni-

52. locus. Declaratio.
53. locus. Declaratio.
54. locus. Declaratio.
55. locus. Declaratio.
56. locus. Declaratio
57. locus. Declaratio.
58. locus. Declaratio.
59. locus. Declaratio.
60. locus. Declaratio
61. locus. Declaratio.
62. Locus. Declaratio.

Declaratio. uersale sumunt: singularia igitur omnia ponendum, si sint vera, & probabilia. Ad vniuersale autem tentandum instantiam ferre. Nam sine instantia vel quę sit, vel quæ videatur, prohibere orationem, proteruire est: si igitur multis apparentibus, non dederit vniuersale qui non habet instantiam, manifestum est quoniam proteruit. Amplius, si neque contra argumentari habeat quòd non verum, multo magis videbitur proteruire, quamuis nec hoc sufficiat: nam complures orationes opinionibus contrarias habemus, quas difficile est soluere, velut Zenonis, quod non contingit moueri, neque stadium pertransire: sed non propter id, quæ sunt opposita his, non ponendum. si igitur qui neque contra argumentari habet, neque instare, non ponit, dilucidum quoniam proteruit: est enim in disputationibus proteruia, responsio præter dictos modos, syllogismi destructiua.

64. locus. Declaratio.

65. locus. Declaratio. Sustinere autem & positionem, & definitionem, ipsum sibi ipsi oportet præargumentando. Nam ex quibus interimunt interrogantes quod proponitur, manifestum quoniam iis aduersandum. Inopinabilem uero suppositionem cauendum sustinere. Erit autem inopinabilis multipliciter: nam & ea, ex qua absona contingit dicere: vt si omnia dicat aliquis moueri, aut nihil, & quæcunque peioris moris esse eligenda, & quæ contraria consiliis, vt quòd voluptas bonum & iniuriam facere melius quam iniuriam pati: nam non vt orationis gratia substinentem, sed vt ea, quæ videantur, dicentem oderunt.

66. locus. Declaratio.

67. locus. Declaratio. Quæcunque vero orationum falsum syllogizant, soluendum interimendo id propter quod fit falsum. Nam non is, qui quoduis interimit soluit, ne quidem si falsum est quod interimitur: habere enim potest plura falsa oratio, vt si quis sumat sedentem scribere, Socratem vero sedere: accidit enim ex his, Socratem scribere: interempto igitur Socratem sedere, nihil magis soluta est oratio: quamuis falsum sit postulatum, sed non propter id oratio falsa: nam si quis sit sedens, non scribens autem, non amplius in tali, apte accómodabitur eadem solutio, quare non id interimendum, sed sedentem scribere: non enim omnis qui sedet, scribit. Soluit igitur omnino, qui interimit id, propter quod fit falsum. nouit autem solutionem, qui scit quod propter id falsa oratio: quemadmodum in iis quæ falso describuntur. non enim sufficit instare, ne quidem si falsum sit quod interimitur, sed & id, propter quod falsum asignandum: sic enim erit manifestum utrum præuidens aliquid, an non, facit instantiam.

De pręceptis respondentis.

Quomodo autem fiat responsio, expedit ꝙ eloquamur, postquam sciuerimus, quod vltra conditiones interrogationum & responsionum sint illę, quę sunt quęrentium & respondentium, bene interrogantium & bene respondentiũ, & sunt illi, quorũ propositũ est exerceri in hac arte, & ponere q̃sitũ de quo eloquatur secũdm modũ scientiæ demonstratiuæ, non illis, quorũ intentio est agonistice vincere. Bene interrogantis enim est cogere respondentem, vt ei admittat,

A qđ illi concludit, aut neget diuulgata, q̃ admiserat. Et bene respondentis est, qñ cauerit positionem, quam obseruare est impossibile, præponat interloqui interrogando diuulgata, quæ illam destruerent, & quæ ille destructurus est, priusquam ea admittat: error enim positionis nequit esse sine errore ponendi aliquam rem, præter φ caueat, quod deceat. Illius vero, cuius intentio est vociferare, & agonistice vincere, interrogantis quidem intentio est destruere positum. Si autem visum fuerit de eius negocio, φ iam illud destruxerit, quomodocunque contigerit, & respondens proposuerit huius contrarium, ob hoc itaque fit his, φ interlocutores aliquando respondens negabit diuulgata, & difficile fit ei admittere, quod expediret ei admittere. Et interrogans etiam aliquando interrogationes, quæ non essent secundum modum beneficandi interrogationem, sicut respondens aliquando responderet aliquam responsionem, quæ non esset secundum modum beneficandi responsionem. Illorum vero, quorum intentio est scientia & disciplina, docens quidem proponit producere scientiam in ipsum discipulum, & hæc eadem est intentio addiscentis. Hoc autem fit per res veraces, propterea non ponerent, quod non sit verax, ex quo neuter illorum, vt ait Arist. intendit disciplinam falsi. Hoc autem constito, dicamus φ positiones, quas respondens procurat sustinere, non euadunt tres species, aut quod positum

B sit diuulgatũ, aut sit non diuulgatũ, aut neq; sit diuulgatũ, neq; non diuulgatum: & est illud, de quo non est vulgo aliqua opinio de illo, vt an latro moueatur, aut non moueatur. Diuulgatum autem, aut est diuulgatum simpliciter, vt φ deus sit, aut diuulgatum apud aliquam sectam, prout apud Peripateticos est, φ cœlum non sit leue, neque graue. Et similiter nefandum partitur his duabus partibus: quoddam itaque est nefandum apud omnes, vt quod deus non sit, aut sit impotens. Et quoddam est nefandum relatione cuiusdam gentis, prout est ideas esse apud Peripateticos. Quando autem positum fuerit non diuulgatum, necessario expedit esse id, quod interrogans procurat concludere diuulgatum. Et quando fuerit ipsum positum diuulgatum, illius intentio est ipsum concludere non diuulgatum, interrogantis enim intentio est concludere positi oppositum. Et similiter, quando positum non fuerit diuulgatum, neque non diuulgatum, expedit conclusionem esse secundum hanc positionem. Ex quo autem qui interrogationem beneficat, construit syllogismum ex præmissis notioribus, & magis diuulgatis quam sit ipsa conclusio, notum est, φ quando positum fuerit simpliciter nefandum, expedit respondenti, φ non admittat, φ est simpliciter diuulgatum, quia illud concluderet contrarium illius, quod posuerat. Et similiter non expedit ei admittere, quod est improbabile: quando enim admitteret ex aliqua præmissa, φ nõ est simpliciter improbabile, fit ibi aliquod probabile, & diuulgatum, & illa concluderent, quæ essent aliqualiter pro-

C babilia: quæ autem aliqualiter probabilia sunt, opponuntur simpliciter improbabili, vt si parentum interfectio sit simpliciter improbabilis, abstinentia ab ipsorum interfectione non est maxime laudanda probabilis. Sed expedit respondenti inspicere tales præmissas, & si fuerint minus improbabiles conclusione, non debet eas admittere, quia essent laudabiliores, & probabiliores conclusione: & hæc est conditio laudandi syllogismi, quod interroganti non eueniat de eo increpatio a respondente: si autem fuerint magis improbabiles conclusione, est ibi minus laus, & non est eius aliquid, quo id admittat, quoniam si ex illis interrogans concluderet conclusionem, esset ibi laus quædam, quæ opponeretur eius positioni, & non quod ipsum increpet ob esse conclusionem magis diuulgatam præmissis. Illæ vero, pro quarum admissione non est eius aliquid. sunt præmissæ simpliciter improbabiles: quoniam, quando proferret syllogismum, non concluderet nisi improbabile, & si concluderet aliud ab hoc, esset eius increpare interrogantem: hoc enim non est impossibile, sed hoc est per accidens, prout ex p̃missis falsis cõcludit conclusio vera. Si aũt positio fuerit simpliciter diuulgata, manifestum est, quod id, quod interrogans intẽdit cõcludere, est destructio diuulgati improbabilis. Sicq; expedit, qđ admittat præmissas diuulgatas, qa diuulgatũ nõ cõcludit improbabile p se, sed cõcluderet ipsum

per accidens, & esset respondentis ipsum increpare, & non admittere improbabile, quod non est maxime, nisi quando illæ fuerint minus improbabiles, quam conclusio, quia si concluderet ex eis improbabile quoddam oppositum alteri posito, quod sit simpliciter diuulgatum, cui iam opponitur, quod non fuerat simpliciter improbabile, illius est ipsum increpare, ex quo id, quod concludit improbabile, oporteat esse notius in improbabilitate. Si vero positio fuerit diuulgata apud aliquam sectam præter alias sectas, aut apud aliquem vnum eundem hominem, expedit respondenti, quod non recipiat, quod non est laudabile apud hanc illam sectam, aut apud illum hominem, siue fuerit laudandum apud omnes, aut non, quoniam expedit, quod sit ipsius positio, aut ipsius ablatio cuilibet, qui illud ponat secundum hanc opinionem: exempli gratia, quia Heraclitus opinabatur quod bonum & malum essent vnum & idem, & homines qui asseuerabant eius opinionem esse laudandam, apud eos est hæc positio, quod non admittatur contraria non concurrere in vno subiecto, hoc enim licet sit diuulgatum apud omnes, est tamen improbabile apud illum, qui est huius opinionis. Si autem positio non fuerit laudabilis, neque non laudabilis, manifestum est, ꝙ conclusio, quam interrogans procurat concludere, est huiusmodi, & expedit ei admittere, quod est laudabile, aut improbabile, & non admittunt id, quod non sit laudabile, neque id, quod est laudabile, quia si id ei concluserit, quod nec sit laudandum, neque improbabile, ex eo, quod est laudandum, aut improbabile, respondentis esset ipsum increpare. Sicque iam videtur, quas res expediat respondentem intendere in omnibus speciebus positionum, & quæ sint res, quas fugere ei expediat. Ex quo omne, quod ab eo interrogatur, aut est probabile, aut improbabile, aut nec probabile, nec improbabile. Et vnaqueque harum trium specierum, aut fit ex rebus, quibus indigemus ad conclusionem, aut ex his, quibus non indigemus ad conclusionem. Sicque expedit respondenti, si velit bene respondere de singulis his sex speciebus, & quod non sequatur ei redargutio in oratione, cuius putetur ipse fuisse causa, aut quando interrogatur de eo, quod est probabile, sed est inutile conclusioni, eius esset qđ daretur, & ostendat se nosse illud. Si aũt fuerit improbabile, & inutile, iterum eius est dare illud, sed consignificandum est illi, quod sit improbabile: per hoc enim euaderet, quod de eo putetur, quod admiserit quod latuerit ei esse verum & diuulgatum. Aut fuerit probabile, & de rebus vtilibus conclusioni, & hoc expedit, quod non negetur: negare enim diuulgata non est operis bene respondentis, sed ipsum admittit postquam edixerit, quod ex illius admissione sequatur destructio positi, & per hoc euaderet ꝙ non putetur de eo, ꝙ defectus prouenerit eius causa, non occasione quæsiti, prout facit medicus in praua ęgritudine, quam præfert, & prædixit, ꝙ non sanetur, & ꝙ defectus non sit occasione eius medicinæ. Si autem id, de quo interrogatur, sit de rebus, quarum indigemus ad conclusionem, sed est improbabile, expedit ꝙ non admittat illud ob syllogismi defectum, qui ex illo sequitur, edicendo, ꝙ si illud admitteret, ex inde sequeretur conclusio. Si vero fuerit nec probabile, neque improbabile, nec vtile conclusioni, expedit ipsum non admittere, nec de eo aliquam rem dicere. Si vero huiusmodi fuerit, & eo indigemus ad conclusionem, expedit itaque consignificare, ꝙ indigeamus eo ad conclusionem, excepto ꝙ non admittat, & neget ipsum: hoc itaque opere respondens bene respondisset, & euaderet ꝙ non putetur de eo, ꝙ defectus interlocutionis euenerit eius causa.

De præceptis interrogatis.

Interrogans aũt bene interrogaret, qñ sylñ componeret ex præmissis, q̃ fuerint magis diuulgatę quã sit diuulgata conclusio, qñ vero non fuerint magis diuulgatæ quã sint diuulgata ipsa conclusio, nõ conuenit interrogare de illis, vt ex eis fiat sylls, neq; respondenti cõuenit illas admittere. Quando aũt interrogans interrogaret respondentem, non euaderet, quin dictiones, quibus interrogaret, sint notę significationis apud respondentem, aut sint extraneæ ignotæ conclusionis. Et vtroque modo non euaderet, quin sint de his, quæ dicuntur vniuocæ, aut æquiuocæ. Quando vero fuerint ignotæ conclusionis, respondentis est ipsum interrogare de illarum significatione, & hoc non est ei vitium in hac arte. Si enim admisisset ei, qđ interrogasset, præter ꝙ sciuerit illius significationẽ, & perinde

A conclusisset ei contradictorium ipsius positionis, & voluerit obstare, ꝙ nō intellexisset illas dictiones, quas admiserat, suspicaretur de eo, quod hoc esset eius crimen cauillationis, & non iustificaretur de eo, quod ratiocinatus esset postea de hoc, ex quo putaretur, ꝙ ideo esset excusatus, quia esset destructa eius positio. Si vero dictiones fuerint notæ significationis, sed sint de his, quæ multipliciter dicuntur, expedit inspicere an omnes res, de quibus dicitur prædicatum, sint veræ de subiecto. Si autem subiectum dicatur secundum vnum significatum, aut de omnibus significatis, quibus dicitur subiectum, si vtraque dicantur multipliciter, non euaderet enuntiatio reliquam harum trium partitionum, & quando res in illis esset vno horum modorum, responderet de illis sic, aut non. Si autem fuerit in illis aliquod significatum mendax, quando alterum esset verax, expedit distinguere nomen æquiuocum secundum omnia eius significata, & explicare verax ipsorum a mendaci, prius quam interrogans concludat conclusionem, hoc est ei melius: quoniam, si postponeret partitionem cognitioni concludenti ipsam conclusionem, putaretur de eo, ꝙ non intellexisset, ꝙ nomen sit æquiuocum, ꝙ defectus huius, aut ignorantia, ꝙ nomen sit æquiuocum, euenisset ab eo, quoniam non videtur Aristoteli, ꝙ respondentis sit notificare interroganti, postquam, concluserit conclusionem, ꝙ non possit esse significatum, pro quo in-

B terrogans intellexisset ipsam conclusionem, & non esset interrogantis suspectum ipsum habere hic diuersimode a dispositione nominis ignotæ significationis: non enim suspicaretur de eo hic, sicut suspicaretur ibi. Quando enim dictiones significarent vnum significatum, & admiserit eas, deinde post hæc excusatus esset, quod eas non intellexisset, non admitteretur eius dictum de hoc, & haberetur suspectus. De dictionibus vero notis significatione, quæ vniuocæ dicuntur, expedit responsionem fieri per sic, aut per non. Ex quo autem præmissæ ex quibus componuntur orationes topicę, aut sunt diuulgatæ, quas non oportet commonstrari per alias, aut præmissæ quæ inquisitione sunt commonstratæ. Et hoc præfatum præceptum fit in præmissis, quarum esse diuulgatum non indiget inquisitione. Expedit itaque, quod dicatur etiam de benificatione responsionis huius speciei præmissarum, & hoc quidem fit, quod admittat ei has præmissas, quas inquisitione caperet, & non fugiat eas; renuere enim eas est renuere sensatum, & procuret destruere vniuersale, quod interrogans procurat commōstrare, & hoc vt non neget ipsum, & abstineat ipsum admittere solum sine oratione, qua illud destruat, sed quod ostendat ipsum per orationem, quæ illud destrueret: quando enim se abstineret ipsum admittere, præter quod proferat orationem, quæ illi contradicat, hoc esset maxima fraus, & actus exiens ab hac arte. Si autem im-

C possibile ei sit destruere præmissam, quam inciperet interrogans inquisitione cōmonstrare, saltem proferret orationem, qua destruat conclusionem. Quando vero respondens non proferret alterum horum duorum, scilicet destructionem præmissa vniuersalis, aut destructionem conclusionis, quam interrogans procuraret concludere ei, neque admitteret quod eum interrogaret de præmissis, esset maxime mirandum, & maxime proteruire. Et expedit q̄n proferret orationē destruentem præmissam vniuersalem constitutam inquisitione, quod non proferat orationem, quæ illam vniuersaliter destruat, quę est destructio per contrarium, sed proferat orationem, quæ illam destruat particulari destructione, quæ est destructio per contradictorium: quoniam destructio præmissarum talium vniuersaliter est remota, ex quo ipsam sequeretur renuere sensatum: vt, verbi gratia, quando vellemus inquisitione commonstrare, quod omne animal sit mobile, inquirentes animalia, de quorum dispositione videatur, quod sint mobilia, talem respondentē oporteret sic habere, vt ad argumentum Zenonis: vnde sequitur ꝙ nulla res moueatur, & est illud, quo dixit, omne mobile prius transit medium spatium, quam totum, & medij medium prius quam medium, & prius medij medium quam medium medij medij, & sic in infinitum: & transit totum spatium tēpore finito, sicque tempore finito transiret spatium infinitum, hoc autem est falsum: sic igitur nulla res mouetur: tales enim syllogismi redarguunt sensata, & ideo cum hoc difficile est destruere tales syllogismos, & nisi, hoc fiat, im-

possibile esset illis contradicere sensatis, sed artifici huius artis expedit cauere illos, & illi primo sunt sophistici: hoc itaque est pręceptum, quod expedit respondenti constituere in talibus præmissis. Et expedit procurare, ꝙ substentet positiones, quibus diu exercitatus fuerit, & nouerit omnes præmissas destruentes & construentes ipsas: quoniam, quando huiusmodi fuerit, sciet quam illarum præmissarum admittat, & quam earum non admittat, & si opus sit ei ipsas destruere, sciet quo illas destruat. Et expedit ꝙ caueat suscipere sibi sustentare aliquod positum non diuulgatum, & hoc in rebus speculatiuis, prout est oratio dicentis, ens est vnum, & ꝙ non moueatur. In rebus vero factibilibus, prout sunt positiones, quas eligit cœlestis consuetudo, vt quod opinetur ꝙ iniustitia sit præeligenda, & ꝙ voluptas sit bona, quoniam sustentatio harum positionum redditur noxia duabus rebus simul: rebus quidem speculatiuis, quia facit acquirere illum, qui illis vtitur, habitum deceptorium, qui eum remoueat ab electione veritatis, & amore iustitiæ, & rebus factibilibus faceret ipsarum vilipensionem, & modicam inclinationem ad illas, cum eo quod qui his positionibus vtitur, non estimatur, ꝙ eas sustentet secundum modum exercitii, sed quia illas opinetur, & eis credat. Et expedit, ꝙ scias ꝙ huius artis interrogatio fit duobus modis, aut interrogatio de singulis præmissis, & quando datæ fuerint a respondente, a qualibet illarum concluderetur conclusio proposita. Aut est interrogatio de præmissis simul, & de conclusione. Et opera respondentis, quibus obuiet interroganti, quædam sunt opera, postquam conclusionem concluserit, & quædam sunt res, quibus respondens obuiat illi, priusquam concludatur conclusio. Et hæc quidem sunt præcepta præmissarum, quoniam præmissæ, ex quibus syllogismi componuntur in hac arte, aut sunt præmissæ admissæ ob earum diuulgationem, aut præmissæ quæ inquisitione sint commonstratę. Et præmissæ diuulgatę sunt duarum specierum, præmisse, quas respondens non potest penitus negare in controuersia, neque sine controuersia, & hoc propter illarum diuulgationem. Et præmissę, quas potest negare, quando proferret syllogismum ad illas destruendum, ex quo sunt mediocris diuulgationis: tam autem pręhabitus est sermo quid faciendum sit in duabus speciebus orationis in talibus pręmisis, priusquam conclusionem concludat, hoc est, in mediocribus diuulgatione. Deinde post hęc redibimus ad id, quod expediat facere, postquam concluserit ipsam conclusionem. Et per hoc explebitur, quid expediat facere respondentem in duabus interrogationibus simul.

Loci communes pro interrogante, & respondente. Cap. IIII.

68. locus. Declaratio,

Est autem orationem prohibere concludi, quadrupliciter. Nam, aut interimendo id, propter quod fit falsum, aut ad interrogantem, instantiam dicendo: sæpe enim non soluit quidem: qui tamen interrogat, non potest longius producere. Tertium autem ad interrogata: accidit enim ex interrogatis quidem non fieri quod volumus, eo quòd non bene interrogata sint, addito autem aliquo, fieri conclusionem. Si igitur non amplius potest producere interrogans, ad interrogantem erit instantia, si autem potest, ad interrogata. Quartum autem, pessima est instantiarum, quæ est ad tempus: nam quidam talibus instans ad quæ disputare pluris est temporis, quàm præsentis exercitationis: instantiæ igitur, vt dictum est prius, quatuor

A modis fiunt. Solutio autem est earum, quæ dictæ sunt, prima tantum: reliquæ autem prohibitiones quædam & impedimenta conclusionum. Inculpatio vero orationis, & secundum ipsam orationem, & quando interrogatur non eadem. Plerunque enim quòd non bene disputatur oratio, is, qui interrogatur, est causa eo quòd non concedat ex quibus probe erat disputare ad positionem: nam non est in altero solo, bene absoluere commune opus. Necessarium igitur quandoque ad dicentem, & non ad positionem argumentari, quando is qui respondet, & contraria interroganti obseruat corroborans: proteruientes igitur, altercatorias, & non dialecticas faciunt exercitationes. Amplius autem, quia exercitationis & experimenti gratia, & non doctrinæ huiusmodi sunt orationes, perspicuum quoniam non solum verum syllogizandum, verum etiam falsum, nec per vera semper, sed quandoque & per falsa: sæpe enim vero posito, interimere necesse est disputantem, quare

69. locus. Declaratio.

70. locus. Declaratio.

B proponenda falsa: quandoque autem & falso posito, interimendum per falsa: nihil enim prohibet, alicui videri quæ non sunt, magis quàm vera: quapropter ex iis, quæ illi videntur, oratione facta magis erit suasus quàm adiutus. Oportet autem eum, qui bene transfert, dialectice, & non contentiose transferre. Vt geometram geometrice, siue falsum, siue verum sit, quod concludendum est: quales autem dialectici syllogismi, dictum est prius. Quoniam autem malus particeps, qui impedit commune opus, patet quod & in orationibus: nam commune quippiã quod proponitur & in illis est, præterquam in concertantibus: his autem non est eundem vtrisq; finem assequi: nam plures uno impossibile est vincere. Differt autem nihil siue in respondendo, siue id interrogando fiat: nam & qui contentiose interrogat, praue disputat: & qui in respondendo non dat quod videtur, neque suscipit quicquam quod vult interrogans interrogare. Manifestum igitur ex iis, quæ dicta, quod non simi-

71. locus. Declaratio.

72. locus. Declaratio.

C liter inculpandum & secundum seipsam orationem, & interrogantem. Nam nihil prohibet orationem quidem prauam esse, interrogantem vero vt possibile est optime contra respondentem disceptare: nam contra proteruos non possibile fortasse statim sumere quales quis vult, sed quales fieri possibile, faciendi syllogismi. Quoniam autem est indeterminatum quando contraria, & quando ea, quę sunt in principio, sumunt homines (nã plerunq; per seipsos dicentes cõtraria dicunt: & abnuentes prius, dant posterius, eo quòd interroganti & cõtraria, & quæ in principio, plerunq; obediunt) necesse est prauas fieri disputationes: causa autem est qui respondet hæc quidem nõ dans, illa aũt talia dans: manifestum igitur quoniam nõ similiter inculpandum & interrogantes, & orationes. Orationis autem secundum seipsas quinque sunt inculpationes. Prima quidem quando ex interrogatis non concluditur, neque quod propositum est, neq; om-

73. locus. Declaratio.

Inculpationes orationis quinque.

nino quicquam, cum sint vel falsa, vel inopinabilia, aut omnia, aut plurima, in quibus consistere debet conclusio: & neque ablatis quibusdam, neque additis, neque his quidẽ ablatis, illis verò additis, fit cõclusio. Secundo autem, si ad positionẽ non fiat syllogismus, & ex talibus, & eo modo, quo dictũ est prius. Tertia verò si additis quibusdam fiat syllogismus: hæc aũt sint deteriora iis, quę interrogãtur, & minus probabilia conclusione, etiã si ablatis quibusdam, nam quandoq; sumunt plura necessariis: quare nõ eo quòd hæc sunt, fit syllogismus. Amplius, si ex inopinabilioribus, & minus credibilibus conclusione, aut si ex veris, sed maiore opera indigentibus demonstrari, quam problema: non oportet autem ex omnibus problematis syllogismos existimare similiter probabiles esse, & suasibiles: natura enim statim sunt aliqua quidem faciliora, alia vero difficiliora eorum, quę interrogantur: quare si ex aliquibus vt fieri potest maxime probabilius, coniecturam fecerit, disputatum bene est. Manifestum igitur quo-

74. Locus. Declaratio.

niam orationis non eadem inculpatio, & ad problema, & secundum se. Nam nihil secundum se quidem orationem prohibet esse vituperabilem, ad problema autem laudabilem: & rursum ediuerso secundum se quidem laudabilem, ad problema autem vituperabilem: quãdo ex pluribus est facile cum probabilibus, tum veris concludere:

75. Locus. Declaratio.

Erit autem quandoque oratio etiam concludens quàm non concludens deterior, quando illa quidem ex absurdis concludit, cum nõ sit tale problema: hæc autem indigeat talibus, quæ sunt probabilia & vera, & nondum ex assumptis sit oratio.

76. locus. Declaratio.

Eos autem, qui per falsa verum concludunt, non iustum est inculpare. Nam falsum quidem semper necesse est per falsa syllogizare: verum autem est quandoque per falsa syllogizare, manifestum autẽ id ex analyticis. Cum autem demonstratio sit alicuius dicta oratio: si aliquid est aliud quod ad conclusionem nullo modo se habet, non erit ex illo syllogismus: si autem appareat, sophisma erit, nõ demonstratio. Est autem philosophema quidem, syllogismus demonstratiuus: epichirema autem, syllogismus dialecticus: sophisma vero, syllogismus contẽtiosus: aporema autem syllogismus dialecticus cõtradictionis. Si vero ex vtrisq; quæ videantur, aliquid ostẽdatur, nõ aũt similiter videãtur: nihil prohibet

77. locus. Declaratio.

quod ostẽditur magis altero videri. Sed si hoc quidẽ videatur, illud aũt neutra parte: aut si hoc quidẽ videatur, illud aũt nõ videatur: similiter quidẽ similiter vtriq; erit, & nõ: si aũt magis alterum, sequetur

78. locus. Declaratio

quod est magis. Est autem quoddã & idem ad syllogismos peccatum quando ostenditur per longiora quod contingit per breuiora, & quæ orationi adsunt. Vt quod est opinio magis altera, quàm altera: si quis petat ipsum quodque maxime esse, esse autem opinabile, ipsum quod uere est: quare quorũdã magis esse ipsum: ad quod autẽ magis, magis dicitur esse, esse autẽ & ipsam opinionẽ verã: an erit accuratius quàm par sit exigens quædã? petitũ est aũt et ipsam opinionem ve-

A ram esse, & ipsum quodque maxime esse, ac si ipsa opinio uera certior sit: sed quæ nequitia maior, quam quę facit circa id cuius est oratio, latere causam? oratio autem est manifesta vno quidem modo, & publicissimo, si sit concludens sic, vt nihil oporteat interrogare: vno autem & qui maxime dicitur: cum sumpta quidem sint ex quibus necessarium est conclusionem esse, quæ quidem sint per conclusiones cōclusa, etiam si id omittitur quod ualde probabile est. Falsa autem oratio uocatur quadrupliciter: Vno quidem modo quando apparet concludere quæ non concludit: vocatur autem apparens, litigiosus syllogismus. Alio modo, quando concludit quidem, non tamen ad propositum: quod accidit maxime in iis, quæ ad impossibile ducunt. Aut ad propositum quidem concludit, non tamen secundum propriā disciplinam: hoc autem est, si ea, quæ nō est medicinalis, videatur esse medicinalis, aut geometrica quæ non est geometrica, aut dialectica B quæ non est dialectica, siue verum, siue falsum sit quod accidit. Alio autem modo, si per falsa non concludit: huius autem erit quandoq; quidem conclusio falsa, quandoq; autem vera: nam falsum quidem semper per falsa cōcludit, verum autem possibile est & non per uera, vt dictum est prius. Quod autem falsa sit oratio, dicentis peccatum potius est, quam orationis: at ne quidem dicentis semper, sed cum lateat ipsum quod falsam orationem dixit aliquam: eo quod ab ipso suscipimus cum pluribus veris quippiam amplius: si ex iis, quæ maxime uidentur interimit aliquid uerorum (talis enim existens, verorū demonstratio est) oportet sane positorum aliquid non esse omnino, quare erit huius demonstratio. Si autem verum concludat per falsa & valde absurda, compluribus deterior erit quæ falsum syllogizāt: erit autem talis, & quæ falsum concludit. Quare manifestum quòd prima quidem consideratio orationis secundum seipsam est, si concludit: secunda autem, vtrum verum an falsum: tertia vero, ex qua C libus quibusdam. Nam si ex falsis quidem, opinabilibus autem, rationabilis: si autem existentibus quidem, sed inopinabilibus, praua: si vero & falsa & valde inopinabilia sint: dilucidum quod praua, aut simpliciter, aut ad rem. Id autem quod in principio & contraria quonam pacto peteret interrogans, secundum veritatem quidem in analyticis dictum est, secundum opinionem verò nunc dicendum est.

79. locus. Declaratio.

ET dicamus, ꝙ prohibere interogantem a conclusione, & destructio talium præmissarum prouenit quatuor modis. Quorum vnus est, ꝙ respondens attendat ad pręmissam, ex qua sequatur conclusio, & aggrediatur, & illam destruat, & hoc quidem fit, aut quando ambæ præmissæ syllogismi fuerint falsæ, & ꝙ de illis attendat in destructione ad præmissam, in qua est res dicendi de omni. In prima quidem figura illa est maior, in aliis autem est illa, quę in potentia est maior, ex quo subordinantur primæ figuræ. Si enim fuerit destructio syllogismi, qui compositus est ex duabus præmissis falsis in destructione minoris nō est causa illationis falsi, quę est conclusio ipsa minor; qui autem scit instantiam ferre, non est, vt ait Arist. qui destruit rem, ex qua sequitur ipsum falsum, vtcunq; contigerit, sed est, qui destruit rem, ob quam est falsum, & est illius causa,

Notum autem est, quod hæc destructio est possibilis in duobus locis, quorū vnus D
est, quando ipsum interrogasset interrogans de præmissis & conclusionibus si-
mul, aut quando præmissæ, quas ille interrogat, fuerint de illis, quibus eius est in
hac arte contradicere, & sunt quæ non sunt maximę diuulgationis. Secundus
autem modus est, quod destruat præmissas, de quibus interrogatur non secundū
ipsam rem in se, sed secundum interrogantem, & nequeat remouere locum destru
ctionis: gratia exempli, quod quis interrogaret, an fortitudo sit vtilis, & diceret
respondens non, quia fortitudo est causa perditionis ipsius fortis, quando autem
interrogans non distingueret, quod est per se ab eo, quod est per accidens, nequi
ret soluere hanc instantiam: fortitudo enim est causa perditionis ipsius fortis per
accidens, non per se. Tertius autem modus est, quod iam interrogasset interro
gans de præmissa vtilli ad conclusionem, sed ꝙ ille eam accepisset mutatam va-
rietate, qua, quando eo modo sumpta fuerit, non sequeretur ab ea ipsa conclusio
proposita, & respondens instaret ei hoc modo, & interrogans nequiret illam mu
tare in formam, qua ex ea sequeretur ipsa conclusio, ipsa autem, quando de ea
interrogauerat, erat in potentia secundum illam formam, prout quæreret inter-
rogans, ꝙ id, quod non est substantia, non destruatur substantia ipsius destructio
ne, & partes substantiæ suarum partium destructione, prout hinc concluderet, ꝙ
partes substantiæ sint substantiæ. Et respondenti esset hic locus dubij, quoniam B
non sequitur hæc conclusio, ex eo quod diximus, ꝙ non substantia non destruat
substantiam ipsius destructione, Si autem intellexisset hoc perfecte, sciret ꝙ hæc
conclusio sequatur, & hoc, quando permutasset quod dicit, ꝙ non est substantia,
non destruit substantiam ipsius destructione in premissam, quæ sit hęc in poten-
tia, & est quod dicit secundum conuersionem contradictorij, quod destruit substā
tiam ipsius destructione, est substantia, & perinde conclusit propositum, scilicet
ꝙ partes substantiæ sint substantiæ. Quartus autem modus substantię, quę co
git interrogantem, & est minimus & infimus horum modorum, est instantia, quę
cogit interrogantem cum respondente ad prolongationem orationis, & reducere
ipsum per id, quo ei instat, adeo ꝙ protrahatur temporis mora, & eueniat lassitu-
do, & cesset disputatio, & recedant absq; aliqua re, hoc autem non esset opus
bene respondentis: hoc autem fit, quando in syllogismi præmissas fuerint mul-
ta dubia, pro quibus dubiis opus esset multarum præmissarum. Cum responden
te quidem in verificando illas res, quibus obstaret, cum interrogante vero in il-
larum destructione. Et similiter, quando interrogans vellet commonstraret, ꝙ
præeligenda sit virtus bonæ fortunæ, & bono casui, & diceret, nunquid bona for
tuna sit interminata opulentia & instabilis, sed fit per accidens & sine arbitrio,
& multa quæ indebite currunt. Et diceret respondens, res non est ita, imo bona
fortuna est creatoris decretum, atq; iudicium, & nulla res est, quæ ordinate & E
magis conuenienter currat ꝗ̃ ipsa, quæ est dei iudicii meritum atq; decretum, &
tales præmissæ sunt, ad quarum verificationem opus esset multi temporis, & lon
gioris, ꝗ̃ opus esset ad verificationem ipsius quæsiti. Hæc itaque sunt præcep-
ta, quæ præcepit respondenti vti cum interrogante, priusquam conclusionem
concludat. Expedit autem ꝙ dicatur quid secum faciat, postquam concluserit
ipsam conclusionem de redargutione, & increpatione, & traditione debilitatis
& vitii syllogismo, quem construxerat ex præmissis, quas ei admiserat, fit au-
tem quando orationis vitium & corruptio euenerit ob interrogantem, non prop-
ter respondentem. Commune namque opus non inuenitur maximæ perfectio-
nis, nisi sociorum occasione, fit autem illis res communis, quauedo ipsorum pro-
positum fuerit eligere verum, & ipsum adipisci, & solum attingere exercitium:
& expedit respondenti ꝙ bonificet responsionem, quando eius propositum fue-
rit hæc intentio. Sociorum enim debitum est coadiuuare se mutuo communi
opere. Quando vero illorum propositum fuerit gymnasticæ & agonisticæ vi-
ctoriæ; non est ibi aliqua res communis, & vterque offendit alterum omni eo,
quod ei possibile sit illum vincere de speciebus orationum sophistarum, & cæ-
teris, aut propter litem, quæ ipsum cogat ad hoc, aut ob victoriam, quæ ip-
sum ad hoc conducat, Non est autem his mos disputationis, & aliquando sue-

A nit syllogismo defectus ob conclusionem, quam commonstrare intendit, vt quod non inueniat interrogans diuulgatas, ex quibus procuret commonstrare hoc quęsitum, nisi diuulgatas falsas: exempli gratia, quando proponimus commonstrare, quod voluptas non sit bona, & dicimus, voluptas non ponit communicantes in ea bonos, omne autem bonum ponit acquirentem ipsum bonum. Hinc concluditur, quod voluptas non sit bona; dum autem dicimus, omne bonum ponit acquirentem ipsum bonum, est falsum, sed est diuulgatum, conclusio vero est falsa, quando positio, quam respondens procurat sustentare, fuerit vera, & cogitur admittere præmissas falsas, falsum enim non concluditur nisi ex falso. Quando autem hoc ita fuerit, syllogismi corruptio euenit tribus modis. Quorum vnus est ex parte interrogantis, & alter ex parte respondentis, & tertius ex parte quæsiti: & ideo interrogans eloquitur probabilius, quod ei admittitur, oratio autem in hoc fit vilis. Et syllogismo euenit corruptio, aut ob eius formam, aut ob eius materiam. Corruptio quidem eueniens ob ipsam formam, partitur tribus partibus. Quarum vna est, quod eius forma non sit penitus, sed fiat ex duabus negatiuis. Et secunda quod sit sine quæsito, prout minor sit vniuersalis negatiua in prima figura. Et tertia quod concludat per accidens, prout concluderet conclusionem veram ex præmissis falsis, aut diuulgatas ex improbabili. Corruptio vero eueniens propter materiam, quatenus componatur ex

B præmissis, quibus desit vna conditio, aut plures de conditionibus datis præmissis syllogismi in illa arte. Quando autem hoc ita fuerit, corruptio hinc ei euenit ex parte veritatis, aut quando eius præmissæ fuerint nefandę, & forte cum hoc erunt falsæ; & essent corruptæ dupliciter. Aut quod conclusio sit magis diuulgata quam ipsæ. Aut quod pręmissę magis indigeant commonstratione quam indigeat conclusio. Aut quod quęsitum sit de illis, quarum commostratio possibile sit fieri ex paucis pręmissis, & hic fiat ex multis pręmissis. Exempli gratia, quod commonstremus, quod aliqua opinio sit pręstantior aliqua opinione, & illius commonstratio contingat fieri ex pręmissis paucis, & pręmissis multis. Ex præmissis quidem paucis, vt ꝙ dicatur quędam opinio est vera, & est opinio de possibili frequenti, & quędam est falsa, & est opinio de possibili raro, verum autem est pręstantius falso. Sic ergo aliqua opinio est pręstantior aliqua alia opinione. Illius autem commonstratio per plures pręmissas est, vt quod dicatur quędam entia dicuntur pręstantiora quibusdam in essendo, ex quo ipsorum quędam sunt sempiterna esse & necessaria esse, & quædam quæ non sunt sempiterna esse, & quędam non sunt sempiterna. Et pręstantia quedam sunt sempiterna esse, sunt pręstantiora illis, quę non sunt sempiterna esse, & quę sunt sempiterna esse, sit vera: quę non sunt penitus, opinio autem de eo quod est sempiternum esse, sit vera & opi-

C & de eo quod non est sempiternum esse fit falsa, sicque fit opinio vera & opinio falsa. Vera autem est firmioris veritatis & permanentioris; & quod est vehementioris & permanentioris veritatis est pręstantius, sicque ergo iam fit quędam opinio pręstantior aliqua opinione. Et iterum aliquando euenit corruptio ipsi syllogysmo, quatenus sumuntur eius pręmissę secundum ꝙ sit causa conclusionis, & non sunt causa. Et hoc euenit in syllogismo impossibilis, & recti, qui distinctus est in libro elenchorum. Et similiter accidit illis corruptio, quę dicitur petitio. Et aliquando accidit corruptio ex parte varietatis interrogationis a pręmissis, quas admitterent, vt quod superaddat illis, aut iminuat ab illis, aut eis vtatur secundum alium casum ab eo casu, quo eas admiserat. Hi itaque sunt modi corruptionis, qui eueniunt syllogismo secundum modum vniuersalitatis ipsorum & secundum quantitatem. Et Aristoteli videtur quod increpatio eueniat interroganti quinque modis. Quorum vnus est, quod oratio non concludat penitus, aut eius præmissę sint remotę, vel falsę & remotę simul: exempli gratia, oratio Mellissi, si ens gignatur, eius est principium, sed non gignitur, sicque nec est eius aliquod principium, ergo ens est vnum, totum enim hoc cum formę corruptione, eius pręmissę sunt falsæ. Secundus est, quod oratio non concludat quęsitum, sed concludat aliud, & ipsius

premissæ sint remotæ, aut falsæ & remotæ, sicut est oratio, quicquid est pr
ens est non ens, & quicquid est non ens, nulla res est: ergo ens est vnum,
enim concludit, quod quicquid est præter ens, nulla res sit, non quod ens sit v
Tertius aũt est, quod syllogismi constructio compleatur per præmissas, qnas
seipso addiderit, aut imminuerit, & cum hoc sint nefandæ aut falsæ & ne
dæ. Quartus est, quod præmissę sint minus diuulgatæ quã conclusio, & c
hoc sint nefandæ. Et quintus est, ꝙ præmissæ, ex quibus construitur syllo
mus, sint veræ, & parum probabiles, immo indigeant longiori tempore pro
sarum commostratione, q̃ sit tempus commostrationis ipsius quesiti, hoc aut
est, quando huius syllogismi sint præmissę notiores eo. Hi autem quinq; m
repulsus eueniunt interroganti, quando ipse fuerit illorum causa. Verax au
oratio in hac arte, prout dicit, est trium specierum: quarum prima & præst
tissima est, quod sit composita ex præmissis maxime diuulgatis, quas resp
dens iam admiserit, & eius figura sit, quæ per se primo concludat proposit
concludendum. Secundus autem est, quod sit composita ex præmissis mediis
cundum diuulgationem & probabilitatem, quas respondens admittat, & con
dat quęsitum primum per se. Et tertius est, quod sit composita ex præmissis, q
rum quasdam receperit ab ipso respondente, & aliquas protulerit ex seipso,
illæ, quas ex seipso profert, sint maxime laudandę. Falsas autem orationes
hac arte dico nefandas, et eas dicimus esse quatuor specierum. Quarum pri
est, quod oratio concludat secundum opinionẽ, non quod ita vere fit, prout
set ex duabus affirmatiuis in secunda figura: prout dicebat Plato, sapiens est
bustus & fortis est robustus, sapiens itaq; est fortis. Secunda est, quod concl
dat, sed non ipsum quęsitum. Et discrimen harum duarum specierum, & illar
quę dinumeratę sunt, in increpatione est, quia in illis adiecta est conditio cum h
quod sint nefandę & falsę simul. Tertia est, quod concludat ipsum quęsitum
se primo, sed ipsius præmissæ non sint secundum conditionem, quam exposcit il
ars, prout esse commonstratio de re agraria per præmissas, quę non sint agr
rię, sed alterius artis: vt qui commonstraret quod vulnera circularia sint di
cilis sanationis, quia circulus est latissima omnium figurarum rectilinearũ æq
lis ambitus ei. Quarta est, quod concludat quęsitum per se primo, sed eius pr
missę sint falsę, scilicet omnes aut quædam ipsarum. Et hæc quidem species
est de syllogismis, qui sint corrupti semper & omnimode secundum hanc art
quia aliquando res cogeret hic vti præmissis falsis, quando contigisset, quod
hanc rem quęsitam non essent premissæ diuulgatæ nisi falsæ. Et aliquando
ipsa demonstratione fit syllogismus, cuius vna præmissarum sit falsa, & hoc qu
dem fit in syllogismo impossibilis, prout commonstratum est. Si autem in h
ita fuerit, considerationes, quibus considerantur syllogismi in topica, & in scie
tiis sunt trium specierum. Prima quidem consideratio est an concludat, aut n
concludat, & hæc consideratio differt ab alia diuisione, an concludat vel n
concludat: illa enim est an concludat vel non concludat quęsitum per se aut p
accidens, hæc autem an primo, aut secundo. Et notum est quod in singulis h
speciebus verax est aliquo modo dicere, quod non concludat, sed non concl
dens quęsitum hic est concludere perfecte concludendo. In qua considerand
sunt tres conditiones, scilicet quod concludat quæsitum, & ꝙ ipsum conclud
primo, & quod concludat ipsum per se, & iam dictum est de hoc in libro prior
analyticorum. Hoc itaque scrutinium includit tres species ipsorum corruptor
secunda consideratio est, quod consideretur conclusio, & inspiciamus eam, si fu
rit falsa, quia tunc scimus quod in syllogismi præmissis necessario est menda
cium. Si autem fuerit vera, iam possibile est syllogismi præmissas esse falsas, a
veras: verum enim aliquando concluditur ex falso, prout in libro priorum an
lyticorum est commonstratum, & tunc expedit nobis inspicere syllogismi pr
missas, quæ si fuerint falsę, destruetur syllogismus, si autem fuerint verę vt
dum est illo. Tertia consideratio est, an factæ sint secundum artis conditiones
adeo quod sint in topica topicę, & per ipsum repellantur, quæ repellenda sunt
& similiter de reliquis quorum conditionis est, quod addijciantur condition

A præmissarum illius artis. Et notum est, quod hæc consideratio includit omnes species corruptionis, quas narrauimus. Et interdum euenit hic quædam species vitii syllogismorum, quæ reputatur corruptio, cum non sit corruptio, & forsitan respondens per illam repelleret, interrogantem: hæc autem aut est error, aut sophisma, & illa est corruptio, quæ petitio principii vocatur, hæc autem dupliciter fit, aut vere, aut diuulgate, & ambæ species petitionis fugiuntur in hac arte. In arte vero demonstrationis solum est species vera. Et iam elocutum est de petitione vera ipsiusmet quæsiti, & eius oppositi in libro priorum analyticorum, hic autem dicetur de petitione, quæ fit secundum opinionem laudandam.

De petitione secundum opinionem. *Cap. V.*

Petere autem uidentur id, quod est in principio, quinque modis. Manifestissimo quidem & primo, si quis idipsum quod monstrari oporteat, petat: hoc autem in eo ipso quidem non facile latere potest, in synonymis autem, & in quibuscunq; nomen & oratio idem significat, B magis. Secundo autem, quando quod particulariter oporteat demonstrare vniuersaliter quis petat: vt qui argumentatur quod contrariorum vna disciplina, omnium oppositorum postulauerit vnam esse: nam videtur id qđ oportebat secundum se ostendere, cum aliis petere pluribus. Tertiò, si quis quid vniuersaliter est ostendere propositum, particulariter petat: vt si de omnibus contrariis propositũ est, de aliquibus postulet, videtur enim hic quod cum pluribus oportebat ostendere secundum se, extra petere. Rursus, si quis diuidens, petat problema: vt si oportet ostendere medicinam sani & ægri, extra vtrunq; postulet: aut si quis eorum, quæ sequuntur seinuicem ex necessitate, alterum petat: vt latus incommensurabile esse diametro: si oporteat ostendere quòd diameter lateri. Aequaliter autem & contraria petunt ei quòd ex principio est. Nam primo quidem si quis opposita petat secundum affirmationem & negationem. Secundo autẽ C contraria secundum oppositionem: vt bonum & malum idem. Tertio verò si quis vniuersaliter postulans, particulariter petierit contradictionem. Vt si quis sumens contrariorum vnam disciplinam, sani & ægri alteram esse petat: aut si hoc petens, in vniuersali oppositionem tentet sumere. Rursum, si quis petat contrarium ei quod ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt: & si quis ea quidem nõ sumat quæ opposita, at alia petat duo, ex quibus erit opposita contradictio. Differt autem contraria sumere tantillum ab eo, quod in principio: quoniam huius quidem est peccatum ad conclusionem (nam ad illam aspicientes, quod in principio est dicimus petere) contraria autem sunt in propositionibus, eo quòd ipsæ aliquo modo se habent adinuicem. Ad gymnasiam autem & exercitationem talium orationum primum quidem conuertere assuescere oportet orationes. Sic enim & ad id, quod dicitur, copiosius nos habebimus, & in paucis, plures sciemus orationes: nam conuertere est transumentem conclu-

80. locus. Declaratio.

81. locus. Declaratio.

82. locus. Declaratio.

ſionem cum reliquis interrogationibus interimere vnum quippiam eorum, quæ dicta ſunt : neceſſe eſt enim ſi concluſio non eſt, vnam aliquam interimere propoſitionum : ſiquidem omnibus poſitis neceſſe erat concluſionem eſſe .

Petitio vniuerſaliter fit de ipſomet quæſito ſecundum quinq; modos. Prima ſpecies, & manifeſtior eſt, quando vice ſubiecti, aut prædicati quæſiti ponitur nomen additum toti, aut vice nominis ponitur oratio gerens vicem nominis, neminem enim poſsibile eſt errare in hac ſpecie, neque decipi, quando ponitur ipſummet quæſitum ſine permutatione. Secunda autem eſt, quando vice rei particularis ponitur vniuerſale ambiens ipſam, vt quod velit commonſtrare, quod contrariorum ſcientia ſit vna, & ponat quod oppoſitorum ſcientia ſit vna. Tertia autem eſt, quod vice rei, quę commonſtrari intenditur, ponat illius partium cõmonſtrationem. Et quarta, quod vice totius ponat ipſius partes, vt quod velit quod medicinę ſcientia ſit ſcientia ſanitatis & ægritudinis, & de per ſe commonſtret, quod ſit ſcientia ægritudinis, & de per ſe quod ſit ſcientia ſanitatis. Quinta autem eſt, quod commonſtret rem per ipſam conſequens, vt quod velit cõmõſtrare, quod diameter ſit incommenſurabilis coſtæ, & commonſtret conuerſam ſcilicet quod coſta ſit incommenſurabilis diametro. Et modi petitionis de oppoſito quæſiti ſunt hi idem. ex quo oppoſita ſunt tria, affirmatiua, & negatiua, & contraria, & priuatio, & habitus, & hi ſunt quinque modi, qui inueniuntur ſingulis his tribus. Species itaq; petitionis de quęſiti oppoſito ſunt quindecim. Differentia autem inter petere de oppoſito ipſius quæſiti, & petere de ipſomet quęſito, eſt, quia quando petitur de ipſomet quæſito, apparet nobis error, quando inſpicimus ipſammet concluſionem, quoniam inuenitur ipſamet in altera duarum præmiſſarum ipſius ſyllogiſmi. Quando vero petimus de oppoſito ipſius quæſiti, error nobis apparet in altera duarum præmiſſarum, ex quibus inferebatur, & eſt illa, quę connexa eſt contradictorio ipſius quæſiti. Prima autem ſpecies eſt vere petitio de quæſito, quando oratio, quæ commutata eſt vice nominis, non fuerit definitio, reliquæ autem quatuor ſunt petitio ſecundum opinionem, & non vere. Et tertia eſt inquiſitio, reliquis autem tribus vtuntur ſcientiæ, immo non cõſtituuntur ſciẽtiarũ ſyllogiſmi ſine illis. Hec quidem ſunt præcepta, quæ proprie concernunt reſpondentem, & iam elocutum eſt de illis, quæ proprie concernũt interrogantem.

De præceptis communibus interroganti & reſpondenti. Cap. VI.

83. locus.
Declaratio.

AD omnem autem poſitionem & quod ſic, & quod nõ ſic argumentum conſiderandum, & cum inueneris, ſolutionem ſtatim quærendum. Sic enim ſimul accidet & ad interrogandum, & ad reſpondeudum exerceri: & ſi ad nullum alium habemus, apud noſipſos ſenſim comparãda ſunt quæ attinent ad ipſam poſitionem argumenta : nam id ad cogendum multam copiam præbet : & ad redarguendum magnum habet adiumentum, quando quiſpiam promptus eſt argumentari, & quod ſic & quòd non ſic : nam ad contraria accidit facere obſeruationem, & ad cognitionem, & ea (quæ ſecundum philoſophiam eſt) peritiam poſſe conſpicere, & conſpexiſſe quæ ab vtraque accidunt ſuppoſitione, non paruum inſtrumentum : reliquum enim horum, recte

A eligere alterum: oportet autem ad id, quod tale est, esse bono ingenio: & hoc est secundum veritatem bonum ingenium, posse bene eligere verum, & diffugere falsum: quod qui nati sunt bene, possunt probe facere: nam qui amant, & qui odiunt, quod profertur facile discernunt optimum. Et ad ea, quæ sepissime incidunt problemata, scire oportet orationes, & id maxime de primis positionibus. Nam in his fastidiunt sæpe qui respondent. Amplius, terminorum copiosos esse oportet, & probabilium, & primorum, se habere promptos. Nam per hæc fiunt syllogismi. Tentandum autem & ea (in quæ sæpissimæ incidunt disputationes) tenere. Nam quemadmodum in geometria ante opus est circa elementa exercitatum esse, & in numeris circa capitales prompte se habere, & multum refert ad hoc, & aliũ numerum cognoscere multiplicatum. similiter quoque & in orationibus promptum esse ad principia, & propositiones memoria scire oportet: nam perinde ac in memoriæ sensorio solum loci positi statim faciunt ipsas res memorare: & hæc faciunt ad ratiocinandũ promptiorem, eo quod ad determinatas illas inspiciat secundum numerũ. Propositionemque communem magis quam positionem in memoria ponendum. Nam principiorum & suppositionum copiosum esse mediocriter, difficile. Amplius, orationem vnam plures facere assuescendum, velut ii qui occultissime abscondunt. Tale autem erit si quis quàm plurimum abscedat ab affinitate eorum, de quibus est oratio: erunt autem potiores orationũ vniuersales maxime, quæ id pati possint, vt quoniam non est vna plurium disciplina: sic enim & in iis quæ sunt ad aliquid, & in contrariis, & in coniugatis est. Oportet autem & reminisci vniuersales facere orationes: tametsi fuerit disputans particulariter. Sic enim & plures licebit vnam facere: similiter autem & apud rhetores in enthymematibus. Eundem autem quàm maxime fugere, contra vniuersale ferre syllogismos. Et semper oportet considerare orationes, si in pluribus communibus disputantur. C Nam omnes particulares in vniuersali disputatæ sunt, & inest in particularibus eius, quod est vniuersale, demonstratio: eo quod nõ est syllogizare quicquam sine vniuersali. Exercitatio autem facienda, inductiuarum quidem ad rudem, syllogisticarum autem ad expertum. Et tentandum accipere ab iis quidem qui in syllogismis triti sunt propositiones, ab iis vero, qui inductionibus, similitudines: in hoc enim vtrique exercitati sunt. Omnino autem exercitationis gratia disceptantibus tentandum afferre aut syllogismum de aliquo, aut propositionem, aut solutionem, aut instantiam, siue recte quis dicat, siue perperam, uel ipse, vel alter: & ad quippiam vterque. Ex his enim facultas, exercitatio autem facultatis gratia. Et maxime circa propositiones, & instantias: est enim (vt simpliciter dicam) dialecticus, propositiuus, & instantiuus: est autem proponere quidem, vnum facere quæ sunt plura. Oportet enim vnum

84. locus. Declaratio.
85. locus. Declaratio.
86. locus. Declaratio.
87. locus. Declaratio.
88. locus. Declaratio.
89. locus. Declaratio.
90. locus. Declaratio.
91. locus. Declaratio.
92. locus. Declaratio
93. locus. Declaratio.
94. locus. Declaratio.

omnino sumere ad quod est oratio: instare autem quod vnum est, facere plura: nam aut diuidit, aut interimit: hoc quidem dans, illud autem non dans, eorum quæ proposita sunt. Non est autem cũ omni disputandum, neque contra quemlibet exercitandum. Nam necesse ad aliquos, prauas fieri orationes: ab eo enim qui omnino tentat apparere, diffugiendum: iustum autem omnino tentare syllogismo concludere, veruntamen non pulchrum, eo quod non oportet aduersus quoslibet facile consistere: quandoquidem necesse est paruiloquium inde emergere: nam qui exercitati sunt, non possunt abstinere à disputatione, sine altercatione. Oportet autem & factas habere orationes ad huiusmodi problemata, in quibus cum paucissimorũ copia eas ad quàm plurima vtiles habeamus: illæ vero sunt vniuersales, & ad quas in promptu quippiam ad venire difficile est.

95. locus. Declaratio.

96. locus.

De præceptis cõibus interrogãti, & respondenti.

Reliquum nobis est orationem ferre de illis, quę ambos .s. & interrogantem, & respondentem includunt. Et hęc quidem præcepta vtilia sunt vni trium rerum. Quarum vna est, ne remittatur vis faciendi vehementiorem orationem de vna eadem positione, aliquando secundum modum interrogationis, & aliquado secundum modum responsionis. Secunda autem est, vt acquiratur vis festinandi circa syllogismi artem, aut cum interrogatione, aut cum obuiatione. Et tertia est vis, cuius conditionis est agere has duas operationes, & hæc quidem vis est viri habentis artem dialecticam. Et de illis est, vt vir assuescat reductionem syllogismorum, de qua elocutum est in secundo priorum analyticorum .s. ꝙ sumamus oppositum conclusionis, & connectamus ei alteram duarum præmissarum syllogismi, & concludatur per hoc contradictorium alterius præmissę. Et hoc quidem vtile fit respondenti, quia per ipsum constitueret syllogismi pręmissas, quas interrogauerat ipse interrogans: hoc autem contingit, quando cœperit in interrogatione præmissas, & conclusionem simul. Et aliquando hoc opus vtile fit interroganti, quando destrueret positionem secundum modum impossibilis, & per hoc opus quis posset proferre de vna eadem re plures syllogismos: aliquando enim caperemus contradictorium conclusionis, & aliqnando ipsius contrarium, & vtrum q; ipsum connectemus ipsi minori, & aliquando maiori, & constituemus ex hoc quatuor syllogismos. Oportet autem, quando sumimus oppositum conclusionis, & ei connectimus alteram duarum præmissarum, ꝙ confletur nobis altera pręmissa: quia, quando sunt præmissæ, est conclusio, & quando aufertur conclusio, auferuntur ambæ præmissæ, aut altera earum, & hoc est notum per id quod dicitur de antecedente, & consequente in syllogismo conditionali. Et de illis est, quia per hoc præuenit quiuis omni positioni cum syllogismo, qui illam destruat, & dum id inuenerit, destrueret suarum pręmissarum destructionem: quando enim quis præuenerit singulis quæsitis, & ea considerauerit, aut ipsam secundum se, aut cum alio, fit ei vis discernendi elocutionē de illis secundum modum interrogationis, aut secundum modum responsionis. Interrogando quidem cognitione syllogismi, & respondendo cognitione obuiationis suarum præmissarum. Et de illis est, ꝙ in vna eadem positione quęrat syllogismum, qui eam construat, & syllogismum, qui eam destruat. Deinde ratiocinabitur de pręmissis duorum syllogismorum, quæ illarum sit falsa, & quę illarum sit vera, & quæ illarum sit satis vulgata, & quæ sit parum vulgata. Et si fuerit interrogans, iam nouisset syllogismum, qui destrueret hoc positum, & fortasse illum permisceret pręmissis, quę ipsum construerent, aut quæ ipsum destruerent cum ipsa interrogatione, & abscondet per hanc rem ab ipso respondente. Si aũt fuerit respondens, sciret præmissas, quæ illud destruerēt, & caueret eas. Ait Arist. Et hæc quidem vis non est minima, facit enim dialecticū adipisci

A pisci potestatem ad interrogationem, & ad responsionem. Et viro demonstratiuo vtilis est multis modis. Quorum vnus est, quia quando apud illum fuerint duo syllogismi de aliquo posito, quorum vnus illud construeret, & alter ipsum destrueret, non euadit quin illorum duorum syllogismorum alter sit verus, & alter falsus, aut ambo sint simul veri, aut simul falsi, sed duobus diuersis modis. Si vnus fuerit mendax, & alter verax, inniteret veraci, si aũt fuerint ambo simul veraces, aut simul mẽdaces duobus modis, facile erit ei intelligere modũ, quo vterq; illorum sit verax, & modũ, quo sit mendax. Et hic modus procedẽdi est viri boni ingenij, & præstãtium potentiarũ. Et hi sunt, quorum moris est diligere præstantiorem rem alteriu sduorum oppositorum. Homines aũt circa hoc sunt trium specierum. Quidam eorum sunt, qui semper præeligunt præstantius duorum oppositorum, & hi quidẽ sunt sapientes. Et quidam suut, apud quos æquales sunt res bonæ & malæ, & hi sunt naturaliter dialectici. Et ipsorum quidam sunt, qui diligunt duorum oppositorum deterius, & hi sunt naturaliter sophistæ. Et quidam ipsorum sunt, qui amant eis esse secundum hanc artem syllogismos idoneos interrogationibus vulgaribus, de quibus difficile est eloqui in constructione, aut destructione, & hæc sunt trium specierum. Quarum vna est, quod fiat de his, de quibus vulgus gloriatur cõsiderare, & difficile fiat B mutuo de illis interloqui, præter quod maiori parti ipsius vulgi sit maior inclinatio ad alterum duorum oppositorum: prout est dicere, an speculatio cum tolerantia sit præstantior diuitijs cum voluptate. Secunda autem species est, quod sit maiori parti ipsius vnlgi maior inclinatio ad alterum duorum onpositorum, prout est dicere, an diuitiæ cum virtutis priuatione præeligende sint paupertate cum virtute. Tertia species est rerum, quibus adipisceretur vir quispiam nefas apud vulgus de vtrouis duorum oppositorum respõdeat, prout dicimus, cui viro dignius sit credere, magistro, an patri? Præcepit autem de talibus interrogationibus, quod ad illas sint dialectico syllogismi idonei ob difficultatẽ syllogismi ad illas. Difficile nanq; est ostendere mentem de re, de qua vulgus nullam habeat opinionem, & similiter ad cuius oppositum magis inclinat vulgus, & hoc magis est id, de quo euenit controuersia per vtrũuis duorum oppositorum respondens responderit, prout dicimus, deceat ne, parentibus an legi credere? Et de illis est, quod reminiscantur definitionum rerum, quarum habitudo ad artes est habitudo principiorũ & subiectionum, prout est definitio materiæ & formæ in scientia naturali, & definitio boni & mali in scientia morali, & puncti & lineæ & superficiei & corporis in geometria. Et quę expedit ei quod sint apud illum de definitionibus harum rerum, sunt definitiones diuulgatæ. Et de illis est, quod sint apud eum prompta loca prædicta in prædictis ora- C tionibus, & præcipue loca, quæ rem construunt, aut destruunt simpliciter, & vt vniuersalius inquam, res, quę in artibus sunt vt subiectiones & elementa, & principia ad reliqua, ex quibus singulæ artes adipiscuntur. Sicut enim arithmeticus adipiscitur potestatem mutuo ducendi numeros, quando præposuerit, & sciuerit ducere primos numeros, quod notificatur in capitulo ductus, sic res est in dialectico: euenit enim ei interlocutio de quocunq; voluerit, quando fuerint apud eum præmissæ & regulæ, quarum consuetudinis est fieri in singulis positis, quod positum fuerit idoneum curare res vniuersales, quibus vtatur in acquirendo res vniuersales proximas rebus intentis particularibus; vniuersalibus nanque maximæ vniuersalitatis non opinaretur aliquam rem, neque ex illis adipisceretur aliquam rem festinanter, immo, si ex illis opinio procederet ad ipsum particulare, esset secundum quandam speciem accidentis, & quasi ad illud procederet, non artificialiter, sed quouis modo contigerit. Exempli gratia, quia non debet sustinere hanc positionem, s. omnium duarum rerum diuersarum, vna ipsarum inest rei differentia prima, sed sustentaret vice illius hanc: qũ autem fuerit vni duorum oppositorum aliqua dispositio, alteri opposito inest oppositum primæ dispositionis, per opposita enim conuinceret contraria, & suas species, & potest ex illis cõstituere quæsita particularia, quę illis sustineat facile & cito. Et de illis est, quia consuescere faciunt ponere multas orationes

vnam orationem, ascendendo ad vniuersale, quod illa includeret, & ponere vnam orationem plures orationes illam partiendo ad particulares, quę ei subsunt. Quando enim interrogaremus, iuuaremur ponendo multas res vnam orationem, & recepissemus per hoc, quod vellemus admitti ab illo. Quando autē respondissemus, iuuaremur quando interrogaremur vnam orationē multas orationes, & si inueniremus continere destructionem illius, quod posuimus sustentandum, non admitteremus illud, sin autem illud admitteremus. Et expedit hic, quod consideremus vniuersalissimum, quod possumus, hoc est, quando multas orationes ponimus vnam orationem, hoc enim opere, fit res vehementis occultationis ab ipso respondente. Et hoc est contra dispositionem vniuersalium, quæ sunt apud eum prompte ad faciendum syllogismos. Sunt enim quædā vniuersales orationes, de quibus difficile fit respondenti intelligere quę conclusio ex illis sequatur. Exempli gratia, admittere quod scientia rerum, quæ sunt maximæ multitudinis non sit vna, quando enim hoc admisisset, iam admisisset illud in relatiuis, & contrarijs, & in multis rebus. Et ideo expedit respondenti agere contra id, quod ageret interrogans, & aufugeret admittere res vniuersales, quantum ei possibile fuerit. Et de illis est, quod vtatur cum eo, qui sit modicum exercitatus in hac arte, aut qui passus fuerit defectum ingenij, ipsa inquisitione, & cum nimium exercitatis orationibus vniuersalibus. Exercitatus enim vehementius auscultat has orationes, a[illegible]o ꝙ forsan deducunt illum ad repellendum sensata, prout fit de oratione Zenonis, quæ contradicit motui, & oratione Melissi, quæ contradicit multitudini, sicut species priuata exercitio magis auscultat inquisitioni. Expedit itaq; dialectico sumere præmissas inquisitiuas a dignis inquisitione, & præmissas vniuersales a viris huius speciei.

Harum autem rerum exercitium est, quod idoneum sit nobis operari omnes actus huius artis perfectissime: actus enim huius artis sunt syllogismus, aut sophistica litigatio, aut argumentum, aut contradictio, aut ficta inuentio interrogationis, an sit recta, aut non recta? & si fuerit alterius harum duarum dispositionum, quæ sit huius causa: & iam elocuti sumus de conditionibus, quibus fiant hi actus perfectissime. Syllogismus enim est operatio interrogantis ad destruendum positionem. Et sophistica est operatio respondentis, & syllogismi repulsus: contradictio vero est actus respondentis, quando procurat constituere positionem, quia alicubi respondens procurat hoc. Aristoteli vero videt, quod illius operatio prima intentione sit sustentare positionem solum, non ipsam cōstituere. Sicq;, quando respondens argumentum proferret ad constitutionē positionis, interrogantis actus esset contradictio per syllogismum, & contradictio fit de actibus interrogantis, lis autem & argumentum de actibus respondentis.

Interrogationem autem, & responsionem beneficare, iam dictum est quo hoc fiat, assuescere autem intēditur ob has operationes, & per has operationes euenit consuetudo, videlicet syllogismum, & argumentum, quæ inueniuntur per potestatem tradendi multas res vnam. Et contradictio, & litigatio inueniuntur in ponendo vnam rem multas: syllogismi enim, & argumenti operatio contingit ei in inueniendo præmissam vniuersalem ambientem ipsum quæsitum, hoc autem non fit idoneum nisi secundum modum compositionis, & per particulares tradendo vnum. Exempli gratia, quando proponimus commonstrare quod quorumlibet duorum contrariorum scientia sit vna in potentia secundum modum compositionis est in oppositorum scientiam esse vnam, operatio vero litis, & contradictionis fit in cognoscendo præmissam, quæ veritati repugnat ob eius particularitatem, adeo quod constituat illius destructionem, & hoc est manifestum, & quo est repugnans operationi constitui per syllogismum. Ait Aristo. Non expedit per omnem rem vincere: & iam præmissum est, cur hoc non oporteat, & largitus est huius causam, & dixit: & non est disputandum cum quouis homine contigerit, necessitas enim conduceret volentem contradicere, cuiuis homini contigerit, vt orationes, quibus cum illo vteretur, sint viles, & earum compositione adueniret malus habitus, & mala dispositio ipsi dialectico. Si autem contingeret, ꝙ eius controuersia fuerit cum illo, qui inniteretᷓ præ

A ualere, & extorquere, ut sunt sophistæ, iustum est in illum uti quibusuis speciebus orationum, quæ contigerint. Potius enim est hoc patefaciendo imbecillitatem suarum orationum, & illorum versutias, nisi quia vir dialecticus est, cuius intentio est consuescere exercitium, & debet fugere hanc speciem, quantũ ei possibile fuerit. Et debet esse parata apud eum, quãdo cogeretur interloqui hac specie præmissarum, quæ sunt maximæ vniuersaliatis: talibus enim locis superare hanc speciem ob modicam ipsius sensibilitatem in illis, quę ei subsunt hoc modo, præstantius est quam superare nominis æquiuocatione, per hanc illam vel aliam regulam sophisticam. Hæc itaque est oratio de omnibus rebus, quas continet hic tractatus breuiori, & manifestiori modo, qui possibilis fuit, & est vltimus tractatuum huius libri, ad Dei gloriam sempiternam. Amen.

Librorum octo Topicorum, cum Auerrois media expositione,

B *FINIS.*

IN ELENCHORVM LIBROS ARGVMENTVM.

NVNC leuissime elenchos attingamus. Hi non tam præstant ut simus, quàm ut docti videamur. aspiciendi tamen nonnihil, ne facile à Sophistis confutemur: quorum hi sunt in disputando fines, ut refellant, ut mentiri cogant, ut absurda loqui et barbara, & nugatoria. Loci eorum in uerbis, aut extra uerba: In uerbis æquiuocatio, ambiguitas, compositio, diuisio, accentus, dictionis figura: nam subiectas generibus species omitto, extra uerba autem, quod ex accidenti, quod pure, & aliquatenus: tum confutationis inscitia, & quod ex consequenti, necnon principii acceptio, & positio non causæ tanquam causæ, & multarum interrogationum in unam collisio: quos explicare longissimum, & fortasse (quoniam plerunque ad Topica referuntur) superuacuum. Hactenus Aristotelis ars omnis uel ratiocinandi, uel peculiariter demonstrandi, uel disserendi, uel postremo cauillandi. quam qui pænitus inspexerit, & secum quod opus est, argumentando colliget, ac demonstrabit, & cum alio disputans facile quod volet, aut inpugnabit, aut tuebitur.

C

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS, ELENCHORVM DVO LIBRI.

Cum Auerr. Cordubensis Media expositione Abramo de Balmes interprete.

SVMMA PRIMI LIBRI.

De disputationum generibus, de locis Sophisticarum orationum in dictione, & extra, de deceptionum causis, de veris, falsisve redargutionibus, de interrogatione tentatiua, quid intersit inter sophistam & contentiosum, de captionibus nugationis, solęcismi, & occultationis sophisticę.

Quid intendit, & aliquem syllogismum sophisticum esse. Cap. I.

Ἔλεγχος. Latinis redargutio.

DE Sophisticis autẽ redargutionibus, & de iis, quæ videntur redargutiones (sunt autem captiosæ ratiocinationes, at nõ redargutiones) dicamus oportet, incipientes secundum naturam a primis. ꝙ igitur hi quidem syllogismi, illi autem (cum nõ sint) videntur, manifestum est. Nam quemadmodum & in aliis id fit per quandam similitudinem, sic & in orationibus se habet: etenim hi quidem habitum probe habent, illi vero videntur, ex tribu tumentes, & componentes seipsos, & pulchri: hi quidem ob pulchritudinem, illi autem vidẽtur, seipsos fucantes. Et in inanimatis quoque similiter: nam & illorum hæc quidem argentum, ista vero aurum reuera sunt: illa nõ sunt quidem, apparent autem secundum sensum: vt lithargyrina, & stannea, argentea, & felle tincta, aurea: eodem autem modo & syllogismus, & redargutio: hæc quidem est, illa vero non est, apparet autem propter imperitiam: nam imperiti velut distantes, a longe speculantur.

Causa vna sophisticarũ redargutionum.

Nam syllogismus quidem ex quibusdam est positis, vt colligamus aliquid aliud ex necessitate ab iis, quæ posita sunt per ea quæ posita sunt: redargutio autem syllogismus est, cum contradictione conclusionis: illi vero id quidem non faciunt. Videntur autem ob multas causas, quarum vnus locus aptissimus, & publicissimus per nomina. Nam quia fieri non potest vt res ipsas ferentes disputemus, sed nominibus pro rebus, vtimur signis: & quod accidit in nominibus, in

A rebus quoque arbitramur accidere: quemadmodum iis, qui calculis supputant, id autem nō est simile: nam nomina quidem finita sunt, & orationum multitudo, res vero numero infinitæ sunt: necesse est igitur plura eandem orationem, & nomen vnum significare: quemadmodum igitur & illi, qui non sunt prompti calculos sustinere, a scientibus decipiuntur: eodem quoque modo & in orationibus, qui nominum virtutis sunt ignari, perfacile captionibus hallucinantur, & ipsi disputantes, & alios audientes · ob hanc igitur causam, & eas quæ dicendæ sunt, & syllogismus, & redargutio apparens, atque non existens.

Sermo de intentione libri.

INtentio huius libri est loqui de sophisticis elenchis, qui putantur esse elenchi veri, sed sunt paralogismi: Nos autem incipiemus speculationem huius B ex principijs notis secundum naturam in hoc genere. Et dicimus, quod per se notum est, quod syllogismorum, quidam est vere syllogismus, quidam vero paralogismus, & putatur de eo quod sit syllogismus absque hoc, quod sit ita secundum veritatem. Id autem, quod accidit syllogismo ex hoc, simile est ei, qd accidit reliquis rebus animatis & inanimatis: & hoc, quia sicut hominum quidam est vere religiosus, & eorum quidam est, qui putatur esse religiosus, ipse autem est hypochrita: & eorum quidam est vere pulcher, & eorum quidam est qui putatur esse pulcher propter fucum & ornatum indumenti, vere autem nō est pulcher. Ac etiam sicut ex argento, & auro quoddam est argentum aut aurum vere, & ex eis quoddam est, quod putatur esse aurum aut argentum, sic res se habet in syllogismis. Latet vero ista species syllogismi, hoc est, qui putatur esse syllogismus, & non est syllogismus, eum, qui imperitus est sermonum, & asimilatur ei, qui speculatur res a remotis. Iam autem verificauerunt syllogismum simpliciter, ꝙ sit oratio, in qua quibusdam rebus pluribus q̄ᵱ vna positis, necesse sit vt ducatur quid diuersum ab his, quæ posita sunt. Elenchus autem est syllogismus, ex quo sequitur conclusio, quæ est contradictoria conclusionis, quam posuerat aduersarius, & hoc est, quia quando sequitur ex præmissis, quas concederet aduersarius, sequeretur ex hoc ꝙ eadem res sit ita, & non C sit ita. Sophisticus autem elenchus est syllogismus, qui putatur esse talis denominationis absque hoc ꝙ ita sit. Iam accidit autem talis syllogismus propter causas, quarum postea meminerimus Famosissima autem istarum causarum est, quæ accidit rebus propter dictiones, & hoc, quia ex quo non est disceptatio nisi per dictiones, constituerunt dictiones loco rerum, & simillimum est, quod accidit dictionibus ei, quod accidit rebus, sicut quod accidit composito ex errore secundum numerum, quando constituerint articulum, qui est in digito, loco numeri, & putant quod id, quod accidit articulo digiti, si res, quæ accideret numero. Accidit autem istud rebus cum dictionibus, quia impossibile est, quod dictiones attribuantur æquales rebus, & numerētur ad earum numerationem, ex quo res sunt quasi infinitæ, dictiones autem sunt finitæ. Si autem impositæ essent dictiones significantes, res difficilis esset, locutio autem de eis, aut reminiscentia eorum, vel impossibilis: & ideo coactus fuit impositor, vt imponeret vnam dictionem significantem multas res: & sicut computatori, apud quem nō est industria, quæ vocatur proiectio numerorum, impossibile est quod constet ei conuenienter error interrogationum numeralium, sic ille, apud quem non est notitia naturarum dictionum, dignus est errare, si loqueretur de aliqua re, aut audiret eam etiam, & propter hanc causam, & propter alias causas etiam accidit, ꝙ syllogismus, & sophisticus elenchus sit res inuenta naturaliter.

De generibus disputationum. Cap. II.

QVONIAM autem quibusdam magis operæpretium est videri esse sapientes, quàm esse & non videri (est enim sophistice, apparens sapientia, non existens auté: & sophista pecuniarum aucupator ab apparente sapientia, & non existente) manifestum profecto est, quoniã necessarium est illis & sapientis opus videri facere magis, quàm facere, & non videri. Est autem (vt vnum ad vnum dicamus) in vno quoque opus sapientis, non mentiri quidem ipsum de quibus nouit: mentientem autem manifestare posse. Hæc autem sunt, hoc quidem in eo quòd potest dare orationem, illud autem in eo quòd sumere. Necesse est igitur illos qui volunt sophistice agere, dictarum orationum genus quærere. Operæ enim pretium est eis, nam huiusmodi potestas, faciet videri sapientes, cuius sunt desiderium habentes. Quod autem tale orationum genus est, & quod talem appetunt potestatem, illi quos vocamus sophistas, manifestum est. Quot autem sunt species sophisticarum orationum, & ex quot numero potestas ea cõstat, & quot partes contingit esse negotii, & de aliis quæ suffragantur ad hanc artem, nunc dicamus.

Sapiẽtis offi cia duo.

Sunt igitur ad disputandum, orationum genera quatuor: doctrinales, dialecticæ, tentatiuæ, contentiosæ. Et doctrinales quidem sunt quæ ex propriis principiis cuiusque disciplinæ, & non ex iis, quæ videntur respondenti, colligunt: nam oportet credere eum qui dicit. Dialecticæ autem, quæ ex probabilibus collectiuæ sunt contradictionum. Tentatiuæ vero, quæ ex iis colligunt quæ videntur respondenti, & quæ necessarium est eum scire, qui simulat se habere scientiam, quomodo determinandum est in aliis. Porro contẽtiosæ, quæ sunt ex iis, quæ apparent probabilia, apparentes syllogistice. De demonstratiuis aũt in analyticis dictum est: de dialecticis vero, & tentatiuis, & in aliis: de altercatoriis autem & contentiosis nunc dicendum.

Genera disputationũ.

Sermo de generibus disputationum.

ET ex quo quam plures homines etiam volunt denominari per scientiam, & exaltari, & gloriari gloria magna sine labore & fastidio, aut absque hoc quòd sint digni, ideo, quando fuerint ex his, quibus possibile est addiscere scientiam, fuit hoc causa, quod constitueretur hoc genus sermonis multis hominibus, & ostentent se eo, & putentur esse sapientes absque quod ita sint in veritate, & ideo nuncupantur nomine scientiæ corruptæ: & id est, quod intendimus nomine fallaciæ, & sophistariæ secundum idioma græcorum. Manifestum autem est, quod solertia istorum est, quod putetur de eis quòd ipsi faciant opus sapientum, absque quòd faciant, sicut sunt opera eorum. Veri sapientis autem opus est, quòd quando loquitur, dicat verum, & quando audiuerit verbum ab alio, ab eo discernatur falsum a vero, & concedat ipsum, & istæ duæ conditiones sunt, quæ inueniuntur sapienti: qua-

A rum vna est inquantum loquitur, & altera inquantum audit necessarium. Et procurauerunt sophistæ inquisitionem istius generis locutionis, quia per istā scientiam possunt videri, quòd sint sapientes absque quod ita sint, nisi secundum suum appetitum. Quod autem hoc genus verborum sit res, quæ inuenitur, est per se notum. Id autem, de quo perscrutatur de eo, est, quotuplex sit iste sermo sophisticus, & quot rebus proueniat hic habitus, & vniuersaliter quot sint partes istius artis, & de illis rebus, quibus est ita ars, & hoc est, quod intenderat perscrutari hic. Dicimus autem, quòd genera orationum artificialium, quæ possunt sermone doceri, sint quatnor genera. Quarum vna est oratio demonstratiua, secunda est oratio topica, tertia est oratio rhetorica, quarta est oratio sophistica. Ista autem oratio, quando viens ea assimilatur sapientibus, appropriatur hoc nomine, quando autem assimilatur topicis, vocatur litigiosa. Oratio autem demonstratiua est illa, quæ fit ex principijs primis proprijs cuique doctrinæ, quæ fiunt inter doctorem & discipulum, cuius semitæ est quòd recipiat, quod largitur ei doctor, nisi cogitet id, quo destruatur sermo doctoris, sicut faciunt sophistæ. Topica autem oratio est, quæ congeritur ex principijs famosis probabilibus apud omnes aut plures collectiue contradictionum. Oratio autem rhetorica est, quæ B fit ex principijs cogitatis, quæ sunt secundum initium cogitationis. Oratio autem litigiosa est, quæ putatur quod sit Topica ex principijs probabilibus absque quòd sint huiusmodi secundum veritatem. De oratione vero demonstratiua iam dictum est in libro Posteriorum. Sicque de Topica dictum est in libro Topicorum, & de rhetorica in libro Rhetoricorum. Illa autem, de qua fit sermo, quæ oratio litigiosa est, vocatur Sophistica: loquemur autem primo de intentionibus istius orationis.

Fines sophistæ, & loci sophistici in dictione. *Cap. III.*

PRIMVM igitur sumendum est quot coniectant, qui in orationibus decertant, & coaltercantur: sunt autem hæc quinque numero: redargutio, falsum, inopinabile, solæcismus, & quintum, quod est facere nugari eum, qui condisputat: hoc autem est frequenter cogere idem dicere, aut quod non est, sed quod apparet quodque esse C horum. Nam maxime volunt apparere redarguere: secundum autem, falsum aliquid monstrare: tertium vero, ad hoc quod est inopinabile ducere: quartum, solæcismo vti facere: hoc autem est facere secundum locutionem barbarisare ex oratione respondentem. Vltimum autem, idem frequenter dicere. Modi autem redarguendi sunt duo: nam alii quidem sunt propter dictionem: alii vero extra dictionem. Sunt autem ea quidem, quæ propter dictionem faciunt phantasiam, sex numero: hæc quidem sunt, æquiuocatio, amphibolia, compositio, diuisio, accentus, & figura dictionis. Huius autem fides, & ea quæ est per inductionem, & syllogismus: & si qua sumatur alia, & quòd totidem modis, si eisdem nominibus, & eisdem orationibus, non idem significamus.

Hoc est, faciunt apparentiam.

Sunt autem propter æquiuocationem huiusmodi orationes, vt quod discunt scientes: nam ea, quæ memoria prodita sunt, discunt grammatici. Discere enim æquiuocū est ad intelligere eū, qui vtitur

Aequiuocatio.

disciplina: & ad accipere disciplinam. Ea rursus, quod mala bona sunt: nam quæ expediunt, bona sunt: mala autem expediunt: duplex enim expediens est, & necessarium, quod accidit plerunque in malis (est enim quoddam malum, necessarium) & bona quoque expedientia dicimus esse. Amplius autem, eundem sedere, & stare, & ægrotare, & sanum esse: nam qui surgebat stat: & qui sanabatur, sanus est: surgebat autem sedens, & sanabatur ægrotans: ægrotantem enim quodlibet facere, aut pati non vnum significat, sed quandoq; quidem qui nunc ægrotat, aut sedet, quandoque autem qui ægrotabat prius: veruntamen, sanabatur quidem ægrotans, cum ægrotans: sanus est aũt non cum ægrotans, sed ægrotans nõ nunc, sed prius.

Amphibolia.

Propter autem amphiboliam sunt orationes tales: velle capere me pugnantes. Et putasne quòd quis cognoscit, id cognoscit? nam & cognoscentem & cognitum contingit vt cognoscentem significare hac oratione. Et putas quod quis videt, id videt? videt autem columnam: quare columna videt. Et putas quod tu dicis esse, id tu dicis esse? dicis aũt lapidem esse: quare tu lapis, dicis esse. Et putas est silentia dicere? duplex enim est & id, silentia dicere: hoc quidem eos qui dicunt silere, illud autem, ea quæ dicuntur. Sunt autem tres modi secundum æquiuocationem, & amphiboliam: Vnus quidem quando nomen, vel oratio plura significat principaliter: vt aquila, vel canis. Alius autem quando soliti sumus sic dicere. Tertius vero, quando compositum plura significat, separatum vero simpliciter, vt scire literas: nam vtrunque fortasse vnum quidem significat, & scire, & literæ: ambo autem plura, aut literas ipsas scientiam habere, aut literarum, alium. Amphibolia igitur, & æquiuocatio pp hos modos sunt. E

Propter cõpositioné vero hmõi sunt: vt possibile est, sedétẽ ambulare, & nõ scribentẽ, scribere: non.n. idẽ significat si diuidens quis dicat, & cõponens, qđ possibile est sedétem ambulare, & non scribenté scribere: & hoc identidẽ, si quis cõponat nõ scribentẽ scribere, significabit profecto qđ habet potestatẽ, vt nõ scribens scribat: si quis aũt non componat, quoniam habet potestatem quando non scribit, vt scribat. Et discit nunc literas, si quis didicit quas scit. Amplius, quòd Vnum solum potest ferre, plura potest ferre. Propter vero diuisionem quod quinque sunt duo, & tria, paria, & imparia. Et quod maius, æquale: tantundem enim est maius & adhuc amplius: nam eadem oratio diuisa, & composita non idem semper videbitur significare. Vt ego posui te seruum, existentem liberum. Et hoc, quinquaginta virum, centum heros liquit Achilles. Propter accentum autem, in iis, quæ sunt sine scriptura, non facile dialecticis facere orationem: in scripturis autem & poematibus magis. Vt & poetam defendunt nonnulli aduersus redarguentes quasi hic absurde locutum. Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo: quòd pentemimeri vsus sit, & turture fœminino, soluunt enim id accentu: dicentes quòd aeria F

Cum poetã dicit, Homerum intelligit, cuius hic Aristot.

A accentum finalem lõgum habet, & non ad turtur, sed ad vlmo, vt epithetum, debet referri: & id de Niso, & Eurialo cũ Rutulos vino, somnoque sepultos intellexissent.

Cætera per terras, omneis anima lia somno
Laxabant curas, & corda oblita laborum.

Talia igitur propter accentum sunt. Quæ autem propter figuram dictionis sunt, accidunt quando non idem vt idem interpretatur, vt masculinum, fœmininum: vel fœmininum, masculinum: vel quod inter hæc est, alterum horum. vel rursus quale, quãtum: vel quãtum, quale: vel faciens, patiens: vel dispositum, facere: & alia, ceu diuisum est prius. Nã est aliquid, quod non est eorum, quæ sunt facere, vt eorum quæ sunt facere, aliquid dictione significare, vt valere. Similiter figura dictionis dr̃ ei, quod est secare, vel ædificare, quãuis illud quidem quale quid, & affectum quodammodo significet, hæc vero facere aliquid: eo dem autem modo & in cæteris. propter igitur dictionem re-B dargutiones ex his existunt.

carmina citat: verũ, ꝙ ea nostris accentibus nõ accõmodari queũt, interpres ꝓ illis Vergilij, ꝙ latinorũ est Homerus, carmina posuit.

Dicamus itaque ꝙ intentum huius generis locutionis est vna quinque intentionum, Aut ad redarguendũ loquentem, aut ad inferendum falsum, & rẽ, quæ est falsa secundum famosum: Aut ad largiendum ei dubium, quod inopinabile dicunt. Aut ad ponendum ipsum secundum modum, quo ferat in locutionem falsum intellectum ab eo, quem solœcismum appellant. Aut ad ponendum ipsum nugam, & excessum ex rebus, ex quibus sequitur falsitas intellecti ab eo secundum imaginationem: sicque istæ sunt quinque intentiones, quas intendunt sophistę. Famosissima autem istarum quinqne intentionum, & maxime intenta apud eos est redargutio. Rursus sequitur ei falsum in loquentem. Præterea largitio dubij, seu inopinabile. Deinde est occultatio sermonis, & ferre ipsum ad falsum. i. ipse solœcismus, vlterius est illatio ad nugam, & locutio secundum excessum. Redargutionum autem, & fallaciarum quædam est propter dictiones ab extra, & quædam est propter res. Illa autem, quæ est propter dictiones, est sex specierum. Quarum vna est æquiuocatio dictionis separatæ. Secunda autem est æquiuocatio compositionis, seu amphibologia. Tertia autem est, quæ est secundum compositionem. Quarta, quæ est propter diui-C sionem. Quinta autem est æquiuocatio figuræ dictionum. Sexta autem propter accentum. Ista autem diuisio notificatur per syllogismum, & inductionẽ. Exemplum itaque æquiuocationis nominis separati est sermo dicentis, Addiscens est sciens, quia addiscens scit, qui autem scit est sciens, sicque addiscens est sciens. Modus autem fallaciæ huius est, quia dictio sciet, dicitur ꝙ tempore futuro, & pro tempore præsenti, verificatur autem de sciente pro pręsenti, de addiscenti autem pro futuro. Sicque etiam est sermo dicentis, aliquod malum expedit, expediens autem est bonum, sicque quoddam malum est bonum. Fallacia autem huius est, quia nomen expedientis, quando dicimus aliquod malũ expedit, significat id, quod significat nomen necessarij, quando autem dicimus, & expediens est bonum, significat id, quod significat eligendum, & res conueniens. Exemplum autem æquiuocationis compositionis est quarundam specierũ, & hoc, quia iam fit per prius & posterius: sicut qui dicit, nobilis est sciẽs, quando intendit per hoc, ꝙ sciens sit nobilis, & putatur prioritas nobilis, & posterioritas scientis, quia prædicatum istius sermonis est sciens, & nobilis est subiectum, tam autem fit æquiuocatio compositionis seu amphibologiæ propter reditum signi inter res plures quam vna, sicut est dictum dicentis, quod scit homo, est homo, homo autem scit lapidem, lapis itaque scit, Accidit

Sermo de quatuor gñibus orationũ, & de quinque intẽtionibus sophisticarũ orationũ, & de fallacijs eue nĩẽtibus ꝑ dictiones.

autem ista fallacia, quia dictio scit, accidit de sciente & de scito, & sicut est sermo dicentis, quod dicit homo ꝙ sit, ita est, si autem homo dixerit silicem, est igitur homo silex. Causa autem huius est, quia dictio, est, aliquando redit ad hominem, & aliquando redit ad sermonem. Iam autem fit æquiuocatio propter habitudinem, ac si diceres gaudeo verberatione Socrati, quia fertur ꝙ Socrates sit verberans, aut verberatus. Et aliquando fit per ablationem & defectum; exempli gratia, vt sermo dicentis, qui non ambulabit, poterit ambulare, & qui non scribet, poterit scribere, & hoc est verum: quando autem aufertur dictio, poterit, & dicitur, qui non ambulabit ambulabit, & qui non scribet scribet, putaretur ꝙ qui non ambulat, sit ambulans, & ignarus scripturæ sit scribens: putatur autem ꝙ hoc sit in capitulo diuisionis & compositionis, & hoc, quia defectus est positio compositi diuisi. Exemplum vero locorum, quibus fit æquiuocatio propter diuisionem dictionis compositæ est, sicut quando diceres, Socrates est sciens medicinam. Socrates itaque est sciens: & hoc, quia iam verificatur de Socrate ꝙ sit sciens medicinam, & non verificatur de eo ꝙ sit sciens simpliciter, hoc autem ita fuit, quia non sequitur, ꝙ quando verificatur sermo compositus de aliqua re, ꝙ eius partes verificentur diuisæ de ista re. Exemplum vero loci, qui est ex diuisione, est, quando res, quæ prædicantur diuisæ de partibus rei, verificantur, & de tota re secundum suitotalitatem verificantur, quando autem componuntur sibijnuicem, falsificantur. Putaret autem sophista, ꝙ quando verificantur diuisæ, sequatur, ꝙ verificentur compositę, Illud autem est contrarium primi loci. Exemplum autem eorum, quæ verificantur de partibus rei diuisæ, & non verificantur de toto coniuncto, est sermo dicentis, ipsorum quinque est par, & ipsorum quinque est impar, quinque itaque sunt par & impar simul: hoc autem est falsum, quia paritas & imparitas vtraque earum verificatur de parte ipsorum quinque sine parte, de qua verificatur altera, quando autem prædicatur de toto, esset falsum. Exemplum autem prædicatorum, quæ verificantur diuisa de tota re, & non verificantur de ea coniuncta, est, sicut sermo dicentis, tu es seruus, & tu es meus: ergo tu es seruus meus: hoc autem est eorum, quæ iam falsificantur. Locus aũt, qui est propter accentum, est, sicut si variaretur substantia dictionis, & variaretur sensus illius, aut variaretur ex productione ad correptionem, aut ex grauitate in tenuitatem, aut ex continuatione in pausam, aut lateret eius substantia, vel permutaretur eius dictio: hoc autem possibile est in scriptura sine prolatione. Exempla autem istorum sunt, quæ dicuntur in idiomate arabico. Locus vero, qui est ex figura dictionum, est, sicut si fiat modus dictionis masculinus modus dictionis fœmininus, aut modus dictionis passiuus modus dictionis actiuus, & putaretur ꝙ masculinum sit fœmininum, & fœmininum masculinum, & passiuum actiuum. Sicut est dictum arabum passiuum, calumniatum loco calumniantis, & pulsatum loco pulsantis: hi autem sunt elenchi, qui fiunt propter dictiones. Iam autem apparet ꝙ sint sex per viam diuisionis, & hoc, quia dictio fallit, quando non coæquatur rei, quando autem non coæquatur rei, manifestum est ꝙ significat rem plusquam vnam, quia non est impossibile ꝙ significat hanc rem, & rem additam ei vltra hanc rem, & rem subtractam ab ea: quando autem hoc ita fuerit, iam significat rem plusquam vnam, aut per eius additionem ad eam vltra rem, aut per subtractam ab ea, quando autem hoc ita fuerit, non euadit eius significatio rei plusquam vnius: Aut ꝙ accipiatur diuisa, aut ꝙ accipiatur coniuncta alij. Rursus, quando fuerit ex parte, qua est diuisa, non euadit ex reliqua trium diuisionum, Aut ꝙ sit ei propter eius primum modum impositum, & hoc est nomen æquiuocum. Aut sit hoc propter additionem, aut subtractionem eius literarum, aut variationem ordinis earum, & illa est fallacia, quæ accidit propter substantiam dictionum, & grauitatem & tenuitatem, & cæteras res, de quibus protrahitur vsus idiomatum: quando autem hoc accidit ei, est, quia ipsa annectatur alteri, non quia hoc accidat ipsimet compositioni, licet accidat et ex varietate illarum a diuisione in compositionem, qui est locus diuisionis, aut ex compositione in diuisionẽ,

A qui est locus compositionis: quando autem per se notum fuerit, quod non sit hic diuisio consequens dictionem, qua significat plusquam rem vnam, ex parte qua est fallens per se, non ex parte, qua est fallens per accidens, sicut est fallacia, quę accidit ex ea cum permutatione, hoc est, permutatione dictionis loco dictionis, est manifestum, quod loca fallentia ex dictionibus sint ista sex.

De locis redargutionum sophisticarum extra dictionem.

CAP. IIII.

EARVM vero, quæ extra dictionem sunt captionum, species sunt septem. Vna quidem propter accidens: secunda autem propter id quod simpliciter, vel non simpliciter, sed aliquo modo, aut vbi, aut quando, aut aliquid dicitur: tertia autē propter redargutionis ignorantiam: quarta vero propter consequens: quinta autem propter id quod est in principio sumere: sexta propter id quod non est causa, vt causam ponere: septima vero propter plures interrogationes B vnam facere. Propter igitur accidens captiones sunt, quando similiter quodcunque existimabitur rei & accidenti inesse: nam quia multa eidem accidunt, non est necesse omnibus prædicatis & ei de quo prædicantur, illa omnia inesse: nam omnia sic erunt eadem, quemadmodum sophistæ dicunt: vt si Coriscus est alter ab homine, ipse est alter a se, est enim homo: aut si a Socrate alter, Socrates autem homo, ab homine alterum dicunt esse confessum, eo quòd accidit (a quo dixit alterum esse) hunc esse hominem. Propter id autem quòd hoc quidem simpliciter, illud autem aliquo modo, & nō præcipue, quando quod in parte dicitur, vt simpliciter dictum sumitur: vt si non ens est opinabile, quod non ens est: non enim est idem esse quiduis, & esse simpliciter. Aut rursum, quoniam quod est non est, si eorum quæ sunt quippiam non est, vt si non est homo: nam non idem est non esse quiduis, & non esse simpliciter: apparet autem, eo C quòd per quam propinquum est dictione, & parum differat esse quiduis, ab eo quod est esse, & non esse quiduis ab eo quod est non esse. Similiter autem propter id, quod est aliquo modo, & simpliciter: vt si Indus cum sit totus niger, albus est dentibus, albus igitur & non albus est. Aut si ambo aliquo modo, quod simul contraria inerunt: tale autem in quibusdam quidem, cuilibet facile est considerare. Vt si sumens Aethiopem nigrum esse, dentibus dicat quòd albus: si ergo ibi albus, quòd niger, & non niger, putabit disputasse syllogisticę, cum perfecerit interrogationem. In quibusdam vero latet frequēter, in quibuscunque cum aliquo modo dicatur, simpliciter videtur sequi: & in quibuscunque non facile est considerare vtrum eorum præcipue sit assignandum. Fit autem tale, in quibuscunque similiter sunt opposita: nā videntur vt ambo, aut neutrum dandum esse simpliciter prædicari: vt si dimidium quidem album, dimidiū vero nigrū, vtrum album, an nigrum?

Redargutio quid,

Quæ autem ſunt propter id,quod non determinatur quid eſt ſyllogiſmus,aut quid redargutio,fiunt propter omiſsionem orationis: nam redargutio eſt contradictio vnius & eiuſdem,non nominis, ſed rei,& nominis non ſynonymi,ſed eiuſdem ex iis, quæ data ſunt ex neceſsitate,nõ connumerato eo quod erat in principio,ſecundũ idẽ, & ad idem,& ſimiliter,& in eodem tẽpore. Hoc autem modo fieri poteſt,vt quis falſum dicat de aliquo:quidam autem omittentes aliquid eorum,quæ dicta ſunt,apparent redarguere: vt quod idem duplum & non duplum:nam duo vnius quidem dupla, tria autem non dupla.Aut ſi eiuſdem idem duplum,& non duplum, ſed non ſecundum idem:nam ſecundum longitudinem duplum , ſecundum latitudinem non duplum.Aut ſi eiuſdem , & ſecundum idem , & ſimiliter, ſed non ſimul:quare eſt apparens redargutio . Trahat autem aliquis hanc & in eas, quę ſunt propter dictionem.Quę aũt propter id,quod in principio erat,ſumuntur, fiunt quidem ſic & tot modis, quot modis contingit quod in principio eſt petere:videntur autem redarguere,eo quod non poſsit quis inſpicere idem, & diuerſum . Quæ vero propter conſequens eſt redargutio,ideo eſt quòd putent conuerti cõſequentiam: nam ſi cum hoc eſt ex neceſsitate,illud ſit : & cum illud eſt,putant & alterum eſſe ex neceſs itate:vnde &(quæ ob opinionem ex ſenſu ſunt)deceptiones fiunt:nam ſæpe eſſe mel,fel ſuſpicati ſunt, eo quòd ſequitur flauus color mel. Et quia accidit terram, pluuia madidam fieri,etiam ſi ſit madida, opinantur pluiſſe: id autem non neceſſarium eſt.In rhetoricis quidem quæ ſecundum ſignum fiunt demonſtrationes, ex conſequentibus ſunt: nam volentes oſtendere ꝙ adulter,quod conſequens eſt,accipiunt,quod comptus, aut quod videtur noctu errabundus:pluribus autem hæc quidem inſunt, prædicatum tamen non ineſt. Similiter autem & in ratiocinatiuis : vt eſt Meliſsi ora tio,quod infinitum eſt vniuerſum:ſumens autem vniuerſum ingenitum(nam ex nihilo nihil fieri)quod autem factum eſt ex principio fieri:ſi igitur non factum eſt,principium non habet vniuerſum,quare infinitum:non neceſſe eſt autem hoc accidere, non enim ſi omne,quod factum eſt,principium habet, etiam quicquid principiũ habet,factum eſt:quemadmodum neque ſi febriens calidus:etiam calidum neceſſe eſt febrire. Quæ vero propter non cauſam, vt cauſam: cum aſſumitur quod non cauſa eſt ,tanquam propter illud fiat redargutio:accidit autẽ tale,ad impoſsibile ſyllogiſmus : neceſſariũ enim eſt in his aliquid interimere ex iis,quæ poſita ſint:ſi ergo enumeretur in neceſſariis interrogationibus ad id, ad quod accidit impoſsibile, videbitur propter id ſæpe fieri redargutio,vt quod non eſt anima,& vita idem:nam ſi generatio corruptioni eſt contrarium, & alicui corruptioni erit quædam generatio contrarium:mors autem corruptio quædam,& contrarium vitæ,quare vita generatio, & viuere generari:hoc autem impoſsibile:non ergo idem anima & vita. Nequaquam

A collectum est, nam accidit (tametsi quispiam non idem dicat vitam & animam) impossibile: sed solum, contrarium vitam quidem morti, cum sit corruptio, corruptioni autem generationem. Incollectiles igitur simpliciter non sunt huiusmodi orationes, sed ad propositum in collectiles: & latet plerunque non minus ipsos interrogantes quod tale est. Propter igitur consequens, & propter non causam orationes huiusmodi sunt.

Quæ autem propter id, quod est duas interrogationes vnam facere, quando latet plures esse, & perinde ac vna sit, assignatur responsio vna. In aliquibus autem facile est videre quòd plures, & quòd non danda vna responsio: vt vtrum terra mare est, an cœlum? in aliquibus vero minus, & quasi vna sit, aut confitetur (eo quod nequeũt respondere ad interrogatum) aut redargui videntur: vt putas hic & hic, est homo? quare cum aliquis percusserit hunc. & hunc, percutiet hominem & non homines. Aut rursum quorum hæc sunt quidem B bona, illa autem non bona: omnia hæc bona, an non bona? nam vtrũuis dixerit, est quidem vt aut redargutionem; aut falsum apparens videatur facere: nam dicere eorum, quæ non sunt bona, aliquid esse bonum, aut eorum, quæ bona sunt, non bonum, falsum. Quandoque autem assumptis quibusdam, redargutio etiam fiet vera: vt si quis cõcedat similiter & vnum & plura dici alba, & nuda, & cæca: nam si cæcum est quod non habet visum, natum tamen habere, & cæca erunt quæ non habent visum, nata autem habere: quando igitur hoc quidem habet visum, illud autem non habet, ambo erunt vel videntia, vel cæca: quod est impossibile.

Sermo de fallacijs ex rebus.

LOCA autem fallentia sunt septem loca, quorum vnus est, quod currat id, quod est accidens cursu eius, quod est per se. Secundus autem est acceptio connexi, vt absoluti, seu secundum quid, vt simpliciter quando acciperetur id, cuius semitæ est quod accipiatur connexum solum, ac si esset C verum simpliciter, hoc est id, quod est connexum attributo, id est alicui attributo, aut quo ad tempus, aut quo ad locum, aut quo ad aliam speciem connexionum. Tertius autem est, qui accidit ex pauca notitia conditionum elenchi, & illatione oppositi eius, de cuius notitia & esse gloriatur aduersarius. Quartus autem est locus consequentis. Quintus est prologus ad quæsitum, seu petitio principij. Sextus est acceptio non causæ, vt causæ. Septimus est acceptio interrogationum plurium, ac si esset interrogatio vna. Elenchi itaque, qui fiunt ex eo quod est per accidens, sunt, quando contigerit quod prædicetur aliqua res de re aliqua per se, & contigerit alteri illarum duarum rerum, aliqua dispositio per accidens, quia putaretur quod id quod est per accidens, inueniatur alteri illarum duarum rerum per se: exempli gratia, ser, no dicentis, Socrates demonstratus est non homo, & Socrates demonstratus est homo, sicque homo non est homo: & hoc, quia prædicatio humanitatis de Socrate est per se: accidit autem huic ex parte, qua est singularis, quod fuerit non homo, quod est species & vniuersale: & putatur propter hoc, quod sequatur ex illo, quod homo sit non homo: exemplum huius etiam est, Socrates est non Plato: Plato autem est homo: ergo Socrates est non homo. Fallacia autem, quæ accidit ex acceptione connexi absolute, idest secundum

quid, simpliciter est, sicut si diceret quispiam, si quod est non ens, esset opinabile, opinabile autem est ens, id itaque, quod est non ens, est ens. Aut diceremus, si quod est ens, est opinabile, opinabile autem est non ens, id itaque, quod est ens, est non ens. Hoc autem verificaretur, quando connectitur, nõ quando absoluitur: & hoc, quia quod non est ens extra cogitationem, est itaque ens secundum cogitationem, non simpliciter. Sic etiam quod est ens secundum cogitationem, esset non ens extra cogitationem, non simpliciter, hoc est, quod verificetur res de illo simpliciter, & sequatur ex eo quod verificetur non simpliciter: accidit autem fallacia in hoc loco, quando accidit quod sit pauca, & latens differentia inter absolutum & connexum: quanto autem differentia fuerit magis latens, magis fuerit fallacia per illam, & difficilius constabit modus fallaciæ in ea: quanto vero euidentior fuerit, minus erit fallacia, & facilius cõstabit. Hoc autem variabitur secundum materias, & in quibusdam locis potest esse, quod cadat fallacia, cuius solutio non sit facilis, in aliquibus autem locis accidit fallacia, cuius solutio sit facilis. Exempli gratia, sermo dicentis æthiops est niger, & æthiops est albus secundum dentes, Ethiops itaque est albus niger simul. Possibile enim esset quod accideret talibus fallacia in hoc, ex quo est latens varietas inter nigredinem æthiopis, & albedinem eius dentium, & ideo possibile est, ꝙ homo admittat, ꝙ æthiops sit niger, & admittat ꝙ sit albus propter albedinem eius dentium: hic autem non est valde latens, ideo iam facilis est eius solutio pluribus hominibus. In aliquibus vero locis non cadit per hoc fallacia propter cogitationem varietatis inter illa, sicut est sermo dicentis æthiops est homo niger, homo autem est albus, quia non accidit ex hoc, quod homo niger sit albus, ex quo albus & niger sunt duæ species hominis notæ: differentia autem inter eos est nota valde, & manifesta omnibus, & ideo possibile est vni, ꝙ admittat ꝙ homo æthiops sit niger, & ꝙ homo sit albus, & possibile est ꝙ admittat, ꝙ æthiops sit niger, & albus secundum eius dentes. Locus vero est, quo accidit fallacia propter ignorantiã vnius conditionum elenchi. Hoc itaque accidit ex priuatione notitiæ conditionum syllogismi concludentis elenchum: testimonium autem est notitia conditionum contradictorij, & hoc, quia contradictorium non est, quod contradicit secundũ dictionem solum, sed secundum rem, hoc est, quod ipsa eadem res sit in enuntiatione affirmatiua, quæ ipsamet est res in enuntiatione negatiua, quæ opponitur illi omnibus modis. Fit autem hoc, quando res prædicata in illis fuerit vna, aut subiectum vnum, aut reliquæ conditiones eædem, quæ largiuntur in vna duarum enuntiationum oppositarum, sint ipsemet, quæ largiuntur in altera, ex tempore, & loco, & modo, & cæteris, quæ dictæ sunt in libro perihermenias. Iste autem locus est fallens, quia quidam homines visi sunt sibi, quod quando contradixerint enuntiationi, quam argumẽtatus est aduersarius, quod dimittant eam absque ꝙ contradicant ei secundum conditiones, quæ terminatæ sunt in eo quod præmissum est, sicut poneret supponens ꝙ hoc sit duplum huius, & declarator declararet, ꝙ non sit duplum, dicere autem nostrum de eo, ꝙ non sit duplum, verificatur de eo modo alio a modo, quo verificaretur de eo, ꝙ sit duplum, & agens hoc opinaretur, ꝙ iam dimisisset, sicut verificaretur, quod linea sit dupla lineæ ex parte longitudinis, & non dupla ex parte latitudinis, postquam linea est longitudo, cui non est latitudo. Fallacia autem, quæ fit, accidit propter prologum ad quæsitum primum seu petitionem principij. Accidit itaque tot modis, quot possibile est, quod accipiatur oppositum tecũ interrogatione, ac si esset non oppositum. Intendo autem per oppositum illorum, cuius intenditur destructio, & accidit in hoc elenchus, & hoc, quando annecteretur ipsimet rei, sicut declaratum est de syllogismis, qui componũtur ex oppositis. Ille autem est duarum specierum prologus ad oppositum quæsiti, & ille est, cuius meminit Aristo. ꝙ sit ille, quo vt plurimum accidit elenchus, & prologus ad ipsummet quęsitũ. Iam autem dictũ est in libro priorũ de modis, quibus possibile est ꝙ accidat hoc accidẽs vere. De modis aũt, quibus putal.

quod iam accidat hoc,& non accidat dictũ est in libris topicorũ. Causa vero loci,quo accidit fallacia elenchi propter consequens,est putare conuersam affirmatiuæ vniuersalis esse vniuersalem: exempli gratia, qñ apud aliquẽ hominẽ fuerit,quod omnis prægnantis venter sit tumens & oriatur in eius mente quod omnis tumẽs venter sit prægnans. Ex hoc autem loco multotiens accidit fallacia sensui,adeo quod putatur de felle, V.g. quod sit mel propter citrinitatem,quæ sentitur in vtrisque,& putatur de terra humecta, quod pluerit in eam, quia sensatum fuerat,quod terra,in quam pluerat,sit humecta:hoc autem nõ est verum. Et ideo dicimus, quod nõ cõcludit syllogismus ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Syllogismus autem signi, qui fit in rhetorica,iam fit ex duabus affirmatiuis in figura secunda,quia tales syllogismi iam fiunt in rhetorica ex rebus,quæ consequuntur duabus extremitatibus:sicut quando intendit rhetor declarare,quod iste sit adulter, & acceperit consequens adulterum: gratia exempli,qui est fucus,aut error incessus nocturni:& diceret iste fucatur,& adulter fucatur,ergo iste est adulter:hoc autem non est verum: fucus enim inuenitur adultero,& non adultero,sicque etiam & error incessus nocturni. Et ex hoc loco errauit Melissus,quãdo dixit, quod totum non habeat principium. & hoc,quia inuenit verum quod omne generabile habeat principium,opinatus est,quod quicquid habet principiũ sit generabile,& ex quo opinatus est istud, B verificatum est ei contrarium eius contradictorij,quod est, quod quicquid non est generabile,non habeat principium,mundus autem non est generabilis, ergo illud non habet principium, & quod ipsum etiam sit infinitum, & non quando omne generabile habet principium , sequitur ꝙ omne habens principium sit generabile,sicut ꝙ si omnis febricitans sit calidus corpore,non sequitur,ꝙ omnis calidus corpore sit febricitans. Locus autem,quo accidit elenchus fallens ex acceptione eius,quod non est causa conclusionis,ꝙ sit causa, fit, quando in syllogismo accipitur præmissa cum præmissis,ex quibus sequitur conclusio falsa:alter autem putaret, ꝙ conclusio sequeretur ex illa præmissa, hoc autem accidit in syllogismo ducente ad impossibile, hoc est syllogismo contradictionis,quia auferret partem præmissarum positarum in eo,inquantum inferret falsum,accidit autem valde in eo ꝙ ingrediatur præmissa,quã sophista intenderet destruere cum summa præmissarum falsarum,ex quibus accidit ipsum falsum. Quando autem acciderit,putatur ꝙ acciderit ex illa præmissa, in cuius destructione errauerunt , ipsum autem falsum sequitur non ex illa præmissa, sed ex alia præmissarum falsarum,quas posuerat. Exempli gratia , diceret quispiam, quod anima,& vita nõ sint vna res,quia si essent vna res,omnes species generationis essent contrariæ omnibus speciebus corruptionis,& singulis speciebus C corruptionis essent singulæ species generationis, quæ eas appropriarent , quæ essent eis contrarię,mors autem est corruptio quædam, sicque vita est generatio quędã:qñ aũt vita fuerit generatio, vita est ei quod fuit,& perfectum est,generatio autẽ est,quod generatur, Illud itaque,quod generatur,iam fuit,hoc aũt est diuersum impossibile:ergo aĩa,& vita nõ sunt vna res, qm̃ hoc falsum sequitur ex hoc sermone,licet nulla suarum præmissarũ supponat, ꝙ anima , & vita sint vna res:& ideo non dicimus, quod non sit illatiuus simpliciter, sed dicimus,quod non sit illatiuus in comparatione ad id, quod intenderat concludere. In essentia autem istius exempli est fallacia quędã,sed non curamus de ea hic, & ideo hoc exemplum facit errare multos. Fallacia autem , quæ accidit in eo ex loco consequentis,& ex acceptione eius,quod non est causa conclusionis , ac si sit causa, sic fit:Fallacia vero,quæ accidit ex acceptione duarum interrogationum in vna interrogatione, accidit ex parte, qua ferret duo responsa diuersa, quibus responderetur vnico responso. Accidit autem hæc fallacia, quando accipitur loco vnius prædicati in enuntiatione plusquam vnum prędicatũ,& loco vnius subiecti in enũtiatione plusquã vnũ subiectũ. Exẽplũ itaq; eius,q̃ accipiunt loco vnius ꝑdicati duo ꝑdicata,est sermo dicẽtis,terra est ex aliqua re & aqua.Iste.n.est duę enũtiationes,& duę ĩterrogationes,nõ vna. Exẽplũ aũt acceptionis duorũ subiectorũ est sermo dicẽtis,hic,& hic est hõ: hic,n,

sunt duę enuntiationes, non vna enuntiatio. Quidam autem hominum est, qui quando interrogatus fuerit talibus interrogationibus pluribus, ac si essent vna interrogatio, forte cogitabit multiplicitatem, quæ est in interrogatione, & stabit, & pausabit. Forsitan autem respondebit vnico responso, & proueniet ei elenchus, & falsum: sicut, si diceremus, hic, & hic est homo. Ille itaque, qui percusserit hunc, & hunc, percusit itaque vnum hominem, non duos homines. Plurimum autem quod accidit fallacia secundum hunc locum est, quando contigerit, ꝙ prædicata rerum, de quibus interrogatur interrogatio, sint contraria, sicut in aggregato quarundam rerum sit bonum, & earum sit aliquid qđ non sit bonum, & interrogaretur de omnibus ipsis vna interrogatione, an sit bonum vel non bonum; quæcunque autem duarum responsionum responderetur esset fallacia: nisi diuideret aliquam rem in eas, & ferret responsum de eis secundum numerum interrogationum, quæ sunt in eis, sicut si interrogaretur, an fruitio sensibilium, & fruitio intelligibilium sit bona, an non bona? quia si diceretur bona, erraretur, quia fruitiones sensatæ, non sunt bonæ. Si autem diceretur malæ, erraretur, quia fruitiones intellectiuæ, sunt bonæ & laudabiles, Quando autem illarum plurium rerum iudicium fuerit vnum iudicium, iste locus non fit falsigraphus, & hoc, quando iudicium totius ex illis fuerit idem, quod iudicium vnius, quia tunc interrogatio de omnibus est, sicut interrogatio de vna earum, sicut diceretur an hoc, & hoc sit cæcum, postquam cæcitas fuit priuatio visus: videns autem non differt a vidente, ex parte qua est vidēs, & in tali loco fit ex vna eadem enuntiatione responsum enuntiationum pluriū: quando autem vnum eorum fuerit cæcum, & alterum videns, impossibile est, quod responsum sit vnum.

Omnes sophisticas redargutiones in ignorantiam redargutionis, reuocatum iri, *Cap. V.*

AVT igitur sic diuidendum apparentes syllogismos, & redargutiones: aut omnes reducendum ad redargutionis ignorantiam, iis, qui hanc principium faciunt: fieri enim potest, vt omnes resoluamus dictos modos ad redargutionis definitionem. Primum quidem si incollecti les fuerint, oportet enim ex iis quæ posita sunt, accidere conclusionem, & (vt ita dicam) ex necessitate, atque non apparere. Deinde & secundum partes definitionis: nam earum, quæ sunt in dictione, hæ quidem sunt propter duplex, vt æquiuocatio & oratio, & similis figura: consuetum enim id, omnia, vt & illud quippiam significare. Compositio autem, & diuisio, & accentus, eo quod nō eadem est oratio, aut nomen quod differens: oportebat autem & id esse, quemadmodum & rem eandem, si debebat redargutio, vel syllogismus esse; vt si tunica, non vestis syllogizetur, sed tunica: nam verum est & illud, sed non syllogizatū est: sed adhuc interrogatione indiget, quod idem significat ad eum, qui quærit propter quid. Quæ vero secundū accidens, definito syllogismo manifestæ fiunt: nam eandem definitionem oportet syllogismi & redargutionis fieri, attamen & adiungere contradictionem: nam redargutio syllogismus est contradictionis: si igitur non est syllogismus accidentis, non fit redargutio: non enim si cum hæc sint, necesse est illud esse, id autē est album esse propter

Hoc est, iis, qui ignorātiā redargutionis, fundamētū ponunt omniū redargutionum,

A pter syllogismum: neque si triangulus duobus rectis tres angulos habet æquales, & accidit ei figuram esse, vel primum, vel principium, quòd figura, vel primum, vel principium tale est: nam non quatenus figura, vel primum, vel principium, sed quatenus triangulus demonstratio: similiter & in aliis. Quare si redargutio syllogismus quidam, non erit quæ secundum accidens redargutio: Verum propter hoc & artifices & omnino scientes ab insciis redarguuntur, nam secundum accidens syllogismos faciunt contra sapientes: qui verò non possunt diuidere, aut interrogati concedunt, aut cum non dant, arbitrantur dedisse. Quæ verò propter id quod aliquo modo & simpliciter, quoniam non de eodem affirmatio & negatio est: nam aliquo modo albi, aliquo modo non album: & simpliciter albi, simpliciter non album, negatio est: si igitur cum datur aliquo modo esse album, quis vt simpliciter dictum accipit, non facit redargutionem: apparet aũt propter ignorantiam ipsius, quid est redargutio.

B Manifestissimæ autem omnium, quæ prius dictæ sunt propter redargutionis definitionem, quare & sic nuncupatæ sunt: nam propter rationis omissionem phantasia fit, & diuisis hoc pacto, commune in omnibus his ponendum est orationis omissio. Quæ vero propter id quod sumitur, quod erat in principio, & non causa vt causa ponitur, manifestæ sunt per definitionem: nam oportet conclusionem accidere, eo quòd hæc sunt, quòd non erat in non causis: & rursum non connumerato eo quod erat in principio, quod non habent eæ quæ sunt propter petitionem eius quod in principio. Quæ vero propter consequens particula sunt accidentis: nam consequens accidit: differt autem ab accidenti, quoniam accidens quidem est in vno solo sumere, vt idem esse flauum, & mel, & album, & cygnum: quod autem propter consequens, semper in pluribus: nam quæ vni & eidem sunt eadem, & sibi inuicem postulantur esse

Captiones secũdum iustitiam redar gutionis.

C eadem: propter quod fit ea, quæ propter consequens redargutio: est autem non omnino verum, vt si sic album secundum accidens: nam & nix & cygnus albo idem: aut rursum in Melissrati oione iedm esse accipit factum esse, & principium habere, aut æqualia fieri, & eandem magnitudinem accipere. Quoniam enim principium habet quod factum est, & quod habet principium, factum esse postulat, tanquam ambo eadem sint, eo quòd principium habent factum esse & finitum. Similiter autem & in iis quæ æqualia facta sunt, si eandem magnitudinem, & vnam sumentia æqualia fiunt: & quę æqualia facta sunt, eandem & vnam magnitudinem sumunt: quare consequens sumit: quòd igitur propter accidens redargutio, in ignorantia redargutionis est: manifestum, & quòd ea quæ est, est propter consequens: inspiciendum autem est id & alias. Quæ vero propter id, quod est plures interrogationes vt vnam facere, in eo sunt quòd non enucleamus, siue non diuidimus propositionis orationem: nam

propoſitio vnum de vno eſt:nam idem terminus vnius ſolius rei, & ſimpliciter rei: vt hominis, & vnius ſolius hominis: ſimiliter autem & in aliis. Si igitur vna propoſitio eſt, quæ unum de vno poſtulat, & ſimpliciter erit propoſitio talis, interrogatio. Atqui quoniam ſyllogiſmus ex propoſitionibus eſt, redargutio autem ſyllogiſmus, & redargutio erit ex propoſitionibus:ſi igitur propoſitio vnum de vno, manifeſtum quoniam & hæc in redargutionis ignorantia: nam apparet eſſe propoſitio, quæ non eſt propoſitio. ſi itaque dedit reſponſionem vt ad vnam interrogationem, erit redargutia: ſi autem non dederit, ſed apparet, apparens redargutio. Quare omnes loci cadunt in redargutionis ignorantiam: qui quidem dicti ſunt propter dictionem,quia eſt apparens contradictio, quod erat proprium redargutionis,alii autem propter ſyllogiſmi terminum. D

De reductione omnium ſpecierum fallaciarum ad fallaciam elenchi. B

ISta autem loca,quæ narrauimus, licet numerus ſuorum modorum ſit iſte,cuius meminimus, omnia tamen reducuntur ad paucam notitiam elenchi, hoc eſt,latentiam alicuius rei conditionum elenchi,& hoc,quia ex quo elenchus verus eſt ſyllogiſmus inferens contradictorium concluſionis, quod notum eſt in ea,manifeſtum eſt,ꝙ omnium iſtorum locorum fallacia apparet ex parte ſyllogiſmi ſimpliciter,& ex partibus eius definitionis, & diffinitione contradictorij. Ex definitione quidem ſyllogiſmi, quia iam dictum eſt de eo, ꝙ ſit ſermo, in quo quando poſitæ fuerint res plures quam vna, ſequitur ex illis aliquid aliud, quando aũt hoc ita nõ fuerit,manifeſtum eſt ꝙ quando conſequentia eſt, non eſt neceſſaria,ſed ex eis, de quibus putatur quod ſint neceſſariæ, abſque ꝙ ita ſit. Ipſe itaque non eſt verus elenchus. Ex partibus autem eius definitionis eſt, quia iam res,quæ ponuntur in eo,ſunt duæ præmiſſæ & tres termini, quæ conueniunt in vno termino,qui vocatur medius, ſicque quando terminus medius non fuerit vnus in eis,aut altera extremitatum non fuerit in concluſione, eſt manifeſtum quod non eſt ſyllogiſmus vere. Sic etiam, quando altera extremitatum fuerit accepta ſecundum aliquam conditionem,quæ non fuerit accepta in concluſione: quando autem hoc ita fuerit,omnes fallaciæ,quæ fuerint propter æquiuocationem nominis dictionum ſimplicium, & æquiuocationem compoſitionis, & figuram dictionum, reducuntur ad eſſe terminum medium non vnum, in ſyllogiſmo autem ad eſſe vnam extremitatum in præmiſsis aliam ab ea, quæ eſt in concluſione. Ille autem,qui ſit ex diuiſione,& cõpoſitione,reducitur in acceptionem præmiſſarum ſecundum modum alium a modo,quo accipiuntur in cõcluſione,& non fiunt vnum numero,neque in ſyllogiſmo,neque in concluſione.Fallacia autem,quæ ſit ex eo,quod eſt per accidens, reducitur ad latentiam alicuius conditionum ſyllogiſmi demonſtratiui: & hoc, quia eius conditionis eſt,ꝙ eius præmiſſæ ſint neceſſariæ,& vniuerſales. Id autem, quod eſt per accidens, non eſt neceſſarium,neque vniuerſale,ſed particulare, quia quando inuenitur aliqua res alba per accidens,non ſequitur,ꝙ quicquid ſit huius rei,ſit album, neque ſecundum modum,quo fuit, neque quando fuit,& vniuerſaliter quando connecteretur aliqua res cum aliqua re,non ſequitur ꝙ iſta res ſit connexa illi rei: exempli gratia, quia ex quo connectitur ipſi eſſe trianguli,quod ſit figura,& quod ſit habens lineas, & quod ſit habens angulos æquales duobus rectis, non ſequitur ꝙ quando inuenitur figura,ꝙ ſit habens lineas rectas, & ꝙ eius anguli ſint æquales duobus rectis. Sic quando obſeruaueris quod præmiſſæ ſint per ſe, & ꝙ F

A sint præmissæ, quæ sunt in syllogismo simpliciier solum secundum rem, quæ
veniunt in termino medio secundum rem, non secundum dictionem, est manife-
stum, quod non accidit obseruatori neque cognoscenti in illo istud hic modus
fallaciæ, hoc est, quod sit propter dictionem, aut propter id, quod est secundum
accidens: & ideo iam possibile fuit, quod sciens aliquam rem fallat eum, qui ne
scit syllogismum. Sicut sciens elenchum distinguens ista loca, quæ narrauimus
dignior est, ꝙ non erret quam sciens ea non distinguens ipsa, neque sentiens eo-
rum distinctionem in istas partes. Fallacia autem, quæ accidit propter acceptio-
nem rei connexæ vt absolute, idest secundum quid vt simpliciter, reducitur ita-
que ad paucam notitiam conditionum contradictorii, quia quod est album se-
cundum partem, non est eius contradictorium, quod non est album simpliciter,
sed putatur tale, ꝙ sit contradictotium propter paucam notitiam elenchi, & pro-
pter affinitatem differentiæ, quæ est inter ea: plurimum autem, quod aduenit ex
latentia conditionum contradictorij, est quod appropriatur nomine elenchi, &
est quod accipiatur destruens oppositum conclusionis, id autem, quod non est
oppositum, & locus absoluti & connexi seu simpliciter, & secundum quid ex
ista parte est pars istius loci, sed ex parte, qua accidit ex eo quod præmissa sit ac
cepta secundum aliquem modum, qui non est modus, quo accipitur in conclusio-
ne, est locus separatus per se. Et fallacia, quæ ingreditur hanc partem, quæ re-
ducitur in latentiam elenchi, est, ꝙ termini accepti in præmissis sint ipsimet,
B qui accepti sunt in conclusione. Fallacia autem, quæ est propter petitionem
principii & propter acceptionem non causæ conclusionis vt causæ, manife-
stum est quod accidit ex latentia eius, quod est acceptum in definitione syllogis-
mi. Petitio quidem principij accidit, quando latuerit, quod consequens sit alia
res a conclusione, & hoc, quia consequens in petitione est ipsamet præmissa: &
sic etiam acceptio vt causę eius, quod non est causa, fit illi, quem latuerit quod
consequẽs ex syllogismo sit necessario. Locus vero consequentis reducitur ad
eum, qui est secundum accidens, & aliquo modo ingreditur sub eo. Sed differentia
inter ea est, quia hic est putare de vno ꝙ sint plura. Exempli gratia, quia ex
quo accidit citrinitati demonstratæ quod sit mel, putatur ꝙ omne citrinium sit
mel, hic autem est putare de pluribus quod sint vnum, & hoc, & quia ex quo
accidit scribenti, ꝙ sit albus, putauerunt quod scribens sit albus, & ex hoc
loco, hoc est, loco consequentis, putauit Melissus, ꝙ omne habens princi-
pium, habeat generationem, quia ipse putauit, quod id, quod accidit isti,
quod est generabile, accidit omni habenti principium, hoc est, quod sit gene-
rabile. Causa autem fallaciæ, quæ accidit propter acceptionem plurium in-
terrogationum, vt vnam interrogationem, est latentia illius, quod dictum est
in definitione contradictionis: ex quo conuenit ꝙ prædicatum in illis præmissis
C sit vnum: & subiectum vnum, & ꝙ vni affirmationi non sit nisi vna negatio,
nec vni negationi nisi vna affirmatio, quia quando fuerit vnum, contradictio
sit vera, quando autem putatur de eo quod sit vnum, & non est vnum, eius
elenchus est falsigraphus. Omnes itaque isti modi reducuntur ad paucitatem
notitiæ elenchi: hic autem est syllogismus verus secundum figuram concludens
contradictorium rei, cuius destructio intenditur: sicque, quando latebit aliqua
res ex conditionibus syllogismi veri secundum figuram, aut ex conditionibus
contradictorij, accidunt ista loca fallentia. Sicque iam declaratum est ex hoc,
quod ista.13.loca dictionalia, & septem descripta reducuntur ad latentiam defi-
nitionis elenchi veri, aut partium eius definitionis, hoc est ad latentiam defi-
nitionis syllogismi, aut latentiam definitionis contradictorij, & qđ quædam eo-
rum sunt, quæ reducuntur ad latentiam definitionis contradictorii, & quæ-
dam reducuntur ad latentiam definitionis syllogismi. & quædam eorum re-
ducuntur ad ambas res simul. Loca autem fallentia ex dictionibus conue-
niunt, quia ipsa faciunt putare illum, qui non est syllogismus, quod sit syllo-
gismus.

Causæ deceptionum, captionum sophistica-rum. Cap. VI.

Deceptio autem fit in iis quidem, quę propter æquiuocationem, & orationem, eo quòd non potest quis diuidere id quod multipliciter dicitur: nam quædam non est promptum diuidere, vt vnum, & ens, & idem. In iis autem, quæ sunt propter compositionem, & diuisionem, eo quòd nihil putatur differre composita & diuisa oratio, ceu euenit in plurimis. Similiter autem & in iis quæ sunt propter accentum: non enim aliud videtur significare intensa, & remissa oratio in aliquo, aut non in pluribus. Earum verò, quæ sunt propter figuram, ob similitudinem dictionis: difficile est enim diuidere, quæ similiter, & quæ aliter dicuntur: nam ferme qui hoc potest facere in procinctu est, vt videat verum: maxime autem sciet innuere, quòd omne, quod de aliquo prædicatur, arbitramur idipsum aliquid esse, & vt vnum intelligimus: nam vnum, & substantiam maxime videtur sequi id, quod est aliquid, & ens. Quare in iis, quæ sunt propter dictionem, hic locus ponendus: primum quidem magis deceptio aggignitur in iis, qui cum aliis considerant, quam qui per seipsos: nam ea, quæ cum alio est consideratio per orationem est: quæ autem per seipsos, non minus per ipsam rem. Deinde & per seipsos decipi accidit, quando in oratiōne facit considerationem: præterea deceptio quidem ex similitudine, similitudo autem ex dictione. In iis autem, quæ sunt propter accidens, eo ꝙ non potest diiudicare idem & diuersum, & vnum & multa: neque quibus prædicatorum omnia hęc & rei accidunt. Similiter autem & in iis quæ propter consequens sunt: pars enim quædam accidentis, est consequens. Amplius & in multis apparet, & postulatur hoc pacto, si hoc ab illo non separatur, nec ab alteru separatur alterum. In iis vero, quæ sunt propter omisionem orationis, & in iis quæ sunt propter id quod aliquo modo & simpliciter, eo quòd propter parum deceptio est. nam quasi nihil consignificet quid aut aliquo modo, aut simpliciler, aut alicubi, aut nunc, vniuersaliter concedimus. Similiter autem & in iis quæ quod in principio est sumunt, & in non causis, & quæcunq; plures interrogationes vt vnam faciunt: in omnibus enim his est deceptio, ob id quod propter parum: nam non exacte discernimus: neque propositionis, neque syllogismi terminum, propter prædictam causam.

Id est, acuta grauis: nam acuta intenditur, grauis remittitur.

De rebus ꝗ b' elēchi sūt deceptiui, & de elēchorū speciebus secūdum illas.

Causa aūt fallacię, quę fit ꝑꝑ ęquiuocationem dictionum, est difficultas separationis rerum multarum, de quibus dicitur dictio vna, & signanter per dictiones disperatas, quod multiplicat esse rerum, in quas cadunt, & difficilis fit earum cognitio & separatio, sicut est separatio rerum, in quas cadit nomen vnius & entis. Causa autem fallaciæ, quæ accidit propter diuisionem dictionis, & eius compositionem, est pauca perceptio diuersitatis,

A quæ accidit significato dictionis, quando aliquando diuiditur, & deinde componitur nonnunquam, & sic etiam ipsi dictioni, quæ aduenit propter æquiuocationem figuræ, & diuersitatem dispositionis suarum literarum, & punctorum secundum suas significationes. Ille autem, apud quem est potestas cognoscēdi fallacias, quę fiunt propter dictionem, proximus est, quod non erret in rebus nisi pauco errore, & hoc, quando festinat, & distinguit rem, de qua verificatur attributum, aut falsificat, quia putaret omnes illas res, quas significaret ista dictio, ac si essent sensatę apud eum, & demonstratę, & festinaret, & determinaret secundum dispositionem, qua conueniret eis hoc attributum, determinatione conuenienti: exempli gratia, quando audiuerit quis, quod res sit ens vnum, determinauit quod ista res sit singulæ substantiæ demonstratum, quia res, & ens dicuntur de substantia demonstrata vna secundum numerum, & ideo quod apparet nobis primo ꝙ fallacia accidit nobis, est propter dictiones, licet appareat etiam casus erroris propter res fallentes, quæ numeratæ sunt: & hoc, quia causa erroris, qui fit propter controuersiam aduersarij, & auditum eius, est fallacia illorum locorum dictionalium. Causa autem erroris, qui fit circa id, quod considerat homo in se, sunt illa descripta, licet accidat iam apud considerationem fallacia propter dictiones: & hoc, quando aliquis homo valde meditatur, quod disputat secum ipse, sicut faceret cum illo, cum quo litigat, & imaginatur dictiões cum rebus, & vniuersaliter causa fallaciæ in istis locis sunt præmissæ cum pauca perceptione differentiæ, quę sit inter quid sit diuisum, & quid sit idem. Sicque causa fallacię dictionū est difficultas distinctionis inter eas, & inter res, & acceptio eius, quod est diuisum, ac si esset idem. Et hæc eadem est causa fallacię eius, quod est secundum accidens, & quod ille homo non distinxerit id quod consequitur vllum prædicatorum essentialium a rebus, quæ sunt per accidens. Et hac eadem causa accidit fallacia loci consequentis, quia hic locus, sicut diximus, ingreditur illam, quę est accidentis, & est pars illius. Causa autem fallaciæ, quæ accidit propter absolutum & connexum, seu simpliciter & secundum quid, est, quod putetur quod diuersum sit idem: hoc autem accidit propter paucitatem differentiæ, quæ fuerit inter ea. Sicque etiam fallacia eius, cuius causa est petitio principij, & ea, cuius causa est acceptio eius, quod nō est causa, vt causa. Causa autem eius, quæ est acceptio plurium interrogationū, ac si esset vna, est paucitas perceptionis differentię, quę est inter ea secundū se. Acceptio aūt eius, qđ non est causa, est propter paucitatem differentię inter illud, & inter id, qđ est causa vere. Causa autem petitionis principij est paucitas differentiæ, q̃ est ibi inter formam syllogismi, quo positum est ipsum quæsitum, & inter verū syllogismum, ex quo eius forma est forma syllogismi: quando autem hoc ita fuerit, causa fallacię, istorum locorum reducitur vniuersaliter in duas res, quarum C vna est, quod putetur de eo, qui non est syllogismus, quod sit syllogismus propter paucam differentiam, quæ est inter eos, & quod putetur de eo, quod non est contradictorium, quod sit contradictorium propter paucitatem differentiæ, quæ est inter ea: hoc autem accidit, quando non perficiuntur definitiones cuiusq; eorum perfecti, neque subtiliter discernuntur, hoc est syllogismus elenchus, quia si declararetur nobis ex quot causis sint syllogismi sophistici fallentes, hoc est, elenchi sophistici, neque de omni elencho, qui putatur ꝙ sit elenchus, essent contradictio, neque elenchus, Elenchi autem vniuersales non proportionati, sunt qui non proportionantur alicui arti artium demonstratiuarum, & sunt elenchi, de quibus putaret ꝙ sint elenchi, ille, qui non fuerit exercitatus in illis artibus, sicut elenchus artium demonstratiuarum fit elenchus verus non proportionatus, quoniam non proportionato vtitur ars topicæ: fallentur autem in hoc demonstratiue qui nesciunt, ꝙ hoc genus sit proprium artis topicæ, hoc est eo vti non proportionato: & hoc, quia hęc ars vtitur falso, quando fuerit famosum, & eo magis ex nō proportionato. Sic etiam vtitur elenchis falsis vniuersalibus, sicut artes demonstratiuę vtuntur elenchis propriis. Differentia etiam inter hanc artem vti elenchis vniuersalibus, & inter artem elenchi topicam vti eis est, quia ars tentatiua vtitur hoc ad augendum intellectionem & disciplinam, istius autem intentio est

fallere. Sic hęc ars est quodammodo pars artis topicæ, & sicut elenchus qui fit in redargutionibus demonstratiuis ex præmissis veris non proportionatis est sophisticus, sic elenchi, qui fiunt in arte topicę ex pręmissis, de quibus putatur, ꝙ sint famosę, & non sunt famosę, sunt sophistici, licet sint veri. Elenchi ergo sophistici sunt duo, quorum vnus est, qui putatur ꝙ sit verus, & est falsus. Secundus autem est, qui putatur, ꝙ sit illius artis, & non est ita, siue fuerit falsus, siue fuerit verus.

Postquam aūt fuerit hoc, declaratum, redeamus & dicamus, ꝙ omnes syll̃i sophistici inferūtur ex istis locis, si hęc loca fuerint omnes res fallentes, aut quidā eorū inferūtur ex iis, si ista, quorū memini, nō fuerint oēs res fallentes. Iam aūt apparet ꝙ istę sint omnes res fallentes, ex eo qđ iam declaratū est, ꝙ omnes elēchi & contradictiones fallentes sint elenchorum & contradictionum, de quibus putatur, ꝙ sint veri elenchi, & non sunt veri, quia deficit eis aliqua parua res ex definitionibus elenchorum verorum: quando autem res ita fuerit, sequitur itaque quod numerus specierum elenchorum non verorum sit numerus specierum defectus ingredientis elenchos veros, & sequitur ꝙ numerus defectus ingredientis secundum eorum partes, hoc est secundum partes elenchorum verorum, sit secundum numerum partium illorum. Ex quo iam declaratum est, ꝙ elenchus verus est syll̃us concludens contradictorium rei, quę nota fuerit scđm esse, & declaratum est ꝙ iste elenchus est verus, quādo fuerint in eo tres cōditiones, quarum vna est, ꝙ sit verus scđm figuram, & secunda ꝙ sit verus secundū pręmissas, & tertia ꝙ contradictoriū inferentis sit vere contradictoriū rei notę per ipsum, hoc est, conclusionis, cuius destructio intenditur. Manifestum itaque est ꝙ sequitur ꝙ loca fallentia elenchi ex rebus, quę sunt pręter loca dictionum, reducuntur in hęc tria, & hoc, quando videres demonstrationem notam, in qua non sit latentia, sed putatur de eo, quod non est contradictorium, ꝙ sit contradictorium. Aristo. autem meminit ꝙ non accidant ab illo ex locis fallentibus, nisi duo loca, quorum vnus est latentia conditionum, de quibus meminimus in capitulo contradictorii. Et secundus est acceptio duarum interrogationum, vt vnius interrogationis. In illo vero, qui est propter extimationem putare de eo, qui non est syllogismus, ꝙ sit syllogismus, tam meminit de eo omni ꝙ non accidunt nisi duo loca solum, quorum vnus est syllogismus, qui vocatur petitio principij. Secundus autem est acceptio eius, quod non est causa, ac si esset causa: in apparentia vero, quæ fit propter acceptionem partium syllogismi, quę sunt pręmissę, hoc est, ꝙ putetur de eo, quod non est verum, ꝙ sit verum, ipse meminit ꝙ sint tria loca, quorum vnus est locus eius, quod est secundum accidens. Secundus autem est locus absolutionis, & connexionis, seu simpliciter & secundum quid. Tertius autem est locus consequentis, & illa est euersio. Sicque non inueniuntur deceptiui ex istis tribus partibus sermonis elenchi, quę præmissę sunt, nisi isti. Hęc itaque loca sunt septem necessario, sicut meminit Aristo. & impossibile est ꝙ addatur eis, neque subtrahatur ab eis. Dicimus autem esse istas res deceptiuas contentas in istis partibus, ex quibus infertur, ꝙ elenchus est res manifesta.

E

F

Ex quibus locis captiones falsi. Cap. VII.

Vnde fiunt syllogismi sophistici.

QVoniam autem habemus propter quęcunque fiunt apparentes syllogismi, habemus & propter quęcunque fiunt sophistici syllogismi, & redargutiones: dico autem sophisticam redargutionem, & syllogismum, non solum apparentem syllogismum, aut redargutionem non existentem quidem, sed & existentem quidem, at apparenter accōmodatam rei. Sunt autem illæ, quæ non secundum rem redarguunt

A & quæ monstrant ignorantes, quod quidem erat proprium tentatiuæ. Est autem tentatiua, pars dialecticæ: illa autem potest syllogizare falsum, propter ignorantiam eius, qui dat orationem. Sophisticæ autem redargutiones, tametsi colligant contradictionem, non faciunt manifestum, si ignorat: nam & scientem impediunt hisce orationibus. Quòd autem illas habeamus, hac via manifestum est: nam propter quæcunque apparet audientibus vt interrogata syllogizare, propter hæc & respondenti vtique videatur: quare erunt syllogismi falsi per hæc aut omnia, aut aliqua: nam quod non interrogatus arbitratur dedisse, & interrogatus quoque ponet. Verum in quibusdam simul accidit & interrogare quod deest, & apparere falsum. vt in iis, quæ sunt secundum dictionem, & solœcismum. Si ergo syllogismi contradictionis propter apparentem redargutionem sunt, manifestum est quòd propter tot erunt & falsorum syllogismi, propter quot & apparens redargutio: apparens autem propter particulas B veri: nam cum quodcunque defuerit, apparebit redargutio, vt quod propter non accidens: propter orationem, quæ ad impossibile & quæ duas interrogationes vt vnam facit, propter propositionem. & pro eo quod per se, quod propter accidēs, & huius particula, quod propter consequens. Amplius, non in re, sed in oratione accidere: deinde pro vniuersali contradictione, & secundum idem, & ad idem & similiter, propter id, quod in aliquo, vel propter vnumquodque horum peccat. Amplius, propter id, quod est non connumerato eo quod in principio, quod in principio sumere. Quare habemus secundum quod fiunt captiosæ ratiocinationes: nam secundum plura non erunt, secundum autem ea, quæ dicta sunt, erunt omnes. Est autem sophistica redargutio non simpliciter redargutio, sed ad aliquem & syllogismus similiter. Nam si non sumat id quidem, quod est propter æquiuocum vnum significare, & quod propter similitudinis figuram solū hoc quidem, & in aliis similiter, neq; syllogismi, neq; redar C gutiones erūt, neq; simpliciter, neq; ad eū qui interrogatur: si aūt sumāt, ad eū, qui interrogatur erūt, simpliciter aūt non, erūt: non enim vnum significatum sumpserunt, sed apparēs, & apud illum quidem.

De sufficientia locorum elēchorum.

QVod vero non sint ex istis partibus nisi illæ, quarum meminit Aristo. est res indigens consideratione, & putatur ꝙ relinquere sermonem de illa, & eius dimissio sit dimissio ad perficiendum illam non ex nobis ipsis: hoc est qui venturi eramus post ipsum, quia hic est locus perscrutationis, & speculationis. Nos autem inuenimus Abumazar Alpharabium in suo libro, ꝙ iam addiderit istis locis octauum locum, qui est locus permutationis & translationis, hoc est, ꝙ loco rei accipiatur eius simile, aut consequens ipsum, aut ei annexum. Dicamus autem, an possibile sit, quod latuerit Aristot. hic locus, aut non latuerit eum. Si latuerit eum, nunquid latuerint eum cum hoc alia loca, vel qualiter sit huius dispositio: via autem, vt constet hoc, est hoc modo, quo Aristo. incepit declarare numerum locorum deceptiuorum. Et dicimus nos ꝙ negatiua, quę putantur de eo, quod non est contradictorium, ꝙ sit contradictorium sunt plura ꝙ̄ ista, quę narrauit hic Ari. hoc itaque declaratū est in libro po

rihermenias, sicut ꝙ accipiatur contrarium loco contradictorij in materia possibili, aut accipiantur contraria loco affirmatiuæ & negatiuæ, aut alia ab hijs, quæ dicuntur in hoc libro. Sic etiam declaratum est in libro priorum, ꝙ syllogismus sit corruptæ formæ pluribus ex causis præter duas causas, quarum meminit hic, sicut ꝙ sint ex duabus affirmatiuis, aut ex duabus particularibus, & aliæ species syllogismorum non concludentium. Et sic ostenditur, ꝙ accidit nobis, ꝙ verificemus præmissas falsas propter alias res, sicut sunt testimonia & res, quæ sunt abextra. Ac etiam accidit nobis istud propter inductionem, & exemplum, sed hæc numerata sunt in alijs artibus, & non numerantur in arte sophistica, hoc est, quia ille largitus est inductionem propriam topicæ, quæ facit acquirere veritatem topicam, & exemplum proprium rhetoricæ, quod facit acquirere verificationem oratoriã. Et sic verificatio, quæ fit ex testimoniis, & rebus, quæ sunt ab extra, largitur propria arti topicæ, & arti rethoricæ secundum conditiones, quæ ibi dicuntur: totum autem hoc est ex illis, quæ requirit speculatio. Dicimus autem, ꝙ apparet ex Aristo. in toto hoc, ex quo ipse est, qui facit nos acquirere omnia ista loca, ꝙ ipse non sit sibi visus, quod loca deceptiua attributa huic arti sint omnia loca, ex quibus accidit nobis deceptio, qualitercunque contigerit, nisi duabus conditionibus: quarum vna est, ꝙ eorũ deceptio sit essentialis, hoc est, ꝙ deceptio de eis accidit valdę nobis naturaliter sicut suppositiones, quæ secundum suam naturam sequuntur ex deceptione sensuum, quoniam acquiruntur hæc loca ex inductione cadente in speculatione speculantis res existentes, sicut est dispositio reliquorum ordinum istarum artium. Secunda autem conditio est, quod locus faciat acquirere falsum semper, aut vt plurimum: quando autem hoc ita fuerit, non numeratur in rebus, quæ putantur de eo, quod non est contradictorium, ꝙ sit contradictorium, nisi illa duo loca solum, quia ipsa sunt causa deceptionis cadentis naturaliter secundum totum, aut secundum plurimum in hac parte elenchi: reliqua vero loca decipiunt vt in paucioribus. Id autem, cuius actio fuerit vt in paucioribus, non oportet ꝙ numeretur pars artis, quando hæc ars fuit ars efficiens deceptionem: & hæc, quia sicut ars intendens actionem venenorum non ponit aliquam rem suæ artis, quæ sit venenum vt in paucioribus, sed quod fuerit venenum vt plurimum, aut necessario, sic est res in rebus, quæ ponuntur in hac arte gradu elementorum. Loca itaque, quæ conuenit numerare partem huius artis, sunt, quæ valde parum percipimus, ea faciunt tamen acquirere falsum aut semper, aut vt plurimum, & propter hanc rem dixerunt antiqui demonstratores, ꝙ præmisse falsę, quę sunt semper, aut vt plurimum sunt propriæ huic arti, sicut verę vt plurimum sunt proprie topicæ, & verę semper sunt proprię demonstrationi, veræ autem & falsæ æqualiter sunt propriæ rhetoricæ: quando autem hoc ita fuerit, iam inquiruntur loca deceptiua, quę continet hæc ars, hoc est, ars sophistica, & non inueniuntur talis dispositionis, nisi hæc septem solum, & hoc, quia reliquarum rerum, ex quibus apparet corruptio formæ syllogismi vltra duas causas, quarum meminimus in hoc libro, putatur ꝙ non sit nostra modica sensatio de illis vt plurimũ, quoniam nos non inuenimus aliquos speculatores, qui errarent propter vsum duarum negatiuarum in figuris cathegoricis, neque per duas particulares, nisi parum, & sic putatur ꝙ sint reliqua loca deceptiua contradictorij præter ea, quorum meminimus hic solum. Res vero, quæ decipiunt propter præmissas, verisimile est ꝙ sint veræ, quia quæ numeratæ sunt, ipsæ etiam sunt quarum nostra perceptio vt plurimum fuit pauca, & earum actio secundum falsitatem fuit semper & vt plurimum. Id vero, quod efficit deceptionem vt in paucioribus, est proprium artis rhetoricæ, & talis est dispositio exempli: & ideo non conuenit ꝙ numeretur eius deceptio pars istius artis, sicut non numeratur deceptio inductionis. Sed iam dubitatur in hoc sermone, & diceretur, ex quo iam nos inuenimus Aristot. ꝙ vsus fuerit locis consequentis in hoc libro, & vsus fuerit syllogismo signi in rhetorica, quo nam modo est dispositio huiusmodi? Et dicimus quod ipse vsus fuerit locis consequentis hic ex parte, qua ipsum est deceptiuum in ipsis præmisis, & paucitas perceptionis earum est vt plurimum, &

E

F

Dubium

Solutio

A eius actio deceptionis etiam est vt plurimum . Sed quando accipiuntur ex parte , qua componitur ex eis secunda figura solum, est narratio rhetoricorum, quia non vtitur secundum illum ipsis conuertibilibus , quę sunt in secunda figura, & ideo non numeratur hic ex speciebus locorum , quæ decipiunt secundum formā syllogismi dum vtitur duabus affirmatiuis in secunda figura : & hanc ob causam Aristo. non numerat hic locum permutationis,quia ille est locus poeticus . & fallacia proueniens ex eo est per accidens , non per se . Intenta vero hic sunt deceptiua per se, locus autem permutationis accidit essentiæ exempli . Postquam autem declaratum est istud , redeamus ad id, in quo fuimus de ex positione negatiuarum rerum huius libri .

De ueris , & falsis redargutionibus . *Cap. VIII.*

Vere redargutiones innumerę .

PRopter quæcunq; autem redarguunt,qui redargutionibus vtuntur : non oportet tentare sumere,siue omnium quæ sunt scientia : id autem non vnius artis, nam infinitæ fortasse sunt scientiæ : quare manifestum , quoniam & demonstrationes,redargutiones quidem sunt,& verę B nam quæcunque , est demonstrare,est & redarguere eum , qui ponet contradictionem ueri : vt si commensurabilem diametrum posuerit , redarguet quis demonstratione, quòd incommensurabilis,quare omnium oportebit esse scium : nam aliæ quidem sequuntur propter ea quæ in geometria sunt principia, & eorum conclusiones : aliæ autem propter ea quæ sunt in medicina : aliæ deniq; propter illa,quæ sunt aliarum disciplinarum . Sed & falsæ redargutiones similiter infinitæ erunt . Nam secundum vnamquanque artem est falsus syllogismus : vt secundum geometriam geometricus , & secundum medicinam medicinalis: dico autem secundum artem,secundum illius principia . Manifestum est igitur,quòd non omnium redargutionum,sed earum quæ sunt secundum dialecticam , sumendi sunt loci . Nam ii communes sunt ad omnem artem & potentiam, & eam quidem quæ C est secundum vnamquanque disciplinam redargutionem: scientis est considerare siue cum non est , apparet : siuę cum est,'& quare est , eā autē,quæ ex communibus est,& sub nulla arte cadens, dialecticorū : nam si habemus ex quibus probabiles syllogismi in quolibet, habebimus ex quibus redargutiones : redargutio nanque est syllogismus contradictionis,quare aut vnus, aut duo syllogismi contradictionis, redargutio est. Habemus igitur propter quæcunque omnes huiusmodi sunt : si autem hæc habemus , & solutiones habemus : nam illarū instantiæ, solutiones sunt . Habemus autem propter quæcunque & apparentes fiunt , apparentes autem non cuilibet , sed talibus : infinita enim sunt, si quis consideret illa , secundum quæcunque apparent quibuslibet . Quare manifestum est , quoniam dialectici est posse sumere propter quæcunque fit per communia , uel quę est redargutio, vel quæ apparet redargutio , vel dialectica , vel apparens dialectica, vel tentatiua .

Quæ ꝓprie sũ elenchorũ solutio, & quomodo Ari. scripserit de ea in hoc libro.

QVando autem declaratum fuerit istud, iam declaratum erit quot modis sint res deceptiuę vniuersales, & quod sint ex ipsis, non ex alijs, & quod sit nobis festinanter notitia in omni elencho cadente in omni arte artium demonstratiuarum: hoc autem non est res, quę sit in potentia istarum negatiuarũ hic traditarum, neque conuenit iactari de cognitione huius festinanter, sed possibile est cognoscere illud in singulis artibus illi, qui contineret notitiam rerum inuentarum in illa arte, & ideo videtur quod elenchi prouenientes in singulis artibus sint infiniti, sicut quęsita earum sunt infinita, & quod numerus elenchorũ in eis est, sicut numerus quæsitorum, & eorum solutio est illorum, & hoc, quia soluit elenchum, vt qui concludit quod latus quadrati sit communicabile diametro, est ille, qui declarat demonstratione, qđ sit incommunicabile, quia isti elenchi, sicut diximus, sunt ex rebus essentialibus, res autem essentiales, quę proueniunt in artes vt plurimum huius sunt propter particulares: solutio autem earum est eius, qui continet notitiam talis quęsiti. Sicq; notitia istarum particularium, hoc est propriarum in singulis artibus, non est vnius artis, immo pluriũ artium. Sicque notitia solutionis elenchorum propria habenti artem geometriæ est geometræ, & medicinę est medici: & hinc est quod apparet de istis elenchis, quod sunt infiniti. Elenchorum autem vniuersalium notitia est artis vniuersalis, sed quia istius artis gradus non est, quod exponat formam artis sophisticę, eius notitia & solutio est artis docentis, & vniuersalis, quę est ars topicę, & ideo videtur, quod id, quod dictum est de hoc in hoc libro, est ex parte qua est pars artis topicę. Sicq; iam declaratum est, quod non est istius artis solutio deceptiuorum particularium, neque vniuersalium, nisi ex parte qua est pars artis topicæ. Sed Arist. inquantum speculatus est hanc artem ex parte, qua est pars artis topicæ, largitus est modos, quibus soluuntur isti deceptiui, & posuit eos partem huius libri.

Orationes ad nomen, & ad intellectum non bene diduci. *Cap. IX.*

NOn est autem differentia orationum, quam quidam dicũt esse, has quidem ad nomen, illas vero ad intellectum. Inconueniens enim est opinari alias quidem esse ad nomen orationes, diuersas vero ad intellectum, & non easdem. Quid enim est non ad intellectum, nisi quando non vtimur nomine (qui putat interrogare) eo, ad quod is qui interrogatus dedit? idem autem id est & ad nomen. Et ad intellectum autem, quando ad qđ dedit intelligens. Si autem aliquis (plura significante nomine) vnũ putet significare, & interrogans, & interrogatus (vt forte ens & vnũ plura significat, sed & respondens & interrogans Zeno vnum putans esse interrogauit, & est oratio quod vnum, omnia) hæc ad nomen est, aut ad intellectum interrogantis disputata. Si uero aliquis multa putet significare, manifestum quod oratio illa nõ est ad intellectum. Primum igitur circa huiusmodi orationes, est ad nomen, & ad intellectum, quæcunque plura significant: deinde circa quamlibet est, nam non in oratione est ad intellectum esse, sed in eo quod respondens se habet aliquo modo ad ea, quæ dantur: deinde ad nomen contingit omnes eas esse: nam esse ad nomen, hoc in loco, est esse non ad intellectum: nam, si omnes erunt quædam aliæ quæ neq; ad nomen, neq; ad intellectum: illi vero dicunt omnes, & diuidunt el ad nomen,

A vel ad intellectum esse omnes, alias autem non. Attamen quicunq; sunt syllogismi propter id, quod multipliciter, horum aliqui sunt secundum nomen: nam absurde dicatur secundum nomen esse omnes, qui sunt propter dictionem. sed sunt quædam captiones non in eo quòd respondens ad eas se habeat aliquo modo, sed quia talem interrogationem oratio ipsa habeat, quæ plura significet.

Quod elenchi, aliq sint in dictione et alii extra dictionem.

MAnifestum autem est, quod sermo diuiditur in duas partes, quia aliquid eius est, quod significat secundum signum loquentis, & illa est significatio, quæ appropriat loquentem, & aliquid eius est, quod significat secundum modum nominis, & illa est significatio, quę appropriat audientem: fallacia aūt est proueniens propter significationem ipsius auditi, non propter significationem signi, sicut quidam homines putauerunt hoc, per quod insinuatur Plato. Ipse .n. errauit, quia putauit, quod dictio diuidatur in istas duas partes, inquantum ipsa est dictio. adeo quod eius est aliquid, quod significat, sicut signum loquentis, & eius est aliquid, quod significat, sicut nomen æquiuocum apud audientem, quia in vna eadem dictione aliquando reperitur, quod eius significatio sit secundum signum loquentis apud audientem, & aliquando sit eius significatio secundum

B auditum nominis, non secundum signum loquentis. Quando autem quispiam interrogaret respondentem de aliqua propositione secundum nomē æquiuocum, intelligeret hic respondens vnam intentionem ex intentionibus, quibus significaret, offendet autem eum interrogans pro alia intentione præter istam intentionem, & decipiet eum. Eius itaq; significatio secundum auditum apud interrogantem, erit aliud ab eius significatione secundum signum respondentis, & eius ęstimationem: quando vero neq; respondens, neq; interrogans intenderit de nomine vnum significatum, illius significatio cum signo loquentis est eius significatio apud audientem, siue nomen æquiuocum significet plura, siue vnum: quādo vero neque interogans, neque respondens intelligeret ex eo, nisi vnum significatum, eius significatio secundum significatum, quod est in anima erit eius significatio secundum auditum. Iam autem accidit nomini ꝙ dicatur de pluribus rebus, & sint duæ significationes eius, vna, hoc est, eius significatio ex parte, qua auditur, & eius significatio ex parte, qua proferunt per ipsum intentionem, quę est in anima: & hoc, quando interrogans, & respondens ex ista dictione intelligunt omnes intentiones, quibus dicitur, hoc nomen, sicut interrogabat Zeno, putans ꝙ ens sit vnum secundum quod est plura apud ipsum secundum sensum. Interrogans autem intelligit ex dictione entis id, ꝙ intelligit Zeno, & ex intentione vnius id, quod intelligit Zeno, & respondet ꝙ ens sit vnum, quia significatio auditi est eadem significationi eius, quod est in signo significationis lo-

C quentis. Propterea, si diuideremus dictiones, & diceremus, ꝙ quædam earum sit secundum nomen, & quędam secundum signum, ꝙ est significatum, sicut decernit diuisio essentialis rei, adeo ꝙ non sit aliquid vlterius. Sicque iam diuisimus rationem ex dictione audita, quia ratio dictionis fit secundum quod est in anima: quando autem ablata fuerit eius significatio, quæ est ei secundum signum, tunc non denominatur dictio, ꝙ sit deceptiua, neq; quod sit non deceptiua, quia ambæ istæ denominationes consequentur ex parte, qua significant id, quod est in anima; sicq; nostra diuisio in id, quod est in signo, & in id, quod est secundum auditum, similis est diuisioni ex diuisionibus in id, quod est significans, & in id, quod est auditum, non significans solum. Dictio autem ex parte, qua auditur, non habet ingressum in sophisticam, neq; in priuationem sophisticę, sicque sequitur falsum ex diuisione dictionum ista diuisione, & sequitur ꝙ fallacia ex parte auditi ad eam, quæ est ex parte interrogationis differant: sicq; fallacia secundum se totam diuiditur in res ex parte nominis æquiuoci solum, aut ex parte dictionum auditarum, siue dictio fuerit nomen æquiuocum, aut aliud ab eo, quoniam species fallaciarum dictionum sunt multæ. Et hoc, quia isti visa sunt sibi, quod fallacia in syllogismo sit propter æquiuocationem in compo-

stione, & sit in rebus separatis, quæ sunt partes syllogismi. Et propter æquiuocationem nominis simplicis, visum est sibi, quod fallacia æquiuocationis sit propter dictionem auditam: & ideo qui intenderit fallaciam, & posuerit eam propter æquiuocationem nominis auditi, sicut fecerat Plato, est in vltimo erroris, quia apparet quod sint hic multa deceptiua absque nomine æquiuoco simplici, & ex ipsismet rebus in se absq; quod sit ibi fallacia propter dictionem.

De quonam primo disserere, de syllogismo ne, an de redargutione. Cap. X.

ET omnino inconueniens est de redargutione disserere, & nō prius de syllogismo: nam redargutio syllogismus est, quare oportet & de syllogismo prius, quam de falsa redargutione: nam talis redargutio, apparens syllogismus cōtradictionis. Quare aut in syllogismo erit causa, aut in contradictione (nam adiungere oportet contradictionem) quandoq; autem in vtroq; erit apparens redargutio: est autem de eo quod est silentia dicere, in contradictione, non in syllogismo. De eo autem quod est quod non habet aliquis dare, in vtrisq;: de eo vero quod est, quòd Homeri poëma est figura, per circulum, in syllogismo: quæ autem in neutro est, verus est syllogismus.

Poema circulus forte dicitur, qđ ab eodē versu incipit, in eundēque desinit: quare sunt intercalares Vergil. Hinc sic ratiocinare, omnis circulus, est figura, poema Homeri est circulus, igitur est figura.

Quod oporteat prænosse syllogismum, & contradictorium, priusquam addiscatur elenchus.

PLato autem male fecit in disciplina, quando visus est ꝙ docere elenchos, & fallacias præcedat quid sit syllogismus verus, & quid sit contradictorium verum, quoniam elenchus deceptiuus est syllogismus, de quo putatur, quod sit syllogismus, & non est syllogismus, aut est contradictorium, quod putatur, quod sit contradictorium, & non est contradictorium. Deceptorij autem sunt propter errorem syllogismi, aut propter errorem contradictorij, aut propter ambas res simul: sic quando nesciret aliquis quid sit syllogismus verus, & contradictorium verum impossibile est ꝙ constet ei fallacia talium locorum, licet fuerit fallacia cadens in eis propter dictiones tantum, sicut dicunt hic de exemplo fallaciæ cadentis propter dictionem in contradictorio sermonis dicentis, tacens loquitur. loquens autem non tacet, tacens itaque non tacet. Illæ itaque duæ nō sunt contradictoriæ, quia tacens in actu non erit tacens in futurum. Exemplū autem fallacię propter dictionem secundum formam syllogismi est sermo dicentis, ꝙ poema metricum sit figura secundum hanc dispositionem, quia ambę præmissæ acceptæ in hoc syllogismo sunt veræ, sed non conueniunt in vno termino nisi secundum dictionem tantum. Illi autem, qui nesciret quod in syllogismo conueniāt ambæ præmissæ in vno termino secundum rem non secundum dictionem, non constaret modus fallaciæ propter dictionem huius sermonis. Exemplum autem illius, in quem cadit fallacia ambobus modis simul, hoc est, secundum contradictorium, & secundum syllogismum, est sermo dicentis, homo dat rem datam, res autem data est, quam non habet homo, sicque homo dat rem, quam non habet: & annectitur huic quod vitiosum sit dare quod non habet, & ex hoc infertur quod homo det quod vitiosum sit dare. Ille autem, qui receperit hunc syllogismum, iam falleretur propter dictiones duobus locis: quorum vnus est, quod acceperit id, quod non verificatur de datione, quod sit contradictorium eius, quod verificatur de datione. Secundus autem est, quod ipse putauerit quod non habens acceptum prędicatum in præmissa minori sit idem nō habens subiectum in maiori: res autem non est ita, quia id, quod dederit aliquis

A homo, habuit illud antequam dederit ipsum, & non habet ipsum, postquam dederit ipsum. Sic ergo, qui non cognoscit syllogismum, neque contradictorium non cœpit vtilitatem notitiæ æquiuocationis nominis. Sic ergo oportet eum, qui scrutatur scire hanc artem, aut addiscere eam, quod sciat quid sit syllogismus, & quid sit contradictorium, siue accidat fallacia propter dictionem, sicut visus est plato, aut propter ambas res simul, sicut declaratum est prius.

De differentia inter interrogantem, & respondentem. Cap. XI.

VErum, unde sermo prouenit reuertamur: vtrumquæ in disciplinis sunt orationes ad intellectum sint, an non? & si cui videtur plura significare triangulus, & dedit nõ vt eam figuram de qua concludebat, quoniam duo recti, vtrum ad intellectum illius disputauit hic, an non? amplius, si plura quidem significat nomen, ille autem non intelligit, neque putat quomodo is non ad intellectum disputat? aut quomodo oportet interrogare eum, qui non dat diuisionem? siue interroget ali B quis si est silentia dicere, an non? an est quidem vt non, an est vt sic? si autem dat aliquis nullo modo, ille autem disputat, vtrum non ad intellectum disputat, quanuis oratio videatur earum esse quæ ad nomen sunt? Non igitur est genus aliquod orationum ad intellectum, sed illæ quidem ad nomen sunt: & huiusmodi, non omnes, non qđ redargutiones, sed neq; apparentes redargutiones: nam sunt & non propter dictionem apparentes redargutiones, vt quæ propter accidens, & reliquæ. Si autem postulet diuidendum, quòd dico quidem silentia dicere: hæc autem sic, illa uero non sic, id profecto primum, absurdum postulare: nam quandoq; non videtur interrogatum multipliciter se habere, atqui impossibile est diuidere, qui non putat. Deinde docere, quid aliud erit? manifestum enim faciet quonam pacto se habet, ei, qui neque considerat, neque scit, neque opinatur quod aliter dicitur: quia & in non duplicibus quid prohibet hoc facere: vt putas æquales sunt vnitates binariis, in quaternariis? sunt C autem hi binarii quidem inexistentes, illi autem non sic: & putas contrariorum vna est disciplina, an non? sunt autem contraria hæc quidem nota, illa autem ignota: quare videtur ignorare qui hoc postulat, quòd aliud est docere quàm disputare: & quòd oportet quidem docentem non interrogare, sed eum manifesta facere, illum autem interrogare.

De differentia inter discipulum & doctorem.

OPortet autem eum, qui dixit, quod fallacia accidat propter nomen auditum, non propter intellectum, vt quod fallacia geometriæ, quando fallerent ꝙ triangulus æquilaterus non sit triangulus, sit propter nomen æquiuocum auditum, non propter intellectum. Manifestum autem est, quod fallacia accidit secundum rem, in cuius signo est intellectum, & si acciperemus, quod triangulus sit nomen æquiuocum quia non est moris doctoris dictio audita. Præterea si nomen significaret plura, respondens autem non intelligeret significationem huius nominis, neque quod intentiones significat, ipse quando responderet, non responderet, ꝙ sit intellectus alicuius rei, sed reciperet dictionem, quam non sciret,

quid significat : & impossibile est etiam huic respondenti, ꝙ diuidat intentiones, quas significat hæc dictio, & intelligat interrogans, quæ sit intentio istarum intē tionum, quam intenderat : exempli gratia, quia quando aliquis interrogat tacen tem, tacens loquitur. Hoc autem erit verum de tacente in futuro, fallit autem de eo tempore sui silentij, quia si non intelligeret respondens istas duas res, & re sponderet, ꝙ esset loquens simpliciter, deciperetur. Si aūt responderet qd' non loqueretur, ista fallacia non esset ex eo, quod id, quod est in signo loquentis de hoc, differat ab intellectu audientis, quia audiens nō intelligit ex eo rem comple tam. Dictiones ergo sunt duorum generum, genus qdem significans sicut est in mente interrogantis, & est, de quo fit veritas propter ipsum : & genus significās secundum intellectum audientis, & ex illo fit fallacia semper. Nec etiam omnes deceptiui sunt propter dictiones, quoniam iam declaratum est, ꝙ hic sint deceptiui ex ipsis rebus, sicut est fallacia eius, quod est secundum accidens, & cætera loca, quæ narrauimus. Neq; vsus diuisionis præseruat respondentem ab errore cum interrogante in omnibus locis deceptiuis, sicut opinabatur Plato in omnibus istis rebus, quia si aliquis homo reciperet ꝙ respondentis sit diuidere res, quas significat nomen æquiuocum, intelligeret interrogans ex rebus, quas intenderat ex illis, adeo quod non erraret nomine æquiuoco : sicq; quid diceretur de loco, quem non putauerat respondens, ꝙ sit dictio æquiuoca : neq; intelligeret ex eo aliqua significatio, quia si faceret eum intelligere quid significat dictio, rediret discipulus non respondens: sicq; etiam, si diuideret ei interrogans illas res, redderetur doctor non interrogans. ac etiam si permitteretur respondenti in tali loco, hoc est, in loco quo non intelligit significationem nominis æquiuoci, quod dicat interroganti, quod ipse non intellexerit significationem nominis æquiuoci, donec ostenderit ei ipse interrogans, quo modo sit impossibile qd interroget eum de modo fallaciæ, quam facit ipse interrogans ex pauca comprehensione respondentis conditionum syllogismi, sicut si quis interrogaret an vnitates, quæ sunt in numero binario, differant ab vnitatibus, quæ sunt in quaternario : si autem diceretur quod differant, diceret, quaternarij itaque differunt a se ipsis, quia componuntur ex vnitatibus, quæ sunt in binario : si autem diceret quod non differant, diceretur, quaternarius itaque conuenit binario, & est ei æqualis : causa enim fallaciæ huius est ignorantia, quod præmissis, ex quibus componitur syllogismus, oporteat quod communicent in vno termino secundum rem, non secundum dictionem : hoc autem non constabit per notitiam secundā semitam diuisionis: si autem permissum fuerit ei, quod intelligat illud ex nomine æquiuoco secundum locum, quo ignorat quid significet, possibile esset quod faciat ipsum intelligere interrogator locum, quo errauit, & permissa est ei fallacia, quia ipse nescit conditiones syllogismi ; & ideo putatur de interrogatore, quod oporteat, quod ipse non sit docens, & de respondente putatur, quod iam oportet quod ipse non sit discipulus, quia interrogator perscrutatur id, quod sciet, docens autem iam sciuit. Et vniuersaliter connexio sermonis falsi vniuersalis non est demōstratoris, sed solutio cōnexionis tentatiui, sed ars tentatiua vniuersalis est pars artis topicæ : hęc aūt ars, quatenus est ars, nō euidens, non est respōdentis ad ipsam qd interroget quid intēdat, neque interrogātis qd sciat : sic ergo illa diuisio nō iuuat solutionē sermonū deceptiuorū, nisi apud doctores & discipulos solū & si iuuaret, non esset in omni subiecto, quia subiecta fallacię sunt multa.

De interrogatione tentatiuæ : & quid inter contentiosum, sophisticumq; intersit. *Cap. XII.*

AMplius affirmare, vel negare qui postulat, id non monstrantis est, sed experimentum sumentis : nam tentatiua, dialectica quædam est, quapropter de omnibus inspicit, & explorat non scientem, sed ignorantem, at que simulantem. Qui igitur secundum rem considerat communia, dialecticus

A est: qui autem id apparenter facit, sophisticus. Et syllogismus contentiosus, & sophisticus, vnus quidem est apparens syllogismus, circa ea de quibus dialectica tentatiua est, quanuis vera sit conclusio: nam eius, quod est propter quid, hallucinatorius est: & quæcunque, cum non sint, secundum cuiusq; disciplinam captiosæ ratiocinationes, videntur esse secundum artem. Nam pseudographiæ non contentiosæ (secundum enim ea, quæ sub arte sunt, captiosæ sunt ratiocinationes) neq; si aliqua est pseudographia circa verum, vt Hippocratis quadratura quæ per lunulas, sed vt Brysso quadrauit circulum: & tametsi quadraretur circulus, quia tamen non secundũ rem, ideo sophisticus: quare & qui de his quidem apparens syllogismus, contentiosa est oratio, nam apparens est secundum rem, quare fallax & iniusta. Quemadmodum enim ea (quæ in certamine est) iniuria, quandam speciem habet, & est quædam iniusta pugna, sic in con B tradictione, iniusta pugna contentiosa est: nam & illic qui omnino vincere volunt, omnia tentant: & hic qui contentiosi sunt. Qui igitur victoriæ ipsius gratia, tales sunt, contentiosi homines, & litium amatores videntur esse: qui autem gloriæ gratia quæ in diuitiis est, sophistici sunt: nam sophistice est (vt diximus) pecuniarum quędã aucupatiua ab apparente sapientia: quapropter demonstrationem apparentem appetunt. Et in eisdem orationibus quidem sunt litium amatores & sophistæ, sed non propter eadem: & oratio quidem eadem erit & sophistica & contentiosa, sed non propter idem: sed quatenus quidem est ob victoriam apparentem, contentiosa: quatenus vero est ob sapientiam, sophistica: nam sophistice est quædam apparens sapientia, non autem existens. Contentiosa vero est quodam modo sic se habens ad dialecticam, vt pseudographa ad geometricã: nam ex eisdem contentiosa, differendi modo, captiose decipit, vt & pseudographa, geometrice: sed hæc quidem non contentiosa, quia C ex principiis & conclusionibus, quæ sunt sub arte pseudographiam facit: quæ autem ex iis est, quæ sunt sub dialectica, circa alia quidẽ contentiosam esse, manifestum est: vt quadratura quidem, quæ per lunulas, non contentiosa: Brysonis autem contentiosa, & illam quidem non est transferre nisi ad geometriam solum, eo quod ex propriis sit principiis: hanc autem ad plures quicunque nesciunt quid est possibile in vnoquoque, & quid impossibile: nam accomodabitur: aut ut Antiphon quadrauit. vel si quis non dicat melius esse post cœnam deambulare per Zenonis rationem, non medicinalis: communis.n.est. Si ergo oĩno similiter se habeat cõtentiosa ad dialecticã, vt pseudographa ad geometriã, non ex illis vtiq; erit contentiosa.

Ante Arist. tempore tres maximopere sudasse feruntur ad circuli quadraturam monstrandã, Antiphõ, Hippocra. Chi'. & Brysson.

De modis interrogãdi interrogantis, & respondẽdi respondẽtis.

Quidam autem syllogismus elenchus est deceptorius, & litigiosus, & quidam est falligraphus: litigiosus autem est syllogismus, qui putatur quod sit syllogismus topicus, absq; quod sit ita secũdm veritatẽ, & est ille, quo assimilatur habens ipsum arti topicę, & quærit per ipsum finẽ habentis topicam, q

est victoria. Falsigraphus autem syllogismus est, quo asimilatur habens ipsum demonstratori, & putatur quod sit sapiens, absque quod ita sit: huius autem syllogismi sunt quædam species, quia quidam eorum est ex rebus falsis propriis singulis generibus. Et est ille, cuius solutio est habentis illam artem, sicut fecerat quidem ex antiquioribus geometris, qui dicitur Hipocrates, ex quo fecerat quadratum æquale figuræ lunari, & putauit quod iam fecisset quadratum æquale circulo: putauerat enim, quod circulus diuideretur in figuras lunares, adeo quod consumeretur. Ista itaque fallacia est propria arti geometrię, & eius solutio est geometrarum. Quia quando factum fuisset quadratum in circulo, deinde diuideretur ille arcus continens duas lineas secundum duo media, & illæ protraherentur, & fieret hoc continuo donec iam desineret hoc opus, ita vt continuarentur latera figuræ rectilineę, quæ sunt intra circulum ad peryferiã circuli, iam inueniretur figura duarum linearum æqualis circulo: hic autem est interitus principiorum, quibus vtitur geometra, quæ sunt quod diuisio procedat in infinitum & quod non continuetur linea recta lineæ circulari. Iste itaque syllogismus est falsigraphus, ex eo quod assimilatur demonstratiuo. Et est litigiosus ex parte qua eius pręmissę sunt falsæ vniuersales, & ideo est artis topicæ solutio talium syllogismorum. Sicque secundum hoc syllogismus litigiosus est syllogismus falsus, cuius habitudo ad artem topicæ est, sicut habitudo syllogismi, qui supponit descriptiones, & figuras falsas in arte geometrię, sed differentia inter eos est, quia non est artis topicę subiectum terminatum vniuersale, sicut est id, de quo est prima philosophia, neque proprium sicut sunt de eo artes demonstratiuæ particulares: iam autem putatur, quod sit species syllogismi veri, sed ex quo fit in artibus demonstratiuis, ac si esset proprius istius generis, attribuitur arti sophisticę, & hoc, quia non est conditionis demonstrationum, ꝙ præmissæ sint veræ solum, sed ꝙ sint proportionatæ, & illæ sunt propriæ istius generis: & hoc, sicut ille, quomodo brysso quadrauit circulum, quia ex quo fecerat figuram rectarum linearum ambientem circulum, & minorem omni figura rectarum linearum ambientium circulum, dixit ꝙ ista figura est æqualis circulo; quia quando fuerint duæ res, quæ ambæ sunt minores vna eadem re, & maiores vna eadem re, illæ sunt æquales, putatur enim ꝙ iste sit demonstratiuus, & non est demonstratiuus, sed euidens est ꝙ sit deceptorius: sic ergo non continet scientia aliquas species syllogismorum falsigraphorum, nisi constiterit nobis syllogismus topicus verus, & syllogismus demonstratiuus verus, & ille est, cuius præmissæ cum hoc ꝙ sunt veræ sunt proportionatę. Ars autem demonstratiua, ex quo est sufficiens ad constantiam vnius duorum contradictoriorum, quod est verum, & ad destructionem alterius contradictorii, quod est falsum, non ponit eius præmissas ex parte interrogationis, quia respondens iam recipit quod non est verum. Ars autem topicę ex quo visa est constituere vtrunque duorum contradictoriorum, & destruere illud, eius præmissæ accipiuntur secundum interrogationem: & non est eius intentio declarare aliquam rerum, nisi quando vtetur ad declarationem primorum principiorum illi, qui negaret ea, sicut declaratum est in arte topicæ.

Orationes dialecticorum, tentatiuorumque, non esse ad determinatum genus. Cap. XIII.

Vniuersalis artifex, hoc est, metaphysicus.

NVnc autem non est dialecticus circa genus aliquod determinatum, neque demonstratiuus vllius, neque talis qualis vniuersalis: nam neque omnia sunt in vno aliquo genere: neque si sint, possibile est sub eisdem principiis esse, ea quę sunt: Quare & nulla ars earum quę aliquam naturam monstrant, interrogatiua est: nam non possibile est

vtramuis

A vtramuis partium dare. syllogismus enim non fit ex vtrisq; : dialecti ca autem interrogatiua est (si autem monstraret quid illud, nisi & omnia?) veruntamen prima, peculiariaq; principia non interrogat: nam si non daret, non iam haberet ex quibus amplius disputaret ad instantiam. Talis autem est tentatiua: nam tentatiua nō talis est, qualis est geometria: sed qualem vtique haberet, non sciens aliquis. fieri enim potest vt periculum sumat, & is qui nescit rem, de eo qui nescit: siquidem & dat non ex quibus scit, neque ex propriis, sed ex consequentibus: quæ omnia talia sunt quæ scientem quidem, nihil prohibet nescire artem, nescientem autem necesse est ignorare: quare manifestum quoniam melius determinati tētatiua disciplina est, eo quòd de omnibus est: nam omnes artes vtuntur quibusdam communibus. Ideoque omnes illiterati quodam modo vtuntur dialectica, & tentatiua. Nam omnes vsque ad aliquid conantur diiudicare eos, qui pronunciant: hæc autem sunt communia: nam illa nihil minus sciūt B ipsi, quamuis videantur longe extra dicere. Redarguunt igitur omnes: nam sine arte quidem eo participant, cuius artificialiter est dialectica: & arte syllogistica, tentatiuus, dialecticus. Quoniam autē sunt multa quidem hæc & de omnibus, non talia autem vt natura quædā sint, & genus, sed vt negationes: alia autem non talia, sed propria sunt: ex illis de omnibus experimētum possibile est sumere, & artem esse quandam, & non talem esse quales quæ demonstrant, eo quòd contentiosus non est omnino sic se habens, vt pseudographus: nam non erit captiosus ex determinati cuiuspiam generis principiis, sed circa omne genus erit is, qui contentiosus. Loci igitur sophisticarū redargutionum hi sunt, & quòd dialectici est considerare de his, & res eas posse facere, nō difficile videre: nam quæ circa propositiones est disciplina, omnem habet hanc speculationem: & de redargutionibus quidem apparentibus, dictum est.

Epilogus.

C *De generibus syllogismorum, quibus utitur ars tentatiua topica.*

ARS autē tentatiua topica vtitur ex generibus syllogismorum elenchorum genere, quod est ex præmissis vniuersalibus falsis, quæ non sunt propriæ alicui generum, ex quo non est eis subiectum proprium, quia illa est pars artis topicæ: & non est ars tentatiua topica, neque in summa artis topicæ apud eum, qui gloriatur de arte geometriæ, & cæteris artibus demonstratiuis, quia in arte tentatiua topica, & ipsamet topica, ex quo non est eis subiectum proprium, & suæ præmissæ fuerunt famosę communis notitiæ omnibus, possibile est ꝙ conueniat vulgus, & ille, qui non habet tentatiuam artis topicę, cum illo, qui habet notitiam istius artis, diuersimode ab arte geometriæ: hoc est, q̄a non inuenitur vnus, qui conueniat geometræ in eius arte, sed si conueniant homines huius artis, est pauca conuenientia. Ex quo autem ars tentatiua topica facit elenchum vniuersalem falsigraphum ex parte, qua non habet subiectum terminatum, & hæc ars hoc est sophistica, est huius dispositionis, quia non habet genus proprium, manifestum est, ꝙ notitia elenchorum falsigraphorum cōuenit cum arte topicæ, & arte litigiosa. Et declaratum est ex hoc, ꝙ elenchus, qui est virorum huius artis, non est, qui redarguit & decipit fallacia propria in

singulis generibus generum scientiarum demonstratiuarum, sicut præmissum est, propterea ꝙ artem topicam oporteat cognoscere species elenchorum falsigraphorum vniuersalium ad cauendum eos, sicut oportet singulos habentes artes singulas artium propriarum, quod cognoscāt species falsigraphorum, qui sunt in illa arte, & in toto hoc oportet, quod conueniant istæ duæ artes: hoc est topica, & sophistica. Sed quot modis, & locis fiat elenchus falsigraphus, iam declaratum est: sed ex quo intentio istius artis non est elenchus falsigraphus solum, sed reliquæ intentiones, quæ dictę sunt, quarum intentionum vna, quæ est secunda ad intentionem, quæ est elenchus, est inductio loquentis ad falsum, aut eius inductio in dubium, & ambiguum, Iam conuenit ꝙ loquamur de rebus, quibus operatur hæc ars hoc opus.

Loci sophistici interrogantium ad falsum, aut inopinabile. Cap. XIIII.

1.locus. DE ALIQVO est falsum quippiam ostendere, & oratione ad inopinabile ducere. Hoc autem fuit secundum propositum sophisticæ intentionis, primum quidem ex eo quòd interrogat quodammodo, & per interrogationem accidit maxime: nam id, ad nullum determinatum interrogare propositum, venatiuum est illorum: temere nanque dicentes peccant magis: temere autem dicunt, quando nihil habent propositum.

2.locus. Et id, interrogare multa (quamuis id determinatum sit ad quod disputant) & id, ea quæ videntur, dicere se postulare, facit quandam idoneitatem, vt ad inopinabile ducat, aut falsum.

3.locus. Et si interrogatus affirmet, aut neget illorum aliquid, ducere ad ea, ad quæ promptus est argumentari: potest tamen nunc minus nocere per hæc quàm prius, nā repetunt aliquid ad id qđ in principio.

4.locus. Elementum autem deueniendi ad falsum aliquod, aut inopinabile, nullam statim interrogare positionem, sed affirmare ob id se interrogare, quod discere velit: nam locum argumentationis, consideratio facit.

5.locus. Ad falsum autem ostendendum proprius locus sophisticus est, ducere ad talia, ad quæ abundat orationibus: est autem bene, & non bene id facere, quemadmodum dictum est prius.

6.locus. Rursum vt ad inopinabilia ducat, considerare ex quo genere est qui disputat, deinde interrogare quod pluribus illi dicunt inopinabile: est enim singulis quibusq; aliquid tale.

7.locus. Elementum autem horum sumere singulorumq; quorumq; positiones in propositionibus. Solutio vero & horum competens fertur, ostendere ꝙ non propter orationem accidit inopinabile: semper autem id quoq; vult qui contendit.

8.locus. Amplius autem ex voluntatibus & manifestis opinionibus: nam non eadem volunt, & dicunt: sed dicunt quidem decoratissimas orationes, volunt autem ea, quæ videntur prodesse: vt bene mori magis quàm voluptuose viuere dicunt oportere: & egere iuste magis quàm diuitiis affluere praue: volunt autem contraria. Eum igitur qui dicit

A secundum voluntates, ad has manifestas opiniones ducendum: eum vero, qui dicit secundum has, ad abscõsas: vtrouis enim modo necessarium est inopinabilia dicere: vnam aut manifestum, aut immanifestas opiniones dicunt contraria.

9. locus.

Plurimus autem est locus faciẽdi inopinabilia dicere, quemadmodum Callicles in Gorgia scriptus est, dicẽs: & veteres autem omnes arbitrati sunt accidere propter id quod secundum naturam & secundum legem contraria: contraria enim esse naturam & legem dicunt: & iustitiam secundum legem quidem esse bonum, secundum autem naturam non bonum: oportet igitur ad eum quidem, qui dicit secundum naturam, secundum legem obuiare: ad eum vero, qui secũdum legem, ad naturam ducere, nam vtroq; mo do dicere contingit inopinabilia: erit autem scd̃m naturam quidem ipsis verum, secundum autem legem quod multitudini videtur: quare manifestum ꝙ & illi, B quemadmodum & qui nunc, aut redarguere, aut inopinabilia dicere respondentem, conabantur efficere.

10. locus.

Quædam autem interrogationem habent vtrinq; inopinabilem responsionem: vt vtrum sapientibus, an patri oporteat obedire: & expedientia facere, an iusta: & an iniuriam pati eligibilius q̃ nocere.

11. locus.

Oportet autem ducere ad ea, quæ multitudini, & sapientibus sunt cõtraria, nam si dicat aliquis vt ii qui circa orationes, ad ea quæ multitudini: si autem vt multi ad ea, quæ iis qui in oratione. Dicũt enim hi quidem ex necessitate beatum iustum esse: multitudini autem inopinabile est regem infelicem esse.

12. locus.

Est autem ad ea quæ sic sunt, inopinabilia ducere, idẽ ei quod est ad eam quæ est secundum naturam, & secundum legem contrarietatem, ducere: nam lex opinio multitudinis, sapientes autem secũdum naturam, & veritatem dicunt: & inopinabilia quidem, ex his oportet quærere locis.

C

De locis sophisticis interrogantium ad falsum, aut inopinabile.

INITIVM locorum, quo potest interrogans ferre sermonem ad falsum, est quod non ponat eius interrogationes loquenti secundum positionem terminatam, efficit autem eius destructionem, quando infert ex eius positione absurdum, sicut efficit interrogans & respondens in topica, sed ponit eius interrogationes non secundum positionem terminatam, sed qualitercunque contigerit secundum alium locum ab eo, quẽ intendit respondens constituere: quia, quando res fuerit talis dispositionis potest interrogãs ampliare esse præmissarum, ad quarum positionem sequitur inconueniens aliquod, quia pręmissæ, quę efficiunt hoc, non sunt in habitudine ad positionem terminatam: hæc autem est res per se nota, quia, quando perscrutaretur inferre falsum secundum terminatam positionem, difficilis esset ei inuentio præmissarum, quæ ducerent in sermonem falsum secundum istam positionem: & impossibilis esset translatio in alias præmissas, quia contradicens illis præmissis, non posset recipere inter eas, & inter illam positionem habitudinem aliquam, & ideo, quando interrogator interrogaret respondentem de talibus præmisis, qualitercunque contigerit, ex quibus sequeretur falsum, & respondens reciperet eas, statim inferretur ei falsum: si autem renueret recipere eas, sicut si interrogaret eum ad affir-

matiuam,& ipse reciperet negatiuam,aut econtra: sic possibile esset, ꝙ transferretur secum in interrogatione, donec constaret ei quod inferret absurdum, ex eo quod receperit,sed respondens secundum istam dispositionem est manifestæ excusationis,quia haberet dicere, quod hoc falsum non sequat᷑ ex eo quod tu interrogaueras,sed sit res,quæ ceciderit ex replicatione sermonis: Sed non absoluitur per hoc,quin ipse iam receperit falsum, aut id ex quo sequitur falsum,quia locus,cuius moris est,ꝙ ferat in falsum,est, quo non fit interrogatio, aut responsio secundum terminatam positionem Sicque,quando non cogitaret respondens fallaciam istius loci,neque caueret ab ea,perficeretur ei processus ad inconueniens, licet difficile sit constituere interrogantem in plurimũ eius, quod interrogauerat ipsum,Iam autem facilis sit cõuenientia interrogantis & respondentis,quando difficile fuerit ei,ꝙ extrahat eius interrogationem secũdum extractionem interrogationis discipuli a magistro,& ille cum hoc abscõdit victoriam,& præualetudinem,sicut dictum est in libro topicorum:sed hoc esset vtile quibusdam locis sine alijs,sicut ibi dictum est. Igitur consecutio locutionis ad euidentiam falsi,quod consequitur hũc locum,& cautela ab eo,est perceptio eius,hoc est,istius loci. Locus autem secundus est,ꝙ aduertamus res inconuenientes,quæ sunt in singulis generibus generum scientiarum,& numeremus eas,aut sint promptæ illi:& qñ loqueretur cũ aliquo eorum qui sunt viri illius artis,oportet ꝙ sequant᷑ ei illæ res inconuenientes,quæ sunt suæ artis: & sic ẽt oportet, qñ ille numeraret,quod est inconueniens apud singulas gentes,aut pluribus:& inueniemus viam huius ad inconueniens secundum controuersiam:totius autem huius radix est ꝙ aduertamus incõueniens, quod appropriatur illi genti,cuius est loquens.aut homines illius artis,cuius est ille loquens. Contradictio autem,seu solutio, quæ conuenit his locis est,quod euidens sit falsum,ꝙ est in eis primo,quod est,ꝙ respondens ad controuersiã sciat ꝙ id,quod sequitur ex falso,non sequatur ex eo,quod receperat. Possibile autem esset,quod efficeret hoc,quando interrogans accepisset id,quod nõ est causa conclusionis.ac si esset causa:quando autem possibilis esset acceptio,vt causę illius,quod non est causa,possibile esset ei cõtradicere illi,sed postea erit respondentis aduertere ad hoc inconueniens , an sit ex inconuenientibus scd̃m orationẽ de eis,aut ex incõuenientibus scd̃m naturam,quia valde recipiunt bona scd̃m orationem cum bonis secundum naturam secundum vulgus, & valde dr̃ conuenientius quod dicitur scd̃m singulos modos cõuenientis: eorum vero artes pullulant ex rebus vtilibus, quæ non sunt conuenientiores , sicut multi dicunt,ꝙ mors cum bona dispositione sit melior q̃ vita cum mala , aut quod homo sit cum iustitia egenus, eligibilius est q̃ ꝙ sit diues cum iniquitate : illi autem cum hoc præeligunt contrarium huius , quia præeligunt sibi vtile : & ideo præeligunt vitam cum malo , & diuitias cum iniquitate : sicque oportet nos,quando intulissemus inconueniens,quod est secundum orationem, ꝙ recipiamus,ꝙ sit bonum secundum naturam: si autem intulissemus illud inconueniens secundum naturam,reciperemus hoc , ꝙ sit bonum secundum coniecturam,& orationem. Iam autem inueniretur hic locus latus multę latitudinis magnæ vtilitatis ad obijciendum in hoc genus sermonis,quod est, ꝙ bona secundum legem,vt plurimum opponantur bonis secundum naturam:sicq; conuenit illi,qui vituperat recipientem bonum secundum legem,ꝙ recipiat hoc , ꝙ sit bonum apud naturam,& qui destruit recipientem bonum secundum naturam, ꝙ recipiat hoc inquantum est bonum secundum legem, quia plurimum opponuntur prædicta bona cum bonis secundum legem,& deficit vnumquodq; eorum a bonitate alterius,sed bona secundum naturam sunt bona propter suam veritatem,quæ autem sunt secundum legem, sunt bona , quia eorum vsus est apud multitudinem,hoc est,famosus. Sicq; iam declaratum est,ꝙ sicut istorum est,ꝙ contradicant rebus inconuenientibus,quas inferret interrogans ex istis locis,sic interrogatorum est,ꝙ caueant respondentem a locis,de quibus meminit siue ad elenchum,siue concessionem inconuenientis. Iam autem fit ex separatis interrogationibus , quibus contingit ꝙ inferat interrogans respondenti

A ipsum inconueniens a vtrũq; duorum contradictoriorum : loca autem, quibus efficiuntur hæc, sunt quæ ducunt loquentem in dubium & ambiguum. Et illa est tertia intentio intentionum sophisticorum, sicut est sermo dicentis, cui conuenientius est credere sapientibus, aut patribus, & si diceretur patribus , diuersum itaq; eius, quod decerneret sapientia, esset opportunum: & si diceretur, ꝙ sapientibus, rebellare itaq; patribus esset opportunum: & sic an prçeligibilior sit iustitia, aut vtilitas, sicut si fiat quid, an eligibilius sit ꝙ deprædemus, aut ꝙ dimittamus diuitias, aut dispositio sit econtrario: & vniuersaliter ista species litigij consequitur omnes res , quibus opponuntur opiniones sapientium opinionibus vulgi & multitudinis, quia sapientibus apparet, ꝙ reges faciẽtes sint iusti, vulgo autem apparet ꝙ fauentes sint fortes vincentes. Iam autem possibile est, ꝙ contrarietas istius generis reducatur ad contrarietatem, quæ est inter bonum secundum naturam, & bonum secundum legem: quia quod est apud sapientes & apud naturam, est bonum, quia est verum. Id autem, quod est apud legem & apud plures, est bonum, quia est famosum, & plures conueniunt in illo. Ex ijs itaq; locis , & eis similibus conuenit quærere de istarum præmissarum inopinabilium, quas vocauit Aristoteles deficientes concessione.

Bonũ apud naturam, & bonũ famosum.

B *De captionibus nugationis, & solæcismi.* Cap. XV.

DE EO quidem, quod est facere nugari, quidnam dicimus nugari, iam monstrauimus: omnes autem tales orationes id volunt efficere : si nihil referat nomen & orationem dicere : duplum autem , & duplum dimidii idem est: si igitur duplum est dimidii duplum, erit dimidii, dimidii duplum: & rursum si pro duplo, duplum dimidii ponatur, ter erit dictum dimidii dimidii dimidii duplum. Et putas est concupiscentia delectationis ? hæc autem est appetitus delectationis: est igitur concupiscentia appetitus delectationis delectationis. Sunt autem omnes huiusmodi orationum in iis, quæ sunt ad aliquid , quæcunque non solum genera, sed & ipsa ad aliquid dicuntur, & ad idem & vnum assignantur: vt appetitus, alicuius appetitus: & concupiscentia, alicuius concupiscentia, & duplum alicuius duplum, & duplum, dimidii, & in quibuscunq; quæ (cum substantia non sint) ad aliquid C omnino eorum sunt, quorum sunt habitus, aut effectus , aut aliquid huiusmodi, in oratione ipsorum de illis prædicatorum declaratur: vt impar est numerus medium habens : est autem numerus, impar : est igitur numerus, numerus medium habens. Et si simum, cauitas naris est, est autem naris sima: erit ergo naris, naris caua. Apparent autem facere non facientes quandoque, eo quòd non interrogant si significet aliquid per se dictum duplum , an nihil : & si aliquid significat , vtrum idem an diuersum: sed conclusionem dicunt statim , & apparet propter nomen idem, esse idem, & significare. Solæcismus autem quale quid est, dictum est prius: est autem & hoc facere, & non facientem videri, & facientem non videri: quemadmodum Leuinus dixit, si Venus masculinum est, nam qui dicit almam, solæcismum quidem facit secundum illum, non apparet autem aliis: qui autem almũ, apparet autem, sed non facit solæcismum. Manifestum igitur quoniam &

Arist. exemplũ ponit de Protagora, qui iracundiam, & galeã masculina ponebat.

fed id latine locutioni nõ est accõmodatum, quare sumptum est hic exẽplum ex Leuino, q Venerẽ mascu. gen. posuit. Vide Macrob. Satur. lib. 1. cap. 8.

ars quædam hoc potest facere, eo quòd multæ orationes non colligẽtes, solæcismum videntur colligere, vt & in redargutionibus. Sunt autem omnes penè apparentes solæcismi propter hoc: & quando casus neque masculinum, neque fœmininum significat, sed neutrum: nam hic quidem masculinum significat, hæc autem fœmininum, hoc vero neutrum vult significare: sæpe autem significat & illa vtraq;, vt quid est hoc? Calliope, lignum, Coriscus. Masculini igitur & fœminini differunt casus omnes, neutri hi quidem, illi autem non: cum datur igitur hoc: sæpe colligunt quasi dictum sit hunc: similiter autẽ & alium casum pro alio ponunt. Captiosa autem ratiocinatio fit eo quòd hoc commune sit plurium casuũ: nam hoc significat quandoq; hic, quandoq; autem hunc: oportet autem vicissim significare, cum est quidem hic: cum esse autem, hunc: vt est Coriscus: esse Coriscum: & in fœmininis nominibus similiter, nam in omnibus similiter est, & esse, facient differentiam. Et quodam modo in his similis est solæcismus iis redargutionibus, quæ propter id quod non similia, aut propter figuram, similiter dicuntur: nam quemadmodum illic in rebus, sic hic in nominibus accidit solæcismum facere: nam homo, & album, & res, & nomen est: manifestum igitur quoniam solæcismum tentandum est ex dictis casibus colligere. Species igitur sunt hę contentiosarum orationum, & partes specierum, & modi, qui dicti sunt.

De facere nugari, & solæcismo.

VNDE autem possibile sit habentibus istam artem, q͂ reducatur loquẽs in elenchum, aut in superfluum, & nugationem, & destruatur illud propter hoc, quod est quarta intentio, hoc accidit illis, apud quos nõ est differentia, neque diuersitas, siue feratur res ex parte, qua significetur ipsa separata secundum hoc nomen cum parte eius quod significat hoc nomẽ, aut secundum semitam consequentiæ, aut secundum semitam complexi, adeo quod proueniat istud complexum secundum formam orationis compositæ: hoc autem valde accidit relatiuis & definitionibus rerum, quarum consistentia est in aliquo subiecto: & accipitur hoc subiectum pars suæ definitionis, & accidit ex hoc, aut quod paralogizet, & faciat ipsum sequi confessionem orationis falsæ, aut nugetur suis verbis: exempli gratia, de relatiuis, quod dicamus de duplo, quod sit dimidij duplum, quia duplum est dimidij duplum, & dimidij duplum est duplum. Duplum itaque est duplum. Sic autem dicatur quod duplum nõ sit dimidij duplum, aut dicamus quod duplum sit duplum; hoc autem est nugatio, quia res non enunciatur de se: & sicut dicimus, quod voluptas est concupiscentia rei delectabilis, & concupiscentia rei delectabilis est voluptas, sic voluptas est voluptas: hoc autem accidit, quia ambo ista sunt relationes, quia duplum est duplum alicuius rei, & voluptas est voluptas alicuius rei, & sic etiam accideret in similibus rebus, quarum esse est secundum habitudinem. Res autem, quæ inducunt loquentem ad nugationem & superfluum suis verbis, non sunt relationes, sed sunt habentium qualitates: & hoc, quia substantia istorum aliquando accipiuntur cum definito, & aliquando cum definitione: & accidit ex hoc, quod bis explicetur vna res: exempli gratia, quia si diceretur nasus aquilinus non erit curuus, diceretur aquilinus nasus erit nasus curuus, si autem reciperetur quod nasus aquilinus erit nasus curuus, nasus itaque erit nasus: hoc autem est nugatio: & sic etiam aut impar non est numerus, qui non diuiditur in

A duas partes æquales, aut numerus impar est, qui diuiditur in duo media: numerus itaque est numerus, & hoc est nugatio. Aduenit vero nomini simplici tale absque φ accipiatur complexum, sicut est sermo dicentis, an hoc non significet duplum rei: si autem significat, aut significat rem, quæ non est duplum, aut significat duplum: si autem significat duplum, ipsum itaque duplum est duplũ, hoc autem est nugatio: si autem significaret non duplum, ipsum itaque non esset duplum. Inductio autem loquentis vt dicat verba, quæ putentur esse carentia significatione, absque quod ita sit, est plurimum in hoc loco. Sed minimũ est ex dictionibus communium formarum ad masculinum, & fœmininum, & neutrum: & hoc forte significat apud eos masculinum, & fœmininum, & ista est intentio quinta intentionum fallaciæ. Conuenit autem, quod aduertamus hic loca, quibus accidit eis tale, quia putatur, quod hoc sit cõmune omnibus idiomatibus, & illud vocatur apud nos inter arabes haya: proijciemus autem id, quod est vere sic quod est sermo carens sensu: quidam autem eorum est sic secundum extimationem, & de locis illius conuenit perscrutari hic. Sicq; iam declarata sunt ex hoc sermone genera secundum singulas quinque intentiones deceptiuas, & species illorum generum.

B *De occultatione sophistica, & contra moleste respondentes.* Cap. XVI.

DIFFERT autem non parum si ordinentur quodammodo ea, quæ ad interrogationẽ sunt, vt lateat quemadmodum in dialecticis: deinceps igitur ex iis, quæ dicta sunt, hæc primum dicẽda. Est autem ad redarguendum, vnum quidem prolixitas: nam difficile simul multa conspicere. Ad prolixitatem vero quæ adducuntur elemẽtis, vtendum. Vnum quidem festinatio, nam tardiores minus præuident: amplius autem ira & contentio: nam conturbati minus possunt obseruare omnes. Elementa autem, iræ. Manifestum quoque eum facere, qui vult iuste agere, & circa omnia impudentem esse. Amplius, permutatim interrogationes ponere, siue ad idem plures habeat aliquis orationes, siue & quòd sic, & quòd non sic: simul enim accidit aut ad plura, aut ad contraria facere obseruationem. Omnino autem omnia,

Hoc est, regulis, siue, præceptis.

C quæ ad occultandum dicta sunt prius, vtilia etiam ad contentiosas orationes: nam occultatio latendi gratia est, latere autem deceptionis. Ad eos autem, qui renuunt quæcunque opinantur esse ad orationem, ex negatione interrogandum, ceu contrarium velit, aut etiam ex æquo interrogationem facere: nam cum dubium est, quòd vult sumere, minus insolescunt. Et quando in partibus dederit quispiam singula inducent, vniuersale sæpe non interrogandum est, sed vt dato vtendum: nam quandoq; putãt & ipsi dedisse, & audientibus quoque apparet propter inductionis memoriam, veluti perinde atq; nõ interrogauerit vane. Et in quibus non nomine significatur vniuersale, similitudine tamen vtendum est ad id quod expedit: nam latet similitudo plerunque. Et ad sumendum propositionem, contrarium oportet comparando interrogare: vt si debeat sumere quoniam, oportet per omnia patri obedire, vtrum per omnia oporteat obedire parentibus, an per omnia non obedire? & sæpe id, vtrum mul-

ta concedendum, an pauca? magis enim si necesse, videbuntur esse multa? appositis enim iuxta se contrariis, minora & maiora apparent, & peiora & meliora hominibus. Valde autem & sæpe facit videri redargui, maxime sophistica calumnia interrogantium, cum nihil colligentes non interrogationem faciunt id quod est vltimum, sed concludenter dicunt veluti colligentes, non igitur hoc & hoc. Sophisticum autem est & cum ponitur inopinabile, quod apparet postulare respódere, proposito eo quod videtur ex principio, & interrogationem talium sic facere vtrum tibi videtur? nam necesse est si sit interrogatio ex quibus syllogismus, aut redargutionem, aut inopinabile fieri: cum dat quidem, redargutionem: cum autem non dat, neq; dare videtur, fatetur inopinabile: cum vero non dat, videri autem fatetur: redargu ionis simile. Amplius, quemadmodum in rhetoricis, & redargutionibus similiter contrarietates considerandũ, aut ad eas quę ab eodem sunt dictæ, aut ad eos, quos consitetur bene dicere, aut agere. Amplius, ad eos qui videntur tales, aut ad similes, aut ad pluri mos, aut ad omnes. Quemadmodum autem respondentes sæpe cum redarguuntur faciunt duplex, si debeat accidere redargutio, & interrogantibus vtendum quandoq; illo, contra instantes: si sic quidem accidat, sic autem non, quoniam si sumpserit, vt facit Cleophon in Mandrobulo: oportet etiam absistentes ab oratione reliqua argumentorum diuidere, & respondenti (si præsenserit) prius instare, & prædicere. Argumentandum autem qu doq; & ad aliud ab eo, quod dictũ est, illud sumẽtibus: si non ad id quod propositum est habeat aliquis argumentari: quod Lycophron fecit dum propositum esset, ex arte lyram commendare. Ad eos autem, qui exigunt ad aliquid argumentari, postquam videtur oportere assignare causam, dictis autem quibusdã obseruabilius quod vniuersaliter accidit in redargutionibus, vt dicat contradictionem, vt quod affirmauit negare, aut quod negauit affirmare: sed non ꝙ contrariorum est eadem disciplina, vel non eadem: non oportet autem conclusionem vt propositionem interrogare, quædam autem neque interrogandum est, sed vt concessis vtendum. Ex quibus igitur interrogationes, & quomodo interrogãdum in concertatoriis exercitationibus, dictum est.

Mandrobulus, drama est Cleophõtis. Fuit aũt Cleophõ tragicus Atheniensis, similiter & Lycophron.

B

F

De locis latendi.

Reliquę autem sunt nobis ad perfectionem istius scietię, quę sunt tres res: quarum vna est, ꝙ dicamus, quo modo conuenit ei, qui intendit hoc opus in hac fallacia, quod respondeat interroganti, quoniã non est differentia inter actionem istorum locorum, qñ beneficatum erit eorũ opus, aut non beneficatum siue fuerit tentatiuum, aut sophisticum. Secunda autem est, quo modo conueniat etiam beneficare responsum ei, qui aptus sit cauere ista deceptiua. Tertia vero est, quo modo conueniat narrare vnumquenque illorum. 13. locorum. Primo autem dicimus, quod fallacia excellentior est, quando intenditur prolongatio verborum cum opere illorum locorum, quia id fallacię, quod fue-

D

A rit in eis, est latentius apud audientem. Secundo autem, quod interroget festinanter, non tarde; quia, quando festinatur sermo, fallacia quę est in eo, est latentior, & dignior quod non constet. Tertio autem, quod irascatur respõdens, quia quando irascitur peruertitur eius intellectus, & non intelligit aliquam rem. Ira autem promouet ipsum, vt plurimum, vt exclamet, & vociferet summe, & ad paucam ipsius intellectionem. Quędam autem illorum sunt, ꝙ interroget de pręmissis, quibus intendit fallaciam permutato ordine loci earum in syllogismo permixtarum pręmissis famosis, ex quibus sequitur contradictoriũ eius, quod inquirit inferre procedentibus in hoc opere, quę laterent illos, & reciperent eas, & hoc, quia, si pręmissę, quibus inquirit decipere, fuerint absurdę, non laudabiles sunt in veritate & falsitate in ipsarũ permissione cũ famosis si autẽ non fuerint absurdę, iam itaque recepit ex quo inquirit recipere absurdum solum, quando fuerit separatum, postquam difficile fuerit ꝙ reciperetur. Exemplum autem huius ex eius operatione est illius, qui intendit vti venenis permiscẽdo eis alimenta ad celandum: & iterum, quia latebit respondẽtem, de quo inquirat conclusionem, & fieret perplexus in notitia eius, quod reciperetur ex eis, & qđ non reciperetur. Et quędam illorum sunt ꝙ interroget de contradictorio rei, quam inquirit recipere, quia respondente non recipiente istud, cauillaretur ei. Iam itaque reciperet rem, quam intenderat recipere. Et quędam illorum sunt, B ꝙ interroget manifestum vtriusque extremi contradictorii, ac si non curaret ad quod illorum respondeat, quoniam si per hoc lateret respondentem quod duorum contradictoriorum intenderit recipere, forsitan reciperet eius intentum, quando nesciret illud. Quędam aũt illorum sunt, in quibus, qñ fit inductio, non dimittitur aliquod esse enunciationis in particularibus rei vniuersalis, quod quęreret verificare secundũ viam interrogationis, immo in omnibus particularibus secũdum qđ esse prędicati est res manifesta eis, & scđm est ꝙ illa ex his, quę non referuntur ad interrogationẽ essendi illud prędicatum particularibus istius rei, qua inquirimus confirmare istud prędicatum secundum suam vniuersalitatem, non secundum inductionem: quando autem duxerit summam illarum particularium ac si iam recepisset eas respondens, sequitur verificatio vniuersalitatis, quod est esse istius prędicati toti huic subiecto, absq; ꝙ interroget cõsequentem vniuersalitatem propter esse prędicati in particularibus subiecti, quoniam, quando fecerit hoc, fortasse difficile erit ipsi respondenti hoc, neque recepit vtilitatem de inductione eius, quod dimiserat: quando autem fuerit huic vniuersali nomen, & timeret quando exponeret eius nomen, ꝙ non reciperet esse vniuersalitatis, conueniret ꝙ transferretur enunciatio a particularitate in simile, quod est in eis, non in nomen rei vniuersalis cõtinẽtis particularia vsus autem exemplorum consimilium in vniuersali decipit multos, quia transfert C enunciationem a quibusdam in aliquas alias res. Quędam autem illorum sunt quibus interrogatur id, de quo putatur, ꝙ sit extremum contrariorũ, inter quę non est medium, res autem non est ita, quoniam fortasse interimeret respondens absurdum illorum propter laudabile, & hoc quia apparet absurditas absurdi illorum secundum plurimum apud id, quod ponitur secundum modum alterius contrarij, & sic etiam ipsa & laudabilis laudatio apparet magis. Sicut, si interrogaretur, conueniat ne credere patribus de omnibus rebus, aut repugnare eis in omnibus rebus? quia, quando dixisset ꝙ non repugnemus eis in omnibus rebus, oportet eum ex hoc ꝙ respondeat ꝙ credamus patribus in omnibus rebus, & sic etiam si interrogaret, an prohibita sit multitudo vini, aut eius paucitas? & ipse responderet ꝙ multitudo sit prohibita, sequeretur ꝙ paucum non sit prohibitum. Plurimum autem quod accidit fallacia in interrogatione, & putatur, ꝙ iam annexa sit interrogatio, & ordinata, quando interrogaretur de rebus, inter quas & conclusionem non est connexio: quando autẽ tu recepisses, conducerent conclusionem, ac si iam sequeretur ex illis rebus, & reputaretur ꝙ iam perfecta esset hęc res, & quod iam remota esset & abfuerit controuersia, quando hoc non posset soluere illud, & suam controuersiam, nisi cognosceret naturam syllogismi paucę passibilitatis ex sua turbatione, & sua vociferatione,

& exclamatione eius, quod ipse composuisset syllogismum absque quod composuisset eum, Industria vero illis est difficilis in hoc loco, nisi sapientibus: quoniam multitudo hominum nescit naturam syllogismi: ex industrijs autem seu cautelis interrogantium est, quod, quando interrogant præmissam falsam ad tentandum respondentem, eam reciperent, & ad ducendum ipsum in absurdum, aut reciperent premissam, aut orationem compositam ex præmissis, sicut est dispositio, qua possibile est quod tentetur aliquis, & sequatur ex illo elenchus, & fortasse iuuaret eos actio processuum, quibus vtuntur in rhetorica cum audientibus: hoc est, recipere rem secundum modū, quo putetur, ꝙ ipsi iam recepissent ex illis ipsum quæsitum, & declinarent illud, & ducerent ipsum ad elenchum, sicut, si reciperent rem simpliciter, & declinarent ipsam, & ponerēt ipsam cum conditione quadam. Et ex industrijs respondentis est, ꝙ quando cogeret ipsum elenchus, aut esset prope hoc, putetur ꝙ sit interrogans, & ꝙ non sit respondens: hoc autem valde faciunt ipsum homines naturaliter in controuersia, qua intenditur victoria. Ex industrijs autem interrogantis est, ꝙ quando interrogat plures præmissas, & respondens reciperet quasdam, & non reciperet aliquas, & ex illis, quas non reciperet, sequeretur ipse elenchus, si reciperet eas, tunc ferret omnes illas præmissas subito & faceret succedere eis conclusionem, quoniam respondens euaderet impeditus, quoniam magis accidit ꝙ obliuiscatur eorum, quæ receperat, quam quod non recipiat. Et ex industrijs illorum est, quod permisceant secundum consimilitudinem id, quod inferrent elenchum cum eo, quo non indigeretur ad illationem elenchi: sicque præmissæ false fallerent respondentem. Sed quando respondens perciperet, qui non parum huius perceptionis haberet, interrogantis esset soluere illud, & distingueret inter id, quo non indigeret ad illationem conclusionis, & inter id, quo indigeret ad hoc, & difficile constitueret eius excusationem ad hoc, sicut si acciperet res consequentes illam prēmissam, & res antecedentes ad eam, & annexas ei. Interrogantis autem industriæ est, ꝙ quando lassaretur ab inferendo ei falsum, quod intenderet inferre, procedat ad destruendum eius contradictoriū, & transferat verba ad illud, si ab initio rei intendisset construere aliquam rem sensatam, aut procedat ad construendum eius contradictorium, si intēdisset destruere positionem affirmatiuam. Et ex industria eorum est quod ipsi fortasse relinquant interrogationem præmissarum, & ducant syllogismum cum conclusione, ac si esset res, quam iā recepisset respondens, quoniā tunc mens respondētis esset magis intenta, quoniam tunc conueniret ei quod speculetur summam prēmissarum syllogismi, & eius formam, & reduceret in mentem de illo plusquam rem vnam ex his, quæ oportet speculari, & forsitan esset impeditus, aut absconderet ei aduersarius ibi partem falsam cum parte vera, & reciperet illā: sic itaque iam declaratum est ex hoc, quod sint loca deceptiua iuuantia quinq; intentiones, & qualiter conueniat quod interroget interrogās: & illæ sunt duę primę partes istius libri secundum intentionem Aristotelis.

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITAE, ELENCHORVM LIBER II.

Cum Auerr. Cordubensis expositione

SVMMA LIBRI.

De vtilitate sophisticarum orationum, & apparatu ad eas diluendas, de solutione sex locorum vltimorum extra dictionem, Nugationis, & solęcismi, de oratione facili, difficili, & acuta, epilogus pręcedentium & sequentiũ librorum,

De utilitate cognoscendi sophisticas orationes, & apparatu ad eas diluendas. Cap. I.

B

DE RESPONSIONE autem, & quomodo oportet soluere, & quid, & ad quam vtilitatẽ orationes huiusmodi prosunt, post hæc dicendum. Vtiles ergo sunt ad philosophiam propter duo. Primum quidem quia eæ, quæ vt plurimum propter dictionem fiunt, melius se habere faciunt ad id, quotupliciter quodque dicitur, & ea quæ similiter, & quæ aliter in rebus accidunt, & in nominibus. Secundum autem ad eas, quæ per seipsum inquisitiones fiunt: nam qui ab alio facile captiose fallitur, & id non sentit, & ipse quoque a se id patitur persæpe. Tertium vero, & reliquum adhuc, ad gloriam: eo quod circa omnia exercitatus esse videbitur, & in nullo se inexperte habere: nam si is, qui in orationibus est consocius, orationes vituperat, cum nihil habeat quod determinet de vitiositate earum, dat suspicionem quod videri velit insolescere, non quia verum sit, sed propter imperitiam. Respondentibus autem, quomodo obsistendum sit aduersum huiusmodi orationes, manifestum: si quidẽ recte dicimus prius ex quibus sunt captiosæ ratiocinationes, & si (quæ inquirendæ sunt) superabundantias sufficienter diuisimus. Non est autem idem sumentem orationem videre, & soluere vitiositatem, & interroganti posse occurrere celeriter. Nam quod scimus, sæpe trãspositum ignoramus. Amplius autem quemadmodum in aliis, id quod citius & tardius, ex exercitatione fit magis, sic & in orationibus se habet: quare si manifestum quidem sit nobis, immeditati autem simus, priuamur opportunitatibus frequenter. Accidit autem quan-

C

doque sicut in linearum descriptionibus: nam & illic soluentes quãdoque componere verum non possumus, sic & in redargutionibus: nam scientes propter quid orationem accidit connectere, soluere tamen orationem impotentes sumus. D

De pręceptis cõtradictionis.

QVAE autem relinquuntur, sunt duæ res, quarum vna est, quo modo respondeat respondens. Secunda autem est quomodo contradicatur illis, 13. locis. & vtraque istarum rerum iuuat sapientes per se: & ideo sermo de istis duabus rebus est, ac si esset præter istam artem, sed artis topicæ. Aut, sicut dixit Abumazar Alpharabius, est artis mediæ inter topicam & sophisticam. Secundę autem vltimæ partes iuuant sapientes per accidens, quia sunt propriæ huic arti, & eorum vtilitas ab eis est ex parte qua fit cautio ab eis solum, quoniam, qui nouerit communitates, conuenientius est quod non cadat in eas. Iuuarent vero eos per se in vsu orationis tentatiuæ vniuersalis, sicut præmissum est. Primum autem præceptorum respondentis est, ꝙ qñ interrogans interrogaret præmissam æquiuocam secundũ nomen, conueniat ꝙ diuidatur hoc nomen in omnia significata, de quibus dicitur, et notificet quod illorum significatorũ sit verum a non vero: & ideo sequitur ꝙ sit ei potestas diuidendi nomen æquiuocum. Iam aũt diximus regulas, quibus sit hoc possibile in libro topicorũ. Scdm aũt est, ꝙ aduertatur res in se, & tunc respondeat; & ideo oportet quod sit ei potestas cognoscendi rem, qñ meditaretur illam cum seipso, qm̃ plures homines decepti sunt, qñ speculati sunt cũ seipsis, & non decipiunt, qñ speculantur illa cũ alijs, & hoc pp bonam meditationem eius in se. Plurimum aũt quod accidit, hoc est, pp bonitatem. Tertium autem pręceptum est, ꝙ non prolonget sermonẽ cum interrogante, sed solers sit ad incidendum ipsa cito, absq; quod negligat eius responsionem: qm̃, quando neglexerit istud, & prolõgauerit eloquiũ cum illo, ex eo ꝙ patum constiterit ei absurditas & fallacia, q̃ fuerit in eius sermone, accidit ei, qñ ipse interpellauerit interrogantẽ, quod putaret vulgus, quod eius interpellatio non fuerit, propterea, quia ipse intendeit declarare, ꝙ id, quod inquisiuerat confirmare, sit falsum, sed pp eius debilitatem. Sic itaq:, sicut puto conuenit intelligere istũ locũ, & non adueniat hæc dispositio respondenti: hoc est, ꝙ festinet responsionẽ ad ostendendum quid falla ciæ in eo fuerit secundum scientiam locorũ fallentium, quæ sunt in hoc libro, & scdm scientiam præceptorũ, quæ appropriant respondenti, & scdm regulas, quæ traditę sunt hic ad contradictionẽ locorum sophisticorũ, absq; quod cum hoc exercitatus fuerit in illorũ vsu plurimũ, adeo ꝙ peruenerit ei habitus, quo possit cito agere: qm̃, sicut festinatio & mora in singulis artibus peruenit pp habitũ prouenientem ex vsu, non pp scientiam partiũ illius artis solũ, sic est dispositio operationis istarũ regularum: exempli gratia, qm̃ decus actionis scripturę, & eius adaptatio non peruenit ex notitia literarum, sed peruenit ex vsu perfecto formationis literarũ. Sicut aũt in arte topicę iam difficilis est interroganti contradictio & destructio, sic accidit in elenchis sophisticis: hoc aũt accidit, qñ sequitur ex præmissis falsis, quas posuerat tentator, conclusio vera, & putaret quod sequaẽ ex eis alia conclusio. quæ est falsa, quoniam, qñ sermo sophisticus fuerit talis dispositionis, difficile esset respondenti ad contradicendũ ei secundum veritatẽ, & notificare falsum præmissarũ, quas posuerat litigator propter duas res: quarũ vna est, quia, si intendisset contradicere illi conclusioni falsę per notificationẽ falsi illarum præmissarũ, hæc esset contradictio sophistica aut litigiosa, qm̃ illa conclusio nõ sequitur ex illis pręmissis. Secunda aũt est, quia non putatur de eo, quod ipse intendat per hoc destructionem conclusionis verę, & quod ipse sit visus sibi quod non fiat ex pręmissis falsis nisi cõclusio falsa: & ideo oportet respondentẽ in hac re, quod non ampliet sermonem in contradictione syllogismi ad notificandum falsitatẽ, quæ est in suis præmissis propter æquiuocationem nominis, aut propter litigiũ, aut alias res fallẽtes, & non putetur quod ipse alleuiet per hoc, immo respondebit, qñ dixerit ei,

A quod ista conclusio non sit conclusio vera, quam concluseras ex hoc syllogismo, sed est similis ei, aut non sequitur ex illo omnino.

De apparenti solutione respondentis. *Cap. II.*

PRIMVM igitur, quemadmodū syllogizare dicimus, opinabiliter quandoque magis quam vere, eligere oportere: sic & soluendum quandoq; magis opinabiliter quā ad veritatem: nam omnino aduersus contentiosos est reluctandum, non vt ad eos qui redarguunt, sed qui redarguere apparent: non enim dicimus eos syllogizare: quare vt non videantur, emendandi sunt: nam si redargutio est contradictio non æquiuoca, ex quibusdam, nihil opus est diuidere ad amphibola, & æquiuocationem: non enim facit syllogismum: sed nullius alterius gratia diuidendum est, nisi quia conclusio videtur redargutioni similis. Non ergo redargui, sed videri redargui cauendum est, eo quòd interrogat amphibola, & quæ propter æquiuocationē sunt, & quęcunque aliæ huiusmodi cauillationes, quæ & veram redargutionem B adumbrant, & redarguentem atq; non redarguentem incertum reddunt: nam (quia licet in fine cum conclusum fuerit dicere se, non id ipsum quod affirmauit negare, sed æquiuoce, aut amphibolice, quāuis quam maxime contingit in idem ferat) incertum, si redargutus est: incertum enim, si vera nunc dicit: si vero diuidens interrogasset æquiuocum, aut amphibolum, non incerta esset redargutio, quoniam requirunt (nunc quidem minus, prius autem magis) contentiosi, sic vel non respondere eum, qui interrogatur, fieri potest. Nunc autem quia non bene interrogant inquirentes, necesse est vt respondeat aliquid is, qui interrogatus est, emendans vitium interrogationis: quia diuiso sufficienter, vel sic, vel non, necesse est dicere respondentem. Si autem aliquis putet secundum æquiuocationem redargutionem esse, quodam modo non erit respondentem effugere quin redarguatur: nam in iis, quę oculis subiecta* sunt, necessarium quod affirmauit negare nomen, & quod negauit affirmare. Enimuero vt diluunt C quidam, nihil prodest: nam non Coriscum aiunt esse musicum, & nō musicum, sed hunc Coriscum musicum, & hunc Coriscum non musicum, eadem nanque erit oratio Coriscum ei quę est hunc Coriscū musicum esse, vel non musicum: quod simul affirmant, & negāt. Sed fortasse non idem significant: nam ne illic nomen, quare in aliquo differt. Si autem hoc quidem simpliciter dicendo Coriscum assignet, illi autem addat aliquem, aut hunc, absurdum est. nihil enim magis quā alterum: vtrolibet enim nihil differt. Non sic igitur, sed quia incertus quidem est qui non determinauit ambiguitatem, vtrum redargutus est vel non redargutus, datum autem est in orationibus diuidere: manifestum quòd non determinando dare interrogationē, & quidem simpliciter, peccatum est: quoniam et si non ipse, tamen oratio redargutę similis est.

* Hoc est in rebus visibilibus.

D Accidit autem sæpe videntes amphiboliam torpescere diuidere, eo quòd crebra talia proponantur, ne ad omne videantur molesti esse: deinde non putantibus propter id fieri orationem, sæpe profectò occurit inopinabile: quapropter quia datum est, diuidere haud cunctandum, quemadmodum dictum est prius. Si autem duas interrogationes, non vnam facit quisquam interrogationem, non propter æquiuocationem, vel amphiboliam fiet captiosa collectio, nonne redargutio an non? quid enim differt interrogare, si Callias & Themistocles musici sint, quam si ambobus vnum nomen esset existentibus diuersis? nam si plura significat quàm vnum, plura interrogauit: si igitur non rectum est ad duas interrogationes vnam responsionem censere sumere simpliciter, manifestum quoniam nulli eorum, quæ æquiuoca sunt, conuenit respondere simpliciter, nec si de omnibus quidem verum sit, veluti censent quidam: nihil enim differt hoc, quàm si interrogasset, Coriscus & Callias vtrum domi sint, an non sint domi? siue E adsint ambo, siue non adsint: vtrinque enim plures propositiones. Nõ enim si verum est dicere, interrogatio propter id vna: possibile est.n. ad decies millenas interrogatas quæstiones, omnes sic vel non, verum est dicere: attamen non est respondendum vna responsione, interimitur enim disputatio: id autem simile ac si idem nomen imponatur diuersis. Si igitur nõ oportet ad duas interrogationes vnã responsionem dare, manifestum quoniam nec in æquiuocis sic vel non, dicẽdum: neque enim qui dixit respondet, tametsi dixit: sed id admittunt quodam modo in disputationibus, eo quòd lateat quod accidit.

Quemadmodum igitur diximus, quòd redargutiones quædam videntur esse cum non sunt, eodem quoque modo & solutiones quædam videntur esse, quæ non sunt, quas dicimus quandoque operæpretium magis afferre, quàm veras in contentiosis orationibus, & in ea (quæ ad duplex est) occursione. Respondendum autem in iis, quæ videntur, esto, dicendo: nam & sic minime fiet redargutio. Si vero aliquid F quod inopinabile sit cogatur dicere: hic maxime addendum videri: sic enim neque redargutio, neque inopinabile videbitur fieri.

De fallacia, q̃ fit p̃ æquiuocationẽ, & de inutili cautela ab illa, et de eo, q̃ facit redargutione, & de cautela, respõdentis.

IAM aũt possibile est respondenti, q̃d recipiat pręmissas ęquiuocas sc̃dm nomina, adeo quod concludat ei interrogator conclusionem falsam, & dicat ei, quod per illas pręmissas, quas receperat, intenderit sic, non significatũ talerʒ: res aũt, quã paralogizauerit, nũc est, quã receperat solum. Fuit aũt hoc opus, quia non est notum, neq; manifestũ, quod ille receperit significatũ falsum, q̃d est vnum eorum, quæ significat hæc dictio æquiuoca p̃p eius intentionem p̃p suam receptionem dictionis ęquiuocę: forte aũt hoc esset ei vtilius propter fallaciam, q̃m, si diuideret id, q̃d significat nomen æquiuocũ, aut dictio litigiosa, adhuc errasset, & reciperet vnum eorũ, ac si esset verũ, ipsum aũt est falsum, & non est ei conueniens, q̃d respondeat ad hoc: sic ergo ille respõdentiũ, qui fecit hoc opus, respõdisset per nõia ęquiuoca, & dictiones litigiosas, quę sunt in eis, aut nõ fecerit hoc opus, q̃d fuerat ei possibile. Sed ex quo ille, qui nesciuerit hoc, q̃d diximus, iam putat, quod q̃n recipiat nomẽ ęquiuocum, q̃d iam recepe rit oĩa significata, de quibus dr̃ illud nomen: si aũt non sequeret hoc, impediret

A ipsum a diuisione, qua illata fuerat cõclusio: visus aũt est, qđ iã redarguerit ipsum, & indiget cum hoc expositione, quod non redarguat ipsum: & ideo id, qđ conuenit ei, hoc est respondenti, quando sophista interrogauerit nomine ęquiuoco, aut dictione litigiosa, quod diuidat plura significata, quibus significat hęc dictio, & respondeat per singula eorum, sic aut non. Quando autem argumentatus fuerit interrogans, & putauerit, quod iam fiat elenchus propter hanc dictionem ęquiuocam, quę est in eo, aut propter litigium, abnuit eam esse ęquiuocã. Industria eripiens ipsum est, quod imponat nomina huic significato, quod putet respondens quod sit falsum, & quod illud sit non significatum verum, quod descripserat hęc dictio.

Ex his autem, quę apparuerunt quibusdam hominibus est, quod industria illa hoc est connectere dictionem hoc cum nomine. Ista autem industria non eripit ipsum a fallacia, quia dictio hoc, si demonstraret id, quod est in anima de hoc significato, iam illa demonstratio esset ęquiuoca, quia omnia illa significata, quę significaret illa dictio, sunt præsentialiter in imaginatione: nisi dictio, hoc, anhereretur alicui demonstrato sensato: quando autem hoc ita fuerit, illud non indigeret dictione, & appellatione nominis per demonstrationem.

Et sic, quando interrogatio fuerit simpliciter, ipsa autem verificaretur secundum diuisionem, non conuenit, quod responderetur per sic, aut non, donec compleretur elenchus, ꝙ intelligeret ex eo interrogans, ꝙ ille recepisset illud simpliciter, & tunc euaderet ab elencho, quando diceret, quando ego dixi sic, intenderam illud significatum connexum, non absolutum, quia quod consequitur hoc, quando consequitur ex nomine æquiuoco per sic, aut non, absque ꝙ diuidantur significata, quibus dicitur ęquiuocum, illud idem consequitur hunc, & omnia loca, quibus diuiditur: & postquam receperit ipsum sine diuisione, nõ accidit ei elenchus, sed putaretur ꝙ iam accidisset ei. Sicque ex quo ipse nouerit per se, quando distinxerit respondens litigium, & receperit ex illis quod receperit, siue redarguatur, siue non, si respondisset de absoluto per sermonem confusum, ille deciperetur: quoniam ipse conducit se ad dubium de eo an redarguatur, aut non redarguatur vere. Plurimum autem, ꝙ accidit hoc respondenti est, quia ipse esset impeditus ex diuisione propter multitudinem significatorũ, quę contineret iste sermo absolutus. Et ex eo, quod accidit ei cum hoc de difficultate interrogantis, & pauca eius aduertentia ad diuisionem, quam fecerat, facile esset respondere ad illam responsione confusa: quando autem interrogans confunderet ei elenchum, & respondens inciperet distinguere ipsum, & notificaret ei ꝙ non sequatur ex hoc id, quod putauerat, ꝙ sequatur, non cõueniret secum in hoc interrogans, quãdo nesciret ꝙ fallacia ingrederetur, ex hoc loco, quem notificasset respondens, & non concordaret secum in eo, ꝙ locus iste sit deceptorius. Sicque accideret respondenti dubium, an redargueretur, aut non redargueretur: & ideo etiam non conuenit, ꝙ sit impeditus per diuisionem in locis, quę ingreditur deceptio propter latentiam diuisionis, & sicut non oportet, ꝙ respondeat duabus interrogationibus vnica responsione, sic non conuenit, ꝙ respondeat vni secundum nomen vnica responsione: quia non est differentia, siue respondeat pluribus interrogationibus vnica responsione, si illæ interrogationes significantur vnica dictione, aut pluribus dictionibus: quoniã secundum nomen ęquiuocum fiunt plures interrogationes vnica dictione: & ideo, qui non respondet duabus interrogationibus, aut pluribus vnica responsione, & consueuerit illud, non accidit ei fallacia per nomen ęquiuocum secundum vnam responsionem, quando omnia significata, de quibus dicitur illa enũtiatio ęquiuoca, esset vera, quia non constaret sibi respondens, ꝙ respondeat ex duabus responsionibus, aut pluribus vnica responsione, quando omnes conuenirent in sic, aut non. Sicque onus incumbit ei, ꝙ quando interrogaretur de mille, aut duabus millibus interrogationibus non respondeat eis, donec aduertat in eis, & si conueniant in sic, aut non, responderet eis vnica responsione. Si autem non conueniant, distingueret hęc res & manifestum esset, ꝙ non incũberet respondenti. Et ideo non oportet respondentem, ꝙ respondeat nominis

ęquiuoco vnica responsione, etiam si omnes enuntiationes habentes significata, quę amplecteretur nomen ęquiuocum, essent verę. Conueniens enim esset respondere ad id, de quo interrogatur. Ipsum autē non interrogatur nisi de vnica re, quia non est latens apud interrogantem, quādo interrogat de nomine ęquiuoco, nisi vnum significatum. Si autem esset latens apud interrogantē omnia significata, quę contineret nomen ęquiuocum, iam incumberet onus ipsi respondenti, quod responderet vnica responsione pluribus interrogationibus.

Quoniam autem famosum est, quod non sit hic redargutio, & quod iam non sit hic contradictorium putatur autem, quod sit hic contradictorium, & oportet, quod respondeatur secundum hanc imaginationem, sicq; quando reciperet respondens, quicquid reciperet interrogans, ac si imaginaretur illud cogitatione, interest eius, quando redarguerit ipsum, quod respondeat per id, quod receperit, & dicat, quod verū est quod recepit illas pręmissas, quia extimabam, quod esset de genere coniecturatarum verarum. Nunc autem iam apparet, quod sint de genere coniecturatarum falsarum. Et quando respondēs fecerit istud, non perficeretur redargutio in ipsum, & non concluderet suus aduersarius aliquā rem absurdam: & ideo oportet in plurimo huius, quando receperit pręmissas carentes laudatione, tunc recipere eam secundū modum ęstimationis, quia tunc non posset interrogans redarguere ipsum, quando fuisset eius receptio secundum modum extimationis.

De petitione principii. *Cap. III.*

QVIA autem quo pacto petitur quod est in principio, manifestum putant omnino (si sint propinquæ) interimendum, & non concedenda esse vlla, perinde ac si quod in principio est petat. Et quando aliquid tale postulauerit quispiam quod necessarium quidem est accidere ex positione, sit autem falsum vel inopinabile, idem dicendum: nam quæ ex necessitate accidunt, eiusdem videntur esse positionis. Amplius, quando vniuersale non nomine sumitur, sed similitudine: dicendum quòd non sic datum est, neque vt proposuit, sumit: nam propter id fit sæpe redargutio: cum autem prohibetur his, ad id, quod non bene ostensum est, redeundum, obsistendum autem secundum dictam determinationē. In iis igitur, quæ proprie dicuntur nominibus, necesse est respondere, vel simpliciter, vel diuidendo. Quæ autem subintelligentes proponimus, vt quæcunque non plane, sed truncatim interrogantur, propter id accidit redargutio: vt putasne quicquid est Atheniensium, possessio est Atheniensium? sic. similiter autem & in aliis? atqui homo est animalium, sic. possessio igitur animalium, homo. Nam hominem animalium esse dicimus, quia animal est: & Lysandrum Lacedęmoniorum, quia Lacedęmonius est. Manifestum igitur, quoniam in quibus obscurum est quod proponitur, non simpliciter concedendū.

Quando vero duobus existentibus cum hoc quidem est, ex necessitate alterum esse videtur: cum vero alterum est, hoc non ex necessitate: interrogato vtroque, oportet quod minus est dare. Nam difficilius est colligere de pluribus. Si autem argumentetur quòd huic quidem est contrarium, illi autem non est: si oratio vera sit, contrarium esse est dicendum, at nomen alterius positum non esse. Quoniam

A niam autem quædam quidem eorum, quæ dicuntur plures eum qui non concedit falsum dicere aiunt, quædam autem non: vt quæcunq; ambigunt (vtrum enim corruptibilis vel immortalis sit anima animalium, non exploratum est multis) in quibus igitur incertum est vtro modo soleat dici quod proponitur? vtrum in iis, quæ sunt vt sententiæ? vocant enim sententias, & veras opiniones, & totas negationes, vt diameter incommensurabilis est. Amplius, de quo verum dubitatur, transferens quispiam nomina maxime latebit in illis: nam quia incertum est vtro modo se habet verũ, nõ videbitur sophistice agere: pp id autem qđ dubium, non videbitur falsum dicere: nam metaphora faciet orationem sine redargutione videri. Amplius, quascunque interrogationum persenserit aliquis, præinstandum est, & prædicendum: nam sic maxime interrogantem prohibebit.

Sententiã veteres, quod animo sensissent, uocauerunt.

*Hoc est, trãslatitie loquens vtens que metaphora.

SI autem ibi fuerit, quando interrogans interrogauerit ex parte petitionis principij, & fuerit hoc manifestum notum respondenti, iam conuenit festinare, & B notificare ei, ꝙ hoc, quod supposuerat, sit eius quæsitum, licet hoc latuerit ipsum, adeo ꝙ concluserit ipsummet quæsitum. Interest itaque eius, ꝙ dicat ei, recepi quidem hoc, extimabam enim qd' non esset ipsum quæsitum. Nunc autem iam apparet, quod sit ipsum quæsitum, tu autem non composueras syllogismum neque feceras aliquam rem, & vidisti, quod ego erraueram, & receperam istud: quid autem est, quod recipias vtilitatem per illud? Ex quo iam apparet, ꝙ tu non composueris syllogismum, neque feceris aliquam rem. Si autem petens principium vsus fuerit loco subiecti quæsiti suis particularibus secundum semitam inductionis, sed non acceperit vniuersale istius subiecti ex parte, qua significat ipsum suum nomen, adeo ꝙ dicat, gratia exempli, ꝙ omne animal mandendo moueat eius mandibulam inferiorem, quia homo & simia & consimile reliquorum animalium mouet eius mandibulam inferiorem, est tunc respondentis, ꝙ recipiat ab eo hoc, deinde inferat, ꝙ omne animal mouet eius mandibulam inferiorem, quoniam diceretur ei non intendebam, quando recepi, ꝙ enũtiatio eius, quod simile est homini & simiæ secundum hoc, sit enunciatio animalis: quoniam si hoc ita esset, iam recepissem ipsummet quæsitum, sed intenderam talem speciem similitudinis, & non talem speciem. Secundum nomina autem, quæ dicuntur alicubi secundum veritatem, & alibi secundum translationẽ, iam accidit fallacia: & hoc, qm̃ veritas significationis nominis in loco veritatis, & ablatio æqui C uocationis ab eo, assimilatur eius veritati in loco interrogationis, & ablationi æquiuocationis ab eo, verbi gratia, quia diceret quispiam, quod est alicuius rei est habitus eius, quoniam quod est Socratis, est eius habitus, homo autem est animalis, homo itaque esset habitus animalis. Et ideo oportet respondentẽ in tali loco, ꝙ non respondeat per hanc enunciationem absolutam, donec diuidat orationem dicentis ꝙ id, ꝙ est alicuius rei, sit eius habitus. Et non recipiunt vtilitatem petentes principium per oppositum quæsiti, neque per summam interrogantis de contradictoriis, & oppositis, quorum pars vera non fuerit per se nota, aut nota secundum conditionem, & obmiserant in interrogatione acceptionem huius conditionis, quoniam quando ignorantia oppositorum fuerit æqualiter, non reciperet respondens hoc contradictorium, quod tulerat interrogans, ꝙ recipiatur ab eo, quoniam non putaret veritatem eius magis, quam sui oppositi. Et taliter etiam accidit, quando non esset vnum duorum oppositorum famosæ veritatis, neque laudatum sine eius contradictorio, sed vtrunque duorum extremorum fuerit secundum famositatem, & secundum laudationem æquale, sicut est dictum nostrum, an anima sit mortalis aut immortalis, quoniam homines, qui dicunt, ꝙ anima sit mortalis, sunt æquales secundum famositatem illis, qui dicunt, quod ipsa sit immortalis, & ideo non præualet imaginationi audientis alterum istorum duo-

rum contradictoriorum secundum famositatem, & reciperet illud. Quando aũ contigisset, ꝙ vnum duorum contradictoriorũ sit notæ veritatis per se, aut notæ laudationis sine eius contradictorio, aggregantur in illo duæ illæ dispositiones simul, quoniam iam recipit vtilitatem ipse interrogans per petitionem principii in talibus. Et hoc, quia in parte vera propter eius famositatem in laudatione, aut propter ipsam esse veram notæ veritatis secundum se, deciperetur interrogans, & reciperet illam, quando permutasset petens principium nomē vnius duarum partium quæsiti cum interrogatione, aut vnum nomen duarum partiũ eius oppositi: hoc est, prædicati, aut subiecti, cum alio nomine, & non tulerit ipsummet quæsitum, aut eius oppositum, si petitio principii fuerit secundum eius oppositum. Sed quando errasset respondens in talibus, & recepisset ea, eius interesset dicere interroganti, tu non fecisti elenchum, neque composuisti syllogismum, licet receperim hoc a te, sicut præcessit.

De recta solutione loci. Cap. IIII.

QVoniam autem recta solutio est manifestatio falsi syllogismi, ob quamcunque interrogationem accidat falsum (falsus autem syllogismus dicitur dupliciter: nam aut si collectum est falsum, aut si cum non est syllogismus, uidetur esse syllogismus) erit & quæ nunc dicta est solutio: & apparentis syllogismi, ob quam videtur esse, interrogationum correctio: quare contingit orationes syllogizantes quidem interimere, apparentes autem diuidentem soluere. Rursum autem quoniam syllogizantium orationum, hæ quidem veram, illæ autem falsam habent conclusionem, eas quidem, quæ secundum conclusionem sunt falsæ, duobus modis contingit soluere. nam & eo quòd interimitur aliquid eorum, quæ interrogata sunt, & eo quòd ostenditur conclusio, non sic se habere. Eas verò, quæ secundum propositiones, eo quòd interimitur quiddam solum, nam conclusio vera est. Quare uolentibus soluere orationem, primum quidem inspiciendum si syllogizat, an non syllogizat: deinde vtrum vera sit conclusio, an non vera: quatenus vel diuidentes vel interimentes soluamus: & iterum interimentes hoc modo, vel illo, quemadmodum dictum est prius. Differt autem plurimum & interrogantem, & non, soluere orationem: nam præuidere quidem difficile est: per otium autem temporis videre facile.

De contradictione, idest recta solutione, & non sophistica.

COnuenit autem respondenti in omnibus interrogationibus, ꝙ præassmat, & respondeat ad sermonē falsum, & notificet cum eius responsione ad eum ex qua parte acciderit ei falsum, quoniam hæc est contradictio recta. Ex quo falsum accidit syllogismo, aut ex parte eius præmissarum: hoc est, ꝙ ambæ sint falsæ, aut altera earum sit falsa, aut ex parte eius compositionis & formæ, aut ex ambabus ipsis simul. Sicque recta contradictio contingit respondenti, quando diuideret sermonem sophisticum ad vtramque istarum partium, & speculatus fuerit, in qua earum acciderit mendacium, & si mendacium fuerit in ambabus, cognouerit illud: hæc autem species syllogismi sophistici, cui possibile est cōtradicere in ambabus rebus, est facilior: hoc est, quæ corrupta fuerit secundum

A formam, & materiam, & si fuerit in altera earum, etiam cognoscat illam, siue fuerit secundum formam notius, ꝙ non concludat, siue secundum præmissas, & ablato eo, quod posuerat interrogans. Ambabus autem istis speciebus syllogismi possibile est contradicere secundum vnum modum: quando autem hoc ita fuerit, iam conuenit ei, qui intendit contradicere sermonibus syllogisticis, ꝙ primo speculeter an iste sermo sit syllogismus verus, aut putetur ꝙ sit syllogismus, & non sit syllogismus: & hoc per speculationem eius formæ, & eius præmissarum: & si non declararetur ei hoc de illis, speculetur conclusio, an sit vera, aut falsa: & si fuerit falsa, diuidat ipsum soyllogismum in eius materiam, & suam formam & speculetur falsum ex eis: postquam iam declaratum fuit ꝙ falsa conclusio sit sine dubio ex falsitate syllogismi, aut propter eius formam, aut propter eius materiam. Differentia autem magna est inter declarationem facilitatis mendacii in præmisis syllogismi in hora interrogationis de eis, & inter eius declarationem in conclusione: & hoc, quia eius declaratio in conclusione est facilis, quoniam non est aliqua interrogatio, quæ cogat nos ad repentinam responsionem: declaratio autem rei cum meditatione est facilior eius declaratione subitanea.

B

De redargutione, quæ euenit propter æquiuocationem. Cap. V.

EArum igitur, quæ propter æquiuocationem, & amphibologiam redargutionem, aliæ quidem habent aliquam interrogationem plura significantem: aliæ autem conclusionem multipliciter dictam: vt in ea quidem quę est silentia dicere, conclusio est duplex: in ea vero, quæ est non conscire scientem: vna interrogationum amphibola est. Et duplex quidem quandoque est ens, quandoque non est ens, & quandoq; significat duplex, hoc quidem ens, illud verò non ens.

IN redargutionibus autem, quæ accidunt propter æquiuocationem nominis, & propter litigium in quibusdam accidit error, aut fallacia propter nomen æquiuocum acceptum in præmissis, & in quibusdam accidit propter nomen æquiuocum acceptum in conclusione: & totum hoc, quando non intelligitur, quod significat plura: exempli gratia, quoniam qui receperit, quod tacens sit loquens, loquens autem non est tacens, & putauit, quod iam secuta sit ei redargutio, quæ C est, quod tacens non sit tacens. Causa itaque eius redargutionis in hoc non est eius ignorantia in æquiuocatione, quæ est in præmissa dicente, quod tacens loquatur: & hoc, quia quando intellexerit ex ea significatum verum, & receperit ipsum, quod est, quia tacens habet potentiam ad locutionem: neq; etiam causa eius redargutionis est eius ignorantia, quæ est conclusionis, quod est, quia tacens non est tacens, quoniam si proueniret secundum æquiuocationem, quæ est in conclusione, auferreretur, & diceretur, quod iam verificaretur, quod sit non tacens, ex parte qua habet potentiam, quod non taceat, & quod postea loquatur. Qui autem interrogauerit, & dixerit nunquid, quod sciet homo nesciuit illud, & qui non sciuit, non habet scientiam de aliqua re illius, sicque ergo homo non habet scientiam de aliqua re illius, quod sciuit, perfecta est respondenti ista redargutio, quando receperit ab eo istas præmissas. Accidit autem ei redargutio propter æquiuocationem, quę est in compositione præmissæ dicentis quod illud, quod sciet homo, non sciuit, & hoc, quia hanc præmissam reciperet, qui non extimaret, quod intellectum per dictionem sciuit, aliquando redit ad sciens, & aliquando redit ad scitum. Sicque causa redargutionis hic est æquiuocatio, quæ est in præmissa, non æquiuocatio, quæ sit in conclusione, hoc autem est secundum oppositum primæ positionis.

De causa dictæ redargutionis. Cap. VI.

QVibuscunque igitur in fine est multiplex, nisi prius sumpserit contradictionem, non fit redargutio, vt in eo quod est cæcum videre: nam sine contradictione non fit redargutio. Quibuscunque vero in interrogationibus, non necesse est prænegare, quod duplex est, nam non ad hoc, sed propter hoc fit oratio.

REdargutio autem in istis interrogationibus est propter multiplicitatem quam significat nomen æquiuocum, aut dictio litigiosa. Annectitur autem secum redargutio, quando ex ipsomet sermone sequitur eius contradictorium. Hoc autem non accidit in syllogismo ducente ad impossibile in cunctis interrogationibus: & hoc, quia quidam syllogismus ducens ad impossibile est, cuius falsum sequens ab eo est contradictorium eius, quod suppositum fuerat in eo, sicut sequeretur ex nostra suppositione, quod cæcus videat, & q̄d cæcum non sit cæcum. Quidam autem est, cuius falsum est contradictorium præmissæ certæ, sed illa non fuerit posita pars syllogismi, sicut quod sequatur ex dicto nostro, quod cæcus imaginetur, quod ipse imaginetur, & hoc est falsum, sed per ipsum non auferretur, quod supposueramus.

E

De contradictione, quæ fit secundum redargutionem æquiuocationis, & solutione ipsius fallaciæ. Cap. VII.

IN principio igitur ad duplex, & nomē & orationem sic respondendum, quod est vt sic, est autem vt non: vt de eo quod est silentia dicere, quod est ut sic, est autem vt nō, & quæ expediunt, agendum: sunt autem quæ sic, sunt autem quæ non: nam expedientia dicuntur multipliciter. Si autem lateat, in fine addendo interrogationi corrigendum: est ne silentia dicere? non tamen eos qui silent. Et in iis autem, quæ se habent quidem multipliciter in propositionibus, similiter non putas consciunt, quod sciunt? sic. sed non sic scientes, non enim est idem, quòd non est conscire, atque sic quidem non esse scientes. Et omnino obluctandum est, tametsi simpliciter colligatur, quod non rem, quam dixit negauit, sed nomen: quare id non est redargutio.

F

COntradictio autem, quæ est propter redargutiones, quæ fiunt propter æquiuocationem nominis, aut in præmissis, sicut diximus, aut in conclusione, fit quando præponat respondens cum interrogatione, & diuidat nomen æquiuocum in eius modos, & notificet notum ex eo ab ignoto, quando autem appellauerit ipsum nomine, & respondeat per conditionem, quæ est in illo, fiet præmissa vera secundum modum replicationis, sicut si interrogaret ipse interrogans, nunquid tacens loquitur, & diceretur verum est, quod loquitur: sicque respondebit ei ad intercapiendum ipsum, & dicet, immo hora eius silentij: sicque etiam, si responderet quod ille non loquatur, caperet hoc, & diceret, immo loquetur in futurum: & sic etiam, quando interrogaretur, & diceret, nunquid quicquid scit aliquid non ignorat illud, & diceretur sic est. Ille autem responderet, & subderet, & diceret, immo ex ea parte qua sciuerat ipsum: quando autem fecerit hoc, non perficeretur fallacia famosa, qua vsi sunt antiqui, quando recipiebant & dixe-

A rant, nunquid qui sciuit aliquam rerum non ignoret eam omnino. Tu autem scis quod omnis binarius sit numerus par, non sciebas autem istum binarium, quem absconderant a te, antequam eum demonstrassent. Sicque ergo tu scires aliquam rem, & ignorares eam simul. Dicimus autem, quod soluatur ex parte, qua scit, quia non sequitur illa fallacia, quoniam ille diceret sciui illud scientia vniuersali sed non particulari. Sicque ergo illud, quod sciui, non est illud, quod ignoraui.

De fallacia compositionis, & diuisionis. Cap. VIII.

MAnifestum autem, & eas, quę sunt propter compositionem, & diuisionem, quomodo soluendum: nam si diuisa & composita oratio aliud significat cum concluditur, contrarium dicendum. Sunt autem huiusmodi omnes orationes secundum compositionem, & diuisionem Putasne quo vidisti tu hunc percussum, illo percussus est hic? & quo percussus est, illo tu vidisti?

B ILle autem, qui sciuerit quod fallacia fiat ex litigio, quod est propter diuisionem, & propter compositionem. Iam sciuerit etiam quo modo sit conclusio istius fallaciæ, quando diceretur, quod quando diuiditur, significat tale, & quando componitur, significat tale: duę autem rationes sunt diuersæ, & non oportet quando diuiditur, & componitur quod significat vnam rem. Et iam aliquãdo non est impossibile, quod aggregentur in quadam dictione litigium, & deceptio propter translationem a diuisione ad compositionem, & propter id, ꝙ accidit ipsimet compositioni ex æquiuocatione, sicut est sermo dicentis, nunquid scias quod iste percutiat, & si dixerit sic, dices an, & p hoc percutiat, & dixerit sic, dices: sicque ergo scis, quod iste percutiat, & per hoc percutiat: sicque ergo id, quod scis, quod eo percutiat, per hoc itaque percutit, & quod scis, quod eo percutiat, est tua scientia, sicque ergo per tuam scientiam percutit. Hunc autem sermonem ingressa est fallacia duobus modis, quorum vnus est, quoniam id, quod verificatur diuisum, non verificatur compositum: & hoc, quia eius scientia quod per hoc percutiat est verum, & ipsum etiam percutere per hoc est verum, quoniam eius dictum, quod scit, quod per hoc percutiat, fert insinuationem instrumenti & scientiæ.

Fallacia compositionis, & diuisionis differt a fallacia æquiuocationis. Cap. IX.

C HAbet quidem aliquid etiam dubiarum quæstionum, quamuis sit propter compositionem: nam non est duplex, ob id quod est secundum diuisionem: non enim eadem oratio fit diuisa, & composita: si quidem ora, & hora secundum accentum prolata significant aliud, sed in scriptis quidem idem nomen, cum eisdem elementis scriptum sit, & similiter: *& illic autem iam signa faciunt, prolata non eadem, quare nõ duplex quod propter diuisionem est: manifestum autem quoniam non omnes redargutiones propter duplex, sicut quidam dicunt. Diuidendum igitur & qui respondet: non idem est enim dicere videre oculis, percussum: & dicere oculis percussum, videre. Et Euthydemi oratio. Putasne vidisti tu nunc existentes in Pyręo naues, cum in Sicilia sis? Et rursum, putasne malum sutorem bonum esse? sit autem quis bonus sutor, malus: quare

*Nam h nõ litera ẽ, sed spiritus tantum nota.

sutor malus. Putasne, quorum scientiæ bonæ, bonas esse disciplinas, mali autem bona disciplina? igitur bona disciplina malum: attamen & malum, & disciplina malum: quare mala disciplina, malum. Putasne verum dicere nunc, quoniã tu factus es? factus es ergo nunc. An aliud significat diuisum? verum enim dicere nunc, quòd tu factus es, sed non, nunc tu factus es. Putasne vt potes, & quæ potes, sic & ipsa facies? non citharizans autem habes potestatem citharizandi, citharizabis igitur non citharizans. An non huius habet potestatem, vt nõ citharizans citharizet? sed cum non facit hoc, vt faciat. Soluunt autem quidam id & aliter: nam si dedit vt potest facere, non dicunt accidere non citharizantem citharizare: non enim omnino vt potest facere datum est facere, non idem autem esse vt potest, & omnino vt potest facere.

E

Quod fallacia compositionis, & diuisionis differat a fallacia æquiuocationis.

SCientia autem, quæ fit propter permutationem a diuisione in compositionem, & econtra, non est speciei fallaciæ, quæ fit propter æquiuocationem, sicut putauerunt quidam homines, quod quælibet fallacia dictionalis sit per æquiuocationem: & hoc, quia accidat diuersitas intellecti per æquiuocationem nominis nomine existenti vno eodem: hic autem variatur intellectum per acceptionem nominis aliquando diuisi, & aliquando compositi, sicut variatur intellectum vnius eiusdem dictionis, quando coniungitur ei signum ol quod est o, aut signum i, aut a, & variatur vnum nomen scriptum ex eisdem literis cum varietate punctorum supra ipsum. Iam autem declaratum est, quod non quicquid soluit ex fallaciis dictionalibus est propter æquiuocationẽ nominis exẽplis, quibus vsi sunt quidam homines sc̃dm fallaciã, & tulerũt ad hoc sermones famosos hominibus sui temporis ex capitulo fallaciæ, quæ est ex æquiuocatione compositionis, idest amphibologiæ, & quæ est capituli compositionis, & diuisionis: exempli gratia, sermo dicentis, ego video oculo, quem vides quoniam intellectũ huius dictionis variatur, quando constructio qui est dictionis vides, aliquando redit ad oculum, & aliquando ad loquẽtem: manifestum autem est, ꝙ non sit hic varietas intellecti propter æquiuocationem nominis, & similiter etiam est sermo dicentis, nunquid sciuisti naues? Siciliæ: nunc præ sui nobilitate habent tres temones, ipsum nunc aliquando redit ad naues, & aliquando ad scientiam; exempli gratia, nunquid Socrates sit nobilis Philosophus, & corrigiarius vilis: sicque ergo ipse est nobilis vilis, hæc aũt fallacia est capituli vsus compositi secundum vsum diuisi sc̃dm significationem, & huiusmodi etiam est sermo dicentis, nunquid nobilis doctor, cui est doctrina boni, sit bonus in se, doctoris autem vilis sit doctrina bona? sicque doctor vilis sit bonus, hæc autem fallacia fit nobis vtentibus composito secundum vsum diuisi: & hoc, quia compositum huius exempli est verum, diuisum autem est falsum. Famosorum autem exemplorum istius capituli apud antiquos est sermo dicentis, nunquid scieueris quod id, quod possibile est mihi quod faciam, faciam illud? & possibile mihi est, quando non percutiam flagello, quod percutiam eo, sicque, quando ego non percutiam flagello quod percutiam flagello: & hæc fallacia est capituli vsus diuisi secundum vsum compositi, quoniam verificabitur de illo tempore, quo non percutiet, percutiam flagello, quoniam possibile est mihi percutere flagello, & si verificaretur de diuiso, ego percutiam flagello absque quod coniungatur cum eo dictio possibile: sicque ista fallacia est, quod non percipiatur varietas dictionis percutit, quando coniungitur ipsi possibile, & percussioni simpliciter

In quo exẽplis distincte explicat fallacias compositionis et diuisionis.

F

A

Ponit differentiam inter propositionem diuisam de possibile, & de inesse, & de fallacia accentus. *Cap.* X.

SEd manifestum quoniam non bene soluunt: nam orationum omnium, quæ propter idem, eadem solutio: eadem autem non accommodabitur ad omnes, nec omnino ad interrogatas, sed est ad interrogantem, & non ad orationem. Propter accentum autem orationes non sunt, neque in iis quæ scribuntur, neque in iis quæ dicuntur, præterquam si quæ paucæ fiunt. vt hic, putasne est quod habitas, domus? sic. nunquid, ne est quod habitas, negatio eius est quod habitas? sic, dicebas autem, ne esse quod habitas domum, negas igitur te habitare domum. Quomodo autem soluendum est, palam: non enim idem significat grauiter, & acute prolatum.

B HAEc autem contradictio non est, sicut quidam homines putauerunt: ego autem puto quod ipse insinuet Platonem, quoniam non cuiusque quod possibile est fieri, erit hora eius possibilitatis, hora actionis, quoniam, si hoc ita fuerit, possibile fuisset, quod ego percutiam quando percussi, quoniam hæc contradictio est appropriata huic loco ex parte eius materiæ: hoc est dictio possibilis, qua vtitur in eo, & contradictio essentialis est rebus, quæ sunt vnius speciei, hoc autem est contradictio cum ipsamet interrogatione, non contradictio ad hoc est fallacia: fallacia autem, quæ accidit ex accentu in elencho, non fit nisi ex minimo eius, siue fuerit in scriptis, aut in ipsa dictione, verbi gratia, de dictione, est, est sermo dicentis, nonne domus est, quæ non quiescit? non quiescit autem est negatio quiescendi, sicque ergo domus est negatio. Illius autem, qui accidit propter depressionem uocis, & eius tenuitatem, contradictio est facilis, & hoc quando non significaret, quod significatio huius dictionis, quando eleuatur non sit eius significatio, quando deprimitur & attenuatur.

De figura dictionis. *Cap.* XI.

C MAnifestum autem & in iis, quæ fiunt propter id quod vt eadem dicuntur ea, quæ non sunt eadem, quo pacto obsistendum, eo quod habemus genera prædicamentorum: nam hic quidem dedit interrogatus non esse aliquid eorum, quę quid est significant: ille vero, ostendit quidem esse aliquid eorum quę sunt ad aliquid vel quantitatis. videntur autem quid est significare propter dictionem, vt in hac oratione. Putasne contingit idem simul facere, & fieri? non, at verò videre, simul & videri idem & secũdum idem contingit. Putasne est aliquid eorum, quæ sunt pati facere? non: nonne igitur secatur, vritur, operatur similiter dicuntur, & omnia quidem pati significant? rursum autem currere, videre similiter sibiinuicem dicuntur, veruntamen videre, operari aliquid est: quare & pati aliquid, simul etiam & facere. Si autem aliquis illic dans contingere simul idem facere, & pati. videre, et videri dicat possibile, nondum redargutus est, si non dicat videre facere aliquid, et uideri pati: indiget enim hac inter-

rogatione, sed ab audiente opinatur datum esse, cum & secare facere aliquid, & secari fieri aliquid dedit, & quęcunque alia similiter dicuntur: nam reliquum ipse addit qui audit veluti similiter dictum: illud autem dicitur quidem non similiter: videtur autem propter dictionē. Idem autem accidit hic quod in æquiuocationibus: putat enim in æquiuocis inscius orationum, quam dixit negare rem, non nomen: ideoque adhuc indiget interrogatione, si ad vnum aspiciens dicat æquiuocum: sic enim dante, erit redargutio. Similes autem & hæ orationes illis: si quod quis habens, postea non habet, amisit: nam vnum solum amittens calculum, non habebit decem calculos. Ad quod non habet quidem, prius habens, amisit? quantum autem habet vel quot, non necesse est tot amittere. Interrogans igitur quod habet, colligit in eo quot: nam decem, aliquot: si igitur dixisset à principio, si quot quis non habet prius habens, putasne amisit tot? nullus vtique dedisset, sed aut tot, aut horum aliquid. Et quoniam dabit aliquis quod non habet, non enim habet vnum solum calculum. An non dedit quod non habuit, sed vt non habuit? nam solum, non quod significat, neque quale, neque quantum, sed vt se habet ad aliquid, vt quod non cum alio. Quemadmodum si dicat, putasne quod non aliquis habet dabit? non annuente autem, interroget si dabit quis aliquid cito, qui non habet cito? astruentem autem colligat quòd dabit quis quod non habet, & manifestum quoniam non syllogizauit: nam cito non est quod dare, sed hoc modo dare: quo autem modo non habet, dabit aliquis, vt quod delectabiliter habet, mœste dabit. Similes autem & huiusmodi orationes. Putasne quam non habet, manu percutiet quis, aut quem non habet, oculo videbit? non enim habet vnum solum oculum.

D

E

De fallacia figuræ dictionis, & ei' solutiõe.

IN ea vero, cuius figura dictionū est vna, & illa est in distinctis prædicamentis, contradictio elenchi fit, ex quo nouerit in quibus singulorum prædicamentorum sit vnaquaque earum, quando genera prædicamentorum fuerint nobis nota, elenchus autem accidit in hoc, sicut est sermo dicentis, heus talis vidistin vnā eandem rem, quæ ageret & pateretur simul? quando autem diceretur non, dicetur modo iam possibile est cuidam homini, quod videat & videatur, quando videret seipsum, quod videatur autem, & videat est, sicut quod percutiatur & percutiat, & vniuersaliter agat & patiatur simul; quando autem aliquis homo videt seipsum, iam possibile est qd' inueniatur vna eadem res, quæ agat, & patiatur simul. Hæc autem res non inuenitur, istud est absurdum, & inopinabile. Et huius contradictio est propinqua contradictioni elenchi, cuius causa est æquiuocatio nominis, quando noueris figuram ipsius, videbit, ꝙ sit figura ipsius, videtur illud itaque significat passionem, non actionem: & hoc, quia id simile est æquiuoco ex parte conuenientiæ in constructione dictionis, sicut fallacia quæ fit ex acceptione plurium interrogationum, ac si esset vna ex parte variantis videt ad videtur secundum dictionem, hoc est secundum literas, ex quibus componuntur, & quando interrogaret de pluribus interrogationibus vnica interrogatione: ex quo añt hęc consimilitudo, quæ est inter sermones deceptorios, iam inuenitur pluribus modis fallaciarum dictionalium, quod sit similitudo fallaciarum, quæ caderent propter æquiuocationem nominis, sed non sunt ex illis: & ideo opinatus est ille, qui putauerat, quod omnis fallacia sit propter æquiuocationem nominis: exem-

F

A pli gratia si, quis interrogauerit & dixerit , nunquid ille qui habebat decem aureos,& proiecit vnum aureum ex eis,tam ipse non habet vnum aureum: & qn̄ do diceretur sic,diceretur nunquid ille,qui habet nouem aureos,habeat vnum aureum . Sicque ergo qui habet vnum aureum,non habet vnum aureum . Hæc autem fallacia non est propter ęquiuocationem nominis, fit autem,quia ille acceperat simpliciter quod verificatur connexum : & hoc , quia verificatur de eo , qui proiecit aureum vnum ex decem aureis,ꝙ non habeat vnum aureum,nō ꝙ non habeat aureum simpliciter, & de illo,qui habet decem aureos , verificatur,quod habeat decem aureos, non vnum aureum simpliciter : sicq; ergo causa istius fallacię est,ꝙ id,quod verificatur cum alio ,putatur quod verificetur , quando accipetur separatum:sicq; illa est capituli elenchi , qui fit propter diuisionem , & compositionem,aut absoluti connexi, id est,simpliciter & secundum quid.Et taliter etiam est,quod interrogaret quispiam interrogans , & diceret , nunquid qđ dedit homo non habet ? Et quando responderetur sic,interrogaretur,nunquid qđ habet homo,est quod dat , quando autem admiserit illam,illud itaq; quod habet est id, quod non habet . Sicq;,quando acceperit quod habet, & quod non habe simpliciter,appellatur iste elenchus,& simile est hoc sermoni dicentis , nunquid possibile sit,quod quidam porrigat sine manu, & videat sine oculo,quando autē dixerit ei quod sic:sicq: ergo truncus sine manu porriget,& cecutiens sine oculo videt,sicq; ergo videt sine oculo. Et impossibile est,quod videat sine oculo,hoc B autem verificatur connexum non absolutum , & hoc , quia cęcutiens videt sine vno oculo,non sine duobus oculis , & sic etiam truncus porriget manum vnam, non ambas manus .

De falsa solutione quorundam ad fallaciam figuræ dictionis,& cautela ad omnes fallacias in dictione . Cap. XII.

SOluunt autem quidam dicentes , & quod habet vnum solum oculum , & aliud quidlibet qui plura habet : quidam autem & vt quod habet accepit, dedit enim vnum solum hic calculum , & hic habet (dicunt) vnum solum ab hoc calculum : accepit enim ab hoc , ergo vnū solum habet hic calculum : alii autem statim interrogationem interimentes , quia contingit quòd non accepit habere : vt vinum accipiētem suaue,si corrumpatur in acceptione, habere acre . Sed quod dictum est prius, hi omnes non ad orationem,sed ad hominem soluūt. C nam si esset hæc solutio , dantem oppositum non possibile esset soluere,quemadmodum & in aliis , vt si est quidem quod est, est etiam quod non est solutio , si simpliciter det dici , concludit : si autem nō concludit,non erit solutio : in prædictis autem (omnibus datis) nō dicimus fieri syllogismum . Amplius autem,& hæ sunt ex huiusmodi orationibus . Putasne quod scriptum est , scripsit quis ? scriptum est autem nunc quòd tu sedes,falsa oratio : erat autem vera cum scribebatur . igitur simul scribebatur falsa, et vera . Nam falsam,vel veram orationem,vel opinionem esse, non quòd,sed tale significat : nā eadem ratio,& in opinione. Et putas quod discit discens, hoc est quod discit ? discit autem aliquis quod est tarde , celeriter . Non igitur quod discit,sed vt discit dixit . Et putas quod ambulat aliquis, pessundat ? ambulat autem totam diem . An non quod ambulat,sed

A liæ captiones figurę dictiones.

quando ambulat dixit. nec cum scyphum quis bibat, quod bibit, sed ex quo? Et putas quod quis sciuit inueniens, vel discens sciuit? quorum autem hoc quidem inuenit, illud autem didicit, ambo hæc neutrum. An hęc quidem omne, quod autem non omne? Et quoniam est quis tertius homo à se, & ab vnoq;. Nam homo & omne commune, non hoc aliquid, sed quale quid, vel ad aliquid, uel aliquo modo, vel huiusmodi aliquid significat. Similiter autem & in hoc, Coriscus & Coriscus musicus, vtrum idem, an alterum? Nam hoc quidem hoc aliquid, illud autem quale quid significat: quare non est idem exponere. Exponere autem non facit tertium hominem, sed idipsum quid est cōcedere: non enim erit hoc aliquid esse id, quod Callias, & id quod homo est: neq; si quis expositum nō id quidem quod hoc aliquid esse dicat, sed idem quod quale, nihil refert: nam erit à multis vnum quiddam, vt homo: manifestum ergo quoniam non dandum hoc aliquid esse quid quod communiter prædicatur de omnibus, sed aut quantū, aut quale, aut ad aliquid, aut aliquid talium significare.

Modus vniuersalis diluendi i dictione.

Omnino autem in quæ propter dictionem sunt orationibus, semper per oppositum erit solutio quàm propter quod est oratio, vt si propter compositionem oratio, solutio diuidendo: si autem propter diuisionem, componendo. Rursum si propter accentum acutum, grauis erit solutio: si vero propter grauem, acutus. Si autē propter æquiuocationem est, oportet oppositum nomen dicendo, soluere: vt si animatum accidit dicere, negando non esse, manifestum quod est manimatum: si vero inanimatum dixit, hic autem animatum colligat, dicendum quod est inanimatum. Similiter autem & in amphibolia. Si autem secundum similitudinem dictionis, oppositum erit solutio: putasne quod non habet, dabit aliquis? An non quod non habet, sed ut non habet? vt vnum solum calculum, putasne quod scit discens, vel inueniens scit? attamen non quæ scit: & si quod ambulat pessundat, non tamen quando. Similiter autem & in aliis.

QVidam aūt homines cōtradicunt huic fallaciæ, quia putauerint eam eē propter æquiuocationem nominis. & dixerunt ad primum exemplum, quando dicebatur cæcutiens non videt, immo dicatur ꝙ ille non videat, non sicut diceretur de cæco, ꝙ ipse non videat, sed secundum dispositionem diminutā. Quidam autem eorum dixerunt ad secundum exemplum, quod id, quod dat, sit ac si non esset, & quod acceperit est, ac si esset: sicq; ergo id, ꝙ non habet, dicitur multifarlam, & eo magis id, quod habet. Quidam autem eorum dixit in contradictione huius, quod iam det homo, quod non habet, & hoc ille, qui dedisset vinum bonum, & quando dederit ipsum permutabitur in acetum, sicque iam dedit ꝙ non habet, & est ac si opinatus sit, quod tales deceptorii sint capituli æquiuocationis nominis: res autem non est ita, quoniam licet recepisset hoc, ꝙ sit contradictio, ipsa itaque est contradictio partium secundum materiam, cuius hic elenchus est pars: & ideo qui sciuerit naturam huius loci, & contradixerit ei secundum eius naturam, impossibile est ꝙ arguas ipsum. Et huius generis elenchi est sermo dicentis, vidistin hanc scripturam, nunquid verum sit dictū tuū ꝙ sit scriptura hominis? & verum est, ꝙ tu non scripseris ipsam, & tu es homo? sicq; ergo est scriptura hois, & nō scripsit eam homo, huius autem contra-

A dictio est, qđ dicatur scripsit eam homo alius a te, non homo simpliciter. Et huius generis, hoc est, ex dictionibus, est sermo dicentis, vidistin qđ addiscit homo est id, qđ addiscit: ipse aut addiscit graue & leue. Sicq; homo est grauis & leuis. Modi aũt contradictionis sunt ꝙ dicatur, ꝙ dictio est, ꝙ verificatur de sciẽtia nõ de homine. Et huius summæ est sermo dicentis id, quo homo ambulat, ipse calcat ipsum, homo aũt ambulat die, ipse itaq; calcat diem. Modus aũt contradictionis eius est, quod dicatur, qđ iter, quo ambulat ipse calcat, sed nõ calcat tempus, quo ambulat, oppositio aũt est propter æquiuocationom constructionis seu amphibologiam, qm̃ eius significatio loci non est sua significatio temporis. Aliud etiam exẽplum est, qđ est sermo dicẽtis, iste homo est homo particularis aut vniuersalis, si aũt sit particularis est in te demonstratus qui es tu, quia vos duo estis particulares, sed non es tu, si aũt est vl'is, esset genus, demonstratus aũt non est genus, sicq; esset genus, & non esset genus. Sicq; modus huius contradictionis est, ꝙ dicatur, ꝙ demonstratus sit, res tertia, quæ non est homo vl'is & particularis, & ꝙ homo sit vl'is in habitudine ad singulares homines, & est particularis in habitudine ad aliquem hominẽ demonstratum, demonstratus vero est, qđ non est vniuersale neq; particulare. Et vniuersaliter conuenit ei, qui contradixerit istis elenchis qui sunt ex dictionibus, ꝙ eius cõtradictio fiat per oppositũ loci, ex quo interrogans cõcluserat elenchum, & si fallacia fuerit ꝓpter diuisionem cõpositi, B oppugnabit eum per compositionem. Et si esset propter eleuationem, contradiceret ei per vocis tenuitatem, contrarium autem econtrario. Istæ autem sunt omnes contradictiones, quibus contradiximus elenchis dictionalibus.

De diluendis argutiis accidentis. Cap. XIII.

AD illas vero, quæ propter accidens, vna quidem solutio est ad omnes: nam quia indeterminatum est quando dicendum de re, cum quippiam accidenti inest: & in quibusdam quidem videtur, & dicunt, in aliquibus autem non dicunt necessarium esse: dicendum igitur cõformantes similiter ad omnes quod non est necessarium: habere autem oportet quo refellat dicendo id perinde est vt. Sunt autem omnes huiusmodi orationes propter accidens: putasne id scis, quod debeo te interrogare? Age cognoscisne uenietem, aut coopertum? Statuane tuũ opus est? An tuus canis pater? Suntne paucies pauca, pauca? manife- C stum enim est in omnibus his, quoniam non necesse est quod de accidente dicitur, & de re verum esse: solis enim iis quæ secundum substantiam sunt indifferentia, & quæ vnum sunt, omnia videntur eadẽ inesse. bono autem non idem est bonum esse, & uenturum esse interrogare, neq; venienti, aut coperto, & uenientem esse & Coriscum, quare non si cognosco Coriscum, ignoro autem uenientem, eundem cognosco & ignoro: neq; si hoc est meum est, autem opus, meũ est opus, sed possessio, vel res, vel aliud quippiã: eodem aũt modo & in aliis.

Captiones accidentis.

Soluunt autem quidam interimentes interrogationem: dicunt enim contingere eandem rem cognoscere, & ignorare, sed non secundum idem: venientem igitur non noscentes, Coriscum autem noscentes, eundem quidem cognoscere, & ignorare dicunt, sed non secundum idem. Attamen primum (quidem quemadmodum iam diximus) oportet earum quæ propter idem sunt oratio-

Dilutio antiquorum non sufficiens.

num eandem esse solutionem: id autem non erit si quis non in cognoscere: sed in quod est esse, aut aliquo modo se habere ipsum quod approbant, sumat (vt si hic est pater, est autem tuus) nam tametsi in quibusdam id verum est, & contingit idem cognoscere, & ignorare, tamen hic nihil commune habet quod dictum est.

Insufficiens solutio.

Nihil autem prohibet eandem orationem plures vitiositates habere. sed non omnis peccati manifestatio, solutio est. Nam possibile est ostendere quempiam, quòd falsum quidem syllogizauit, propter quod autem non est ostendere (vt Zenonis orationem quod nó est moueri) quare & si quis conetur colligere vt ad impossibile, peccat, & si millies syllogizet: non enim est hęc solutio, nam erat solutio manifestatio syllogismi falsi, propter quod falsus: si igitur non syllogizauit, quamuis aut verum, aut falsum conetur colligere, illius manifestatio, solutio est. Fortasse autem & id in quibusdam nihil prohibet accidere, verum in his nec hoc videbitur: nam & Coriscum quod Coriscus, cognoscit, & venientem, quod veniens. E Contingere autem idem cognoscere & non, vt quòd album quidem cognoscere, quòd autem musicum, non cognoscere: sic enim idem cognoscit & non cognoscit, sed non secundum idem, venientem autem & Coriscum, & quod veniens, & quod Coriscus, cognoscit. Similiter autem peccant & qui soluunt quoniam omnis numerus paucus, vt ii quos diximus: vtpote qui cum non conclusum est, id omittentes, verum conclusum esse dicunt: omnia enim esse & multum & paucum dicentes, peccant.

Quidam autem & duplici soluunt syllogismos, vt quoniam tuus est pater, aut filius, aut seruus. Attamen manifestum, quoniam si eo quod multipliciter dicitur, apparet redargutio, oportet nomen uel orationem proprie esse plurium: hunc autem esse huius filium, nemo dicit proprie, si dominus est filii, sed propter accidens compositio est (putasne est hoc tuum? sic. est autem hoc filius, tuus igitur filius) quia accidit esse & tuum, & filium, sed non tuum filium. F Et esse aliquid malorum bonum, nam prudentia est disciplina malorũ. Hoc autem horum esse non dicitur multipliciter, sed possesio: siquidem fortasse multipliciter: nam & hominem animalium dicimus esse, sed non possesionem, & si quid ad mala dicitur, vt aliquorum: propter id malorum est, sed non hoc malorum: propter id igitur quod aliquo modo, etiam simpliciter apparet, quanquàm contingit fortasse bonum esse aliquid malorum dupliciter, non tamen in oratione hac: sed magis, si quod mancipium sit bonum mali: fortasse autem neque sic, non enim si bonum est & huius, bonum huius simul: verum, neque hominem dicere animalium esse, dicitur multipliciter: non enim si aliquid significamus auferentes, id dicitur multipliciter: nam & dimidium dicentes versus da mihi, Iliada significamus: * vt, Iram pande dea.

* Hoc est, significamus dimidiũ versus Iliados.

Contradictiones vero, quæ fiunt rebus sophisticis, sunt, quia contradictio cuiusq;, ꝙ est secundum accidens, est vna eadem contradictio in se, quæ est ex essentia eius, quod est secundum accidens, hoc est, ꝙ sciat ꝙ hoc non sit illis semper, neq; omnibus, quoniam quod est secundum accidens, inuenitur rei aut in minori tempore, aut in pauciori subiecto, aut in pauco vtriusq;. Contradictio autem propria istius loci est, quando dicitur, ꝙ hoc sit res, quæ accidit, & non sit necessario, hoc autem est manifestum, quando aduertemus ad elenchos, qui sunt secundum accidens, sicut est eorum dictum, tu talis ignoras, quod intendo te interrogare, quando autem interrogauero te ipsum, tu noueris illud, ergo tu ignoraueris & noueris illud simul: & sicut est dictum nostrum, tu talis cognoscis Socratem, & non cognoscis ꝙ ipse ingrediatur domum, & hic ingrediens est Socrates, sicq; tu cognoscis ingredientem, & non cognoscis ipsum simul: & sicut est dictum nostrum, hic est pater, & est tuus, ergo est pater tuus. Aliud exemplum est ex famosis, & est, ꝙ omnis numerus est multus, quia numerus est multitudo quædam, & omnis numerus, qui est paucior alio, est paucus, sicque omnis numerus est multus & paucus simul. Omnes isti elenchi soluuntur, quando dicitur, ꝙ hæc dispositio acciderit, & ꝙ non sit necessaria, & quod acciderit huic Socrati, ꝙ interrogaueris de eo, & ignoras ipsum ex parte qua interrogasti de eo, sed non ignoras ipsum ex parte qua est Socrates, neque esse interrogatum de eo est semper, neque necessarium, & sic accidit Socrati si ingrediatur domum, ꝙ ego cognoscam ipsum ꝙ sit Socrates, & ignorem de eo dispositionem, quæ accidit ei: sicque est ipsum ingredi domum, & sic etiam est responsio latentis, quod sciamus & nesciamus ipsum: quidam vir autem (per quem puto innuere Platonem) est qui contradixit his elenchis ex eo, quod dixit, quod non sit impossibile quod sciam vnam rem ex quadam parte, & ignorem ex aliqua parte. Sed hanc contradictionem impedit breuitas pluribus modis, quorum vnus est, quia impossibile est quod fiat in contredictione cuiusq;, quod est secundum accidens, sicut est sermo dicentis præcedens, hic est tuus, & hic est pater, ergo est tuus pater, & non est tuus, quoniam contradictio huius est, quod dixit, quod acciderit tibi, quod iste, qui est tuus, sit pater, & non est ex parte qua est tuus, contradictio autem oportet quod sit vniuersalis, & continens totam falsitatem inuentam in præmissa falsa, & hoc, quia iam inueniuntur in vna eadem præmissa diuersi modi falsitatis, & oportet vt contradictio sit contradictio, quæ diuidat omnes modos, qui sunt conclusionis falsę. Præterea, qui contradicit syllogismo ducenti ad impossibile litigioso, quando sciuerit conclusionem, quam putauit arguens, quod sit impossibilis, esse possibilem, destruxit, quod illa sit ars syllogismi elenchi, quoniam elenchus, quem intenderat, non perficitur, & hoc, quia quilibet, qui composuerit syllogismum ad declarandum per ipsum aliquam rem ducendo ad impossibile, & concluserit conclusionem possibilem non impossibilem, nō declararet aliquam rem, licet composuisset mille syllogismos huius dispositionis, sed quando non declararet homo ex syllogismo falso nisi hanc mensuram, non declararet rem a falso, quod est in ea, neque accidens eius, neq; construendo, neque destruendo. Fortasse autem ipsum ponere conclusionem possibilem facit putare, quod ipse receperit illas præmissas veras, quoniam iam extimatur, quod illud, ex cuius positione non sequitur falsum, ipsum est verum, sed non est via ad destruendum præmissas falsas per syllogismos ducentes ad impossibile, qui oppugant, hoc est qui concludunt contradictorium eius, quod positum est, nisi recipiendo quod conclusio sit falsa, Exempli gratia, quia qui contadixit sermoni Zenonis in destructione motus, qui dicit, quod si motus esset ens, oportet quod mobile transiret ante complementum processus eius medium, & ante illud medium medium illius etiam, & ex quo media, quæ sunt in vno processu, sunt infinita, sequeretur quod mobilis transirent itinera infinita tempore infinito, hoc autem est repugnans impossibile: sicq; ergo motus non est ens. Si autem diceret contradicens quod istud consequens non sit impossibile omnibus modis, eius autem impossibilitas est, si posuissemus quod transiret ea temporibus finitis, non est autem impossibile si poneremus, quod transiret ea temporibus infinitis, quoniam

De fallacia accidētis, falsaq; responsione ad illa

(Margin letters: B, C)

dispositio temporis, & progressus est vna secundum id, quod sequitur ex hoc. Iste itaque contradixit huic syllogismo secundum hunc modum, licet iam destruxerit syllogismum, qui conatus est destruere motum, tamen non accidit per declarationem falsi, quod est in eius præmissis. Ille vero contradixit huic elencho sophistico, ex eo, ꝙ dixit, quod mobile non transit ante complementum spatii, spatia multa, sed transit vnicum spatium vnico tempore: oportuisset autem quod transiret multa spatia, si vnus motus esset compositus ex pluribus motibus in actu, & sic vnum spatium ex spatiis, iam itaque contradixisset falso præmissarum: & ideo diceremus, quod illa contradictio sit secundum orationem, hęc autē secundum ipsammet rem. Præterea, quia hęc contradictio iam debilitatur etiam secundum artem topicæ, quoniam non est famosum, qđ dicatur, quod vna eadem res sit aliquo modo vera, & aliquo modo falsa, aut nota secundum quid, & ignota secundum quid. Sed contradictio famosa in talibus rebus est, quod dicatur, quod notum sit id, quod non est ignoratum, quoniam si Socrates esset qui ingressus fuit domum, aut ille, de quo fuit interrogatum, oportuit quod Socrates sit ingressus domum necessario, quatenus Socrates perseuerauerit esse, & sic quatenus perseuerauit ille, de quo est interrogatum, & sit vnus Socrates, qui est, & ingressus est domum, aut de quo est interrogatio: sicque ergo quod notum est de Socrate apud vulgus est Socrates, quando notus est per se, & ignotus est per accidens: quia qui nouerit quod hic sit albus, & ignorauerit quod ipse sit musicus, iam cognouisset aliquam rem, & ignorasset rem aliam. De contradictione autem elenchi, quo sequitur, quod numerus sit multus & paucus simul est quando receperit falsum quod est in eo, dicimus quod iam possibile est, quod sit multus in comparatione ad quod est infra ipsum, & paucus in comparatione ad quod est vltra ipsum. Iam contigit itaq; ei talis breuitas, qualem diximus, sed eius contradictio perfecta est, quod dicatur ei, quod nō omnis numerus sit multus, quoniam binarius est numerus, & non est multus.

De alia falsa responsione ad positā fallaciam.

Quidam hominum autem est, qui visus est etiam sibi quod contradicamus elencho famoso, in quo dicatur quod hic sit pater, & est tuus, sicq; est pater tuus, & non est pater tuus, est quidem seruus tuus, propter æquiuocationem, quæ est dictionis tuus, quoniam significat possessionem, & significat non possessionem: & sicut est sermo dicentis, ille est seruus, & est tuus, sicq; est seruus tuus. Et non sicut putant quidam, quia nemo putaret de dictione tuus, quando coniunxerit eam ad filium, aut ad patrem, quod illa prædicetur de possessione, & ideo non est hic ista fallacia, nisi quia accidit huic, qui est tuus, quod sit ita: sicq; etiam est dispositio serui, quia nemo cōiungeret ei dictionem tuus, & putaretur res, quę non sit possessio; sicq; non est deceptio huius, nisi quia est ei per accidens, & est quod accideret ei, qui est filius tuus quod sit seruus: & ex hoc, est quod omnis scientia est bona, & quædam scientiæ malorum sunt malæ, quædam ergo scientiæ sunt itaq; quid bonum & non bonum, quoniam iam putatur, quod fallacia huius prouenerit ꝓpter æquiuocationem, quæ est genitiui, quoniam quatenus attribuimus genitiuum malis, & ad æquiuocationem, quæ est, ac si dixerimus, quod homo sit animalis, nemo intelligeret ex hoc attributio nisi vnam rem solum, sed fallacia accidens huic est propterea, quia putauerat quod id, quod acciderit malo, sit malum simpliciter, & non est ita. Id autem est malum ex parte qua accidit ei, quod sit notitia mali, non quod illud sit malum, immo est notitia.

De vera responsione ad positam fallaciam,

Quando autem supposita fuerit res vera simpliciter, ex parte qua est in vno prędicamento ipsorum prædicamentorum, aut substantiæ, aut quantitatis, aut qualitatis, aut relationis, non accidit ei quod putetur de eo, quod iam secutum sit ab eo suum contradictorium, sicut putatur, quod sequatur hoc ex aliquibus rebus. Res autem, ex quarum positione putatur, quod accidat contradictorium illius rei, quæ posita fuerat, sunt quæ inueniuntur compositæ ex diuersis prædicamentis, & vniuersaliter ex generibus diuersis: veruntamen quando acciperetur res, ex parte qua est composita cum aliquo genere, & sequitur ab illa eius contradictorium, ex parte qua est simplex, iam non sequitur eius contradictorium secundum veritatem, sed putatur quod sit contradictorium: & ideo

A sit hæc contradictio, quando apparet hæc res, quæ componitur secū, adeo quod putaretur, quod ex eius positione sequatur eius ablatio, & ex eius affirmatiõe sequitur eius negatio. Et omnes fallaciæ, quæ construuntur secundum hunc locum, quando considerantur, apparet quod hæc sit earum causa, sicut quando dicitur vidistin amice, nonne est impossibile, quod sit ens ex non ente: quãdo itaq; dixerit, ꝙ sic diceretur ei, nonne hic equus est ens ex non ente equo: sicq; ergo est ens ex non ente, & ex ente simul: & hoc, quia ens in primo sermone accipitur simplex, & in secundo complexum, & conclusit contradictorium simplex. Et non est impossibile enti simplici, quod sit non ens compositum: hoc est, quod ens simpliciter sit non ens equus. Et sic etiam fallacia, qua dicitur, nũquid quod homo iuret verum, est bonum, & quod iuret falsum, est turpe. Sicque ergo quod iuret est bonum, & turpe simul: & hoc, quia iuramentum non accipitur in duobus sermonibus simplex, sed accipitur complexum cum attributione rerum contrariarum, & putatur, quod sit contrarium, & si acciperetur, ꝙ iuret simplex latens in duobus locis, esset falsum, quod putetur de eo quod accidat ei ex eius positione eius ablatio. Et huius generis est, quando dicitur, vidistin sanitatem? non est bona, mali autem est mala? sicque est bona & mala simul. Et sicut quando dicitur nonne diuitiæ eius, qui vtitur opibus, sunt bonæ? malorum autem sunt malæ? sicque diuitiæ sunt bonę & malę simul.
B Et alii elenchi, quibus vtitur Ari. in hoc capite, omnes ingrediuntur hoc genus. Et huius causa est hæc eadem causa, & modus eorũ contradictionis est ille idem modus, hoc est qđ consideremus dispositionẽ præmissarum in se, & dispositionẽ earum cum conclusione, & cognoscamus dispositionẽ, qua differũt, postquã impossibile est quod sequatur ex aliqua re eius contradictoriũ, & non putaretur hoc de ea, qñ acciperetur simplex, sed qñ acciperetur complexa, sicut diximus.

De solutione sex ultimorum locorum extra dictionem. Cap. XIIII.

[E]As vero, quæ sunt propter id, quod præcipue, illud autẽ, vel qua, vel vbi, uel aliquo modo, uel ad aliquid dicitur, & non simpliciter soluendum est, considerando cõclusionem ad contradictionem, si contingit horum aliquid passas esse. Nam contraria, & opposita, & affirmationem, & negationem: simpliciter quidem impossibile inesse eidem: quà autem vtrunque, uel ad aliquid, vel aliquo modo, vel hoc quidem quà, illud autem simpliciter nihil prohibet, quare si hoc quidẽ
C simpliciter, illud autem quà, nondum est redargutio. Hoc autem in conclusione considerandum, ad contradictionem. Sunt autem huiusmodi orationes omnes id habentes: putasne contingit quod nõ est esse? attamen non est aliquid id, quod non est. Similiter autem & quod est non erit: nam non erit aliquid cum sunt. Nunquid contingit eundem simul bene iurare, & peierare? Nunquid possibile est simul eidem, suadere & disuadere? An neq; esse quid, & esse idem? quod autem non est, non si est quid, etiam est simpliciter. Neque si bene iurat id quidem, & qua, necesse est & bene iurare: nam qui iurat se peieraturum, bene iurat peierans hoc solum, at non bene iurat. Neque qui disuadet, suadet, secundum quid suadet. Similis autem ratio est & de eo, quod est mentiri eundem simul & verum dicere, sed proper id, quo non est facile inspicere vtrum quis assignet simpliciter veracem esse, vel mendacem, difficile apparet.

Captiones explicabilium, q & vane pronunciata.

Prohibet autem eundem nihil simpliciter quidem esse mendacem, quà autem veracem, vel alicuius esse veracem aliquem, veracem autem non: similiter autem & in ad aliquid, & vbi, & quando: omnes enim huiusmodi orationes propter id accidunt. Putasne sanitas, vel diuitiæ bonum? attamen insipienti, & non recte vtenti non bonum: ergo bonum, & non bonum. Est ne sanum esse, vel potestatem habere in ciuitate bonum? veruntamen est quandoq; non bonum: idẽ igitur eidem bonum, & non bonum. An nihil prohibet quod simpliciter est bonum: huic non esse bonum? aut huic quidem bonum: at non nunc, vel non hoc in loco bonum. Putasne quod non vult sapiens, malum? amittere autem non vult bonum, malum igitur bonum. Non enim idem est dicere malum est bonũ, & amittere bonũ.

Similiter autem & quæ de fure est oratio: non enim si malum est fur, etiam capere est malum, ergo vult malum, sed potius bonum: nam capere bonum est. Et ægritudo malum est. sed non amittere ægritudinem malum. Putasne iustum iniusto, & quod iuste eo quod iniuste magis eligendum est? sed mori iniuste magis est eligendũ. Putasne iustum est sua habere quenq;? quæ autem aliquis adiudicabit secundum opinionem suam et si sit falsa, sua sunt ex lege, idem igitur iustum & iniustum. Et vtrum oportet iudicare eum qui iusta dicit, an qui iniusta? at vero eum qui iniuriam passus est iustum est abunde dicere quæ passus est: ea autem erant iniusta. Non enim etsi pati aliquid iniuste eligendum, id quod est iniuste eligibilius quàm quod iuste, sed simpliciter quidem quod iuste: hoc autem nihil prohibet si iniuste, an iuste? & habere sua quenq; iustum, aliena autem non iustum. Iudicium vero hoc iustum esse nihil prohibet, vt quod sit secundum opinionem iudicantis: nõ enim si iustum est hoc modo vel huic, & simpliciter iustum est. Similiter aũt & quæ iniusta sunt, nihil prohibet dicere ea, iustum esse: non enim si dicere iustum est, necesse est iusta esse: sicut nec si est vtile dicere, vtilia: similiter autẽ & in iniustis: quare non si quæ dicuntur iniusta, qui dicit iniusta conuincitur: dicit enim quæ dicere est iusta, simpliciter autem & quæ pati iniusta.

Inscitia redargutionis.

Iis autem, quæ propter definitionẽ fiunt redargutiones, quemadmodum dictum est prius, obsistendum considerantibus conclusionẽ ad contradictionem, vt si idem, & secundum idem, & ad idem, & similiter, & in eodem tempore. Si vero in principio interroget, nõ confitendum (quoniam impossibile est idem esse & duplum & non duplum) sed dicendum, non sic vt forte sit redarguere confitentẽ. Sunt autem omnes hæ orationes propter hoc. Putas qui nouit quodque, quod quamq; cognouit rem, & qui ignorat similiter? cognoscens autem quis Coriscum quod Coriscus, ignorabit quod musicus: quare idem cognoscit & ignorat. Putasne quadricubitum tricubito maius? fieri enim potest ex tricubito quadricubitum secundũ

longitudinẽ

A longitudinem: maius autem minore maius: idem igitur eodem secundum idem maius, & minus. Illa vero, quæ fiunt propter id quod petunt, atq; sumunt quod in principio, si interroganti quidem manifestum sit, non dandum, neq; si probabile sit dicentem esse veracem: si autem lateant, ignorantiam ob vitiositatem talium orationum ad interrogantem retorquendum, tanquam non redarguentem: nam redargutio sine eo est, quod in principio: deinde datum est, non vt eo vteretur, sed vt ad illud colligeret contrarium, vt in non semotis redargutionibus. Et eas, quæ propter consequens sunt coniectantes, in ipsa oratione monstrandum: est autem duplex sequentium consequentia, aut enim vt particulare sequitur vniuersale, vt hominem animal (postulant enim si hoc cum illo, & illud esse cum hoc) aut secūdum oppositiones: nam si huic est illud consequens, & opposito oppositū: propter quod & Melissi oratio, nam si genitum est, habet principiū B ingenitum postulat non habere principium, quare si ingenitum est cœlum, & infinitum, id autem non est, econuerso enim consequentia. Quæcunq; autem propter id quod additur aliquid colligunt, considerandum si (eo sublato) accidit nihil minus impossibile: deinde id manifestandum, & dicendum ꝙ dedit non tanquam videretur, sed ut ad orationem; quo vero vsus est, nihil ad orationem.

De paralogismis petitionis principij.

De consequente.

De non causa, vt causa.

De cautela ad secundum quid, & simpliciter, seu ad secundum accidens, & necessarium.

CONuenit autem respondenti, quod aduertat sermonem redarguentis, qui accidit propter omissionem conditionis ipsius contradictorij. Et primo quidem, an iste sermo inferat contradictorium positionis, necne: & si non inferat, aduertendum, an medius terminus accipiatur in duabus præmissis secundum vnam dispositionem, aut secundum duas dispositiones diuersas, & an extremitas maior & minor sint eædem in conclusione secundum vnam dispositionem, aut differant secundum aliquam dispositionem; quia, quando obseruarentur istæ res, non fieret elenchus ex hoc capitulo, & quando interrogaremus C de aliqua re bis, an sit ita, aut non sit ita, non reciperetur illud simpliciter, sed diceretur est ita ex tali parte, & nō est ita ex tali parte: sicut si interrogaretur, an binarius sit duplus, aut non duplus, & diceretur quod sit duplus talis, aut non duplus talis. Et fallaciæ, quæ sunt huius capituli, sunt sicut sermones dicētis, nonne qui addiscit rem non ignorat eam? & qui ignorat rem nescit eam? & si responderet sic, tunc diceretur, tu scis Socratē, ꝙ sit Socrates, & nescis, quod sit musicus. Tu itaq; cognoscis ipsum, & ignoras eum simul.

De pluribus interrogationibus, ut una. *Cap. XV.*

AD eas autem, quæ plures interrogationes vnā faciunt, statim in principio determinandum est. Nam interrogatio vna est, ad quam vna responsio est; quare neq; plura de vno, neq; vnum de pluribus, sed vnum de vno affirmandum vel negandum. Sicut autē in æquiuocis quandoq; quidem ambobus, quandoq; neutri inest: quare cum non sim-

plex est interrogatio, simpliciter respondentibus nihil accidit pati, similiter & in his: quando igitur plura vni, vel vnum pluribus inest, vel non inest, simpliciter danti, & hoc peccato peccanti nihil cõtrarium accidit. Quandoque autem huic quidem inest, illi autem non, aut plura de pluribus, & est vt insint ambobus, est autem vt non insint rursum, quare id cauendum. Vt in his orationibus, si hoc quidem est bonum, illud autem malum: quod verum est dicere quoniã hæc bonum, & malum: & rursum, neque bonum, neque malum, nõ enim inest vtrunque vtrique: quare idem bonum & malum, & neque bonum neque malum. Et si vnumquodq; ipsum sibi idem est & aliis diuersum, quoniam non aliis eadem sed sibi, & diuersa eisdem, ipsa sibimet diuersa & eadem. Amplius, si bonum quidem malum sit, malum autem bonum, duo vtique fient. Et duorum & inæqualiũ vtrunque ipsum sibi esse æquale, quare æqualia & inæqualia ipsa sibi. Incidunt autem hæ orationes & in alias solutiones: nam ambo & omnia, plura significant, non igitur idem præter nomen accidit affirmare & negare: id autem non erat redargutio, sed manifestum quoniam si non vna interrogatio plures fiant, sed vnum de vno affirmet aut neget, id non erit impossibile. B

De cautela ad duas interrogationes simul positas.

ET plurimum conuenit cauere in interrogationibus, quando coniungerentur duæ interrogationes in vnam interrogationem, quod nõ respondeatur ad eas secundũ duas dispositiones oppositas, qũ esset in illis rebus, de quibus interrogaremus, ac si esset vna res: sicut si interrogaretur de duobus hominibus, quorum vnus esset iustus, & alter iniquus, & diceret quispiam, quod sunt iustus & iniquus, qm̃ hoc etiam verificatur de aggregato eorum: quoniam quando responsio esset ita, tunc esset sophistarum locus plurium fallaciarum: & hoc, quia ipsi dicerent, si vtriq; esset iustus & iniquus: ipsemet iustus esset iniquus & iniquus iustus, aut iniquus non iniquus, & iustus non iustus. Et non euaderemus ab hac fallacia, si ferremus dictionem aggregati, si esset vniuersitas, & dictionem duorum si duo, & ideo nõ conuenit ꝙ sit responsio in talibus rebus per opposita, licet esset vera, quia aperiret litigantibus ianuam magnã, licet manifestum sit, quod non accidat talis responsio secundum veritatẽ, quia ꝙ verificatur de aggregato, non verificatur de vnoquoq; eorum. F

Dilutiones nugationis, & solœcismi. *Cap. XVI.*

Locus pro nugatione.

IN illis autem, quæ deducunt ad idem frequenter dicere, manifestum quòd non dandum eorum quæ ad aliquid dicuntur significare aliquid separatas per se prædicationes, vt duplũ, sine eo quòd est dimidii quid inesse apparet: nam & decem in deficientibus vno ad decem, & facere in non facere, & omnino in negatione affirmatio: non tamẽ si quis dicat hoc non esse album, dicit idem album esse: duplum autem neque significat aliquid fortasse, quemadmodum, neque quod in dimidio, quod si forte significat, attamen non idem & coniun-

A ctum : neq; scientia in specie, vt si est medicina scientia, ipsum quod commune, illud autem erat scientia scibilis. In iis autem, quæ per se ostenduntur prædicatis, id dicendum, quod non idem est seorsum & in oratione quod ostenditur : nam cauum communiter quidem idem significat in simo & curuo, ad ditum autem, nihil prohibet hoc quidem naso, illud autem cruri significare. & nihil differt dicere, nasus simus, & nasus cauus. Amplius, non danda est dictio secundum rectum : falsum enim est : nam non est simum nasus cauus, sed nasi hoc vt passio : quare nihil est absonum, si nasus simus est nasus habens cauitatem nasi.

De nugatione, & eius solutione, & cautela ab ea.

QVANDO autem interrogans interrogaret de loco, qui conducit respondentem in nugationem est, sicut diximus, secundum duo loca, quo B rum vnus est in notificatione rerum, quæ sunt relationis : & secundus est in definitione rerum, in quarum definitionibus accipitur sua substantia: conuenit itaque respondenti, quando interrogatur, de rebus relatiuis, & coegerit ipsum interrogans in nugationem, ꝙ declaret, ꝙ impossibile sit, ꝙ hoc notificet substantiam vnius earum, nisi quando acciperetur in ea substãtia alterius, quando notificaretur ex parte qua sunt relatiua, non ex parte qua sunt in alio prædicamento : exempli gratia, quia non sciretur duplum, inquantum est duplum, nisi per scientiam medij. Iam autem quod notificet per suam substantiam non esse ex parte qua est relationis, sed ex parte qua est quantitatis, sicut quod sciret, quod duplum sit binarius, aut quaternarius, sed qui sciret, quod duplum sit binarius vel quaternarius, non sciret relationem; & sic qui sciret scientiam ex parte qua est alicuius artis artium, ac si diceres scientiam medicinæ. Ipse quidem sciret ex parte qua est capituli qualitatis, non capituli relationis : & si sciret ipsum in capitulo relationis, non sciret ipsum nisi per rem, ad quam est, & quod declaretur vniuersaliter, ꝙ non accidat ex nugatione, inquantum notificaretur contradictorium nugationis : & hoc, quia qui definiuit denariũ, quod sit numerus qui componitur ex vnitate & vnitate, donec consumeret vnitates, quæ sunt in eo, iam nugaret, & non conduceret falsum mendacium: & sic definitiones affirmatiuæ nugantur in esse negatiuæ, & non proueniret C ex hoc impossibile: & hoc, quia negatio dicti nostri facere, est non facere, & illud est negatio sui prædicamenti : & qui responderit de re an sit alba, ꝙ non sit alba, iam nugauit, sed nemo visus est sibi quod tulerit impossibile, quando autem coegerit respondentem interrogationis ex definitionibus accidentium, quæ sunt in sua definitione in nugationem, sicut si interrogaretur quid est nasus aquilinus, esset differentia inter id, quod interrogauerit de eo, & inter id, quod responderet, & responderet quod sit nasus, in quo non inuenitur cauitas, quæ est in reliquis naribus hominum : conuenit itaque, quod declaremus ei, quod eius interrogatio est, quæ cogeret ipsum in nugationem : & hoc, quia si interrogaret quid est aquilinitas naris, esset responsio, quod sit naris, & hoc esset sua differentia, ex quo significaret ipsum nomen. Postquam hæc fuit semita definitionum cum nominibus, hoc est, quod intelligatur definitio distincte, quod dederat intelligere nomen confusum. Et dicitur, quod si interrogaretur quid est naris aquilina, si responderet quod sit naris curua, non esset differentia inter id, quod interrogaretur de eo, & inter quod responsum esset, & esset secundum gradum eius, qui permutauerit nomen nomine, & ideo indiguisset distinguere dictionem curuitatis, quæ inuenitur in reliquis naribus hominum, quoniam eius est curuitas, quæ est crurium, cui est nomen impositum in idiomate arabico, quoniam in hac interrogatione

non relinqueretur aliqua res propria ei, nisi id, quod significat curuitas, propterea quia cum hoc, quod sit res necessaria secundum istam interrogationem, non est hic nugatio, postquam esset ei dubium significatum istius curuitatis quid sit, postquam fuit varium secundum membra in quibus est, & non est ei impossibile: impossibile aũt esset, si intelligeret hic curuitas, q̃ est in cruribus. D

De solæcismo. *Cap. XVII.*

DE solæcismis autem propter quid apparent accidere, diximus prius: quo modo autẽ soluendum, in ipsis orationibus erit manifestum. Omnes enim huiusmodi volunt construere. Putas quod dicis quippiam vere esse, etiam est illud vere? dicis autem quippiam lapidẽ esse, est igitur quippiam lapidem. An dicere lapidem nõ est dicere quod, sed quem, non hoc, sed hunc? si igitur dicat aliquis, putas quem vere dicis est istum? non videtur Romane loqui. quemadmodum neq; si dicat, putas quam dicis esse, est iste? lignum autem dicere iste, vel quæcunque neque masculinum, neque fœmininum significant, nihil refert: quare etiam non fit solæcismus, si quod dicis esse, est illud: lignum autem dicis esse, est igitur lignum istud: lapis autem & iste, masculini habent declinationem. Quòd si quis dicat, putasne iste, illa est? deinde rursum, quid autem nonne iste est Coriscus? ita dicat. est igitur illa, non collegit solæcismum, si Coriscus etiam nõ significet idem quod illa: non dat autem qui respondet, sed oportet hoc præinterrogare: si autem neque est, neque dat, non colligit, neque in eo quod est esse aliquid, neque ad eum qui interrogatus est. Similiter igitur oportet & illic lapidem significare iste, si autem neque est, neque datur, non dicenda conclusio: apparet autem eo quòd dissimilis casus nominis, similis appareat. Putasne verum est dicere quoniam ista est id quod esse ais eam: esse autem ais aspidem, est igitur ista aspidem. At non necesse est, si non ista, aspidem significat, sed aspis, aspidem autem istam: neque si quem dicis esse istum est iste: dicis autem istum, esse Cleonem: est igitur iste Cleonem, non enim est iste Cleonem: dictum est enim quoniam quem dico istum esse, est iste non istum, neque enim Romane dicetur quo pacto interrogatio dicta. Putas, istud scis? istud autem est lapis, scis igitur lapis. An non idem significat istud in eo quod est putas istud scis, & in hoc, istud autem lapis: sed in primo quidem hunc, in posteriore autẽ hic. Putasne cuius scientiam habes, scis illud? scientiam autem habes lapidis, scis igitur lapidis. An huius quidem lapidis, dicis, hunc autem lapidem? datum est autem cuius scientiam habes illud scis, non illius, sed illud: quare non lapidis, sed lapidem. Quòd igitur huiusmodi orationes non colligunt solæcismum, sed apparent, & propter quid apparent, & quomodo est obsistendum illis, est manifestum ex iis, quæ dicta sunt.

E

F

A SERMONES aūt latentes sunt, quorū intellectum est impossibile, & illa est vna rerum, in quas ferret sophista: ex quo autem locus, qui attribui tur suis idiomatibus, non est communis nobis & illis, fuit etiam, quod dixit in quibusdam istorum locorum proprium suis idiomatibus, aut non commune nobis & illis. Nobis autem conuenit, quod consideremus hoc genus in idiomate arabum, & si inuenitur, consideremus, an habeat locum, ex quo procedant istæ res nec ne, & an sit solertiæ in sua contradictione. Abumazar autem visus est sibi, quod hoc genus eloquij est, quod appellatur arabicæ haya, & quod iam accidat ex defectu orationis, sicut nugatio accidit ex superfluo orationis. Conuenit autem, quod perscrutetur totum hoc, & sciamus quid sit haya secundum veritatem, & quid sit secundum extimationem, & ex quibus locis proueniat talis dispositio in idiomate arabum, aut in idiomatibus singulatum nationum, si esset hic talis fallacia communis omnibus nationibus.

De solæcismo.

De oratione facili, difficili, & acuta. *Cap. XVIII.*

B OPORTET autem intelligere, quoniam omnium orationum aliæ quidem sunt faciles conspici, aliæ autem difficiliores, propter id quod & in aliquo subdole decipiunt audientem, cum frequenter eædem illis existant: nam eandem orationem oportet vocare, quæ propter idem fit, eadem autem oratio aliis quidem propter dictionem, alii autem propter accidens, aliis vero propter aliud videbitur esse: quia vnumquodq; translatitium non similiter est manifestum. Quemadmodum igitur in iis, quæ sunt propter æquiuocationē (qui modus videtur esse ineptissimus) captiosarum ratiocinationum: hæc quidem & quibuslibet sunt manifesta (nam & orationes pene ridiculosæ sunt omnes propter dictionem: Vt vir ferebatur curru in scalas, vbi venit seruus, apud Ceream? Et Boreas purusne? non certe. perdit enim pauperem, & ementem. Et vtra boum ante pariet? neutra, sed retro ambæ. Putasne est Euarchus? non certe, sed Apollonides. eodem autem modo & aliarum fere quàm plurimæ) illa autem & peritissimos videntur latere. signum autem horum quoniam C contendunt sæpe de nominibus: vt vtrum idem significent de omnibus ens & vnum, an aliud: aliis enim videtur significare ens & vnum: alii autem Zenonis orationem, & Parmenidis soluunt, eo quòd multipliciter dicant vnum dici, & ens. Similiter autem & propter accidens & aliorum singulum quodque. aliæ quidem orationes erunt faciles videri, aliæ vero difficiliores. & sumere in quo genere, & vtrum redargutio, an non redargutio, non facile similiter in omnibus est.

Boreas, purus dr̄, q̄ sit scopa, & diuerriculum aeris, nubes purgans, cœlumq; serenans.

De diuisione sophismatum per solubile & insolubile.

SERMONVM autem sophisticorum quidam est, cuius notitia est difficilis, & quidam est, cuius notitia est facilis, difficilis autem est propter difficultatem ipsiusmet loci: & hoc, quia quidam eorum est vehementis fallaciæ, quoniam in eo est reliquum vnius speciei ex speciebus rerum sophista-

rum, sicut quod sit sophisticus propter id, quod est secundum accidens, & propter æquiuocationem nominis, & alias species locorum sophisticorum. Sermo autem sophisticus vehementis fallaciæ est ille, quo non constaret nobis cito, quod falsum sit in eo, sed veneris propter formam syllogismi, aut ex ambobus simul, deinde post hæc cum difficultate id, de quo scimus ꝙ falsum, quod est in eo, est propter præmissas eius, & non scitur ex qua præmissa, neque scitur in qua præmissa sit accidens.

D

De insolubili, & solubili, & uniuersali cautela respondentis. Cap. XIX.

EST autem acuta oratio, quæ dubitare facit maxime, mordet enim hęc maxime: dubitatio autem est duplex, hæc quidem in syllogizantibus, quam eligat quis interrogationem, illa autem in contentiose sustinentibus, quomodo dicat quis propositũ. Quapropter in iis, quæ syllogizant, acutiores orationes inquirere magis faciunt: est autem ea quæ syllogizat quidẽ, oratio acutissima, si ex quàm maxime apparentibus quàm maxime probabile interimit: nam cum vna oratio sit (transposita contradictione) omnes similiter habebit syllogismos: semper enim ex probabilibus similiter probabile interimet, aut construet: quapropter dubitare necessarium est. Maxime igitur talis acuta, quæ ex æquo conclusionem facit interrogationibus: secunda autem quæ ex omnibus similibus: hæc enim similiter faciet dubitare, quæ interrogationum interimenda est: id autem difficile est? nam interimendum quidem, quid autem interimendum, dubium. Contẽtiosarum autem acutissima, quæ primum statim dubia est vtrum syllogizat, an non, vel vtrum propter falsum, an diuisionem solutio: secunda autem aliarum, quę manifesta quidem ꝙ propter diuisionem, vel interemptionem est: non tamen est explorata per cuius interrogationum interemptionem, vel diuisionem, soluenda est scilicet vtrũ propter conclusionem, an propter aliquam interrogationem id est. Quandoque igitur non syllogizans oratio facilis est, si sint valde inopinabilia, vel falsa quæ sumuntur: quandoq; autem non digna despici: nam quando deest aliqua talium interrogationum, de qua oratio & propter quam est: & qui non sumit illam, & colligit: inepta est ratiocinatio: quando autem eorum, quæ extrinsecus non despicienda vllo modo: sed oratio quidem iusta, interrogans autem non probe interrogauit. Et est sane soluendum quandoq; quidem ad orationem, quandoque autem ad interrogantem, & interrogationem, quandoque vero ad neutrum horum: similiter & interrogandum & syllogizandum est & ad positionem, & ad respondentem, & ad tempus: quando fuerit pluris temporis egens solutio, quàm præsentis temporis (quo disputatur) ad solutionem.

E

F

SErmo autem difficilis solutionis ex istis est, cuius præmissæ sunt famosiores conclusione: quoniam sermo, qui talis fuerit, multotiens destruit famosa, & pluries est, de quibus latet ipsa dispositio, quando fuerit inte...

A gatio de duobus extremis contradictorij, quorum neutrum est famosius altero: quoniam difficile erit nobis, quod duorum extremorum reciperetur. Sermo autem facilis solutionis est, qui fit ex rebus non famosis, aut absurdis & est sermo, qui non reciperetur a respondente. Quando autem interrogaretur respondens de præmissis famosis, non conuenit ꝙ vilipendat interrogantem, licet non ordinauerit ei illas, neque cognoscatur sermo clare, & cogeretur ꝙ largiatur contradictionem aliquando secundum orationem, & aliquãdo secundum proferentem, cum notificet ei, ꝙ non inueniatur interrogatio, quoniam interrogatio aliquando fit secundum ipsummet interrogantem, & aliquando fit secundum respondentem, & aliquando fit secundum tempus proprium.

De quadam cõi respõdẽtis cautela.

Epilogus octo præcedentium, & duorum præsentium librorum. *Cap. X X.*

EX quot igitur, & ex quibus fiunt iis, qui disputant captiosæ ratiocinationes, & quo modo ostendemus, falsum & inopinabilia dicere faciemus: amplius autem ex quibus accidit syllogismus, & quomodo interrogan- B dum, & quis orde interrogationum: insuper autem ad quid sunt vtiles huiusmodi omnes orationes, & de responsione simpliciter omni, & quo modo soluendum est orationes, & syllogismos, dicta sint de omnibus a nobis hæc. Reliquum autem est de eo quod a principio erat propositum ad memoriam reuocantes, quippiam de ea re sub breuitate dicere, & finem imponere dictis. Præmisimus igitur inueniendi facultatem quandam ratiocinatiuam de proposito ex iis, quæ sunt q̃ probabilissima: id enim opus est dialectices secundum se, & tentatiuæ. Quia aũt præinstruitur quis ab ea pp sophistices vicinitatem vt non solum experimentum possit sumere dialectico more, sed etiam quasi scientifico: propter id non solum dictum negotii officium posuimus orationem posse sumere, sed etiã vt orationem sustinentes tuemur positionẽ perquàm probabilissima C simili modo: causam * aũt diximus huius, quia & propter id Socrates interrogabat, sed non respondebat: confitebatur enim se non scire. Manifestum autem est in prioribus ex quot, & ad quod id erit, & vnde idonei erimus horum: adhuc autem quomodo interroganda, vel ordinanda quæstio omnis, & de responsionibus & solutionibus quæ sunt ad syllogismos: patefactum est aũt & de aliis quæcunq; huiusce disciplinæ sunt orationes: præter hæc aũt & de captiosis ratiocinantibus pertractauimus, quemadmodũ diximus iam prius. ꝙ igitur nacta sunt finem sufficienter ea, quæ proposuimus, manifestum: operæpretium aũt est nos non latere quidnam accidit circa hoc negotiũ: nam eorum q̃ inueniuntur omniũ, quæ quidẽ ab aliis sumpta sunt prius, elaborata paulatim incrementũ sumunt ab illis qui postmodum accipiunt: quæ aũt ab initio comperiuntur, paruum in primis sumere solent incrementum, attamen vtilius multo, eo (quod postea ab aliis fit) accremento: maximum enim fortasse principium omniũ, vt dicit, quare difficillimum: quanto enim potestate validissimum, tanto

In libris topicorũ, præsertim in octauo.

mole minimum, difficillimum est videri: eo autem comperto, facile est adiicere, cooptareque reliquum. Quod & circa rhetoricas orationes accidit, penè autem & circa alias artes omnes: nam qui principia inuenere, omnino ad exiguum quid perduxerunt: qui autem nunc celebriores habentur, vendicantes a multis, velut ex successione particulatim colligentes, sic auxerunt. Tisias quidem post priores, Thrasymachus vero post Tisiam. Theodorus autem post hunc, & multi multas coadunauere partes, quapropter nihil mirum, si in amplum quidem creuerit ars. Huius autem negotii non hoc quidem erat exploratum, illud autem nõ erat, verum nihil ipsius prorsus erat: nã eorum, qui circa litigiosas orationes erant mercenarii, similis quidem doctrina, Gorgiæ negotio: orationes enim hi quidem rhetoricas, illi autem interrogatiuas docebant ediscere, in quas sæpius incidere solebant alternatim vtrorunque adinuicem orationes: quapropter velox quidem, vtpote quæ sine arte erat doctrina discentibus ab illis: non enim artem, sed quæ ab arte sunt dantes, arbitrati sunt loqui erudite, perinde ac si quis disciplinam dicat se tradere vt non doleant pedes, deinde sutoriam quidem non doceat, neque vnde possint comparari talia, det autem quàm plurima genera omnimodorum calceorum, hic profecto profuit ad vsum, artem autem non tradidit. Et de rhetoricis quidem erant multa & antiqua dicta: de syllogismis autem omnino nihil habuimus prius aliud quicquam quod diceremus, quàm mora perquirentes, multo tempore insudauerimus. Si autem videtur ex considerationibus nostris (vt ex iis quæ sunt ex principio) hæc habere disciplina sufficienter supra alia negotia quæ ex traditione inducta sunt, reliquum erit omnium vestrum, vel eorum qui audierunt hoc opus, omissa quidem artis, venia dignari: inuenta autem, multa prosequi gratia.

In quo epilogat dicta, & explicat finem intentum in hoc libro.

POstquam aũt iam attigimus hac attingentia ad sermonem istius artis, iam declaratum est nobis, vnde sint sermones deceptorij addiscentium, & quotus sit suus numerus, & qũo reducantur quidam eorum in elenchum sc̃dm syllogismum, & qũo cõueniant quod interroget, qui contradiceret cõpositioni sermonum, qui sunt huius generis & quot sunt intentiones intentæ in hoc genere rerum, & qũo sit contradictio responsio in eis: hoc aũt est totum id, quod fuit nostrum desiderium scire in hac arte, & constare nobis omnes eius partes. Quod aũt reliquum est nobis est, quod dicamus causam, quæ tulerit nos ad loquendum de hoc secundum modum reminiscentiæ: & hoc, quia optatũ est nobis, quod sint nobis regulæ, ex quibus possumus facere syllogismos ex præmissis famosis, secundum modum interrogationis & tentationis: & sunt syllogismi, quibus vtitur ars topicæ, & regulæ, quibus possumus cauere ab his, qui construerent nobis tales syllogismos, & fuerunt hi syllogismi falsigraphi, qui putantur esse huius speciei, & non sunt ipsius: vidimus quod scientia respõsionis perficitur nobis in arte topicæ per scientiam istius speciei syllogismorum, qui appellantur falsigraphi, & per notitiam suæ contradictionis, & prosecuti sumus eam rem in arte topicæ per speculationem huius artis. Et propter hoc, quod diximus, responsio artis est difficilior interrogatione, & ideo

A Socrates gloriabatur, quod bene interrogaret, & non quod bene responderet, & ideo apparuit nobis, ꝙ non sufficiat scientiæ huius artis quod addiscamus res fallentes, & quomodo interrogemus de eis solum, sed quomodo responderemus ad eas, & quomodo contradiceremus eis: sed iam attigimus finem desideratum, quando locuti sumus de intentionibus huius generis sermonum, hoc est sermonum falsigraphorum, & locis, ex quibus construitur hoc genus sermonis, & quomodo interrogemus de eis, donec sit eius actio perfectior, & quomodo responderemus & contradiceremus ex illis, & hæc est res nota per se.

De cõparatione huius artis ad alias partes logicæ.

Conuenit autem, quod non ignoremus quid acciderit nobis in hac arte: qm̃ ex artibus, quædam sunt, quarum principia dicta sunt. Inquiritur autem posterius ad complementum illorum principiorum: & ex eis sunt, de quorum principijs non est dicta aliqua res, & quando inchoasset speculatio de istis, difficile esset, ꝙ speculanti ea ferret in hoc rem multam de partibus huius artis, sed si cõduxerit, certe tulisset de hoc rem minimam, licet fuerit parua secundum mensuram, quasi esset vehementior, quam hæc magna res, qua posterius ferret perfectionem artis, quam iam perfecisset prius ex suis principijs: hoc autem fuit ita, quia sermo de principio est difficilis, sed sermo de eo, quod est post principium, est facilis: & ideo sermo de principio, licet fuerit paucus secundum mensuram, fuit magnus secundum potestatem: sermo autem de eo, quod est principium, licet sit causa, est paruus secundum potestatem. Et hoc idem accidit nobis in illa B arte in comparatione reliquarum artium sermocinalium secundum genus, quia non inuenitur in hac arte aliqua res, quæ ponatur ad ipsum secundum gradum principij. Iam autem inuenimus aliquam rem, quæ ponitur secundum gradum partis, sicut accidit in arte rhetoricæ, cuius sermonem absoluerunt vetustiores viri adeo quod inuentæ sunt omnes eius partes iam perfecte, sed secundũ materias, quando locuti sunt de hoc, præter quod loquantur de rebus, quæ ponuntur de ea secundum gradum principiorum: & illæ sunt res communes quinque artibus, sicut est sermo de syllogismo simpliciter, & de cõsimilibus rerum communium: sed in hac arte non inuenimus aliquam rem, quæ currat cursu principij, & sic etiam cursu partis. Inuenimus autem in ea plures res, quæ currerent cursu singularium, quæ sunt in arte apud habentes hanc artem, & sicut ille, apud quem non esset scientia artis, nisi causæ cuiusdam numeri de suis singularibus, quæ faceret hæc ars. Sicque non est apud eum scientia artis, exempli gratia. Ille, apud quem non esset de arte caligaria nisi singulares calcei terminati: sicque non est apud illum de speciebus calceorum aliqua res, præter quod glorietur plusquam qui præcesserit eum, quia qui fuerit in disciplina huius artis, absque quod habeat de illa, nisi sermones determinati numeri, hoc est sermones sophisticos, est in gradu eius, qui intenderat addiscere calceos, quando daret C alicui hominum calceos ex suo, aut diceret eis quod primo conueniat facere calceos, absque quod sciat eos ex quare fiant, neque quo modo: & non est perfectionis artis, quod dicatur à pluribus hominibus, sed miraculum esset quod perficeretur ars ab vno solum, quando autem fuerit perfectio artium pluribus hominibus res valde laudabilis, mirabilius esset esse artem secundum se totam vnius, & extrahere ex principio ad finem. Propterea iam oportet omnem, cui constaret iste sermo noster, quod referat nobis magnam laudem, & ingẽtes gratias propter id, quod inuenimus de ista arte, & perfecimus ipsum ex suis principijs, & eius partibus. Si autem esset quibusdam suis partibus defectus, esset nobis indulgendum, & nos essemus excusandi, propter res, quas diximus. Hoc itaque est vltimum, quo compleuit istum sermonem hic vir, & hunc suum librum. Iam autem transtulimus de eo, quantum prouenit in nostram intelligentiam, secundum quod intellectum est nobis hac hora, sicque redibimus & ampliabimus speculationem de eo, si creator prolongauerit vitam nostram, & parabit nobis causas ocij, quia hic liber est valde latens, aut propter translationem, aut quia Aristo. intenderit istud, & non inuenerit alicui exponentium expositio, neque secundum dictionem, neque secundum rem, nisi quod est in libro philosophiæ Abuhali Abencini aliquod huius, liber autem est nobis in vltimo

mendositatis, cum hoc quod homo est profundæ orationis, sicque ille, cui constauerit hic meus Liber, & appareret ꝙ defecerit in verbis meis aliqua res, quæ sit suorum verborum alio modo ꝙ̄ intenderit ordinare, excusaret nos: quia qui gloriaretur intelligere eius verba, absque ꝙ pręcedat ei alius ab eo, ipse enim similis est ei, qui incœperit artem, & talis est causa eius quod posuimus in hoc secundum modum cogitationis, & imaginationis. Iam autem declaratum est tibi hoc, quando constiterit tibi forma suorum verborũ. Ego aũt spero quod non defecerit nobis aliqua res ex generibus sermonum, quas posuerat in hoc libro, neque ex eius intentionibus vniuersalibus, licet sine dubio iam defecerint ab eo plures res particulares: sicque est ex parte qua fit sermo de eis, & disciplinæ earum: sed visi sumus nobis ꝙ hoc, ꝙ contigerit nobis in hac hora, est valde bonum, & quasi esset sicut principium, vt constaret eius sermo perfecte ei, qui successerit nobis, & nobis ipsis, si erit nobis ociũ & prolongauerit deus vitam nostram: Tu autem vide qualis sit dispositio eius, qui succedit post hunc virum in intellectione eius, ꝙ iam perfectum est, & completum, ꝙ putetur de vllo, ꝙ addat ei, aut perficiat rem, quæ defecerit ei: & iam notificauit hoc Auicenna, & dixit ꝙ hodie sunt mille, & tot centena annorũ, quibus nemo inuentus est, qui adderet aliquid in hanc artẽ. Ac etiam, iam intẽdimus nos ipsi ab hoc tempore ꝙ protraximus in has res, & inquisiuimus omnes sermones, & non inuenimus aliquod verbum exiens ab eis, neque subtractum ab eis, nisi ꝙ poneretur secundum gradum attributi, aut secundũ gradum simplicis vniuersalis: Nunc autem iam possibile est tibi ꝙ constet ex nostro sermone præcedenti hunc librum vera constantia, ꝙ hic non sint, nisi illa, quæ narrauimus, hoc est, quæ oporteat numerari partem huius artis: & ꝙ locus, qui putatur ꝙ Abumazar acceperit illum, qui est locus permutationis, sit res, quæ non latuerat Arist. & ꝙ illius dispositio sit altero duorum modorum, aut ꝙ non sit falsigraphus per se, & vt plurimũ, quia locus permutationis est per se, sicut notificauit nobis Arist. siue fuerit Rethoricus, aut poeticus, aut sit numeratus in falsigraphis, qui sunt secundum accidens, si non fuerit necessarium, ꝙ numerent in partibus istius artis ea, quæ adderentur capitulo absolutorum, & connexorum, & capitulo acceptionis illius, ꝙ non est causa, ac si esset causa; & in toto est speculatio, & hoc sit amplificatio, & explicatio, & putetur ꝙ non sit ex ipso capitulo, aut sint in illo ambę res.

Librorum elenchorum cum Auerr. media expositiones.

FINIS.

AVERROIS CORDVBENSIS, SOLERTISSIMI ARISTOTELICAE DISCIPLINAE EXPOSITORIS, EPITHOME in vniuersam hanc logicæ partem.

ABRAMO DE BALMES INTERPRETE.

Præfatio Authoris.

B

INTENTIO in hoc sermone est colligere sermones necessarios in hac arte logicæ ad cognitionem regularum partium formationis & verificationis, quæ fiunt in tota arte logicæ, dico in quinque artibus, quod est necessarium pro maiori parte: & eo magis pro addiscendo artes, quæ iam perfectę sunt secundum id, quod sunt nostro tempore: & hoc pro maiori parte artium, & præcipue medicinæ, & cæterarum. Veruntamen sermo de rebus, ex quibus cōponuntur & fiunt sermones isti, aut erit inutilis ad disciplinā artium, quæ iam perfectę sunt, aut erit vtilis secundum modum melioris, non modo necessario. Petitio autem melioris hoc nostro tempore est quodammodo impossibilis. Et cum toto hoc erit itaque sicut introductio ei, qui inueniet sibi quietem & solertiam, & voluerit esse perfectus in partibus huius artis. Nos itaque incipiemus sermonem harum partium ab ea, quę est magis communis quam aliæ partes: quia illa est disciplina ordinaria: sin autem, oporteret quod repeteretur res vna eadem multoriens: & deinde post hoc procedemus ad illud, ꝙ appropriat vnumquodque eorum.

Quid sit formatio & quid verificatio.

Dicamus itaque, quod ex quo fuerunt omnes quæstiones, quarum cognitio appetitur in omnibus artibus speculatiuis duarū specierum, videlicet formatio, & verificatio, & fuit formatio id, quod est intellectus rei per id, quod constituit substantiam suam, vel per id, quod extimatur, ꝙ constituat substantiam suam, & erit id, de quo quæritur vtplurimum dictione quid. Et verificatio est intellectus rei per id, quod dicitur ipsius dispositio quædam, & est id, de quo quæritur vtplurimum dictione, vtrum sicut est dictum nostrum, vtrum vacuū sit: & cum dictione, an, vt est dictum nostrum, an mundus sit nouus. Et hęc species quæstionis est, qua quæritur a nobis semper dictione an, & an mundus sit nouus, fuit quod quæritur a nobis.

C

Quę sit notitia agēs, & quę dirigēs.

Et oportuit quod precedat quālibet istarum discipulo duę partes notitię, aut agens aut dirigens, dirigens quidem ad formationem est, quæ significatur per dictionem separatam: agens vero est ex rebus, quibus sibi constat res, & illę sunt partes diffinitionum, & definitiones. Verificationis vero dirigens est detentio veritatis apud quæstionem duarū partiū oppositionis: sed agens ipsam est syllogismus. Et hęc ars est, quę tradit dispositiones & regulas, quibus dirigitur intellectus ad has duas notitias, hoc est ad formationem & verificationem. Sicque diuidemus perscrutationē huius artis necessario ad has quatuor partes. Et incipiemus a tractatu significationis dictionū in vl'i. Deinde ꝓcedemus ad sermonē de rebus simplicibus agētibus formationē. Vlterius ꝓcedemus ad ser-

monem de rebus, quibus opposita sunt opposita, adeo quod veritas transeat in D vnam earum. Postea loquemur de syllogismo, & speciebus eius simpliciter. Rursus progrediemur ad id, quo proprie terminantur singulæ formationes, & verificationes simpliciter: & illa est disciplina propria, quæ fit in singulis quinque artium, dico demonstratiuam, & topicam, & cæteras.

EPITHOME AD LIBRVM PRAEDICABILIVM.

De dictionum significatione. Cap. I.

De æquiuocis.

NOMINA quædam sunt æquiuoca, quorum singula significant rem plusquam vnam: & hæ res sunt, inter quas non est conuenientia aliqua penitus: sicut almisteri, quod est canis in lingua arabum, quod dicitur de sydere, & de latrabili: vel quæ cum ipsorum diuersitate comparabuntur ad principium vnum: sicut si comparentur ad efficiens vnum, aut ad finem vnum, aut ad subiectum vnum. Et istæ res cõparatæ ad rem vnam ex eis sunt, quæ conueniunt in ea hac re, ad quam comparantur: sicut est nomen entis, quod dicitur de substantia, quantitate, & qualitate, & cæteris prædicamentis: & sicut caliditas, quæ dicitur de igne, & cæteris rebus calidis: & eorum sunt, quæ dicuntur nomine deriuato a nominibus, vt si dixeris, fiebotomũ medicinalem, locum bonum & domum bonam, veram seruitutem, & veram sapientiam.

De Analogis.

Et rerum comparatarum ad rem vnam, quædam comparantur ad ipsam secũdum prioritatem, & posterioritatem, sicut est comparatio multorum prædicamẽtorum, & specierum eorum ad substantiam. Et earum sunt, quarum comparatio ad ipsam est in gradu vno. Et earum sunt, quarum comparatio fuerit ad res diuersas consimiles: sicut est principium, quod dicitur de corde animalis, & de fundamento domus, & de extremo viæ: vel erit eis ad rem vnam comparatio diuersa, ac si diceres vuam vinosam, & faciem vinosam. Et istæ species, exceptis primis duabus speciebus, sunt notæ in nominibus analogis. Sicque, quãdo intenderimus formationem illius, quod significat nomen æquiuocum, vel analogum, continget, vt diuidamus istas res, super quas significant nomina, & quæremus in singulas earum formationem in eo quod determinat ipsam: & si non, errabimus, & accipiemus res multas, ac si essent res vna. F

De synonymis.

Et eorum sunt nomina synonyma, & sunt nomina plura significantia vnam rem: sicut vestis, tunica, & indumentum, & ipsum est omnino contrarium nominis æquiuoci, & decebit in hoc apud quæstionem formationis, quod non aspiciamus multitudinem nominum.

De vniuocis.

Et eorum sunt nomina vniuoca, & sunt nomina significantia super vnam rẽ communem pluribus rebus specie vel numero, sicut animal & homo, quorum vtrunque significat super rem vnam: & in hoc non accidet error apud formationem pœnitus.

De disperatis.

Et eorum sunt nomina disperata, & sunt ea, quorum vnumquodque significat super rem aliam ab ea, quam significat aliud: sicut substantia, & quantitas, & situs. Et contingit his, duabus speciebus vniuocis & disperatis quod sint dictiones conuenientes rebus: & ideo ipsa sunt, quibus magis vtitur processus demonstratiuus.

De translatis.

Et eorum sunt nomina translata, & sunt ea nomina, quæ transferuntur rebus artificialibus a rebus vulgaribus, vel ex similitudine earum rebus vulgaribus,

A sicut alzamaz in lingua arabum, quo vtuntur in arte scriptoria, & arte tribuen-
di bestias ammissarijs, vel per dependentiam earum secundum alios modos de-
pendentiæ, sicut vocatur sermo artium nomine efficientis sui apud vulgares,
vel a fine suo vel parte sui, vel aliquo accidentium eius. Et de his itaque con-
uenit, ꝙ non intelligamus ab eis significationem publicam vulgaribus, quan-
do vtimur eis in artibus.

De accõmodatis.

Et eorum sunt nomina accommodata, & sunt quæ accommodãtur rei absq;
hoc, ꝙ sit gradus suus secundum ipsum: & hæc est differentia inter ipsum,
& translatum. Et diuisiones suæ primæ sunt secundum diuisionem nomi-
nis translati.

De cõmuni & speciali.

Et eorum sunt, quæ dicuntur secundum commune & speciale, sicut est no-
men, ꝙ dicitur de genere aliquo, & dicitur de specie eius, sicut hoc nomen al-
misteri, quod dicitur arabice de omnibus astris cœlestibus, & dicitur de astro
singulari stellarum erraticarum, & sicut accidens, quod dicitur de accidente scri-
pto in ista arte, & de proprio.

De denominatiuis.

Et eorum sunt nomina denominatiua, & sunt illa, quæ dicuntur primo de re
denudata in intellectu ab omni eo, quod secum ligatur, & deinde transmuta-
tur transmutatione significante super intentiones istarum rerum in subiecto:
sicut hæc dictio albedo, quæ significat primo super rem denudatam in intelle-
B ctu, vlterius transmutatur ad album & significatur per ipsum super rem inuen-
tionis albedinis in subiecto. Et nomen, cuius est consuetudo ꝙ transmutetur,
ipsum est exemplare primum, & illud, ad quod trãsmutatur, est denominatiuũ.
Et in hoc iam solent errare in speciebus elenchorum: & hoc contingit in eo,
quod fuerit simile exẽplari primo, & ipsum est in rei veritate denominatiuũ:
vt si dixeris denarium impressionem principis, hoc est impressum a princi-
pe: & aliquando erit econuerso, hoc est, quod illius figura sit figura nominis
denominatiui, & ipsum non sit denominatiuum, vt viuum, quod significat op-
positum inanimati.

Sermo de rebus agentibus formationem. Cap. II.

ET res incomplexę vel sunt vniuersales, vel particulares. Et vniuersale est
res, cui possibile est ex substantia formationis eius in intellectu solo, quod
prędicetur de pluribus ꝙ̃ de re vna: sicut animal & homo: & hoc siue pos-
sibile sit inueniri extra intellectum, siue impossibile sit: sicut est dispositio solis
& lunæ, quorum impossibile est quod inueniatur plusquam singulare vnum de
C eis, nisi ex eo quod ipsum est vniuersale. Veruntamen singulare est id, quod
impossibile est ex substantia formationis eius, quod prædicetur de plusquam
singulari vno, nisi quod ipsum iam accidit sibi quod cõparetur rebus pluribus
comparatione vna secundum modum aliquem: sicut homines, qui comparan-
tur patri vni, aut patriæ vni: & existimatur in eo, quod ipsum assimiletur vni-
uersali: sed differentia inter duas comparationes est manifesta, & illa est, quia
pater non est res vna inuenta in filijs, & communis secundũ modũ, quo vniuer-
sale inuenitur in singularibus suis commune eis: sicque comparatio vniuersa-
lis vnicuique singulariũ est comparatio vna per se omnibus modis, & compa-
ratio patris vnicuique filiorũ eius est diuersa, quia cõparatio ipsius suo filio
Socrati est alia a comparatione sui Platoni filio eius. Proprietatum itaque,
quibus differt vniuersale a singulari earum est, quia singulare impossibile est,
quod conueniant in eo plusque vnum, & vniuersale possibile est in eo hoc. Et
earum est, quia vniuersale est inuariabile, & singulare est variabile; & ideo fue-
runt sua prædicata necessaria, ex quibus componuntur, sicut dictum nostrũ ꝙ
animal sit sensitiuum, & ꝙ triangulus habeat tres angulos æquales duobus re-
ctis. Et earum est, quia iudicium supra singulare est iudicium supra finitum, &
iudicium supra vniuersale est iudicium supra infinitum: quia, quando iudica-
ret sensus supra animal, esset iudicium supra singularia infinita. Et ex hoc esti-

matur, quod hęc comprehensio sit alterius virtutis a virtute, quę comprehendit singulare, & est virtus, quæ vocatur intellectus: & omnino itaque inuentio vniuersalis est res manifesta per se, & est vna ex rebus, quas præsupponit ista ars, vt principiū. Et vniuersalia incomplexa sunt quinque, genus, species, differentia, proprium, & accidens.

Sermo de uniuersalibus in complexis. *Cap. III.*

GENVS quidem, & species dicitur vtrūque eorum in ordine ad alterutrum: & ideo cum fuerint vniuersalia plusquam vnum notificantia de singulari quid est, & fuerit aliquod eorum magis vniuersale q̄ alterū, magis vniuersale est genus, & magis determinans est species. Et si fuerit in eis vniuersale, quo non est magis determinans, ipsum est species, & non est genus, & vocatur species specialissima, si inuentatur in eis. Gratia exempli corpus nutribile, & animal: omnia quidem sunt vniuersalia notificantia de singulari homine determinato quid. Et pars eorum est magis vniuersalis alia parte, & corpus est vniuersale, quo non est vniuersalius, & homo est determinans, quo non est magis determinans, & quę sunt inter ea, sunt vniuersalia & determinantia, determinant quidem quod est eis superius, & vniuersale ei, quod est sibi inferius. Sicque genus secundum hanc summam est vniuersalius duorum vniuersalium, quo respondetur in respōsione ad quid est singulare, qd̄ videmus, vel sentimus via vniuersali. Et species est determinantius eorum. Et specierū quędam sunt diuisiuę, & quędam non diuisiuę: & diuisiuę sunt, ad quas diuidit genus diuisione prima: sicut est diuisio animalis ad ambulans, & volans, & natās. Et non diuisiuę sunt, quę sunt sub generibus diuersis sicut homo, & aquila: qm̄ genus hominis est ambulans, & genus aquilę est volans.

Sermo de differentia.

Et differentia est vniuersale separatū, quo discernitur quęlibet species distincta secundum substantiā suā a specie ei conueniente in suo genere, sicut est differentia hominis per rationē ab asino & equo. Et genus communicat differentię ex eo, quod ipsum notificat de specie substantiam suam. Et differt ab ea, ex quo genus est quo ex sua substantia discernitur aliud, quod conuenit in eo: Differentia vero notificat id, quod proprie concernit ab alio ex sua substātia. Et in summa genus est, quod dicitur in responsione ad quid est; & differentia dicitur in responsione ad qualis res est.

Sermo de proprio.

Et proprium est vniuersale incomplexum, quo differt quęlibet specierū diuisiuarum a specie conueniente sibi in genere, sed non secundū suā substantiā: & per hoc differt ab ipsa differentia, & communicat secum ex eo, quod conuenit speciei, cui inuenitur semper.

Sermo de accidente.

Et accidens est vniuersale incōplexum, quod inuenitur generi, vel speciei, aut magis vniuersale, vel magis determinans eis. Et est duarum specierū, separabile, & inseparabile. Exēplum vniuersalis inseparabilis est nigredo corui: & exemplum separabilis, caliditas aquę. Et exemplum determinantis inseparabilis est simitas nasi, & exemplum determinantis separabilis est depilatio capillorum, & excoriatio cutis. Et illo in summa vtimur vtplurimum in differētia speciei a specie, & singularis a singulari. Et magis perfectę dignotionis ex eis est determinans inseparabile, & post ipsum vniuersale inseparabile; separabilis vero differētia est in cōparatione ad singulare determinatū & in hora determinata, sicut si dixeris, qm̄ receperit capiti suo coronā aureā magnam, & in dextris suis aderit laudans, & sinistris vituperans. Et propriū & accidens conueniunt ex eo, quod ipsa non inueniūtur nisi in prędicamentis accidentium, sed genus & differentia iā inueniuntur in substantia & accidente; veruntamen inuentio eorū est ex eo, q̄ notificatur quod est singulare substantiale, sicut est animalitas & humanitas: & ratio est, quia quodlibet notificat de Socrate demonstrato substantiā suā: & ideo describuntur vniuersalia substantię ex eo, q̄d ipsa notificāt de singularibus suis substantiā suā: verūtamen inuentio eorū in accidentibus est, quę notificāt ēt de singulari accidentis substantiam suam: sic

A cut color & albedo, & disgregās visum, quorū quodlibet notificat albedinē de-
monstratā secundū substantiā suā nec nocebit si vtentur istis secundū consue-
tudinem eorū in distinctione inter prędicata substantialia, quę notificant de sin-
gulari substantiam suā, siue fuerit singulare substantię, vel singulare accidentis.
Et inter prędicata accidentalia sunt illa, quę nō notificāt de singulari, super cu-
ius substantia prędicantur, locū inuētionis & ablationis, cū dicamus, quod qū
fuerit res aliqua vniuersalis denominata per plusquā vnā rem, dū remouebitur
denominatio, remouebitur ista res, & dū inuenietur, inuenietur ista res, illa res
est prędicatū determinatū substantiale: & hęc est differentia. Et denominatio,
quę dū remouebitur, remouebitur ista res, & dū inuenietur, nō inuenietur ista
res, ipsa est genus: sicut est dispositio animalitatis, & humanitatis, & coloris, &
albedinis, Veruntamē species vltima ipsa nō prędicabitur nisi de singulari, &
ideo non cōponitur ex ea enunciatio vniuersalis. Et differt a genere, quia dum
species inuenit', inuenitur genus: & dū inuenitur genus, nō inuenitur species: et
dū remouebit' genus, remouebitur species, & dū remouebitur ipsa nō remouebi
tur genus: & ideo dr̄ de genere, quod ipsum sit prius specie secundū naturā. Et
in isto loco licet sit error, tn̄ est in eo vtilitas aliquo modo, & est modus, quo
vtuntur in proiectione numerorum ad standum super errorē si fueris in illis:
B sed fallacia huius loci est, quia aliquādo inuenitur alicui rei affirmatio necessa-
ria, & dū imaginabitur remotio illius, remouebitur res, & non habet res consi-
stentiam per ipsam. Exemplum huius est risibilitas & ratio, quia dum remoue
bis risibilitatem, remouebitur ratio, cum fuerit risibilitas necessario coniuncta
rationi, & sic dum inuenitur ipsa, inuenitur & ratio. Nec etiam quicquid remo
uetur ad remotionem sui res aliqua, & non inuenitur ista res in inuentione sui,
illud est genus: quoniam accidens vniuersale connexum habet istam disposi-
tionem. Veruntamen dum fuerint remotio & inuentio primę, & secundū sub-
stantiam, verificabitur locus.

Sermo de rebus compositis. *Cap. IIII.*

RES quidem compositę ex istis incomplexis sunt duarum specierū: vna
est, cuius compositio est compositio enunciationis, & ipsa est, cuius vię
est, quod verificetur, vel falsificetur: & sermo iste est ex appropriatis ser-
monibus veris Et species secunda compositionis est compositio conditionis
& copulationis, & ipsa est compositio, quę non verificatur neque falsificatur,
sed vtimur ea in formatione, & est trium specierū videlicet definitio, & descri-
C ptio, & sermo, qui non est definitio, neque descriptio. Sicque definitio est ser-
mo, cuius compositio est conditionis & copulationis ad intellectionem defi-
niti per res substantiales, quibus est sui consistentia, & ipsa componitur ex ge-
nere & differentia. Et descriptio est sermo, cuius cōpositio est conditionis &
declarationis declarantis rē, super quā significat, nō p omne id, qđ cōstituit sub-
stantiam sui, & ipsa est, quæ cōponitur ex genere & proprio: vt si diceremus
de homine, quod ipse sit animal politicū: vel ex genere & accidentibus, vt si
diceremus de homine, quod ipse sit animal educans suam prolem consilio &
prudentia: vel ex genere & accidente, vt si diceremus de homine, quod ipse sit
animal scribens. Et sermo, qui non est definitio, neque descriptio, componitur
ex specie & accidente, sicut est dictum nostrum de Socrate, quod ipse sit ho-
mo albus: vel ex accidentibus, sicut dictum nostrum de Socrate, quod ipse sit
optimus scriba, mercator callidus: & iste est proprius formationis rhetoricę.
Sed definitio est formatio demonstratiua, id est completa & perfecta: & descri-
ptio est infra eam, & est propria libro topicæ. Sicque ista est summa rerum,
quibus cadit formatio in vniuersali in omnibus artibus quinque. Et quoniam
decem prædicamenta adiuuant formationem, decet quod loquamur & remini-
scamur de eis quicquam, licet non sit notitia eorum necessaria isti intentioni
quam intendimus.

Definitio quid sit.

Descriptio quid.

Sermo, qui nec definitio, nec descriptio.

EPITHOME AD LIBRVM PRÆDICAMENTORVM.

Sermo de prædicamentis. Cap I.

ET VNIVERSALIA sunt duarum specierum, prædicatum, quod prædicat de eis prædicatione naturali substantiam suam & quidditatem suam: exemplum huius est animal, iam enim ipsum notificat de omnibus suis subiectis, q̃ sunt homo, & equus, & Socrates, & Plato substantiam suam, & quidditatem suam, & conueniens est quod respondeatur per ipsum in responsione ad quid est quilibet eorum; & istud est vniuersale substantiæ. Et alia species notificat de subiectis aliquibus quid sunt, & de subiectis alijs res exeuntes a quidditate eorum. Exemplũ huius color: ipse enim notificat de albedine & nigredine, quidditatem vtriusque, & notificat res exeuntes a quidditate sua, dum accipitur nomine suo denominatiuo, & prædicatur de aliqua substantia, sicut est dictum nostrũ album & nigrum, & istud est vniuersale accidentium. Et singularia etiam sunt duarum specierum, singulare, quod non prædicatur de aliquo omnino prædicatione secundũ viam naturalẽ, & ipsum est singulare substantiæ; & singulare, quod non notificat in prædicatione aliquid de aliquo aliquid quidditatis suæ, sed rem exeuntem a quidditate sua, & ipsum est singulare accidentis. Et dum fuerit hoc isto modo, iam substantia in vniuersali, siue vniuersalis fuerit vel singularis cum proprietate sua, non notificat de subiecto omnino rem exeuntem a quidditate sua. Et accidens etiam in vniuersali, siue vniuersale fuerit, vel singulare cum proprietate sua est, quod ipsum notificet semper rem exeuntem a sui quidditate. Et genera istorum vniuersalium suprema ipsa sunt, quæ vocantur prædicamenta, & secundum quod numerauerunt ea antiqui, sunt decem substantiæ, & nouem accidentium, quæ sunt quantitas, qualitas, quando, vbi, situs, relatio, habitus, actio, & passio, & nos describemus vnumquodque eorũ eo breuius, quo possibile est nobis, licet secundũ plurimũ non sint necessaria propter intentionem nostram.

Sermo de substantia, Cap. II,

ET substantia est, cuius præcessit descriptio; & vniuersalissimum genus, quod reperitur in ea, est corpus, & definitio sua est, quod ipsum sit res, cui est longitudo, & latitudo, & profunditas, & in summa, cui sunt dimensiones. Vlterius sub eo est nutribile, & non nutribile, & ingrediuntur sub eo species multæ, & rursus animal sub nutribili. Amplius sub animali species vltimæ ingredientes sub eo, sicut homo, & equus & asinus. Et Aristote. vocat intentiones substantiæ substantias secundas, & vocat singularia sua substantias primas; quia intentiones suæ vniuersales fuerunt equidem inuentæ in singularibus suis, & nisi fuerint singularia sua, fuisset quod æstimatur in anima vanum; sed sua singularia cum hoc sunt directio ad ipsorum vniuersalitatem: quia dum intelligetur vniuersalitas sua, impossibile est, quod intelligatur sine illis: & ideo fuerunt substantiæ, & quanto fuerit genus superius, tanto erit ipsius indigentia plurium subiectorũ: quia indigentia est generi pro sui inuentione specierum, quæ sunt sub eo, & speciebus singularium; & ideo fuerunt species proximæ magis veræ in nomine substantiæ. Sicque & notificatio sua singularium est magis perfecta, & magis determinans. Veruntamen vniuersalia accidentis, quoniam non notificant de singularibus substantiæ quidditatem suam, non fuerunt substantiæ.

A

Sermo de quantitate. Cap. III.

QVantitas autem est omnis res possibilis quod mensuretur per partem sui, vel per quantitatem, quæ est æqualis parti suæ: & ipsa in summa est septem generum, numerus, & corporeitas, quæ est essentia longitudinis & latitudinis & profonditatis. Et superficies, & linea, & orationes, & tempus, & locus. Et quantitas quædam est discreta, & quædam est continua: & discreta est, quæ habet partes in actu indifferenter, siue fuerit contigua, vel disiuncta: & continua est, quæ non habet partes in actu, sicut linea vna, & superficies vna, & ipsa diui detur in duas medietates, & medietas in duas medietates, & sic in infinitum. Et quantitatis etiam est quædam, cuius partes habent situm pars iuxta partem; & quædam est, quæ non habet situm, dico partes suas adinuicem. Sicque cuius partibus est situs partis iuxta partem est, cuius partes inueniuntur simul, & fuerit quælibet pars sua ex quodam latere, & fuerit latus illud determinatum, ac si dixeris de superiori & inferiori, & fuerit pars, quæ sequitur istam in ordine determinato. Et plurimum, de quo est manifestum hoc, est in animali, & homine, cuius partes non sunt similes: & iam possibile est quod imaginetur hoc in homogeneo secundum proportionem, Exemplum huius est, quod imaginetur in ista portione auri, quod in ea sint partes, quæ sunt superiores, & partes aliæ consequentes ipsas. Et cuius partes non habent situm partis iuxta partem, est, cui deficit conditio vna ex istis conditionibus, vel plusquam vna ex eis, sicut est tempus, & numerus, & orationes: sicque istæ sunt partes quantitatis maximæ & ipsæ sunt discretum, & continuum, habens situm, & non habens situm.

B

Quantitas discreta quantitas cōtinua

Sermo de qualitate. Cap. IIII.

QValitas autem est vniuersaliter dispositio, qua interrogatur de vnoquoque singulari qualis est: & diuiditur in quatuor genera: in habitum & dispositionem, in quod dicitur secundum potentiam naturalem & in potentiam naturalem, & in qualitatem passibilem & passionem, & in qualitatem, quæ est in quantitate inquantum ipsa quantitas est. Veruntamen habitus & dispositio sunt duarum specierum: quarum altera est dispositio in anima, sicut sunt scientiæ, & mores, & artes, & in summa dispositio attingens animam, aut per voluntatem, aut per naturā & formationē. Et secūda specie est dispositio, in animato quod est in quantum ipsum est animatum, sicut est sanitas & ægritudo, & quę fuerit huius adeo quod difficilis sit sui remotio, appropriabitur nomine habitus, & quæ est velocis remotionis vocabitur dispositio. Veruntamen quod dicitur secundum potentiam naturalem, iam illud est dispositio, qua agit rem facile, & patitur difficile, sicut est res dura. Et quod dicitur impotentia naturalis est oppositum istius, & est dispositio, qua cōuenit rei pati facile, & agere difficile, sicut est res mollis. Et qualitas passibilis est duarum specierum, species quæ est in corpore, sicut sunt colores, & sapores, & odores, & in summa sensata: & species, quæ est in anima, & sunt accidentia animæ, sicut sunt timor, & pietas, & pudor, & accidentia hæc in corpore animato sunt primi generis. Et quod fuerit huiusmodi velocis remotionis, vt plurimum appropriatur nomine passionis, & quod tarde, vocabitur qualitas passibilis. Et species quarti generis qualitatis sunt, sicut rectitudo, & curuitas & figura, & in summa qualitas, quæ est in quantitate, inquātū ipsa est quātitas.

C

Sermo de relatione. Cap. V.

ET relatio est habitudo inter duas res, quarum dum denominabitur per eam vtraque illarum, cogitabitur substantia sua in relatione ad alterutram; quoniam, si fuerit pater, certe ipse est pater filii, & si fuerit filius, certe ipse est filius patris: & ambo subiecta istius habitudinis, quæ est relatio, iam accipientur

nominibus suis significantibus super ea ex eo, ꝙ eis sit ista habitudo, sicut sunt paternitas & filiatio, & secundum istum modum erunt relatiua, & communicabitur eis definitio relatiuorum, & ipsa est quod vtriusque eorum substantia imaginetur in ordine ad alterutrum. Et aliquando accipiuntur non secundum nomina sua significantia super ipsa ex eo, ꝙ sunt relatiua, sed ex eo ꝙ sint in prædicamento vno, & dicetur vnum eorum in habitudine ad alterum secundum aliquas dictiones respectus solum, sicut est dictum nostrum, quo dicimus bouem ad Socratem: dum accipietur secundum istum modum non verificabitur de eis definitione relatiuorum, quoniam non concipitur bos in habitudine ad Socratem, neque Socrates in habitudine ad bouem. Et dum accipientur nominibus suis significātibus super ipsos ex eo, ꝙ sunt relatiua, & dicetur bos emptus est a Socrate emente, conueniet ei tunc definitio relationis: & ideo præcipiebat ibi Ari. istud ex eo, ꝙ quædam relatiua sunt, quibus non sunt nomina. Sin autem, caderet error, & existimabitur de eis, ꝙ sint de relatiuis, quæ non sunt ex relatiuis. Et sic accidet error in eis, dum accipiemus vnum eorum nomine suo significante super ipsum, ex eo, ꝙ esset de prædicamento alio: ac si dixerimus seruum Socratis, ꝙ seruus fuerit significans super rem relatiuam, & Socrates significat super rem non relatiuam. Et proprietas relatiuorum est, dum accipientur cum ista conditione, quod dum inuenietur vnum eorum, inuenietur & alterum: & istud dum conditionabitur in eis, ꝙ inueniantur in potentia simul vel in actu simul. Exemplum huius E est, embrio iam est sentiens in potentia, & sensata sua sunt in potentia, & dum erit sentiens in actu, erunt sensata sua in actu. Et ex proprietatibus suis etiam est, ꝙ dum accipientur secundum istum modum, regrediatur vtrunque eorum super alterutrum conuertibile, quia dominus est dominus seruo, & seruus est seruus domino necessario. Et sic dum cognoscitur vnum eorum perfectæ, cognoscitur alterum necessario. Et nominum relatiuorum sunt quædam species, quorum nomina sunt differentia & distincta, sicut pater & filius: & eorum sunt, quorum nomina sunt denominatiua ab aliqua re, sicut emptor & emptum, quæ sunt denominatiua ab emptione. Et eorum sunt, quorum nomen vnius est deriuatum ab altero, sicut scitum & scientia. Et eorum sunt, quorum nomina simul sunt vnum nomen, sicut socius & riualis.

Sermo de quando. VI.

ET quando est habitudo rei ad tempus determinatum, ꝙ coæquatur inuentioni rei, vel tempus, cuius coæquatum est pars. Tempus autem est terminatum secundum remotionem sui ab præsenti prædicamenti secundum præteritum vel secundum futurum: sicut si dixerimus quando fuerit nouum tale, & di- F cetur in die tali, vel in anno tali, & ipsum est manifestum ꝙ ipsum fuerit in anno tali, propter esse ipsum in die tali, & in die propter ipsum esse in tempore coæquato inuentioni ipsius, & connexo ei; & ideo fuit illud tempus suum primum, & cætera tempora, quibus respondebatur in responsione ad quando, ipsa erunt secundaria. Et dictione quando aliquando vtuntur etiam in interrogatione duorum finium inuentionis rei: sicut si dixerimus, quando natus est talis, & quando morietur. Et istæ duæ partes, quibus respondetur in intellectione, quando sunt sicut species istius generis.

Sermo de ubi. *Cap.* VII.

VBi autem est habitudo corporis ad locū suū: sicut si dixerimus, vbi est Socrates, et dicetur in domo, vel in platea: & huius ēt quoddā est primū, & quoddā est secūdariū. Sicq; primus est ille, q circuit corpus coniunctū super ipsum, qui nō separatur ab eo. Et locus secūdarius est, cuius primus locus est pars. v.g. quia locus primus terræ est aqua circuiens ipsam, & locus secūdarius est finis aeris, & magis remotus isto est finis ignis vel ipsius orbis. Sicque terræ

maior pars eius ē ī fine aeris, qa ē in fine aq̄, & sic ipsam esse relatā ad singulos anes ē ob finē ei determinatū; & vbi est de rebus necessariis ētibus naturulibus.

Sermo de situ. *Cap.* *VIII.*

Situs aūt est habitudo quædā inter partē determinatā corporis ad partē determinatā loci, q̄ habitudo est obiectio obiectionis ad partē: & ipsa inuenitur in oī corpore naturali, qm̄ nō euader ab vbi, & hō maxime inter alia aīalia: sicut sunt statio, & sessio, & supinatio, & cætera. Sicq; quāto magis multiplicabūtur situs aīalis, tāto est pluris quietis. Veruntā differūt situs isti, propterea quia partes, q̄ fuerūt alicuius in aliquo situ, vertuntur ad partes determinatas loci, quę mouentur ad motū situs. v.g. quia stantis caput erit conuersum ad partē aeris aliā a parte, ad quā erit conuersum caput sedētis, & sic de vnaquaq; parte ipsius. Et corpora cū hoc qd' inueniatur eis situs a locis cōtinētibus, ipsa iā inueniūtur eis situs a locis exeūtibus ab illo, nisi qa istud eis certe est pp situ corū determinatū.

Sermo de habitu. *Cap.* *IX.*

B Habitus est habitudo corporis ad ambiēs ipsum, vel partē sui, dum fuerit ambiens motū ad motū ambiti ab eo. Et ille est duarū specierum naturalis, sicut est cortex arboris, & coriū animalis: et artificialis, sicut est indumētū.

Sermo de passione. *Cap.* *X.*

Passio aūt est transmutatio rei dispositione in dispositionē, & cōmutatio partium rei transmutabilis: veruntā dicitur de illo qd' sit transmutabile, quatenus perseuerat in ista dispositione, & ideo impossibile est in eo, qd' perseuerauerit in ista dispositione, ꝙ attinxerit partē nouā neque partē priuatā, neque qd' impediat hoc. Et non est dria interdictū nostrum patietur, & inter dictum nostrum transmutabitur: & ideo fuerunt species istius generis æquales speciebus transmutationū, quæ sunt generatio, & corruptio, augmētū, & decrementū, alteratio, & motus scdm locū. Gnratio itaq: est ꝓcessus a nō corpore, donec ꝓueniat corpus aliqd'. Et corruptio est suū contrariū. Et augmētū est transmutatio corporis a mēsura aliqua minori ad mensuram aliquam maiorem. Et decrementum est contrarium huius. i. a mensura maiori ad mensuram minorem. Et alteratio est transmutatio a qualitate in qualitatem, sicut est transmutatio a caliditate in frigiditatem, & ab albedine ad nigredinem. Motus autem secundum locum est transmutatio a positione ad positionem, & ab vbi, ad vbi: sicut est motus a superiori deorsum, & a dextris sinistrorsum.

C

Sermo de actione. *Cap.* *XI.*

Actio q̄dem est ꝙ moueatur agēs ad singulas partes illius, qd' innouabit in patiēs ꝙ ipsum agit. Spēs aūt actionis sunt scdm numerū spērum passionis: & hoc est, qa cuilibet trāsmutabili est aliqua spēs transmutationis opposita ei. Sicq; ei, qd' calefit, opponeretur qd' calefacit ipsum, et cui augetur opponetur quod auget ipsum, & illi, qd' gignitur, opponetur qd' gignit ipsum, & illi, quod mouetur, secundum locum, opponitur quod mouet ipsum secundum locum.

Sermo de rebus communibus formationi, & uerificationi simpliciter. *Cap.* *XII.*

Ista itaq; sunt genera magis vniuersalia rebus sensatis: & spēs istorū, & genera corū sunt subiecta in scētiis, & ī ista scia; sed istud est duobus modis distin-

ctis: quia dum ipsa accipiũtur ex eo, ꝙ pars eorũ est magis vniuersalis alia parte eorũ, & pars eorũ est magis determinans parte, & ex eo ꝙ pars eorũ est nota, & prædicata de parte aliqua, & in summa ex eo ꝙ contingunt eis intellecta secunda, quorum inuentio certe est in intellectu, solum erunt logicalia: quia ars logicæ certe tribuet regulas de istis generibus ab intellectis, Verbi gratia, quia ipsa tribuet prædicationis conditiones, quibus verificabitur, sicut quod sit semper, & secundum viam naturalem: & ista omnia sunt res intellectæ, quarum inuentio non est extra animam, idest, ꝙ non appodiantur in singularibus extra animam: Veruntamen, dum accipiuntur ex eo, quod sunt intellecta rerum sensatarum extra animam, erunt realia, vel mathematica, vel alia ab istis. Et hic perficiam sermonem de rebus communibus formationi & verificationi simpliciter, & procedemus ad id, quod limitat proprie verificationem.

D

EPITHOME IN LIBROS PERIHERMENIAS

De dirigentibus ad verificationem. *Cap. I.*

E

NOrmæ autem, quę limitant verificatione sunt duorum generum: genus verificationis quæstionis, & distinctionis ipsius in duo opposita, adeo ꝙ detineatur veritas alteriusillorum. Et genus secundum est verificationis sermonis compositi agentis verificationem, & est, quod nominatur syllogismus: & incipiemus in genere primo, quia ipsum est primum, quod verificabitur ante omnẽ rem in quæstione, & est notitia præsupposita verificationi: deinde procedemus ad verificandum per syllogismum. Dictiones quidem significantes super res incomplexas, sunt nomen, verbum, & dictiones seruientes.

De Nomine. *Cap. II.*

NOmen autem est dictio significans per se, & primo super rem incomplexã, absque hoc qđ significet per se super tempus colligatũ cum ista re ęqualiter: siue fuerit rerum, quæ non concipiuntur nisi cum consecutione temporis secũ in anima, sicut est sessio, & status, & in summa motus; vel fuerit ex his rebus, quarum conceptioni nõ est necessariũ tempus, sicut est homo &, equus.

F

De Verbo. *Cap. III.*

VErbum autem est, quod significat per se super rem in tempore perfecto pręterito, & futuro, & præsenti. Dictio autem seruiens est dictio significans super rem nominis, aut verbi, aut amborum.

De Oratione. *Cap. IIII.*

ORatio autem est sermo compositus significans super rem, & pars eius significat super partem istius rei etiam. Et orationum quædam est perfecta, & quædam imperfecta. Perfecta quidem est, quæ facit adipisci intellectũ, per se. Et imperfecta est, quæ est pars facientis adipisci. Perfectarum vero quędam est, quæ verificatur aut falsificatur: & ipsa vocatur in ista arte sermo decernens, & enunciatio, & dijudicans: & partitur in narrationem, & de quo narra-

A tur. Et de quo narratur vocatur in ista arte subiectum, & narratio vocabitur
prędicatum. Et quædam est, quæ non verificatur neq; falsificatur, & ista voca-
tur imperatiua, & prohibitiua, & optatiua, & interrogatiua: & de istis non est
necessarius sermo. Veruntamen enunciationum quædam est binaria, & quædã
est trinaria. Binaria autem est, cuius præteritum est verbum, & ista est trium
specierum, vel ꝙ fuerit eius verbum præteritum, vel futurum, vel præsens. Sed
non innenitur in lingua arabum impositio significans super significatum pręsens.
Trinaria autem est, cuius prædicatum est nomen: sicut Socrates est viuens: &
vocatur quidem trinaria, quia non est dubium de appositione signi habitudinis co
pulantis inter subiectum & prædicatum in illis, aut de significante habitudinem
istam, sicut est dictio est, vel fuit, vel erit: & in summa verbum inuentionis, & ip
sa sunt, quæ non erunt narrationes per se. Et vtrarumq; istarum & binariarum
& trinariarum quædam sunt simplices, & sunt, quarum prædicatum est nomen
perfectum, & verbum perfectum, & sunt orationes significantes super formam,
& super dispositionem inuentam in veritate, sicut Socrates exiuit, & Plato est
viuens. Et earum sunt remotiuæ, & sunt illę, quarum prædicatum est nomen vel
verbum imperfectum: sicut si dixerimus Socrates, est non sanus: & hoc est in
orationibus, quæ non vsitantur in lingua arabum. Et quędam sunt priuatiuę, &
sunt quarum prædicatum est nomen priuatiuum, vel verbum priuatiuum. Pri-
B uatio autem vniuersaliter est, ꝙ deficiat habitus, cuius consuetudo est, ꝙ sit in eo
subiecto in hora qua solet esse in eo: sicut si dixerimus Socrates est cæcus, & Pla
to ægrotat. Vis autem nominum imperfectorum in idiomatibus, quæ vtuntur
eis, est vis nominum priuatiuorum, quia dictum nostrum non videns est in gradu
dicti nostri cęcus: & dictum nostrum, non sanum, est in gradu dicti nostri, ægrũ.
Quoniam autem non fuerunt ista nomina in lingua arabum, fuit dictio negatio-
nis a pud eos ex dictionibus ambiguis, quia ipsi aliquando proferunt ipsam sim-
pliciter, & volunt per eam rem priuationis, & aliquando volunt per eam nega-
tionem absolutam: & hoc est, quod cogit homines huius artis loqui per nomina
remotiua, quia nos dum non cauemus ea, & imponemus eis istam impositione,
possibile est ꝙ erremus, & accipiamus quod est imperfectum loco negationis,
& econtra.

Et cuiuslibet speciei istarum enunciationum, quas numerauimus, quędam sunt
non habentes modum, & quædam habentes modum. Modi autem sunt dictio-
nes significantes modum inuentionis prædicati in subiecto: & modi primi sunt
tres: possibile, & ipsum est, quod significat super rem, quæ potest esse ꝙ inue-
niatur & non inueniatur: sicut si dixerimus pluuia potest esse ꝙ descendat. Et
necessarium: & ipsum est significans super quod non cessauit neque cessabit: vt si
dixerimus homo necessario est animal. Et inuentiua; & ipsa sunt res, quæ inue-
C niuntur in actu postquam fuerunt possibiles, & intelligentur quod priuabuntur:
sicut si dixerimus Socrates nunc stat: & est quasi illud sit medium inter necessa-
rium & possibile, quia iam accepit ab vtroque partem æqualem, postquam iam
extensa est consuetudo, quod ponant dictionem dicti inuentionis in ista specie,
quæ stet loco declarationis in ea. Et vnaquequæ etiam istarum enunciationum,
vel erit habens signum, vel non habens signum, & sunt enunciationes, quarum
subiecta sunt res vniuersales. Et signa sunt quatuor, omne, & nullum, aliquod,
& non aliquod, & ipsum est in gradu dicti nostri, non omne. Sicque vnaque-
que istarum enunciationum est, vel affirmatiua vniuersalis, vel negatiua vniuer-
salis, vel affirmatiua particularis, vel negatiua particularis. Veruntamen non
habentes signum sunt duarum specierum: vel indefinitæ, & sunt quarum subie-
cta sunt res vniuersales, & non coniungitur secum signum omnino: vel singula
res, & sunt quarum subiectum est singulare. Omnes autem species enunciatio-
num, quarum consuetudo est ꝙ opponantur, aliquando sunt oppositæ secundum
affirmationem & negationem, adeo ꝙ secernant veritatem & falsitatem, & ali-
quando non sunt oppositę secundum affirmationem & negationem: Et erunt quidem
dem enunciationes oppositæ secundum affirmationem & negationem, dum fue-
rit significatum subiecti in affirmatione illud idem subiecti significatum in nega-

tione, & significatum prædicati in altera earum ipsum prædicatum in alterutra.
Res autem vniuersalis est vna, aut dum fuerit incomplexa, vel dum fuerit com-
plexa complexione connexionis & conditionis, quæ assimiletur id, de quo nar-
ratur ad similitudinem incomplexe. Dignior autem, quæ fuerit connexarum &
magis propria est, cuius partes erunt inuicem coniunctæ substantialiter: & sic di
gnum est ꝙ sit conditionatum in altera earum conditionatum in altera secũdum
modum vel locum, aut pænitus, aut secundum dispositionem, vel respectum, vel
aliter. Sin autem, non opponerentur: & hoc est manifestum ver se.

Orationum autem oppositarum sunt quinque species: quædam sunt singulares,
sicut si dixerimus Socrates est mathematicus, & Socrates nõ est mathematicus.
Et quædam sunt contrariæ & sunt quarum vtraque coniungitur cum signo vni-
uersali, sicut si dixerimus omnis homo est animal, & nullus homo est animal. Et
quędam sunt contradictoriæ, & sunt cum quarum altera earum coniũgitur signũ
vniuersale in affirmatione, & particulare, in negatione, vel ꝙ fuerit signum vle
in negatione, & particulare in affirmatione. Et quædam sunt subcontrariæ, &
sunt cum quarum vtraque coniungitur signum particulare; sicut si dixerimus ali
quis homo est animal, & aliquis homo non est animal. Et quædam sunt, cum qui
bus non coniungitur signum omnino, nisi signum literæ hæ notificationis: & ipsę
sunt indefinitæ. B

Et expedit considerare qualiter secernant species istarum oppositarum veri-
tatem & falsitatē in omnibus tribus materiebus, quæ sunt possibilis, & inuenti, et
necessarii. Et dicimus equidem ꝙ singulares secernant veritatem & falsitatem
in materia possibilis, & inuenti, nisi quod earum discretio veritatis & falsitatis
est, dum ipsæ fuerint inuentæ in actu nunc. Dum autem fuerint in tempore præte
rito, iam veritas est determinata in altera duarum extremitatum suarum secun-
dum perfectionem in se, siue nouerimus ipsam in veritate, siue non nouerimus ip-
sam, postquam fuerit in se determinata. Exemplum huius est in inuento pręterito
in actu, Socrates scripsit heri sero, Socrates nũ scripsit heri sero. Et in inuento in
actu præsenti, Socrates scribit nunc, Socrates non scribit nunc. Veruntamen pos-
sibilis in futurum veritas non aduenit ab altera extremitatum suarũ scd̃m perfe-
ctionem per se: sicut, si dixerimus, iste pãnus potest esse quod scindatur ante inue
terationem, & possibile est ꝙ non scindatur ante inueterationem. Si autē fuisset
veritas aduentens scd̃m perfectionē, res omnes essent necessario, & destrueretur
consilium, & electio, quia consulens non consulit de impossibili. Veruntñ con-
tradictorię ipsæ secernunt veritatem & falsitatem in necessario, & possibili, qđ
est scd̃m nunc, & scd̃m ptũm, & scd̃m perfectionē per se. Exemplum huius est,
quia omnis homo est animal, aliquis homo nõ est animal necessario: sed de possi F
bili est dictũ nostrũ, omnis homo scribit, non homo scribit. Et secernent veritatē
& falsitatē in futuro non scd̃m perfectionē. Verũtñ contrariarum discretio veri-
tatis & falsitatis in materia necessaria, & impossibili est sicut dispositio in con-
tradictoriis. Falsificantur aũt simul in possibilibus, sicut est dictũ nostrũ, aliqs ho
mo scribit, aliquis homo non scribit. Et indefinitarũ dispõ est dispositio subcon-
trariarum. Et istę sunt species oppositarum, & modi ipsarum discretionis verita-
tis & falsitatis in omnibus materiis. Et ille est modus, quo stabimus, super quo
verificabitur, ꝙ adueniat ex eis altera duarum partium oppositionis & contradi
ctionis, & illa est res prima, quam oportebit verificare apud initium perscruta-
tionis quæsiti.

Quoniã aut enunciationes simplices, & remotiuæ & priuatiuæ sunt ēt opposi-
tæ, postquã simplices significant super dispónem & habitũ, & remotiuæ, & pri-
uatiuæ super priuationē. Iam conuenit ꝙ cõparetur inter eas, & inter oppositio-
nē affirmatiuæ & negatiuæ, & consideretur an ipsarũ discretio veritatis & falsi
tatis sint scd̃m exemplũ vnũ, nec ne. Species aũt oppositionum istarũ sunt scd̃m
nnmerũ specierũ oppositionum in affirmatione & negatione, & ipsæ per se sunt
conditiones in oppositione istarũ. Et dicimus quod forsan singularium in istis di-
spositio discretionis ipsarum veritatis & falsitatis in materia inuenti, & possibi-
lis sit, sicut est dispositio in singularibus affirmationis & negationis: nisi quod ip-

A se non secernunt veritatem & falsitatem in omnibus dispositionibus, sicut face-
rent in affirmatione & negatione, nisi quando subiectum fuerit inuentum, & tem
pore quo est consuetudo subiecti, ꝙ inueniatur ei habitus, quia priuatio est illud,
quod non inuenitur in subiecto, cuius consuetudinis est, quod inueniatur in ipso
tempore, quo eius cōsuetudo est, ꝙ inueniatur in illo, sicut si dixerimus Socrates
est sciens, Socrates est ignorās, aut non sciens. Sicque talis oppositio certe secer-
net veritatem & falsitatem, dum fuerit Socrates inuentus, aut tempore, quo con-
suetudo sua est, ꝙ recipiatur in ipso scientia, quod est ipsa senectus. Et causa hu-
ius est, quia vtraque istarum orationum oppositarum est affirmatiua, & oratio af
firmatiua non verificabitur de priuatiuo, neque in hora, qua non est sua consue-
tudo, ꝙ inueniatur in ea ipsum subiectum. Sed priuatiuæ sunt affirmatiuæ, & ora
tio affirmatiua non verificabitur de priuato, neque in hora, qua nō est eius cōsue
tudinis. Negatio autem verificabitur de priuatione, sicut verificabitur super in-
uento, sicut si dixerimus Socrates inuenietur sciens, Socrates nō inuenietur sciēs,
talis secernet veritatem & falsitatem æqualiter, siue inueniatur Socrates, vel nō
inueniatur, iuuenis sit, vel senex. Nisi quod priuatio vsitatur in ista materia in-
uenti pro re magis vniuersali, quam illa, quæ præcessit, & est ꝙ non inueniatur
in subiecto, in quo sui moris est, ꝙ inueniatur in ipso in hora alia: sicut si dixeri-
B mus de puero ꝙ non habeat pubem. Et quod non inueniatur in eo, quod sui mo-
ris est, quod inu niatur in sua specie, sicut si dixerimus de Socrate ꝙ ipse non lo
quatur dum fuerit mutus, & non est inter istam priuationem, & inter negationem
quo ad discretionē veritatis & falsitatis, nisi conditio inuentionis subiecti solum:
& ideo dum fuerit apud nos enunciatio singularis cū vl'i, & ipsa fuerit negatiua,
impossibile erit qd' accipiatur ꝓpositio minor in figura prima. Et sit tūc, ꝙ red-
datur negatiua remotiua, dū fuerit subiectū enūciationis inuentū solū, quia uis sua
tūc est vna. Exēplū huius est, quia dū fuerit apud nos ꝙ iste ęger nō habeat anhe
litū interceptū, sentiemus ꝙ declaremus in eo, qd' nō habeat apostema in pulmo
ne suo in figura prima: & diuertemus istā ꝓpositionē minorē a negatione ad re-
motionē & dicemus, iste æger est in eo nō anhelitus interceptus: & oē ens in eo
nō anhelitus interceptus nō habet apostema in pulmone suo: & concludetur ꝙ
iste ęger nō habeat apostema in suo pulmone. Et similis contradictoriis in ista
spē oppositarū est ipsius dispō in eius discretione veritatis & falsitatis in ista ma
teria inuēti, sicut est dispositio contradictoriarū in affirmatione & negatione, si-
cut si dixerimus, omnis homo est sciēs, aliquis homo est ignorans, sed dum fuerit
etiā suum subiectū inuentū, & in hora, qua consuetudinis est, ꝙ denominetur ha-
bitu & priuatione. Et sic ēt similitudinis contrariarū est ipsarum dispositio in ista
materia, sicut dispositio In istis, falsificabuntur simul, dum obseruabitur ēt ꝙ sit
C subiectū inuentū, & in hora, qua eius consuetudinis est, quod denominetur priua
tione, vel habitu: sicut si dixeris, omnis homo est sciēs, omnis homo est ignorans.
Ista itaque est dispositio discretionis ennunciationum simplicium, & priuatiuarum
& remotiuarum veritatis & falsitatis in materia inuenti. Sed discretio ipsarum
veritatis in materia necessarij est itaque propterea, quia priuatio in ista materia
dicetur de rebus, quarum altera non inuenietur in subiecto aliquo, in quo con
suetudinis eius est, quod inueniatur in sua specie: sicut si dixerimus de mulie-
re ipsa quod non habeat pilos in sua barba, vel quod non inueniatur in illo, cu-
ius con suetudinis est, quod inueniatur in suo genere: sicut si dixerimus de
asino quod ipse sit non rationalis, vel inueniatur in illo, cuius consuetudi-
nis est quod inueniatur in ente: sicut si dixerimus de creatore, quod ipse sit non
mortalis, & non æger, non erit inter eius negationem hic, & priuationem,
differentia, quoniam subiectum hic, siue non sit impossibile in aliqua ho-
ra, siue sit impossibile, non mutabitur habitudo illius, neque inuenietur in eo
dispositio, quæ non denominabitur priuatio, vel habitus: & ideo fuit vis nega
tionis in ista materia vis priuatiuarū, & remotiuarū. Et possibile est, ꝙ ponas ꝓ-
positionem minorē negatiuam in demonstrationibus, quę concludant negatiuā in
figura prima. Illa itaq; est dispositio oppositionū enūciationū simpliciū cum remo
tiuis, & priuatiuis, & cōparatio inter ipsas, & inter oppositiones affirmatiuarū &

negatiuarum. Veruntamen enunciationnm oppositarum, quarum prædicata sunt contraria ipsarum numerus est æqualis numero istarum, & dispositio in opposi- tione ipsarum est, sicut dispositio in oppositione simplicium, & priuatiuarum: & modus conditionis est vnus, & hoc dum fuerint duæ contrariæ, inter quas non erit medium, sicut par & impar Veruntamen, si fuerit inter eas medium idest, quod ponamus eas duo extrema contradictionis in syllogismo cathegorico, vel ad impossibile, iam conueniret ꝙ concluderentur omnia media, & tunc se cerne rent veritatem & falsitatem, & erit vis sua vis remotiuæ & simplicis vel pri- uatiuæ. Simplex autem est, si dixerimus ista linea est minor quam illa, vel maior, aut æqualis. Iste itaque est sermo in omnibus enunciationibus oppositis in his enuntiationibus trium generum oppositionis, idest affirmationis & negatio- nis, & habitus & priuationis, & contrarietatis: & illæ sunt, in quas discernentur vt plurimum quæstiones in perscrutationibus, & scientijs.

Veruntamen genus quartum generum oppositorum, & sunt relatiua, sicut pa- ter & filius, possibile est, quod cogitetur de eis ista species oppositarum, quas nu merauimus in vnaquaque specie earum, idest in affirmatione, & negatione, & priuatione, & habitu, & contrarijs. Sed rara erit inuentio illarum, sicut istarum in quæstione, & ideo non refertur de eis tractatus per se in isto libro. Sicque iu- dicium de illis est iudicium habitus & priuationis, & notitia sua includitur in po tentia in notitia illarum.

Et commune fit istis quatuor generibus, ꝙ nullius eorum ambo opposita colli gantur simul in vno subiecto ex vna parte, & in vno tempore. Appropriabi- tur autem affirmatio & negatio a cæteris: quia oppositio earum est oppositio ora tionis determinantis solum, & oppositio aliarum est oppositio rei incomplexæ ad rem incomplexam, sicut est oppositio albedinis, & nigredinis, egestatis, & affluentiæ, paternitatis & filiationis. Sed opponuntur orationes compositæ ex istis propter oppositionem horum per se extra animam, econtrario illius secun- dum quod est dispositio affirmationis & negationis.

Et proprium est contrariis, vltra priuationem & habitum, ꝙ sint duæ res in- uentæ, & ideo possibile est, ꝙ inueniatur inter ea medium, sicut est albedo, cui opponitur nigredo, & inter ea est cineritius, & viridis, & cæteri colores. Sed priuationis & habitus iam alter eorum necessario est defectus alterius, sicut sunt egestas, & affluentia. Et appropriantur relatiua ab aliis, quoniam, dum in- uenitur vnum eorum, inuenitur alterum, aut simul in potentia, vel simul in actu, sicut sunt pater & filius, & dominus & seruus. Hæc itaque est quantitas sermo- nis directionis ad verificationem secundum intentionem nostram breuiter suffi ciens. Veruntamen regulæ adiectionis, negationis & remotionis, & modi, & co pulationis, vtplurimum redibunt ad loca, & communes conceptiones, nisi quod consuetudo iam extensa est in idiomatibus, quod vtantur eis.

Et enuntiationes trinariæ autem sunt manifestæ per dictionem copulationis in eis, quia locus negationis in singularibus est cum copula: sicut si dixerimus, Socrates non est sapiens. Veruntamen in habentibus signa est cum signo: sicut si dixerimus, non omnis homo est albus, vel inuenitur albus. Et sunt qui ponãt dictionem remotionis in istis in enunciationibus post copulam, vt separet inter ipsam, & inter negationem. Et fuerunt, qui ponerent etiam dictionem negatio- nis in enunciationibus trinarijs, sed in singularibus cum prædicato, & in haben- tibus signum cum signo. Veruntamen in enunciationibus modalibus trinarijs di ctio negationis ordinabitur in singularibus ipsarũ cum modo, sicut si dixerimus, Socrates non potest esse quod inueniatur sapiens, & in habentibus signum cum signo. Veruntamen dictionem remotionis ordinarent ipsam tripliciter. Primus modorum illorum est, quod exprimatur cum copula: sicut si dixerimus, Socrates potest esse quod non inueniatur sapiens. Et secũdus est cum prædicato, sicut si di xerimus Socrates potest esse, quod inueniatur non sapiens. Et tertius cum am- bobus: sicut si dixerimus Socrates potest esse quod non inueniatur non sapiens. Veruntamen in binariis modalibus dictio negationis ponetur etiam in singula- ribus cum modis, & in habentibus signum cum signo. Veruntamen dictio re-

A motionis ponitur semper cum prædicato. Ista itaque fuit consuetudo, quæ extensa est apud eos, & ipsa est consuetudo vtilis scientiis, & decet nobis, quod faciamus istud ob necessitatem suam. Sed ordo modi, & copulæ optimus est quod ponãtur inter prædicatum & subiectum, quando præcedat modus: rursus sequetur hoc de copula, licet istud non sit necessarium multis idiomatibus.

EPITHOME IN LIBROS PRIORVM ANALITICORVM.

Ioanne Francisco burana veronense interprete.

Sermo de cognitione agente uerificationem. *Cap.* *I.*

B SYllogismus est oratio in qua ponuntur res, plusquam vna, & sequitur ex illis per se, non autem per accidens, res alia ab eis ex necessitate. Oportet autem, vt exponamus partes istius definitionis, quæ sit per se manifesta, & quam oporteat monstrare per aliud ab ipsa. Dicamus igitur, quod oportet ex syllogismo sequi aliud ab ipso: & qm̃ si fuerit hæc cõsequentia necessaria iam est manifestam per se, quod erit faciens syllogismum secundum quod syllogismus ad ostendendum ignotum per notum: sunt igitur in ipso nota ea, quæ ponuntur, ignotum autem est illud, quod sequitur: quod si forte sequerentur ex ipso illa, quæ ponuntur, tunc fieri posset, vt illud, quod sequitur, vnum & idem ex parte vna esset notum & ignotum: quod est falsum. Consimiliter apparet etiam, quod oportet consequentiam istam esse necessariam; quoniam, si non esset necessaria, posset æqualiter in nobis iudicari vnumquodque o ppositorum, nõ autem qd' ex ipso sequitur, esset verũ per se & necessariũ. Sed reliquę partes definitionis istius; puta, qd' est oratio, in qua ponũtur plura, non sunt per se manifestæ: & hoc est, qd' oportet exponere, ad quid sint ista, & ad quid oporteat, vt sint plura vno: & super hoc consistunt partes manifestæ inuentionis in syllogismo: quoniam ipsæ ex partibus definitionis istius vice in obtinent principij demonstrationis, secundum quod apparebit ex definitionibus in iis, quæ sequuntur.

C uis: quod autem est ignotum, locum habebit conclusionis demonstrationis, secundum quod apparebit ex definitionibus in iis, quæ sequuntur.

Dicamus igitur planũ esse, quum posuerimus, quæsitum aliquod, puta, si dicamus an mundus sit æternus, & soliciti fuerimus ad stabiliendam affirmationem huius prędicati de hoc subiecto, aut negationem ad ipso per aliquid. & posuerimus ipsum secundum modum prædicationis, non autem secundum modum conditionis; quod hoc vtiq;, quũ in ipso complicitum fuerit, subiectum ac prædicatum, erit oratio vna, per quam declaratur negatio istius prædicati a subiecto, aut affirmatio de eodem: manifestum aũt, qd' hæc nõ erit dictio abstracta, sed oratio cõcreta, cui subest verũ aut falsum. Quod si non, nõ oportet, vt qd' sequitur ex ipso sit oratio concreta minima orationũ. Minima vero oĩum orationũ quæ sunt fcd̃m hãc dispositionẽ est ea, quæ cõponitur ex p̃dicato ac subiecto: & hæc est, quæ ex eo ꝙ est pars syllogismi, vocatur ꝓpositio. Iam aũt ex hoc sermone manifestũ est, qd' genus syllogismi ẽ oratio cõcreta: volumus aũt hoc in loco ꝑ plura, propositiones, Quoniam aũt oportet, vt hæc sint plura vno, planũ consimiliter ẽt ex hoc modo, ꝙ oratio ista, per quã intẽdimus veritatẽ quæsiti, ex necessitate habebit subiectũ & prędicatũ in dispositione sua subiectum & p̃dicatum in quęsito, aut separabuntur in ipsis simul. Si igitur separatur, quæsitum in suis par

Declaratio, ꝙ in syllogismo ponũtur plura, ꝗ vicem obtinent principii.

tibus ambabus, nõ sequetur ex ipsa vtique aut affirmatio; aut negatio. Puta, si coaptemus et, quod dicimus, aut mundus est nouus, aut æternus, ꝙ homo est animal: non sequitur ex hoc affirmatio, aut negatio in æternitate, aut nouitate cognita: quãto minus, quum partes ipsius fuerint eædem cũ partibus quæsitis, qm̃ nihil accipitur ad ostensionẽ suipsius, sed hoc vocatur petitio: & eodem pacto, quãdo cõmunicant cũ vna duarũ extremitatũ, & non cũ altera, nõ sequitur ex ipsis quęsitũ, sed fortaſſe oportet, vt sequatur aliud a quęsito. Vt in exemplo si huic qđ dicimus, an mundus sit nouus, adiũgamus, qđ nouũ est corpus, & aial est sapiens, sequetur vtiq; ex hac oratione, vel qđ mundus est corpus, vel qđ aial est nouũ: qđ quũ ita sit, oportet vt communicet cũ ambabus extremitatibus, q̃ siti scdm vtrasq; partes separatas, aut scdm partẽ vnam: & si quidẽ secundum vtrasq; partes, sequitur vt ad minimũ sint duæ propositiões; sin aũt ambę partes fuerint separatæ, nõ erit inter istas propositiones coniũctio penitus: quũq; non fuerit inter ipsas coniũctio penitus, non erit ex ipsis coniũctio inter prædicatũ ac subiectũ quæsiti, neq; in syllogismo pænitus. Quod quum ita fuerit, oportet, si non fuerit separatũ in vna parte tantum, vt communicet cum vtrisq; extremitatibus quæsiti: & scdm hoc accidit, vt prædicatũ eius, qđ sequitur, coniungatur cum prædicato, aut negetur ab ipso: oratio igitur se habens scdm istam dispositionem ex necessitate componitur ex duabus propositionibus, neque paucioribus, neque pluribus: vt in exemplo, si adiungamus huic, quod dicimus, mundus est nouus quod mundus est nouus.

Quod due ꝓpones syllis cõponuntur ex trib' terminis.

Istæ autem binæ propositiones, variantur secundum tres partes, quæ vocantur termini: quorũ vnus est subiectum quæsiti, & vocatur in syllo minor extremitas: scđs vero est in parte cõmunicationis, & appellatur terminus medius: tertius autem prædicatum quæsiti, & vocatur extremitas maior. Ac propositio quidem, in qua subiicitur minor extremitas, vocatur minor propositio: illa vero, in qua prædicatur maior extremitas, vocatur maior. Ordo autem termini medii cadit inter subiectum & prædicatum quesiti.

Ex tribus terminis originãtur tres figurę.

Quum vero obseruauerimus, vt ipsius prædicatum remaneat prædicatũ, & subiectũ remaneat subiectũ, est res, quæ verificatur scdm intellectũ apud eũ, qui intẽdit animũ sup quæsito tribus modis, vel vt terminus medius subiiciatur maiori extremitati, & prædicetur de minore, & hæc vocatur prima figura: vel vt prædicetur de ambabus extremitatibus, & nuncupatur secunda figura: vel vt subiiciatur vtrisque extremitatibus simul, & hæc vocatur tertia figura.

Spẽs syllorũ cõcludentiũ cum nõ concludentibus, 36.

Iam itaq; planũ factum fuit ex hoc sermone, ex quo, & ex quot rebus cõponantur sylli, & quot spẽs ipsorũ primæ: sed spẽs syllorum, qui sunt sub vnaquaque istarum specierũ trium, concludẽtes aut nõ concludẽtes scdm id qđ ex diuisione & sermone præcedente planũ factum fuit, sunt. 36. in vnaquaq; figura: qm̃ oĩs syllus cõponitur ex binis propositionibus, quẽadmodũ declaratũ fuit: duæ aũt propositiones, aut sunt ambæ affirmatiuæ, aut ambæ negatiuæ, aut vna affirmatiua, & altera negatiua: & hoc bifariã, aut maior affirmatiua, & minor negatiua, aut econuerso: & vnaqueq; istarum quatuor partium, quæ sunt in ipsis ex parte affirmationis & negationis, vel vt sint propositiones acceptæ vniuersales simul, aut ambæ particulares, aut vtræq; indefinitæ, aut maior vniuersalis & minor indefinita & econuerso, aut maior vniuersalis, & minor particularis: & ecõuerso. Quum igitur fuerint hæ nouem partes, quæ sunt ex parte quantitatis scdm quatuor, quæ sunt ex parte qualitatis negationis & affirmationis, prouenient ex hoc in vna quaq; figura, sex & triginta cõplicationes: & hoc, consimiliter etiam in vnaquaq; materia ex tribus materiis, hoc est inexistẽte, necessaria, & possibili scdm plus, aut ęqualiter & in cõmistione ex ipsis, nisi ꝙ hę sex ac triginta duplicantur in syllmis mistis; aliquãdo enim erit, exempli gratia, maior inexistẽs, & minor necessaria, aut econuerso, hoc est maior necessaria & minor inexistẽs. Istę igitur sunt figurę syllorum secundum quod habemus ex sermone pręcedente: qm̃ omnis syllogismus compnitur ex binis propositionibus.

Fieri consequẽtia neces

Quũ igitur huic addiderimus, qđ est reliquũ ex definitione eo, ꝙ est cõsequẽtia necessaria, ecce non proueniet hæc ex istis ꝓpositoinibus, qualiscũq; accide

A rit, nisi vt vna ipsarum sit affirmatiua, quãtacunq; fuerit scdm quãtitatẽ, & altera vniuersalis, qualiscũq; fuerit scdm qualitatẽ. In eo igitur, qđ vna ipsarũ est affirmatiua, in hoc prouenit cõplicatio: in eo aũt, qđ altrã est vniuersalis, in hoc erit necessaria cõplicatio. Et hęc est dispositio dicti de omni: cuius conditio est in syllis cõcludentibus, qm cõditio dicti de omni, quẽadmodũ dicemus est, vt aliquid prędicetur inexistenter, aut possibiliter, aut necessario de omni eo, ꝙ disponitur per subiectũ suũ, & prędicetur de omni subiecto prędicationis scdm cõsequẽtiã & absolute, hoc est vere scdm modum trinũ, absq; eo ꝙ ponamus in cõditiõe sua modũ inexistẽtię tm̃, aut necessarij, aut possibilis: quẽadmodũ, si diceremus aĩal ex necessitate de oĩ ambulante: & negetur etiã res ipsa ex necessitate, aut inexistẽter, aut possibiliter ab oĩ eo qđ disponitur in suo subiecto absolute, absq; eo qđ ponamus cõditionem in hac dispositione modum aliquem: quemadmodũ, si dicamus, hõ ex necessitate nõ de aliquo hinnibili, hoc est. n. qđ verificauit Abumazar esse opinionem Arist. scdm quã in vsu habebat dictũ de omni hoc in libro, qđ est radix ac principium omniũ syllogismorum concludentiũ.

Conditionẽ igitur ponit dicti de omni hoc in loco, cõsequentiã absolutã absq; modo appropriato, sed verũ de oibus modis: qm hoc cõcludit in oibus materijs per impossibile eius, super quo est dispositio in demõstratione, cuius cõditio est, vt dicatur scdm cõsequentiã necessariã. Quod si nõ, proueniet necessario cõclusio per accidẽs, nisi accepta fuerit hæc proportio, quæ est inter duas propositiones ad quæsitũ determinatũ: qũo enim consentaneum erit, qđ in hoc dicimus, oportere alterã, quæcunq; fuerit, vniuersalem esse, qualitercũq; extiterit secundum qualitatẽ: alterã vero affirmatiuã, quãtacunq; fuerit scdm quantitatẽ; fortasse igitur qũ acceperimus proportionem istam, quæ est inter duas propositiones cum annexione ad quæsitum determinatum, quod intenditur hoc in libro, erit maior ex necessitate vniuersalis, minor autem affirmatiua: & propterea non attigit Aristo. figuram quartam, quam posuit Galenus.

Hæc itaq; proportio, quæ est inter duas propositiones, inuenitur in actu in speciebus concludentibus primæ figuræ, in scda aũt, ac tertia figuris in potẽtia: & ꝓpterea qđ ex ipsis nõ redit ad primã figurã per conuersionem aut expositionẽ, nõ erit syllus, propterea qđ in ipso non inuenitur conditio dicti de omni, neque in potẽtia, neq; in actu. Quum itaq; exquisieris sex ac triginta modis, qui sunt in prima figura, & hoc secundum tres materias, hoc est inexistentẽ, necessariam, & possibilem vt plurimum, non coaptabitur proportio ista nisi quatuor speciebus ex ipsis, & hoc in quacumq; materia: & consimiliter in mistionibus, nisi quod ipsę, duplicabuntur, quemadmodum dicemus, & erunt octo.

Intentio autem nostra, hoc in loco est, loqui de speciebus, quæ sunt in materiis necessariis, & possibili vt plurimum: qm hæ sunt, quorum vsus est in scientiis. C Adde quoq; qđ hic non est differentia inter syllos, qui sunt in his duabus materiis, & in materia, inexistente in hac figura, & scda, & tertia. Siue fuerit inexistens scdm qđ existimauit Aristoteles, & Abumazar, cuius inuentio est in tempore presenti. Vel scdm qđ visum fuit Theophrasto, ac Themistio, quod hæ dicantur absolute absque eo, quod proferatur in ipsis modus inexistens, sed ex eo, quod prædicatur secundum intellectum prędicatione absoluta, absq; eo, quod annectatur ipsis modus omnino; non oportet autem vt, intentio nostra sit de possibilibus æqualiter.

Figura Prima. Cap. II.

SPecies prima ex speciebus concludentibus componitur vtiq; ex duabus propositionibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuam colligẽtibus. Huius exẽplum in materia necessaria, omne corpus cõpositũ, omne compositũ nouũ: conclusio, omne corpus nouum. Ex modo itaque hoc concludẽdi confesso possumus inspicere dispositionem dicti de omni: nouum enim prædicatur de omni eo, quod disponitur per compositum, & corpus ponitur subiectum dispositum per ipsum: necessarium itaque est, vt prædicetur nouum de corpore, Exemplum

Nota de dicto de omni quid sit, & qũo intelligatur de mẽte Arist.

Dictũ de oĩ habet esse in syllo in ordine ad q̃sitũ determinatũ

Non posuit Arist. figurã quartam.

Hæc proportio iter ꝓpõnes q̃ nil aliud est quam dictũ de omni ĩuenitur ĩ sylĩs primę in actu, in aliis vero in potẽtia.

Intentio in hoc libro est loqui de speciebus ꝓpositionũ, quę sunt in materia necessaria, & possibili vt plm.

Primus modus primę figuræ.

sariã ĩ syllo ex duab' ꝓpõnib', quarũ vna ẽ affirmatiua in differens secundũ quãtitatẽ, altera vlis in differens scdm qualitatem.

huius in possibili vtplurimum: quicunq; frequenter ingreditur balneum super repletionem, sudat in eo nimium, quicunque autem sudat nimium, aduritur: conclusio, quicunq; ingreditur balneum super repletionem adurtur: eodem igitur pacto planũ consideranti, qđ hoc cõcluditur, quẽadmodum & in necessario.

Secundus modus.

Species secunda componitur ex duabus propositionibus, quarũ maior est vniuersalis negatiua, minor autem vniuersalis affirmatiua, concludit autem vniuersalem negatiuam. Exemplum huius in necessario: omne corpus compositũ, nullum compositum æternum: couclusio, nullum corpus æternum. Consimiliter etiam hoc in loco planum, quod concluditur eo quod æternum accipitur negatũ ab omni eo, quod disponitur per compositum in propositione maiore, & corpus ponitur in propositione minori dispositum per ipsum. Exemplum huius in possibili vtplurimum: quicunque est mundus ab excessibus, habet calorem naturalem liberum in omnibus membris suis, sed nullus, qui habet calorem naturalẽ in membris liberum, corripitur a febre putredinis: conclusio, ergo nullus, qui est mundus ab excessibus, corripitur a febre putredinis.

Tertius modus.

Species tertia componitur ex binis propositionibus, quarum maior est vniuersalis affirmatiua, & minor particularis affirmatiua, concludens affirmatiuã particularem. Exemplum huius in necessario: aliquod corpus est compositum ex contrariis, omne compositum ex contrarijs corruptibile. Concluditur, aliquod ergo corpus est corruptibile: quoniam pars ista ponitur sub conposito ex elementis, quod disponitur per ipsum. Exemplum huius in possibili vt plurimum: aliquis homo est, cuius, quum comedit stipticum post saturitatem, relaxatur venter, quicunq; autem ita facit, ita se habet, quod eius corpus non suscipit ex nutrimento id, quod est necessarium: conclusio, aliquis homo ita se habet, quod eius corpus non suscipit ex nutrimento, quod ei est necessarium.

Quartus modus.

Species quarta est ex duabus propositionibus, quarum maior est negatiua vniuersalis, minor autem affirmatiua in parte, concludens, negatiuan particularẽ. Exemplum huius iu materia necessaria: aliquod corpus simplex habet contrarium, nullum, quod habet contrarium, est æternnm: conclusio, aliquod corpus simplex non est æternum. Exemplum huius tu materia possibili: aliquis homo ita se habat, quod in eius stomacho acescit cibus, nullus autem, in cuius stomacho acescit cibus, corripitur pleuresi. Conclusio, aliquis igitur homo non coripitur pleuresi.

Speciebus syllorũ mistorum vtũtur artes operatiuę.

Cæterum speciebus mistis ex istis materijs non vtitur artifex diuinus, sed solum artes operatiuæ eo quod accipiunt adiumentum a dispositione indiuidorum, & propterea ipsę vtuntur speciebus mistionis illius, in qua minor est inexistens singularis aut possibilis, & maior necessaria. Exemplum illius, cuius minor est inexistens, & maior necessaria: iste ægrotans habet febrem, & tussim, & dolorem affixum lateri suo simplicem, & diuersitatem, quicunq; autem est ita disposi tus, habet apostema. Conclusio, iste igitur ægrotans habet apostema. Exemplium illius, cuius minor est possibilis vt plurimum, & maior necessaria, iste ægrotans habet dolorem captis continuum & partem sensibilem de sensus aquę in oculum, quicunque autem habet descensum aque in oculum ita se habet, quod eius visus corrumpitur: conclusio, possibile igitur est, vt huic ægrotanti corrumpatur visus. Exemplũ illius, cuius minor est inexistens, & maior possibilis vt plurimum: iste ægrotans habet febrem calidam acutam, & videtur vrina sua in die critico in paroxysmo alba absque tinctura notabili, quicunq; ait ita est dispositus, patitur innouationem apostematis in cerebro: conclusio, igitur iste ægrotans patitur innouationem apostematis in cerebro. Atqui conclusiones istæ determinatę manifestæ consimiliter fiunt per dispositionem dicti de omni, sed modus conclusionis in ipsis sequitur propositionem maiorem secundum consequentiam dispositionis dicti de omni, quando obseruatum fuerit in ipso id, de quo mẽtionem fecimus, & fuerit materia disposita secundum dispositionen propriam, pręterquã quod accidit quandoq; in quibusdam materijs, vt concludant conclusiones multimodas, & præsertim quum fuerit maior necessaria aut inexistens, & minor possibilis, cuius iam posuimus exemplum, & propterea prolongauimus

Nota quod iste modus indigiet consideratiõe, & maxime an concludat p dictũ de omni.

Nota hoc dictum, de quo supra etiam notauimus.

A sermonem in ipsis declarandis: maxima namq; diuersitas inter sapientes extitit de modis conclusionum mistionis istarum propositionum. Vnum autem hoc manifestum considerāti, quod species istæ, de quibus mentionem fecimus, concludunt. Hæ igitur sunt omnes species syllogismorum cadentes in hac figura: quæ sunt in vsu in demonstrationibus, præter solas illas, in quibus altera propositionum est particularis: oportet namque secundum dispositionem linguæ, vt sint vles: puta, in exemplo, si velimus ponere propositionē dicentem, aliquis homo ita se habet, quod in eius stomacho cibus acescit, vniuersalem, tūc in summa accipiemus eam secundum dispositionem vniuersalem, & eodem pacto fieri poterit in reliquis speciebus particularibus, & redibunt vniuersales; quod quum ita sit, planum quod species vniuersales istius figuræ sunt illæ, quibus vtuntur artes demonstratiuæ diuinæ, aliarum vero vsus tantummodo est in contradictorio demōstratiuo, quum voluerimus destruere vniuersalem. Quoniam autem sunt etiam species concludentes in secunda, ac tertia figuris, monstrabimus vt plurimum ipsas concludere per resolutionem ad primam figura. Resoluentur autem ad primam figuram aut per conuersionem tantum, aut per conuersionē & expositionē.

Spēs vles primæ figuræ sunt illę, quibus vtuntur artes demōstratiuę.

Est autem conuersio, quum variatur ordo partium enunciationis, & fit ex prędicato subiectum, & ex subiecto prædicatum, & seruatur qualitas, ac veritas ipsius. Sed ante oportet, vt declaremus, quæ propositiones conuertantur, quæ vero minime: iam itaque monstratum est in præcedentibus, quod propositiones ex parte clausularum sunt quatuor, negatiua vniuersalis, affirmatiua vniuersalis, negatiua particularis, & affirmatiua particularis. Vniuersalis igitur negatiua conuertitur seruata quantitate & qualitate, quemadmodum si dicamus nullus homo lapis: conuertitur enim in hanc, nullus lapis homo: hoc autem manifestum est ex eo, quod partes ipsius separantur separatione vltima, & non vniuntur in aliquo penitus: omne autem, a quo aliud distinguitur, & ipsum ab eo distinguitur.

Cōuersio q̄d sit.

Quę nā sint ꝓpositiones cōuertibiles.

B

Sed vniuersalis affirmatiua conuertitur seruata qualitate cum veritate, non autem seruata quantitate: quod autem partes ipsius conuertantur, planum eo, quod semper ita inuenitur in omnibus materijs, licet non ponamus hoc inter proprietates conuersionis: quoniam hoc non est necessarium, neq; perpetuum ex eo, q̄d est affirmatiua vniuersalis.

Particularis autem affirmatiua conuertitur seruata veritate secundum qualitatem, ac quantitatem suas: quoniam particularis non se habet ita, vt pars a parte differat, sed est tantummodo pars vna. Particularis vero negatiua non conuertitur, neque per conuersionem qualitatis, neq; per conuersionem quantitatis suę: quemadmodum, si dicamus, aliquod animal non est homo, non enim verum est, quod aliquis homo non sit animal: conuersio etiam ista inuenitur in enūciationibus necessarijs, & possibilibus, vt plurimum: hæ autem sunt, de quibus est intentio in hoc tractatu. Exemplum propositionis negatiuæ vniuersalis possibilis vt plurimum, nullus habens venas mundas ab oppilatione, corripitur a febre putredinis; ista enim conuertitur, nullus, qui corripitur a febre putredinis, habet venas mundas ab oppilatione. Consimilis etiam dispositio est in reliquis propositionibus, quæ conuertuntur, & non conuertuntur.

C

Nota propositionem possibilem, vt plurimum, vniuersalē negatiuā cōuerti in seipsam, cuius oppositū asserit Arist. & ipse ī prioribus analyticis.

Figura secunda. Cap. III.

Conclusio etiam istius figurę est quatuor specierum. Species prima constat ex maiore negatiua, & minore affirmatiua, concludentibus negatiuam vniuersalem: vt in exemplo, in materijs necessarijs: omne corpus compositum, nullum æternum compositum: conclusio nullum corpus æternum: quoniam igitur vniuersalis negatiua conuertitur, resoluetur in secundam speciem primæ figurę. Exemplum huius in materia possibili, nullus, a quo recessit febris post digestionem secundum crisin in die debito, cadit in recidiuam: sed omnis a quo recessit febris in principio suę ægritudinis, cadit in recidiuam. Conclusio, nullus, a quo recessit febris in principio suę ægritudinis,

Primus modus secundę figuræ.

ita se habet, quod ab eo recesserit post digestionē secundum crisin in die debito: si igitur vniuersalem negatiuam conuerteris, resolues & hanc in secundam speciem primæ figurę in materia possibili.

Secūdus modus in secunda.

Species secunda ea est, in qua maior est affirmatiua vniuersalis, & minor negatiua vniuersalis, concludit autem negatiuam vniuersalem. Exemplum in materia necessaria, nullum ęternum compositum, omne corpus compositum, & concluditur, nullum ęternum corpus: si enim conuertatur vniuersalis in hac specie, & redierit ad figuram primam, tunc erit maior, posteaquam hic fuerit minor: propterea quod non fit conclusio in prima figura, quum minor fuerit negatiua: concludetur igitur, nullum corpus æternum: quoniam itaque hoc etiam conuertitur, concludetur insuper, nullum ęternum corpus, & hoc planum erit quum fecerimus duas conuersiones conuersionem conclusionis, & conuersionem propositionis. Exemplum vero huius impossibili: quicūque afficitur febre ephimera, habet aquas suas in principio ęgritudinis seruatas albas ęquales: nullus autem, qui afficitur febre putrida, habet aquas suas a principio ęgritudinis seruatas albas ęquales: conclusio, nullus igitur febricitans febre putredinis, habet febrē ephimeram: quum itaque negatiua vniuersalis conuersa fuerit, & resoluta fuerit in maiorem primę figurę, concludetur, nullus febricitans febre ephimera, habet febrem putridam: quūque hæc iterum conuersa fuerit, concludetur, nullus febricitans febre putrida habet febrem ephimeram.

Tertius modus.

Species tertia maiorem habet vniuersalem negatiuam, minorem vero affirmatiuam particularem, concludens negatiuam particularem. Exemplum huius in necessaria, nullum corpus mouetur sursum, aliquod corpus mouetur sursum: concluditur, aliquod itaq; corpus non est corpus: conuersa enim vniuersali negatiua resoluetur ad quartam speciem primæ figuræ. Exemplum huius in possibili: aliquis febricitans habet dolorem capitis: nullus mundus stomacho habet dolorem capitis: concluditur per conuersionem ipsius, aliquis febricitans non habet mundum stomachum.

Quartus modus.

Species quartam maiorem habet vniuersalem affirmatiuam, minorem vero negatiuam particularem concludens negatiuam particularem. Exemplum huius in necessario: omne corpus est in loco, aliquod ens non est in loco, concluditur aliquod igitur ens non est corpus: hoc enim manifestum erit, quum posuerimus hoc particulare creatorem, qui sit laudatus, & complicuerimus syllogismum hoc pacto per conuersionem negatiuę; omne corpus est in loco, non est locus creatori, concluditur corpus non est creator: quum igitur hęc conuersa fuerit, concludetur, creator non est corpus, quod erat quęsitum: & hoc per resolutionē ad speciem secundam istius figurę per se: hanc autem speciem diximus concludere per expositionem, & conuersionem propositionis, ac conuersionem conclusionis. Exemplum vero huius in possibili, omnis febricitans febre acuta ita se habet, quod eius febris finitur per crisin: sed aliquæ febres non finiuntur per crisin: cōcluditur, aliqua igitur febris non est febris acuta: quum enim posuerimus hoc particulare febrem leuem, conuertetur propositio maior, & concludetur, nullus igitur febricitans febre acuta habet febrem leuem: & ad hæc conuertetur cōclusio ista, & concludetur, nullus igitur febricitans febre leui, habet febrem acutā. Proprium vero est figure istius, non concludere ex duabus affirmatiuis.

Mistiones, q̄ fiunt in figura secunda.

Sed in hac figura in artibus operatiuis fiunt etiam complicationes, quarū minor est inexistens singularis, aut possibilis. Exemplum illius, cuius minor est inexistens singularis, & maior necessaria, nullus ægrotans febre putrida caret oppilatione. Iste ægrotat feb. putrida, cōclusio est, ergo non caret oppilatione: hoc aūt per cōuersionem scdm quod prædiximus. Exemplū eius, cuius minor est inexistens & maior possibilis: iste ægrotans habet permistionem intellectus, & videtur sibi, quod habeat pilos supra pannos suos, & colligit ipsos: nullus autem habens cerebrum illesum ab apostematibus disponitur hac dispositione: & concluditur per conuersionem negatiuæ, iste ægrotans non habet cerebrum illesum ab postematibus, Exemplū vero illius, cuius minor est possibilis, & maior necessaria, hic ægrotans continuauit solem in tempore æstatis cum hoc, quod cerebrū

A suum erat calidum secundum complexionem, comprehenditur ab instantia vigi liarum, & nullus lethargus corripitur ab istantia vigiliarum: conclusio fieri non potest, vt æger iste sit lethargus: & hoc consimiliter, per conuersionem vniuersalis negatiuæ.

Figura tertia. Cap. IIII.

ET hac figura non vtuntur species orationum demonstratiuarum: quoniam conclusiones istius sunt particulares, conclusiones autem demonstrationum vniuersales, quemamdmodum declaratum fuit in libro demonstrationis, & nō erit necessarium non erit cognitio primi secundum modum reduplicationis, & nō erit necessarium conclusionem esse absolutam, absque eo, quod commisceatur in hoc modus omnino in toto ipso, in quo dicatur existentia secundum opinionem Theophrasti, quia hoc non nocebit hic scdm opinionē nostrā: & species suæ concludētes sunt sex,

Primus modus tertiæ figuræ.

Species prima componitur ex binis propositionibus vniuersalibus concludētibus affirmatiuam particularem. Exemplum huius, omnis scientia speculatiua est docibilis, & omnis scientia speculatiua est opinabilis, conclusio, aliqua opinio est docibilis: minor namque affirmatiua conuertitur, & redit ad speciem tertiā primæ figuræ.

Secundus modus.

B Species secunda maiorem habet vniuersaliter negatiuam, & minorem affirmatiuam vniuersalem concludens negatiuam in parte: minor namque conuertitur in parte, & redit ad quartam speciem primæ figuræ. Exemplum huius, nulla scientia speculatiua naturalis, & omnis scientia speculatiua opinabilis: concluditur aliqua opinio non est naturalis.

Tertius modus.

Species tertia maiorem habet uniuersalem affirmatiuam, minorem uero affirmatiuam particularem. Exemplum huius, omnis homo animal, aliquis homo albus, concluditur, aliquod album animal, redit enim ad speciem tertiam primę figurę.

Quartus modus.

Species quarta maiorem habet affirmatiuam particularem, minorem uero uniuersaliter affirmatiuam. Exemplum huius, aliquod animal album, omne animal corpus, concluditur aliquod corpus album, maior enim particulariter conuertitur, & redit minor, & oratio ita complicatur, aliquod album animal, & omne animal corpus, & concluditur aliquod album corpus, & hoc in tertia specie primę figurę. Amplius, conuertitur hęc conclusio, & fit aliquod corpus album, quod erat quęsitum, hoc autem ita fit, quoniam particularis, quę hic erat maior, efficitur minor in prima figura.

Quintus modus.

Species quinta maiorem habet negatiuam vniuersalem & minorem affirmatiuam particularem, concludens negatiuam particularem. Exemplum huius, nullum animal lapis, aliquod animal albū, aliquod album non est lapis: minor enim

C conuertitur, & fit aliquod album animal, nullum animal lapis: redit namque species quarta primæ figuræ, & concluditur, aliquod album non est lapis.

Sextus modus.

Species sexta maiorem habet particularem negatiuam, minorem vero affirmatiuam vniuersalem, concludens negatiuam particularem: & hoc, quū reduxerimus ipsam per expositionem ad spēm scdam per se istius figuræ. Exemplum huius, si dicamus, aliquod aīal non est album, omne aīal corpus, concluditur aliqd corpus non est album: si enim partem istam aīalis, a qua negatur albū, posuerimus, exempli gratia coruum, tunc ita disponetur, nullus coruus album, & oīs coruus corpus: redit enim per se ad spēm scdam istius figuræ, de hac aūt manifestū est, quō reducitur ad primā figurā: iste igitur est tractatus oīum specierū syllorum pdicatiuorū: post hoc aūt oportet, vt pcedamus ad tractatū de syllo cōditionali.

Syllogismus conditionalis. Cap. V.

Modus positionis, de quo loquitur phi

QVoniam igitur iam acceptum fuit in definitione syllogismi simpliciter, ꝙ est oratio, in qua ponuntur plura vno. Modus autem positionis est duorum modorum: quorum vnus est modus prædicationis, alter vero est

losophus in defınıtione syllogismi, est duplex, prædicationis, & conditionis: ex quo nota, ꝙ vult defınitionẽ syllogismi cõpetere etiã syllogismo hypothetico, cuius oppositũ asserunt Greci, & alii multi

Syllogismi conditionales, hoc est suppositorii, sũt duarũ specierũ

Prima species, quę est syllogism' coniunctus, siue continuus, qui diuiditur secundum diuisionem cõsequẽtium.

Secundus syllogismorum continuorum.

Nota probationem, quo ex opposito cõsequentis, sequitur oppositũ añtis.

Nota proprietatẽ syllogismi conditionalis continui in primis speciebus.

Spẽs, q̃ concludũt scdm pfectionem consequẽtię, sũt quatuor.

modus conditionis. Oportet igitur, vt tractemus de hoc syllogismo conditionali: in summa itaque componitur ex binis propositionibus, maiore ac minore: maior autem componitur ex duabus propositionibus prædicatiuis, in quibus complicatur dictio conditionalis, minor autem est pars istius maioris & prædicatiua, vna ex duabus propositionibus prædicatiuis componentibus propositionem maiorem. Pars autem prima syllogismi conditionalis, quæ est causa consequentię vocatur antecedens. Pars autem secunda, quæ sequitur vocatur consequens.

Syllogismi vero conditionales diuiduntur primum secundum partes dictionum conditionalium in coniunctum & diuisum: coniunctus est ille, cui appẽditur dictio coniunctionis vt si, & quando: diuisus vero is est, cui applicatur dictio diuisionis, veluti aut, & vel: coniunctus componitur ex duobus consequentibus: diuisus autem ex duobus contradictorijs.

Dicamus igitur prius de syllogismis coniunctis: iam igitur existimatur, ꝙ hi a principio diuiduntur secundum diuisionem consequentium: quoniam igitur consequentium alia sunt mutuæ consequentiæ, quum ex eo, quod vnumquodque ipsorum est, est etiam suum compar, quemadmodum ex ascensu solis, diem esse: alia vero non sunt mutuę consequentiæ, veluti vnum & duo esse: quum enim duo fuerint, est & vnum, & non sequitur, ꝙ quum vnum fuerit, sint etiam duo. Diuidetur coniunctus consimiliter duas in partes. Coniuncti igitur concludentes, ex consequentibus non perfectę consequentiæ, sunt duarum specierum: vna, quum ponitur antecedens per se, & concluditur consequens per se: quemadmodum, si dicamus, si hic signatus est homo, est etiam animal, sed est homo, igitur ex necessitate est animal. Planum autem per se, quum ita positum fuerit, conclusionem sequi: quum enim antecedens inuenitur, inuenitur & consequens.

Species secunda ea est, in qua ponitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis: ꝙ autem hoc ita se habeat monstratur de proximo: quoniam, si consequens necessario sequitur ex antecedente, fieri non potest, quin aut sit vniuersalius ipso, aut illi æquale: ꝙ si fuerit æquale, planum si tollitur consequens, quod antecedens etiam tolletur: puta, si dicamus, si hic signatus est homo, est etiam risibilis, sed non est risibilis, ergo non est homo: sin autem fuerit vniuersale, manifestum si tollitur consequens, ꝙ antecedens etiam tolletur. Exemplum huius, si accipiamus hominem antecedens, & animal consequens, sequitur, si aufertur animal, quod homo etiam auferatur: quoniam magis vniuersale continet particulare, non autem sequitur, si aufertur homo, ꝙ animal etiam auferatur: non enim ex inuentione animalis, inuenitur homo: & species etiam aliæ istius syllogismi secundum quod resiliunt ex diuisione, in quibus videlicet ponitur oppositam añtis aut consequentis per se, non sunt concludentes, nisi complicatio consequentiæ, affirmationis secundum affirmatione fuerit sufficiens secundum consequentiam. At qui complicatio negationis cum affirmatione, aut affirmationis cũ negatione, aut negationis cum negatione, quemadmodum videbitur ex sermone nostro, non est sufficiens. Et ꝓpterea decentius est, vt inquiramus demonstrationem positionis oppositi consequentis simpliciter & sequatur ex ipso oppositum antecedentis secundum speciem primam istius syllogismi, & dicamus si ex opposito consequentis non sequitur oppositum añtis, sequatur ergo añs per se: sed iam posuimus, quum inuenitur antecedens, quod inuenitur etiam consequens: sequetur ergo ex hoc, quum inuenitur oppositum consequentis, quod inueniatur consequẽs, & ita ex contradictorio rei, sequetur rem ipsam esse: quod est falsum.

Proprium vero est istarum duarum specierum istius syllogismi concludẽtium quod antecedens in ipsis semper sit antecedens secundum naturam, & consequẽs in ipsis sit necessarium, & sequitur ex eo, quod antecedens sit, & non sequitur ex eo, quod consequens sit. Atqui species, quæ componuntur secundum perfectionem consequentiæ, sunt quatuor omnes concludentes: vna, in qua ponitur antecedens, & concluditur consequens, quemadmodum præcessit de iis, quæ non sunt perfectæ consequentie. Species vero secunda, in qua ponitur consequens per se, & concluditur antecedens per se: manifestum autem est consimiliter, quod hæc concludat ex eo, quod ponitur vnumquodque ipsorum sequi ex inuentione

A uentione sui comparis. Tertia vero, in qua ponitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis: quod autem hęc concludat planum ex eo, quod præcessit. Quarta vero, in qua ponitur oppositum antecedentis, & concluditur oppositum consequentis; ꝙ autem hæc concludat planum consimi liter ex modo, quo ponitur perfecta consequentia. Exemplum harum quatuor specierum. Primæ. si sol ascendit, est dies, sed sol ascendit, igitur est dies. Exem plum secundæ in hoc eodem exemplo per se, sed dies est, igitur sol ascēdit, Ter tiæ vero, sed dies non est, igitur sol non ascendit. Quartæ autem, veluti si dica mus, sed sol non ascendit, igitur dies non est: non est enim differentia, quodcū que acceperis variatum ex parte conclusionis: sed variatur vnumquodque ip sorum ex parte eius, quod intenditur in conclusione, quemadmodum si exem pli gratia, intentio nostra fuerit concludere, ꝙ dies est, non variatur nisi ante cedens per se: puta, ꝙ sol est: consimiliter si intentio nostra fuerit concludere, quod sol non ascendit, variamus oppositum consequentis, & eodem pacto ap paret in alijs speciebus: ꝙ id, quod variatur in ipsis consideratur secundū con siderationem eius, quod intenditur in conclusione. Erunt igitur species com plicitæ ex conditionali secundum istam diuisionem octo: quarum duæ nō per fectæ consequentiæ non concludunt, relinquuntur sex concludentes. Cæterum

B quod existimatur, oportere manifestum esse in conditionali coniunctio, est veri tas complicationis: atqui fieri potest, vt intelligatur, quis alius ab hoc sit perfe ctæ complicationis, aut non perfectę, & propterea quod necessario afferri opor tet ad stabiliendas istas species in conclusione secundum quancunque mate riam est perfectio consequentiæ aut imperfectio: istæ autem duæ species, sunt, in quarum vna subijcitur antecedens solum & concluditur consequens solum, altera vero, in qua subijcitur oppositum consequentis, & concluditur opposi tum antecedentis. Fieri autem potest, vt error committatur secundum istam diuisionem in eo, quod fecit Aristotel. in secunda figura: quoniam non compli catur in ipsa conclusio ex duabus affirmatiuis, quæ conuertantur per se seruata veritate secundum quantitatem ac qualitatem: puta, quæ componuntur ex di positionibus propriis, sed significatur in ipsis dispositio necessaria semper quo niam conuersio iam erit nota. Cæterum non erit in istis speciebus figura pri ma secundum conditionem connexi, sed diuiditur vnaqueque ex istis specie bus in species quatuor. Complicatio autem ista est, quum componitur affir matiuum cum affirmatiuo: veluti si dicamus, si tu es homo, tu es animal: vel componitur negatio cum affirmatione, quemadmodum quum dicimus, si hoc significatum est homo, non est equus: vel componitur affirmatio cum negatio ne, veluti si dicamus, si hoc viuum non est planta, est animal: & ex ipsis etiam

C ea est, in qua complicatur negatio cum negatione, quemadmodum quum dici mus, si hoc significatum non est animal, nō est homo: quod si duplicaueris has quatuor secundum species primas istius diuisionis vltimæ, efficientur species concludentes octo: quumq; multiplicatæ fuerint secundum diuisionem istā pri mam per species sex, erunt species concludentes, quatuor ac viginti.

Sed fieri etiam potest, vt species istæ multiplicentur secundum quatuor par tes, quæ ipsas præcedunt ex parte quantitatis: & hoc, quoniam fieri potest, vt antecedens & consequens simul sint vniuersalia, vel ꝙ sint particularia simul, vel ꝙ vnum ipsorum sit vniuersale & alterum particulare: & hoc bifariam, vel vt antecedens sit vniuersale, & consequens particulare, aut econuerso. Exemplum eius, quæ complicatur ex duobus vniuersalibus simul, si omnis homo est rationalis, omnis homo est risibilis. Exemplum vero illius, quæ com ponitur ex binis particularibus simul, si aliquod animal est homo, aliquod igi tur animal est rationale ex necessitate. Exemplum eius, in qua antecedens est vniuersale, & consequens particulare, si omnis homo est animal, aliquod ani mal est Philosophum. Exemplum vero eius, in qua antecedens est particu lare, & consequens vniuersale, si aliqua dimensio est separabilis, possibile est omnem dimensionem separari. Consimiliter etiam fieri potest, vt antecedens ac consequens simul sint singularia aut indefinita simul, & ad hæc complice

Spēs condi- tionaliū cō- tinuorū sunt octo; quarū duæ non cō stant.

Nota de er- rore, qui ac- cidit.

Quatuor spe cies syllorū continuorū quoad quali tatem ꝗ ite- rū multipli- cari possunt.

Multiplica- tio syllorū cōtinuorum sc̄dm quan- titatem.

tur vnumquodque ipsorum cum altero. In omnibus itaque speciebus istis erit aliquando complicatio necessaria, & aliquando possibilis, quæ sunt duæ complicationum species, quibus vti consueuimus in scientijs. Sed oportet non ignorare, quod antecedens in huiuscemodi syllogismis aliquando erit oratio vna, aliquando orationes plures: verum opus est, vt partes partibus sibiinuicem communicent, & tunc erunt quo ad vim antecedentis, oratio vna, & si nõ, erunt propositiones multæ: veluti si dicamus, si fuerit corpus infinitum, infinitum in omnibus punctis suis, & si non mouetur secundum partes suas, igitur motus non est: & eodem modo erunt orationes multæ in consequente, in quibus eadem erit conditio, vt habeant vim consequentis: quum ita se habuerint, vt pars parti complicetur, nonnunquam vtrunque antecedens inquam, ac consequens componuntur ex orationibus multis ex seinuicem dependentibus. Veluti si dicamus, si sol abscindit arcus æquales circuli signorum temporibus inæqualibus, & sit in motu suo impossibilis velocitas, & tarditas, & cõpletur tradendo suam causam esse motum vnum dignius esse q̃ quod compleatur duobus motibus: igitur sol ex necessitate est in circulo, cuius centrum exit a centro mundi.

Nota quod ãns in hmõi consequentijs, aliqñ est vna orõ, aliqñ pl'es.

De conditionalibus diuisiuis. Cap. VI.

Syl'i hypothetici diuisiui cõponũtur ex oppositis.

Nota pulchrã diuisionem horum syl'orũ diuisiuorum.

SYllogismi vero conditionales diuisiui componuntur ex contradictorijs: contradictoria autem ea sunt, quæ simul coire nõ possunt in subiecto vno, secundum modum vnum in tempore. Sunt autem ipsa vniuersaliter ex oppositis per se, hoc est affirmatione & negatione, priuatione & habitu, contrarijs, ac relatiuis. Harum vero quatuor specierum, aliæ perfectam habent oppositionem, aliæ imperfectam. Perfectam igitur habent contradictionem, quorum contradictio est vniuersalis: & horum alia in duobus tantum exercent oppositionem, alia in pluribus, quæ cum hoc tamen sunt vniuersalia. Diuiditur autẽ species hæc syllogismi in species tres, secundum q̃ diuiduntur hæc contradictoria in has tres species.

Quę sint species syl'orũ q̃ in duobus tm̃ exercẽt oppõnẽ, & est prima.

Quę vero in duobus tm̃ exercent oppositionem, sunt affirmatio & negatio, priuatio & habitus, & contraria immediata: in hac igitur specie syllogismorũ compositorum ex his tribus, quæ est species prima huius syllogismi, destruitur quodcunq: acciderit aut antecedens, aut consequens, aut ipsorũ oppositum, & id concludit. Exempla autem horum sunt in promptu. Relatiua vero inueniri possunt per modum diuisionis & compositionis: quemadmodum, si diceremus in compositione, si hic est pater, non est filius: & in diuisione, hic aut est pater, aut est filius. Et ex ipsis etiam sunt, qui complicantur ex pluribus partibus contrarijs, sed ipsarum contradictio non est perfecta.

Quę in pluribus exercẽt oppõnẽ, sed numerus est determinatus, & est secunda.

Species aũt secunda ea est, in qua coniungunt contraria habentia media determinata scd̃m numerũ: veluti si dicamus, hæc linea aut est magna, aut est parua, aut ęqualis: & in hac specie consimil'r destruitur quodcunq: contigerit, aut antecedens, aut oppositũ, aut consequens, aut oppositũ, & fit conclusio. Cęterũ non sufficit destructio vnius tm̃, sed oportet destruere scd̃m numerũ contradictorium: quemadmodũ si destruamus, quod non est magna, & relinquat, quod est aut parua, aut ęqualis: & iterũ destruatur, quod non est parua, & relinquit, quod est æqualis: & hoc est, quod intendebamus declarare. Videtur aũt syllogismus iste componi ex partibus multis conditionalibus scd̃m numerũ propositionum, q̃ destruuntur. Et propriũ est huius syl'i, vt seiunctũ non sit antecedens significans propositionem scd̃m naturam, & consequens scd̃m naturam, sed antecedens redire potest consequens & consequens antecedens

Syl'i diuisiui non hñt ãns & cõsequens scd̃m naturã se cõsequentia, sed ad seinuicẽ permutari possunt.

Tertia spẽs eorũ, qui cõponunt ex pluribus nõ habentibus numerũ determinatũ.

Qui vero componuntur ex contradictorijs non perfectę contradictionis, ex quibus species tertia syllogismi istius constituitur, ij sunt, qui complicantur ex multitudine contrariorũ: quorũ sunt media non determinata scd̃m numerũ: sed consuetudo est, vt fiat per modũ contrariorũ vniuersaliũ: veluti si dicamus, idẽ nõ intelligitur per respectũ, & per se, sed intelligit per respectũ: igit nõ per se.

A

De syllogismo ad impossibile. Cap. VII.

SYllogismus ad impossibile componitur ex prędicatiuo & conditionali:& secundum modum istum consueuit fieri:puta,si velimus monstrare verita. tem alicuius enunciationis, accipiemus contradictorium ipsius,& applica bimus ipsi propositionem veram indubitatæ veritatis,& componemus ex ip. sa aliquam complicationum concludentium in quacunq; figura contigerit ex figuris prædicatiuis:quumq; concluserint conclusionem manifeste falsam , co. gnoscemus quod falsum nō sequitur ex complicationibus syllogisticis, dum. modo extiterit complicatio concludens,neq; item ex propositionibus veris : relinquitur igitur,ꝙ non erit hoc,nisi ex contradictorio propositionis dubiæ : quum itaq; contradictorium suum sit falsum,sequitur ꝙ ipsum verum existat: puta,in exemplo,si velimus monstrare ꝙ mundus est nouus,& dicamus,si hoc non est verum,ergo contradictorium suum erit verum:puta,ꝙ mundus est ęter nus: deinde applicabimus huic propositioni propositionem indubitatæ verita. tis:puta,ꝙ nullum æternum variatur,ex quo sequitur ꝙ mundus nō variatur: quod est falsum:sed falsum non sequitur ex propositionibus veris,sequitur igi tur ex complicita dubia, quum dicebamus ꝙ mundus est ęternus : sed ex quo

B sequitur falsum,ipsum est falsum:falsi autem cōtradictorium est verum,verum est igitur, ꝙ mundus est ęternus. Proprium vero est huius syllogismi,& syl. logismi conditionalis,non posse monstrare cōclusionem absq; syllogismo præ dicatiuo: opus est enim,si ex ipsis conclusio prouenire debeat,vt reducātur ad syllogismum prædicatiuum. De syllogismo aūt diuisiuo manifestum , quod ex prædicatiuo ac conditionali complicatur : conditionalis enim monstratur, quum componitur per modum positionis,& hoc,qm̄ non monstratur a princi. pio positionis,ꝙ res ipsa nota sit absq; complicatione, sed relinquitur hoc ex destructione antecedentis,aut opposito consequentis . Atqui processus ipsius est processus dubius.Quum vero consequentia manifesta extiterit , & destru. ctio positi , tunc non est dispositio processus secundum hunc modum dubius , quum fuerit intentio nostra perpetua: sed producemus orationem processu ,p. prio rei,quæ inuenitur apud intellectum:quod si, quum fecerimus hoc,nō fue rit propositio ista manifesta in animo,fiet per positionem processus, processus conditionalis,& manifestabitur seorsum:quoniam, quum extiterit destructum manifestum a principio rei , tunc & oppositum suum erit etiam manifestum a principio rei:puta,si dicamus,ꝙ mundus aut est nouus, aut ęternus:& extite. rit vna harum duarum rerum manifesta apud animum nostrum, tūc oppositum suum consimiliter erit ēt manifestū: & hoc planū in animo,& propterea sequi.

C tur per syllogismum conditionalem,scd̄m ꝙ est conditionalis , super quæsito ignoto, vt destructum non sit manifestum in animo, sed monstremus ipsum per syllogismum condirionalem:& hic ex necessitate perficiatur per prædicatiuū, Consueuit tn̄ in quibusdam syllogismis prædicatiuis * fieri consecutionē an tecedentis ex consequente ęqualem,& destructum manifestū esse in animo,aut non esse ipsi.Exemplum ex dicto Hippocratis , si homo rationalis esset vnum, nōvtiq; doleret:ecce ꝙ destructum in hoc syllogismo planū est a principio rei, hoc est, quod dolet:& fortasse referetur ad monstrationem complicationis an. tecedentis cum consequente:veluti si dicamus,quoniam si homo rationalis es. set vnum non alteraretur,& quoniam dolet, alteratur.

De syllogismis compositis. Cap. VIII.

SYllogismorum vero , de quibus mentionem fecimus, alij sunt simplices , alij vero compositi : & compositorum alij cōponuntur ex vno tm̄ genere eorū,quos numerauimus:alij vero ex vna,aut pluribus speciebus ipsorū: syll's nanq; ad impossibile,scd̄m ꝙ declarauimus,componitur ex pluribus ge neribus:syll's,n.conditionalis non est in vsu per se & simplex nisi in arte dia lectices,quēadmodū mōstrauimus: syll's vero prędicatiuus,& efficit simplex,

Nota syll'm ad impos'e cōponi ex cōditionali & p̄dicatiuo, & quō cōponatur.

Syll's ad impos'e, & oēs syll'i hypothetici non pn̄t mōstrare cōcl'onē sine syll'o p̄dicatiuo.

Nota syll'm diuisiuū cōponi ex p̄dicatiuo,ac cōditionali.

* Al'r conditionalibus.

Syll'i cōdōnales ęquale hn̄t qnq; consecutionē cōsequētis ex antecedēte,& destructū i aio manifestum per se.

Syll'i cōpositi, alij ex vno, alij ex pluribus cōponūtur generibus.

Syl℞s cathegoricus & simplex, & compositus efficitur.

& efficitur compositus:& hic aut specie vna, quemadmodum qui componitur in prima figura, aut ex pluribus speciebus, quemadmodum qui componitur ex prima, ac secunda figuris.

Syllogismus itaq; simplex is est, qui concludit conclusionem primam ex binis propositionibus tantum per se manifestis, & hæc est vna ipsius proprietas, vt propositiones sint duæ tantum. Proprium etiam ipsius est, vt termini vno superent propositiones suas, quemadmodum si propositiones sint duæ, resoluetur ad propositiones tres. Proprium item ipsius est, vt conclusiones suę sint ipsarum dimidium.

Quid sit syllogismus simplex.

Nota de syllogismo cõposito quid sit, & speciebus eius.

Syllogismus vero compositus distinguitur in species: quarum vna est, vt cõcludatur conclusio ex binis propositionibus, quæ ambæ concludantur per binos syllogismos, quorum vterq; constat ex binis propositionibus: & ita quatuor istæ propositiones generabunt quatuor syllogismos, quorum vnusquisque constabit ex binis propositionibus, & sic quousq; resoluatur in syllogismum simplicem, in quo propositiones accipiuntur per se manifestæ; puta, in exemplo, si accipiamus binas propositiones demonstrantes, ꝙ anima non est mortalis secundum opinionem Platonis, & dicamus, anima per se mouetur: quod per se mouetur non est mortale: anima igitur non est mortalis: opus est igitur, vt mõstremus vtranq; istarum propositionum per syllogismum, qui constet ex binis propositionibus: puta, si exempli gratia, voluerimus verificare minorem, & dixerimus, ꝙ anima mouetur per se per duas propositiones: puta, ꝙ anima est principium motus, & principium motus mouetur per se: igitur anima mouetur per se. Consimiliter verificabimus maiorem: puta, ꝙ illud, quod per se mouet, non est mortale, per binas propositiones: puta, quod per se mouetur est cõtinui motus, & omne, quod est continui motus, nõ est mortale: igitur quod per se mouetur, non est mortale. Species vero secunda istarum enunciationum est, vt conclusio sit ex binis propositionibus: quarum vna sit per se manifesta, altera vero manifesta per syllogismum ex binis propositionibus, quarum altera con similiter sit manifesta in animo, altera vero quousque deueniatur ad syllogismum simplicem: & hoc secundum duas species, quarum altera est, vt maior sit manifesta per se, minor vero nota per syllogismum, altera vero, quum econuerso se habent: puta, quod minor sit manifesta in animo, maior vero per syllogismum. Species vero tertia componitur ex duabus istis speciebus: puta, quum syllogismi compositi ita se habent, quod in ipsis monstrantur omnes propositiones, & omnes conclusiones enunciatiuæ vsq; ad conclusionem vltimam, & accipiuntur conclusiones, aliquando secundum ꝙ sunt conclusiones, aliquãdo secundum ꝙ sunt propositiones: vt accidat syllogismus compositus cõnexus. Proprium vero est huius speciei syllogismi compositi, si propositiones sunt pares, vt termini sint impares, & conclusiones dimidium propositionum. Quũ vero non monstrantur omnes propositiones in ipso existentes, neque omnes conclusiones, accidet syllogismus compositus diuisus, cuius propriũ est, si propositiones suæ fuerint impares, vt termini sint pares, & si propositiones pares, vt termini sint impares: & quæ monstratur ex ipsis, aliquando erit minor, aliquando erit maior, & aliquando erit in secunda specie, quæ est per se manifesta, & aliquando erit non manifesta in animo. Syllogismus autem, in quo aufertur enunciatio, secundum quod est conclusio, peripathetici vocant ipsum subiectum: in quo autem, secundum ꝙ est propositio, vocatur apud ipsos prædicatum: consueuerunt autem antiqui ipsam ponere in suis voluminibus, vt plurimum in hunc modum. Redeamus igitur ad exempla harum orationũ, quas, quum inuenimus diuisas, reducuntur ad coniunctas, quum inquisiuerimus omnes propositiones suas, & terminos suos, minorem, medium, & maiorem, & omnes conclusiones ipsarum, quibus opus est ad conclusionem quæsiti vltimam, non autem conclusionum, quæ vocantur superflue, hoc est earum, quibus opus est ad conclusionem quæsitam. Medius autem terminus palam fit ex eo, ꝙ bis accipitur in syllogismo: quum vero medium terminum sequestrauerimus, inquirimus figuram, & hoc ex positione duarum extremitatum: extremitas

Hic incipit ponere modũ redigẽdi syl℞os imperfectos, ꝗbus aliqua propositio deest.

B

E

A autem declaratur per conclusionem, & hoc, quia conclusio affirmatiua vniuer
salis erit in prima specie figuræ primæ ex necessitate, & propter hoc species
ista est magis necessaria demonstrationibus: conclusio vero vniuersalis negati
ua erit in secunda specie primæ figuræ, & in speciebus secundæ figuræ, non au
tem in alijs. Oportet aūt cum hoc, vt distinguamus in partibus propositio-
num, quod est prædicatum & subiectum: qm̄ accidit, vt præcedat prædicatum
in oratione, & postponatur subiectum, nisi enunciatio se habuerit in contrariū:
hoc est enim, quod aptabis in hac arte econtrario: vocant autem ipsum artifi-
ces arabes, secundum expositionem principij, antecedens. Scitu vero dignū,
quod prædicatum, aut subiectum in propositionibus sunt dictiones separatæ,
& aliqñ sunt compositæ compositione conditionis & coniunctionis, & aliqñ
subiectum componitur ex duabus dictionibus separatis, & erit in ipsis diuisio
ad modum dictionis separatæ: veluti si dicas, Reuben pater tuus stat: & consi-
militer oportet, vt obseruemus in enunciandis dictionibus, quæ, quum compli
cantur cum verbis, procedunt a principio nominis per modum expositi: veluti
se habet id, quod proposuimus: & hoc est, quod vocāt grammatici nominibus
familiaribus exponēs & expositum, hoc est prædicatum & subiectum: & hoc,
vt cognoscamus locum coniunctionis, quę est intra ipsa, quæ vocatur apud grā
maticos signum, quæq; consueuit poni a grammaticis in capitulo, quod vocāt
B capitulum enunciationis: omne enim tale necessarium est in arte grammaticæ,
& necessarium etiam est ei, cui exponitur lingua hæc: & consimiliter necessa-
rium est populo in lingua sua, qm̄ ars grammaticæ est in vnaquaq; lingua, in
qua inueniuntur binæ partes, & res intelliguntur ab hominibus linguæ illius
secundum regiones suas: sunt autem apud arabes agens, & patiens. Pars autem
vna, non necessaria in hac arte est, quum redierit exponens, & redierit nomen:
& propterea non possunt ambæ istæ partes intelligi in omnibus temporibus:
& hoc totum posteaquam intellexerimus ex sermonibus positis in syllogismo
id, quo non est opus ad conclusionem quæsitam. Istarum autem specierum vna
est, qua procedimus ad verum declarandum: altera vero, qua procedimus ad re
ctificandum discursum animi per propositiones: & hoc, quum facimus inquisi-
tionem ad acquirendam veritatem, & orationem rectificātem veritatem & spe
culationem, & declarationem eius, quod significatur ab oratione, & diuisione,
& compositione, & vniuersaliter ea, quæ non sunt per se manifesta, sed admini-
culantur speculationi & veritati, sunt autem hæc species doctrinarum. Cæterū
syllogismi isti cōes sunt arti demonstrationis, & reliquis artibus, quibus con-
sueuimus vti. Sermo autem de inductione & exemplo, ac signo, secundum q̄
vendicantur ab vnaquaq; arte, ac veritate, sermo in quam iste secundum inten
tionē nostram cōuenientē in his sermonibus abbreuiatis est, vt decet veritatē.

Nota de p̄dicato, & subiecto in p̄positionib.

C

EPITHOME AVERROIS CORDVBENSIS IN LIBROS Topicorum Aristotelis, Abramo de Balmes interprete.

De regulis, quibus fiunt argumenta, quæ loca uocantur. Cap. I.

ET dicemus, quoniam normæ exhibitæ in hac arte sunt duarum
specierum, species agens, & species notificans: sicq; iam pręces-
sit sermo de rebus, quibus sciuntur species syllogismorū, & mo
di eorum. Iam itaq; conuenit modo, quod loquamur de normis,
quibus poterunt fieri syllogismi: quia iam semita scientiæ for-
mæ rei est alia a scientia operationis eius. Veruntamē elegimus

D

meminisse de normis agentibus in hoc genere cum eo, quod præcessit de ser-
mone nostro, quod nos certe referemus de normis logicalibus in hoc introdu-
ctorio normas notificantes tantum, & hoc ratione alterius duarum rerum. Sed
præstantior earum est, quoniam non declarantur in omnibus artibus demon-
stratiuis conclusiones sequentes ex principijs positis. Sed dimittemus illud
perscrutanti in arte: & ideo fuit vna rerum conditionatarum in hac arte quod
sit habentibus ipsam talis potestas: & cum res ita se habuerit, ista pars logicæ
est necessaria perfecte artibus perfectis, secundum quod sunt artes hoc nostro
tempore. Et propter hanc eandem rem non faciemus mentionem de his sermo
nibus, nisi de illis, quorum consuetudo est, vt veniãt in vsum demonstrationis.
Et hi sunt necessario duarum specierum, vel communes arti demonstrationis,
& cæteris quinq; artibus, aut sunt proprij, quamuis plures eorum sint commu
nes. Sicq; nos secernemus id, quo erunt proprij, attamen normæ, quibus vtun-
tur syllogismi topici, & rhetorici non sunt necessariæ ad addiscendũ artes per-
fectæ, & præcipue rhetorica, & poetica, quia non sunt necessariæ ad addiscen-
dum artes speculatiuas. Normarum vero, quibus fiunt syllogismi topici, certe
opus est apud perscrutationẽ artium, quæ nondum sunt perfectæ, sed ad illas,
quæ perfectæ sunt, iam nõ opus est eis, nisi ex parte illius, quod melius est. Ve

E

runtamen alia intentio, qua visum est nobis quod referamus istas normas, est,
ex quo demonstratio est ea, quæ est præstantissima rerum, quas intendimus:
sicq; visi sumus nobis, ne abbreuiemus in normis suis res necessarias ad attin
gendum ipsam, immo cum eis meminerimus cum eis de rebus, quibus erit cõ-
prehensio melior & nobilior. Et nõ est dubium, quod optimum in cognitione
demonstrationis sit, ꝙ secernamus ipsam, & meditemur super operationẽ eius:
hæc ergo est vtilitas, quam intendimus in hac parte logicę. Et manifesta est ex
his, quæ diximus, intentio sua, & ordo suus, & proportio sua: & hoc est, quia
hæc est pars sermonis syllogismorum, & quæ conueniat quod legatur post co
gnitionem syllogismi, & specierum eius, & suorum modorum, & ante librum
demonstrationis. Et quando declaratæ fuerint istæ res, iam conuenit vt notifi-
cemus primo quid sunt istæ præmissæ secundum viam descriptionis & defini-
tionis, & qualis est operatio earum absolute. Deinde insinuabimus notitiam
cuiusq; locorum particularium, et qualis est operatio eorum, quia cognitio in-
strumentorum agentium est alia a cognitione actionis eorum. Via autem ad
constituendum quid sunt loca, & quę est substantia eorum, erit ex suis proprijs
operationibus. Nos vero procedemus semper a rebus notioribus apud nos ad
res, quę sunt latentes. Et si plures fuissent, qui tradidissent speculationem his re
bus, & processissent hoc processu, non latuisset eos, quod expediens est, & non
fuisset contentio inter speculantes illas.

Nota, quõ lib. Top. ꝑcedat lib. post.

F

Et dicemus, ꝙ loca, inquantum loca, sunt vt videatur de re ipsorum, ꝙ ipsa
tribuant nobis potestatem ad inuentionem pręmissarum propriarũ cuiq; quę-
sito artis, nec faciunt hoc tantum, sed etiam largiuntur nobis figuram oratio-
nis, ex qua sequitur quęsitum. Et ideo non animaduertemus illum locum, qui
non faceret acquirere figuram concludentem: sicut est locus, sub quo componi
tur syllogismus in prima figura, cuius minor est negatiua. Et cum locorum fa-
cientium acquirere per se figuram orationis syllogisticę dependentis ab eis.
Et figurarum syllogisticarum quędã sint manifestę conclusionis per se, & quę-
dam non manifestę, sicut pręmissum est. Diuisa itaq; sunt loca secundum hanc
diuisionem. Sicque in eis est quod est notum per se, & quod indiget alio, per
quod declaretur, sicut infra videbitur: & cũ totum hoc fuerit, vt prędiximus,
iam manifestum est, quod loca sint pręmissę vniuersales ordinatę in anima in
potentia propinqua actui secundum ordinem syllogisticum vniuersalem, non
ad quęsitum proprium particulare. Quod quidem sint pręmissę vniuersales, est
propterea, quia pręmissę, quas accipimus in declaratione quęsiti cuiusque ar-
tis, sunt particulares sub illis. Quod vero sint ordinatę ordine syllogistico, est,
ex quo figurę speciales, quibus construuntur de vnoquoq; quęsito, habent suas
species sequentes genera locorum, sub quibus quidem illę sunt, verbi gratia,

Loca ꝓpositionũ vl'ium appropriata ad inuenien das proposi tiones parti culares.

quia cum fuerit apud nos promptus hic locus, videlicet quod omne prędicatum, quod prędicatur de omnibus speciebus alicuius subiecti, quod ipsum inueniatur in toto subiecto, insistemus tūc super subiectum, & diuidemus ipsum in suas species, deinde aduertamus, si inueniretur prędicatum in omnibus illis, & si inuenerimus ipsum in omnibus illis, iudicamus quod prędicatum insit toti subiecto, & componetur ex hoc syllogismus in prima figura, verbi gratia, sit nostrum quęsitum, an febris sit calor extraneus. Et diuidemus febrem in febrem ephemeram, & putridam, & ethicam, & vnaquęq; istarum est calor extraneus: concluditur itaq;, omnis febris est calor extraneus. Sicque ergo hoc loco procedimus ad inuentionem pręmissarum particularium, quibus concludetur hoc quęsitum particulare, & ad locum intētionis syllogismi eius: & hoc modo in vnoquoque loco: & ideo fit vere locus sermo, qui est in potentia omnes syllogismi particulares, qui sub eo: & quod est in potentia res aliqua, est illi elementum, vel quasi elementū. Et cū res ita fuerit, loca itaq; describent, ꝙ ipsa sint elemēta syl'orum, sicut literę, & intendo per literas ipsas literas alphabeti ipsius scripturę. Et ideo, q ea definiuit, & dixit quod eis sint pręmissæ vl'es, non definiuit ea ex eo quod sunt loca: & qui ea definiuit quod sint syllogismi vl'es, non dixit verū, quia non sunt syllogismi in actu. Et manifestum est, quod cum nō fuerint apud nos promptę hę normę, occursus noster ad id, quod intendimus pro inuentione alicuius quęsiti per suum syllogismum, esset per accidens, & absque via artificiali, sicut qui faceret demonstrationem pręter quod sciat conditiones demonstrationis, & medetur pręter quod sit medicus. Et hinc apparet vtilitas horum locorum. Et hę normę conueniunt cum normis conditionaris in libro priorum, ex quo faciunt acquirere syllogismum notificantes ipsum, nisi quia hę sunt magis proprię quam illę, illę autem sunt magis vniuersales: & non est in potestate vniuersalis remotę vniuersalitatis, ꝙ per ipsum insinuetur particulare singulare, nisi difficile, & secundum speciem quandam accidentis, quoniam similis est processus ab eo ad particulare processui ad ipsum ex nō ente, & aliter quam via artificiali, immo a casu. Proprio vero proximo particulari est hęc potentia, hoc est dictu, quod eo paretur processus ad inuentionem particularis: & ideo discernuntur hę normę in hoc loco per hanc operationem aliter quam illę. Illis autem normis propter suam vniuersalitatem non est aliquid pręter potentiam notificationis particularium solum: & ideo hi syllogismi sunt specialiter proprij in comparatione ad syllogismos datos in libro priorum vniuersales in comparatione suorum particularium, & quia vniuersales res non concipiuntur in explicatione quęsiti particularis, neque eas poneremus pręmissas, ideo fuit etiam harum normarum hęc dispositio. Et verum fuit de illis quod nō dicatur de eis, ꝙ sint pręmissę, neq; syllogismus. Sed, qm̄ fuerunt istę normę conuenientes cum normis traditis in libro priorum ad largiendum formas syllogismorum particulariū, & differunt istę per attributionem pręmissarum, quę sunt in illis syllogismis particularibus ęstimatur, & dicitur quod sint pręmissę, & non syllogismi.

Quid intelligatur per loca.

Et hoc est, quod mouit Abumazar ad definitionem locorum, ex eo quod ipsæ sunt præmissæ vniuersales, quarum particularibus vtuntur in vnoquoque syllogismo. Et istam definitionem ingreditur error duobus modis. Quorū vnus est quoniam præmissa non est genus loci nisi per accidens, postquam præmissa vere fuit, quæ ponitur pars syllogismi. Et secundus est, quod ipse dimiserit operationem suam propriam, quæ est ipsum largiri formam syllogismi particularis: attamen cum dicit in eo, dicens ꝙ ipse inuenerit syllogismos plures particulares, vel ꝙ largiatur syllogismos plures particulares, iam tulit per genus suū substantiale, & per dr̄iam suam propriā. Et quia hæc oratio est in potentia oēs syllogismi, qui sunt sub eo, ipsam descripsit Aris. per viam exēpli, ꝙ ipsa sit elementum syllogismorū. Et qm̄ descripserunt locum, ꝙ sit præmissa, cuius partes vtunt pręmissa maiori in vnoquoq; syllogismo, & fuit hoc inuentū in pręmissa vl'i, sicut est gratia exempli, præmissa dicens, qd res vni rei æquales sunt æquales, oportuit eos distinguere inter illū & illam. Sicq; dixerunt oēs expo

fitores, ꝙ non omnes præmiſſæ vniuerſales ſint loca, ſicut imaginati ſunt aliqui homines, ſicuteſt dictum noſtrum, res vni rei æquales ipſæ ſunt æquales, quoniam ſimiles iſtarum præmiſſarum fiunt præmiſſæ maiores vniuſcuiuſq; ſyllogiſmi & artis: & ideo tales præmiſſæ fuerũt loca. Hoc itaq; erit per æquiuocationem nominis, quia eſt magna differentia inter id, quod accipitur pro declaratione rerum, ex eo ꝙ eſt norma logica, & inter id, quod capitur in ſua declaratione, ex eo ꝙ eſt ſyllogiſmus. Sed an conueniat, quod ſit ſubiectum præmiſſæ maioris in ſyllogiſmo ad particulare ipſum idem acceptum in loco, ſicq; hoc non eſt impoſsibile. Et poſtquam iam declaratum eſt quid ſint hæc loca abſolute, & quæ ſit eorum operatio, conuenit itaq; ꝙ ſciamus qualis ſit operatio in eis abſolutæ: deinde declarabitur poſt hoc numerus vniuſcuiuſque locorum, & videbimus qualis eſt operatio in ipſo.

Dicimus itaq; quod operatio in iſtis præmiſsis, ex parte qua ſunt inſtrumẽta, erit, cum ſtatuerimus omnes ipſas in intellectu noſtro apud id, quod perſcrutabimur de quæſito. Et vlterius reſoluemus quæſitum in prædicatum & ſubiectum, & exquiremus ea in vnoquoq; locorum conſtruentium aut deſtruentiũ, & dum inuenitur ſub vno eorum ſolum, iam inuenerimus ſuum ſubiectũ, quo conſtruetur aut deſtruetur: & per hanc operationem vocabitur hæc pars logicæ reſolutio. B

Reſolutio. Hic locus ꝑ diuiſionẽ cõtinet ſex loca. Primus locus.

Sicq; ex his locis ſumptis per viam diuiſionis, & per hunc locum, qui eſt locus diuiſionis, ſub eo ingrediuntur ſex ſpecies locorum. Quorum vnus eſt, ꝙ omne prædicatum, quod prædicatur de omnibus ſpeciebus ſubiecti, aut de omnibus ſpeciebus ſuarum ſpecierum quotquot fuerint iſtæ ſpecies, hoc eſt dictu, ſiue fuerint primæ vel mediæ, aut vltimæ, illud itaq; inuenitur toti ſubiecto. Et modus operationis huius modi eſt ꝙ diuidamus ſubiectum quæſiti in ſuas ſpecies proximas, & intuebimur an inueniatur prædicatum in omnibus illis, & dum ipſum inuenerimus in omnibus illis, iudicabimus ꝙ prædicatum inueniatur toti ſubiecto, & ſi non inuenerimus ipſum in omnibus ſpeciebus proximis, tunc diuidemus etiam illas ſpecies in ſpecies, quæ ſunt ſub eis, & cõſiderabimus in eis. Sicq;, ſi inuenerimus ipſum in omnibus ipſis, manifeſtũ eſt quod prædicatum inueniatur toti ſubiecto, licet non inuenerimus ipſum, donec finierit in ſpecies vltimas. Et hic locus dicetur, ꝙ componatur in eo ſyllogiſmus in prima figura. v.g quod fuerit quæſitum noſtrum, an omnis motus ſit finitus, ſicq; diuidemus motum in translationem, alterationem, & augmẽtum. Et inuenerimus vnumquẽq; iſtorum finitum, & componetur ſyllogiſmus ſic. Omnis motus eſt translatio, vel alteratio aut augmentum, & vnuſquiſq; iſtorum eſt finitus: concluditur itaq; omnis motus eſt finitus. Et ſi dixerimus qđ ille non proſit niſi inductioni, & per inductionem non declaratur quæſitũ ignotum per notum per demonſtrationem, & non meretur vocari demonſtratio, & erit hic locus proprius topicæ. F

2. locus.

Secunda ſpecies eſt quod totum prædicatum negetur ab omnibus ſpeciebus alicuius ſubiecti, ſiue fuerint iſtæ ſpecies primæ, vel mediæ, aut vltimæ, ſicq; ipſum eſt negatum a toto ſubiecto. Et modus operationis ipſius eſt ſicut præceſsit in ſpecie prima, & hoc dum diuiſerimus ſubiectũ in ſpecies ſuas, & dum inuenerimus prædicatum negatum ab omnibus iſtis ſpeciebus, declarabitur, ꝙ ipſum ſit negatum a toto ſubiecto. Et cõponemus hoc in figura prima. v.g. ꝙ fuerit queſitũ noſtrum, an anima ſit ſufficiens in operatione ſua per ſe abſq; membris corporeis. Et diuidemus animam in vegetatiuam, & ſenſitiuam, & æſtimatiuam, & intellectiuam. Et inueniemus nullam iſtarum ſufficientem in operationibus ſuis per ſe. Et componetur ſyllogiſmus ſic: anima eſt vegetatiua vel ſenſitiua, aut æſtimatiua, vel intellectiua: & nulla iſtarum ſufficit per ſe in operatione ſua: cõcluſio eſt, nulla anima ſufficit in operatione ſua abſq; membris corporeis. Et harũ duarum ſpecierum locorũ, ex quo inuenit prædicatũ in eis in pluribus ſpeciebus ſubiecti, vel negatum a pluribus eorum, & iudicauerimus propter hoc iudicium vniuerſale, locus eſt topicus inductiuus, vel cõpoſitus ex ſyllogiſmo, & inductione.

A Et tertia species est, quod omne prædicatum inuentum in aliquibus specie- 3. Locus.
bus cuiusdam subiecti, iam ipsum inuenitur parti istius subiecti. Et per istū lo-
cum componitur species prima figurę tertię. Et ideo fuit modus declarationis
consecutionis illius, quod sequitur ex ipso, ille idem modus declarationis con
cludendi speciei tertię primę figurę. Et modus operationis etiam est, ꝙ diuida
mus subiectum in suas species, vel in species suarum specierum, & dum inuene-
rimus prędicatum in aliquibus earum, iudicabimus ꝙ prędicatum sit in par-
te subiecti. V.g. ꝙ fuerit quęsitum nostrum, an aliquod animal sit cogitatiuū:
& diuidemus animal in suas species, & inueniemus in sua parte, & est homo
cogitatiuus, & componemus syllogismū sic, omnis homo est animal, & omnis
homo est cogitatiuus: & concludet per conuersionem affirmatiuę minoris, ali-
quod animal est cogitatiuum.

Et species quarta est, ꝙ totum prędicatū negetur a specie alicuius subiecti, 4. Locus.
sicque ipsum est negatum a parte istius subiecti, & iste concludet negatiuā par-
ticularem in sexta specie tertię figurę. V.g. ꝙ fuerit quęsitum nostrū, an ali-
cui animali non sit visus, & diuisertmus animal in suas species, & inuenerimus
aliquam ipsarum non habentem visum, quę est talpa, & componemus syllogis-
mum sic. Talpa est animal, & talpę non est visus, concludit, alicui animali non
est visus. Sicque hęc quatuor loca sunt ex parte diuisionis subiecti, & relin-
B quuntur duo loca ex parte diuisionis prędicati.

Quorū vnus est, ꝙ omne prędicatum, cuius aliqua suarum specierū, siue plu- 5. Locus.
res vel vna sit inuenitur in toto quodam subiecto, sicque istud prędicatum in-
uenitur in toto subiecto. V.g. si fuisset quęsitum nostrum an spongia maritima
sit animal, diuidemus animal solum, & componetur syllogismus sic, in prima fi-
gura. Spongia marina sentit sensu tactus: & omne sentiens sensu tactus est ani-
mal, conclusio est, spongia marina est animal.

Et secunda species est, ꝙ omne prędicatum negatum secundum omnes suas 6. Locus.
species a subiecto quodam, iam ipsum negatur a toto subiecto. Et per istam nō
declaratur syllogismis in figura prima, qm minor in ea est negatiua, sed compo
nitur secundum quod ęstimatur in syllogismo conditionali. V.g. quod fuerit
quęsitum nostrum, an tempus sit motus. Et diuidemus motum in species suas,
quę sunt translatio, alteratio, & augmentum, & inueniemus tempus negatum
ab omnibus ipsis: & componetur syllogismus sic. Si tempus fuisset motus, iā
erit translatio, vel alteratio, aut augmentum, iterum repetemus oppositum cō-
sequentis, & est quod non sit translatio, nec alteratio, neque augmentum: & cō
cludet oppositum accidentis, & est, ꝙ tempus non sit motus. Et consecutio
istius quæsiti ex hoc declarabitur secundum modum, secūdum quem declarabi-
tur conclusio istius speciei syllogismi conditionalis. Et non differt in hoc loco,
C quando diuiserimus prīm in suas species, vel in suas differentias, aut in suas
proprietates. Veruntamen non comprehendetur in diuisione prędicati quęsitū
particulare affirmatiuū, quoniam, dum aliquę suę species inuenientur in subie
cto, prędicatū erit in toto subiecto. Et propterea etiam non comprehendetur in
hoc loco quęsitum negatiuū particulare, quoniam, quando inuenimus aliquas
species prędicati negatas a subiecto, non sequitur ꝙ sit prīm negatum a parte
subiecti, sed fortasse inuenitur in toto eo, propter inuentionem alicuius suarum
specierum in illo.

Sermo de locis compositionis. *Cap. II.*

Locus hic p viam compositionis continet. 7. loca.

SIcque etiam eorum sunt loca compositionis, & sub istis etiam sunt septem
species. Quarum prima est, ꝙ totum prędicatum inueniatur in toto genere
alicuius subiecti, aut in sua differentia, vel sua proprietate, aut suo accidē-
ti communi inseparabili ab eo, sicque ipsum inuenitur in toto isto subiecto. Et
componetur iste syllogismus in prima figura. V.g. ꝙ fuerit quęsitum nostrū, an
orbi sit locus: & inuenimus ꝙ corpori, quod est genus orbis sit locus. Et com-

ponetur syllogismus sic. Orbis est corpus, & corpori est locus: conclusio est, orbi est locus. Et huius exemplum de differentia est, orbis non est grauis neq; leuis: omne, quod non est graue neque leue, mouetur circulariter: ergo orbis mouetur circulariter. Et huius exemplum de proprietate est, orbis mouetur circulariter motu naturali. Et quod mouetur circulariter, habet centrum, supra quod gyratur: sicque orbi est centrum, supra ꝙ gyratur. Et huius exemplum de accidenti communi inseparabili est; orbis mouetur: & omne, quod mouetur, est in loco. Sicque orbis ergo est in loco.

2. Locus.

Secunda autem species est, quod omne prędicatum, quod inuenitur negatum a genere cuiusdam subiecti, & a sua differentia, & proprietate, & accidenti sit negatum ab hoc subiecto toto. Et hęc species etiam componitur in prima figura in specie negatiua illius, Verbi gratia de genere ꝙ fuerit nostrum quęsitum, an orbis secundum suam totalitatem cadat in vacuum. Et dicemus, orbis est corpus: corpus non conseruatur in vacuo. Orbis itaque non conseruatur in vacuo. Et huius exemplum de differentia est, orbi est centrum supra quod gyratur. Et illud, cui est centrum, supra quod gyratur, non gyratur super vcuũ: orbis itaque non gyratur supra vacuum. Et huius exemplum de proprietate est corpus sphœricum non mouetur secundum sui totalitatem in loco. Et quod est talis dispositionis, non habet locum, ad quem transferatur. Corpus itaque cœleste non habet locum, ad quem transferatur secundum se totum. Et huius exemplum de accidenti est, corpus cœleste mouetur. Et quod moueť, nõ mouetur in vacuo, neque supra vacuũ. Sicque corpus cœleste non mouetur in vacuo, neque supra vacuum.

3. Locus.

Tertia autem species est, quia omne prędicatum, quod inuenitur in toto accidenti cuiusdam subiecti, dum hoc accidens fuerit inseparabile magis proprium quam ipsum subiectum, illud prędicatum est in parte huius subiecti, verbi gratia, aliqua corpora mouentur motu recto. Et omne, quod mouetur motu recto, habet contrarium: cõcludetur, aliqua itaq; corpora habent contrariũ: & hoc fit in prima figura.

4. Locus.

Quarta species est, omne prædicatum negatum ab omni accidenti alicuius subiecti, quod accidens est propriũ subiecto, illud est negatum a parte illius subiecti, & hæc concludit negatiuam particularem in prima figura, verbi gratia, aliquod corpus moueť circulariter: nullũ, quod mouetur motu circulari, habet contrariũ: conclusio est, aliquod corpus non habet contrariũ. Et hæc quidem quatuor species sunt acceptæ ex parte subiecti. Et non intelligitur hic quod declaremus in loco generis, vel differentiæ, aut accidentis communis quęsitũ particulare, neque affirmatiuum, neque negatiuũ: ex quo impossibile est, quod inueniatur aliquod istorũ magis proprium q̃ subiectum, sed erit æquale subiecto, sicut est dispositio in differentia & proprio: vel sit magis vniuersale, sicut est dispositio generis & accidentis. Species autem acceptæ hic ex parte prædicatorum sunt tres.

5. Locus.

Quarũ vna est, omne prędicatũ, cuius genus, vel differẽtia, aut propriũ, vel accidens cõe est negatũ a toto prædicato, negatũ est ab hoc toto subiecto. Et componitur syllogismus huius loci in secũda specie secũdæ figuræ, ex quo fuit medius terminus in ea prædicatũ de ambobus extremis: & ideo cõponitur consequentia illius, quod componitur ex hoc loco in specie, qua declaratur cõclusio huius secũdæ speciei secundæ figuræ. Et huius exemplũ de genere est, qđ fuerit nostrũ quæsitum, an intellecta apprehensa a nobis sint genita. Et dicitur intellecta non transmutantur. Et genitum transmutatur: concluditur, intellecta non generantur: & hoc per duas conuersiones, per conuersionem præmissę, & per conuersionem conclusionis: & ideo fit quod hic locus non sit per se notus. Et huius exemplum de differentia, & proprio, & accidenti cõmuni non est difficile.

6. Locus.

Secũda species est, omne p̃dicatũ, cuius dr̃ia, vel ꝓpriũ inueniť in toto aliquo subiecto, illud itaq; inueniť in toto subiecto: sed breuibus nos expediemus hic de differentia, & proprio, propterea quod conuertuntur: & ideo possibile est in

oc loco, ꝙ concludit in secunda figura, ex duabus affirmatiuis, & non cõtin-
t hoc in genere, & accidenti.

Tertia species est, omne prædicatum, cuius accidens commune, vel propriũ, ut differentia, vel genus inuenitur negatũ a parte alicuius subiecti, illud non inuenitur in parte huius subiecti. Et hæc componitur in quarta specie secun- dæ figuræ. Et huius exemplũ de proprio est, ꝙ fuerit nostrũ quæsitũ, an aliqđ ens non sit corpus, & dicetur, omni corpori est locus aliquibus entibus nõ est locus: ergo concluditur aliqua entia non sunt corpus. Concludit hic locus par- ticulare affirmatiuum, & hoc est de differentia, & proprio in quibus potest es- se quod conuertantur. Et hoc est, quia omne prædicatum, cuius propriũ, vel differentia inuenitur in parte alicuius subiecti, illud inuenitur in parte huius subiecti, verbi gratia, quæramus an aliquod animal sit homo, & inueniemus proprium hominis, quod est ipse risus alicui animali. Et componetur in secun- da figura sic, aliquod animal ridet. Et omnis homo ridet: & concluditur ali- quod animal est homo. Et dum conuertimus maiorem illius, fit in prima figu- ra, aliquod animal ridet: omne ridens est homo, & concluditur aliquod ani- mal est homo. Et cum acceperimus subiectũ hic magis proprium ꝙ prædica- tum, ꝙ inuentum sit in toto subiecto, non componitur ex illo syllogismus per- fectus, qm̃ sua maior fuerit particularis in prima figura. Et hoc non concludi- tur, verbi gratia, quæramus an omnis homo sit animal, & inuenimus risum ali- cui animali & omni homini, & componitur syllogismus sic in prima figura, oīs homo ridet, Et aliquod ridens est animal; & hic etiam non concludit.

7. Locus.

Sermo de locis definitionis. Cap. III.

SVB hoc loco sunt quatuor species, quarum vna est, omne prædicatum, quod inuenitur in definitione alicuius subiecti, vel in partibus definitio- nis, illud inuenitur in toto subiecto. Modus autem operationis in hoc est, qđ nos definiamus subiectũ, & si inuenerimus p̃dicatũ in sua definitione, vel ĩ partibus suę definitionis, iudicabimus qđ inueniat̃ in toto subiecto. Et cõponit̃ hic syllogismus ĩ prima figura, V. g. ꝙ fuerit nostrũ q̃situm, an corpus sphęricũ sit finitũ. Et dicemus, corpus sphęricũ est ꝙ circuit vna superficies, intra quã est pũctus, a quo oẽs lineę exeũtes ad circũferẽtiã sunt ęquales; & qđ est talis dispositionis, est finitũ: cõclusio est, corpus itaq; sphęricũ est finitũ. Et exẽplũ secũdi est, omne p̃dicatũ, qđ inuenit̃ negatũ a definitione cuiusdã subiecti, vel ab oībus partibus suę definitionis, illud negat̃ a toto hoc subiecto. Et hic conclu- dit negatiuã vl̃em in prima figura, V. g. ꝙ fuerit quęsitũ nostrũ, an locus sit va- cuũ. Et dicemus, locus est vltimũ cõtinẽtis. Et vltimũ cõtinẽtis nõ est vacuũ: cõclusio est, locus itaque nõ est vacuũ: & hęc duo loca sunt ex parte subiecti. Sed ex parte p̃dicati iste cõponitur in secũda figura, ex quo definitio cõuertit̃ secũ, V. g. qñ fuerit nostrũ quęsitũ, an circulus sit perfectus. Et dicamus perfe- ctũ est, cui non potest addi, neq; ab eo potest subtrahi aliquid sui generis: circu- lus est talis dispositionis: circulus ergo est perfectus.

Locus hic per viã definitionis cõtinet. 4. loca.

1. Locus.

2. Locus.

C

3. Locus.

Secũda species est, omne prædicatũ, cuius definitio inuenitur negata a toto aliquo subiecto, aut inueniũtur negatę ab illo partes eius definitionis, totũ il- lud prædicatũ negatur a toto hoc subiecto. V. g. ꝙ fuerit nostrũ quęsitũ, an li- nea recta sit perfecta, & dicemus perfectũ est, cui non potest addi, & a quo non potest subtrahi aliquid sui generis: & lineæ rectæ põt esse additio & subtractio: remanet itaque quod linea recta nõ est perfecta. Et hic etiam concludit in pri- ma specie secũdę figurę. Hę itaque sunt species locorũ occurrentiũ hic.

4. Locus.

Et numerauimus ea secũdũ id, qđ est magis famosum, & magis ꝓpriũ syllo gismis cõpositis in hoc loco, qui sunt syllogismi cathegorici, ex quo ptãs con ditionũ occurentiũ in eis est potestas prędicatorũ ex parte, qua dũ capiunt̃ secũ dũ modũ conditionis, sunt syllogismi cathegorici, ex quibus subtracta est vna suarũ p̃missarũ, V. g. ꝙ dicamus, si circulus sit, cui nõ põt addi, nec subtrahi ab

Potẽtia syllogismorum conditionaliũ est potẽtia p̃dicatorum.

eo:circulus ergo est perfectus. Deficit itaque hic maior premissa. Et similiter aliquando est possibile, q deficiat minor, vt gratia exẽpli, dum dicimus, si perfectum sit, cui non potest addi, neque ab eo subtrahi: circulus est perfectus: & ideo tales conditiones non fuerunt veræ conditiones. Maxime autem propria locorum demonstratiuorum sunt loca compositionis & definitionis, cum in eis inueniantur quinque prædicata, ex quibus componuntur syllogismi demonstratiui, secundum q est declaratum in libro demonstrationis, quæ sunt genus, & differentia, & definitio, & accidens commune, & proprium. Sed hæc loca sunt communia artibus demonstratiuis, & topicis, & sophisticis: sicque demonstratiuus accipiet ex illis loca compositionis ex generibus veris: & topicus accipiet ex generibus famosis, & differentijs famosis: & rhetor accipiet ex genere & differentia, quæ sunt in initio primi affatus illius, quod æstimatur q sit famosum.

Loca cõia topico & demõstratiuo.

De locis syllogismorum conditionalium. Cap. IIII.

ET inueniuntur loca, quæ sunt propria syllogismis conditionalibus, videlicet loca illationis, & loca oppositorum, & conuenit hæc referre, quatenus possibile sit nobis eis vti in demonstratione. Et incipiemus a locis illationum, quæ sunt duarum specierum, aut q sequatur inuentio ex inuentione, aut remotio ex remotione. Initium itaque locorum est illatio inuentionis ex inuentione: Qui est, quod omnis propositio, ad cuius inuentionem inuenitur aliquod quæsitum, quando hæc propositio est, tunc est illud quæsitum. Et hic construitur in prima specie conditionalis coniuncti, in quo repetitur ipsummet antecedens, & concluditur illud idem consequens: vt. V.g. sit nostrum quæsitum; an pilorum crementum in pectine sit vt ipsum cooperiatur, & occultetur ab oculo videntis, nec ne. Sicque quæremus propositionem, ex qua sequatur hoc quæsitum, & dicemus, si sit prouidentia de homine, pili oriuntur in pectine apud vuluam loco impediendi oculum a visu suæ turpitudinis. Et manifestum est quod hic locus sit vere locus constitutionis semper quia ille non intelligitur nisi repetitione antecedentis. Repetitio vero oppositi consequentis in eo est impossibilis, ex quo consequens est ipsum quæsitum, quæsitum autem non repetitur.

Primus locus cõsequẽtiæ.

2. Locus.

Secundus locus est omne quæsitum, ex cuius inuentionis positione sequitur inuentio alicuius propositionis, sicque, quando ablata fuerit hæc propositio, auferetur & hoc quæsitum, & manifestum est ex sua re, quod construetur syllogismus in secunda specie conditionalis cõiunctiui, & est in quo repetitur oppositum consequentis, & concluditur per ipsum oppositum antecedentis: ipse enim est locus confutationis & destructionis semper, quia quæsitum est ipsum antecedens, verbi gratia, si vacuum sit, spatium separatum est: vlterius, repetemus, sed spatiũ separatũ nõ est: & cõcludit, vacuum itaque non est.

3. Locus.

Locus vero illationis remotionis ex ablatione est duarum specierum, quarũ vna est, quod omnis propositio, quæ quando aufertur, sequitur ex illius ablatione quod auferatur ipsum quæsitum, quando aufertur, infertur quod auferatur illus quæsitum, Et huius syllogismus fit in prima specie conditionalis coniunctiui, in quo repetitur ipsum antecedens. Et hic quidem semper est locus destruendi. Hoc autem est notum de eius re: vt, gratia exempli, quod fuerit nostrũ quæsitum, an vacuum non inueniatur. Et dicemus, si spatium separatum non inueniatur, non inuenitur vacuum. Et iterum repetitur in eo, sed spatium separatum non inuenitur: & concluditur, vacuum itaque non inuenitur.

4. Locus.

Secundus autem locus est, omne quæsitum, ad cuius ablationem aufertur aliqua propositio, & aliqua res, dum inuenitur hæc propositio, inuenitur & quæsitum. Et huius syllogismus construitur in secunda specie conditionalis coniunctiui, in qua repetitur oppositum consequentis, & concluditur oppositum antecedentis. Et semper est locus construendi: vt, V.g. quod fuerit nostrum quæ-

A situm, an deus sit, si deus nō est, prouidentia non est, iterum repetitur oppositū consequentis, videlicet prouidentia est. Et concluditur oppositum antecedentis, videlicet deus est. Et possibile est vti his quatuor locis illationum in demōstratione, quando illatio in eis fuerit secundum conditionem illationum demōstratiuarum, quæ vero præter hęc, quæ hic sunt facta, fuerint, illa sunt topica vel litigiosa. Dicimus vero, quod hæc loca sint magis propria syllogismis conditionalibus, quoniam maior pars syllogismorum conditionalium, qui componuntur in eis, sunt difficilis compositionis in figura cathegorica, vel non conuenit nisi per additionem & diminutionem, qua mutatur sensus orationis. Conditiones autem, quæ sunt talis dispositionis, sunt in quibus antecedens & consequens non communicaret in eis in vno subiecto, sicut est nostrum dictum, si sol oritur, dies est. Et iterum ostensio rerum, quarum inuentio absolute quæritur, magis propria est syllogismis conditionalibus. Sed, quoniam non vtimur syllogismis conditionalibus separatim ad quæsitum ignotum, vt ostensum est in libro priorum, sed ista loca, quatenus eis vtuntur in demonstratione, indigēt locis, quæ præmissa sunt, ex quibus construitur figura cathegorica. In topica vero ipsa sufficiunt per se.

De locis ex opositis.

In locis vero oppositorum illatio est contraria illationi rerum, quæ illatiua nuncupantur: hoc autem est, quia ibi certe sequitur inuentio ex inuentione, & B ablatio ex ablatione. Hic vero sequitur inuentio ex ablatione, & ablatio ex inuentione, ex quo hæc est oppositorum dispositio. Et in his locis accipitur illatio acceptione contraria, scilicet ꝙ accipiat oppositio de vno subiecto, prout est nostrum dictum, si hic numerus sit par, non est impar. Et aliquando accipitur recte, & est quando capitur oppositio de vno subiecto, aut oppositum subiecto primæ orationis, vel oppositum sui prædicati. Quando autem fuerit subiectum secundæ orationis oppositum subiecto primæ orationis, & illius prædicatum ipsi prædicato, vocabitur recta ex vna parte, prout est nostrum dictum, si homo est animal, quod non est homo non est animal, & si delitia est bona tristitia est mala. Et dum prædicatum secundæ orationis fuerit oppositum subiecto primæ orationis, & illius subiectum illius prædicato, tunc vocatur recta ex vtraque parte. Et acceptio contraria aliquando capitur vniuersalis, & aliquando capitur singularis, hoc est, particularis.

Primus locus oppositionis.

Veruntamen locorum, quæ capiuntur acceptione vniuersalis, vnus est, quod omne quęsitum, ex cuius ablatione sequitur inuentio alicuius rei, & ex illius itaque remotione inuētio huius quęsiti, & semper continuo est locus construendi: gratia exempli, quod fuerit quęsitum, an mundus sit nouus, accipiemus itaque rem, quod quando aufertur nouitas illa, inueniatur videlicet, ꝙ mundus fuerit sine efficiente. Et construet syl- C logismus sic, si mundus non fuerit nouus, mundus fuit sine efficiente: iterū repetemus, sed mundus non est sine efficiente, & est oppositum consequentis. Concluditur itaque, quod mundus sit nouus, quod est oppositum antecedētis.

2. Locus.

Secundus autem locus est, omnis res, quæ dum aufertur, inuenitur locus quæsitus, illa res quanto & quando aufertur inuenitur locus quæsitus, verbi gratia, quod fuerit nostrum quæsitum, an mundus sit antiquus, & dicemus, si mundo non fuerit hyle, ex quo generetur, ergo est antiquus, sed ei non fuit hyle, ergo est antiquus. Et hic etiam locus est semper & continuo locus construendi.

3. Locus.

Tertius locus est, quod omnis positio quæsiti, ex cuius inuentione sequitur ablatio alicuius rei, quando hæc res inuenitur, aufertur hoc quæsitum. Et est locus destruendi, verbi gratia, quod fuerit nostrum quæsitum, an anima sit immortalis, & dicemus, si anima est mortalis, non habet actionem, quæ ipsam appropriet. Et iterum repetemus, & dicemus, sed ipsa habet operationem, quę ipsam appropriat, sicque concluditur, ꝙ anima sit immortalis.

4. Locus.

Quartus autem locus est, ꝙ omnis dispositio, ex cuius inuentione sequitur ablatio alicuius quæsiti, quando hæc dispositio inuenitur, aufertur hoc quæsitum, & hic locus est destruendi, verbi gratia, si fuerit nostrum quæsitum, an cōueniens operatio sit conueniens ex suppositione, & dicetur, si inuenitur felici-

tas naturalis acquisita per cõuenientem operationem, operatio cõueniens non est conueniens ex suppositione. Et iterũ repetemus, sed inuenitur felicitas talis dispositionis. Concluditur itaq;, quod operatio conueniens non sit conueniens ex suppositione.

Loca particularia.

Particularia vero loca eorũ sunt accepta ex ipsis quatuor oppositis, quę sunt affirmatiuũ & negatiuũ, & contraria, & priuatio, & habitus, & relatiua, Vnus aũt horum locorum est, ꝙ quando negatiua verificatur de aliqua re, falsificetur affirmatiua, & quando falsificatur affirmatiua, verificetur negatiua, Et hoc, inquantũ est species affirmationis & negationis, quarũ consuetudo est continuo dijudicare veritatem & falsitatẽ quocunque tempore, & sunt ipsa contradictoria, & hoc est, quando affirmatio & negatio sunt cum conditionibus, quarũ conditionis sit, quod secernant veritatem & falsitatem omni tempore. Iam aũt distinximus quot speciebus inueniatur affirmatio & negatio, & qualis est earũ oppositio, & comparauimus inter eas, & inter cæteras oppositorum species in eo ꝙ præmissum est, & non est propositi vt repetatur hic. Et locorũ sumptorũ ex priuatione & habitu est, ꝙ in quacũque re inuenitur priuatio propinqua alicui rei, aufertur ab illa re habitus huius priuationis. Et similiter, a quacũque re aufertur aliquis habitus, ei inuenitur priuatio illius habitus. Et in hoc loco, & pręcedente est possibilis constructio & destructio. Locorũ aũt acceptorũ ex contrarijs est, quod nulli rei in, qua inuenitur vnũ contrariorũ, inuenitur alterũ contrariũ. Et non sequitur ex ablatione vnius cõtrariorũ a subiecto, ꝙ inueniatur alterũ contrariũ, nisi in contrarijs, inter quę nõ est mediũ. Et ideo vtplurimum hic est ad destruendum. Dispositio aũt relatiuorũ est sicut dispositio cõtrariorũ, inter quæ est mediũ: qm̃ sequitur ex inuentione vnius relatiuorum in aliquo subiecto, quod non inueniatur alterum relatiuum, & nõ conuertitur, ita quod sequatur ex ipsius ablatione inuẽtio alterius: exempli gratia, si Nicomachus fuit pater Aristo. non est verum ꝙ sit eius filius. Quartus vero locus sumptus, recte ex his oppositis non est locus demonstratiuus. Sed solum tria loca in affirmatione & negatione, & accepta ex duabus partibus, secũdũ quod pręmissum est, quorum vnus est locus qui nominatur per conuersionem contradictorij, & est locus proprius in demonstratione. Secundus locus est conuersio negationis vniuersalis supra seipsam. Locus vero, qui notus est in conuersione contradictorij est duarum specierum: quarum vna est, quod cuiusque prædicati affirmatio sequitur id, de quo affirmatur subiectum negatio subiecti, sequiť ad id, a quo negatur prædicatũ, verbi gratia, quod fuerit nostrum quæsitum, an entia, quæ non sunt in loco, non habeant corpora, & dicemus, si omne corpus est in loco, quod non est in loco non est corpus: & hęc est conuersio cõtradictorij antecedentis. Secunda autem est, quod cuiusque parti negatio est consequens ad id, a quo negatur subiectũ, affirmatio subiecti sequitur ad id, de quo affirmatur prædicatum, verbi gratia, quod fuerit nostrum quæsitum, an corpus sit in loco, & dicemus, si omne, ꝙ non est in loco, non est corpus, omne, ꝙ est corpus, est in loco. Et declarabitur hic locus, quando nos dicemus, si nõ sequatur ex nostra positione, omne corpus est in loco, aliquod, quod non est in loco, est corpus. Et iterũ hęc conuertetur, quia est affirmatiua particularis, & est, aliquod corpus non est in loco. Iam autem fuerat nostra positio, quod omne corpus sit in loco: hoc itaque est falsum repugnans.

1. Locus,

2. Locus.

Secundus vero locus est, qui est conuersio negationis vniuersalis, & est qđ cuiusq; prædicati negatio sequiť id, quod sequitur subiectũ, negatio subiecti sequitur id, de quo affirmatur prædicatũ, V.g. dũ dicimus, si quod est homo nõ est lapis, quod est lapis non est homo.

3. Locus.

Tertius est, qđ cuiusque prædicati affirmatio sequitur id, de quo negatur subiectũ affirmatio subiecti sequitur id, de quo affirmatur pręcidatum, Verbi gratia, quod dicimus, quod non nutritur, est inanimatum, quod non est inanimatũ, nutritur. Demonstratio autem de secundo loco est demonstratio de conuersione negationis vniuersalis, quæ iam præmissa est. Hęc itaque sunt pręcipua loca, quibus possibile est vti in artibus demonstratiuis.

A *De locis translationis similium, æqualium, &c.* Cap. V.

LOCA vero trāslationis, & similiū, & ęqualiū, & additionis, & diminutionis, & cętera loca, q̄ numerauimus in secūdo libro topicorū, oīa sunt psuasiua, aut ꝓbabilia ꝑter locū ex cessus. Iā.n. ęstimat̄ quod ipso vtantur aliquo modo in demonstrationibus, Et vna quidē specierū ingredientiū sub hoc loco est, quod omne prędicatū, qđ inuenit̄ additū illi, cui addit̄ suū subiectū, illud inuenit̄ in subiecto, V.g. si qđ est sapientius est nobilius, sapiētia est nobilitas. Et cōuenit, qđ qn̄ vtimur hoc loco ī demōstratione, qđ accipiamus antecedēs vl'e, sicut est omne, qđ est sapientius, & erit secūdū veritatē illud, qn̄ fuerit additio vnius illorū sequens additionē alterius secundū substantiam. Secunda aūt species est, ꝙ omne prędicatū, qđ inuenitur in aliquo subiecto inuentione excellēti, & inuenit̄ in alio subiecto viliori, & vlterius inuenit̄ in eo quod est vilius, illud dignū est vt inueniatur in eo quod est excellentius. Et econtrario, qn̄ nō inuenitur in eo quod est excellentius, dignius est vt non inueniatur in eo qđ est vilius. Et hoc quidē verū est, si per dignius intellexerit in hoc loco id, quod est naturaliter, & per prius, sicut fecit Arist. quando voluit probare quod motui circulari non sit contrariū, quia ipse dixit, si motui circulari sit contrarium, dignior est rectus vt sit ei contrarius, quam circularis. Et iterū ostendit quod B rectus non sit ei contrarius. ergo dignior est circularis, vt ei non sit cōtrarius. Quādo aūt acceperimus dignius ex famoso, fit topicum, vel si capiatur secundū primū affatum est rhetoricum: & hanc speciem syllogismorū vocant loquentes nostri tēporis syllogismū primum, & dignissimum: & construitur quidē super eo, qđ recipit additionē & diminutionē: hęc quidē est quātitas locutionis de locis, quę sufficit scđm nostrā intentionē. Postquā aūt iam locuti sumus de rebus cōibus speciebus formationis & verificationis, dicemus itaq; ea, q̄ propria sunt vnicuiq; illarū, & īcipiemus a verificatiōe vera, & formatione ꝑfecta.

EPITHOME AVERR. CORDVB.

IN LIB. ELENCHORVM.

De elenchis, seu sophisticis fallaciis. Cap. I.

C QVANDO locuti sumus de rebus, quibus cognoscit̄, quid postū sit secundum modū demōstrationis, quę est ipsa demōstratio, & quid positū sit scđm modū verę definitionis, quę est definitio, iā loquemur de rebus, quibus fallitur. Notum aūt est, quod cadat error in his generibus ex notitia pręcedenti duas partes quęstionis, hoc est formationē & verificationē. Cognitio autem agens vtranque illarum, & dirigens, & fallens, est duum generum, secundum dictiones, & secundum res.

De dictionibus. Cap. II.

DIctiones aūt siue sint noīa, siue verba, aut literę sunt duarū specierum, aut ęquiuocę, aut diuersiuocę: ęquiuocę aūt quędā sunt incōplexę, & quędā cōplexę. Incōplexę aūt quędā sunt ęquiuocę secundū se, & quędā sunt ęquiuocę scđm declinationes. Æquiuocę autē secundū se, quędā sunt secundū quandā contingentiā, & quædam sunt analogę, & quędā translatę, & quędam accōmodatę. Iam autē pręmisimus pręlibamina de his. Æquiuocę vero secundū declinationē sunt, sicut cuius declinatio est vt declinatio pluralis, & nō pluraficat̄, vt Venetię, aut cuius declinatio vr̄ fœminina, vt sophista. Compositorum vero exēplū est, quęcūque. Socrates dixit ꝙ ille ita sit, ille est illum, quem

D

dixit. Socrates autem dixit lapidem ꝙ sit lapis. ergo Socrates ipse est lapis.
Æquiuocatio itaque hic est solum in dictione ipsa. Dictionum autem diuersi-
uocarum, quædam sunt diuersiuocæ in se & quædam diuersiuocæ secundũ sua
agnomina. Et diuersiuocæ secundum agnomina, quædam sunt diuersiuocę se-
cundum agnomina earum, quæ sunt in eis, & quædam sunt diuersiuocæ secun-
dum agnomina earum, quæ sunt extra illas. Diuersiuocarum vero in se, quæ-
dam sunt, quæ differunt secundum se totas, & loco earum permutatur vna di-
ctio, & quædam sunt quæ differunt secundum quasdam suas partes, & cũ suis
connotatis. Diuersiuocarum vero secundum se totas sunt multæ species: quæ-
dam sunt, quibus mutatur nomen loco nominis, sicut dũ mutatur vinũ in flauũ,
& quædam sunt, quibus permutatur nomen in orationem, vt quando mutatur
vinum in fugantem mœstitiam. Et earum sunt quędam, quibus permutať ora-
tio in orationem, vt permutatur animal risibile in emptorem, & venditorem.
Diuersiuocæ vero secũdum partes, quædam sunt, vt dicendo habens manus,
& habens duas manus. Et sicut est permutatio quoddam ipsarum regimen, vt
dicendo impossibile est ꝙ agat, & non est possibilitatis vt agat. Et harũ sunt,
quibus permutantur sua regimina essentialia, vt dicẽdo alyzmel & al yuanial.
Diuersiuocarum vero secundum agnomina illorum, quę in eis sunt, quędã sunt,
quæ permutantur a diuisione in compositionem, prout dicendo, Socrates est

E

cęcus, & est secundũ mentem: ergo est cecus secũdum mentem. Aut ex cõposi
tione in diuisionem, sicut dicendo, Quinarius est aggregatum ex pari & impa-
ri: ergo est par. Et quędam sunt, quibus permutantur loca pausę, sicut dicẽdo,
Homo videt quicquid videt: & homo videt lapidem, sequitur hinc quod lapis
videt. Et quędam sunt permutatæ ordine, sicut dicendo, non est dignum quod
agat, & dignum est ꝙ non agat: & quędam sunt quibus permutatur vox, quę
assimulatur alicui rei in vocem, quę assimilatur alij rei. Diuersiuocę vero se-
cũdum agnomina illorum, quę de foris sunt, quędam sunt, quibus permutatur
ipsarũ dispositio & forma, & hanc partem subintrat ipse accentus; & quędam
sunt, quibus mutatur dispositio dicti, & eius forma & habitudo, vt quod res
explicetur per suum agnomen, aut per suũ genus. Et quędam sunt diuersiuocę
secũdum agnomina extrinseca dicto, & hęc sunt, sicut agnomina patentia diuul
gata, quę connectũtur: sicut pronunciando aliquam orationem cum dicto, quę
assimilare faceret aliquid, quod non faceret assimulare sine eis, quando illud
esset separatum. Dictiones vero quędam fallunt in illis quatuor generibus sci-
bilium: & quędam fallunt in vno illorum: & quędam in pluribus quam vno:
quę quidem fallunt in quatuor partibus sunt, sicut nomen ęquiuocum, & eius
partes. Exemplum vero suæ fallacię in scientiam dirigentem ad formationẽ,

F

manifestum est quod non facit intelligere rem, cuius formatio intenditur. Sua
vero fallacia in scientiam agentem formationem est, quando fuerint dictiones
incomplexę, quę significant partes definitionis ęquiuocę: sicut est legis defini-
tio, quod sit operationum directiua. Sua vero fallacia in scientiam dirigentem
ad verificationem fit, dum quęsitum diuiditur in duas partes contradictionis,
& illas significat nomine ęquiuoco, putatur de illo, quod est quęsita multa, qđ
sit vnũ quęsitum: aut de illis, quę sunt contradictoria multa, ꝙ sint duo contra-
dictoria: sicut est, an mũdus sit compositus ex materia & forma, aut non sit cõ
positus ex eis: mũdus itaq; dicitur de omnibus eius partibus secũdum quan-
dam speciem ęquiuocationis: & similiter materia & forma.

Fallacia vero in scientiam agentem verificationem est, sicut dicendo versum
esse circulũ: & circulus est figura, in cuius medio est pũctus, a quo omnes lineę
exeuntes ad circũferentiam sunt ęquales: oratio itaque metrica est talis. Falla-
cię aũt nominis ęquiuoci sunt multę nimis: & conuenit, vt caueatur ab illis.
Loca aũt, quibus constat, quod nomen sit ęquiuocum, aut quod hoc nõ sit eius,
notũ est ab initio rei, siue consideremus definitiones harũ rerum, quas signifi-
cant nomina: & quando illas inuenerimus differentes, nomen est ęquiuocum:
& similiter etiam, si fuerint differentes secũdum partem definitionis, videlicet
genere, aut differentia. Et aliquando constituemus hoc ex suis proprietati-
bus, &

A bus,& descriptionibus. Et iterum, dum rei opposita fuerint multa, res erũt multę, hoc est, per opposita eis contraria, & priuationem & habitum, & affirmationem & negationem: quoniam vnicuique illorum est vnum oppositum necessario. Vt, gratia exempli, grauitas dicitur de voce, & corpore; vnum itaque oppositorum est leuitas, & aliud est acumen. Exemplum autẽ illius, quod fallit pluribus vno horum generum diuersorum in ordine. Illa enim fallunt in scientiam directiuam ad verificationem, & in agentem, verbi gratia, ꝙ ordinemus dictionem infinitatem vice dictionis negatiuæ, aut econuerso. Sicque estimabitur de negatione ꝙ sit infinitatio: & quando ponetur minor in prima figura, de illa, quæ non est conclusio, ꝙ sit conclusio. Quando autem acciperemus duo opposita, quatenus sint opposita oppositione nominis simplicis & infinitati, quæ est oppositio habitus & priuationis, & illa opponuntur oppositione affirmationis & negationis, fit illa fallacia in scientiam dirigentem ad verificationem. Et similiter est huius contrarium, vt quod capiatur graue & leue, quod sint opposita oppositione affirmationis & negationis: & quando diceretur, fortasse inuenitur aliqua pars, quæ non est grauis neque leuis, non admitteretur hoc, nec apud illum esset possibile hoc esse. Exemplum autem illius, quod fallit in vno genere tantum, est dictio mutata a diuisione in compositionem, vel ex compositione in diuisionem: quando autem alicui viro peruenerit aliqua harum rerum, poterit cauere animam suam ab erB rando in id, in quod erratur vno genere harum notionum, aut pluribus quam vno genere.

De rebus Fallentibus. Cap. III.

Res autem fallentes sunt octo generum: quoddam est accidentis: & quoddã est consequentis: & quoddam est vocis simpliciter, & connexę clausulæ: & quoddam est, quod capiantur multæ interrogationes, ac si esset vna. Et quoddam est, quod ignorentur aliquæ conditionum oppositorum. Et quoddam est locus petitionis principii. Et aliquod est acceptio non causæ, vt causa. Et aliquod est locus translationis & commutationis. Illud quidem, quod est secundum accidens, vniuersaliter oppositum est illi, quod est essentialiter, vt pręmissum est: id enim, quod est essentialiter, est ꝙ prædicatum sit de essentia subiecti, aut subiectum de essentia prædicati. Id ergo, quod est secundum accidens, est ita ꝙ neutrius essentiæ sit ꝙ alterutri insit; hoc autem est duarum partium. Quarum vna est ꝙ hę res, quæ coniũguntur per accidens, insint alicui subiecto essentialiter: quã autem vnum illorum prędicatur de altero, aut secum connectitur, est ꝑdicatio sua C per accidens, aut connexio per accidens: prout inest risus illi, qui vendit & emit. Secunda autem est, ꝙ hæ res, quæ coniungẽtur per accidens, non sint connexæ secundum dispositionem illius, quod est essentialiter: vt ꝙ coruscat coruscatio & moriatur aliquod animal. Et hæc pars est remotissima illarum, quæ sunt per accidens: & eius notio fit facilis, cum ipsius casus sit raro. Prima vero pars est multæ fallaciæ cum sit semper, & vera, & ipsa fallit in scientiam agentem verificationem & formationem. Fallacia quidem formationis est, vt ꝙ concipiatur corpus naturale ꝙ sit diuisibile in tres superficies, quia superficies diuiduntur in lineas, & lineæ in puncta. Hæc itaque est formatio corporis naturalis per accidens; & ideo hæc formatio fallit in verificationem, adeo ꝙ putetur ꝙ corpus naturale sit compositum ex punctis. Et ex hoc loco errauit, qui asseruit partem indiuisibilem, aut ex quo res est possibilis per accidens, impossibilis essentialiter. Quando itaque caperemus quod est per accidens vice illius, quod est essentialiter, putabitur de illo, quod est possibile, quod sit impossibile: prout est apud illum apud quem impossibile est fuisse res transmutabiles successiue in infinitũ in prædicato. Tale itaque forsan est possibile per accidens, licet sit impossibile essentialiter; & similiter est esse infinitam virtutem corpori æquali, licet sit impossibile essentialiter, non est impossibile per accidens, hoc est ex parte, qua accidit huic corpori aliqua dispositio. Et aliquando res est possibilis essentialiter, impos-

De fallacia accidentis.

sibilis per accidens. Id aūt, quod est secūm accidens, fallit in multis diuersis locis.

De fallacia cōsequētis,

Locus vero consequentis est, quod res denominetur secundum aliquam dispositionem. Deinde denominetur aliud per illam, & exprimat secundam esse primam, aut sicut iudicium primae, verbi gratia, ꝙ denominemus per Heramum aliquem virum, qui sit Diogenes. Deinde denominemus alium per illud, & putemus quod sit ille primus, aut sicut primi iudicium: & similiter videmus mulierē, cuius corpus tumescat ob impraegnationem. Deinde cernimus aliam mulierem, cuius corpus tumescat, & putemus illam praegnantem. Et hoc aestimātes ꝙ semper affirmatiua vniuersalis conuertatur secundum suam dispositionem secūdum suam quantitatem & qualitatem. Et vniuersaliter hoc loco construitur syllogismus ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Hic autem non concludit, vt praemissum est. Et aliquando etiam fallit aliqua species fallaciae, sed secunda intentione, verbi gratia, quando hoc loco euenerit nobis aliquod prīm conuertibile cum suo subiecto, putamus ꝙ conuersa contradictorii huius praedicati conuertibilis sit vera. Vt verbi gratia, dum putamus de tumore corporis, ꝙ sit impraegnatio, & verificatur nobis conuersa contradictorii huius orationis, videlicet. cui non inest impraegnatio, illi non est tumor corporis: hoc autem est falsum. Falsum autem non accidit hic occasione conuersi contradictorii, qui est locus demonstratiuus: quia, si fuerit omnis homo animal, ꝙ non est animal, non est homo. Ostenditur autem veritas huius loci: quia si non verificatur id quod dicimus, quod nō est animal, non est homo, verificatur eius contradictorium, quod est aliquid, quod non est animal, est homo, ipsum autem est falsum: suum ergo contradictorium necessario est verum, videlicet, ꝙ non est animal non est homo, & vniuersaliter vis illius loci, in quo repetitur oppositum consequentis conditionalis coniuncti. Veruntamen errauit hic, quia euersum contradictorii, quod non est verum.

De fallacia simplr, & secūm quid,

Connexiones vero sunt res, quarum consuetudinis est, ꝙ sumantur connexae cum tempore, aut loco, & putetur ꝙ verificentur simpliciter, verbi gratia, hoc acetum est vinum permutatum, ergo est vinum: hoc autem est falsum: quando vero absoluuntur connexa, sunt vera, dum seruantur in eis duae res, quarum una est, quod non teneatur in oratione oppositum illius, quod secum connectitur, siue fuerit nomen illi opposito, quod significet ipsum, eo quod est oppositum sumptum secundum suum nomen, siue fuerit oratio ipsam significans, quae sit secundum illud nomen. Exemplum autem connexi, quod quando absoluitur, tenetur in illo suum oppositum ex parte qua sumitur secundum suum nomen, est, Socrates est animal mortuum: quando itaque, hoc absoluitur, tenetur in eo suum oppositum, & dicimus, Socrates est animal, ex illo intelligitur oppositum connexi in eo, quae est mors. Exemplum autem connexi, quod dum absoluitur, tenetur in eo oppositio ex parte, qua ipsum significat oratio, est dum dicimus, hic homo est mortuus: id enim, quod intelligitur ex significato hominis, dum absoluitur est oppositum mortuo. Secunda vero conditio est, ꝙ praedicatum connexum nō sit praedicatum causa illius, per quod connectitur: vt dicendo Socrates est poeta, quoniam verificatur nunc praedicatio de ly est, ob ipsum connecti cum poetria: & ideo quando absoluitur, falsificatur. Absolutae vero sunt res, quae sumptae simpliciter, putatur ꝙ verificētur connexae clausulis, & sequitur hinc mendacium, aut nugatio. Et exemplum quidem illius, ex quo sequitur mendacium, est, vt dicendo Socrates est medicus, & Socrates est in foro. Socrates itaque est medicus in foro. Exemplum autem spuerflui, & nugationis est, Socrates est homo, Socrates est animal. Sicque Socrates est homo animal: hoc autem est superfluum, quia animalitas continetur in humanitate eo modo, quo pars continetur in toto. Conuenit ergo, dum voluerimus de his absolutis, quod verificentur connexa, ꝙ sint sibijnuicem connexa essentialiter, & quod non sequatur ea superfluum, & nugatio: sicut fit dicendo, Socrates est animal: & Socrates est ambulans: Socrates itaque est animal ambulans.

Fallacia multarū interrogationū pro vna.

Sumendo vero multas interrogationes, ac si esset vna, fit fallacia huius orationis in quaesito, cuius subiectum sequuntur duo iudicia opposita, sicut est dicere, an lutum sit aqua & terra: Quando itaque non distinguit oratio, & dicitur in pa

A tentia aut in actu, posſibile eſt nobis putare ꝙ lutum ſit terra permiſta cum
aqua, ex quo duo miſcibilia non inueniũtur in genere miſtionis in actu. Et huius
loci eſt ambiguitas Mennonis notoria, quando voluit deſtruere diſciplinam, &
ſumendam demonſtrationem, quando dixit. Non euadit quæſitum, quin ſit igno-
tum, vel notum: ſi ſit notum, non fit de eo nobis quæſtio, ſi autem ſit igno-
tum, non eſt nobis modus ad eius adeptionem, quoniam ipſum ſciemus ex parte
qua eſt notum. Ac etiam, dum occurreret nobis, neſciremus ꝙ illud ſit id, quod
quæſiuimus: ſicut qui quærit ſeruum, quem non prænouit, quem dum ei ille oc-
curret, neſciret eſſe illum. Locus autem fallaciæ in hac oratione eſt, ꝙ ipſe vti-
tur hoc loco noto vno modo, illud autem dicitur duobus modis, quorum vnus eſt
in potentia, & alter in actu. Eſſet tamen neceſſaria hæc ambiguitas, ſi noſtrum
quæſitum eſſet notum in actu, aut ignotum in omnibus modis, eſt vero ignotum
in actu, notum in potentia, ex quo oſtenſum eſt quod ſyllogiſmus procedat pro-
ceſſu a toto ad partem: pars autem continetur in toto in potentia. Plato vero, qa
non fuit ei notificatus modus ſolutionis huius ambiguitatis, ſuſtinuit ſcientiam
eſſe reminiſcentiam. Quando autem voluimus, quod hic locus non ſit fallens,
conuenit quod diuidamus quot modis dicatur res, & conſideremus ſingulos ipſo-
rum ſeparatos.

De fallacia elenchi.

B Ignorantia vero elenchi fit in loco ſuæ fallaciæ, quando ignorantur aliquæ
conditiones, quæ appoſitæ ſunt clauſulæ conditionum oppoſitorum, & tunc ſint
oppoſita: iam autem retulimus has conditiones in his, quæ præmiſſa ſunt. Aut
quando capitur, quod non eſt oppoſitum, ac ſi eſſet oppoſitum, diiudicans verita-
tem & falſitatem. Fallacia autem huius loci fit duobus locis, quorum vnus eſt
ſyllogiſmo contradictorii, & alter eſt ſyllogiſmo cathegorico, ſed in illo eſt ſup-
poſitio. In ſyllogiſmo vero contradictorij capimus, quod non eſt contradictoriũ
illi, cuius conſtitutionem intendimus, ac ſi eſſet illius contradictorium: quan-
do itaque fecerimus hoc, & coniunxerimus illi propoſitionem veram & ex
illo ſequitur mendacium, putamus ꝙ falſum ſequatur ex contradictorio poſi-
tionis, verbi gratia, ꝙ dicamus. Creator eſt extra mundum, aut intra ipſum.
Si autem ſit extra mundum, aut intra, eſt corpus, ex quo illud quod eſt extra
mundum, aut intra ipſum eſt corpus. Sequitur itaque ex hoc mendacium, vi-
delicet, quod creator ſit corpus, quod quidem falſum ſequitur, ex eo quod di-
ximus, quod ipſe ſit extra mundum, aut intra ipſum. Locus vero fallaciæ in
hoc eſt, quia extra & intra diiudicant veritatem & falſitatem in ſubiecto pro-
prio eis, illa autem ſunt corpora, ſecundum quod illorum conſuetudinis eſt diiu-
dicare veritatem & falſitatem. De illo vero, quod non eſt corpus, illud eſt
mendacium. Iam autem oſtenſæ ſunt iſtæ res in præmiſsis. Illius vero fal-
lacia in ſyllogiſmo cathegorico concludit illud, quod non eſt contradictorium
illi, cuius cautela intenditur a reſpondente, quod ſit illius contradictorium. Ca-
peret itaque quod non eſt poſitio, ſecundum quod eſſet poſitio.

De fallacia petitiõis principii.

C Petitio vero principii eſt duarum ſpecierum, aut petitio ad confirmationem
primæ poſitionis, Aut petitio ad deſtructionem illius. Petitio quidem ad con
firmationem illius eſt duarum partium. Quarum vna eſt, quæ creditur eſſe
vera petitio, & non eſt. Secunda autem eſt illa, quæ vere eſt petitio. Inci-
pimus itaque ex hac parte, & dicimus, quod petitio ſecundum primam po-
ſitionem vniuerſaliter eſt, quod res ſumatur ad ſui ipſius oſtenſionem, & hoc
fit in verificationem, aut in formationem; res autem, quæ ſumitur ad ſui ip-
ſius oſtenſionem, non ſumitur ſecundum denominationem, qua peruenitur ad
quæſitum: tale enim non latet, ſed ſi mutaretur mutatione, qua putetur quod
non ſit ipſum quæſitum, ſit tamen ipſum quæſitum. Et hic quidem modus oc-
currit ex parte dictionum. Altera autem eſt, quod ſumatur ad quæſiti oſten-
ſionem id, quod oſtenſum eſt eſſe per eſſe ipſum quæſitum, & hoc notum eſt
in oſtenſione per circulum. Illa vero, quæ fit ex parte commutationis dictio-
num, & ipſarum mutationis, occurrit quatuor modis. Quorum vnus eſt com-
mutare nomen vice alterius nominis, vt qui oſtenderet quod vinum letificet,
quia aromaticum letificat. Secundus autem eſt commutare orationem loco

nominis: sicut qui ostenderet vacuum esse in mundo, quia in eo sit locus, in quo non sit corpus. Tertius autem est, commutare nomen loco orationis, & est illius contrarium. Quartus autem est: commutare orationem loco orationis, sicut qui ostenderet, quod locus, in quo non sit corpus, inueniatur, quia inuenitur spatium abstractum. Notum autem est, quod medius terminus omnium horum syllogismorum sit ipsummet subiectum quæsiti, quod est minor extremitas syllogismi, & maxime quando differentia inter illa fuerit per nomina solum. In illis vero, quorum loco nominum commutatur oratio explicans illa, potentia medij erit potentia minoris extremitatis, quando oratio explicans, & nomen simplex fuerint æqualis significationis, & neutrum erit notius altero: quando vero vnum fuerit altero notius, tunc non erit vere petitio, quia nomen incomplexum non est oratio explicans in actu, sed in potentia, ex quo sua significatio est confusa, & significationes orationis explicantis, æqualiter siue fuerit descriptio, aut definitio, illæ sunt distinctæ. Et sic potest esse, quod accipiantur definitiones, & descriptiones medii termini demonstrationum. Aliquando vero contingit quod ipse idem medius terminus sit maior & minor. Hoc autem est possibile, dum capiuntur duæ partes quæsiti, quatenus sunt duę res, & in veritate sunt vna res, non est impossibile quod talis eueniat per synonymitatem nominum, immo tale secundum veritatem non est quæsitum, sed est dictio incomplexa, & hæ eædem partes petitionis occurrũt in formationem, sicut qui definiuit motum per id, quod sit corporis recessus. Ostensio vero secundum circulum est, sicut diximus quod capiatur ad ostensionem quæsiti id, quod ostensum est per ipsum quæsitum sicut quod ostendamus figuram stellarum esse sphæricam, quia ipse non moueantur. Deinde ostendamus, ꝙ ipsæ non moueantur, quia ipsarum figura sit sphærica & hæc est per se manifestæ cadentię: quando vero acciperemus aliquid aliud ad ostensionem huius rei primæ rei secundum aliam dispositionem, hoc non esset impossibile, vt ꝙ ostendatur sphæricitas per luminis crementum, deinde capiatur ad ostensionem causæ crementi sui luminis ipsius sphæricitas. Et aliquando occurit ostensio circuli in formationem, vt qui definiret solem, eo quod sit stella oriens in die: differentia enim istius definitionis, quæ est ortus solis, est causata a sole, ex quo sol fuit sumptus in definitione diei, sicque qui fecerit tale, solum petit in definitione, & sic est qui definiuit imparem, eo quod non sit par, & parem, eo ꝙ non sit impar. Formatio vero vtriusque relatiuorum per definitionem alterutrius expedit necessario, quia quidditas duorum relatiuorum largitur hoc, quia quando nos formaremus patrem, & filium separatim, impossibile est quin accipiatur filius inclusus in patris formationem, sicque est illorum dispositio, licet non formentur, inquantum sunt relatiua: & iam exposuit hoc Abumazar Alpharabius manifeste. Veruntamen dicto Auicennæ de hoc non est aliqua ratio. Hæc itaque vere sunt omnia loca, quæ sunt petitiones principij secundum primam positionem. Illæ vero, quæ estimatur quod sint petitiones, & non sunt petitiones secundum veritatem, sunt quædam loca, quorum est, quod capiatur vniuersale ad ostensionem particularis, aut particulare ad ostensionem vniuersalis. Et quidam eorum est, quod capiatur consequens rem ad rei ostensionem. Et quidam eorum est, quod capiantur consimilia ad ostensionem aliquorum aliorum consimilium eis. Et quidam eorum est quod capiantur partes rei ad ostensionem rei; quando vero capiatur vniuersale ad ostensionem particularis est demonstratiuus, & est modus, sine quo non est possibile, quod sit oratio concludens essentialiter, tunc enim continet significatum dicti de omni, prout expositum est in libro priorum. Iam autem prolata sunt verba multorum virorum nostri temporis, quod syllogismi cathegorici sint petitiones secundum veritatem. Dixerunt enim hoc esse, quia vniuersale rei est ipsa rés, qui scit quod omne animal sit sensitiuum, scit quod omnis homo sit sensitiuus. Et hęc fallacia subintrat locum, in quo capiuntur quæsita contradictoria, ac si essent quæsitum vnum, quoniam vniuersale rei est res in potentia, & nõ est res in actu. Acceptio vero particularium ad ostensionem vniuersalis est inductio: ego autem futurus sum ferre sermonem de ea in topicis. Acceptio vero consequentis rei

A ad ostensionem rei est etiam locus demonstratiuus, sicut ꝙ ostendatur, quod mun
dus habeat partes graues, & leues, quando ostenditur quod mundus habeat par
tes graues tantum. Deinde ostenderur, ꝙ ipse habeat solum partes graues. De-
inde ostendetur ꝙ habeat partes graues & leues simul, & hoc quidem verifi-
catur de rebus, quæ verificantur separate, & verificantur coniuncte, iam autem
præhabitum est, quæ sint hæ res.

De locis cō similium.

Locus vero consimilium est locus rhetoricus, vt postea veniet. Hæc itaq; est
summa petitionum secundum primam positionem. Petitiones vero, quæ sunt de
opposito quæsiti, & sunt illæ, quibus semper indagatur destructio, sunt duarum
partium. Prima quidem pars facit petitionem principii de opposito illius eiusdē
quæsiti secundum modum, quo fit petitio de ostensione quæsiti. Species autem
huius partis sunt æquales his, quas numerauimus. Secunda vero pars est, quod
ipsimet quæsito connectamus suum oppositum, præter ꝙ putetur de illo, ꝙ sit
ipsius oppositum, & sequatur ex illo falsum necessario, & putetur, ꝙ falsum se-
quatur ex positione quæsiti, sicut ꝙ poneretur, ꝙ scientia contrariorum sit vna.
Deinde poneretur, ꝙ quorundam contrariorum scientia non sit una: ex hoc enim
sequeretur, ꝙ quædam contraria non sint contraria, sed non acciperetur in hoc
rei oppositum ostensum per ipsam, nisi modo quo lateret: res autem, quæ laterēt
in illis esse oppositas, sunt ipsæ eædem, nisi ꝙ aliqua earum sit, de qua putatur,
B quod non sit opposita, & est opposita secundum veritatem, & sunt loca dictionū.
Sed de quatuor locis putatur, quod sint petitiones de contradictorio quæsiti, &
non sunt petitiones, secundum quod sunt petitiones de ipsomet quęsito, Quia au-
tem res, quæ sumuntur hic ex oppositis, sunt trium specierum, Affirmatio & ne-
gatio, & habitus & priuatio: & contraria immediata, dum multiplicamus illa
quinque per hæc tria, proueniunt quindecim loca: quorum locorum tria sunt pe-
titiones secundum veritatem, & sunt loca orationum, & de duodecim putatur, ꝙ
sint petitiones, & secundum veritatem non sunt petitiones. Exemplum autem lo
corum, quæ sunt petitiones affirmationis & negationis secundum veritatem, est
hoc. Aequalitas est vtilis & medium non est vtile, Hic autem locus diuiditur se-
cundum diuisionem modorum commutationum dictionum, quos numerauimus.
In priuatione vero & habitu est, vt fertur æqualitate gaudetur, & medietate tri-
statur. Et contrariorum exemplum est, æqualitas iuuat, & medium nocet. Alio-
rum vero locorum, quæ non sunt petitiones secundum veritatem, exemplum uni
uersalis est, quod supponas omne animal mouet mandibulam inferiorem. Dein-
de admittemus, quod crocodillus non sit huiusmodi. Et hæc quidem est vera de-
structio. Exemplum autem totius & partis est, quod ponatur mundus totaliter
antiquus. Deinde admittamus quod sit nouus secundum quasdam partes eius. Et
hæc etiam est vera destructio. Exemplum autem consimilium est, ꝙ ponamus
C conuenire reges esse multos. Deinde admittamus quod proportio regis ad regio-
nem sit, sicut proportio dei ad mundum. Deus autem est vnus, ergo non conuenit
reges esse multos. Hic autem locus est destructio rhetorica, & non est petitio: pu-
tatur autem de his locis, quod sint petitiones, quoniam quod assimilatur alicui
in principio considerationis est ipsa res, & similiter etiam est de toto, & suis par
tibus, & de re, & consequente ipsam, & de vniuersali, & suis particularibus.
Exemplificatio vero horum quatuor in contrariis, & priuatione & habitu, non
est res difficilis apud illum, qui considerat illa.

De fallacia non causæ, vt causa.

Acceptio vero non causæ, vt causa, cadit in cathegorico, & in syllogismo cō
tradictorii simul: ipsius quidem casus in cathegorico est duobus modis. Quorum
vnus est oratio corruptæ formæ, sicut quod concludatur ex duabus negatiuis.
Secundus autem est, ꝙ sit corruptæ materiæ, vt ꝙ præmissæ acceptæ sint falsæ
omnes, aut quædam, vel aggregantur ambæ res simul, & ille dicitur corruptus
genere, vt qui diceret, omnes res sunt in tempore, & omnes res sunt in sphæra
mundi. Tempus itaque est sphæra mundi. Et de illis est quod præmissæ sint ueræ,
sed non proportionatæ, sicut quod ostendatur, quod duo latera trianguli sint lon-
giora reliquo latere, quia vnum mobile mouetur per illa longiore tempore, quā
est tempus, quo mouetur per reliquum latus, & hanc partem subintrant logica

quodammodo. De illis etiam est quidam, qui concludit verum, sed per accidens, quoniam accidit ꝙ solum propositio minor syllogismi sit falsa, & conclusio sit vera, vt dicendo, homo est equus, & equus est animal, homo itaque est animal. Et quidam eorum est, quod modus conclusionis sit secundū vnam rem & pręmissæ secundum aliam rem, vt quod concludat conclusionem necessariam, & in syllogismo sit iam sumpta præmissa contingens, vt dicendo homo ambulat, & qđ ambulat est animal: homo itaque necessario est animal. Et aliquis illorum est, quod medius terminus, qui accipitur causa in demonstratione simpliciter, aut in demonstratione causæ tantum, sit causa per accidens, vt dicendo quod non habet finem non mouetur, quia non habet locum, ad quem moueatur. In hac itaque causa sine dubio est proportio accidentalis, ex quo imaginati sumus locum, ad quem moueatur. Et de illis est quod sit syllogismus concludens, sed non concludat quæsitum, sicut est oratio Parmenidis. Quicquid est præter ens non est: & quod non est, non est aliquid: ens itaque est vnum. Hic itaque concludit quod id quod est non ens, non sit aliquid, non quod ens sit vnum. Et illorum aliquis est, qui non concludit quæsitum primo sed secundario, vt qui ostendit quod partes substantiæ sint substantiæ, dicendo per destructionem partium substantiæ destruitur substantia, & per destructionem illius ꝙ non est substantia non destruitur substantia. Qui concludit in secunda figura est, quod partes substantiæ non sint non substantię. Et de illis est quidam, qui caret maiori præmissa, putando quod ipsa desit ob ipsius diuulgationem, prout consueuerunt facere habentes demonstrationem, illa autem secundum veritatem est falsa, sicut dum dicimus, hic noctu prædatur, ergo est latro, Veruntamen in syllogismo contradictorij hoc fit duobus modis. Quorum vnus est, quando subiectum propositionis veræ ei attributæ non fuerit compositum compositione syllogistica, adeo quod ex hoc sequatur falsum. Secundus autem est, puod falsum sit sequens absque subiecto æqualiter, siue fuerit non coniunctum cum subiecto omnino, aut verisimile sit, quod sit coniunctum, præter quod ita sit secundum veritatem; sed primus modorum harum duarum partium, ipse redit ad corruptionem formæ syllogismi. Alter vero modus continet duas eius partes, quod falsum sequatur sine subiecto, & aditus subiecti in illum erit superfluus, & incassum. Exemplum autem illius, in quo subiectum est superfluum, & in cassum, & putatur ꝙ connectatur subiecto, est dum dicimus, Si mundus non fuerit nouus est antiquus: quando autem mundus positus fuerit inuentus in actu, & infinitus erit inuentus, & non inuentus simul, hoc autem est falsum, mundus ergo est nouus. Quoniam vero attributum non coniungitur subiecto, quasi non est falsigraphus. Et aliquando inuenitur tale in syllogismo cathegorico, & illud fit, quod capiamus id, cui non est aditus ad conclusionem, ac si ei esset aditus, hoc autem contingit in oratione virorum sophistarum nugationis.

E

F

De translatione, & permutatione. Cap. IIII.

TRanslatio vero, & permutatio est, quod translatio semper sit ad id, quod potest capi vice rei, & putatur quod sit ipsa res, & fallit. Hoc autem est dictio, aut res, ipsa autem res aut est similis, aut vniuersalis, aut particularis, aut consequentia priora, aut posteriora, aut coniuncta, aut imagines rei in anima, aut sua simulacra sensata, & in his rebus sunt quędam res, quæ appropriant eas in se, & quando in eis imaginantur res aliæ oportet quod in eis imaginentur res, quæ inueniantur in his rebus. Exemplum vero dictionum constitutarum vice rerum est, sicut qui credit propositionem, cuius sunt nomina synonyma esse propositiones multas. Vniuersalis vero, & particularis est, sicut quod attribuamus homini rationem, deinde transferamus istam ad animal, aut econuerso. Translatio vero ad simile est manifesta. Et ex loco exit oratio assimilationis. Coniunctum vero est, sicut oratio dicentis, tempus interfecit

A ipsum, tempus enim non interficit, sed est coniunctum interficienti. Similitudines vero rei, notum est, quod ipsæ dum capiuntur, quod sint res, ipsæ in se fallent, sed maior pars fallaciæ harum similitudinum fiunt in rebus, quas difficile est imaginari in se, sed imaginantur in aliis ab eis, aut fiunt in rebus, quas impossibile est imaginari in se, verbi gratia, prima materia, quæ non est formata certe potest imaginari in suo proportionali; quando autem intenditur imaginari in se, capitur formata cum imagine formæ, & non imaginatur secundum id, quod ipsa est in se, sicut est, quando dicimus, quod non sit extra mundum vacuum, neque plenum, non potest hoc imaginari, sed semper æstimatur, quod extra mundum sit vacuum, aut corpus. Hic aũt locus est, qui induxit ad orationem de vacuo, & ideo dicunt loquentes de creatore, quod sit, quem non conciperet ipsum intellectus, hoc est, dum imaginaretur. Fallacia itaque eorum, quæ dicta sunt, cadit ex hoc in rebus, ex quibus fit doctrina, quę vocatur constantia ad oculum. Hoc autem fit in geometria mathematicorum.

De rationibus probabilibus, & litigiosis. Cap. V.

B POstquam autem iam locuti sumus de rebus, ex quibus cognoscitur verificatio vera, & formatio perfecta, & postea locuti sumus de rebus, quę fallunt in eis, loquemur itaque de verificationibus topicis, & litigiosis secundum quantitatem, qua iuuatur vnaquęque illarum: sermo vero, quo compleantur hę artes, non est necessarius nostro proposito. Hinc autem incipiemus de sermonibus topicis, & dicemus ꝙ quantitas, quam adipisci facit, est coniecturę proximę veritati. Coniectura autem vniuersaliter est, quod credatur de re, quod sit secundum quandam dispositionem, & potest esse secus quam creditur: & illius proprietatis est, ꝙ auferatur in controuersia contra id, quo est demonstratio, quia illius proprietatis est, quod non auferatur per contradictionem: hic autem est duarum partium, quarum vna est, quod non coniectetur eius contradictorium, & hęc est topica. Altera autem est, quod coniectetur eius contradictorium, & hęc est oratoria.

Topicarum orationũ materia.

Quod vero hęc sit quantitas verificationis, quam hęc ars facit acquirere, est euidens ex definitione orationum facientium ipsam acquirere, ex quo oratio topica est syllogismus compositus ex pręmissis diuulgatis notis. In ipsis autem pręmissis diuulgatis euenit verificatio ex parte attestationis totis ipsis, aut maiori ipsarum parti, non ex parte qua res ita sit in se: econuerso illius, quod est res in demonstratione, quoniam in illam occurrit nobis veritas certe vera ex

C pręmissis, quibus nobis euenit illius veritas ex parte qua illę sunt in rebus secundum quod sunt extra animam, non ex parte qua est significatum nostri dicti. Hoc autem sic existente, vtplurimum hę propositiones topicæ sunt falsę secundum partem. Si autem inueniantur verę secundum totum, hoc inest eis per accidens, hoc est ex parte qua contingit diuulgato quod sit extra animam id eius, quod est in anima: nos autem non sumimus eam in his syllogismis ex hac parte, vt diximus, sed solum ex parte, diuulgationis: & ideo oportet necessario syllogismum verum secundum figuram compositum ex talibus pręmissis, quod faciat adipisci opinionem occurrentem.

Topicarum orationum forma.

Postquam autem exposita est quantitas verificationis, quam facit acquirere hęc ars, dicemus species orationum agentium illam, Et dicimus, quod syllogismi ex quibus sequitur opinio propinqua veritati, necessario oportet, quod sint veri secundum figuram. Sinautem, essent orationes falsigraphę. Et ideo species syllogismorum, quę fiunt hic, sunt tres species dictę in libro Priorum hoc est cathegoricus, & conditionalis, & syllogismus contradictorii tam simplex quã compositus illorum; possibilis namque est constructio quęsiti, ipsiusque destructio talibus syllogismis topicis compositis, ex quo inueniuntur apud nos præmissæ diuulgatæ conferentes quæsito, Et aliquando hæc ars vtitur alia specie veri

ficationis propria ei, quæ est inductio. Hæc autem species rerum agentium verificationē est illa, quæ enunciat aliquid de re vniuersali enunciatione vniuersali, quæ affirmat aut negat esse hanc enunciationem in maiori parte illorum, quę sunt sub illa re vniuersali, verbi gratia, enunciatio, qua enunciamus, ꝙ omne corpus sit nouum, cum nos inueniamus maiorem partem corporum talis denominationis. Et est oratio, cuius vis est vis syllogismi primæ figuræ, cuius minor extremitas est hæc res vniuersalis, medius autem terminus sunt ipsæ partes, & maior est ipsa enunciatio. Sed res est contra illud, quod est res in ipso syllogismo, quoniam per syllogismum semper procedimus ad verificationem rei particularis ignotæ per vniuersalem, quæ sit nota apud nos, & per æquale notum ad ęquale ignotum, secundum quod non sumemus hic vniuersale ęquale notum præmissam maiorem, inquantum est æquale, sed ex parte qua est vl'e siue sit naturaliter, aut impositione. Illud vero, quo innuitur verificatio rei particularis ex vniuersali, quod est apud nos, est, sicut quod ostendamus, quod omnis homo sit sensitiuus, quia omne animal est sensitiuum. Sicque homo, qui est minor extremitas, hic subintrat maiorem præmissam, & continetur in ea. Exemplum autem illius, quo procedimus ab æquali, est, quod ostendamus, quod omnis homo sit risibilis, ex quo omnis homo est rationalis: rationale enim est æquale risibili, quonam pacto risibile sumitur vniuersaliter distinctum per rationalitatem, & subintrans eam, & si sit illi æquale ex quo hoc non nocet, & ideo diximus de tali, quod sit vniuersale secundum suppositionem. In inductione vero semper innuitur a particulari ad vniuersale, quia, quando gratia exempli ostendimus, ꝙ omne corpus sit nouum, cum inueniamus quædam corpora noua. Patet, quod nos procedamus ad hanc enunciationem vniuersalem, videlicet, omne corpus est nouum, cum inuenerimus quædā corpora noua, sicut sunt aqua, & terra, & aer, & ignis, & cætera, & veniet compositio orationis, cuius vis est vis syllogismi primæ figuræ, sic, corporum quoddam est ignis aer aqua & terra. Et hæc sunt noua, corpus itaque est nouum, excepto quod quando hoc fecerimus per inductionem separatam in se ad ostendendum quæsitum ignotum, non erit fortis persuasionis: quoniam, dum videbitur per inductionem, quod prædicatum insit subiecto, quæsitū erit præmissa per se nota ostensa per inductionem, & non erit ignota. Hæc autē ars ex parte, qua constituit syllogismum de quæsito ignoto, non sumit per se notum inquantum sit quæsitum, sed tale conuenientius est in regulis rhetoricis: & ideo illa ars pro maiori parte vtitur inductione ad verificationem maioris præmissæ. Veruntamen inductio non est vtilis ad tale: quoniam, quando nos induxerimus per multitudinem singularium ingredientium sub præmissa maiori, & in illis, quę inquisiuerimus non erit aliquod, quod sit subiectum quęsiti. Vnde eueniet nobis, quod hoc sit contentum sub pręmissa maiori, & vt vniuersalius inquam, vnde nobis proueniet veritas vniuersalitatis huius pręmissę. Si autem subiectum quęsiti fuerit in summa illorum, quę induxerimus, redderetur ipsum quęsitum secundum se pręmissa ostēsa per inductionem, & redibit primum dubium. In arte vero topica non perficitur res tali perfectione, sed illa enunciat esse enūciationem in omni ob eam esse in maiori parte. Diuulgatum enim est, quod paucum sequatur multum.

Quę sit vis inductionis.

Inductio vero, inquantum inductio est, licet in ea completa sint omnia particularia, tamen non largitur per se primo pręedicatum necessarium essentiale, ex quo non est impossibile, quod illud vniuersale sit pręedicatum de omnibus his singularibus per accidens, sicut qui opinatus est, quod omne, quod generatur, generetur ex ente in actu. Et ideo tales pręmissę sunt pręmissę diuulgatę. Inductio vero, quę fit in demonstratione, fit ad dirigendum ad veritatem, non ad illius acquisitionem primo & per se, magnum autem discrimen est inter id, quod fit ad dirigendum, & inter id, quod fit vtile per se. Et ideo non oportet in pręmissis, quarum veritas acquiritur per inductionem, vt inquiramus omnia singularia, sed sufficiunt ad hoc quædam illorum. Veruntamen ad facere inductionem indigebimus ob alteram duarum rerum. Aut, quia adhuc non intelligitur hoc genus pręmissarum per sensum suorum singularium, sicut qui non sentit omnino,

A quod scamonea purget choleram. Talis itaque indiget inductione, quousque eue
niat prædicatum essentiale. Et hæ sunt notę inter pręmissas expertas. Quę qui-
dem pręmissę mutuo se excedunt secundum quantitatem illorum, quę oportet sen
tire de suis singularibus, vt occurrat veritas illarum: hoc autem est secundum da
tam materiam. De quibusdam enim oportet, quod sentiamus vnum singulare so-
lum, sicut sunt multæ propositiones arithmeticæ, & de quibusdam oportet, quod
sentiamus plusquam vnum. Altera autem res, qua indigemus facere inductionem
in demonstratione, est, quia maior pars hominum non concedit vniuersalitatem
multarum pręmissarum, sed concedunt vnam suarum partium, vt quod sciatur,
quod cognitio sanitatis & ægritudinis sit vnius scientiæ, quæ est scientia medici-
næ, quando autem diceremus illi, ꝙ cognitio contrariorum sit vnius scientię, nō
concederet hanc vniuersalitatem, donec ipsam inquirat, & tunc occurrit ei illius
vniuersalitas. Hæc itaque est forma orationum topicarum. Sua uero materia sunt
pręmissę diuulgatę, vt pręmissum est.

Orationum topicarū species quæ.

Illius autem species sunt istę, quia quędam est, quę est diuulgata apud omnes,
& hęc species est nobilissima illarum, & posibile est quod in hac conueniant
omnes gentes diuersę cum discrimine suarum regionum, & suę educationis, si-
cut quod commendatio studiosorum sit bona, & honor parentum sit opportunus.
Et quędam illarum sunt, quę sunt diuulgatę apud maiorē partē, pręter quod sint
apud reliquos, & in his est disceptatio, vt quod deus sit vnus. Et quędam sunt
B diuulgatę apud scientes, & habentes sapientiam aut maiorem partem, vt quod
cœlum sit sphęricum. Et quædam sunt diuulgatę apud artifices, pręter quod
vulgares repugnent illis, sicut quod est in medicina, quod scamonea purget cho-
leram, & coloquintida flegma. Aut sint apud notum inter sapientes in arte, pręter
quod repugnet eis aliquis vir illius artis, sicut est dictum Hippocratis quod labo
res prouenientes sine causa pręcedente prognosticent morbos. Aut sint apud
maiorem partem illorum, & iterum sint similes diuulgatis, ac si essent diuulgatæ
vt quod scientia contrariorum est vna, sicque & sensus contrariorum est vnus
idem. Et iterum, quod est contrarium diuulgato, est diuulgatum, verbi gratia, si
sit diuulgatum, ꝙ amico expediat bene facere, inimico itaque expedit malefa-
cere. Nobilissimum autem horum est, cui attestantur omnes, aut maior pars. Illæ
vero, quibus omnes attestantur, sunt vulgatę testimonio omnium, aut maioris par
tis, sicut sunt opiniones sapientum, quę quidem sunt diuulgatę, quia omnibus, aut
maiori parte videtur, quod conueniat, quod admittantur illorum opiniones. Et
tales sunt opiniones proprię artibus & reliquę. Hæ autem pręmissæ diuulgatæ
necessario sunt vniuersales, ex quo particulares sunt latentes, & non sunt com-
munes omnibus secundum sensum, licet capiantur in his syllogismis indefinite,
& non aduertatur in eis nimium quod eas exponant cum signis, & ideo mentiun
C tur secundum partem.

Prędicata topica quot.

Vniuersales autem, vt pręmissum est, tam simplices quam compositę illa-
rum, sunt octo partium, genus, & species: & differentia, & proprium, & acci-
dens, definitio, & descriptio, & oratio, quæ non est definitio neque descri-
ptio. Hoc autem sic existente, prędicata topica necessario sunt vnius ista-
rum partium: quia vero species non prędicatur nisi de singulari, & in enun-
ciatione, cuius subiectum est singulare, quā non vtuntur in hac arte, ideo non nu
meratur hic prędicatum. Descriptio vero subingreditur proprium, quando il-
lorum potestas est vna. Et similiter oratio, quę non est definitio, neque descriptio
subintrat accidens. Sunt itaque prædicta topica necessario, quinque partium, de-
finitio, genus, differentia, proprium, & accidens. Definitionis autem descriptionī
sufficit, quod sit oratio significans dispositionem rei, qua est ipsius constantia &
esse. Genus vero iam definitum est, quod sit prędicatum de multis differentibus
specie in eo ꝙ quid est. Differentia vero est prędicatum de multis differentibus
specie in eo quod quale est, Proprium autem est, quod non significat rei quiddi-
tatem, & inuenitur toti ei, & soli & semper. Accidens vero discribitur hic dua-
bus descriptionibus: quarum vna est quod ipsum capiatur pro re, & non sit ge-
nus, neque differentia, neque proprium, neque definitio, Secunda autem est quod

sit id, quod potest vni eidem rei inesse, & non inesse. Describitur vero his duabus descriptionibus, quoniam aggregatum ex eis euenit ad accidentis formationem absolute: quoniam vna descriptio illarum attribuitur accidenti inseparabili, & altera illi, quod separatur. Notum autem est quod hæ descriptiones hic positæ non sufficiant ad formationem vnius istarum perfecta formatione, sed sufficit de illius significato hic: perfectio enim formationis rerum, ex quibus cõponuntur definitiones, est in libro Posteriorum. Sicque quod accepimus hic in generis definitione, notum est, quod generis vltimi generum. Et similiter de differentia non sufficit, quod sit prædicatum in eo quod quale, præter quod sit propria rei, cuius est differentia. Quando autem prædicata in propositionibus topicis fuerint vnius istarum quinque partium, oportet necessario species syllogismorum topicorum, quod sint secundum quod componuntur ex his quinque, quæ sunt formata secundum hunc modum formationis; & hoc est, quando accipiuntur prædicata naturaliter, vel econuerso, & fuerunt positi tres termini syllogismorum, qui proportionantur sibiinuicem secundum vnam harum quinque proportionum, prout est proportio definitionis, aut alia proportionum, vel secunenm cõpositas, vt quod vnius termini proportio sit differentiæ, & secundi sit proportio accidentis, aut alia proportio. Aut capiantur semper vno modo. videlicet, qđ duo termini semper proportionentur ad tertium, aut maior extremitas, & medium ad minorem, aut minor & medium ad maiorem, pręter quod inter duas extremitates proportionatas sit aliqua proportio istarum proportionum, sed sua pręedicatio erit per accidens: hoc autem est duobus modis. Aut quod ponamus amborum illorum ad extremitatem proportionem vnam, vt quod sit proportio medij termini ad minorem solum proportio definitionis, aut quęuis harum quinque proportionum, vel econtra, hoc est, quod minor & medius proportionetur ad maiorem secundum hanc proportionem, aut alterius illorum. Aut, quod ponamus proportionem amborum ad aliud extremum duas proportiones, vt ꝙ proportio extremitatis maioris ad minorem sit proportio definitionis, & medij ad maiorem sit proportio differentię, aut aliqua alia proportio ex illis. Quando autem processerimus in combinationibus horum syllogismorũ, hoc modo, fiunt species syllogismorum topicorum duplum specierum syllogismorum demonstratiuorum: hoc autem est, quia illi non seruant in illis pręedicationem naturaliter, neq; pręedicationem essentialem: ob vehementiam autem assimilationis illorũ, & suæ affinitatis ad species syllogismorum demonstratiuorum, multi viri putauerũt ꝙ multi istorum syllogismorum demonstratiuorũ ceciderint ex libro Abumazar: illi autem, secundum veritatem, sunt syllogismi topici, Hic autem est vna pars specierum orationum verificatiuarum, quæ notæ sunt inter logicas orationes, videlicet. species, quæ componitur ex præmissis veris, quæ non sunt essentiales, sed sunt communiores quã genus, quo vtuntur: ex parte itaq;, qua est vera, æstimatur ꝙ sit numerata in speciebus demonstrationum, & ex parte, quæ non est essentialis, æstimatur de ea quod sit topica. Themistius vero ostendit de hac parte, ꝙ non sit topica. Quod vero videtur ex vi verborum Abumazar, est, ꝙ illa sit topica. Nos autem dicimus, quod si causa occursus veritatis in aliquo quæsito non fuerit quæ putatur in anima, quod sit prædicatum de essentia subiecti, aut subiectum de essentia prædicati, in hac verificatione non fit aliqua res præter diuulgationem, aut inductionem, illa autem, quæ est talis consuetudinis necessario est topica. Veruntamen tales syllogismi sunt in eminentiori gradu, quã sylogismi topici, quia non sunt falsi, nec in parte. Hæc itaque quantitas, quam diximus est sufficiens secundum nostrum propositum hic. Aristo. vero quia apud eũ hæ orationes topicæ distinctæ sunt a demonstratiuis, non solum in materiis, sed etiam secundum orationem, opinatus est, ꝙ tales, & si non sint demonstratiuæ, habeant de illis exercitium ex magis diuulgato illarum. Ex quo enim pro maiori parte præmissæ diuulgatę sunt oppositæ, possibile est ꝙ vna eadem res construatur & destruatur ex his præmissis, quando propositioni minori coniunguntur duæ propositiones contradictoriæ, opinatus est quod talibus syllogismis vtantur ambo aduersarij ad confirmationem & destructionem rei, secundum quod alter eorum

intendat cautionem illius, & alter destructionem. Et eueniet inde magnum exercitium modo, quo euenit in artibus, quæ sunt prępiæ modo aliarum, sicut est ars dialectica & aliæ ab ea. Et propterea posita est hæc ars inter interrogantẽ & respondentem; & instituit interrogantem modo, quo recipiat a respondente id, quo destruat illius positionem: Respondentis autem modum instituit, ꝙ non admittat rem, qua destruatur eius positio. Et tradidit ad hoc omnia loca, quibus adipiscantur syllogismi in omnibus quæsitis secundum clausulam conditionis, sicut quæritur simpliciter, siue fuerit quæsitum secundum conditionem annexam, vt quæratur an sit genus, aut definitio, aut vlla quinque proportionum. Deinde cum hoc tradidit quo modo interroget interrogans, & respondeat respondens. Et cum hoc dedit præcepta propria interroganti, & præcepta propria respondẽti. Et hinc est quod hæc ars definitur ꝙ sit habitus, quo valeat interrogans facere ex propositionibus diuulgatis syllogismum ad destructionem vtriusq; duorum extremorum contradictionis, quod interrogans recipit a respondente. Et illo valet respondens non admittere interroganti aliquam rem, ex qua sequatur contradictorium illius, quod posuit. Huius etiam artis sunt alia iuuamina, quæ numerata sunt in libros topicorum. Sed tale exercitium putatur, quod non sit necessarium ad perfectionem artis demonstratiuę. Si vero fuerint, sine dubio est ex parte manifestioris,

QVAESITA CLARISSIMORVM QVORVNDAM ARABVM, & præcipue Auerr. Cordub. in hanc Logicæ partẽ.

Abramo de Balmes interprete, Ad librum Prędicabilium.

Abbualkasis Benadaris Quęsitum vnicum. De Notificatione Generis, & speciei.

INtentio huius sermonis est, ꝙ speculemur sermonẽ Alpharabij dicentis, ꝙ genus, & differentia conueniant in eo, ꝙ vtrunque eorum notificat essentiam & substantiã speciei: nisi ꝙ genus notificet substantiam speciei, in qua conueniunt alia: differentia vero notificat substantiã speciei, qua determinatur ab aliis, aut suam substantiam, in quantum determinatur ab alijs. Nostra autem expositio circa hoc erit, vt nostri moris est circa reliqua, quæ speculamur: illa autem est speculatio necessaria, & speculatio propter melius. Necessaria quidem speculatio in hoc tractatu est illius verus intellectus, præter quem non verificatur, quod imaginetur. Dicimus itaq;, ꝙ prędicata simplicia, quæ de subiectis prædicãtur, & simplices res, quibus respondetur in responsione quid est vel qualis est, partiuntur duabus diuisionibus veris notorijs in notificatione. Quarũ prima diuisio est, quia illa diuidunt̃ in ea, quę notificant ea, quæ sunt de essentia, & in ea, quæ notificant ea, quæ sunt extra essentiam. Alia autem diuisio est, quia illa partiuntur in ea, quæ notificant rem vlem & in ea quę notificant rem propriam. Hic autem est tertia diuisio, quam decet nunt naturæ illarum rerum, sicut decreuerunt illæ duę diuisiones, ad quam teretiam diuisionem excitauit nos Alpharabius, quę est, ꝙ illa partiantur in ea, quæ notificant totum ipsum cognoscibile, & in ea, quę notificant partem ipsius.

Omnes autem hæ diuisiones sunt rerum simplicium secundum duas notitias, verificationem id est, an sit, & formationem, id est, quid sit. Ex quo autem res ita se habet, oportet illum, qui loquuturus est de genere, & differentia sermone logico, ꝙ notificet quid vtrunque illorum contineat de notitia, quia est, vel quid est, & an notitia vtriusque sit essentiæ, aut illius, quod est extra essentiam, vel totius speciei, aut eius partis. Ideoque Alpharabius prædixit in præcedenti sermone, ꝙ notificatio generis & differentiæ sit essentiæ, non illius, quod est extra essentiam: & hoc, quando dixit, ꝙ genus & differentia conueniantur in eo, ꝙ vtrũque ipsorum notificet essentiam speciei. Hoc itaque sermone notificauit, in qua re notificationis conueniant, & quę notitia sit, in qua conueniant, quæ est notificatio substantiæ, Postea vero fecit mentionem de distinctione substantiæ, quã notificat ipsum genus a substantia, quam notificat ipsa differentia. Et hoc, quia substantia, quam notificat ipsum, genus est tota ipsa species notificata, vel id, quod continet illam, & aliam ab ea. Substantia autem, quã continet differentia est tota ipsa species, aut id, quod appropriat illam ab aliis. Necessaria autem est expositio duarum rerum conducentium notificationem generis ipsius speciei duobus modis differentibus, & duarum rerum conducentium notificationem differentię, ipsius speciei duobus differentibus modis. Sicque, nunc faciemus mentionem circa vtrunq; eorum de duabus rebus propter varietatem modorum suę notificationis: & hoc, quia ex quo notum est de intentione generis, ꝙ conueniat cũ differentia circa esse amborum in ipsa specie, & ꝙ inter ea in specie sit differentia secundum esse; & ideo species, quæ est composita ex ambobus illis, est vna in actu, & non duæ. Sicq; oportet propter esse vnionem generis cum differentia in ipsa specie secundum esse, & vtrũque ipsorum esse est inseparabile ab alio, & indifferẽs ab illo secundũ esse, ita vt genus, quãdo prædicatur de ipsa specie, aut quando per illud respondetur ad quæstionem quid est ipsa species, ꝙ notificet totam ipsam speciem, sed ipsum non notificat illam per id, quod appropriat illam, ex quo pars notificans est communis illi, & reliquis suis speciebus differentibus: sicque suum notificare totam ipsam speciem, non secundum partem illius ratione suæ conuenientiæ cum differentia in specie secundum esse, & ipsum notificare illam totalitatem, inquantum continet ipsam speciem & aliam ab illa, est propter genus esse commune illi speciei, & altjs speciebus distinctis. Hec itaque est causa notificandi genus ipsam totam speciem secundum substantiam cõmunem, sicut causa notificandi genus de ipsa specie partem suæ substantiæ: & est id, quod continet ipsam speciem, & alia ab ea, quod est esse intẽtionem generis, & eius essentiam ex parte, qua ambo illa sunt essentiæ distinctæ, nõ ratione qua ambo simul insunt ipsi speciei: & ideo intendo, ꝙ propter genus esse essentiã speciei illius intentio est alia ab ipsa differentia, & conueniunt ad esse speciei. Ideo necessario notificauit ex hac parte genus de specie partem essentiæ speciei, & hoc est, ꝙ intendebat quando dixit: nisi ꝙ genus notificat essentiam speciei, in qua conueniunt alia ab illa, & intendebat notificationem generis de specie totam ipsam speciem, quando dixit: aut suam essentiam, inquantum secum conuenit in illa aliud ab ea. Et per hoc idem ostenditur notificatio differentiæ de ipsa specie secundum suam totalitatem, aut suam essentiam, quæ illam appropriat, hoc est, ꝙ differentia sit essentia speciei, & pars essentiæ speciei: ex quo species est ex duabus essentijs, quarum vna, est ipsa differentia, quæ notificat partem speciei. Ex quo autem in duabus notificationibus totali & partiali differentia est essentia propria ipsi speciei, eius notificatio toti speciei est secundum id, quod appropriat ipsam speciem, & eius notificatio est partis speciei proprię. Construuntur autem de duabus notificationibus generis duæ demonstrationes & similiter est de differentia.

Demonstratio aũt de notificatione generis ad totam speciem, inquantum continet speciem, & alia ab illa, Construitur sic, Genus est essentia communis speciei, quæ inest illius totalitati, id autem, quod est substantia communis speciei in existens suæ totalitatis, notificat speciem, inquantum continet speciem & alia ab illa; infertur inde ꝙ genus notificet totalitatem speciei, inquantum continet spe

A ciem,& alia ab ea. Demonstratio autem notificandi ipsum de ipsis speciebus, vt partem suæ essentiæ communis, & constituitur sic. Genus est pars essentiæ communis speciei. Id autem, quod est talis denominationis, notificat essentiam speciei communem: & inde infertur, ꝙ genus notificet essentiam speciei communem. Demonstratio autem notificandi differentiam totam ipsam speciem secundum id, quod ipsam appropriat, constituitur sic. Differentia est essentia speciei propria, quæ toti ipsi inest: illud autem, quod est essentia speciei propria toti ipsi inexistens, notificat totam speciem per id, quod appropriat ipsam speciē. Demōstratio aūt notificandi differētiā de ipsa specie ipsam speciei propriā essentiam, construitur sic. Differentia est pars essentiæ propria speciei: id autem, qđ est talis dispositionis notificat essentiam speciei sibi propriam. Differentia itaque notificat essentiam speciei sibi propriam. Ex parte itaq; inessendi genus, & differentiam toti speciei est notificatio vtriusq; ipsorum de tota specie, & ex parte essendi vtrunq; ipsorum partem speciei, est partis tantum. Genus vero est ipsa pars communis, & sic quando notificat totam speciem, notificat ipsam secundū partem communem. Differentia vero est pars propria: & sic, quādo notificat totam speciem, notificat ipsam scđm partē propriā. Sicq; cōpleta est & perfecta speculatio necessaria perfecta, & vera huius quæsiti. Speculatio vero de illo, quæ est propter melius, est stabilire ordinem sermonum speculantiū sermonem

B Abumazar alpharabij de illo quæsito. Illorū aūt sermones, quos stabiliui circa hoc, sunt tres. Quorū primus sermo, quem stabiliui in hoc loco, est sermo Abuharahmanbin thahar. Id aūt, quod ex illius verbis resultat, est, ꝙ ipse intellexerit ex sermone Abumazar, & hoc sit illud, quod intellexerat ex suo sermone in libro Posteriorū analeticorū. Genus vero est, quod significat id, qđ currit cursu conclusionis demōnis, est dignius, & maius, ac vehementius. Differentia vero est id, quod significat id, qđ currit cursu principii demōnis, & est dignior, & potior, & vehementior: & intellexit ex duobus locis vnum intellectum, & constituit ipsum aliud esse idem: hoc aut, quod Abumazar imaginatur in libro Posteriorum analeticorū circa hunc locum est, ꝙ duæ partes diffinitionis, quæ sunt genus & differentia, ponantur in demōne, quando mutatur diffinitionis ordo in demōnis ordinem, ex quo, vt expositum est in libro Posteriorum analeticorum, diffinitio est demonstratio positione differens, & de vtroq; & genere & differentia meminit, q̄ pars demōnis sit, quādo variatur positio partium diffinitionis in situm demonstrationis ex eo qđ genus est genus, & ex eo qđ differentia est differentia, & ex eo ꝙ diffinitio generis sumatur loco generis, & differentię diffinitio sumatur loco differētię: & cōparauit inter duas significationes generis & differentię, & exposuit, ꝙ genus sit commune, & differentia sit propria, & ꝙ, qū mutatur diffinitionis ordo in demōstrationē, fiat genus conclusum in demōstratio

C ne: & propterea est demōstrationis conclusio, & differentia est demōstrationis medium: & ideo fit demōstrationis principiū, cum demōstrationis principiū sit ipsius medius terminus. Et notum est, ꝙ quicquid est, de quo meminerit de vtroque ex demōstrationis ordine, sit ordinatum, ex quo differentia est propria, & genus est cōmune. Cōmune autem infertur ex proprio: sicq; ergo oportet, ꝙ genus scđm suam cōmunitatē sit demōis conclusio, & differentia scđm suam appropriationē est demōis principiū. Hi aūt duo ordines, qui sunt generis & differētię ad demōstrationem insunt illis, ex eo ꝙ vtrunq; eorū sit sumptum in demonstratione per se: sumpsit vero loco vtriusq; illorum suam diffinitionē, nec ambo currunt processu vnius partis demōstrationis. Sed generis diffinitio significat totū aggregatū, qđ est demōstrationis principium, & illius conclusio. Sicq; & differentiæ diffinitio, ex quo ambę diffinitiones partiuntur in genus, & differentiam. Sicq; generis ordo in demōe est gradus, qui sibi inest, qui est ipsum esse demōis cōclusionē, & differentię ordo est gradus, qui sibi inest: qui est ipsam esse demōis principiū. Exemplū aūt ordinis, qui est generis & differentię in demōstrationæ scđm se, non scđm assumptionem suarum diffinitionum, quando variatur positio diffinitionis in demōis positionem, est, sicut ꝙ mutetur diffinitio hōis, quę est aīal rationale, & dicatur homo est rationalis, & rationale est aīal, Sicq; rationale sta

bilsretur in diffinitione sub gradu principij, & animal sub gradu conclusionis; qm̄ autem sumeretur animalis diffinitio loco animalis: summa generis diffinitionis significaret aggregatum in demonstratione, quod est illius principium, & eius conclusio; & hoc, quia animalis diffinitio est corpus nutribile sensitiuū. Sicque nutribile sensitiuum poneretur sub gradu principij, demonstrationis, & corpus sub gradu conclusionis demonstrationis, & conecteretur demonstratio ex mutatione positionis diffinitionis sic, hō est nutribilis sensitiuus, nutribilis aūt sensitiuus est corpus, hō itaq; est corpus: notum autem est ꝙ gradus rei, quę est illi ꝑ se in demonstratione, est verior, & dignior ꝙ illi attribuatur, & est vehementioris fidei, & maioris vsus: fit autem verior, quia est secundum rei essentiam, nō secūdum id, quod ipsam infert, quę est eius diffinitio. Sicq; inter duas notificationes duorum locorum, est differentia, quę iam exposita est, ac etiam quomodo terminetur ordo ordinis demōstratiōis, & ordo ordinis notificationis rerū separatarū. Id aūt, quod fallit per nomen ęquiuocū, est in duobus locis, quorū vnus est, qm̄ dicit summam aggregati: qm̄ per summam aggregati intellexit Hadadh alrahmā ipsam speciem, quando species est summa aggregata ex genere & dr̄ia: intentū autem per illud in libro Posteriorum analeticorum est aggregatum ex hac demōstratiōe & eius cōclusiōe: alter aūt locus insinuat illius rūsum: quia Habuhabdh aerahman intellexit suum rūsum de specie: intellectum aūt de illo in libro Posteriorum analeticorum est suum rūsum de ipsa diffinitione, inquantum suę conditionis est, ꝙ sua positio mutetur in positionem demostrationis.

Stabiliuit aūt mentē huius nobilis iudicis, in quo deus sibi complaceat circa duos sermones. Primo circa sermonē, quo in diuersum deuiauit est, quia Abumazar meminuit vtrobique de genere, & dr̄ia notificatione vera, & translatitia. Vera quidem est notificatio vtriusq; ipsorum scd̄m partē: trāslatitia uero est notificatio vtriusq; ipsorū scd̄m totū multitudini plebis; ex quo illud, cui inest notificatio partis scd̄m ueritatem, notificat ipsum totū scd̄m translationem, non est aūt in doctrina demōstratiua locus translationi. Scd̄m aūt intellectū, ad qd' transfertur, est, ꝙ illud, de quo meminit Abumazar de ambabus notificationibus in vtroq; & genere & dr̄ia, & cōstruitur super opinionibus antiquorum circa esse generis & drię in ipsa spē. Sicq; ille, qui credidit veritatē essendi amborū illorum in illa, quæ est illorū esse simul vniri in illa, non hoc esse in illa solum scd̄m diffinitionē eius de hoc, posuit notificationē vtriusq; ipsorū cōsequentē hoc esse; & sicut esse est in tota specie, ita notificatio fit totius illius. Ille aūt, qui credidit, ꝙ ambo illa, hoc est, ipsum genus & ipsa differentia sint in ipsa specie per modum inhęsionis, non scd̄m modum unionis: sicut est granum in generatione frumenti, posuit notificationem secundum hoc scd̄m partem, non scd̄m totum. Hęc aūt secunda opinio est falsa, nec est aliqua utilitas, ꝙ notificatio conferat ordinem cōsequentem falsam opinionem circa ipsum esse: & complaceat sibi deus in illo, qui me primo excitauit ad hęc duo loca, quæ numerauit Abuhabadhalrhaman ꝙ sint diuersa. Quartus vero sermo est sermo illius, qui stabiliuit agentem nouum secundum cognitionem, & secundum operationem, quod est, quia Abumazar notificauit de utroque illorum & de genere, & de differentia duas notificationes, quarum vna est credentis generis esse plures species, & illa est notificatio vtriusque illorum secundum partem speciei: generis quidem secundum partem communem, & differentię secundum partem propriam; & credētis generis non esse nisi vnicam speciem. Sicque apud sic credentem, genus notificat speciem secundum se totam; ex quo apud illum non est alia species. Deridendum autem esse vsum huius sermonis est manifestum illi, qui illum scrutatur; & est sermo, circa quem deuiauit a veritate Albuhabadhalrhaman, & credebat vnionem duorum locorum distinctorum, quod & suus pater crediderat. Sicque completus est sermo de modo speculationis huius quæsiti: & hoc in ciuitate Dhanię tempore speculationis, quę fit inter viros circa decisiones legales: & hoc in nocte introitus quarti diei mensis Sahaban anni quingentesimi noni. Deus autem est ille, qui ad rectum dirigit.

Eiusdem Abbualkasis Benadaris.

De Nominis deffinitione,

Quæsitum. I.

DIxit Eximius iudex Abualkasin benadarius. Deus ipsum custodiat. Diffiniuit Aristo. nomen in libro Peryhermenias, ꝙ sit dictio significans impositione abstracta a tẽpore, & nulla suarum partium significat sola. Et dixit Abumazar Alpharabius, oẽs expositores conuenerunt ꝙ adiectio dicti impositione sit superflua, ex quo dictio nõ significat nisi impositione: & ideo dixerũt ꝙ per dictionẽ hic, ille intellexerit vocem. Hoc aũt non habet aliquã intentionẽ, quia inconueniens est definitio deferre genus remotũ, & dimittere proximũ: & hoc, si concesserimus ꝙ vox sit genus dictionis. Abumazar vero dixit, ꝙ detulerit illam, quia aliquando vocãtur etiã multa, q̃ canit aĩal dictiones ob esse illorum expresionẽ proximã expresioni dictionũ hoĩs. Et hoc etiã est cassum, quia genus, quod dicitur equiuoce, non cõuenit ꝙ fiat in definitionibus: sicut qui definiuit hoĩem ꝙ sit aĩal, & accepit hoc nomen significans animal sensitiuum & pictum. Quando aũt iam constiterit dictum illorũ, nos dicimus ꝙ additum dicendi ipsum in hac definitione impositione, est additum necessarium, & per illud pficiet definitio. Hoĩum.n. dictiones diuiduntur in illam, q̃ significat & in nõ significantem: & ideo quod detulit genus supremum, qđ est ipsa dictio ipsum propriũ, reddidit p sigñationem: & dixit dictionẽ significantẽ: & ex quo sigñatio est cõmunior dictione, quia quædã est sigñatio vocũ, & aliqua est sigñatio dictionũ: & sigñatio vocalis, qua vtuntur bruta, secernitur dictionaria p̃ id, qđ dixit impositione: dictionaria.n. est impositione, & vocalis est naturaliter: ideo apposuit hoc additum vltra sigñationem, & dixit impositione ad distinguendum inter illas duas sigñationes: & hęc spẽs definitionũ est de speciebus definitionũ completarũ: accidit.n. primæ differentię, qua diuiditur primum genus in definitione, ꝙ sit diuidens genus primũ, & genus, qđ est sup eo: & qñ fertur differẽtia primi generis oportet ꝙ succedat dr̃ia quę ipsam distinguat a dr̃ia, qua distinguitur genus primi generis: cuius exemplũ in definitionibus est, qui definiuerit hoĩem, ꝙ sit aĩal mobile bipes, dicendo mobile diuiditur aĩal in duas partes, & diuiditur p illud suum genus, qđ est ipsum corpus. Quãdo aũt additur in illius definitiõe bipes, distinguitur p illud mobile, qđ est aĩal a mobili, qđ non est aĩal, & distinguitur p illud illa spẽs aĩalis, quæ definiri intenditur a speciebus distinctis ab ea in suo genere. Et huic simile contingit in hac definitione, quia inquãtum detulit dictionẽ sigñantem, distinguit per illud dictionẽ, que est genus nominis per genus, sub quo intrat nomẽ, qđ est ipsum significãs: & cum detulisset sigñans, & cũ hoc ꝙ p ipsum significans bipartiatur dictio, p ipsum ẽt partitur genus dictionis, qđ est ipsa vox: quia quædam vox est significans, & aliqua est non significans: & deinde tulit differentiam, qua distinguitur significatio vocalis a significatione dictionaria: & dixit impositione.

Et de his, quæ tibi manifestant hanc rem, est, quia dicere dictionem non significat ipsam impositionẽ: quia ex dictionibus, quibus homo loquitur, sunt illæ, quę non sunt impositæ, quę sunt prętermissę dictiones, nõ institutę in ydiomatę: neq; dicere significantem significat impositionem. Sicq; ergo necessario apponitur in definitione impositio. Sicq; dictum expositorum, qui dixęrunt dictionẽ sigñare ipsam impositionẽ est error: dictiones.n. prætermissę nõ sunt impositæ: & tñ illę absq; dubio sunt dictiones: sicut gr̃a exempli, est dictio, q̃ cõponitur ex zada: quia tu inuenies de illis aliqua, q̃ imponitur, & aliquã q̃ non imponit, & silr̃ est in reliquis compositionibus latentibus, Imposibile ergo est sine additione signi

ficationis vltra dicere dictionem,quia quedam dictio eſt ſignificans , & quedam
non ſignificans . Et impoſſe eſt abſq; additione per impoſitionẽ vltra ſignificã-
tem:quia ſignificans quędam eſt naturaliter, & quędam impoſitione. Nec eſt ali
cuius dicere, ꝙ non ſit impoſſe,ꝙ nomen dictionis non ſignificet impoſitionẽ, &
nomen ſignificationis etiã non ſignificet impoſitionẽ;& qñ connectetur dictio cũ
ſignificatione,& additur clauſula conditionis in ea , ſignificant impoſitionẽ:quia
ſi hoc concederetur, vltima diffierentia in hac definitione delata eſſet implicite,
non explicite . Differentias autem vltimas deffinitionum cõuenit ſignificare
ſignificatione explicita ſimplici , non ſignificatione inſinuationis. Dictio enim
eſt dictio,& uox,& ex quo eſt uox,eius ſignificatio eſt naturaliter, & ex quo eſt
dictio,habet ſignificationem per impoſitionem . Impoſibile ergo eſt abſq; expli
catione per dictionem, quę ſignificet per ſuam figuram, & declinationem ipſam
impoſitionem.Et ſi diceretur ſatis eſſe in deffinitione nominis , ꝙ dicatur ꝙ ſit di
ctio ſignificans ; ex quo hęc clauſula conditionis eſt ęqualis dictio p impoſitionẽ:
melius itaque eſt ꝙ explicetur in definitione figura huius clauſulæ conditionis.
Sicq; iam commonſtratum eſt tibi,ꝙ qui definiuit nomẽ hac definitione, & abie
cerat ab illa dictionem impoſitionis,errauerit deciſiua enunciatione. Deus ante
eſt,qui diriget ad rectum illum, quem voluerit. Et talis eſt mos hominum cum
hoc viro in omnibus,quæ argumentantur contra ipſum. Dico autem homines
illos,qui ſunt vere philoſophi.

De prædicatis compoſitis,& diuiſis. Quæſ. II.

PHiloſophus opinatur , ꝙ prædicatorum ſimplicium quædam ſunt,quæ cũ cõ-
ponuntur , fit ex eis prędicatum vnum per ſe , & hæc verificantur diuiſa &
compoſita neceſſario,& quædam ſunt, quæ dum componuntur,fit ex eis præ
dicatum per accidens,& hęc dum verificantur,cum horum ſit verum & falſum.
Et proprietatis prædicatorum,quæ verificantur diuiſa & compoſita,ſunt duę res
quarum vna eſt , ꝙ eſſe vnius ipſorum duorum alteri ſit per ſe . Secunda autem
eſt,ꝙ vnum ipſorum non dependeat ex altero :nam,quando vnum dependet ex
altero ipſorum duorum,euenit orationi nugatio : dum vero alterum ipſorum non
ineſt alteri per ſe , euenit huic falſitas : & exemplificauit de his, quæ verifican-
tur diuiſa,& falſificantur compoſita de dicto dicentis , Nicomachus eſt medi-
cus, & Nicomachus eſt ſpeculatiuus , poteſt eſſe ꝙ falſificetur prædicatio de eo,
quando eſſet medicus, non ſpeculatiuus circa artem medicam , & ꝙ verificetur
dum eſſet ſpeculatiuus circa ipſam . Et exemplificauit,dum inſunt illi duæ con-
ditiones,prout dicimus,homo eſt animal,& homo eſt rationalis,nam verificatur
ꝙ dicatur ꝙ homo ſit animal rationale ; In quibus vero euenit nugatio, & ſuper
fluitas,eſt,prout dicimus,homo eſt animal, & homo eſt corpus. nam dum compo
nuntur hęc duo ſecundum prædicationem,euenit huic nugatio, & ſuperfluitas.,p
ut diceremus , homo eſt animal corpus, nam animal includit ipſum corpus:repe-
titio itaque eius eſſet ſuperflua . Et iam putauerunt quidam , quod huic eueniat
falſitas , quia ſucceſsio corporis ipſi animali decernit, quod animal ſit vniuerſa-
lius corpore,& quoddam ſit corpus,& quoddam ſit non corpus:hoc autem eſt fal
ſum;hoc itaquæ eſt quod opinatur Philoſophus de prędicatis , quæ verificantur
diuiſa de vna re,& nondum componuntur, & quæ ſint prędicata, quę verifican
tur compoſita,hoc eſt,coniuncta : Philoſophus itaque opinatur de eis,ꝙ ſint dua
rum ſpecierum,quædam ſpecies,quę verificatur,dum eſt diuiſa, & quędam ſpe-
cies, quę falſificatur : Exemplum illius,quę verificatur compoſita: & falſifica-
tur diuiſa,eſt,prout dicimus, Homerus eſt poeta,verificatur compoſita, & falſi-
ficatur dum diuiditur,nam Homerus non habet eſſe, tamen uerificatur de eo nũc
quod ſit poeta, Exempli gratia,quia dicimus de mortuo,quod ſit homo mortuus,
cum uero diuiditur hoc,& dicitur,qd ſit hõ,eſt falſum,& dum cõponit̃,uerificat̃.
Et opinatur,quod conditiones horum dum uerificantur ſint duę res:quarũ una
eſt,quod res non prędicetur de alia re per accidens, ſicut eſt prędicatio non en-
tis de Homero . Prout dicimus,Homerus eſt poeta, nam prędicatur de eo hęc di

ctio

A ctio propter connexionem cum poemate. Secunda autem est, quod res connexa non sit opposita rei, cui connectitur, nec in potentia, neque in actu, sicut est oppositio nominis hominis ipsi mortuo: & secundum hunc intellectum sermonis Philosophi in hoc loco conuenerunt omnes expositores, prout retulit Auicenna: & hęc ipsa est opinio Abumazar, sicut videtur de suo sermone in libro elenchorum. Auicenna, uero iam dubitauit contra omnes circa hanc rem dubio non modico, & arguit eos, & instituit, & exposuit sermonem Philosophi de his uerbis secundũ aliud significatum, prout in fine narrabimus, & summa illius, quo dubitauit circa hanc rem est, quod ipse dixerit, oportet si hic essent prædicata, quę uerificantur diuisa, & quando componuntur falsificantur, quod suum significatum sit tẽpore compositionis, intellectum vero de ipsis sit suum significatum tempore diuisionis, dum vero perscrutatur suum significatum tempore cõpositionis & diuisionis, si ibi accidat falsitas, prædicatum, quod falsificatur tempore diuisionis, non est prædicatum, quod verificatur tempore compositionis: & sic quod verificatur tempore diuisionis non est falsum tempore compositionis; & ait, quod dum obseruaueris, quod significatum prædicati in diuisione, & compositione sit idem, euenit necessario, quod id, quod verificatur compositum, verificetur diuisum, & quod verificatur diuisum, verificetur compositum. Exempli
B gratia, quia dum intelligimus de hac dictione speculatiuus dicẽdo, quod sit medicus speculatiuus, id, quod intelligimus de ea diuisim, est, quod ipse sit speculatiuus: & oratio composita est vera, dum vero intelligimus de ea significatum aliud a significato, quod intelligitur de ea diuisim, quæ est speculatio medicinæ, esset falsa. Hæc autem intell gentia euenit nobis per accidens ob eius connexionem cum medico, & sic dum verificatur de Homero, quod sit poeta, & falsificatur de eo quod sit simpliciter, intellectum de oratione, quæ est falsa, est aliud ab intellectu orationis entis, quæ significat solam copulam. Si autem intelligeretur de dictione entis vnum significatum illorum duorum significatorum & est suum significatum copulatiuum, non verificaretur neq; falsificaretur, dum diuideretur. Si autem intelligeretur de ea esse verum, falsificarentur ambo significata, id est compositio & diuisio de ea: & sic, dum dicimus quod verificetur de hyrcoceruo, quod sit imaginarius, & non verificatur de eo ꝙ sit simpliciter, hoc est, quia per dictionem entis non intelligitur in duobus locis vnũ significatum: dum vero de ea intelligitur vnum significatum, quod est esse imaginarium, esset oratio vera secundum diuisionem & compositionem. Philosophus vero intẽdit hic notificare, quod hic accidit intellectum falsum propter vsum & consuetudinem, non ꝙ hoc sit annexum ipsi rei, prout accidit illi, qui intellexit sermonem dicentis, quod quidam homo sit rationalis, & quidam ir-
C rationalis, nam hoc accidisset, si intellexisset falsa intelligentia, hoc vero non est naturæ particularis, hoc vero est per accidens: re autem existente, vt putauit, error hic euenit, dum putatur falsum ei accidens, quod sit verum, non quod ex hoc loco inferatur falsum per se: & o vtinam scirem quonam pacto Philosophus non numerat absolutas, & connexas inter fallentes per se in libro elenchorum. Hæc itaq; est summa illorum, quę dixit hic vir contra Peripateticos circa hoc quæsitum, & est dubium vertens contra ipsum Philosophum, & expositores imitantes ipsum. Et non habet significatum decens illi, quod exposuit ipse circa sermonem ipsius Philosophi: nam ars logica non speculatur errorem, qui est per accidens, sicut non speculatur res, quæ sunt decentes & recte secundum accidens: & dispositio eius est sicut dispositio omnium artiũ demonstratiuarum: re autem ita existente, hoc dubium primo vertitur cõtra Philosophum, & secundo contra eius imitatores, occasione modicæ aduertentiæ, quam habuerunt ad errorem occurrentem huic loco.

Nos autem dicimus, quod intellectus dictionis prædicati secundum diuisionem & compositionem non euadit quin sit vndiq; vnum, aut vndique diuersum, vel differens secundum magis & minus. Si est diuersum, vndiq; sua verificatio & falsificatio, dum diuiditur & componitur, fit per accidens, sicut verificatur de homine, quod sit medicus solum, & speculatiuus per se solum, dum ap

tem componitur hoc,& dicitur, quod sit medicus speculatiuus intentum per ipsum est,quod sit speculatiuus in medicina,possibile est,quod hoc verificetur de illo,qui est speculatiuus in medicina, & falsificetur de illo, qui non est speculatiuus in medicina. Sed esse veritatis huius compositionis,vel falsitas, quã attribuitur veritati,quæ est in diuisione,fit per accidens, nam peritus in medicina,& speculatiuus secundum se non est vndiq; idem. Prędicatum itaq;,quod computatur,non est illud,quod diuiditur. Si vero intellectus dictionis in diuisione esset vndiq; illud idem intellectui eius in compositione,& est verũ, ipse est ipsum copulatũ. Notum itaq; est, quod qñ prędicatum diuiditur, & intelligitur de eo res,quæ intelligitur de eo,dum est copulatum,quod adhuc sit copulatum,& non diuisum,sed quod sit copulatum per signum, & si non sit dictio copulans. Iudicium aũt diuisionis & compositionis fit denominando rem per signum,verbi gratia,quia ex quo verum est de hyrcoceruo, quod sit imaginarius,notum est,quod dum absoluimus sermonem de eo, & dicimus quod sit, & intelligimus per dictionem entis ipsum ens imaginarium,nondũ transtulimus a compositione ad diuisionem. Expedit ergo talibus,dum diuiduntur, quod transferantur a complexione ad dissolutionem:notum autem est, quod dissolutio decernat,hoc est,quod diuisio superaddat,& faciat additionem rei complexæ:nam,cum dixerimus, hyrcoceruus est imaginarius, complexum decernit, cum vero diuiditur & dicimus, hyrcoceruus est,tunc superaddit ei intentionẽ complexionis, quoniam per ens intelligitur esse extra imaginationem, vltra esse in imaginatione: nam ablata est copula, & diuisum tandem absolutius est quàm complexum, prout dicimus,Socrates est bonæ formæ, dum diuiditur, & dicitur,Socrates est bonus, tunc fertur ipsum absolutum, & continet plusquam complexum, quod fuerat bonum quodammodo secundum additionem alicuius rei vltra rem complexam:translatio ergo a compositione ad diuisionem est translatio a complexione ad dissolutionem, id est a secundum quid ad simpliciter. Et ex quo multæ res verificantur complexe, & non verificantur incomplexe,euenit huic loco,quod dum fuerit verus secundum compositionẽ, quod fallat absque dubio, dum fuerit diuisus. Verificatur itaque dictum nostrum de hyrcoceruo,ꝙ sit imaginarius,& fallit dictum nostrum,quod sit,dum intelligitur per ipsum ipsa diuisio. Verum est itaque, quod credidit Auicenna circa hunc locum quod quando subintellectum per dictionem in diuisione sit ipsum idem, quod est subintellectum in compositione diuisionis, & sensus sit verus,sed latuit ipsum,quod ibi non sit diuisio, sed est compositio in potentia. Et similiter prædicata,quæ sunt vera diuisa:si diceremus itaque etiam, quòd oporteat subintellectum ex eis tempore diuisionis esse subintellectum tempore compositionis absque additione & imminutione, illa nondum sunt translata a diuisione ad compositionem,cum compositio sit complexio quædam. Cõplexio autem decernit vnionem complexi per modum denominantis, & per hoc fit complexum vnum. Exempli gratia,dum dicimus medicum speculatiuũ decernit,quod speculatiuus sit denominatiuum limitans medicinam. Dum vero ex dicto nostro speculatiuus,intelligimus eandem denominationem tempore compositionis,quam intelligimus tempore diuisionis,hæc est oratio non cõposita,neque vna,neque per se,neque per accidens:nam non refert in diuisione,siue facias prædicare diuisa de re duobus temporibus,siue prædicentur vno tempore,dum ex hoc non intelligitur, quod quodam ipsorum sit prædicatum alicuius,verbi gratia,quia dum prædicauerimus de Nicomacho, quod sit medicus diuisim,& prædicauerimus de eo,quod sit speculatiuus diuisim, deinde prædicauerimus de eo ambo hæc prædicata simul,& non intelligetur ex nostro dicto speculatiuus,quod sit denominatio medici,sed Nicomachi,tunc notum est, quod ibi non sit pœnitus vlla complexio,neque prędicatum est vnum:non existente autem ibi complexione, non fit translatio a diuisione ad compositionẽ, & perinde,dum prædicauerimus de Nicomacho quod sit medicus,& quod sit speculatiuus suo oculo,deinde prædicauerimus de illo compositum ex ambobus his,quod est medicus speculatiuus suo oculo, opportunum est necessario,

A quod intelligatur in compositione, quod speculatiuus suo oculo sit denomina-tio medici, non denominatio Nicomachi, absque quod sit denominatio medici: nam re ita existente, prædicatum non esset vnum per se, neque per accidens, nec esset ibi penitus compositio, id est, quod diuisio staret in se, & non perueniret ad compositionem neque per se, neque per accidens, & ex quo non complectitur speculatiuus cũ medico, enunciationes sunt semper diuisę in potẽtia.

Oportet ergo, dum sit translatio a diuisione ad compositionem, quod multitudo transferatur ad vnitatem, vel per se, aut per accidens. Et proinde, dum Philosophus perscrutatus est prædicatum compositum, quando fit vnum, protulit sermonem, quod prædicatum compositum aliquando sit vnum per accidens, & aliquando per se, dum autem est vnum per accidens, potest verum dicere, vel falsum ex parte qua est vnum. Ex quo autem Auicenna non intellexit, quod translatio a diuisione ad compositionem sit translatio a multitudine ad vnum, intulit quod intellectum per cõpositionem, & diuisionem sit vnum: hic autem est maximus error. Expedit ergo, dum transfertur a diuiso ad compositum, quod transferatur a resolutione ad complexionem, & dum transfertur a composito ad diuisum, quod transferatur a complexione ad resolutionem, & a multitudine ad vnum: & notum est, quod resolutio decernat intentionem additam complexioni: re autem ita existente, oportet necessario, quod aliqua com-

B plexa, dum resoluuntur, dicant falsum: & hæc est res opportuna ex natura ipsius resolutionis, prout dicimus, quod hyrcoceruus est imaginarius: nam resolutio, quando dicimus, est, dum intelligitur, inde ipsa diuisio dicit falsum ex natura ipsius diuisionis, non ratione imaginationis & vsus, prout putauit Auicenna. Vnio vero compositionis decernit per se translationem ipsius sensus a resolutione ad complexionem, & ex complexione ad resolutionem, & ex multitudine ad vnitatem, & ex vnitate ad multitudinem, non quod oporteat, quod intellectum sit vnum, prout credidit Auicenna, neque est etiam vndique diuersum, quia fieret translatio per accidens, prout intulit inde. Quod autem deiecit hunc virum in tales errores, fuit maxima extimatio sui de se, aliter enim si aliqua persistentia perstitisset in se, manifestæ fuissent ei hæ res. Deus autem dirigit, quem vult ad id, quod decet.

EPISTOLA HAEC AVERR.

impressorum incuria præter intentionem hic inserta est, cum ad lib. post. pertineat, si propriis locis singu la accommodemus quęsita. Nos vero, ne studiosos longius defat i-

C gemus, suo etiam loco in lib. post reponemus.

Auerr. Corduben. Epistola.

De primitate prædicatorum in demonstrationibus.

ILLVD quidem, de quo meministis ex conditionibus demõstrationum positis ab ipso philosopho, quod sua prædicata sint prima, & alibi fecit mentionem, ꝙ prędicatum, vt plurimum, sit vniuersalius subiecto. Conuenit, quod intelligatur de suis conditionibus prædicatorum, ꝙ sint propria prædicatis ipsarum præmissarum, & prædicatis quæstionum, & annectit conditionibus prædicatorum ipsarum præmissarum cum hoc, ꝙ sint propria, ꝙ sint ẽt immediata. Prædicata quidẽ quęstionũ absq; dubio sunt prima, qñ prædicata sunt propria subiectis, q̃ ostendant̃ p illas præmissas, & hę qõnes vocant̃ primę, & illę pręmissę dñr primæ: huius aũt causa est, quia intentio demõstrationũ est formatio per definitionẽ, definitiones aũt sunt ꝓprię definito.

Si autem prædicatum quæstiones fuisset vniuersalius subiecto, prædicatum nõ esset pars definitionis, quoniam prædicatum vniuersale non euadit, quin sit accidens aut genus. Si autem fuerit accidens, medius terminus etiam esset causa sui inesse ipsi subiecto, non causa sui esse simpliciter. Demonstrationis autem sine dubio est, ꝙ terminus medius sit causa essendi prædicatum ipsius quæstionis simpliciter, & causa sui inesse ipsi subiecto: quoniam hæc est causa essentialis, quæ quando inuenitur inuenitur & prædicatum, & quando aufertur aufertur & illud, hoc autem accidit illi, quia hoc prædicatum est proprium suo subiecto, & posterius eo: & ideo non fit in demonstrationibus absolutis s, ed in accidentalibus, hoc est in demõstrationibus definitionalibus, & non fit penitus in essentia, & ideo substantia non ostenditur per demonstrationem. Abumazar autem putauit ꝙ ostendatur per demonstrationem, quando posuit genera ostendi per demonstrationem per ipsas differentias, & hoc, quia ille putauit ꝙ in demonstrationibus sufficiat ꝙ medius terminus sit causa amborum extremorũ, vel alterius ipsorum, vt in suo libro dixit: res autem non ita se habet, vt ipse opinatus est: quoniam causa, quæ decernit esse ipsius rei conuenit, ꝙ decernat suum esse simpliciter, & ipsius ablatio illius ablatione simpliciter. Si enim illa res esset ex his, quæ sunt in subiecto decerneret ambas res simul. Si autem esset ipsummet prædicatũ, hoc est, ꝙ esset ex his, quæ non sunt in subiecto, esset priori subiecto, cum instituens conditionem, ꝙ causa sit prior maiori extremo secundum esse, adeo ꝙ sit causa sui esse simpliciter, & esse ipsius subiecto, & eius ablatio decernat ipsius ablationem simpliciter, & ablationem eius a subiecto. Differentiæ autem quæ sunt medij termini ad ostensionem generis de specie, non sunt huius conditionis, nam causæ per se sunt, quę dum auferuntur causata simpliciter. Veruntamen dum aufertur differentia, non aufertur genus simpliciter, sed si aufertur, aufertur ab illa a qua aufertur vna suarum differentiarum. Et similiter, dum inuenitur non inuenitur genus simpliciter, sed inuenitur in habenti differentiam, hæc autem est res, quæ non inuenitur in causis per se, hoc est, ꝙ dum auferuntur causæ per se, auferantur sua causata simpliciter & perinde Aristotel. tradidit in principio sui libri posteriorum canones, quibus regulantur hæc prædicata, & cauit a rebus fallentibus circa ea. Sermo vero philosophi asserens, ꝙ pro maiori parte prædicata sint vniuersaliora subiectis, est hæc eadem res. Et perinde verę demonstrationes sunt rarioris esse, q̃ demonstrationes dialecticę communes, quæ non sunt diffinitiones in potentia. Iam autem exposuimus hoc quæsitum in libro posteriorum & in quæsitis logicis.

Id vero, ꝙ quæsiueras de sermone philosophi dicentis, ꝙ dictum nostrum ꝙ album sit lignum, non sit enunciatio, cum alibi in suis libris iam exemplificauerit de talibus. Nouissimi autem nostri non intendit hic per prædicatum accidens prædicatum de subiecto, cuius causa est, quia dicere album habet duo sub intellecta, quorum vnum est, quod de albo intelligatur ipsummet accidens, & est ipse color albus: dum vero de albo intelligitur ipsum recipiens albedinem, propositio esset vniuersalior suo prædicato, & non esset enunciatio, & esset secundum gradum illius qui posuerit differentiam prædicatam de ipso genere, & ideo fertur de talibus, ꝙ sint prædicata præter naturalem consuetudinem per id vero, quod dicit. Nouissimi autem nostri non intendunt hic per prædicatum accidens prædicatum de subiecto, significauit illud nomine denomiuatiuo: quo autem modo substantia quæ prædicatur de subiecto, significatur nomine denominatiuo, prout fit in secunda præmissa, ita vero esset, si dixisset propiores nobis esse stellas erraticas: totum autem hoc est notum.

A AVERROIS CORDVBEN. IN LIB. PRIOR. ANALIT.

QVAESITA OCTO.

Quæsitum I.

De diffinitione termini.

1. Prior. c. 1.

DESCRIPSIT Arist. partem propositionis, quam vocat terminum, quando dixit: Voco autem terminum, in quem resoluitur propositio: & hoc est, sicut dictum, & id, de quo dicitur. Et quidam nouissimorum, qui dicitur Alexander Aphrodiseus increpat hanc descriptionem, & ait, φ si dixisset φ sit, sine quo non possit inueniri propositio, posset euadi ab eo, in quo potest falli per hanc descriptionem: nam propositio iam resoluitur in syllabas, & tandem in literas, quæ sunt in ea. Ac etiam circa sermonem Alexandri est difficultas, nam propositio nequit esse propositio, nisi per copu-

B lam prædicati ad subiectum, & copula ipsa non vocatur terminus. Abumazar autem putauit, φ id, quod ferunt Alexandrini, sit deuiatio ab intellectu sermonis ipsius Alexandri, & quod Alexander intellexisset, quod dum adijcit hæc conditio, dicto eius, in quem resoluitur propositio, non euenit obiectio: hoc est, si diceretur, quod sit in quem resoluitur propositio, sine quo nō potest esse propositio, quia hoc adiecto, descriptio non indigeret exemplo, quod induxit Aristo. vt non perficeretur nisi exemplo ipso, id est, quando dicit Aristo. postquam dixerat in quem resoluitur propositio, sicut dictū, & id, de quo dicitur, hoc est, quod prædicatum est subiectum. Ego autem dico, quod Alexāder aphrodiseus non euadit quæstionem per hoc superadditum, & quod descriptio Aristo. non sit imperfecta, nisi perficiatur exemplo, prout opinatus est Alexander, & ei assensit Abumazar. Quod vero descriptio Alexandri non euadat difficultatem, est notum propter copulam orationis perfectæ, id est, propter dictionem significantem copulam prædicati cum subiecto: nam propositio resoluitur in illam, & impossibile est, quod sit sine illa, & hoc expresse, vel implicite. Implicite quidem absq; ipsa dictione, prout est moris sermonis arabici, cum non sit aliquis terminorum syllogismi. Quod vero descriptio Aristotelis sit per se sufficiens, non indigens robore per exemplum, vt per hoc concedatur, sicut puta-

C uerat Alexander, & consensit Abumazar. notum fit, quia in quem resoluitur propositio, quidam est per se, & quidam per accidens, simpliciter vero loquendo, prout conuenit fieri in absoluta arte, intelligitur inde ille, qui est per se, dum vero intelligitur ex sermone Arist. in quem resoluitur propositio per se, necessario ille est subiectum, & prædicatum. Hoc autem fit, quia id, in quod res resoluitur per se, est illud, quod potest inueniri solum per se, absq; re inquam resoluitur res per se, & est illud, in quod resoluitur: exempli gratia, quia corpus compositum resoluitur in elementa per se, cum inueniantur sola sine eo, & resoluitur in alias res quæ insunt ei per accidens, quæ nequeunt esse nisi in composito, prout est forma, quæ est in composito. Cōstito autem hoc, prædicatum & subiectum, quando in ea resoluitur propositio, inueniuntur per se absque reliquis suis partibus, sicut copulę syllabæ & literæ, prout est res artis inuentę per se de partibus orationis cathegoricæ, quæ potest intelligi per se, absque quod sit pars orationis cathegoricæ. Ac copula etiam significat habitudinem prædicati & subiecti, & est in propositione secundum modum coniunctionis in propositionibus hypotheticis, & secundum modum compositionis in rebus compositis ex rebus, ex quibus componuntur, & sicut compositum non dicimus, quod resoluatur in compositionem, sed dicimus quod resoluatur in res, ex quibus dum componitur, fit compositum, sic dicimus de propositione, quod nō re

soluatur in copulam, sed resoluitur in res, quarum coniunctionem significat copula, nam copula est quædam coniunctio. Ostensum itaque est de hac diffinitione termini, quod sit definitio perfecta, cui nihil deficit, vt non perficiatur nisi exemplo, prout putauerunt Alexander & Abumazar, & quod additio Alexandri addit defectum, nam qui vltra modum superaddit, subtrahit.

Quid sit propositio absoluta, id est de inesse. *Quæsitum* 11.

1. prior. c. 2.

INTENTIO huius sermonis est scrutari propositionem, quæ vocatur de inesse, & absoluta quid sit, & quæ sit opinio Aristotel. & expositorum, qui disceptauerunt circa hoc. Dicimus quod circa id, quod ad nos peruenit dictum ab expositoribus, prout scriptum inuenimus in libro Themistij, & prout narrauit Abumazar, sunt duæ opiniones, quarum vna est opinio Themistij, & Eudemi, & altera est opinio Theophrasti. Opinio itaque Theophrasti est, quod propositio absoluta, id est de inesse, est illa, in qua deficit modus necessarij, & modus possibilis, & neuter ipsorum exprimitur in ea, & oratio secundum se est necessaria, vel possibilis. Propositio itaque de inesse secundum opinionem istorum est propositio non habens modum, & quasi est genus necessariæ & possibilis, ex quo apta sit, vt ei addatur alter horum duorum modorum secundum materiæ exigentiam. Hæc itaque est opinio peripateticorum de absoluta. Alexander vero & nouissimi expositores omnes, præter Themistium, opinantur, quod propositio de inesse sit propositio possibilis, dum est in actu: hoc est, dum suum prædicatum inest in actu ipsi subiecto tempore præsenti, quilibet enim istorum putat circa hoc, quod eius opinio fuerit opinio Aristotel. Et vtraque duarum sectarum argumentantur ex parte rei in se, & ex verbis Aristotel. in se, & fortiores sunt illorum, qui argumentantur secundum opinionem Theophrasti. Ratione quidem rei in se est, quia propositio de inesse secundum opinionem Alexandri difficile est, quod inueniatur vniuersalis, sed inuenitur contingenter & raro, & talibus propositionibus non vterentur agricolæ, tanto minus topici, aut demonstratiui. Rationes vero ipsorum ex verbis Arist. in se sunt, quia apud mistionem possibilis cum absoluta: hoc est, cũ absoluta fuerit maior, non fiunt tales absolutæ de inesse per se: hoc est, quæ sint veræ vniuersales aliquo certo tempore & raro: & proinde dixerũt hi, ꝙ dum philosophus putat, ꝙ hæc species mistionis infert falsum, ostensio illius est, ꝙ debeant fugi tales absolutę, & fiat absoluta non connexa, i. non limitata scdm quid. Sermo aũt Arist. est hic. Expedit, quod inueniantur propositiones, q̃ sunt de omni sine tempore limitato, prout est præsens, vel aliquod certum tempus, sed absolute: talibus enim propositionibus vtuntur syllogismi, nam si sumerentur premissę, quæ sunt secundum de certo tempore, non fit syllogismus. Et ex quo tulit hunc sermonem, induxit terminos inferentes verum secundum hanc mistionem, & terminos inferentes falsum. Exemplum inferentium falsum est, sicut dicimus, omnis homo põt moueri, & omne, quod mouetur nũc est equus, sequitur inde quod omnis homo sit equus, quod est falsum. Et exemplũ illius, quod infert verum, est, omnis homo potest moueri, & omne, quod mouet nũc, est animal, dum contigerit, quod non moueatur aliqua res, nisi ipsum animal: sicq; omnis homo est animal, & hoc est verum. Hæc itaq; sunt fortiora illorũ, quibus argumentantur ex verbis Arist. & ex re ipsa in se.

Propositio absoluta qd sit.

Alexan.

B

F

Secunda vera secta argumentat ad hoc ex reipsa in se, & ex sermone Arist. Ex re ipsa in se, quia ipsi putant quod intentio philosophi hic, hoc est, in libro priorum, sit loqui de modis propositionum ex parte qua sunt absoluti esse extra intellectum, non ex parte qua sunt in intellectu solum. Absolute aũt secundum opinionem primę sectæ, hoc est secundum opinionem Theophrasti, nõ habet esse nisi in intellectu. Hoc itaq; est in modalibus dum proportionat eius vis indefinite in habentibus signum, dum proportionat illis, & sicut de indefinita dicit ibi, ꝙ eius vis sit vis particularis, sic expediret hic, ꝙ dicatur, ꝙ vis ab-

A solutæ sit vis possibilis,& non limitať in sermone,exempli gratia, quia expediret ꝙ diceretur hic de negatiua absoluta,ꝙ non cõuertať, Si aũt esset necessaria,conuerteretur. Oportet itaq;,ꝙ dicatur de hac,ꝙ non conuertať, sicut diciẽ quod ex duabus indefinitis non inferatur aliquid, sicut ex duabus particularibus. Ac ẽt omissus esset ab Arist.quidam modus essendi, cuius ipse non meminisset,nisi modum illationis,quæ est de inesse,quę est extra animam.Hoc itaq; est ex fortioribus,quibus hi argumentati sunt ex parte rei in se.Ex parte vero verborum Arist.est quia Arist.in ostensione permutat propositionẽ possibilẽ loco de inesse,& hoc significat,ꝙ illa sit inuenta in actu. Ac etiam exemplum illius,quod tulit de mistis ex de inesse,est,quia mista est,quæ inest in actu toti subiecto quodam certo tempore, contra exemplum, quo vsus est in de inesse simplici,quia ipsam posuit de materijs necessarijs:& ideo etiam altera secta argumentata est circa hoc.Abumazar autem declin auit ad opinionem Alexandri. Auicenna autem circa hoc habet opinionem, quam vltimo dicemus.

Abumazar.

Constitis aũt his dubijs,dicimus nos,quod per se notũ sit, quod propositio vľis sit,cuius prędicatũ inest toti eis subiecto,& ꝙ eius sint duę species,quarum vna est,quod prędicatũ insit toti subiecto in actu, altera aũt est,quod non insit toti subiecto in actu,nisi possibiliter, hoc est, tpe futuro.Illius autẽ, cuius B prędicatũ inest toti subiecto in actu,quędã est,cuius prędicatũ inest semper, & est ipsa necessaria,& quędã non semper & illa est ipsa de inesse,& illa,quæ nõ est semper,est duarũ specierũ,quędã species,cuius prędicatum inest toti subiecto pro maiori parte tpis,& est cuius subiectum non recipit suapte natura nisi vnũ duorum contrariorũ. Alterum aũt inest per accidens,prout dicimus omne habens oculos videt.Quam spẽm propositionũ retulit Arist.in libris perihermenias,& altera spẽs,cuius prędicatũ non inest pro maiori parte,sed pro minori,vel ęqualiter:& hęc est,cuius subiectũ recipit duo cõtraria ęqualiter, prout somnus & vigilia insunt animali:propositio itaq; de inesse scd̃m prædicata est triũ specierum pro maiori parte,& pro minori parte , & media inter ipsas : & hoc fit scd̃m dispositionẽ possibilis, quia quędam pro minori,& quædã ęqualiter Sed hę tres differentię accidunt possibili ratione subiecti:hoc est,ratione prędicationis pro minori parte & raro.Illi vero,q̃ est de inesse,accidit ratione tpis.Notum aũt est,quod illa de inesse pro maiori parte, plurimo tpis fit possibilis pro minori parte in pausillo tpis , hoc est , qñ prædicatum non inest toti eius subiecto in actu pro maiori parte tẽporis,est ipsa possibilis, quę dum permutať in de inesse,fit de inesse pro minori parte,& non vtuntur ea in scientijs. Illa vero,quę est possibilis pro maiori parte per pausillum temporis,& de inesse per plurimum temporis,notum est,quod vtantur in scientijs. Et iam exC posuit Abumazar in suo libro posteriorum,dum ait,quod non necessarium est duarum specierum,aut de inesse in maiori parte subiecti, aut aggregatũ ex ambabus rebus,vel de inesse in minori parte,& æqualiter : nam duę aliæ diuisiones speculanť illas,& hanc speciem propositionũ subintrãt propositiones similes necessarijs,cum non sint necessariæ,sicut ꝙ omnis coruus sit niger,& omnis nix est alba:& sic sunt propositiones , quas Abumazar dicit esse propinquas perfectæ veritati , & sunt illæ,quibus nullus sensus contradicit:nam propositiones veræ necessariæ sunt , quas intellectus excogitat secundum proportionem per se inter prædicatum & subiectum . Dum vero intellectus non excogitat secundum hanc proportionem , dirigitur ad illas ipsa possibilitas. Directa vero ad eas hac possibilitate ipsę sunt de inesse non necessarię,& sępe hę propositiones subintrãt sciẽ tias,imo maiorem partem syľorum, prout ait Aisto.fiunt ex his propositionibus,Dixit aũt hoc,quia illę,quę sunt ꝑ se,sunt rari esse:& ob hanc eandẽ rem dixit Arist. in libro posteriorũ, ꝙ omne per se sit necessarium,quia quod nõ est per se,est de inesse:ex quo possibile est, quod prędicatum cathegorici non insit subiecto pro aliquo tempore.

Re autem sic se habente,propositio de inesse,quam intendit Aristo.non est, quę est pro minori parte , prout quidam viri intellexerunt ex Alexandro, sed Aristo, intendit ambas res simul,sed ipse prima intentione intendit eam , quę

est pro maiori parte,& illas alias secunda intentione,quatenus ipsæ conferunt quibusdam locis,prout confert syllogismo ducenti ad impossibile, quando ad eam transmutatur possibilis,q̃ est pro plurimo temporis,& Aristo. vtitur hac, quę est pro minori parte temporis permutationis,quia non est differentia inter vtranq; in hoc loco illationis,& inter illam,quæ est pro maiori parte: nã propositio,quæ ei connectitur in his locis,non est possibilis,& cauetur ab ipsa in connexione cum possibili:hoc est,dum possibilis fuerit ipsa minor, nã ex ambabus non congeritur species aliqua concludens . Aristo itaq; congregauit ei summam rei specierum absolutarum, prout congregauit summam rei specierũ possibilium:hoc est,quod ipse non distinguat in hoc libro,nisi illas, quæ sunt pro maiori parte,& illas,q̃ sunt pro minori: & iã diximus cãm huius in nostra expositione huius libri:& notũ est,ꝙ duæ spẽs propositionũ: hoc est, illæ, q̃ sunt de inesse pro maiori pr̃e, & illę,q̃ sunt pro minori parte,trãsferunt̃ a possibilitate:sed de inesse pro maiori parte trãsfert̃ ab ea,quę est possibilis,qd pro minori parte temporis est ea vero,q̃ est de inesse pro paucioribus, transfertur ab ea,quæ est possibilis pro minori parte temporis . Aut itaq; latuit Alexandrum hæc res,quã diximus de dispositione absolutæ,aut latuit viros illos hæc res de verbis Alexandri,& errauerunt per illam,& putauerunt quod intenderit per hanc absolutam pro minori parte,cum pręter hos non sint imaginabiles viri aliqui.Illud autem est id,quod est decens,& conuenientius:quomodocũq; autem res se habeat, illud est,quod expedit nobis, vt substentemur. & per ipsum exponamus opinionem Aristo.de propositione de inesse, nam illa est opinio,ex qua auferuntur omnia præcedentia dubia,quæ consequuntur vtranque sectam,& cum hoc sit res per se vera & nota, cum per eam innotescant prima principia. Vos autem videte opinionem Aristo.quam vehementis conuenientiæ est ipsi veritati,& quam maxime remoti sunt homines ab eius intellectione circa plures res per se notas,tanto magis circa notas per aliud. Deus autem eligit & exaltat quem vult. Apud me autem fertur,quod Aristote.intendat per absolutam,id est,de inesse cõmunem necessariæ, & de inesse in actu.& sit propositio de inesse secundum hoc,cui nõ adijcitur conditio, nisi esse in actu absq; quod sumatur temporalis, aut necessaria.Id autem,quod intelligitur de eius significato,est quod sit necessaria,aut temporalis:pro maiori autem parte syllogismus componitur ex connexione harum propositionum. Arist.autem exemplificauit de esse temporalis in mistione necessarij,& absoluti, quia in hoc est potentia istorum,prout vis indefinitæ est vis particularis,quod fit,dum caueatur vsus propositionis de inesse pro minori parte in mistione possibilis & de inesse, extat illius præceptum,quod non constituat id,quod contineat hãc speciem propositionis de inesse.Sed potest poni,quod continet necessariam, & de inesse pro maiori parte. Iam autem exposuimus hoc in nostris commentarijs supra verba Arist.circa hunc locum:nam dei gratia iam expletus est sermo maioris partis illorum.Qui autem vult,quod ei constet perfectio huius rei,consideret illum librum. Auicenna vero errauit circa hanc rem magno errore.

Expositio autem illius, quod dicitur circa hoc,est,quod prædicatio necessaria propositionum apud ipsum sit quinque modis: quorum vnus est, quod prædicatum insit subiecto semper & est necessarium simpliciter:hoc est, quod non cessauit,neque cessaturum est,prout dicimus. Deus viuit,& cœlum mouet̃ circulariter secundum opinionem illius,qui opinatur illud esse æternum . Secundus autem est,quod prædicatum insit necessario toti subiecto,quod ad perseuerauerit esse substantiam subiecti,prout dicimus,omnis homo est animal necessario . Tertius autem est, quod prædicatum insit subiecto necessario , quo ad subiectum perseuerauerit denominari per illud, prout dicimus, omne album est coloratum necessario : hoc est , quo ad perseuerauerit denominari per illud . Quartus autem est, quod prędicatum insit necessario ipsi subiecto pro aliquo tempore , & hoc aut interminato , prout dicimus omnis homo morietur : aut terminato,prout dicimus,luna eclipsabitur in mane . Quintus autem est, quod prędicatum insit subiecto , quoad perseuerauerit prędicatum inesse

A illi. Et ait quod quidam viri aiuut, quod absoluta siue de inesse est, cui pœnitus
non adijcitur conditio alicuius modi, nec necessarij, neque possibilis alicuius
aliqua harum quinque est necessaria & aliqua possibilis; & dicit, Aliqui vero
aiunt quod absoluta sit trium vltimorum modorum exceptis duobus primis.
Necessaria autem est duorum modorum primorum. Puto autem, quod per hæc
insinuauerit Alexandrum eiusque sectatores. Qui vero dixerit illam de inesse
esse, cuius prædicatum inest subiecto, quo ad perseuerauerit ipsi prædicato, est
opinio inanis: sic ait in libro, quem dicit alsapha, sed in libro alnaiaha posuit ab-
solutam, id est, de inesse dici quatuor modis, videlicet, tribus hic dictis, & secun
dum modum, quem hic absolute dixit, & attribuit hanc opinionem Alexan-
dro. Totum autem hoc est error, & peruersio, nam homo est animal, nunquã est
ablata, neque auferetur eius talis prædicatio, siue vnus homo inueniatur neces-
sario & semper, siue non inueniatur: nam vniuersalia non sunt generabilia, neq;
corruptibilia: hoc est, illa, ex quibus componitur propositio vniuersalis, sicut
dicimus homo est animal, id autem, quod dixit, est necessarium in sexta propo-
sitione, & hoc quidem latuit illum, qui putauit, quod non perueniat notitia ne-
cessaria de rebus generabilibus & corruptibilibus: & sic non differt in cathe-
goricis ipsum necessarium, & similiter est, dũ dicimus homo est animal neces-
sario, & albus necessario, sed non indiget hæc propositio conditione, quam di-
B xit, dum propositio sumitur singularis. Id vero, quod dixit de necessaria tẽpo-
rali, est sub quando, sed est quædam species necessarij. Veruntamen euenit ei
in prædicatione contrarium illius, quod euenit ipsi necessario. Sicque non est
dicendum, ꝙ illa sit, quam Alexander intendebat per absolutam, ex quo Ale-
xander intendebat per absolutam tertium genus præter necessarium & possi-
bile. Puto autem, ꝙ hic vir opinatus sit ea, quæ cogitauit de his capitulis, ex
quo quidam viri definiuerant ipsum necessarium, quod sit id, quod non est abla-
tum, neque auferetur, & aiunt ꝙ absolutum sit, quod res insit subiecto quo ad
perseuerauerit esse, aut per se, si non sit in subiecto, aut in subiecto, si illius esse
fuerit in subiecto. Et ait hic vir, quod nomen necessarij dicatur æquiuocę de
hoc significato, & de absoluto, cum putauerit hic vir quod id, quod dicitur de
differentijs entis simpliciter, sint differentiæ propositionum vniuersalium ne-
cessariarum, & quod nomen definitionis primi necessarij sit, quod est semper
secundum singulare: & hæc definitio continet species necessarij secundum sin-
gulare ex parte qua est vniuersale. Definitio itaque naturæ vniuersalis commu
nis necessario, & absoluto, & possibili, est definitio propositionis necessarię vni
uersalis, & non definitio propositionis absolutæ: & similiter est propositio vni-
uersalis possibilis: & hinc credo quod ortus sit error huius viri: Deus autem
C nouit veritatem.

De conuersionibus, quæsitum. III.

AVicenna dubitat contra Philosophum, quando dixit, quod particularis affirmatiua contingens conuertatur contingens, & quod necessaria particularis affirmatiua conuertatur necessaria, & quod vniuersalis contingens conuertatur particularis: & similiter dum ait, quod negatiua de inesse cõuertatur vniuersalis: & contradicit suo sermoni per materias, nã ipse ait, quod dum dicimus aliquis homo scribit, est contingens, cum eius conuersa non sit cõtingens: & per idem etiam ostendit, quod necessaria non cõuertatur necessaria, neque vniuersalis contingens particularis: & similiter destruit dictum de negatiua de inesse, intelligendo per de inesse, id, quod putat Alexander, quod sit vt affirmetur prædicatum de toto subiecto, aut negetur a toto subiecto pro aliquo tempore, & hoc per materias, nam verum est dicere nullus homo ridet contingenter pro aliquo tempore, quo non est homo ridens, & non verificatur pro hac hora huius conuersum, hoc est, nullum ridens est homo. Et iam respondit Abumazar de contingenti responsione, quam ipse non admittit, Quod, prout

1. Prior. c. 2.

puto,ipse intendit contra quosdam ęgregios. Nos autem respondemus ei per ea,quę nos credimus,aut putamus esse expedientius in communioribus:deinde feremus in medium responsionem ipsius Abumazar, & argumenta eius contra ipsum.

Dicimus itaque,quod quando dicimus aliquis homo potest esse scribens , si per id intelligatur,quod aliquis homo,inquantum homo,qui est homo simpliciter,hoc est, quauis denominatione denominetur,potest esse quod sit scribēs, aut inquantum est homo priuatus ab habitu scripturę, aut ab eius actione, si per scribens intendamus actum,& non habitum: cum ex hoc possint intelligi ambo significata simul,notum est,quod possibilitas scripturę non est hominis, inquantum est homo simpliciter,nam si hoc esset scribentis in actu, possibile esset quod esset scribens. Sed non est possibile,quod dicatur, quod sit possibile quod sit scribens inquantum est scribens in actu, nam possibilitas inest rei ex parte potentię ad rem possibilem:existen te autem significato dicti nostri, omnis homo pōt esse,quod sit scribens,hoc est,ex parte qua est priuatus scriptura,notum est,quod verum sit,quod aliquis scribens potest esse homo priuatus scriptura,aut in ętate pueritię,si per scripturam intendim us ipsum habitū, vel tempore,quo non agit actum scripturę,si per scripturam intēdimus ipsum actū. Et similiter significatum affirmatiuę necessarię particularis,quę dicit,quod aliquis scribens sit homo necessario,quod aliquis,qui denominatur per scripturā in actu,est homo necessario, & secundū quod ipsum esse denominatum per ipsam in potentia,est notum,quod vis propositionis sit,ꝙ omnis scribens in potentia sit homo necessario:hoc autem ita est,quia impossibile est , quod aliqua res p̄dicetur necessario de aliqua re,qua illa res sit denominata ꝑ denominationē possibilē,nisi per accidens. Notū aūt est,qđ quando significatū huius propositionis fuerit hoc,eius conuersum est,quod quidam homo sit scribens in potentia necessario,illa itaque est necessaria,prout diximus. Et similiter dictum nostrum,nullus homo nunc ridet in actu , conuertitur nullus nunc ridens est homo,quatenus est ridens in actu. Fit autem conuersio falsa , quatenus vtitur hoc,inquantum est in potentia, Sicque hoc ostensum est : Deus autem nouit veritatem.

Abumazar autē respondit ad hoc dicēs,qđ dū dicimus,oē aīal potest esse qđ dormiat,suū significatum est,qđ omne aīal potest esse dormiens ex parte qua est dormiens. Hoc aūt sic existēte,quoddā dormiens,quatenus est dormiens, pōte est qđ sit animal,quia eius vita non inest ei necessario qua est dormiens. Auicenna aūt contradicit huic sermoni,nam ipse ait de hac ꝓpositione , omne animal est dormiens ex parte qua est dormiēs,qđ nō euadat hęc cōditio , quin sit pars prędicati,vel pars subiecti. Dum autem posuerimus illam partē subiecti, esset dictū nostrū,omne aīal,inquantū est aīal,pōt esse dormiens, cū illa ꝓpositio sit possibilis,nō propositio denudata ab hac cōditione. Erit itaque dictū nostrū,omne animal pōt esse dormiēs:& si cōcesserimus conuersionē illius propositionis,in qua est ipsa cōditio,nō sequitur ex hoc,qđ cōuertat̄ hæc, in qua nō est conditio. Intentio aūt est expositio huius. Et similiter dicat̄, si hęc conditio ponatur pars p̄dicati,qđ tunc propositio est possibilis,nō illa possibilis, in qua non est hæc conditio. Si aūt non fuerit pars prædicati,neq; pars subiecti, nō verificaretur hoc,nisi notificetur, quod non sit differentia inter duo significata propositionis,& ꝙ illa sint vna ꝓpositio expressa duabus expressionibus. Hic aūt nō est aliqua res,quæ nos cogat ad illud,sed sciemus ipsas esse duas propositiones,quarū vna sit absoluta,& altera secundū quid:& verum esset quod diceretur,& impossibile,quod contradicit illi.

Nos aūt dicimus,ꝙ dum dicimus,omne aīal est dormiēs possibiliter ex parte qua est dormiēs,est oratio vera,quam significat ipsa absolutio: nā aīal potest esse dormiens ex parte qua est dormiens,non ex parte qua est equus, aut aliud, vel ex differētijs,quæ insunt ipsi dormiēti. Hoc aūt sic existēte,hęc cōditio est implicita,siue exprimat̄,siue nō exprimat̄ in eisdē duabus ꝓpositionibus:hoc est,in qua exprimitur hæc conditio, & in qua non exprimitur hæc conditio.

A Esse autem hanc conditionem partem prædicati est per se notum: nam animal
impossibile est, ꝙ sit dormiens ex parte qua est dormiens in actu, sed si est, est
in potentia. Hoc autem sic existente, dormiens inquantum ipse est, possibile
est, ꝙ sit animal, sed accidit ei esse animal necessario, ex parte qua dormiēs in
potentia est necessario animal: sicque hæc propositio est necessaria per accidēs,
possibilis per se. Dum autem dicimus, ꝙ omne dormiens sit animal, & intelli-
gimus per illud omne dormiēs in potentia, est necessaria per se, & dum intelli-
gimus omne dormiens in actu, est necessaria per accidens, possibilis per se: ex
quo aūt significatum illius, quando dicimus, omne animal potest esse qđ dor-
miat, est, potest esse dormiens in actu, non in potentia. Si intellexerimus de dor
mienti in potentia, propositio esset necessaria, non possibilis; & oportet quod
in conuersione possibilis intelligatur dormiens in actu, & in conuersione ne-
cessariæ dormiens in potentia. Hoc itaque dictum est verum, & connexū solu
tioni dubij inducti de conuersione necessarię in necessariam, & possibilis in
possibilem: & licet Abumazar non tulerit hoc pro solutione dubij inducti cir-
ca necessariam, nos asserimus illud pro solutione dubij inducti de conuersione
ipsius necessariæ. Illud vero, quod diximus circa conuersionem possibilis in
possibilem, est solutio manifestior, quam hæc: & proinde verificauimus dictū
B circa illud, quia difficile est apud plures viros, quod res sit ex quadā parte ne-
cessaria, & ex aliqua parte possibilis, quia necessarium est, quod semper est, &
possibile quod intelligitur esse & non esse. Possibilitas itaque, quæ est in con-
uersione secundum huius dubij solutionem, dicitur ęquiuoce cum possibili as-
sumpto in propositione: ex quo homo est intelligibilis quod sit dormiens, &
quod non sit dormiens. Dormiens autem non intelligitur, quod aliquando sit
homo, & aliquando non. Sed secundum nostram solutionem dubij, quæ est ex
parte conditionis priuationis ipsius somni in homine, dormiens potest esse ho-
mo priuatus somno, & possibile est, quod non sit talis. Per hoc itaque ostensa
est differentia inter dictas solutiones dubij lati de ipsa possibili. Solutio vero
lata de necessaria intelligitur ex eo, quod dixit Abumazar de possibili, de quo
dubio oportet quod fiat distinctus sermo propter dubium Auicennæ circa il-
lud, Reliqua vero dubia, quæ dixerunt, sunt facilia, & iam completus est sermo
de eius solutione. De eo autem, quod propositum fuerat, iam satis completus
est sermo.

De omni, de inesse, & de mistione. *Quæsit.* IIII.

C *Quid sit de omni prioristico.*

CAP. I.

INtētio in hoc tractatu est, quod scrutemur, Quid sit dici de omni, quod defi-
niuit Aristotel. in principio libri priorum, & posuit ipsum radicem, qua di-
gnoscatur oratio concludens a non concludente. Quia differunt in hoc ex-
positores magno discrimine. Deinde post hoc scrutabimur etiam de proposi-
tionibus de inesse, quibus vtitur in suo libro, quæ propositio sit, quia exposito
res etiam diuersi fuerunt quo ad hoc magna differentia: tertio perscrutabimur
modos conclusionum syllogismorum mistorum. Quia quidam dubitauerunt in
hoc contra Aristo. magnis ambiguitatibus.

1. Prior. c. 1. 2. 10. & infra.

Incipiemus itaque & dicemus, ꝙ Aristoteles inchoauerit, & dixerit defini-
tionem dicendi de omni, quod est, quando non inuenitur in toto subiecto ali-
qua res, de qua non dicatur, & similiter est oratio de eo, quod est dici de nul-
lo in enunciatione negatiua vniuersali, & non intendit per ipsum quod deno-
minatur per subiectum, vt putauit Alpharabius, vt expositum est in nostro li-
bello: hęc enim significatio est secūda significatio. Et illa significatio est prima
significatio, quæ est significatio prędicationis definitionis de eo, quod signifi-

cat ipsum nomen: definitio enim prædicatur de eo, quod significat nomen definiti prima significatione. non quod significat secūda significatione, & est quicquid significat nomen definitum significatione vniuersali. Oportet ergo, quando prędicatum dicitur de toto subiecto, quod dicatur de omnibus eius partibus, & similiter, quando negatur a toto subiecto, oportet quod negetur ab omnibus eius partibus. Sin autem non esset negatum a toto. Pars enim est, quæ intenditur, quando dicitur de toto subiecto. Et expedit quod intelligatur hic de parte, quæ est secundum modum quantitatis, & quæ est secundum medium qualitatis, dico species, quæ subintrant generi, hoc est, quod continet illas, & sic ēt est dispositio singularium, in quæ diuiditur species. Hoc autem sic existente, notum est quod dici de omni contineat duas propositiones: quarum vna est in actu, & est ipsa vniuersalis: & altera est in potentia, & est ipsa particularis: & ideo ait, quod non fiat syllogismus concludens, nisi ex duabus præmissis, quarum proportio vnius ad alteram est proportio vnius ad alteram, & erit absque dubij scrupulo minor affirmatiua. Sin autem non erit eius proportio ad maiorē proportio totius ad partem, & maior sine dubio est vniuersalis. Sicque ergo non est differentia inter dici de omni, & inter præmissam vniuersalem, nisi ex parte qua insinuatur in præmissa maiori esse præmissam minorem affirmatiuam dependentem ab ea in potentia. Hoc autem sic existente, quod Alpharabius ait de significato dicendi de omni non est verum. neque de eo, quod finxit circa hoc de Alexandro, & quod reliquos veteres expositores latuerit significatum dicendi de omni. Et ideo non conueniunt cum Aristo. in eo, quod dixit de modis conclusionum syllogismorum mistorum. Id autem est quod Alpharabius dicit de significato dicendi de omni, quod id, quod intelligitur de eo, sit quædā res addita vltra intellectum præmissæ vniuersalis, & quod differentia inter illud, & inter pręmissam vniuersalem est, quod præmissa vniuersalis sit, quod affirmetur, aut negetur prædicatum de omnibus partibus subiecti, præter quod per hoc se conuertat ad prædicationem prædicati de omni, quod est subiectum subiecti, aut subintrans ei. Significatum vero dicendi de omni est, quod prædicatum sit affirmatum, aut negatum ab omni eo, quod est pars subiecti, aut denominatur per subiectum in actu, prout ipse fingit de Alexandro, aut quicquid denominatur per subiectū in potentia, & actu simul, prout ipse asseuerat, & dicit quod per hanc conditionem fiant syllogismi compositi ex contingentibus concludentibus, adeo quod putauerit Alpharabius, quod inueniatur de re dicta de omni aliquid, quod concludat ex duabus negatiuis, & ex negatiua minori, & maiori affirmatiua, prout est dicere, quod non est animal, non est homo. Deinde adijciemus huic, quod imago non sit animal. Sicque concludet, quod imago non sit homo, & quod id, quod non est animal, est inanimatum, imago autem non est animal. Si autem hoc ita esset, ille est, qui magnificauit ambiguitates contra Aristo. hoc est, quare dicit, quod non concludatur ex duabus negatiuis in aliqua figurarum. Et cur adiecerit clausulam conditionis, quod minor præmissa in prima figura sit affirmatiua.

Veruntamen, dum considerabimus rem vera consideratione, videtur quod id, quod opinatus est Alpharabius de significato dicendi de omni, non sit de significato dicendi de omni, quod est conditio in inferendo syllogismum per se, absque quod connectatur præmissis acceptis in eo alia res præter ipsas. Dicere enim a de omni b, est pręmissa vna cathegorica, a qua dependent præmissæ particulares cathegoricæ affirmatiuæ multæ. Quando autem connexa fuerit vna illarum huic præmissæ, concluderur ex oratione aggregata ex illis primo, & per se conclusio, absque quod indigeat ad concludendum quod sit addita ei, neque in prolatione, neq; in signo aliqua res addita. Dicere vero omne, quod est b, est a, est præmissa conditionalis: & est secundum veritatem composita ex duabus cathegoricis, & eueniet hæc oratio composita ex tribus propositionibus. Iam autem ostensum est, quod syllogismus cathegoricus sit compositus ex duabus præmissis solum. Et iam euidens sit tibi differentia, quæ est inter hunc syllogismum, & inter syllogismum cathegoricum, quia in syllogis-

A mo cathegorico affirmatur prædicatio maioris termini de minori, aut negatur ab illo occasione ipsius affirmationis ipsi medio, aut ipsius negationis ab illo: quando autem dicebas, quod quicquid est b, sit a: & supponebas quod aliqua res sit b, sequitur quod hæc res sit a, præterquam præassumatur qualitas ipsius a, quæ est maius extremum de b, quæ est ipsum medium. Hoc autem est diuersum ab illo, quod inuenitur in syllogismo, ex quo infertur conclusio per se ex duabus præmissis maiori & minori: dico quod inferatur in illo esse maius extremum minori ob illud inesse medio. Et hinc errauit Auic. & opinatus est, quod inueniantur alij syllogismi præter syllogismos cathegoricos, & præter cõditionales, & vocauit illos combinationes, & posuit numerum illorum secundum numerum cathegoricorũ, aut prope cathegoricos. Ille enim considerauit propositiones cathegoricas, & eas expressit expressione conditionalium, & cõposuit ex illis orationes compositione trium figurarum, & immiscuit etiã cathegoricas cum his, scilicet cum conditionalibus. Et constituit illud compositione quadam modo, quo opinatus est ipse, & omnes, qui eum imitati sunt, q̃d superaddiderit Aristo. multas species syllogismorum. Hos autem syllogismos non inuenit nouiter Auic. cum illi inueniantur apud quosdam christianos Philosophos, non apud aliquem peripateticorum: notum enim est, quod quæcunq; enuntiatio cathegorica profertur prolatione conditionis. Veruntamen omne B cõditionale impossibile est, quod redeat cathegoricum, verbi gratia, quicquid non est sic, non est sic, impossibile est, quod redeat negatiuum cathegoricũ. Et ideo noluit Arist. quod sit syllogismus ex duabus præmissis negatiuis nec in potentia, neque in actu. Hoc itaque est, quod nobis visum est de significato dicendi de omni post longum scrutinium.

Quid sit propositio de inesse. Cap. II.

Quæ vero propositio sit propositio de inesse, expositores quidem contendunt in hoc, quidam enim ipsorum dicunt, quod ille voluerit per de inesse, quod prædicatum insit subiecto absolutæ, & quod hæc contineat necessariũ, [& possibile, & ens in actu,] & hoc finxit Alpharabius, quod esset opinio Themistij, & Ammonij. Ille autem qui ferret eorum dictum, & opinaretur quod hi intenderẽt per de inesse quod continet necessarium, & ens in actu quod est naturæ contingentis, & illud est, quod magis videtur ex verbis illorum. De Alexandro vero finxit Alpharabius, quod intenderit per enuntiationem de inesse illam, quæ inest in actu, quæ est naturæ contingentis, qua est vniuersalis tempore sensato, prout dicimus, omnis homo nunc est albus, hoc enim C non est impossibile. Et argumentatur, quia Aristo. vtitur in suis exemplis hac specie præmissarum, & quod illa sit natura media inter necessarium & contingens. Intentio autem hic est numerus discriminũ præmissarum primarum, quę sunt entis, inquantum est ens. Et quod melius est in hoc, est quod feramus in hoc capitulo seriem ipsiusmet Arist. & consideremus illam secundum id, quod videtur ex suis dictionibus, & secundũ ipsam rem in se. Ait Arist. Quia præmissę absolutę & necessariæ, & contingentes differunt a seinuicem: multæ.n. res sunt necessario, & aliæ res sunt, excepto, quod illas esse non est necessario, & aliæ res sunt, quas nõ est necessario esse, neque sunt, sed possibile est q̃ sint. Notum est, quod syllogismi compositi ex singulis speciebus harum præmissarũ sint differentes, & non sint illorum termini vni ijdem. Sed syllogismus necessarius est ex terminis necessarijs, & absolutus ex terminis absolutis, & contingens ex terminis contingentibus, necessarij vero sunt affines absolutis, quia sunt vniusmodi ex ordine terminorum, qui sunt in præmissis necessarijs, & absolutis, siue sit syllogismus, siue non sit. Differentia autem inter illas est, quia in necessarijs apponitur nomen necessarij vltra ipsos terminos. Absolutæ vero sunt, quæ feruntur sine additione. Reductio autem negatiuarum in pręmissis necessarijs est, sicut reductio ipsarum in absolutis, & vna definitione defini-

tur in eis dici de omni, & nulli, hæc eſt ſeries quanti elocutus eſt Ariſto, de differentia inter has tres propoſitiones.

Nos autem dicimus, quod ipſum vocare illam abſolutam facit putare, quod euidentius ſit dictum illius, qui dicit quod intendat per de ineſſe, quod continet tres modos de modis entitatis, aut duos tantum, hoc eſt, quod continet neceſſarium, & ens in actu. Alexander vero, prout cõcepit de eo Alpharabius, dicit quod intendat per abſolutum ipſum abſolutum ſecundum dictionẽ, & nõ ſecundum ſignum, ſicut dicit ibi Alpharabius, abſentia modi eſt indicium modi; & fortaſſe hoc erat promulgatum in ſuo idiomate: veruntamen quod appa ret ex textu eſt, ꝙ ipſe tradit, quod illius intentio hic ſit, quod diuiſio propoſitionum in has tres partes ſit ſecundum diuiſionem naturæ entium in has tres partes, non quod quædam ipſarum ſit ſecundum inquiſitionem & opinionem, hoc eſt ſecundum quod eſt in anima. Et ideo dixit quod multæ res ſunt in entitate abſque neceſsitate. Quod autem videtur ex hoc eſt, quod ille intendat per de ineſſe illas, quæ ſunt de natura contingentis: & ideo ſic ſunt propoſitiones vniuerſales appropriatæ in entitate aliquo certo tempore: vt eſt dicere, omnis homo nunc ambulat, quia non inueniuntur propoſitiones vniuerſales de ineſſe de natura contingentis, niſi hæ propoſitiones. Poſtꝗ̃ autẽ aſſeuerauerat, quod non inueniantur propoſitiones vniuerſales de ineſſe, niſi hæc ſpecies propoſitionum, expoſuit ipſum voc re abſolutas ex poſitione, quæ præmiſſa eſt: ipſe enim putauit, quod omne de ineſſe, aut eſt vtplurimum, aut æqualiter, aut in paucioribus, & in ſingulis horum videtur de ipſorum re, quod non inueniantur de illis propoſitiones vniuerſales de ineſſe. Dico, quod quando dicimus, omne ſic eſt ſic, non eſt dubium, quod dicatur de illo vtplurimum, aut ęqualiter, aut in paucioribus: & hoc, aut ſecundum ipſa ſubiecta, aut ſecũdũ ipſum tempus: quicquid aũt eſt huius cõditionis, numeratur in illis de ineſſe particularibus, & nõ cum vniuerſalibus de ineſſe. Ille vero loquitur de vniuerſalibus de ineſſe. Nos aũt dicimus ꝙ id, qđ d fuit illis viris, fuit, quia ipſi non intelligunt quid intenderit per propoſitiones de ineſſe, & per propoſitiones neceſſarias. Ille enim intendit per propoſitionẽ de ineſſe, & ſunt in quibus affirmatur prędicatum de ſubiecto ſemper in materia poſs ibili, non in materia neceſſaria: dico ꝙ oportet eſſe in materia poſsibili, & hoc eſt, ꝙ dicebat, & non ſunt illorum termini vni iidem, ſed ſyllogiſmus neceſſarius eſt ex terminis neceſſarijs, & abſolutus ex terminis abſolutis, & contingens ex terminis contingentibus. Propoſitio. n. neceſſaria eſt, in qua prædicatum inuenitur affirmatũ ſubiecto quocunque tempore, & huius cauſa eſt, quia duo termini non mutantur, vt ſit vno tẽpore ſecundum vnã denominationem, & alio tẽpore ſecundum aliã denominationem. Et ex quo hoc eſt ſignificatũ propoſitionis neceſſarię, & cauſa eſſendi ipſam neceſſariam, oportet ꝙ definitio propoſitionum de ineſſe in abſolutis, ſit in qua prtũm ineſt ſubiecto non ſemper, ſed quando inuenitur ſubiectũ inuenitur prędicatũ non ſemper, dico quando eſt tantum: & hoc eſt ſignificatum abſolutionis in illis: & hoc ineſt illis aut ſenſato certo tempore, & illa eſt, quã putauit Alexan. quod eſſet de ineſſe, quã intendit Ariſt. ſolum, aut ꝙ inueniatur connexio in illis inter prędicatũ & ſubiectũ toto tempore, quo ponitur ſubiectum eſſe, prout dicimus, omne ambulans mouetur, quia quando ponitur ambulãs, oportet quod ſit ipſum mouens, ſed non ſemper, hoc eſt omni tempore, quæ eſſet prædicatio neceſſaria, quia iã mutatum eſt, & fit ambulans in potentia. Et hæ ſunt propoſitiones de ineſſe, quibus vtuntur in ſyllogiſmis, de illis vero, quæ ſunt primæ ſpeciei miſtorum, non fiunt ſyllogiſmi in arte demonſtratiua, neque concluditur ex eis cũ propoſitionibus contingentibus aliqua res, prout ſignificat ſeries verborum Ariſt. vbi intendit loqui de miſtione neceſſariarũ cum poſsibilibus, & de ineſſe, prout referemus hoc, quando referemus ſua propria verba, vbi attigerimus expoſitionẽ illius, qđ dicit de hac miſtione. Et manifeſta ſignificatione indicabit, ꝙ Ariſt. explicat, quod qñ fuerint duæ res cõnnexæ, ſi prima fuerit, ſecunda ẽt erit ens: & ſi prima fuerit neceſſaria, & ſecunda erit neceſſaria, & ſi fuerit contingens, & illa erit contingens: & hæc eſt diſpoſitio prę

A missatum necessariarum,& absolutarum:& ideo propositio conditionalis coniuncta est naturæ illius de inesse. Id autem,ꝙ fefellit hos viros,qui putauerunt ꝙ tales propositiones sint necessariæ,est ob esse pr̨dicatum earum connexum subiecto omni tempore,quo inuenitur ipsum subiectũ,& non considerauerunt generationẽ huius nexus,ꝙ sic necessarius non est semper. Et hæc est sententia sermonis Arist. Differentia aũt inter vtrasque illarum est,quod in necessarijs est superadditũ nomen necessarij ipsis terminis,absolutæ vero dicuntur absq; addi tione alicuius rei. Et magis miratus sum in hoc quæsito quo pacto latuerit quẽ libet Peripateticorum,cuius verba in his propositionibus venerunt ad nos cũ expositione verborum Arist. adeo ꝙ illi fuerũt nobis causa,vt nos lateret hoc, & fieret difficile in summa illorum,qų nobis ambigua sunt. Et hinc expedit, quod accidens sit causa ambiguitatis cuiusdam in ipso posteriori, quæ non sit percepta de illo,neque sit causa directionis earum,sed hoc sit per accidens, & quid sit dispositio antecedentis in posteriori, vt sit causa educendi veritatem, & instituendi eam.

De mistione syllogismorum. *Cap. III.*

B

QVando autem iam explicatum est quid sit dici de omni. Et qų sint propositiones de inesse,& necessarį,expedit quod perscrutemur, quod dicit Aristote. de mistione harum pr̨missarum. Ait Aristo. Iam accidit,qđ conclusio sit aliquando necessaria,nisi quod non est quæuis earum contigerit, qų sit,talis,sed ipsa maior,quando dicimus quod a necessario est in b, aut non est in eo,& b est in c. Et quando præmiss̨ sunt sic accept̨,erit a necessario in c, aut non est in eo. Sicque ex quo a est necessario in omni b, aut in nullo illius est. Et c est in b,notum est quod a dicatur necessario de omni c, aut nõ dicatur. Expositio est h̨c. Expedit,quod scias quod propositiones de inesse sint, qų sunt ex terminis de inesse contingentibus,& necessarį ex terminis necessarijs significatum autem terminorum necessariorum est,quod terminus sit vnus per se,& h̨ sunt,qų sunt composit̨ ex subiecto & pr̨dicato essentiali ipsi subiecto,aut ex subiecto & accidente inh̨rente connexo ipsi subiecto. Ill̨ vero, qų sunt ex terminis de inesse,sunt qų composit̨ sunt ex denominationibus, qų aliquando insunt denominato,& aliquando desunt, sed dum inuenitur aliqua denominatio illorum in subiecto , oportet quod inueniatur denominatio consequens illam necessario,qų est ipsum pr̨dicatum , vt est dum dicimus,

C omne ambulans mouetur, quia quando inuenitur ambulans in actu , oportet quod sit motum ,& quando ablata est ambulatio ab illo,ablatus est & motus . H̨ sunt propositiones de inesse simplices,qų sunt absque tempore sensato certo. Et ill̨ sunt,de quibus primo intendit loqui in hoc libro, & subiectum in illis , similiter & pr̨dicatum est vnum per accidens . Et inuenitur altera species propositionum,qų ex aliqua parte est de inesse, & ex aliqua parte est necessaria,qų est, quod subiectum sit compositum ex substantia , & denominatione differenti,& sequatur ex illa pr̨dicatum compositum ex subiecto denominationis, & ex denominatione essentiali fundamentali, & sit subiectum in illis vnum per accidens, & pr̨dicatum vnum per se,prout est,quãdo dicimus, omne ambulans est animal:& h̨c est de inesse ob denominationem subiecti denominati . Et necessaria ob pr̨dicatum denominationis:& ambulatio , quando inuenitur, significat animal significatione discontinua, sed tempore,quo inest ei ambulatio. Subiectum autem ambulationis infert esse animal semper, quoniã subiectũ ambulationis, & denominatum per ipsam est animal necessario:& h̨c propositio est necessaria ex aliqua parte ,& de inesse ex aliqua parte de inesse per se,& necessaria per accidens. Propositio vero,qų est huius cõuersa,& est cuius subiectũ est necessariũ,& p̄dicatũ materį de inesse,illa ẽt est de inesse simpliciter ,& nõ euenit ei ꝙ sit necessaria per accidens, Qų vero est de

inesse temporalis, dico in qua subiectum infert prædicatum aliquo sensato certo tempore, non inuenitur in ea de re ipsius necessarij, nisi connexio prædicati ipsi subiecto hoc tempore solum. Et de huius proprietate est, quod prædicatum in ea non connectatur subiecto omni tempore, quo inuenitur ipsum subiectum, sed tẽpore sensato certo solum: & ideo fit, quod ait Arist. quod ex hac de inesse non fiant syllogismi in artibus, neque componatur ex illa cum contingenti syllogismus omnino. Quando autẽ hoc ita existit ex de inesse simpliciter, quæ non est tempore sensato certo, non congeritur minor, neque maior cum propositione necessaria. Hoc autem sic existente non relinquitur, ꝙ coniungatur cum necessaria maiori, nisi quæ est de inesse per se, & necessaria per accidens: & hęc oportet necessario, ꝙ sit conclusio, quæ concluditur ex illis in materijs in materia necessaria per accidens, ex parte qua in illis inuenitur dici de omni necessarium per accidens.

Veruntamen oportet quod præmissa minor, quæ dependet per dici de omni necessarium, sit necessaria, quia prædicatum eius inuenitur in ea necessario omnibus partibus subiecti, & omnes termini subiecti sunt termini necessarij. Quãdo autem posita esset aliqua partium propositionis necessarię, dico aliquam partiũ subiecti non necessariã inexistens omnibus illis. Quando aũt propositio minor dependẽs sub maiori necessaria fuerit necessaria, vt cũque fuerit conclusio, est necessaria per se. Et hęc est dria inter conclusionẽ, quę fit ex duabus necessarijs per se, & inter illã, quę fit ex maiori necessaria per se, & minori necessaria per accidẽs, & de inesse per se: & ideo adiecit demr̃onibus clausulã cõditionis, ꝙ sint ex duabus pręmissis necessarijs. Cõclusio aũt, quę infertur ex de inesse minori, & necessaria maiori, expedit quod intelligatur ex dicto Aristo, quod illa gignatur necessaria cum hac specię de inesse, & ideo dixit de necessitudine inuentionis dicti de omni in illis, quod c dicatur de b, ostendet tibi: gratia exempli, quod species scriptoris sit de homine, prout dicimus, omne scribens est homo, & omnis homo est animal, & alię que similes sunt huic cõpositioni. Proprietatis enim huius propositionis de inesse est, quod subiectum in ea sit ipsum prędicatũ: homo, n. scribens est ipse idẽ homo, & ideo fit, qđ Arist. numerat hanc speciem pręmissarum in pręmissis, in quibus dicitur, quod subiectum sit ipsum prędicatum per accidens, prout expositum est in metaphysicis. Quando vero congesta fuerit pręmissę necessarię maiori aliqua de inesse tempore sensato certo, & congeries aliquando concludet necessarium, & aliquando concludet non necessarium, quia non inuenitur in illis dici de omni. Exemplum illius, quę concludit necessarium est, quando dicimus, omne album nunc est animal, & omne animal est corpus, illa itaque concludit, omne albũ est corpus, quæ est necessaria de specie illius, quę est per accidens. Exemplum autem illius, quę concludit contingentẽ est id, quod dicimus, omne album nunc est homo, & omnis homo est sensitiuus. Sicque concludet, omne album est sensitiuũ. Hoc autem est non necessarium nisi tempore, quo non inuenitur album aliqđ nisi homo. Et ideo expedit, ꝙ intelligatur ex dicto Arist. Et iam accidit, ꝙ cõclusio sit aliquando necessaria secundum hanc speciem compositam ex necessaria, & hac de inesse, non secundum omnes species, quibus maior est necessaria, & de inesse quacunque specie contigerit ex tribus entibus. Et hęc non remouent dubia ex sermone Aristo. & non fit quod intelligitur ex suis dictis, sicut elargiuntur eius radices, hoc est, quando nuper dixerat, quod de inesse fit ex terminis de inesse, & necessarię sunt ex terminis necessarijs. Qui vero intellexit ex suo sermone, quod ipse opinetur, quod quando pręmissa permista fuerit cuique de inesse, quę contigerit illa, concludet necessariam. Ille quidem differt a radicibus Arist. & differt ab ipsa veritate in se: ab illius quidem radicibus, quia ille dixit, quod causa combinationis harum pręmissarum sit combinatio naturę terminorum. Et quod dici de omni in pręmissa necessaria, nunquã fiet, nisi quãdo minor dependens a maiori generis ipsius maioris: sinautem nõ erit minor in potẽtia in maiori, nec erit proportio vnius earum ad alteram proportio totius ad partem, quia totius, quod est necessarium, partes sunt necessa-

ria

A riæ sine dubio. Sed accidit præmissis, quæ sunt de inesse per se, necessariæ per accidens, quod dependeant a necessario dependentia partis a toto. Et dicimus, qđ conclusio necessaria, licet sit necessaria p accidens, est de inesse per se, quia non inuenitur in illa significatum dici de omni ex eo, quod ipsa est de inesse. Et hę semper sunt prędicatiuę prȩter naturalem consuetudinem. Repugnantia vero dicti illius, qui exposuit Arist. quod eius opinio fuerit, quod quando congeritur prȩmissa vniuersalis necessaria minori de inesse, quæcunque de inesse cō tigerit, concludatur necessaria est manifesta, verbi gratia, quādo dicimus, omne album nunc est homo, & omnis homo est animal, concluditur quod omne animal nunc sit animal: hoc autem non est necessarium. Et sic vult ille respondens contra Aristo. in locis, quibus putat de eo, quod Aristo. opinio fuerit, qđ quando maior prȩmissa fuerit necessaria in hac mistione, quod conclusio sit necessaria, licet minor in talibus prȩmisis sit de inesse. Et secundum eius æstimationem etiam est, quod necessaria sit, in qua prædicatum continuo affirmatur de subiecto, licet fuerit naturę ipsius contingentis. Et ideo contradicit ei, quando dicit, quod syllogismus, qui componitur ex prȩmissa de inesse temporali, & necessaria contingentium terminorum, quod illa non concludat necessarium: vt dicimus, omnis homo nunc ambulat, & omne ambulans mouetur, concludetur contingens, aut omnis homo mouetur nunc.

B Nos autem non inuenimus tale ex congerie illius de inesse temporalis cum necessaria, φ concludatur semper conclusio de inesse, sed aliquando concludetur necessaria: sicut dicimus, omne album nunc est homo, & omnis homo est corpus, ille itaque concludet, quod omne album sit corpus. Illa autem est necessaria, licet sit necessaria per accidens. Alpharabius vero, ex quo opinatus est de necessaria, & de inesse hanc opinionem, & inuenit rem ipsam in materiis aliter, quam opinatus est de Aristo. in hac mistione. Et excusatus est de hoc, qua dixit, quod Arist. opinatus sit hanc sententiam in materiis, in quibus verificatur significatum dici de omni, cuius expositio est, quod gratia exempli sit quod a sit prędicatum necessario de omni eo, quod est b in potentia, vel in actu. Iam autem præmissum est ex eius dicto, quod dici de omni non sit huiusmodi. Et iterum quia tales præmissę sunt numeratæ in necessariis per accidens. Alexander vero, nescio quomodo exponat hoc, secundum id, quod ei attribuitur de eius opinione de illis de inesse. Et quod concipitur ex eo est, quod significatum dicti de omni sit, quod maius extremum sit prędicatum de medio ex parte qua est ens in actu simpliciter, & non quodam tempore, dico quod quādo de inesse apud eum sit ipsa temporalis, quomodo conuenit ei quod dicatur quod conditio dicti de omni in prȩmissa necessaria sit a, necessario est de omni, quod est in actu b: hoc enim apud eum non inuenitur vllo vnquam tempore. Verūtamen accidit ei hoc, quia non est adeptus quid voluerit Arist. per de inesse absolutam. Dictum vero eius in hac mistione est, qñ maior fuerit de inesse, & hęc est eius verborum series. Ait Arist. Et si non sit prȩmissa a b necessaria, est ergo prȩmissa b c. Sicq; non erit conclusio necessaria, quia si ita esset, accideret φ a sit in quodam b necessario, & ostendetur hoc in prima, & tertia figura. Hoc autem est falsum, quia contingit φ b sit ex rebus, quarum contingit nulli inesse a. Et iterum notum est ex terminis, quod conclusio non sit necessaria, quia si a sit ipsum mobile, & b ipsum animal, & c, ipse homo, quia omnis hō est animal necessario, & est mobilis non necessario. Sicque homo non mouetur necessario, & similiter accidit si prȩmissa a b fuerit negatiua, & huius demonstratio esset hæc eadem demonstratio.

C Expositio est, primo quidem expedit quod scias, quod non inueniatur in hac figura, cuius maior sit de inesse ob eius ambos terminos simul, hoc est, ob p̄dicatū & subiectum, prout est dicere, omne ambulans mouetur necessario, sed non semper, quia quando fuerit minor necessaria, non erit medius terminus, nisi necessarius per se, & non contingit, quod componatur hæc species ex de inesse cum necessario, eo quod minor sit necessaria, & maior de inesse, & non congeritur in illa iterum de inesse, quæ est necessaria per accidens, quia subiectum, quod est medius terminus in illis, non est naturę ipsius necessarii. Sicque ergo illa de in-

Alpharabi'

Alexander

 D

esse, quæ congeritur præmissæ minori necessariæ est necessaria secundum subiectum de inesse secundum prædicatum: & ideo cauit hic vir dicere, quod modus conclusionis sit de inesse, sed dixit quod non sit necessaria. Hoc autem notum est ob naturã pręmissæ, cuius conditionis est, vt sit de inesse, & maior cũ necessaria minori. Declinauit vero ad ostendendum hanc varietatem, quia dici de omni non fit in hac materia, nisi per accidens, quia de inesse, quę est in hac specie, continet pręmissam minorem necessariam per accidens, prædicatum enim affirmatur subiecto affirmatione necessaria, quando subiectum in illis sumptum fuerit secundum denominationem de inesse non necessariam, vel adiecit clausulam conditionis in illis tempus certum sensatum. Hęc autem conditio non inuenitur in pręmissa de inesse primo, & per se, sed si fuerit, est per accidens.

Syllogismus vero contradictionis, qui fit ad ostentionem conclusionis in hac mistione, non est necessarius, quando enim poneremus conclusionem necessariã, hoc est, ex terminis necessariis, oporteret quod maior terminus præmissę maioris sit necessarius, & similiter terminus præmissæ minoris. Quando autem coniunxerit conuersam præmissæ minoris necessariæ, tulisset syllogismum in prima figura ex duabus necessariis, & conclusisset ꝙ a, quod est maius extremum, necessario insit b, hoc est, ꝙ affirmetur de illo affirmatione continua non aliqua dispositione, neque aliquo tempore. Et similiter oportet in tertia figura, dum sumpserimus conclusionem, & coniunxerimus ei minorem præmissam. Exemplum vero, quo vsus est hic, potest esse quod intelligatur, secundum ꝙ sit de inesse temporalis, & possibile est quod intelligatur secundum quod sit affirmatiua tempore incerto. Possibile namque est, ꝙ coniungatur illi, quod dicimus, omnis hõ est animal, id quod dicimus, & omne animal nunc ambulat. Si hoc accideret quodam tempore, & concluderetur quod omnis homo ambulet. Et possibile est, quod intelligatur ex nostro dicto, quod omne animal ambulet necessario aliquo tempore, aut eius conditionis est quod ambulet. Et ideo dubium fuit hoc exemplum ipsi Alpharabio, quia ipse putauit, quod dicere cuiusque animalis conditionis est, quod ambulet, sit ex præmissis necessariis, cum ipsa eadem sit ex præmissis de inesse. Quando autem res ita se habet in compositione, quæ fit ex duabus vniuersalibus, sicque secundum hoc expediret, quod intelligatur apud ipsum res in speciebus, quæ componuntur hac mistionis specie, qua conclusio sit necessaria, prout descripserat quando maior fuerit necessaria, non cum quacunque de inesse, quæ contigerit, sed cum de inesse, cuius terminus subiectus in ea sit in materia de inesse possibili, & sit ex materia necessaria. Et sic expedit quod intelligatur ab eo res, quando maior fuerit de inesse, quod conclusio non sit necessaria cum de inesse, cuius conditionis est, quod coniungatur minori necessariæ, & est cuius prædicatum sit ex natura de inesse possibili, & subiectum ex natura necessaria. Et id iterum, quod dixit in secunda figura in hac mistione, expedit ꝙ redeat suum iudicium ad suum in primam figuram iudicium primæ figuræ, prout exposuimus in hac eadem figura, excepto ꝙ ipse dixit in compositione, quæ fit in hac figura ex præmissa particulari negatiua minori necessaria, & ex præmissa de inesse maiori, quod non concludatur necessaria semper, sed aliquñ concluderur contingens, cuius exemplum est in necessaria coniuncta cum pręmissa temporali. Et esset cuiuspiam quærere, & dicere cum breuiloquus fuerit in explicatione huius in hac figura, & secundum id, quod dixeras, est res communis omni illi, qui componitur ex præmissis necessariis maioribus cum de inesse temporalibus, dico ꝙ ille aliquando concludet de inesse, & aliquando necessarias. Et quare subticuit illud ibi, & loquutus est de eo hic, & subticuit hic speciem, quæ ostenditur suppositione in tertia figura, quæ concludit necessariam, & est quæ componitur cum præmissa de inesse ob prædicatum tantum. Dicimus autem ꝙ subticere illam hic, sit euidens, dico ꝙ non concludatur necessarium semper cum præmissa de inesse temporali: euidens enim est quod non sit in illis, significatum dicti de omni, & attestatur hoc nobis, dum dixit aliquando. In hac vero specie dico, quia compositus in secunda figura ex minori particulari negatiua necessaria, & maiori de inesse, ex quo ipsa res non est in illis euidens, cũ

Margin notes: E (Alpharabius); F; Dubium; Solutio

A illatio huius speciei sit ostensa per contradictionem, aut suppositione, expediuit
declarare hoc per materias.

Sed apud Alpharabium secundum eius expositionem super Arist. quod quan-
do maior fuerit necessaria in potentia in secunda, & tertia figura, hoc est, ipsam
reduci ad primam, fiat conclusio necessaria: hoc dictum repugnat illi, quod præ-
missam est, & ideo explicuit supra illud, quod sit error, qui ceciderit in textu,
quod est radix præposita. Totum autem hoc accidit eis ob ignorantiam natu-
ræ præmissarum de inesse, & naturæ necessariarum. Notum autem est, quod
quando aliquod c non est b necessario, & omne a nunc est b, ꝙ oporteat ratione
suppositionis, ꝙ aliquod c non sit a. Sed hoc aliquod contingit quod non sit a tem-
pore quo omne a est b, & fit conclusio de inesse contingens, & contingit quod re
deat affirmatiua, & contingit quod de hoc aliquo sit a negatum semper; exempli
gratia, ex materiis, dicendo: quoddam animal non est homo, & omne album
nunc est homo. Quando itaque acciperemus aliquod animal ipsam columbam,
verax est de illa tempore, quo omne album est homo, quod nulla columba sit
alba. Possibile autem est quod sit alba, quando mutatur dictum, omne album est
homo. Si autem caperemus aliquod animal ipsum coruum, esset dicere aliquod
animal non est album, verũ necessario. Alterius vero in tertia figura modus con
clusionis sequitur maiorem præmissam cum quouis modo ipsarum de inesse, quo

B niam non conuertitur in hac figura maior, sed conuertitur ipsa minor. Si autem
illa de inesse fuerit temporalis, fit dum conuertitur de inesse non temporalis, hoc
est tempore interminato, & quando maior præmissa fuerit necessaria, concludet
necessario conclusionem necessariam. Si autem illa de inesse fuerit maior, con-
cludet conclusionem de inesse, & non variatur in hac figura de inesse tempora-
lis in non temporalem. Et ideo, quando Aristote. meminit de specie, quæ
ostenditur in hac figura per suppositionem, non dicit ꝙ non concludat conclusio
nem necesariam semper, vt fecit in specie, quæ ostenditur per suppositionem in
secunda figura. Sed tulit exemplum ex præmissa necessaria negatiua particu-
lari maiori, & de inesse temporali, & videtur quod concludat conclusionem ne-
cessariam, verbi gratia, dicendo, omne animal nunc mouetur, & aliquod animal
non est bipes. Quando. n. conuertitur dictum, omne animal nũc mouetur, fit nobis,
aliquod, quod mouetur, est animal: & hæc de inesse non est temporalis. Quando
autem caperetur de animali per suppositionem id, quod non est bipes, ac si dice-
res quadrupes, esset conclusio, aliquod, quod mouetur, non est bipes, quæ est ve-
rax semper. Et componitur syllogismus sic, aliquod, quod mouetur, est qua-
drupes, & nullum quadrupes est solum bipes: sicque fit conclusio, aliquod, quod
mouetur, non est bipes. Sic itaque conuenit ꝙ intelligatur id, quod dixit Arist. in
hac mistione, quia illud est veritas secundum se, & conuenit ꝙ sit, quod intel-

C ligitur ex suis verbis, immo euidentior fit secundum hoc eius series, quam secun-
dum id, quod intellexerunt illi, quorum expositio huius loci peruenit ad nos.
Deuij vero fuerunt illi viri a sua opinione, quia non sunt adepti species abso-
lutarum de inesse, neque quid sint, tanto fortius suam speciem, neque etiam per-
uenit eis quid sit necessaria certa in eo, quod dixit in mistione necessarii cum pos
sibili, & de inesse cum possibili.

Dicimus autem quod ipse dicat ꝙ syllogismus, qui componitur ex præmissa
possibili, & de inesse, aut possibili & necessaria, ꝙ qñ maior fuerit possibilis, syl-
logismi in hac specie mistionis sunt perfecti, & modus conclusionis in illis est
idem modo præmissæ maioris. Huius aũt causa est manifesta, quia in pmissa ma-
iori possibili inuenitur significatũ dicti de omni, quia oẽs minores differentiũ mo
dorũ pẽdent in ea, & illius proportio ad singulas illarũ est ꝓportio totius ad par
tem. v. g. qñ verificatur dicere a de b contingenter, verax fit necessario de spe-
ciebus ipsius b, & de omni parte ipsius b, quæ est contingenter, aut in actu, aut
necessario, sicut dicimus, ex omni genitura põt esse, ꝙ fiat aĩal speciei illius, cu-
ius est illa genitura, quia hæc ꝓpositio verificaẽ de oĩ, qđ est genitura in po-
tẽtia, & de oĩ, qđ est genitura in actu, & si esset ens necessario, esset hæc ipsius
dispõ, & hoc de oĩbus suis partibus, q̃ sunt sedm q̃litatẽ, aut quãtitatẽ. In maiori

vero necessaria non inuenitur significatum dicti de omni cum contingenti, quo-niam prædicatum necessarium inuenitur in subiecto necessario, non in contin-genti, nisi esset necessarium per accidens, prout dicimus, omne ambulans est ani-mal. Et similiter est dispositio præmissæ maioris de inesse cum contingenti. To-tum autem hoc est oppositum præmissæ contingentis, in præmissa enim contin-genti non est dubium, quod eius prædicatũ sit naturæ contingẽtis. Subiectũ vero aliqñ erit naturę cõtingentis, & naturę non contingentis: & ideo qñ minor fuerit contingens aut necessaria, concludit contingentem. Hic aũt non est res ita, quia maior est necessaria, aut de inesse, quia necessariæ subiectum impossibile est, qđ sit nisi necessarium, & illius de inesse, nisi de inesse: & inde fit ꝙ dixit Aristo. de istis, ꝙ sint syllogismi imperfecti: perfecti enim apud eum sunt, in quibus est si-gnificatum dici de omni, & dicit ꝙ illi concludant conclusionem extortam. Talium autem syllogismorum conclusiones ostenduntur per contradictorium. Dum autem illos comprobauit hoc modo, inuenitur syllogismus compositus ex præmissa minori contingenti affirmatiua, & ex præmissa affirmatiua de inesse concludit sine dubio affirmatiuam; in illo vero, qui est per contradictorium, quæ infertur expositione conclusionis negatiuæ, notum est quod sit affirmatiua, & ali-quando fuerit affirmatiua verax tribus modis ꝙ eius conclusio sit extorta, ali-quando concludit affirmatiuam necessariam, & aliquando contingentem, & ali-quando de inesse. Veruntamen, quomodo syllogizans construeret syllogismum contradictorii, qui inferret hoc, iam retulit Aristo. in suo libro & sitiud exposuit Alpharabius in expositione syllogismi, & nos ipsum exposuimus in huius libri expositione. Quando vero hæc cõbinatio fuerit ex præmissa minori contingẽti, & negatiua de inesse, notum est etiam, ꝙ non concludatur affirmatiua, quia, quando posuerit conclusionem affirmatiuam contradictorium per suam positio-nem, intulisset affirmatiuam, sicque ostensum est ei de re huius cõbinationis, ꝙ concludat semper negatiuam vniuersalem. Ex quo autem vniuersalis negatiua est duarum specierum, aut negatiua absoluta, hoc est, de inesse, aut negatiua ne-cessaria, quia negatiuæ contingentis vis est vis affirmatiuæ. Quando autem hæc species mistionis non concludit cum de inesse, quæ sunt certi temporis, attestatus est huic, dum dixit, ꝙ ex talibus præmissis, hoc est, de inesse temporalibus, non fiunt syllogismi, & tulit materias, in quibus fallit hæc combinatio cum de inesse temporalibus: dicendo enim, homo possibile est quod ambulet: & omne ambu-lans nunc est equus, infertur hinc, ꝙ omnis homo sit equus: quod est mẽdacium. Et dixit ꝙ de inesse, quibus vtuntur in hac specie mistionis, sunt absolutæ, qua-rum species numerauimus in præmissis. Deinde retulit etiam materias, ex qui-bus apparet, ꝙ aliquando concludant negatiuam necessariam, & aliquando ne-gatiuam de inesse, & dixit exemplum illius, quæ concludit negatiuam necessa-riam, est dicere omnis homo contingens est, ꝙ cogitet, & nullum cogitans est coruus, hic enim concludit, nullus homo est coruus, hoc autem est necessarium omni tempore, non aliquo tempore, excepto alio tempore. Ex quo autem apud Alpharabium oratio dicens, & nullum cogitans est coruus, est negatiua necessa-ria, non de inesse, & apud ipsum erat quod de inesse sit appropriata tempore certo, ambiguus ei fuit hic locus. Et dixit fortasse sensus cogitationis hic est ipsa phantasia. Termini vero, quibus vtuntur in illo, qui concludit de inesse, sunt vt dicere, omnis homo contingens est ꝙ sciat, & nullum sciens mouetur, id est tem-pore suæ scientiæ, hic enim concludit, nullus homo mouetur tempore, quo scit. Conclusio autem hic est necessaria cum conditione, & illa est, quam dicimus ꝙ sit absoluta vera, aut vna species ipsius absolutæ, quibus fiunt syllogismi in scientia topicæ. Iam itaque ostensum est hinc intentum huius viri, & solutæ sunt ambiguitates quæ remanserunt contra eum vsque ad hæc nostra tempora: hæc enim est huius viri consuetudo cum illis, qui in eum dubitant. Dico quod tem-pus satis dat ad soluendum quod in ipsum dubitant. Et ideo non est debilioris considerationis inter homines, vel minoris scientiæ, quam ille, qui dubitat con-tra ipsum, & in suo tractatu respondet per id, quod ei videtur, & præcipue quan-do non est id visum illi, qui eum præcesserit, prout inuenimus fecisse Auic. in

E

F

A omnibus suis libris. Et deterius quod hic nouus fecisset, est deuiare a sua disciplina, & progredi alio itinere præter suam viam, vt contingit Alpharabio in suo libro logicæ, & Auicennæ in scientiis naturalibus, & diuinis. Sicque expletus est tractatus de eo, cuius expositionem intendimus: & si doctrina sit breuis, præparat tamen ad rectitudinem.

De conditione syllogismorum contingentium, circa duo eorum attributa, uidelicet de numerositate illationis, & de figura, in qua non concludunt. Quæst. V.

THemistius contendit cum philosopho circa syllogismos contingentes simpliciter biuio. Primo circa id, qđ opinatur, qđ inferentes in prima figura sint dupli inferentium de inesse, & necessariorum, quia sui negatiui conuertuntur in affirmatiuos, hi autem vocantur imperfecti, quia non conuertuntur. Secundus autem locus est circa id, quod ponitur, quod hæc materia non concludat in secunda figura. Primus itaque locus destruit suamet verba, quia in scientiis vtimur possibili pro maiori parte, non possibili æqualiter, neque possibili in minori parte, ipse autem asserit, ꝙ negatiui, dum fuerint vt plurimum, qui vtiles sunt scientiis, non conuertuntur in numeratos, neque fit ex eis syllogismus, & perinde non conferunt vtilitatem per hanc conuersionem: negatiuis vero in minori parte non vtimur, sicut nec vtimur affirmatiuis in minori parte. Et his nõ vsitatis, non inueniuntur itaque in artibus negatiui, qui transferantur in affirmatiuos pro maiori parte, & arguit Arist. ex eo, quod ipse iam exposuerat hic, qđ his, qui sunt pro minori parte, non vtimur in scientiis, & admiratur ipsum, quo modo latuerit eum ex hac eius positione, cum sit ad oculum: ex quo est clarissimum, quam ob rem ait, ꝙ oporteat subtrahere hos quatuor superadditos, qui sunt imperfecti, cum non sit ad propositum numerare syllogismos, qui non conferant vtilitatem. Abumazar autem iam respondit hoc dicto, quia præmissis possibilibus æqualiter vtitur ars rhetorices, & non est remotum in topicis, quod proponentis sint præmissæ negatiuæ pro minori parte, quas dum aduersarius admittit, proceditur ex eis ad eas, quæ sunt pro maiori parte, in quas conuertuntur.

1. Priorum, cap. 13.

B

Nos autem dicimus, ꝙ possibiles æqualiter, & pro minori parte sint propriæ libro elenchorum, cum sint speciei illius, quod est per accidens, & sic nos inuenimus in hac materia, ꝙ concludant negatiuam necessariam: prout dicimus, omnẽ coronam potest consequi pluuia, & omni cometa possibile est quod non succedat pluuia: illæ sunt duæ præmissæ possibiles pro maiori parte, & conclusio est necessaria, quæ est quod halo, idest corona, non sit cometa. Et sic nos inuenimus in materia, & in hac figura illum, qui concludit conclusionem affirmatiuam necessariam, prout dicimus, omnis homo, inquantum est homo, potest esse ꝙ non sit luscus, omnis autem glaucus potest esse luscus. Hæ itaque duæ præmissæ sunt pro maiori parte, conclusio autem est, ꝙ omnis glaucus sit homo necessario: euidens itaque est ex hac specie id, quod dixerat ipse Philosophus, ꝙ hic aliquando inferat negatiuam necessariam, & aliquano affirmatiuam necessariã. In loco autem negatiuæ necessariæ non dicitur, ꝙ concludat affirmatiuam possibilem, nec in loco affirmatiuæ necessariæ dicitur, ꝙ concludat negatiuam, cũ quælibet harum repugnet alteri. Errauit autem hic vir, quia ipse inuenerat in quibusdam materiis, quod negatiua pro maiori parte conuertatur, & proinde putauit, ꝙ conuertatur in omni materia, prout dicimus omnis homo viuus possibile est, ꝙ habeat sex digitos, & omne habens sex digitos viuum, possibile est ꝙ sit homo habens sex digitos.

C

Nos vero dicimus ei ad oppositionẽ, quã dixerat cõtra Philosophũ, quod eũ latuerit, supponendo, ꝙ id sit clarissimum, quod modo latuerit eum. Illud quoque est ex suis præsumptionibus: ornauit enim suam responsionem contra ipsum Philosophum. Et si ipse modicum considerasset ipsam rem, esset ei euidens, dum exemplificauit in hac materia, ꝙ verum sit dicere, ꝙ semper in ortu caniculæ

impossibile sit ꝙ sit pluuia, nã maior pars pluuiæ necessario nõ inuenit̃ tpe ortus D
caniculæ. Sicque iam ostensa est ex hoc sermone veritas, ad quã inclinauit Philosophus circa hanc rem, vt destructio illius, ad quod declinauerunt alij, prout moris eius est cum eius aduersariis, & hoc est, quod ostendere intendebamus. Totius autem huius causa est, quia negatiui in hac materia sunt vere affirmatiui: & ideo subintrant eos caracteres negationis, & vera negatio impediens illationem non impedit eam in hac materia, cum sit negatio non vera, sed est affirmatio quædam. Dum vero connecteretur negationi veræ ipsa illatio, impediretur illius illatio in hac materia, ex quo negatio in ea non est vera. Et proinde non est alicuius dicere, quod non expediat quod affirmatio, quæ in potentia est ipsa negatio, impediat illationem in secunda figura magis, quam quod negatio, quæ est in potentia ipsa affirmatio impediat illationem in prima & tertia figura: hoc enim esset necessarium, si negatiui in eis essent negatiui veri, prout affirmatiui in eis sunt affirmatiui veri, sed negatiui ipsarum sunt affirmatiui imperfecti, & operantur in illatione opus affirmatiuorum perfectorum, cum sint generis affirmatiuorum ratione inuentionis proprietatis affirmatiuorum, quæ est subintroitus negationis in ipsos. Proinde non est nostra asserere, ꝙ sint negatiui imperfecti, prout esset nostra dicere, ꝙ sint affirmatiui imperfecti: nam negatiui sunt remotio specierum affirmatiuorum perfectorum, & imperfectorum, remotio autem non discernit perfectum & imperfectum, vt affirmatio diuidatur in perfectam & imperfectã. Proinde negatiui sunt secundum numerum infinitorum, & priuatiuorum in affirmatiuis, & non numerentur inter negatiuos, neque esset iudicium negatiuorum in materia possibili iudicium negatiuorum verorum. Si autem negatiuorum in materia possibili iudicium esset iudicium verorum negatiuorum, vna eadẽ esset congeries concludens, & non concludens. Concludens quidem, quatenus ei inest vis affirmationis, non concludens vero quatenus ei inest vis negationis: & tunc esset contrarium illius, quod dixerat ipse Philosophus. Oratio itaque, si fuerit, contingens æqualiter, esset per accidens, ex quo non speculatur præmissas, quatenus sunt possibiles secundum esse, sed speculatur eas, quatenus sunt possibiles secundum imaginationem, & hanc rem iam ostendit Abumazar in expositione libri priorum analyticorum. Et non est remotum, ꝙ inueniantur artes non demonstratiuæ præter elencham, quæ vtantur his, quę raro fiunt, sicut est ars notoria & magica, quibus vtebãtur nostri maiores. Et sicut possibile est, ꝙ maiori parte quoddã est ꝑ se notũ, & quoddã est notũ ꝑ syll'm ex præmissis, quæ sunt ꝓ maiori parte, sic contingens pro minori parte quoddã est possibile, qđ sit per se notũ, & quoddam est quod potest notificari per nota per se: & hic syllus non fit necessario ex præmissis, quæ sunt pro minori parte. Hæc autem perscrutatio de contingenti pro minori parte est propria scientiæ theologicæ. Hoc itaque dubium facile est ad soluendum & non est loquendum amplius de eo.

Secundum vero dubium habet difficultatem quandam, nec respondet ad illud Abumazar quantum est in his, quæ nobis constant, Aristo. enim argumentatur, ꝙ syllogismus non fiat in secunda figura ex duabus contingentibus ratione triũ rerum, quarum vna est, quia vis negatiuæ contingentis, quæ fit in secunda figura, est vis affirmatiuæ, in hac figura autem non concluditur ex duabus affirmatiuis, sicut non concluditur in de inesse simpliciter, neque in necessariis. Secunda autem ratio est, quia illatio inferentis in hac figura ostenditur per alteram duarum rerum, aut per cõuersionem, aut per syllogismum ducentem ad impossibile, illa autem per neutram harum rerum ostenditur, prout notum est: quia negatiua non conuertitur, quia secum est vera affirmatiua contingens, & perinde si conuerteretur negatiua vniuersalis, conuerteretur etiam affirmatiua contingens, quę secum vera existit: & hæc res etiam ostenditur ratione materierum, nam si verum sit, quod omnem hominem possibile est non esse album, & non est verum, quod omne album possibile sit non esse hominem, cum quoddam album, prout sunt multæ res, non sit homo ex necessitate. Non conuertibili itaque existente negatiua contingenti, impossibile est quod illatio in hac figura ostendatur per conuersionem, Et similiter videtur, quod non possit ostendi eius illatio per im-

A possibile, quia non sequitur inde impossibile aliquod. Tertia vero ratio sumpta
ex materiis est, quia in quibusdam materiis inuenitur quod illæ inferant negati-
uam necessariā: nam impossibile est quod sit omnis homo albus, & omnis equus
possibile est quod sit albus: illata autem est negatiua necessaria, quæ est, quod
nullus equus sit homo. Et ex quo ex affirmatiuis contingentibus in hac figura
inferuntur necessariæ, prout dicimus, omnis homo possibile est quod habeat quin
que digitos, & omnis Ethiops possibile est ꝙ habeat quinque digitos. Conclusio
itaque est, quod omnis Ethiops est homo, quæ est necessaria affirmatiua. Sicque
syllogismus, qui est huius processus ex duabus præmissis, quarum vna est nega-
tiua, & altera contingens, prout dicit Philosophus, non pōt quispiam dicere, ꝙ
inferat contingentem, neque negatiuam, neque affirmatiuam. Negatiuam quidem
quia iam inferret per cōuersionem conclusionem affirmatiuam necessariā nec af
firmatiuā contingentem, quia iam infert negatiuā necessariā. Hoc itaq; est totū,
quo intendit Philosophus, ꝙ non concludatur in secunda figura in hac materia.

Themistius autem destruit totum hoc, ex quo omnes hæ rationes sunt veræ
de negatiuis contingentibus æqualiter, non de negatiuis contingentibus pro ma
iori parte, quia conuertuntur, & non inuenitur in hac materia, quod inferat nega
tiuam necessariam. Et ostendit quod declarationes, quibus vsus fuerat Aristot.
circa hoc, sunt particulares, ipse autem vtitur eis vniuersalibus. Res autem non
est, prout putauit, nam cum animaduertes ipsam rem, apparet, quod hæc ostensio
B sit vniuersalis, cum supposuerimus negatiuam pro maiori parte conuerti in af-
firmatiuā ꝓ minori parte, & supposuerimus ꝙ affirmatiua ꝓ minori pte vniuer
lis non conuertatur vniuersalis, siue ars vtatur illa, siue non vtatur ea. Notum
itaque est, ꝙ non semper conuertatur contingens vniuersalis negatiua, cum non
semper conuertatur contingens pro minori parte affirmatiua ei connexa, nam
verum est dicere, omnis fodiens suam vineam est vnus, raro multi, & non est ve
rum omnis vnus multi est raro fodiens suam vineam, nam multi, qui sunt maio-
res natu necessario fodiunt suam vineam. Igitur hæc ostensio, qua vtitur, est vni
uersalis, non particularis, prout putauit Themistius, & si videas de negatiua pro
maiori parte in priuatiuis, quod non conuertatur, prout dicimus, omnis homo pos
sibile est ꝙ non habeat quatuor digitos. Hæc enim negatiua est pro maiori par-
te, & non est verum, quod omne habens quatuor digitos possibile sit, quod non
sit homo, nam multi habentes quatuor digitos non sunt homines necessario, pro
ut sunt aues. Cum autem negatiua contingens non semper cōuertatur. Syllogis-
mus itaque, in quo occurrit non semper concludit. Iam autem dictum est in defi-
nitione syllogismi, quod in eo occurrat semper, ꝙ sit oratio, in qua positis pluri-
bus rebus, quam vna, sequitur res alia semper. Si autem secunda figura con-
cludit semper, quia negatiua in ea conuertitur semp, hic ergo nō est syllogismus.

C *De modis illationum mistorum ex ipsis tribus modis. Quæst. VI.*

1. Prior. cap. 15.

INtentio huius sermonis est, ꝙ perscrutemur modos illationum mistorum ex
tribus modis absoluto, & necessario, & possibili: nam veteres Peripatheti
ci disceptauerunt cum Arist. circa hoc, ac etiam posteriores expositores con
tenderunt circa modum interpretationis textus Aristo. circa hoc. Et institue-
mus nostram considerationem de hoc in prima figura: nam illi conueniunt quod
modi illationum in secunda figura, & perfectorū mistorū consequuntur suos mo
dos in prima figura. Dicimus itaque quod iam ostensum sit, quod impossibile sit,
quod congeries primæ figuræ inferat, dum maior non fuerit vniuersalis, siue fue
rit affirmatiua, siue negatiua: & quod oportet minorem esse affirmatiuam, siue
fuerit vniuersalis, siue particularis, & hoc sit significatum dici de omni vni-
uersaliter, quod institutum est esse conditio syllogismorum inferentium, vt
dicendum sit secundum affirmationem, aut negationum de omni, ꝙ ipsum
est secundum affirmationem. Notum autem est, quod cum posuerimus exi-
stentiam propositionum talis conditionis, ꝙ c est b, significat ꝙ b prędicetur
de toto c. Hoc autem sic ex istente, propositiones itaque minores syllogis-

motum inferentium dependẽt ex vi propositionum maiorum eo modo, quo pars dependet ex toto. Hæc autem dependentia peruenit nobis ratione ambarum conditionum simul, hoc est, ratione, qua propositio maior est vniuersalis, hoc est, continens ipsam minorem, & qua minor est affirmatiua: nam his duabus conditionibus inest eis habitudo totius & partis. Hoc autem sic existente, notum est q̃d ex qualibet propositione maiori modali dependeat propositio minor, & suus modus, ac etiam modus ipsius conclusionis illius syllogismi sequitur modum propositionis maioris; exempli gratia, nam si diceremus a esse de omni b necessario; hoc est a est necessario prædicatum de omni, quod est b in actu. Cum autem posuerimus omne c esse b in actu, oportet ꝙ a p̄dicetur de c necessario, ex quo iam positum est c secundum modum conditionis in prædicatione maioris propositionis: & similiter etiam per se notum est, ꝙ dum modus pendens in propositione maiori fuerit alius a modo propositionis minoris, non oportet ꝙ intrepide modus conclusionis consequatur modum propositionis maioris, dum minor non dependet a maiori nisi ratione affirmationis solum, sicut ꝙ haberemus a est de omni b necessario dicitur de omni quod est b in actu, & posuerimus ꝙ c sit b in potentia. Sicque notum est ꝙ non sequatur ex illa dependẽtia, quod a dicatur de omni c necessario, sed sequitur ꝙ dicatur de omni c affirmatiue, aut negatiue solum. Sicque contigit ꝙ modus conclusionis sit minoris, & contingit ꝙ sit maioris, & contingit ꝙ sit ambarum rerum simul. Huius itaque species mistionis modus conclusionis est ignotus. Primæ autem modus conclusionis est notus: & si res ita inueniretur in materiis vocaremus hãc speciẽ mistionis perfectũ in hoc capitulo, dum modi conclusionum sunt noti per se, sicut vocauimus perfectos syllogismos eos qui sunt primæ figuræ, dum suę conclusiones sunt per se notæ. Secundam aũt speciem mistionis vocamus ignotam, dum modi conclusionum eius non sunt noti per se, sicut vocantur imperfecti syllogismi secundæ, & tertiæ figuræ, dum modi conclusionum earum non fuerint per se noti. Et si hæc res ita sit in materiis, hoc est, ꝙ in quibusdam propositiones minores dependeant ex maioribus, & in quibusdam non dependeant, notum est ꝙ oporteat, ꝙ in syllogismis mistis respectu modorum suarum conclusionum sint hæ duæ species: hoc est: perfecta & imperfecta, prout vsus fuit Arist. qua vis ergo propositione maiori posita, siue necessaria, siue possibili, siue de inesse fuerit, connectuntur illi tres modi. Notum itaque est, ꝙ omnes syllogismi misti sint perfecti: hoc est, quod modi suarum conclusionum assequantur propositionem maiorem: & hoc fit notum de sua re: exempli gratia, si significatum dicti nostri a est de omni b possibiliter, & necessario, & in actu, qualibet propositione minori apposita huic ꝓpositioni, siue eius modus fuerit de inesse, siue necessarius, siue possibilis, oportet ꝙ conclusio sit necessaria: & similiter oportet, ꝙ dum maior fuerit possibilis & absoluta, & inest ei hæc conditio: hoc est, ꝙ modus conclusionis sit modus propositionis maioris, toto hoc ita existẽte res se habet, sicut se habet res huiusmodi in materiis, nam ex hac parte potest esse ꝙ nobis constet opinio Arist. circa hoc, & secundum veritatem in se: & hoc, dum perscrutabimur prædicationem trium propositionum vniuersalium in omnibus materiebus.

Dicimus itaque, ꝙ dum dicimus, omne b est a necessario, nos intelligimus inde dum absoluimus sermonem alterum duorum significatorum, quorum vnum, est, ꝙ omne, quod est b, in actu solum non in potentia, ipsum est a necessario, prout dicimus omnis homo est rationalis necessario, eius sensus est, ꝙ quicquid est homo in actu, non in potentia, est rationale necessario. Secundum autem significatum est, ꝙ quicquid est b in potentia, vel in actu est a, prout dicimus, omne mobile est corpus: nam intellectus huius propositionis est quod quicquid mouetur in potentia, vel in actu est corpus. Notum autem est, quod dum nos absoluerimus sermonem, & dixerimus, ꝙ omne b sit a necessario, impossibile sit quod intelligatur ex eo, ꝙ quicquid est b in potentia sit a, nisi per hoc exponatur ꝙ verus sit noster sermo, omnis homo est rationalis, & ꝙ verificetur de rationali in potentia, & non verificetur de eo, quod est in actu rationale: & dicitur, pro[illegible] quidam diceret, quod dum non exponitur dictio in potentia, sit sermo inanis, nisi di-

A stinguatur. Euidens itaque est ex hoc, quod dum absoluimus prædicationem propositionis vniuersalis necessariç. Huius intellectum esse alterum duorum si gnificatorum, aut quod a necessa rio dicatur de omni, ꝙ est in actu b solum, aut de eo, quod est in actu & potentia, non de eo, quod est in potentia solum, nisi hoc exponatur de prædicatione. Re autem sic existente, conditio perseuerans in ꝓ positione vniuersali necessaria, quç non insinuatur, quia fertur sine materia, est ꝙ a sit necessario prædicatum de omni, quod est b in actu. Re autem sic existē te, oportet ꝙ dum permiscemus propositionem necessariam maiorem cum mino ri de inesse, conclusio sine dubio in omni materia a sequitur modum proposi tionis maioris. Dum autem illam adminiscemus possibili, fit modus conclusionis non manifestus de dispositione dicti de omni, & sic inuenimus quod fecisset Ari stote, nam ipse dixit quod dum minor fuerit possibilis, syllogismus est imperfe ctus, & dicitur ꝙ dum maior fuerit necessaria, & minor de inesse conclusio est ne cessaria sine dubio. Postquam aūt ostensum est, qualiter est modus conclusionis propositionis maioris necessariæ tempore mistionis, speculabimur etiam quomo do res se habeat in hac propositione maiori existenti de inesse. Et dicimus ꝙ dum dicimus, quicquid est b est a in actu, nos inuenimus ꝙ eius significatum est aliud, videlicet id, ꝙ diceremus, ꝙ quicquid est b in actu solum sit a, si ex absolu to, hoc est, de inesse, intelligatur potentia secluso actu, aut actus & potentia si mul: hoc est notum de intellectu sermonis propositionum vniuersalium de inesse

B licet accidat quibusdam propositionibus vniuersalibus, ꝙ verificetur prędicatio propositionis de inesse de eo ꝙ est ens secūdum ambas res simul: hoc est, in actu & secundum possibilitatem, prout dicimus omne animal quiescit, dum non inue nitur [illegible] res, quæ moueatur: nam hæc oratio est vera de eo, quod est animal in potentia & in actu, sed putatur quod hæc res sit contingens, & quod eius si gnificatum non intendatur de sermone, & oratione vniuersali de inesse, econuer so propositionis necessariæ circa hoc. Quouis autem modo res se habeat, dum supponimus quod de propositione absoluta non intelligatur nisi actus, sicut est dispositio necessariæ, notum est, ꝙ dum maior fuerit de inesse, & minor necessa ria conclusio sit de inesse in omni materia: nam conditio cathegorica de inesse illius est propositionis minoris, quæ est ipsam esse in actu: nam necessarium cō tinet actum, & aliquid vltra. Et notum est, quod dum minor fuerit possibilis et maior de inesse, quod syllogismus sit imperfectus, & sic dixit Aristo. de hac spe cie mistionis, quod sit imperfecta ab origine, & ait de mistione ipsius de inesse et necessarij, quod iudicium huius mistionis sit quædam species imperfecta, Post quam autem expositum est, quo pacto sit prędicatio propositionis necessariæ vni uersalis & de inesse, scrutabimur quo modo res se habeat circa hoc de proposi tione possibili vniuersali. Et dicimus, quod dum dicimus b est a possibiliter vel possibiliter nullum a est b, vbique locorum nos intelligimus inde vnum &

C idem significatum, quod est, quod quicquid est b in actu, & potentia, est a pos sibiliter. Hoc autem sic est, quia quod prædicatur de aliqua re possibiliter, dū res illa est in actu, hoc est, ipsum subiectum, illud predicatur necessario possibili ter de rè, de qua prædicatur suum subiectum possibiliter: nam possibile est, quod possibile sit possibile. Re autem sic existente, notum est quod cuiuslibet syllo gismi maior propositio fuerit possibilis, ille est syllogismus perfectus, & eius cō clusio est possibilis, siue fuerit de inesse, siue necessaria: nam conditio perseue rantis prędicationis inest illi, quod est esse in actu: & ideo Arist. ait de hac mistio ne, quod sit perfecta. Sicque iam ostensum est ex hoc sermone veritas illius, ad quod declinauit Arist. de eo, quod syllogismi misti ex de inesse, & necessaria sint perfecti, & modus conclusionum ipsorum assequatur propositiones maiores, & quod misti ex possbili & de inesse, aut necessaria, dum ipsorum maior fuerit pos sibilis, syllogismi fiunt perfecti, & ipsorum modi assequuntur propositiones ma iores. Dum vero possibilis fuerit ipsa minor, syllogismi sunt imperfecti, & mo di conclusionum non assequuntur propositiones maiores. Reliquum autem est perscrutari, quç sint conclusiones, quas inferant hi syllogismi, quos Arist. dixit esse imperfectos.

Initium autem huius perscrutationis est, quod primo scrutemur significatum sui dicti de illis, quod sint imperfecti, nunquid per hoc intenderit, quod non sint manifestæ, illationis, quo ad rem ipsius dici de omni, aut quod in eis non sint noti modi conclusionnm, & quod esse illationem ipsornm affirmatiuam, aut negatiuam notam sunt modi conclusionum: nam videtur ex præcedenti sermone, quod cuiuscunque syllogismi modus conclusionis consequitur modnm propositionis maioris, ille sit notus & perfectus secundum illationem in se: & hoc fit dum modus minoris dependet ex propositione maiori. Relinquitur itaque perscrutatio de syllogismis, quorum modi propositionum minorum dependent ex maioribus, nunquid sint perfecti necne? hoc est, nunquid inferant, prout dictum est aut non inferant? Et hinc ostendetur nobis conditio ipsius dici de omni, quod est commune huic libro, quid sit, cum varij sint expositores eius. Dicimus, itaque, quod si ponamus quod conditionis syllogismi notæ illationis secundum se: sit, quod modus propositionis minoris dependeat ex propositione maiori; cum summa affirmatione, oportet quod id, quod ostendimus, non sit conditio ipsius dici de omni inferens in omnibus speciebus syllogismi vna conditio. Nam iam expositum est nostrum dictum, quod aliud sit dici de omni in propositione necessaria, & de inesse, & aliud in propositione possibili: nam conditio singularitatis necessarij est, quod a gratia exempli, necessario inueniatur in omni, quod est b in actu, cum hanc non euadit vlla materierum, vt sit eius dispositio huiusmodi. Quo itaque pacto ait Arist, quod conditio ipsius dici de omni, quæ vniuersaliter fit in hoc in libro, est, ꝙ a sit b necessario, absque quod distinguat rem in propositionibus necessarijs, & possibilibus, & de inesse. Si ita res se haberet prout diximus, non oporteret quod conditio ipsius dici de omni, quæ fit in hoc libro, significet, quod a prædicetur necessario, aut in actu de omni eo, quod est b in actu, & possibiliter, & vt vniuersalius inquam, oportuit Alexandrum exponere hanc descriptionem communem ipsi dici de omni, quam induxit in principio huius libri, hoc est, libri priorum, quod expediat quod intelligatur cum conditione affirmationis cōditio ipsius actus, adeo qd significatum ipsius dici de omni communis huic libro sit, quod prædicatum affirmatiuæ, aut negatiuę, siue fuerit de inesse, aut necessarium, aut possibile, sit de omni quod est b in actu solum, & eius dictum est id, quod videtur de eius conuenientia circa id, quod dicunt de mistione ipsius de inesse, aut necessarij de re modorum ipsarum conditionum assequentium propositionum maiorem, quod etiam dixit de mistione possibilis cum necessario, & de inesse: nam dum possibilis fuerit ipsa minor, syllogismi sint imperfecti: nam hoc conuenit huic conditioni, quæ est dici de omni. Sed Abumazar arguit ipsum, nam si hæc conditio ipsius dici de omni communis huic libro esset syllogismus compositus ex duabus propositionibus possibilibus, non manifestę illationis ex significato ipsius dici de omni. Hoc autem est contrarium illius, ꝙ ponit Aristo. & illius, ꝙ est ipsa res secundum se. Re autem sic existente, credidit Abumazar, prout videtur ex eius sermone, quod conditio ipsius dici de omni communis huic libro sit, quod a dicatur affirmatiue vel negatiue de inesse vel necessario, aut possibili de omni eo, quod sit b in actu, aut possibiliter, aut necessario. Nam ipse putauit ꝙ hac conditione fiat illatio manifesta in syllogismis simplicibus, & mistis, & quam bona & recta esset hæc conditio, si esset conformis omnibus materijs, & non esset omnis syllogismus inferens & existens per hanc conditionem: nam iam ostensum est ex nostro sermone, quod hæc cōditio sit conformis materijs ipsis in propositionibus possibilibus in necessarijs autem, & de inesse non est conformis ipsis materijs, sed bene conformatur eis, hoc esse in actu solum: hoc est, quod a sit prædicatum necessario, aut in actu de eo, quod est b, licet Aristote. iam instituerit hanc conditionem in syllogismus manifestę illationis secundum se: vt sit conditio ipsius vniuersalis, quo vtuntur in hoc libro. Nos tamen sumus inter duas has res cum hoc, quod ibi concedatur quod qui non est secundum hanc conditionem, non est notę illationis secundum se. Sequitur itaque ex hoc quod is, qui est notæ illationis in

A hoc libro, comprobetur secundum materias ipsas. Iam autem ostensum est, quod hæc conditio non insit omni materiei, quod Abumazar admittit. Hoc autem est contra intentum hic, cum hic intendatur tradere regulas necessarias veras de omni materia: & propterea Aristote. fugit hic illationem duarum affirmatiuarum in secunda figura, licet hoc opportunum sit in quibusdam materijs: & similiter fugit illationem vniuersalis in tertia figura cum hoc, quod hoc sit verum in quibusdam materijs.

Hoc itaque oportet esse dum admittimus, quod inferens in hoc libro sit id, cui inest hæc conditio; dum vero non admittimus hoc, quod est ipsa veritas, secundum quod hac conditione non indigetur in simplicibus, & mistis ex de inesse, & necessario: nam dum gratia exempli, a dicitur affirmatiue vel negatiue necessario de omni, quod in actu solum est b: & posuerimus quod omne c sit b in actu: notum fit quod a insit omni c necessario per significatum illius, quod est dici de omni proprio huic materiei, hoc autem sic existente, quilibet ergo cui inest hæc conditio, infert in omnibus syllogismis huius libri simplicibus & mistis, sed non quemlibet, qui est illatiuus, hoc est, notæ illationis secundum se oportet ꝙ ei insit hæc conditio. Et miror quid conferat instituere conditionem rem, quæ non distinguat illatiuum a non illatiuo in hoc libro. Sed nescio quomodo hoc latuerit Abumazar: & si inueniremus ꝙ in hoc loco suæ expositionis libri

B Priorum supersederit tractare de illo, hoc est, dum Aristote. descripsit dici de omni vniuersaliter in procemio sui libri, & sequeretur ex hoc, quod in mistione, qua maior est necessaria, & de inesse, & minor possibilis, sit perfectus & imperfectus: hanc autem rem non diceret Aristote. Re autem sic existente dicendum est quid sit dici de omni vniuersale in hoc libro. Et dicimus quod hoc fiat, & dum a fuerit prædicatum affirmatiue vel negatiue solum de omni eo quod est ipsum b affirmatiue solum, quouis modo fuerit ipsa prædicatio: hoc est, siue dependeat modus propositionis minoris a modo propositionis maioris, siue non dependeat inde: & ideo, dum fuerit dependens syllogismus, sit perfectus ambabus rebus simul, hoc est, secundum expositionem conclusionis, & secundum expositionem illationis. Dum autem propositio minor non dependet a maiori, nisi solum ipsa connexione absque suo modo, tunc syllogismus est notus per se secundum illationem, sed est latens modus conclusionis eius: exempli gratia, dum a fuerit prædicatum necessario secundum modum, quo ipsum est b in actu tantum, non in actu & potentia, & posuerimus quod c sit b in potentia: dico itaque, quod notum sit ex modo dicendi de omni, quod ipsum prædicetur de omni c affirmatiue, aut negatiue, absque ꝙ ibi appareat vllus modus omnino. Id autem, quod dum a gratia exempli, prædicatur necessario affirmatiue vel negatiue de omni, quod est b in actu, illud est prædicatum possibiliter de omni eo, quod est c prædicatum affirmatiue, dum autem illud prædicatum de eo affirmatiue: notum est ꝙ a prædicetur de c simpliciter. Intendo autem hic per

C simpliciter id, quod est vt genus tribus modis, & verificatur de singulis ipsorum, & hoc est, ꝙ putauit Theophrastus, quod illud sit, quod Aristote. intendebat in hoc libro per propositiones absolutas, seu de inesse. Iam autem alibi ostendimus rem esse econtrario huius. Sicque ostensum est de significato huius conclusionis, ꝙ ipsa sit affirmatiua vel negatiua, & ignotus sit de ea suus modus. Aristote. autem ait de his, quod sint imperfecti solum ex hac parte: & similiter accidit, si ponatur maior propositio de inesse, & minor possibilis, & eius modus non dependens ab ipsa maiori. Sed oportet hic cauere ipsum raro inesse, quod sit certo tempore: nam, cum hæc componitur cum possibili, nõ fit inde penitus cõcludens syllus, prout sumimus, omnis homo potest esse quod dormiat, & omnis dormiens nũc in actu est equus. Huius autẽ causa est, quia modus propositionis minoris nõ dependet in propositione maiori in affirmatione. Sicq; inde sequitur vnũ, quod est, quod omnis homo sit equus. Hoc autem fit, quia possibile est futurum, id autẽ, quod est nunc, est in presenti. Presens autem non continetur in futuro: tales itaq; inferuntur cum illa de inesse, in cuius prædica-

m

stione non instituitur conditio, vt sit in actu de omni eo, quod est ipsum subiectum in actu pro aliquo tēpore omnino, prout dicimus, a inest ipsi b in actu, idest, omni ei, quod est b in actu, absq; hoc ꝙ dicamus ꝙ insit omni quod est nunc b in actu, sed dum b fuerit in actu. Hæc itaque species ipsius de inesse est, quæ infert vna cum ipsa possibili. D

Ostensum itaque est ex hoc sermone, quid sit significatum ipsius dici de omni quod instituitur conditio modi conclusionis, & ꝙ id, quod dixerat Abumazar circa hoc, nullo pacto sit verum. Euenit inde id quod ait Alexander: nam Alexander dicit, quod a non dicatur de omni eo, quod est b possibiliter, neque verificatur de omni eo, quod est b in actu, sed verificatur de omni, quod est b possibiliter, ex quo verificatur de omni eo, quod est b in actu. Sicq; conditio communis omnibus conclusionibus simplicibus, & mistis huius libri est, quod a insit omni, quod est b in actu. Veruntamen ex hoc sequitur quod congeries, quæ fit ex propositione maiori necessaria, & minori possibili, non sit notæ illationis secundum se, cum modus propositionis minoris non dependeat ex propositione maiori. Iam autem nos ostendimus, quod sit illatiua per rem ipsius dici de omni, & oportet, quod intelligatur ex sermone Aristo. in diffinitione ipsius dici de omni, quod est ꝙ a prędicetur de omni eo, quod est b a affirmatiuæ in actu: & propterea est, quod dicitur de conditione cuiusque syllogismi illatiui esse, qđ eius sit propositio vniuersalis & affirmatiua, & quod omnino oporteat ꝙ per affirmatiuam intelligatur existens in actu. Sicq; iam ostensum est ex hoc sermone veritas illius, ad quod declinauit Aristo. & quod non indigeat supplemento pro diffinitione ipsius dici de omni in hoc libro, & quod illationes sint secundū suas species, prout ipse instituit, & quod id, quod intendit veritas suę opinionis de modo conclusionum, quæ sunt syllogismorum, sit completa narratio, quod est ꝙ ipsorum maior sit necessaria, vel de in esse, & minor possibilis. Et iam scrutati sumus de hoc alibi, & instituimus initium eius perscrutationis hoc principiū, quod est hic ostensum, quod est, ꝙ illorum illatiuus sit, qui infert secundum dictū proprium singulis materiebus. Et vocauimus primum illatiuum secundum connexionem, & secundum illatiuum secundum dependentiam. De quo non occurrit pro nunc sermo. E

De conditionali, an per ipsum ostendatur quæsitum primum ignotum. Quæsi. VII.

2. Prio. cap. 2.

ARisto. opinatur quod impossibile sit, quod neque per syllogismum conditionalem coniunctum, neq; diuisum ostendatur quæsitum ignotum primum. Intendo autem per quæsitum primum, quod per se primo ostenditur ex præmissis primis, non quod ostenditur mediante ostensione alterius quæsiti. Huius autem causa apud ipsum est, quia omnis syllogismus conditionalis, cum non sit vt per ipsum ostendatur ignotum naturaliter, oportet quod repetitum ipsius ostēdatur per syllogismum cathegoricum, vel ipsa coniunctio per syllogismum coniunctum. Sicq;, quod ostenditur pær syllogismum conditionalem, est quæsitū secundum necessario. Circa hoc autem est non paruum dubium, nam iam putatur ꝙ definitio syllogismi simpliciter concludat ambos syllogismos simul, hoc est cathegoricum & conditionalem: quia sicut in syllogismo cathegorico ponuntur duæ prę missæ, & ex eis infertur alia res necessario, sic etiam in syllogismo conditionali ponuntur duę præmissæ, quarum vna est conditionalis, & repetita est cathegorica. Ac etiam in scientijs iam reperiuntur multa quæsita, quæ ostenduntur per syllogismum conditionalem simpliciter. Et proinde ait Abumazar ꝙ proportio partium illorum, qui contexuntur ex demonstrationibus conditionalibus, sit proportio partium illorum, ex quibus contexuntur cathegorici, & dixit in libro Priorum analyticorum, quod syllogismi, qui componuntur per locum inferentium connexionis, & est congruentia coniunctionis, sint conditiona- F

A les, & ostēdit quod hæc loca sint demonstratiua, & vt vniuersalius inquam, ipsa largiuntur in syllogismo conclusiones, quarum sunt quæsita prima: & sic de reliquis locis, ex quibus contexuntur syllogismi conditionales. Totum itaque hoc est, quod dubitatur circa hunc sermonem. Quod videtur autem ex intentione Abumazar, & Auicennæ est, ꝙ ipsi concedant ꝙ diffinitio syllogismi simpliciter contineat ambos syllogismos; hoc autem sic existente, possibile est qđ vtroque ipsorum ostendatur quæsitum primum. Dicamus itaque nos, ꝙ si syllogismus conditionalis intelligatur esse quoddam genus syllogismorum alliud, quā genus syllogismorum cathegoricorum, oporteat necessario quod syllogismi conditionales, qui sunt huiusmodi, non sint in potentia syllogismi cathegorici: nam omnis syllogismus conditionalis posset reddi syllogismus cathegoricus, præter quod eius intellectus permutetur, & hoc per mutationem sui ordinis, & per additionem in eum, aut imminutionem ab eo. Sicque syllogismus cathegoricus, qui excidisset, fuerit secundum formam conditionalis: eius itaque figura est figura conditionalis, eiusq; opus est opus syllogismi cathegorici: is autem, qui est huiusmodi, est cathegoricus: iudicium enim est secundum ipsum actum: proinde cathegoricus est, cuius actus est actus cathegorici, licet aliquando non insit ei figura cathegorici in actu, prout est oratio inferens inordinata artificialis: nam tales orationes sunt syllogismi cathegorici, licet non insit eis figura cathegorici in B actu, nam illorum opus est opus cathegorici, ex quo inest eis forma cathegorici in potentia. Verificato itaque nobis, quod omnis oratio, cuius est opus, cathegorici, habeat figuram cathegoricam in potentia, est syllogismus cathegoricus, & multi syllogismi conditionales sunt in potentia syllogismi cathegorici, notū est, ꝙ hi sint syllogismi cathegorici, licet non sit eis in actu figura cathegorica, & ꝙ ipsi non concludant per conditionem primo, & per se, sed concludunt quatenus est eis vis figurę cathegoricæ, & vt vniuersalius inquam, hi syllogismi sunt, quorum antecedens resoluitur in tres terminos in potentia. Veri autem conditionales sunt, quorum antecedens resoluitur in duos terminos solum. Propterea expedit ꝙ primo perscrutemur species syllogismorum conditionalium verorum, qui non sunt syllogismi cathegorici in potentia, quorum antecedens impossibile est, quod resoluatur in tres terminos, in quos resoluuntur syllogismi cathegorici, sicut dixit Arist. Opportunum itaque est ꝙ proprium syllogismis conditionalibus veris sit hoc proprium: Si inueniatur syllogismus conditionalis distinctus genere ab ipsis syllogismis conditionalibus.

Dicimus itaque, quod omnis syllogismus conditionalis coniunctus ratione, qua componitur ex duabus pręmissis cathegoricis, non euadit reliquum quinq; modorum, aut ꝙ duæ præmissę non communicent in vllo suorum terminorum, C prout dicimus, si sol ortus est, est dies: aut communicant in aliquo suorum terminorum, & hi sunt quadripartiti; aut prædicatum antecedentis est subiectum cōsequentis, prout dicimus, si homo est animal, aliquod animal est rationale: aut est subiectum amborum simul, prout dicimus, si homo est sensibilis, est animal: aut est prędicatum ambarum simul, prout dicimus, si luna est sphęricę figuræ, sol itaque est sphęricę figuræ. aut subiectum antecedentis est prædicatum consequētis, prout dicimus, si rationale est illud, quod concipit entia, pro ut sunt angeli, est rationale. Hoc itaque existente notum est, ꝙ syllogismus conditionalis, cuius antecedens & consequens non communicant penitus in vllo terminorum suorum, non est syllogismus cathegoricus in potentia, & hoc notum est ex his, quę dicta sunt in libro Priorum, In illo vero, cuius subiectum antecedentis & consequētis est vnum & idem, est vis vnius propositionis, hoc est vis consequentis. Etiam ex ipsis est aliquis, cuius vis est vis syllogismi cathegorici compositi, ille vero, cuius vis est vis vnius propositionis, est, prout dicitur, cum fuerint duo trigoni se superequitantes, illi sunt ęquales. Ille vero, cuius vis est vis syllogismi cathegorici compositi, est, sicut dicitur, si hoc est animatum, ipsum est animal, & hic fit, dum fuerint de syllogismis, quorum repetitur ipsummet antecedens, & infertur ipsummet consequens, & notum est, quod ille sit syllogismus cathegoricus primæ figurę, ex quo sublata fuerit eius maior præmissa, prout dicimus, si

hic homo anhelat, ipse est animal. Antecedens itaque horum syllogismorum est minor præmissa, & consequens est ipsa conclusio. Hoc autem sic existente, hic syllogismus conditionalis non est vere syllogismus conditionalis, postquam resoluitur in terminos cathegorici. Ille vero huius speciei, in quo repetitur oppositum consequentis, & infertur oppositum antecedentis est, prout dicimus, si hic esset homo ipse esset animal, sed non est animal, ergo non est homo: huius itaque vis est vis syllogismi ducentis ad imposibile, quia vis huius orationis est, si hic, qui videtur, est homo, homo itaque est animal, & sequitur inde, quod hic, qui videtur sit animal: hoc autem est falsum, igitur hic non est animal: sicque nõ est homo, nam cum fuerit falsa ipsa conclusio, est falsa & præmissa, ex qua sequitur & inuenitur hic consequentia manifesta per se, absque quod indigeat, quod ostendatur per ostensionem oppositi, ex quo falsum sequitur ex pręmissa eius dubia non ex vera: nam conclusio falsa posita est sequi per hunc syllogismum ex pręmissa, cuius confutatio intenditur, & ostensum est per syllogismum cathegoricum, & ablata conclusione aufertur pręmissa, absque ꝙ ostendatur hic per pręmissam veram, quod est notum in illa, nam quod ostensum est hic per pręmissam maiorem veram, oportuit ꝙ ostenderetur ducendo ad imposibile, & dicitur ꝙ hęc conclusio sit falsa. Falsum autem sequitur ex pręmissa dubia non ex vera. Vis itaque huius speciei syllogismorum conditionalium sine dubio est vis syllogismi cathegorici ducentis ad imposibile, & ille est cathegoricus, qui fit per syllogismum compositionis. Aut dicamus ꝙ eius vis secundum se totum sit vis syllogismi contrapositionis, & tunc hic est syllogismus compositus ex duobus syllogismis, videlicet ex cathegorico, & conditionali, prout est ostensum de syllogismo contradictionis.

Et in rei veritate eius vis est vis syllogismi secundę figuræ, vt sic, hic, qui videtur, non est animal, homo autem est animal, hic itaque non est homo. Ille vero huius speciei, cuius vis est vis vnius pręmissę, est propositio conditionalis simplex, quæ non resoluitur, & ille est syllogismus conditionalis in rei veritate. Hi vero, quorum, vis est vis syllogismi cathegorici, non sunt veri conditionales, neque secundum veritatem. Posibile autem est, ꝙ Aristo. dicat de talibus, ꝙ per eos inferatur quæsitum primum, ex quo subintrant syllogismum simpliciter, dum resoluuntur in duas præmissas, & tres terminos. Ille vero huius speciei, qui communicat in prædicato, dum animaduertimus eius conditionem, est duarũ specierum. Secundus vero est, cuius prædicatum est dictio, est, & illa sint quæsita simplicia, prout dicimus, si homo est animal est Videtur itaque de re illorũ, ꝙ sint syllogsmi conditionales veri, ex quo non resoluuntur in duas præmisas, & tres terminos, non resoluuntur autem, quia vis eorum est vis propositionis vnius cathegoricæ, nam vis dicti nostri, si homo est, animal est, est ꝙ omnis homo sit animal. Illorum vero, quorum prædicatum est alia dictio a dictione, est, qui sunt ipsa quæsita composita, quidam est, cuius vis est vis rationis comparatiuæ, prout dicimus, si luna est sphæricæ figuræ, sol itaque est sphęricæ figuræ. nã vis huius orationis est vis exempli, & vt vniuersalius in quam, est oratio comparatiua expressa expressione conditionis, & perinde resoluitur, in quę resoluitur ipsum exemplum. Iam autem ostensum est, ꝙ exemplum resoluatur in duos syllogismos cathegoricos, & non est conditionalis verus, sed habet solum figurã cõditionalis. Et aliquando inuenitur huius speciei aliquis, cuius vis, est vis conditionalis, prout dicimus, si rex est bonus, respublica est studiosa. Species vero conditionalis, cuius prędicatum antecedentis est subiectum consequentis est quidam, cuius vis est vis tertiæ figuræ, prout dicimus, si homo est animal, aliquod animal est rationale, & si angelus est rationalis, aliquis rationalis non est homo: hi itaque syllogismi cathegorici in tertia figura, in qua ex primitur vna præmissa, & ipsa conclusio, & perinde eius conclusio non est vera, nisi particularis: nã si dixerimus, si homo est animal, aliquod animal est rationale, aut dicimus homo est animal, & homo est rationalis, aliquod itaque animal est rationale. Notum autem est de dispositione huius congeriei, quod sit tertiæ figurę. Hęc itaque spe

A cies syllogismorum non est conditionalis vera, ex quo est resolubilis in duas premissas, & tres terminos. Sed aliquando reperitur in ea aliquis, cuius vis est vis conditionalis simplicis, cuius antecedens non resoluitur in duos terminos, prout dicimus si homo est animal, quod non est animal, non est homo, & hic est per contrapositionem idest per contrarium contradictorii. Illorum vero, quorũ subiectum antecedentis est predicatum consequentis, quidam est, cuius vis est vis secundę figuræ prout dicimus si propheta est qui intuetur. Mahumetus est propheta. Vis itaque illius est vis syllogismi secundæ figuræ ex duabus affirmatiuis, qui sic componitur. Mahumetus intuetur, & propheta intuetur, Mahumetus itaque est propheta. Dum autem in talibus conclusio fuerit negatiua, syllogismus fit necessarius, prout dicimus, si propheta est qui intuetur, Masi non est proheta: Sed dum eius affirmatiua fuerit cõuertibilis, syllogismus fit verus, & illa est, qui intuetur est propheta, & si conclusio sit affirmatiua. Et non est remotum, ꝙ harum specierum sit aliquis, cuius connexio sit per se nota, aut ignota indigens syllogismo, & fiunt hi conditionales numerati inter simplices: & quidam illorum est, cuius vis est vis propositionis conditionalis, prout dicimus, si nullus homo est lapis, nullus lapis est homo, & est conuersio vniuersalis, & vt vniuersalius inquam, in hoc genus subintrat conuersio enuntiationum. Sicque iam ostensum est ꝙ nulla harum specierum concludat, nisi illa in qua possibiles sunt ambæ res simul, præter speciem, cuius pręmissæ communicant in vno suorum terminorum.

B De conditionalibus vero disiunctis videtur, ꝙ non resoluantur in duas pręmissas, & tres terminos, sicque omnes sunt sylogismi conditionales veri. Quod vero hæc species, quæ non resoluitur, non cognominetur secundum diffinitionem syllogismi simpliciter, est notum, ex quo syllogismus resoluitur in duas, præmissas, hic autem resoluitur in vnam præmissam, vel in duas præmissas, quę non communicant in vno termino: & in rei veritate hic non resoluitur in duas pręmissas, quia secunda est ipsa conclusio. Ille itaque, qui vtitur his syllogismis, ponit in suo syllogismo vnam præmissam, eiusque connexum, & infert primo hoc connexum. Deinde secundo ponit pręmissam, qua est connexum, & ex hac oratione non infertur aliqua res, nisi ex parte, qua aspicitur connexio eius, quod est contra dispositionem syllogismi cathegorici, & proinde est, quod ait Aristote. quod syllogismi conditionales magis proprii sunt libro Topicorum, qui nominat eos suppositiuos, quia supponitur in eis ipsamet connexio, & si tales essent syllogismi, ex quocunque infertur aliquid, illud numeraretur inter syllogismos. Iam autem dictum est, quod non quicquid infertur, inferatur syllogistice: cum, si ita esset conuersio propositionis, conuertibilis esset syllogismus, & oporteret esse sylogismum ex vna propositione, sicut dicitur, sol ortus est, dies itaque est. Et magis ostenditur hoc, cum ostensum sit de

C re horum syllogismorum, quod non inferant quæsitum primum, & hoc est, quod ille dixit: nam ex quo operis syllogismi, inquantum est syllogismus, est ꝙ per ipsum dignoscatur naturaliter ignotum ex naturaliter noto, naturaliter autem notæ in syllogismo sunt ipsæ pręmissæ, & naturaliter ignota est ipsa cõclusio, oportet necessario, ꝙ in animo eiusdem viri congregentur notitia pręmissarum, & ignorantia conclusionis, & si pręmissę non sint de primis notis, neque sit ibi primum ignotum naturaliterr: re autem sic existente, notum est de re ipsius syllogismi, prout ostendit Aristote. in libro Priorum, quod possibile sit, ꝙ inueniãtur nobis circa ipsum simul ignorantia conclusionis, et notitia pręmissarum, & hoc ex parte, qua est nobis notitia illarum in ordinata ordine, quo inferatur inde ipsa conclusio: dum vero pręmissæ, quæ fuerint notæ apud nos secundum esse, fuerint etiam notę scũm ordinem, & figura fuerit per se notę illationis, impossibile est animo vnius viri inesse notitiã pręmissarum, & ignorantiã conclusionis. Notum itaq; est de dispositione sylli ex hac parte, quod possibile sit, quod procedatur in eo a naturaliter notis ad naturaliter ignota. Sed de his syllogismis conditionalibus, hoc est de veris, quorum antecedens non resolui-

tur in duas præmissas, sed in vnam præmissam, euidens est, ꝙ sit syllogismus no
tus naturaliter, cum eius conclusio fuerit naturaliter ignota, nam quod præ sup
ponitur, est ipsa connexio, & illa propositio vna est: vnde est ipsa connexio, &
similiter est contradictio, & propositio, ex qua fit contradictio; notum autem est,
ꝙ dum apud nos fuerit præmissa naturaliter nota, & quo aliquid illi connexũ
fuerit, id est ipsa connexio naturaliter notum, impossibile sit ꝙ cum hoc congre
gentur in anima scientia, & ignorantia connexi, nam connexio est ad aliquid,
Verbi gratia quia, si ortus solis fuerit sine dubio per se notus, & connexio diei
ad suum ortum fuerit per se nota, & esse itaque diei apud nos sine dubio est per
se notum, ex quo impossibile est esse diei est ignotum apud nos sine dubio, nam
dum connexio fuerit nota, & alterum duorum connexorum similiter notum, &
alterum connexum fit itaque notum, nam duo connexa sunt correlatiua. Et si
militer, si fuerit apud nos hæc connexio nota, & ablatio diei nota. Sicque & ab
latio ortus solis fit per se nota apud nos, licet non sit remotum pluribus rebus,
vt alterum duorum connexorum sit notius altero. Hic vero excessus, qui est in
ter illa, nõ attingit ad hoc, quod vnum sit notum & alterum ignotum naturaliter
sicut contingit in syllogismo cathegorico de præmissis, & conclusione.

Ostensio vero, quæ procedit hoc processu, est modus ostensionis per particula
ritatem, & totius, per partes, & hoc modo ostensionis præueniunt nobis plura
prima nota, sicut est notitia de re ipsius animæ, & ipsius naturæ, quarum esse ve
rificatum est nobis per sua opera, exquo sunt notiora apud nos. Sicque etiam
eodem modo constabit nobis, quod multæ res non habent animam, cum nõ sint
illarum opera ipsius animæ. Dispositio autem conditionalis disiunctũ est, sicut
dispositio secundum perfectionem, ꝙ sit impossibile, ꝙ quæsitum ignotum osten
datur per vnam præmissam, licet connexum eius sit per se notum, nam sermo de
ostensione huius fit in libro priorum. Re autem sic existente, notum est, ꝙ syl
logismus condtiionalis vniuersaliter sit, qui diuidatur in duas præmissas in actu,
absque ꝙ sint vna præmissa in potentia per se nota: nam, dum vis duarum præ
missarum eius fuerit vis vnius præmissæ notæ, non ostenditur per illum penitus
illud quæsitum ignotum, & si vis ambarum illarum fuerit vltra hoc, esset aliquis
syllogismus, quo ostenderetur vna præmissarum, & ipsa conclusio. Et hinc fit no
tum, quod diximus, ꝙ impossibile sit ꝙ per hanc speciem syllogismi ostendatur
aliquod quæsitum ignotum primnm, neque quæsitum ignotum non primum, nisi
ostendatur per syllogismum cathegoricum, quod repetitur in hac specie syllo
gismi, & connexio per syllogismum coniunctum, aut repetitum per syllogismum
coniunctum, Quod vero vtamur eis in editione quarundam rerum per se nota
rum, hoc est, ad directionem doctrinæ illis, qui non aduerterint res illas ob parui
tatem suæ euidentiæ, eo modo quo, fit inductio, & diuisio, & exemplum, hoc est,
per se notum: & Aristo. sepe vtitur hoc, Secundnm autem quæsitum, quod ostẽ
ditur per hunc syllogismum, non est vere quæsitum: nam secundum quæsitũ est
illud, quod primum infert ad primas præmissas, hoc est, quod sit primum notum
apud eundem virum, & secundum ignotum, sed impossibile est quod præmissæ
sint notæ, & ordo primi sit ignotus, Omne autem quæstum aut est primum, aut
post primum, & dum vtimur syllogismo conditionali ad aliquod quæsitum, iã
vtimur syllogismo cathegorico, prout illius moris est, quod ostendatur per cathe
goricum solum, aut per vnum, vel per plures vno: quo existente, vsui syllogismi
conditionalis contingit malitia, quæ contingit reliquis, quorum moris est osten
di per syllogismum vnum duorum syllogismorum, vel per plures, hoc est, quod
qui vtitur illo, eueniat ei quod vtatur demonstratione de re superflua; & hãc ob
rem abiecit eum Arist. & non construit ipsum in libro priorum, cum eius prima
intentio in libro priorum per se fuerit tradere syllogismos conferentes demon
strationibus. Ex hoc itaque sermone ostensæ sunt species syllogismorum cõdi
tionalium verorum, & quod illi non sint syllogismi, nisi æquiuoce, quod dixit
Aristo. ex quo non ostenditur per eos aliquod quæsitũ, & quod illi proprij sint
libri topicorum: ac etiã expositores cõsentiunt huic rei, sed deuiauerunt suis ser
monibus a responsione Philosophi de imminutione syllogismorum conditionaliũ

Intẽtio Aristote. in lib. Prior.

a libro

A a libro priorum, & quod illi sint proprij libro topicorum, & putatur quod nõ fiat mentio de vlla re conditionalium verorum, quę eis insit, quod nos inuenimus dictum ab Abumazar in libro posteriorum.

Proportio autem partium illius, qui componitur ex demonstrationibus cõditionalibus, est proportio partium illius, qui componitur ex illis cathegoricis. Prout dicimus, quod mobilia mouentur ad amatum, quod est melius eis, & dum speculatus est connexionem sui motus, ostensum est ei quod causa suę cõnexionis non sit hęc, qua mouentur, & quod id, quod eis acquirere facit connexionem, est amatum ab illis: & ex quo connexio consequitur mouens penitus immobile, est conducens quod sit mouens non corpus, neq; vis corporis, & ꝙ sit intellectus abstractus, prout etiam ostensum est in libro de anima, ex quo id, cuius semita est hęc semita, est intellectus abstractus, & quod hoc corpus cœleste subministret huic intellectui, nam conceptio per intellectum est, quam extendit secundum hunc amorem. Et speculatus est etiam causam ęternitatis cœli, & ostensum est ab eo in fine primi libri cœli & mundi, quod ipsis non insit penitus potentia, & ostensum est etiam de re potentię, qua mouentur cœli in motu locali quod est anima concupiscibilis, cuius non est materia quę est in potentia ad locum solum. Et cum exposita sit hęc notitia de his tribus causis, completa est ei notitia dispositionis cœlorum, & ostensum est etiam ex aggregato huius, quod dixit in primo libro cœli & mundi. quod si essent in cœlo plures stellę numero, aut maiores quam sunt, cessaret motus, & si cessaret motus, cessaret connexio, quę inest illis, ex quo motus est quędam conditionum connexionis, & ex toto hoc ostenditur, quod largiens connexionem motus, largitur motum cęlorum, & quod nisi ipse esset, cessaret motus, & si cessaret motus, destrueretur cœlum, nam cœli sunt ratione sui motus, & si cessaret motus cœlorum, cessaret motus entium quę sunt sub cœlo, & destrueretur totus mundus. Sicq; hinc verificatum est, quod largiens connexionem motus largitur reliquum esse entium. Demonstratio vero, qua vtitur in fine octaui physicarum auscultationum, quod non inueniatur potentia infinita in corpore finito, vbi fuerit potentia illius quod componitur ex illis in prędicatis, & causę conditionalium, sunt suę pręmissę repetitę. Hi autem non sunt veri conditionales, sed sunt conditionales ęquiuoce, & perinde cum nõ distinguatur ipsa dispositio ipsorum, non separatur ab hoc dubio. Themistiũ vero inueniemus imitari Philosophum in hoc processu, absq; quod proposuerit dubium de illo, quod non est facile dubitatu. Abumazar vero ipsum nos inuenimus firmari in hoc, qua ars conditionis secundum se decernit dubium in repetito. Hoc autem est valde notum per dictionem si, sed in dictione, vel, res non est manifesta. Dum autem syllogismi conditionales non decernunt per se, ꝙ eis insit res notę connexionis in syllogismis coniunctis, vel contradictio in syllogismis disiunctis, quęcunque oratio exprimitur, exprimitur conditio repetita eius per se nota, & cõiunctio, & contradictio est per se nota: sicq; illa propositio, q̃ est per se nota, est expressa per processum syllogismi conditionalis. Hoc aũt, quod ait, est verũ, sed oportet quod distinguat eius significatum in oĩbus orationibus, quę procedunt ꝓcessu conditionis: & illi quidem sunt in rei veritate syllogismi cathegorici, & quidam sunt, qui procedunt processu conditionis, & in rei veritate sunt propositiones per se notę. Et quidã procedunt processu conditionis, qui procedunt processu expositionum, q̃ fiunt in rebus, quę minus latẽt ꝙ ignota naturaliter, sicut est species expositionis, q̃ vocatur inductio, & quę vocat̃ diuisio. Et q̃dã sunt orationes procedentes processu conditionis, & illi sunt in rei veritate syllogismi conditionales, quorũ repetitũ & coniunctio est ignota. Sequit̃ aũt sermonẽ ipsius Abumazar ꝙ non sit syll's conditionalis ille, cuius repetitum sit per se notũ, & coniunctio per syll'm. Iam aũt attribuimus ei ꝙ sit cõditionalis verus, ex quo quęsitũ eius est quęsitũ ignotũ, sed non primũ. Auic. vero cõsentit huic rei, sed non admittit expositionem ipsius Abumazar, & firmat̃ ipse in hoc, ꝙ qñ coniunctio, gratia exẽpli, fuerit per se nota, & repetitũ per se notũ: qñ coniunctio syll'orum includit̃ in sententia repetiti, non oportet ꝙ redeat &

3. de ani. cõ. 36.

B

C

repetat:repetitionē aūt includit sensus coniunctionis, dum repetitū fuerit per se notū. Si aūt velit qd sensus significati cōiunctionis decernit sensum significati ipsius repetiti decreto primo, & p se; est error: nā significatū ipsius cōiunctionis est aliud a significato cōcessionis ipsius esse rei, cui accidit coniūctio. Si aūt vellet quod apud illū, cui venit in mentē in actu ipsa coniunctio, venit ēt repetitio in actu per modum connexionis. Cōiunctio itaq; apud ipsum est notior q̄ esse rei, cuius est coniunctio, & esse rei, cuius est coniunctio, est notius quā esse coniuncti, & secundum hoc relatio esset notior, quam esse vtriusq; correlatiui. Hoc autem est absurdum & abnuendum.

Ac ēt, si supponeremus qd esse cōiunctionē per se notā largiat ipsa per se cōiunctū eius per se notū in aliquo locorum, & repetitū. i. cui inest coniunctio, est ignotum scdm esse. Si aūt putauerit, qd coniunctio largiat hoc, dum repetitum fuerit per se notū, & ideo largiat illud per accidens, non est eius, qd ponatur ratiocinatio, dum esse repetiti & coniunctionis fuerit per se notū, quia hic nō fit syll's: totū hoc est sermo fallēs. Id aūt, & qd dixerat Abumazar, est melius, sed indiget distinctione q̄ diximus. Auicē. vero in eo q putauit, q hec ostensio trāsgrediat apud ipsum, q dictū sit notū scdm esse, & eius coniunctio rei sit per se nota scdm esse, & coniunctum ignotum scdm esse: hoc aūt est summum inconueniens, nam dum cognoscitur vnum duorū connexorū, cognoscit & alterū, ex quo ambo sūt correlatiua. Ipse vero vsus est circa hoc syll'o falsigrapho: nā ille dixit, si omne coniunctū rei est per se notū scdm esse, & coniunctio per se nota, non inuenit aliquid naturaliter ignotū: nam ipse putauit, q hæc sit dispō syll'i cathegorici cū ipsa cōcl'one, & pręcipue primę figurę: nā eius pręmissę sunt p se notę, sil'r ēt connexio conclusionis est per se nota, & conclusio est ignota.

Nos aūt dicimus, verū est qd pręmissæ sint per se notę, & conclusio ignota, sed hoc est de his, quarum connexio conclusionis veniat in mentē. Dum vero venerit in mentē, impossibile est q cōclusio sit ignota, qn̄ præmissę fuerint cōpositæ compositione syllogistica. Differentia aūt inter illos est, quia cōnexio syll'i cathegorici est, quia omnis syll's concludens ex præmissis naturaliter notis: ipsæ & conclusio sunt vnius gradus ignorantiæ. sed in syll'o conditionali, quod ponit scdm gradum præmissæ, est vnū: & ideo oportet q conclusio sit p se nota; qn̄ coniunctio, & res cui inest cōiunctio, fuerint per se notæ. Modus itaq; suæ fallentię, aut erroris fuit, quia ipse dixit, q coniunctio conclusionis ipsis pręmissis sit per se nota, & accepit orationē, ac si esset simpl'r dicta, cū nō sit dicta simpl'r, nam coniunctio conclusionis cū ipsis præmissis non est per se nota simpl'r, & hoc ēt in prima figura. Coniunctio aūt conditionaliū est per se nota simpl'r. Et maior pars libri sufficiētiæ philosophiæ huius viri est cōtexta ex talibus sermonibus peruersis tam in logicis q̄ in alijs: & qui vult initiari in his artibus, expedit ei, q fugiat eius libros, nā illi faciunt errare hominē, & extrahunt ipsum a recto, potiusq̄ ipsum dirigāt & ordinent ipsum ad veritatē. Constito aūt hoc de propositionibus cōditionalibus, videlicet q quędā ipsarū sit simplex, & est illa, cuius vis est vis vnius propositionis cathegoricę, & q̄dam est cōposita, & est cuius vis est vis syll'i cathegorici, propinquū est intelligere, q id, qd Auicenna putat, qd hic sit tertia spēs syll'orū non cathegoricorū conditionaliū, nō sit sermo verus: nā ipse ait q syll'orū contextorū sunt duæ spēs, cathegoricus, & conditionalis repetens, & q cathegoricus sit contextus ex præmissis cathegoricis & inferat q̄sita cathegorica. Cōditionalis aūt sit, q contexit ex pręmissis conditionalibus, & infert q̄sita conditionalia, & q duo syll'i differant specie, nam qd infert vnus non est illud, qd infert alius: nā sicut quęrunt in scientijs q̄sita cathegorica, sic quęrunt in eis quęsita conditionalia consequentia species syll'orū cathegoricorum, qui cōponuntur ex pręmissis cathegoricis, hoc est, q sicut illi sunt tres scdm figuram cathegoricam, sic ēt sunt figurę conditionaliū: nam, qn̄ consequens primę præmissæ conditionalis fuerit antecedens secundæ, huius contextus est tertiæ figuræ, & opinat q spēs generum contingentes singulis figuris harum figurarū de numero præmissarum, ex quibus componunt ratione quantitatis, & ratione qualitatis sint, sicut generū accidentium in figura cathegorica: & sil'r videtur sibi q quędā propositiones

A conditionales sint affirmatiuæ,& quędam negatiuæ,& vl'es,& particulares & superant species huius contextus species cathegorici,quia illi componunt ex præmissis cathegoricis solum,cathegorici aũt non differunt specie: sed conditionales,qua habent species,oportet ꝙ duplices sint species harum figurarũ,cũ propositiones conditionales habeant spẽs: quædã itaq; ipsorum est ex duabus coniunctis,& quædam ex duabus contradictorijs,& quædam ex contradictoria & coniuncta,si aũt considerasset conuertibiles,non conciperentur illæ tres figuræ,nam nõ est in illis antecedens,neq; consequens naturaliter,& vtriusq; harum duarũ specierum aut contradictoria est maior & coniuncta ipsa minor, aut econtra:& sic ẽt apud ipsum componunt cathegoricæ his cõpositionibus, cum vnaquaq; conditionaliũ:& hæ ẽt sunt duarum specierũ:nam aut cathegorica est ipsa maior,& conditionalis minor, aut econtra , & multiplicant illos, qui fiunt per cathegoricã per hos tres,& sunt sex vicibus duplices illorũ, hoc est,concludentes & non concludentes ipsorũ:& ille quidem nititur conducere propositionibus conditionalibus illas differentias,quę sunt propositionum cathegoricarum de æqualitate,& simplicitate,& oppositione,& affirmatione,& veritate,& falsitate,& conuertibilitate,& alijs proprietatibus,quæ numeratę sunt in libro perihermenias:& cum hac sua positione cõfiteatur, ꝙ hæc species figurarum non sit species cathegorici,& ꝙ proprietates concludentis eius, & B non concludentis,sint proprietates concludentium,& non concludentium ipsorum cathegoricorum.

Postquam aũt directæ sunt vniuersaliter opiniones circa hos syl'os, quos vocant congeries cõditionales,expedit ꝙ nos ẽt speculemur hoc,& ponamus nostram considerationem circa hoc,primo circa congeries,quas dicunt primę figuræ,huius speciei syllogismorum:nam , cum ostensa fuerit dispositio huius, expedientius sit,ꝙ ostendatur dispositio congerierum,quę vocantur huius speciei secũdæ & tertiæ figuræ,aut maioris partis huius.Dicimus itaq;,ꝙ si duæ præmissæ,quæ contexuntur in prima figura,fuerint coniunctę,non euadit res reliquarum quinq; dispositionum,aut ꝙ sint de præmissis conditionalibus nõ simplicibus,quæ resoluuntur in duas præmissas & tres terminos,aut ꝙ sint de conditionalibus simplicibus.Iterum,si sint de conditionalibus simplicibus,nõ euadunt ab vno quatuor modorum,quorum vnus est,vt sint notæ coniunctionis,& noti esse:aut ignotæ secundum ambas res simul. Rursus non euadit,quin quæratur in illis quæsitum cathægoricum,aut conditionale,si autem fuerint de præmissis non simplicibus,prout diximus. Si hic,qui vr̃,est homo, ipse est animal,& si est animal,est sensitiuum,ergo si est homo, est sensitiuus. Vis itaq; sermonis compositi ex similibus his duabus præmissis est vis duorum syllogismorum cathegoricorum:ex quo ostensum est , ꝙ singuli horũ conditionalium C sint syllogismi cathegorici,quibus ostenditur præmissa minor,& conclusio,& insinuatur ibi ipsa maior:conclusio nanq; est ꝙ hic,qui vr̃,est sensitiuus, & q̃siium huius loci est cathegoricum,licet sit expressum secundum seriem conditionalis:& hoc est cõe omnibus his compositionibus,quæ fiũt ex talibus præmissis:igitur hæc congeries est syllogismus cõpositus ex cathegoricis. Sicq; non expedit,ꝙ constituatur species aliqua,nisi species cathegoricorum. Si vero duæ præmissæ,ex quibus cõponitur syllogismus,fuerit ex conditionali simplici quæsitũ sit cathegoricum,sicq; si fuerint notæ coniunctionis ignoti esse, vel econtra,oratio cõposita ex eis est syll'i duarum conditionalium. Iam autẽ componit conditionalis dispositionis per syllogismũ cathegoricũ.v.g.si sol est ortus,dies est,& si dies est stellæ non vr̃ , hæc enim repetit,ꝙ sol sit ortus : & infert quod dies sit. Proinde supponit quod dies sit,& infertur,quod stellæ nõ videantur. Rursus cõponitur sic cathegoricus,si sol est ortus,dies est, dies aũt est,stellæ itaq; non lucent. Hac aũt congerie composita existẽte ex syllogismo cõditionali,& cathegorico sic,quo modo poterit dici,ꝙ sit aliqua species alia a specie conditionalis ? Et similiter,si coniunctio fuerit ignota , & esse notum est huius speciei. Cum iam ostensum sit ex nostro sermone, ꝙ hi duo sint cuiusdam speciei syllogismi veri conditionalis,& similiter,si ignorantur ambæ res

simul. Iam enim ostensum est de syllogismis conditionalibus, qui sint hmōi.

Si vero fuerint duæ præmissæ conditionales noti esse & notæ coniunctionis, illæ duæ præmissæ sunt cathegoricæ & permutata est oratio a cathegorica in conditionalem, & illud quæsitū est conditionale, prout dr̄, dum fuerint duo latera vnius trianguli ęqualia duobus lateribus alterius trianguli, & angulus, quem continent duo latera vnius illorum duorum, fuerit æqualis angulo, quem continent duo latera alterius trianguli, illi duo trianguli sunt æquales, cuius demonstratio est, quia dum fuerint duo trianguli hmōi, illi sunt superequitantes, & dum fuerint duo trianguli hmōi, illi sunt equales: nam nō est differentia inter hanc orationē, & quod dicit̄ oēs duo trianguli hmōi sunt equales superequitantes, & oēs superequitantes sunt ęquales. Oēs itaq; duo trianguli hmōi sunt æquales. Cum aūt hic idem sit syll's cathegoricus absq; additione, & diminutione præter declinationem orationis, quo modo valet dici quod sit aliqua species præter speciem cathegoricam? Hoc itaq; infertur necessario esse de quæsitis, quæ primo quæruntur, non propter aliud, & illa sunt quæsita cathegorica: nam intentum cuiuscunque quæsiti est conclusio cathegorica, nam & syllogismus conditionalis, & cathegoricus inferūt quæsita cathegorica: hoc autem sic existente, quæsita, quæ sunt primæ intētionis, sunt cathegorica, quęsita vero conditionalia possibile est quod quærātur propter cathegorica, prout accidit duobus terminis, quorum vnus sit ignotæ connexionis cum altero, & ponitur vnus illorum antecedens, & alter consequens, & infertur hinc conclusio cathegorica. Esse itaq; huius coniunctionis ostendi per syllogismum cathegoricum, fit sermo suarum præmissarum præmissa cathegorica, cum ille sit cathegoricus in rei veritate: & notum est, ꝙ dum fuerint duę conditionales notę coniunctionis noti esse, prout quęritur, nunquid dum est a sit c, & dicimus si est a, est b, & dum est b, est c. Concludit̄ itaq; ꝙ dum est a, sit c, & putatur ꝙ vis talium præmissarum sit vis pręmissarum cathegoricarum, & non sunt cathegoricę, sed sunt conditionalis literaturæ: & similiter est quęsitum, ꝙ infertur ex illis, qm̄ verificatur ꝙ illarum coniunctio & esse sint nota per se, aut per syll'm, quia possibile est ꝙ sequestremus eas in duas orōnes. Dum vero esse est ignotum, & coniunctio nota, quo modo est possibile, ꝙ iudicetur de vno per alterū cathegoricę? quia de aliqua re per aliam rem iudicatur notitia amborum simpliciter, prout dicimus, si hircoceruus est, ipse est animal compositum ex duobus animalibus, sicut verificatur nobis hoc, dum ambę res, hoc est, coniunctio & esse duorum terminorum sunt notę, prout dicimus, si homo est, animal est: vis enim huius est vis dicti nostri, omnis homo est animal.

Est autem cuiuspiam dicere de talibus præmissis, & conclusionibus, quod non sunt cathegoricæ in potentia, dum autem conclusiones syllogismorum cathegoricorum & conditionalium sunt cathegoricæ, illi non sunt cathegorici neque conditionales. Sicque dum non fuerint cathegorici in actu, neque in potentia, & syllogismus cathegoricus ostenderit, quo modo præmissæ cathegoricę sint in potentia, vel in actu, necessarium est, quod syllogismus compositus ex his non sit syllogismus cathegoricus. Et sil'r oportet quod non sit cōditionalis, quia conclusiones conditionalis sunt cathegoricę. sed putatur, prout diximus, quod talia quęsita nō sint secundum primam intentionem. Ille vero, qui concedit, quod omnis pręmissa conditionalis possit reddi cathegorica, non potest dicere, quod hic sit syllogismus compositus ex præmissis conditionalis scđm modū syllogismi cathegorici secundā speciem, qm̄ posuit differentes uō secundum materiam, neque secundum actum, si quidem secundum formā essent in potentia neq: in actu. Si autem secundum materiam sunt in actu non in potētia. Mirum autem est de Auicenna, quod ipse posuerit ambas res. i. quod ipse confiteatur, quod oīs propositio conditionalis pōt reddi cathegorica, & similiter omne quæsitum conditionale possit reddi cathegoricum, & iterum ponit ꝙ sint quidam syllogismi, qui componuntur ex congruentia syll'orum, q̄ sunt ex cathegoricis. Dum aūt cōsideratur dispositio harū enunciationum, videtur quod impossibile sit qđ reddantur cathegoricæ, nisi scđm quantitatem ipsius esse ipsorū, prout dicimus hyrcoceruus, dū imaginat̄ ens, est aīal cōpositum ex

Auicenna.

A duobus aialibus, hoc aũt sic existẽte, aut cõfirmamus, qđ omnis enũtiatio cõditionalis habeat duas expressiones, cõditionalẽ & cathegoricã, & nõ sequit̃ qđ inueniãtur syllogismi nõ cathegorici, nã res, quæ cõueniũt in sua materia & forma sunt eędẽ. Si vero nõ ponamus hoc, cõsiderandũ est nũquid sit nobis dicendũ, quod nõ inueniat̃ syllogismus aliquis p̃ter syllogismos cathegoricos secũdũ suã formã: nam si dispositio syllogismi sit sicut dispositio entiũ naturalium, non cõuenit qđ dicamus hoc, quia species naturales differũt per suã formã & suis materijs. Hi aũt syllogismi differũt suis materijs nõ per suã formã: & ideo proprietates cõditionaliũ, qui reddũtur cathegorici quo ad illationẽ eiusq; priuationẽ, sunt proprietates illorũ. Si vero dispositio illorũ fuerit sicut dispositio rerum artificialiũ, hoc est, quod differãt suis materijs, & cõueniant in formis, et suę differẽtię sint ratione materierum. Iam itaq; possibile est, qđ dicamus qđ congeries cõditionales sint alię a cathegoricis. Si vero speculatio libri priorũ fuerit speculatio secundum formã, hoc est, secũdũ formã syllogismi, oportet qđ nõ tractemus hic hanc speciẽ syllogismorũ, & pręcipue si suę differentię, quæ sunt ratione materierũ, nõ sint eligẽdę in opere syllogismi inquantum est syllogismus, hoc est, in illatione eiusque priuatione.

Differẽtię vero, per quas oportet, qđ fiat diuisio in arte logicæ, in libro priorũ sunt dr̃ię electę ad opus syllogismi, qđ est ipsa illatio, nõ differẽtiæ, quę non B eligunt̃ ad hoc, & syllogismi congesti differãt rõne pręmissarũ cõditionalium, & cathegoricarũ, & proinde illa dr̃ia nõ eligat̃ ad illationem, nõ oportet quod tractet̃ hic hęc diuisio syllogismi, & mora circa hoc est superuacua: prout fecit Auicẽna. Et totũ hoc esset, cũ cõcessum fuerit hic esse aliquã speciẽ ꝓpositionũ cõditionalium, quas impossibile sit reddi cathegoricas. Ac etiam si cõcesserimus totũ hoc, hæ propositiones essent obmittendæ ob mirandum suum esse & modicum ipsarũ vsum in sciẽtiis, qđ non sit aduertendũ ad illas, hoc est, ad ꝓpositiones ignoti esse notæ cõiunctionis, nã regulæ traditæ in hac artæ sunt, quæ inueniunt̃ pro maiori parte, & q̃ sunt in noĩbus. Notũ itaq; est ex hoc sermone, qđ illud, qđ fecerit Arist. qđ deuiauerit ab hac specie syllogismi, & posuerit ipsum secundã speciẽ syllogismi cathegorici, est opus illius, cui cõstiterit eius dispositio, nõ opus illius, qui cõsiderat qđ est ĩ imaginationis initio, & primo sum menti occurrit. Arist. vero pro maiori parte in suis libris vtitur in artibus cõditionalibus propositionibus cathegoricis, hoc aũt notũ est apud illũ, cui constat de eius libris. Subticuerat vero hoc in libro priorũ, ex quo vis vsus nõ est alia vis. Auicẽna aũt deuenit in cõfusionẽ circa hoc capitulũ: nã induxit in ipsum syllogismos præter naturã, hoc est, quibus nõ vtit̃ humana cogitatio naturaliter, ꝓut vtit̃ ipsis cathegoricis: & similiter hic vir numerat inter species cõditionaliũ cõiunctarũ quasdã ꝓpositiones pręter naturã, quas vocat althaphkias C idest cõnexas, prout dr̃, dũ homo est, ęquus est, & ait qđ hę sint verę contingẽter. Mirũ aũt est de hoc viro, quod repleat eius librũ talibus ꝓpositionibus, cũ confiteat̃ veritatẽ ipsarum esse contingenter, cum vbique ipse audiuerit, qđ id, quod contingenter est, sit infinitũ: & ideo nulla artiũ cõsiderat illud. Et sic etiã, prout puto, numerat inter propositiones contradictorias tales propositiones, prout est oratio dicẽtis, aut homo est, aut vacuũ. Ostensum itaq; est ex hoc sermone, qđ omnis syllogismus, & omnis oratio syllogistica sit aut conditionalis, aut cathegorica, vel cõposita ex vtrisq;, quę cõtra potẽtia, seu ducẽs ad impossibile vocat̃, prout ait Arist. in prioribus analyticis, & hoc est illud, cuius ostensionem intendebamus.

De mistione contingentis & necessarii. Quæsit. VIII.

IAM est alicuius quęrere & dicere, qũo Arist. dixit in syllogismis mistis in quibus maior est negatiua absoluta, & minor affirmatiua contingens, qui sunt negatiui imperfecti in hac mistione, quia illi concludunt duas conclusiones, quarũ vna est negatiua cõtingẽs, & altera negatiua necessaria, aut quia illi concludunt cũ negatiua cõtingẽti negatiuã necessariam, & subiiciunt conclusionẽ absolutã. Illi aũt aliqñ concludunt eam, vt in demonstratione cõtradictorię quam facit Aristo. in commonstrando, quod cõcludatur negatiua necessaria, &

Posſibile trifariā dr̄.

D contingens, enunciat quod cōcludatur abſoluta, & vniuerſaliter posſibilē negatiuā æquiuoco noīe dico posſibile, quod dr̄ tribus modis. Et qū̄o dixit in ſyllogiſmis, in quibus maior eſt neceſſaria, & minor affirmatiua contingens, qui eſt imperfectus in hac miſtione, qđ concludantur ēt duę cōcluſiones, quarū vna eſt negatiua abſoluta, & altera negatiua posſibilis: & dixit qđ nō inueniatur i hac ſpecie demonſtratio, quod concludatur negatiua neceſſaria, cū iam oſtēſum ſit de re illius, quod cōcludat neceſſariā. Et demonſtratio cōtradictorij, qua vſus eſt in oſtēdendo illū concludere ipſum posſibilē, & negatiuā abſolutam ſignificat huius posſibilitatē. Nunquid in hoc toto ſit differentia inter affirmatiuas & negatiuas huius miſtionis, quā vocauit imperfectam, & eſt in qua non ſit maior posſibilis, id. n. quod hinc intellexerunt expoſitores, quorū tractatus venerunt ad nos, eſt ꝙ combinationes affirmatiuę in his duabus ſpeciebus miſtionis ſint contra negatiuas, & quod illarū affirmatiuę concludunt posſibiles veras. Hoc aūt, quod dixerūt expoſitores, eſt qđ decernunt ſuæ ſimplices dictiones, aut quod nō ſit hic dr̄ia inter affirmatiuas & negatiuas oīum duarū ſpecierū, quæ concludunt concluſiones posſibiles nominis ęquiuocatione, prout vr̄ ex illo, qđ decernit demōſtratio cōtradictorij, quę ſit hic, & ſcđm ꝙ vr̄ ex eo quod opinatur Alpharabius in ſua expoſitione huius loci.

Nos aūt dicimus nunc, qđ concluſio vniuerſaliter, aut ſit ob cām vr̄itatis, aut ſit ob cām connexionis. Dico aūt vniuerſalitatē, quod contineat dici de omni ipſam pręmiſſam minorē, & illam ingredi ſub pręadicatione maioris termini de minori. Connexionē vero dico, qđ dici de omni obſeruet eſſe mediū terminū pręadicatū affirmatiuę de minori ſolū, abſq; quod cōtineat modum, hoc eſt, modū minoris pręmiſſæ, ſed cōtinet ſuū genus, qđ eſt ſolū affirmatio & eius cōnexio perfecta, quę eſt quod ambę pręmiſſę ſint affirmatiuę, & aliqua eſt imperfecta, quę eſt quod maior ſit vniuerſalis negatiua, & minor affirmatiua ſolum. Ariſto. aūt, qū̄ conſiderauit has miſtas, inuenit ex illis, quę concludit ſecundū vniuerſalitatē ſemper, & in omni materia, hoc eſt, ꝙ maior eius præmiſſa contineat modū cōcluſionis, & enūciauit de his deciſiuam enūciationē, ꝙ modus cōcluſionis ſequatur pręmiſſam maiorē, & hoc in miſtione de ineſſe, & neceſſarij, & in miſtione posſibilis cū neceſſarijs, & de ineſſe in illius ſpecie perfecta, hoc eſt, qū̄ maior ſit posſibilis, qm̄ vniuerſalitas inuenitur in his cōbinationibus, vt notificatū eſt ex noſtro ſermone. Et dū conſiderauit ſpeciē miſtionis posſibilis cū neceſſaria, & de ineſſe & neceſſarij, in quibus minores pręmiſſę ſunt posſibiles inuenit illarum vniuerſalitatē particularē, hoc eſt, in quibuſdā materijs, & abiecit cōcluſionem, quæ ſit in hac miſtione ob ipſam vniuerſalitatē, & rediijt ad exponendū concluſionē, quę ſit in his ob connexionē, ex quo illa eſt perſeuerans. Significatū aūt ſuę perſeuerantię eſt, ꝙ qū̄ auferetur eius concluſio a ſyllogiſmo, non ſit proinde ſyllogiſmus, & infert ex illo cōtradictoriū, & operatio huius eſt in duabus ſpeciebus cōnexionis ſimul, hoc eſt perfecta, quæ eſt ſpecies affirmatiua, & imperfecta, & quę eſt ſpecies negatiua, & cognoſcet quę cōcluſionē ſequatur vnāquāq; illarū ex parte cōnexionis, & quæ non ſequat, & ꝙ affirmatiua hic ſit cōtra negatiuā: & incœpit et notificauit de affirmatiua, quę cōponit ex pręmiſſa maiori abſoluta, & minori posſibili, ꝙ cōcluſio ſecūdū connexionē oporteat, ꝙ ſit posſibilis vera, & ꝙ imposſibile ſit aliter eſſe. Ex quo concluſio in hac ſpecie eſt ex parte cōnexionis. Hoc aūt ſit, oſtendendo, ꝙ qū̄ poneremus cōcluſionē ſyllogiſmi huius negatiuam neceſſariā vniuerſalē, ꝙ eueniret ex hoc inconueniēs, quando eſt ſalſa negatiua vniuerſalis neceſſaria, pōt eſſe quod ſit verax affirmatiua posſibilis vniuerſalis, & affirmatiua abſoluta & neceſſaria: & omiſerat abſolutam, quia ipſa ſit ſecundū vniuerſalitatē, & cecidit neceſſaria, quia cōnexio eſt perfecta, & nō eſt in duabus pręmiſſis modus neceſſarij, & relinquitur ꝙ ſit posſibilis vera.

E

F

Nec conuenit intelligere hunc locūm vniuerſalem, prout decernit id quod apparet ex eius demōſtratione, ex quo qū̄ accepit cōtradictoriū concluſionis posſibilis, & eſt ipſa imposſibilis, & inferet inde neceſſaria negatiua, & cōmōſtratur falſitas negatiuę. Quādo aūt commonſtrata eſt falſitas negatiuę mendax eſt illa ex, qua infertur negatiua neceſſaria, quæ eſt imposſibilis; qū̄ autem eſt

fiet secundū hoc cō-
A mendax ipsa impossibilis, fit vera possibilis vniuersalis, & fiet secundū hoc cō
clusio possibilis secundū nominis ęquiuocationē. Hic. n. cōtextus totus est fal-
sus, qn̄ fuerit a prędicatū de toto b absolute, & b prędicatū de toto c possibili-
ter. Dico ꝙ impossibile est, ꝙ prędicetur a de toto c necessario, quia sic fuerit
in hac prędicatione vniuersalitas. Sicque a est in c ex necessaria, & absoluta si-
mul. Hoc aūt est repugnās, quia absoluta est naturę ipsius necessarię, prout cō-
monstratū est. Si aūt non esset sic absq; re connexionis, euidēs est ēt, ꝙ a insit
ipsi c possibiliter, quia qn̄ a inest toti b in actu, & b toti c possibiliter, a neces-
sario inest toti c possibiliter nō necessario: illud. n. inest c mediāte inesse b toti
ei, b autē inest ei possibiliter: sicque a necessario inest possibiliter, qm̄, si ines-
set necessario ipsi c ex parte cōitatis cū b, sequeretur ꝙ b inesset necessario ipsi
c. Iam aūt positum erat ei possibiliter, hoc aūt est repugnans. Et similiter ostē
demus, ꝙ non concludat ob cōnexionē absolutā, quia cōclusio semper, quę fit
secundū connexionē ipsius perfecti, sequitur viliorē duarū pręmissarū, quia ex
quo proportio, quæ est inter terminū medium et minorē, est proportio totius ad
partē, manifestum est, ꝙ qn̄ prædicatur res de toto prædicatione dr̄ia modo prę
dicationis totius de ipsa parte, si hęc prędicatio fuerit imperfectior secundum
modum, q̄ prędicatio totius de ipsa parte, ꝙ illud prędicatur de parte modo,
quo prędicatur de toto. Si autē prędicatio totius de ipsa parte fuerit imperfe-
B ctior secūdum modū, q̄ prędicatio illius rei de toto, hæc res prędicatur de par-
te prędicatione totius de ipsa parte. Et hoc est, quod visum est Eudæmo, &
Theophrasto vetustioribus peripatheticis de eo, ꝙ conclusio, semper sit in mi-
stis cōsequens viliorē duarū pręmissarū. Id aūt, quod dixerunt, est verū in con
clusione, quę fit secundum connexionē, dico ipsum perfectū, nō qui est secundū
vniuersalitatē: & hoc est quod latuit illos viros.

Iam itaque ostensum est ex hoc ꝙ hęc mistio non concludat omnino cōclu-
sionē necessariā, neq; absolutam ex parte cōnexionis, quam Aristo. intendebat
explicare, post q̄ hæc fuit particularis, & in quibusdā materijs, ac si esset secun-
dum aliquā speciem accidētis, ex quo hęc est ob vniuersalitatē. Vniuersalitas
aūt est res, quę accidit huic cōbinationi, & taliter, ꝙ in mistione, quę fit ex ma
iori necessaria affirmatiua, & ex minori possibili affirmatiua, ꝙ cōclusio fiet ēt
ob connexionē possibilis vera, dico in hac specie demonstrationis cōtradictio-
rij, & omisit necessariā, quia est per accidēs in hac cōbinatione. Absoluta vero
nō est possibile, ꝙ inueniatur in illa, ex quo non inuenit̄ scd̄m vnum duorū mo
dorum pręmissarū, & cōnexionis perfectæ. Id ergo, quod intellexerūt exposito
res peripathe ci de eo, ꝙ cōclusio in his mistis sit possibilis vera, est verū. Ve-
runtamē de syllogismis negatiuis huius speciei mistionis & illi sunt, quorū cō-
nexio est imperfecta, quia maior est negatiua. Negatiua aūt est disiunctio cōne
C xionis. Aristo. ēt considerauit modos suarū cōclusionū ob connexionem, non
ob vniuersalitatē, ex quo est accidens in hac specie mistionis, aliquando erit
possibilis vera, hoc est, negatiua, & aliqn̄ fit necessaria negatiua: quando enim
ostendit, ꝙ quando posita fuerit cōclusio huius figurę affirmatiua particularis
necessaria, accidat hinc mendacium. Quando autem fit mēdax affirmatiua parti
cularis necessaria, possibile est ꝙ sit verax negatiua necessaria. Et possibile est
ꝙ sit verax negatiua possibilis, & negatiua absoluta, & hæc quidem est res,
quæ accidit huic cōbinationi ob defectū connexionis, hoc est, ꝙ concludat mo
dū, qui non sit de modis duarum pręmissarum acceptarum in illa, quoniā nō est
impossibile, ꝙ inueniatur vna res negata ex duabus rebus, quarū vna est ne-
cessario, & altera absolute, & vna duarum rerū inest alteri possibiliter, quando
in illis non inuenitur vniuersalitas, vt ꝙ sit a non inuentum ipsi c necessario, &
ipsi b absolute, & b ipsi c possibiliter. Et subticuit hic negatiuam absolutam,
quia ipsa infertur ex vniuersalitate. De mistione vero, quæ fit ex negatiua ma-
iori necessaria, & affirmatiua possibili, est res in ea secundum connexionem, ꝙ
concludat negatiuā absolutam, & negatiuam possibilē, quia ostendit, ꝙ quādo
posita fuerit in hac figura affirmatiua particularis necessaria, sequitur ex illa in-
conueniens, & ostendit, ꝙ quando mendax fuerit particularis affirmatiua ne-
cessaria, ꝙ possibile sit, ꝙ sit verax negatiua absoluta, & negatiua possibilis,

& negatiua necessaria, nisi ꝙ ipse omisit negatiuam necessariā, ex quo conclu- D
dit vniuersalem, & ipsa est particularis. Et ideo dixit ꝙ non inueniatur syllogismus, quo ostendatur in hac cōbinatione concludens negatiuā necessariam, hoc est, semper prout ostenderetur esse negatiuæ possibilis semper, quando inferetur vniuersalitas semper, hoc est, in specie perfecta huius mistionis. Et non est significatum huius ostensionis, quam fecit Arist. ex eo ꝙ qñ fit mendax affirmatiua pticularis necessaria, sit verax negatiua possibilis, hoc.n. non est verax.

Iam autem explicuit hoc Arist. quando scrutatus est hic conuersionē negatiuę proprię, decreuit concludentem ob connexionem imperfectā, ꝙ concludat duas conclusiones, quarum vna est secundum imperfectionē duarum præmissarum, & altera extrinseca, hoc est, habens modū, qui non conuenit alteri duorum modorū præmissarum assumptarum in syllogismo. Adeptio autem modorū harum conclusionum secundum opinionē Arist. est, quia non euadit combinatio, cum inueniatur in ea dispositio vniuersalitatis semper, aut non inueniatur in ea semper: si inueniatur semper, modus conclusionis sequitur modū maioris præmissæ, & hoc semper. Si aūt non inueniatur in illa dispositio vniuersalitatis semper, sed inuenitur in ea dispositio connexionis, dispositio itaq; cōclusionis sequitur apud eū iudicium connexionis, non iudiciū vniuersalitatis. Si aūt connexio fuerit semper modus cōclusionis, sequitur modum imperfectioris duarū E
pręmissarum. Si autem fuerit imperfecta, aliquando modus conclusionis conuenit modo imperfectioris duarum præmissarum syllogismi, & aliquando fit extrinseca, hoc est, nō conueniens secundū suum modū alterutri duorū modorum duarū pręmissarū syllogismi. Sic itaque expedit ꝙ intelligaī significatū Arist. de his conclusionibus. Et puto ꝙ hæc inquisitio expositionis latuerit omnes, præter Alexandrum, quia non peruenerunt ad nos eius tractatus de his rebus: at ille vir est magnæ excellentiæ & grādis nimiū. Themistiū vero inuenimus, ꝙ eum latuerit hæc sententia, sicut latuit vetustiores Peripatheticos, Et similiter verisimile est, ꝙ hæc res latuerit Alpharabium. hoc autem notum est ex eius expositione huius loci. Et ꝙ͂ mirifica fuit dispositio huius viri, & quā fortis fuit differentiæ suę formationis a reliquis formatis humanis, adeo ꝙ sit, ac si ipse sit, quem eduxit diuina prouidentia ad instruendum nos hominū vniuersitatem supra inuentionem vltimæ perfectionis speciei humanæ sensatæ, & signatæ, inquantum est homo: & ideo vetustiores eum appellabant diuinum. Nos aūt in nostra expositione horū locorum in exactis produximus eloquiū, secūdum ꝙ largitur intellectus sui dicti primo aspectu, & est id, quod coaptauimus illi, quod inuenitur modus soluendi dubia cadentia in illud, quousque euidens fuit nobis de illo hic tractatus. Qui autem voluerit permutare textum, ne eueniat, ei ambiguitas, faciat vt lubet. Si autem Deus prorogauerit nostram vitā, F
declarabimus hunc locum ex suis verbis ad literam, quia vt puto, hic locus nō est expositus perfecta expositione, dico combinationem possibilis in secunda figura, Gaudeat scriptor, & letetur lector in seculū, ad Dei laudem. Amen.

Auerr. Cordubensis Quæsitorum logicalium.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy.

Omnes sunt quaterni, pręter Y y qui est duernus.

VENETIIS Apud Cominum
de Tridino Montisferrati.
MDLX.

